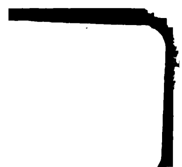

Kocunge

p Riccus.

KONGS-SKUGG-SIO

UTLÖGD A
DAUNSKU OG LATINU.

Det

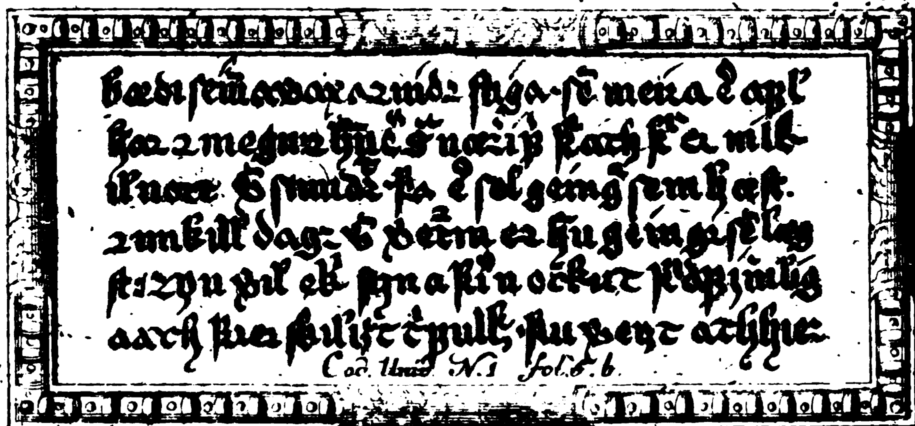
Kongelige Speil

med Dansk og Latinsk Oversættelse,
samt nogle
Anmærkninger, Register og Forberedelser.

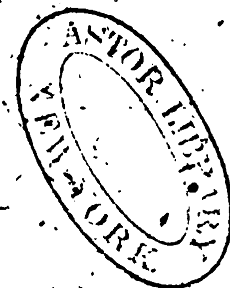
SPECULUM REGALE

CUM INTERPRETATIONE DANICA ET LATINA,
VARIIS LECTIONIBUS, NOTIS &c.

Udgivet af
HALFDAN EINERSEN.
PHIL. MAG. ET RECT. SCHOL. CATHEDR. HOLENS.

Sorøe, 1768.
Trykt hos Jonas Lindgren, det Ridderlige Akademies Bogtrykker.

Deres Excellence
Høi- og Velbaarne
Hr. Otto Thott,

Ridder af Elephanten,

Geheimeraad i det Høi-Kongelige Geheime-Conseil,

Ober-Secretaire i det Danske Cancellie,

første General-Kirke-Inspector,

Præses i Collegio de cursu Evangelii promovendo,

samt

det Kongelige Kiøbenhavnske Videnskabers Societet,

Patron for Universitetet i Kiøbenhavn,

samt

Skoleherre for Herlufsholms Skole.

Høiædle og Høiærværdige

Herr

Ludvig Harboe,

Biskop over Sællands og Færøers Stifter,

General-Kirke-Inspector,

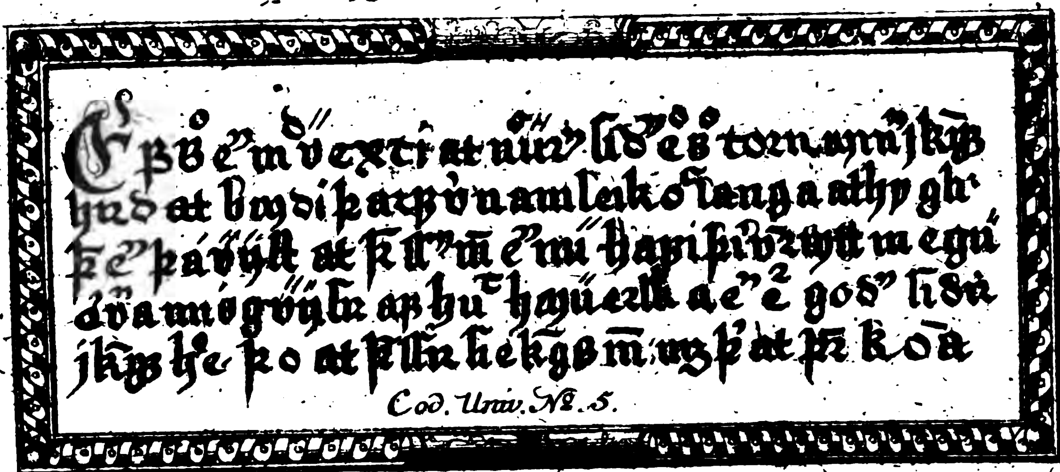
Kongelig Confessionarius,

Professor Theologiæ ved det Kongelige Universitet i Kiøbenhavn,

samt

Medlem i det Kongelige Danske Videnskabers Societet.

Et

Et Skrift af de ældre Tider selv, som saa at sige tager os ved Haanden, og fører os tilbage til vor gamle Norden; som fremstiller for os, ret som under eet Øiekast, alle de vigtigste Deele af vore Forfædres Levemaade og Skikke, og setter os i Stand til at kunne følge dem, ligesom Skridt for Skridt, fra den første Opdragelse af, lige til Thronen, ja Helligdommen selv. Et Skrift som i alt dette lægger os for Øine, en Ziirlighed og Smag i Sproget og Skrivemaaden; en Agtsomhed paa Naturens Riigdomme, og deres Brug i Livet; en ligesaa sund og grundig som fornuftigen anvendt Kundskab og Indsigt i mange af de nyttigste Videnskaber, og

især i de Deele af den verdslige Viisdom, hvoraf Menneskets, Borgerens, ja heele Statens Lyksalighed fornemmelig hænger: alt i saa høi en Grad, at det ei aleene overgaaer meget vidt al den Forventning, som de Fleeste ville have om de saa ilde udraabte vankundige og barbariske Tider, men endog kan meget vel anstaae vor oplyste Alder; at jeg ikke skal mælde om den Høiagtelse og Ærbødighed for den Hellige Skrift, og den sande Gudsfrygt, som fremskinner her, saa oprigtig og stor, at den endog kunde ære vore Tider. Et Skrift siger jeg, som ret under eet aabner for os, og hielper os at oversee, som i et samlet Begreb, en stor Deel af Forfædrenes Tænkemaade i deres daglige og borgerlige Forretninger; i deres Nærings-Veie, Handel og Søefart; i deres egne Huse, ved Hoffet og i Staten; i Regierings-Kunst og offentlige Raadslutninger; i Lov og Dom; i Fred og Krig; og som med det samme bliver uden Modsigelse næsten det vigtigste Mindesmærke af hin gamle lærde Nordens Flid, som er undgaaet Tidernes Misgunst. Endelig et Skrift, som er den første Prøve af et i Island oprettet Sælskabs foreenede Arbeide, til den gamle Nordiske Lærdoms Fremtarv; hvilke iblandt Rigernes ypperlige Mænd kunde det vel tilegnes, med lige stor Ret, som **Deres Excellence** og **Deres Høiærværdighed**?

Deres Excellence og **Deres Høiærværdighed** have **Begge** saaledes vundet det ærefulde Navn, hvormed **De** nu

pryde

prnde vor Danske lærde Verden, at De ei aleene ere blevne staaende ved Lærdoms og Videnskabers nærværende Forfatning, men have og udforsket den Menneskelige Forstands adspreedte Veie; De have maalt de forskiællige Skridt, som den haver giort, inden den kunde naae den nærværende Fuldkommenhed; De kiende tilfulde hvad de nyere Tider have hine ældre at takke. Deres Excellence er bleven udkaaren til Hoved og Anfører, Deres Høiærværdighed til et værdigt Lem, af den hoit-oplyste Forsamling, som Tvilling-Rigets Monarcher, i eget Høie Navn, have betroet Videnskabernes Pleie, deres Opkomst, deres Flor i Landet; Begge store Elskere, Kiendere og Befordrere af al Lærdom, og alle smukke Kunster. Deres Excellence og Deres Høiærværdighed have Begge længe siden fortient det første Sted af alle Kongens Mænd, iblant Islands Velgiørere; De lægge hver Dag nye Velgierninger til. Deres Excellence haver især beviist den ufattelige Naade, at befordre dette Værk med saa vigtige Hielpemidler, at det uden disse vilde have manglet meget af den Ziir og Rigtighed, som det nu haver naaet. Deres Høiærværdigheds gunstige Bevaagenhed haver lagt Grunden til min Velfærd.

Disse ere de Aarsager, som have givet mig Friemodighed til at fremhære dette Værk for Deres Excellence og Deres Høiærværdighed. De give mig og Haab om, at det skal blive

antaget

antaget med den Naade og Gunst, som haver beskyttet, som haver opmuntret saa mange Arbeidende. Bliver jeg saa lykkelig, at kunne opnaae dette, skal det for Fremtiden være mig den kraftigste Tilskyndelse til en fordoblet Fliid. Den Fortrøstning grundfæster den underdanige Hengivenhed, med hvilken jeg henlever

Deres Excellencez

og

Deres Hoiædle Hoiærværdigheds

underdanigste og ydmygste Tiener
HALFDAN EINERSEN.

JOHANNIS FINNÆI Isl.

DISSERTATIO

HISTORICO-LITTERARIA

DE

SPECULO REGALI,

HABITA HAFNIÆ DIE XVII. MAJI MDCCLXVI.

IN AUDIT. COLLEGII ELERS.

§. 1.

Si qvi unqvam fœtus ingenii humani æternitatem mereantur, erunt certe illi, qvi antiqvitate venerandi, materia utiles, scopo sublimes, exsecutione perfectionem attigerunt. Horum autem cognitio, tanto pluris nostrum intererit, qvanto propius ad nos pertinent, siqvidem a Majoribus hæreditatis instar nobis relictæ 1), virtutem simul eorum & cognitionem opinione majorem ibi contemplari qveamus; si documentum sit qvod Septentrionis laudes veras 2) confirmet, & nimias excuset; qvod historiolis & sententiis aculeatis interspersum, characteres, mores, & Ceremonias majorum, jucunda rerum varietate temperet; qvod nos in adyta Regum ante sexcentos annos degentium introducat, qvod vivendi genera a Rege sceptrucho ad ruricolam usqve spargerum depingat; & ut omnia simul comprehendam, *qvo nihil in tota antiqvitate magis momentosum exstat* 3). Si is qvem descripsi liber originem præterea debeat ætati omnium rudissimæ 4), omne feret punctum, & talis legenti oborietur insperata lætitia, qvalis naufrago, unam vel alteram tabulam in littore reperienti, vel colono hædum lupo eripienti 5). Hic ipse liber est SPECULUM REGALE 6) qvi propediem prodibit cura Virorum Eruditissimorum & ab orbe litterato magnis dudum & promeritis laudibus ornatorum. Cumqve nonnulla historiam hujus libri spectantia mihi obviam facta sint, nihil hac materia dignius mihi visum, qvod pro stipendio,

qvo fruor, tractetur; ita leges simul observo Fundatoris, & *Societati Invisibili* addictum, ac debeo, animum ostendo.

1) Patriotiske Tilskuer 3die Aargang 216 Blad S. 105 seqq. 111. 113.

2) Ibid. & Esprit des Loix Livr. 14. Chap. 2. Livr. 17. Chap. 5.

3) Ita solidissime judicavit immortalis *Suedorff*, præpropere defunctus, meusqve desideratissimus Patronus. Patriotiske Tilskuer l. cit. p. 118.

4) Patriotisk Tilsk. ibid. S. 108. *Leibnitii* Præf. ad *Script. Brunsvicens.* & disertissime Bossuet Einleitung in die Geschichte ꝛc. von Cramer 3 Th. S. 211. seqq. Edit. 2. Nec admodum multo post Canonici Lincopienses se confitebantur *idiotas & pusiones, & omnia septentrionis Capitula minimo aliorum clericorum non æqvales in scientia.* citante *Dalin Hist. Svec.* Tom. 2. cap. 15. §. 17.

5) *Hor. Epod.* 2.

6) Encomia *Speculi Regalis* plura sunt, qvæ colligere non est hujus loci, nec eorum multitudo hic maximi æstimanda foret, ubi nomina *Torfæi, Grammii, Rami, Suedorfii*, cæterorum elucent. Utinam hic nominare possem *Arngrimum Jonæ Widalinum*, qvod & possum, nam reprehensionem in *Commentario de Islandia* fol. 16. 17. 45. a malæ notæ exemplari seducto factam, postea in *Specimine de Islandia* mutavit.

§. 2.

Speculum Regale est liber scriptus a Ministro qvodam Regio primi ordinis in Norvegia 1), velut instructio vitæ nobilium, in usum unici sui filii. Prologus qvatuor partes promittit, de qvatuor vitæ generibus, *Mercatorum, Aulæ, Cleri* & *Ruricolarum*, qvarum duæ tantum priores supersunt 2), reliqvæ, si unqvam conscriptæ, intercidere. Prima pars continet mores & prudentiam mercatorum, eorumqve reqvisita, Astronomiam rosa nautica nondum inventa necessariam, descriptionem ventorum 3) & tempestatum stylo gentium orientalium more admodum sublimi 4); descriptionem Hiberniæ, Islandiæ & Grönlandiæ mirabilium, cui præmittitur apologia libri cujusdam de mirabilibus Indiæ 5), cum iis æqve mirabilia Norvegiæ comparando, cursum sc. per xylosoleas 6), vim petrificam paludis Biarkadalensis 7), & noctes diesqve plures simul continuas 8).

Hiberniæ descriptio maximam partem fabulosa est, de felicitate cæli & soli 9), de terræ sanctitate tam qvod ad immunitatem ab animalibus venenosis 10), qvam multitudinem Sanctorum indigenarum 11), de lacu vi petrifica gaudente 12), de fontibus albo & nigro colore tingentibus 13), de insula sanante periodica, de insula in

qva-

qva nemo putrescit 14), de insula viventium 15), de Purgatorio St. Patricii 16), de homine sylvestri jubato 17), de cœmeterio qvod fœminæ non intrant 18), de pomis St. Kewini 19), de arce Themere funditus inversa 20), de hominibus in lupos transformatis 21) & barritui militari non respondentibus 22), & de anchora ex aere delapsa, cui demum additur historia ridicula de Klepsane ridiculo. Hæc ideo prolixius recensui, ut Authorem fictionis spontaneæ macula liberarem, recensendo Authores similia referentes, nec tamen hujus, qvantum videre datur, fontes. Ipse noster relationes fide dignas allegat, & si *Giraldo* fides, nullum scriptum seculo duodecimo exstitit, qvod his usibus inserviret 23), cui versimilitudinem conciliant recentiores Historici medii ævi Britannorum, qvi, qvod ad Hiberniam, *Bedæ* & *Giraldi* vestigia fideliter legerunt. Hinc etiam colligi potest, in qvantum Antiqvitatibus Hibernicis lux speranda sit e Dania 24). Descriptio Islandiæ agit de cetis 25), de loco inferni ibi reperiundo 26), & de qvibusdam ad historiam naturalem pertinentibus 27). Mirabilia Grönlandiæ se extendunt ad monstra marina 28), glaciem, genera phocarum, commercia & victum gentis, qvæstionem an Grönlandia sit terra continens, ejusqve historiam naturalem, constitutionem aeris, clima, lumen boreale 29), Zonas mundi, reliqva.

1) Minus igitur recte tribuitur Sverreri aut alii Norvegiæ Regi, *Wormii Epist.* Tom. 1. pag. 199. *Torfæi Grönland Antiqv.* p. 31. *Arngrimi Specim. Historic. Island.* p. 111. nec forsan rectius Sophis tribuitur in *Commentar. de Island.* fol. 17.

2) Contrarium statuit Pontoppidan Norges Naturlige Historie 1. Deel. Fortal. Et postea 2. Deel Fortal. unicum tantum exscriptum existere arbitratus est, cum tamen Bibliotheca Magnæana plus qvam viginti codicum fragmenta exhibeat.

3) Conf. Amici & Fautoris æstumatissimi *Erici Tractat. de Peregrinat. Septentr.* p. 33.

4) Scio plerosqve fore qvibus hoc dicendi genus non placebit, utpote Allegoriis, Prosopopoeia & Metaphoris repletum. Sed nec hæ descriptiones admodum prolixæ sunt, nec in toto opere præter tres *serenitatis, tempestatum,* & *sapientiæ* occurrunt. Qvid? qvod perspicacissimus Dn. Batteux Prosopoeiam *splendidissimum* vocat *eloqventiæ ornamentum.* Et qvis qvæso ignorat artificia Platonis, Addisonii, plurium, in Allegoriis? De tempestatibus etiam in Speculo Regali ideæ dantur, qvas ex communi cum illo naturæ fonte hauserunt Homerus, Virgilius, Ovidius & Milton. Qvamvis

vis e contrario non sit dissimulandum, numerum in his descriptionibus luxuriare, & mucronem Senecæ pugnatorium ac coacervationem consonantium sæpius occurrere, interdum tamen per combinationem vocum mitigari.

5) Non est qvod miremur Antiqvos dromedarios aut simile quid pro draconibus venditasse, si recentiores draconem pro puero sumsere. *Dalin Hist. Svec.* Tom. 2, Præf. Interim multa ad artem criticam phænomenorum naturæ ex more suo elegantissima adfert *Grammius Act. Soc. Reg. Scient. Havn.* Tom. 3. p. 376. sq. 381. Sed ut ad dracones redeam, *Ctesias* Medicus Artaxerxis Mnemonis, de illis ex autopsia refert, qvem *Nonnosus*, *Ælianus*, *Plinius*, *Solinus*, cæteri, bona fide exscripserunt. *Photii Biblioth.* No. 3. 27. *Fabricii Biblioth. Græcæ* Libr. 2. c. 25. §. 16. Qvos *Ctesias Gryphes* appellat, *Agatarchidi* sunt *serpentes*, *Festivo struthiones*, Recentioribus *dracones*.

6) Ita vocem Skide Celeb. *Torfæus* latine reddit, alias autem illi venit: *soleæ ligneæ, trabs panda, vehiculum trabium, trabale pedum vehiculum, subjectæ plantis tabulæ, asseres pandi, curvæ soleæ, trabes ligneæ soleis subditæ* pp. Tanta se offert difficultas etiam in notissimis vocabulis latino reddendis. Cæterum conf. Pontoppid. Norges Nat. Hist. Tom. 1. p. 47. Tom. 2. p. 438.

7) In dubium vocat *Pontoppidan* l. cit. Tom. 1. pag. 142. ubi hunc librum minus recte *Speculum morale* appellat. Incomparabilis autem *Ström* plane negat in Sondmørs Beskrivelse Tom. 2, p. 365. Uterqve amyanthum substituunt.

8) Conf. *Adam. Bremens. de Situ Dan.* cap. 105. al. 246. *Corneri Chron.* in *Eccardi Hist. med. ævi.* pag. 472. Qvam parum cognovere perspicacissimos Norvegos?

9) Conf. *Solinum*, *Bedam* & omnes fere hujus exscriptores Historicos antiqvos Angliæ.

10) Vix datur terra ubi de qvoqvam territorio tale paradoxon non narretur. De Hibernia omnes scriptores veteres consentiunt vid. not. præced.

11) Ignorantia & ejus fætus Superstitio numerum Sanctorum admodum augent, in terra præsertim, cujus mores Hiberniæ instar a *Camdeno* in *Britannia* passim describuntur, ad hunc etiam numerum diminuendum *Launoius* vix reqvireretur alter.

12) Hoc naturæ phænomenon haud ita pridem scrutatorem nactum est Dn. *Jac. Simonem* in *Philosophical Transaction's* No. 38. Art. 8. 1746. sq. cf. *Giraldi Silvestr. Topograph. Hibern.* pag. 718. in Collect. Script. Anglic. Camdeni. *Ranulphi Highdeni Polychronis.* p. 184. in Collect. Script. Britann. Th. Gale's Author *Chronici Bromtono* attributi in Collect. Script. Veter.

Veter. Angl. Seldeni s. Twysden col. 1078. qvi etiam alium locum petrificum annotat.

13) Priorem in Momonia, posteriorem in Ultonia statuit *Silvest. Girald.* loc. cit. Libr. 2. cap. 7. ejusqve fidi exscriptores, *Highdenus* loc. c. p. 183. & *Bromton* col. 1077. Fæminarum & virorum senescentium ad fontem nigrificantem freqventiam jocose satis notat *Giraldus*. Qvi de fontibus mirabilibus Hiberniæ primus scripsit, sine dubio fuit *S. Ruadanus*, mortuus Ao. 584. nisi liber ejus intercidisset, harum fabularum originem forte habuissemus.

14) Hæc a scriptoribus domesticis appellatur *Arren* sive insula S. Brendani, vid. *Girald.* l. cit. cap. 6. *Bromt.* l. c. *Highden Polychron* loc. all. p. 183. Hic tamen aliam insulam S. Brendani in Ultonia præterea agnoscit p. 179.

15) *Girald.* p. 716. *Bromt.* c. 1076. *Highden.* p. 179. ll. citt.

16) Conf. omnes antea allegatos Scriptores maxime autem *Camdeni Britann.* p. 771., ubi cryptam incolis *Ellan u frugadory* ab Ulysse effossam ait. Idem qvoqve commemorat Purgatorium S. Brendani ab hoc diversum. *Plutarchus* etiam ex relatione cujusdam Demetrii Insulas tales agnoscit; hinc superstitio posterior, priorem, non raro admodum exemplo, excepisse & interpolasse videtur.

17) An mulier jubata *Giraldi?* Dicitur hæc inventa Seculo ineunte duodecimo, tempus igitur non repugnat. conf. *Girald. Topograph. Hiberniæ* p. 724. & *Ejusd. de Expugnat. Hibern.* Prolog. prior. 755. & Libr. 1. cap. 11. p. 766. in Collect. Camd.

18) *Giraldi Topograph. Hibern.* Libr. 2. cap. 4. *Highdeni Polychron.* p. 179. *Bromton. Chron.* col. 1076. Molendinum similis indolis memoratur *Giraldo* loc. cit. cap. 52. Videat igitur *Simon Dunelmensis*, qvo jure solius S. Chudberti ecclesiis hunc in sexum seqviorem rigorem attribuat. *De ortu Lindesfarnensis Ecclesiæ* Libr. 2. cap. 7.

19) *Girald.* l. c. p. 726. *Highden.* p. 183. *Bromton.* l. c. col. 1077.

20) Prolixe rem narrat *Fordun Histor. Scotorum* Libr. 1. cap. 27. p. 580. Collect. Thom. Gale's. *Legenda St. Congalli* rem ad tempora Regis Judæorum Manassis refert.

21) Vulgare est veterum commentum in qvaqve fere terra; Originem forte debet ludis personatis circa natalitia Christi ab innumeris temporibus celebratis, contra qvos seculo qvarto *Patianus Barcilonensis Cervum* scripsit, qvi jam intercidit teste *Fabricio* in *Biblioth. Latin. medii ævi* h. voc. Luporum Hibernicorum originem nesciebat *Ranulph. Highdenus Polychron.* p. 184. supplendam ex *Speculo Regali* & ad St. Patricium referendam, qvamvis an ille aliqvando exstiterit, dubitavit *Henricus Mauricius Act. Erudit. Lips.* Ao. 1692. p. 396.

22) Ridi-

22) Ridicula ista traditio viguit adhuc tempore Camdeni conf. *Ejusd. Britann.* p. 737.

23) *Nullam prorsus*, inqvit, *ex scriptis Hibernicis evidentiam, nullum penitus inveni (præter ipsam disqvisitionis diligentiam) extrinseci juvaminis adminiculum.* vid. *Topograph. Hibern.* p. 693. Coll. p. 689.

24) Qvam speravit Jesuita *Æganus. Worm. Epist.* Tom. 2. p. 993. coll. p. 1007. Nec absurdum hinc sperasse, si Hibernia octies Danis subjecta fuisset; ut vult *Coldingius Nov. Descript. Dan.* De Norvegia vid. infra §. 5. not. 2. De raritate antiqvitatum Hibernicarum conf. *Philalethi* Tronhjemske Samlinger 3 D. p. 315.

25) Vid. *Torfæi Grönland. Antiq.* Hanc qvoqve materiam exorsus est amicissimus, S. R. M. Judex Territorii Thingöensis *Wigfusus Jonæus de piscatura occasione Speculi Regalis.* Havniæ 1762.

26) Huic sententiæ a multis postea repetitæ occasionem dedit *Gregorii Magni Dialog.* Lib. 4. cap. 35. col. 333. Edit. Paris. 1640. fol. Qvanta Gregorio fides, optime judicarunt *du Pin & Oudinus de Script. Eccl.* Tom. 1. col. 1500.

27) Allegatis in *Ol. Enarrat. historica de Islandiæ natura & constit.* p. 110. sq. 115. 122.

28) Credulitatem nostri excusat recentiorum assensus, *Torfæi Hist. Norv.* Part. 4. p. 416. *Wormii Epist.* T. 2. p. 842. Pontoppidan Norges Naturlige Hist. passim.

29) Omnium instar conf. *Rami* Afhandling om Nordlyset. Kiøbenhavnske Selsk. Skr. 1 Deel p. 375. & Patroni mei admodum colendi *Jessen-Schardeböll* Kongeriget Norge 1 Deel p. 375-469.

§. 3.

Pars Speculi Regalis secunda iterum bipartita est, agens de *Aulicis & Rege* ipso. Utraqve pars moralis & practica est, qvarum illa agit, de causa defectuum regiminis & Aulæ 1), de discrimine dignitatum & officiorum in Aula, de motivis & via ad illa capessenda 2), de Aulicis purpuratis eorumqve moribus, de salutatione Regis qvotidiana, cum ceremoniis tam intra qvam extra palatium, de armis palæstricis & bellicis, iisqve tam eqvitum, qvam peditum, tam in acie, qvam in munimentis defendendis & oppugnandis, tam terra qvam mari; Finem imponunt huic institutioni præcepta suo in genere prorsus egregia, de scientia politiore, virtute & decoro 3). Hujus partis sectio posterior agit de Rege ipso, & qvidem de Ejus præ cæteris præeminentia & potestate absoluta; *officiis* Ejus *matutinis*, cura scilicet & meditatione de temperanda justitia cum clementia 4), ac precibus

publice

publice celebrandis; *officiis diurnis* scilicet de jure subditis dicendo 5), sapientia addiscenda & jugiter perpensanda 6). Adferuntur postea motiva clementiæ & justitiæ conciliandarum, judici probe observanda, nec non casus qvidam ubi homicidium non solum excusabile, sed & bonum opus censendum est 7). Et deniqve disqvirit, an juramenta & pacta illicita, itemqve jus asyli Templorum semper sint servanda 8), qvod occasionem Authori præbet limites determinandi inter brachia sic dicta seculare & spirituale, simulqve ad partem tertiam de Clero, transeundi.

1) Stultitia sc. & inde progignendis vitiis, tandemqve anarchia. Heic occurrunt imprimis pulchra comparatio inter mores corruptos cujusvis regni & annonæ caritatem, causæ interitus regnorum ex eorundem divisione tunc usitata ac vitiis serpentibus, deducendæ. Mirum sane Virum Norvegum scripsisse contra sui Seculi principia, tam libere tamqve solide, ut ejus ætatis Montesqvieu aut major forte fuerit. Sed historiæ Norvagicæ antiqvæ ignaro tantummodo mirandum.

2) Hic tractatus de verbis coram Rege, imo de vestitu qvoqve, ejus colore & barba prolixe præcipit.

3) Hic etiam occurrunt hominum novorum & ad altiorem dignitatis gradum evectorum officia, qvæ illustrantur exemplis Josephi Patriarchæ, Estheris, Vasti, Amanis, Mardochæi, Constantini Magni, Helenæ Augustæ, Cratonis & Zenophili.

4) Hæc prolixe illustrantur multis S. Scripturæ exemplis, qvæ omnia vindicantur ab objectionibus, & in qvovis adferuntur circumstantiæ, qvæ Veritatis, Pacis, Justitiæ & Clementiæ vinculum indissolutum indicant. Prosopopoeia imprimis de lapsu Adami & Diaboli occurrit, qvæ Miltoni artificia qvandoqve exprimit. Et qvid si etiam Dn. *Voltaire*, lapsum Adami ejusqve statum irridens, hic plus qvam carminis vicani materiam invenerit? Probat etiam noster in historia sacra conseqventias sive fictiones poeticas esse licitas, qvas velut ramos arboris qvaqvaversus divergentes laudat.

5) Exemplis tam ex Scriptura S. qvam Historia, fabulosa qvamvis, petitis hæc illustrat.

6) Ubi descriptio Sapientiæ & exempla injustitiæ punitæ occurrunt. Conf. §. 2. not. 4.

7) Probatur tota fere vita & charactere Morali Regum Sauli, Davidis, Salomonis & Herodis.

8) Qvod præjudicia Seculi & religionis Authoris excedit.

§. 4.

Non est qvod multa de titulo *Speculi Regalis* adferam, indicare tamen videtur, Authorem sui Seculi scripta

scripta legisse, non minus qvam *Gregorii Magni* & *Isidori Hispaliensis* qvos expresse allegat, nam præter *Speculum Locorum biblicorum Theodulphi* (qvi initio Seculi noni vixit) Sti Augustino falso adjudicatum, qvod primum mihi sub hoc titulo occurrit, Seculo deinde duodecimo & duobus proxime seqventibus, titulus iste in tantam consvetudinem abiit, ut plus qvam septuaginta libri illo, tanqvam huic ætati proprio, insignirentur. Nec Speculum appellasse satis erat, nisi libri etiam *Specula Speculationum* 1), Scriptores qvoqve & Viri singularis exempli *Speculatores* appellarentur 2). Nec multo pauciores de *institutione regia* his temporibus scripsere; ut alios taceam, ante Typographiam inventam viginti circiter Scriptores libros suos rubrica notarunt *de Regimine Principum*, sed etiam nec defuere qvi *Specula Regum* scripsere. *Alvarus Pelagius*, "Ordinis Minorum gloria" *Oudino* appellatus, *Speculum Regum* scripsit *Nicolao Antonio* memoratum 3). Huc etiam pertinent *Britonis Aremorici Speculum boni Principis* 4), *Godfridi Viterbiensis Speculum Regum* 5), *Philippini de Pergamo Speculum Regiminis* 6), *Roberti Gervasii Speculum morale Regum* 7), **Kununga og Höfdinga Styrilse** 8), & tandem *Humajun Nameh* sive *Speculum Principum*, liber ante bis mille annos scriptus, & in omnes fere lingvas sub diversis titulis translatus 9) fabulas Æsopicas continens. Hi ex antiqvis sunt, qvi eodem ac noster titulo sua scripta insigniverunt, qvorum qvotqvot mihi cognovisse datum, illo inferiores censendi sunt, neqvaqvam autem illi materiam exscribendam suppeditarunt, utpote maximam partem diversum scopum intendentes.

1) *Alexandri Neckham* qvi vixit Ao. 1215. *Fabricii Biblioth. Latin. med. ævi* h. v.

2) *Qvid Speculum* præter cummunem significatum apud Scriptores medii ævi denotet, diserte docet *Notger. Balbulus de Illustribus Viris* ita: "Gregorii Papæ Regula pastoralis "omnium sapientium judicio melius "& verius Speculum dici potuisset — "ut affectus *qvasi viventes & ambulantes ostenderit*" Similiter noster: sva sem margar liknæskior. ædhr allzkynnz smidharr sæm i skyrri skuggsio. ɔ: *velut in speculo pellucido tanqvam multas statuas sive qvacunqve affabre expressa.* Non est qvod hic de notissimis de Repkow & Durando *Speculatoribus* appellatis prolixe agam, nec huc pertinebit *Speculator* pro *Carnifice* apud *du Fresne* in *Glossario* memoratus, adferam tantum *Matthæum Vindociensem* in sua *Tobiade* de Bartholino Turonensi dicentem:
— — — Ovium Speculator
Ut *Speculum* — — —

3) In

3) In *Biblioth. veter. Hispanica* Tom. 2. p. 100. mortuus est 1353. conf. *Oudinum de Scriptoribus Ecclef.* Tom. 3. col. 899. Notabile est, Alvarum iisdem ac nostrum verbis incipere.

4) Vixit ineunte Seculo 13. teste *Fabricio Biblioth. Latin. mediæ ætatis* h. v.

5) Opus genealogicum. Ille obiit 1152.

6) Refertur ad annum 1380 prolixus hiece in Catonis Ethicam Commentator.

7) Obiit 1396 teste *Fabricio* loc. cit. hac voce.

8) Nescio qvo jure hic Thomæ Aqvinatis f. rectius Ægidii de Columna assecla, idem cum Thorkillo de Lena ad Sec. 13. a *Dalino Histor. Svec.* Tom. 2. cap. 8. §. 29. referatur. Nec recte hæc sententia a me attributa est Editoribus in *Curis Posterior. Continuat. ad Jus Eccl. Vicenf.* p. 9. not. u. de Ægidio Romano intelligenda.

9) De hoc prolixe agit *Fabricius Biblioth. Græc.* Tom. 6. p. 460, cui adde versionem Danicam sub titulo: De gamle Viises Exempler oc Hofsprock 2c. Kiøbenhavn prentet hos C. H. Neuhof 1618. de voce *Speculum* conf. hujus versionis Præfat. Fragmentum etiam versionis hujus libri Islandicæ Manuscr. Bibliotheca Univ. Hafn. *Magnæana* exhibet.

§. 5.

Qvænam igitur est ætas Speculi Regalis? Certum est illud scriptum esse post Annum 1140 nam Emanuelis Imperatoris Græcorum ibi fit mentio, nec me sciente qvisqvam ad antiqviora tempora illud rettulit. Si historiam Norvegicam coævam consulamus, tunc circa hoc tempus peregrinationes Procerum ad terras orientales freqventissime usu venerunt 1). Hinc epocham Speculi Regalis non longe dissitam autumaverim, cum præsertim Hibernica 2), arma 3), toga 4), silentium de Archiepiscopo 5) & coronatione 6), recepta de Geographia 7) & qvod maximi est momenti, de limitibus potestatis Regiæ & Archiepiscopalis sententia 8), ut & de vi excommunicationis 9), nec non status litterarum & eruditionis in septentrione florentissimus 10), ac status regni civilis 11) huic sententiæ favere videantur. Nec seculo decimo tertio recentior erit noster, nisi interpolatio assumatur 12), si consideretur illum qvævis officia aulica recensere promisisse 13), moderamen vindictæ instar obligationis imperfectæ laudare 14), divisionem imperii & diversas de jure successionis sententias tanqvam sui temporis mala increpare 15), & qvod ad characterem moralem & ceremonias perplures, antiqvius tempus aperte monstrare 16); qvæ ætatem ejus a medio Seculi duodecimi ad medium Seculi seqventis

 referen-

referendam evincunt, & qvidem probabiliter ad hujus temporis partem priorem, & si audacius conjectem, ad proximum ante annum 1164 decennium referendum putarem 17).

1) Libri de mirabilibus Indiæ, Emanueli Imperatori dicati, & jam pridem ad Norvegos delati, meminit Speculum Regale. Sub hoc Imperatore stipendia meruere præter multos alios Ericus frater Regis Sverreris, vid. Konunga Sögur *in vita Sverreris* cap. 499. & Eindridius Ungi, de qvo ita *Torfæus Histor. Norveg.* Tom. 3. Ad Annum 1149. "Eadem æstate Constantinopoli rediit "vir juvenis, nobilitate & experi"entia celeberrimus, Eindridius Un"gi sive *Juvenis*, qvi Græcorum "Imperatori Emanueli sive Manueli "Comneno longo tempore stipendiis "meruit. Hunc multa de Impera"toris magnificentia, splendore, mi"litum numero, ordinibus & appa"ratu, imperii magnitudine, diffu"sissimarum regionum præfectis, le"gibus & populorum moribus, ærarii "inexhausto thesauro, ejusqve im"mensis reditibus, terrarum indole, "proventibus & id genus aliis narran"tem, Rex Proceresqve libenter "audiebant." Isqve effecit ut gloriosa Norvegorum expeditio subseqveretur, cui Comites Rogvalldus & Erlingius Skakki interfuerunt. Tales erant Norvegorum peregrinationes! Eindridius ille Anno 1162. cum caderet Rex Hacon Humerosus, primarius ejus Minister fuit, biennio post a factione Erlingiana occisus. *Torfæi Histor. Norvegic.* ibid. pag. 563. præterea conf. *Erici de Peregrinat. Septentrional.* p. 80.

2) Seculo duodecimo Norvegia qvam maximum cum Hibernia nexum habuit. Tum hæc a Rege Magno Nudipede armis tentata, speciem juris ejus filio Sigurdo Hierosolymipetæ præbuit, tributum per Legatum imperandi, *Torfæi Histor. Norveg.* Tom. 3. p. 461. Paulo post Haraldus Gilli-Christus in Hibernia natus & educatus, ad sceptrum & thronum Norvegiæ pervenit ibid. p. 481. Seculo seqventi imminutum fuisse hoc commercium concludo, tam ex *Chronico Manniæ* a Camdeno edito, qvam ex diminutione fidei Sanctitati Hibernicæ antehac a Norvegis habitæ. *Torfæi Histor. Norveg.* Tom. 4. p. 120. ubi dicit ad Annum 1213: *S. Columbi Insula in hunc usqve diem ab injuriis omnibus Norvegorum intacta, religioneqve sacra habita, spoliatur.*

3) Qvanta Norvegis armorum cura hac ætate fuerit, documento est, victoribus cessisse trecentas sexaginta loricas annulares, totidemqve ocreas militares, in prælio ubi non ultra nonaginta hominum cecidere, *Torfæi Histor. Norveg.* Tom. 4. p. 100. Describuntur qvoqve Norvegi tanqvam *viri bellicosi, Danico more undiqve ferro vestiti, alii loricis longis,* alii

alii laminis ferreis arte consutis, clypeis quoque rotundis & rubris circulariter ferro munitis: a *Silvest. Giraldo de Expugnatione Hibern.* Libr. 1. cap. 21. p. 772. in Collect. Script. Anglic. Camdeni. conf. etiam *Dalin Histor. Svecia.* Tom. 1. cap. 6-8.

4) Ritus togam coram Principibus deponendi memoratur in vita Sigurdi Hierosolymipetæ apud *Torfæum Hist. Norveg.* Tom. 3. p. 467. in vita Sverreris ibid. Tom. 4. p. 35. & 44. & in vita Haconis Grandævi ibidem p. 200. tanqvam antiquitus usitatus.

5) Archiepiscopus primus Norvegiæ sedit ab Anno 1152. & ejus successor magnam habuit Authoritatem decennio post vid. infra not. 8. & **Schønning Forsøg til Forbedring &c. om Eystein.**

6) Qvanti momenti habita fuerit coronatio Regum Norvegiæ, ipse referat Rex Hacon Grandævus de coronatione filii sui Regis Magni apud *Torfæum Hist. Norveg.* Tom. 4. Libr. 4. cap. 45. ita: *illuxit jam ille dies, qui mihi exoptatissimus accidit, cum carnem & sangvinem meum, tanto in honoris fastigio conspiciam;* cum tamen duos filios antea Reges viderat. Qvæ Erlingus Skakki de coronatione Filii sui Regis Magni egit, notiora sunt qvam qvæ repetantur. vid. **Schønning Forsøg til Forbedring &c.** p. 421. sqq. *Torfæi Hist. Norveg.* Tom. 3. p. 566. de coronatione Sverreris. ibid. Part. 4. p. 21. Haconis Grandævi. ib. p. 247.

conf. etiam *Guiljelm. Neubrigens. Rerum Anglicar.* Libr. 2. cap. 6. p. 420. in Collectione Comelini.

7) Tempore Sigurdi Regis Hierosolymipetæ *Vogæ* & *Andarnes* ad ultimum Septentrionem notum referebantur. conf. contentio decantata inter Reges fratres apud *Torfæum* l. c. Tom. 3. p. 472. *Adam. Bremens. de situ Daniæ* Cap. 104. *Corneri Chronic.* in Eccardi Historic. med. ævii p. 471. **Danske Magazin 51. Hefte p. 96.**

8) Aut ego fallor, aut absoluta in Clerum potestas, qvalis in Speculo Regali statuitur, nulli post Sverrerem Regem competit, imo nec certis Regibus ejus Antecessoribus. De subjectione Magni Erlingii, qvi se plus una vice Vasallum S. Olai Nidrosiensis profitebatur, sive revera Archiepiscopi *possessioni hæreditariæ se assignans, sub ejus Dominio, tanquam suus vicarius & regnum ab eo tenens* **Schønning Forsøg** in vita Augustini p. 429. Tempore Sverreris in Articulum fidei evecta erat extensio jurium Cleri, qvod cum Rex non approbaret, heterodoxiæ, tyrannidis, aut si quid pejus, notam incucurrit *Gvijelm. Neubrigens.* loc. cit. *Torfæi Histor. Norveg.* Tom. 4. p. 13. **Schønning** loc. cit. p. 443. Hacon Grandævus, Rex alias sui juris vindex acerrimus publice professus est, *se agnoscere Archiepiscopum, a Deo hominibusqve constitutum esse ad judicia inter homines edicenda.* Et revera

veram Hacon jamdudum Rex, sententia Archiepiscopi stetit, regnum vel retenturus vel amissurus Anno 1223. *Torfæi Hist. Norveg.* Tom 4. p. 159. sive 157. & 162. Ne qvid præterea dicam de Pacificatione inter Regem Magnum Lagabæter & Ionam Archiepiscopum de Anno 1273. Bergis in Festo S. Petri ad vincula, utpote notissima.

9) Excommunicatio inde a temporibus Sverreris etiam castella munitissima superavit *Torfæi Histor. Norvegic.* Part. 4. p. 21. 44. cum tamen noster fulmen qvandoqve brutum esse agnoscat.

10) Seculo duodecimo & seqventi litteras aliunde relegatas exceperat septentrio vid. supra §. 1 not. 4. & *Grammii de origine & statu Rei litterariæ in Dania.* in Dänische Biblioth. 7 Stück p. 445. 458. 468. & Sverreris laudes ibid. p. 472. Erichsen Tale paa Soröe Academies Stiftelſ. Dag 1762. p. 38. *Ejusd. de Peregrinatione septentrional.* p. 86.

11) Conf. not. 8. 14. 15. h. §. qvæ omnia seculo duodecimo apprime conveniunt.

12) Et hoc necessarium, si in illo *vestigia seriorum temporum aliqvando eluceant* teste magno *Grammio* loc. cit. p. 500. Consentiente nec minoris Nominis & meritorum Viro, meoqve Patrono æternum colendo *Luxdorphio*, citante Pontoppidan Norges Naturlige Hist. Tom. 2. Præf. & p. 302:

13) Probat hoc totum fere *Jus Aulicum* Hird = Skraa & plurima vitæ Haconis Grandævi loca apud *Torfæum Hist. Norveg.* Part. 4.

14) Cum tamen Rex Hacon Grandævus vindictam hanc in propinqvos homicidæ, lege prohibuerit, & filius ejus Rex Magnus Anno 1269 etiam mulctam pecuniariam abrogaverit. *Torfæus* loc. cit. p. 302. 348.

15) Hic etiam abusus tempore Haconis Grandævi Anno 1223. publice damnatus, & lex ipsa qvæ illum abrogavit *Juri Aulico* 1277. lato inserta invenitur.

16) Conf. *Jus Aulicum* Hirdſkraa qvavis fere pagina Ut unicum tantum adferam exemplum, *Speculum Regale* aulicæ cujusdam dignitatis candidato consulit Regem prandentem adire, qvod *Jus Aulicum* expressis verbis prohibet.

17) Conf. §. 5. not. 1. 5. 6. 8. 9. qvæ bene perpensatæ hoc probabile reddent; in historia prælii navalis inter Betulopedes & Baglos Anno 1180. & coronationis Magni Erlingii Anno 1164. occurrunt qvædam mea ex sententia *Speculo Regali* recentiora. Non est qvod adferam exemplaria qvædam Bibliothecæ Magnæanæ, qvæ Episcopatum in Grönlandia *pridem* institutum commemorant, cum optima de hoc taceant.

§. 6.

§. 6.

An vero Authorem Speculi Regalis qværam, & primus dum nec ætas certa fuit conjecturis scruter? Scio qvantilli pretii tales sint conjecturæ 1), qvantæqve difficultatis in ætate remota, & ubi Author ipse se occultare voluit 2). Forsan & qvædam inseruit, qvæ hanc difficultatem augerent; allatus tamen a me locus 3) de Eindridio Unga probabile reddet illum Authorem fuisse, si in Halogia habitasset 4), aut filium habuisset unicum. Utrumqve qvamvis taceat historia, possibile. Halogiæ sane familiarum nulla posteris Thoreri Hundi celebrior fuit 5). Ex hac Vidkunnus Jonæ filius, subditorum suo tempore summus, in Hibernia famam virtute comparavit, & circa hoc tempus obiisse videtur. Habitavit ille in prædio avito Biarkey, & illius posteri usqve ad conjunctionem regnorum septentrionalium exstitere 6), ejusqve nepos Vidkunnus Erlingi filius, juvenis octodecennis satrapa Halogiæ factus, levir & sororius Regis esse meruit, nisi 1184 à Betulopedibus occisus fuisset 7). Concedo eqvidem de Patre ejus nihil in litteras relatum me vidisse, sed hæc communis fere sors est, aut modestiæ, aut factorum vere magnorum, splendore tamen externo destitutorum, qvamvis tanti filii educatio sapientem educatorem loqvi mihi videatur. Sed conjecturarum satis cæteroqvin multarum numerum auxisse non expedit.

1) Vid supra §. 5. not. 12. Incerti de illa fuere Viri magni *Arngrimus Jonæ* in *Spetimine Histor. de Islandia* p. 111. & in *Commentar. de Island.* fol. 16. **Ramus** in **Afhandling om Nordlyset. Kiøbenhavnske Selsk. Skrift. 1 Deel** p. 372. *Petrus Claudii Undalinus* in *Descriptione Norveg.* p. 171. *Torfæus* in *Grönlandia antiqva* p. 31. qvid qvod incomparabilis hicce Vir qvæ physica inde exscripsit, fide Undalini fecisse videtur, & ipsum librum *Speculum Regale Islandicum* minus accurate appellat. *Petrus* etiam *Claudii Undalinus*, qvi juxta Arngrimum primus Speculum Regale notum fecit, illud appellat *Chronicon Norvegicum* loc. cit. qvod *Peyrerius* præeunte suo interprete Retzio secutus in *Voyages au Nord* Tom. 1. p. 126. huncqve iterum *Marian* in *Traité physique & historiqve de l'aurore boreale* p. 85. ubi hicce liber rumoris indies mutandi instar illi devenit *une chroniqve Islandoise*. His adde *Bussæum in* **Bangs Samlinger af nyttige og opbyggelige Materier 3 St.** p. 531.

2) Hinc etiam specialia Authorem ejusve coætaneos spectantia hic non sunt qværenda. Nec alio respectu notior fuit noster; nam per sex secula nec typis excusus, nec in notiores lingvas trans-

translatus fuit, si versionem Msstam. excipias, qvam post alios *Acta Soc. Hafn.* T. VIII. p. 215. not. k. *Steph. Joh. Stephanio tribuunt;* utrum vero periculum illud interpretationis qvod in gratiam Stephanii Islandorum qvendam fecisse *Wormius* scribit (Epist. Tom. 1. p. 99.) eadem, an diversa sit opera, dubio non caret.

3) Vid. supra not. 1. §. 5.

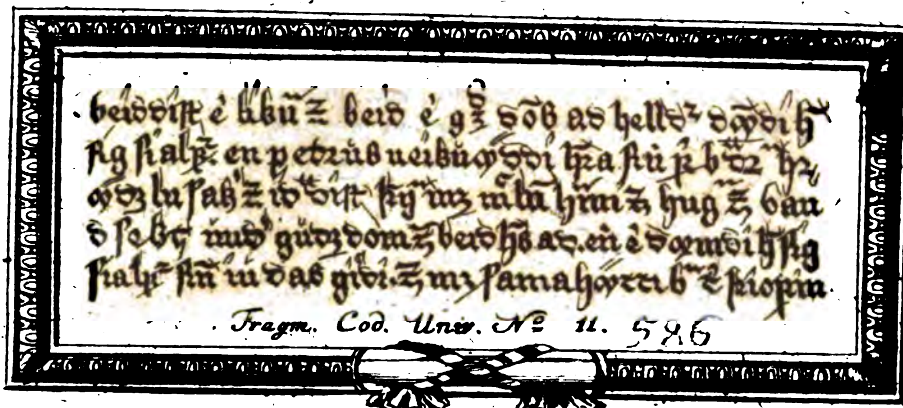
4) Nec hoc necessarium erit, cum exemplo non careat veteres Norvegos aulam secutos in provinciis prædia habuisse. *Torfæi Histor. Norveg.* Tom. 3. p. 580. *Jessen-Schardeböll* Kongeriget Norge 1 Deel p. 426. sq.

5) Conf. *Torfæi Hist. Norveg.* Tom. 3. p. 229. 421. Ejus filius Sigurdus in prædio Aund habitavit.

6) Mentio fit Erlingi Vidkunni filii Militis & Vicarii Regniæ Norvegiæ in *Constitutione Regis Magni* de Pervigil. Knuti Anno 1331, & in *Homagio Haconi septimo præstito* Varbergæ A. 1343. in *Litteris* qvoqve *salvi conductus Regis Magni* de Bergis 1325. qvarum originale transscriptum est penes harum rerum æstimatorem eruditissimum meiqve amicissimum Dn. *Tresckow.* An autem hic Erlingus cum ejusdem nominis Cancellario Regni Norvegici Ao. 1355. defuncto, idem sit, dispiciendum. conf. *Torfæi Histor. Norveg.* Tom. 4. p. 483.

7) *Torfæi Histor. Norveg.* Tom. 3. pag. 625.

For=

Fragm. Cod. Univ. № 11. 586

Forberedelse.

Det er bekiendt, at dette Skrift er eet af vore Forfædres Arbeider i Middelalderen, og eet af de anseelige, meget omtalt og søgt af vore Lærde, saavel i dette Hundred-Aar, som de tvende foregaaende. Det udgaaer nu første gang ved Trykken. Læserne ville altsaa med Billighed fordre noget nærmere Regnskab derfor. Dertil skal og nærværende Forberedelse sigte, og da give Underretning **om dette Oplag**, og især: om **Anledningen** dertil: om den deri aftrykte **gamle Norske Text**, og de **Originaler** som dertil ere brugte: om de tillagte **forskiællige Læsemaader**, **Oversættelser**, **Anmærkninger** og **Register**; endelig og om **Hoved-Skriftet** selv.

I.

§. 1. Efterat vore gamle Skrifters Udgivelse havde saa længe ligget i Dvale, traf det sig saa lykkelig, at tre adskilte Lærde næsten paa een Tid foretoge dette Værk. Jeg siger lykkelig; thi alles deres Arbeider have i visse Maader, som strax skal berettes, tient til at befordre og zire dette Oplag.

§. 2. Den første af disse Lærde var vor berømmelige Hr. *Gerhard Schønning*, da Rector ved den Latinske Skole i Tronhiem, nu Professor ved Sorøe Ridderlige Akademie. Han havde allerede, før han fik Kundskab om de andres Forehavende, lagt Haand paa og udarbeidet en god Deel af en Latinsk Oversættelse, i For-

i Forsæt at udgive samme tilligemed den gamle Norske Text, samt fornødne Anmærkninger. Videnskabernes Sælskab i Kiøbenhavn forsynede ham dertil med et Afskrift af Texten, efter nogle Originaler, blandt Arnæ Magnæi Samling, forvaret paa Universitetets Bibliothek. Det Spørsmaal som var blevet nogen Tid tilforn om denne Bog, i Anledning af Pro-Cantzler *Pontoppidans* Norske Natur-Historie, og som sees af sammes begge Fortaler, tienede blandt andet til at befordre dette.

§. 3. Vel haver nu Hr. Professor Schönning lagt indtil videre det Arbeide fra sig, dog haver han (at jeg nu skal mælde det i Forveien) havt den Godhed, at bevise mig meer end eet Slags Hielp til dette Oplag. Han haver laant mig det af Videnskabernes Sælskab ham tilsendte Afskrift af Speculo Regali, som var særdeles vigtigt og kiærkomment for mig paa den Tid, da jeg ei havde andre. Han haver meddeelt mig adskillige Anmærkninger, saavel til Skriftets Historie, som til Skriftet selv, f. E. om det Ukrud Skiær eller Siak p. 322.; om den Forskiel de Norske i Nordlandene giøre paa Bølge og Baare p. 40., skiønt det dog ikke er aldeles klart, enten Speculum Regale, paa andre Steder (som p. 171. 231. og 235.), følger denne Betydning, eller Søndmørs Mundart, der henfører Baarer til Vindene. Endelig haver Hr. Professor Schönning ei aleene givet mig een og anden Antegnelse, Krigsvæsenet vedkommende, men hans Samtaler have og hiulpet mig til at erindre adskilligt af det Slags, som jeg for havde læst, men som andre Forretninger havde i saa lang Tid befalet at lægge til Side, at det var næsten glemt.

§. 4. Den anden som lagde Haand paa dette Værk, var een af mine Landsmænd, Hr. *Hannes Finsen*, studerende ved Kiøbenhavns Universitet, og fordeelagtig bekiendt af nogle smukke Prøver, som alle findes anførte i de Lærde Efterretninger for 1767. Som han var i Kiøbenhavn, saa tog han for sig alle de Afskrifter af Værket, som fandtes paa runde Taarn; han udsøgde de beste, for at lægges til Grund; lignede dem siden, med ligesaa stor Fliid, som møisommeligt Arbeide, med alle de øvrige; og antegnede af disse alle de Forskielligheder, som kunde synes ham endog af mindste Vigtighed. Dette havde han færdigt, inden han fik at vide om de andres Arbeider. Hans Hensigt var at udgive den gamle Norske Original, forsynet med alle de betydeligste forskiællige Læsemaader, samt en Latinsk Oversættelse, hvoraf han alt havde udarbeidet en stor Deel. Af Anmærkninger havde han fornemmelig beflittet sig ikkun paa saadanne, som kunde angaae Skriftet overhoved, og dets Historie.

§. 5.

§. 5. Imidlertid havde der uformærkt samlet sig i Island et Sælskab, under Navn af det usynlige, i Hensigt at befordre med foreenede Kræfter, saavel Lærdom i Almindelighed, som især Landets Historie, og vore gamle Nordiske Skrifters Udgivelse. Vallet til at begynde med var faldet paa *Speculum Regale;* og Hr. Mag. *Halfdan Einersen*, Rector ved den Latinske Skole paa Holum, var den, som for denne gang paatog sig Arbeidet paa Sælskabets Vegne. Han havde samlet Skriftets Text af saa mange Afskrifter, som han kunde overkomme, antegnet disses fornemmeste Forskiælligheder, og tilføiet to Oversættelser, en Latinsk og en Dansk, men ei videre Anmærkninger. Man saae alt i Danmark dets inden kort Tid forestaaende Udgivelse bekiendtgiort i de offentlige Tidender 1764. En Deel deraf kom her ned i samme Aar, hvoraf og bleve aftrykte et Par Blade til Prøve 1765. Endelig kom det Heele, færdigt fra hans Haand, sidst i anførte Aar.

§. 6. Hr. Finsen tog da den Vei, at holde sit Arbeide for det første tilbage, bevæget af Mangel paa Forlægger, ventelig allermeest foraarsaget deraf, at et andet Oplag var saa nær for Haanden. Han udgav aleene 1766. en *Dissertationem Historico literariam de Speculo Regali.* Dog denne er ikke hans eeneste Fortieneste af dette Værk. Han haver og tilladt at bemældte hans Afhandling maatte trykkes paa nye i dette Oplag, hvilket blev fundet fornødent, for at have der en samlet Anviisning, til alt det vittigste, som findes om Speculum Regale i de Nyeres Skrifter, ikke at mælde om mangfoldige andre meget nyttige Antegnelser til samme Værks Indhold og Historie. Men ikke det aleene. Han haver endog laant mig det Exemplar af Texten, som han med saa stor Møie havde samlet til eget Brug af Universitetets skrevne Bøger, og lignet heel nøie med alle de øvrige; En Godhed, for hvilken ham med allerførste Ret tilkommer en offentlig Taksigelse, saavel af det Almindelige, som af mig selv. Thi omendskiønt hans Arbeide ikke kunde fritage mig fra, saavidt jeg havde Tid, at søge hen til Utskrifterne selv, da jeg paa samme Tid fik dem i Hænder, haver det dog giort mig anseelig Tieneste, helst i at anvise ved hvert Skridt, under eet Øiekast, og ligesom i Forveien at advare mig om de Steder i de mange og tildeels meget ulæslige Pergaments-Exemplarer, hvor jeg helst skulde søge, og vente at finde nogen Forskiæl. Det kan ikke siges med faa Ord, hvor megen Tid herved er bleven sparet. Des større, des oprigtigere, er ogsaa min Forbindtlighed.

§. 7. Jeg kommer nu tilbage til Hr. Einersens Arbeide, der saaledes, som sagt, er blevet det første af alle de anførte, der udgaaer ved Trykken. Sligt

ser eene at takke den meget brave Over-Kiøbmand paa Hofs-os Havn i Island Hr. Sören Pens. „Ikke fornøiet med den Art af Fortieneste, som Redelighed i Handelen, Velgiørenhed mod Trængende, Tienstagtighed, Venlighed, og Oprighed mod enhver i daglig Omgang, og andre det Slags gode Egenskaber, der ziirede Hans Forretning, havde alt for længe siden forskaffet Ham i Island, haver Han endog foretaget sig, saavidt det stod til Ham, at forsøge at ophielpe Videnskaberne i bemeldte Land, ved at opmuntre nogle af dets Lærde til at arbeide, ved Haab om deres Arbeiders Befordring til Trykken. Han paatog sig altsaa, lige fra det første af, ei aleene at forlægge Hr. Einersens Arbeide, men haver og af alle Kræfter beflittet sig paa, at intet skulde savnes, tienligt til Oplagets Nøiagtighed og Prydelse. Iblandt andet haver Han, efter min Forestilling, bekostet afstukne i Kaabber Prøver af Skriften i de beste af Universitetets Pergaments-Exemplarer, for at give de Kiendere, der ei have Adgang til disse, i det mindste nogen Oplysning om deres Alder. Hvad jeg kan sige derom, ere kun løse Giætninger, da her paa Stedet ikke haves, endog de meest gangbare, af det Slags Hielpe-Midler, der tiene til at fastsætte gamle Haandskrifters Alder.

§. 8. Det er ved Hr. Penses Anmodning, at jeg lod mig bevæge til at besørge Aftrykken af Værket, i Hr. Einersens Fraværelse. Et Offer, som jeg syntes at skylde baade Hr. Penses Nidkiærhed for Forfædrenes Ære, og Hr. Einersens Venskab. Jeg tænkde og i Forstningen, at det kunde været giort med Prøve-Arkenes Læsning. Men da jeg tog Arbeidet under nøiere Eftersyn, saae jeg strax, at det vilde blive uomgiængelig fornødent, at faae det sammenlignet med Universitetets Originaler. Den grundlærde Herre, Universitetets Patron, Hans Høigrevelige Excellence Hr. Geheimeraad og Over-Secretaire Thott, haver ogsaa beviist mig den Naade, at forskaffe mig disse, ved hans høie Mægling, og derved at formeere de mangfoldige Velgierningers Tall, som den lærde Verden haver Ham at takke. Hr. Justitsraad *Langebeck* haver og, ved Hr. Assessor *Bracman*, forskaffet mig efterseete i Sverrige de Exemplarer af Speculo Regali, som *Verelii*, *Reenhielms*, den yngere *Peringskiolds* og andre lærde Svenskes Skrifter viise at findes sammesteds. Vel haver jeg ei kundet betiene mig fuldkommelig af denne Godhed, da Tiden forbød at bie saa længe, indtil Aftryk af dette Oplag kunde sendes til Sverrige, confereres der ord-ret, og siden faaes Svar derfra. Dog er jeg derved bleven sat i Stand til, at kunne i Almindelighed, give det Slags Efterretninger om disse Afskrifter, som kunde agtes meest fornødne. Læserne

ne og jeg skylde derfor en tilbørlig Taksigelse.

II.

§. 1. Angaaende den her aftrykte Text og dens Originaler, da haver Hr. Einersen, ved hans Afskrift, som her er lagt til Grund, betient sig af 10. Exemplarer. Deraf (siger han i Skrivelse til mig) vare 2 Pergaments-Bøger, og 3 kiendelige Afskrifter af *Membranis*; de andre 5 vare mislige og manglende. Pergaments-Bøgerne vare hist og her mangelhafte og lidet læslige, hvorfor jeg ikke kunde lægge dem til Grund for Skriftets Text, men fulgde i deres Sted et Exemplar paa Papiir, som Biskop *Brynjulf Svendsen* havde ladet skrive, og som var ret godt, saavidt jeg kunde skiønne. De 2 Afskrifter af *Membranis* vare meget liige, dog ikke ganske eens. De som forskaffede mig gode Exemplarer vare Sysselmændene *Biarne Halldorsen* og *John Arnesen*, Conrector *John Egilsen*, og Mr. *Povel Svendsen* paa Gufenæs. Fiire allene holdte ud til Enden og vare fuldstændige, de fleeste af de andre ophørde hvor det tales om *Constantinus* den Store. Saavidt den af Hr. Einersen oversendte Underretning.

§. 2. De Originaler som jeg haver faaet af *Arnæ Magnæi* Samling paa Universitetets Bibliothek indbefattes alle under sammes No. 243., og udgiøre igien 17 særskilte No. aleene at No. 12 er blevet blandet imellem de andre. De kunne overhoved inddeeles i Norske og Islandske. Norske kalder jeg dem, som ere skrevne i Norge eller dog meest rettede efter den gamle Norske Mund-Art; Islandske derimod dem, som ere skrevne i Island eller dog meer rettede efter den Islandske. Her er ikke Sted at forklare den Forskiæl. Nok at erindre, at den (foruden visse Ord og Talemaader, egne for hvert af disse Lande), viser sig meest i to Ting, i Orthographien eller Bogstavetingen, og i Partiklernes eller Forbindelses-Ordenes Brug. De gamle Nordmænds Bogstavering (hvorpaa strax skal gives Prøve) falder i visse Ord meer haard og breed end Islændernes, et Beviis, at de have, i det mindste i disse og deslige, udtalt Sproget breeder og meer af Struben. Nordmændene have og brugt i deres Stiil flere Forbindelses-Ord, endog tildeels til Overflod, hvorimod Islænderne, som skreve meere i Sproget, og lagde større Fliid paa at pynte paa Stiilen, have for Ziirlighedens Skyld søgt at spare disse, saa meget som mueligt, og ikke beholdt uden de meest nødvendige, ja ofte ikke det engang.

§. 3. Men at komme især til den Norske Originaler, da er

a) De-

a) Den første af disse en Pergaments-Bog, i lidet Folio eller Median 4to. betegnet med No. 2., given fordum af Arild Hvitfeld til Jon. Jac. Venusinus, og skreven med en megen ziirlig Haand, hvoraf her sees Prøve pag. 237. Jeg troer den at være skreven i Norge, og det temmelig tidlig i det 14de. Hundred-Aar. Den er Hoved-Exemplaret for alle de Norske, og eet af de beste, som Universitetet eier; og des større Skade er det, at den, foruden Fortalen og Slutningen, mangler heele otte Blade paa eet Sted i den første Part, og i den anden, paa 2 Steder, tilsammen 4 Blade. Dog er den ingen Original, men skreven efter et Exemplar, som haver været manglende eller ukeesligt; thi deri findes hist og her deels satte nogle aabne Rum, deels noget udkradset igien efterat det var skrevet. Denne Bogs Fordeele have været Aarsag til, at jeg paa nogle faa nær af de første Blade, haver confereret den fra Ord til andet; de ere ellers fornemmelig følgende. Den er i det den haver baade meer fuldstændig og ordentlig end de fleste andre; den haver i den sidste Part, adskillige store Stykker, som feile i de andre; Endelig er dens Bogstavering overalt Norsk, og meget forskiellig fra alle de andres; saaledes bruger den:

a for *e* i *kvart*, eet af to, sumt annarhvarr hvartvæggia.

a for *o* i adal Odel, hvapta Kindbakker, tva to, vade Fare, van Haab, vapn, var Foraar, vattar.

a for *ö*, *aü* og *u* i adrum, allum, anndværdr, annur, biarrum, brattum, calladut, calldum kolde, fadur, fagrum, *farum* Reiser, fiallum, fiardum, giafum, giarnum, gladum, grannum Naboer, grafum, hafud Hoved, hafum Seet, haku Hage, hvalum, jakull, jakuls, jacla, jaclum, karlum, landum, magnadum, mannum, margum, matuneyti, misjamnum, nasum, sagur, skipadum, stad..., valsku, vakum Iisvaager, varmo, varmum, þornadum.

æ sædvanligst for *e* og *ei*, som i bæst og bæstr, dægi, dæila, dræcca, æcki, æf, æfla, æidur, æiga, æigi, æinn, æinka, ælska, ængi ingen, æpli, æpter, fægrd, færd Reise, fæsta, flæiri, fræmia, glæde, glædiaz, græidur, hæfi, hæfda, hældr, hælgr, hælla, hælzt, hærad, hærra Herre, hvæl, hvær enhver, hvært, hværsu, jartægn, kvælld, læggia, læida, længe, læsa læse, mæd og mædr, mægin, mæga, mænn, mær mig, mæssa, mæstr, mæta vurdere, nædar, nædre, næma, rænna, sægia, sælia, sæm som, sænda, spæki, strængr, svæinn, svæintæcinn, tæcr, vædr Veir, vægr, væida, væit scio, væita, væl,

vælde,

vælde, vælia, væn assvefac, væra, værda, værd Priis, værr, væstr, vætr, þægar, þæir, þæsse, þætta.

c for *k*, *ck*, *kk*, som i aucning, carl, casta, costr, craptr, dræcca, ducum Duge, fiscr, flocc, frodleicr, gacc, gecc, háleicr, klocc, leica, leicmenn, licn, licr, locnum, luca, macligr, marca mærke, mec mig, micla, myclo, miscun, noccor, occar, oc, saca, sic og séc sig, siucr, siucleicr, slict, slics, i smaco, svicari, styrcri, taca, toc, vacrann, virctarád, ukyrrleicr, þaccsamlega, þæcti, þræcr.

c især for *k* eller *g* i æigurlect, audnæmlect, doglect, frodlect, fysilect, heilact, kynlect, liclect, loptlect, naudsynlect, ogorlect, sannlect, skyllect ɔ: skyldigt, sömilect, unndarlect, þact ɔ: þagat.

d for *t* eller *th* i öpdu ɔ: æptu, idrott, igiennem alle Casus, klypdi, samþycþiz, spæcdar, styrcdiz, svinfylcdrar, vacdu.

d. uden *d* i blitt blidt, elligu ɔ: elldligu, leitt ɔ: leidt, rött ɔ: rædt, þyz ɔ: þydst.

e for *ia* eller *æ* i geta, geter, get, gett ɔ: giata eller gæta, gezia, keraztr, melt ɔ: mælt, ner ɔ: nær, oguumgefe, oggvor.

e for *i*; *iö* eller *ö* i nöreng, röreng, samtængeng, sea, skilneng, ger ɔ: giør, gerr ɔ: giørr, gera, gerir.

f Fyr og fyri for fyrer it. fyst.

h. uden *h* i Begyndelsen, *lægia* at lee, *latr* Latter, *laupa*, *lid* ɔ: hlid, lifd, lio ta, *lumr*, *lutr*, *lyda*, *lydinn*, *niga* ɔ: hniga, *rædaz*, *ræzla*, *raustleicr*, *reinlisi*, reinsa, rid, ringr, rocnum ryncede, rogn, röreng, rosa, ryggr baade for bedrøvet og Ryg.

h til Overflod i æighu, ænghi, aghi, agha, dagh, fræghdar, faghnandi, fylghir, haghspacliga, heilogh, helgha, hoghværir, hughleida, kalldlegha, lagh, læghra, licamlegh, logh, loghbrot, loghliga, mannlegh, marghfolldu, marghsmogalli, margha, morgh, meghom, nalegha, oghn, ploghkarl, ræghla, ræghnæl, rughlanda, ryghlegr, sidugh, sidughr, skamsynilegh, smoglegho, sorgh, tighn, tilsoghligum, torgh, vægh, væghia, væghiligr.

ia i fiaurborin, frialsa ɔ: frelsa, fiaunndi, fia ɔ: fu.

iu i fiugurra 4, fiugrtan 14, þiuckr og þiuccr tyk.

m eller *mn* for *fn*, dog et altid, i hæmnd, hamna, jamgodur, jamgirndar, jammaka, jammarga, jammicla, jamn, jamnan, jamvæl, jamvirkiliga, jamna.

n fordoblet midt i mange Ord, som i anndlir, fiannda, funnin ɔ: fundinn, funnir, funnit, funnu, heunndur, hennde, lannda, lynndi, minnkannda, minnr ɔ: midr, munnde, rannzaka, skimannde, skynndilega, stannda, stunndum, sunndur, vannda, vanndliga, vanndr, unnder, utlennzcra.

o for *a*

o for *a* i blostsvalr, fom, foom faa, gio, hobogadr, holeic, hosæti, hott ɔ: hatt, kodazt ɔ: kvadnst, monvit, mott potentiam, noselar, on og oon an, dog ei altid, siolfr, siolf, smom smaa, trio, triom Træer, ydorr ɔ: ydor.

o for *au* eller *ö* i fong, gongo, hogg, nagongler, oglit, onn, rongo, slongor, slongt, þrongd, þrongvar, þrongsl.

o for *e* i gogn ɔ: gegn, gognum igiennem.

o for *u* i utallige Ord, som: fogla, hon, konor, or, smalogr, skolo, þrætor.

ö for *æ* eller *e* overalt, som i audösi, bör, böar, bö Bye, böcr Bøger, bön, bönum, böndr, brödra, dögr, döma, dömi, flödar, födaz, för ɔ: fær, fötr Fødder, fözla ɔ: fædsla, glöpr, göde, gözka ɔ: giæska, grönn, grör, höd, hösiegr, hösir, kömr ɔ: kæmr, kemr, kröcktiz, manstöde, nöra, öde, ödri, öfra ɔ: æfra, efra, öpa, örenn, örösi, örönnde, ösaz ɔ: æsast, ölka, öxla ɔ: ærla, röda, rökiliga, röreng ɔ: hræring, rött ɔ: rædt, slögr, slögd, smörri, snöre, snörez ɔ: snære, snærest, sökia, söma, sömd, sötr sød, störri, töma, töki, tilkömd ɔ: tilkæmd, tilkræmd, þolinmöde, þötte ɔ: þætte.

ö for *o* eller *y* i þölde, þörde ɔ: þorde, þyrde.

öy for *ey* (dog ei altid), som i bradsköyti, bröyskr, döyia, möy, öy Øe, öydazt, öyru, höyra, löysi, löyndiz, löyndr, löysa, löyti, nöyti, röykr, stöypaz, þröynger.

q for *k* i decqvans mørk, myrqvare, qvad, qvaduz, qvamo, qvæda, qvænnmadr, qvida, qvidr, qvistr.

r overflødigt i bærr, færr faret, gorr, hværr, hvarr, skyrrande, spyrr.

r i Enden af Verbis, som i gator ɔ: gatot, mælltor mælltot, sagdor sagdot.

s for *st* i Enden, som i gers, *fias*.

u for *y* i *dur* ɔ: Dyr, þursti ɔ: þyrsti.

v for *f* i algorvir, avund eller avvnd, it. ovvnd, avar overmaade, avvsu, bolva, dreivazc, gavo, geva, gevandi, gevinn, gevit, giavar, gorva, grava, halvv ɔ: halfu, havvd, havud Hoved, hava, hævir haver, havum, hovvum vi have, hovvum Gver, horva, hovi ɔ: hosi, ivir, yvir, langlivi, liva, livi, leyvis, lovat, ogevor, ovan, palstavi, skalvann, tyrvi, þrævualldadez, þrivalt, þurva, þurvi.

v for *u* og *o* i skvadr, calceatus, vollde ɔ: olle, vunninn.

x for *gs* i heilax.

y for *u* i fynnit fundit, glyggi, myndi ɔ: mundi, skyli ɔ: skuli.

z sidst i Ordene, som i allz, fulz ɔ: fulls, lannz ɔ: Lands, vatz ɔ: vatns; midt i samme, i Stedet for *f* eller *fs*, som blæzada, frændzemi, illzka, lannzens, miskunnzamazte, rannzaka, vitzka; ligesaa og foran ved *t* i superlativis, som i lett-

i lettazta, spakaztann, vidazt; samt i Endelserne af Verbis i Stedet for *st*; nu aleene, som i buiz, finnaz, flytiaz, forvitnaz, fysumz, hafaz at, hafdez, kynnaz, likez, rædez, skilz, spillaz, styrkiaz, synaz, syniz, timbraz, treystumz, varaz, þyrpaz; nu tilligemed *t*, som i dvæliazt, fitzt, væitzt; nu tilligemed *c*, som i ældazc, girnazc, komazc, margfalldazc, minnazc, sidazc, spyriazc, þydazc; og nu igien med *k*, som i beidazk, dæsazk, törazk, störizk ɔ: størist, styrkiazk, synizk, varazk.

z for *ds*, *ts* meest midt i Ordene, som i bæizla ɔ: beidsla, fözla ɔ: fødsla, gezla ɔ: giætsla, gözka, kvazræzla, væizla.

Denne er og een af de gangbare Besynderligheder i dette Exemplar, at det Verbum, som svarer til flere Neutra, settes heel ofte, om ikke altid, i Singulari. Der ere mange fleere; men disse syntes nok til at viise en Kiender, at endog denne eene Bog kan give Anledning til saadanne Anmærkninger over den Norske Myndart, fornemmelig dens Udtale og Bogstavering, som kunne lægge Grund til mange nyttige Slutninger i den Nordiske Sprogkunst. Denne er og Aarsagen, at jeg haver antegnet saa meget af dette Slags.

§. 4. De øvrige Urskrifter, som jeg kalder **Norske**, ere:

b) En Pergaments-Bog No. 3. i stor 4to, skreven (efter A. Magnæi Meening) af Hr. Jon Einersen til Reikholt, Biskop Gisser Einersens Broder, og altsaa omtrent midt i det 16 Hundred-Aar. Stilen ligner No. 2. (§. 3.), men Bogstaveringen er den gangbare Islandske paa den Tid. Exemplaret er temmelig godt, men meget manglende, og saa forkastet, at fast ikke eet Hæfte svarer til det andet. Jeg kunde altsaa ikke opholde mig med at conferere det fra Ord til andet, men maatte nøies med Hr. Finsens Antegnelser deraf. Dog haver jeg saavidt confereret og efterseet det siden, at jeg tør forsikkre, at deri ei skal findes noget Tillæg til Skriftets Indhold.

c) En Pergamentsbog No. 4. i stor 4to, dog med mange mindre indskudte Blade, skreven i Island efter Reformationen; thi Mariæ Tilbedelse er der henvendt til Christum. Bogen holder ud fra først til sidst, paa nogle faa Stykker nær, som Skriveren ventelig haver ikke fundet. Den er kiendelig skreven efter 2 Slags Originaler; thi i den første Part ligner den meest de Islandske i sin Orden og Stiil, som den og udelader, ligesom disse (§. 5. a. b. d.), de sidste af de Irlandske Fabler. I den sidste Part, heist det om **Kongen**, ligner den meer de Norske i Stilen, og meest No. 11. Begyndelsen af denne

Bog

Bog haver ei kundet bruges; thi Skriften er udslettet. I det folgende derimod haver jeg brugt den, ja til en stor Deel confereret den ord-ret. Den haver og fast utallige Forskielligheder. Dog beholdt jeg aleene de vigtigste; thi de allerfleeste ere kiendelig foraarsagede, enten af Ukyndighed i det gamle Sprog, af oiensynlig Skiødesløshed, eller og af selvtagen Frihed i at sette eet i Steden for et andet. Paa sligt ere her overalt overflødige Prøver; især er ofte adskilligt udeladt, og meget skrevet urigtigen. Bogstaveringen er den gangbare Islandske i forrige Hundred-Aar. Dog er Bogen mærkværdig, saavidt dens Originaler synes tildeels at være tabte.

d) En Pergamentsbog No. 5. i stor 4to, skreven en rom Tid for Reformationen, og med den Tids Islandske Bogstavering, dog den ganske taalelig, samt med en ziirlig Haand, hvoraf her sees Prøve foran ved Dedicationen. Stilen er ret god og Norsk, meget liig No. 2. Jeg haver confereret den fra Ord til andet, og antegnet dens Forskielligheder; de ere ikkun faa. Den gaaer ellers fra Begyndelsen til S. 474. not. *a*. i dette Oplag, paa nogle smaa Mangler nær.

e) Sex tildeels forrevne og ulæslige Pergamentsblade i stor 4to No. 7., samt 2 saadanne Blade i No. 8., tegnede med D, med slet Haand, som synes noget ulige, men er dog den samme. Dette er en Levning af et gammelt og temmelig godt Exemplar af det Norske Slags; thi Stilen ligner No. 2. og de andre Norske, om ikke i alt, dog i det meeste. Bogstaveringen stemmer og i mange Ting overeens med No. 2.; og desuden bruges her: *b* for *f* i Enden af nogle Ord, som *siolb*, *þarb*; *e* jævnlig for *æ*, *v* for *f*, *þ* for d, samt et enkelt Hovedbogstav i Stedet for de dobbelte, i Midten af Ordene.

f) Et Pergamentsblad i stor 4to i No. 8, tegnet med E, og skrevet med slet Haand; men dog af et godt Exemplar, liigt No. 2. og No. 5. i Stiilen. Det bruger jævnlig *c* for *k*, *e* for *æ*, *v* for *f* og *þ* for *d* i Midten af Ordene. Jeg skulde snart sige, at det var skrevet efter det forrige; det er og yngere.

g) To Pergamentsblade i stor 4to i samme No. 8., tegnede med E og G, af god Haand, paa 2 Piller. De ere en Levning af et meget godt og temmelig gammelt Exemplar, ligest No. 2. og No. 5. i Stiilen. Bogstaveringen derimod er Islandsk, dog meget jævn og god. Det første gaaer i dette Oplag fra S. 56. til 68., det andet fra S. 297. til 309. Med disse samler jeg et ligesaadant Pergamentsblad i samme No. 8., tegnet med F; det haver samme Bogstavering, synes og at være af selv-

selvsamme Haand, aleene at Sværten er svagere. Det kommer sær nøie overeens med No. 2. i Stilen.

h) Femten Blade i 8vo af en gammel Pergamentsbog No. 11., med god Haand, hvoraf her sees Prøve foran ved Forberedelsen. Bogstaveringen er temmelig god, dog meer Islandsk end Norsk, skiønt jeg helst skulde troe, at denne Bog var skreven uden for Island. I Stilen er den ligest med No. 4., og findes at høre til de Originaler, hvoraf denne er nedstammet. Jeg haver confereret den fra Ord til andet. Dens Indhold findes her fra S. 505. til 593. dog af og til med nogle Mangler.

i) *Speculum Regale ex Codice Resen. Acad. Hafn.* paa Papiir i 4to No. 13, skreven af Forstningen med A. Magnæi egen Haand, og siden med en anden, men confereret overalt og rettet af ham. Den haver jeg og confereret fra Ord til andet, og fundet den i Stilen meest liig No. 2. og No. 5., især den sidste, undtaget at dens Urskrift haver havt fleere Skriver-Feil og Skiødesløsheder. Dens Indhold gaaer i dette Trykte (paa nogle Lukker nær) fra S. 7. til 460. not. z.

§. 5. Til det andet Slags Urskrifter, som jeg kalder de Islandske (§. 2.), regner jeg følgende:

a) En Pergamentsbog i breedt Folio No. 1., (hvoraf her sees Prøve paa Titelbladet), skreven, i det seeneste, i det 15 Hundred-Aar, overalt med samme Haand, skiønt noget flygtigere paa sine Steder. Den gaaer fra først til sidst, aleene at den udelader de sidste Fabler om Irland fra S. 111. til 119, samt haver en Mangel i den sidste Deel, som gaaer her fra S. 565. til 626. Som den er Hovedbogen for alle de Islandske, og i sig den vigtigste, næst No. 2. (aleene at den ikke er saa rigtig i Meeningernes Afdeeling), saa haver jeg og confereret den fra Ord til andet. Den haver en middelmaadig Bogstavering, hvoraf det er det mærkværdigste, at den skriver undertiden ath for at, og jævnlig gerazt og gerdz for giøraſt, giørſt; inn for hinn; þrongvi for þraungvi; ſvo for ſo; v for u, som oftest, baade midt i og sidst i Ordene, baade for det korte og det lange u; videre, x for gs, som i felags; zt for ſt; z for ds i orz, o. s. v.

b) En Pergamentsbog i maadelig 4to No. 6., (hvoraf her sees Prøve foran ved Hr. *Finsens* Dissertation), saavidt jeg kan skiønne, fast af samme Alder, som den næst forrige. Den haver en middelmaadig gammeldags Bogstavering, nok saa god som hin, og gaaer i dette Oplag fra S. 14. til Enden, dog med mange Lukker, meest i den første Part, dog ogsaa først i den sidste. Den er kiendelig skreven efter to Slags

Slags Originaler. I den første Part ligner den meest de Islandske, og udelader de sidste af Fablerne om Irland, ligesom No. 1., og haver dem aleene tilsatte i Bredden; dog haver den derhos mangfoldige egne Ord og Talemaader, som afvige fra hine; hvilket dennelig for en Deel haver sin Grund i denne Skrivers Skiødesløshed og Egenraadighed. Især findes ofte Prøver paa den første i omsatte og udeladte Meeninger og Ord, og paa den sidste, i de Hoflighedes-Erklæringer, som Sønnen undertiden giør i sine Spørsmaal; thi de ere her jævnlig omsatte i en egen Stiil. Alt det uagtet er dog Bogen vigtig, saavidt den synes nedstammet fra saadanne Urskrifter, som nu ere borte. Jeg haver derfor confereret den fra Ord til andet for den største Deel. I den sidste Part ligner den meest No. 2. i Stilen, skiønt den endda vedligeholder nogle egne Forskiælligheder.

c) To smaae Pergaments-Blade i 4to No. 8. tegnede med A. overeensstemmende i Stiilen med No. 1., men noget yngere. Jeg føier hertil to andre Pergaments-Blade i 4to i samme No. 8. tegnede med B. af god Islandsk Skrift. end yngere end hine, men paa den samme Maade lignende No. 1.

d) En Pergaments-Bog i langagtig 8vo No. 9. skreven 1588. gaaer fra Begyndelsen til S. 481. Den er meget forskiellig fra alle de øvrige; men det er og kiendeligt, at denne Forskiel reiser sig til den største Deel, af Skriverens Ukyndighed, Uagtsomhed, og selvtagne Frihed, deels i at sammendrage Urskriftet, deels i at omvexle dets Udtryk med hans egne. Jeg haver derfor ikke holdt den værdig at confereres ordret, men kun ladet mig nøie med at efterfee dens Indhold overhoved, og i øvrigt at benytte de Antegnelser, som Hr. *Finsen* havde giort af den. Den udelader ellers de sidste Irlandske Fabler, ligesom No. 1. No. 6. og No. 10.

e) En Pergamens-Bog i breed Octavo eller liden 4to No. 10. skreven i Island med middelmaadig gammel skikkelig Haand og Bogstavering, dog med en Mængde Skriver-Feil. Den er, paa lidet nær, lige gammel med No. 1. og liig den, som i Stiilen, saa især i at udelade de sidste Irlandske Fabler. Dog er den og paa visse Steder temmelig liig nogle andre Exemplarer, saa at den synes skreven efter fleere Urskrifter. Den gaaer fra Begyndelsen til S. 660. i dette Oplag, og haver nogle engne Ord og Talemaader, hvorfor jeg og haver confereret den ordret for den største Deel.

f) Nogle Stykker *ex Speculo Regali in Bibliotheca Resen. caps. VI. ord.* 7. *No. 16. in charta antiqva*, paa Papiir i 4to No. 14. Originalen haver været

været af de Islandske, omtrent af samme Godhed, som No. 10., men med nogle forskiellige Udtryk, for hvis Skyld jeg og haver confereret disse Stykker med dette Trykte.

g) Et Stykke af Begyndelsen paa Papiir i 4to No. 15. af ingen Betydenhed.

h) Et Udskrift paa Papiir i 4to No. 16. med Sysselmand Gudmund Jonssens Haand, efter en Original liig No. 3. Det gaaer fra Begyndelsen til S. 490. og haver mange Forskielligheder, men de fleeste reise sig af urigtig og egenraadig Afskrivning og Læsning. Jeg haver derfor ikke confereret det, men alleene efterseet dets Indhold, og brugt Hr. *Finsens* Antegnelser.

i) Et Udtog af nogle blant de Stykker af Speculo Regali, som vedkomme Naturhistorien, paa Papiir i 4to No. 17. forvirret og ubetydeligt, dog for det meeste efterseet fra Ord til andet for dets mange Besynderligheders Skyld; den vigtigste af disse findes S. 224. not. h.

§. 6. Jeg haver beskrevet Urskrifterne saa nøie, meest i Tanke at tiene dem, som maaskee i sin Tid kunne ville conferere og udgive Værket paa nye, da vi ei have udgiven i Trykken nogen saadan Fortegnelse over vore Nordiske Haandskrifter, hvoraf man kan kiende Exemplarernes Forskiel. Man seer ellers deraf, at der alt fra gammel Tid af have været i Folkes Hænder adskillige ulige og mangelhafde Afskrifter af Speculo Regali; at mange af de Exemplarer, som ere endnu til, ere blevne samlede af fleere saadanne, hvilket haver giort deres Forskiel saa meget større; endelig og, at mange meget gode Pergaments-Exemplarer ere nu forkomne. Især haver jeg fundet, ved at ligne de anførte med Hr. *Einersens* Exemplar, som her er lagt til Grund, at dette, i den første Part, kommer meest overeens med Universitetets Pergaments-Bog No. 5. (§. 4. d.) og Papiirs-Bogen No. 13. (§. 4. i.), dog uden at dets Original kan agtes skreven efter nogen af disse; Men i den sidste Part ligner det meest Universitetets Pergaments-Bog No. 1. (§. 5. a), og hvor denne feiler, da No. 4. (§. 4. c). Een af Hr. *Einersens* Chartis er vist nok et Afskrift af No. 5.; thi alle de Forskielligheder, som han haver antegnet af den, findes just i denne. En anden af disse ligner meget No. 9. (§. 5. d.), og nok en anden No. 7. og tilhørende Stykker (§. 4. e.). Endelig ere de 2. Chartæ, som han saa ofte anfører samtlig, helst i den første Part, kiendelige Afskrifter af No. 1. (§. 5. a.), eller af et andet Urskrift, meget liigt dette. De Membranæ, som han haver brugt, have været af samme Slags som No. 5. Ellers mærkes overhoved, at Exemplarernes Forskiel, i Talemaader og Stiil, er størst i den første

Deel. I den anden, om Hof-Væsenet, begynde de allerede at blive noget ligere; dog er Ligheden størst i det sidste, om Kongen; ventelig fordi denne Deel ikke er gaaet igiennem nær saa mange Affskriveres Hænder; thi da den hører meer til Moralen og Politiken, end til vore gamle Sagers Kundskab, have mange, endog gamle, Haandskrivere, og de fleeste nye (§. 1. §. 4. d. i. §. 5. d. g. h. i.), ladet den uskreven.

§. 7. **Inddeelingen og Ordenen** er i Universitætets Bøger, saavidt det kan sees, den samme som i dette Oplag, undtaget, at No. 2. (§. 3.), No. 5. (§. 4. d.) og No. 13. (ib. i.), sætte det om Island forend det om Irland. Den Orden er og fulgt i No. 17. (§. 5. i.); den kan og være ligegyldig for Meeningen og Sammenhængen. Hr. *Einersen* melder ikke om nogen anden Indretning i de Exemplarer, som han haver brugt, end den som her er fulgt i det Trykte. Derimod kunde man lettelig, af den Fortegnelse paa gamle Nordiske Skrifter, forvarede i det Kongel. Antiqvitæts-Archivo i Stockholm, som *Joh. Fred. Peringskiöld* haver ladet aftrykke bag ved **Asmund Kappabanes Saga** *), føres til at slutte, at der maatte findes et Exemplar af ganske anden Indretning. Men naar man derhos seer ovenmeldte Fortegnelses adskillige Feiler, som og at den Uorden, for hvilken den beskylder Speculum Regale, haver ingen Sted enten i dette trykte, eller i dets Originaler, da de følge overalt en efter Tidens Omstændigheder regelmæssig Plan; saa faaer man derved Ret til at troe, at Fortegnelsens Forfatter maae have seet alt for løselig til, og giort sit Udtog, uden at have rigtigen fattet Skriftets Orden og Indretning. En Svensk Velynders **) Underretning haver og nu forvisset om denne Tankes Rigtighed.

*) Der hedder det (pag. 38.) *Speculum Regale*, seu Tractatus qvidam — in — eo agitur 1) de natura atqve gradibus virtutum ac vitiorum & præcipue aulicarum. 2) De mercatorum officiis atqve negotiis eorumqve circa naturam & effectus cœli, lunæ, solis & maris &c. scientia plane necessaria. 3) De variis regionibus populis animalibus & monstris. 4) De exacta rerum aulicarum scientia, ad officia Regi præstanda ceterisqve optimatibus, hospitibus atqve nobilibus &c. 5) De prima creatione, de statu veteris ecclesiæ & patribus. 6) De nova ecclesiæ conditione & nativitate Christi. His qvam plurima confuso ordine vana atqve ridicula inseruntur — continet c. 84.

**) Denne er den lærde Hr. *Nils Broeman* Assessor i det Kongelige Antiqvitets-Collegio i Stockholm. Han haver ved et Brev til Hr. Justitsraad *Langebeck* af 24. Oct. 1767. og hosfølgende

gende Antegnelser oplyst mig om, at der, i det Upsalske Bibliothek, blant de af Grev Magnus de la Gardie skiænkede Bøger, skulle findes 2 Exemplarer af Speculo Regali, under No. 17. og 18; det første skrevet ved 1590. og deelt i 80. Capitler; det sidste uden Capitel-Tal; Men begge noget forandrede i Sproget, som de fleeste Afskrifter siden Reformationens Tid pleie at være. Han selv haver desuden truffet i Antiqvitæts-Archivo i Stockholm 2 andre Exemplarer: det eene n. 21. i 4to paa Pergament, men ikke fuldkomment: det andet paa Papiir, udskrevet 1688. af Jon Vigfusson, vel meget fuldt af Skriver-Feil, dog, efter Formodning, fuldstændigst af alle disse. Af dette sidste haver Hr. Assessor Broeman udskrevet og sendt mig ei aleene Slutningen, men ogsaa et stort Stykke af Begyndelsen, indtil S. 134. i dette Oplag, og det paa det nøieste sammenlignet med forbemældte Pergaments-Bog, saavidt den række. Heraf seer jeg da, at Vigfussens Afskrift er det selv samme Exemplar, som Peringskiölds Fortegnelse beraaber sig paa, thi det er just det eeneste som haves, i Antiqvitets-Archivet, deelt i 84. Capitler, som denne setter. Men dette Afskrift haver, saavidt jeg kan dømme af de tilsendte Prøver, ingen særdeeles Orden eller Indretning frem for de gangbare. Det følger meget meer vore saa kaldte Islandske Urskrifter (§. 5.) tilgefor Fade, i at sætte det først, som handler om Irland, i at lukke ude de sidste af Fablerne om samme, endelig ogsaa, i at slutte heele Værket med de selvsamme Ord, med hvilke vore slutte. Ellers have begge disse Antiqviteets Archivets Exemplarer, Vigfussens Afskrift, og Pergaments-Bogen, størst Lighed med Kiøbenhavns Universitæts Pergaments-Bog No. 10. (§. 5. e.), ja den Stockholmske er endog, i Begyndelsen, fast aldeeles ligelydende med denne; og skiønt de siden afvige hist og her i nogle Ord, kan det dog ikke hindre, at de begge kunne overhoved agtes at være af liige Godhed. Da jeg eftersaae sidste Gang de af Kiøbenhavns Universitæts-Bøger, som jeg enten ikke havde eller ei kunde oversee til fulde ved den første Sammenligning, haver jeg, som til Prøve, antegnet tillige disse Svenske Exemplarers betydeligste Afvigelser fra dette Trykte, i de 2 første Ark, som jeg maatte lade trykke paa reent, inden jeg havde faaet Universitætets Bøger. Anførte Afvigelser findes her i det Følgende, tegnede med C. S. det er *Codices Suecici*.

§. 8. Spørsmaalene og Svarene, som Skriftet bestaaer af, betegne de fleeste Urskrifter blot ved nye Linier. No. 1. haver aleene, igiennem et Stykke i Midten, dog i Flæng, ved Spørsmaalene, nu *lærisveinn spurde* eller *spyr*, nu ikkun *lærisveinn*; og ved Svarene, nu, *Fader leyser ur*, nu ikkun *Fader*, nu meistare

seger

seger, un *meistare* aleene. No. 2. haver heeltigiennem, ved Spørsmaalene *funr*, og mod Slutningen *funrenn*; ved Svarene *fader*, og mod Slutningen *faderenn*. Ved det Spørsmaal, som sees her p. 100. haver den: *funr talar snotrlega*, og ved Svaret (p. 101.), *fader svarar frodr barla*; samt ved Spørsmaalet (p. 213.) *funr seger sina pyckio*, og ved Svaret (p. 218.), *fader talar fullvitr*. Endelig haver den foran ved den Kongelige Bøn (p. 604.), *her er bön bidiande vel*, og for ved Viisdommens Tale (p. 626.), *gudlig bön*. No. 3. haver ved Spørsmaalene *filius*, No. 10 baade *filius* og *sönr spyr* og No. 16. *spurning*. Ved Svarene haver No. 3. *pater*, No. 10. *fader seger*, og tildeels ikkun *fader*, men No. 16. *svar*, i hvis Sted No. 11. haver ved begge *Capitulum*, hvilket 2 af de Svenske Exemplarer nogenledes ligne (§. 7. **). Uden det haver No. 2. adskillige Summarier skrevne i Bredden med en meget nyere, dog gammel Haand: Saadanne findes overalt i Bredden af No. 4., med samme Haand som den; Nogle ere og indførte i No. 14. Det er kiendeligt nok, at alle disse Summarier ere andres Tillæg; der ere og af lidet Værd. Jeg haver derfor heller villet mælde om dem her, eengang for alle, end spilde Papiir, paa at indføre dem ved hvert Spørsmaal og Svar; allerhelst da Meeningen og Sammenhængen adskille disse og vise deres Indhold tydelig nok. Jeg haver og af samme Grund, dog med Hr. Einersens Samtykke, udeladt de Tall, hvormed han havde adskilt Spørsmaalene og Svarene. Derimod haver jeg, for Mageligheds Skyld i Trykken, seet mig ofte nødt til at deele de lange Svar ved fleere nye Linier. Dog haaber jeg at dette bliver snarer til Lættelse, end til Hinder, i Læsningen.

§. 9. Disse ere da Urskrifterne til nærværende Oplag. Dets Text er ellers overhoved aftrykt efter Hr. *Einersens* Haandskrift (§. 6.). Det var og i Almindelighed ligesaavel skikket til dette, som noget af de andre; Thi skiønt nogle af disse have visse Fortrin, som det ikke havde, saa haver dog intet af dem eene alle disse samlede. Det havde derimod mange af de vigtigste: Baade var dets Stiil den oprigtige Norske, saa og var det fuldkomnere, end de fleeste andre, ei aleene i enkelte Ord eller Talemaader, men endog i heele, undertiden store, Stykker. Alle de samme Fortrin haver dette Oplag. Men jeg haver og søgt, saavidt mig var mueligt, i den korte Tid, som jeg haver havt, at forøge dem med adskillige nye. Saaledes haver jeg seet det efter overalt, og rettet det, hvor sligt fandtes nødigt, af Universitætets Hoved-Bøger No. 1. og No. 2., den første meest i det om Kiøbmandsstanden, hvor den er fuldstændigst, den sidste i det øvrige. Især haver jeg

ved-

vedtaget i mangfoldige Tilfælde, saavel deres Deelinger i Meeningerne og Stilen, som deres Læsemaader, hvor disse fandtes bædre; hvorimod det, som forstod paa slige Steder, er blevet ført til forskiællige Læsemaader, for endda ei at spildes; dog det uden at give sligt tilkiende, undtagne nogle faa Steder, som til en Prove. Paa samme Maade haver jeg, paa andre Steder, ligesaa sielden mældit, indrykket i Texten selv alle de Tillæg, som Universitætets Urskrifter havde, naar de kun kunde passe sig med Meeningen og Stiilen; hvilket ogsaa er skeet med adskillige Stykker, regnede af Hr. *Einersen* til forskiællige Læsemaader, saa ofte jeg fandt, at enten de beste af Universitætets Bøger, eller dog nogle af de gode, havde dem i deres Text. Denne Frieheb troede jeg saa meget heller taalelig, som Ingen i vor Tid, efterat Skriftet er, i nogle Hundrede Aar gaaet igiennem saa mangfoldige Afskriveres Hænder, skal kunne fastsætte med fuldkommen Vished paa alle Steder, hvilke af de mange forskiællige Ting, som Urskrifterne have, der ere just de oprindelige og Forfatterens egne, naar de kun alle passe sig lige vel, som de heel ofte giore. Saaledes haver dette Oplag alt det af Skriftets gamle Text, der haves i de Urskrifter, som Danmark og Island have for denne Gang kundet bringe til Veie, og er endog fuldstændigere, end noget af disse. Især er det saa nøie holdt, baade mod No. 2. og de Norske Originaler, som meest ligne samme, saa og mod No. 1. der er Hoved-Exemplaret for alle de Islandske, at det kan næsten agtes, som man havde disse aftrykte tillige, fra Ord til andet. Bogstaveringen er i nogle af de første Arker, rettet ligefrem efter Hr. Einersens Haandskrift. I det følgende derimod haver jeg forandret dem; dog ikkun, som til Prove paa de Gamles Bogstavering, i nogle visse Ord, saavidt de fandtes skrevne, i de beste Pergaments-Bøger, enten paa en egen, eller forskiællig Maade. Den Ulighed, haaber jeg, bliver ikke til Mistykke, da den findes paa samme Maade hos de Gamle selv.

III.

§. 1. Jeg gaaer til de Ting, som ere lagte til, og da først til de forskiællige Læse-Maader. Angaaende disse tør jeg ikke nægte, at jo nogle af dem kunne være komne af Forbædringer, giorte efter Haanden af Forfatteren selv, og paa samme Maade forplantede til andre ved adskilte Afskrifter. Are Frodes og fleeres Exempler vise slige Forbædringers Virkelighed i den Tid; og den Formodning giver altid forskiællige Læsemaader nogen Grad af Vigtighed. Dog er det vissere, at de fleeste af disse er aleene Haandskrivernes Værk. Nogle af dem røbe en

 oien-

øienſynlig **Ukyndighed i det gamle Sprog**, og det iſær mange af det Slags, ſom man finder ſaa jævnlig, i de Ord og og Talemaader, der ere enten forældede eller lidet gangbare; thi der have Haandſkriverne ofte giættet ſig frem, og derved ſtiftet Forſkielligheder, meer eller mindre ſandlige, ligeſom Giætningen er bleven lykkelig. Andre ere kiendeligen opkomne af **Skiødesløshed**, at de have læſt, eller erindret det læſte, urigtigen, og derved, enten udeladt noget, ſat noget til, eller omſat Ord og Stiil. Endelig ere mange aabenbarlig foraarſagede ved en Art af **Selvraadighed**; og denne viiſer ſig: Nu i at gloſſere, og lægge ret og andet til de Gamles Text, ſom til Forklaring: nu i at trække den ſammen i en Art af Udtog: nu igien i at omdanne Ord, Stiil, eller Bogſtavering efter egen Smag, eller ſine Tiiders Brug. Til alt dette var Leiligheden overmaade ſtor i vort gamle Sprog, formedelſt dets ugemeene Rigdom og Boielighed, i uendelig forſkiællig Bogſtavering og Abbreviationer; i Ordenes Sammenſættelſe og Stiilens Vendinger; i Ord ſom kunne modtage ulige Kion og Boielſe; i Ord af adſkilt Lyd men ſamme Betydning, ligeſom og tvertimod, i Ord ſom ere ligelydende, men af adſkilt Betydning; Endelig og i Nomina Verbalia, ſubſtantiva og adjectiva, ſaſt uden Tall, ſom lade ſig danne i dette Sprog næſten ſom man vil *). Men ſkiønt de allerfleeſte forſkiællige Læſemaader have denne Oprindelſe, ſaa bliver deres Nytte derfor ikke des ringere: De kunne give mange Slags Indſigter i Sprog-Kunſten: At ligne dem ſammen, er ofte det eeneſte Middel, til at kunne udfinde de Gamles ſande Udtryk og Meening. Endog de iblandt dem, ſom ere indbragte ved virkelige Feil, tiene dog til at kiende Feilenes Herkomſt og Dannelſe paa andre Steder, og leede os derved til den rigtige Læsning.

*) Jeg maae ikke opholde mig ved Exempler paa alt det, og vil derfor kun nævne til Prøve, at det eeneſte Ord Syn eller Siun kan kaldes i Urſproget *Sió, Siá, Sión, Sián, Siona, Siána Syn, Synd*, baade for ſig ſelv og ſammenſat med andre.

§. 2. Diſſe ere de Grunde og Henſigter, hvorfor den Samling af forſkiællige Læſemaader, ſom her findes aftrykt, er bleven indrettet ſom ſkeet er. Ligeſom alle de Arter af diſſe, ſom Urſkrifterne have, høre enten til een, eller en anden, af de opgivne Aarſager (§. 1.), ſaa findes her og alleſlags; dog at de fleeſte af dem, der fandtes at reiſe ſig af kiendelige Miſtagelſer, ere blevne udeladte, og aleene ſaa mange anførte, ſom ſyntes nok, til Prøve og Veiviisning i lige Fald. Af alle de andre ere der vel kun meget faa, der giøre nogen mærkelig Forſkiæl i Meeningen; de fleeſte giøre ingen; nogle viſe

ikke

ikke andet, end en forskiællig Bogstavering, og nogle endog Læsemaader mindre nette og passelige, end de som staae i Texten paa de Steder. Disse kunde lettelig agtes, naar man seer løslig til, antegnede til Overflod. Men jeg syntes dog at have Grunde nok til at beholde dem. Først giver den Liighed, der sees i Indholdet af disse, endskiønt saa mange, og spredde saavidt omkring, i saa adskilte Afskrifter, en uryggelig Vished om, at vi have her Indholdet af Skriftets overblevne Deele, saaledes som det var i det 14 de Aarhundrede (II. §. 3.), det er, over for 400 Aar; og da denne Tid gaaer saa nær til Forfatterens Alder, som siden skal siges, saa giver det al Rimelighed, at det er endnu som det kom fra hans Haand. Dernæst vise dette Slags forskiællige Læsemaader, endskiønt ikke adskilte i Meeningen, mangfoldige Prøver paa nye Ord i Sproget, baade af eens og adskilt Betydning; paa de selvsamme Ords ulige Kiøn; samt paa mange nye Vendinger og Sving i Talemaader og Stiil, blandt andet i Forbindelses-Ordenes Brug. Ja endog de Forskiælligheder, som kun bestaae i foranderlig Boielse eller Bogstavering af de selvsamme Ord, nytte dog til at vise noget af Sprogets mageløse Boielighed i Bogstavernes Omvexling, og altsaa dets Beqvemhed til Poesie, og især til mange Slags kunstige Vers-Arter, fremfor de fleeste andre Sprog. Saavidt kunne da dette Slags Forskiælligheder give adskillig Oplysning i vor Nordiske Sprogkunst, og tiene med det samme til at forøge anseelig den ellers store Mængde af Anmærkninger, hørende til Sproget, som dette Skrift kan føre til. Jeg tvivler ikke paa, at jo Kiendere see det, og at jo de, som i sin Tid lægge Haand paa en retskaffen Sprogkunst eller Ordbog over vort gamle Sprog, hvortil vi saa høiligen trænge, skulle kunne finde det. Men jeg maatte ei holde mig op med dette Slags Betragtninger; det forbød baade Tiden, og Rummet, og mit Arbeides Hensigt. Derimod søgte jeg, at Samlingen af Læsemaaderne selv skulde blive saa fuldkommen, som mig var mueligt; og det syntes mig burde saa meget heller giøres, da det første ei kunde, som Forfatteren selv haver villet give os tilkiende (S. 8 og 10), at han ogsaa haver skrevet for Sprogets Skyld. For ikke at forekomme større Kienderes Dom, haver jeg ei engang, uden hvor en trængende Fornødenhed krævede sligt, villet bestemme, hvilke iblandt Læsemaaderne der kunde synes de værdigste at optages i Texten, men kun sat dem ligefrem til frievillig Overveielse.

§. 3. Angaaende den Maade, hvorpaa disse forskiællige Læsemaader ere blevne navngivne, er følgende at mærke. De høre alle til 2 Classer. De af Hr. Einersens Samling udgiøre den eene; og de betegnes her, til Forskiæl, ved *al.* item

al. M. & Ch., det er: *alii: aliæ membranæ & chartæ*, endog hvor de ere fælles med Universitetets Bøger; de findes her og alle, undtagne nogle faa, deels indførte i Texten selv (II. §. 9.), deels lukte ude, som kiendelige Skriver-Feil. Den anden Classe udgiøre de, som jeg haver lagt til af Universitetets haandskrevne Bøger, deels efter Hr. *Finsens* Afskrift (I. §. 6.), deels af eget Eftersyn. Begge ere jævnlig givne tilkiende, aleene i Almindelighed, ved *CC. Un.*, det er Codices Universitatis, uden at nævne hvers særskilte No.; og dette deels for Korthedes Skyld, deels fordi en Kiender af Sproget kan som oftest meget vel, uden Urskriftets Betragtning, bestemme en Læsemaades Værd, enten af Meeningen og Sammenhængen paa det Sted, eller af Skrivemaaden paa andre Steder. Ved disse sidste Læsemaader ere ellers to Ting at agte: det eene, at jeg, for at faae des større Mængde samlet paa et lidet Rum, haver ofte sammendraget flere under eet, ved at lade afsette ligefrem deres fælles Udtryk, men derimod indcirkle de adskilte; hvorved da enhver, som kiender Sprogets Regler, kan skiælne og læse hver af dem for sig. Det andet er, at det her i Begyndelsen paaberaabte *Ex. Soc.* eller Exemplar Societatis betyder Videnskabernes Sælskabs Exemplar, bekommet af Hr. Professor Schønning (I. §. 3.), og, saavidt det er eene brugt, skrevet efter Universitetets Pergamentsbog No. 1. (II. §. 5. a.). Det var det eeneste, foruden Hr. Einersens, som jeg havde af Forstningen; og maatte endog lade de to første Arker trykke paa reent, ved Hielp af det aleene; havde ogsaa confereret, blot efter det, lige til Side 136., inden jeg fik Universitetets Bøger. Nu tog jeg mig vel for, at conferere det øvrige paa nye, da jeg havde faaet disse; men da Trykningen ikke kunde standses saa længe, maatte jeg nøies med, at foretage selv de beste af dem, og, i Hensigt til de andre, ladet det beroe ved Hr. Finsens Antegnelser. Denne er Aarsagen, at saa mange af Forskiælligheder-ne, i dette Stykke af Skriftet, findes at være indskudte blandt Bogstaverne, under andre Tegn (som * † †† ꝛc.); det haver og giort, at Samlingen af Læsemaaderne er ikke her saa fuldkommen, som i det følgende. Til at bøde paa dette, lægger jeg nu nogle til, i Følge sidste Eftersyn (II. §. 7. **).

Pag. 1. not. c. *C. S.* sidugligum. *No.* 10. siduligum.

ib. d. *sid.* oc l. i villuþockur ósida ꝛ: i Usæders vildsomme Taage.

ib. l. pen. *C. S.* forbergis.

ib. not. f. rums *No.* 14.

Pag. 2. lin. 3. *C. S.* þiódstiga sidar. *sid.* & *No.* 10. þiódvegs, Landeveien.

ib. not. g. *C. S.* fysiligri, lysteligere. *No.* 14. feligaztir, fordeelagtigste.

ib. lin. 11. *C. S.* oræktar, Skiødesløsheds.

ib. lin. ult. *No.* 14. þráleysi, Ustadighed.

Pag. 3. lin. 1. *C. S. & No.* 10. ek fyrirlet hafda hafnan sidsemi, forlod S. gangbare F.

ib. not. q. *No.* 14. þeinckrizt mer, faldt det mig ind.

Pag. 4. lin. 2.-3. *C. S. & No.* 10. godgiarn.

ib. not. r. *No.* 14. godra, gode.

ib. not. t. *C. Sv. & No.* 10. þa undra villustiga, de underlige Afveie.

ib. lin. 14. *C. S. & No.* 10. þiodvegum. *No.* 14. þiodbrautum.

ib. not. u. *No.* 14. gagnstadliga. *No.* 10. gegnilega. *C. Sv.* þa gegnilegustu, de beqvemmeste.

ib. not. x. *C. S.* villtum (*forte* villsum) stigum, vildsomme Veie, Afveie.

Pag. 5. not. b. *C. Sv. & No.* 10. lærda menn, oc þeirra iþr. oc sidu, lærde Mænd, og deres Idræt og Sæder.

not. c. *C. S.* m. rædu, min Tale.

lin. ult. *iid.* iþrott.

Pag. 6. not. d. *C. S. & No.* 10. at eigi y. f. r. sva sk. (fyrir tióni) fyrer gör, sem verdr þegna þaugn. *No.* 14. sem ver þágum ok medtókum, som vi annammede og modtoge den.

ib. lin. 12. *No.* 14. oss, eda þeim, er nær voru vorum rædum, af os, eller dem, der vare nærværende ved vore Taler (*No.* 10. þeim rædum oc heyrdu, de Taler, og hørde dem.

ib. lin. penult. *C. S. & No.* 10. munda, erindrede.

ib. lin. ult. *C. S.* i hugsamligu, i en.

Pag. 7. not. b. *No.* 14. skiotligrar.

ib. lin. 6. *C. S. & No.* 10. bodar.

ib. lin. 10. *C. S.* ok nalldit (giört e. þ.), og holdt, giort efter det.

ib. lin. 12. *No.* 14. at þessi bók er vel skickud, og þarf aungrar gloserunar, ef rett skrifud er, at denne Bog er vel skikket, og behøver ingen Forklaring, om den er rigtig skreven. *inepte.*

Pag. 8. lin. 4. *C. S. & No.* 10. orda-skil.

lin. 8. *No.* 3. þar jafnvist ræder, da den ligesaavel taler.

lin. 10. *id.* hellztr, den ypperste.

Pag. 9. lin. 1. *C. S. & No.* 10. sina, sine.

lin. 2. *No.* 14. sem under hann ero gefner, som staae under ham.

lin. 5. *C. S. & No.* 10. audruvís, anderledes. *No.* 3. ment fá, faae Lærdom.

not. o. *C. Sv. & No.* 10. i heimilld, *aliis* heimholl.

not. r. *C. S. & No.* 10. stett, Stand.

Pag. 11. lin. 6. *C. S.* godvilia, Velvillighed.

Pag. 12. not. g. *C. S. & No.* 10. innilegt *minus apte.*

lin. antep. *iid.* skynsemi.

Pag. 13. lin. 3. *C. S.* vaundum malum. *No.* 10. vandamal e. a. sk.

lin. 5. *No.* 13. Konginum, hos Kongen.

Pag. 14. not. m. *C. S.* þeinckia, tænke. *No.* 10. til þess stunda.

Pag. 15. not. p. *C. S.* hvert ypparsta væri, hvilket der var det ypperste.

lin. 6. *iid.* um allt fram.

lin. ult. *No.* 13. vitsku, Kundskab.

Pag. 16. lin. 1. *C. S.* ástsamlegt.

lin. 2. *iid.* audnumit, let lært.

lin.

lin. penult. *No.* 13. hvert sem helldr er, at hann vill, hvilket som helst er, at han vil.
Pag. 17. lin. 3. *C. S.* tr. eigi medr Kongum at vera, at være hos Konger.
lin. 6. *iid.* n. þu vilir annat rád gefa, u. du vil give andet Raad.
Pag. 18. not. k. *No.* 2. o. þ. madr j. leida at huga.
Pag. 21. lin. antep. *C. S. & No.* 13. i gott hof, ok þó vid þvi sem þu ætlar at ganga muni, oc eigi, ansæt dine Vaerer med god Maade, og dog nær ved det, som du tænker at de kunne gaae, og.
Pag. 25. lin. 6. *No.* 13. samþycktar.
not. a. *No.* 2. er madr framr minnr sialfann sec á.
ib. not. c. *No.* 13. styrkr, Kraft eller Styrke.
Pag. 26. not. h. *No.* 13. þrætur ok um ved lögum.
Pag. 27. not. q. *No.* 2. er þ. h. l. sæm þá værdr þu stadenn.
Pag. 30. lin. 10. *No.* 2. þó at slict se smáleet at geta.
Pag. 35. lin. ult. *No.* 2. *add.* oc væl göra, og giøre vel.
Pag. 36. not. u. *No.* 2. leidt at huga.
Pag. 103. lin. 7. *No.* 3. kvennkyns.
Pag. 153. not. z. *id.* reike bernsklega sp. m., m. Sp. vanker barnagtigen om.
Pag. 167. *id.* þat glöggt markat, bemærket det tydelig.
Pag. 169. lin. 11. *No.* 3. samteingder.
Pag. 192. lin. 3. *id.* umhverfis rennr, flyder.
Pag. 199. not. y. *id.* steypiz[illegible]um.

Pag. 204. not. f. *id.* kaf.
Pag. 214. not. r. *id.* lægre, sagtere.
ib. not. t. *id.* a. v. seo frost-kallder; þo at varmt se sumar.
Pag. 217. not. x. *id.* sem einn strengr, som en Snoer.
Pag. 221. not. d. *id.* at tima leitudu þer eigi, I efterforskede ikke Tiden.
Pag. 222. not. s. *id.* litis verdr fyrir kiænum mönnum, at siá, det er en liden Sag for kloge Folk at see.
Pag. 229. not. h. *id.* glóanda brióste.
Pag. 251. not. p. *id.* margar tilgaungr.
Pag. 254. not. a. *id.* feaudiger.
Pag. 330. not. g. *id.* fiormenninga, ef aungver lifa skylldare, til Folk af fierde Leed, om ingen nærmere leve.
Pag. 338. lin. 11. *No.* 2. löytum, Forbindelser.
Pag. 339. not. t. *No.* 3. leynilegum, hemmelig.
Pag. 354. lin. ult. *No.* 3. undan, unddrage dit Sind fra.
Pag. 356. lin. 6. *id.* gladværastr, munter.
Pag. 357. not. x. *id.* óeinarder menn, oc er eigi sá dyggr, vankelmodige M., og er den ikke troefast (paalidelig).
Pag. 461. lin. 8. *id.* fra finum bodsmönnum, fra sine Giæster.
Pag. 462. not. n. *id.* vidrlendr, *ut & supra* p. 460. lin. 3. vidrlenda.
Pag. 504. not. g. *id.* vidrattu.
Pag. 507. not. d. *id.* ber, bar, blot.
Pag. 509. lin. 4. *id.* sæt í munni, søde i Munden.
Pag. 522. not. k. *id.* allann likams, al Legemets.
Pag. 525. lin. 3. krapt, frægd oc fiaullda,

da, Kraft, Ypperlighed og Mængde.
Pag. 527. not. b. *No.* 3. molldu oc leiri, Muld og Leer.
Pag. 528. not. m. *id.* ergisamleg, graadig.
not. o. *id.* leidelegu, afskyelige.
Pag. 547. not. b. *id.* med sorgsamligu starfi.
Pag. 551. not. f. *id.* man enn syrgia.
Pag. 574. not. f. *id.* verdugleika.
Pag. 579. lin. 7. *id.* beisklega, bitterligen.
lin pen. *id.* spillvirkiar, Voldsmænd.
Pag. 583. lin. antep. *id.* verks, deres Gierning.
Pag. 586. lin. penult. *id.* ræningiunum, Røverne.
Pag. 587. not. y. *id.* med drambi oc sporti, med Hovmod og Spot.
Pag. 591. lin. ult. *id.* mikinn her manna, en stor Mængde Mennesker.
Pag. 594. lin. 10. *id.* allu þvi er þu átt, alt hvad du eier.
Pag. 598. not. s. *id.* ur h. daudlegra manna, af de d. Menneskers Haand.
Pag. 612. not. o. *id.* kunnustu.
Pag. 620. not. m. *id.* mannvitzlegri.
Pag. 624. lin. 7. *id.* fyr. h. verdr komit.
not. q. *id.* med hugsamligri.
Pag. 628. not. y. *id.* tilkomandi, tilhørende, tilløbende.
Pag. 631. not. b. *id.* þrautliga, med Møie.

§. 4. At komme til Oversættelserne, og først til den Latinske, da haver jeg kun oversat de Stykker, som ere blevne tillagte af Universitetets Bøger, men alt det øvrige af denne Oversættelse hører Hr. Einersen til. Han haver deri, at jeg skal bruge hans egne Ord, *fornemmelig beflittet sig paa at udtrykke Meeningen*, og saavidt vil han uden Tvil findes at have naaet sit Maal. Derimod haver han ikke agtet nødigt, at binde sig til hvert Ord eller Talemaade; han syntes og ikke at finde det giørligt, saavidt Urskriftets Stiil var heel ofte vendt paa en egen Maade, som ikke kunde passe sig i det Latinske Sprog. Der fandtes ogsaa adskillige Navne paa Ting, som det Latinske Sprog ikke havde Ord til. Dem haver Hr. Einersen fundet sig nødt til, enten at beholde med Latinske Endelser, eller og at omskrive, meest efter Stamordenes Meening.

§. 5. For den Danske Oversættelse finder jeg mig pligtig til nøiere Regnskab. Jeg veed de Love, som gives en Oversætter, og iblandt andre den, at tilvende sit Sprog Ursprogets Skiønheder. Denne er og grundet, saavidt begge Sprog staae i noget Fællesskab; thi saavidt kan det eene vinde det andets Fordeele, uden selv at tvinges; og saavidt kan man antage hvad nogle fremmede Lærde have skrevet om denne Pligt, dog allerhelst naar Urskriftets Sprog er enten et virkeligt Grund-Sprog for Oversættelsens, eller paa andre Maader nær slægtet til dette. Men det veed jeg ikke, om denne Lov kan følges saa lige efter Bogstaven, i vore Danske Oversættelser af fremmede Sprog,

som

som adskillige Fremmede sætte den, og som nogle Indfødde i vor Tid synes at have raadet til at bruge den. I det mindste troer jeg, at Kiendere have mærket, at Nogle af dem, der have i vor Tid taget sig for at forbædre vort Sprog, ved Danske Oversættelser, giorte efter denne Plan, have i dets Sted, maaskee uden at mærke det selv, forsøgt Gierningen, at give os et nyt, dannet i deres eget Hoved, eller paa fremmed Grund. Dog dette maae for mig gierne staae ved sit Værd. Min Sag er kun at tale om de Oversættelser, som giøres af vort gamle Sprog, i det som vi nu tale. Indretningen og Hensigten af denne Danske Oversættelse kræver det af mig; det skeer kun for at stille samme for Læsernes Dom.

§. 6. Jeg sætter som vist, at det Sprog, som tales i vor Tid i Danmark og Norge, er overhoved det samme, som hin Danske Tunge, bevaret i de gamle Nordiske Love og Historier, samt i de gamle Skialdres Vers, som vi endnu have, endog fra de Hedenske Tider, og ikke anderledes adskilt fra denne, end nyere Mundarter sædvanlig adskilles fra deres nærmerste Ursprog, ved Tidens Længde, ved Folkenes Blanding, ved selvtagne Vaner og Moder i Tale- og Skrive-Maade, og fleere gangbare Aarsaager. Mange ville ventelig agte dette for Kietterie. Nogle have og nægtet det, saavidt de have meent, at vore Runesteene førde et andet Sprog, end de gamle Danske, Norske, og Islandske Skrifter; Men det er let at see, som og maaskee skal vises ved beqvemmere Leilighed, at Runesteenenes Sprog ikke svækker denne Sætning, men er meget meer eet iblant de store Beviiser til at bestyrke den. Naar dette da forudsættes, vil det blive en Følge, at vore Tiders Mundart maae overhoved kunne, om ikke bæder, dog i det mindste ligesaavel taale, at dannes efter Landets eget gamle Sprog, som efter noget fremmed, saavidt det første, ved retskaffen Sammenligning, vil vist findes ligere, i alle de væsentligste Egenskaber. Saavidt kunde det da agtes som en Regel, for den der skal oversætte, af vort gamle Sprog, paa nu brugeligt Dansk, at han skulde foreene begge Mundarters Fortrin, og søge at berige og forbædre sin egen, ved Grund-Sprogets Hielp; om det ellers lod sig giøre, at formode Fuldkommenheder i de Forfædres Sprog, som saa mange af Efterkommerne foragte eller ynke, som halv-vilde Mennesker, mod dem selv at regne. Regelen bliver dog vel rigtig; Men da kræver slig Oversættelse langt meere Styrke i vore Tiders Danske Sprog, end man kan vente af de fleeste, som kunde være kyndige nok i det gamle, til at være Oversættere. Let kunde og en Oversætter, skiønt stærk nok i begge Sprog, naar han vilde begge Deele, baade oversætte og forbædre, med eet, skeie ud fra Middel-

Veien,

Veien, og derved føre andre paa end længere Afveie; og da opholdt han virkelig og standsede Læsernes Eftertanke til Sprogets Nytte, i Stedet for at fremme dem. Derfor haver jeg tænkt, at man gierne kan sætte noget snævrere Grændser for dette Slags Oversættelser, end for de andre. Jeg agter dem ikke selv, som Forsøg til Forbædring i Sproget, men aleene, som Materialier, og især, som Midler, til at sætte de Skiønsomme i Stand til at kiende vort gamle Sprogs egentlige Form, og dømme derom. Hertil haver jeg troet, at man for det første kan nøies med den Regel: at man saa nøie, som mueligt er, holder sig til det gamle Sprogs Stiil, ja til dets Udtrykke selv. Derved ville vel undertiden indløbe nogle Vendinger og Tale-Maader, som ikke falde vel i vore Tiders Mundart; Men det, troer jeg, bliver uden Fare for denne, naar Læserne vide i Forveien, at de ere satte, ikke for at efterlignes, men kun for at kiendes i Grund-Sproget. Herved skeer og ikke andet, end at man sammenligner den eene Mund-Art i det selvsamme Sprog, med den anden, og især sine Tiders, med dens eget nærmerste Grund-Sprog, hvilket dog altid, hvorledes det gaaer, maae have for sig en langt større Formodning om væsentlig Liighed, end hine meer fremmede. Ja dette bliver, i sig selv, ikke nær saa betænkeligt, som at tilegne sig fremmede Sproges Vendinger, Talemaader og Ord, hvilket mange dog giøre saa jævnlig i vor Tid. Naar man da havde først den Sprog- og Digte Kunst i det Nordiske Sprog, som de Gamle selv have opsat; dernæst vore gamle Love, som behøve Oversættelse, og endnu mangle den; endelig den saa kaldte Edda Sæmundi, og saa mange af Forfædrenes Skrifter, historiske og andre, at man kunde overseе vort gamle Sprogs Strækning; naar man, siger jeg, havde disse Ting oversatte saa troelig paa Dansk, lad være lige frem, at skiønsomme Læsere kunde være i Stand til at giøre sig deraf et rigtigt og fulkomment Begreb om det gamle Sprogs Beskaffenhed; da kunde man først ret lægge Haand paa at forbædre det gangbare Sprog, ved Hielp af det gamle, saavidt det ei alt var skeet i værende Tid; thi da havde man først tilstrækkelige Hielpe-Midler, til at ligne det nye Sprog med det gamle, og veie begges Fordeele og Mangler. Man vilde ogsaa da erfare, at ligesom det nye Sprog haver vundet mange, meget store, Fuldkommenheder, ved dette Hundred-Aars Skrifter, saa haver og det gamle sine egne, vist ikke ringere i sit Slags. Især skulde man finde en fast utroelig Mængde af udvalgte Ord, enkelte og sammensatte, som vi nu have tabt, hvis Sted nogle i vor Tid have med megen liden Lykke, søgt at besætte, deels af egen

Indbildning, deels af det Tydske. Man skulde see Forfædrenes Maade at giøre nye Ord, hvor de have trænkt til disse, passet ganske anderledes efter Sprogets indvortes Dannelse, end de fleeste passe dem i vor Tid. Man skulde faae i Sigte en stor Mængde Vendinger, der falde langt bæder og naturliger i Sproget, end de som nogle have søgt at trænge det paa, af Tydsk eller Fransk, ofte lige tvertimod alle dets Grund-Regler. Man skulde opdage en lige Mængde Tale-Maader, saa jævne og tydelige; og dog efter Omstændighederne, saa nette og korte, saa høie og syndige, at vi gierne kunde, uden at tabe noget, sætte dem i Steden for de Udenlandske Ophævelser, som nogle for nyelig have begyndt at bruge i det Danske baade i løs og bunden Stiil. Med eet Ord at sige; Naar man paa den Maade, som hidtil er sagt, om de Skrifter vi have i den gamle Danske Tunge, fortsatte sin Undersøgning igiennem de Skrifter som haves i den nye, fra den Tid den begyndte at agtes som et eget Sprog, til forrige Hundred-Aars Udgang, da skulde den Betragtning give os en Philosophisk Kundskab om Sprogets heele Dannelse, og viise dennes Historie, med det samme den førde os igiennem Tidernes Løb, og lod os, som for Fode, følge alle de Afvexlinger, som Sproget haver havt, saavidt det hører os til. Da skulde jeg haabe, at man vilde faae at see, at vort Danske Sprog er ikke saa slet, eller i det mindste ikke nær saa trængende til udenrigs-Hielp, som Mange kunde tænke, og som det blev udraabt for nogle Aar siden. Ja hvad om man fandt, at det kunde blive eet iblandt fuldkomneste, om det end blev opælsket aleene af dets eget Frøe.

§. 7. Men her er ikke Sted at tale meer om denne Sag. Nok at disse Tanker om Nytten af vort gamle Sprog, og om de Oversættelser, som giøres, af samme, paa vore Tiders Dansk, have givet Aarsag til denne Danske Oversættelses nærværende Indretning. Hr. Einersens Hensigt, med hans, var aleene at tiene de Ustuderede; han holdt sig altsaa derikkun til Meeningen, meer bekymret om, at kunne blive flydende og tydelig, end egentlig at følge Urskriftets Udtryk og Stiil, allerhelst i Forstningen, som og paa de Steder, hvor han i Latinen havde giort dette sidste. Jeg troede at denne Nytte var alt for lidet klækkelig, og holdt det for bædre, om den Danske Oversættelse kunde tillige viise i det mindste noget af Ur-Skribentens egentlige Udtryk, de Vendinger i Stiilen, den Art af Veltalenhed, som han haver beflittet sig paa, og andre det slags Ting, tienlige til det gamle Sprogs nøiere Kundskab. Jeg foretog mig følgelig at giøre en nye Oversættelse. Siden haver Hr. Einersen samtykket dette, ligesom han og af sig selv, havde begyndt at læmpe sig i Skrif-

i Skriftet i sidste Deel, langt nærmer efter Texten, end før; dog fandt jeg endda nødigt at fortsætte min, for at undgaae Ulighed. Mit Diemærke haver ellers været, som jeg alt haver sagt, ikke just at omsætte Skriftet paa pyntelig Dansk, om jeg end havde kundet, men kun at udtrykke dets Character og Stiil. Den haver jeg og fulgt saa nøie som jeg kunde; maaskee jeg er undertiden endog gaaet det Danske for nær. Især haver de forskiellige Læse-Maaders Orden nødt mig hist og her til at tvinge Ordenen i Dansken, for at de skulde følge den, som de følge Texten. Men slige bliver vel holdt til gode, da det ikke er skeet for at give Regler, men blot for at viise min Helt. Meer maae jeg frygte for det, som jeg nu mærker bag efter paa sine Steder, at jeg ei haver naaet Urskriftets Styrke. Jeg vil ikke skylde paa vore Tiders Danske Sprog, om jeg end vidste, at her kunde findes mange Ord og Talemaader, som det ei kunde udtrykke med samme Fynd og Korthed, som det gamle; thi en lykkelig Oversætter kunde have brugt det flux bædre end jeg. Men det er en Sandhed, at Mangel af Tid haver her den meeste Skyld; Thi Forlæggeren bod, at Trykken skulde foretages ligesaa hastig, som jeg havde lagt Haanden paa Værket; den blev idelig fortsat; saa at jeg maatte paa eengang conferere Texten, oversætte paa Dansk, og efterlæse Prøve-Arkene, uden at have Stunder til den fornødne Eftertanke, mindre til Forbedring af mine første Udkast. Det haver jeg dog stræbt efter, at være oprigtig, og derfor paa tvivlsomme Steder, søgt at sige min Meening forstaaelig og lige frem; thi jeg holdt det for bædre, at gribes i en Feil, end skiule den med Tvetydighed, som ikkun hindrer Læseren saavel i at rette, som at finde det sande. Jeg haver og af samme Grund paa nogle faa Steder, hvor jeg var af anden Tanke, end Hr. Einersen havde, fremsat min i Dansken, og ladet hans staae i Latinen, at Læserne des lettere kunde fælde Dommen. Ordene haver jeg ikke fulgt paa meget nær saa nøie, som Dolmer i Hirdskraaen, thi det havde kun været at lade Texten trykke som med vore Tiders Bøielser. Jeg haver endog holdt mig med Flid, fra mange gamle Ord, som gierne kunde taales i det Danske, og givet dem ved brugelige Danske Ord, da de som kiende Sproget kunne let, af disse, dømme om hines Værd; det ere kun nogle faa, som jeg haver brugt, dog ikke til Mønster for Nogen, men deels af Nød, og deels til Prøve. Kunst-Ord haver jeg ikke brugt, hvor det ellers kunde skeet, da Urskriftet ei brugte dem. Det gamle Sprogs egne Navne paa Hvalfiske og Sælhunde, paa Vaaben og Hoftienester, fortænker vel ingen. For at sætte des flere i Stand til at dømme om de forskiellige Læsemaader, haver jeg ogsaa over-

sat

sat saa mange af disse, som giore nogen Forandring i Meeningen, hvorhos jeg haver sogt at fortolke eet og andet meiere end jeg kunde i Texten. Jeg haver meldt alt dette, maaskee med fleere Ord end det var værdt, kun for at min Oversættelse skal kunne dømmes og bruges med desto større Vished, og for at dens Feil ei skulle tillegges Hr. Einarsen til Last. Agter han den værd at tage den for sin, skal det være mig kiært. Den maae og gierne agtes for vores fælles Arbeide; thi skiønt jeg, med hans Samtykke, haver sat hans til Side, haver den dog i mange Stykker tient mig til Lettelse.

§. 8. Til Anmærkninger havde her været overflødig Leilighed. Men Hensigten var ikke, ikke heller Tid, at udarbeide dem. Jeg vil kun melde noget om dem jeg haver føiet til, og da først om Birkedals-Myr paa Søndmør (S. 84.). Jeg seer at vor berømte Hr. *Ström* holder den heele Sag kun for en Digt. Dog kan jeg endda ikke afsige al Tvil. Vor Forfatter beraaber sig paa sit eget Øiesyn, og ytrer her en Overbeviisning, som han aldrig pleier, uden hvor han veed sig sikker; er ogsaa en Mand, der viiser sig ellers saa kyndig i Naturhistorien, at han ei let kan troes at være bleven bedragen i dette. Hans Beretning understøttes ved *Giraldi* Vidnesbyrd, der viiser at Tingen haver været kundbar i hans Tid, ei aleene i Danmark, men og i Irland. Man da ikke en nærmere Undersøgning kunne endnu finde Sted? Eller, mon ikke denne Stedets Egenskab, om ellers dette er det samme, som Hr. Ström beskriver, kan være forandret, ja ganske tabt, i en Tid af 500 Aar, blot ved Luftens og Jordens egne Virkninger eller og ved Menneskers Hænder? De nærværende Beboeres Vidnesbyrd synes mig i det mindste overmaade utilstrækkeligt i saa gamle Ting.

§. 9. Angaaende Irlands underlige Ting haver Hr. *Finsen* (Diss. de Sp. R. §. 2.) opsøgt saa mange overeensstemmende Vidnesbyrd af Engelske Skrifter, som kunne være nok til at finde Tildragelserne selv. Det jeg haver lagt til er meest kun for Danske Læsere, og for at forvisses om Stedernes og Personernes Navne; dog ikke videre, end sligt kunde skee, ved de faa af det Slags Bøger som her vare at faae, Trykken maatte ei standses med at søge fleere; mig syntes og ikke, at de Fabler fortienede det. Nok at det sagte viser de to Ting, som her ere de vigtigste: Det eene, at vor Forfatter haver her ikke digtet noget selv; thi det han fortæller, er ikke andet, end hvad der blev troet paa den Tid i England og Irland selv, og findes ogsaa antegnet i disse Landes egne Skrifter: Det andet, at han dog ei haver udskrevet noget af disse; det viiser hans Forsikkring, at have her fulgt lutter mundtlige Beretninger; det viiser og

hans

hans Stiil, holdt imod de Engelskes, i disse Fortællinger; thi de indcirklede Ord S. 87. Þvi þar værdr alldrei &c. ligelydende med Giraldi og andres, ere et Tillæg, som de ældste Exemplarer ikke have. Samtlig tiener dette til Forfatterens Undskyldning. Den gielder og om alt andet hos ham, der er af samme Slags, som dette om Irland. Han haver feilet i et og andet om fremmede Lande; Men deels med de Indfødde selv, deels efter Reisende, som han holdt for troeværdige; og det agtes jo undskyldeligt endog i vore egne Tider. Han haver indført en og anden Fabel. Men han var fød og opdragen, han levede al sin Alder i Fablernes og Overtroens Tider.

§. 10. Med det jeg haver antegnet angaaende Hvalfiskene (S. 120-136.) og Sælhundene (S. 178.) haver jeg ei sigtet til at samle alt det, som der kunde findes om disse, ja ikke engang det, som jeg selv havde læst om dem hos andre; dertil fattedes her paa Stedet alt for mange af dette Slags Skrifter. Og om jeg havde havt dem, troede jeg dog, at endog den fuldkomneste Samling af alle deres Efterretninger kunde ikke give denønskelige Vished, saavidt jeg hverken kunde erindre saa nøie dem af disse Søe-Dyr, som jeg selv havde seet, at jeg kunde kiende dem igien, af de Mærker, som Skribenterne have, havde ei heller nogen anden, hvis Erfaring jeg heri kunde bruge. I Mangel af dette lod jeg mig da nøie med, at nævne kun nogle faa af de nyere Nordiske Skrifter om denne Sag, som til et Slags Prøve paa, at en stor Deel af det, som vor Forfatter siger herom, bygget paa Fiskeres og Søefarendes Udsagn i hans Tid, findes bekræftet ved seenere Erfaringer. Mange fleere slige Prøver kunne lægges til, baade af fremmedes Skrifter, og af vore egne Lærdes, meest af den gamle *Th. Bartholins*, af *O. Worms* Musæo og Epistolis (kiendelige paa Register under de Ord Balænæ, Ceti, Rosmarus, Unicornu; og fleere saadanne), af *Laurentzens* Musæo Regio (Sect. III. No. 1-5. 8-11. 14. 16.), og andre; Prøver som paa dette Sted ere dobbelt mærkelige, saavidt de viise, at vor Forfatters Beretninger have tildeels været det, der gav den meeste Anledning til dette Slags Undersøgninger hos os i forrige Hundrede Aar. Foruden disse Prøver havde jeg og ønsket, at kunne bringe disse Dyr til vore Tiders Systematiske Navne. Men her vare alle Ting til Hinder. Først Mangel af Bøger; Dernæst og de Navne, som vor Forfatter sætter, da de meest ere dragne af tilfældige Egenskaber, som Opholdsstedet, Størrelsen, Farven og anden udvortes Skikkelse, og derved lidet tienlig til kunstmæssig Veiviisning; Samme er at sige om vor Forfatters Kiendetegn paa disse Dyr: De fleeste ere som Navnene, udvortes og ubestandige, og der-

for i sig selv uvisse og uefterrettlige: Andre, som de af Tænderne, Barderne, Finderne og deslige, som i sig kunde bruges, ere ikke opregnede med tilborlig Fuldstændighed. Endelig manglede Adgang til Folk, som foruden at kiende disse Dyr under vor Forfatters Navne, kunde give saa noiagtig Beskrivelse over dem, at man kunde deraf kiende ethvers vedtagne Systematiske Mærker; et Middel uden hvilket det maaskee bliver vanskeligt at bestemme ethvers Systematiske Navn med den fornødne Vished. Jeg forsøgte dog, ved Hr. *Hannes Finsen*, at spørge mine Landsmænd ved Kiøbenhavns Universitet. Men herved blev Uvisheden meer forøget end hævet. Fiskerne i Island give Hvalene Navn nu af een Egenskab, nu af en anden, saa at der bruges adskilte Navne til een og den samme, og tvertimod de samme Navne til fleere gandske adskilte. Fiskernes Kyndighed, der er heel ulige, ligesom Leiligheden til at see disse Dyr, formeerer denne Forskiel. Endelig gior og Mundarternes Adskillighed Navnene ulige, ja undertiden stridige, i adskillige Fierdinger af Landet. Saa ulige og stridige vare og de Navne og Efterretninger, som mine Landsmænd gave mig. Jeg haver dog brugt saa mange af disse, som jeg ei kunde selv overtyde om Urigtighed; og omendskiønt jeg tvilede om nogle, haver jeg dog ladet dem staae, i Tanke at de kunde tiene til at udspørge videre, om ikke andet, dog de Islandske Navngivelser, som vor Forfatter følger. Alle slige Fisker-Beretninger, skiønt i sig lidet vigtige, kunne dog giøre nogen Nytte naar de falde i gode Hænder; og den synes endnu at kunne have Sted, da det lader, som alle Arter af Hvalfiske og Sælhunde haves ikke beskrevne efter Kunstens Regler; ja man seer det, om Delphinerne, af Hr. Biskop *Gunneri* Afhandling om Nisen i Trondh. Selskab Skr. 1. Deel p. 258.

§. 11. **Det om Vaaben og Krigs-Væsen** (S. 372-430.) troede jeg vilde blive til en stor Deel uforstaaeligt for de Danske Læsere, om det ikke blev oplyst ved noget Slags Forklaring. Æmnet syntes mig dog baade artigt og nyttigt. Derfor giorde jeg her nogle fleere Anmærkninger, end paa de andre Steder. Hensigten var, saavidt det kunde skee i allerstørste Hast, at ligne vor Forfatter med den Norske Historie paa den eene Side, og paa den anden, med Fremmedes Skrifter om Krigs-Konsten. Jeg haabede ikke at det blev agtet overflødigt; thi det jeg kunde erindre at have læst i Samling, om de Nordiske Vaaben eller Krigs-Væsen, saavel hos Svenske Oldforskere Verelius, Reenhielm, Loccenius, Dalin, som hos vore egne, Stephanius, Worm, Dolmer, Major, Arnkiel, Rhode, den yngere Th. Bartholin, Lorentzen, Holberg, Pontoppidan, Testrup, og andre, er kun en liden Begyndelse; og

lad

lad være at Dolmer (til Hirdskr. 34. C. p. 246-260., samt p. 320.) haver samlet paa eet Sted, fast meere om disse Ting, end nogen af de andre, saa ere det kun Exempler, uden alle Betænkninger. Af Fremmedes Skrifter var jeg aleene nogenledes forsynet, saavidt angik den gamle Grædske og Romerske Krigs-Kunst, fattedes derimod de fornødne om Middel-Alderens, som jeg helst havde ønsket. Jeg haver vel siden seet nogle Bøger efter, som jeg ei havde første Gang, men uden at finde fornøielig Vished om det, som jeg maatte den Gang lade staae i Tvil. Dog vil jeg til nogen Oplysning antegne her hvad jeg haver erfaret, og da især til

S. 373. A. Det store Skiold, som her er nævnt, findes paa H. M. Kunst-Kammer, samt beskrevet i Laurenzens Mus. Reg. P. II. Sect. III. No. 23. og aftegnet Tab. III. No. 23. til samme Part og Section. Til Oplysning paa det, som her er sagt om Skioldenes Dannelse, og siden S. 403 om Rustningen til Hest, hører *Annæ Comnenæ* Beskrivelse over de Vestlige Europæers svære Rytterie i hendes Tid (Alexiad. Lib. XIII. in Corp. Byz. ed. Venet. 1729. p. 314-15.) den er efter Possini Oversættelse: Armatura hæc est Gallorum eqvitum. Lorica ferrea contextu qvodam implexuqve annulorum, ac sqvamis velut qvibusdam invicem consertis, seseqve inscendentibus corpus obiens, & illud arcte simul apteqve ad facilitatem motus omnis, tunicæ instar intime applicitæ vestiens. Accedebat ad munimentum impenetrabilis obtentus scuti, non rotundi, sed figuræ ovalis oblongæ latiori ab imo ambitu in acutius fastigium definentis: non planæ & coæqvatæ superficiei: sed spatio lente intus in longum cavo latus amplectentis a parte gemina: cujus exterior lævigata ictu & tersi nitore metalli resplendens facies, oculi ex ære prælucidi, umbone medio extantis, viyis velut & vibrantibus fulgurans radiis percellebat intuentes contra. Jam materies non ferri cujusvis, sed calybis qvam rigidissimi etiam durata tinctu & fabrorum arte ad duritiem qvantamvis soliditate.

S. 373. Den eftertrykkende Bryst-Styrke, som her nævnes, forklarer *Ægidius Romanus* de militia Veterum cap. XV. (Sim. Frid. Hahnii Collect. Monum. Tom. 1. p. 42-43.) af Physiologiske Grunde, men Stedet er for langt til at indføres.

S. 375. A. En Ringebrynie findes paa H. M. Kunst-Kammer og beskrives af *Lorentzen* (Mus. Reg. P. II. Sect. II. No. 95.

S. 384. A. Svinfylkingen tilraader *Ægidius Romanus* (c. XII. p. 35.) som især tienlig til at adsprede en talrigere Fiende, da hedder det: Constituenda est acies secundum formam qvam appellant cuneum, i. e. secundum formam pyramidalem & acutam, ut possint hostes scindere & dividere. Men *Anna Comnena* (Alex. Lib. VII. p. 155.)

p. 155.) baner os Vei til Aarsagen, hvorfor den regnes til Odins Indretninger, i det hun viiser, at den var just Scythernes egentlige Slagt-Ordning: Schytæ-prose-toti erant in acie struenda: non litteris illi qvidem ad hoc disciplinisqve formati, at naturali judicio usuqve: cujusmodi ex regulis, & subsidia in depresso usqve ad occasionem qvietura deposuerunt: & pugnaturos acie prima cuneos per seriem figuramqve aptam explicatos, ordinibusqve devinctos, ac commissos certis, perite produxerunt.

S. 387. A. Om Gasloket haver jeg nyelig faaet den Underretning, at Drengebørn paa visse Steder i Island skulle endnu have et Slags Leege-Tøi af dette Navn, omtrænt som den Sællandske Flyve-Gaas. "Dertil tages en Træe-Pind, som tælges gandske lige, og forsynes foran med Jern, som enten en stiv Knappenaal, eller en anden Pigge eftersom Skaftet er stort til. Den bagerste Ende kan man, efter dets Størrelse, besætte med nogle stive Fiædre af lige Tall, satte tvert for hverandre, som paa en Fiæder-Bolt. Men bæder kan man tage Papiir eller Pergament, jo stivere jo bædre, klippe det i en Fiirkant, dog med en liden Spidse midt paa de to Sider, lægge det saa sammen, først efter begge Diagonalerne, og indbukke siden de andre 2 Sider, saa at heele Stykket forestiller 2 paa hinanden liggende Triangler. Saa giøres en Kløft bag i Skaftet, i hvilken dette sættes fast efter den fælles Spidse, de øvrige staae ud fra Skaftet hver til sin Side, for at give dette Redskab Ligevægt og Fart, og blive da, at see til, paa lidet nær som Fiædre paa en Piil. Saaledes kastes dette lige ud af Haanden; Det faaer stærk Fart i Luften, som fatter i Fiædrene, og falder altid ned paa Spidsen, hvorledes det end kastes." Hvis de Gamles Gaslok have været saaledes, da kunne de føieligst agtes for Piile, dannede til at kastes ud af den blotte Haand, og giøre da eet med medii ævi *Gaveloces* og de Franskes *Javelot*.

S. 388-89 A. At vore Nordiske Folk have beholdt Øxerne, som deres egentligste Vaaben endog ved de Grædske Keiseres Hof, viiser og *Anna Comnena* hvor hun taler om Barangos eller Væringerne fra Thule; om dem hedder det først (Alexiad. L. II. p. 53.): Barbari sunt armati securibus, og strax derpaa kaldes de (p. 54.) bipenniferi, qvi ferrum ex humeris suspenderant patrii moris tenacissimi: samt (Lib. IV. p. 93.) bipennigeri, og (Lib. XIV. pag. 342.) Barbari, securibus in humero positis armati, hvilket *Joh. Cinnamus* (Hist. Lib. I. c. 3. p. 3.) ogsaa bekræfter ligefrem. *Anna* derimod kalder dem ellers med nogen Forandring (Al. L. III. p. 76.) Barbaros ejus generis, qvod ancipites utrinqve ac manubriatos instar securium gladios dextro humero gestare suspensos solet, samt (Lib. IV. pag. 97.) Bar-

Barbaros qvi ancipites humeris gladios gestant, ventelig især betegnende at deres Øxer have været et Slags Hellebarder. Jeg henfører dette til vore Nordiske Folk, da det er meer end vist, at de giorde i den Tid den største Deel af Væringernes Trop, see Prof. Schönn. om Har. Haardr. p. 254-55. not. a. *Du Fresne* i hans Noter til dette første Sted (pag. 36.) beviiser det og meget vel, ligesom han gior nogle udvalgte Antegnelser om Øxers og Hellebarders Forskiæl, ja endog om de Nordiske Øxer. En snaghiørnet Øxe forestiller jeg mig omtrent som Tegningen foran ved den Islandske Olafs-Saga, og tildeels den i Musæo Regio Part. II. Sect. II. Tab. II. No. 88. Lit. i. Men den Bardus Norvagicus, som Laurentzen beskriver (Mus. R. P. II. S. III. n. 22.), er kun en Øxe, men ingen Hellebard.

S. 392. A. Til det om Laasbuerne kunde maaskee tiene *Annæ Commenæ* Beskrivelse (Al. Lib. X. p. 230.) og *du Fresnes* Forklaring (not. in Alex. p. 83-84.) over en Art af Bue, kaldet *Tzaga*, som var opfunden af Latinerne, men Grækerne ubekiendt i hendes Tid, og som blev spændt med Hænder og Fødder tillige, og var forsynet med en Canal, som en halv Cylinder, hvorigiennem Pilen blev dreven, med forfærdelig Magt. Jeg vil ikke indføre Beskrivelsens egne Ord, skiønt meget mærkelige, da jeg ei er vis paa denne min Meening.

S. 393. A. Hunkastalen, samt dens Sted og Brug, beskriver *Anna Comnena* meget oplysælig (Lib. IV. Alex. p. 85.) med disse Ord: Ligneas turres *in loco velorum* excitant, in qvas attrahunt funibus ordineqve in eis locant scaphas omnes suas; congesta ipsis telorum copia. Erant autem ea tela hujus formæ. Crassissimos stipites in partes dissecuerant, longitudine non ultra cubitalem, eos caudices duriores gravioresqve, ideo ad nocendum aptiores reddiderant magnis undiqve atqve acutis infixis clavis. Disse Stykker Træe bleve kastede ned paa de fiendtlige Skibe (p. 86). Men alt dette ligner meget Sturlesens Beskrivelse (T. II. pag. 380.), og maaskee vi her just have hans Jern paa Træer, (som jeg haver fort andensteds hen S. 395. A.), ligesom vi her have en Ericius militaris, tildeels lig Speculi Regalis Igel-Kat og Slagbomme til Lands S. 418.

S. 394. Hundreginn Slagbrandur. Den beskriver *Ægidius Romanus* meget passelig til Speculum Regale med disse Ord (cap. 23. p. 66-67.): Ad arborem navis suspendendum est lignum qvoddam longum, ex utraqve parte ferratum, qvod ad percutiendum tam navem qvam nautas se habeat, qvasi aries cum qvo contunduntur muri civitatis obsessæ. Debet autem sic ordinari lignum illud, ut ligamentum retinens ipsum possit deprimi & elevari.

* S. 406.

S. 406. A. Til det om Forfædrenes Dolke og Knive kan man især mærke de fire paa H. M. Kunstkammer, som *Lorentzen* beskriver (Mus. Reg. P. II. Sect. III. No. 26-29.) og aftegner sammesteds (Tab. III.), men de ere alle ældre end Speculum Regale, og ingen af dem dannet til Krigsbrug, uden maaskee No. 27.

S. 413 og 429. Fordelen af et Storm-Taarns Høide fremfor den Muur som det skulde bestorme, viiser *Anna Comnena* udførlig i Anledning af Dyrrachii Beleiring ved Baimundum (Alex. Lib. XIII. p. 305).

S. 420. Løbehiul nævner og *Anna Comnena* (Alex. L. VII. p. 171-172.), brugte af hendes Fader ved Tzurulum mod Scytherne, og beskriver vidtløftig den Virkning de giorde deels i at lemlæste deels og at bringe i Uorden baade Folk og Heste. Det vare dog kun ordentlige Vognhiul, ophængte paa Muren ved Tridser, og huggne løse ved Fiendens Ankomst, uden at have Bradder at løbe paa; men Biergets Skraahed, som gik tæt op til Fæstningen, giorde disse ufornødne, saa at Hiulene ikke kunde standse ved Foden paa Muren, men maatte rulle ned over.

S. 425. Det som her befales om Bielken med de gloende Plovjern, befaler og *Ægidius Romanus* (cap. XXII. p. 63.), skiønt paa en noget kunstigere Maade, i disse Ord: Summum remedium est (obsessis), postqvam constituta est machina, interius facere ei fundam ex catenulis ferreis, vel textam ex ferro, & juxta machinam illam constituere fabricam, in qva aliqvod magnum ferrum bene igniatur, qvod bene ignitum apponatur super fundam ex ferro textam, & projiciatur ad machinam aliam, vel ad qvodcunqve ædificium ligneum, contra hoc enim coria cruda non valent, ligna non habent resistentiam, omne enim ædificium ligneum hoc modo comburi potest.

S. 426. A. *Ægidius Romanus* (cap. 17. pag. 48.) beskriver vidtløftig Miner eller underjordiske Gange imod en Fæstning, giorte paa Bergmands Viis, og understøttede med Timmer, hvorpaa man satte Ild, naar Arbeidet var færdigt, at Muren skulde falde; han viiser tillige, hvorledes de Beleirede skulde giøre andre Miner eller Gange mod disse; som og i øvrigt (cap. 22. p. 62) hvorledes de kunde forsvare sig mod dem. *Anna Comnena* giver og et mærkeligt Exempel paa dette i Dyrrachii Beleiring (Alex. Lib. 13. p. 303).

S. 430. Hvo veed om ikke Skiold-Jetten haver været en Maskine i det mindste indvortes af nogen Lighed med den, som Keiser *Alexius Comnenus* satte i Forstavnene paa hans Skibe mod den Pisanske Flode, beskreven af hans Datter (Alex. Lib. XI. p. 265.) med disse Ord: Ita naves curabat adornari, ut cujusqve in prora longe extantia eminerent ex ære ferroqve simulata capita leonum, aliarumqve omne genus ferarum bestiarum, diductis lateqve hiantibus rictibus. — Tum vero

etiam

etiam ita *intus per arcanos meatus contortilesque ductus* aptari (jubebat), ut per eas fauces sic apertas ejaculare flammas in hostem Romani possent. De udhuulede Rør, fyldte i den eene Ende med Harpix og Svovel stødt tilsammen i Pulver og sat i Brand, ved hvilke Dyrrachii Besætning pustede Baimundi Krigsfolk Ansigterne fulde af Ild, og fordrev dem derved af deres Miner (ib. Lib. XIII. p. 303-4.), tør jeg vel ikke ligne hermed.

§. 12. Men baade disse og andre Ting, i Skriftet, som behøve nærmere Oplysning, kan nu enhver lettelig efter Behag foretage, da det er udgivet i alles Hænder. Meget er og længe siden afhandlet i nyere Skrifter, som det om Grønland i *Torfæi* Grönlandia, og især det om Nordlyset og Isen i Hr. Professor *Schönnings* grundlærde Afhandling om samme; det om Islands Naturhistorie i *Olavii* Enarrationes, og tildeels i *Horrebows* Efterretninger; endelig det om Hofvæsenet i *Dolmers* Noter til Hirdskraaen, og deriblandt til Exempel pag. 220-21. det som her siges S. 252, at nogle søgte til Hoffet for Drabs-Sagers Skyld. Kveisens Skikkelse efter min Formodning (S. 290-91.), synes mig kiendeligere i Erkebiskop Absalons Hielm i Laurentzens Mus. Reg. P. II. S. III. Tab. I. No. 2., end i hans Bispe-Lue ib. No. 1.

§. 13. Registeret er egentlig stiilet ikkun paa det af Skriftets Indhold, som rører især vore Nordiske Sager. Det troede jeg at alle vilde have, og at de fleeste ei forlangede videre. Dog haver jeg og, for de andres Skyld, giort Plan over de vigtigste af de øvrige Evner, som det om Domme, om en Konges Pligter, og andet deslige. Det havde været ønskeligt, om et Ord-Register kunde kommet til, men dertil havde jeg ingen Tid.

IV.

§. 1. Hvad der er at sige om Hoved-Skriftet selv, haver Hr. *Finsen* allerede (Diss. §. 4-6.) mestendeels udtømmet. Jeg taler derom, som jeg ellers skriver denne Forberedelse, meest for de Danske Læseres Skyld, dog vil jeg ikke igientage, uden aleene det, som jeg behøver, til at give mine Tanker den fornødne Sammenhæng. Hr. Finsens Lærdom og elskværdige Tænkemaade forsikkrer mig i Forveien, at han ikke fortryder paa, om de i nogle smaa Ting vige noget fra hans. Jeg overlader disse endog til hans egen Dom.

§. 2. Dersom da vor Forfatter haver sagt de faa Ting, som han siger om sig selv, ikke for at giøre sig aldeles ukiendelig, for de Mistankers Skyld, som han ytrer i Fortalen (S. 10.), men for at underrette os i det mindste om sin Stand og Fæderneland; da maae vi troe som vist, at han haver været en fornemme

Nord-

Nordmand, der haver i sin Ungdom og Manddom staaet i Hof-Tieneste ved det Norske Hof (S. 17. 282.), og det i een af de største, og havt Sæde i Kongens Raad (S. 13.), men i hans høiere Alder, da han skrev dette Værk, eller lod det skrive, levet i Roelighed paa sit Gods (S. 288.) At han især haver boet og skrevet i Norge, vise de Talemaader: her i Landet paa Møre (S. 84.), og her paa Helgeland, det er Nordlandene, (S. 68.) Han siger sig (S. 66. 67.) at have været paa Andenæs og Vaage i Nordlandene; men hans egen Boepæl haver ikke ligget saa høit op mod Norden; thi han beretter selv, at sidstbenævnte Steder have ingen ret Dag fra 10 Nov. til 10 Jan.; derimod setter han den korteste Dag, for det Sted han boede paa, ikke 3 Timer (S. 66., sammenlignet med S. 58.), og de endda, saavidt jeg kan skionne, regnede efter Solens synlige Gang, uden at tage Tusmørket med. Det falder paa 64 Gr. 49 Min., og bliver da, enten længst Nord i Tronhiem eller sydligst i Nummedalen.

§. 3. Skribentens Tid er mestendeels twilsom, og kan derfor med desto større Frihed eftersøges ved Giætninger, naar disse kun ei overskride Rimelighedens Love. Det Skrift, som her nævnes (S. 76.), om Indiens Under, kunde maaskee have givet nogen Veiviisning; men jeg haver ei hidtil kundet faae Spor paa det; det bliver og vel ikke saa meget let at finde, da vor Forfatter (S. 478.), ligesom flere Gamle, synes at have brugt Indiens Navn som fælles for alle de længst bortliggende Lande*). Biarkøe-Retten som her nævnes (S. 22.), giver ei heller nogen efterretlig Tidspunkt; thi dens Alder er twis, paa det eene nær, at den første Gang forekommer hos Sturlesen (T. II. p. 260.) i K. Magni Barfods Sønners Historie, først i det 12te Hundred-Aar; skiønt den vel ikke er meget ældere; men siden nævnes den i K. Haagen Haagensens Frostethings-Lov hos Paus (2 Deel Pag. 157.) som almindelig Kiøbstæd-Ret i Norge paa den Tid. Det derimod tager jeg for vist, tilligemed Hr. Finsen (Diss. §. 5.), at den Grædske Keiser, som Speculum Regale taler om (S. 76.), er Manuel Comnenus, og at det følgelig kan ikke være skrevet, forend nogen Tid efter 1140; ligesom jeg og bifalder, paa den anden Side, at det er ældre end Kong Magni Lagabæters Hirdskraa **) og øvrige Love, forkyndte imellem 1270 og 1279. Saaledes maae da Spec. Reg. agtes at være skrevet imellem 1140 og 1270.

*) Hr. Prof. *Schönning* haver siden erindret mig om, at her maaskee kan være meent den saa kaldte Historie om Jon Præst, hvis gamle Danske Oversættelse findes trykt i Danske Magazins 3 B. Pag. 171.; thi den handler rigtig nok om Indiens Under; den er

og

og skikket til Keiser Emanuel. At han kaldes der Romersk Keiser, hindrer aldeeles ikke, thi de Byzantinske Keisere søgte just en Ære i at kalde sig Romerske, Riget det Romerske Rige, og Undersaatterne Romere. Denne Danske Oversættelse nævner ellers intet om at tæmme de flyvende Drager, som Speculum Regale anfører til Prøve af det Skrift om Indien, som det taler om. Men muesligt at dette findes i det fuldstændigere Latinske Oplag af Historien om Jon Præst, som nævnes paa den sidste Side i bemeldte Bind af det Danske Magazin.

**) Til at godtgiøre Speculi Regalis Ælde fremfor Kong Magnus Lagabæters Hirdskraa, kan det være meget godt, at Hirdskraaens Hof-Sæder ere ei mer saa jævne og eenfoldige; derimod tørde jeg ikke just bruge det til Beviis, at det ikke nævner alle de Æres-Poster ved Hoffet, som denne: thi da dets Forfatter haver kiendelig skrevet, meer i moralske Hensigter (S. 243. o. f.), end for at beskrive Hoffets heele Indretning, saa havde han god Grund til at holde sig meest op ved at forklare Sæderne, ligesom han selv viiser (S. 264.), at de ringere Hof-Tienester, af hvilke han haver beskrevet en god Deel, ere aleene afhandlede i denne Hensigt. De vare og meest bequemme; thi baade kunde de agtes mindre bekiendte, da de ei kunde falde saa meget i Øinene; en tiltrædende Hofmand behøvede og meest at vide deres Beskaffenhed, da han maatte vente, at komme strax i den af dem, som passede til hans Stand. Derimod kunde Speculi-Forfatter med Føie lade ude endog dem af Æres-Posterne eller de større Værdigheder, som vare ham bekiendte, og brugelige i hans Tid, ligesom han hverken haver beskrevet Jarler eller Stallere, hvilke han dog nævner. Værdighedernes Indretning hørde ikke egentlig til Sæderne: Nye Hofmænd kunde lære at kiende dem tids nok af egen Erfaring, ved Hoffet selv, inden de kunde tænke at naae dem. Men man kan gierne sette slige til Side, thi der er nok af andre Beviser paa Speculi Regalis Ælde fremfor Kong Magni Hirdskraa. Hr. *Ensen* (§. 3.) nævner to især: a) at Speculum Regale (S. 333.) agter Rigets Deeling imellem fleere Konger muelig, hvorimod den er reent forbuden ved Hirdskraaens 2 Cap. b) Speculum (p. 286.) tillader Audience naar Kongen er til Tafels, men Hirdskraaens 30 Capitel (Pag. 222. i *Dolmers* Oplag) forbyder den. Jeg vil, af mange, lægge følgende til: 1) Hirdskraaens Sprog, skiønt det ellers er temmelig ligt, falder dog noget nyere. 2) Det som Speculi Forfatter beretter (S. 249.) at Huskarl var i hans Tid det almindelige Navn paa alle Hof-Folk, det beskriver Hirdskraaens 26 Cap. (Pag. 175-76.) som en gammel Skik, og setter Hird i Stæden. 3) Speculum Regale (S. 439.) synes kun at kiende mundtlige Domme, Hirdskraaen derimod (36 Cap. Pag. 276.) befaler

 skri-

Nordmand, der haver i sin Ungdom og Manddom staget i Hof-Tieneste ved det Norske Hof (S. 17. 282.), og det i een af de største, og havt Sæde i Kongens Raad (S. 13.), men i hans høiere Alder, da han skrev dette Værk, eller lod det skrive, levet i Roelighed paa sit Gods (S. 288.) At han især haver boet og skrevet i Norge, vise de Talemaader: **her i Landet paa Møre** (S. 84.), og **her paa Helgeland**, det er Nordlandene, (S. 68.) Han siger sig (S. 66. 67.) at have været paa Andenæs og Vaage i Nordlandene; men hans egen Boepæl haver ikke ligget saa høit op mod Norden; thi han beretter selv, at sidstbenævnte Steder have ingen ret Dag fra 10 Nov. til 10 Jan.; derimod setter han den korteste Dag, for det Sted han boede paa, heele 3 Timer (S. 66., sammenlignet med S. 58.), og de endda, saavidt jeg kan kiønne, regnede efter Solens synlige Gang, uden at tage Tusmørket med. Det falder paa 64 Gr. 49 Min., og bliver da, enten længst Nord i Tronhiem eller sydligst i Nummedalen.

§. 3. **Skribentens Tid** er mestendeels twilsom, og kan derfor med desto større Frihed eftersøges ved Giætninger, naar disse kun ei overskride Rimelighedens Love. Det Skrift, som her nævnes (S. 76.), om **Indiens Under**, kunde maaskee have givet nogen Veiviisning; men jeg haver ei hidtil kundet faae Spor paa det; det bliver og vel ikke saa meget let at finde, da vor Forfatter (S. 478.), ligesom flere Gamle, synes at have brugt **Indiens** Navn som fælles for alle de længst bortliggende Lande*). **Biarkøe-Retten** som her nævnes (S. 22.), giver ei heller nogen efterretlig Tidspunkt; thi dens Alder er uvis, paa det eene nær, at den første Gang forekommer hos Sturlesen (T. II. p. 260.) i K. Magni Barfods Sønners Historie, først i det 12te Hundred-Aar; skiønt den vel ikke er meget ældere; men siden nævnes den i K. Haagen Haagensens Frostethings-Lov hos Paus (2 Deel Pag. 157.) som almindelig Kiøbstæd-Ret i Norge paa den Tid. Det derimod tager jeg for vist, tilligemed Hr. Finsen (Diss. §. 5.), at den Grædske Keiser, som Speculum Regale taler om (S. 76.), er Manuel Comnenus, og at det følgelig kan ikke være skrevet, forend nogen Tid efter 1140; ligesom jeg og bifalder, paa den anden Side, at det er ældre end Kong Magni Lagabæters Hirdskraa **) og øvrige Love, forkyndte imellem 1270 og 1279. Saaledes maae da Spec. Reg. agtes at være skrevet imellem 1140 og 1270.

*) Hr. Prof. *Schönning* haver siden erindret mig om, at her maaskee kan være meent den saa kaldte Historie om Jon Præst, hvis gamle Danske Oversættelse findes trykt i Danske Magazins 3 B. Pag. 171.; thi den handler rigtig nok om Indiens Under; den er og

og skikket til Keiser Emanuel. At han kaldes der Romersk Keiser, hindrer aldeeles ikke, thi de Byzantinske Keisere søgte just en Ære i at kalde sig Romerske, Riget det Romerske Rige, og Undersaatterne Romere. Denne Danske Oversættelse nævner ellers intet om at tæmme de flyvende Drager, som Speculum Regale anfører til Prøve af det Skrift om Indien, som det taler om. Men mueligt at dette findes i det fuldstændigere Latinske Oplag af Historien om Jon Præst, som nævnes paa den sidste Side i bemeldte Bind af det Danske Magazin.

**) Til at godtgiøre Speculi Regalis Ælde fremfor Kong Magni Lagabæters Hirdskraa, kan det være meget godt, at Hirdskraaens Hof-Sæder ere ei mer saa jævne og eenfoldige; derimod torde jeg ikke just bruge det til Beviis, at det ikke nævner alle de Æres-Poster ved Hoffet, som denne: thi da dets Forfatter haver kiendelig skrevet, meer i moralske Hensigter (S. 243. o. f.), end for at beskrive Hoffets heele Indretning, saa havde han god Grund til at holde sig meest op ved at forklare Sæderne, ligesom han selv viiser (S. 264.), at de ringere Hof-Tienester, af hvilke han haver beskrevet en god Deel, ere alene afhandlede i denne Hensigt. De vare og meest beqvemme; thi baade kunde de agtes mindre bekiendte, da de ei kunde falde saa meget i Øinene; en tiltrædende Hofmand behøvede og meest at vide deres Beskaffenhed, da han maatte vente, at komme strax i den af dem, som passede til hans Stand. Derimod kunde Speculi Forfatter med Føie lade ude endog dem af Æres-Posterne eller de større Værdigheder, som vare ham bekiendte, og brugelige i hans Tid, ligesom han hverken haver beskrevet Jarler eller Stallere, hvilke han dog nævner. Værdighedernes Indretning hørde ikke egentlig til Sæderne: Nye Hofmænd kunde lære at kiende dem Tids nok af egen Erfaring, ved Hoffet selv, inden de kunde tænke at naae dem. Men man kan gierne sette slige til Side, thi der er nok af andre Beviser paa Speculi Regalis Ælde fremfor Kong Magni Hirdskraa. Hr. *Ensen* (§. 3.) nævner to især: a) at Speculum Regale (S. 333.) agter Rigets Deeling imellem fleere Konger muelig, hvorimod den er reent forbuden ved Hirdskraaens 2 Cap. b) Speculum (p. 286.) tillader Audience naar Kongen er til Taffels, men Hirdskraaens 30 Capitel (Pag. 222. i *Dolmers* Oplag) forbyder den. Jeg vil, af mange, lægge følgende til: 1) Hirdskraaens Sprog, skiønt det ellers er temmelig lügt, falder dog noget nyjere. 2) Det som Speculi Forfatter beretter (S. 249.) at Huuskarl var i hans Tid det almindelige Navn paa alle Hof-Folk, det beskriver Hirdskraaens 26 Cap. (Pag. 275-76.) som en gammel Skik, og setter Hird i Stæden. 3) Speculum Regale (S. 439.) synes kun at kiende mundtlige Domme, Hirdskraaen derimod (36 Cap. Pag. 276.) befaler skri-

Rettigheder bleve forhvervede, betoge de Geistlige den rolige Besiddelse, ja tildeels al virkelig Øvelse deraf; saa giorde disse Rettigheder, for den folgende Tid, ingen mærkelig Forandring i den Tænkemaade, som havde været den herskende i Landet, forend de bleve stiftede; thi saasnart Kong Sverrer blev befæstet paa Thronen, som jeg regner fra Erling Jarls Fald 1179., og især fra Kong Magni 1184. eller 85., saa vilde han ikke vide af nogen anden Forfatning i Kirken, eller af andre Kirke-Love, end af Kong Olaf den Helliges og hans lovlige Efterkommeres for Kong Magni Erlingsons og Erkebiskop Østeens Tid. Han forskaffede Kongedømmet dets forrige Over-Herskab over Kirken og Geistligheden; og den Maade at tænke paa blev siden holdt ved lige blandt Birkebeenene, der udgiorde det Kongelige Partie, ja den blev idelig haandhævet i Gierningen, naar udvortes Vanskeligheder ikke vare til Hinder, lige indtil hen i K. Magni Lagabæters Regiering, omtrent henimod 1270. Det jeg haver samlet til Baron Holbergs Stat (3. Opl. p. 495. o. f.) kan være nok til Prøve paa Historiens Vidnesbyrd herom. De Tiders Love bekræfte og det samme, og da først de 3 gamle Christen-Retter, den Tronhiemske, Biarkoiske og Oplandske, som *Paus* haver udgivet, og som alle Mærker viise at være, baade Kongelige, og endnu gieldende i Kong Sverris og K. Haagen Haagensens Tid. Den Raadighed over Kirkerne og Christendommen som de 2 første af disse (N. L. 1. D. p. 216. cap. 11. II. D. p. 267.) tillægge Bisperne efter gammel Ret, som det der hedder, viiser den Oplandske (cap. 10. ib. II. D. p. 278. og cap. 24. p. 291-92.) at være bleven forstaaet i den Tid, aleene om Ret at kalde Præster, samt Opsyn over disses Lærdom og Levnet, men ingen anden Myndighed, forend Erkebiskop Jon af Thronhiem forde dette ind i hans Kirke-Lov (ib. II. D. 11. cap. p. 119.), for at udtrække deraf saavel Patronat-Rettigheden over Kirkernes Gods, som det øvrige Geistlige Herskab, som han søgte at stifte. Forbemældte Oplandske Christen-Ret befaler endnu ydermeere: (cap. 10. II. D. p. 277.) at Bispen skulde aarlig indfinde sig paa Lav-Tinget for at høre Lov-Bogen: (24 cap. p. 291.) at hans Vall skulde stadfæstes af Kongen inden han maatte betræde Bispe-Stolen: og (25. cap. p. 293.) at han skulde staae under Kongens Befaling, om ikke frem for Erkebispens, dog ligesaa fuldt. Disse Love samtlig viise og overalt, at de agte de Boder, som de Tiders Geistlighed nød, aleene som en Benaadning af Kongen. Kong Haagen Haagensens Froste-Tings Lov hos *Paus* bekræfter det samme: den indfører en Anordning af Erkebiskop Østeen (N. L. II. D. p. 15. c. 3.), men kun i Henfigt til dens Nytte og ikke til hans Myndighed; den tillægger Bispens Foged

kun

kun saadan en Ret, som han var Mand til, og som han havde, før han kom i Fogde-Tienesten (ib. p. 55. c. 57.); den Frihed for Leding, som den giver visse Præster (ib. p. iii. c. 17.) er en kiendelig Naade, som ikke er strækket til alle; Skudsmaal af en Biskop agtes og ei anderledes (p. 121. cap. 15.) end et af de verdslige Herrer. Men disse er kun smaa Ting. Det mærkværdigste er, at Kong Magni Lagabæters Love viise endnu Levninger af Birkebeenenes anførte Tænke-Maade. Den første, og rimelig den ældste af disse er Kongens Eed, anført tilforn af Hirdskraaen; den anden findes i Trundhiems Byes Lov hos *Paus* (8. cap. 2. Deel p. 16-17.), særdeeles mærkelig deri, at den meget nøie ligner nogle af Speculi Regalis Udtrykke (S. 784. ꝛc.), uden at den ikke tillægger Kongen navnlig nogen Magt over Bisperne; den tredie sees i samme Konges Gule-Tings Lov (ib. T. I. 2. cap. p. 21.), tildeels liig den forrige og Speculo Regali, men dog forskiællig deri, at den tillægger Biskopen et geistligt Regimente, ligesom Kongen det verdslige, og synes altsaa yngst, og meest af alle disse læmpet efter Erkebiskop Jon; thi han var den første som fik en geistlig Jurisdiction ordentlig sat paa Fode, og dog ikke det uden temmelig Modstand, og ved et eget Fordrag med Kongen, indført i hans Christen-Ret hos *Paus* (2. D. 21. cap. p. 127-28.), da han ei fandt sig noksom forsikkret ved sin Forklaring over de ældre Bispers Raadighed over Kirken og Christendommen, som tilforn er beskreven. At Kong Haagen Haagensen lod sin Ret til Kronen, tildeels komme an paa Erkebispens Dom, skedde meer af Politiske Aarsager, end fordi han troede ham berettiget til at domme derom. Min Slutning bliver altsaa, at da Speculum Regale udtrykker saa meget nøie Birkebeenenes Tænkemaade i Hensigt til den Geistlige Myndighed, saa er det ikke skrevet, forend dette Partie kom til retskaffen Styrke, det er at sige, ikke forend 1185. Nu er det ældre end Kong Magni Lagabæters Love (§. 3[tio]). Altsaa bliver den Tid, som det haver at løbe paa fra 1185. til 1270. Men nu kan det ikke være skrevet efter den Tid, da Kong Haagen Haagensen havde afskaffet Feyderne; Thi dets Forfatter taler om dem (S. 343. v. a.), som gangbare og tilladte i sin Tid: Altsaa følger, at det er skrevet, enten i de sidste 15. Aar af det 12te, eller i den første Part af det 13de Aarhundrede. For dette sidste Aarhundred haver jeg 2 Mænd for mig, hvis Indsigt jeg ærer, nemlig Hr. Etatsraad *Suhm* (Tronh. Samling

I, Bind

I. Bind p. 188.) og Vice-Lavmand *Olafson* (Enarr. Hist. p. 110. not. n.). Dog er jeg meer for, som Hr. *Finsen* haver giort, at regne det til det 12te, men især til den Tid, da Kong Sverrer laae i Strid med Erkebiskop Erik og de øvrige Bisper og Geistlige i Riget; og om jeg torde giøre mig saa dristig, vilde jeg sige, at det var skrevet af een af Birkebeenenes Partie, foruden andre Hensigter, ogsaa til Kongens Forsvar mod hans Geistlighed. Saaledes troer jeg da, med Herr Professor *Schönning* (i Afh. om Nordl. i Kh. S. Skr. 8. D. p. 215.), at den gamle Meening, at Bogen skulde være skreven, om ikke af Kong Sverrer selv, dog efter hans Anlæg, er ei saa gandske ugrundet. At jeg ellers helst regner Skriftet til denne Tid, skeer af mange Aarsager. Kong Sverrer, frem for alle, tilholdt sig ei alene Rettighed at samtykke og stadfæste Bispernes og Erkebispens Vall; men endnu meere: Han ansaae alle Geistlige, ja Erkebispen selv, som tienstpligtige Undersaatter, og sig som deres Herre, og torde endog holde dem det fore i offentlige Taler; han, og han alene havde Mod til at behandle en Bandsættelse, just paa samme Maade, som Speculum Reg. agter den (S. 804). Den Krigs-Kunst som foreskrives i Speculo Regali, ligesom dens Liighed med den Byzantinske i Annæ Comnenæ Tid, giver temmelig Formodning, at den tildeels haver sin Oprindelse fra vore Nordmænds Krigs-Erfaringer i de Grædske Keiseres Tieneste; saa er det og øiensynligt, endog af det lidet, som jeg haver antegnet derom, at der er intet Tids-Løb i den Norske Historie, i hvilket de virkelige Krigs-Øvelser og Rustning ligne den saa nøie, som K. Sverrers Tid. Ja man finder endog Speculi brune Hof-Farve (S. 286-87.) i Kong Sverrers Klædedragt. Jeg bør lægge til, at noget af den Art af Still, som Speculum Regale bruger, findes allerførst, saavidt jeg kan huske, i Kong Sverrers eget Levnet, af hvilket en Deel er skreven i hans levende Live.

§. 5. Angaaende de Ting som Forfatteren lover at skrive om i Fortalen (S. 5. not. b.) er *lendra manna* d. e. Kongelige Befalings-Mænds Sæder antaget som Hoved-Læsningen. Nu derimod have Universitætets Afskrifter overbeviist mig om, at *lærdra manna* d. e. de Lærdes eller Geistliges Sæder bør sættes i Steden; det viiser ogsaa Slutningen af Skriftet, som kiendeligen synes ligesom at bane Veien til denne Afhandling. Men det er vist, at disse 2 sidste Deele om Geistligheden og Bonde-Standen

kun saadan en Ret, som han var Mand til, og som han havde, for han kom i Fogde-Tienesten (ib. p. 55. c. 57.); den Frihed for Leding, som den giver visse Præster (ib. p. iii. c. 17.) er en kiendelig Naade, som ikke er strækket til alle; Skudsmaal af en Biskop agtes og ei anderledes (p. 121. cap. 15.) end et af de verdslige Herrer. Men disse er kun smaa Ting. Det mærkværdigste er, at Kong Magni Lagabæters Love viise endnu Levninger af Birkebeenenes anførte Tænke-Maade. Den første, og rimelig den ældste af disse er Kongens Eed, anført tilforn af Hirdskraaen; den anden findes i Trundhiems Byes Lov hos *Paus* (8. cap. 2. Deel p. 16-17.), særdeeles mærkelig deri, at den meget nøie ligner nogle af Speculi Regalis Udtrykke (S. 784. ꝛc.), uden at den ikke tillægger Kongen navnlig nogen Magt over Bisperne; den tredie sees i samme Konges Gule-Tings Lov (ib. T. I. 2. cap. p. 21.), tildeels liig den forrige og Speculo Regali, men dog forskiællig deri, at den tillægger Biskopen et geistligt Regimente, ligesom Kongen det verdslige, og synes altsaa yngst, og meest af alle disse læmpet efter Erkebiskop Jon; thi han var den første som fik en geistlig Jurisdiction ordentlig sat paa Fode, og dog ikke det uden temmelig Modstand, og ved et eget Fordrag med Kongen, indført i hans Christen-Ret hos *Paus* (2. D. 21. cap. p. 127-28.), da han ei fandt sig nokfom forsikkret ved sin Forklaring over de ældre Bispers Raadighed over Kirken og Christendommen, som tilforn er beskreven. At Kong Haagen Haagensen lod sin Ret til Kronen, tildeels komme an paa Erkebispens Dom, skedde meer af Politiske Aarsager, end fordi han troede ham berettiget til at domme derom. Min Slutning bliver altsaa, at da Speculum Regale udtrykker saa meget nøie Birkebeenenes Tænkemaade i Hensigt til den Geistlige Myndighed, saa er det ikke skrevet, forend dette Partie kom til retskaffen Styrke, det er at sige, ikke forend 1185. Nu er det ældre end Kong Magni Lagabæters Love (§. 3**). Altsaa bliver den Tid, som det haver at løbe paa fra 1185. til 1270. Men nu kan det ikke være skrevet efter den Tid, da Kong Haagen Haagensen havde afskaffet Feyderne; Thi ders Forfatter taler om dem (S. 343. o. a.), som gangbare og tilladte i sin Tid: Altsaa følger, at det er skrevet, enten i de sidste 15. Aar af det 12te, eller i den første Part af det 13de Aarhundrede. For dette sidste Aarhundred haver jeg 2 Mænd for mig, hvis Indsigt jeg ærer, nemlig Hr. Etatsraad *Suhm* (Tronh. Samling

I, Bind

men aleene en Lighed i nogle Ting, f. E. at Mennesker kunne omdannes til Ulve (Spec. nat. Lib. II. c. 105. p. 146.); hvorfor de faldne Mennesker, men ikke Englene, kunde vente Forladelse for deres Synd (ib. c. 131. p. 159.); om Ild eller Varme i alle Ting især i Jorden og Havet (L. IV. c. 6. 80. 92.); om de feilbare Tider af Aaret (ib. c. 40. it. Spec. doctrinal. L. XI. c. 84. p. 1040.); om Forvarsel for Veiret, af visse Søe-Dyr (Sp. N. L. IV. c. 60.) endelig ogsaa adskilligt om Vindene (ib. c. 28. 29. 34. 36. 38. 39.) og deres Virkning, især i at frembringe Torden (ib. c. 56. 67. 68.) samt meget andet, som ei er værdt at optegne stykkeviis; thi denne Liighed reiser sig, deels af Tidernes vedtagne Tænkemaade, deels ogsaa deraf, at begge Skribenter have læst og fulgt de samme ældre Skrifter. Især er det slutteligt, at vor Forfatter haver læst, i de Theologiske Ting, nogle af Kirke-Fædrenes, og deriblandt Augustini og Bedæ Skrifter, ligesom det er kiendeligt, at han i alt det, som han skriver om Vindene, om Solens Gang, og Jordklodens Inddeelinger haver meest fulgt *Isidoro* hvilken han og nævner.

§. 7. Skrifterts Fortienester ere, efter dets Tider, visselig mange og store. Det er det ældste indenlandske Skrift om vor Nordens naturlige Historie, som vi vide af at sige, hvori det kan ligesaa lidet frakiendes dets virkelige Værd, skiønt det er hist og her blandet med nogen Overtroe og Fabler, som de gamle Græker og Romere selv i deslige Evner. Det er eene Kilden til de beste af de almindelige Kundskaber om det gamle Grønland, som de nyere Skribenter, Arngrimus, Clausen, Wolf, Torfæus, Egede og andre, have lagt til Grund; Kundskaber, som endnu kunne give Anledning til mange flere vigtige Slutninger, end hidtil ere giorte. Det giver os mange og mærkværdige Efterretninger om det gamle Nordiske Hofvæsen, som savnes i Historien, ja i Lovene selv, ligesom det og er det eeneste Skrift, som vi have fra Middelalderen selv, om de Tiders Krigs-Væsen i Norden. Især finder man her ei aleene det, som tildeels er bekiendt om Norge i de Tider, en Hof-Stat i slige Grad ordentlig som prægtig, men og Begreb om alle Slags Velanstændighed i udvortes Opførsel, endog i Ord og Tale (S. 432. o. f.). Ja endnu meer: den oprigtige Gudsfrygt (S. 14. 19.) og Kierlighed til Sandhed (S. 172. 194.); den behændige Varsomhed i Ting, som kunde støde; den jævne og naturlige Smag, og den nette Stiil, som her hersker overalt,

alt, priise vor Forfatters ypperlige Tænkemaade, ligesom dets øvrige Indhold ærer baade hans Fæderneland og hans egen Lærdom. Især skulde jeg troe, at dette Skrift kan giøre sit, til at indskrænke meget den gangbare Meening om Middelalderens Barbarie i Norge og Island, helst naar det samles med *Snorre Sturlesens*, med *Sturla Thordersens* og fleere af de Gamles beste Skrifter af det 12 og 13 Hundred-Aar. Det kan dog vel aldrig være, at et Folk kan fortiene at agtes for barbarisk, naar det haver bragt Kunsten at skrive i sit Modersmaal saavidt, som her er skeet. Men jeg maae ikke holde mig op med at udvikle dette. Læserne selv skionne bædre derpaa.

§. 8. De Feiler i Trykken, som jeg haver mærket, rettes paa følgende Maade:

Pag.	lin.	
8.	3.	hæverikn
12.	8.	spurdum
13.	3:4.	vandamálum
40.	3.	i Latinen: subtepidos.
ib.	5.	: : : præcipit
65.	5.	i Dansken: Visheb
71.	4.	i Latinen: hyemem
84.	6.	not. h. accedit
142.	13.	i Dansken: Lan: udslettes
148.	3.	i Latinen: fundus
150.	9.	i Dansken: Slag
155.	3.	i Latinen: majoris
182.	11.	i Dansken: Livs-Fare
191.	10.	i Texten: fela
208.	ult.	i Latinen: videatur
218.	7.	i Texten: enn.
226.	3.	i Dansken: ophidses
229.	7.	: : : Giemmer
247.	7.	i Texten: kann
284.	4.	i Latinen: patrocinium
289.	12.	i Dansken: Indgang
298.	penult.	i Latinen: eo
335.	penult.	i Dansken: Mistanke
344.	1.	i Latinen: injurias
389.	8.	i Anm. vastas
396.	3.	i Anm. Attalum
407.	5.	i Dansken: Skiolde-Baand Skiold-Rem.
412.	8.	i Anm. Append.
426.	2.	i Latinen: defensoris
442.	3:4.	i Latinen: munificentiæ
499.	4.	i Latinen: diligenter
500.	12.	i Texten: *Rettvise*
537.	2.	i Dansken: Aanden
ib.	4.	i Latinen: beatitudinis
542.	1.	i Latinen: delictum.
543.	7.	i Lat. Non
551.	4.	i Lat. quemadmodum.
567.	4.	i Lat. prius
568.	5.	i Texten: hafa.
590.	penult.	i Texten: folk
591.	4.	i Dansken: Moses.
610.	5:6.	i Latinen: præsides.
671.	ult.	i Texten: sinni
672.	penult.	i Texten: refsing
673.	1.	i Latinen: statuendum
686.	penult.	i Texten: mannligrar
709.	4.	i Latinen: ullius.
714.	9.	i Texten: hefir
727.	ult.	i Latinen: hamnectent
747.	ult.	i Texten: met.
751.	ult. og 15	i Texten: drap
752.	ult.	i Latinen: ,
765.	11.	i Texten: drap
766.	4.	i Latinen: sacro.

J Forberedelsen.

Pag. XL. 1 col. lin. 29. de
— XLI. 2 col. lin. 10. den
— XLIV. 2 col. lin. 13. lade
— XLVIII. 1 col. lin. 9. forſ. 1
— ib. - - - lin. 31. Aarſager
— XLIX. 1 col. lin. 5. den
— ib. 2 col. lin. penult. meget
— L. 1 col. lin 3. trængt
— ib. - - lin. 10. tvertimod
— LI. 2 col. lin. 18. om.
— LIV. 2 col. lin. 7. Kunſtens

andre, ſom kunne være undløbne, rettes vel let af Meeningen.

§. 9. Jeg ſlutter med at ønſke, at Skriftet, da det nu er udgivet, maae finde en Aftræk, der ſvarer til den Begiærlighed, ſom mange have yttret, i at ønſke det trykt. Da er jeg viis paa, at det Sælſkab, i hvis Navn det er blevet udgivet, ſom til et Slags Prøve, vilde mærkelig opmuntres til at lægge Haand paa fleere af vore gamle Skrifter, ſom endnu liggе utrykte, hvortil de fleeſte Kiendere venteligt ville allerførſt foreſlaae de Dogmatiſke, ſom *Skálda*, *Edda Sæmundi*, *Rimbeigla*, og desligе. Da vilde Forlæggeren have des ſtørre Bevægende-Grund til at befordre diſſe, ſom han da ei fik Aarſag at fortryde den ſtore Bekoſtning, ſom han haver giort paa Speculum Regale. Da kunde og maaſkee Akademiets Bogtrykker faae Leilighed at bruge, til endnu ſtørre Nytte, de gamle Nordiſke eller Islandſke Bogſtaver, ſom han haver anſkaffet af nyt for dette Værks Skyld. For mig ſelv vil jeg ønſke, at Hr. Rector Einerſen ei maatte miſtykke min Omgang med Skriftet, og at de Norſke Læſere ville tage til Takke med den liden Deel, ſom jeg haver taget i at fremføre for Lyſet en af de mange ſtore Mænd, ſom Norge haver havt i de ældre Tider, og hvoraf alt for faa ere blevne bekiendte for Eftertiden, ſom de fortiene.

Sorøe den 25 Jan. 1768.

J. ERICHSEN.

SU

SU KONUNGLIGA SKUGG-SIA.

Þá ek hug um leidda allar I-þrottir *a*), ok rannſakada ek med athygli alla ſido hvérrar I-þrottar, þá ſá ek mikinn fiaulda mædaz i villiſtigom þeim, er fráhaullodo *b*) ſidligom *c*) þiodgautom *d*), ok leiddo i villo ok Uſido; ok tinduz allir i ubyggiligom daulom þeir er þá ſtigo gengo, er mez lágo forbreckis; þviat þeir þreituz af lángri mædo *e*) runnins *f*) vegar, ok haufdo eigi bre-

Det Kongelige Speil.

Da jeg i mit Sind foreſtillede mig a) alle Idrætter, og ranſagede med Agtſomhed alle Sæder, hørende til hver Idræt, da ſaae jeg en ſtor Mængde udmattes paa de Afveie, ſom hældede fra b) de ſædelige c) Landeveie, og førde til d) Vildfarelſe og Udyder; Iſær bleve alle de, der ginge de Veie, hvilke laae meeſt forover, tabte i ubeboelige Dale; thi de vare alt trætte af den udløbne e f) Veis langvarige Møi-ſom-

SPECULUM REGALE.

Cum animo pervolvebam vitæ quodlibet humanæ inſtitutum, et in rationes circumſtantiasqve cujusvis vivendi generis inqvirebam, non mediocrem comperi multitudinem in aviis defatigari, qvæ a tramite honeſtæ vitæ avocabant, & in errorem vitamqve diſſolutam ſeducebant; unde quotqvot ſemitis, qvæ maxime declives erant, inſiſtebant, in vallibus, qvæ coli non potuere, perierunt; fatigati enim longa viæ,

a) *Ex. Societ.* Ek leidda allar Iþrottir fyrir ango hugar.
b) frákaullodo. *c*) gudligom.
d) *Ex. Soc.* i villiátter uſida.
e) *idem* mædi. *f*) lángs vegar.

a) jeg fremſtillede alle Idrætter for Sindets Øine.
b) faldede fra. c) gudelige.
d), til de onde Sæders falſke Maal.
e f) af den lange Veis Mathed.

breckumegin til uppgaungo, ok eigi fundo þeir gagn-stigo þá, er þá mættu leida til þiod-vega-sida.

Sa fiaulldi syndiz mer tínaz med ymissum atburdum: sumir fyrir fáfrædis sakir; þviat Villistígar varo svá miök trodnir, at þeir synduz gengiligazir *g)*; ok hugdo fáfródir menn, at þat veri þiód-gautur; þviat þar var mestur fiauldi á: enn sumir tynduz fyrir sakir leti ok ræktarleysi: enn sumum þókti einsligt at gánga adra vego, enn þá er fleystir gengo: sumum geck til *h)* hád ok spott, ef þeir gengi ser einir at vegum: enn sumum geck til þrályndi ok illska med ymisslígom gyrndom.

Enn

sommelighed, og havde ikke Styrke til at vinde op ad Bakken igien, og ikke heller funde de de Gienveie, som kunde føre dem til Sædernes Landeveie.

Denne Hob syntes mig fortabes paa adskilte Maader: Nogle for Vankundigheds Skyld; thi de falske Veie vare saa meget traadne, at de syntes de beqvemmeste at gaae paa g); Vankundige Mennesker tænkede derfor at det vare Landeveie; thi derpaa var den største Mængde: Andre bleve fortabte for Ladheds og Forsømmelses Skyld: og endnu andre fordi dem syntes langsomt, at gaae andre Veie, end de, de fleeste ginge: Nogle bleve drevne af h) Forhaanelse og Spot, som dem vilde møde, om de søgte Veie, for dem selv alene: Endelig bleve og nogle drevne af Trodsighed og Ondskab med adskillige Begiærligheder.

Men

viæ, qvam emensi erant, molestia, nec ad superiora collium iterum eniti potuerunt, nec compendia eundi, qvæ eos in regiam morum viam reducerent, invenerunt.

Hæc turba diversis videbatur rationibus acta pessum ruere; vel Ignorantia, nam tramites, qvi ad devia ducebant, adeo triti erant, ut tutissimi existimarentur, unde stulti eos pro regia via, qvoniam maximo hominum numero terebantur, habebant: vel torpore & negligentia, vel qvod qvibusdam tædiosum & insolitum videretur, aut aliam, qvam plurimi, viam ingredi, aut aliorum sannas & irrisionem, si solitarii progrederentur, pati; vel denique Indole minus feriata, & malitia variis cupiditatibus stipata.

Sed

g) sýsiligastir at gánga. *h)* sumir hræddust.

g) behageligst at gaae paa. h) frygtede for.

Enn þá er ek hafda séd hafnan Sidsemi ok tión hafnenda, þá hugleidda ek med mer *i*), hvern stig ek skildi þann-ganga, er ek yrda ecki *k*) einnsaman ástaddur *l*), þó eigi þá stigo *m*), er ek sa fleza þreytaz á; at eigi *n*) tæki breckumegni frá mér, ef ek fystunz aptur *o*) at hversa *p*).

Enn med þvi at Fadir minn var lifandi, ok unni mer vel, þa *q*) villda ek helldur leita hanns rádagiaúrdar, enn ek tæka þat rád, med skiótu áliti, er hanom syndiz eigi; ok rann ek til faudur míns skindiliga, ok birta ek fyrir ha-

Men da jeg havde seet denne Sædelighedens Forskydelse, og de Forskydendes Tab, da overlagde jeg hos mig selv i), hvilken saadan Vei jeg skulde gaae, som jeg ei k) skulde blive bestæd paa alene l), dog ikke de Veie m), nemlig de falske, som jeg saae de fleeste at udmattes paa; at n) jeg ei skulde forløbe saadanne Bakker, som kunde blive for tunge at komme op ad igien, om jeg skulde faae Lyst til at vende tilbage.

Men efterdi min Fader var endnu i Live, og undte mig vel, da q) vilde jeg heller søge hans Raadførsel, end paa en løslig Betragtning, fatte en Slutning, som ham ikke syntes om. Jeg løb derfor hastigen hen til min Fader, og aabenbarede for ham alt mit

Sed cum bonorum morum neglectum negligentiumqve damnum animadverterem, mecum revolvebam, qvam viam eligerem, qvam solus non tererem, qvamqve tamen, licet plerisqve nimis arduam, ita seqverer, ut regredi per ardua possem, si reverti liberet.

Cum autem Pater meus adhuc in vivis esset, mihiqve admodum faveret, malui ejus consilium expetere, qvam institutum, illi forte invisum, præcipitanter seqvi: confestim

i) hugda ec *Membr.*
k) ecki *deest in qvibusd. Codd.*
l) *qvidam Codd. add.* a þeim veg er ek tækia gánga.
m) ita *Ex. Societ. optime; alii, sensu minus commodo, habent:* ok ek gánga þó einn þá stigo. *n*) mæddi mic breckomegn.
o) eptir. *p*) venda *chartæ.* *q*) þecktiz mer at leita hanns ráda, helldur enn *Membr.*

i) betænkede jeg. k) ei: fattes i nogle Exemplarer, men bør være for Meeningens Skyld. l) at jeg ei skulde blive alene bestæd paa den Vei, som jeg tog eller begyndte at gaae.
m) og jeg dog gaae selv, eller være een af dem der ginge paa de Veie, Dydernes nemlig, som jeg saae &c.
n) alt for store Bakker ikke skulde udtrætte mig.
q) befaldt det mig bedre, at søge hans Raad, end.

hánum allt mitt Orendi. Enn' fyrir þvi at Fadir minn var bædi vitr ok góðviliadr, þá fann ek hann i blído ſkapi, þegar er hann heyrdi, at þat var Erendi mitt, at leita nytra *r*) ſida; ok lofadi hann mer at ſpyria ſliks, er ek villda, um ſida athæfi *s*) edur grein i hverri I-þrott; ok het þvi, at gera mer kunna alla ſido til hverrar I-þróttar, er ek ſpurda, þá ſem makligazir væri hverri Iþrótt at fylgia; ok hann het at ſina mer til *t*) vid-ſià, þá villu-ſtigo, er flezir byria med upphafi, þeir er ſnúaz frá ſidligom þiódgautom; ok ſua het hann at ſyna mer *u*) gengiliga gagnſtigo, þeim er aptur vilia hverfa, af *x*) villum gautum, til þiodvega mannkoſta.

Þvi

mit Ærende. Men efterdi min Fader var baade viis og godvillig, da fandt jeg ham i god Luune, saasnart han hørde, at det var mit Ærende, at søge nyttige r) Sæder. Han tillod mig altsaa at spørge, hvad jeg vilde, om Sædernes Forfatning s) eller Art, i hver Idræt; han lovede og det, at giøre mig bekiendte alle de Sæder, i hver Idræt jeg spurgde om, der vare de tilbørligste at skulle følge hver Idræt; Videre lovede han at vise mig til Advarsel, de Afveie, som de fleste, der vendes fra de sædelige Landeveie, begynde med af Forstningen; Endeligen lovede han, at vise mig Gienveie u), tienlige at gaae paa, for dem der ville vende tilbage, af de falske Veie, til Dydernes Landveie.

Strax

feſtim igitur illum adii, meumqve propoſitum detexi. Verum, qvoniam Pater mihi contigerat ſapiens & benevolus, deprehendi illum hilari animo, cum intellexiſſet, me bonos mores qvæſiturum; permiſit igitur, ut pro lubitu ſciſcitarer de morum & artium qvalitatibus, promittens ſe mihi explicaturum, tum cujuscunqve, de qva quærerem, vitæ inſtituta, tum rationes cuilibet vitæ generi convenientes; addensqve ſimul mihi ſemet oſtenſurum tramites, a qvibus caverem, erraticos, qvos ab initio ingrediuntur pleriqve a recta virtutum ſemita deflectentes, monſtraturumqve calles, omnibus, qvi, relictis viarum erroribus, in regiam virtutum viam reverti volunt, pervios.

Mox

r) tindra *Membr.* & 3 *chartæ.*
s) *alia:* athöfn eda. *t*) Vidſyndar.
u) gegnlega gángſtigo *tres Chartæ.*
x) *Ex. Soc.* villi-áttum.

r) de ommældte, kan og betyde: de tabte.
s) Behandling eller Omgang.
u) tienlige Gangstier.

Þvi nærz byriada ek rædu mína med upphafligri ſpurningu *y*) um Kaupmanna I-þróttir ok þeirra ſidu. Enn at lokinni þeirri rædu ok ſpurningom, ok fengnum ſvaurom, þá dyrſdunz ek mína rædu ok ſpurningu z), ok ſteig ek hátt upp til I-þrotta umrædu; þviat þarnæſt tók ek at ſpyrja ok forvitna um Kongligà ſidu, ok annara ſtorhaufdingia, ok þeirra manna *a*) er þeim ſilgia eda þióna; ok eige let ek u-ſpurt med aullo um lendra *b*) manna I-þrottir ok þeirra ſido. Enn þó lauk *c*) minni ſpurningu med þvi, at ek rædda um I-þrott bönda ok fiaulmennis þeſs er land bygguir, ok þeirra ſido ok athæfi.

Enn

Strax begyndte jeg min Tale, med at ſpørge førſt om Handelsmænds Levemaade, og deres Sæder. Men da den Tale og Spørsmaale vare ſluttede, og jeg havde faaet Svar derpaa, giorde jeg min Tale og Spørsmaale driſtigere z), og ſteeg høit op til at tale om Kunſterne; thi dernæſt begyndte jeg at udforſke og ſpørge om Kongers og andre ſtore Herrers, ſamt de Mænds Sæder a), ſom følge eller tiene dem; Ja jeg lod ei engang aldeles uſpurgt om Kongelige Befalingsmænds b) Forhold, og deres Sæder. Dog endtes c) mit Spørsmaal med at tale om Bønders og den Almues Idrætter, ſom beboer Landet, og deres Sæder og Forretning.

Men

Mox exorſus, de mercatorum artibus, vivendi genere, & moribus interrogavi, & ſtatim filum orationis ulterius deducens, ubi quæſtionibus prioribus erat ſatisfactum, altiora petebam, Regum mores principumqve & ſatellitum percontatus, ne iis quidem intactis, quæ nobilium (clericorum) exercitia & mores concernunt, itemqve eorum qvi rus habentur aut populus audit.

Cæte-

y) med upphafi i ſpurningum. 3. *Codd.*

z) dyrſdunz ek i rædu ok ſpurningum.

a) ita *Ex. Societ.* melius. Alii habent: edr annara haufdingia, þeirra er þeim fylgia ok þiona.

b) lærdra *Ex. Societ.* alia Membr. & 3 chartæ.

c) *alia* lauk ek.

z) blev jeg meere driſtig i min Tale og Spørsmaale.

a) eller andre Høvdingers, ſom følge og tiene dem (Konger).

b) de Lærdes eller Geiſtliges.

c) ſluttede jeg.

Enn þá er ek hafda fengit gnóg ansvaur ok viturlig af munni faudur míns, um alla þá luti er ek spurda, þà varo nær staddir göfgir-menn ok spakir, þeir er heyrdu mína spurningu, ok hanns viturlig ok saunlig ansvaur; þá bádo þeir þess, at ek skyllda alla ockra rædu skrifa ok i bók setia *d*), at eigi yrdi su ræda sua skiótt med tiónum, sem ver þaugnudom, helldur veri hun þá sidan maurgom nytsamligt gaman, er *e*) eigi máttu hallda skemtan af oz siálfom, er nær vorum staddir þessi rædu oc heirdom.

Enn ek giaurda bædi eptir bæn þeirra ok rádum, ok studeradi ek mikit i þeim aullom rædum *f*) med athugasamligu *g*) min-

Men da jeg nu havde faaet tilstrækkelige og vise Svar, af min Faders Mund, paa alle de Ting, som jeg spurgde om, da vare tilstæde nogle fornemme og viise Mænd, som hørde mit Spørsmaal, og hans viise og sandelige Svar. Disse bade da om, at jeg skulde skrive og sette i en Bog, alle vore Samtaler, at denne Tale ikke skulde gaae i Glemme, ligesaa hastig, som vi taugde, men blive da siden til en nyttig Tidsfordriv for mange e), som ikke kunde nyde Fornøielse af os selv, vi som vare nærværende ved denne Tale, og hørde den.

Jeg giorde og baade efter deres Begiæring og Raad, og eftertænkede meget nøie alle de Taler f), med en agtsom g) Erindring;

Cæterum cum obtinuissem responsa patris mei tum sufficientia tum sapientiæ sale condita, viri aderant insignes & eruditi, qui postquam meas quæstiones & patris mei responsa, sapientiæ & veracitatis laude commendabilia, audiverant, memet ut integrum colloquium literis mandarem orabant, ne statim silentio facto periret sermo; putabant enim colloquium nostrum oblectamento fore utili plurimis, qui nos non audiunt, nec aderant colloquio.

Precibus horum virorum & consilio, quantum par, facturus satis, Patris mei sermones, quos, animo attento, memoriæ infixos perlustravi, libro huic, non tam ad demul-

d) ok bókfetia.
e) eige varo nærstaddir varri rædu oc hlíddo.
f) rádum. a chartæ, male.
g) *Ex. Soc.* hugsamligu.

e) som ikke vare nærværende og hørde vor Tale.
f) Raad.
g) eftertænksom.

minni, ok setta ek allar þær rædur i eina bók, eigi at eins til eyrna gamans ok skiotrar *h*) skemtanar þeim er heyrdi, helldr til margfaldrar nytsemdar aullum þeim, er med rettum athuga nema þessa bók, ok fylgia þvi aullu vel, er biidur i bókini. Enn bókin er sua geor, at þó man fródleikur i þikia ok skemtan, ok þó *i*) mikit gagn, at þat se vel numit, ok giætt eptir þvi, er ritat er i bókinni; enn sa er hefir fullann skilning ok rettann, þá verdur hann þez var, at su er meiri bókin er glósa þarf, en hin er ritut er. Enn bókinni er gefit fagurt nafn, þvi at hon heitir *Speculum Regale* edur *Konungleg k*) *Skuggsiá*; eigi fyrir drambs sakir þess er ritadi; nema fyrir þa sauk, at þeim

dring; og satte derpaa alle de Taler i en Bog, ei alene til Fornøielse for Øret, og en kort h) Tidsfordriv, for dem som kunde høre samme, men heller alle dem til mangfoldig Nytte, som med ret Agtsomhed lære denne Bog, og følge alt det vel, som deri befales. Men Bogen er saaledes indrettet, at deri maae findes tillige baade Lærdom og Fornøielse, og dog lige stor Nytte i), naar det, som deri er skrevet, bliver vel lært og taget i agt; alene at den, som haver fuldkommen og retskaffen Skiønsomhed, erfarer lettelig, at den Bog som behøver at udføres herom, er meget større, end hin, som her er skreven. Bogen er og givet et smukt Navn, thi den kaldes *Speculum Regale*, eller Kongeligt k) Speil; ikke for dens Hovmods Skyld, som

demulcendas aures, & jocum, qui cito transiret, movendum, quam ad eorum potius utilitatem, qui libro attente student, & rite quæ heis præcipiuntur observant, inserui. Liber vero iste ita concinnatus est, ut, si juste tractetur, & si ea, quæ continet, solerter pensitentur, non doctrinam modo & oblectamentum, sed & utilitatem spirare complectique videatur; Interim quicunque rite sapit comperiet majus habere momenti librum qui hæc exhauriat explicando, quam qui hic conscriptus est. Libro huic inditum est splendidum nomen Speculi Regalis, *non ob jactantiam scriptoris, sed ut ad discendum bonos*

h) *Ex. Soc.* skiót-tindrar.

i) *alia:* enda mikit gagn, *adhuc alia:* ok skemtan ok gagn mikit ef at vel er numit.

k) Konge.

h) flygtig, eller hastig glemt.

i) og tillige stor Nytte, andre: baade Fornøielse, og en stor Nytte, om det bliver vel lært.

k) en Konges.

þeim skildi þykia girniligri til náms er heyrdi; ok fyrir þa sauk adra, at hver er forvitnast vill um góda sido edur hæverska, edur fögur ok sannlig orda-laug, þá mun hann þar *l*) finna ok siá i bókini, suasem margar likneskiur edur allzkyns smídi *m*), sem i skírri skuggsián. Enn fyrir þvi heitir þessi bók *Kongs Skuggsiá*, at þar er jafnvist ritat um Konga sidu, sem annara manna; enda er hánn hæzur at nafni, ok á hann at fylgia fegursto sidom, ok hanns hird, ok allir hanns þiónustu-menn, at allar adrar þiódir taki af þeim góð dæmi til rádvendi ok gódrar medferdar ok allra annata hæveskra sida. Enda *n*) á Konungur hver sem einn vist at siá opt i þessa skuggsián, ok líta first á siálfs

som skrev den; men af den Aarsag, at den skulde synes des begiærligere til Lærdom, for dem som hørde den; og af den anden Aarsag, at enhver, som vil efterforske gode Sæder eller Hovisthed, eller smukke og sandlige Talemaader, skal kunne l) finde og see i Bogen, ligesom mange Billeder eller allehaande Mynstere m) dertil, som i et klart Speil. Men derfor hedder denne Bog en Konges Speil, at deri er ligesaa vel skrevet om Kongers, som om andre Mennesters, Sæder; desuden er en Konge den høieste i Ære-Titel, og bør derfor baade selv, og hans Hofmænd, og alle hans Tienere, følge de smukkeste Sæder, at alle andre Folk skal kunne tage af dem gode Exempler, til Forsigtighed og god Opførsel og alle andre hovi-

bonos mores alliceret auditores, & qui perscrutari volunt bonos mores & elegantes, vel etiam scitos & genuinos loqvendi modos addiscere, eosdem, velut simulacra & artificiosas imagines, in hoc libello, ceu lævigato speculo, possent intueri. Regale *autem vocatur ideo hoc speculum, quod æque hic de Regum ac aliorum hominum moribus differatur. Ut insuper Rex summo cohonestatur axiomate, unde ipse, satellitium ejus & ministri exprimant necesse est elegantissimos mores, ut aliis exemplo probitatis, prudentiæ, vitæque homileticæ præluceant; ita intueri debet Princeps speculum hoc, suosque primum mores deinde omnium, qui ei parent, examinare, ut suus constet virtuti honos, suum præmium*

l) *al.* má hann þat.
m) *alia* godar smídir, *al.* smídamindir, *al.* smidadar mindir.
n) *sua.*

l) maae kunde finde og see det.
m) gode Kunststykker, andre: Modeller, andre: dannede Former eller Prøver.

siálfs sins sidu, ok þvi næz allra annara, þeirra sem undir hanom ero; sæma þá alla er góda sidu hafa, enn temia þá til gódra sida, med aga, er eigi meigu ógnarlaust numit sá. Enn þó at þat nafn se helldur á, at *Kóngs Skuggsjón* se kallat, þá er hun þó skiput aullom *o*) at heimild, sua sem almenningur; þviat hveriom er kostur i at siá, er vill, ok skigna, hvert er helldr girnist, um sidu *p*) annara eda siálfs sins; ok sleza man hann þar i finna; ok væntir mik, at hann man eigi vera taldur med usidarmönnum, er vel silgir þvi aullo, er þar má isinna, ok til hanns sidar horfir *q*), hvada manna sem hann er, at tign *r*) edur nafni. Enn ef nockur girnist edr forvitnaz at heyra

høviske Sæder. Desuden n) bør visselig enhver Konge ofte see i dette Speil, og da først betragte sine egne Sæder, og dernæst alle andres, som ere under ham; belønne alle dem, som have gode Sæder, men tæmme hine til gode Sæder med Tugt, som ikke uden Trusel kunne faae lært dem. Men skiønt denne Bog heller bær det Navn, at den er kaldet en Konges Speil, (end noget andet), saa er den o) dog overladt alle til Brug, ligesom en Alminding; thi enhver, som vil, har Adgang til at see deri, og eftersee, hvilket han helst ønsker, andres eller hans egne Sæder p); han vil og finde de fleeste deri; saa at jeg haaber, at den ei bliver regnet blant uskikkelige Folk, som vel følger alt det, som deri kan findes, og hører q) til

mium, utque bonis adsvefiant moribus disciplinæ beneficio, qui disciplinæ metusque pœnæ expertes nunqvam eosdem addiscerent. Nec obstat nomen Speculi Regalis, *quo minus liber sit omnibus apertus & communis instar boni consecratus, nam omnibus patet, qui mores suos aut aliorum discutere cupiunt: Nec crederem eum male moratis annumerandum civibus, qui fideliter exseqvitur ea, quæ heic invenire licet, & ad ejus statum pertinent, cujuscunqve demum officii aut dignitatis fuerit. Quamvis autem quis librum hunc audire*

o) *alia:* ok þar med heimil.

p) *Ex. Soc.* sialfs sins, edur alla adra sidu, þá er þar má i finna; ok þess vænti ek, ath sá mun eige ófródur vera talldur, edur med.

q) *idem* hæfer.

r) *idem* tegund.

n) Saa og.

o) beskikket for alle, og dermed frie til Brug.

p) om sine egne, eller alle andre Sæder, som deri maae findes; og det venter jeg, at den ei vil regnes som ukyndig, eller iblant.

q) passer.

heyra edur nema þeza bók, þá er eigi naudsyn at forvitnaz þez nafn, edur hvat manna sá var, er samansetti ok ritade *s*) þeza bók, at eigi *t*) beri svo at, at nockur hafni því, sem til nytsemdar má þar ifinnaz, annathvert fyrir hádungar sakir, edur aufundar, eda einhvers fiandskapar vid þann er geordi.

Enn þez vilium ver giarna beida, er aullom er vel veitanda, at þeir gódir menn, er bókina heyra *u*), þá rannsaki vandliga med athygli ok rettu áliti; ok ef nockurir lutir finnaz þeir, er naudsynligir þikia bokinni vera, ok þar eru eigi ádur isettir, annathvört um sida athaufn, edr viturlig ok vidurkvæmilig *x*) orda-

til hans Levemaade, af hvad Folk han end er i Henſigt til Stand r) eller Titel. Men om nogen ønſker eller attraaer at høre eller lære denne Bog, da er ikke fornødent at efterforſke dens Navn, eller af hvad Stand den var, ſom ſammenſatte og ſkrev s) den, at det ikke ſkal hendes, at nogen ſkal forſkyde det, ſom deri kan findes til Nytte, enten for Foragts, eller Avinds, eller noget Fiendſkabs Skyld imod den ſom ſkrev.

Det derimod ville vi gierne bede om, ſom alle vel maae tilſtaaes, at de gode Mænd, ſom u) høre dette Skrift, ville nøie randſage det, med Agtſomhed og ret Skiønſomhed; og om nogle Ting findes, ſom kunne ſynes nødvendige for Skriftet, men ſom ei ere allerede ſatte deri, enten om Sædernes Førelſe, eller vittige og beqvemme Tale-

audire vel discere cupiat, sciscitari nomen aut genus scriptoris necesse non est, ne opprobii vel invidiæ vel hostilis in auctorem animi causa, quæ usui esse possent, contemnat.

Cæterum amice (quod nemini temere denegandum est) quæsumus, quotquot librum hunc audiunt lectum, studio & justa cura adhibita pensitent eum, &, si quæ necessaria iisdem occurrant, quæ libro inseri deberent, inserta tamen non sunt, nimirum quæ vel concernunt morum directionem vel sapientes congruasque rebus sententias, continue addant; con-

s) *al.* rita let. *t*) *Ex. Soc.* berizt svo til.
u) *idem* heyra vandliga med athygli, þá rannsaki med rettu áliti, ef nockrir.
x) vidkvæmilig.

r) Art eller Navn.
s) lod den ſkrive.
u) ſom høre Skriftet nøie med Agtſomhed, ville da randſage med ret Skiønſomhed, om nogle Ting.

orda-laug, þá auki til med gódri ſkipan; ſva ok ef nockurir lutir finnaz þeir þar i ſkipadir, er ſpilla þikia fyrir bókinni, ok var ſkammſyni *y*) hefir ofmælt, þá dœmi þat med ſannſyni af, ok bæti med gódum vilia yfir vara fáfrædi, ok virdi vel ok gódgiarnliga fyrir oſs vart ſtarf; þviat eigi ſtaurfodom ver fyrir drambz ſakir, helldur fyrir ſakir gódvilia vid alla þá, er þurfa þikiaſt ok girnaz ſlíks *z*) fródleiks.

Enn þá *a*) ek gek til faudur míns *b*) um þenna ſpurdaga, er nu haufum ver umrædt, þá lærda ek *c*) i firſta ordi, er ek kvadda hann, hverſo hveriom ber *d*) at kvedia edur mæla vid ſinn faudur.

Gód-

Talemaader, at de da i god Orden ville tillægge ſligt; Saa og om nogle Ting findes ſatte deri, ſom kunne ſynes at vanhælde Skriftet, og (hvori) vor Kortſigtighed y) haver ſagt for meget, at de da, efter Billighed, (ville) dømme det fra, og bøde med god Villie paa vor Vankundighed, og optage vort Arbeide vel og gunſtig for os; thi vi arbeidede ikke for Hovmods Skyld, men for Velvilligheds Skyld, mod alle dem, ſom (kunde) ſynes at behøve eller begiære z) dette Slags Lærdom.

Da jeg nu gik til b) min Fader om denne Foreſpørgſel, ſom vi nu have mældet om, da lærde jeg c) i det førſte Ord, da jeg hilſede ham, hvorledes enhver bør hilſe eller tale til ſin Fader.

God

contra, ſi quæ deprehendantur commendata, quæ libro detrahunt, & ingenii noſtri imbecillitas imprudenter addidit, æqua lance reſpicent, & benevolentiæ ſuæ velum prætexentes noſtræ ignorantiæ, noſtrum boni conſulant laborem, quem, non ſuperbia inducti, ſed animo bene de iis merendi, qui ſuæ ſibi ignorantiæ conſcii, erudiri volunt, ſubiimus.

Quæſiturus autem antedicta patrem meum adii, & ut ſalutavi eum, ſtatim didici, qua ratione quilibet patrem ſuum compellare aut ſalutare debeat.

B 2 *Bonus*

y) ſkipan *Membr.*
z) ſíns frodleiks. *Codd.* 2. *Chart.*
a) er *add. Membr.*
b) til fundar vid födur minn.
c) *Ex. Soc.* lærda ek alla *al.* allt.
d) *Ex. Soc.* byrjar.

y) Indretning, Forfatning, Plan.
z) ſin Lærdom ɔ: den dem anſtaaer.
b) til Samtale med min Fader.
c) i det allerførſte, andre allerede i det førſte.

Gódann dag, Herra minn! ek em sua kominn til ydvars fundar, sem biriar hlídnum syni ok litilatum, at finna ástsamligann e) faudur ok gausgann; ok vil ek þez ydur bidia, at þer hafit þolinmædi, at hlída þeim lutum, er mig fysir at spyria, enn litilæti f) at svara med gódfysi spurdnum lutum.

Med þui þu ert einka sun minn, þá líkar mer vel, attu komir opt til míns fundar; þviat skyldt g) væri tal ockart um marga luti; ok vil ek giarna hlída þui er þu villt spurt hafa, ok veira ansvör þeim aullum lutum, er ek em med skinsemd atspurdur.

Eg heyri þat al-þído vitni, sem ek ætla satt vera, um vitsku ydra, at varla fái

God Dag min Herre! Jeg er saaledes kommen til Samtale med Eder, som en lydig og ydmyg Søn bør besøge en kiærlig og anseelig Fader; Jeg vil og bede Eder derom, at I haver Taalmodighed, (til) at høre de Ting, som mig lyster at spørge om, men Feielighed (til) at besvare med Godhed de omspurgte Ting.

Efterdi du est min eeneste Søn, da befalder mig vel, at du kommer ofte at besøge mig; thi der ere mange Ting, hvorom det var tilbørligt at vi talede sammen; jeg vil derfor gierne høre paa det, som du vil have omspurgt, og give Svar paa alle de Ting, som jeg bliver med Skiønsomhed omspurgt.

Jeg hører det af alle Mands Vidnesbyrd, som jeg og meener at være sandt, om Eders

Bonus dies, mi Domine! non secus te jam convenio qvam obedientem & submissum filium decet, cum patrem adit humanum & generosum, tuam patientiam, quæ audiat qværentem, & humanitatem benevole responsa daturam imploraturus.

Meus cum sit filius unicus, prorsus arridet, qvod me sæpius convenias, de multis qvippe colloqvamur necesse est; tibiqve spondeo, me lubenter tuas qvæstiones auditurum, eorumqve daturum responsa, de qvibus intelligenter interrogor.

Publica fama, de cujus fide nullus dubito, percepi, in hoc regno te sapientiorem prudentioremve vix qvemqvam deprehendi; nam tuam sententiam exqvirere volunt qvotqvot

e) *Ex. Soc.* ástsamann.
f) *idem* litilæti *er* at andsvara *male*
g) *idem* skylldugt.

fái vitrari mann i þesso landi, enn þer erut, til allrar speki, þviat til ydarar urlausnar stunda *h*) allir þeir, er vandámal, um eigu at skipta; enda heyri ek ok, at sua væri þá, er þer varot med Kongum, at i ydrum munni þóttu vera aull landrád, sua lögmál ok sættargiördir, ok allzkonar speki. Nu med þvi at ek em hæfiligur *i*) arfi ydar til feargætzlu, þá villda ek ok giarna verda nockut *k*) hluttakari af arfi spektar ydarar, ok villda ek þer lærdot mig, hvert stafróf edur upphaf ek mætta þat nema af ydur, *l*) er þadan af læsa ek adalritningar mannvits ydars, ok sua stíga i ydar fótspor; þviat ek væntir, ef ydar mizir vit, at margir muno á þat stunda

Eders Indsigt, at der neppe findes, i dette Land, en forstandigere Mand, end I er, i al Viisdom; thi til Eders Dom søge h) alle de, som forehave vanskelige Sager; Jeg hører endog, at det har været ligesaa, da I vare til Hove, at den heele Lands-Bestyrelse, saavel Love og Fordrage, som allehaande Viisdom, syntes (eene) at være i Eders Mund. Nu efterdi jeg er en retmæssig Arving til at besidde Eders Gods i), da vilde jeg og gierne blive deelagtig i noget af Eders Viisdoms Arv, og derfor, at I vilde underviise mig, hvilket saadant Alphabet eller Begyndelse jeg maatte (kunne) lære af Eder, at jeg l) siden (skulde) kunne læse Eders Videnskabs Hovedbøger, og saaledes træde i Eders Fodspor; thi jeg forestiller mig, om I falder fra,

quot nodosis litibus implicantur: præterea cum ministerii Regii magna pars esses, administratio regni, leges, pacta, & quæ cætera, ex tuo solum ore pendere videbantur. Ast quoniam opum tuarum conservandarum hæres sum, partis quoque sapientiæ tuæ fieri hæres valde optarem, qua propter me doceas, quæso, Alphabetum quoddam aut ea Elementa, quorum beneficio cæteras tuas doctrinas haurire vel ediscere queam, tuaque vestigia sequi. spero

h) stunda *Membr.*

i) *ita Ex. Soc. alii* hæfiligur arfi ydrum *adhuc alii* arfi at aud ydar til gætzlo.

k) *alii* nockurz.

l) *ita Ex. Soc. elegantissime, alii habent*: at ek mætti þadan af lesa allar ritningar munns ydvars *minus eleganter.*

h) indskyde sig.

i) berettiget til Eders Arv, andre: Arving af Eders Midler, til (deres) Besiddelse.

l) at jeg maatte siden læse alle Eders Munds Skrifter.

stunda *m*), at þer manut mik lærdann hafa eptir ydrum sidum.

Þessum rædum þiki mer bædi gott at hlída ok svara; þviat þat er mer mikil huggun, at ek hefi til þess leift eptir mik stór audæfi, at rettur sun minn skál eptir mik niota *n*), þó meiri gedfró, at hann leggi sik eptir mannviti ok nytsemdum. Þviat ek munda varla virda, sem minn sun væri, þóat ek hefda getinn, ef sifl væri. Enn ef þu villt nema mannvit, þá vil ek sina þer þann grundvöll, er upphaf er allrar speki, eptir þvi sem einn haufot-spekingur hefúr mælt: *Þat er upphaf speki, at hrædaz almáttkann Gud:* enn hann scal þó eigi hrædast sua sem uvin, helldur med ástar hrædzlu, sva sem Gudz Sonur sialfur lærdi þann

fra, at mange ville stole paa m), at I maae have oplært mig efter Eders Sæder.

Disse Taler synes mig baade godt at høre og svare; thi (vel) er det mig en stor Trøst, at jeg til det har efterladt mig store Midler, at min rette Søn skal nyde n) (samme) efter mig; dog (er det mig langt) større Sinds Fornøielse, at han lægger sig efter Videnskab og nyttige Ting; thi neppe vilde jeg agte ham, som han var min Søn, skiønt jeg havde avlet ham, om han var en Taasse. Men om du vilt lære Videnskab, da vil jeg vise dig den Grundvold, som er al Viisdoms Begyndelse, efter det som en stor Viismand har sagt: **det er Viisdommens Ophav at frygte den almægtige Gud.** Men ham skal dog ikke frygte som Fiende, men med Kiærligheds Frygt, ligesom Guds Søn

spero enim, ubi te amisero, plerosqve pro certo habituros, me tuis moribus disciplinatum esse.

Sermones istos libenter audio, respondere paratus & cupidus; præcipuum enim solatium exinde percipio, quod insignes divitias relinquens, filium habeam talem, qvi iis possit rite frui: vix enim eum pro filio haberem, qvamvis genuissem, qvi fungus esset. Sed cum sapientiæ præceptis imbui velis, ostendam tibi fundamentum & principium omnis sapientiæ, juxta sapientissimi cujusdam oraculum, dicentis: Initum sapientiæ est timere omnipotentem Deum: *timendus vero non est metu servili velut hostis, sed amore filiali veren-*

m) *alii* hallda *alii* a þat standa.
n) *al.* vel nyta.

m) holde fe, andre: vaastaae.
n) have godt af.

þann o) er spurdi, hvat p) at væri upphaf bodorda: enn Gudz Sun vísadi hanom til þeirrar ritningar er sua mælir: *Elska þu Gud af aullo hiarta þino, ok af öllo abli þino, ok af aullom mætti þinom.* Nu scal Gudi unna um fram hvervetna, enn hrædast hann hvert sinni, er madur gírnist rángra luta, ok láta laust q) ránga girnd, fyrir Guds sakir, þó at madur hafi dirfd á at hallda fyrir manna sakir. Nu med því at þu leitar, hvat stafróf er edur grundvöllur til spektarnáms, þá er þetta eitt satt upphaf r), ok ecki annat; enn sá er þetta nemur ok giætir, þá missir hann s) eigi sannrar spektar ok allrar giædsco.

Þetta

Søn selv lærde den som spurgde, hvad p) der var Budenes Ophav: Guds Søn nemlig henviisede ham til den Skrift som siger saa: **Elsk Gud af alt dit Hierte, og af al din Styrke, og af al din Formue.** Gud skal (man) altsaa elske fremfor Alting, men frygte ham hver gang, som man faaer Lyst til onde Ting, og slippe ond q) Begierlighed for Guds Skyld, om man end haver Dristighed til at holde ved den for Menneskenes Skyld. Nu efterdi du søger hvilket (der) er Alphabetet eller Grundvolden til at lære Viisdom, da er dette det eeneste sande Ophav (dertil), og intet andet; men den som lærer og agter dette, han s) gaaer aldrig feil af sand Viisdom og al Lyksalighed.

Dette

verendus, ut eum, qui de primario præcepto sciscitabatur, docuit ipse Dei filius, eique sequentem sacræ scripturæ locum suggessit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & totis viribus tuis: *hinc Deus super omnia diligendus & omni tempore verendus, ut quoties vitiorum nos subit cupido, eam propter Deum expellamus, quamvis metus, ob hominum potentiam subortus, temeritatem nostram reprimere nequeat. Et quoniam quæris quid principium sit vel rudimentum totius sapientiæ, non aliud quam quod mox audisti, commendare possum, utpote verum & unicum: unde, qui idem didicerit & observaverit, sapientiæ & felicitatis non expers erit.*

Hoc

o) *Membr.* þeim.
p) *Ex. Soc.* hvat upphaf væri i speki ok boðorda.
q) lata sier þo lausa ranglatliga girnd. *Memb.*
r) *Ex. Soc. omitt.* upphaf. s) *alia* sá.

p) hvad der var Ophav i Viisdom og iblandt Budene.
q) og lasslade fra sig uretfærdig.
s) den.

Þetta er vist ástsemdar rád, sem af ydur er van, ok er þó gott ok audnæmiligt, hveriom er gipta filgir; enn þar muno þo margir lutir fylgia verda *t*), þeir er til iþrotta heyra *u*), ef madur scal vitur heita.

Þetta er upphaf allra gódra luta ok stafróf: enn af stafrófi kinnaz allar bóklistir *x*), ok er æ þui betur, er fleyri gódar iþróttir filgia þezum *y*); *z*) þviat af iþrottum verdur madur fródur, med hverio athæfi er hann vill sidan lifa, hvert er hann helldr vill vera Konungsmadur edur bóndi edur kaupmadur.

Medur

Dette var visselig et kiærligt Raad, som og var at vente af Eder, og dog tillige godt og let at lære for enhver som Lykke følger. Men derhos vil dog vel behøve at følge mange Ting, som u) høre til Kunsterne, om man skal (kunne) kaldes viis.

Dette er Ophavet og Alphabetet til alle gode Ting: Men (ligesom) alle boglige Kunster x) læres af Alphabetet, (saa) er (det) og altid desbædre, jo fleere (andre) gode Kunster der følge med disse y); thi af Kunsterne bliver man klog, paa hvilken Maade, som man siden vil leve, enten man helst vil være Hofmand, eller Bonde, eller Kiøbmand.

Efterdi

Hoc quidem egregium est consilium, tale nimirum, quod ex te, tanto viro, sperare licet, nec minus bonum quam perceptu facile qvibus fortuna in hoc negotio faveat: multa nihilominus conjungenda spero, quæ ad artes pertinent, superesse, ast observanda illi, sapientis titulo qui cohonestari ambit.

Sunt elementa & principium omnium bonarum rerum, quæ dixi. Ex Alphabeto omnes artes literariæ addiscuntur, & quo plures huic principio junguntur artes, eo melius: namque artes docti & periti nomen pariunt, quodcunque demum vitæ sive rusticæ, mercatoriæ, vel aulicæ genus elegeris.

Cum

t) *al.* verda at fylgia.
u) til iþrottar hæfa. *Ex. Soc.* & 3 *chart.*
x) *Ex. Soc.* bækur. *y*) *al.* þezu.
z) *Ex. Soc. addit* enn *abundanter.*

u) som tiene til Kyndighed.
x) Bøger.
y) dette.

Medur þvi at ek em nu á lettasta alldri *a*), þá fysunst *b*) ek at fara landa *c*) á medal, þviat ek treystunst eigi til hirdar at leita, firr enn ek hefi sed *) annara manna sido ádur. Nu er þetta fysi min, nema þer leggit annat rád til.

Þó at ek helldr hafa Kongsmadur verit enn kaupmadur, þá vil ek þá idn *d*) eigi fyrir þer **) lazta; þviat til þez veliast opt hinir bezto menn. Enn þat vardar miök miklo, hvert madr líkiz helldr þeim, er kaupmenn ero rettir, edr þeim, er ser gefa kaupmanns nafn *e*), ok ero þó mángarar edr falsarar, selia ok kaupa rángliga.

Þat

Efterdi jeg nu er i a) den munterste Alder, da b) har jeg lyst til at fare til Søes paa Kiøbmandskab, thi jeg understaaer mig ikke at søge til Hoffet, førend jeg haver først seet*) andre Menneskers Sæder. Nu er dette min Lyst, uden I giver mig andet Raad.

Skiønt jeg meer haver været Hofmand end Kiøbmand, da vil jeg (dog) ikke**) laste for dig den Haandtering d); thi dertil (ligesom) udsøges ofte de braveste Mænd. Men derpaa beroer overmaade meget, enten man meer ligner dem, som ere rette Kiøbmænd, eller dem, som give sig Kiøbmænds Navn e), og ere dog (kun) Høkere og Falsknere, (der) sælge og kiøbe uretmæssig.

Det

Cum sim in flore ætatis jam plurimum vegetæ, cælum mutare & varias terras invisere cupio, mercaturæ exercendæ gratia, non enim audeo in aulam prius me conferre, qvam mores exterorum perlustravi. Hoc esse meum desiderium scias velim, nisi aliud consulueris.

Qvamvis Regum satellitio majore jure qvam mercatorum globo adscriptus fuerim, mercaturam tamen atro carbone neqvaqvam notabo, illa qvippe delectantur non raro optimi homines: refert vero plurimi, num qvis mercatorum probatæ fidei mores exprimat, an eorum, qvi adscito mercatorum nomine, fæneratores revera & falsarii, per summum nefas emendo & vendendo alios emungunt.

C De-

a) *al.* skeidi.
b) *Ex. Soc.* girnumzt.
c) *idem* í milli. *) *alia* adra.
d) *idem* iþrótt. **) *al.* því.
e) *idem* nöfn kaupmanna.

a) det munterste (Alders) Løb.
b) attraaer jeg. *) andre Sæder.
d) Kunst. **) derfor laste den.
e) Kiøbmænds Navne.

Þat mundi mer vel gegna, at lykiast þeim er vel væri; þvi þat man *) synast verr enn van væri til, ef ydar sun **) likist þeim er f) eigi væri vel. Enn hvers sem mer g) verdur af audit, þá fysir mik þó at þer geörit mer h) kunna þeirra manna sidu, er vel þikia vera i þeirri iþrótt.

i) Þá madur scal kaupmadur vera, þá verdur hann at leggia sik i margann lifsháska, stundum i hafi, enn stundum i heidnum löndum, enn nærza jafnan med ukunnom þiodom, k) ok þarf jafnan þat at hugsá at hann ***) se þar vel staddr, sem hann er. Nu þarf hann i hafi mikinn

Det vil anstaae mig best, at blive dem liig, som ere vel; thi det vil synes slettere, end der var Haab til, om Eders Søn blev hine liig, som f) ei vare vel. Men hvilken g) end min Skiæbne bliver, da længes mig dog efter, at I ville giøre mig h) de Mænds Sæder bekiendte, som synes at være vel i den Kunst.

i) Naar man skal være Kiøbmand, da maae man sette sig i mangen en Livsfare, nu paa Havet, nu i hedenske Lande, men næsten altid blant ubekiendte Folk, k) og behøver stedse at betænke det, at han *) kan være vel bestæd, hvorsomhelst han er. Paa Havet især behøver han stor Hurtighed og Tapper-

Deceret omnino juvaretque memet bonorum vestigia sequi, nam exspectationi aliorum nequaquam fieret satis, si filius tuus iis, qui minus boni sunt, similis evaderet. Ast quomodo demum cumque res mihi cesserit, optarem, ut me mores edoceas illorum, qui mercandi artem rite exercent.

Ubi mercatorem quis agit multis sese exponat, necesse est, vitæ periculis, quæ illi evenire solent, tum mari, tum in regionibus, ubi Christiana Religio publice non recepta est, sæpissime vero, quando illi res est cum nationibus incognitis; observandum vero semper,

*) *al.* inu. **) likti st. f) *Ex. S.* eigi er.
g) *idem* er af þvi audit.
h) *idem* kunnigt, hversu þeirra manna sider eru, er ydur þikia.
i) *idem* sa madr er kaupmadr skal.
k) *ita Ex. Sor. melius, al.* æ þarf madr jafnan at huga, at hann se þar vel, sem þá er hann staddr. ***) *al.* ætid megi var um sig vera.

f) ikke ere.
g) hvilket af disse to, der bliver.
h) bekiendt, hvorledes de Mænds Sæder ere, som Eder synes.
i) den Mand som skal være Kiøbmand.
k) overalt behøver man stedse at tænke paa, at man kan være der vel, som man da er bestæd.
*) altid maae være vagtsom.

inn *) oflettleik ok hrauftleik. Enn ef þu ert ftaddur i kaupftaudom, edur hvar fem þu ert, þá giaur þik fidfamann ok blídann *l*); þat georir mann**) vinfælann vid alla góda menn. Ven þik árvakrann um morgna, ok gack þegar fyrst til kyrkiu, þar fem þer þikir bezt tilfallit at hlída tídom, ok hlíd þar aullom dagtídom ok meffo, þegar eptir ottufaung, ok bid þá medann fyrir þer med pfalmum ok *m*) þeim bænum, er þu kannt. Enn at loknum tidom gack *n*) þu ut ok fkign um kaup þín; enn ef ukunn ero þer kaup i bænum, þa *o*) hugfa þu vandliga at, herfo þeir fara met finum kaupom, er medir kaupmenn ok betzir ero kalladir. Þat fcalto ok var-

perhed. Men om du er bestæd i Kiøbstæder, da viis dig sædelig og bliid l); det giør En vel lidt af alle gode Mænd. Vær dig (at være) aarvaagen om Morgenen, og gak da strax først til Kirke, hvor dig synes beqvemmest at høre Tider, og hør da alle Dagtider og Messe strax efter Ottesang, og bed da imidlertid for dig med Psalmer og m) de Bønner, som du kanst. Men naar Bedetimerne ere ude, da gak n) du ud og see om dit Kiøbmandskab; Men om Handelen i Byen er dig ubekiendt, da o) tænk nøie efter, hvorledes de føre deres Handel, som have Navn for de største og beste Kiøbmænd. Deri skal du og see dig for, med alle *) de Varer som du kiøber og sælger, at de alle ere ubedærvede, og uforfalskede, og besigtede forud, førend du til-

per eft, ut ubicunqve gentium fuerit, honefte fe gerat; Si pelago fe commiferit, vegeto perqvam corpore & robufto opus eft. Si fueris in iis locis, ubi mercatura exercetur, aut ubicunqve demum fueris, comem te & bene moratum exhibe; nam hoc pacto favor omnium bonorum conciliatur: Eam confvetudinem contrahe, ut mane furgens ftatim adeas, qvod tibi freqventatu commodiffimum videtur templum, & poft tertiam officiis divinis & miffæ interfis, hymnis interea precibusqve, qvas tenes, Deum pro te orans; Officiis autem facris peractis templo exi & mercaturæ tuæ rationem habe; Si tibi ignota funt commercia, qvæ in emporio, ubi te contines, vigent, maxima cura attendas oportet, qvo

*) *al.* lettleik. *l*) rettlátann. *al.* lettlátann.
**) *al.* vinfamenn. *m*) Ex. S. & 2 chr. ok bænum, ef. *n*) *idem* gaktu ath fkygna.
o) *idem* fkygn þu vandliga um þad.

l) retfærdig, munter.
m) og Bønner, om.
n) gak du hen at efterfee.
o) fee nøie efter. *) dine.

varazt, um allanh*) þann varning er þu kaupir ok selur, at hann se allur uspilltur ok flærdarlaus, ok firri rannsakadur, enn þu *p*) festir kaup þitt til fulls. Enn aull þín *q*) kaup er þu kaupir, þá hafdu jafnan nockura **) skilamenn hiá, þá er vottar se, hverso þvi kaupi var keypt. Nu skalltu at kaupom fara *r*) allt til dagverdarmáls edur middegis, ef sua ber, naudsyn til, enn sidan gack þu til matar þíns. Bord þitt skalltu vel bua med hvitum dukum, ok hreinni fædzlo, ok gódum drick. Get ***) þer vel at bordi þíno, ef þu átt þez kosti; *s*) ok eptir mat, þá geordo annathvert, at þu sofna litla ríd, edur ella gack þu *t*) um ríd nockra

til fulde p) slutter dit Kiøb. Men ved alle dine q) Kiøb, som du giør, da hav altid nogle Dannemænd hos, som kunne være Vidner (til), hvorledes hvert Kiøb var giort. Saa skal du gaae om r) Kiøbmandskab alt til (Davre) Dag-Maaltidet, eller til Middags, om Fornødenheden fører saaledes med sig, men siden skal du gaae til din Mad. Dit Bord skal du bereede vel, med hvide Duge og reen Føde, og god Drik. Hold dig *) et godt Bord, om du haver Raad til det; og s) efter Maaltid, da giør eet af to, enten sov ind en kort Tid, eller gak t) noget lidet, for at forlyste dig; u) see dig (da især) om, hvad andre gode Kiøbmænd tage sig for; eller (om) nogle saadanne nye Varer x) komme

quo suam pacto mercaturam instituant, qui optimi & maximi institores audiunt. Porro tibi sedulo curandum, ut merces, quas vel emeris vel vendideris, sint omnes probæ & incorruptæ, priusque exploratæ, quam omnino actum est de emtione venditione, quare testium loco probatæ fidei viros talibus adhibe contractibus. Mercaturæ da operam ad prandium, & si necessitas postulat, ad meridiem usque: Max ad prandium ibis, mensamque tuam sternes mappis albis, esculentis quoque & potulentis, quæ munditiæ & sapor commendant. Mensam tuam laute, si potes, exstrue, sumtoque cibo aut dormi aliquantisper, aut per aliquod tempus ambula delectationis gratia: Interim quid alii mercatores faciant, & num mer-

*) *al.* þinn. *p*) *Ex. Soc.* add. kaupir edr. *al.* rannsaka þu, enn kaupir. *q*) *idem* þau.
) *al.* skilligra. *r*) *idem* at kaupum þinum starfa. *) *al.* giæt þín. *s*) *idem* Enn.
t) *idem* uti ok skemt þer.

p) kiøber eller, andre: og ransag dem før du kiøber.
q) de. r) arbeide i din Handel.
*) agt dig vel ved dit. s) Men.
t) gak ude og forlyst dig. u) og.
x) ere — komne.

nockra at ſkemta þer; u) ſiázt um hvat adrer kaupmenn gódir hafaz at; edur x) nockur nyr varningur komi ſá til bæar, at þer ſe naudſynligur at kaupa. Enn þá þu kemur aptur til herbergis þíns, þá rannſaka þu varning þinn, at z) eigi verdi ſidan fyrir ſpellum, er þer i hendur kemur. Enn ef ſpell verda á varningi þínum, *) ok ſkaltu þann varning ſelia, þá leyn þu þann alldrei er kaupir; ſyn hanom þau ſpell er á ero, ok ſemit ſidan kaup yckar ſem þit a) kunnit, ok b) heitir þu þá eigi ſvikari. Met ok varning þinn allann i gott verd, ok þó nær þvi, er þu ſer c) at taka man, enn ecki ur hóſi; þá heitir þu eigi mángari.

me til Byen, ſom dig kunne være fornødne at kiøbe. Men naar du kommer igien til dit Herberg, da beſee din Kram, at den ikke ſkal faae Skade, efterat den er kommen i dine Hænder. Men om der bliver Skade paa din Kram,*) og du ſkal ſælge den, da dølg det aldrig for den ſom kiøber; viis ham (meget meere) den Skade ſom er derpaa; og tinger ſiden om eders Kiøb, ſom I kunne a); og b) hedder du da ikke en Bedrager. Anſlaae og alle dine Varer til en let Priis, og dog nær ved det, ſom du ſeer at c) de kan naae, men ikke over Maade; da hedder du ei Aagerkarl. Men det ſkal du viſſelig agte paa alle de Tider d), ſom du kanſt giøre dig ledig dertil, at tænke paa din Lærdom, allermeeſt

merces quædam novæ, quæ tibi neceſſariæ ſint, in emporium adferantur, circumſpice; Reverſus autem domum tuam merces tuas examina, ſedulo cavens, ne poſtquam in tuam venerunt poſſeſſionem, corrumpantur: Si vero corruptæ fuerint, vendas quidem, ſed non diſſimules vitia, multo magis emtori eadem detegas, & deinde tibi & emtori contrahendum: Hoc modo falſarii notam effugies. Pretium, quod commendet, æquitatiſque limites non excedat, mercibus tuis ſtatue, ut ſordidum evites fœneratorum nomen. Tibi adhæc probe obſervandum, ut quoties tibi tempus vacat, ſtudia humaniora in mentem revoces, inprimis quæ jurisprudentiam concernunt; nam revera minus ſapiunt literarum exper-

u) *Ex. Soc.* ok. x) *idem* ſe — kominn — er.
y) *idem* er. z) *idem* hann værdi eigi.
*) *al.* þá — ſirſt.
a) *idem* megut. b) *idem* þa heiter þu eigi.
c) *ita Ex. Soc. alii:* at taka má eigi ur hoſi.

*) da ſkal du førſt.
a) formaae.
b) da hedder du ikke.
c) ei gaaer over Grændſerne.
d) i hver og een Time.

ari. Enn þat skalltu víst hugleida, at hverri tíd, *d*) er þu mátt þik tiltæma, *e*) at minnazt á nám þitt, allra mez um lögskrár *f*), þviat þat er raunar, at allra er annara minna vit enn *g*) þeirra, er af bókum hafa *h*) mannvit, þvi þeir hafa *i*) flez vitni til síns fródleiks, er bezt erú lærder. Giördu þer allar lögbækur kunnar; enn medan þu villt kaupmadur vera, þá þarftu þer aungann rett einna meir kunnann at giöra, enn *Biarkeyjar-Rett* *). Enn ef þer ero lög kunn, þá verdur þu ecki u-lögum **) beittur, ef þu átt málum at skipta vid jafnoka *k*) þinn, ok kanntu at laugom at svara aullom málom. Enn þó at ek *l*) rædi nu flez um *m*) lög, þá verdur

meest paa Lovbøger; thi det er en Sandhed, at alle andres Indsigt er mindre, end deres, som have h) deres Kundskab af Bøger; thi de som ere best lærde, have i) de fleeste Beviser for deres Kundskab. Giør dig bekiendte alle Lovbøger! men medens du vil være Kiøbmand, er der dog ingen Lov, som du meer behøver at giøre dig bekiendt, end Biarkøe-Retten. Dersom nu Lovene ere dig bekiendte, da kan du ikke blive besnæret ved Kroglove, naar du haver Sager at føre med din Ligemand k), da kanst du og efter Loven svare i alle Sager. Men omendskiønt jeg nu taler l) meest om Love m), da bliver (dog) ingen fuldkommelig klog n) med mindre han har god Indsigt

expertes quam qui ex libris scientiam hauserunt; plurimos enim testes & argumenta adducere possunt suæ notitiæ roborandæ quotquot bonis literis operam navant. Codices legum habe perspectos, imprimis vero, dum mercaturæ exercendæ incumbis, Jus illud Biarköense; Leges enim si noveris, injuria non facile afficieris, si res tibi sit cum æquali, & juxta legum tenorem causas omnes perorare queas. Cæterum quamvis legum & jurisperitiæ potissimam facere videar hoc loco mentionem, scias velim, neminem ad justum prudentiæ gradum perventurum, nisi institutorum & morum omnium, regionibus, quibus immora-

d) *Ex. Soc.* á hverri stundu.
e) *id.* ok *male.* *f*) *al. Membr.* lögbækur.
g) *al.* allra annara er vit minna.
h) *Ex. S.* taka. *i*) *al.* ok þeir kaupa (sækia).
*) *al.* lagarett *male.* **) *al.* bendur.
k) *Ex. Soc.* jafnmaka þina. *al.* jafningia.
l) *idem* rædda. *m*) *idem* lögmál.

h) tage.
i) og de — kiøbe — til (kunne skaffe).
k) dine Jævnlige.
l) haver talt.
m) Lovkyndighed.
n) ingen Mand alviis ɔ: fuldkommelig viis.

ur eingi til fullz var n), nema hann kunni *) gódann ſkilning o) ok gódann hátt á aullom ſidom, þar ſem hann verdur ſtaddur. Ok ef þu villt fullkominn p) vera i fródleik, þá nem þu allar tungur q), enn allrahellz latinu ok völſko, þviat þær tungur gánga**) vidaz, enn tín þó eigi at helldr þinni tungo.

Gud þacki ydur, Herra minn, at þer ſynit oz ſua áſtſamliga frændſemi, at þer ſynit mer alla þá luti, er mer r) ero naudſynligir, ef ek bæra s) giptu til at muna eptir, enn ek oſka at munat yrdi. Enn ef ydur ſynazt enn nockurir naudſynligir lutir eptir i þezari rædo, þá vil ek giarna met athygli tilhlida.

Enn

ſigt*) o) og god Skik (paa ſig), i alle Slags Sæder, hvor han opholder ſig. Og om du vilt være p) fuldkommen i Lærdom, da lær alle Sprog q), men allerhelſt det Latinſke og Valſke, thi de Sprog gaae videſt, men glem dog ikke heller dit Moders-Maal.

Gud belønne Eder, min Herre! at I beviſer mig ſaa kiærlig en Slægtſkabs-Pligt, i at viſe mig alle de Ting, ſom ere r) mig nødvendige, om jeg kan haves) Lykke til at erindre ſamme, ſom jeg gierne ønſker at dette kunde erindres. Men om Eder ſynes endnu nogle nødvendige Ting overblevne i denne Tale, da vil jeg gierne med Agtſomhed anhøre ſamme.

Endnu

moratur familiarium indolem habeat perſpectam; Tu vero ſi velis in ſtientiis ad maturitatem quandam pervenire, omnes linguas, inprimis Latinam & Vallandicam, utpote latiſſime florentes, calleas, vernaculæ tamen tuæ neutiquam oblitus.

Deus tibi gratias referat, Domine! cum tam luculenta amoris & cognationis edideris documenta, meque jam iis omnibus inſtruas, quæ mihi neceſſaria ſunt. Optarem tam felix eſſe, ut omnia quæ retineri poſſunt, memoriæ fideli mandarem. Si vero tibi quædam videntur ſupereſſe dicenda, quæ ad rem pertinent, & neceſſaria ſunt, libenter & attente auſcultabo.

Super

n) *Ex. Soc. & alii:* engi madr alvitr. *al.* vitur.
*) *al.* annarn. o) *Ex. Soc.* ſkilning hátta á öllum ſidum. p) *idem* verda.
q) *idem & 3 chr.* málylkür. **) *al.* nægſt.
r) *idem* væri. s) *idem* giæfu til ath. neina edur muna epter ef numit (munat) yrdi.

*) anden Kundſkab, og god.
o) Forſtand paa alle Sæders Beſkaffenhed.
p) blive. q) Mundarter.
r) kunne være.
s) Lykke at lære eller erindre det, om det (ellers) kunde læres (erindres).

Enn ero þeir lutir, er eigi má missa i þezari rædo, ok þó má *t*) met fáum ordom vel luka, ef syniz. Ven þu þik *u*) æ sem vákrazann mátto, ok þó *x*) sua, at þat spilli eigi heilso þinni; ok sua ven þu þik fialldan hryggvann; þviat hryggt hugscot er jamnan siukt: helldur vertu jafnan blidur ok lettlátur *y*), jafnhugadur ok ecki mislyndur. Vertu lastvarr sialfur, ok kenn hveriom manni gott, er þat vill af þer nema, ok þidz jafnan eno bezto menn til navistar. Giæt þu vandliga *) tungu þinnar *z*), ok vit þat, at þat er virkta rád; þviat tunga þín má sæma þik; ok tunga þín má dæma þik. Þo

Endnu ere der de Ting, som ikke kunne undværes i denne Tale, og som (man) dog vel kan t) udføre med faa Ord, om (saaledes) synes. Væn dig altid til at være som du kanst hurtigst, og dog x) saaledes, at det ikke skader din Helbred; væn dig og sielden sorrigfuld; thi et sorrigfuldt Sind er altid sygt: vær heller venlig og munter y), jævnsindet og ei mislyned. Vær (baade) selv dydig, og lær hver Mand godt, som vil lære det af dig, og søg altid de beste Mænd til Omgiængelse. Giem nøie *) din Tunge, z) og viid det, at det er et betydeligt Raad; thi din Tunge kan ære dig; din Tunge kan og dømme dig. Endskiønt du bliver vreed, da tal (ikkun)

Supersunt quidem varia quæ omitti non debent, paucis vero, si lubet, absolvi possunt: nimirum: Sis semper vigilantissimus, ita tamen, ut nihil sanitas tua detrimenti exinde capiat: Sis insuper raro moestus, æger enim animus semper laborat, sis potius comis semper & hilaris, constanti, non vario, animo. Sis vitæ integer, & quæ bona sint edoce eos, qui abs te informari cupiunt; associabis te optimis qvibusqve, iisqve quam proximus eris. Lingvam quam diligentissime custodi, sciasqve hoc esse præclarum consilium, lingva namqve temet ornare potest, te qvoqve damnare. Iram quamvis concipias nihil

t) *Ex. Soc.* vel-luka med skiotum framburdi, ef svo. *u*) *idem* jafnan.
x) *idem* ecki suo, ath spille.
y) *Ex. Soc.* letthugadur.
*) *idem* vanliga.
z) *idem minus concinne:* þviat þat er virkta rád fyrir þik, at tunga.

t) slutte med en hastig Overgang, om saaledes.
x) ikke saaledes, at det skal skade.
y) ved let Sind.
*) altid.
z) thi det er et ypperligt Raad for dig, at din Tunge.

Þó attu verdir reidur, þá mæl þu sátt, ok ecki brædimæli; þviat eitt ord má þat mæla i brædi, ef madr giætir eigi, at sídan villdi hann*) med gulli keypt hafa, at umællt væri; enda veit ek engva *a*) luti þá, er menn meigu sídur til samþickis færa, enn hann deili illum ordum vit annan, ok þo hann eigi usátt vit *b*) menn ath skipta. Þat skalltu ok víst vita, at eingi er einn ædri kraptur edr stirkri *c*), enn madur fái vel hept tungu sína fra munneidum edur illrædum *d*), edr audro tungo-skiædi. Enn ef þer verdur barna audit, þá láttu ecki þitt barn iþrottalaust uppfædazt; þviat þá er helzt van, at madur halldi *e*) nockut sik til mannvits ok iþrott-

(ikkun) lidet, og aldrig Vrede-Ord; thi eet eeneste saadant Ord kan let siges i Hastighed, om man ikke agter (derpaa), som man siden vilde have kiøbt med Guld, at maatte været usagt; overalt veed jeg ingen a) Ting, som mindre kunne føre Folk til Samdrægtighed, end at Nogen vexler onde Ord med en anden, endog naar han har Stridighed med b) ham. Det skal du og vist vide, at der ikke er nogen høiere eller stærkere Kraft, end at man kan faae sin Tunge afholdt fra Mund-Eeder eller Bagvaskelser d) eller anden Tungens Misbrug. Men om dig tilfalde Børn, da lad ikke dit Barn opføedes uden Underviisning; thi da er helst at vente, at En e) holder sig noget til Videnskab og Kunst, naar han kom-

nihil intemperanter, sed pauca, loqvere; Nam id ira concitatus effutire qvis potest, quod indictum, vel auro redemtum vellet: Scioqve nihil amicitiæ redintegrandæ plus obesse, qvam contumeliosis verbis, vel etiam cum æqvalibus suis, altercari: Et hoc tibi persvasum habe, qvod non detur excellentior vis aut fortitudo, qvam si qvis probe contineat lingvam suam a juramentis temerariis, maledicentia, delationibus, & cæteris malæ lingvæ vitiis. Si liberi tibi contigerint, bonis artibus adsvefactos educas opus est; vero enim simile, qvod qvi

*) *al.* vid.

a) *Ex. Soc. & omnes chartacei:* þá hefnd, þó at geri marger (margur), er madr fremur sik sialfann midur.

b) *ita Ex. Soc. al.* jafningia sínn.

c) *idem* sterkari.

d) *idem* illyrdum, edur saugvísi (sagvísi) ok aullu.

e) *idem & al.* ser nockut sialfr.

a) saadan Hævn, skient mangen bruger den, hvorved man mindre forfremmer sig selv.

b) sin Lige.

d) Skiænderie, eller Sladder, og al.

e) lægger selv nogen Vind paa.

þrottar, þegar er hann tekur sialfrædi, ef hann *f*) er nockurs áskynia i æsku, medan hann er undir aga *g*).

Enn ero þeir lutir, er þu skallt sua flya ok varast sem Fiandann sialfann, þat er ofdrickia ok tafl, ok portkonur, ok þrætur ok kast um vidurlaugor *h*), þviat af þezom *) grundvöllom timbrast *i*) hinar mezu ugiptur *k*); ok fáir einir máno lengi lastalausir lifa edr glæpa, er eigi varaz þeza luti. Nem *l*) þu vandliga birting lopts ok himintungla gáng, dægrafar ok *m*) atta skipti, ok kunn vel at marka, hverso þverr edá fer *n*) ukyrr-

kommer paa egen Haand, om han f) haver faaet Indsigt i noget i Ungdommen, medens han var g) under Tugt.

Endnu ere der de Ting, som du skal saa flye og vare dig for, som (for) Diævelen selv, det er Drukkenskab, og Spil, og Skiøger, og Trætter, og Kast om Veddemaal h); thi af *) disse Grunde bygges i) de største Ulykker; og saare faa skal kunne leve længe uden Last eller Misgierning, som ikke vare sig for disse Ting. Lær l) nøie Himmelens Lysning og Stiernernes Gang, Dages og Natters Forandringer og Verdens Kanters Inddeeling m), og kund vel at tage Mær-

qui puer, disciplinæ subjectus, boni quid didicit, sui juris factus, bonis artibus & sapientiæ postea vacet.

Sunt insuper quædam, quæ æque ac Diabolum ipsum fugias, nimirum, ebrietas, alea, meretrices, rixæ & sponsiones rebus incertis & dubiis præstitæ; nam his fomitibus præcipua mala erumpunt; & rari admodum vitiorum & scelerum expertes diu vivent, qui ab his non sibi cavent. Probe observa hemisphærii illuminationem, cursum siderum, dierum noctiumque vicissitudines, & plagarum mundi ordinem: simili & ratione

f) *Ex. Soc.* & 2 *chartæ*: verdur ávita.
g) *idem* & *al. Mbr.* undir radning. *al.* ungur. 1. *charta* sva lengi hann er eigi friáls forrædis ok fulltída. *h*) *aliæ Membr.* vidurkast. *al.* kast um dubl ok vidlögur. *) *al.* ógiptum. *i*) *Ex. Soc.* & *al. Membr.* temprazt. *al.* takazt. *k*) *idem* & 2 *chr.* ugæfur.
l) *al. Membr.* giæt.
m) *Ex. Soc.* ætta skipan. *n*) *idem* & *al.* vex.

f) er bleven kyndig.
g) ung. andre: saalænge han ikke er frie i sin Bestyrelse, og fuldvoxende.
h) Kast om paasatte Penge. eller: Terning-Spil om Penge.
*) dette onde.
i) dannes, opkomme.
l) agt.
m) Fordeeling, Orden.

ukyrrleikur fiáfar; þviat þat er fródleikur mikill, ok þó naudfynlegur *o*) at kunna, aullom þeim, er farmenn vilia vera. Geor þik ok taulvísann vel *p*); þez þurfa kaupmenn miök vit. Enn ef þu verdr þar. ftaddur, fem umbodsmenn ero Kongs, edr annarra höfdingia er *q*) hafa landftiorn, þá giör þá þer at vinom, ok ef þeir fremia noekut*) naudfynligt utbod afhendi **) fins haufdingia, þa vertu greidur i *r*) utbodum aullom ok framlaugom, at eigi halldir þu til þez fmám munum *s*) at þu tínir þar fyrir ftórum. Ver þu ok um þat var, at Kongs ***) fakir komi eigi i pung þer; þviat þu

Mærke paa, hvorledes Søens Uroelighed aftager eller fremgaaer n); thi det er en stor Videnskab, og dog tillige nødvendig o) at kunne, for alle dem, som ville være Søefarende. Giør dig og vel øvet i Regnekunsten p); det behøve Kiøbmænd meget. Men dersom du opholder dig hvor (enten) en Konges eller andre regierende Herrers q) Befalingsmænd ere, da giør dem dig til Venner, og om de fordre noget *) nødvendigt Paalæg paa deres **) Herres Vegne, da vils du dig føielig i r) alle Paalæg og Udgifter, at du ikke til det holder paa smaa Fordeele s) at du derfor skal tabe de større. Tag dig og vare for det, at Kongens Sagefald ei skal

ne noscas quomodo minuatur vel augeatur maris inquietudo, hæc enim scientia est navigaturis pernecessaria. Sis Arithmetices apprime gnarus, hæc enim ars mercatoribus, ob usus præstantiam, vix ac ne vix commendari satis posset. Si in illis locis commoraris, ubi sunt procuratores Regis aut principum, qui ad clavum Reipublicæ sedent, amicitiam cum illis contrahe: Et si coactiones necessarias in gratiam sui principis faciitent, facilis & absque sordidæ tenacitatis nota, quæ te majoris momenti rebus privet, quod irrogatur expende, caute admodum circumspiciens, ne multis, quæ Regi debentur, ditescas; Nescis quippe, quam ad quæstum callidus sit & avarus, qui ejusmodi multarum ratio-

o) *Ex. Soc.* naudfynlegt. *p*) 2 *cbr.* vel á reikningfcap kunnann. *al.* tölugann.
q) *idem & al. Mbr.* annars höfdingia, er hefr landsftiórn (yfirfokn). *) *al.* nitfamlegt. **) *al.* landshöfdingia, *al.* Kongs.
r) *Ex. Soc.* i utboda framlaugum.
s) *idem* hlutum. ***) *al.* fekt.

n) verer. o) nødvendigt.
p) vel kyndig i Regning.
q) en anden stor Herres, som haver Lands-Bestyrelse (Befaling). *) nyttigt.
**) Landsherrens, Kongens.
r) vær redebon, villig, i Paalæggenes Udsvarelse.
s) Ting.

þu veitz ecki, nema sá verdi fegiarn, er til saka gætir; ok er verra t) sídar meir fyrir at bidia, enn fyrir aundverdu u) vid at siá. Sittu alldrei lengi yfir varningi þínum, ef þu mátt med retto verdi iburt koma; þviat þat er kaupmanna *) odal, at kaupa jafnan, ok selia sidan skindilega fram á leid.

Enn ef þu skallt kaupferd þína yfir haf bua, ok áttu skip siálfur, þá bræd þat vel um haustit, ok lát standa undir bradi um vetr, ef so má vera: enn ef sua sidarliga kemur skip til hlunns, at eigi má um haustit x) bræda, þá bræd þat at aundverdo vari, ok lát vel þorna sidan. Eigdo ok i gódom skipom lut jafnan, edur y) elligar ecki. Geor ok skip þitt

skal komme i din Pung, thi du veed ikke, om ei maaskee den bliver gierrig, som passer paa de Sager; det er og altid værre at t) afbede bag-efter, end u) see sig for i Forveien. Hold aldrig længe paa dine Varer, om du kanst afsette dem for taalelig Priis; thi det er Kiøbmands Odel (Velfærd) *), at kiøbe altid og sælge siden strax til videre Fordeel.

Men om du skal føre din Handel over Havet, og eier du selv Skibet, da bræd (tiær) det vel om Høsten, og lad (det saa) staae under Brad Vinteren over, om det kan skee: Men om Skibet kommer saa sildig paa (Stok) Land, at man kan ikke bræde det om Efteraaret, da bræd det tidlig om Foraaret, og lad det siden tørres vel. Hav og altid Part i gode Skibe, men ellers heller slet ingen.

rationem habet; Pejus quoque deprecari, quod inique feceras, quam in antecessum, quod patrare volueras, evitare. Merces, quas venales habes, non diu apud te retine, si justo pretio vendere potes; est enim mercatorum proprium & præcipuum merces continuo emere, & quam citissime vendere.

Si vero trans mare tibi deportandæ sunt merces, & navem, qua vehantur, possides, navem autumno obline, oblitaque per hyemem, si fieri potest, quiescat; si vero tam sero navali subducatur, ut autumno nequeat oblini, primo vere eam obline, & fac picem probe imbibat & indurescat. Certæ cujusdam navium, sed non nisi bonarum, partis con-

t) *Ex. Soc. & chart.* fins at bidia.
u) *idem & chart.* fins at gæta.
*) *al.* adal *vel* ödur. x) *idem* hoc omitt.
y) *idem* eda ella eig ecki l.

t) søge sit.
u) at passe paa sit.
*) Riigdom.

þitt fysiligt z), þá veliaz godir menn til, ok verdur þá rífskipat. Bu ok jafnan skip þitt at öndverdu sumri, ok far medan bezt er sumarr, ok haf jafnan örugg-tann reida á skipi þíno, ok ver alldreigi um haust a) lengi i hafi, ef þu mátt b) ráda. Gættu vel allra þezara luta, þá er hellzt van at hlídi met Gudz miskon. Þat skalltu ok víst vita ok hugleida, at alldreigi gángi sá dagur yfir þik, c) at eigi nemir þu nockurn lut þann d) er gagn se i, ef þu villt allvitur heita; ok e) giörz eigi þeim líkur, er þat þikir usæmd vera, f) at annar kenni edr segi þeim þá luti, er þeim væri mikit gagn, ef

gen. Giør og dit Skib smukt z), da søge gode Søemænd til det, og bliver det da vel besat. Udreed og altid dit Skib i Begyndelsen af Sommeren, og far medens den beste Tid paa Sommeren er, og hav altid stærkt Redskab (Takkel) paa dit Skib, og hold aldrig Søen længe om Høsten, om du b) kan undgaae det. Agt vel alle disse Ting; da er helst at vente, at det gaaer vel, med Guds Naade. Det skal du og vist vide og foresætte dig, at der aldrig skal gaae nogen Dag over dig, at c) du jo lærer nogen saadan Ting, som d) kan være til Nytte, om du vil kaldes fuldkommelig viis; og e) bliv ikke dem liig, som det synes at være en Skam,

consors esto. Navem tuam sic instrue, ut multorum oculos ad se trahat, socios enim navales, qui delecti sunt, ita sine ullo negotio tibi comparabis. Para semper navem tuam nova, sed navigationibus utere adulta cumprimis æstate. Velis & funibus nauticis, quæ firma sint, navem tuam instrue, brumali nunquam tempore mari diu te credens, si in te situm est. Si hæc probe observas, favente Dei gratia, res tua tibi feliciter cedet. Curabis insuper, ne quis dies superveniat, quin aliquid utile discas, si egregie sapiens esse velis; iis prorsus dissimilis, qui ignominia quadam semet affici putant, si quis

z) *Ex. Soc. addit* ok syniligt.
a) *idem & 2 chartæ* um haustum.
b) *Ex. Soc. add.* sialfr. c) *idem* er.
d) *idem* sem þer se gagn i.
e) *idem* ver ecki líkur þeim.
f) *idem* er annar seger eda kenner.

z) og anseeligt.
b) det staaer til dig selv.
c) som, (paa hvilken).
d) som kan blive dig til Nytte.
e) Vær ikke dem liig.

ef þeir g) næmi; Nu láttu þer jafnmikla sæmd þikia, at nema sem at kenna, ef þu villt allfródur h) heita. Enn ero þeir lutir i*) smálka, er hugleida þarf. Hvert sinni er þu i) fer á skip i haf, þá hafdu ein tvau hundrud vadmala edur þriu med þer á skipi, þau er til seglbóta se fallin, ef til þarf at taka, nálar margar, ok þrædur ærna k) edur sviptingar; þó at smárt se slíks at gæta, þá er opt þó gagn at, er til l) þarf at taka. Saum þarftu ok mikinn á skip at hafa jafnan mer þer, sua stórann, sem því skipi hæfir, er þá hefur þu, hvertveggia reksaum ok Hnodsaum; soknir m) godar ok smidar auxar, skolpa ok nafra, ok aull önn-

Skam, at f) en anden skal lære eller sige dem de Ting, som kunde være dem til meget stor Nytte, om de g) lærde samme. Lad det altsaa synes dig en lige stor Ære at lære, som at underviise, om du vil h) kaldes fuldkommelig viis. Endnu ere der de Ting i det smaa, som behøve at betænkes. Hver gang du gaaer til Skibs i) til en Søe-Reise, da hav med dig paa Skibet, omtrent to eller tre hundrede Alne Vadmel, som kunne være beqvemme til at bøde paa Seilene, om det behøves at gribe dertil, (desuden) mange Naale, og overflødigt Sye-Garn eller Søftebaand; skiønt det ere Smaating, at passe paa sligt, da er dog ofte Nytte derved, om det l) behøves at bruges. Megen Søm be-

si quis iis enarret aut inculcet quæ memoriæ mandata emolumento esse possunt. Discere & docere, si ad culmen sapientiæ quoddam adspiras, æque decorum reputa. Supersunt adhuc quædam, quorum vela daturum meminisse oportet, nimirum; Ut tecum habeas duas aut tres Centurias majores (ɔ: 240. aut 260. ulnas) panni levidensis, qui velis resarciendis, quando opus est, inserviat; Acus adhæc bene multas, fila, pedes, *& idgenus plura, quæ licet parvi videantur momenti, sunt nihilominus necessaria, ubi res postulat. Quoties navigas ingentem clavorum multitudinem ad manus habe, tantorum quidem, ut navi-*

g) *Ex. Soc.* nema. h) *idem* vera.
*) í smako. i) *alia* fer yfir haf.
k) *Ex. Soc. & al. Membr.* ofna þrædur.
l) *ita E. S. melius, al.* þó er sliks smáligt at geta, þá er þat þó gagn (margt), er til sliks.
m) *aliæ Membr.* sökur, isærur.

f) at en anden siger eller lærer.
g) lære. h) være.
i) over Søen.
l) skiønt det er smaaligt at tale om, da er det dog Gavn, naar (da er det dog ofte at) man behøver at tage til sligt.

önnur *n*) þau tól, er til skips smidar þarf. Þeza luti alla, er nu hefi ek nefnda, þá skaltu jafnan minnaz at hafa met þer, er þu fer i kaupferder, ok attu skipit. Enn ef þu kemr til kaupstadar, ok *o*) dvelz þu þar, þá tak þer þar herbergi, sem þu spyr spakastann husbonda *p*) ok vinsælastann, bædi vit borgarmenn *q*) ok Kongsmenn. Halltu þik ok jafnan vel *r*) at mat ok klædum, ef þu att þess kosti; haf ok aldrei uspaka menn edur suarfsama i mauituneyti met þer, edr í sveit. Vertu siálfur sem spakastur, ok þó sua, at ecki þolir þu skemdir, *s*) er til storra brixla standi, fyrir bleidi sakir Enn þó at naudsynligir

behøver du og altid at tage til Skibs med dig, (og den) saa stor, som passer til det Skib, som du da haver, baade Spiger (Drive-Søm) og Klinke-Navler (Net-Søm), gode Kroge m) og Timmer-Øxer, Skiølpe og Navre, og alt andet Verktøi n), som behøves til Skibbyggerie. Alle disse Ting, som jeg nu haver opregnet, skal du altid erindre, at have med dig, naar du gaaer paa Søe-Reiser, og eier selv Skibet. Men om du kommer til en Kiøbstæd og o) opholder dig der, da tag dig der Herberge, hvor du hører at der er en Vært p), som baade er den spagfærdigste, og tillige best yndet baade af Borgere q) og Kongelige Betiente. Hold dig og altid vel i Mad og Klæder, om du

navigio, quo veheris, conveniant, tum quorum alteri tantum, tum utrique extremitati laminæ ferreæ adponi solent; Adhæc hamos majores, terebras, secures, & quæ sunt plura fabrilia navibus adhibenda. Quæ jam enumeravi habeas penes te memento. Si in emporium quoddam venis & ibidem commoraris, conducenda tibi domus, ubi herum, qui sapientissimus est, & plurimorum, tum municipialium tum aulicorum, sibi conciliavit benevolentiam, investigaras. Vestitu decoro corpus, apparatuque opiparo, si rerum usus suppetit, mensam ornes. In convictum aut comitatum nunquam recipe eos, qui tur-

n) *Ex. Soc.* smidartól, þau er þarf at hafa.
o) *idem* ok skalltu þar dvelizt.
p) *idem addit* á bæ.
q) *idem & alij* biarmenn. *al.* kaupmenn.
r) *Ex. Soc.* haf þik vel jafnan.
s) *idem* eda *minus concinne.*

m) Baadshager, Klemhager.
n) Verktøi, som behøves at haves.
o) og skalt opholde dig der.
p) til Huuse.
q) Byemand, Kiøbmand.

ligir lutir þraungvi þer til uspektar, þá georz þvi at eins brádur i hefndum, attu ser, at þat verdi vel *t*) framgengit, ok þar komi nidur sem makligt er; enn ecki skalltu *) lauprísur georast, ef þu ser at ecki má framgengit **) verda, ok leits þó þinnar sæmdar at sidar verdi, nema hinn vilí bæta, sua at þu ***) sert sæmdur af. Enn ef fe þitt *u*) vex i kaupferdum, þá skiptu þvi til felags i adra stadi, þángat sem þu fer eigi siálfur, ok ver þá vandr at felagzmönnum. Jafnan skalltu Gud *x*) almáttuginn ****) ok hina helgustu *y*) mey Mariam láta eiga *z*) mikit i felagi med þer, ok þann helgann

du haver Raad dertil; hav og aldrig urolige eller klamrende Folk i dit Spise-Selskab eller Følge. Vær du selv den sagtmodigste, og dog saaledes, at du ei, for Feigheds Skyld, taaler saadan Overlast, som kan paadrage dig betydelige Bebreidelser. Men omendskiønt nødvendige Ting trænge dig til Feide, da viis dig ikke hastig i at hævne, uden alene naar du seer, at det kan vel faae Fremgang, og træffe hvor det er fortient; derimod skal du ikke viise dig hidsig *), om du seer at det ei kan faae Fremgang, men søg dog din Ære, skiønt siden efter, uden hin vil bøde, saa du **) kan være holden dermed, i Hensigt til dit gode Navn. Men dersom dit Gods voxer u) ved

turbulenti & procacis animi sunt; Ipse autem moderatissimus esto, sic tamen, ut injurias, quæ magno dedecori tibi sint, & effæminatum exprobrent tibi animum, propulses; Si inevitabilis necessitas ad tumultum te provocarit, ad ulciscendum tantum pronus esto, si prævides ultionem bene successuram, dignosque tantum feriendos; Non autem præceps involes in alios, nisi felicem prævideas eventum, alioqvin tuum honorem, ubi occasio se offert, postea vindica, nisi alter sponte in tantum satisfaciat, quantum tuæ existimationi videtur congruum. Si opes tibi mercaturæ beneficio creverint, partire illas, & consortibus,

t) *Ex. Soc.* framgeingt. *al.* at allvel verdr.
*) *al.* hlaupframur.
) framkomit. *) verdir vel.
u) *idem* tekur vauxt mikinn.
x) *idem* almáttkann.
****) *al. add.* Födur ok Son ok H. Anda.
y) *idem* helgu Mariu.
z) *idem* nockurn hlut. *al.* nockut.

*) opløbende.
**) bliver vel.
u) tager stor Fremvert.

ann mann, er þu heitir optaz á, þer til arnadar ordz; ok giæt þess *a*) fiár vandliga, er helgir menn eigu met þer, ok fær þat jafnan tryggiliga til *b*) þeirra stada, er þat var til heitit fyrir aundverdo.

ved Kiøbmandskab, da sæt det i fælles Handel (med Kiøbmænd) paa andre Steder, hvor du selv ikke farer paa; og vær da varsom, hvad-Staldbrødre du vælger. Altid skal du lade den almægtige Gud *) og den helligste y) Jomfrue Mariam, eie meget z) i Fællig med dig, samt den Helgen, som du oftest giør Løfter til, dig til Forbøn hos Gud; og agt nøie paa a) det Gods, som hellige Mænd eie hos dig, og før det altid troelig til de Steder b), som det var af Førstningen udlovet til.

Enn ef þu att allmikit fe *c*) i kaupferdum, þá skipt þvi i *) þria stadi; legg þridiung *d*) i felagsgiörd met þeim mönnum, er jafnan sitia i godum kaupstad

Men om du haver meget store Midler c) i Handel, da deel dem i **) tre Deele; Een Trediedeel d) skal du lægge i Fællig med de Mænd, som altid sidde e) paa et godt Handels-

bus, quorum delectum habere debes, in loca, quæ non ipse frequentas, crede distrahendas. Egregiæ bonorum tuorum partis Deum semper omnipotentem habeas participem, itemque sanctissimam Virginem Mariam, & illum Sanctorum, cujus intercessionem sæpissime imploras; & fac pie tractetur, quod Sanctorum est, & diligenter ad ea loca perferatur, quibus jam pridem devotum & destinatum erat.

Si insignis opum copia mercaturæ beneficio tibi contigerit, in tres partes facultates tuas divide: unam viris, qui bono cum successu negotiantur, qui fidi sunt, & mer-

a) *alia:* þat fari rækiliga, er Gudi er gefit ok hans fatækum mönnum.

b) *Ex. Soc.* þess stadar, er þat var tilheitit i.

c) *alii:* Ef fe þitt tekur miök avauxt.

*) *al.* fióra.

d) *Ex. Soc. & al.* einn hlut i felag.

*) Fader, Søn og H. Aand.

y) den helline Maria. z) nogen Deel, noget.

a) at det behandles vel, som er givet til Gud og hans Fattige. b) det Sted, som det var lovet til i.

c) Om dit Gods faaer megen Fremvæxt.

**) fire. d) den eene Deel i Fællig.

e) i god Handel.

ef þeir g) næmi; Nu láttu þer jafnmikla sæmd þikia, at nema sem at kenna, ef þu villt allfródur h) heita. Enn ero þeir lutir i*) smálka, er hugleida þarf. Hvert sinni er þu i) fer á skip i haf, þá hafdu ein tvau hundrud vadmala edur þriu med þer á skipi, þau er til seglbóta se fallin, ef til þarf at taka, nálar margar, ok þrædur ærna k) edur svipeingar; þó at smátt se slíks at gæta, þá er opt þó gagn at, er til l) þarf at taka. Saum þarftu ok mikinn á skip at hafa jafnan met þer, sua stórann, sem því skipi hæfir, er þá hefur þu, hvertveggia reksaum ok Hnodsaum, soknir m) godar ok smidar auxar, skolpa ok nafra, ok aull önn-

Skam, at f) en anden skal lære eller sige dem de Ting, som kunde være dem til meget stor Nytte, om de g) lærde samme. Lad det altsaa synes dig en lige stor Ære at lære, som at underviise, om du vil h) kaldes fuldkommelig viis. Endnu ere der de Ting i det smaa, som behøve at betænkes. Hver gang du gaaer til Skibs i) til en Søe-Reise, da hav med dig paa Skibet, omtrent to eller tre hundrede Alne Vadmel, som kunne være beqvemme til at bøde paa Seilene, om det behøves at gribe dertil, (desuden) mange Naale, og overflødigt Sye-Garn eller Søstebaand; skiønt det ere Smaating, at passe paa sligt, da er dog ofte Nytte derved, om det l) behøves at bruges. Megen Søm be-

si quis iis enarret aut inculcet quæ memoriæ mandata emolumento esse possunt. Discere & docere, si ad culmen sapientiæ quoddam adspiras, æque decorum reputa. Supersunt adhuc quædam, quorum vela daturum meminisse oportet, nimirum; Ut tecum habeas duas aut tres Centurias majores (ɔ: 240. aut 260. ulnas) panni levidensis, qui velis resarciendis, quando opus est, inserviat; Acus adhæc bene multas, fila, pedes, *& idgenus plura, quæ licet parvi videantur momenti, sunt nihilominus necessaria, ubi res postulat. Quoties navigas ingentem clavorum multitudinem ad manus habe, tantorum quidem, ut navi-*

g) *Ex. Soc.* nema. h) *idem* vera.
*) í smako. i) *alia* fer yfir haf.
k) *Ex. Soc. & al. Membr.* ofna þrædur.
l) *ita E. S. melius, al.* þó er sliks smáligt at geta, þá er þat þó gagn (margt), er til sliks.
m) *aliæ Membr.* sökur, isærur.

f) at en anden siger eller lærer.
g) lære. h) være.
i) over Søen.
l) skiønt det er smaaligt at tale om, da er det dog Gavn, naar (da er det dog ofte at) man behøver at tage til sligt.

önnur n) þau tól, er til skips smidar þarf. Þeza luti alla, er nu hefi ek nefnda, þá skaltu jafnan minnaz at hafa met þer, er þu fer i kaupferder, ok attu skipit. Enn ef þu kemr til kaupstadar, ok o) dvelz þu þar, þá tak þer þar herbergi, sem þu spyr spakastann husbonda p) ok vinsælastann, bædi vit borgarmenn q) ok Kongsmenn. Halltu þik ok jafnan vel r) at mat ok klædum, ef þu att þess kosti; haf ok aldrei uspaka menn edur suarfsama i maútuneyti met þer, edr i sveit. Vertu siálfur sem spakastur, ok þó sua, at ecki þolir þu skemdir, s) er til storra brixla standi, fyrir bleidi sakir Enn þó at naudsynligir

behøver du og altid at tage til Skibs med dig, (og den) saa stor, som passer til det Skib, som du da haver, baade Spiger (Drive-Søm) og Klinke-Navler (Net-Søm), gode Kroge m) og Timmer-Øxer, Skiølpe og Navre, og alt andet Verktøi n), som behøves til Skibbyggerie. Alle disse Ting, som jeg nu haver opregnet, skal du altid erindre, at have med dig, naar du gaaer paa Søe-Reiser, og eier selv Skibet. Men om du kommer til en Kiøbstæd og o) opholder dig der, da tag dig der Herberge, hvor du hører at der er en Vært p), som baade er den spagfærdigste, og tillige best yndet baade af Borgere q) og Kongelige Betiente. Hold dig og altid vel i Mad og Klæder, om du

navigio, quo veheris, conveniant, tum quorum alteri tantum, tum utrique extremitati laminæ ferreæ adponi solent; Adhæc hamos majores, terebras, secures, & quæ sunt plura fabrilia navibus adhibenda. Quæ jam enumeravi habeas penes te memento. Si in emporium quoddam venis & ibidem commoraris, conducenda tibi domus, ubi herum, qui sapientissimus est, & plurimorum, tum municipialium tum aulicorum, sibi conciliavit benevolentiam, investigaras. Vestitu decoro corpus, apparatuque opiparo, si rerum usus suppetit, mensam ornes. In convictum aut comitatum nunquam recipe eos, qui tur-

n) *Ex. Soc.* smidartól, þau er þarf at hafa.
o) *idem* ok skalltu þar dueliazt.
p) *idem addit* á bæ.
q) *idem & alii* biarmenn. *al.* kaupmeann.
r) *Ex. Soc.* haf þik vel jafnan.
s) *idem* eda *minus concinne.*

m) Baadshager, Klemhager.
n) Verktøi, som behøves at haves.
o) og skalt opholde dig der.
p) til Huuse.
q) Byemand, Kiøbmand.

ligir lutir þraungvi þer til ufpektar, þá georz þvi at eins brádur i hefndum, attu fer, at þat verdi vel *t*) framgengit, ok þar komi nidur fem makligt er; enn ecki fkalltu *) laupríſur georaſt, ef þu fer at ecki má framgengit **) verda, ok leits þó þinnar fæmdar at fidar verdi, nema hinn vilí bæta, fua at þu ***) fert fæmdur af. Enn ef fe þitt *u*) vex i kaupferdum, þá fkiptu þvi til felags i adra ſtadi, þángat fem þu fer eigi fiálfur, ok ver þá vandr at felagzmönnum. Jafnan fkalltu Gud *x*) almáttugánn****) ok hina helguſtu *y*) mey Mariam láta eiga *z*) mikit i felagi med þer, ok þann helgann

du haver Raad dertil; hav og aldrig uroelige eller klamrende Folk i dit Spiſe-Selſkab eller Følge. Vær du ſelv den ſagtmodigſte, og dog ſaaledes, at du ei, for Feigheds Skyld, taaler ſaadan Overlaſt, ſom kan paadrage dig betydelige Bebreidelſer. Men omendſkiønt nødvendige Ting trænge dig til Feide, da viis dig ikke haſtig i at hævne, uden alene naar du ſeer, at det kan vel faae Fremgang, og træffe hvor det er fortient; derimod ſkal du ikke viiſe dig hidſig*), om du ſeer at det ei kan faae Fremgang, men ſøg dog din Ære, ſkiønt ſiden efter, uden hin vil bøde, ſaa du**) kan være holden dermed, i Henſigt til dit gode Navn. Men derſom dit Gods voxer u) ved

turbulenti & procacis animi ſunt; Ipſe autem moderatiſſimus eſto, ſic tamen, ut injurias, quæ magno dedecori tibi ſint, & effœminatum exprobrent tibi animum, propulſes; Si inevitabilis neceſſitas ad tumultum te provocarit, ad ulciſcendum tantum pronus eſto, ſi prævides ultionem bene ſucceſſuram, dignosque tantum feriendos; Non autem præceps involes in alios, niſi felicem prævideas eventum, alioquin tuum honorem, ubi occaſio ſe offert, poſtea vindica, niſi alter ſponte in tantum ſatisfaciat, quantum tuæ exiſtimationi videtur congruum. Si opes tibi mercaturæ beneficio creuerint, partire illas, & conſortibus,

t) *Ex. Soc.* framgeingt. *al.* at allvel verdr.
*) *al.* hlaupframur.
) framkomit. *) verdir vel.
u) *idem* tekur vauxt mikinn.
x) *idem* almáttkann.
****) *al. add.* Födur ok Son ok H. Anda.
y) *idem* helgu Mariu.
z) *idem* nockurn hlut. *al.* nockut.

*) oplobende.
**) bliver vel.
u) tager ſtor Fremvext.

ann mann, er þu heitir optaz á, þer til arnadar ordz; ok giæt þess *a*) fiár vandliga, er helgir menn eigu met þer, ok fær þat jafnan tryggiliga til *b*) þeirra stada, er þat var til heitit fyrir aundverdo.

ved Kiøbmandskab, da sæt det i fælles Handel (med Kiøbmænd) paa andre Steder, hvor du selv ikke farer paa; og vær da varsom, hvad-Staldbrødre du vælger. Altid skal du lade den almægtige Gud *) og den helligste y) Jomfrue Mariam, eie meget z) i Fællig med dig, samt den Helgen, som du oftest giør Løfter til, dig til Forbøn hos Gud; og agt nøie paa a) det Gods, som hellige Mænd eie hos dig, og før det altid troelig til de Steder b), som det var af Førstningen udlovet til.

Enn ef þu att allmikit fe *c*) i kaupferdum, þá skipt þvi i *) þria stadi; legg þridiung *d*) i felagsgiörd met þeim mönnum, er jafnan sitia i godum kaupstad

Men om du haver meget store Midler c) i Handel, da deel dem i **) tre Deele; Een Tredie deel d) skal du lægge i Fællig med de Mænd, som altid sidde e) paa et godt Handels-

bus, quorum delectum habere debes, in loca, quæ non ipse frequentas, crede distrahendas. Egregiæ bonorum tuorum partis Deum semper omnipotentem habeas participem, itemque sanctissimam Virginem Mariam, & illum Sanctorum, cujus intercessionem sæpissime imploras; & fac pie tractetur, quod Sanctorum est, & diligenter ad ea loca perferatur, quibus jam pridem devotum & destinatum erat.

Si insignis opum copia mercaturæ beneficio tibi contigerit, in tres partes facultates tuas divide: unam viris, qui bono cum successu negotiantur, qui fidi sunt, & mer-

a) *alia:* þat fari ráckiliga, er Gudi er gefit ok hans fatækum mönnum.

b) *Ex. Soc.* þess stadar, er þat var tilheitit í.

c) *alii:* Ef fe þitt tekur miök avauxt.

*) *al.* fióra.

d) *Ex. Soc. & al.* einn hlut i felag.

*) Fader, Søn og H. Aand.

y) den hellige Maria. z) nogen Deel, noget.

a) at det behandles vel, som er givet til Gud og hans Fattige. b) det Sted, som det var lovet til i.

c) Om dit Gods faaer megen Fremvæxt.

**) fire. d) den eene Deel i Fællig.

e) i god Handel.

Þat er víst naudsynligt hveriom þeim, er forvitnaz vill slíka luti, sem nu hafi þer umrædt, at skilia vel hvat mælt er, ok muna vandliga sídan eptir þat sem hann heyrer. Enn nu met þvi at þer gátut *s*) fyrir litlu i ydarri rædu þeirra luta sumra, er *t*) mer skilz eigi met hveriom hætti framfara, ok hefi ek þó hugleidt *u*) ok athugat med mer, þat er um birting lopts ok himintungla, ok ukyrrleik siafar; enn met þvi at þer budut mer þá luti at nema, ok kaulludot fródleik i, ef numir yrdi; *) enda skil ek eigi ádur enn ek heyri geor skilat fyrir mer, *x*) ok veit ek engann visari meistara, þann er jafngódan vilia hafi til at læra mik um þá luti, sem sialfa ydur;

Det er vist nødvendigt for enhver, som vil erkyndige sig om det Slags Ting, som I nu haver talt om, at forstaae vel hvad der bliver sagt, og siden nøie erindre hvad han hører. Efterdi I nu kort tilforn i Eders Tale nævnede nogle saadanne Ting, som jeg ikke fatter paa hvad Maade de tilgaae, endskiønt jeg har overlagt u) og eftertænkt dem hos mig, nemlig det om Luftens og de Himmelske Legemers Lysning og Søens Bevægelse; Da eftersom I befalede mig at lære de Ting, og kaldede det en Videnskab, om det kunde vorde lært; og jeg *) dog ikke fatter dette, førend jeg hører det nærmer forklaret for mig; jeg x) og ikke veed nogen viisere Læremester, som kunde have lige god Villie til at underviise mig om de Ting, som Eder selv: derfor vil jeg

Profecto necessarium est omnibus, qui in hæc inquirere cupiunt, ut quæ jam protulisti, intelligant & memoriæ probe mandent: Ast quoniam in tuo jam pridem sermone mentionem fecisti, quorum rationes, eas licet perpendere mecum voluerim, non satis assequor, illuminationis nimirum hemisphærii & maris æstus; & quoniam ea, ad polymathiam quippe spectantia, præceperas addiscenda, nec intelligam ista, nisi magis explicentur, & sapientem cum non habeam Magistrum, qui æque promptus ac paratus sit, ac tu, ad docendum me: Bona igitur venia quæso, ut antequam dictis finem imposueris, enodes,

s) CC. *Un.* litlu fyrri.
t) *iidem* ek skil eigi.
u) *iidem* at hugsa. *) *al.* enn þá.
x) *iidem* enda veit ecki visann meistara, er jafngodann vilia muni tilhafa, at.

u) for at eftertænke.
*) endnu.
x) jeg og ikke med Vished veed at finde en Lærer, som kunde have lige god Villie, til at.

ydur; fyrir þvi *y*) vil ek med leifi bidia ydur, at þer*) leggit *z*) met þvi þeza rædu, at ek *a*) verdi nockot fródari um þá luti, hverso þverr eda vex birting lopts edur gángur himintungla, dægrafar edur áttaskipan, ok allra hellz um ukyrrleik fióvar, hvat er velldur hanns mislyndi, *b*) er hann fyniz stundom i sua mikilli blído, at menn gyrnir til at leika vit hann heilam mizerom saman; enn þvi nærz finir hann sua mikla reidi ok illsku, at hann þreitir *c*) til feár ok til lifs þeirra, er vit hann skipta. Nu hugda ek þat, þött solin fylldi ráfir sinar eptir fyrir settri skipan, at ecki mundi þat ráda hræring haffins. Nu ef ydar

jeg med Tilladelse bede Eder, at I *) slutter denne Tale med at a) giøre mig noget klogere paa de Ting, hvorledes Luftens Lysning eller de Himmelske Legemers Løb aftager eller voxer; ligeledes om Dages og Nætters Afvexlinger eller Himmelens Kanter, dog allerhelst om Søens Uroelighed, hvad der (nemlig) volder dens ustadige Sind, b) i det den viser sig undertiden i saa stor en Venlighed, at Folk have Lyst af at spøge med den heele halve Aar ud; Men strax derpaa viser den saa megen Vrede og Ondskab, at den straber dem, som have med den at giøre, efter deres Gods, ja efter Livet selv. Nu havde jeg tænkt, at endskiønt Solen fuldfører sit Løb efter den foresatte Orden, da kunde

eroder, quo pacto augeatur & minuatur hemisphærii illuminatio, quis astrorum cursus, quæ dierum noctiumqve vicissitudines, quis plagarum mundi ordo, & inprimis quænam sit causa maris inqvieti, quod blanditiis suis interdum allicit usqve adeo homines, ut integris sex mensibus cum illo colludere velint, & quod vice versa irarum tantopere plenum est & malitiæ, ut opes & vitam, cum quibus illi res est, invitis extorqvere velle videatur. Credo tamen solem, qvamvis juxta præscriptum sibi ordinem, cursum suum eme-

y) *aliæ Membr.* Enda man ek. *charta:* Enn þvi vil ek.
*) CC. *Un.* lengit.
z) *iidem* af.
a) *iidem* yrda.
b) *iidem* atlr.
c) *iidem & 2 charta:* þrætir.

*) endnu forlænger.
a) at jeg kunde blive.
b) at.

ydar er vili til, at skíra þeza lute geor fyrir mer, þá villda ek giarnan met athuga *d*) til hlída.

Þat má ek vel geora, eptir þvi sem ek hefi heyrt ur *) fródra manna munni, ok mer þikir líkaz vera, eptir þvi viti, sem Gud hefur mer gefit. Sol hefr fengit fiaulskyldt embætti, þviat hun scal lysa ok verma allann heim, ok glediaz ymsir stadir heims vit hennar nærkvomu *e*); enn sua ber rás hennar til, at hun firrizt þá stadi stundum, er hun nálgaz stundum. Enn þá er hun tekur at vitia austur ættar, med **) vaurmum ok biörtum geislum, þá tekur þar first dagur upp at *f*) renna, ok synir þar austan

de det dog ikke være Aarsag i Havets Bevægelse. Derfor, om Eders Villie staaer til at forklare disse Ting udførligere for mig, da vilde jeg gierne høre til med Agtsomhed.

Det kan jeg vel giøre, efter det som jeg haver hørt af *) kyndige Mænds Mund, og mig synes rimeligst, efter den Skiønsomhed, som Gud haver givet mig. Solen haver faaet adskillig Forretning, thi den skal lyse og varme den heele Jord, hvorfor og adskillige Steder paa Jorden glædes ved dens e) Ankomst til dem. Men dens Gang er saaledes beskaffen, at den undertiden forlader de Steder, som den paa andre Tider nærmer sig til. Men da den begynder at besøge den østlige Kant med **) varme og lyse Straaler, da begynder Dagen først at f) oprindeder;

emetiatur, caussam non esse motus maris. Si igitur tibi placet has res explicatius mihi exponere, auscultabo libenter & attente.

Non ægre explicabo ista, prout ex doctorum ore percepi, & mihi, quantum sapio, vero simillimum videtur. Plurimis occupatus est sol muniis, namqve collustrare debet & calefacere universum, unde varia mundi loca, cum ille appropinqvat, lætantur; ita vero se habet cursus ejus, ut ab iis locis remotior interdum fit, qvibus antea propinqvus fuit: Quando ad orientalem plagam, radiis calentibus & coruscis accedit, dilucescit,

d) CC. *Un.*: athygli. *) *iidem* fedra minna.
e) *alia*: nalægd.
**) *iidem* vænum.
f) *iidem* letta austanvindi silfurlegrar bryn ok blidt.

*) mine Forfædres.
e) Nærværelse hos, ligesom den nærmer sig til.
**) smukke.
f) at opløfte (paa) Østenvinden en sølvfarvet Øienbryn og et mildt.

anvindr silfurliga birting ok blidt andlit; enn g) þvi nærz verdur hann koronadur met gull-ligum rödli, ok skrídist hann þá h) met aullom gledibunadi sinom, lettir sorgum ok har[illegible]mligum andvaurpom, sinir blidt anlit grönnum sinum á bádar hendur, ok bidur þá i) vera glada met ser i sinum fagnadi, ok *) letta veturligum sorgum; Sendir hann ok skínanda geizla-i anlit vestanvindi, at boda hanom sina gledi ok fagnat; þat bodar hann vestanvindi, at hann skrídist þvilikum bunadi um aptan, sem austanvindur hafdi um myrgin. Enn at megnodum degi k), ok fyrirskipodum tima þá **) hrósar landsynningur nýteknum

der; og da viser Østenvinden (først) en sølvfarvet Lysning og et venligt Ansigt; men g) dernæst bliver den kronet med en guldfarvet Krands, og da iføres den h) al sin Glædskabs Prydelse, afsletter Sorger og bedrøvelige Sukke, viser et mildt Ansigt til sine Naboer paa begge Sider, og beder dem i) være glade med sig i sin Fryd, og *) bortkaste de vinterlige Sorger; den kaster ogsaa skinnende Straaler i Vestenvindens Ansigt, for at forkynde den sin Glæde og Fornøielse; det den forkynder Vestenvinden er, at denne skal om Aftenen iklædes samme Prydelse, som Østenvinden havde om Morgenen. Men op ad Dagen k) og til bestemte Tid, **) prunker Sydostvinden med (samme) nyspaatagne Pragt, og

cescit, & apeliotes argenteam spargit lucem, hilarem jactans serenamque frontem: Mox aureo cingitur nimbo, seque vestitu, qui lætitiam prænunciat, ornans, mærore pulso gemitus & suspiria rumpit; hilarem vicinis ostentat vultum, rogatque ut sui gaudii participes sint, abigantque brumalem tristitiam; Emittit adhæc coruscantes radios in ora favonii, ut eodem vesperi, quo mane superbiit evrus, cultu amiciatur. Adulto autem die vulturnus ornatum, quem recens induit, ostentat, & læto nuncio japygi radios communicat: Ad meridiem vero monstrat auster se caloris copia instructum, & munera, amici-

g) *alii* ok.
h) CC. *Un. add.* fralsr.
i) *iidem* glediazt.
*) *iidem* bættum.
k) *ita* CC. *Un. cum aliis Membr. & 3 chart. aptius, alii minus apte:* midium degi, ok at.
**) *iidem* klædist.

g) og.
h) selv.
i) glades.
*) forvundne.
k) imod Middag og til.
**) afsløret.

um bunadi, ok seydir ornandi *l*) geizla met blídu bodi í anlit ptnyrdingi. Enn at midium degi sinir sunnanvindur sik efldann *m*) met yliar audæfum, sendir varmar vingiafir nordanvindi, ok vermir svalt andlit, ok bídur aullum grönnum sinum, at midla vit þá *n*) gnógt sins audar. Enn at hníganda degi, þá tekur utsynningur vit vægianda skini, ok vörmum geizlum, ok met glaudo anliti sinir af sinni hendi sætt ok samþicki at nidurlagdri reidi, bídur sterkum bylgium ok brauttom bárum at hógværazt met mínkanda afli, ok *) kallar sua fram gródursamar daggir *o*) til fullrar sæt-

og skyder l) varmende Straaler med et venligt Budskab i Nordvestvindens Ansigt. Længer frem til Middags, viser Søndenvinden sig, m) styrket med Heedens Riigdomme, sender Nordenvinden varme Vennegaver, og opvarmer (dens) kolde Ansigt, og indbyder alle sine Naboer, (for) at meddeele dem n) sin Riigdoms Overflødighed. Derpaa, naar Dagen hælder, da modtager Sydvestvinden det aftagende Skin og de (endnu) varme Straaler, og med et glad Ansigt, viser fra sin Side Venskab og Samdrægtighed, efter at have nedlagt (al) Vrede, befaler de stærke Søereisninger og steile Vindbølger †), at sagtes med aftagende Magt, og *) fremkalder saa

amicitiæ suæ tesseras, mittit aparctiæ, & calore suo, algentem vicinorum, postquam eosdem bonorum suorum participes reddidit, faciem exhilarat, ut eadem quoque bona aliis communicent. Vergente die libanotus, exporrecta fronte, micantes & suptepidos excipit radios, iraque repressa pacem & concordiam prænuncians, indomitis fluctibus, ubi vires eorum deficere cæpissent, tranquillari pricipit, provocat denique frugiferos imbres, ut cum vicinis suis pacem ineat, & flatu leni calorem inspirat cæciæ, cujus ventosa labia tepe-

l) CC. *Un. al. Membr.* ærnandi.
m) *iidem* vera.
n) *iidem* af gnogt audar. *) *iidem* kastar.
o) *iidem melius* döggvar.

l) yppige, nisi forte sit lapsus calami.
m) at være.
n) af Riigdommens Overflødighed.
*) fremskyder.

†) Nota: Saaledes kan dette udtrykkes efter Søndmørs Mundart, see Sønd. Beskr. 1 D. p. 412. og 413. I Nordlandene, i det mindste paa visse Steder, skal det være tvertimod, saa at Baare bruges til at betegne Vandbølger, Under-Søe, Grund-Stød, Bølger derimod, Vindbølger, som reise sig af Luften; Ordene taale ligesaavel den Betydning; Maaskee og Forfatteren haver virkelig havt den for Øine, da han har skrevet i Nordlandene.

sættar vit sina granna, ok blæs hógværliga met vaurmom geizlom *p*) i andlit land-nyrdingi, ok vermir blazturſamar *q*) varir, *) ok þídir helukallt enni ok frosnar kinnur, met blidu anliti. Enn at aptni upphöfdum, þá sýnir vestanvindur ſkínanda enni yfir blidu andliti, ſkrídiz met prídi ok kveldligri fegurd, ſua sem at hátidligum aptni, ok bodar austanvindi met ſindum *r*) geizlum, at hann buiz *s*) mot komandi hátíd um morgunin eptir.

saa frugtbare Dugge, til fuldkomment Forliig med sine Naboer, og blæser sagtelig, med varme p) Straaler i Nordostvindens Ansigt, og baade opvarmer hans blæsende q) Læber, saa og*) optøer hans iiskolde Pande og frosne Kinder, med sit[illegible]de Ansigt. Men naar Aftenen begyndes, da viser Vestenvinden en skinnende Pande over et blidt Ansigt, pyntes med Behag og aftenlig Skiønhed, ligesom til en høitidelig Aften, og forkynder Østenvinden med sine r) Straaler, at han bereeder sig s) mod den kommende Høitid om Morgenen efter.

Enn at ſettri ſólu, þá tekur utnyrdingur at letta *t*) ſilfurligum *u*) brunum, ok bender met lettri *x*) brun aullom grönnum ſinom, at hann hefur i ſinni gætzlo

Men naar Solen er nedgangen, da begynder Nordvestvinden at oploſte t) sølvfarvede u) Øienbryne, og betegner alle sine Naboer, med et fornøiet x) Øiekast, at han haver

tepefacit, frontemque gelu rigentem, & genas, gratia vultus sui demulcet. Vespere autem facto favonius hilarem frontem nitentemque exporrigit, vespertino splendore, ceu festo vergente die usu venit, pompose semet ornans, auctorque subsolano existit, ut crastinæ solennitati sese præparet.

Cæterum post occasum solis micantia caurus exporrigit supercilia, vicinis suis innuens, quod rutilantis phœbi curam gerat: Mox terræ superficiei umbram superinducit,

p) 2 *chartæ:* anda.
q) CC. *Un. al. Membr.* & 3 *chartæ:* blasturſvalar varar. *) *al. add.* vermir.
r) CC. *Un.* & *chartæ:* ſendum.
s) *al. Membr.* liniat. *t*) *al.* rétta.
u) *al.* faugrum. *x*) *al.* rettri.

p) med en varm Aanding.
q) blæstſvale. *) varmer og.
r) fremvlifte, udkaſtede.
s) sagtes, ſetter ſig i Lave.
t) række. u) ſkiønne.
x) opmuntret.

lo skínanda rödul; þvi nærz leidir hann fram skugga yfir andlit jardar, ok bodar þat aullom, at þá nálgiz hvíldar stund eptir daglangt *y*) erfidi. Enn at midri nótt, þá tekur z) nordanvindur vid umrás *a*) sólar, ok leidir hana um fialligar *b*) audnir, móti þunnbyggdum straundom, ok leidir fram *) þyckvann skugga met**) kupottu baki, ok hilur anlit sitt met skíudum *c*) hiálmi, ok bodar aullom, at hann er buinn til vardhalldz yfir graunnom sinom met náttligri *d*) vöko, til þez at þeir taki örugga hvíld ok hæga eptir dagliganu hita; hann blæs ok vægiliga *e*) met svaulom munni i anlit

ver den skinnende Klode i sit Giemme; dernæst fremleeder han Skygge over Jordens Ansigt, og bebuder alle det, at da nærmer sig Hvile-Tiden, efter Dagens udstandne y) Arbeide. Men om Midnats Tid da tager z) Nordenvinden mod Solens Omløb a), og fører den igiennem biergagtige b) Udørkener, mod lidet bebygte Strande, og fremdrager en *) tyk Skygge, med sin **) krogede Ryg, og skiuler sit Ansigt med en beskyet c) Hielm, og forkynder alle, at han er bereed til Vagt over hans Naboer med natelig d) Vaagen, paa det at de skulle kunne nyde en sikker og beqvem Hvile efter Dagens Heede; han blæser og sagtelig e) med sin kis-

cit, id quod cunctis indicio est, quiescendi tempus, exantlato diurno labore, appropinquare. Intempestiva nocte cursui solis semet associat boreas, ducens eam per montanas solitudines, ad oras, quæ incolarum paucitate laborant, crassas tenebras gibbo dorso producens, & nebulosa casside operiens faciem, indicat omnibus, quod pervigilem gerat curam vicinorum suorum, ut post diurnum calorem secure quiescant: Spirat adhæc subfrigido flamine austrum versus, ut æstum sequentis diei perferre queat; faciem porro cæli, nubibus abactis serenat, ut, sub-

y) *charta:* daglegt. *z*) *Membr.* kenr.
a) *al.* vidur rás, *adhuc alia:* vidur vit umrás.
b) *ita* CC. *Un. alia:* fiarlægar.
*) *iidem* þungann.
**) *al.* kufuttu andliti. *al.* med knut á baki.
c) CC. *Un.* skygdum.
d) *al.* náligri, nálægri.
e) CC. *Un. forte lapsu calami* vegliga.

y) dagligt. z) kommer.
a) Solens Løb eller Omløb i møde.
b) langtfraliggende.
*) besværlig.
**) rundladne Ansigt; med en Pukkel paa Ryggen.
c) beskygget.
d) næiagtig, nær forestaaende.
e) ypperlig.

lit sunnanvindi, til þez, at hann megi betur standazt auflgann hita at komanda degi; hann *) fægir ok anlit himins eptir burtrekit ský, til þez, at komanda liósi, megi sol audvelldliga senda varma geizla i allar ættir med biaurto *f*) skini. Enn at komanda morgni, þá tekur landnyrdingur at opna samanlagdar brár, ok **) rennir til *g*) sýnar biugt siáldr, sua sem til ***) skigningar um upprisu tíma; Enn þvi nærst ****) likur hann upp vakurliga birtandi sionir, sva sem saddur af svefni, eptir tekna hvild; enn eptir þat leidir hann fram liosann dag, sva sem fagrann æskumann, ok hæfiligann fyrirrásara

kiølende Mund i Søndenvindens Ansigt, paa det han skal kunne udstaae den tilkommende Dags mægtige Heede; han *) opklarer og Himmelens Ansigt, efterat han haver bortdrevet Skyerne, paa det at Solen, naar Lyset kommer, skal kunne lettelig kaste dens varme Straaler med deres lyse f) Skin, til alle Kanter. Men imod Dagbrækningen begynder Nordostvinden at aabne sine sammenlagde Øienlaage, og **) skyder g) sin Øiesteen til Udsigt paa Siden, ligesom ***) for at see sig om Tiden til at staae op; dernæst ****) oplukker han hurtigen hans funklende Øine, ligesom mæt af Søvne, efter tagen Hvile; og siden fremfører han den lyse Dag, ret

subsequente luce sol facili negotio ad omnes mundi regiones radios suos calido lumine temperatos emittere possit. Matutinum cum appropinquat tempus, palpebras diducit caurus, & circumspiciens, ceu, an surgendi tempus jam adsit, lustraturus, pupillas inclinat, & micantes oculos, tanquam dormiendi satietate captus, post nactam quietem, ablutum aperit. Deinde producit illucescentem diem velut formosum juvenem & idoneum præcursorem, qui argros prædiis proximos & lætamine pingvefactos oberret, denucians tum certe exoriturum coruscantem hemicyclum, phœbumque lucentem, jubensque omnes, bene- sint

*) *al.* færir. *f*) *al.* vaurmo.
**) CC. *Un.* temprar.
g) CC. *Un.* sionar biört siálldur, sva sem tilskygnizt: *al. Membr.* sióvar, *sine dubio librarii vel legentis culpa.*
***) *iidem* skilningar.
****) *iidem* ris *male, forte* reis.

*) setter i Lave.
f) varme.
**) stiller.
g) til Udsigt (Synen) sine klare Øiesteene, ret som han skulde see sig om.
***) til Undersøgning om.
****) opreiser, opklarer.

ráſara *h*) i allra *) tun, ok bodar til viſs, at þá kemur þegar eptir hann þat geiſlanda hvel ok ſkínandi ſol, ok bídur aullom at vera vel tilbunum *i*). Enn þvi nærz rennur ſol upp, ok ſkítur geizlom ſinom i allár ættir, at **) ſkinia um ſamantengt ſáttmál, ok gengur ſidan eptir fyrirſkipudum veg, ſva ſem firr var ſagt.

Enn at algiörum frídi ok ſamantengdri ſætt millum þezara haufdingia, er nu ero nefndir, þá er vel fært i hvers *k*) þeirra veldi; ſem *l*) þu villt farit hafa; þá tekur háf uti at birgia allann meigin ſtorm, ok giorir þar ſletta vego *m*) ſem firr

ret ſom en ſmuk ung Perſon, og en beqvem Forløber h), til alles *) Marker, og forkynder med Vished, at den ſtraalende Klode og ſkinnende Soel kommer da ſtrax efter, og befaler alle at være vel beredte (til at tage imod den). Men dernæſt rinder Solen op, og kaſter ſine Straaler til alle Kanter, for at efterforſke **) den (mellem Vindene) ſtiftede Forligelſe, og følger ſiden ſin foreſkrevne Vei, ligeſom før blev mældet.

Men naar Freden er fuldkommelig ſluttet og Forligelſe knyttet imellem diſſe Herrer, ſom nu ere nævnte, da er vel giørligt at reiſe, i hvilken k) af deres Rige ſom l) du vil. Da begynder Havet at udelukke al den vælddigſte Storm, og giør jævne Veie m), hvor det

ſint præparati. Mox exoritur ſol, radiosqve ſuos per omnes mundi plagas, de iſto fædere anqviſituros, emittit, curſumqve ſuum, qui antea depictus eſt, abſolvit ordinatum.

Pace vero inter, qvi nuper enumerati ſunt, principes firmata, tuto cujusqve ditionem pro lubitu adibis; nam procellas retundere, tumqve vias, ubi prius ob undarum & fluctuum moles erant imperviæ, ſternere mare cæpit, litora deniqve portus, multis in locis,

h) CC. *Univ*, & 3 *chartæ*: fyrirrennara; ſa rennur. *) *iidem* akra.

i) *iidem* vidbunum (vidkomnum), 4 *chartæ*: at vera til reidu.

**) *iidem* ſkíma, ſkigna, ſkíra.

k) *ita* CC. *Un*. & *al. Membr. alia*: hvert.

l) *iidem* þá vill. *m*) *chartæ*: veggi.

h) Forløber; denne løber.

*) Agre.

**) efterſee, forkynde.

k) hvilket.

l) man da vil.

m) Begge.

firr *n*) var ufært fyrir stórum bárum ok þickvom bilgium, ok veita strandir þá þar i mörgum *) staudum godar hafnir, sem fyrr var or hæfi *o*). Nu medan þezi fridargeord stendur, þá er þer vel fært, ok hveriom annara, þeim er sitt skip vill leida, edur siálfur fara med landa *p*) á milli, yfir hafs háska; ok væri þat mönnum skyldt, ok þó naudsynligt, at kunna gódann skilning á þvi, *q*) nær háska timar væro ok ufrida *r*), edur nær þeir tímar *s*) kæmi, er vel er **) til allz hættanda; Þviat skilningarlaus skepna gætir þezara tíma, þó met nátturo, at ecki er skilningur *t*); þviat mannvitzlausir fiskar

det n) var tilforn umueligt at fare formedelst store Vindbølger og tykke Søereisninger, og give da Strandene *) paa mange Steder gode Havne, hvor o) saadant tilforn ikke var til Beqvemhed. Altsaa imedens denne Stilstand varer, da er vel giørligt at fare, baade for dig og enhver anden, som vil føre sit Skib, eller selv reise mellem Landene, over Søens Farligheder; det var og derfor tilbørligt, ja og tillige nødvendigt for Folk, at vide god Beskeed om, naar der q) kunne være Farligheds- eller Ufreds-Tider (paa Søen) r), eller naar de Tider komme s), da**) Alting vel kan voves; thi de ufornuftige Skabninger (selv) rette sig efter disse Tider

locis, quamvis antea inaccessis, subministrant. Hinc quamdiu pax ista viget, tuto qvilibet naves suas pelago committet & per maris discrimina navigabit: unde necessarium & maxime conveniens, perspectum habeant mortales, quando periculosa & qvæ profectiones, negent, tempora immineant, & qvando adsint, qvæ conatibus nostris successum promittunt optatum; animalia qvippe rationis expertia, duce natura, has temporum periodos probe observant; unde pisces, intellectu cæteroqvin humano destituti, altitudinem maris, dum

n) CC. *Un* er ádr. *) *iidem* löndum.
o) *iidem* ohæfi, *al. Membr.* auræfi.
p) *iidem* í medal.
q) *iidem* hvenær háskatimar eru.
r) 3 *chartæ*: ufærir.
s) CC. *Un.* eru. **) *iidem* hættande til hafs.
t) *iidem* at ecki se skilningr, *al. Membr.* skilning til.

n) som tilforn var.
*) i mange Lande.
o) der var Ubeqvemhed, eller en Ulærken.
q) naar farlige Tider ere.
r) umuelige at fare paa.
s) ere.
**) man vel kan vove sig paa Havet.
t) skiønt der er ingen Forstand, Forstand dertil.

ar kunnu at gæta sin i diupom hausom, medan hærstir u) ero stormar x) á vetur; enn at y) hallanda vetri, þá sækia þeir nær z) landi, ok samna gledi sva sem eptir lidna sorg. Enn at fengnum rognum a) ok vagsanda vori, þá gióta þeir rognum sinum, ok leida þeir fram fiaullda mikinn ungra fiska, ok *) æxla sua ættir sinar, hver i sinu kyni oc tegund; ok er þat mikil ætlan skinlausrar skepnu, at siá sua vel vit komanda stormi um vetur b), at hun leidir fram c) sitt affspreingi til þez at öndverdo vari, at d) þat megi niota kirrar vedratto um sumarit, ok leita ser matar i godum fridi

Tider, af Naturens Drift, skiønt der ei er Forstand hos dem; saaledes vide Fiskene, ihvorvel manglende menneskelig Indsigt, at sette sig i Sikkerhed i det dybe Hav, imedens Stormene ere som stærkeste u) om Vinteren; men naar Vinteren hælder til Udgang, da søge de z) nærmer til Landet, og samle sig Glæde, ligesom efter overstanden Sorg. Men naar de have faaet Raugn a), og det er gaaet noget ud paa Foraaret, da lægge de deres Raugn, og frembringe en stor Mængde unge Fiske, og formere saa deres Slægter, hver i sit Kiøn og Art; og er det (visselig) en meget stor Klogskab hos en ufornuftig Skabning, at tage sig saa vel vare for de b) indfaldende Stor-

dum hiberno tempore periculosa tempestas sævit, petendo, curam sui gerunt; præcipite vero hyeme littora petunt, & excusso mærore lætitiam concipiunt. Maturescente vere, postquam ova conceperunt, excludunt eadem, producuntque ingentem pisciculorum numerum, ut hoc pacto qvælibet piscium species posteritati multiplicandæ invigilet: Magnum utique providæ illius naturæ institutum, qvod creaturæ rationis expertes, procellas, quæ hiberno tempore grassari solent, evitaturæ, prolem vere novo educant,

u) *al. Membr.* hættir. *al.* hættastr er stormur.
x) CC. *Un.* um vetrum *vel* veturinn.
y) *iidem* hölludum. z) *al. add.* meir.
a) 4 *chartæ:* regnum.
*) CC. *Un.* ægyla, avla, *prius forte pro* ægsla *posterius pro* auka.
b) *iidem* komandi hafstormum.
c) *iidem* affspring sinn. d) *alia:* hann.

u) farligste; medens der er den farligste Storm.
z) meer nær.
a) Regn.
b) kommende Søestorme.

fridi hiá vídum straundom, ok stirkiaz sua á sumrum *e*), at þat *f*) hafi ærit aft at komanda vetri, til þez at *) hirda sik i kaulldom *g*) diupum milli annarra fiska.

Þezari sáttargeord fagnar jafnvel loptit ok *h*) lögurinn, þviat á vaxanda vori sækia fuglar háleik loptz met faugrum saungum, ok fagna nýgeorri sætt milli þezara höfdingia, sva sem komanda hatid, ok glediaz þá sua miök, sem þeir hafi fordaz mikinn háska ok vavænligann *i*) i haufdingia deild. Þvi nærz giöra

Storme om Vinteren, at den frembringer sin Affødning ved Foraarets Begyndelse, paa det samme skal kunne nyde det stille Veir om Sommeren, og i en god Fred søge sig Føde langs de viide Strande, og styrkes saa e) om Sommeren, at den kan have f) Kræfter nok mod tilkommende Vinter, til at *) begaae sig i de kolde g) Afgrunde, iblant andre Fiske.

Ved denne samme Foreening glædes saavel Luften som Vandet; thi naar Foraaret tiltager, søge Fuglene Luftens Høihed, med lislige Sange, og fryde sig over det nyesluttede Forliig imellem disse Herrer, som en kommende Høitid, og glædes da saa meget, som om de havde undgaaet (saadan) en stor og befrygtelig i) Fare (som den der flyder) af

cant, ut ista aeris temperie per æstatem fruatur, & victum prope vasta litora quærens, tantas æstatis deliciis vires acquirat, ut sequente hyeme, inter alia piscium genera frigidis submersa undis, semet conservare possit.

Hac pactione lætatur non minus cælum quam mare, nam aves, postquam verni temporis aliquantulum effluxit, altitudinem illico cæli suavi cantu petentes, icto nuper inter dictos principes fæderi applaudunt, & tantopere gaudent, ac si solenne festum adsit, cum magnum discrimen effugerint, subitamque perniciem, quæ principum simultates

e) *chartæ:* á sumrinu. *al.* af sumrinu, um sumarit.
f) *al.* hann hafi yfrit.
*) CC. *Un.* hallda.
g) *iidem & al. Membr.* nedstum.
h) *al.* sem. *i*) CC. *Un.* nalægann.

e) ved.
f) overflødige.
*) holde.
g) nederste.
i) overhængende.

giöra þeir ser hreidur á jaurdo, ok leida þar ut unga k) fugla, hver eptir sinni kynfylgeo, ok*) æxla sua ættir sinrá, ok l) næra sua sina unga um sumarit, at þeir megi m) sealfir leita ser atvinnu um veturinn eptir. Jörd siáf fagnar þezari sáttargeord; þviat þá er sol tekur ut at steipa ylsamligum geizlum yfir andlit jardar, þá tekur jörd at þída **) frornar grasrætur, n) ok þvi nærz leidir hun fram ilmandi grös met o) fagurligum lit, ok sinir hun sik fagna ok glediaz hátidliga med nytekinni fegurd p) græns skrudz; ok bídur hon þá gladliga næring ok fædzlo aullom affspreng sinom,

af store Herrers Stridigheder; thi strax derpaa giøre de sig Reeder paa Jorden, og udklække der unge k) Fugle, hver efter sin Art, og formeere saa deres Slægter, og l) nære deres Unger saaledes om Sommeren, at de kunne m) selv søge sig Ophold Vinteren efter. Selv Jorden glæder sig ved denne Forligelse; thi saasnart Solen begynder at udøse de opvarmende Straaler over Jordens Ansigt, da begynder Jorden at optøe de frosne Græsrødder, og n) strax derpaa frembringer den vellugtende Urter, med o) lystelig Farve, og viiser den sig da at fryddes og glædes p) høitidelig med sin grønne Klædnings nyepaatagne Skiønhed; da frembyder den og gla-

tes comitari solent. Mox nidos humi construit, vegetosque educit pullos, quælibet avis sibi homogeneos, ut posteri sic multiplicati, & per æstatem bene enutriti, victum hiberno tempore sibi queant acquirere. Hac pactione lætatur ipsa tellus, nam ubi sol calidos radios immisit superficiei terræ, mox gelu rigentes graminis fibras emollit, deinde fragrantes herbas pulcherrimis coloribus distinctas producit, & ita lætam se hilaremque ornatu novo & splendido ostentans, nutrimentum, quod prius asperitate hyemis impedita nega-

k) *al. Membr.* örugga.
*) CC. *Un.* axla, auka.
l) *iidem add.* ok leitar hver vid ath.
m) *iidem* enn sialfer ser leita.
**) *iidem* frednar, frosnar. n) *iidem* enn.
o) *iidem* smaragligum, sumarligum.
p) *ita* CC. *Un. al.* hatidligum bunadi græns. *al.* bunadi oc fegurd nys.

k) klække.
l) stræber hver at.
m) allerede selv.
n) Men.
o) smaragdlig, sommerlig.
p) sin grønne (nye) Klædnings høitidelige Pragt.

om, þeim er hon syniadi adur, fyrir *q*) sakir veturligrar naudar *r*). Tre þau er stódú med frósnum rótum ok drífanda *s*) kvistom, þá leida þau nu fram af ser grasgrænt *t*) lauf, ok glediaz sua eptir lidna sorg *) veturligrar *u*) naudar.

Uhrein skepna ok leidindi sina mannvit sitt ok skilning i þvi, at þau kunnu ath skipta hæfiliga *x*) tíma, til aukningar sinnar ættar, ok utgaungo ur filsnum sínum; sua giæta þau þez tíma, nær þau þurfa ath flya kulda ok storsamligar vetrar naudir *y*), ok hirda sik **) sua

og gladelig Næring og Føde til sit heele Afkom, som den før maatte nægte det, q) formedelst den vinterlige Trang r). Trærne, som stode med isnede Rødder, og sneedrevne s) Qviste, frembringe nu af sig græsgrenne Blade t), og glæde sig saa efter den *) vinterlige Nøds u) forbigangne Sorg.

De urene og krybende **) Dyr vise (endog) sin Skjønsomhed og Indsigt i det, at de vide x) beqvemmelig at afdeele Tiden, til deres Slægters Formeerelse, og til Udgang af deres Huuler; de passe og den Tid, da de behøve at undflye for Kulden og y) Vinterens stærke Besværligheder, og skiule sig da under

negaverat, toti suæ propagini exhibet. Arbores, quibus radices gelu constrictæ erant, & folia decidebant, virentes jam frondes producunt, & sic, ubi mærorem asperitate hyemis contractum abjecerunt, jam gaudio cumulantur.

Creaturæ quæ impuræ vocantur & tædium nobis incutiunt, rationem & intellectum humanum in eo præ se ferunt, quod tempora rite discriminent eum in finem, ut prolem suam multiplicent, & e latebris educant. Eam & habent temporis rationem, ut dum

q) CC. *Un.* fyrir veturlagdar þrauter.
r) *chartæ*: þrautar.
s) CC. *Un.* drupanda, *al. Membr.* drimpanda.
t) 2 *chartæ male* grænt gras ok lauf.
*) veturlangrar.
u) *al.* þrautar.
x) CC. *Un. aliæ Membr.* & 3 *ch.* hæfiligum, hófligum.
y) *iidem* & 4 *ch.* storsamliga reidi. *al.* vedrattu. **) *iidem* þá.

q) formedelst de Besværligheder, som Vinteren paalagde.
r) Besværlighed.
s) drybende med Iistapper.
t) grønt Græs og Løv.
*) vinterlange.
u) Besværligheds.
**) efter Ordet: som man har Afskye for.
x) passe den beqvemme Tid.
y) den strænge Vreede (Veirlig).

ſua undir ſteinum edr ſtórum hellum, edur i diupum *z*) jardfaullom, *a*) til þeirrar ſtundar, er þau hafa tíma til framgaungo. Villidyr þau er fædazt i fiöllum edr ſkógum, þa kunnu þau vel at ſkipta anllom tímom, þviat þau gánga met getnum *b*) burdi medan vetur er kalldaztr, til þez at þau megi ſinn getnat framleida, at níkomnum gröſum, ok vaurmo ſumri. Einn litill madkur er maur heitir, hann má kenna vitrum manni mikla hugſpeki *c*) hvert *d*) ſem er helldr kaupmadur edur bondi, ok jafnvel konungum ſem ſmærrum mönnum. Hann kennir Kongum nær þeir ſculu borgir geora edur kaztala; hann ken-

under Steene eller ſtore Berg-Fliiſer, eller i dybe z) Jordfald, a) lige indtil den Time, da det er deres Tid, til at gaae frem for Lyſet. Vilde Dyr ſom fødes i Fielde eller Skove, vide dog vel at inddeele al deres Tid; thi de gaae med deres undfangede Foſter, medens Vinteren er ſom koldeſt, paa det de ſkulle kunne frembringe deres Affødning mod det nyekomne Græs og den varme Sommer. En liden Maddik, ſom kaldes Myre, kan lære en fornuftig Mand en meget ſtor Klogſkab c) hvad enten han er Kiøbmand eller d) Landmand, ja ſaavel Konger ſelv, ſom ringere Folk: den lærer Konger, naar de ſkulle bygge Stæder eller Fæſtninger: den lærer og e) Bønder og Kiøbmænd paa ſamme Maade,

dum frigus & tempeſtates hibernas fugiant, in fiſſuris montium, ſpeluncis, aut inferioribus terræ ſuccidentis cavernis, donec oportune egrediantur, ſeſe ſartas tectas contineant. Creaturæ, quæ cicures non ſunt, in montibus aut ſylvis enutritæ, juſtam temporum habent rationem, nam hyeme, dum maxime friget, uterum gerunt, ut, cum gramina campos veſtire cæpiſſent, vernumqve tempus incaluerit, fœtus ſuos eniti & enutrire poſſint. Inſectorum minimum, qvod formica dicitur, etiam ſapientem, ſive villicus ſit, ſive mercator, qvinimo ſive Rex ſit, ſive inferioris ſubſellii homo, magnam prudentiam docere poteſt. Reges qvippe docet, qvando urbes & munimenta condere debeant. Villicos item

z) CC. *Un*. jardholum, fiſſnum.
a) *iidem add* enn.
b) *al. Membr.* fengnum, teknum.
c) CC. *Un.* & 3 *cb.* hagspeki.
d) *iidem* er helldr er kaupmadr eda husbuandi.

z) Jordhuler.
a) juſt indtil.
c) Husholdnings-Kunſt.
d) Landboe, Hosbond.
e) Bonden eller.

kennir ok *e*) bændum ok kaupmönnum met sama hætti, hverso ákafliga edr hvern tíma þeir skulu sina sisslo frammi hafa; þviat sá er *f*) rettann skilning hefer, ok hyggur vandliga at hanns athæfi, þá má hann mikit marka af hans starfi, ok draga ser til nytsemdar. Aull önnur kvikindi, hvert þau eru hrein edur uhrein, þá fagna þezum tíma, ok leita sva sinnar næringar á vaurmo sumri, met allri *g*) vidursyn, at þau megi öruggligar *) standazt háska veturligrar naudar. *h*) Hellz *i*) þessi sáttmála samtenging milli þezara átta vinda, þá velldr hon allri blídu, loptz edur landz, ok sióvar *k*) hræringar, met bodordi ok leyniligum smidvelum þez, er fyrir öndverdu

de, hvor driftig eller hvad Tid de skulle forrette deres Sager; thi hvo som haver ret Forstand, og agter nøie paa dens (Myrens) Adfærd, skal kunne erfare og slutte af dens Arbeide, meget sig til Nytte. Alle andre levende Dyr, enten de ere reene eller ureene, fryde sig ved denne Tid, og søge saaledes deres Næring, i den varme Sommer, med al (fornøden) Forsigtighed, at de destappere skulle kunne *) udstaae Farligheden af den vinterlige Nød. h i) Dersom nu dette Foreenings-Baand imellem disse otte Vinde holdes ved Magt, da virker samme al Yndighed, Luftens eller Jordens, k) (al Stilhed) i Søens Bevægelse, efter dens Befaling og skiulte Kunstgreb, som af Første-ningen anordnede l), at det stedse siden skulde staa saa-

item & mercatores, quo tempore, quantoque studio negotia sua exsequi debeant; nam quicunque emunctæ naris est & attente considerat, qua se modo formica gerat, ea multa idem, quæ in suos usus transferre queat, observabit. Reliquæ Creaturæ, sive puræ sive impuræ fuerint, lætantur æstivo tempore, quo victum, omni adhibita cautela, sibi comparant, ut eo certius asperitatis hibernæ possint eluctari pericula. Fœdus hocce, quod ictum est inter dictos octo ventos, dum durat, causa est bonitatis cœli, terræ, motusque marini, accedente præcepto occultoque artificio primi Creatoris, qui jussit

e) CC. *Un.* bonda eda. *f*) *iidem* retta.
g) *iidem* vidsynd. *) *iidem* fordast.
h) *iidem add.* nu.
i) *al. Membr.* & 2 *ch.* nu helldr þessi — allri blídu. *k*) CC. *Un.* hræring.

*) undgaae.
h i) Nu volder dette — al Stilhed.
k) og Søens Bevægelse.
l) skabede, fastsatte.

verdu skipadi *l*), at sua skilldi jafnan sídan standa, til þez er hann bídur at brigd skulu á georast. Nu ef þer þikir þar nockot vanspurt um, þá máttu nu *m*) met meiri eptirleitan spyria slíks er þer synizt, ok þer er forvitni á.

Med þvi at mer þikir þat vel ráðit, at ek hefi spurt þezara luta, er ek hefi sua fögur svaur fyrir fengit, þá man þat enn *n*) eggia til, met ordlofi, fleyri luta at spyria, um vauxt sólar eda tungls, edr strauma sióvar, edur flædar, hverzo skiótt edur stórum þezir lutir vaxa edur þverra. Nu met þvi ek hefi þá rædu i munni til eptirfrettar, er hellz *o*) heyrir til farmanna Odalz; þá þicki mer þat likligt, at slíkir lutir muni

saaledes, indtil han befaler at Forandring skal skee deri. Nu om dig endda synes noget ikke nokfom adspurgt derom, da maae du endnu, m) med nærmere Eftersøgning spørge om hvad dig synes, og du haver Lyst til.

Efterdi det synes mig meget vel betænkt, at jeg har spurgt om disse Ting, hvorpaa jeg haver faaet saa deilige Svar, da vil sligt endnu opmuntre mig til, med (Eders, Tilladelse, at udspørge fleere Ting, om Solens eller Maanens, eller Havets Strømmes, eller Ebbes og Flods Tilvæxt, hvor hastig eller meget disse Ting voxe eller aftage. Nu efterdi jeg forehaver den Tale til Efterspørgsel, som o) just hører til Søefarendes Velfærd, da synes mig det rimeligt, at det maae blive dem nyttigt

jussit hæc omnia semper sic consistere, donec mutandam scenam ipse præceperit. Si tibi omissum quid videtur, quod sciscitari velis, tibi ulterius quærere licet.

Quod bene mihi consuluisse videar, cum de iis percunctatus fuerim, quæ tam probe sunt enucleata, stimulos mihi addet, bona tua venia, de pluribus interrogare, nimirum de solis & lunæ ascensu, fluxu & refluxu maris, & qva demum ratione crescant ista decrescantqve. Et cum de genuinis mercatorum artibus sermones potissimum miscere cœperim, & vero perqvam simile sit, qvod notitia istarum rerum oppido conveniat mercatoribus.

l) *al. Membr.* skapadi.
m) CC. *Un.* meiri eptirleitan hafa, ef þer.
n) *iidem* mik eggia, med fleyra ath spyria.
o) *iidem* byrjar kaupmönnum ath hafa.

m) bruge endnu nærmere Eftergrandskning, om dio.
o) Kiøbmænd meest bør lægge dem efter.

muni þeim vel gegna at verda áskinia til frodleiks sinnar leidvisi; ok met þvi p) ek ætla *) miög i þeirri iþrott at starfa, þá vilda ek ok giarna ath mer skildiz nockot af þezum lutum, er nu hef ek eptir **) frétt; ef so má vera.

Þeir lutir er þar hefer þu umrædt, þá ero þeir q) eigi allir jamnskiótir át vexti edur þurd r); þviat straumur fyllir rásir sinar til vaxtar á siau dögum, ok halfri s) stund til átta dags, ok verdur þá hvern siöunda dag flod t) i fiauru stad, fyrir þvi at hinum *) siöunda lut vex hann, þegar er hann tekur at vaxa, ok met hinum sama hætti þverr hann, þegar

tigt til Klogskab i deres Søemandskonst, at faae Indsigt i dette Slags Ting; og efterdi jeg haver foresat mig, at beflitte mig meget paa den Kunst; da vilde jeg og gierne, at jeg kunde faae Indsigt i noget af disse Ting, som jeg nu haver efterspurgt, om det lader sig giøre.

De Ting som du her haver omtalt ere ikke alle lige hastige i Tilvæxt eller Afstagelse; thi Havets Strøm fuldfører sin Gang til Tilvæxt i syv Dage, og en halv Time paa den ottende Dag, og bliver da hver syvende Dag Flodd t) i Ebbens Sted; fordi Strømmen voxer ven*) Syvendedeel, fra den Tid den begynder at voxe, og paa den samme Maade aftager den, fra den Tid den begynder at u) vende

bus, ut itinera sua ad datum locum eo certius possint dirigere; cum denique mercaturæ exercendæ me devoverim, optarem profecto, quæ nuperrime sciscitabar, si fieri posset, intelligerem.

Eorum, de quibus loqveris, non æqvale est decrementum & incrementum, nam fluxus maris absolvit septem diebus & horulæ dimidio accursum suum: adeoqve septimo quovis die accessus maris loco recessus contingit, nam septima ex parte crescit, postqvam crescere cœpit, & eadem proportione servata decrescit, ubi aliud septiduum refugere cœpit,

p) CC. *Un.* þvi ath *hic & alibi sæpissime.*
*) *al.* mer. **) fregit.
q) CC. *Un. omittunt*: þeir.
r) *iidem* þurdi. s) *iidem & cb.* halfa.
t) *iidem & al. Membr.* hver siauunda dags flædur. *) *iidem* átta.

t) hver syvende Dags Flodd.
*) ottende.
u) at vende tilbage og formindskes; dog det saa meget.

þegar hann tekur aptur *u*) at hverfa, adra siö daga, ok minkar sua miklu seinna, sem aullum siö *x*) dögum skal fylgia half stund til átta dags. Enn stundir *y*) má ek þer vel kunnar geora, hverso þær kunno lángar at væra; þviat XXIV. skulo vera á tveim dægrum, nótt ok degi, medan sol velltist um VIII. ættir, ok *z*) verdur þá sua at*) rettu tali, at þat ero þriár stundir dags, er sol veltist um eina ætt. Enn tungl fyllir rasir sinar til uppstigningar **) XV. daga, ok VI. *a*) stundum minnur, ok met sama hætti þverr þat, til þez er þat er aftalt *b*), ok annat keimur; ok ber *c*) þvi þat saman

vende tilbage, andre syv Dage, dog formindskes den saa meget seener, som en halv Time af den ottende Dag skal følge alle syv Dage x). Men Timerne y), hvor lange de kunne være, kan jeg vel lære dig; thi der skulle være 24 i to Døgn, Nat og Dag, medens Solen løber igiennem de otte Verdens Kanter (Hoved-Vinde), og bliver det da saaledes, efter rigtig Regning, at det ere 3 Timer af Dagen, som Solen bruger til at gaae igiennem hver Kant. Maanen derimod fuldfører sit Løb til Opgang i 15**) Dage, mindre a) 6 Timer, og paa samme Maade aftager den, indtil den har b) udløbet, og en anden kommer; og stemmer det derfor altid overeens, at paa denne

pit, eo quidem tardius, quo ad tempus recessus dimidium horæ supra septiduum reqviri certius est. Horas vero, & quantum temporis unaqvæqve complectatur, luculenter indicabo; nam viginti quatuor horæ in nycthemerio locum habent, dum nimirum sol per octo mundi plagas circumvolvitur, adeoqve tres horas cursu suo conficit, dum per unam cæli regionem rotatur. Luna crescens qvindecim diebus, minus sex horis, cursum suum absolvit, & pari modo decrescit, statimqve calculo excidit, & secunda mox in rationes venit,

u) CC. *Un.* ath hverfa ok minka, ok suo miklu.
x) *al. Membr. certe culpa librarii:* siô.
y) *al. add.* þær.
z) CC. *Un.* verda svo at rettri taulu, ath þat eru þá *minus concinne.* *) *al.* rettri tölu.
**) *al.* siö, *al.* tolf. *a*) *al. Mbr.* & 4 *cb.* III.
b) CC. *Un.* aftalit, átala.
c) *ita* CC. *Un. al.* fyrir þvi þat sama jafnan, at prima tima.

x) Syv-Dage.
y) de Timer.
**) 7. 12.
a) tre.
b) er udtaalt, fuldt udregnet.

an jafnan, at þenna *d*) tíma ero straumar aller sem hvassastir ok fiörur allar sem mestar; enn at hálfvauxno tungli, þá ero allir straumar sem minstir, ok sua fiörur met þeim hætti; enn at fullu tungli, þá ero enn straumar sem hvassastir, ok fiörur sem mestar; enn at half þverranda tungli, þá *e*) ero enn straumar ok fiörur sem minnzar. Enn þeza lutir mega kaupmenn varla markat fá, fyrir sakir sua skiótrar rásar; þviat tungl stígur sua stórum, annat tveggia upp edur nidur, at varla fá menn ættum skipat af rásum *f*) þez fyrir þá sök, enn *g*) sol er fyrir þvi markandi, at hon fyllir rásir sinar seinna, hverttveggia til uppstigningar ok nidurstigningar, ok megu menn

ne Tid, ere alle Havets Strømme (al Flodd) de skarpeste, og al Ebbe den største; Men, naar Maanen er halvvoxen (til første Qvarteer), da er al Flodd den mindste, og Ebben ligeledes, paa samme Maade; derimod i Fuldmaane, da er Flodden igien den stærkeste, og Ebben den største; Endelig i halvaftagende Maane (til sidste Qvarteer), da ere e) atter Flodd og Ebbe de mindste. Men disse Ting kunne Kiøbmænd neppe faae mærket, for den saa hastige Farts Skyld; thi Maanen stiger med saa store Skridt baade op og ned, at man af den Aarsag neppe kan faae af f) dens Løb mærket Verdens Kanter. Solen g) derimod kan man tage Mærke paa, fordi den fuldfører langsommer sit Løb, baade i Opgang og Nedgang, saa at man gierne kan

venit, cujus periodi eodem pacto computandæ. Ad primam lunam fluxus maris incitatissimus est, qvam maxime a terra recedentis; Luna ad dimidium crescente fluxus maris minimus, & ad eum proportionatus est ejusdem recessus; In plenilunio fluxus maris iterum vehementissimus & recessus longissimus; & ubi ad dimidum decrevit, mox fluxus & refluxus maris minimus. Sed hæc mercatores, ob præcipitem nimis cursum, vix observare qveunt, nam luna tam cito crescit decrescitqve, ut ea propter regiones cœli ex cursu lunæ ordine vix qveant discerni. Sol autem igitur magis observari meretur, qvod cursum suum ascen-

d) *al. Membr.* þeima.
e) CC. *Un.* er hvörtueggia sem minzt, straumar ok fiörur.
f) *iidem inepte:* þeirra.
g) *iidem* af sól er þvi.

e) i Nye-Maane.
e) begge Deele mindste, baade Flodd og Ebbe.
f) deres.
g) Af Solen derimod kan derfor tages Mærke.

menn vel marka allar ættir af hennar rásum; enn hun stígur upp átian tygi daga, ok halfann þridia dag *h*) ok *) III. stundir, ok met sama hætti stígur hon ok nidur aptur, ok hefur hun þá alla rás sina *i*) fulla, bædi at uppstigu ok nidurstigu, þriu hundrut *k*) daga tolfræd ok fimm daga ok sex stundir; ok verdur þat þá á *l*) hverio fiorda ári III. hundrut daga tolfræd ok sex dagar *m*), ok heitir þat hlaupár; þviat þá er einum degi fteyra i XII. manudum, enn *n*) þez á milli, ok *o*) safnaz þezar stundir til þezara tveggia dægra einnrar nætur ok eins

kan mærke alle Verdens Kanter af dens Gang. Men den stiger op i 18 halve Snese (180) Dage, og halvtredie Dag og *) tre Timer, og paa samme Maade stiger den ned igien, og haver den da sit heele Løb fuldført, baade til Opgang og Nedgang, tre store hundrede (hvert paa 12 halve Snese) og fem Dage og sex Timer; og bliver det da, hvert fierde Aar, tre store hundrede og sex Dage, og det kaldes Skud-Aar; thi da bliver der een Dag fleere i 12 Maaneder, n) end imellem Skud-Aarene, og ere det de (overskydende) Timer, som samles til disse to Døgn, een Nat og een Dag. (Saadan er den Regning som

ascendens & descendens tardius obsolvat, adeoqve omnes mundi plagæ, ad ejus cursum determinari facile possunt. Ascendit autem 180. *diebus*, 63. *horis, pariqve ratione a nostro Zenith descendit, adeoqve cursum ejus complent* 305. †) *dies &* 6. *horæ; hinc quarto quovis anno numerantur* 3. *centuriæ majores, &* 6. *dies qui annum bissextilem constituunt, uno nempe nycthemerio, qvod annorum intercalarium residuis horis constat, abundantem. More autem in libris usitato omnes centenarii decem decadibus absolvuntur, unde computatione recte*

h) *ita conjungenda variorum Codicum lectio.* CC. *Un. habent* á tintigi *&* niutigi, *male pro* atian tygi, *alia male* tug *pro* dag.

*) CC. *Un.* sex.

i) *iidem* fyllda.

k) *iidem* tólftig.

l) *iidem* hinu fiorda hverju.

m) *alia:* sex dægur.

n) CC. *Un.* fyrr.

o) *iidem* sampa þær.

*) Sex.

m) Døgn.

n) før.

†) *Secundum ipsa prototypi verba:* tres centuriæ majores, duodenis qvælibet decadibus constans, qvinqve dies, & sex horæ.

eins dags. (Enn p) at *) bokmáli þá verda aull hundrut tíræd kaullut, ok verdur þat þá at q) rettu tali þriu hundrut tíræd, ok LX. dagar, ok sex dagar, hvert sinn er hlaupár er, enn r) þess á milli V. dagar oc sex stundir, ok sua margir dagar at annarri taulo, sem nu hefi ek talt).

Enn s) þar er þu leitar eptir vexti solar, hverso hana má skilvisligazt mark-at fá, þá fær þat varla sua glöggt markat edur sagt, at þat liugizt hvergi t), ok fyrir þvi, at u) sól vex eigi á öllum löndum heimsins jamnskiótt. Enn eptir þvi má ek þer vel segia, sem ek hefi fundit

som bruges i daglig Tale); Men efter det *) Sprog som bruges i Bøger, regnes alle hundrede paa 10 halve Sneese, og blive der da, efter rigtig Regning, tre saadanne hundrede og 60 Dage og 6 Dage, hver Gang der er Skud-Aar, og r) desimellem 5 Dage og 6 Timer, og saa mange Dage efter den anden Regning, som jeg nu haver regnet.

Men da s) du spørger om Solens Tilvæxt, hvorledes den rigtigst kan bemærkes, da kan sligt neppe blive saa nøie bestemt eller sagt, at det t) ingensteds skulde slaae feil, og det fordi Solen ikke tiltager lige hastig u) i alle Lande i Verden. Dog kan jeg vel fortælle dig derom, efter det jeg har fundet i de Mænds

recte facta prodeunt CCC. & LX. & VI. dies, quandocunque annus bissextilis est, annis vero intermediis, 5. dies & sex horæ, & tot dies juxta priorem calculum, quot jam computavi.

Sed ubi quæritur de ascensione solis & descensu a nostro Zenith, quomodo exinde possint observationes verissime institui, tenendum, qvod vix absqve erroris periculo hæc accurate dici & determinari queant: nam ascendit sol omnibus terris non æqve festinus: interim qvod ex aliorum ore nuper hausi, & pro vero potissimum habetur, proferam.

 Dixi

p) *Parenthesi inclusa quidam omittunt, habent vero* CC. *Un. aliæ Membr. &* 5 *Codd. chartacei.* *) *al. add.* rettu.
q) CC. *Un.* rettri tölu.
r) *iidem* hlaupára á medal, þá verdr þat ecki meira enn. s) *iidem* þat. t) *al.* eigi.
u) CC. *Un.* Ecki vex sól i öllum stödum.

*) rette.
r) imellem Skud-Aarene bliver det ikke meere end.
s) det.
t) ikke.
u) paa alle Steder.

it i ordum þeirra manna, er x) nílega hafa þar um talat, ok þat er hellz er fyrir satt halldit, at þeir munu næst rettu um hafa rætt y). Ek sagda þer z) hverso margar stundir verda i tveim dægrum, ok nefnda ek þær fyrir þer XXIV. ok markada ek leingd hverrar stundar, met þeirri tilvísan, at III. stundir lidi, medan sol *) gengur um eina átt. Nu ero a) þær stundir smár adrar, er *ostensa* b) heita c), ok geora þær LX. d) eina hina, er firr nefnda ek. Nu syniz mer sannligast, at sua nordarliga sem ver erom staddir, at sól vaxi V. þezar stundir eno smá um dag, ok sua miklo minna enn

Mænds Beretninger, som x) nyelig have talt derom, og som helst formeenes at have sagt det, som er Sandheden nærmerst. Jeg sagde dig (før), hvor mange Timer der blive i to Døgn, og nævnede dem for dig 24; jeg bestemmede og hver Times Længde, med den Betegnelse, at der gaae 3 Timer, imedens Solen *) gaaer igiennem een Kant af Verden. Men endnu ere der andre smaa Timer, som kaldes ostensa, og giøre 60 d) af dem een af de andre, som jeg før nævnede. Nu synes mig rimeligst, saa nordlig som vi ere, at Solen voxer 5 af disse smaa Timer hver Dag, og saa meget mindre end 6, som $\frac{1}{12}$ af een af disse smaa Timer; Men om Solens

Dixi jam pridem quot horis unumquodque nychthemerion constaret, nimirum viginti quatuor, & cujusvis horæ spatium determinavi, asserendo solem trium horarum spatio unam cæli regionem percurrere. Sunt autem insuper aliæ horæ, quæ minores sunt, & ostensa *dicuntur, quarum sexaginta (quadraginta) unam priorum, de quibus verba feci, absolvunt. Mihi autem verisimillimum videtur, quod sol nobis, qui ad polum arcticum tantopere vergimus, quinque istarum minorum horarum spatio quovis die ascendat, imo sex, si duodecimam ultimæ subtraxeris partem (5. min. 55. sec.) Sed de incremento solis verum*

x) CC. *Ur.* imiliga, merkilega.
y) *hæc* CC. *Ur. aliæ Membr. & 3 ch. addunt.*
z) *iidem* Enn ek hafda adur sagt þer.
*) *iidem* velltift.
a) *iidem* adrar smár stunder þær.
b) 3 *chartæ* ostenta. c) *iidem* eru kalladar.
d) *iidem, aliæ Membr. & ch.* XL.

x) nøie, eftertrtlig.
*) ustok.
d) 40.

enn sex, sem tolftungurinn er ur einni þezari hinni litlu stund; Enn þat þiki mer sannaz um aukning sólar vera, at hun vaxi þriá luti *e)* af þezum stundum til austurs ok til vesturs, enn hinn fiorda til hædar uppá himininn. Nu má þessi merking liuga *f)* sudr frá oz, þviat nordur frá oz vex hun skiótara, enn sudur vex hun seinna, enn nu haufom ver talt, ok þvi meiri munur er þez, er sünnar *g)* er, ok meir undir solina.

Met leifi man ek til forvitnaz *) at ransaka þeza rædo nockuru geor, met þvi at ek skil eigi til fullz. Nu gátut þer þez, at nordur ifrá osz **) vaxi sol skiotara, þar sem næza er ecki sumar, ok vetrar ***) megin *h)* stendur sva hátt, at

Solens Vært især synes mig det rimeligst, at den voxer e) de tre Deele af disse Timer mod Østen og mod Vesten, og den fierde i sin Høide paa Himmelen. Dog maae denne Bestemmelse (nødvendig) slaae feil f) sønden for os; thi norden for os voxer den hastiger, mod Sønden derimod voxer den seener, end vi nu have sagt; og derpaa er des større Forskiel, jo sydligere det g) er, og nærmer under Solen.

Med Eders Tilladelse havde jeg gierne Lyst til, endnu noget nøier at *) ransage denne Tale, efterdi jeg ikke fuldkommelig forstaaer den. I mældede meelig, at Solen **) voxer hastiger norden for os, hvor der næsten ikke er Sommer, men (derimod) Vinterens Magt

verum esse credo, quod tres partes dictarum horarum versus orientem & occidentem crescat, quartam vero, versus lineam verticalem. Sed hæc observatio, ubi sermo est de terris æquatori propioribus, fallat necesse est; nam ascensio solis major est in terris nostris aquilonaribus quam illis australibus, quæ differentia eo major minorque est, quo terræ æquatori propiores vel ab eo remotiores sunt.

Cum ea, quæ jam protulisti, non perfecte assequar, ulterius, pace tua, de his rebus interrogabo. Dixisti modo solem citius ascendere iis regionibus, quæ boream magis spectant, ubi tanta est hyemis sævitia, ut æstas vel nulla sit, vel umbræ ad instar

 vide-

e) *al. Membr.* þridiu lut.
f) *alia Membr.* hniga. *g)* CC. *Un.* fer.
*) *iidem* tilforvitnast þeirra hluta, ok.
) *iidem* væri. *) *iidem* megnit.
h) *iidem* er.

e) en Tredieel.
f) blive mindre.
g) gaaer.
*) udforske de Ting, og.
**) er hastigere.

at sumar þikir ecki vera nema skuggi einn, ok margir stadir þeir, er bædi liggur á snióR ok jökull *i*) aullom sumrum, sua sem um vetur *k*), sem *l*) er Island edur Grænland. Enn ek spyr þat sunnan af laundom, at þar *m*) verda aungvar vetrarnaudir, ok sól verdur þar *) jamn heit um vetur, sem her *n*) met oss á sumrum, ok vex þar um vetur allt, *o*) þá er sol hefr minna *p*) megin, bædi korn ok *q*) allir adrir jardar avextir; enn á sumrum má *r*) jörd ecki þola hita solar, ok gefur hverki korn ne gras fyrir bruna sakir, ok er þeim sumarit til jafn-

Magt h) gaaer saa meget viidt, at Sommeren ei synes at være uden som en Skygge, og hvor der ere mange saadanne Steder, hvorpaa der alle Sommere ligger baade Snee og Jis, ligesom k) om Vinteren, saaledes som l) Island eller Grønland er. Derimod hører jeg det fra de sydlige Lande, at der ikke m) bliver nogen streng Vinter, men tvertimod, at der bliver *) ligesaa heed Soel om Vinteren, som n) her hos os om Sommeren, og voxer der om Vinteren, endog o) da Solen haver p) mindre Magt, baade Korn og Græs og q) alle andre Jord-Frugter; om Sommeren derimod kan Jorden ikke udstaae Solen

videatur, multaque loca glacie & nivibus non minus per æstatem quam hyemem sint contecta, quemadmodum in Islandia & Grönlandia usu venit: sed quod terras attinet, quæ austrum versus magis inclinant, fama percepi, asperitatem hyemis ibidem nullam esse, caloremque solis, per hyemem, in regionibus australibus, non minus, quam per æstatem apud nos, sentiri, adeo ut deficiente aliquantulum calore solari hiberno tempore frumenta & herbæ illic reliquique terræ fructus nascantur: Sed per æstatem terra solis calorem ferre nequeat, unde nec frumentum, gramen, aut id genus crescere possit, ob caloris æstum.

i) *al.* á *hic collocant.*
k) CC. *Un. hic & sæpe* um vetrum.
l) *iidem, al. Membr. & 3 chart.* annathvert er Island, eda enn helldur Grænaland.
m) *iidem* se. *) *iidem* jafnan.
n) *iidem* er hun um sumrum.
o) *alii:* þar sem. *p*) 2 *chart.* minna.
q) CC. *Un.* allur annar ávöxtur.
r) *al.* eigi jörd þola — ok grær.

h) er saa stor.
k) om Vinters Tider.
l) enten Island er, eller end meer Grønland.
m) skal være.
*) stedse.
n) den er her.
o) hvor.
p) den mindste.
q) al anden Frugt.

jafnmikillrar *s*) ánaudar fyrir hita sakir, sem oss er vetur fyrir kulda sakir; ok eru lönd slík *t*) aunathvert Pul *u*) edur enn helldur Jorsala-land. Nu met þvi at þer kvádut sólina vaxa skiótara nordur hingat, enn sudur þángat *x*), þá má mer þat ecki skiliast, med þvi at þeir hafa jafnmikit solarmegin *y*) um veturinn, sem ver *z*) um sumar, *a*) enda þvi meir um sumarit, at þá brennur allur jardar ávöxtur fyrir *b*) ofurhita; ok sinniz mer þat sannligast, at þar se meiri *c*) vöxtur solar, sem meira er *) megin hennar. Nu ef þer vilit ok megit sina mer þetta, sua at mer skilist, þa villda

Solens Heede, og r) giver hverken Korn eller Græs for (dens) Bryndes Skyld, saa Sommeren er dem til lige saa stor Besværing, formedelst Heeden, som Vinteren er os, formedelst Kulden; saadanne t) Lande ere enten u) Apulien, eller end meer Jødeland. Da I nu sagde, at Solen voxer hastiger her nord paa, end hisset mod Sønden, da kan jeg ikke fatte det, efterdi de have ligesaa y) stærk Soel om Vinteren, som vi z) om Sommeren, ja endog des stærkere om Sommeren, som al Jordens Frugt forbrændes da, formedelst den umaadelige Heede; mig synes derfor det (at være) rimeligst, at c) Solens Vært er større der, hvor dens Magt er stærkere. Nu

æstum. Hinc talibus terris, ut Apuliæ vel potius Palæstinæ, perinde gravis æstas, ob caloris vehementiam, ac nobis hyems, ob frigoris molestias, erit. Has ob rationes intelligere neqveo, cur sol septentrionalibus (ut antea statuisti) citius ascendat, quam australibus, utpote qvibus calor solis hiberno tempore æqve intensus, ac nobis per æstatem, sentitur, & æstivo tempore tanto intensior, quanto certius est, vaporibus solaribus omnes terræ fructus præ æstu exarescere: Unde mihi ad veritatem propius accedere videtur

s) CC. *Un.* naudar. *t*) *al.* lönd slik sem ero.
u) 2 *chartæ:* Constantinopolis. *al.* Þid.
x) *aliæ Membr.* hinnat. 1 *charta:* hinnig. 3 *chart.* hinzig.
y) 2 *ch.* jafnmikinn solar hita.
z) *al. add.* hita.
a) CC. *Un.* enn þvi meiri. *b*) *iidem* ofhita.
c) *chart. minus concinne* solar hiti, sem meiri er vöxtur hennar. *) CC. *Un.* megni.

r) voxer der altsaa.
t) slige Lande som ere.
u) Constantinopel.
y) stærk Heede af Solen.
z) Heede.
c) at Solens Heede er stærkere, hvor dens Vært er større.

vilida ek gearna til hlída *d*) ok vel giæta.

Lítit efni vil ek met upphafi *e*) í þat mál hafa, er ek vil herum ræda, ok víta ef þat *f*) megi *) draga þik til skilningar, medur þvi at þu lætur nu sua uvænliga *g*) yfir, at sua megi væra. Tak eitt brennanda kerti, ok set i eitthvert *h*) mikit hus, þá er þez von, at þat lysi um allt husit innan, ef ecki meinar þvi, þó at husit se allmikit *i*). Enn ef þu tekur eitt epli, ok hengir vit logann sialfann, sua nær, at *k*) eplit verdi heitt, þá *l*) man þat náliga skyggia allann

Nu om I ville og kunne forklare mig dette, saa jeg kan fatte det, da vilde jeg gierne høre til d) og bevare det vel.

Jeg vil i Forveien e) ikkun bruge et lidet Emne til den Sag, som jeg her vil tale om, for at forsøge, om det kan f) føre dig til Indsigt heri, efterdi du udgiver det for saa meget g) uventeligt, at det skal kunne skee. Tag et brændende Lys, og sæt det i et stort Værelse, da er at vente, at det vil lyse heele Værelset indvendig, om dette end var nok saa stort i), hvis intet hindrer det. Men om du tager et Æble, og hænger det ved Luen, saa nær, at Æblet k) bliver varmt, da l) vil det næsten formørke den heele halve

tur solis ascensionem eo majorem fore, quo calor solis intensior est. Si hæc tam probe explicare velis & possis, ut intelligere queam, auscultabo libenter & attente.

Rem quidem exiguam ab initio hujus responsi proponam, numne eadem ad penitiorem rei intelligentiam te ducere possit, exploraturus, cum subtimere mihi videare, percipere hæc ut possis. Accipe candelam ardentem, quam si domui cuidam intuleris, spero totam illam domum, quamvis ampla sit, remotis impedimentis, illuminari: Porro pomum

d) CC. *Un.* & *al.* med athygli.
e) *alia* um *pro* í. 2 *ch.* hefia um þat mál.
f) CC. *Un.* dragi. *) *al.* duga til.
g) *iidem*, *al. Membr.* & 2 *ch.* torvelldliga. *al.* tortryggiliga. *al.* storliga.
h) *iidem* eitt huus, 3 *ch.* eitt mikit.
i) *al. Membr.* & 1 *ch.* vel mikit.
k) CC. *Un.* eplinu verdur heitt (hætt).
l) *iidem* má.

d) med Agtsomhed.
e) begynde med en liden Ting om den Sag.
f) forslaae til Indsigt.
g) vanskeligt, utroeligt, stort.
i) fuldkommelig stort.
k) kan og betyde: (staaer Fare at brændes).
l) kan.

allann helming husſins, edur þadan meir *m*). Enn ef þu hengir *n*) þat vit vegginn ſiálfann, þá verdur þvi ecki heitt, ok lyſir þá kertit allt huſit innan, ok verdur þá varla ſua mikill ſkuggi á vegginum, þar ſem eplit hángir vit, ſem halft er eplit at vexti. Nu ſcal á þvi marka, at böllottur *o*) er jardarhríngur, ok ber *) eigi aullom ſtödum jafnnærri ſolu, enn þar ſem kuvott *p*) hvel hanns kennir *q*) næz veg ſolarinar, þá verdur þar miklo heitaz, ok ero þau lönd *r*) ubyggiandi, er *s*) jafngegnt liggia uſkaddum geiſlom hennar. Enn þau *t*) er ſua liggia,

ve Deel af Værelſet, ja endog m) meere; Om du derimod hænger det n) lige ved Væggen, da bliver det ikke varmt, men Lyſet ſkinner da over heele Værelſet, og bliver da neppe ſaa ſtor en Skygge paa Væggen, ved hvilken Æblet hænger, ſom det halve Æble er ſtort til. Af dette kan man nu giøre ſig den Foreſtilling, at Jordens o) Kreds er rund, og kommer derfor ikke lige nær til Solen paa alle Steder; men hvor dens p) runde Kant q) rører Solens Vei nærmeſt, der bliver det varmt i høieſte Grad, ſaa at r) de Lande ere ubeboelige, ſom ſigge lige s) imod dens ubrudte Straaler. De Lande derimod

mum recipe, quod ſi lumini tam prope admoveas, ut calorem concipiat, dimidiam nœ domus partem, vel etiam dimidio majorem, obumbrabit. Si vero pomum ad parietem ſuſpenderis, non caleſit, & lumen per totam fere domum radios emittit, & vix tanta umbra parietem, juxta quem pomum erat ſuſpenſum, obſcurat, quanta pomi magnitudo dimidia eſt. Porro jam obſervandum, quod terrarum orbis globoſus ſit, & ejus partes inæqualiter a ſole diſtent; ubi vero terræ maxima convexitas ad eclipticam proxime accedit,

m) *ita & CC. Un. forte pro* þadan af. *al. Mbr.* edr þann meira. *n*) *iidem* eplit.
o) *iidem, al. Membr. & 2 char.* jardarhríngr ber ecki. *1 charta:* böllott jardar hvel.
*) *al.* ber ſik.
p) *ita CC. Un. al. Membr.* kunott, *2 ch.* kupott. *alia* hvaſſaſt, *al.* böllott.
q) *iidem, al. M. & 2 ch.* kemur.
r) *iidem & 2 ch. add.* ſum.
s) *iidem* jafnt (jafnan) liggia undir uſkauddum. *t*) *iidem* laund, er hun kemur at.

m) eller den ſtørſte.
n) Æblet.
o) runde Kreds eller Klode kommer.
p) kegelformede, bugede, ſkarpeſte, runde.
q) kommer.
r) nogle af.
s) lige (ſtedſe) under dens uſvækkede.

liggia, at hun kemur *u*) at met haull-odo skini *), þá má þau lönd vel bygg-ia; enn þó ero þau sum heitari enn sum, þviat sum *x*) liggia nær meir rás hennar ok veg enn sum; enn kumpasut brecka böllótz hvels *y*) georir þar **) myrkvastann skugga, sem næst er solu, þegar er breckuhvelit má uppganga fyr-ir *z*) skini solar ok geisla hennar, enn þó verdur þar heitaz jafnan, er næst ber *a*) henni ***). Nu sanna ek þat met þer, at Pul ok Jorsala-land er heitara enn *b*) vor laund; enn ****) þo skalltu þat vita, at ero

mod, som t) ligge saaledes, at den møder u) dem med et hældende Skin *), kan man vel beboe; men dog ere nogle af dem varmere end andre, thi nogle ligge nærmer dens Løb og Vei end andre; men den runde Klodes afpassede Bakke (Forhøining) giør y) der den **) mørkeste Skygge, hvor det er Solen nærmerst, saasnart denne runde Bakke kan gaae op for Solens Straaler, men dog bli-ver der altid varmest, hvor det a) falder den ***) nærmerst. Nu er jeg vel eenig med dig, at Apulien og Jødeland er heedere end b) vore Lande; men ****) dog maae du vide det, at

accedit, ibi summus æstus, & regionum aliqvot, qvæ radiis solaribus rectilineis obviæ sunt, habitari prorsus neqveunt. Qvæ vero ita sitæ sunt regiones, ut radios solis obliqvos recipiant, habitari facile possunt, qvamvis una altera calidior sit regio, qva-tenus æqvatori propior est. Sed sphærica convexitas terræ densissimas inducit tenebras locis soli proximis, cum convexitas terræ solis radios intercipiat; unde loca soli proxima gradu caloris maximo premuntur. Concedo, Apuliam & Palæstinam calore solis

u) *al. Membr.* kennir at.
*) *al. add.* ok geyslum.
x) *al. Membr. & 2 chart.* þau.
y) *al.* kumpasar brecka böllots hvels setur þar. *al.* kubbóttur brecku böllur.
**) CC. *Un.* myrkvann. *z*) *iidem* skin.
a) *al. Membr. male* brennur.
***) CC. *Un.* veg hennar.
b) *alia*: Pul (Þull) er heitari edur Jorsala-land, helldur enn hingat nordur í.
****) CC. *Un.* enn ero þó.

t) den kommer imod.
u) rører.
*) og Straaler.
y) setter eller kaster der fra sig. andre: Bak-kens rundagtige Klode.
**) en mørk.
a) brænder.
***) dens Vei.
b) det er her Nord i.
****) der ere dog endnu.

svo þeir stadir, er enn ero *e*) miklu heitari enn hver þezara, er nu ero nefndir, þviat *d*) sumir stadir eru ubyggiandi fyrir hita sakir; enn þó hefi ek þat *e*) sannaz spurt, at þar verdur mikil nótt, bædi myrk ok laung, þá er sol gengur sem hærst; ok skalltu *f*) á þvi marka, at hun mun þar bædi *) seinna vaxa ok nidurstiga, sem meira er afl hennar ok megin, ok hun er sua nærri: fyrrir þvi at þar er mikil nott um sumarit, þá *g*) hon gengur sem hærst, ok **) mikill dagur um veturinn, *h*) þá hun gengur sem lægz. Nu vil ek sina þer *i*) þat sua vandliga, at þer skilizt þat til fulls.

Þat

at der ere de Steder, som ere c) endnu meget varmere, end enhver af disse, som nu ere nævnte; thi d) nogle Steder ere ubeboelige for Heedes Skyld; men dog haver jeg hørt det med e) den største Viished, at der bliver en stærk Nat, baade mørk og lang, endog naar Solen gaaer som høiest; og skal du f) derpaa mærke, at Solen baade maa voxe og nedstige der *) langsommer, hvor dens Kraft og Styrke er større, og den er saa nær; fordi der er en stærk Nat om Sommeren, da g) den gaaer som høiest, og en **) stærk Dag om Vinteren, da den gaaer som lavest. Dette i) vil jeg nu vise dig saa nøie, at du skal kunne forstaae det tilfulde.

Det

solis magis fervere, quam nostrum septentrionem; sunt tamen & regiones multo istis calidiores, quarum nonnullæ ob nimium calorem habitari nequeunt; interim persvasus sum noctem istis in locis longam satis esse & densis laborantem tenebris, eo quidem tempore, cum sol ad Zenith proxime accedit: Et hinc colliges, eo tardius ascendere & descendere solem, quo propior est, & vis ejus magis sentitur, unde longa nox est istis in regionibus æstivo tempore, cum sol ad centrum verticale properat, longusque dies hiberno, cum a Zenith maxime recedit. Hæc vero tibi tam studiose inculcabo ut probe intelligas.

I *Nosti*

c) CC. *Un.* helldur heitari, enn þessi er nu eru nefnd.
d) *iidem & al. Membr.* þeir stadir eru, er ubyggianda er. — *e*) *iidem* sannspurt.
f) *iidem* af. *) *iidem* snemma *male.*
g) *iidem* er sol. **) *iidem* litill *male.*
h) *iidem* er.
iidem & 3 ch. nockut þar af inniliga.

c) langt heedere end disse (Lande) som.
d) der ere de Steder, hvor der ikke er beboeligt.
e) med Visshed.
f) deraf.
*) tidlig.
g) Solen.
**) liden.
i) Noget deraf.

k) Þat veiztu, at her um veturinn met oss er litill dagur ok sólargángur, sua at sólin hefir eigi meiri rás, enn hun velltizt um eina ætt, ok þar at *l*) eins, sem *m*) allgott er sólar megin; enn i maurgom stödum er þar, *n*) at hana má ecki siá mikinn luta vetrar, *o*) ok allra hellz á Hálogalandi, er ver höfum eigi at eins *p*) frettir tilhaft, helldur iduliga *q*) augum set ok reynt. Þviat þat vitum ver til sanns, at frá þvi er inngengur IV. Idus Novembris, ok til þess er *r*) inngengur IV. Idus Januarii, þá verdur alldrei sua liós dagur *s*) i Vog-

k) Det veedst du jo, at her hos os er liden Dag og Sol om Vinteren, saa at Solen haver ikke længere Løb, end saa længe den væltes igiennem een Kant ($\frac{1}{8}$) af Himmelen, dog det ikkun der, hvor m) Solen haver nogenledes stor Magt; derimod er det paa mange Steder, at man kan ikke see den en stor Deel af Vinteren, o) og allerhelst paa Helgeland (i Nordlandene) som vi et alene have p) hørt fortælle, men ogsaa q) ideligt seet og erfaret; thi det vide vi med Sandhed, at fra den Tid, da 10 Nov. indgaaer, og til den Tid, da 10 Jan. r) indgaaer, bliver aldrig saa lys Dag s) i Vaage eller paa An-

Nosti diem hic esse brevissimum, solemque per breve adeo tempus apparere, ut nonnisi unam cæli regionem peragrare, in iis quidem locis, ubi horizon patentissimus est, videatur, in multis vero aliis, imprimis in Halogalandia, ut ipsi non tantum audivimus, sed & experti sumus, sol non conspicitur magna hyemis parte: compertum quippe habemus, vel medium diem, ex quo incipit IV. iduum Nov. usque ad IV. iduum Jan. in prædio Vogum & locis circa Andarnesiam Halogalandiæ sitis, nunquam tanta gaudere luce,

k) CC. *Un*. þu veizt at her er; *omiss. vero* met oss.
l) *iidem* at einu, sua er allgott er.
m) 2 *ch*. algiört er solarneyti. 1 *ch*. allgott er solarneyti. *al*. alllaung eru solar megin.
n) CC. *Un*. er.
o) *al*. enn.
p) CC. *Un*. frett til.
q) *al*. opt set met augum.
r) CC. *Un*. kemur.
s) 1 *ch*. á bæ i Vogum.

k) Du veed, at her er.
m) hvor der haves fuldkommen, hvor der er ret god, tilsigt til Solen, hvor Solens Magt er temmelig langvarig.
o) Men.
p) have havt Fortælling om.
q) ofte seet med vore Øine.
r) kommer.
s) paa Bø i Vaage.

í Vogum edr um Andarnes *t*) á Halogalandi, at eigi eru stiörnur *u*) senar á himni jafnvel um midiann dag sem um *x*) nott. Enn þó at sua taki sidan dagr at lysazt, at ecki megi stiörnur siá, þá er þat þó í *y*) mörgum stödum, þeim er nu ræddum vit um, at ecki má sól siá *z*) allt til X. Kal. Febr. Enn þvi nær tekur dagur at togna ok vaxa *) sua skiótt, at þann tíma er kemr VIII. Id. Aprilis, þá setz eigi dagur sidan, fyrr enn inngengur XIV. *a*) Kal. Octobris; ok er su ull stund, er þar er á millum, allt einn dag-

Andenes paa Helgeland, at der jo blive seete Stierner paa Himmelen, ligesaa fulde ved Middag, som x) om Natten. Og skiønt Dagen siden begynder saaledes at lysnes, at Stiernerne ikke kunne sees, da er dat dog paa y) mange af de Steder, som vi nu talede om, at Solen z) ikke kan sees lige til den 23 Jan. Men strax derefter begynder Dagen at længes og voxe *) saa hastig, at fra den Tid, den 6 Apr. kommer, da nedgaaer Dagen ikke siden, forend den 18 a) Sept. indgaaer; og er al den Tid, som er derimellem, altsammen een Dag, b) saa at denne

luce, ut stellæ seu nocturno tempore conspici non possint. Ast quamvis dies postea in tantum illucescat, ut stellæ non appareant interdiu, in multis tamen locis jam indicatis sol conspici nequit ante X. Cal. Febr. Exactio autem hoc tempore crescit dies adeo, ut ab IIX. id. Apr. usque ad XIV. Cal. Octobr. diurnum lumen semper conspiciatur, & totum hoc temporis intervallum pro uno die reputari possit: Unde probe notes velim, quod quamvis solis calor in terris australibus sit magis sensibilis, ut antea diximus; ascendit

t) CC. *Un.* á Aundarnese *vel* Aumdar-nesi. *al. M.* & 2 *cb.* á Undarnesi *male* 1 *cb.* eda XI. Jan. um Andranes.
u) *iidem* & 2 *cb. omittunt:* senar.
x) *iidem* & 2 *cb. add.* midia.
y) *iidem* flestum.
z) *iidem* sólskin siá. 1 *cb.* sól skina. *al.* stiörnur *male.* *) *iidem add.* ok.
a) CC. *Un.* & *al.* XV. *adhuc alii:* XI. XII. it. Qvartodecimo Octobris. *Arngr. Spec. Hist.* IV. id. Oct.

x) ved Midnat.
y) de fleeste.
z) Solskin. andre: Solen ikke kan skinne. andre: Stierner.
*) og det.
a) 17, 21, 20 Sept. item 14 Oct.
b) og aldrig nedgaaer Dagen (Solen) paa den Tid.

dagur, *b*) ſua at alldrei ſetz. Nu máttu þat til viſs marka *c*), þó at ſolin ſe heitari ſudr i *d*) laund, ſem vid ræddum fyrr um, þá vex hun þó þar*) ſmærrum til uppſtigningar, er mikil er nott, bædi laung ok myrk á midium ſumrum, ok er alldrei ſá tími á aullom XII. manudum, *e*) er ecki ſetz dagur. Enn her á Halogalandi ſem nu ræddum ver um, *f*) er eingi dagur um vetur, ok *g*) má ſiá ſtiornur um midia daga þá dagur er lioſaſtur; enn ſidan er dagur tekur at vaxa, þá vex hann ſua ſkiótt, at *h*) ſnemma um vorit tekur dagur liós at vera um allar nætur, ok helldur þvi til þez *i*) nockvot er af hauſti.

Nu

denne aldrig gaaer ned. Heraf kanſt du c) ſlutte med Visbed, at ſkiønt Solen er hedere i de ſydlige Lande, ſom vi tilforn talede om, da voxer den dog der*) langſommer i ſin Høide, hvor der er en ſtærk Nat, baade lang og mørk, endog midt om Sommeren, og hvor der aldrig er den Tid, i heele 12 Maaneder, e) da Dagen ikke nedgaaer. Men her paa Helgeland, ſom vi nu talede om, er ingen Dag om Vinteren, ſaa at Stiernerne kunne ſees ved Middags-Tider, da Dagen er lyſeſt; men ſiden, naar Dagen begynder at voxe, da voxer den ſaa haſtig, at den h) alt tidlig om Foraaret begynder at blive lys alle Nætter igiennem, og holder det ved lige, indtil i) noget af Hoſten er forbi.

Endnu

dit tamen ad Zenith tardius ſol, quare & noctis ſpatium longius, & vel adulta æſtate ipſa nox quam maxime nubila, nullusque dies per integrum anni circulum, quem tenebræ nocturnæ viſui non ſubducant. Contra, in Halogalandia hiberno tempore nullus dies, proprie ſic dictus, imo, cum maxime lucet, circa meridiem ſtellæ comparent; ubi verò dies prolongari cæpit mox tanta cæpit incrementa, ut verno non minus quam æſtivo tempore diurnum lumen noctu, donec aliquantum autumni exactum eſt, perennet.

Dictis

b) CC. *Univ.* ok alldregi ſezt dagr á þeirri ſtundu. *al.* ok þeim timum ſezt hun alldrei.
c) *al. Membr.* merkia.
d) CC. *Un.* laundum. *) *iidem add.* þvi.
e) *al.* at. *f*) CC. *Un.* þá er ecki dagr.
g) *iidem & 1 ch.* ſer ſtiörnur um midian dag.
h) *alię:* vorit ok ſumarit.
i) 2 *chart.* mikit. *al.* er myrkt er.

c) mærke.
*) deſto — ſom Natten er ſtærk.
e) at.
h) om Foraaret og Sommeren.
i) meget. andre: til der er blevet mørkt af Hoſten.

Nu er þat mark *k*) eitt eptir, er þer man enn glöggvaz vera, þviat þu veizt þat i þezum stödum á Halogalandi, er nu höfum ver um rædt, at i þann tíma er inngengur *) XVIII. Kal. Junii, þá tekur sól at skína jafnbiart um nætur sem um daga, ok settz alldrei hverki nott ne dag *l*) ok skín jafnan met sama hætti ok biartleik, þegar eigi grandar skí skini hennar, allt til VIII. *m*) Kal. Augusti. Nu *n*) veiztu þat, at sól er ecki meir enn mundanga heit á Halogalandi, ok er þó all-litla ríd þat á sumar, *o*) at hon hafi ærinn *p*) yl, enn þó er hon sua nockvot *q*) lengi met skínanda hveli, sem nu haufom

k) Endnu er tilbage eet eeneste Kiendetegn, som der vil blive dig det allermeest tydelige: Du veedst det nemlig, om disse Steder paa Helgeland, som vi nu have talt om, at paa den Tid som den *) 15 Mai indgaaer, da begynder Solen at skinne lige saa lyst Nætter som Dage, og gaaer l) aldrig ned hverken Nat eller Dag, men skinner altid paa samme Maade og (med samme) Klarhed, naar Skyer ikke hindre dens Glands, lige indtil den m) 25 Julii. n) Nu veedst du det, at Solen ei er meer end middelmaadig heed paa Helgeland, og at det er kun meget liden Tid om Sommeren, da den haver p) tilstrækkelig Varme, men dog er den der med sin skinnende

Dictis porro fidem conciliabit quod certissimum tibi erit, nimirum; in dictis Halogalandiæ locis, cum ingreditur XIIX. Cal. Jun. sol noctu æque ac interdiu quod splendeat, & , si radiis nubes non obstent, perinde conspicuus sit usque ad d. IIX. Cal. Aug. mediocris adhæc caloris gradus ibidem sentiatur, & breve profecto tempus, quo vapores solares plusculum ferveant; Interea tamen corpus solare tamdiu cernitur & lucidus apparet dies, quod in terris australibus nunquam contingit, quamvis insignior caloris, a sole

k) *al.* þat mark enn, þat er eptir er, er þer þikir glöggvaz vera muni. *al.* má enn glöggvaz vera. *) *al.* átti.

l) *al. Membr. male:* nott ne dagr. *cb.* sezt alldrei dagr. *m*) 2 *cb.* XIIX. *n*) *al.* sól er þar ok ecki. *o*) CC. *Uu.* er hun hefer.

p) *iidem & al. Membr.* yrinn, 2 *cb.* ysrinn, *al.* at er af henni ofsitill ilur *male.*

q) *iidem & al.* neckuru.

k) Endnu er der det Kiendetegn, som er tilbage, og som dig vil synes at være det oiensynligste (som kan endnu være det tydeligste for dig).

*) 25de.

l) Dagen.

m) 15de.

n) Solen er der og ikke.

p) meget stor. andre: at der er for liden Varme af den.

om ver sagt, ok sua lengi helldr hon liosom degi, sem nu haufom ver *r*) talt; enn *s*) þat er hverki sudur á laund *t*) þar er hon er hæitari. Nu bera þezir lutir vitni, at solin *) er her *u*) firr meir, þviat hun **) er kalldari her enn hinzig. Enn þat ber vitni um voxt hennar, at þvi vex hon her skiotara, at hon skín her jafnbiart *x*) nætur sem daga; enn hinnig *y*) þvi seinna ok smærrum, at nott hefir þar tíma sinn allann, bædi at myrkri ok at lengd, jafnvel um sumar sem um vetur.

Nu

de Klode, omtrent saa længe, som vi nu have sagt, og saa længe holder den lys Dag ved lige, som vi nu have r) regnet; men s) ingen af Deelene skeer i de sydlige Lande t), hvor den er varmere. Disse Ting bære da Vidne om, at Solen*) er her u) længer borte, end hisset, thi **) den er her koldere; Det derimod bær Vidne om dens Vext, at den nemlig voxer her saa meget hastiger, som den skinner her lige lyst x) Nætter som Dage; Men hisset y) saa meget langsommer og mindre, som Natten haver der sin heele Tid, baade til Mørke og Længde, ligesaa vel om Sommer som om Vinter.

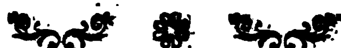
Nu

sole profecti, gradus iisdem adsit. Hæc quæ attuli jam testantur solem a meo Zenith remotiorem esse, nam hic magis friget, quam in locis australibus antea commemoratis; id id declarat ascensionem solis, qua citius ad punctum verticale pervenit, quod diurno perinde ac nocturno tempore luceat, cum in locis australioribus tardius ascendat & nox præscriptum sibi tempus compleat per æstatem fere æqve ac hyemem tam respectu longitudinis quam tenebrarum.

Probe

r) CC. *Un.* um rædt.
s) *iidem* ecki er suo.
t) *al. Membr.* á land, þó at (þau at) hon se þar. *al.* þar sem hon er.
*) CC. *Un.* því er þar nær, at þar er heitari.
u) *ita pleriqve al.* fiær meir enn hinnig.
**) *al.* her er kalldara.
x) CC. *Un.* um nætur sem um.
y) *iidem & pleriq.* hinzig þvi smærra vex hun ok seinna.

r) talt om.
s) det er ikke saaledes.
t) mod Sønden paa Jorden, skiønt den er der (hvor den er).
*) er der nærmere forbi den er der varmere.
u) fiærmere end hisset.
**) her er koldere.
x) om Nætter som om Dage.
y) voxer den saa meget mindre og seener.

Nu skilst z) mer þetta sua vel, at ek má ecki jmoti mæla, at miklu vex þar solin skiotara ok stærrum til uppstigningar, sem næsa er eingi dagur um vetur, ok sua *) mikil gnott at a) solunni b) um sumarit, at hon skín jafnbiart um nætur sem um daga flest alle sumarit; ok se ek at miklu vex hon c) hinnig smærrum, sem hon er há um d) vetur, ok dagur lángur; ok mikill solargangur ok heitur, ok þó laung nótt ok myrk um sumarit; ok þurfu kaupmenn þetta e) glöggt at marka, ok ætla fyrir f) hverttveggia mun, i hveriom höfum sem þeir verda staddir, hvort g) þau liggia sumarliga edur

Nu fatter jeg z) dette saa vel, at jeg kan intet sige derimod, at jo Solen maae voxe der meget hastiger og stærker i sin Høide, hvor der næsten er ingen Dag om Vinteren, men derimod saa*) b) stor Overflødighed af Solen om Sommeren, at den skinner lige lyst om Nætter som om Dage, næsten heele Sommeren; Jeg begriber ogsaa, at den maae voxe meget mindre hisset, hvor den er høi om Vinteren, og Dagen lang, og Solens synlige Gang baade stor og heed, og Natten dog baade lang og mørk om Sommeren; og behøve søefarende Handelsmænd nøie e) at agte dette, og vide at bestemme Forskiellen paa begge Deele, i hvilke Have de ere bestæd-de

Probe jam intelligo ista, nihilque habeo quod thesi tuæ opponam, nimirum, quod sol multo citius ascendat & ad Zenith nostrum properet, ubi lumen diurnum vix hyeme apparet; & ubi nocturno tempore æque ac interdiu integram fere æstatem resplendet; percipio quoque solem locis circa æquatorem sitis tardius ascendere, ubi per hyemem longi dies adsunt, calor solis sentitur, & corpus solare magna diei parte cernitur, & ubi longa simul per æstatem nox est & tenebricosa. Imprimis necessarias harum rerum observationes

z) 2 *chart.* likar mér.
*) CC. *Un.* mikill um.
a) *al.* af.
b) *al. Membr.* ok sua litil nótt. *al.* mikil sól. *al.* mikil nótt *male.*
c) CC. *Un.* hinzig *hic & sæpius.*
d) *iidem* vetrum. e) *iidem* miök.
f) *iidem minus apte:* i hvörutveggia.
g) *iidem* sem þau eru.

z) behager mig.
*) stærk (Dag) om.
b) saa liden Nat, saa stærk Sol. andre: stærk Nat.
e) meget.

edur nordarliga; ok synizt mer; *h*) sem ek þurfi ecki þeza rædu lengur at forvitnast, þviat ek þikiunzt nu bædi fengit hafa gnóg svör ok sönn. Nu met þvi at ver mædunz i athugasamligum rædum ok spurningum, þá vilium ver nu taka oss hvilld i vorri rædu met gamansamligum spurningum, nockra stund; ok vil ek bidia ydur, fyrir *) dæligleika sakir, *i*) at ek spyria megi nockorra þeirra luta, þó ecki se sua naudsynlegir, sem þeir adrir, er til storra nytsemda horfa, ok þó veiti þer mer ansvaur fyrir, er ek spyr, met þvi at hugur minn forvitnaz nu stundum eigi sidur til gamans, enn til *k*) hinns, er

de, enten de g) ligge sydlig eller nordlig. Mig synes altsaa, at jeg ikke længer behøver at efterforske denne Sag, efterdi jeg meener, at jeg alt haver faaet tilstrækkelige og sande Svar derpaa. Nu efterdi vi begynde at udmattes ved disse dybsindige Samtaler og Spørsmaale, da ville vi nu nogen Tid tage os et Slags Hvile i vor Tale, med lystige Spørsmaale. Jeg vil derfor bede Eder, for den Fortroeligheds Skyld, som I haver tilstædet mig, i) at jeg maae spørge om nogle Ting, skiønt de ei ere saa nødvendige, som de andre, der sigte til den største Nytte, og at I dog meddeeler mig Svar paa samme, saavidt jeg spørger, efterdi mit Sind nu undertiden læn-

tiones esse puto mercatoribus, qui his phænomenis adjuti calculos suos rite subducere & accuratam satis loci, ubi morantur, ab æquatore & polo distantiam conjicere possunt. Nec in hac quæstione diutius inhærendum censeo, cum responsi loco, quod sufficit & verum est, acceperim. Sed cum gravitas materiæ, quam trivimus, animi vires quodam modo succidat, jucundis quæstionibus mentem aliquantisper reficiemus, & ideo per tuam humanitatem obsecro, ut quamvis de rebus minus necessariis, & non de iis quæ magnum commodum præ se ferunt, sciscitem, responsum dare ne dedigneris, cum animus meus inter-

h) CC. *Un.* nu sua, sem ek þurfa þessa rædu ecki.

*) *al.* dælugleika.

i) CC. *Un.* þó at ek leita nockurra spurninga, þá er eigi eru suo naudsynlegar, sem þær er til stornaudsynia þarf, at þó.

k) *iidem* helldur.

g) ere.

i) at skiønt jeg giør nogle Spørsmaale, som ikke ere saa nødvendige, som de der behøves til yderste Nødtørst, at I dog.

er til naudsynia *l*) horfir. *m*) Kann ok vera, at þat þiki nockur hvild *n*) lángrar rædu, ef nockr su spurning kemur i ræduna, er veki huginn til lettrar *o*) skemtanar. Nu vil ek þvi at eins hafa gamansamligar *p*) spurningar í rædu vorri at ydart se lof ok leifi til-

Þesz vænti ek, at þu *q*) munir þesz eins spyria, er*) eigi er heimskligt, met þvi at þu hefer þez eins ádur spurt, *r*) at helldur þiki mer vidurkvæmiligt vera; ok máttu fyrir þvi spyria, *s*) med leyfi, slíks er þu villt; þviat kostur man

længes, et mindre efter Fornøielse, end efter hint, som sigter til Nytte. Kan ogsaa være, at det vil synes som et Slags Ophold n) i en langvarig Samtale, om noget saadant Spørsmaal indløber i Talen, som kan opvække Sindet til en o) munter Tidsfordriv. Dog vil jeg kun paa de Vilkaar have p) i vor Tale lystige Spørsmaale, at jeg faaer Eders Bevilgning og Tilladelse dertil.

Jeg giør mig den Formodning, at du q) alene vil spørge om det, som **) ikke er ufornuftigt, efterdi du hidindtil alene haver spurgt om det r) som mig synes at være temmelig vel passet; og maae du derfor, med al Frihed, spørge om s) hvad du vil; thi man

interdum non minus delectetur scrutinio rerum jucundarum quam necessariarum: Forte etiam prolixæ orationi conciliabit gratiam & dicenti levamen, si quæstio inseratur, quæ mentem ad qualemcunqve concitet hilaritatem: hinc eatenus facetiis in quæstionibus utar quatenus copiam & veniam dabis.

Spero te id unum quæsiturum, quod stultitiam non prodat, cum adhuc ea tantum sciscitatus fueris, quæ examine digna judico; adeoqve tibi permitto, quæcunqve velis ulterius

l) *al. Mbr.* horfa. *m*) CC. *Un.* ok vera má.
n) *iidem* í lángri (langri).
o) *ita plerique*, *al.* litillrar. *al.* langrar *male*.
p) *al.* rædur í spurningum vorum.
q) CC. *Univ.* mant einkis þess spyrla, er heimskligt er. *) *iidem* þer er heimiskt.
r) *iidem* er helldur þiker vidkvæmiligt.
s) *alia:* nockurra þeirra luta, i ordlofi, þess (þat) er þer likar.

n) for en lang.
o) liden (langvarig).
p) lystige Taler i vore Spørsmaale.
q) intet vil spørge om, som er ufornuftigt.
*) dig kan være tilladt.
r) som helst synes beqvemt.
s) nogle af de Ting, som dig behager.

man þesz vera, at láta þá spurning nidurfalla, þegar er vill, ef eigi þikir vidurkvæmilig vera.

Medur þvi at ek skal i leifi forvitnazt *) til gamansamligrar rædu, þá þikiunzt ek t) ofliítils spurt hafa um Irland, edur Island, eda u) Grænland, ok undur þau öll, er þar ero i, annathvert um x) undarliga ellda, edur fáheyrd vötn, edur um kyn fiska ok skrimsl, þau er þar **) vafra i haufum umhværfis, edur um ofurgángs isa y); bædi i hafi, ok sua z) á þeim löndum, edur þat er Grænlendingar kalla nordurliós; edur haf-

man har altid Magt til, at lade det Slags Spørsmaale ophøre, saa hastig som man vil, om de ei synes vel skikkede.

Efterdi jeg, i følge Eders Tilladelse, skal udsøge en fornøielig Samtale, da synes mig, at jeg haver spurgt alt for lidet, om Irland eller Island eller Grønland, og alle de forunderlige Ting, som ere deri, enten om x) forunderlige Ilde, eller usædvanlige Vande, eller om Fiskenes Arter, og de Uhyrer, som svæve i Havet deromkring, eller om y) de umaadelige Ise, baade paa Havet, saa og z) i de Lande selv, eller det, som Grønlænderne kalde Nordlys, eller og endelig de Giær- der

rius quærere; nam penes me est, responsum non dare quæstioni si indigna fuerit, aut minus conveniens.

Cum jam animi causa percontari liceat, nimis pauca videor mihi sciscitatus de Hibernià, Islandia & Grönlandia, & stupendis quæ ibidem observantur, sive sint mirabilis naturæ ignes, aquæ insolitæ, sive piscium genera & monstra, quæ Oceanus has terras circumluens alit, sive insignes nivium concretarum moles, tum in Oceano, tum in laudatis terris visendæ, sive quod Grönlandi lumen boreale appellitant, seu denique cingula maris,

*) CC. *Un.* um gamansamliga rædu.
t) *iidem* oflitit.
u) *iidem* Grænaland *sæpius*.
x) *iidem* elld, edur undarlig vötn.
**) *iidem* hvarfla, vofa.
y) *al. Membr.* & 1 *ch.* gáng isa.
z) CC. *Un.* edur.

x) Ild eller forunderlige Vande.
y) Isenes Gang eller Overmagt.
z) eller.

hafgirdingar *a*) sem verda i Grænlandz hafi.

Eigi em ek fusastur at *b*) tala um undur þau, er *) her ero nordr met oss, ok velldur því lítill lutur; þviat þat er sidur *c*) margra manna, at tortryggia ok kalla flest allt logit þat, er þeir hafa eigi augum ser; ok þiki mer þat illt i *d*) rædu at færa, *e*) ef ek skal sidan vera kalladur lygimadur af, þott ek vita *f*) vist at satt se, sumt þat, er ek hefi met augom sed sialfr, enn þat sumt, er ek á hvern dag kost at spyria, af þeim er sed hafa, ok rannsakat, ok vitu til vifs *g*) at

der af Bølger, som dannes i det Grønlandske Hav.

Jeg er ikke just villigst til, at tale om b) de forunderlige Ting, som *) ere her Nord hos os, og Aarsagen dertil er en liden Ting; den nemlig, at det er c) mange Menneskers Sædvane, at mistænke, ja kalde næsten alt det opdigtet, som de ei have seet med egne Øine; det er mig derfor ubehageligt, at d) føre sligt paa Tale, e) om jeg skal siden blive kaldet en Løgner derfor, uagtet jeg f) vist veed at det er sandt, deels nemlig noget, som jeg har seet med egne Øine, deels ogsaa noget, som jeg haver hver Dag Leilighed til at ere

maris, decumana nimirum fluctuum claustra, quæ oras Grönlandicas passim cingere dicuntur.

Non libentissime differo de stupendis naturæ, quæ in Septentrione nostro occurrunt, quoniam apud multos ille mos inolevit, ut de omnibus, quæ oculis non lustrarunt, vel dubitent vel confictæ putent; unde sermoni meo inserere nolo, quorum gratia mendacis agnomen, quamvis immerito, nanciscar; quædam nimirum, quæ oculis ipse subjeci, nonnulla quoque, de quibus quotidie inquirere possum & percontari ex iis, qui veracitatis laude

K 2

a) CC. *Un.* & *plurimi:* hafgerdir þær.
b) *iidem* at ræda um þessa hluti er hingat.
*) *iidem* heyrast hingat.
c) *al.* sumra manna margra, ef þeir hafa eigi augum sed, at.
d) CC. *Un.* rædur at flytia (hafa).
e) *iidem* er.
f) *al.* tilsanns (til vifs). *g*) *al.* sanns.

b) disse Ting som ere.
*) berettes (høres) hid Nord til.
c) Nogle, ja mange, Menneskers Skik, om de ei have seet en Ting med egne Øine, at mistænke og kalde næsten Alting opdigtet.
d) have sligt i tale.
e) hvorfor jeg siden skal hedde.
f) i Sandhed.

at satt er, ok *k*) vitum ver þó ulygna vera. Enn ek mæli *i*) þvi þessi andirdi, at ein litil bók, er komit hefr fyrir skömmu híngat *k*) til landz vors, er kallat er at geor væri á India-landi, ok rædir um *India-landz undur l*), ok er sua mælt i bókinni, at fend hafi verit Emanueli Grickia Kongi *m*); Nu *n*) er þat ord flezra manna, er heyra bókina, at þat megi ecki vera, ok þat se ecki nema lygi, er þar segir i þeirri litlu bók. Enn ef giörla skal her rannsaka i vorom löndum, þá ero *o*) ecki her þeir lutir færri, enn hinnig eru ritadir, er jafn undarligir mano þikia, edur enn undarligri i audrom löndom þeim, sem ecki ero slíkir

erfare, af dem som have seet det, og undersøgt det, og vide til visse, at det er sandt, og h) fem vi desuden kiende at være sanddrue. Men denne Indvending fremfører jeg i) derfor, at en liden Bog, er k) bleven for kort Tid siden bragt hid til vort Land, som siges at være giort i Indien, og handler om l) Indiens forunderlige Ting; det meldes og i Bogen, at den er bleven den Grædske Keiser Emanuel tilsendt; Nu n) er det dog de fleeste Menneskers Dom, som høre Bogen, at det aldrig kan være til, og at det ei er andet, end den bare Løgn, som der skrives i denne lille Bog. Men om der skal eftersees nøie her i vore Lande, da ere o) det Slags Ting her ikke færre, end de som hisset ere beskreve-

laude commendabiles ista vel viderunt, vel adhibito examine perspecta habent. Sed hæc, utut subamara, præfari libet, cum in has regiones nuper libellus sit illatus, qui de mirabilibus Indiæ agit, *& apud Indos conscriptus esse dicitur, qui & ipse testatur quod missus fuerit Emanueli, Græcorum Imperatori. Verum arguitur a plerisque mendacii vel absurditatis idem libellus. Si vero cuncta, quæ in nostris terris contingunt, ad vivum resecantur, comperies, non pauciora hic, quam in dicto libello annotata sunt, observari, quæ majorem, certe non minorem, exteris, qui ea non viderunt, aut quorum exem-*

k) CC. *Un.* ver vitum þá ulygna (sannorda).
i) *iidem* fyrir þá sök.
k) *iidem* i land vort (kom fyrir oss ok her i land). *l*) *ita plerique, tal.* India-lönd.
m) *al.* Keisara. *n*) CC. *Un.* ok.
o) *iid.* her (þeir) ecki færri lutir, (helldur) enn.

h) vi kiende dem og at være sanddrue.
i) for den Sags Skyld.
k) er kommen for os og hid til Landet.
l) Indien.
n) den er og.
o) her ikke færre Ting, end.

slíkir lutir senir eda dæmi til *p*). Nu kaulloin ver fyrir þvi þá luti lygiliga vera, at þeir ero ecki hèr senir, ok ecki fyrr heyrdir, hielldur enn her hafa verit ritadir i þeirri bók: Enn su litla bók hefir þó vida verit borin, þó at hon hafi *q*) jafnan tortryggd verit ok lygi vænd, ok þiki mer *r*) eingi sæmd hiaum *s*) hafa i verit, er segia hana liuga, ne þeim er ritadi, þó at vída hafi *t*) borin verit bók hanns, til eyrna gamans *) ok skemtanar, met þvi at so hefer verit logit kallat þat *u*) sem á er ritat.

Eigi

skrevne, som ville synes ligesaa forunderlige, eller endnu forunderligere, i andre Lande, hvor slige Ting ikke ere seete, eller Exempel derpaa p). Nu agte vi derfor hine (fremmede) Ting at være urimelige, at de ere ei her seete, og ikke hørte, førend de bleve beskrevne i den ommeldte Bog. Samme lille Bog er dog bleven bragt vidt omkring, uagtet den altid er bleven mistænkt og beskyldt for Løgn, og r) deri synes mig ei have været nogen Ære, s) hverken for hine, der sige, at den lyver, eller for den der skrev, omendskiønt hans Bog t) er bleven bragt vidt, til Forlystelse *) og Tidsfordriv, efterdi det, som u) deri er skrevet, altid er blevet agtet for Opdigtet.

Vel

exempla nesciunt, admirationem excitant. Jam vero consicta vulgo putamus, quæ nostris sensibus non observantur, & non prius innotuerunt, quam inscripta erant allegato libello; unde qui eum postulant mendacii laureolam in mustaceo quærere videntur; imo ipsi auctori parum gloriæ redundat ex iniquioribus aliorum censuris, qui disserunt libellum, ad pascendas cæteroqvin aures passim circumlatum, falsitatis argumt.

K 3 — *Nescio*

p) *al. Membr. & 2 ch.* tilbirt, 1 *ch.* tilfært. *CC. Un.* tilhöfd.

q) *al.* nu hefer su en litla bók verit borin vída, (vid þat) at hon hefr.

r) *CC. U. & 1 ch.* þat engi sæmd þeim er geordi.

s) *al. M. & 2 ch.* í vera, ne þeim er ritadi, at vída er borin bók hans, enda lygi vænd.

t) *CC. Un.* sídan farit.

*) *iidem* fyrir skemtanar sakir.

u) *iidem* er sagt er af.

p) er bekiendt, findes anført, haves.

r) det synes mig ingen Ære for den som skrev.

s) hverken for hine, eller den som skrev, at hans Bog er bragt vidt ud, da den tillige er beskyldt for Løgn.

t) er siden gaaet vidt omkring.

*) for Tidsfordrivs Skyld.

u) hvorom der fortælles.

Eigi er mer kunnigt hverzo víðfleig vor ræda vill georazt, um vora daga edur eptir, enn þó vil ek enn med tilmæli eptir leita þeszari skemtan, at ver taulom lengra x) um þá luti, er ver ætlum at y) undarligir munu þikia i audrom löndom, ok ver vitum her til sanns at ulognir ero. Enn ecki z) tökum ver mikit af at a) mistrua þá bók, b) er geor var á India-landi, þó at þar se margt c) undarligt isagt; þviat margir lutir ero þeir her met oss, er d) oss þikia ecki undarligir, enn þar mundo undarligir þikia,

Vel kan jeg ikke forudsee, hvorvidt omkring vor Samtale kan blive bekiendt, i vor Tid, eller efter, dog vil jeg alligevel endnu med Eders Tilladelse udbede mig den Fornøielse, at vi maae x) noget udførliger tale om de Ting, som vi kunne tænke, at vilde agtes sieldsomme, i andre Lande, og som vi dog her vide i Sandhed at være tilforladelige. Ellers, for min Deel, z) vil jeg ei a) meget paastaae at mistroe den Bog, som b) er skreven i Indien, endskiønt c) mange forunderlige Ting fortælles deri; thi der ere her hos os mange saadanne Ting, som d) ikke synes for-

Nescio quam late noster sermo, dum in vivis sumus, vel post nostra tempora, volabit, id tamen precibus meis velim des, ut animi causa de iis, quæ exteri mirantur, nosque comperta habemus, pluribus agamus: Interim non renuo, me fidem libello, qui in Indiis conscriptus fuit, prorsus non denegare, quamvis multa stupenda contineat; nam multa apud nos contingunt, quæ, licet eadem non miremur, stupore digna Indis aliisque videbuntur, si nostrum colloquium in loca tam remota citra nostram exspectationem per-

x) *al.* lengur. y) CC. *Un.* undarlikt mun.
z) *iidem* kunnum ver miök tortryggia.
a) *Membr.* & 3 *ch.* trua þeirri bók.
b) CC. *Univ.* er menn af India-landi kalla komna vera.
c) *iidem* marger hluter undarligt. *al.* margt undarliga.
d) *ita verba prototypi transponenda, ut nexus orationis sibi constet.* CC. *Un. habent:* þar munu undarliger (ulikleger) þikia vera ok oss þikia ecki undarliger her, *reliqua vero omittunt.*

x) længer.
z) kan jeg ikke ret meget mistænke.
a) just meget undslaae mig for at troe den Bog.
b) man siger at være kommen fra Indien.
c) meget deri fortælles underlig.
d) der vilde synes at være underlige (urimelige), men som os ikke synes underlige her.

ia, ef vor ræda mætti lángt fliuga, at hon kiæmi þángat, sem þesz er eingi von. Enn ef ek skyllda yfir einhveriom lut undarliga láta, þeim sem þar *e*) er mælt, þá synizt mer *) þat ecki siz undur, at smáir menn megu temja þá enn *f*) sterku flug-dreka, er þar ero i fiaullom *g*) ok eydimörkum, sua sem bók su rædir um, til þesz, at þeir megi rída þeim hvert er þeir vilia, sua sem hestum, jafngrimmt sem mer er *h*) sagt þat kvikindi vera ok eitursfullt, ok **) aungva nátturu tilhafa, at madur megi i nánd koma *i*), enn sidur til áþianar *k*) edr tamningar.

Bædi

forunderlige for os, men som der vilde agtes forunderlige, dersom vor Samtale kunde flyve saa langt, at den kom didhen, hvor sligt ikke kan ventes. Men om jeg skulde ansee for forunderlig nogen af de Ting, som der e) er mældet om, da synes mig det *) ikke mindst forunderligt, (som den Bog taler om) at smaa Mennesker kunne tæmme de f) stærke flyvende Drager, som der ere i Fielde g) og Udørkener, og det saaledes, at de kunne ride dem hvorhen de ville, ligesom Heste, saa grumt og forgiftigt h), som mig er sagt, at det Kreatur er, og især, at det **) haver ingen Natur til, at Mennesker kan komme i) i dets Nærværelse, og end mindre til Tvang eller Tæmmelse.

Baade

perveniret, ubi quæ in eo continentur, inaudita sunt. Si vero aliquid ex hoc libro proferre vellem, quod stuporem incutit, sane non minimum est, quod homines, juxta citatum libellum, statura cæteroqvin parvi, robustissimos dracones, qui montes aut deserta colunt & volatiles sunt, cicures adeo reddant, ut, qua lubet, iis, eqvorum instar, vehi possint, non obstante illorum ferocitate & veneno, humanæ naturæ adeo infesto, ut draconum præsentiam ferre nequeant homines, multo minus eosdem regere & domare.

Et

e) CC. *Un*. seger i bókinni.
*) *iidem* eigi þat satt. *f*) *iidem* storu.
g) *iidem* edur i.
h) *al.* er þat sagt ok eitursfullt kvikindi.
**) CC. *Un*. er eigi nattura. *i*) *al.* vera.
k) CC. *Un*. *al. Membr.* Nº 1 *chart.* þiánar. 2 *ch.* þiáningar.

e) fortælles i Bogen.
*) det ikke sande.
f) store.
g) eller.
h) fuldt af Forgift.
**) er der ingen naturlig Beqvemhed til.
i) være.

Bædi ero slíkir lutir, ok margir adrir, þeir er þar i ero mæltir, er undarligir *l*) þikia, ok láta margir menn tortryggiliga yfir; ok synizt mer þat *m*) eigi naudsyn, at jafna þeim lutum saman, er þar ero iritadir, ok þeim *) er her ero met oss **), er jafnundarligir munu þikia þar, sem *n*) oss þikia þeszir lutir, er nu ræddum ver um *o*). Þviat þat mætti vera, at temia mætti dyrinn, edur aunnur kvikindi, þó at þau væri grimm edur torreifilig ***) um at væla; ****) þá man þeim þat þikia meiri undur, ef sua er fráságt, sem er, um þá menn

Baade ere der slige Ting, og mange andre, som deri ere mældte, hvilke l) synes underlige, saa at mange dømme mistænkeligen derom; og synes mig m) altsaa ei Fornødenhed, at sammenligne de Ting, som deri ere indførte, med hine *), som ere her hos os **), og som vilde hisset synes ligesaa forunderlige, som disse n) Ting, vi o) nu talede om, synes for os. Thi det kunde vel skee, at man kunde tæmme Dyrene eller andre Kreature, skiønt de vare nok saa grumme og vanskelige at afrette; dog ***) vil det synes alle et endnu større Under, om det bliver berettet saaledes som det er, angaaende de Folk, som forstaae at af-

Et ista, quæ attulisti, multaque alia de quibus agit iste libellus, stuporem ingerunt, & fidem apud plerosque non inveniunt; nec operæ pretium videtur, quæ in dicto libro exstant cum iis conferre, quæ nostris in regionibus non minorem admirationem merentur, quam ea, de quibus verba fecisti. Nam domari posse quis inficias ibit etiam animalia quæ sæva sunt, & difficulter, arte quantumvis adhibita, cicurari possunt; ast magis stupendum & dictu absonum videtur, si dixeris homines ligna vel asseres ita adaptare sibi posse, ut iidem, reliquis, si calceis suis tantum instructi sint, non per-

l) CC. *Un.* munu.
m) *iidem* fyrir því engi; *alii hic particulam negandi omittunt.* *) *iidem* furdum.
**) *nonnulli CC. Un. add.* fyrir þvi at vera munu þeir hlutir her med oss, at.
n) *iidem* þesser þikia her.
o) *iidem* rædder þu um.
***) *iidem* torþreifileg, torvelldleg.
****) *iidem* enn þetta má þikia undur.

l) maae.
m) derfor ingen.
*) underlige Ting.
**) fordi der vel kunne være de Ting her hos os, som.
n) disse synes her.
o) du.
***) Men dette maae synes besynderlige.

menn er þat kunnu, at temia tre ok fialir til þesz, at sá madur, *p*) er eigi er fimari á fæti enn adrir menn, *q*) þá hann hefir ecki annat *r*) enn skó sína eina á fótum *); enn jafnskiott sem hann bindur fialir *s*) undir fætur ser, *t*) annathvert átta eda niu álnir lángar *u*), þá sigrar hann fugl at flugi *x*), edur **) mióhunda at rás, þeir sem mest kunna at hlaupa edur renna, edur ***) hrein *y*); þviat sá er mikill fiaulldi manna, er kann sua *z*) á skídum ****), at hann stíngur *a*) i einni rennzl

afrette Træer og Fiæle saaledes, at en Mand, p) som ikke er raskere til Fods end andre Mennesker, naar q) han ei haver andet r) end sine Skoe alene paa Fødderne *); at han ligesaa hastig, som han binder Fiæle s) under sine Fødder, enten u) 8 eller 9 Al. lange, overgaaer da Fuglen i Flugten, eller **) de Jagthunde, i deres Løb, som kunne stærkest løbe eller rende, eller og ***) Reensdyr y); thi der er en stor Mængde Mennesker, z) som ere saa færdige i at løbe paa Skier, at saadan en stikker a), med b) et Spyd, 9 eller flere

perniciores, ubi asseres, octo aut novem ulnas longos, pedibus supposuerint, mox volucres, canes venaticos & mechlites cursu, ubi intensissimus est, vincant: Multi qvippe homines xylosoleis istis instructi, tam expedite currere norunt, ut novem aut plures, cursu non interrupto, mechlites venabulo confodiant. Hoc vero incredibile prorsus & stupendum videbitur iis, qvi, qvo pacto aut artificio tale effici possit, ignorant; qvod nimirum

L

p) *Membr. & 1 cb.* er hann er eigi fimari. *CC. Un.* er þat hefer á fótum ser, þó at hann se ecki adur fimare eda fliótare.
q) *iidem* medan.
r) *iidem* á fótum, nema skuo sina.
*) *iid.* edur bera fætur sina (ellegar bera fætur).
s) *iidem* á. *t*) *iidem* annattveggia.
u) *iidem* VII. alna langar eda átta. *al.* átta alna edur nyiu, edur lengri.
x) *al.* á flaug *vel* flugi.
) *CC. Un.* miohuna. *) hiera.
y) *M. & 1 cb.* er hleipur hálfu meir enn hiörtur. *z*) *CC. Un. & al.* at hann kann svá.
****) *iidem add.* renna.
a) *Membr. & 2 cb.* stigur.

p) skiønt han ikke er: andre: som haver det paa sine Fødder, skiønt han ikke er tilforn raskere eller hastigere:
q) saalænge.
r) paa Fødderne, end sine Skoe.
*) eller hans (de) bare Fødder.
s) paa.
u) 7 eller 8 Alne lange. andre: 8 eller 9 Al. eller længere.
) Dyre-Kalve. *) Harer.
y) som løber dobbelt saa stærk som en Hiort.
z) af hvilke enhver kan saa vel.
a) indhenter, opløber.
b) med sit Spyd 9 eller endnu fleere Reensdyr (ja og færre).

rennzl finni nío *) hreina met spióti *b*) edur fleyri. Nu man þeszi lutur þikia *c*) utruligur ok undarligur á aullum löndom þeim, er ecki vitu menn, met hverri list edur vel slíkt má verda, at fiölin **) mætti tömd verda til sua mikils *d*) fliotleika á fiöllum uppi, at ecki vætta ***) má fordazt rás þess manns ok skiótleik, er fialirnar hefer á fótum ser, þat sem jördu fylgir; enn *e*) þegar hann lætur fialirnar af fótum ser, þá er hann ecki fimari enn adrir menn; ok man þat mikit undur þikia, þar sem menn ero eigi sliko vanir, enn oss þikir eigi undarligt þat vera, þviat ver erum sliko vanir. Enn þar sem menn ero eigi sliko

re Reensdyr i eet Løb. Nu vil denne Ting synes c) utroelig og underlig i alle de Lande, hvor Folk ikke forstaae, med hvilken Kunst eller Snildhed saadant kan giøres, at Fiælen kan*) blive afrettet til saa stor en Hastighed, oppe paa Fiældene, at intet af det som følger Jorden (Landdyr) **) kan undgaae den Mands Løb og Hastighed, som haver Fiælene paa sine Fødder; men e) naar han lader Fiælene af sine Fødder, da er han ikke raskere end andre Folk; og maae det (uden Tvil) synes et stort Vidunder, hvor Folk ikke ere vante til sligt, men os synes det ikke underligt, thi vi ere vante dertil. Hvor derimod Folk ikke ere vante til saadant, da vil vel neppe findes saa rask en Mand, at ham jo betages al hans

mirum asser doceatur tantæ pernicitati etiam per ipsa montium juga inservire, ut nullum, quod humi graditur, animal pernicitatem ligneis istis vehiculis rite utentis eludere queat; quodque is exutus soleis istis ligneis cæteros cursu non superet: hæcque res (ni insigniter fallor) inexpertos, insolitâ quippe, in stuporem trahet, quæ nobis tamen, utpote oculatis testibus, mira non est. Meretur præterea commemorari, quod si istiusmodi asseres inexpertorum, licet cætera maxime pernicium, alligentur pedibus, pernicitati talium protinus

*) CC. *Uv.* reina, reini.
b) *iidem* sinu, ok þadan af fleyri (færri).
c) *iidem* tortryggiligur.
**) *iidem* töm má vera. *al.* veitir so mikinn.
d) *iidem* fliótleika.
***) *iidem* skal fordazt mega.
e) *iidem* þess á milli er hann.

c) mistænkelig.
*) kan blive vant til, skaffer.
**) skal kunne undgaae.
e) destimellem er han.

slíko vanir, þá man varla finnazt sua fimur madur, at eigi man af hanom taka allann fimleik, þegar slík tre ero bundin vit fætur hanom *). Nu vitum ver til sanns, ok eigum kost um vetur, þegar sniór er, at siá gnott þeirra manna, er slíkar listir kunna.

Nu gátum ver fyrir skaumno þeirra luta, er *f*) allmikil undur muno þikia i flezum stödum audrum, fyrir þvi at þat er i gegn allri natturu, er flest lönd önnur hafa, um dægra skipti, þviat *g*) solin skín jafnbiort her, ok mee jöfnum yl; jafnvel um nott sem um dag, mikinn luta sumars.

Þat

hans Hurtighed, saasnart saadanne Træer bindes til hans Fødder *). Dog vide vi med Vished, og have om Vinteren, saasnart der er Snee, Leilighed til at see en stor Mængde af de Mennesker, som kunne slige Kunster.

Vi have og kort tilforn meldet om de Ting, som ogsaa ville synes f) forunderlige i temmelig høi Grad, paa de fleeste andre Steder, thi det er imod al den Natur, som de fleeste andre Lande have, i Henseende til Dages og Natters Afverlinger, at nemlig Solen skinner her lige g) saa klart, og med lige Varme, saavel om Natten som om Dagen, en stor Deel af Sommeren.

Det

tinus officiant. Hujus autem rei nobis quam maxime comperta est veritas, cum occasio non raro offeratur, hiberna nive, visendi hujus artis peritos.

Mentionem quoque jam pridem fecimus eorum, quæ in remotis terris stupenda videbuntur, & concernunt noctium dierumque apud nos vicissitudines; nam quod sol magnam æstatis partem noctu diuque eodem fere calore parique lumine luceat, in regionibus nostris septentrionalibus, id plerarumque regionum exterarum naturæ vel situi adversum est.

 Ad-

*) CC. *Un. add.* sem nu höfum ver um rædt.

f) *iidem* allmikit undur man þikia i flestum laundum.

g) *iidem* her skinn sól jambiart ok jafnfagurt med.

*) som vi nu have talt om.

f) et temmelig stort Vidunder i de fleeste andre Lande.

g) lige lyst, og lige skiønt, med.

Þat má ok undarligt *) þikia her i landi á Mæri **), um myri eina, þá er *Biarkadals myri h)* er kaullot *i)*, at hvatki *k)* tre, er þar er ikastat, ok liggur þat þar III. ***) vetur, þá verdur þat af steini, ok hafnar ****) sua treit sinni natturo; ok þó at *l)* þvi se kastat i elld, þá glóar þat sidan sem steinn, enn ádur brann þat sem tre; ok haufom ver þá *m)* steina sena marga, ok i haundum hafda, er hálft

Det maae og synes underligt, som er her i Landet, paa *) Søndmør, angaaende en h) Mose, som i) bliver kaldet Birkedals-Myr, at hvad Slags k) Træe, som kastes deri, og ligger der i 3**) Aar, da bliver det til Steen, og aflægger ***) derved sin egen Natur; og om det end kastes l) i Ilden, da bliver det siden gloende som en Steen, i Steden for at det tilforn brændte som Træe; vi have endog seet og havt i Hænder mange af de Stene.

Admirationem quoque meretur, quod de loco quodam palustri, Biarkadals-mire *dicto, in districtu Mærensi, observatur: ligna enim ubi immissa sunt huic paludi, & per triennium ibidem jacuerunt, naturam illico suam exuunt, inque petram convertuntur; unde si flammis injiciantur, ignita & lapidum calefactorum instar apparent, quamvis ante, quemadmodum commune lignum, igne consumi possent: lapides istos complures*

*) CC. *Un.* litazt.
**) *iidem* á Mæri nordur.
h) *iidem* & 2 *ch.* Biörkudals-myr. *al.* Kióstudals.
i) *al. Membr.* kallat. CC. *Un.* heiter.
k) *al. Membr.* hvat.
***) CC. *Un.* natur *male.*
****) *iidem* þat tre.
l) *iidem* þat se i elld kastat.
m) *iidem* marga steina sena.

*) Nord paa Møre.
h) *S. Giraldus Topogr. Hib.* P. II. c. 7. ed. Camd. p. 718. melder og om een, ventelig den samme. Est & in Norwagia fons similis naturæ, sed tanto tamen efficacioris naturæ (efficaciæ majoris), qvanto ad frigidam zonam magis eccedit. In hoc non tantum ligna sed & lina, (lineæqve) laneæqve telæ per annum imposita, durissimum in lapidem congelantur. Unde & Gwaldemaro Danorum Regi nostris diebus regnanti, qvidam episcopus Norwagiæ Oxippale, qvod anno præterito probandi causa ab eodem susceperat, naturæ jam retulit bipartitæ.
i) hedder. k) hvad.
) Naatter. *) det Træe.
l) bliver kastet i Ild.

hálft hefer verit tre, þat sem upp hefer *) stadit ur myrinni, enn hitt steinn n) þat nidur hefer stadit i myrina. Nu má þat þó undarligt kalla, þviat su myr er i þeirri maurko, o) sem allzkyns ærinn vidarvöxtur er, ok sakar þat ecki, medan treit er i vexti ok grænt, enn þegar þat er haugguit, ok þat tekur at p) þorna, ok er q) þvi kastar i myrina, þá snízt þat til steins náttúru, ok hafnar tres náttúru.

Þeszir lutir ero mer allir kunnir, þviat þeir ero her i landi, ok hefi ek alla sena; enn hinir ero mer *) allir ukunnir, er annattveggia ero á Grænlandi r) edur á Islandi edur Irlandi, þviat þar hefi ek spur-

ne, hvoraf det halve, som haver *) staaet op af Mosen, haver været Træe, hint derimod Steen, som haver staaet n) ned i Mosen. Dette maae enddog dømmes saa meget meer underligt, da denne Mose ligger i en Mark, hvor der er stærk Vext af allehaande Skov, og hindrer det ikke, medens Træet er i Vext og grønt, men saasnart det er fældet, og det begynder at p) tørres, og det da bliver kastet i den Mose, da antager det Stenens Natur, og aflægger sin egen.

Alle disse Ting ere mig bekiendte, thi de ere alle her i Landet, jeg og haver seet dem alle; hine derimod ere mig *) alle ubekiendte, som enten ere i Grønland r) eller i Island, eller i Irland, (thi derpaa haver jeg spurt

plures & vidimus & manibus tenuimus, quorum dimidia pars, utpote paludi non immersa, lignum, dimidia vero, quæ submersa fuit, lapidem referebat. Accedit, quod palustris iste locus in fœcundo arboreto situs sit, & arbores succrescentes nihil detrimenti capiant, sed ubi excisæ fuerint & aresactæ, mox injectæ paludi, lapidis induere naturam, exuta lignea, cœperunt.

Omnia hæc, quoniam has in terra existunt, perspecta mihi sunt, incognita vero, quæ Grönlandiam, Islandiam, Hiberniam, aut quæ in mari has terras ambiente latent, con-

*) CC. *Un.* verit.
n) *iidem* er í myrina (myrinni) hefer stadit.
o) *iidem* er allzkyns er mikill vidar vöxtur.
p) *iidem* hrörna.
q) *iidem* þat þá. **) *iidem* okunnari.
r) *iidem addunt:* ok í hafi.

*) været oven før.
n) i Mosen.
p) førnes, raadne.
**) meer ubekiendte.
r) og i Havet.

spurdaga til hafs, edr i höfum þeim, er þar ero umhverfis.

So at ver skulum *s*) fleyra um þessi lönd ræda, þá eru þau *) met ymissum háttum, ok ero *t*) þau eigi aull med einum hætti, þviat þau undur, er annattveggia ero á Grænlandi edur á Islandi, þá ero bædi **) met ofurgángi froftz ok jökla, eda ellegar *u*) elldz ok bruna, edur met stórum fiskum, *x*) ok kynmörgum hafskrimslum; ok er hverttveggia þat land sua illt ok ***) snaudt, at þat er náliga ubiggianda fyrir þa sök. Enn

stillet min Forespørgsel) eller i de Have, som ere deromkring.

At vi nu skulle s) tale noget meere om disse Lande, da *) ere de af ulige Beskaffenhed, og t) ikke alle paa samme Maade, thi de Vidunder som falde, enten i Grønland, eller i Island, de bestaae i Overmagt af Frost og Iisbierge, eller og af u) Ild og Jordbrand, eller i store Fiske, og x) mange-artede Søe-Trolde; og er ethvert af disse Lande saa ondt og **) fattigt, at det er næsten ubeboeligt for den Aarsags Skyld. Men Irland er næsten det beste y) af de Lande, som man

concernunt; de his enim quæsivi.

Ubi de his terris plura narranda sunt, observandum, quod in multis, & quidem dispari ratione, inter sese dissentiant. Islandia enim & Grönlandia id commune habent, quod frigoris nivium & ignium vehementiæ sint subjectæ, ingentes adhæc balænæ variaque monstrorum marinorum genera accedant istas terras, quæ tam malignæ & pauperes sunt, at ea de causa incoli vix queant. Hibernia contra omnium fere terrarum, quæ cognitæ sunt, optima,

s) *al.* þó (nu) at vid skildum. *2 ch.* þó at ver skildum, met fleyrum háttum enn einum, af þeim löndum tala. *1 ch.* enn met ei num. *Membr.* þessi lönd, er nu um tölum ver, ero eigi met einum hætti.
*) *al.* miök med imsum lutum ok háttum.
t) *al.* þó eigi aull eptir.
**) CC. *Un.* af.
u) CC. *Un.* elldinga *vel* af ofurgángi.
x) *iidem & 3 chart.* mörgum ödrum siövar skrimslum. ***) *iidem* snarpt.

s) om vi end skulde. || om vi skulde, paa fleere end een Maade, tale om disse Lande. || end paa een Maade. || Disse Lande, som vi nu tale om, ere ikke alle paa eens Maade.
*) have de meget adskilte Ting og Beskaffenhed.
t) dog.
u) Lynen. eller: Overmagt af.
x) mange andre Uhyrer, Vanskabninger i Søen.
**) skarpt.
y) Land, af dem.

Enn Irland er *) náliga landa y) bez, þat er menn vitu, þó at þar vaxi ecki vín **) á, ok ero þar þó margir z) lutir þeir, er undarligir muno þikia, ok þó sumir, at þat land mun kallat vera helgara enn aunnur lönd, af þeim lutum, er þar þikia undarligir i.

Þat liggr á þeirri heimsins sidu, er sua vel er a) temprat saman met hita ok kulda, at þar verdur alldrei ofheitt ne ofkallt; (þvi þar verdur alldrei ofurhiti at meini um sumar, ok ecki ofurkulldi at meini um vetur); þviat öllum b) vetrum fædizt þar allt bufe uti, bædi saudir ok naut,

man kiender, endskiønt der *) ikke vorer Viin; dog ere der mange z) saadanne Ting, som billig maae synes underlige, og deriblant, at det Land vil kunne agtes helligere end andre Lande, formedelst nogle af de Ting, som deri synes underlige.

Det ligger paa den Side af Jordkloden, hvor a) Heede og Kulde ere saa vel blandede, at der aldrig bliver hverken for hedt eller for koldt; Alt for stærk Heede bliver der nemlig aldrig til Skade om Sommeren, og alt for stærk Kulde aldrig til Hinder om Vinteren b); thi alt Boe-Fæe, baade Faar

optima, quamvis vinum non producat, multaqve occurrunt ibidem, qvæ tum admirationem injicere possent, tum persvadere, qvod idem regnum aliis terris, ob mirabilia, qvæ ibidem occurrunt, habendum sit sanctius.

Sita vero est Hibernia in ea orbis parte, ubi calor & frigus tam mutuo temperata sunt, ut nimius calor, nimiumqve frigus locum non habeat; unde hac in terra nimius per æstatem calor, nimiumqve per hyemem frigus detrimentum non afferunt; nam qva-

*) CC. *Un.* nærr.

y) *iidem* land bezt þeirra, er.

**) *iidem* uppá.

z) *iidem* undarleger hluter, ok þeir sumer, er þat land kallazt (er kallat) helgara enn aunnur laund.

a) 2 *chart.* temprat hita ok kulda. CC. *Un.* tempratzt saman hiti ok kulldi.

b) CC. *Un.* & 2 *rb.* um vetrum öllum *vel* um öllum vetrum.

*) derpaa.

z) underlige Ting, og deri blant nogle, at. eller: for hvis Skyld det Land agtes helligere, end andre Lande.

a) der er saa vel sammenblandet Heede og Kulde. || Heede og Kulde ere saa lige fordeelte.

b) Det samme bekræfter *Girald. Topogr.* P. I. c. 25. p. 712. og efter ham *Rich. Staniburst. de Reb. Hibern. Append.* cap. 9. p. 233. og andre.

naut, ok c) náliga ero menn þar *) klædlausir bædi d) vetur ok sumar. Enn þat land er e) sua heilagt um fram aunnur lönd, at þár má ecki eiturkvikindi áþrífast, hverki ormur ne padda *), ok þó at þat se flutt þángat af audrum löndum, þá deyr þat þegar er þat kennir f) jörd edur stein. Ok þó at nokvot se tekit ur þvi landi, annathvert tre edur molld edur g) sandur, ok flutt i aunnur þau lönd, er eiturqvikindi ero i, ok er þeim sandi edur moldu sáid ikríngum h) þau, þar sem þá liggia þau, þá komast þau alldrei i) ut yfir hrínginn, ok þar k) liggia þau

Faar og Stude, græsses der alle Vintre ude paa Marken, og c) næsten ere Folk der *) uden Klæder baade Vinter og Sommer. Men det Land er e) saa helligt, frem for andre Lande, at derpaa kan ei trives noget forgiftigt Dyr, hverken Slange eller Tudse**), og om det endog føres did fra andre Lande, da døer det strax, saasnart det føler f) Jord eller Steen. Og om der bliver taget noget af det Land, enten Træe g), eller Muld, eller Sand, og ført til andre saadanne Lande, hvori der ere forgiftige Dyr, og den Sand eller Muld bliver saaet h) omkring dem, hvor de da ligge, da kunne de aldrig komme ud

quavis hyeme greges domestici ovibus & bobus constantes foris pascuntur, vestiumque tantum non expertes hiberno & æstivo tempore sunt incolæ. Terra vero ipsa sanctitate alias regiones tantopere vincit, ut animalia venenata, serpentes aut bufones illic conservari nequeant, ut quamvis ex aliis regionibus asportentur, mox, ubi terram aut lapides contingunt, emoriantur; & si lignum, pulvis, aut arena illinc in alias, ubi animalia venenata sunt, terras deportentur, sique hæc arena, aut pulvis circa locum, ubi quid vege-

c) CC. *Un.* ok eru þar menn.
*) *iidem* idiulausir. d) *iid. add.* um.
e) *iidem* & 1 *ch.* náliga sva.
*) *iidem add.* oc eingi önnr eytrkykkvændi.
f) *iidem* & 2 *ch.* kemur á bera jörd.
g) *iidem* annattveggia tre eda jörd eda.
h) *iidem* & 3 *ch.* i hring um eiturkvikinde.
i) *iidem* yfir þann hring. *Membr.* ut (um) þann hring.
k) *iidem* & 1 *ch.* deyia þau.

c) ere Folk der. kan og være: og findes der endog de Folk, som gaae nøgne.
*) arbeidsløse, frie fra Arbeide.
e) næsten saa. eller: i saa høi Grad.
**) og ingen andre forgiftige Dyr.
f) kommer paa bar Jord.
g) eller Jord eller.
h) strøet i en Cirkel omkring forgiftige Dyr.

þau aull daud i. Sua ok ef þu tekur tre þat, er ur landi þvi er, *) ok dregur þat i hríng um eiturkvikindi, sua at þu skerir *l*) jördina met trenu, þá liggia þau jamvel daud i þeszum hring. Þat er ok mællt um Irland, at jafnlítit *m*) eyland **) sem þat er, *n*) þá vitu menn þat varla, at jamnmargur se ***) heilagur madur sem þar. Þat er ok mællt, at su þiod er þat land bygguir er bædi grimm *o*) í ser, ok þar med drápgiörn, ok miök usidug; Enn sua drápgiörn *p*) sem hun

ud over den Kreds k), men ligge alle døde deri. Ligesaa, om du tager Træe, som er af dette Land, *) og drager det omkring forgiftige Dyr, saaledes at du skiærer l) Jorden med Træet, da ligge de ligesaa fuldt døde i denne Kreds. Det er og berettet om Irland, at m) saa liden **) en Øe som det er, n) saa veed man neppe nogensteds saa mange hellige ***) Mænd, som der. Videre fortælles, at det Folk, som beboer det Land, er baade grumt i sig, og derhos blodtørstigt, og meget usædeligt; men saa p) blodgierrigt som

venenatum animal existit, spargantur, circulum nunquam transeat, sed intra circulum moriatur tale animal. Sic etiam, si ligno, quod ex sancta hac regione desumitur, findas in orbem terram, ubi venenata animalia sunt, intra circulum mortua jaceant. De Hibernia porro narratur, quod alia terra tot sanctos vix ferat ac, quantula est, hæc insula; quodque natio, quæ hanc terram incolit, & ferox sit, crudelis, & male feriata. Ast quamvis crudeles sint incolæ, & sanctorum terra quam plurimis abundet, nullum tamen

M

*) CC. *Un. add.* sem nu ræddum ver um.

l) *iidem al. Membr.* & 1 *ch.* skedir, skedder jördunni. 1 *ch.* skerdir jördina. *al.* skatti jördinni.

m) *iidem* & *al. M.* jafnmikit.

**) *iidem* land. *al.* eydiland *male.*

n) *iidem* vitum ver varla jafnmarga helga menn, sem þar. *al.* jafnhelga menn sva marga. ***) *al.* ragur *male.*

o) *Mbr.* þiód, *forte pro* þat fólk — grimmt — drápgiarnt — usidugt.

p) CC. *Un.* drápgiarner sem þeir ero.

k) og der døe de. Dette berëtter og *Giraldus* P. I. cap. 23 & 24. og efter ham *Bromton* i Seldens eller Twysdens Samling col. 1073. og andre.

*) som vi nu talede om.

l) rister, rifler, giør Hull i.

m) paa en lige stor.

**) et lige stort Land.

n) vide vi neppe saa mange Helgene som der. || saa mange lige hellige Mænd.

***) feige.

p) blodgierrige som de ere.

hun er, ok sva margir sem q) þar ero helgir i þvi landi, þá hafa þeir r) þó aungvann af þeim drepit; ok allir þeir helgir menn sem þar ero, þá hafa þeir allir sótt-daudir ordit; þviat þeir hafa heilhugadir s) verit vit alla góda menn ok helga, þó at þeir t) hafi verit grimmir *) sin á millum.

Vatn eitt er þar i þvi landi, er helldur undarligt er sagt ifrá nátturu þesz; enn þat vatn er kallat a þeirra tungu *Logechag u*). Þar vatn er vel mikit at vexti; enn su er nátturu þessa vatns, ef þu tekur tre þat, er sumir menn kalla *Beinvidi x*), enn sumir *Hulfur*

som det er, og saa mange Helgene som der ere i q) det Land, saa have dog Indbyggerne ei dræbt nogen af dem r); saa at alle de hellige Mænd, som der ere, ere samtlig døde paa deres Sotte-Seng; thi de have været s) vel sindede mod alle gode og hellige Mænd, skiønt de t) have været grumme imellem dem selv indbyrdes.

En fersk Søe er der i det Land, om hvis Natur der fortælles noget temmelig underligt; Men den Søe bliver kaldet paa deres Sprog Logechag u). Den Søe er i sin Strækning temmelig stor; Men denne er Søens Natur, at om du tager det Træe, som nogle kalde Beenved, og nogle Hulff, men paa

men incolæ occiderunt, sed omnes eorum sancti naturali fato & sicca morte vitam finierunt; nam incolæ, qvamvis in mutua viscera sæviant, integrum tamen & benevolum omnibus sanctis & bonis viris animum servarunt.

Lacus est in ista terra insignis, Hibernorum lingva Logechag *dictus, de cujus proprietatibus mira narrantur. Natura nimirum est istius lacus, quodsi acceperis lignum, Latinis* Acrifolium *dictum, aliis autem* Beinvidi *vel* Hulfur, *& sic immiseris aqvæ,*

q) CC. *Un.* helgir ero i þeirra landi.
r) *iidem* öngva drepit af þeim, ok aller þeir, er þar eru helger, þá hafa sottdauder.
s) *iidem & cb.* heilhiartader, hreinhiartadir.
t) *iidem* se. *) milli sin sialfra.
u) CC. *Un.* Logeeag, Logechaeh, Logetagh, Logheehag. 2 *cb.* Lageehag. 1 *cb.* Lotechag.
x) *ita plerique, al.* Bomvidi, *certe culpa librariorum.*

q) deres Land.
r) Det beretter og *Giraldus* P. III. cap. 28. og 32. og efter ham *Bromton* col. 1078.
s) velvillige, redelige. t) ere.
u) *Giraldus* og *Bromton* anføre ikke Navnet, den første siger alene, at denne Søe ligger i Provintsen Ulster, og bliver det da vel den bekiendte Søe Lough-Neagh, hvorom og see Hamb. Magaz. 2 D. Pag. 156.

ur y), enn á Latino *Acrifolium* z), ok setur þu þat nidur i vatnit, sua at sumt stendur a) i jaurdunni, enn sumt i vatninu, enn sumt upp ur vatninu; þa verdur þat at járni er nidur stendur i jördina, enn þat at steini er i vatninu er; enn b) þat tre sem uppstendur or vatninu, c) þá er þat tre, sem ádur var þat. Enn þó at þu takir annarskonar tre enn þetta til freystni, þá hafnar þat ecki sinni nátturo, þóat þu setir þat i þetta vatn.

Þá ero þar enn kelldur tvær i fialli því er *Blandina* d) heitir, ok er þat e) náliga

paa Latin z) *Acrifolium*, og sætter du det ned i Vandet, saaledes, at noget staaer a) i Jorden, men noget i Vandet, og noget op af Vandet; da bliver det til Jern, som staaer ned i Jorden, men det til Steen, som er i Vandet; det b) Træe derimod, som staaer op af Vandet, det c) bliver Træe, som det var før. Men omendskiønt du tager andet Slags Træe, end dette, til Forsøg, da forsager det ikke sin Natur, uagtet du sætter det i dette Vand.

Videre ere der endnu to Kilder i det Field som kaldes Blandina d), og er det e) næsten

aquæ, ut pars fundum penetret, pars aqua cingatur, pars denique super aquam sit; tum pars illa, quæ fundo injecta fuit, ferrum, quæ aquis circumluitur, lapis evadat, & denique, quæ lacui non immergitur pars, non immutetur: Ast si aliud ligni genus experiundi causa accipias & lacui injicias, suam non exuit naturam.

Sunt adhæc fontes duo mirabilis naturæ, in monte Blandina, *qui fere desertus est,*

y) 1 *chart.* hylffur.
z) 2 *ch.* er kallat Agrifolium. *al.* Atrifolium.
a) CC. *Un.* nidur i jördina. *al.* tekur nidur i jörd.
b) *iidem* þat er (uppstendur) upp er ur vatninu, er tre sem adr.
c) 1 *ch.* er þat þó.
d) *ita plerique & Giraldus ed. Camd. p.* 701. *Membr. & Camd. Brit. ed.* 1594. *p.* 655. 657. Bladina. *al.* Bladma, Blandma, Benida, *certe legentium vitio.*
e) CC. *Un.* sem eydifiall eitt. 2 *ch.* i eydi. 1 *ch.* eydifiall.

z) bliver det kaldet Agrifolium.
a) ned i Jorden. || rækker (naaer) ned.
b) det derimod som er oven for Vandet, er Træe som tilforn.
c) det er dog.
d) Det er en Kiæde af Bierge, kaldet af Camden paa anførte Sted p. 657. Bliew Blemy, og i Gibsons Oplag af 1695. pag. 986. Sleiew Bloemy.
e) som et øde Field. || øde. || et øde Field.

liga eitt eydi-fiall; enn þær kelldur hafa undarliga nátturu. Aunnur *f*) kelldan hefer þá nátturu, ef þu tekur annathvert hvítann saud, edur naut, eda hross, eda mann, þann er *g*) hefer hvítt hár, ok *h*) þvær þu einhveriom lut þessara i þessu vatni, þá verdur *i*) þegar kolsvart. Enn þat er náttura annarar kelldunnar *k*), ef madur þvær ser þar i, hvort *l*) sem hann er raudur eda hvítur edur svartur, þá verdur hann *) sidan snióhvítur af hærum, sua sem hann se *m*) afgamall.

Þat vatn er ok eitt i þvi landi, er þeir kalla á sína tungu *Loghicha*, *n*); Enn í þvi

sten et øde Field; men de Kilder have en underlig Natur. Den eene af f) Kilderne haver den Natur, at om du tager, enten et hvidt Faar, eller Nød, eller Hors, eller et Menneske, som g) haver hvidt Haar, og h) toer du nogen af disse Ting i dette Vand, da bliver det strax kullsort. Det er derimod den k) anden Kildes Natur, at om Nogen toer sig deri, l) enten han er rød, eller hvid, eller sort, da bliver han *) siden sneehvid af graa Haar, som om han var m) ældgammel.

Der er ogsaa en Søe i det Land, som de kalde paa deres Sprog Loghicha. Men i den

est, siti. Alter fons eam proprietatem habet, ut si ovem, bovem, equum, aut hominem, quibus lana, pili, aut crines albent, aqua ejusdem fontis laveris, illico nigrescant. Fontis autem alterius ea est qualitas, ut si quis capillos, sive habeat eosdem rubicundos, aut albos nigrosve, laverit ejusdem aquis, mox decrepiti instar senis canescat.

Est insuper in illo regno lacus, ab incolis Loghicha *vocatus, in quo parva insula velut*

f) CC. *Un.* su kellda ber.
g) *iidem* hvíthærdur er.
h) *iidem* þuo þu einhvern þeirra (þenna) í vatni þvi. *i*) *al. add.* þat.
k) CC. *Un.* kelldu þeirrar.
l) *iidem* hvad lit sem adur (hefer) hafdi hann.
*) *iidem* sem.
m) *iidem*, *al. Mbr.* & 1 *ch.* elligamall madr.
n) *iidem* & *alii*: Logicha, Logita, Logetha, Logia, *forte Lagini stagnum* Giraldi P. III. c. 2. p. 735. & Stanihursti p. 237.

f) de Kilder medfører.
g) er hvidhaaret.
h) toe nogen af dem i det Vand.
k) denne anden Kildes.
l) hvad Farve han end (haver) havde før.
*) ligesom.
m) en ældgammel Mand.

i þvi vatni er hólmi einn lítill, *o*) sua sem flota-holmur se; hann flítur umhverfis vatnit innan, ok kemur*) her ok hvar at landi, stundum sua nær, at madur má stíga *p*) i hólminn, ok verdur þat optast á drottins degi. Enn su er **) náttura á hólma þessum; ef sá madur stígur i þann hólma er, siukur er, hvatki *q*) sott er hann hefer, ok neytir hann grasa þeirra, er i *r*) hólmanum vaxa, þá verdur han þegar heill: þat fylgir ok þeirri nátturu, at alldrei *s*) koma fleyri senn i, enn einn, þó at margir vili þvi ná; þviat *t*) hólmurinn flítur þegar frá landi, þegar einn madr er ikominn. Su náttura *u*) fylgir ok þess-

i den Søe er en liden Holm, o) ligesom det var en flydende Øe. Denne flyder rundten om i Søen, og kommer *) hist og her til Lands, undertiden saa nær, at et Menneske kan træde ud i p) Holmen, og det træffer oftest paa en Søndag. Men den **) Natur er der ved denne Holm, at om et Menneske, som er syge, træder i denne Holm, hvad Slags Sygdom q) han end haver, og spiiser han de Urter, der voxe i Holmen, da bliver han strax frisk. Det følger og med denne Egenskab, at s) deri kunne aldrig komme fleere ad Gangen, end een, skiønt mange ville naae det; thi t) Holmen flyder strax fra Landet, ligesaasnart eet Menneske er kommet deri. Den

velut natat, & ad hanc illamve crepidinis partem, circumcirca pervenit, quod, imprimis diebus dominicis fit, adeo ut homines illam conscendere queant: Insulæ istius ea est proprietas, ut quivis, quocunque demum morbo laboraverit, si herbis in insula crescentibus vescatur, sanus mox evadat; utque unus tantum singulis vicibus insulam hanc conscendere possit, quamvis plures adsint, qui ejus compotes fieri volunt; nam statim ac unus illam adscendit, crepidinem relinquit. Est & alia proprietas hujus insulæ, nimirum,

o) CC*Un*. ok flytur. *) *iid. add.* stundum.
p) *iidem* i þann hólma; enn þat verdur.
**) *iidem add.* ein.
q) *Membr.* hvada, *al.* hvad sott sem.
r) CC. *Un*. holminum.
s) *iidem* kemur fleyri senn i, þó at villdi, enn einn.
t) *iidem* & 2 *ch.* þegar flytur fra landi holminn, er einn kemur i. *u*) *iidem* er med.

o) og den flyder.
*) undertiden.
p) den Holm; men det skeer.
**) denne er een Egenskab.
q) hvad Sygdom som.
s) der aldrig komme fleere ad Gangen i den, skiønt de vilde, end een.
t) strax flyder Holmen fra Landet, naar een kommer deri.

þessum hólma, at hann flítur VII. *x*) vetur *y*) samfast i þessu vatni; enn þegar VII. vetur ero lidnir, þá flítur hann til lands i einhvoriumstad, ok grær vit annat land, sua sem hann *z*) hefdi jafnan þar vit verit. Enn medan sá tími *) er, þá heyrizt mönnum *a*) sem gnír *b*) mikill komi, líkur reidar-þrumu, ok eptir lidna þrumuna, þá siá menn slíkann hólma i vatninu, *c*) met sama hætti, vexti ok náttúro, sem fyrr; ok fer sua hveria VII. vetur eptir adra, at æ sem annar grær vid megin-land, þá kemur annar, ok veit þo eingi hvadan kemur.

Þá

Den Egenskab u) følger og denne Holm, at den flyder x) i denne Søe i y) samfælde 7 Aar; Men naar 7 Aar ere forbi, da flyder den til Lands paa eet eller andet Sted, og groer fast til den øvrige Strandbred, ligesom om den z) altid havde hængt ved samme. Men medens den Tid *) er, da a) høres det for Folk, ligesom om der kom b) et stærkt Knald, lignende et Torden-Skrald, og efterat Torden-Skraldet er forbi, da seer man i Søen en ligedan Holme, c) af den samme Beskaffenhed, Størrelse, og Natur som før; og gaaer det saaledes, det eene 7de Aar efter det andet, at saasnart som een groer til det faste Land, saa kommer der altid en anden, og ingen veed dog hvorfra den kommer.

Endnu

rum, quod septem annos non interruptos dictum lacum circumnatet: his autem exactis annis, ad ripam alicubi accedat & cum continente coalescat. Interea magnus fragor tonitrui instar auditur, & mox nova insula, figura, magnitudine & natura priori similis apparet: & hæc serie temporum non interrupta contingunt, adeo ut quoties insula quædam cum continente coalescit, mox alia succedat, loco, unde veniat, incognito.

Datur

x) *al. hic & infra:* VI. *al.* tvo. *al.* nætur *male.*

y) CC. *Un.* stadfast.

z) *iidem & cb.* þat. *) *iidem* stendr yfir.

a) *iidem* manni.

b) *Membr.* 2 *cb. & alii:* dunur, dinur, dyn.

c) CC. *Un.* sem adur var, med vexti, ok med jafnri natturu.

u) er og ved. x) 6, 2 Aar.

y) stedse, uden Ophør i.

z) det ɔ: det faste Land, havde hængt ved den ɔ: Holmen. *) staaer paa.

a) kan man høre.

b) en stærk Dundren.

c) som der var tilforn, af Størrelse og lige Natur.

Þá er þar enn ein ey lítil i þvi landi, er *d)* heitir a þeirra tungu *l'Hisglum e)*; þar er miök mikil manna bygd i ey þeirri, ok *) er þar ein kyrkia i, þviat **) mikit fólk er i eyunni, sem vera man ein kyrkiusókn; enn þó at menn andizt þar, þá ero þeir ecki i jörd grafnir, helldur ero þeir reistir upp umhverfis kyrkiuna, eda vit kyrkiugardinn, ok standa þar upp sem kvikir menn, met þornodum aullum limom, ok uskauddo öllo hári ok nauglum, ok funa alldrei, ok ecki falla þeir, ok *f)* alldrei setz þar fugl á; ok má þar hver *g)* fram á leid kenna, sá er eptirlifir, sinn

Endnu er der en liden Øe i det Land, som d) hedder paa deres Sprog l'Hisglum e). Paa den Øe ere meget mange Boeliger for Folk, der *) er og en Kirke, thi der er **) meget Folk paa Øen, som kan være omtrent et Kirke-Sogn; Men omendskiønt Folk døe der, da blive de ikke begravne i Jorden, men blive reiste rundt omkring Kirken, eller op til Kirkegaarden, og staae der op og ned som levende Mennesker, med alle Lemmer fortørrede, og alt Haar og Negle aldeeles uskadde, og raadne aldrig, falde ei heller ned, og aldrig f) sætte Fugle sig derpaa; saaledes kan der enhver g), som lever efter, kiende sin

Datur adhæc alia parva insula, qvi lingva Hibernica l'Hisglum *vocatur, freqvens admodum incolis, in qva templum est, nam incolarum numerus respondere videtur cœtui, qvi uni parochiæ solet adscribi. Qvamvis moriantur ibidem homines, non humo mandantur, sed undiqvaqve circa templum aut ad cœmiterii septa erecti, membris exsiccatis crine & ungvibus non mutilati, & corpore, qvod avibus non infestatur, putredinis experte, vivorum ad instar hominum perdurant; ita superstitum qvilibet patrem, familiam-*

d) CC. *Un.* þeir kalla.
e) *ita plurimi & optimi*, *al.* Hisglum, Misgloer, Mhisgluer, Inhisgluera, Hiogluer.
*) CC. *Un.* stendur.
**) *iidem* sva nockut mikit.
f) *iidem & ch.* ecki falla (þar) fuglar á (á þá).
g) *iidem* er (vill ok) epter lifer, kenna (sinn frænda ok) allar sinar kynkvísler.

d) de kalde.
e) Skal ligge i Provintsen Connaught, men dette dens Navn træffer jeg ei med Vished hverken der, ei heller i Ulster, hvor og saadan en Øe berettes at være.
*) staaer.
**) ere omtrent saa mange.
f) falde Fugle derpaa (paa dem).
g) hver som vil, og lever efter, kiende sine Paarørende og alle sine Slægtskabs Greene.

*) sinn födur, ok allar sínar kinkvíslir, þar sem hann er af kominn.

Þá er þar enn vatn eitt mikit; þat heitir *Loghre h*); enn *i*) i því vatni liggur ey ein lítil; þar éro hreinlífis menn, þá er kalla má hvert er vill Kanunka edur Herimita, ok *k*) ero þeir met sua miklum fiölda, at þar er fullt allt *l*) af; stundum eru þeir fleyri enn stundum. Enn sua *m*) er sagt frá ey þeirri, at hun er heilsusöm *n*) ok eigi sótt-hætt *o*), ok seinna elldazt menn i ey þeirri enn i audrom stödum *p*) á meg-

*) sin Fader, og alle sine Slægtskabs Greene tilbage i Tiden, som han er kommen af.

Endnu er der en stor fersk Søe; den hedder Loghre; Men i) i denne Søe ligger en liden Øe; der ere reenlivede Mænd, som man kan kalde hvilket man vil, Caniker eller Eensiddere, k) og ere de i saa stor Mængde, at den heele Øe er l) fuld af dem; stundum ere de dog fleere end paa andre Tider. Men m) saaledes fortælles der om denne Øe, at den er sund, og sikker (ikke farlig o) for Sygdom, saa at Folk paa den Øe ældes langt seener,

liamque, cui ortum debet, demortuam, successive intueri & cognoscere potest.

Est porro ibidem stagnum ingens Loghre *dictum, & in illo insula, ubi sunt, qui castitati sacramentum dixerunt, quos Canonicos aut Eremitas vocare licet; maximus est horum in insula numerus, qui tamen nunc crescit, nunc decrescit. Narratur de hac insula, quod admodum salubris sit, & ejus incolæ senio tardius quam in continente con-*

*) *al.* forfödur *vel* födurfedr.
h) *ita plerique, alii?* Legri, Logrchel, Logur, Loghinen, Vogriel,
i) *iidem* þar liggur ein litil ey i því vatni, ok eru — þar í, þeir.
k) *iidem* enn þó.
l) *Membr.* fullt kvennt af. *CC. Un.* full Conventa. *al.* at nær er otal. *al.* ok ero sva nær otal. *m*) CC. *Un.* þat.
n) *iidem & al. Membr.* heilsöm.
o) *iidem* ecki sottnæm, sóttal, sóttul (*quibusdam male* skotal *vel* skottal.) *al.* ósottnæm. *al. Membr.* oc ecki sottnæ.
p) *iidem* annarstadar í landinu.

*) sine Forfædre, sin Farfader.
i) der i den Søe, ligger en liden Øe, og ere — derpaa, hvilke.
k) men dog. eller: de ere endog.
l) fuldkommelig besat af. || der er et heelt Convent. || at det er næsten utalligt. || andre: og ere næsten utallige.
m) det.
o) ikke farlig for Sundheden. || og ikke blive Folk syegelige, de ældes og seener.

á meginlandi. Enn þegar menn elldazt sua miök edur sykiazt, at þeir siá sinn *) enda-dag **) af Gudi ætladann, þá verdur q) at flytia þá or eyunni til lands, þar r) þeir skulo andazt; þviat einginn má s) i eyunni líflatinn verda af sóttum; enn ***) sykiazt má madur þar, enn ecki ****) deya, fyrr enn ur er fluttur.

Þá er þar enn eitt mikit vatn er þeir kalla á sina tungu *Logherne t*); i þvi vatni er þeszkonar mikill fiskafiölldi, er menn

seener, end paa andre Steder p) paa det faste Land. Men naar Folk blive saa meget gamle eller sygelige, at de see deres *) Endeligt **) bestemmet af Gud, da maae man føre dem fra Øen q) til Lands, hvor r) de skulle døe; thi ingen kan s) paa Øen miste Livet af Sygdomme; vel kan En der blive syg, derimod ikke døe, førend han er ført derfra.

Endnu er der en stor farsk Søe, som de kalde paa deres Sprog Logherne t); I den Søe er en stor Mængde Fiske af det Slags,

conficiantur; ast quoties senio aut morbo tantopere deteruntur, ut diem suum emortualem a Deo ordinatum præsagiant, ex insula in locum quendam continentis, ubi emori queant, migrent; nam vitam amittit nemo hac in insula, licet morbum contrahat.

Aliud stagnum ingens est ab incolis Logherne *nuncupatum, in quo tanta piscium, qui esoces dicuntur, copia est, ut per totam insulam circumferantur, victuique copiose inser-*

N

*) CC. *Un.* eindag.
**) *iidem* fyrirætladann af Gudi.
q) *iidem* þá or flytia eynni, ok i einhvern stad til landz.
r) *iidem* sem hann skal andazt. *Membr.* & 2 *cb.* hann má deya.
s) *iidem* líflátinn verda i ey þeirri; má madur þar sykiazt, enn ecki skilzt aund hanns (sálin) vid likama fyrr &c.
***) *iidem* sinkur má madr þar verda.
****) *iidem* andazt.
t) *iidem* Laugerne. 1 *cb.* Loghorn.

p) andensteds i Landet.
*) bestemte Dag beskikket. **) forud bestemt.
q) og til noget Sted paa det faste Land.
r) enhver skal. || kan alene døe.
s) paa den Øe blive af med Livet; et Menneske kan blive sygt der, men hans Siæl skilles ikke fra Legemet førend.
t) *Girald.* P. II. c. 9. fetter denne Søe i Ulster, den kaldes og Lough Erne (paa Latin Ernus lacus) i Camd. Brit. ved Gibson p. 1009. Ellers nævner *Giraldus* P. III. c. 40. og *Staniburst* efter ham p. 260. Stagnum Lochyrenum eller Locherinum, men i Irlands midderste Deel, saa dette maae være Lo-Dearn eller Lo-Rec paa Mordens Kort over Irland i Camd. Brit. ved Gibson.

menn kalla Laxa; enn sá fiskur gengr sva gnógr *u*) um allt land þeirra, at þeir hafa ærinn til síns bords. Eyar ero þar margar i því vatni; enn ein er su ey þar, er *x*) þeir kalla á sina tungo *Kiartenag y*). Su ey væri hæfilig at byggia fyrir *z*) mikilleika sakir, ef menn þyrdu at byggia hana; Enn þat er mælt um þá ey, at diöflar hafi jafnmikit *a*) vald yfir helmingi eyar þeirrar, sem i siálfu *b*) helviti; ok þeim sinnum er freystnir menn hafa þat *c*) giort til raunar, þá hafa þeir sua sidan frásagt, at jafnmargar þrautir ok *) pínslir hafa þeir þar þolat af kvölum,

Slags, som man kalder Laxe; men den Fisk gaaer saa u) overflødig til deres heele Land, at de have nok deraf til deres Bord. Der ere mange Øer i denne Søe; men den Øe er der een iblant, som x) de kalde paa deres Sprog Kiartenag y). Den Øe kunde være beqvem til at beboes, for Størrelsens Skyld, dersom Folk torde besætte den; men det siges om den Øe, at onde Aander have lige saa stor Magt a) over dens halve Deel, som i b) Helvede selv; og saa ofte som nysgierrige Folk have c) giort det, til Forsøg, da have de siden berettet saaledes, at de have udstaaet der ligesaa mange Trængseler og Plager af

inserviant. Insulæ sunt multæ hujus stagni, quarum una præsertim notabilis, ab Hibernis Kiartenag *dicta, quæ, si quantitatem ejus spectes, incoli facile posset, si metus non prohiberet; nam de illa perhibetur; quod mali genii dimidiæ insulæ æqualem ac inferni habeant potestatem; unde quoties audaculi homines periculum manendi in hac insula parte fecerunt, narrarunt se tot calamitatibus objectos fuisse, quot in orco animæ perferre dicun-*

u) *Membr. & 2 ch.* gnogt.
x) CC. *Un.* þar kallaz.
y) *ita Membrana, nec non* Kertmach, Kertinagh (*v.* ach), Beran. *chartæ* Katarag, Keremach.
z) CC. *Un.* mikilleika.
a) *iidem & M.* velldi í.
b) *Membr. & 2 ch.* halfu. 1 *ch.* heitu.
c) CC. *Un. & 2 ch.* þess freystar *it.* próvar. *ch.* giört til freystni.
*) *iidem* pislir.

u) i den Overflødighed.
x) der kaldes.
y) Dens Navn finder jeg ei med Vished, hos dem jeg haver ved Haanden, men Tingen nævner Giraldus P. III. cap. 5. p. 717.
a) i.
b) det halve. || det heele.
c) forsøgt derpaa. || prøvet det. || giort Forsøg derpaa.

um, sem sagt er frá at sálir þoli i helvíti. Enn i audrum helmingi *d*) eyarinnar, þá er þar kyrkia ok kyrkiugardur um, ok er þó nu hvertveggi helmingur audur; enn sua er sagt frá, at yfir þeim helmingi eyarinnar, er kyrkian stondur i, þa hafa dióflar ecki vald.

Þat gerdizt enn *) á þvi landi, er undarligt man þikia, at menn veiddu i skógi eitt þat kvikindi, er *e*) eingi kunni frá at segia, hvert helldur var madur edur annat dyr; þviat menn fengu eigi mál af þvi; **) ok ecki urdu menn varir vit, at þat skildi *f*) manna mál; enn þat var *g*) þó at öllu vaxit sem madur, ok

af Piinseler, som der fortælles, at Siælene lide i Helvede. Men i den anden halve Deel d) af Øen er der en Kirke, og Kirkegaard omkring, og ere dog nu begge Halv-Deele øde; dog berettes der saaledes, at Diævle have ingen Magt over den Halvdeel af Øen, hvori Kirken staaer.

Det hændtes end videre *) i det Land, som maa synes underligt, at man fangede i Skoven saadan en Skabning, som ingen e) kunde forklare, enten det var et Menneske, eller et andet Dyr; thi man fik ikke Ord af det; man blev **) og ikke vaer, at det forstod f) menneskelig Tale; men det var g) dog i alt dannet som et Menneske, og havde baade

dicuntur: In altera dimidiæ insulæ parte est templum & cæmeterium, utraque tamen insulæ pars incolarum vacua: fama tamen fertur, quod dæmones loco, ubi templum est, non dominentur.

In hoc porro regno contigit, quod mirum videbitur, nimirum; in sylva quadam capiebatur fera, de qua, homone an brutum esset, nemini constabat, nam verba ab illa elici non poterant, incompertumque, num sermonis humani intelligens esset; fabricam tamen cor-

d) CC. *Un.* er kyrkia ein i eyanni.
*) *iidem* til nylundu.
e) *iidem* eingir vissu (eingi madr vissi). 2 *ch.* at menn vissu eigi. 1 *chart.* at ulióst var mönnum.
**) *iidem* enn þo *sine dubio male*.
f) *iidem* mál manna.
g) *al.* sva vaxit (líka vaxit) at öllum lutum.

d) *v.* en Kirke paa Øen.
*) som en Nyhed.
e) ingen vidste at. || at Folk vidste ikke. || at det var uklart for Folk.
**) dog vaer.
f) Menneskers Maal, hvad Mennesker talede.
g) saaledes voxet i alle Ting.

ok hafdi bædi hendur ok fætur ok manns anlit; enn hári var vaxinn allur likamur þess utan, sem annarra dyra, enn *h*) manstædi at endilaungu baki, ok þar á fax sem á rossi, ok fell bádo-megin ryggiar ofan, sua sidt at *i*) slæddi jörd, þegar er þat kvikindi geek biugt. Þat *k*) vænti ek, at ek hafi nu getit flestra þeirra luta, er þar ero ordnir af siálfri landsins nátturo, sua at menn þikist *) fyrir víst sannindi afhafa.

Nu þikir mer vel rádit, at ek **) hefi þá forvitnazt til slíkra luta, þviat margir

baade Hænder og Fødder, og Ansigt som et Menneske; derimod var dets heele Legeme uden paa bevoxet med Haar, ligesom paa andre Dyr, men h) et Manstade langs ad Ryggen, og Manke-Haar derpaa, som paa et Hors, og det hængde ned paa begge Sider af Ryggen, saa sidt, at i) det slæbede paa Jorden, naar dette Kreatur gik krumt. k) Jeg tænker, at jeg nu haver meldet om de fleeste af de Ting, som der ere fremkomne af Landets egen Natur, saavidt man kan synes at have Vished om samme.

Jeg maae nu ogsaa agte det vel truffet, at jeg saaledes haver efterforsket slige Ting,

corporis humani accurate referebat, adeo ut haberet manus, pedes, & faciem humanam; totum autem corpus, ut reliquorum animalium, pilis consitum, tergumque illi totum jubatum, capillamentis, cum prona incederet, ad terram usque demissis. Jam spero me plurimorum mentionem fecisse quæ vera habentur, & ipsius terræ qualitatibus ortum debent.

Bene mihi consuluisse videor, quod de talibus rebus percontatus fuerim, nam multos

h) 1 *cb.* man stód. *Membr* & 1 *cb.* enn at endilaungu baki, þá var vaxin sem man-(mön-) stædi á hrosi, met storu hári ok sidu, oc fell bádumegin ofan hryggiar, sva dragnadi á jördu.

i) 1 *cb.* stædi jörd, þat kvikindi geek biugt.

k) CC. *Un.* þess vænti ek, (at getit se) at flestra luta munu ver getit hafa þeirra, er af sialfri landzins nátturu eru.

*) *al.* víst vita sanninde af. **) *al.* hafdi.

h) en Man stod. || men langs efter Ryggen var der voxet som Manstade paa et Hors, med stort og sidt Haar, og faldt dette Haar paa begge Sider ned fra Ryggen, saa at det slæbede paa Jorden.

i) det kunde røre Jorden, det Kreatur gik krumt.

k) det tænker jeg, (at der ere opregnede) at vi have erindret de fleeste af de Ting, som reise sig af Landets egen Natur.

ir muno sva ufródir vera, at eigi muno heyrt hafa slíka luti fyrr; ok man undarligt þikia, ok þo fródleikur i flestum *) at heyra. Enn met þvi mer heyrdizt sua i ordum ydar, at enn mundi þeir lutir eptir vera nockurir, er undarligir þætti, hvert þat væri af landsins nátturu edur androm hætti **); þá vilium ver helldr tilmæli veita, at eigi liggi sá lutur eptir, er ydur þikir ***) umrædu verdur, met þvi at ver höfum *l*) tekit þessa rædo.

Enn ero þeir lutir nockurir *m*), er undarligir munu þikia, ok ero þeir ecki af landsins nátturo, helldur af jardteikn um heilagra manna, ok vitum ver til sanns

Ting, thi der ville vist findes mange saa ukyndige, at de ei have før hørt saadanne Ting; sligt vil og synes underligt for de fleeste, og dog et Slags Underviisning, *) i at høre det. Men efterdi det er kommet mig saaledes for i Eders Tale, som der endnu maatte staae nogle saadanne Ting tilbage, som kunde synes forunderlige, enten sligt nu er kommet af Landets Natur, eller paa anden Maade **); da vilde vi og giøre den Anmodning, at ingen saadan Ting maae lades tilbage, som Eder synes Omtale værd, efterdi vi dog have l) indladt os i denne Tale.

Endnu ere der nogle saadanne Ting m) som kunne synes forunderlige, dog de ikke reise sig af Landets Natur, men af hellige Mænds Jertegn, og vidr vi n) med Vished, at

tos adeo rudes puto, qui ista prius non inaudiverint, quæ nihilo minus mira sunt & ad eruditionem ampliandam faciunt: Ast cum ex verbis tuis conjici posse videatur, superesse plura stupenda quæ dici possent, sive terræ genio sive aliis causis adscribenda sint, quæso, cum de his loqui cæperimus, ne quæ commemoratione digna judicas restent.

Sunt quidem plura admiratione digna, quæ derivari possunt non ex loci natura, sed ad sanctorum virorum miracula, quæ certi novimus esse vera, pertinent. Quædam interim

N 3

*) CC. *Un.* er heyra.
**) *iidem hic add.* einhverium þeim, sem umrædu þættu verder vera.
***) *iidem* umrædligr.
l) 2 *cb.* tiltekit þessarar rædu.
m) *Membr.* & 2 *cb. add.* ok adrir.

*) som høre.
**) som kunde synes værdige at tale om.
l) begyndt.
m) følgende, og andre.
n) til visse, at de ere sande.

sanns *n*) at satt er. Sumir lutir ero ok þeir, er ver vitom eigi til sanns, hvert sannir ero edur ecki, edur af umrædo manna, ok er þo þat *) almæli þar á landi; enn þessa luti vitum ver fyrir víst sanna at vera.

I vatni þvi sama, er ver nefndum fyrr, er *Logherne o*) heitir, þar liggur ey ein litil, er kaullot er *Misdredan p*). Þar var einn heilagur madur, sá er *Diermicius q*) het, ok hafdi hann ser þar kyrkio, þá er hann sat at. Enn i þá kyrkio, *r*) edr kyrkiogard, er hann vardveitti, þá mátti

at det er sandt. Der ere og andre Ting, som vi ikke vide med Vished, om de ere sande eller ei, eller og af Folke-Snak alene, og er sligt dog et almindeligt Rygte der i Landet; men disse Ting vide vi for vist at være sande.

I den o) samme Søe, som vi nævnede før, og som hedder Logherne, ligger en liden Øe, som bliver kaldet Misdredan p). Der var en hellig Mand, som heed Dermicius, og havde han sig der en Kirke, hos hvilken han havde sit Sæde. Men i den Kirke r) eller Kirkegaard, som han forestod, maatte

interim sunt, quorum veritas nobis non æque constat, quamvis in omnium incolarum ore versentur: sequentibus autem fidem derogare nulli possumus.

In stagno, cujus mentionem antea injecimus, Logherne *dicto, insularum est una* Misdredan *vocata, ubi sanctorum quidam* Diermicius *templum, ubi permaneret, habuit: Idem vero templum, & quod ei adjectum est cæmeterium, nemini creaturæ fœmineæ fas erat ingredi, a qvo*

n) CC. *Un.* vifs at fanner ero.

*) *iidem* almællt.

o) *iidem & alii:* i þvi vatni er Loghri, Logher, Logur. 1 *cb.* Loghorn.

p) *Membr. Un. & al.* Inisdedran, Inisclod- (*v.* Inhiskled-) ran, Inhiskladrau, Inhisolodran, Inhisdradran, Inhosdoran, Inholsdo, Inlhodo, Misolodrara, Nichisdodran *ex variis librariorum conjecturis.*

q) *alia:* Diernicius *utrumqve forte pro* Dermitius.

r) CC. *Un.* ok i þann.

o) I den første Søe som hedder Loghre.

p) Dens Navn treffer jeg ikke, men Tingen have de Engelske: Texten her anseer denne Søe for eet med den forrige, hvor Djævlene regiere, og som de Engelske sette i Ulster. De Engelske derimod ansee den for eet med den Søe i Mounster, hvor ingen kan døe. Men og det kan bringes til Eening, naar man antager Navnet Loghre, som nogle Afskrifter have; ellers berettes og saadan en Kirke at have været i Ulster, hvor Qvindekiøn ei maatte komme, og derved kan dette ogsaa bringes til Eening.

r) og i den.

s) mátti ecki kvennkvikindi þar ìkoma; ok kunno þau öll *t*) vit þvi at siá; hverttveggia fuglar ok adrar ſkepnur, þau er mannvitslaus varo, þá kunno þetta varazt sua ſem menn, ok freiſtar ecki kvikindi þar inn at gánga i kyrkiuna eda þann kyrkiugard, þat kvennkent er; ok aungo hlídir *u*) þo at freyſti.

[*x*) Þar var ok enn i þvi landi heilagur madur einn sá er *Kævinus y*) het, á bæ

te s) intet levende Dyr af Hunkiønnet komme ind; de kunde og alle t) tage dem vare derfor; baade Fugle og andre Skabninger, som vare ufornuftige, kunde dog undgaae dette, ligesom Mennesker, saa at intet Dyr, som er af Hunkiønnet, forsøger at gaae der ind, enten i Kirken eller i den Kirkegaard; det gaaer og ikke an for noget Dyr, u) skiønt det forsøger derpaa.

[x) Der var og endnu i det Land en hellig Mand, som hedde Kævinus y), paa den Gaard

a quo & ſibi cavere animalia, aves & idgenus reliqua, humanæ rationis expertia poterant, nec profecto eſt, quæ audeat ingredi, vel poſſit, etſi tentet, templum hoc aut cæmeterium ſequioris ſexûs creatura.

Fuit adhæc in hoc regno unus e ſanctorum globo nomine Kævinus, *villam* Glumelha-

s) *iidem omnia quæ ſequuntur ita exhibent:* má ecki kvikindi í koma, ok þau er mannvizlaus eru kunna vidsiá at veita, ok vilia eigi freysta, ok einga leid lyder at freysta.

t) *al. Membr.* vidsiá at veita. *al.* þat at siá.

u) 2 *cb.* dugir at freysta.

x) CC. *Un. hæc ita contrahunt:* þa het Kæipenus einn heilagur madur, enn hann var mæliga einſetumadr; frændi hans var þiónostosveinn hans, ok unni hann ſveininum mikit; enn hann.

y) 3 *chart.* Kevinus. CC. *Un.* & *cb.* Kæipenus. *al.* Keipinus, Keipnus, Kerpinus, Kervinus, Kapinus.

s) maae intet levende Dyr komme ind; endog de som ere ufornuftige, kunne tage sig vare derfor, og ville ikke forsøge det, det gaaer og paa ingen Maade vel af at forsøge derpaa.

t) skiønne paa det.

u) at forsøge.

x) Endnu var der en hellig Mand, ved Navn Kæipenus; men han var næsten en Eensidder; Een hans Slægtning var hans Tieneste-Dreng, og elskede han Drengen meget; men den ne.

y) *Giraldus* kalder ham pag. 726. Keiwinus, pag. 727. 740. Keiuinus. *Bromton* Keywinus.

á bæ þeim er *Glumelaga* z) heitir, ok var hann i þann tíma náliga sem *) Einsetumadur, ok giördizt þessi atburdur i hanns tíma, er nu vilium ver fráſegia. Þat**) bar ſua til, at hann hafdi eirn ungann mann hiá ſer, frænda ſinn, þann ſem þionadi hanom, ok unni hann þeim ſveini mikit. Sveinn þeſsi] tók at ſykiazt fyrir hönum, ok *a*) vard ſótt hans ſva hörd, mikil, ok þung, at hann vard ban-vænn. Enn þat var *b*) i þann tíma um vorit i Martio manadi, er ſóttir manna verda ſem ***) hættaztar. ****) Enn þá geordiſt ſua til, at ſveinninn beiddizt af Kævino frænda

Gaard, ſom kaldes Glumelaga, og var han i den Tid næſten ſom en *) Eenſidder, og ſkedde da denne Tildragelſe, ſom vi nu ville fortælle, i hans Tid. Det hændte ſig, at han havde en ung Perſon hos ſig, ſom var hans Slægtning, og ſom tienede ham, og elſkede han den Dreng meget. Denne] Dreng begyndte at blive ſyg for ham, og a) blev hans Sygdom haard, ſtærk, og tung, ſaa at han ſyntes at ſkulle døe. Men det var b) paa den Tid om Foraaret i Martii Maaned, da Folkes Sygdomme blive de **) allerfarligſte. ***) Men da hændtes det ſaaledes, at Drengen begiærede af ſin Frænde Kævino, at

melhagam *inhabitans, fuitque propemodum Eremita, cum, quod mox narrabimus, evenit. Habuit forte apud ſe juvenem quendam ſibi conſanguineum, qui ipſi, cætera chariſſimus, famularetur. Aſt juvenis iſte tantum morbum contraxit, ut lethalis tandem videretur, eo quidem anni tempore, nimirum menſe Martio, cum morbi quam maxime periculoſi ſunt: Juvenis porro iſte Kævinum cognatum ſuum rogavit, ut daret ſibi pomum, quo gravitatem morbi levaret: eo autem tempore poma non facile acquiri poterant, nam vere*

z) *Giraldo* l. c. Glindelachan cf. p. 725. 729.
*) CC. *Ur.* Munkr.
**) *al.* giördizt ſva.
a) CC. *Un.* & 2 *cb.* þyngdizt ſótt hans, ſva at honum þótti hann likligur til dauda (lifláts).
b) *iidem* i Marcio manadi um vorit. *al.* Aprili. *al.* i Mario Meſſo *male.*
***) *iidem* heitaſtar, hardaſtar.
****) *al.* ok ſva gördizt.

*) Munk.
a) forøgedes hans Sygdom, ſaa at han ſyntes ham ligeſt til Døden (at miſſe Livet).
b) om Foraaret i Martii-Maaned, andre April; andre ved Mariæ Bebudelſe.
**) hidſigſte, haardeſte.
***) og hændte det ſig ſaa.

da sinum, at hann skylldi gefa hanom epli, ok sagdi, at *c*) sótt sin mundi þá lettari, ef hann fengi [*d*) hanom þat hann beiddizt; enn til þess var þa ecki líkligt i þann tíma, at þá mundi epli *) fázt; þviat þá hit fyrrsta tók brum at **) þrutna um vorit á aullum aldinvidi til laufs. Enn fyrir þvi hinn helgi Kævinus harmadi siukleika frænda sins miök, ok þat annat, at hann mátti eigi þat hanum fá, er hann beiddizt; þá fell hann til ***) bænar, ok bad þess Gud, at hann sendi þeim nockora þá luti, er frændi hanns tæki huggun af þvi, sem hann gyrntizt.] Enn at lokinni bæn, þá geck hann ut ok sazt um;

at han skulde give ham Æbler, og sagde, at c) hans Sygdom vilde da blive lettere, om han d) skaffede ham hvad han begiærede; men det saae ikke ud dertil paa den Tid, at da skulde faaes Æbler; thi da var det det allerførste, at Knopperne begyndte om Foraaret at skyde til Blade, paa alle Frugt-Træer. Men efterdi den hellige Kævinus sørgede meget over sin Slægtnings Sygdom, dernæst ogsaa, at han ikke kunde skaffe ham det, som han begiærede; da faldt han ned til *) Bøn, og bad Gud derom, at han vilde sende dem nogle saadanne Ting, af hvilke hans Frænde kunde hente den Trøst, som han begiærede. Men da Bønnen var fuldendet,

vere tam novo frondescere arbores primum cœperant. Sed cum sanctus ille Kævinus morbum consangvinei sui doleret, & quod juvenis petiit, acquirere non posset, ad precandum se prostravit, Deumqve petiit, ut aliquid, quod cognato suo solamen adferret, daret: post precationem exiit domo, & circumspiciens vidit arborem magnam, quæ Salix dicitur; cujus ramusculos, solatium velut exspectaturus, cum inspiceret, poma, eorum ad instar, quæ justo

O

c) CC. *Un.* & 3 *chart.* þá mundi sótt hanns letta.

d) *iidem seqventia ita contrahunt*: þat; enn þat var ecki audfengit i þann tíma; Enn inn helgi Kæipenus fell til jardar, ok giördi bæn sina til Guds, at hann skylldi senda hanum nockura huggun um þetta mál.

*) *al.* fá.

**) *ita quidem* CC. *Un.*, *alii*: þorna.

***) CC. *Un.* jardar.

c) da vilde hans Sygdom lettes.

d) kunde faae det; men det var ikke let at faae paa den Tid; men den hellige Kaipenus faldt ned til Jorden, og giorde sin Bøn til Gud, at han skulde sende ham nogen Trøst i denne Sag.

*) Jorden.

um; enn skamt frá husi hanns stod píll e) einn f) mikill at vexti; enn hann leit uppi kvistu píllsins, sua sem væntandi miskunar þadan, edur nockurrar huggunar; þvi nærst sá hann at vaxin voru epli á pili þeim, sua sem vera mundi á *) apaldri i tíma sinn rettán, ok tók Kævinus þar af þriu epli ok færdi sveininum. g) Sem sveinninn hafdi **) bergt af þeim eplum, þá tók sótt hanns at lettazt, ok vard hann heill ***). Enn píll sá hefer jafnan halldit sídan þeirri giöf, er Gud gaf hanom þá, þviat hann ber á hveriu ári epli sem apalldur, ok heita þau jafnan sídan hinns helga Kævinus epli h), ok fara þau um allt Irland sídan, met þeim hætti, at menn eru þar af, ef þeir verda siuk-

det, gik han ud, og saae sig om; men kort fra hans Huus stod en Piil e), meget stor af Vext; Men han saae op i Greenene paa Piilen, ligesom ventende et Slags Miskund eller Trøst; strax derpaa saae han, at der vare voxne Æbler paa den Piil, ligesom det kunde været paa et Æble-Træe i dets rette Tid, og tog da Kævinus 3 Æbler deraf, og bragte dem til Drengen. Saasnart g) Drengen havde spiist af de Æbler, da begyndte hans Sygdom at lettes, og blev han derpaa fuldkommelig frisk *). Men den Piil haver siden stedse beholdt den Gave, som Gud den Gang gav den, thi den bær hvert Aar Æbler som en Abild, og kaldes de stedse siden den hellige Kævini Æbler h), og føres over heele Irland, paa den Maade, at Folk æder

justo tempore maturuerunt, eidem arbori enata observavit, quorum tria decerpsit, juvenique attulit. Ubi vero juvenis partem pomorum comedisset, morbo sensim levari sese sensit, pristinæ deinceps sanitati restitutus. Arbor vero hæc isthoc Dei dono etiamnum gaudet, nam quovis anno mali instar poma fert, eaque vocantur ex illo tempore sancti Kevini poma, perque totam Hiberniam circumferuntur, ut qui morbo quodam laborant, come-

e) *Membr.* & *2 ch.* Phill. *3 chart.* fill *unus* CC. *Un. in margine habet* eyk edr hrysla.
f) CC. *Un.* mikill vexti. *) *al.* apaltre.
g) *iidem* Enn er. **) *iidem* etit.
***) *iidem* heill madur (heill) sottar þeirrar.
h) *iid.* ok eru þau gód vid siukleikum manna *reliqua, ad finem usque commatis, omittunt.*

e) Eeg eller Krat, Green.
g) Men da.
**) af den Sygdom.
h) og ere de gode for Menneskers Sygdomme.

siukir; ok þikiaſt allir menn *) frédliga vita, at þau ero góð vit aullom ſiukleika manna, enn ecki ero þau gyrnilig til áts fyrir ſætleika ſakir, ef menn hefdi þau eigi meir fyrir lækninga ſakir. Margir lutir hafa þeir þar ordit, er helgir menn hafa ſkiótliga **) giört met ſinom krapti ***); enn ver hauſom um þá eina luti rædda, er met þeim ****) heilagleik varo †) giorſir, at ††) þar ſtanda enn i dag †††), ſem firſta dag er i) þeir urdo. Enn þeir adrir lutir, er menn ††††) hafa viſt fyrir ſatt, ok fyrir ſanna luti ero hafdir, þá meigom ver þá ok vel ſina.

Þar

æder deraf, om de blive ſyge; og ſynes alle Folk med Grund overbeviiſte om *), at de ere gode for alle menneſkelige Sygdomme, men ikke ere de lyſtelige at æde, for Sødheds Skyld, hvis Folk ei brugede dem meer for Lægedoms Skyld. Mange ſaadanne Ting ere der ſkedde, ſom hellige Mænd have **) giort i en Haſt, ved deres Kraft ***); men vi have alene mældet om de Ting, ſom ere blevne giorte ****) med ſaadan en †) Hellighed, at de ſtaae der ved Magt endnu i denne Dag ††), ligeſom den første Dag, da i) de bleve til. Men de andre Ting, ſom Folk med Viſhed holde for ſande, og ſom ere ligeledes agtede ſom ſandfærdige Ting, diſſe kunne vi ogſaa vel forklare.

Det

comedant ea: notumque variorum relationibus, quod admodum ſalubria ſint pharmaca contra omnes hominum morbos: Interim dulcis eadem non commendat ſapor, ſed vis medendi, ut imprimis appetantur. Multa profecto ſunt, quæ ſancti viri ſua virtute cito effecerunt, verum ea tantum nunc attulimus, quæ ad hodiernum tempus talia exiſtunt, qualia ab initio facta fuerunt: reliqua, quæ & certa & comperta vulgo habentur etiam enarrare poſſumus.

O 2 *In*

*) CC. *Un.* finna; fró á finna *vel* fróa á því.
**) *al.* grædt.
) CC. *Un. add.* oc ſva munu enn undarligir þyckia. *) *iidem* heilagleik.
†) gefnir. ††) *iidem* þeir.
†††) *iidem add.* til vitnisburdar, ok jafn undarliger þyckia ænn í dag.
i) *Mbr.* þat vard. ††††) CC. *Un.* hallda.

*) at erfare; at finde Lindring derved, ſaa at.
**) læget.
***) og hvilke ligeledes maae ſynes underlige.
****) givne.
†) Kunſt.
††) til Vidnesbyrd, og ſynes ligeſaa underlige den Dag i Dag er.
i) ſaadant ſkedde.

Þar er ok i þvi landi stadur sá einn, er *Themar k*) er kalladur, ok var sá stadur sua fordum, sem hann væri haufutsæti ok kongs-borg, enn *l*) hann er nu þó audur, fyrir þvi at menn þora ecki at byggia hann: Enn sá atburdur giordizt til þess at stadurinn vard *) audur, at allt folkit, þat er í var landinu, trudi þvi, at sa kongur, er þar sæti, at þeim stad, skyldi jafnan dæma retta dóma ok aungvann annann. Enn þo at þeir væro heidnir **) annarzkostar, ok hefdo eigi retta tru til Gudz, þá hefdo þeir þó þenna átrunat sua stadfastann, at þeir hugdo þat hvervetna ***) rettdæmti vera, er sá kongur dæmdi, ok alldrei hugdo þeir at rángur dómur mundi *m*) dæm-

Der er og, i det Land, et Sted som kaldes Themar, og var det Sted i forrige Tider ligesom det kunde være en Hoved-Stad og et Kongeligt Slot, men nu er l) det dog øde, thi Folk tør ikke bygge det. Men den Hændelse tildrog sig, som giorde at Stedet blev *) øde, at nemlig det heele Folk, som var der i Landet, troede det, at den Konge, som havde sit Sæde paa det Sted, skulde altid dømme retfærdige Domme, og ingen andre. Men skiønt de **) vare Hedninger, og havde ei den rette Troe til Gud, da havde de dog denne saa stadige Troe, at de meenede, at det altid skulde blive ***) en retfærdig Dom, som den Konge dømde, og aldrig troede de, at en uretfærdig Dom skulde kunne m) afsiges paa det Konge-Sæde. n) Men hvor

In hoc regno etiam locus est Themar *dictus, olim primaria urbs, regiaque sedes, jam vero ob metum hominum desertus; cum vero ob causam non incolitur, quod seqvens casus accideret: omnes regni incolæ credebant regem, qui in illa urbe sedem haberet, nunqvam non juste judicaturum. Quamvis autem incolæ Christiana religione non fuerint imbuti, tamen summa cum persvasione credebant lites a rege, dicta in civitate residente, secundum justitiæ regulas dirimi, & in sede illa regia, quæ a justitia abhorrerent*

k) CC. *Un.* & 4 *chartæ*, *al.* Themer, Themme, Them.
l) *iidem* sá stadur. *) *iidem* eyddur.
**) *iidem* sumer.
***) *iidem* allt satt ok rett dæmt.
m) *iidem* verda (vera) af.

l) det Sted, den Stad.
*) forstyrret.
**) nogle af dem.
***) rigtig og retfærdig dømt.
m) komme fra.
n) Kongen havde i den Stad.

dæmazt á þvi kongs-sæti. n) Enn þar sem hæd þótti borgarinnar vera, þá átti kongurinn þar kastala fagrann ok vel georfann, í þeim kastala átti hann fagra haull ok mikla, ok o) i þeirri haull var hann vanur at sitia yfir dómum manna. Enn p) sua giördist til, at q) þau mál komo fyrir kóng, ok i hanns dóm, er annann r) veg attu vinir hanns ok kunnir menn lut at, ok villdi hann þeirra máli fylgia ok fulltíngia um alla luti; enn annann veg attu s) at málinu lut þeir menn er hanom var illa vit, ok hann t) var þeirra mikill

hvor der syntes at være et ophøiet Sted i Staden, der eiede Kongen et smukt og vel bygget Slot; paa det Slot havde han en skiøn og stor Sal, og o) i den Sal var han vant-til at sidde Ret i Folkes Sager, Men p) det tildrog sig saaledes, at q) nogle saadanne Sager kom ind for Kongen, og under hans Dom, hvori hans Venner og Bekiendte havde r) Part paa den eene Side, og vilde han i Alting føie og understøtte deres Sag; men paa den anden Side havde de Mænd s) Part i Sagen, som han var ilde sindet imod, og t) var en stor Fiende af; og

rent, exerceri non posse judicia. In editiore quopiam civitatis loco splendidum & tantum non Dædaleum castellum Rex, & intra castelli septa palatium structura & nitore superbum habuit, ubi solebat litibus incolarum componendis præesse; sed, ubi aliquando, lites ad eum deferrentur dijudicandæ, ex una parte amicorum & notorum, quorum causis Rex maxime favit, ex altera vero inimicorum, & in quos hostili erat animo *&*

n) CC. *Un.* kongur átti í þeirri borg.

o) *Membr.* & 2 *cb.* þar var hann *al.* þá sem hann var.

p) CC. *Un.* eitt sinn bar sva til *vel* eitt sinn gerdizt sva, at kongr átti yfir malum at sitia; ok kom fram under hans dom.

q) *iidem* þat mál kom.

r) *iidem* hlut áttu (at) i. *al.* annars vegar áttu í hlut (hlut i).

s) *iidem* hlut i málum.

t) *iidem* hans var mikill *vel* hanum var mikill óvinskapur á.

o) Der var han. || hvor han var.

p) Eengang hændtes det saaledes, at Kongen havde Sager at forhøre, og kom da frem under hans Kiendelse.

q) en saadan Sag.

r) den eene Part.

s) Deel i Sagerne.

t) som var hans store Uven. || han havde et stort Uvenskab imod.

mikill uvin: ok u) geordizt þá sua til, at kongurinn halladi dóminum eptir vilia sínom, enn eigi eptir rettindum. Enn fyrir þvi, at þadan kom rángdæmi, er aull alþída hugdi at rettdæmi mundi koma, þá sneri um sæti þvi, fyrir sakir átrunadar folksins, ok snerist x) þá haullin um, ok kastalinn, met aullom sinóm grundvelli, ok sua jördin, þviat þat snerizt upp, er adur *) visi nidur y), ok hefir sua verit sidan. Enn fyrir z) þvi at sua mikill undarligleikur vard, þá þora menn eigi sidan þann stad at byggia, ok eingi kongur þorir a) sidan sitt sæti þar

og u) hændtes det da saaledes, at Kongen kempede Dommen efter sin Villie, men ikke efter Retten. Men fordi Uretfærdighed i at dømme kom just fra det Sted, hvorfra den heele Almue ventede at Retfærdighed i at dømme skulde komme, da vendtes det Sted om, formedelst Folkets Troe dertil, og vendtes da x) Salen om, og Slottet, med al sin Grundvold, og ligeledes Jorden; thi det vendtes op, som før *) havde vendt ned y), og haver det siden været saaledes. Men z) fordi heri skedde saa stort et Vidunder, saa tør Folk ikke siden bygge det Sted, og ingen Konge tør a) siden den Tid **) sette der sit Sæde,

& Rex suæ propensioni, non autem justitiæ, facturus satis, injustam sententiam ferret, & ubi, contra omnium exspectationem, iniqvitas sacram themidos ædem videretur occupasse: mox, ob religiosam populi fidem, tribunal, palatium, castellum, ejusqve fundamenta & locus ipse subvertebantur, cujus vestigia hodieqve apparent. Tanto prodigio perterriti ibidem habitare aut sedes figere nec subseqventes Reges, nec incolæ, lócus qvamvis omnium amoe-

u) CCUn. ok halladi kongur þá domi sinum, meir epter vilia enn rettendum.

x) *iidem* sá kastali um, ok höll, med öllum sinum grundvöllum, ok jördin med, ok snerizt (visti) þat upp á jördinni.

*) *iidem* var.

y) *iidem & 2 ch. add.* enn hus ok hallir þá sneruzt nidur í jördina, ok hefer jafnan sidan sva verit (stadit).

z) *iidem* af þeirri furdu þora menn ecki at byggia sidan.

a) *iidem* þar (sidan) at sitia.

u) dømde Kongen da sin Dom, meer efter sin Lyst, end efter Retten.

x) det Slot om, og Salen med alle sine Grundvolde, og Jorden med, og vendtes det op paa Jorden.

*) var.

y) men Huuse og Sale vendtes ned i Jorden, og haver det stedse været (staaet) saaledes siden den Tid.

z) for det Unders Skyld, tør Folk ikke siden bygge det.

a) sidde der. **) have.

þar at *) setia, ok er þar þó hinn fegurzti stadur, er b) á þeirri jördo er, ok menn vita. c) Þat er ok mælt, ef menn villdo þann stad byggia, at sá dagur mundi ecki yfirkoma, at ecki mundi meiga siá nitt undur.

Þá er þar enn einn sá lutur, er mönnum má þikia undarligt **); enn þat ségia þeir menn er landit byggia, at hann er vist sannur, ok vard þat fyrir sakir reidi eins heilags manns. Sua er sagt at þá hinn helgi *Patricius* bodadi kristni í landi þvi, þá var þat eitt kyn er hanom var miklo ***) gagnstædilegra, enn annat fólk er i landinu var, ok leitudu þeir menn vit at geora margskyns hádung, bædi

Sæde, uagtet det er det skiønneste Sted, som b) er i det Land, og som Folk vide af. Det siges c), om nogen vilde bygge det Sted, at den Dag skulde aldrig komme, at man jo skulde kunne see noget nyt Underværk.

Endnu er der een saadan Ting, som maae synes underlig *) for Folk; dog berette de Mænd, som boe i Landet, at den er visselig sand, og skede formedelst en hellig Mands Vrede. Det berettes saaledes, at da den hellige Patricius forkyndede Christendommen i det Land, da var der een Slægt som var meget meer gienstridig imod ham, end det andet Folk, som var i Landet, og giorde de Mænd Forsøg paa, at udviise mange

amoenissimus sit, audent; narratur quoque, quod si quis eundem locum incolere præsumat, quotidie nova prodigia proveniant.

Superest etiam aliud, quod stupendum videbitur, cujus rei veritas a testimonio pendet incolarum, & quod iræ sancti cujusdam viri adscribitur. Cum sanctus ille Patricius *Christianam fidem commendare vellet, genus hominum erat in hoc regno aliis multo pertinacius, quod & Deo & Patricio multiplicem contumeliam inferre moliebatur, & cum*

*) CC. Un. hafa.

b) *iidem* menn vitu á jördu.

c) *iidem* þat mæla menn, ef sá stadur væri bygdur, at engi dagur mundi sá yfergangs, er þeir mundu ecki siá nockur ny undur (nyindi), *omnia quæ sequuntur Hibernica quidam Codd. Univ. omittunt.*

**) *iidem* undarligur ok miög ótruligur.

***) *iidem* gagnstadlegra.

b) man veed paa Jorden.

c) Folk have det Mundheld, om det Sted blev bygt, at ingen Dag vilde overgaae, da de jo vilde kunne see nogle nye Under (Nyeheder).

*) og meget utroelig.

bædi i mot Gudi, ok þeim helga manni. Enn þá er hann baud þeim kristni sua sem audrum mönnum, ok hann kom á þeirra fund, ok þar sem þeir haufdo þing sin, þá toku þeir þat til rádz, at yla at hanom sem vargar. Enn þá er hann sá þat, at hann mundi *) litlu sino eyrindi framkoma vit þetta fólk, þá vard hann **) miök reidur, ok bad hann Gud at ***) hefna *d*) á þeim met nockorum þeim bardaga, er þær ****) kyn-kvíslir mætti jafnan sidan taka i minning móti sinni u-hlídni. Enn þær kynkvíslir fengu sidan mikla hefnd ok makliga, ok þó miök undarliga; þviat sua er frásagt, at allir þeir menn, er af þeim ættum *****) koma,

ge Slags Forhaanelser, baade imod Gud og den hellige Mand. Men da han forkyndte dem Christendom, som andre Folk, og han kom til Samtale med dem, og paa det Sted hvor de havde deres Samlings-Plads, da toge de det Raad, at tude imod ham som Ulve. Da han saaledes saae, at han ikkun vilde faae lidet af hans Ærende udrettet hos dette Folk, da blev han *) meget vreed, og bad Gud **) at d) hævne dette paa dem, med nogen saadan Plage, som de Slægter kunde siden stedse have ***) til Erindring, for deres Uydighed. De Slægter finge og siden en stor og velfortient, skiønt tillige en meget underlig, Straf; thi der fortælles saaledes, at alle de Mennesker, som ****) komme

cum istis nebulonibus, ut reliquis incolis, Christianam fidem prædicaret, cumque conventus illorum & fora adiret, id consilii ceperunt, ut ejulatu ferarum instar illum exciperent; sed ubi prævidit se parum effecturum, ira vehementi accensus, petebat Deum, ut clade, quæ iis contumaciam eorum in memoriam semper revocaret, eos vellet affligere; hinc postea meritas & miras simul luebant poenas; nam vulgo narratur, quod ad certum temporis spatium eorum posteri sylvas oberrantes ferarum induant naturam, ferarum more victitantes, ferisque in hoc miseri magis & perniciosi, quod humano intellectu prædicti frau-

des

*) *al.* sino ærænde litlo. **) CC. *Un.* afar.
***) *iidem* hann skyllde.
d) *Membr.* & 2 *cb.* hefna þeim, hegna þeim.
****) CC. *Un.* kynslodir mætti muna fyrir sina.
*****) *iidem* ero komner.

*) overmaade.
**) han skulde.
d) straffe dem.
***) erindre, for.
****) ere komne.

koma, þá ero þeir jafnan*) nockora stund vargar, ok renna i skógum, ok hafa slíka **) fædzlo sem vargar, ok ero þvi verri e), at þeir hafa mans vit til allra vela finna, enn slíkann gróda f) til manna, sem til annara kvikinda. Enn sua er sagt, at sumir ***) fá þetta siöunda hvern vetur, ok ero menn þess á millum, enn sumir hafa þetta sua lengi, at þeir hafa VII. vetrum ****) samt, ok fá alldrei sídan optar.

Þá er enn einn lutur, er undarligur man þikia, um þá menn, er *****) gelltir ero kalladir. Enn þessi er sauk til, ef menn verda at giallti: þar sem lid kemur sam-

me af de Slagter, ere altid *) nogen Tid vilde og løbe omkring i Skovene, og nyde saadan Føde som Ulve, og ere ellers saa meget værre e), som de have menneskelig Forstand til al deres List, men lige saadan f) Graadighed mod Mennesker, som mod andre levende Dyr. Men der fortælles saaledes, at nogle **) faae dette hvert syvende Aar, og ere Mennesker desimellem, men andre have dette saa længe, indtil de have havt det 7 samfælde Aar, og faae det aldrig ofter efter den Tid.

Endnu er der een Ting, som maae synes underlig, angaaende de Mænd som kaldes Galte. Men denne er Aarsagen, naar Folk blive til Galte: hvor Krigshære komme sammen,

des callidius consulunt, & pari sævitia in homines ac alias creaturas grassentur: narratur quoque, quod septimo quovis anno hanc metamorphosin nonnulli, annis intercalaribus humanæ naturæ redditi, patiantur; alii vero per septennium non interruptum laborent hoc malo, quod tamen in vita non sæpius experiantur.

Mirum adhuc narratur de iis, qui humanam exuentes naturam eam ob causam ferinam induunt, quod ubi copiæ, adversa utrinque acie instructa, concurrunt, & ubi bel-

*) CC. *Un.* vargar adra hveria stúnd.
**) *al.* fædu.
e) 4 *cb. addunt:* ok aumari.
f) 1 *chart.* slíka grædgi. CC. *Un.* ágyrnd oc gráda. ***) *iidem* hafa.
****) *iidem* vetur tim.
*****) *iidem* gellt.

*) imellemstunder, hver anden Stund.
e) og uslere.
f) Gierrighed og Graadighed. Herom see ellers *Giraldi* Topogr. P. II. c. 19. og sammes Hibernia expugn. Lib. 2. cap. 22. *Bromton* col. 1078.
**) have dette.

saman, ok skipat er met tveanum fylkingum, ok æpa hverirtveggio heróp ákafliga, þá kann þat at henda blauda mann ok æskufulla, þá sem eigi hafá fyrr *) komit i hernat, at þeir láta vit site af þeirri ógn ok hrædzlo, er þeir fá þar, ok hlaupa sidan i skóga frá audrum mönnum, ok fædazt þar sem **) villidyr. Enn sua er sagt frá fólki þessu, ef þat lifir i skógum XX. vetur met þeszum hætti, þá vaxa fiadrir á likömum þeirra, sua sem á fuglum, þær er hylia má ***) likami þeirra fyrir frosti ok kullda, enn aungvar þær storfiadrir, er þeir megi flaug af taka sem fuglar; Enn sua er mikill fagdur fliotleiki ****) þeirra, at eigi fá adrir menn nálgazt fund þeirra, ok eigi mióhundar, helldur enn menn;

men, og der blive opstilte to Slagtordener, og de begge giøre hæftig Anskrig, da kan det hændes saadanne frygtagtige og unge Folk, som ei ere tilforn gangne *) til Feldts, at de miste sin Forstand, af den Frygt og Forfærdelse, som dem paafalder derved, og løbe siden paa Skoven fra andre Folk, og leve der som **) vilde Dyr. Men saaledes fortælles der om dette Slags Folk, at om det lever paa Skoven 20 Aar paa denne Maade, da voxe der Fiædre paa deres Legemer, ligesom paa Fugle, som ***) kunne skiule deres Legemer for Frost og Kulde, dog ingen af de store Fiædre (Slagfiædre), som de kunde bruge til Flugt, som Fuglene; Men deres Hurtighed beskrives saa stor, at andre Mennesker kunne ikke komme dem nær, ja endog Jagthunde, ligesaa lidet som Mennesker;

bellicum, clamore summi furoris interprete, canitur, adolescentes & effæminati, qui bellis non interfuerunt prius, panico terrore correpti, usum rationis amittant, & consortia hominum vitantes ferarumque more victitantes in sylvas profugiant, eorumque, ut fama fert, si in sylvis dicto modo viginti exigant annos, corporibus pennæ, velut avium, accrescant, non remiges quidem majores, quæ volatui inserviunt, sed vestitrices, quæ corpora eorum adversus frigoris inclementiam tuentur: Tanta vero pernicitas eorum, ut cani-

*) CC. *Un.* i hærr komir.
**) *iidem* dyr, ok sva fordaz þeir manna fund sem villidyr.
***) *iidem* licam þeirra mæd.
****) fliotleikr.

*) i Krig.
**) Dyr, og saaledes skye de Menneskers Samqvem, som vilde Dyr.
***) deres Legeme kan skiules med.

menn; þviat þat fólk má náliga fara jafnskiótt hit efra; *) sem apinia edr ikroni.

Þar er ok einn lutur, er undarligur man þikia, er geardizt í borg þeirri er *Kloena* **) heitir. I þeirri borg er kyrkia, su er vígd er í minning þess heilaga manns er *Kiranus* ***) heitir. Enn ****) þar geordizt sua til einn sunnudag, er fólk var at *****) tídom ok hlíddi messo, þá kom þar sigandi or lopti ofan eitt ackeri, svo sem því vari ur skipi kastat, þviat þar var streingur vit, ok kræktizt ackeris-

ster; Thi det Folk kan næsten løbe ligesaa hastig *) paa høie Steder, som en Abe, eller et Egerne.

Der g) er ogsaa een Ting, som vil synes underlig, og som skedde i den Stad som kaldes Kloena. I den Stad er en Kirke, som er indviet til Erindring af den hellige Mand, som kaldes Kiranus. Men **) der hændtes det en Søndag, da Folk var ved ***) Gudstienesten, og hørde Messe, at der da kom et Anker sagtelig faldende ned af Luften, ligesom det var kastet fra et Skib; thi der var et Tov ved; og fattede da Anker-Kloen

canibus venaticis, nedum reliquis hominum, copiam sui non faciant, editioraque loca pari fere celeritate ac Simii ac Sciuri, peragrent.

Accedat hic mirum illud, quod Kloënæ, *quæ civitas Hiberniæ est, contigisse memoratur. In dicta civitate templum est sancto* Kirano *dedicatum. Die quadam dominica, cum parochiani officiis & missæ celebrandæ aderant, forte contigit, ut, ubi cælitus ancora funi suo alligata pedetentim velut ex navi projecta descenderet, cujus dens super-*

P 2

*) CC. *Un.* i triom, sem apyniur eda ikornar.

**) *al.* Cloena. *al.* Doena *sine dubio male.*

***) *certe* Kiaranus, *aliis* Piranus, Cheranus, Keranus, Chiaranus, *Usserii Ant. Eccl. Brit.* pag. 408. 410. 412. 413. 418. *Nomen* Kloënæ *prope satis referunt* Cluain-ernain *vel* Cluano-Crema, *sedes episcopales Kiarani tempore constitutæ. Bromtono* col. 1701. Episcopatus Cluanensis, *Chron, Gervasii* col. 1420. Cluannimensis, *hodie* Cloyne.

****) *al.* þat. *****) *al.* kyrkiu.

*) oppe i Træerne som Aber eller Egerne.

g) Denne og næstfølgende Beretning fattes i de fleeste Exemplarer, baade Universitetets og andre.

**) det.

***) Kirken.

*) ackeris-steinninn i bogann á kyrkiu-dyrunum; enn fólkit geck allt út ur kyrkiunni, ok undradi, ok sá i lopt upp eptir streingnum. Þeir sáu skip fliota fyrir **) streinginum, ok menn ***) á; því nærst sáu þeir ur því skipi mann einn fyrir bord hlaupa, ok ****) kafadi nidur til ackerisins ok villdi leysa þat. Hanns atferd syndizt þeim eptir því vera, bædi handa læti ok fóta, sem þess manns er i sió †) sveimar. Enn er hann kom nidur til ackerisins, þá leitadi hann vit at leysa þat, enn því nærzt lupu menn til ††) at taka manninn. Enn kyrkia su er ackerit stód fast i, þá †††) var þar biskups-stóll einn. Biskup var virstaddur þenna atburd, ok fyrirbaud hann mannum at hallda

Kloen *) i Hvælvingen paa Kirke-Døren; men alle Folk gik ud af Kirken, og forundrede sig, og saae op i Luften efter Anker-Tovet; de saae da et Skib ligge for **) Anker-Tovet, og Mennesker paa samme; derpaa saae de at en Mand fra det Skib sprang over Borde, og dukkede ned til Ankeret og vilde løse det. Hans Adfærd syntes dem være paa den Maade, baade med Hændernes og Foddernes Bevægelse, som en Mands, der svømmer i Søen. Men da han kom ned til Ankeret, forsøgde han at løse det; nogle af Kirke-Folkene løb da strax til ***), for at gribe Manden. Men ved samme Kirke, som Ankeret stod fast i, ****) var i den Tid en Bispe-Stoel. Bispen var tilstede ved denne Hændelse, og forbød han Folkene at holde paa den

superliminari templi arcuato infigebatur, homines templo mox egressi, non sine stupore, fune præmonstrante viderent navem, nautis instructam in ancoris teneri, unumque nautarum, nave relicta, urinatorum, si pedum manuumque commotiones spectes, more descendentem usque ad ancoram, foribus templi innexam, quo cum perveniret, eamque sublevare niteretur, accurrerunt parochiani novum hospitem capturi. Sedes autem episcopalis prope templum, cui ancora fuit infixa, sita, ipse quoque adfuit sacrorum antistes, qui hominem dimitti jussit, utpote cito moriturum & velut aquis suffocandum, si diutius retine-

*) CC. Un. ackerit. **) al. strengium.
) CC. Un. i. *) iidem kafaz.
†) iidem svimar, svimir, svimur.
††) iidem oc villdu. †††) iidem er.

*) Ankeret.
**) Anker.
***) og vilde.
****) er der.

da þeim manni, ok sagdi at hann mundi bana *) hafa, sem *b*) hanom væri i vatni halldit. Enn þegar er hann vard laus, þá skundadi hann ferd sinni upp aptur til skipsins; enn þegar hann kom upp, þá hiuggu þeir **) streinginn, ok foru sidan leidar sinnar ur ***) augliti manna; enn ackerit hefer sidan legit þar til vitnisburdar i kyrkio þeirri.

Fleztra allra luta þeirra ****) trui ek, at ek hafi gerit nu, er hellzt er naudsynligt at gera ur þeszu landi. Enn þó er einn sá lutur enn epter, er gera má *i*) ef syniz fyrir gamans sakir ok skemtanar. Gamansmadur einn var i því landi, miök (fyrir) laungu, ok var hann kristinn, ok var sá madur kalladur *Klepsan* *****) at nafni. Þar

den Mand, og sagde at han kunde faae sin Død deraf, ligesom om han blev holden i Vand. Men saasnart han blev løs, da hastede han sin Fart op igien til Skibet, og saasnart han kom op, kappede de Anker-Tovet *), og fore siden deres Vei, fra Folkes Aasyn; men Ankeret haver siden ligget der til Vidnesbyrd herom i denne Kirke.

Nu **) troer jeg at jeg haver nævnt de fleeste Ting fra dette Land, som der er meest nødvendigt at mælde. Dog er endnu een Ting tilbage, som man kan erindre, om man vil, til Fornøielse og Tidsfordriv. For meget lang Tid siden var der i dette Land en lystig Person; den Mand var christen, og var kaldet med det Navn Klepsan. Det var

retineretur. Icirco dimissus & sui juris factus ad navem sursum festinat, nautæ vero ubi socium itineris recepere, mox ancorale præcidunt, & itineri se dantes oculis hominum sese subduxerunt. Ad fidem huic rei conciliandam in dicto templo ancora asservatur.

Plurimorum, quæ notari in hoc regno merentur, credo me jam fecisse mentionem; restat tamen unum joci gratia adferendum. Festivum quoddam in hac insula olim acroama fuit, Clepsanus *nomine, christiana fide imbutus. Narratur de homine, quod,* *dum*

*) CC. *Un.* fá.
b) *Membr.* hann væri i vatni halldinn.
) *al.* teingilin. *) augsyn.
****) ætla ek at ver höfum nu getit, er umrædu se verdt. *i*) *Mbr.* geta má eptir.
*****) CC. *Un.* Clessam.

*) Baandene, Tovene.
**) tænker jeg at vi have erindret — som der er værdt at tale om.

I Islandz haufum *) þiki mer fátt þat, er minningar se verdt edur umrædo, fyrir utan hvali þá, er þar **) ero i höfum, ok ero þeir miök med ymsum hætti edur vexti; ok verda m) þeir hvalir er *Hnldingar* heita, er mer mestum fiaulda ero, XX. álna langir; n) er ok fiauldi af þeim sua smár, at eigi ero lengri enn X. álna, ok ***) hvarfar þar á millum, hver eptir sinum vexti o). Enn p) þessir fiskar hafa hverki tönn q) ne tálkn; ok ecki ero þeir hættir r) hverki vit skip ne

I de Islandske Farvande synes mig kun faa Ting, som ere værdige til Erindring eller Omtale, uden de Hvalfiske, som *) ere der i Havet, og som ere af meget adskillig Art eller Størrelse; Saaledes blive m) de Hvale, som kaldes **Hnidinger** **), og ere i størst Mængde, 20 Alne lange; n) dog ere mange af dem saa smaa, at de ei ere længere end 10 Alne, de øvrige gaae derimellem (fra 20 til 10 Alne), hver efter o) sin Vært. Men p) disse Fiske have hverken Tænder eller Barder; de ere og ikke r) farlige

In Oceano, qvi Islandiam undiqve alluit observo pauca notatu vel memoratu digna, præter balænas fabrica corporis & statura dispares. Est genus balænarum; qvod Nidingar *dicitur, qvorum aliqvot viginti, nonnulli decem tantum ulnas longi, alii his intermedii: non habent dentes nec branchias, hominibus & navibus nunqvam infesti, pisci-*

*) CC. *Un.* litz.
**) *iidem* sveima.
m) 2 *ch.* ero.
n) CC. *Univ.* & 2 *chart.* verda þeir ok sva smáer, at sumer verda, *vel* at ero X. alna. *Membr.* & 1 *chart.* ok sumur sva fiölldin af þeim smár, at eigi ero lengri enn X. alna, ok þar á millum.
***) *iidem* hvervazt.
o) 2 *ch.* sinni stærd,
p) *iidem* þeir.
q) *iidem* tenn *vel* tennur.
r) *iidem* & *al. Membr.* olmir vid skip.

*) svømme. m) ere.
**) Nogle kalde dem og Havfrunge, men *Torfæus* adskiller begge Gronl. p. 87. 88. og det passer sig bedre med vor Author. Vist nok høre de til Grindehval hos *Debes* Fær. p. 156-161, men hos *Artedius* og *Linnæus* ere de ikke kiendelige, naar vor Authors Beskrivelse skal følges. Maaskee høre de til Næbbehvalene, og især til den Art, med kort Næb uden Tænder og Barder, som Klein haver beskrevet, men han er nu ikke ved Haanden.
n) de blive og saa smaae, at nogle ikkun blive 10 Al. || og en stor Mængde af dem bliver saa smaa, at de ei ere længere end 10 Al. og derimellem. o) sin Størrelse.
p) de. r) grumme mod Skibe.

ne menn, helldur fordazt þeir veidimanna fund, ok verda þó veiddir idugliga ok reknir á land upp hundrudum saman, ok er þat mikil fædzla mönnum, þar sem þeir verda margir veiddir.

Ennþá ero enn aunnur *s*) smá hvalakyn, svasem er *Hnísa*, *t*) er eigi verdur lengri enn V. álna; edur *Leiptur*, er eigi verdur lengri enn VII. álna.

Þat er enn eitt hvalakyn, er menn kalla *Vognhvali u*); ok verda eigi lengri enn

lige hverken for Skibe eller Folk, men de skye meget meer Fiskernes Nærværelse, og blive dog ofte fangne og jagede op paa Land i hundrede Tal, og er det megen Underholdning for Folk, hvor mange af dem blive fangne.

Videre ere der andre s) smaa Arter af Hvale, som er Nise †), t) der ikke bliver længere end 5 Alne, eller Leipter ††), som ikke bliver længere end 7 Alne.

Een Art af Hvale er endnu den, som man kalder Vognhvale †††) u), og blive ikke

piscatorum quoque præsentiam vitant, crebro tamen centuriatim ad littora pelluntur, & cæsi catervatim copiosum incolis victum suppeditant.

Sunt & alia balænarum minorum genera Nisarum *nempe, quæ longitudine 5. ulnas, &* Leiptorum, *qvi 7. ulnas non extedunt.*

Datur porro tertium cetorum genus, quod Vagnhvalorum *nomine venit, qui*

s) CC. *Un.* smáhvalakyn (hvalakyn smá).

t) *iidem Mbr. & 1 tb.* ok verda ecki lengri enn V. alna, enn lengstir verda VII. alna.

u) *iidem* vagner; ok verda þeir XII. *al.* Voghvali, Vagnhvali, Vognahvali.

s) Arter af smaa Hvale.

t) og blive ikke længere end 5 Al., alene at de længste blive 7 Al.

u) Vagner; og blive de 12.

†) Er *Egedes* Meerschwein Gr. Perlust. ed Germ. p. 53. *Andersons* Delphinus, om Isl. §. 65. ed. Dan. p. 95., om Str. Dav. §. 52. p. 218. *Ströms* Tursio l. Phocæna Sondm. B. 1. D. pag. 298. *Artedii* Delphinus 1. Gen. p. 75. Syn. p. 104. *Linnæi* Phocæna Syst. Nat. ed. Holm. 1758. T. I. p. 77.

††) Skal og kaldes af nogle i Island Lyptir, Lettir, ja vel og Stockull. Nogle Afskrifter af Spec. Regali, og efter dem *Torfæus* Gronl. p. 89. No. 2. tage den under eet med Nisen; den er og uden Tvil *Ströms* Spekhugger pag. 309. *Artedii* Delphinus 2. Gen. p. 76. Syn. p. 105. *Linnæi* Delphis p. 77.

†††) Skal og kaldes Butskere; efter Styrrelsen bliver den vel *Egedes* p. 50. og *Andersons* Buttskopf, om Str. Dav. §. 50. p. 216. *Ströms* Springer p. 309. *Artedii* Delphinus 3. Gen. pag.

enn XII. álna; ok ero þeir tenntir eptir sinom vegsti, sua miok sem hundar, ok þvilikir i grimd x) finni vit adra hvali, sem hundar ero vie dyr; þviat þeir samnazt flockum saman, ok renna at stórum hvaulum y), ok þar sem mikill hvalur er *) einnsaman staddur, þá bíta þeir hann ok **) mæda til þess er ***) hann hefer bana af. Þat kann ok z) vera, at hann drepur mikinn fiöllda af þeim, i storum höggum i vaurn sinni, ****) ádur enn þeir nái at hanom eda hann deyr a).

Þá

ikke længere end 12 Alne; de ere og forsynede med Tænder efter deres Vext, ligesom Hunde, og lige i deres x) Grumhed, mod andre Hvale, som Hunde imod Dyr; thi de samles i heele Flokke, og anfalde store Hvale, y) og hvor der er en stor Hval alene, da bide de og *) udtrætte ham, indtil **) han faaer sin Død deraf. Det kan og z) skee, at han i hans Forsvar dræber en stor Mængde af dem, med hans stærke Slag, forend ***) de naae ind paa ham, eller a) han døer.

Vi-

12. ulnas non excedunt, juxta corporis molem dentati canum ferme instar: hi cum canina rabie stimulati alios cetos impetunt, & catervatim balænas majores adorsi non prius desistunt, quam aliqua harum dilaniata & defessa succumbat: usu tamen venit, ut hæc ingentem illorum multitudinem, stupendis, dum se tuetur, ictibus, priusquam moriatur, interficiat.

Duo

x) *Membr. & 2 ch.* ágirni, ágirnd *certe culpa legentis, pro:* at grimd. *al.* grimmleik.
y) CC. *Un. & 3 chart.* stórhvölum, þar sem einnsaman er staddur mikill hvalur, ok bíta hann. *) *iidem* einn.
**) *iidem* meida.
***) *iidem* þeir bana hanom.
z) *iidem & 1 ch.* iduliga at veita.
****) adr þeir nái hanom *v.* gena mædt hann.
a) *2 ch.* adur enn hann verdur daudur.

x) Gierrighed.
y) naar en stor Hval er alene, og bide ham.
*) rive, beskadige.
**) de dræbe ham.
z) idelige treffe.
***) før de naae ham, faae ham udtrættet.
a) han bliver død.

pag. 76. Syn. p. 106. *Linnæi* Orca. p. 77. Tænderne forbyde at ansee den for eet med Hnidingene, efter *Torfæi* Beretning Grønl. p. 90. No. 3. Wigfus Jonsen i sin Dissert. de piscatura holder den for pristis eller serra authorum, men det gaaer vel ei an.

Þá ero enn tvenn hvalakyn þau, er annat heitir *Andhvalur*, enn annat *Svínhvalur b*), ok verda þeir ecki stærri enn *) XXV. álna, þeir sem stærstir kunnu at verda; ok ero þeir ecki ætir mönnum, þviat þat smiör er rennur af þeim hvölum *c*), þá meigu menn eigi melta met ser, ok ecki annat kvikindi, er þess neytir, þvi þat rennur *d*) hvervetna i gegnum hann, ok jafnvel igegnum træd, ok þó man illa hallda, ef nockora tíd stendur, at horn se. Þá ero þau enn sum hvalakyn, er litillrar umrædo ero verdt,

Videre ere der endnu to Arter af Hvale, af hvilke den eene hedder Andhval †), men den anden Svinhval, og blive de ikke større end 25 *) Alne, og det endda kun de, der kunne blive de største; og ere de Hvalfiske ei ædelige for Mennesker, thi den Fedme, som smeltes af dem c), kunne hverken Mennesker, eller noget andet Dyr, som æder deraf, fordøie hos sig, thi det rinder *d*) allevegne igiennem Mennesket, og ligesaa igiennem Træe, ja det vil endog ikke holde alt for vel, naar det staaer nogen Tid, om det var Horn. Endnu ere der nogle saadanne Arter af Hvale,

Duo adhæc cetorum genera sunt, nimirum Andhvalir *&* Svinhvalir, *quorum maximi XXV. ulnas non excedunt, quos comedere non licet, nam liquamen eorum nec homines nec cætera animalia concoquere possunt; exit quippe per poros corporis, quinimo lignum & cornu transit, aliquo temporis intervallo fugacitati illius relicto. Supersunt porro, quæ commemoratu tantum non indigna sunt cetorum genera,* Hrafnhvalir *(ceti corvini)*

 &

b) *Membr.* Andhvalir, Svínhvalir.
*) CC. *Un.* XXVI. *c*) *al.* skalfum.
d) CC. *Un.* i gegnum (hvetvetna) hvervetna. *al.* giorvallt eda hvervetna. || hold ok hud. || gengr i gegnum mann.

*) 26.
c) selv.
d) igiennem Alting. || Kiød og Hud. || gaaer igiennem Mennesket.

†) Andhvalen kaldes ellers Andurhvell, Andarnefia, af Snudens Lighed med et Ande-Nebb, den findes og kaldt Sandæta, af at æde Sandet, og hører vist til Nabbe-Hvalene, og vel de med langt Næb, af hvilke een beskrives i Pontopp. N. N. Hist. som jeg dog nu ei haver. Baade den og Svinhvalen kunne efter Beskrivelsen ansees for Døglinger hos *Debes* Fær. pag. 162-165. *Anderson* om Isl. §. 65. p. 95. og om Str. Dav. §. 51. p. 217. kalder Svinhvalen især Brunskopf, og regner den til Marsvinene. Navnet Svinhval, (som venteligt er draget af Snudens Lighed med et Svine-Tryne), hindrer det ikke, men Størrelsen, baade hos vor Author og *Torfæus* Gronl. p. 90. No. 6.

verdt, er bædi ero *Hrafnhvalir* ok *Hvítingar*; ok ero þeir fyrir þvi hvítingar kalladir, at þeir ero snió-hvítir at lit; enn fleztaull aunnur hvalakyn ero svört, fyrir utan þat, at *e*) fleckir ero á summum, hviter at lit, suasem *f*) annathvert er á *Skialdhvölum*, edur á *Geyrhvölum*, edur á *) *Bardhvölum*. Þessi aull hvalakyn, er

le, der fortiene saa liden Omtale, som ere baade Ravnhvale †) og Hvidinge ††); og ere de for deres Skyld kaldte Hvidinger, at de ere snee-hvide i deres Farve; de fleste andre Hvale-Arter ere derimod sorte, paa paa det nær, at der ere Pletter paa nogle af dem, hvide af Farve, som enten paa Skiold-hvale †††), eller paa Geyrhvale ††††), ale

& Hvitingi, *nomen inde sortiti, quod nivium instar albeant, cum ex adverso pleraque cetorum genera nigrorem præ se ferant, nisi excipere velis* Skialdhvalos *(scutulatos)* Geirhvalos & Bardhvalos *(quibus pinnæ majorem in modum extuberant) qui maculis* ali-

e) CC. *Un.* fleckar.

f) *iidem* verdur á.

*) *iidem* Hafurhval.

†) Denne Hval kaldes ellers af dens sorte Farve Hrefna, saa og Hrafnreidur i *Torfæi* Gronl. p. 90. No. 8. han synes at regne den til Balænas, andre tillægge den Tænder i den nederste Kieve; da den bliver et Catodon eller en Physeter.

††) Venteligt den som ellers kaldes Mialldur. *Anderson* om Str. Dav. §. 51. pag. 217. regner dem til Marsvinene, og holder dem for eet med Sviinhvalen; deres Størrelse hos *Torfæus* Gronl. p. 91. No. 9. (dersom den er den sande) passer sig vel nok med de første, men ingenlunde med Sviinhvalen. Siden vor Author ingen Kiendetegn setter, skulde jeg helst giette, at denne var den bekiendte Hvidfisk hos *Egede* p. 50., *Anderson* om Str. D. §. 49. p. 215. og *Ström* p. 298. Efter disses Beskrivelser ligner den meest Catodon 1. hos *Artedius* Gen. p. 78. og *Linnæus* p. 76.

†††) Skal og kaldes Skialdfiske, Skioldunge, Skiolde. *Torfæus* Gronl. p. 98. No. 14. synes at regne dem hen til Sletbage-Slægten; ellers komme og Pletterne overeens med hans Hafhirninger p. 91. No. 8. Skioldhvalene beteenes at have Tænder i den nederste Kieve, og høre da til Catodon *Artedii*, og Physeter *Linnæi*.

††††) Kaldes og Geirreidur. *Torfæus* Gronl. p. 93. No. 15. og p. 96. No. 22. regner den til Balænas. Jeg skulde snarer tage den enten for Sværdfisken hos *Egede* p. 48., og *Anderson* om Isl. §. 67. p. 98. Str. D. §. 53. p. 218, eller for *Ströms* Sahunhynning p. 298. *Artedii* Physeter 1. Gen. p. 74. *Linnæi* Microps p. 76. Vigfus Jonsen i hans Dissert. de piscatura §. 4. pag. 5. agter Sværdfisken for eet med Vognhvalene; vel mueligt, at og disse kaldes saa i Island.

er nu hefi ek nefnt, þa eru þau vel at ok mörg önnur.

Þá heitir enn eitt hvalakyn *Fiskreki*, ok stendur g) náliga mönnum mest gagn af; þvi at hann rekur til landz ur höfum utan, bædi *) sild ok allakyns adra fiska, ok hefer þó noekor súo undarliga náttuno; þviat hann kann at þirma naliga bædi mönnum ok skipum, ok rekur til þeirra sild ok allskyns fiska, sua sem hann se skipadur **) edur sendur til þess af Gudi, ok se þar hanns skylldar-

ler paa *) Bardhvale †). Alle disse Hvale-Arter, som jeg nu haver nævnet, og mange andre, ere vel ædelige.

Endnu hedder een Hvale-Art Fiskdriver ††), g) som Mennesker have næsten den største Nytte af; thi den driver til Lands, uden fra Havet, baade **) Sild, og alle Slags andre Fiske, og haver dog noget underlig Natur; thi den kan vel skaane baade Folk og Skibe, og driver dog til dem baade Sild og allehaande Fiske, ligesom han var beskikket ***) eller sendt dertil af Gud, og som det var hans paalagte Embede, ligesaa lenge

aliquot albis distinguuntur. Enumerata jam, imo & plura, cetorum genera vesca sunt.

Novum insuper cetorum genus constituunt Fiskreki *(piscium actores) quorum utilitas propemodum summa est, nam ad litora haleces aliosque pisces cogunt, parcentes simul (id quod mirum est) & hominibus & navibus, quibus etiam haleces & cetera piscium genera divino velut nutu subministrant, dum nautæ piscaturæ debita cum modestia operam*

g) CC. *Ux.* mönnum af þeim (hanum) mest gagn.

*) *iidem* sela.

**) *iidem* af Gudi til þess, at þat se.

*) Haverhval.

g) og foraarsages Folk af dem (ham) den største Nytte.

**) Sælhunde.

***) af Gud til det at det skal være.

†) Skal og kaldes Barde; Navnet er draget af Sidefindernes Størrelse, og deraf kunde den let tages for *Andersons* Pflokfisk, om Str. Dav. §. 43. pag. 191.; her regnes den til Cachelotterne.

††) *Torfæus* Grönl. pag. 91. kalder den og Sildreki; uden Tvivl er det Nord-Caperen hos *Egede* pag. 48., og *Anderson* om Isl. §. 64. p. 90-93. samt om Str.-Dav. §. 40. p. 186; maaskee og Sild-Qvalen hos *Ström* S. Beskr. 1 D. p. 298., kun at denne regnes til smaa Hvale. Nogle i Island berettes at tillægge dette Navn baade Marsvinene, saa og de største Hvale, som de kalde Steipereidur, ventelig fordi ogsaa disse sees at følge med Sild og Torsk.

ar-embætti *), æ medan fiskimenn giæta met spekt finnar veidi. Enn ef þeir verda **) usáttir ok beriazt, sua at blódi verdur spillt, þá er sem sia hvalur viti þat, ok fer þá millum landz ok fiska, ok rekur giorvalla burt, ok i haf út *h*) frá þeim, sua sem hann hafdi ádur rekit til þeirra; enn siá hvalur er ecki ***) meiri vexti enn XXX. álna, eda ****) XL. þeir sem stærster eru; ok er mönnum *i*) vel ætur, ef lofat væri at veida hann, edur nockvot mein giöra; enn mönnum er þvi eigi lofat at *****) veida hann, edur nockvot mein geora, eda angur, at hann geórir mönnum jafnan mikit gagn.

Enn

ge som Fiskerne passe deres Fangst i Stilhed. Men om de blive ueenige og slaaes, saa at der spildes Blod, da er det som denne Hval kunde vide det, og gaaer den da imellem Landet og Fiskene, og driver dem alle bort fra dem og ud i Havet, ligesom den for havde drevet dem til dem; Men denne Hval er ikke *) større af Væxt, end 30 eller **) 40 Alne, og det endda de som ere de største; og er i) vel ædelig for Mennesker, om det var tilladt at fange den, eller giøre den nogen Skade; men derfor er Folk ikke tilladt at ***) fange den, eller giøre den nogen Skade, eller Fortræd, at den giør altid Folk en stor Nytte.

End

operam dant; ast ubi dissident invicem & sanguinem temere effundunt, illico, ceu conscius rixarum subortarum, multitudinem piscium pari ratione a terra arcet, ac ante ad eandem pepulit. Cetus autem iste triginta vel 40. ulnas non excedit, tutoque comedi posset, si capere illum aut aliqvo malo afficere permissum esset, quod tamen utrumque vetitum, cum tantæ sit utilitatis.

His

*) CC. *Un.* skylldu embætti.
**) *iidem* missátter.
h) CC. *Un.* & *Membr.* ut i haf.
***) *iidem* minni.
****) *iidem* LX.
i) *iidem* ok hann er vel mönnum ætur.
*****) *iidem* granda hanom.

*) mindre.
**) 60.
i) den.
***) Rode den.

Enn er þat ok eitt hvalakyn, er *Bardhvalir k)* heita, ok hafa þeir hvalir tennur ecki stærri enn geora má *l)* miök stor hnífsbefti af, edur tabl *). Ecki ero þeir ólmir ne grimmir, helldur ero þeir hógværir, ok *m)* firrast sem **) þeir meigu veidimanna ***) fund, ok *n)* ero nær at vexti sem þeir, er nu rædda ek næsta um; enn ****) einn hvalur hefer sua margar tenn i höfdi, at hann hefer *o)* nockorar um LXX. af þessu kynni enu sama.

Þá

End er her og een Hvale-Art, som hedder Bardhvale †), og have de Hvale Tænder, dog ikke større end saa, at man kan giøre deraf meget store Knivesskafte, eller Brikker til Bretspill *). De ere ikke vilde eller grumme, men meget meere sagtfærdige, og m) skye, **) saavidt de kunne, Fiskernes Nærværelse, og n) ere næsten af Størrelse som hine, hvilke jeg næst tilforn talede om; men***) een Hval af denne samme Art haver saa mange Tænder i sit Hoved, at den haver o) nogle over 70.

Vi-

His addas e cetorum genere Bardhvalos *(sive Burhvalos, a cella cibaria denominatos) quorum dentes non sunt majores quam ut manubriis cultrorum majorum aut latrunculis scachicis conficiendis inserviant: Nec sævi nec pugnaces isti, cum piscatores vitent, nec corporis mole, quos proxime indicavi, vincunt; hujus generis balenæ dentes supra septuaginta habent.*

Est

k) CC. *Un.* & 4 *cb.* Burhvalir, *al.* Buur.

l) *iidem* hnífshefti, hnifskepti, hnifalkepti. 2 *cb.* sköpt.

*) *iidem add.* þeirra höfud eru sem grár hraunklettur at lit. *m)* *iidem* varazt.

) *iidem* sem mest. *) *iidem* færi.

n) *iidem* þvi nær at vexti, sem iner fyrri, er ver ræddum um (næst).

****) *iidem* hver fyrir sik af þessum hvölum hefer ecki færri enn LXXX. tannr.

o) *iidem*, *M.* & 2 *cb.* XL. tanna.

*) deres Hoved er af Farve som en graa Steen-Klippe.

m) undgaae.

**) som allermeest.

n) og næsten i Størrelse som de forrige, hvilke vi nys talede om.

***) Hver for sig af disse Hvale haver ikke mindre end 80 Tænder.

o) 40 Tænder.

†) Efter det Navn Buurhval, som dem og gives, af det Buur eller Forraads-Kammer, som er i deres Hoved, høre de til Cachelotterne hos *Egede* p. 49., og *Anderson* om Gr. Dav. §. 46-48. pag. 196-97. item 200-215.; dog uvist om til disses 1. 2. eller 3 Art. Hvalens Størrelse hos vor Author og *Torfæus* Gronl. p. 92. No. 11. passer vel nok til dem alle, see Anderson p. 207. 211. 213.; Tændernes Antal passer best til den tredie. Men vist nok bliver den Catodon 2, *Arted*, Gen. p. 79. Syn. p. 108. og Physeter Macrocephalus Linnæi p. 76.

Þá heitir enn *p*) hvalakyn eitt *Slettabaka*, ók er *q*) ecki horn á baki, ok *r*) sua nær mikill at vexti; sem hinir, er næzt gátum ver um. Enn *s*) þeir menn hrædazt hana miök sem um siő fara, þvíat hennar nattura er su, at leika miök vit skip.

Þat *t*) er enn eitt hvalakyn, er heitir *) *Hafur-Kytti*, ok er þat *u*) met undar-

Videre kaldes endnu een Hvale-Art Sletbage †); og q) er ingen Finde paa dens Ryg; den er og r) næsten saa stor af Vext, som hine, hvilke vi sidst talede om. Men s) de Folk, som fare paa Søen, frygte den meget, thi dens Natur er, at spøge meget med Skibe.

Endnu t) er der een Hvale-Art, som hedder Haver-Kat *), og er den u) af en underlig

Est porro cetorum genus dictum Slettbaka, *quod pinnis dorsi eminentes non habet, ejusdem fere magnitudins ac proxime enumerati ceti; soletque timeri a nautis, quoniam cum navigiis lædere gestit.*

Præterea e cetorum grege prodeant nunc Hafurkytti, *apud quos semum & omen-*

p) *al.* eitt hvala kyn þat er Slettibaka (Slettbakur) er kallat.

q) CC. *Un.* er ecki er (hefer ecki). *al.* eitt horn.

r) *iidem & 2 cb.* sá er suo i natturu mikill, sem hinn er nu. *al.* svá mikler nockut at vexti sem nu *al.* länger *al.* þvi nær vexti.

s) *iidem* enn hennar &c.

t) *iidem* þá heiter.

*) Hafurketti.

u) CC. *Un.* undarligt i finni.

q) der ikke haver Finder paa Ryggen. || er een Finde.

r) omtrent saa stor af Vext (lang) som hin, hvilken vi nu. || omtrent af Vext.

s) Men dens Natur.

t) End een hedder.

*) Skal ellers kaldes Hafurhval, Hafurfisk, Katthval; men her feile de øvrige Tegn til at kiende dens Art.

u) underlig i dens.

†) *Anderson* om Isl. §. 64. pag. 90. og om Str. Dav. §. 39. pag. 180. og fleere ansee den for balæna vulgaris, og eet med Sandhval, som ellers kaldes Sandlægia, Sandæta; det første kan vel være nogles Meening i Island, som og bifaldes i B. Jons. Diss. de pisc. §. 4. p. 6. det sidste er vist urigtigt, da den egentlige Hval ei holder sig til Strandbredden. Nogle Islændere holde dem og for adskilte, see *Torf.* Gronl. p. 92. 93. No. 12 og 13. Den hører vist til de egentlige Balænas hos Artedius og Linnæus; men da Navnet Sletbag er i det Islandske Sprog et almindeligt Navn paa alle Hvale som ere sletryggede, eller i det mindste som ei have den forreste Rygfinne, saa er ei let at sige hvilken af dem denne er, uden at see den selv.

arligri náttúru, þviat x) þat hefer i holi sinu netiu ok mör sem busé; ok y) verda þeir hvalir ecki stærri enn XXX. alnir, þeir sem lengztir verda, ok eru vel æter.

Þá z) ero þau enn hvalakyn, er ólm ero ok grimm vit menn, ok leita hvervetna vir, at tyna mönnum, þar sem þeir meigu vidkoma; heitir annar *Rosshvalur*, enn annar *Raudkembingur*. Þessir ero fullir *) af ágyrnd ok illzko; alldrei verda þeir saddir af manndrápum, þviat þeir fara um aull höf innan, ok leita

derlig Beskaffenhed, thi x) den haver i sin Bug baade Net og Tallig, ligesom Slagte-Qvæg; og y) blive de Hvale ikke større end 30 Alne, og det dog ikkun de af dem, som blive de længste, og ere vel ædelige.

Endnu z) findes der de Hvale-Arter, som ere rasende og grumme mod Mennesker, og søge idelig at ødelægge dem, hvor de kunne faae Lellighed dertil; den eene af dem hedder Horshval, og den anden Rødkemming.*). Disse ere fulde af **) Gierrighed og Ondskab; de blive aldrig mætte af Manddrab, thi de løbe alle Hav omkring, og leede, om

omentum ovium instar inveniri mireris: Maximi ex hoc cetorum genere XXX. ulnas exæqvant, & esui apti sunt.

His accedunt cetorum classes sævorum & hominibus adeo infestorum, ut qva possunt ratione homines perditum eant. Sunt vero Hrosshvali *(ceti eqvini) &* Raudkembingi *(a rubicundi coloris mixtura quam in cute circumferre narrantur, denominati) qui voraces & infensi cædibus humanis nunquam satiantur. Omnia maria circumnatant isti,*

R

x) *CC. Un. & 3 cb.* þeir hafa i sinu *al.* holu sinni. *al.* hollli.

y) *iidem* eru þeir hvaler XXX. alna lánger, (þrituger) er stærster verda.

z) *iidem* þá er Hrosshvalur ok Raudkembingur.

*) *iidem* upp illzku ok ágyrndar; grimdar ok illzku.

x) de have. || i deres Legeme.

y) og ere de af de Hvale 30 Alne lange, som blive de største.

z) Endnu er der Horshval og Rød-Kamming.

*) Om begge see *Torf.* Gronl. pag. 94. Horshvalen skal og kaldes af dens Springen, Detter, Sprettfiskur, Stockull, og Blodruhvalur, af en Blære eller Hud som skal hænge den over Øinene. Baade den og Rødkemmingen berettes at have Tænder i den nederste Gumme.

**) Grumhed.

leita ef þeir meiga ſkip finna *a*); þá laupa þeir upp, til þeſs, at þeir megi þeim þá ſkiótara nidurſöckva ok tína met þeim hætti. Þeſsir fiſkar ero ecki mönnum ætir, helldur *) gagnſtædligir, ſua ſem ſkipadir uvinir mannligu kyni; **) enn ecki verda þeir ſtærri enn *b*) XXX. álnir, edr XL. þeir er lengſtir verda.

Þá er *c*) enn þat hvalakyn, er *Náhvalur* er kalladur, ok meigu menn hann eigi eta fyrir ſótta ſakir, ***) þviat menn fá ſótt af ok deya, ef þeir eta hann. Enn ſá hvalur *d*) er ecki ****) mikill at vexti;

om de kunne finde Skibe a); og da løbe de op af Vandet, paa det de des haſtiger ſkulle kunne nedſænke og fordærve dem paa den Maade. Diſſe Fiſke ere ikke ædelige for Menneſker, men meget meer modbydelige, ſom det menneſkelige Kiøns beſkikkede Fiender. *) Men de blive ikke ſtørre end 30 eller 40 Alne, og det endda kun de, ſom blive de længſte.

Endnu er der c) den Art af Hvale, ſom der kaldes Lighval (Narhval), og kunne Menneſker ikke æde den for Sygdoms Skyld, thi **) om de æde den, faae de Sygdom og døe deraf. Men den Hval er d) ikke ***) ſtor af

iſti, ut navium compotes fiant, easque undis, poſtquam ſeſe in altrem elevarunt, falſo impetu citiſſime ſubmergant. Hos comedere non licet, nam ſunt velut hoſtes in humanum genus miſſi; ulnas triginta & ad ſummum quadraginta non excedentes.

Supereſt adhuc ex cetorum grege Náhvalur *(Monoceros) ex lurido colore ſic dictus, quem edere non eſt integrum ob ſubſequentes morbos, nam ſi illum quis comedat, mor-*

a) CC. *Un*. til þeſs, at (farga) tína mönnum, ef á eru.
*) *iidem* gagnſtadliger, mótſtadliger.
**) *iidem* ecki verda þeir þó meir enn.
b) *iidem* XXX. eda XL. alna.
c) *iidem* þá er Náhvalur, er ecki er mönnum ætur.
***) *iidem* þvi þeir hann eta, fá bana af.
d) *iidem* verdur ecki.
****) *iidem* lengri enn XX. alna.

a) til den Ende, at forraſke Menneſker, om nogle ere der paa.
*) de blive dog ikke meere end.
c) Narhval, ſom ikke er ædelig for Menneſker. Det Danſke Navn Narhval er fordreiet; den kaldes ellers af *Egede* p. 50-53. og *Anderſon* om Str Dav. §. 45. p. 191. o. f., ſamt §. 46. p. 197-199. Monoceros; af *Artedio* Gen. pag. 78. Syn. p. 108. og *Linnæo* p. 75. Monodon.
**) de ſom æde den faae ſin Død deraf.
d) bliver ikke. ***) længere end 20 Al.

vexti; ecki verdr hann lengri enn XX. álna; *e*) at aungvo er hann ólmur, helldur fordazt hann *f*) veidimanna fund. Enn hann hefer tennur i haufdi, ok þó *) allar smár, fyrir utan eina tönn mikla, ok stendur su i efra gomi i öndverdo haufdi hanns; hun er fögr at áliti ok vel vaxin, ok sua rett sem kerti *g*); hon *h*) er VII. álna laung, sa er lengz kann at verda, ok smuin sull, *i*) sem tólum se geor. Su stendr rett fram ur haufdi hanom, *k*) þá er hann fer leidar sinnar; enn sua hvauss sem hun er ok rett, þá verdur hanom eingin vörn **) at henni eda vígi, helldr er hann sua *l*) virkur at henni,

af Vært; han bliver ikke længere end 20 Alne; den er ei i nogen Maade e) grum, men skyer meget meere f) Fiskernes Nærværelse. Ellers haver han Tænder i sit Hoved, dog *) de alle smaae, foruden een stor Tand, og staaer den i hans øverste Gumme, foran i hans Hoved; den er smuk af Anseelse, og vel voxen, og saa lige som et g) Tælle-Lys; den er h) 7 Al. lang, naar den kan blive længst, og dreiet heel igiennem, som om den var giort i) med Verktøi. Denne staaer lige frem udaf hans Hoved, naar han svømmer frem ad; k) Men saa spids og lige som den er, bliver den ham dog ikke til noget Forsvar eller Beskiermelse, men han

morbum contrahet & morietur. Statura vero non prægrandis est, nam XX. ulnas nunquam excedit: Sævus non est, fugitqve piscatores; dentes minutos habet omnes, excepto uno, quem in medio sincipitis in superiore maxilla gerit; pulcher hic est & candelæ ad instar exporrectus; prominet adhæc ore septem ad summum ulnas longus miro tornatus artificio. Quamvis autem idem dens satis acutus sit, non tamen defensioni inservit, cum potius summa solicitudine caveat cetus, cui dens est, ne vel tantillum dentem

e) CC. *Un*. ecki. *f*) *iidem* menn.
*) *iidem* fár.
g) *Membr.* & 3 *ch.* laukur.
h) CC. *Un*. verdur VII. al. há.
i) *al.* sva sem hun se mót tólum. *Membr.* & 1 *chart.* taulum.
k) CC. *Un*. ok verdur. **) *iidem* i henni.
l) *iidem* veikur at henni, at hann lætur þar ecki nær koma, sva giæter hann hennar vel.

e) ikke.
f) Folk.
*) ikkun faa.
g) en Løg, eller Stængel paa en Urt.
h) bliver 7 Al. høi.
i) efter Maal, og Tal. eller: besat med dreiede Kugler eller Perler.
k) og bliver den ham derfor.

henni, ok kiær, at han lætur þar ecki vætta vidkoma *). Eigi veit ek þau fleyri hvalakyn, er mönnum se **) eigi æt, enn þessi V. sem nu hefi ek upptalit; þau tvenn er *m*) fyrst nefnda ek, þat er *Svinhvalur* ok *Andhvalur*, ok *n*) þessi þriu er sidar nefnda ek, þat vär *Rosthvalur, Raudkembingur* ok *Náhvalur*.

Nu ero þau kyn hvala utauld, er enn ero stærri at vexti, ok ero þau aull mönnum æt, er ek skal nu skíra fyrir ydur. Sumir ok af þessum ero hættir vit lif manna, enn sumir ero spakir ok högværir vid menn. *Skeliung o*) kalla menn eitt kyn af þeim, ok er sá fiskur mikill

han er tvertimod saa l) nærdsom og kiær af den, at han lader intet røre derved *). Jeg veed ellers ikke flere Arter af Hvale, som **) ikke skulde være spiiselige for Mennesker, end disse 5, som jeg nu haver opregnet: de to, som jeg m) nævnede første, nemlig Svinhval og Andhval, og disse tre, som jeg siden n) nævnede, nemlig Hovdhval, Rodkemming og Narhval.

Nu staaer kun tilbage at opregne de Hvale-Arter, som ere endnu større af Vært, og ere alle de, som jeg nu vil beskrive for Eder, ædelige for Mennesker; nogle af disse ere og farlige for Menneskers Liv, andre ere derimod spagfærdige og fromme mod Folk. Een o) Art af dem kalder man Skiæl-

tem tangat. Plura cetorum genera hominibus non comedenda, præter quinque illa, nuper enumerata, Suillorum nempe, Anduruesiarum, Equinorum, Raudkembingorum & Luridorum, nescio.

Restat ut enumerem genera cetorum majorum, quos comedere integrum, quorumque aliquot hominibus infensi, nonnulli innoxii & mites. Ex illorum genere est Skeliungus,

*) *unum fragmentum addit*: eigi veit ek hanns natturur fleyri.

**) *iidem* u æt.

m) *iidem* fyrri tallda ek.

n) *iidem* enn þessi þrenn er sidar tallda ek, þat er.

o) *iidem* Nu kalla menn eitt (hvala) kyn Skeliung.

l) som over den, at han lader intet komme den nær, saa vel passer han paa den.

*) flere af dens Egenskaber veed jeg ikke.

**) skulde være uædelige.

m) opregnede tilforn.

n) opregnede, som er.

o) Videre kalder man een (Hvale) Art.

mikill vexti, ok ólmur vit ſkip. Þat er hanns náttura, at lióſta ſkip med *p*) ſundfiödrum ſinom, elligar at hann lætur *) ſlióraſt, ok leggſt fyrir ſkip, þar er menn ſigla *q*); enn þó at menn *r*) beiti frá hanum, þá fer hann þó jafnan fyrir, ok er ecki annar koſtur enn ſigla á hann; enn *s*) ef ſkip ſigla á hann, þá kaſtar hann ſkipum, ok brytur, ok tynir aullo því á er. Sá fiſkur *t*) verdur LXX. álna lángur, edur LXXX, þeir ſem

Skiælling †), og er den Fiſk ſtor af Vext, og grum imod Fartøier. Det er hans Egenſkab, at han enten ſlaaer Skibene med hans Finder, eller at han lader ſig flyde paa Vandet, og lægger ſig for Skibene, hvor Folk ſeile q); og ſkiønt man dreier af r) fra ham, gaaer han dog altid for igien, ſaa der er ingen anden Udvei, end at ſeile paa ham; Men s) om Skibe ſeile paa ham, da kaſter han Skibene om, og bryder dem, og fordærver alt det, ſom er derpaa. Den Fiſk t) bliver 70 Al. lang,

gus, mole corporis inſignis, navibusque infenſus; ejus quippe indolis eſt, quod naves pinnis ſuis ferire contendat, aut obviam eat navibus, quæ fruſtra diverticula quærunt, cum ubivis ſe iis opponat, adeo ut nautis id unum ſuperſit conſilii recta in eum navem propellere, quod cum ſentit cetus, navem excutit, quæ demum fracta cum toto onere perit. Cetus his

p) CC. *Un.* fiödrum ſer.
*) *iidem* uppſlióraſt.
q) *iidem add.* á *vel* ſigla ok róa.
r) *iidem* (leiti) ſigli beint burtu.
s) *iidem* þar næſt kaſtar.
t) *iidem* er vel mönnum ætur; hann er LXX. alna langur edur LXXX. *al.* 80 edur 90. *unus* VII. alna hár eda VIII.

q) pr. a. || ſeile og roe.
r) (ſøger) ſeiler lige bort.
s) dernæſt omkaſter.
t) er vel ſpiiſelig for Folk, den er 70 eller 80 Alen lang. || 80 eller 90. || 7 Alen høi eller 8.

†) Her mangle viſſe Kiendetegn, dog hører den viſt nok til de egentlige Balænas. *Torfæus* Gronl. pag. 95. No. 20. tillægger den glat Ryg uden Finde, men da findes den ei hos Arredius og Linnæus. Baade af dens Grumhed, og af de Skiæl eller *Balanis*, hvoraf den har ſit Navn, ſkulde jeg ſnareſt henføre den til Finnfiſke-Slægten, og da iſær til *Andersons* Jupiter-Fiſk, om Str. Dav. §. 42. pag. 187-191., *Artedii* Balæna 3. Gen. p. 77. og *Linnæi* Boops pag. 76. Kanſkee og de Nordiſke have kaldt Skialtung enhver Hval, paa hvilken Balani findes, og de findes paa fleere end denne, ſee *Anderſon* §. 40. pag. 18[illegible]. *Ström* p. 298.

sem *) stærstir verda, ok ero þeir fiskar vel ætir.

Þá er þat enn eitt hvalakyn er *Nordhvalir* heita, ok er sá fiskur **) mikill; hann er LXXX. álna langur eda XC. *u*), þeir sem stærstir verda, ok jafndigur sem hann er lángur; þviat reip þat er dregit er jafnlángt hanom, þá tekur þat um hann, þar sem hann er digrastur; hann hefer ok sua mikit höfut, at þat er hinn mesti þridiungur af hanum. Enn þessi fiskur lifir hreinliga, þviat þat *x*) segia menn, at hann *y*) hafi aungva fædzlo

lang, eller 80, de som blive de *) største, og ere det Slags Fiske meget vel ædelige.

Een Art af Hvale er endnu den som hedder Nordhval †), og er den Fisk **) stor; den er 80 Alne lang, eller 90 u), de som blive de største, og lige saa tyk, som den er lang; thi et Reeb, som trækkes lige langt med den, naaer netop omkring den, hvor den er tykkest; den haver og saa stort et Hoved, at det udgiør næsten den tredie Deel af ham. Ellers lever denne Fisk reenlig, thi man siger om den, at den nyder y) ingen anden Føde, end z) Taage a) og Regn, og det som ***) falder

hic est LXX. aut cum maximus est, LXXX. ulnas longus, tutoque comedi potest.

Accedit alterum genus cetorum majorum qui Nordhvalir *(aquilonares) dicuntur, ulnas XXC. vel ad summum XC. longi, & totidem crassi, nam funis qui horum longitudinem adæquat, accurate crassitatem eorundem, ubi maxima est, ambit; tantum caput habent ut tertiam totius partem absolvat. Scitulam victus sui rationem habere dicuntur,*

*) *iidem* lengster.
**) *iidem* vel mikill vexti, sva.
u) *iidem* hann er jamdigur sem han er lángur til, ef þu mælir med (vad) reipi; inn mesti þridjungur hans er höfud af henum. Sa fiskur.
x) *iidem* mæla.
y) *iidem* lifer (lifi) vid einga fædu.

*) længste.
**) vel stor af Vext, saa at den er.
u) den er ligesaa tyk, som den er lang til, om du vil maale med et Reeb; hans Hoved er næsten en trediedeel af ham. Den Fisk lever.
y) lever (skal leve) ved.
z) uden ved Regn og Taage, og det alene som.
a) Mørke. ***) føres.

†) Kaldes og Vatnshvalr i *Torf.* Gronl. p. 95. No. 21.; den bliver efter Beskrivelsen Balæna vulgaris hos *Egede* p. 44-48. *Anderson* om Isl. §. 64. p. 90, om Str. Dav. §. 39. p. 180-85. og *Ström* pag. 298. Balæna I. hos *Arted.* Gen. p. 76. Syn. p. 106-7. Descr. p. 106. Mysticetus hos *Linnæus* p. 75. Nogle i Island see at holde den for snart med Slethagen, snart med Burhvalen.

lo z) adra enn myrkva a) ok regn, ok þat sem *) fellur ur lopti ofan á haf, ok þó at hann se veiddur, ok b) innibli hanns se opnut**), þá finnzt ecki c) uklárt i hanns maga, sem annarra fiska þeirra, d) sem fædzlo hafa, þviat hanns magi er hreinn ok tómur. Ecki má hann vel munn sinn***) opna, þviat e) tálkn þau, er vaxin ero i munni hanom, rísa um****) þverann munn hanns, þegar hann lykur hanom miok upp, ok *****) hefer hann idugliga af þvi bana, at

der af Luften ned paa Søen, og skiønt den bliver fanget, og dens Indvolde *) aabnes, da findes intet c) Ureent i dens Mave, som i andre Fiskes d), der nyde Føde, thi dens Mave er reen og tom. Sin Mund kan den ikke vel aabne **); thi e) de Barder, der sidde i dens Mund, reise sig tvert for ***) Munden, naar den lukker den høit op; ****) saa at den ofte faaer sin Død deraf, at den ikke kan lukke sin Mund igien. Den er ellers ikke g) grum imod Skibe, haver ingen

tur, nam sunt, qui asserunt eos non alio quam caligine & pulvia aliisque idgenus cælitus decidentibus vesci, nam quamvis captorum intestina resecentur, nullæ sordes, ut in piscium reliquorum, in talium cetorum ventriculo, utpote escarum vacuo, deprehenduntur. Os difficulter aperiunt, nam branchiæ os, quoties justo plus idem diducunt, transversæ fodiunt, necisque eorum frequens causa est quod os claudere nequeant. Infensi non sunt navibus, nec

z) CC. Un. nema vid regn ok myrkva, ok þat eitt er.
a) *Membr. & 2 ch.* myrkur.
*) CC. Un. fer.
b) *iidem scribunt:* innyfli.
**) *iidem* ſkodud. c) *iidem* ſlikt.
d) *iidem* er mat (margt) eta jafnan, ok er hanns magi.
***) *iidem add.* i sundr. *al.* opna ok i sundr lata.
e) *iidem* talkninn rísa (ryga) um þverann munn hanom.
****) *al.* um þveran kverkar.
*****) CC. Un. ok idaliga ma hann eigi munni sinum uppliuka.

*) blive efterſette.
c) ſlige.
d) ſom ſtedſe æde Mad (adſkillige Ting), og er hans Mave.
**) aabne og oplade.
e) Barderne reiſe (ſette) ſig tvert for hans Mund.
***) andre: tvert for hans Hals (Svælg).
****) og ofte kan den ikke oplukke ſin Mund.
g) meget.

at hann *f*), má ecki munni sínum *) aptur koma. Ecki er hann *g*) ólmur vit skip; engvar hefer hann ok tennur, ok er feitur fiskur ok vel mönnum ætur.

Þá er enn þat hvalakyn, er *Reidur* er kallat, ok er sá allra fiska beztur átu. Hann er hógvær fiskur, ok ecki hættur vit skip *h*), þó at hann fari nær; enn sá fiskur er mikill ok lángur at vexti. Sua ségia menn, at þann hafi menn mestann veiddann, er ***) XIII. tygi álna var lángur at vexti, þat er XXX. álna

gen Tender, og er en feed Fisk, og meget vel spiiselig for Mennesker.

Endnu er der den Art af Hvale, som kaldes Reidur †), og er denne, blant alle Fiske, den beste til Spiisning. Den er en spagfærdig Fisk, og ikke farlig for Skibe h), skiønt den gaaer dem nær; men den Fisk er stor og lang af Vext. Saaledes siges der, at den største, som man haver fanget, haver været i sin Vext *) 13 halve Sneese Alne

nec dentibus instructi, pingues tamen & tuto comedi ab hominibus possunt.

Est & adhuc e cetorum majorum genere balæna, Reidur *dicta, omnium delicatissima. Hæc licet propinqua sit navibus, non est infensa, sed potius amica. Ingens hæc balæna est & admodum longa. Vulgo fertur e numero captarum longissima fuisse,* *quæ*

f) CC. *Un.* kemur ecki aptur.
*) *iidem* apturluka.
g) *al. add.* miög. **) CC. *Un.* árum.
h) *iidem* enn menn hafa þann mestann veidt.
***) *iidem* CX.

h) Men d:n største man haver fanget, haver været.
*) 110.

†) Kaldes og Steipireidur *Torf.* Gronl. pag. 96. No. 23, samt Sterreidur, Reidarhvalur. Vist hører den til de egentlige Balænas. Men uvist om de nyere indbefatte den under den egentlige Hvalfisk, (ligesom og Univ. Afskrift No. 16., ei nævner Reidur for sig, men henfører til Nordhvalen hvad her siges om den), eller den skal holdes for Balæna 2. *Artedii* Gen. p. 78. Syn. p. 107. Physalus Linnæi p. 75. Kroppens Skabning og Navnet, især af den Art, som kaldes Micareidur (Smaareidur), passer sig vel nok; men Størrelsen er til Hinder; dog den kan ei regnes paa; Hvalene ere blevne forskrækkede i saa lang en Tid, at dem nu ei gives Fred til at naae den Vext, som de kunde, og havde i gamle Dage. Ellers er og Ordet Reidur i det Nordiske Sprog et almindeligt Navn paa en heel Slægt af store Hvale, saa at deraf navngives adskilte Arter, som Seireidur, Hrafnreidur, o. s. see og M. Jons. Dissertat. de piscatura §. 5.

ália ok C.. ætadr; ok verdur hann opt veiddur af veidimönnum, fyrir *) hógværi sinnar sakir ok spektar; ok er hann betri átum ok betur þefiadur, enn nökur fiskr annar þeirra sem nu höfum ver umrædt, i) ok er hann þo vel feitur; tálkn hefer hann **) ok engva tenn. Þat er ok mælt; ef k) madur mætti ná aukningu fræa hanns, sua at þat vissi til sanns, at af hanum væri, oc eigi af ödrum hvölum, þá væri l) þat ürugguat til allra lækninga; badi m) vit augum ok likþrá, ok n) vit ridu, ok vit höfurverk; ok á móti öllum þeim sóttum, er menn fá. Enn fræ er annarra hvala auki miök margra [illegible] gódur

Alne lang, det er 130 Alne; den bliver endog ofte fangen af Fiskerne, for dens Stilheds og Spagfærdigheds Skyld; den er og bedre i Smag og Lugt, end nogen anden af de Fiske, som vi nu have talt om, i) og er den dog vel feed; den haver *) Barder, men ingen Tænder. Der siges og, at om man kunde naae k) dens Sæd, saa at man kunde vide til visse, at det var af denne, og ikke af andre Hvale, da vilde det blive det kraftigste til alle Slags Lægedom, baade m) mod Øien-Svagheder og Spedalskhed, samt mod n) Rystelse og Hoved-Pine, og mod alle de Sygdomme, som Mennesker faae. Dog er ogsaa meget mange andre Hvales Sæd [illegible] tien-

quæ tredecim ulnarum decades (CXXX.) longa fuit. Sæpe a piscatoribus ob modestiam suam capitur, meliusque sapit & olet quam quis ceterum superius commemoratorum. Pinguis hæc est branchiis instructa & dentium expers. Dicitur semen illius, modo genuinum sit, præsentissimum esse remedium tum contra oculorum morbos, tum lepram, membrorum tremorem, cephalæam, tum cæteros multos, quibus infestari solet

S *genus*

*) al. hogværder.
i) Ch. Un. sá fiskr er vel.
**) *iidem add.* engi.
k) *iid.* menn megu (kunnu) at fá af aukning.
l) *iidem* sá aurugguztur.
m) *iidem* til augna, ok moti.
n) *iidem*, *Membr.* & 2 *chartæ*: moti inn-ridu, eda vit höfuðverk, eda móti ödrum verkium.

i) den Fisk er vel.
*) ingen — og.
k) faae noget af. forstaae det bekiendte *sperma ceti*, Hval-Amber eller Hval-Rav,
m) for Øinene, og mod.
n) indvortes Rystelse eller Krampe, eller mod Hoved-Pine, eller mod anden Pine.

gódur til lækningar, þó at eigi se sua gódur sem þessi er. o) Nu hefi ek flezt aull hvalakyn talit fyrir þer, þau er menn veida.

Einn fiskur er enn utaldur, er p) mer q) vex helldur i augu frá at segia fyrir sakir vaxtar hanns; þvi þat man flezturn mönnum utruligt þikia; þar kunnu ver ok fátt fra at segia, þviat hann er flaztum fialldsenn r), þviat hann er s) fialldnazt vit lönd edur i t) von vit veidimenn; ek ætla ok *) þess kyns fisk ecki allfiölgann vera i höfum; enn ver köllum hann optazt á vora tungu *Hafgufu*. Eigi kann

tienlig til Lægedom, skiønt den ikke er saa god som denne er. o) Saaledes haver jeg opregnet for dig næsten alle de Hvale-Arter, som man fanger.

p) Een Fisk er endnu uberegnet, som mig synes heel betænkeligt at q) fortælle om, for dens Størrelses Skyld; thi det vil synes de fleeste Folk utroeligt. Vi kunne og kun lidet berette om den, thi den er kun sielden seet af de fleeste, r) da den s) fast aldrig kommer til Lands, eller t) paa de Steder, hvor Fiskere kunne vente at see den; jeg meener og *) at det Slags Fisk ikke kan være ret talrig i Havet; men vi kalde den oftest Hafg-

generis humanum, dolores. Reliquorum cetorum sperma bonum quidem, hujus vero optimum. Jam plurima cetorum genera, quæ capi solent, enumeravi.

Restat denique unus e cetorum genere, de quo verba facere subtimeo, cum incredibilis sit staturæ, & pauci admodum sint, qui accurrate illum delinearint, nam ad terras rarissime accedit, vituitque piscatores; Ejusmodi balænam nostra lingua Hafgufam *appel-*

o) CC. *Us.* ok hefi ek nu flezt aull hvalakyn taulld.

p) *iidem* Nu er sá fiskur einn epter, er mer bitur mest i augu fra at segia vexti hanns.

q) 3 *ch.* bitur hellz i augu um at tala.

r) *ol.* þat kunna ok fæstir fra hanom nockot at segia giörla.

s) CC. *Us.* fialdan vid land.

t) *iidem* nánd.

*) *iidem* ecki þeis kyns fisk margann (miök fiölgann).

o) og haver jeg nu opregnet de allerfleeste Hvale-Arter.

p) Nu er da den Fisk alene tilbage, om hvis Størrelse jeg meest frygter for at fortælle.

q) tale om.

r) det ere og kun de færste, som kunne med Vished fortælle noget om den.

s) kun sielden.

t) i Nærværelse ved Fiskere.

*) ikke, at det Slags Fiske kunne være (ret) mange.

kann ek skilvisliga frá lengd hanns at segia met álnatali, þviat þeim finnum er hann hefer birtz fyrir mönnum, þá hefer hann landi synzt likari, enn fiski; hverki u) spyr ek, at hán hafi veiddur verit, ne daudur fandinn; ok x) þvi þiki mer likt, at þeir se eigi fleiri, enn tveir, i aullom höfum, ok aungvann ætla ek y) þá auka gera sin á milli z), ok jafnan ætla ek þá ina sömu vera; ok ecki mundi audrum fiskum *) hlída, ef þeir væro so margir, sem adrir hvalir, fyrir a) mikilleika sakir þeirra, ok fus mikillrar arvinnu, er þeir þurfu. Enn su er saugd nattura þess kyns fisks, at þegar

Hafgufe i vort Sprog. Dens Længde kan jeg ei med Vished beskrive efter Alenmaal, thi de gange den haver ladet sig til Syne for Folk, haver den synes ligere et Land end en Fisk; jeg u) har hverken kundet opsporge, at den er bleven nogensteds fanget eller funden død; x) og derfor synes mig rimeligt, at dette Slags Fiske ei ere flere end to i alle Have, og ingen Yngel tænker jeg de avle med hverandre, z) men troer meget meere, at de ere altid de samme; det vilde og ei tiene de øvrige Fiske, at de vare saa mange som andre Fiske, for deres Størrelses, og den saa store a) Fortærings Skyld, som de behøve. Ellers beretles denne Fiske-Arts Na-

appellamus, cujus longitudinem certis ulnarum numeris definire non audemus, nam quoties bellua haec marina visendam sese praebuit, terrae insulae quam ceto similior apparuit, quae nunquam capta aut mortua inventa perhibetur; ideoque mihi non absonum videtur statuere, duas tantum numero existere has balaenas, nec coire mutuo crediderim, unde easdem semper existere patet; nam cum maximo piscium incommodo conjunctum esset, si tot numero essent ac reliquorum cetorum genera, ob vastissimam corporis molem, & cibo- rum

u) CC. *Un.* hvergi heff ek spurt hann veiddann eda daudann.

x) *iidem* þat þiki mer (likligazt) líkazt at (eigi munu vera fleyri) þeir munu ecki fleyri vera enn tveir it mesta.

y) *iidem* & 3 *cb.* þau geta.

z) *al.* þvi ek ætla þá hina sömu jafnan vera.

*) CC. *Un.* duga.

a) *iidem* mikilleiks sakir, ok þeirrar miklu.

u) Ingensteds haver jeg spurgt den fangen eller død.

x) mig synes rimeligst, at (der) de ei maae være flere end to i det høieste.

z) thi jeg troer o. s. v.

a) den megen Føde.

q) hann muni vera af nockurri landsins nátturu, edur kann þat at vera, at hann sæ af r) andligum hlutum? Edur hvat mundi þer um þá hina s) ogurligu *) landskialfta, er þar kunnu at verda, edur þau hinundarligu vötn edur ísa, er þar þekia t) aull lönd hit efra?

Þat þiki mer vera meiga, um ísa þá er u) á Islandi ero, at þat land gialldi návistar þeirrar, er þat liggur nær Grænlandi, ok er þess von, at x) þadan standi mikil grimd ok kulldi, mer því at þar er um fram aull lönd ísum þakit. Enn nu mer því at Island tekur y) þadan mikinn kullda, ok hefer þó

lig kan reise sig af nogen Landets Beskaffenhed, eller det kan være, at den kommer af r) aandelige Ting? Eller hvad tænker Du om hine s) forfærdelige Jordskiælve, som der kunne indfalde, eller om de underlige Vande, eller de Ise, som der bedække t) alle høie Steder i Landet?

Angaaende den Iis som u) er paa Island, synes mig det kan være, at dette Land (deri) maae undgielde den Nærhed, hvori det ligger med Grønland, da det er at vente, at derfra x) maae staae meget streng Luft og stærk Kulde, efterdi dette er, fremfor alle andre Lande, bedækket med Iis. Da nu Island saaledes modtager y) megen Kulde derfra, og

ignis vehementia ad stuporem usque in illa terra sævientis, num naturæ loci an rebus spiritualibus ortum ille suum debeat? Quid de horrendis illis terræ motibus, aquis mirandis, &c., quæ editiora cooperit loca, glacie sentis?

Meum de glacie Islandica judicium esto: insula hæc malum suum Grönlandiæ, cui tantopere vicina est, jure ferat acceptum, certum quippe quod Grönlandia, frigus insigne, cum præ aliis terris glacie constrata sit, emittat; hinc cum Islandia frigus exinde sibi accer-

q) CC. Un. þat.
r) *iidem* annarlegri natturo.
s) *iidem* undarligu. *) *iidem* jardskialfta.
t) *iidem*, *al. Membr.* & 2 *ch.* nálíga hit efra allt land.
u) *iidem* þar ero á Islandi.
x) *iidem* af Grænlandi.
y) *iidem* sua mikinn kullda þadan, ok þó litinn.

r) anden Slags naturlig Aarsag.
s) underlige.
t) næsten det heele Land paa de høie Steder.
u) som er der.
x) fra Grønland.
y) saa megen Kulde derfra, og dog (derimod) kun liden.

uzt þángat, at leita sér *h*) til matfánga. Nu höfum ver fleza luti talda ok sagda, þá sem hellst man þikia undarligir í Islands höfum, ok helldur *i*) þá suma luti, er í audrum höfum er meiri gnótt enn þar, sem þeir ero nu nefndir.

Nu met þvi at þer *k*) hafit getit flestra allra fiska, þeirra, er þar hvarfla l) i höfum, þá sem *m*) nockurrar minningar ero verdir i umrædu; þá fysunzt ver nu *n*) at heyra um þá luti, er á landinu ero, ok þar ero hellz minningar verdir. Hvat ætli þer um þann inn mikla *o*) elldzgáng er þar *p*) er ofurmikill á þvi landi; hverr hann

sig Næring. Nu have vi da opregnet og beskrevet de fleeste af de Ting som maae agtes meest underlige i det Islandske Hav, og i) deriblant nogle, af hvilke der er endnu større Overflødighed i andre Have, end hvor de nu ere nævnte.

Efterdi k) I nu have nævnt de fleeste af de Fiske, som svæve der i Havet, og som m) ere nogen Erindring værdige i saadan en Tale; da lyster mig nu at n) høre om de Ting, som ere paa Landet selv, og som ere bedst fortiene at erindres. Hvad tænker I om den stærke o) Jordbrand, som p) der er saa umaadelig i det Land; om q) den nemlig

quærebant pisces. Nunc plurimorum mentionem fecimus, quæ in Oceano Islandiam circumfluente deprehenduntur admiratione digna; quorum nonnulla hic enumerantur, quæ tamen non minus alibi occurrunt, quam nomine certo ubi insignita sunt, locusque iis a me assignatus.

Cum jam plurimorum cetorum, qui notatu digni circa Islandiam oberrant, mentionem feceris, nostroque colloquio inseri merentur, libet jam aggrediaris ea, quæ in ipsa insula existunt & commemorari digna videntur. Quid quæso videtur tibi de illius ignis

h) CC. *Un.* matar, matfeingr.
i) *al.* þó suma luti (her talda), er í audrum stödum er meiri gnógt, helldur.
k) CC. *Un.* *M.* & 1 *cb.* ver höfum.
l) CC. *Un.* & 3 *cb.* vafra, vofa, hverfa.
m) CC. *Un.* nockut ero minningar (minnis) verder ok umrædu.
n) *iidem* um þá luti at ræda.
o) *iidem* & 2 *cb.* ofurgáng elldz.
p) CC. *Un.* er á þvi.

i) have vi endog her opregnet nogle Ting, af hvilke der paa andre Steder er langt større.
k) vi nu have.
m) nogenledes ere Erindring og Omtale værde.
n) tale om de Ting.
o) Overmagt af Ild.
p) der er i det.
q) dette.

q) hann muni vera af nockurri landsins náttúru, edur kann þar at vera, at hann sé af r) andligum hlutum? Edur hvat verdi þer um þá hina s) ogurligu *) landskialfta, er þar kunnu at verda, edur þau hin undarligu vötn edur ísa, er þar þekia t) aull lönd hit efra?

Þat þikir mer vera meiga, um ísa þá er u) á Islandi ero, at þat land gialldi návistar þeirrar, er þat liggur nær Grænlandi, ok er þess von, at x) þadan standi mikil grimd ok kulldi, med því at þar er um fram aull lönd ísum þakit. Enn nu med því at Island tekur y) þadan mikinn kullda, ok hefer þó

lig kan reise sig af nogen Landets Beskaffenhed, eller det kan være, at den kommer af r) aandelige Ting? Eller hvad tænker I om hine s) forfærdelige Jordskielve, som der kunne indfalde, eller om de underlige Vande, eller de Ise, som der bedække t) alle høie Steder i Landet?

Angaaende den Iis som u) er paa Island, synes mig det kan være, at dette Land (deri) maae undgielde den Nærhed, hvori det ligger med Grønland, da det er at vente, at derfra x) maae staae meget streng Luft og sterk Kulde, efterdi dette er, fremfor alle Lande, bedækket med Iis. Da nu Island saaledes modtager y) megen Kulde derfra, og

ignis vehementia ad stuporem usque in illa terra sævientis, num naturæ loci an rebus spiritualibus ortum ille suum debeat? Quid de horrendis illis terræ motibus, aquis mirandis, &c, quæ editiora cooperit loca, glacie sentis?

Meum de glacie Islandica judicium esto: insula hæc malum suum Grönlandiæ, cui tantopere vicina est, jure ferat acceptum, certum quippe quod Grönlandia, frigus insigne, cum præ aliis terris glacie constrata sit, emittat; hinc cum Islandia frigus exinde sibi accer-

q) CC. *Un.* þat.
r) *iidem* annarlegri natturo.
s) *iidem* undarligu. *) *iidem* jardskialfta.
t) *iidem*, *al. Membr.* & 2 *ch.* náliga hit efra allt land.
u) *iidem* þar ero á Islandi.
x) *iidem* af Grænlandi.
y) *iidem* sua mikinn kullda þadan, ok þó litinn.

r) anden Slags naturlig Aarsag.
s) underlige.
t) næsten det heele Land paa de høie Steder.
u) som er der.
x) fra Grønland.
y) saa megen Kulde derfra, og dog (derimod) kun liden.

þó hann vermi af ſólunni, þviat þat liggr ſua fiarre henni, þá hefer þat fyrir því ſua mikla z) gnógt iſa yfir ſiallgarðom ſínom. Enn um ofurgáng elldz þeſs, er þar er, þá veit ek ſidur hvat ek ſcal þar um ræda, þviat þar er underlig náttúra a) hanns. Ek hefi ſpurt i Sikiley, at þar er mikill elldz ofurgangr, enn ſá elldr brennir bædi tré ok b) jörd c); ok d) er mer ſua ſagt, at i e) *Dialógo* hafi hinn helgi Gregorius ſua mælt, at pínslar-ſtadir f) ſe i Sikiley, i þeim elldi er þar er g); enn *) menn draga þó meiri

og haver dog kun liden Varme af Solen, thi det ligger ſaa langt fra den, ſaa haver det derfor ſaa ſtor en z) Overflødighed af Iis paa ſine Field-Rygge. Men om den Ilds Overmagt, ſom der er, da veed jeg ikke ſaa vel hvad jeg ſkal ſige derom, thi a) dens Natur er det meget underlig. Jeg haver hørt om Sicilien, at der er en ſtor Overmagt af Ild, men den Ild brænder baade Træe og c) Jord. d) Nu er mig berettet, at den hellige Gregorius ſkal have i hans *Dialogo* ſagt, at der ere Piine-Steder i Sicilien, i den Ild, ſom der er g); men man *) kan dog

accenſit, caloreque ſolari, utpote longe diſtans, parum foveatur, eminentiores montium tractus nivibus abundent neceſſe eſt. Sed de impetu ignis, qui ibi ſævit, quid dicam, miræ enim indolis eſt, non æque conſtat. De flammis Æthnæis fama percepi, quod admodum furent; hæ vero & lignum comburunt & terram. Jam in Dialogo *ſancti Gregorii perhibetur in Sicilia, igneque ibidem ardente, poenarum locum eſſe; in igne vero,*

z) *al.* mikinn ofurgáng.
a) *al. Membr. & ch.* um hann.
b) *ita hæc quidam CC. Un. diſponunt, idque recte, alii ad Islandiam referunt, quod ſequentibus repugnat.*
c) *quidam CC. Un.* jarn.
d) *alii CC. Un.* þó er mer ſva fraſagt.
e) *ita rectius*, alii habent: i Dialogo hinn H. Greg. hafi.
f) CC. *Un.* piſlarſtadir eru.
g) *iidem add.* mikill ofrgangr at.
*) *iidem* enn draga meiri likindi.

z) Overlaſt.
a) der er en underlig Egenſkab hos den.
c) Jern.
d) dog er mig ſaa berettet herom.
g) ſaa megen Overmagt af.
*) endnu ſtørre Rimeligheder medføre det.

ri líkindi til þess, at i þessum elldi, er á Islandi er, at þar se víst pínslar-stad-ir; fyrir því at sá elldur, er i Sikiley er, þá dregur hann til *h*) finnar næringar kvika luti, þar sem hann brennir jörd ok tre; þviat treit er kvikt; þat vex ok gefur grænt lauf, ok sua *) hðörnar þat ok þornar, þegar þat tekur at deya. Enn fyrir því má þat kvikt kalla medann þat *i*) er grænt, at þat deyr *k*) þegar er þat hrörnar. *l*) Jördina má ok víst kvika kalla; hún gefur stundum mikinn ávöxt; enn þegar sá er nidurfallinn ok hrörnadr, þá gefur hun enn nyjann ávöxt; sua ok öll líkamlig skepna, er kvik er, þá er af jördu *) giör, ok má hana því víst kvika kalla. Enn hvert-

dog anføre meget større Rimeligheder til (at bestyrke) det, at det i denne Ild, som er paa Island, maae vist være Pine-Steder; efterdi den Ild, der er i Sicilien, drager h) til sin Næring levende Ting, i det den brænder Jord og Træe; thi Træet er levende; det vorer og giver grønne Blade, den paa fornes det og tørres; naar det begynder at døe. Men derfor kan det vel kaldes levende medens det i) er grønt, at det døer k) saasnart det fornes. l) Jorden kan og vist kaldes levende; den giver undertiden megen Frugt, og naar denne er nedfalden og raadnet, da giver den endnu en nye Frugt. Samme er med alle legemlige Skabninger, som ere levende, at de *) ere vordne af Jorden, og maae denne derfor vist kaldes levende. Men

vero, qui in Islandia flagrat, multo majore verisimilitudine concludi posse reor, certum poenarum locum esse: Ignis enim Siciliæ cum terram & ligna consumat, vivas res sibi in alimentum convertit, lignum quippe vitam habet, utpote quod crescat virentiaque folia emittat, ac tandem mori incipiens flaccescat & arescat, quamdiu autem viret vivum dici meretur, & ubi flaccescit, in extremis agere. Vitam autem terræ non de nihilo tribues, cum insignem fructuum copiam proferat, quibus decidentibus & putrefactis, novos iterum fructus producit; neque minus eapropter vivere dicenda est, quod ex ipsa factæ sint omnes

h) CC. *Un.* sin.
**) *iidem* hrosnar, hræfnar.
i) *iidem* grær. *k*) *iidem* medan.
l) *iidem* Enn jördina má víst k. k., þviat.
*) *plurimi* grær.

h) sig.
i) groer.
k) medens.
l) men Jorden maae vist — thi.
*) vore, næres.

hverntveggia þenna lut, treit ok jördina, þá brennir Sikileyar élldur, ok dregur til ſinnar næringar. Enn ſá elldur, er á Islandi er, þá brennir hann ecki tre, þó at í hann ſe kaſtat, ok ecki jördina, enn ſteina ok hardt berg þá dregur hann til ſinnar natturu ok næringar, ok kveikiſt þar af, ſua ſem annar elldur af þurrum vidi; ok er alldrei ſua hardur ſteinn ne *) berg, at **) ſa elldr brædi m) ecki ſem vax, ok brenni ſidan ſem feitt oleum; enn þo at þu ſkiótir treinu i elldinn, þá n) ſvidnar þat at eins, enn brennur eigi *o*). Nu met þvi at þeſſi elldur vill ***) eigi vit annat næraſt *p*), enn vit dauda ſkepnu, (þviat ver vitum at daud ſkepna er ſteinn ok

Men begge diſſe Ting, Træet og Jorden, brænder Siciliens Ild, og drager det til ſin Næring. Den Ild derimod, ſom er i Island, brænder ikke Træe, ſkiønt det bliver kaſtet deri, ikke heller Jorden, men Steene og den haarde Klippe drager den til ſin Natur og Næring, og tændes derved, ligeſom en anden Ild ved tørt Brænde; og er der aldrig ſaa haard en Steen eller Klippe, at denne *) Ild jo ſmelter den ſom Vox, og fortærer den ſiden ſom en fed Olie; men ſkiønt du ſkikker Træe i den Ild, da ſvides det alene, o) men brænder ikke. Efterdi nu denne Ild **) ikke vil næres p) ved andet, end ved en livløs Skabning, (thi vi vide, at Steen og Klippe er en livløs Skabning), men for- ſager

omnes creaturæ corporeæ. Horum utrumque, lignum nempe & terram, ignis Siciliæ comburit, iisque alitur. Ignis autem Islandiæ ligna terramve, quamvis in eum conjiciantur, non comburit, lapides autem & duriſſima ſaxa, ut ſuum alimentum, conſumit, iisque nutritur, non ſecus ac ignis communis aridis lignis. Nec tam dura cautes aut lapis invenitur, quin ceræ ad inſtar liqueſcant, ac deinde, pinguis olei more flammam concipiant: ligna vero injecta dictus ignis exterius tantum adurit, penitus nunquam conſumit. Iccirco quoniam hic ignis inanimatis ſolum creaturis, cujusmodi lapides

& ſaxa

*) CC. *Un.* biarg. **) *iidem* hann brædni.
m) *iidem* bræder — brennen.
n) *iidem* ſvidr.
o) *al.* ok vill eigi brenna.
***) CC. *Un.* vit ecki annat.
p) *alii*: alaſt, fædaſt.

*) ſamme jo ſmeltes.
o) og vil ikke brænde.
**) vil ved intet andet næres.
p) ſødes.

ok berg), enn hann hafnar allri þeirri skepnu, er annar elldur *q*) fædizt vit, þá má þat víst *r*) kalla, at sá elldur er daudur, þviat þeir lutir ero allir daudir er hann *s*) nærist vit, ok *t*) er hann til þess líkastur, at hann se helvítis elldur; þviat þar ero allir lutir daudir.

Suo *u*) virdazt mier ok vötn þau sum er þar ero, at *x*) samri *y*) natturu um daudleik sinn, sem elldur sá, er nu rædum ver um. Þviat þar ero þær kelldur, er æ *z*) vella ákafliga bædi vetur ok sumar. Nu *a*) er stundum sua *b*) mikill ákafi

saget af den Skabning, som anden Ild føddes q) ved, da kan det vist siges r), at den Ild er død, thi alle de Ting ere døde, som den s) næres ved, saa at den er ligest til det, at den maae være Helvedes Ild; thi der ere alle Ting døde.

Saaledes synes mig og u) nogle af de Vande, som der ere, x) af samme y) Natur, i Hensigt til deres Dødhed, som den Ild, vi nu taled om. Thi der ere de Kilder, som z) stedse koge stærkt i Skum, baade Vinter og Sommer. Undertiden a) er endog saa stærk

& saxa esse novimus, amat accendi, & rebus, quæ a communi igne solent consumi, nutriri recusat, mortuus jure dici meretur; ideoque de ipso potius quam aliis verisimiliter concluditur, quod sit ignis infernalis, cum mortuæ sint omnes res, quas infernus habet.

Idem judicium fero de nonnullis in Islandia obviis aquis, nimirum, si earum quasdam proprietates spectes, quod æque ac ignis, de quo jam disseruimus, mortuæ sint. Sunt enim fontes qui continuo, per hyemem juxta ac æstatem, fervide ebulliunt, non nun-

q) CC. *Un.* nærizt, fædizt á.
r) *iidem* kalla daudann (dauda) elld.
s) *iidem* kveikizt.
t) *Hæc quidam* CC. *Un. prorsus omittunt, alii supra collocant post verba:* sá elldr er daudr.
u) *iidem* synizt (lytz) mér ok um vötn þau.
x) *iidem* þá eru þau med.
y) *iidem* sumri.
z) *al.* æ ok æ *abundanter.*
a) CC. *Un.* ok.
b) *iidem* mikil akefd þeirra vellu.

q) næres, fødes paa.
r) kaldes en død (Dødens) Ild.
s) tændes.
u) om de Vande.
x) at de ere af.
y) i nogle deres Egenskaber.
z) stedse og altid.
a) og er undertiden saa.

kasti á vellu þeirra, at þær spya lángt i lopt upp þvi eno heita vatni c); enn hvat sem menn leggia þar ihiá kelldunum, i þeim tíma, er þær spyia; hvert sem þat ero klædi eda tre, eda hvatki lutur d) þat er, e) ef þat vatn kemur á í nidurfalli sino, er kelldan hefr adr upspyt, fyrir ofurhita sakir, þá verdur þat allt at steine; ok þiki mer f) þau likindi mezt tildraga, at vatnit man daudt vera, at þat dregur g) til daudrar nátturu hvervetna þar, sem þat vætir met sinu ádrifi; þvi steinninn hefar dauda nátturu. Enn met þvi at sa elldur væri ecki daudur, ok yrdi hann met einhverri h) landsins nátturu edur *) atburdum, þá i) mætti þetta likast vera

stærk en Heftighed ved deres Kaag, at de spye c) det heede Vand høit op i Luften; men hvad man lægger der hos Kilderne, paa den Tid, da de sprude, enten det ere Klæder eller Træe, eller hvad Slags d) Ting e) det er, om det Vand, hvilket Kilden for haver opsprudet for den umaadelige Heedes Skyld, kommer derpaa i sit Fald, da bliver det alt til Steen; og synes mig f) de Rimeligheder helst at føre det med sig, at det Vand maae være død, at det saaledes g) fører alt det til en død Natur, som det væder med sin Bestænkelse; thi Steenen haver en livløs Natur. Men om denne Ild ikke var livløs, og om den kunde være opkommen af nogle h) Landets naturlige Egenskaber eller

nunquam tanto impetu, ut aquas calentes sublime in aerem erucﬅando ejaculentur. Quidquid autem fontibus iﬅis, dum aquas ferventes eruﬅant, adjacet, pannus sit sive lignum, seu quæcunque alia materia, si fervente aqua, æstu fontis projecta madescat, totum in lapideam transit substantiam. Verisimile itaque mihi videtur mortuam esse hanc aquam, cum res sub adsperſione humectatas in mortuam transire naturam, qua lapidem

 quæ-

c) *al. add.* ur ser.
d) *al.* hvat litit, hvat litill hatr. *al.* hvat kind *forte* kind, kyns.
e) CC. *Un.* sem vatn þat kann á at koma.
f) *iidem* likindi til draga.
g) *iidem* dragz allt til nátturu daudrar, *reliqua omittunt.*
h) *iidem* heims. *) *iidem add.* sterum.
i) *iidem* þætti mer þetta likligast.

c) af sig.
d) hvad lidet, hvor liden Ting, hvad Slags.
e) som det Vand kan komme paa.
f) Rimeligheden at tilsige.
g) drager alting til en død Natur.
h) Verdens, Jordens.

vera um *k*) vöxt landſins, at grundvöllur þeſs man vaxinn mörgum ædum *l*) ok tómum *m*) ſmugum edar ſtórum holum. Enn ſidan kunna þeir atburdir at verda, annathvert af ſmugligum *n*) vindum, edur af afli gnïanda giálfurs *o*), at *p*) þeſsar *q*) ſmugur edur holur verdi fullar af vindum, ſua miök, at þær þoli eigi umbrot vindſins, ok kunno þadan af at koma landſkiálftar þeir inir miklu *r*), ſem verda á þvi landi. Nu ef þetta mætti vera *) met nockorum likindum edur hætti, þá *s*) mætti þat vera af þvi hinu ſtóra ok ſterka umbroti, er *t*) vedur

ler *) Tildragelſer, da maatte i) dette blive det rimeligſte om Landets k) Dannelſe: at dets Grundvold maae være beſat med mange Aarer l) og tomme Gange m), eller ſtore Huller. Men ſiden kunde de Tildragelſer ſkee enten ved n) giennemtrækkende Vinde, eller ved den o) ſuſende Søes Magt, p) at diſſe q) Aarer eller Huller blive ſaa overmaade fulde af Vinde, at de ei kunne taale Vindens Bevægelſe, og kunde deraf foraarſages de ſtærke Jordſkialve r), ſom blive i det Land. Om nu dette kunde være *) efter nogen Rimelighed eller naturlig Maade, da s) maatte det være af det ſtore og ſtærke

præditum eſſe notum eſt, efficiat. Si vero ignis iſte mortuus ibi non meretur, ejusque natura terræ qualitatibus originem deberet ſuam, vero quam proxime accedit, quod imus inſulæ fundus venis, meatibus, & cavernis majoribus ſcateat, quæ impetum & luctum ventorum, quibus repleitur, haud perferant, unde magni illi terræmotus videntur ortum traha-

k) CC. *Un.* vötn. *l*) *al.* hædum eda.
m) CC. *Un.* rumum.
n) *iidem* miklum, ſmogligum, ſmauglígum, ſnögglígum.
o) *al.* *M.* & *ch.* ginianda gialfa (giſls, giálls).
p) *al.* ena — verda — þola.
q) CC. *Un.* þær ædar.
r) *ita* CC. *Un.*, *al.* ok kann þadan af þat at koma, at landſkialftar þeir verdi hiner (hino) ſtóro.
*) *iidem* at likendum.
s) CC. *Un.* kann vera, at af inu ſtora broti.
t) *al.* verdr, verit hafdi, verit hefr.

*) ſtore, betydelige.
i) ſkulde mig ſynes dette at være.
k) Vande.
l) Høie eller.
m) Rum.
n) ſtærke Vinde, Trækvinde, haſtige Vinde.
o) glubende.
p) men — blive — taale.
q) de Aarer.
r) og kan deraf komme, at der blive de ſtore Jordſkialve.
*) rimeligviis.
s) kan det være, at af det ſtore Brud.

ur hefer i grundvöllum landsins, sva sem ek hefi nu um rædt, at *u*) þadan mætti elldur sa hinn mikli *x*) kveikiast ok koma, er brestur *y*) upp i ymsum stödum landsins, ok velldr vatnit því, at jördin brennr eigi, enn elldrinn, at hon söckr ecki.

Nu skalltu þetta eigi hafa fyrir *z*) sannfrædi, at sva se, sem nu haufom ver umrædt, nema helldur *a*) þat, at draga slika luti saman til likinda, er *) vænligastir þiki tilvera; fyrir þvi at þat *b*) síaum ver, at af abli **) kemur elldur allur; þar sem saman kemur högg hards steins ok hards járn ***), þá kemur þar elldur af þvi járni *c*) ok abli, er þau ber-

stærkt Arbeide, hvilket t) Luften haver i Landets Grundvolde, som jeg nu haver talet om, at u) deraf maatte x) optændes og komme den store Ild, som y) bryder ud paa adskillige Steder i Landet; og volder da Vandet, at (Jorden) Landet ikke brænder, men Ilden, at det ikke synker.

Dette skal du dog ikke antage for en Sandhed z), at det virkelig er saaledes, som vi nu have sagt derom, men heller a) det alene, at samle slige Ting til et Slags Rimelighed, som *) synes at være de (venteligste) beqvemmeste dertil; thi det see b) vi, at al Ild kommer af noget Slags Magt eller Styrke: hvor den haarde (Flinte-) Steens **) Hug og det haarde Jern (Staalet) mødes, da kommer

trahere, qui in dicta insula contingunt. Hæc autem, si quo pacto aut qua probabilitate fieri possunt, videntur causæ esse vehementis illius ignis, qui in variis illius terræ locis erumpit, utpote concussionibus subterraneis concepti; estque aqua in causa, ne terra ardeat, ignis vero ne mergatur.

Cæterum hæc licet certa venditare non ausim, interim eo fine sunt allata, ut probabilibus conjecturis; eam viam aperiant; nam observamus, ex vi quadam ignem semper elici, utpote, quoties mutuis ictibus silex & chalybs concutiuntur, mox, conflictu facto,

 ex

u) CC. *Un.* ak *male.* *x*) *iidem* afkoma.
y) *al. M. & cb.* brennr.
z) CC. *Un.* sönn (sanna) frædi.
a) *iidem* hitt. *) *iidem* vænligast þikir.
b) *iidem* vitum. **) *iidem* ofurafli.
***) *al.* hardz jarna. *c*) CC. *Un.* afli.

t) der bliver, havde, eller, haver været.
u) og. x) fremkomme. y) brænder.
z) sand Kundskab (Underviisning).
a) hint. *) kan synes meest venteligt.
b) vide.
**) og det haarde Jerns.

beriazt: triám máttu ok til þess saman*) rída, at þar fáizt elldur, af þvi erfidi, er þau hafa: þat verdur ok ídugliga, at tveir vindar *d*) rísa upp i senn, hver i mót audrom, ok ef þeir mætazt i lopti uppi, þá verdur þat mikit högg, sem þeir koma saman; *e*) ok þat högg gesur mikinn elld af ser, ok dreisist hann vída um lopt. Þat kann ok stundum veita *f*) at sá elldur dreifizt til jardar, ok giörir þar mikinn skada, ok brennir hus, ok stundum skóga, *g*) eda skip i hafi. Ok *h*) allir þessir elldar, er nu hefi ek talda, hvert sem þeir koma af jarni, edur vinda umbroti i lopti, edur af einhveriu þvi ofurefli, er *i*) elldur má af-giör-

mer der Ild af det Jern, og af den Magt hvormed de slaaes paa hverandre: Træestykker kanst du og saa længe gnide *) tilsammen, at der faaes Ild, af det Arbeide, som de have: det skeer og ofte, at to d) Vinde reise sig paa eengang, den eene mod den anden, og om de mødes oppe i Luften, da bliver det et stort Slag, naar de støde sammen, e) og det Slags giver stærk Ild af sig, og den udspredes viidt omkring i Luften. Undertiden kan det og træffe f), at den Ild spredes ned paa Jorden, og giør der en stor Skade, og brænder Bygninger, og undertiden Skove, g) eller Skibe paa Havet. h) Alle disse Ilde, som jeg nu haver opregnet, enten de komme af Jern, eller af Vindenes Tumlen i Luf-

ex chalybe provocatur ignis; ex mutuo quoque lignorum confrictu ignem elicere poteris. Sæpe quoque accidit, ut ubi duo venti contrarii in aere concurrunt, edito mox impetuoso fragore, ignem producant, qui, late per aerem sparsus, in flammas exit, quæ non raro in terram delapsæ multopere nocent, cum domus & interdum nemora itemque naves in mari incendant. Omnes autem ignes, quorum mentionem feci, sive ferro, sive vento-rum

*) *al.* tilsamans.
d) CC. *Un.*, *al. Membr.* & *ch.* elldar.
e) CC. *Un.* sva at þat högg gefr.
f) *iidem* vera. *al. Membr.* & *chart.* ok verdr stundum.
g) *al.* ok.
h) CC. *Un.* enn.
i) *iidem* & *al. Membr.* elld má gefa, elldr má gefazt af til.

*) tilsammen.
d) Ilde.
e) saa at det Slag giver.
f) være; og skeer det undertiden.
g) og.
h) men.

giörazt, þá brenna þeir þó *k*) tre, ok skóga, ok jörd. Enn sá elldur, er fyrr ræddum ver um, ok uppkemur á Islandi, þá hafnar hann þessum lutum öllum, sua sem firr sögdum ver ifrá. Nu draga þau líkindi *l*) helldur grun á hanns náttúru, at hann man helldur koma af daudligum lutum, ok af *) audro efni, enn þessir *m*) elldar er nu ræddum vit um. Ok ef þar er met þeim *n*) hætti, sem nu höfum ver grun um, þá er þat likligt, at þeir hinir stóru landskialftar, er þar verda á því landi, *o*) verdi af ofurgángi elldz þess, er *p*) umbryzt i grundvöllum landsins oc undirdiupum.

Enn

i Luften, eller af nogen saadan Overmagt, hvoraf i) Ild kan giøres, k) da brænde de dog Træe og Skove og Jord: den Ild derimod, hvilken vi før talede om, og opkommer i Island, forsager alle disse Ting, som vi før fortaalde om. Disse Rimeligheder stifte l) nu helst den Formodning om dens Natur, at den meer maae komme af døbelige Ting, og af *) andet Evne; end m) hine Ilde, som vi nu talede om. Og om det er n) paa den Maade, som vi nu have Formodning om, da er det rimeligt, at de store Jordskialve, som blive i det Land, o) foraarsages af den Ilds Magt, som p) tumler sig om i Landets Grundvolde og Afgrunde.

Endnu

rum in aere consistit, sive alia quavis vi, quæ ignem parit, ligna, sylvas & terram comburunt, sed ille, qui in Islandia est, & cujus mentionem antea fecimus, ista cremare recusat: hinc probabiliter colligimus ortum ejus e rebus mortuis, & aliis, quam proxime enumeratis, derivandum esse. Et si hæc res eo flet talo, quem suspicamur, terræ motus ex vehementi ignis subterranei impetu oriantur probabile admodum est.

Plura

k) CC. *Un.* ok-brenna þeir.
l) *ita iidem*, *al.* likindi til ok helldur grunar um.
*) *iidem* annari nattúru ok efni.
m) *alii*: þessu, *vel* þessi elldr.
n) CC. *Un.* & 2 *cb.* vexti sem nu höllodom ver (sú ver haullum helltt) grunum til. *al. M.* & *cb.* sem nu höfum vid grun uppá.
o) CC. *Un.* þá verda þeir.
p) *iidem* bryzt.

i) som kan give Ild, hvoraf Ild kan giøres.
l) trække helst til den Formodning om.
*) anden Natur og Evne.
m) end dette, denne Ild.
n) af den Beskaffenhed, som vi nu holdede (som vi meest holde) Formodninger til; som vi nu have Formodning om.
o) da blive de.
p) brydes.

Enn girnunzt ek med leyfi *q*) noekkurs at spyria um þenna elld. Þer gátut þess fyrr i ydvarri rædo; at Gregorius hefdi ritat i *Dialogo*, at i Sikiley væro pínslarstadir, enn *r*) mer þiki meiri líkindi tildraga, *s*) at á Islandi muni vera pínslarstadir. Enn þar sem þer *t*) ræddit fleyrt um, at sua mikil gnógt verdur elldsins i grundvaullom landsins, at landskiálftar verdi af umbroti hanns; *u*) enda er elldurinn sua heitur vit stein ok berg, at hann brædir þat sem vax, ok nærizt vit þat eina sidan, þá hugda ek, at hann mundi brátt *x*) bræda alla grundvaullo *y*) undan landinu ok sva aull berg-

Endnu lyster mig, med Tilladelse, at sporge q) noget om denne Ild. I erindrede for i Eders Tale, at Gregorius havde skrevet i hans *Dialogo*, at der i Sicilien vare Pine-Steder for de Fordømte; mig synes ogsaa r) stærkere Rimeligheder at stiile derhen, s) at disse Pine-Steder maae være i Island. Men da I t) melder videre, at der bliver saa stor en Overflødighed af Ild i Landet Grundvolde, at der blive Jordskielve af dens Tumlen; og u) denne Ild desuden er saa heed for Steen og Klipper, at den smelter ligt som Vox, og nærer siden alene derved: da skulde jeg tænke, at den snart maatte x) smelte alle Grundvoldene neden fra Landet,

Plura de hoc igne subterraneo interrogare libet: Dixisti nuper Gregorium in Dialogo *suo scripsisse, quod Sicilia sit poenarum locus, sed probabilius mihi videtur, quod Islandia sit. Ast si tanta sit ignis subterranei copia, ut conflictu flammarum terræ motus oriantur, cumque ignis lapidibus & saxis tam infensus sit, ut ea ceræ ad instar liquefaciat, iisque tantum alatur, crederem fundum insulæ & omnia saxa cito ab igne con-*

q) CC. *Un.* at (tala lengra) ræda um þenna elld leingur *al.* lengra.
r) *iidem* enn enn þiki mer her.
s) *iidem* á Islandi, at þar munu pislarst. vera.
t) *iidem* ræddut — væri — yrdi.
u) *al. Membr.* & *ch.* ok elldrinn sua heittur vid steininn edr bergit, at hann brennir.
x) *al.* brenna.
y) *al. add.* landsins *abundanter.*

q) at tale lenger. || at tale om denne Ild længere, udførligere.
r) men her synes mig endnu større.
s) om Island, at der maae være P. St.
t) meldte — var — bleve.
u) Ilden saa farlig for Stenene og Klippen, at den brænder.
x) brænde.

bergin. Þó at z) ydur nu þiki a) bernslig spurning mín um þessa luti, þá villda ek þó þess ydur bidia, at þer svaurodot líkindliga b); þviat margs man ek þess spyria, at helldur man æsku at kenna enn vitzku.

Ecki c) efunzt ek í því, at pínslarstadir ero á Islandi, i fleyrum staudom, enn i elldinum einum, ok fyrir því at *) eigi er minni ofurgángur jökla ok frostz á því landi, helldur enn elldsins. Þar d) ero ok þær kelldur ok vellandi vötn, sem firr e) sögdum ver ifrá. Þar ero ok ísköld vötn, þau er falla undan jöklum, sua störum, at berg ok jörd er f) hiá

det, og ligeledes alle Klipper. Omendskiønt nu z) mit Spørsmaal om disse Ting maae synes Eder barnagtigt, da vil jeg dog bede Eder derom, at I svarer føieligen b) dertil; thi ventelig kan jeg spørge om meget af det Slags, som meer smager af Ungdom end Viisdom.

Jeg c) tviler ikke derpaa, at der jo ere Pinesteder i Island, endog paa fleere Steder, end i Ilden alene, og det fordi at der i det Land er *) lige saa stor Overmagt af Iisbierge og Frost, som af Ilden. Der ere d) og de Kilder og sydende Vande, som vi e) tilforn berettede om. Der ere og iiskolde Vande, som falde udaf Iisbiergene, med saa stærk en Fart, at Klipper og Jord, som f) ligget

consumenda. Verum licet puerilis hæc videatur instantia, velis tamen, quæso, humaniter eam diluere: multa quippe quæram, quæ pueritiam meam magis quam eruditionem coarguent.

Nullus dubito, quin aliis etiam in Islandiæ partibus, quam illis igne refertis, poenarum loca sint; nam non minor est ibidem nivium concretarum & frigoris, quam ignium vis & immanitas: sunt etiam ibidem ferventes fontes & frigidi torrentes; quorum

U

z) CC. *Un.* ek spyri sliks heimsliga med (huga) hugarreikan (hugrækni) um slika hluti.
a) *al.* barnligr spurdagi minn.
b) CC. *Un.* likindalega, linlega, lískinnlega, skírlega, þolinlega. c) *iidem* ifunz ver.
*) *iidem* eingo minni er.
d) *iidem* ero vellandi kelldur.
e) *iidem* var frásagt.
f) *iidem* í hia liggia.

z) jeg spørger om sligt uforstandigen, med Uvished i mit Sind (vaklende Tanke) om slige Ting.
b) rimeligen, føieligen, med Medlidenhed, tydeligen, taaligen.
c) vi tvile. *) ikke mindre — end.
d) kaagende Kilder.
e) før er blevet berettet.
f) ligge.

hiá liggur, þá skiálfa þau, fyrir *g*) þær sakir, at vatnit fellur sua strídt, *h*) ok met sua stórum fossum, at bergin skiálfa fyrir ofureblis sakir ok strídleiks; ok ecki meigu menn tilgánga at forvitnazt á þá árbacka, nema laung reip *i*) hafi, ok se borin á þá menn, er til vilja forvitnazt at siá, ok siti hinir fiærri *k*), er giæta reipsins, sua at þeir *) eigi kost at draga þá þegar aptur til sin, þegar *l*) strídleiki vatnsins ærir þá. Nu ætla ek þat víst, at hvervetna þar sem sua mikil ákefd verdur *m*) i slíkum ognar-lutum ok upphöfum, at þar ero víst pínslarstadir; ok synir Gud *n*) mönnum fyrir þvi sua mikla

ger derhos, skiælve, for g) de Aarsagers Skyld, at Vandet falder saa stridt, h) og med saa store Styrtninger, at Klipperne skiælve for den Overmagts og Stridheds Skyld; og kunne ikke Mennesker gaae til, for at see dem om, paa de Aabredder, uden i) de have lange Reeb, og disse blive kastede om de Personer, som lystes til at see dette, og hine da sidde k) langt borte, som passe paa Reebet, saa at de kunne have i sin Magt, at drage dem strax tilbage til sig, l) saasnart Vandets Stridhed gier dem ore i Hovedet. Nu holder jeg det for vist, at hvorsomhelst der viser sig saa stor en Hæftighed i saadanne forfærdelige Ting og Aarsager, at der vist ere Pinesteder; og

rum isti, relictis nivium concretarum molibus, tanto impetu feruntur, ut saxa & vicinæ ripæ, ob præcipitem aquarum cursum & cataractarum insolentiam, adeo commoveantur, ut ripas, sciscitandi gratia, nemini tutum sit adire, nisi cataractas perlustraturus longis implicetur funibus, ab aliis hominibus, aliquantulum a ripa distantibus, custodiendis, eum in finem, ut illi retrahant speculatorem, si vertigine capiatur. Hinc certe colligo, ubi tanta est elementorum vehementia, ibi poenarum esse loca, Deumque tam ingen-

g) CC. Un. þá sauk.
h) *iidem* stridt, at ecki megu.
i) *iidem* se borin á mannian þann er til forvitnaz.
k) *iidem* fiorer *sine dubio culpa librarii.*
*) *iidem* hafe.
l) *iidem* styrkleikr vazins hrærer hann.
m) *iidem* at, af.
n) *iid.* fyrir þvi mönnom opinberlega ógurliga.

g) af den Aarsag.
h) stridt, at Mennesker ikke kunne.
i) der blive lagte Reeb paa den Person, som seer til.
k) fire.
l) om Vandets Styrke rører ham.

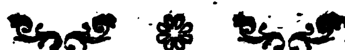
mikla ógnarliga luti opinnberliga á jördo, at menn ſkuli þvi meir *o*) vit ſiá, ok ætla meir met ſer, at þó væri miklar *p*) pinſlinnar til at hyggia, *q*) þó at madrinn ſkyldi þola ſidan, er hann *r*) er framfarinn, ſem nu ſer hann, medan hann *s*) lifir á jördu; enn *t*) helldr þat, at hann ſkal *) hallda þat met ſer, at miklo *u*) muno þeir lutir ſtærri er uſyniliger ero, ok hanom ero ecki lofadir at ſiá. Enn þeſsir lutir ero til vitnisburdar, at þat er ecki logit, er oſs er ſagt, at þeir menn eigo kvala vonir **) er framfara af þeſsum heimi, ok her vilia ecki *x*) vitſiá medan þeir lifa, fyrir ſakir illra

og viſer Gud Menneſkene derfor ſaa ſtore ſkrækkelige Ting aabenbarlig paa Jorden, (ei alene) at Menneſkene desmeere ſkulle ſee dem for o), og deſto meere eftertænke hos dem ſelv, at p) diſſe Plager ere dog ſtore at tænke paa, q) ſkiønt Menneſket ſkal udſtaae dem ſiden, efterat han er udgaaet af denne Verden, ſom han nu ſeer, medens han s) lever paa Jorden; men t) endog meget meer, at han ſkal *) hos ſig ſelv overbeviſes om, at de Ting u) maae være meget ſtørre, ſom ere uſynlige, og ſom ikke ere ham tilladte at ſee. Men diſſe Ting ere til Beviis, at det er ikke opdigtet, ſom os er blevet ſagt, at de Menneſker have Pine at vente, *) ſom gaae ud af denne Ver-

ingentes & ſtupendas res in terra eorum oſtendere, ut homines cautiores evadant, cogitentque, calamitates homini e vivis excedenti quantæ ſint exſpectandæ, & inprimis, ut ſecum reputent, inviſibilia multo majoris eſſe momenti, quam quæ cerni poſſunt. Teſtantur etiam iſta non ficta eſſe quæ dicuntur, de futuris poenis eorum, qui, contracto male agendi cacoëthe, vitam, diſſolute & turpiter actam, tandem finiunt: indocta porro plebs in animum forte induceret ſuum, poenas damnatorum non eſſe præter figmenta & nanias ad ter-

o) CC. *Un.* vidvaraz enn ádr.
p) *iidem* ógner. *q*) *iid.* at þat ſkylldi hann.
r) *iidem* madrinn væri.
s) *iidem & alii:* er i þviſa holldi.
t) *iidem* hitt ſkal madrinn ætla med ſer (ſem er). *) *iidem* þat ætla.
u) *iidem* ero þeir. *al.* miklum mun ſe þeir ſtærri luter. **) *iidem* þá þeir fara — er her.
x) *iidem* vidvaraz.

n) derfor Menneſkene aabenbarlig forfærdelige.
o) tage dem vare meer end før.
p) diſſe Truſler, Forfærdelſer.
q) om han end ſkal lide det ſiden.
s) er i dette Kiød.
t) men Menneſket ſkal endog tænke hint hos ſig (ſom og er virkelig ſaa). *) tænke.
u) ere. || maae være en anſeelig Deel ſtørre.
**) naar de gaae ud — ſom her ville.

enn hann bad *i*) lofs til, þó at hann villde freista hans; ok þá er hann hafdi *k*) lof til fengit, þá átti hann þó ecki kost framar sinn vilia at *l*) drygia, enn hanom var lof til gefit; þviat giarna mundi hann hafa viliat drepa hann i firrzo, ef hanom *m*) hefdi þat verit lofat. Enn hanom var *n*) þar til leifi gefit, at taka fe hanns, ok tók hann þat allt i firstunni; enn *o*) hanom var ecki lofat *p*) at tína siálfum hanom. Enn þá er hann girntist *q*) optar at bidia leifis til meiri freistni vit Job, helldur enn firr hafdi hann, þá var hanom *r*) lofat at drygia vilia sinn á líkama Jobs, ok *s*) aullom hanns

udbad sig Tilladelse dertil, hvor gierne han end vilde; og da han havde faaet Lov dertil, havde han dog ikke Magt til, videre at l) udføre sin Villie, end ham var givet Lov til; thi vist nok havde han gierne villet dræbt ham strax, om det havde været m) ham tilladt. Ham var derimod alene givet Lov n) dertil, at tage hans Gods, og tog han det alt strax i det første; men o) ham var ikke tilladt at forraske ham selv. Men da han q) ofter fik Lyst til, at begiære Tilladelse til en større Fristelse mod Job, end han før havde, da blev ham først r) tilladt at fremme sin Villie paa Jobs Legeme, og s) alt det ham var kiærest*). Men den Tilladelse

nullam prius habuit potestatem, licet eum tentare vellet, quam hæc ei concessa fuit; &, concessione a Deo impetrata, suæ malitiæ eatenus obsequi potuit, quatenus certi termini illi præscripti erant; nam lubenter interfecisset Jobum statim ab initio, si illi permissum fuisset: illi autem pecus omne, salvo ad tempus Jobi corpore, permissum fuit perdere, quod & illico præstitit: Ast cum sæpius rogando instaret, ut sibi liceret magis adhuc tentare Jobum, & cum ejus placito corpus Jobi & ipsius domestici, ea tamen lege, at

i) CC. *Un.* leyfis ath.
k) CC. *Un.* leyfi *hic & infra.* *l*) *iidem* gera.
m) *iidem* væri þat. *n*) *iidem* til þess.
o) *al.* þviat. *p*) CC. *Un.* leyfi.
q) *iidem* epter. *al.* ágirntizt enn.
r) *iidem* leyfi gefit,
s) *iidem* öllom þeim hlutum er Job vardadi. *vel* ok aullum þeim varnadi, er (hanom) hann vardadi.

l) giøre, fuldføre.
m) kunde været.
n) til det.
o) thi.
q) endnu higede efter, blev graadig, gierrig.
r) given Tilladelse.
s) alle de Ting som Job vare meest magtpaaliggende.
*) undtagen hans Siel.

hanns varnadi; *) enn þat leifi t) feck hann ecki af skilia önd hanns frá likama, fyrr enn sá tími kæmi, er sá hafdi u) fyrirætlat, er allann kost atti á x), oc dómsordi rædur y) um. Enn þegar er Satan hafdi leifi fengit til þess, at drygia vilia sinn á hanom, þá syndi hann z) brátt, hverso **) gódviliadr hann var, um þá alla luti, er a) hann átti kost á. Þviat sua er ritat, at Satanas tók frá Jóbi b) allt offiár hanns ok c) VII. syni hanns, ok III. dætur, ok laust sídan allann likam hanns met ógurligri líkþrá millum hvirfils ok ilia.

Nu

delse t) fik han ikke, at skille hans Siæl fra Legemet, forend den Tid kunde komme, som den havde u) bestemt, der havde al Magt x) dertil, og y) raader for Dommen derom. Men saasnart som Sathan havde faaet Tilladelse til, at udføre sin Villie paa ham, da viiste han strax, hvor *) velvillig han var, i alle de Ting, som a) han havde Magt til. Thi der er skrevet saaledes, at Sathan tog fra Job al hans b) umaadelige Riigdom, samt hans c) syv Sønner og tre Døttre, og slog siden hans heele Legeme med vederstyggelig Spedalskhed fra Isse til Fodsaalle.

Her

ut animam a corpore Jobi non dissolveret, relinqverentur, (ille enim qui arbiter vitæ Jobi & omnium, rerum dominusqve est, emortualem illi diem præordinavit à Sathana non anticipandum) mox, qvam benevolus erat, circa ea, qvæ in ejus potestate erant, ostendit, cum non tantum ingenti pecoris copia, filiis septem & tribus filiabus privaret Jobum, sed etiam totum ejus corpus a capite ad calcem horrenda lepra percuteret.

Illud

*) CC. *Un. add.* utan aund hanns.
t) *iidem* var hanom ecki gefit.
u) *iidem* ádur.
x) *iidem & al. Membr.* hanns dómi ok lífdögum.
y) CC. *Un.* domskvædi red.
z) *iidem* skiótt.
**) *iidem* gódviliugr.
a) *iidem* honom voro lofader.
b) *iidem*, *al. Membr. & cb.* alla gnógt fiár.
c) CC. *Un.* átta.

t) blev ham ikke given.
u) forud.
x) over hans Dom og Levetid.
y) raadede for Dommens Afsigt.
*) villig.
a) vare ham tilladte.
b) Riigdoms Overflødighed.
c) otte.

Nu er ſu grein á þvi, er oſs hæfir vel at giæta, at haufdingi líffins á á aullum lutum valld, ok er hann ſiálfur godviliadur; enn haufdingi daudans er grimmr ok illviliadur, ok á einkis koſt, nema þeſs eins, *d*) at hann þiggur leifi ádur, af þeim, er aullom lutom rædur, enn *e*) þat er allsvalldandi Gud. *f*) Má fiandinn *g*) fyrir þvi ecki giöra mönnum ſkada, ſua at *h*) þeir tynizt, met daudligum *i*) elldum, þeim er hann kueikir, ok georir ſidan uſlöckvanliga *k*) met ógrligum *l*) jardſkiálftum, edur grimmleik einhverium, edur illſku, þeirri er hann girniſt; at *m*) hann fær ecki leifi til *n*) meira, enn ſlíkra luta, ſem þá hefer

Her er nu det Mærke, som vi bør noie agte, at Livets Herre haver Magt over alle Ting, og er selv god; men Dødens Herre er grum og ildesindet, og haver intet i sin Magt, uden det alene, som han forud faaer Tilladelse til, af den, som raader for alle Ting, og e) det er den almægtige Gud. f) Derfor kan Diævelen ikke giere Menneskene Skade, saa at h) de forraskes, (enten) ved i) de dødelige Ilde, som han optænder, og k) gier siden usluktelige med forskrækkelige Jordskiælve, eller ved nogen anden saadan Grumhed eller Ondskab, som han haver Lyst til; fordi m) han ei faaer Tilladelse til n) meere, end til slige Ting, som han da udfører, og som best sees af des-

Illud verò diſcrimen, quod vitæ & mortis principes intercedit, nobis probè obſervandum eſt; princeps nimirum vitæ poteſtatem habet omnium rerum, ipſe benevolus: ſed princeps mortis ſævus eſt & malignus, & ne in hilum quidem jus habet, niſi ei conceſſum fuerit a ſummo omnium rerum moderatore omnipotente Deo. Poteſt itaque Sathanas hominibus ſubinde nocere, quos affligere poteſt mortuo igne, quem accendit & horrendis terræ-

d) CC. *Un.* er h. þ. adur leifi til.
e) *iidem* ſá er Gud ſialfr.
f) *iidem* ok má hann. *g*) *iidem* ſatan.
h) *iidem* allt. *i*) *al.* elldi.
k) CC. *Un.* óſlauckinlega. *al.* giætir ſidan vakurliga (varlega).
l) *iidem* landſkiálftum.
m) *al.* ok *minus concinne.*
n) CC. *Un.* til ſlíkra hluta.

e) denne er Gud selv.
f) Og kan han.
h) alt.
i) den dødelige Ild.
k) holder siden hurtigen (varsommelig) vedlige.
m) og.
n) slige Ting.

hefer hann frammi, ok hellzt birtazt eptir þvilikum dæmum, sem ek sagda þer nu um Job, ok bædi eru ærin ok nóg þvílik, ef þess þætti naudsyn vera, at leida sva mörg dæmi í eina rædu.

Þess betur þækti mer, er ek mætta fleyri dæmi af ydrum munni heyra, þau er mik leiddi til frodleiks. Enn þessi dæmi, er nu hafit þer umrædt, þá leida þau mik til fullrar skilningar um þat: at þar sem Satanas átti ecki kost at drygia vilia sinn á einum manni, um þat fram, sem hanom var lofat; þá er þat víst, at sidur man hann *o*) eiga valld á mörgum þushund manna *p*), at drygia vilia sinn á þeim, um þat fram, er hanom *q*) er leist, hverki fyrir siálfann sik, ne

deslige Exempler, som jeg nu sagde dig om Job; og haves slige Exempler baade mange og tilstrækkelige, om det synes fornødent, at anføre saa mange i een Samtale.

Vel synes mig det desbedre, jo fleere Exempler jeg kunde høre af Eders Mund, som kunde føre mig til nogen Kundskab. Men disse Exempler, som I nu have talt om, kunne dog føre mig til fuldkommen Skiønsomhed om det: at da Sathan ikke havde Magt til at fuldføre sin Villie paa een eeneste Mand, uden for det, som ham var tilladt; da er det vist, at endnu mindre maae han o) besidde Magt over mange tusinde Mennesker, til at fuldføre sin Villie paa dem, enten ved sig selv, eller nogen sin Tiener, uden for det som

terræmotibus, crudelitate aliave malitia, in quantum ipsi permittitur, alit, ut ex Jobi exemplo, & idgenus plurimis, si ea dicendo persequi necessarium videretur, constare poterit.

Id mihi exoptatissimum est, si quam plurima exempla, quæ ad sapientiam manu velut ducunt, ex tuo ore percipere liceret: sed exemplum, quod attulisti, mihi plene persuadet, quod Sathanas, cum in uno tantum homine affligendo voluntatis suæ amplius, quam ipsi permissum fuit, obsequi stimulis haud posset, mille hominum pro lubitu, nec suapte vi, nec suorum ministerio, magis quam ipsi permittitur, affligere queat. Cum vero

X

o) CC. *Un.* hafa (vald til hafa).
p) *al.* Þusundrudum.
q) CC. *Un.* hanom er leyfi til gefit. *al.* hann hefer leyfi til.

o) have.

Nu er su grein á þvi, er oss hæfir vel at giæta, at haufdingi lifsins á á aullum lutum valld, ok er hann siálfur godviliadur; enn haufdingi daudans er grimmr ok illviliadur, ok á einkis kost, nema þess eins, *d*) at hann þiggur leifi ádur, af þeim, er aullom lutom rædur, enn *e*) þat er allsvalldandi Gud. *f*) Má fiandinn *g*) fyrir þvi ecki giöra mönnum skada, sua at *h*) þeir tynizt, met daudligum *i*) elldum, þeim er hann kueikir, ok georir sidan uslöckvanliga *k*) met ógrligum *l*) jardskiálftum, edur grimmleik einhverium, edur illsku, þeirri er hann girnist; at *m*) hann fær ecki leifi til *n*) meira, enn slikra luta, sem þá hefer

Her er nu det Mærke, som vi bør nøie agte, at Livets Herre haver Magt over alle Ting, og er selv god; men Dødens Herre er grum og ildesindet, og haver intet i sin Magt, uden det alene, som han forud faaer Tilladelse til, af den, som raader for alle Ting, og e) det er den almægtige Gud. f) Derfor kan Diævelen ikke giøre Menneskene Skade, saa at h) de forraskes, (enten) ved i) de dødelige Ilde, som han optænder, og k) giør siden uslukkelige med forskrækkelige Jordskiælve, eller ved nogen anden saadan Grumhed eller Ondskab, som han haver Lyst til; fordi m) han ei faaer Tilladelse til n) meere, end til slige Ting, som han da udfører, og som best sees af des-

Illud verò discrimen, qvod vitæ & mortis principes intercedit, nobis probè observandum est; princeps nimirum vitæ potestatem habet omnium rerum, ipse benevolus: sed princeps mortis sævus est & malignus, & ne in hilum quidem jus habet, nisi ei concessum fuerit a summo omnium rerum moderatore omnipotente Deo. Potest itaqve Sathanas hominibus subinde nocere, qvos affligere potest mortuo igne, qvem accendit & horrendis terræ-

d) CC. *Un.* er h. þ. adur leifi til.
e) *iidem* sá er Gud sialfr.
f) *iidem* ok má hann. *g*) *iidem* satan.
h) *iidem* allt. *i*) *al.* elldi.
k) CC. *Un.* óslauckinlega. *al.* giætir sidan vakurliga (varlega).
l) *iidem* landskiálftum.
m) *al.* ok *minus concinne.*
n) CC. *Un.* til slikra hluta.

e) denne er Gud selv.
f) Og kan han.
h) alt.
i) den dødelige Ild.
k) holder siden hurtigen (varsommelig) vedlige.
m) og.
n) slige Ting.

hefer hann frammi, ok hellzt birtazt eptir þvilikum dæmum, sem ek sagda þer nu um Job, ok bædi eru ærin ok nóg þvílik, ef þess þætti naudsyn vera, at leida sva mörg dæmi í eina rædu.

Þess betur þækti mer, er ek mætta fleyri dæmi af ydrum munni heyra, þau er mik leiddi til frodleiks. Enn þessi dæmi, er nu hafit þer umrædt, þá leida þau mik til fullrar skilningar um þat: at þar sem Satanas átti ecki kost at drygia vilia sinn á einum manni, um þat fram, sem hanom var lofat; þá er þat víst, at sidur man hann o) eiga valld á mörgum þushund manna p), at drygia vilia sinn á þeim, um þat fram, er hanom q) er leift, hverki fyrir siálfann sik, ne

deslige Exempler, som jeg nu sagde dig om Job; og haves slige Exempler baade mange og tilstrækkelige, om det syntes fornødent, at anføre saa mange i een Samtale.

Vel syntes mig det desbedre, jo fleere Exempler jeg kunde høre af Eders Mund, som kunde føre mig til nogen Kundskab. Men disse Exempler, som I nu have talt om, kunne dog føre mig til fuldkommen Skiønsomhed om det: at da Sathan ikke havde Magt til at fuldføre sin Villie paa een eeneste Mand, uden for det, som ham var tilladt; da er det vist, at endnu mindre maae han o) besidde Magt over mange tusinde Mennesker, til at fuldføre sin Villie paa dem, enten ved sig selv, eller nogen sin Tiener, uden for det som

terræmotibus, crudelitate aliave malitia, in quantum ipsi permittitur, alit, ut ex Jobi exemplo, & idgenus plurimis, si ea dicendo persequi necessarium videretur, constare poterit.

Id mihi exoptatissimum est, si quam plurima exempla, quæ ad sapientiam manu velut ducunt, ex tuo ore percipere liceret: sed exemplum, quod attulisti, mihi plene persvadet, quod Sathanas, cum in uno tantum homine affligendo voluntatis suæ amplius, quam ipsi permissum fuit, obsequi stimulis haud posset, mille hominum pro lubitu, nec suapte vi, nec suorum ministerio, magis quam ipsi permittitur, affligere queat. Cum vero

o) CC. *Un.* hafa (vald til hafa).
p) *al.* Þusundrudum.
q) CC. *Un.* hanom er leyfi til gefit. *al.* hann hefer leyfi til.

o) have.

ne nockurn sinn embættis-mann. Nu met þvi at ver skulum r) enn fram á leid á þessari gamans-rædo halldа, er nu hausum ver umrædt, þá vil ek enn forvitnazt, ef ydur synizt s) nockurir lutir fleyri i þessari ey, þeir er minningar se verdir til umrædo, ok undarligir munu þikia.

Flestra luta hausum ver þeirra getit i þessari ey, er hellzt ero umrædu verdir. Enn þó ero enn t) þeir lutir sumir, er geta má ef vill. A þvi landi er málmur sá mikill, er jarn skal afgeora, ok kalla menn þann málm *Rauda* eptir u) málýzko finni, ok sua kalla menn hann her met oss. Enn þar hefer þar x) ordit stundum, at y) sá málmur hefr verit

som ham er q) tilladt. Nu efterdi vi endnu ville fremdeeles fortsette denne fornøielige Samtale, da vil jeg endnu forespørge mig, om Eder synes s), at der ere nogle fleere Ting paa denne Øe, som kunne være værdige til Erindring at tale om, og ville synes underlige.

Vi have allereede nævnet de fleeste af det Slags Ting paa denne Øe, som helst ere værdige at omtales. Men dog ere der endnu nogle t) saadanne Ting, som kunne nævnes, om man vil. I det Land er meget af det Slags Ertz, hvoraf Jern skal giøres, og kalde Folk det Ertz Raude efter deres Mundart, som man og kalder den her hos os. Men det haver x) undertiden tildraget

vero tela, quam exorsi sumus, ulterius texenda sit, sermonibus jucundis inhæsurus, de pluribus, quæ in dicta insula memorabilia vel miranda occurrunt, bona tua pace, interrogabo.

Plurimorum mentionem fecimus, quæ in insula hac memoratu digna occurrunt. Superfunt tamen quædam, si libet, notanda. In hac terra ejus metalli copia est, ex quo ferrum conflari potest, quod metalli genus Raudi *ab incolis et & nostratibus appellatur; quod etiam, licet subinde abundans inventum fuerit, facto tamen ad id colligendum & coquen-*

r) CC. *Un.* áfram hallda þessi gamanrædu.
s) *iidem* synizt, um nocra hluti þá er.
t) *iidem* smáer hluter.
u) *iidem* málverki sino. x) *iidem* þvi.
y) *iidem* þar sem malmr sá hefer fundinn verit fyrir einn dag.

q) ham er given Tilladelse, han haver Tilladelse til.
s) Eder behager, om nogle Ting, som.
t) Smaa Ting.
x) derfor, dermed.

verit ærinn einn dag fundinn, ok menn hafa z) ætlat at bua annann dag ferd sina þángat, ok blása þar, ok giöra þar járn af, a) þá hefer sá raudi horfit suo i burt, at eingi madr veit, hvar b) hann kom nidur sídan, ok er þar kallat c) á þvi landi *Rauda-Undur*. Þá er sá enn d) annar lutur, er mönnum þikir undarligur vera. Sua er ságt at kelldur e) se þar á Islandi, er landzmenn kalla *Aul-Kelldur*, ok er fyrir þvi sua kallat vatn f) sem þar er i, at líkara smackar munngáti enn vatni; ok þó at menn drecki þar af, þá fyllazt menn ecki af þvi vatni, sua sem af audru vatni, helldur siatnar

get sig der, at y) denne Ertz er bleven funden overflødig den eene Dag, og Folk have z) foresat dem, at drage derhen om anden Dagen, og blæse der, og giøre der Jern af den, a) at denne Ertz da er bleven saaledes borte, at intet Menneske vidste, hvor den siden var b) bleven af, og bliver sligt c) i det Land kaldet Raude-Under. Der er endnu en d) anden Ting, som Folk synes underlig. Der siges nemlig, at der e) paa Island skal være Kilder, som Indbyggerne kalde Ølkilder; og bliver f) det Vand, som er deri, kaldet saaledes, fordi det smager meer efter Øll end Vand; og omendskiønt Folk drikke af det Vand, da bælges de ei op deraf, som af

coquendum postridie itinere, adeo disparuit, ut non sit, qui ex eo tempore locum, quo se receperit, sciat, & hinc nomen incolis familiare Rauda-Undr, *(dicti metalli portentum). Est & aliud, quod mirum videtur. Fontes dicuntur esse in Islandia, qui* Ölkelldur ɔ: *cerevisiæ fontes (acidulæ) ab incolis vocantur, cum ad saporem cerevisiæ propius quam aquæ accedant: quamvis autem hæc aqua bibatur, non tamen, ut communi aqua*

z) CC. *Un.* & *alii*: buit þangat ferd sina.
a) *iidem* ok hefer horfit allr.
b) *iidem* kominn er.
c) *iidem* á þeirra tungu.
d) *iidem* þar enn einn litill hlutr.
e) *iidem* þær ero (þar) á landi þvi (þvi-landi).
f) *iidem* & *al.* at vatn þat, er þar er i (þeim kelldum), er likara þesat. *al.* likari þesfrinn. *al.* þá er likara. *al.* ok þesar slikt.

y) hvor denne Malm er bleven funden for en Dags Tid.
z) og have Folk foranstaltet at reise derhen.
a) da er den bleven ganske borte.
b) er kommen hen. c) i deres Sprog.
d) en liden Ting.
e) skal være de Brønde i det Land.
f) blive de kaldte saaledes, fordi det Vand, der er i de Kilder, lugter ligere efter; dets Lugt er ligere; det er ligere; og lugter ligesom.

fiatnar þat vel, ok rennur i *g*) hörund sem munngát. Fleyri ero *h*) þær kelldur á þvi landi enn ein edr tvær, er aul-kelldur eru kalladar; enn þó er su ein, er *i*) bezt er ok fræguzt af aullom, ok liggur su i dal þeim, er heitir Hitardalur. Sua er sagt af þeirri kelldu, *k*) edr vatni þvi, er þar er i, at þat er *l*) dámat álikt munngáti, ok til gnógz at drecka; ok þat er mælt, at þar ſvi sua nockvot á mann, ef þat er miok druckit. Enn ef *m*) menn geora hus um kellduna, þá hverfr hon burt ur *n*) husinu, ok brestur upp fyrir utan husit i einhveriom stad.

af andet Vand, men det sætter sig vel, og gaaer ud i g) Legemet som Øll. Deslige h) Kilder, som blive kaldte Ølkilder, ere flere i dette Land, end een eller to; Men dog er der een i) der er best, og meest berømt af alle, og ligger den i den Dal som kaldes Hiterdal. Der berettes saaledes om denne Kilde, k) eller det Vand som er deri, at det er af l) Smag næsten som Øll, og lifligt at drikke; der siges ogsaa, at det slaaer noget i Hovedet, om det drikkes i Mængde. Men om m) Folk bygge Huus over Kilden, da svinder den bort n) af Huuset, og bryder frem uden for Huuset paa eet eller andet Sted.

aqva fieri solet, stomachum onerat, cum cito concoquatur, & cerevisiæ ad instar in succum & sanguinem vertatur. Plures uno sunt in ista terra fontes a cerevisia nomen habentes; præstat tamen cæteris unus, qui in valle, Hitardalur dicto, situs est, de quo narratur, quod cerevisiæ saporem referat, sufficienti aqvarum copia commendabilis, qui & aliqvantulum inebriare dicitur largius bibentes, &, si casa illi superstruatur, aufugere & extra parietes casæ erumpere aliqvo in loco. Narratur præterea, quod cuique,

g) CC. *Un*. hold sem annat.
h) *al*. aulkelldr. CC. *Un*. þar kelldr — helldur enn ein aulkellda.
i) CC. *Un*. agiætuzt er af öllum þeim ok bezt.
k) *iidem* at þat vatn, er þar er i, er gott at drecka, ok (þefsat) þefat allikt. *al*. þefgott at drecka, ok þefar.
l) *iidem* dásamat (*forte* dásmat).
m) *iidem* madr gerer hus um þessa.
n) *iidem* husi þvi.

g) Kiødet, som andet.
h) Ølkilder. Der er fleere Kilder — end een Ølkilde.
i) den ypperligste af dem alle, og den beste.
k) at det Vand som er deri, er godt at drikke, og lugtende ligt efter; vellugtende at drikke, og lugter.
l) kan og betyde lugtende.
m) man giør Huus om denne.
n) det Huus.

stad. Sua er ok sagt, at menn mego þar o) af drecka vit kelldunа, p) slíkt hver vill, enn q) ef þeir fýsazt burt at hafa met ser, þá dofnar þat skiótt, ok er þat þá ecki betra enn annat vatn, eda þadan af verra. Nu gátum ver fyrir þvi sua margra luta ok smarra, at slíkir lutir þikia þar undarligir vera. Ecki má ek hug mínum ákoma fleyri þá luti, er r) þar ero aminningar verdir i þvi landi.

Nu met þvi at ver höfum s) gamanrædu upphafda, ok rædt um undur þau, er á Islandi ero, ok i Islandz höfum, þá t) lukum ver henni met þvi, at ver u) heyrum minning þeirra luta, er i Græn-

Sted. Der berettes og saaledes, at Folk kunne o) drikke af Vandet ved Kilden selv, hver p) saa meget han vil, men q) om de faae Lyst til at føre det bort med dem, da bliver det strax dovent, og er da ikke bedre end andet Vand, men endog slettere. Saaledes have vi da nævnt saa mange og smaa Ting, fordi slige Ting holdes der for underlige. Nu kan jeg ikke fæste min Tanke paa fleere af det Slags Ting i dette Land, som skulde r) være nogen Erindring værdige.

Efterdi vi nu have s) begyndt paa denne fornøielige Samtale, og talt om de Under, som ere i Island, og i de Islandske Farvande, da t) ville vi slutte den dermed, at vi u) høre nogen Efterretning om de Ting, som

que, quantum libuerit, liceat, dum adest fonti, bibere, sed si quid aquæ auferatur, continuo vilescat, deteriusque, certe non melius, aqua communi evadat. Jam vero tot tantillasque res, cum mirabilibus insulæ accenseri vulgo soleant, enumeravimus, plura vero non subeunt animum, quæ notatu digna in hac insula occurrunt.

Quoniam animi causa collocuti fuimus de mirabilibus in Islandia & mari illam ambiente, videmur huic sermocinationi optimum colophonem imponere, si eorum, quæ in

 Grön-

o) CC. *Un.* at eins.
p) *iidem* hver sem vill. || slíkt er þeir vilia. || ef þeir vilia.
q) *iidem* ecki þarf burt at flytia, þviat þat er.
r) *iidem* er minningar ero. *al.* er þar ero at minningar sva (*forte* se) verder.
s) *iidem* þá gamanr. i munni, at ræda.
t) *iidem* lictum ver her.
u) *iidem* höfum.

o) aleene.
p) hvo som han vil. || saa meget som de ville. || om de ville.
q) det nytter ikke at føre det bort, thi det bliver da.
r) ere. || som ere der, saa værdige til Erindring.
s) i Munde den forn. Tale, at tale.
t) slutte vi den her.
u) have nogen Ihukommelse af.

Grænlandz höfum ero, edur *x*) á landinu siálfu, *y*) ok þau undur er þar ero.

Þat er mælt um Grænlands-haf, at þar seu skrimsl i; ok ætla ek þau þó eigi opt sen vera *z*), enn fyrir því kunnu menn frá at segia, at nockrir munu sed hafa ok varir vidordit. Sua er sagt um skrimsl þat, er menn kalla *a*) *Hafstramb*, at þat se set i Grænlandz hafi. Þat skrimsl er mikit at vexti ok at hæd, ok hefer stadit rett upp ur hafinu. Þat hefer sua sinzt, sem þat hafi haft manns andlit, herdar, háls ok haufot, munn ok augu, ok nef ok höku, sva sem madr. Enn upp frá augum ok brunum, hefr *b*) verit

som ere i det Grønlandske Hav, eller x) paa Landet selv, og de Under som der ere y).

Om det Grønlandske Hav fortælles der, at deri ere Udyr; og tænker jeg, at de dog ei ere z) blevne ofte seete, men aleene at Folk kunne fortælle om dem, fordi nogle faa mane have seet og fornummet dem. Iblant andet berettes der saaledes, om det Udyr, som Folk kalde **Havstramb**, at det er blevet seet i det Grønlandske Hav. Det Udyr er stort af Vært og Høide, og haver staaet lige op af Havet. Det haver seet ud, ligesom det havde havt et Menneskes Ansigt, Skuldre, Hals og Hoved, Mund og Øine, samt Næse og Hage ligesom et Menneske. Men op

Grönlandia mariqve Grönlandico mira narrantur, mentionem faciamus.

De mari Grönlandico narratur, quod monstra proferat, quæ raro conspecta puto, eorum tamen mentionem ideo faciam, quod sint, qui ea vel viderint, aut aliquo pacto fuerint comperti. Monstrum, quod Hafstrambur *(gigas marinus) audit, in mari Grönlandico habitare creditur, statura magnum & procerum, & qvoties apparuit, in sublime exporrectum, facie, scapulis, collo, capite, ore & oculis, mento nasoqve humanam* ut-

x) CC. *Un*. því landi.
y) *Codd. qui Hibernica postponunt, hic addunt*: edr sva oc um Irland.
z) CC. *Un*. & *al*. fyrir augum verda. || fyrir augu bera.
a) Hafstramba. conf. *Egede* Gronl. Perillustr. ed Germ. pag. 56-57. *Ström* S. B. T. I. pag. 287.
b) CC. *Un*. hefer þat verit likazt.

x) i det Land.
y) de som sette det Irlandske sidst, lægge til: eller og om Irland.
z) ofte kunne Folk for Øine. || faldne i Øinene.

verit þvi likast, sem madr hafi haft á haufdi ser hvassan hiálm edr kumbl: axlir hefr þat haft sem madur, enn engvar hendur, ok sua hefer þat synzt, sem þegar hafi þat *c)* sveingzt frá auxlum ofan, ok æ þvi miorra ok minna, *d)* sem þat hefer nedar meir sed verit. Enn þat hefr *e)* eingi sed, hversso enn nedri *f)* endi hefer verit skapadur á þvi, hvert helldur hefer verit *g)* spordur, sem á fiski, eda hefer hvazt nidur *h)* verit sem hæll; enn líkami *i)* þess hefer þvilikur verit at asynd *k)* sem jökull. Eingi hefer *l)* glöggt sed þat, hvert *m)* þat hefr

op ad fra Øinene og Øienbrynene haver det syntes ligest efter en Mand, der haver paa sit Hoved en spids Hielm eller Top. Det haver havt Axler som et Menneske, men ingen Hænder, og haver seet ud, ligesom om det strax ned fra Axlerne havde begyndt at c) svinde, og altid des smallere og mindre, jo meere nederlig d) det er bleven seet. Men ingen haver seet e), hvorledes dets nederste f) Ende haver været skabt, hvad enten g) det haver været en Spord, som paa en Fisk, eller det haver h) nedad været spidst som en Pæl; men i) dets Legeme haver omtrent været til Anseelse som k) et Iisbierg. Ingen

utcunque speciem præ se ferentibus ornatum. Superior capitis pars, a vertice nimirum ad supercilia & oculos, conum vel acuminatam cassidem imitari videtur: humeros habet, non autem manus; Infra humeros qvoad crassitiem minui & tenerascere videtur truncus, & qvo inferiores conspectæ sunt ejus partes eo etiam teneriores apparebant: in qvid infima pars desinat, caudamne, qvalem pisces habent, an vero conum, aut aliud qvid pali instar, non æqve liqvet: corpus, colorem glacialem referens, utrum squamis piscium more

c) CC. *Un.* & *al.* sveigzt.
d) *iidem* er nedar meir er. *e)* *iid.* eigi sest.
f) *iidem* ender (lutr) er skapadr.
g) *iidem* at spordr hefr á verit. || hvert helldr er. || hvört þat hefer haft spord.
h) *iidem* nedan. *i)* *iidem* likamur hans.
k) *iidem* & *al.* ásyn, asyndum, sem madr hafi sét á jökul.
l) *iidem* þat (hann) sva glöggt set.
m) *iidem* & *al.* helldr hefer áverit hreistr sem á fiski, edr hud, sem á manni.

c) bøie sig.
d) det er.
e) det haver ei kundet sees.
f) Deel er skabt.
g) om der har været Hale paa. || hvilket helst er. || om det haver havt Stiert.
h) neden til.
i) hans.
k) som man havde seet paa gammel Iis.

hefr hafi hreistr, eda hud, sem madur. Jafnan *n*) þegar þetta skrimsl hefer sed verit, þá hafa menn vitat *o*) vísann storm i hafi eptir. Þat hafa menn ok miök *p*) markat, hverzo þat hefer horft edur fallit sidan á sia, þá er þat hefer steipzt; *q*) ok hafi þat horft at skipi ok þángat steipzt, þá hafa menn vitat vísa manntion *r*) á þvi skipi; enn ef þat hefr horft frá skipi, ok þángat steipzt, þá hafa menn verit i gódri vilnum *s*), at þeir mundi halda mönnum, þó at þeir hitti i storann siá ok storma mikla.

Þat

gen haver l) tydelig seet, hvad enten m) det haver Skiæl, eller Hud som et Menneske. Altid n) naar dette Uhyre er blevet seet, da have Folk vidst, at o) en Storm paa Havet skulde vist følge efter. Folk have og p) meget lagt Mærke til det, hvorledes det har været vendt, eller er siden faldet paa Søen, naar det haver dukket under; og q) hvis det haver vendt sig imod et Skib, og kastet sig derhen, da haver man r) vidst vist Tab af Folk paa det Skib; men hvis det haver vendt sig fra et Skib, og kastet sig derhen, da have de Søefarende været i godt Haab s), at de skulde beholde Folkene, skiønt de kunde træffe i stærk Søe og store Storme.

Det

more, an cute, qualis in hominibus est, obductum sit, incertum. Quoties monstrum hoc visendum se præbuit, procellam navigantes certe subsecuturam toties experti sunt; observatione dignum judicantes, in quam orbis plagam faciem converterit, aut mari se immersurum procubuerit; nam si faciem in eam regionem, ubi navis erat, converterit aut inclinaverit, jacturam hominum subsecuturam, sin faciem a navi averterit, nautas evasuros, ingruente quamvis ingenti procella, ceu exploratum habent.

Fuit

n) CC. *Un.* & *al.* jafnan sinnum.
o) *iidem* vísa storma epter koma.
p) *iidem* mest.
q) *iidem* Enn ef þat hefer steypst at skipi.
r) *iidem* & *al.* vist vitat (halldit) ser manntión.
s) *iidem* & *al.* vilnan, godum vilia, godri von.

l) saa tydelig seet det (ham).
m) det haver været Skiæl paa, som paa en Fisk, eller Hud, som paa et Menneske.
n) hver Gang.
o) venteligè Storms at skulle komme efter.
p) allermeest.
q) Men om det haver kastet sig imod et Skib.
r) vidst (troet) Tab paa Folk at være sig vist.
s) ved godt Mod.

Þat t) hefer ok verit eitt skrimsl er menn kalla *Margyga* u). Þess vöxtur hefer sua synzt, sem þat hafi kvennmannligt x) verit upp ifra lindastad; þviat þat skrimsl hefer haft á brióski ser stóra spena, so sem kona, lángar hendur ok sidt hár, ok y) sua at aullum lutum um háls ok haufot sem madr. Hendur hafa mönnum sinzt miklar á þvi skrimsli, ok eigi med z) sundurslitnum fingrum, helldur samtengir fingur, med a) þvilikri sit, sem tær b) tengiazt saman á sioefuglum. Enn nidur ifra lindastad hefer þat skrimsl synzt likt fiski, bædi med hreistri ok spordi

Der t) haver og været et Udyr, som Folk kalde Margyg u). Dets Dannelse haver syntes ligesom det havde været x) qvindeligt op fra Beltestedet; thi det Udyr haver havt paa sit Bryst store Patte-Vaarter, ligesom et Qvinde-Menneske, lange Hænder og sidt Haar, og y) været i alle Ting paa Hals og Hoved, ligesom et Menneske. Hænderne paa dette Udyr have syntes Folk store, og ikke med z) adskilte Fingre, men Fingrene sammenføiede, (og) med a) saadan en Lalle, som den, hvori Tæerne paa Vandfugle b) sammenføies. Men ned fra Beltestedet haver det Udyr syntes ligt en Fisk, baade med Skiæl

Fuit & monstrum Gigas Marina *dictum, cujus superior corporis pars usque ad costas nothas sexus sequioris speciem præ se tulit, nam mammas papillis magnis extuberantes, quales in mulieribus observantur, adhæc manus longas comamque promissam habens, capite & collo humanam formam prorsus exæqvavit: manus quidem apparuerunt majores, sed digitis concretis avium instar palmipedum: desiit autem hoc monstrum in piscem, squama,*

t) CC. *Un.* Þá hefer þat enn eitt skrímsl verit sét, er Margygr er kalladr eda heitir.

u) *al. Margygi; conf. Debes* Færöe p. 171. *Ström* S. B. T. I. pag. 296. *Artedii* Siren. Gen. pag. 81.

x) CC. *Un. & al.* kvenn-manni likt.

y) *iidem* vaxit sva sem madr at öllum hlutum um háls ok um herdar.

z) CC. *Un.* sundrskiptum, sundursondum (sóudum).

a) *quidam male:* sundurslitnum fitium.

b) CC. *Un. & al.* temiazt, temmaz.

t) Endnu er blevet seet et andet Udyr, som kaldes eller hedder Margyg.

x) ligt et Qvinde-Menneske.

y) været saaledes dannet, som et Menneske, i alle Ting om Halsen, og om Skuldrene.

z) splittede.

a) adskilte Laller.

b) nættes sammen.

spordi ok sundfiaudrum. Þetta skrimsl hefer sva verit sem hitt firra, at sialldan hefer þat c) synzt nema d) fyrir storum stormum. Þetta hefer verit athæfi þessa skrimsls, at þat hefer opt kafat e) ok jafnan sua f) uppkomit, at þat hefer haft fiska i haundom ser; g) ok ef þat hefer horft at skipum ok leikit ser vid fiska, edur kastat fiskum at h) skipum, þá hafa menn verit hræddir um þat, at þeir mundi fá stór manntión. Þat skrimsl i) hefer synzt reiduligt k), ok mikit i andliti, med l) hvössum augum, ok breidu enni, miök mynnt ok med hrocknum kinnum. Enn ef skrimsl þat m) etur

Skiæl og Spord, og Finder. Med dette Udyr haver det og været, som med det første, at det sielden c) haver ladet sig see uden d) for store Storme. Dette Udyrs Adfærd haver da været denne, at det haver ofte e) dukket under, og er altid f) kommet saaledes op, at det haver havt Fiske i sine Hænder; g) og om det haver vendt sig imod Skibe, og leeget med Fiskene, eller kastet Fiskene mod h) Skibene, da have Folk frygtet for, at de skulde faae stor Skade paa deres Mandskab. Det Udyr i) haver synts bistert k) og stort af Ansigt, l) med skarpe Øine og breed Pande, en stor Mund, og rynkede Kinder. Men om dette Udyr m) æder selv Fiskene, eller kaster

ma, cauda & pinnis armatum, raroque, cum prius illud, conspectum, nisi procellis ingruentibus. Solet urinare, & quoties undis emergit piscem manibus gestat: si faciem ad naves convertit, aut cum piscibus lusit, aut eas in eam, ubi naves sunt, regionem projecit; multam cladem sibi eventuram metuunt navigantes; sin vero monstrum hoc, horrendum facie, fronte acuminata, oculis vastis, ore magnum in modum diducto, genisque cape-

c) CC. *Un.* set verit.
d) *iidem & al.* mikler (storir) stormar hafi epter komit. e) *iidem* kafa leitát.
f) *iidem* ur kafi komit. g) *al.* Enn.
h) CC. *Un.* at þeim mönnum er á skipi eru, þa hafa þeir.
i) *iidem* synizt ok hefr.
k) *iidem & al.* hrædiligt.
l) *pleriqve* hvössu enni ok breidum augum.
m) CC. *Un.* hefer etit.

c) er blevet seet.
d) stærke (store) Storme ere komne efter.
e) søgt Dybet.
f) kommet af Dybet. g) Men.
h) imod de Mænd som ere inden Skibs-Borde, da have de.
i) synts og haver.
k) vreedladent, forskrækkeligt.
l) spids Pande og brede Øine.
m) haver selv ædet.

etur fiálst fiska; edur kastar á haf ut frá skipi, þá hafa menn verít í gódri von *n*), at þeir *o*) mundi hallda mönnum, þó at þeir fengi stóra storma.

Nu er þat enn eitt undur *p*) i Grænlands hafi; er ek em ecki enn fródastr um, med hverjum hætti þat er; þat kalla menn *Hafgirdinga q*); enn *r*) þat er þvi líkast, sem allur hafstormur, ok allar bárur þær sem i þvi hafi ero, safnizt saman i þriá stadi, ok georist af þvi þriár bárur. Þær þriár *) girda allt hafit, sua at *s*) menn vita hvergi hlid á vera, ok ero þær *t*) stórum fiöllum hærri, líkar bröttum gnípum, ok vitu menn fá

kaster dem paa Søen, til den Side som vender fra et Skib, da have de Søefarende været i god Forhaabning n), at de skulde o) beholde Mandskabet, skiønt de kunde faae stærke Storme.

Endnu er eet det Slags p) Under i det Grønlandske Hav, som jeg endnu ikke er paa det nøieste underrettet om, paa hvad Maade det er; Det kalder man Havgierder; r) men det er ligest efter det, som om alle Havstorme, og alle de Bølger, som ere der i det Hav, samles sammen i 3 Hobe, og blive deraf 3 Bølger. De gierde for det heele Hav, saa at s) man veed ingensteds Aabning derpaa, og ere de høiere end store Fielde, og lige efter steile udstaaende Klipper, saa man kun

superatis, pisces comedit, vel in oppositam navi regionem projicit, spe servandorum hominum navigantes animum erigunt, sævas licet sint experturi tempestates.

Est et adhuc in mari Grönlandico mirandum, quod cingulorum maris nomine venit, de cujus tamen indole mihi non liquido constat: confluere, nimirum, videntur non procellæ modo, sed omnes dicti maris undæ in tres stationes, unde oriuntur tres decumani fluctus, qui totum mare cingunt, nullibi pervii, montibus altiores, præruptisque montium

n) CC. *Un.* von um, vilnan.
o) *iidem* halldi mönnum, þó at þeir hlióti.
p) *iidem & al.* Enn er þat eitt skrímsl.
q) *iidem & al.* Hafgirdingar, Hafgerdingar, Hafgerdina. *conf. Ström* S. B. T. I. p. 412.
r) *iidem* ok er. *) *iidem* gerda.
s) *iidem* engi veit. *t*) *iidem* stórfiöllum.

n) godt Haab om; Forventning.
o) skal beholde Folkene, skiønt de træffe.
p) Uhyre.
r) og er.
s) ingen veed.

sâ dæmi til, at þeir menn hafi ur haufom komizt, er u) þar hafa i verit staddir, þá x) þessir atburdir hafa ordit. Enn þvi munu saugur y) vera afgiorfar, at Gud man æ nockora þadan hafa *) frelsat, þá sem þar hafa verit istaddir; ok man þeirra ræda sidan dreifzt hafa, ok flutzt manna á millum, hvert sem nu er sua fráfagt, sem þeir hafa helzt um rædt, edur er ræda þeirra nockvot aukin eda vönut; ok munum ver fyrir þvi varliga z) um þá luti ræda, at ver haufom þá sâ hitta nyliga, er þadan hafa a) komizt, ok oss kunna b) þessi tiddindi at segia.

Enn

kun veed faa Exempler paa, at de Folk ere slupne af Havet, som have været bestædde deri, naar x) disse Tildragelser ere indfaldne. Men derfor maae Fortællinger y) være blevne giorte derom, at Gud maae idelig have udfriet derfra nogle af dem, som have været bestædde deri; og maae deres Udsigende siden være blevet udspreedet og ført imellem Folk, hvad enten det nu berettes net opfaaledes, som de have sagt derom, eller er deres Beretning noget forøget eller formindsket; og ville vi derfor varligen tale om z) de Ting, fordi vi have nyelig ikkun fundet faa, som a) have sluppet derfra, og kunne b) sige os Tidender herom.

Endnu

montium jugis admodum similes: raraque prostant exempla eorum, qui salvi hæc pericula evaserint, modo in iis oceani partibus fuerint constituti, ubi eadem contigerunt: sed hanc narrationem ideo in vulgus emanasse credo, quod aliquot divino beneficio hæc pericula evaserint, quorum relatio hinc illinc sparsa, aucta ne an diminuta sit incertum est: caute itaque de his loquemur, cum paucos nuper audiverimus, qui hæc discrimina evitati sint, & eadem distincte queant referre.

In

u) CC. *Un.* i hafa verit.
x) *iidem* er þessi atburdur hefer.
y) *iidem* hafa frágengit *al.* vera afgefnar,
*) *iidem* frialsat.
z) *iidem* um ræda þessa luti.
a) *iidem* komit.
b) *iidem* skilvisliga frasegia.

x) denne Tildr. er skeet.
y) have gaaet, Beretninger være givne derom.
z) disse Ting.
a) ere komne.
b) efterretlig fortælle.

Enn *c*) i þvi sama hafi, þá ero þau mörg fleyri undur, þó at þau ecki megi med skrimslum telia; þviat þegar *d*) ursækir hinum mesta háleik hafsins, þá er sua mikil gnótt ísa i hafinu, at *e*) menn vita eigi dæmi til þvilikra annarstadar i öllum heiminum. *f*) Þeir isar ero sua slettir sumir at sia, sem þeir hafi frosit á siálfu hafinu, annathvert IV. al. þyckver edur V., ok liggia sua lángt undan landi, at þar verdur annattveggia fiugurra daga *g*) leid edur fleyri *) at men fara á ísum til lands. Enn þeir ísar liggia meir *h*) i land-nordur edur til nordurs fyrir *i*) landinu, helldur enn til sudurs, ok

Endnu ere c) i det samme Hav mange fleere Under, skiønt de ei kunne regnes iblant Uhyrer; thi saasnart man d) vinder over det meeste af det vilde Hav, da er der, i Søen, saa stor en Mængde af Iis, at e) Folk ei vide lige til saadanne Ise andensteds i den heele Verden. Nogle x) af de Ise ere saa flade at see til, som om de vare frosne paa Havet selv, og det nu 4 nu 5 Al. tykke, og ligge saa langt fra Landet, at det kan blive 4 eller g) fleere Dages Reise, som man maae giøre paa Isen, til Landet. Men de Ise ligge meer imod Nordost, eller mod Norden i) uden for Landet, end imod Sønden og Sydvest eller mod Vesten; og derfor maae en

In eodem oceano sunt porro multa mirabilia, quamvis monstris annumerari non debeant; nam si summam maris altitudinem emensus fueris, tantam reperies glaciei copiam, quantam in toto terrarum orbe alibi non deprehendas. Glacies ista partim plana est, velut in ipso mari concreta sit, quatuor aut quinque ulnas crassa, tantumque a continente distat, ut quatuor aut plurium dierum itineri terram versus conficiendo sufficiat: taurum & aquilonem magis quam libanotum aut occidentem versus semet exporrigit, ideoque

c) CC. *Un*. I sama hafi eru þó.
d) *iidem* ur kemur mesta hafi.
e) *iidem* ek veit ecki dæmi til i ödrum stödum; annara þvilikra stada i öllum.
f) *iidem* Þviat isar.
g) *iidem* ferd edur fleirum (eda fimm).
*) *iidem* er.
h) *iidem* til landnordurs.
i) *iidem* frá.

c) I det samme Hav ere dog.
d) kommer udaf det rette store Hav.
e) jeg ikke veed Lige dertil paa andre Steder; Lige til andre deslige Steder i den heele.
f) thi nogle.
g) fem.
i) ud fra.

ok utsudurs, eda til vesturs; ok fyrir því skal um land sigla, hverr er vill landinu ná, til þess hann er umkominn alla þessa ísa von, ok sigla *k*) þadan til landsins. Enn idugliga hefer menn þat *l*) hennt, at þeir hafa *m*) offnemma landsins leitat, ok hafa þeir fyrir *n*) þat í þessa ísa komit; *o*) enn sidan hafa sumir tinzt; enn sumir hafa ok urkomizt, ok hausom ver nockora sena af þeim, ok heyrt þeirra rædur ok frásagnir. Enn þat hafa allir *p*) til rádz tekit, þeir sem í ísa-volkit *q*) hafa komir, at þeir hafa tekit *r*) sína báta, ok dregit á ísana upp med ser *s*), ok hafa sua leitat

enhver, som vil naae Landet, seile omkring samme i Sydvest, og Vest, indtil han er kommen alle disse Steder forbi, hvor Isen er at vente, og k) da seile derfra til Landet. Men det haver ideligen l) hændet de Søefarende, at de have søgt m) Landet for hastig, og ere derfor komne ind i disse Iser; men o) siden ere nogle omkomne; men nogle have og reddet dem derfra, og have vi seet nogle af dem, og hørt deres Taler og Beretninger. Men det p) Middel have alle de grebet til, som ere komne i dette q) Iisdrev, at de have taget r) deres Baade, og trækket dem op paa Isen s) med sig, og have saa søgt Landet; men

ideoque continentem, qui hujus compos fieri cupit, libanotum & occidentem versus præternaviget, &, ubi se glaciem præterlegisse confidit, cursum illico ad terram dirigat: interim sæpiuscule accidit, ut continentem mature nimis petentes in glaciem impegerint, quorum alii perierunt, alii vero evaserunt: horum nonnullos vidimus & relationes eorundem audivimus. Quotquot autem periculis glaciei irretiti evaserunt, id consilii duntaxat ceperunt, ut scapham secum in glaciei superficiem eduxerint, continentem hoc pacto quæsituri.

k) CC. Un. sidan (þadan ok).
l) *iidem* hafa menn þat heyrt, at þeir leita offnemma landsins.
m) *iidem* snemma til landz. *n*) *iidem* því.
o) *iidem* ok sumer þeir er þar hafa ikomit (þeir er i þessa isa hafa komit) þá hafa tynzt. *p*) *iidem* rád.
q) *iidem* þessa isa-vök.
r) *iidem* siná *al.* skip.
s) *iidem add.* at hafa med ser.

k) siden; (derfra og).
l) haver man hørt det, at de søge for tidlig.
m) hastig til Landet.
o) og nogle af dem som ere komne der i (som ere faldne i disse Iser) ere omkomne.
p) Raad, Udvei.
q) denne Iisvaage.
r) sinaa Baade (Skibe).
s) for at tage dem med sig (have dem hos sig).

leitat landsins; enn hafskipit ok allur annar fiárlutur, þá hefer þar eptir dvalizt ok tínzt; enn sumir hafa ok utibuit sidan á ísum, ádur enn þeir hafi landi nád, IV. daga edur V., t) enn sumir lengur.

Isar þessir ero undarligir at natturu, þeir liggia stundum sua kyrrir, sem u) von er at, met sundurslitnum vaukum edur stórum fiördum, enn stundum er sua mikil ferd x) þeirra ok áköf, at þeir fara y) eigi seinna, enn þat skip er gott byrleidi z) hefer, ok fara þeir eigi sialldnar imót vedri enn a) undan, þegar b) þeir taka ferdina. Enn þar ero ok sumir þeir ísar i þvi hafi, er met audrom vexti ero, ok

men Hav-Skibet og alt andet Gods er blevet der tilbage og forgaaet; nogle have endog siden holdt Huus ude paa Isen, før de have naaet Land, 4 eller 5 Dage, t) men nogle længer.

Disse Ise ere underlige i deres Art, de ligge undertiden saa stille, som u) venteligt er, med adskilte Vaager, eller store Fiorde, men undertiden er x) deres Fart saa stærk og hæftig, at de y) ei komme seener af Sted, end et Skib som haver god Vind z), og drive de ligesaa ofte mod Viden som med a), naar b) de komme i Drift. Nogle Ise ere der endnu i det Hav, som ere af anden Dannelse, og som Grønlænderne kalde Field-Jøk-

situri, corbita cum onere reliquo deserta & pessum dein eunte. Prius autem quam terræ compotes fuerint naufragi, quatuor dies, qvinqve, vel etiam plures, quibus sub dio superque glacie commorandum erat, effluxerunt.

Proprietas hujus glaciei mira est, interdum qvippe quieta, quantum par est, jacet, variis hiatibus & interstitiis interrupta; interdum autem non minore fertur impetu quam navis, ventis usa perquam secundis, nec rarius adverso quam secundo vento, ubi cursui se dedit, fertur: glacies porro ista differt qvoad formam ab altera, quæ Grønlandis

t) CC. *Un.* eda (ok) sumir enn.
u) *qvidam* CC. *Un. male:* vatn, ok med.
x) *iidem* ok áköf af þeim.
y) *iidem* sva akafliga, sem.
z) *iidem & al.* byrikreidi, byrskeidi, byrleiß.
a) *iidem* fyrir.
b) *iidem & alii:* hann tekr.

t) eller (og) nogle endnu.
u) Vand, og med.
x) saa stærk og hæftig Fart paa dem.
y) drive saa hæftig, som.
z) Med-Bør, Bør-Skreb.
a) for Vinden.
b) den begynder at drive.

ok Grænlendingar kalla *Fiall-Jökla c*). Þeirra vöxtur er eptir þvi sem hátt fiall standi upp ur hafinu, ok blandazt þeir eigi vit adra isa, *d*) enn standa ser *e*) einir saman.

I þvi hafi ero ok öll hvalakyn *f*), þau sem ver höfum fyrr umrædt. Sua er ok sagt, at þar se aull selakyn i þvi hafi, ok fylgia þeir miök isum þessum, sua sem þar se *g*) ecki þrot ærinnar átu. Enn þessi ero þau kyn sela er þar ero. Eitt kyn af þeim er þat, er *Nord-Selar h*) heita, ok verda þeir *i*) ecki lengri enn IV. álna lángir. Þá er þat annat kyn, er *Aurkn-Selar k*) heita, ok verda

Jokler c). Deres Vext er ligesom et heit Field stod op af Havet, og blandes de ikke med andre Ise, men staae alene for dem selv.

I det Hav ere og f) alle de Hvale-Arter, som vi for have talet om. Der berettes ogsaa, at der i det Hav skulle findes alle Arter af Sælhunde, og holde de dem meget til disse Ise, ligesom der g) aldrig kunde blive Mangel paa overflødig Næring. Men disse ere de Arter af Sælhunde, som ere der. Een Art af dem er den, som kaldes Nord-Sæl h), og de blive i) ikke længere end 4 Al. lange. Dernæst er den den anden Art, som

dis Glacies Montana *dicitur, cum hujus altitudo montium juga æmuletur, nec hæc glaciei speciei priori illi accrescit, sed seorsim eminet.*

In dicto mari genera cetorum omnia sunt quorum antea mentionem fecimus. Narrantur quoque vulgo omnia ibidem phocarum genera reperiri, glaciem, quæ super descripta est, sequentia, quasi circa eandem esculentorum penuria non sit metuenda. Genera vero phocarum ibidem agentium sunt sequentia: Primum genus Nordselorum *(phocarum aquilonarium) qui quatuor tantum ulnas longi sunt. Secundum genus* Aurkn-selo-

c) CC. *Un.* fialljaka, falljaka, falljakla *vel* jökul.
d) *iidem* nema (helldr). *e*) *iidem* einum.
f) *al.* hvalakyn mörg — ok öll selakyn.
g) CC. *Un. & al.* ærinn matr ok áta.
h) *iidem & al.* nó- *vel* ná-selar.
i) *iidem* fim alna ok IV. alna.
k) *quidam male:* örkum-selar.

c) Field-Ise, Fald-Ise.
f) mange af de Hvale-Arter — og alle de Slags Sælhunde.
g) var overflødig Føde og Rov.
h) Liig-Sæle.
i) 5 Al. og 4 Al.

verda þeir V. álna lángir edur VI. *l*), þeir er lengstir verda. Þá er þat hit þridia selakyn, er *Fletti-Selar m*) ero kalladir, ok verda þeir *n*) þvilíkir at lengd, sem þeir er ádur ræddum ver um. Þá er þat hit fiórda selakyn enn er *Græn-Selar o*) heita, *p*) ok verda þeir sumir sex álna, enn sumir VII., þeir er lengstir verda. Þá eru þau enn nockur selakyn smærri, ok er kallat eitt af þeim *Opno-Selar q*); ok ero þeir fyrir þvi sua kalladir, at þeir *r*) svima eigi á grufu sem adrir selar, helldur svima þeir *s*) opnir, eda elligar á lid, ok verda þeir eigi stærri enn IV. álna. *t*) Þá er þat enn eitt sela-

som kaldes Ørkn-Sæle, og de blive 5 Al. lange eller 6 l), de som blive de længste. Videre er der den tredie Art, som kaldes Flætte-Sæle, og blive de n) omtrent i deres Længde, som hine, vi før talede om. Endnu er den fierde Art, som kaldes Grøn-Sæle, p) og blive nogle af dem 6 Alne lange, men nogle 7, som blive de længste. Fremdeeles ere der endnu nogle mindre Kobbe-Arter, og kaldes een af dem Aabne-Sæle; og blive de derfor saaledes kaldte, at de r) ei svømme paa Bugen, som andre Sælhunde, men de svømme (aabne) paa Ryggen, eller paa Siden, og blive de ei større end 4 Alne. Endelig t) er der een Art af Sæl-

selorum, *qui quinque ulnas aut ad maximam sex longitudine sua non excedunt. Tertium* Flettuselorum, *qui ejusdem fere longitudinis, ac quorum mentionem proxime fecimus. Quartum genus* Grænselorum, *quorum longissimi sex aut septem ulnas absolvunt. Ex minorum phocarum genere sunt* Opno-Selar *(phocæ resupinæ) ideo dicti, quod non proni sed resupini natent vel supra latus; qui quatuor ulnas non excedant. Sunt insuper*

l) *quidam* CC. *Un.* fiö.
m) CC. *Un.* Fletto-Selar heita.
n) *iidem* liker at leingd hinum fyrrum, ar ver.
o) *iidem & al.* Gran-Selar.
p) *iidem* þeir verda VI. al. eda VII. at leingd.
q) *iidem & al.* Optnu-Selar, Vödlu-Selar.
r) *iidem* snua ser ecki.
s) *al.* optner.
t) CC. *Un.* Enn er eitt kyn sela smærst, er Skemmingar heita.

l) syv.
n) i deres Længde lige efter de forrige, som vi.
p) de blive i Længden 6 eller 7 Al.
r) ej vende dem ned ad.
t) Endnu er een Art af Sælhunde den mindste, som kaldes Skemminger.

selakyn, er smærz er, er *Skemmingur* heitir, ok ero þeir ecki lengri at vexti enn II. álna; enn þeir ero þo met undarligri nátturu; þviat sua er fráságt, at þeir fara undir þá ísa er slatir eru, u) ok ero annathvert IV. álna þyckvir eda V., ok blása upp i gegnum x) þá, sua at þeir hafa stórar vakir þar er þeir vilia.

Nu er þat enn eitt kyn eptir, er Grænlendingar telia y) met hvalkum, z) enn mer virdizt sua, at þat megi helldur telia met selum enn med hvalakyni, er *Rostungur* heitir, ok verda þeir ... at

Sælhunde, der er den mindste, som kaldes Skemming, og ere de ikke længere af Vext end 2 Alne; Men de ere dog af underlig Natur; thi der berettes saaledes om dem, at de gaae ind under de Iise, som ere flade, og u) ere enten 4 eller 5 Alne tykke, og blæse op igiennem samme x), saa at de have store Vaager, hvor helst de ville †).

Nu er ikkun den eene Art tilbage, som Grønlænderne y) regne iblant Hvale, men z) som mig synes, at heller maae regnes iblant Sælhunde, end iblant Hvale-Arter, og kaldes Rosmer *), og blive de af Vext 2 4 Al. ... lange,

super ex minimo phocarum grege Skemmingi (*breves*), *qui duas tantum ulnas longi sunt; ast miræ profecto indolis, quod sub planam illam glaciem repant, illamqve, licet quatuor aut quinque ulnas crassa sit, magnis hiatibus, pro lubitu relictis, halitu suo perforent.*

Superest unum genus, quod Grönlandi cetis, ego vero phocis annumerandum censeo, Rostungorum (*Rhinocerotum vel Rosmarorum Marinorum*) *nomine insignitum, quatuor* ... *decim,*

u) CC. *Un.* þó at þeir seu.
x) *iidem* upp igegnum storar vaker.
y) *al.* kalla í taulo.
z) *al.* ok virdizt mer.

u) skiønt de kunne være.
x) store Vaager.
y) regne i Tal med.
z) og som mig.
*) Den er den hos alle Skribenter bekiendte Wallroß, regnet af *Linnæo* til Sælhunde-Slægten, under Navn af Rosmarus Syst. Nat. ed. 1758. pag. 38.

†) Om disse Arter af Sælhunde anfører *Torfæus* (Gronl. p. 87. &c.) aleene, deels disse, deels nogle nyere Fisker-Beretninger, men haver intet tienligt til kunstmæssig at kiende eller adskille dem. Samme gielder om *Debes* (Fær. p. 151.) *Egede* (p. 55.) og *Anderson* om Str. Dav. §. 55. p. 223. *Linnæus* Syst. Nat. ed. 1758. T. I. p. 38. giver de egentlige Europæiske Sælhunde ikkun det almindelige Navn Phoca Vitulina, hvoraf disses indbyrdes Forskiel ligesaa lidet kan bestemmes.

at vexti XIV. álna langir edur XV. þeir sem lengstir verda. Vöxtur þessa *a)* fisks er allur sem sels, bædi *b)* á hár ok höfut, ok hud, ok fitiar aptur; enn sundhreifar *c)* frammi sua sem á sel. Eigi er hann vel ætur á föstudaugum, *d)* helldur enn adrir selar. Enn þat bregdur af vexti hanns frá audrum selum, at hann hefer tennur *e)* tvær stórar ok lángar umfram adrar *f)* smátennur, ok standa þær i efra gómi i aundverdo haufdi, nálliga halfrar annarrar álnar lángar, þær sem lengstar verda. Hud hanns er *) bædi þyck ok god til reipa, ok rista menn þar *g)* sterkar olar *h)* af, sua at

lange, eller 15, de som blive de længste. Denne a) Fisks Skabning er i alt som en Sælhunds, b) baade paa Haar, og Hoved, samt Hud og Baglaller; c) Lallerne foran ere og som paa en Sælhund. Den er ikke vel ædelig paa Fastedage, d) meer end andre Sælhunde. Men det skiller dens Dannelse fra andre Sælhunde, at den, foruden andre f) smaa Tænder, haver 2 store og lange Tænder, og staae de i den øverste Gumme foran i Hovedet, næsten halvanden Alen lange, de som blive de længste. Dens Hud er baade *) tyk og god til Tov-Værk, og skiære Folk deraf saa g) stærke Reeb, h) at 60 Mand, eller fleere, kunne vel

decim, aut, ad summum, qvindecim ulnas longorum. Corporis eorum fabrica eadem ac phocarum respectu capitis, pilorum, pedumqve posteriorum & anteriorum: hos (Rostungos) feriis esurialibus, quemadmodum & reliqva phocarum genera, comedere non licet: sed in hoc discrepant a phocis reliqvis, qvod præter dentes minores, in sincipitis superiore maxilla duos alios habeant, ulnam unam & secundæ dimidium, cum maximi sunt, propemodum adæqvantes. Pelles (Rostungorum) funibus & restibus conficiendis aptæ, qvos utpote vel sexaginta homines facto impetu disrumpere neqveant. Hæc pho-

a) CC. *Un.* sel-fisks.
b) *iidem* at hari ok hud sinni.
c) *iidem* sundreifir, sundfæri.
d) *al. minus apte;* sva sem. *al. male:* ok er hann vel ætur á föstudögum. *e)* *al.* tenn.
f) CC. *Un.* smár tennur. || smar tenn.
*) *iidem* god oc þiucc. *g)* *iidem* storar.
h) *iidem* sva at ecki fá LX. manna slitit.

a) Sæl-Fisks.
b) paa Haaret og sin Hud.
c) Svømme-Laller, Svømme Redskaberne.
d) som andre. || og er den vel ædelig paa Fastedage.
f) fine Tænder.
*) god, og tyk. g) store.
h) saa at 60 Mand ei kunne faae slidt det.

er jafnvel isum z) þakit sem hafit, edur er a) þar þídt, þó at hafit se frosit? eda b) er nockor sád á landinu, sem á audrom löndum? Sua forvitnar mik ok þat, hvert c) þat er meginland, edur eyland? edur d) ero þar dyr á þvi landi nockor, edur slíkir lutir, sem á audrum löndum e) eru, þar sem meiginland er?

Þar f) þik forvitnar um þat, hvar menn sækia þíngat til landz þess, edur hvi menn fara þángat i sua mikinn lífs-háska, þá dregur þar til þrefölld náttura mannsins. Einn lutur er kapp ok frægd, þviat þat er g) margra manna hártur

med Jis, som Havet, eller er a) det frit fra Jis, uagtet Havet er tillagt? Eller om der b) er nogen Kornsæd i Landet, som i andre Lande? Jeg er ogsaa nysgierrig efter at vide det, om c) det er et fast Land, eller en Øe? eller om der d) ere nogle Dyr i det Land, eller saadanne Ting, som ere i andre e) Lande, hvor der er fast Land.

Angaaende f) det du attraaer at vide, hvad Folk hente i det Land, eller hvi Folk fare did i saa stor en Livsfare, da er det Menneskets tredobbelte Egenskab, som fører dertil. Een Ting er Kappen og Berømmelse; thi det er g) mange Menneskers Maa-

num glacie, maris ambientis instar, cooperta, nec ne; num eidem, ut reliquis terris, semina quædam mandentur; num continens sit, an insula; & denique, num hæc terra animalia ferat, & similia, quæ alibi terrarum continentium existunt?

Cur homines hanc terram petant, tantisque semet objiciant periculis triplex ex hominum natura caussa derivanda est: Prima æmulatio & gloria, nam multorum mos est; loca

z) CC. *Un.* þakt.
a) *iidem* þó landit þytt.
b) *iidem* hafa þeir menn nockut sád a þvi landi.
c) *iidem* þer ætlit (getit) at þat land.
d) *iidem* er nockut dyr.
e) *iid.* godum, eda annar godi (önnur giædi).
f) *iidem & al.* þar er þu forvitnazt um þat, hvört menn sækia. *alia;* hvat menn vilia (þvi menn fara) þángat.
g) *iidem* manmzins nattura.

a) om Landet dog er tøet.
b) de Folk, som ere i det Land, have nogen Kornavling.
c) I meener (slutter) at det Land.
d) er noget Dyr.
e) gode Lande, eller andet godt (andre Herligheder.
f) Efterdi du efterforsker det, om Folk søge det Land; hvad Folk ville did; hvorfor Folk fare did.
g) Menneskets Natur.

hættur, at fara þángat, sem *) mikil háskavon er, ok geora sik af þvi frægann. Enn annar lutur er, at forvitna h) ok siá þá luti, er hanom ero sagdir, ok vita hvert so er, sem hanom i) hefer sagt verit, eda eigi. Hinn þridí lutur k) er fiár-fang; þviat hvervetna leita menn eptir fenu, þar sem l) þeir spyria, at fefaungin ero, þó at mikill háski se á m) annan veg vid. Enn á Grænlandi er sua, sem þu mátt n) vonir vita, at allt þat sem þángat kemur, af audrom laundom þá er þat o) dirmætt, þviat þat land liggur sua i fiarska vid aunnur laund, at þángat fara siалldan menn; enda hver-

Maade, at drage didhen, hvor megen Fare er at vente, og giøre sig navnkundig deraf. En anden Ting er h) at efterforske og see de Ting, som ham ere berettede, og vide, om det er saaledes, som ham i) er blevet sagt, eller ikke. Den k) tredie Ting er Fordeel; thi efter Rigdommen søge Mennesker allevegne, hvor l) de kunne opspørge at Fordeel kan naaes, skiønt derved paa den anden Side m) kan være stor Fare. Men det er saaledes i Grønland, som du n) let kandst forestille dig, at alt det, som føres did fra andre Lande, o) settes i høi Priis, thi det Land ligger saa langt fra andre Lande, at Folk kun sielden fare didhen; Dertil kommer og, at alle

loca periculosa adeundo nominis celebritatem consequi velle: Secunda curiositas est, cum quis, quæ audivit, cupit videre & examinare, num sese habeant prouti narrantur: Tertia denique causa est opum acquirendarum amor; nam quæruntur opes, ubicunque copiam sui facturæ sperantur, licet maxima pericula sint subeunda. Verum in Grönlandia, ut tibi constare profecto poterit, merces extraneæ in summo pretio sunt, cum (Grönlandia) tantopere sit ab aliis regionibus remota, & ab exteris raro petatur, & incolæ

*) CC. *Un.* urykels er háska van.
h) *iidem & al.* forvitnazt um. *al.* forvitni, þvi þat er (oc manzens nattura) margra manna skaplindi, at forv.
i) *iidem* var sagt.
k) *iidem male*: enn annar hlutr er fiarsöng.
l) *iidem* fevoner ero. m) *iidem* liggi.
n) *iidem* vanu nær (van um) vita.
o) *iidem* dyrt.

h) Nysgierrighed, thi det er (ogsaa Menneskets Natur) mange Menneskers Sindelav, at.
i) var sagt.
k) En anden Ting er Fordeel.
l) der er Haab om Vinding.
m) kunde hænge, ligge.
n) næst Formodning kandst vide.
o) bliver kostbart, dyrt.

hvervetna þat sem p) þeir skulo landinu medhiálpa, þá verda þeir þat allt at kaupa af ödrum laundum, bædi jarn (ok tiöru) ok sua vid allann, þann sem þeir skulu q) hus af gera. Enn þenna fiárlut flytia menn þadan i móti sinum varningi, bucka vöru r), ok nauta hudir s) ok selá hudir, ok reip þau er t) ver nefndum fyrr, er u) menn rista af fiskum þeim er x) Rostungar heita, ok *Svardreip* heita, ok y) tennur þeirra.

Enn þar sem þu ræddir um þat, hvert þar z) væri nockvot sád edr ecki, þá

alle det Slags Ting, hvormed p) Indbyggerne skulle hielpe Landet, dem maae de allesammen kiøbe fra andre Lande, baade Jern (og Tiære), saa og alt det Tømmer, hvoraf de skulle bygge q) Huuse. Men derfra fører man, for sine Varer, følgende Gods: Bukkeskind r), Oxehuder s) og Sælskind, og de Reeb, som t) vi tilforn nævnede, u) hvilke man udskiærer af de Fiske, x) som kaldes Rosmer, og hedde Svarp-Reeb, samt y) deres Tænder.

Men angaaende det du talede om, om der z) var nogen Korn-Sæd eller ikke, da

incolæ quodlibet, quo soli penuriam sublevent, sive ferrum (sive pix) sive ligna sint, quibus domus suas exstruant, ab exteris emant necesse sit. Merces vero e Grönlandia, commutatione mercium cum exteris facta, hæ fere deportari solent: caprorum videlicet, boum & phocarum pelles, funes e Rhinocerotis marini antea commemorati pelle exsecti, qui Svardreip *dicuntur, & denique ejusdem belluæ dentes.*

Quod vero sata attinet, credo incolas parum inde emolumenti capere, quorum licet non-

p) CC. *Un.* landinu má biarga vid, þá verdr þat. q) *iidem* husin yfir sig.
r) *iidem* bukkskinn og vöru.
s) *iidem* nauta-vöru.
t) *iidem* fyrr ræddum ver um.
u) *iidem* svördr er ristinn af Rostungi, ok þær tenn er af þeim fiski eru.
x) *iidem* Rostungr er kalladr (Rostungar ero kallader)
y) *iidem* þær hinu vænu tennur, er af hanum takazt.
z) *iidem* mundi vera nockur.

p) hvorved Landet skal understøttes, det maae altsammen kiøbes.
h) Husene over sig.
r) Bukke-Skind og Vare af Bukke.
s) Vare af Horn-Qvæg.
t) før talede om.
u) naar Svaren af Rosmeren skiæres i Striммеr, og de Tænder som ere af den Fisk.
x) blive kaldte, bliver kaldet.
y) de skiønne Tænder, som tages af ham.
z) kunde være nogen.

þá ætla ek landit *a*) litit af þvi framflytiazt. Enn þó ero þeir menn þar, er helst ero ágiætastir ok ríkastir kalladir *b*), at þeir leita *c*) vit fyrir freistnissakir *d*) at sá litla akra; enn þat er þó mestur *e*) hlutr á þvi landi, er eigi veit hvat braud er, ok alldrei sá korn *f*). Enn *g*) er þu leitadir um *h*) mikilleika landsins, edur hvart þat er eyland edur meiginland, þá ætla ek *i*) fá vita mikilleika þess; enn allir geta þess, at *k*) þat sé meiginland, ok áfast vit ödnur *l*) lönd; þviat þat er *m*) audsynt, at þar er fiölldi þeirra dyra, er menn vitu at á meginlöndum *n*) fódrast, enn litt i ey- [illegible] lönd-

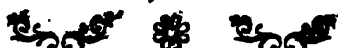
da meener jeg, at Landet ikkun lidet underholdes derved. Men dog ere der de Mænd, som meest *b*) have Navn for de ypperligste og mægtigste, *c*) der forsøge, for Prøves Skyld *d*), at besaae smaa Agre; men den er dog den største *e*) Mængde i det Land, som ikke veed hvad Brød er, og *f*) saae aldrig Korn. Men *g*) angaaende det du spurgde efter, om Landets *h*) Størrelse, eller om det er et Øeland, eller et fast Land, da tænker jeg, at ikkun faa vide *i*) dets Størrelse; men alle formode, at det maae være fast Land, og stede til andre *l*) Lande; thi det er *m*) let at see, at der er Mængde af de Dyr, som man veed at underholdes *n*) paa de faste Lande, [illegible] men

nonnulli, qui præstantissimi habentur, tentaminis gratia serendi periculum faciunt, maxima tamen pars, quid panis sit ignorat, & sementem fecit nunquam. At sciscitanti tibi amplitudinem illius terræ, & num continens an insula sit, respondendum tibi puto, quod paucis constet quantitas hujus regionis; plurimi tamen continentem esse autument; nam animalia ibidem existant, quæ continens, & non perinde insulæ, vix aliunde pri-

A a *mum*

a) CC. *Un.* litt. *b*) *iidem* eru á þvi landi.
c) *iidem* þá leita þeir vid.
d) *iidem* at freystni. *e*) *iidem* hlutr.
f) *iidem* siá vel sá ænn braud.
g) *iidem* þar er þu leitar.
h) *iidem* meiginleika.
i) *iidem* þat fá vita um mikill. landzins.
k) *iidem* meginland se.
l) *iidem* mæginlönd. || stór lönd.
m) *iidem* ásynt. *n*) *iidem* fædaz.

b) ere de ypp. i det Land.
c) da forsøge de.
d) til Prøve. e) Deel.
f) see; saae endnu aldrig Brød.
g) da du efterforsker.
h) Sammenhæng ved andre Lande.
i) noget om Landets Størrelse.
k) [illegible] l) usaste Lande. || store Lande.
m) paaskjønt.
n) fødes.

löndum, nema menn flyti þau, enn þess er her eingi von. Þar er heri margur á því landi, ok vargar o), ok mikill fiaulldi reindýra; p) ok þikiazt menn vita, at þessi dyr fædazt ecki á eylöndum, nema menn flyti q) í; þat þikiazt menn ok víst vita, at eingi madr man þau hafa flutt á Grænland, nema þau hafa sialf runnit af ödrum meginlöndum. Biörn er þar ok margur á þvísa landi, ok er hvítur, ok ætla menn hann fæd-izt hellzt á því landi, þviat hann hefer r) allt adra nátturu, enn svartir birnir, er i skógum gánga. Þeir s) veida at ser ross ok naut ok annat bufe, ok fæd-azt vit þat; enn hinn hvíti biörninn, er á Grænlandi er, þá fer hann mezt i hafi ut

men kun lidet paa Øer, uden man fører dem derhen, men det er her ingenlunde at vente. Saaledes ere i det Land mange Harer og Ulve o), samt en stor Mængde Reensdyr p), og synes Folk visse paa, at disse Dyr ikke fødes paa Øer, med mindre man fører dem derhen; Folk synes ogsaa at vide med Vished, at intet Menneske haver ført dem til Grønland, men at de selv ere løbne derhen fra andre faste Lande. I dette Land er og en Mængde af Biørn, og er den hvid, og tænker man at den helst avles i det Land, thi den haver r) ganske anden Natur, end sorte Biørne, som gaae i Skovene. De fange sig til Forraad s) Hors og Nød, og andre Huus-Dyr, og fødes ved sligt; men hiin hvide Biørn, som er i Grønland, gaaer meest om ude

num advecta fuerint (quod hic non sperandum) producere solent. Lepus hic, lupus, & machlium ingens multitudo, quæ insulis cunabula sua debere, nisi advectitia primum sint, a vero abludit; pro comperto etiam habetur, hæc animalium peregre in Grönlandiam non esse advecta. Ursi quoque hic occurrunt colore albi, iique aborigines habentur, alius quippe indolis prorsus sunt quam sylvestres illi nigri: hi enim equis, bobus & cæteris, quæ ad greges domesticos pertinent, captis victitant; sed albus ille maria, glaciemque mari-

o) CC. Un. vargur, ok mikil gnótt.
p) *iidem* er menn vita, at á meginlandi fæd-azt, & *sequentia, ut supra in textu post lit.* N. q) *alii:* þau í.
r) CC. Un. alla. s) *iidem* veida ser.

o) og en stor Overflødighed af.
p) som man veed at fødes paa de faste Lande.
r) al.
s) fange sig.

t) ut á ísum, ok veidir at ser bædi sela ok hvali, ok lifir vit þat; sua er hann ok vel fær til sunds allz sem selar eda hvalar.

Enn þar u) sem þu spurdir hvert landit væri þidt edur eigi, edur væri þat ísum þakit sem hafit, þá skaltu þat víst vita, at þat er litill lutur x) af landinu at þidt er, enn allt annat þa er ísum þakt, sem hafit; ok vitu menn þvi eigi til, hvert landit er mikit eda litit, at allir y) fiallgardarnir ok dalirnir ero ísum þaktir, sua at hvergi z) finnist hlid á; enn þat man þó raunar vera, at a) vera manu þau hlid, annattveggia i daulom þeim, er liggia millum fiallanna, edur med

ude paa Havet paa Isen, og fanger sig til Forraad baade Sælhunde og Hvale, og lever ved det; den er og ligesaa færdig i at svømme som Sælhunde eller Hvale.

Men da du u) spurgde, om Landet var frit for Iis eller ikke, eller om det var bedækket med Iis ligesom Havet, da maae du vist vide det, at det er ikkun liden Deel x) af Landet, hvor der er bart for Iis, men alt det øvrige er bedækket med Iis, ligesom Havet; og vide Folk derfor ikke til, om Landet er stort eller lidet, fordi alle y) Fieldstrækninger og Dale ere bedækkede med Iis, saa at man ingensteds finder Aabning derpaa. Men det vil dog være det visseste, at a) derpaa maae være saadanne Aabninger, enten i de Dale,

marinam oberrat, phocas cetosque, quibus natandi arte non inferior est, suæ gulæ inservituros capit.

Sed ubi quærebas, num hæc terra egelida esset, an vero glacie, maris instar, cooperta, tibi persuasum esto, quod minima terræ portio egelida sit, reliquum vero concretis nivibus tectum; unde non liquet parvusne an magnus sit illius terræ ambitus, cum & montium tractus & valles tantis nivibus sint constrati, ut via, qua eundum sit, non appareat, licet revera alicubi detur, aut per valles montibus interjectas, aut oras maritimas,

t) CC. *Un.* á ísum ut. *al.* ut á hafi á haf-ísum.
u) *iidem* er þu rædder um þat.
x) *iidem* á landinu, er.
y) *iidem* fialldalar ero jöklum.
z) *iidem* finnur.
a) *iidem* hlid muno á vera (vera muno hlid).

t) paa Søen ude paa Isen; ude paa Havet paa Hav-Isen.
u) talede om det.
x) paa Landet, som.
y) Field-Dale er bed. med gammel Iis.
a) der maae være Aabninger.

med strondum, *b*) er dyrin mego gegnum hitta; Þviat ekki *c*) mega dyrinn ellegar renna af audrum löndum, nema þau finni hlid á isunum *d*) ok landit þidt. Enn opt hafa menn freistat at ganga uppá landit, á þau fiall er hærst ero, i ymsum stödum, at fiazt um, ok villdo vita, ef þeir findo nöckot er þidt værri *e*) á landinu ok byggiandi, ok hafa *f*) menn þat hvergi fundit, nema þar sem nu *g*) bua menn, ok er þat einkum litit fram met ströndinni siálfri. Marmari er þar mikill *h*) á þvi landi, þar sem bygt er, met ímisum lit, bædi raudur ok blár ok grænn *i*). Valur er þar mikill ok [illegible] marg-

Dale, som ligge imellem Fieldene, eller langs Strandene, som Dyrene b) kunne finde igiennem; thi ellers c) kunne Dyrene ikke streife derhen fra andre Lande, uden de fande Aabninger paa d) Isen, og Landet havt for samme. Men ofte have Mennesker forsøgt, at gaae op paa Landet, paa de Fielde, som ere de høieste, paa adskillige Steder, for at see dem om, og vilde vide, om de kunde finde e) noget paa Landet, som var batt for Iis, og beboeligt; og have de ingensteds forefundet sligt, uden der, hvor g) Folk nu boe, og det er ikkun lidet, langs Søekysten selv. Der er megen Marmor i h) dette Land, hvor det er bebygt, af adskillig Farve, baade rød og [illegible] blaa

timas, quam animalia transeant; nam ex regionibus exteris animalia non possent hanc in terram pervenire, nisi nives interruptæ essent, terraque fuisset egelida. Verum sæpe tentatum fuit, loca, quæ a mari remotiora sunt, petendo, summosque montes ascendendo, experiri, num forte terra esset egelida & habitabilis; verum frustra; nam nuspiam deprehensa est egelida nisi in iis locis, quæ jam habitantur, & Mari proxima sunt. Marmoris ibi non spernenda copia deprehenditur varii quidem coloris, rubri nempe, cyaneis [illegible]

b) CC. *Un.* þau er dyrin renna af audrum löndum. *c*) *iidem* mætti.
d) *iidem* isum, jöklunum.
e) *iidem* ef þidt væri nöckvot.
f) *iidem* hvergi menn hitt.
g) *iidem* nu er bygt. *h*) *iid.* i landinu, sem.
i) CC. *Un.* & *plurimi alii:* blár oc grænfáinn. *al.* blár oc grænfáinn. *al.* grænfarvi, grænfanl.

b) løbe igiennem fra andre Lande.
c) kunde.
d) Isene, Isbiergene.
e) om der var noget batt v. L.
g) det nu er bebuet.
h) den Deel af Landet.

margur í *k*) þvi landi, sá er i audrum löndum *l*) þætti mikil gersemi i vera, *m*) þat ero þeir haukar, er *n*) valir heita, hvítir at lit; ok er hann nægri *o*) þar, enn *p*) i nockoru landi andro, ok kunnu þó landzmenn *q*) ser ecki nytia.

Þer gátud þess ok fyrr i ydvarri rædu, at ecki sád *r*) væri á þvi landi; nú vil ek nu þess spyria, vit hvat þat fólk lifir, er á þvi landi er? edur hverso *s*) mikit þat fólk er? eda hvat matvist-

blaa og grøn i). I det Land k) er og en stor Mængde Høge, hvori i andre Lande l) vilde holdes at være en meget stor Kostbarhed; m) det ere de Høge, som n) kaldes Valke (Falke), hvide af Farve; og er den Art o) overflødigere der, end p) i noget andet Land, og vide dog Indbyggerne q) ikke at benytte dem deraf.

I erindrede og tilforn i Eders Tale, at der r) var ingen Kornavling i dette Land; derfor vil jeg nu spørge, hvorved det Folk lever, som er i det Land? eller hvor s) stort det Folk er? eller hvad Nærings-Midler det ha-

lis & viridis: alit hæc terra etiam accipitres, quorum nonnulli albi, apud exteros in summo pretio, & quidem plures hic, quam in aliis regionibus, quos tamen suis usibus adaptare nesciunt incolæ.

In hoc colloquio supra dixisti semina ibidem terræ non mandari: quibus igitur, quæso, incolæ victitant, quantus illorum numerus, quibus potissimum escis utuntur, & sum-

k) CCrUn. fugl er (þar) sá ok margr á þvi landi (i landi) er.

l) *iidem* þikir gers.

m) *iidem* hvitur valur (hviter valir); ec er hann.

n) *iidem* menn kalla hvitavale.

o) *iidem* nogare, gnogare.

p) *iidem* á öngo, æyngu.

q) *iidem* sialfir þó ser ecki af at nyta. || sialfir ecki ser í nyt at færa. || at öngo ser at nyta.

r) *iidem* er [illegible]

s) *iidem & al.* margt folk á þvi landi er.

i) blaa og grønagtig. || blaaagtig og grønagtig eller stribet. || grøn-farvet.

k) der er og en stor Mængde af det Slags Fugle i det Land, som.

l) holdes for.

m) Hvidfalk (hvide Falke); og er dem.

n) Folk kalde Hvidhøge.

o) nøiere.

p) efter Ordet: Intet.

q) selv dog ikke at føre dem den til Nytte. || at giøre dem den til nogen Nytte. r) er.

s) talrigt Folk der er i det Land.

vistum þat hefer? edur hvert þat fólk *t*) hefer tekit vit kristni edr eigi?

Fátt er fólk á þvi landi *u*), þviat litit er þidt *x*); sua at byggianda er; *y*) ok er þat fólk kristit, ok kyrkiur hafa þeir ok kennimenn. Enn ef þat lægi nærri audrum löndum, þá mundi þat vera kalladr þridjungur af *z*) einu biskupsdæmi, enn þó hafa þeir ser nu biskup, þviat eigi *a*) má annat hlída fyrir sva mykillar fiarvistar sakir, sem þeir ero vid *b*) adra menn. Enn þar er þu leitar eptir, vid hvat er þeir lifa á þvi landi, *c*) met þvi at þeir hafa ecki sád, þá ero þau enn fleyri lönd, er ecki *d*) er

haver? eller om det Folk t) haver antaget den christelige Troe eller ikke?

Folket i dette Land u) er kun ringe i Tall, thi x) ikkun lidet er frit for Iis, saa at det er beboeligt; Folket er og y) christent, og have de baade Kirker og Præster. Og om det laae nærmer ved andre Lande, da vilde det blive holdt for en Trediedeel af z) et Bispedømme, men nu have de dog en Biskop for sig, thi andet a) kan ei gaae an, for den saa store Fraliggenheds Skyld, som de ere i, fra andre b) Mennesker. Men da du søger efter, hvorved de leve i det Land, c) efterdi de ikke have Kornsæd, da ere der endnu fleere saadanne Lande, hvori der ei er Kornsæd,

num christiana religione imbuti sint?

Cum minima sit terræ istius portio, quæ egelida sit & habitabilis, incolæ pauci sunt: interim christianam religionem profitentur, sacras ædes & verbi divini ministros habentes: ast, incolarum numerum si spectes, tertiam unius dioeceseos partem, si contermina exteris esset regio, videntur absolvere: Episcopum tamen habent, urgente necessitatis telo, cum ab exteris tantopere sint remoti. Porro, cum quæsitum ieris, quibus rebus

t) CC. *Us.* er kristit eda ecki.
u) *iidem* þat folk er fátt, sem á landinu er.
x) *iidem* þat, er menn megi byggia.
y) *iidem* enn þat folk er.
z) *iidem* ödru. *al.* einum biskupsdómi.
a) *iidem* hlider annat.
b) *iidem* önnur lönd eda þiodir.
c) *iidem & al.* þó þar se ecki sád (sáit).
d) *iidem* ecki ero sád á.

t) er christent eller ikke.
u) de Folk, som ere i det Land, ere ikkun faa.
x) det, som Folk kunne beboe, er ikkun lidet.
y) men det Folk er.
z) et andet.
a) lader sig ei giøre.
b) andre Lande eller Folk.
c) skiønt der ei er Kornsæd (ikke saaet).

er sád á, ok lifa menn þó á þeim *e*); þviat *f*) vid fleyra lifa menn enn vid braud eitt. Enn *g*) sua er fráſagt, at á Grænlandi ero grös god, ok ero þar bú gód ok stór, þviat menn hafa þar *h*) margt nauta ok sauda, ok er þar smiör-giord *i*) mikil ok osta; lifa menn vit þat miok, ok sua vit kiöt, ok vit allskonar veidi, bædi vit reina holld, ok hvala, ok sela, ok hvitbiarnar holld, ok fædazt menn vit þat þar á landi *k*).

Enn þyki mer nockvot vanſpurt *l*) vera um þetta land. Hvat ætli þer valldi,

sæd, og dog leve Mennesker e) i disse; thi Mennesker leve ved f) fleere Ting, end ved Brød alene. Men g) saaledes berettes der, at der ere i Grønland gode Græsgange, saa at der kunne være gode og store Gaardsbruge; thi Folk have der h) Mængde af Horn-Qvæg og Faar, saa at der i) laves meget Smør og Ost. Ved dette lever Folket meest, saa og ved Kiød, og alle Slags Fangst, baade ved Reensdyre- og Hvale- og Sælhunde- og Hvidbiørne-Kiød, og nære Folk sig herved der til Lands k).

Endnu synes mig noget ikke nokſom l) udſpurgt om dette Land. Hvad meener I volder

rebus victitent Grönlandi, cum sementam non faciant, scias, alias etiam terras nullam sementi faciendæ operam dare, & aliis ciborum generibus quam pane viuere posse homines. Fama nimirum percepi pascua melioris notæ in Grönlandia existere, unde prædia ibidem sunt, boum & ovium multitudine conspicua, unde etiam butyri & casei copia provenit, quibus incolæ potissimum, nec non mactatium, cetorum, phocarum & ursorum carnibus, & omnis generis captura victitant.

Restat unum, de quo nondum interrogavi, & tamen pertinet ad hanc terram ulte-

e) CC. *Un.* þvi lande.
f) *iidem & al.* enn vid.
g) *iid.* frá Grænlandi er þat svo sagt, at þar se.
h) *iidem* mikit. || mikla bunyt. || nautámat ok sauda.
i) *iidem & al.* smiörgiædl.
k) *quidam male in fine habent:* ok (svo vit vid-) biornar holld.
l) CC. *Un. & al.* vanfrett, vanradt.

e) saadant et Land.
f) endnu fleere.
g) om Grønland fortælles der saaledes, at der skal være.
h) meget af. || megen Næring af Malke-Mad. || Mad af Horn-Qvæg og Faar.
i) er stor Afgrøde eller Fordeel af Smør.
k) saa og (ved Skov-) Biørne-Kiød.
l) talt.

di, hvi þetta land hefer meiri isa *m*) enn hvart annat land i verolldu, eda *n*) hvi sua hafit, þat er umhverfis er landit; enda skilst mer þat af, at hafit se bædi diupt ok þó miök salt, ok *o*) sua idugliga giálfursamt, ok hugda ek at þat mundi eigi audveldliga *p*) friósa; þviat hvervetna þar sem hafit er diupt, ok þó salltr siórinn, þa *q*) kann varla at friósa, enn þó allra sizt, þá hræring hafsins fylgir, ok giálfur-liótt *r*) verdur. Enn mer heyrizt suo um þetta haf, er nu ræddum ver um, ok sua landit, þá verdur alldrei millum, at eigi er *s*) isum þakt hvarttveggia landit ok hafit, nema þat kunni at verda stundum her ok hvar, at hlid

volder, hvi dette Land haver meere Iis m), end noget andet Land i Verden, eller n) hvi saa og Havet, som er omkring Landet; da jeg dog af det sagte kan forestille mig, at Havet maae være baade dybt, og derhos meget salt, og o) idelig oprørt af Vinde, hvorfor jeg havde tænkt, at det ei kunde lettelig p) fryse; thi hvor Havet er dybt, og Søevandet deri tillige salt, da kan q) det neppe fryse, men dog allermindst, naar Havets Bevægelse kommer dertil, og det bliver r) brusende af Vinde. Derimod hører jeg om dette Hav, som vi nu talede om, og ligesaa om Landet, at der bliver aldrig nogen Mellemtid, da jo baade Landet og Havet er bedækket med Iis, uden det skulde undertiden skee hist og her, at

ulterius dignoscendam. Quid, quæso, causæ subesse putas, cur illa terra, eamque circumluens mare tanta glaciei copia abundent, quanta nullus alius in toto orbe locus, cum, si quid sapio, mare & altum admodum sit salsum, & semper graviter concitatum, unde difficulter concrescere putaverim; nam ubicunque profundum est mare salsedineque abundat, glacie vix obducitur, inprimis si æstuet admodum & fluctuum vehementia horrendum & informe fiat: Sed audio jam mare Grönlandicum terramque ipsam æstate æque ac hyeme glacie obduci, nisi quod subinde interstitia fiant, alta non suopte genio, sed æstu maris

m) CC. *Un.* isafiöllda, enn eckert annara landa.
n) *iidem* eda hafit þat sem þar er um; oc þo.
o) *iidem* þó jafnan.
p) *iidem* öruggliga. *q*) *iidem* kunnu.
r) *iidem* gialfrugt, giálfsligt.
s) *iidem* verdi.

m) større Overflødighed af Iis, end noget iblant andre Lande.
n) eller det Hav som er der omkring; og dog forestiller jeg mig.
o) dog stedse. p) fryse stærkt.
q) kunne de. r) oprørt.

hlid verdi á isum fyrir hræring hafsins *t*), enn eigi fyrir ylia *u*) sakir. Nu met því at þar er æ jafnan *x*) frosit bædi vetur ok sumar, hvartveggia hafit ok landit, þá vil ek nu þess *y*) bidia, at þer skírit hverso vedrátta er á því landi, hvert þar verda nockorir ylir *z*) edur faugur sólskin sem i audrum laundom, edur er þar jafnan ill vedrátta *a*), ok fyrir því sua mikil gnótt *b*) frostz ok isa; ok vil ek at þer *c*) lysit fyrir mer þessa spurning; ok sua um þat er ek hefi fyrr meir spurt i ockari rædu um þat er Grænlendingar kalla nordurljós; *d*) ok villda ek nu at þer leystit þenna spurdaga fyrir mer, ok um þat hvat

at der blive Aabninger paa Isen, og det alleene formedelst Søens Rørelse, men ikke u) for Varmes Skyld. Nu efterdi x) begge Deele, baade Havet og Landet, ere der stedse tilfrosne baade Vinter og Sommer, da vil jeg nu y) bede Eder derom, at I forklarer, hvorledes Veirliget er i det Land, om der bliver nogen Varme z), eller klare Soelskin, som i andre Lande, eller om der stedse er a) slet Veirligt, og derfor saa megen Overflødighed b) af Frost og Iis; især vil jeg at I ville c) forklare for mig dette Spørsmaal, saa og om det, som jeg før haver spurgt om i vor Tale, angaaende det, som Grønlænderne kalde Nordlys; dette Spørsmaal ønskede jeg d) nu, at I vilde opløse for mig, ligesom og det, hvad

maris in diversa glacie. Et cum ibidem æstivo & hiberno tempore frigus adsit, dicas & enuclees, quæso, qualis sub eodem climate aeris temperies sit, num calor in Grönlandia & apricitas, ut in cæteris terris, contingat, an vero ibidem perpetua aeris inclementia sæviat, unde tanta frigoris & glaciei copia proveniat: Id quoque mihi explicatum reddere velis quid sit, quod Grönlandi lumen boreale vocant; addas quoque tuam sen-

t) CC. *Un.* & *al.* gialfrs, gialfrsens.
u) *iidem* & *al.* vilia. *x*) *iidem* frost.
y) *iidem* þessa spyria, hverso.
z) *iidem* eda ecki, eda verda þar nockur.
a) *al.* uvedrátta, eda er af því.
b) *al.* isa ok jökla. || frostz ok jökla.
c) CC. *Un.* & *al.* glósit mer; leysit.
d) *iidem* þá.

u) frievillig, af egen Drift.
x) der er stedse Frost.
y) spørge om dette, hvorledes.
z) eller ikke, eller om der blive nogle.
a) Uveir, eller om deraf kommer.
b) Iis og Iisbierge. || Frost og Iisbierge.
c) opløse.
d) da.

hvat þer ætlit, i hveriom lur heimsins er þetta land liggur, hvert þat liggur á einnihverri utanverdri heimsins sidu, edr liggur þat nockvot inn i landa-klofa sem aunnur stor laund, met þvi at þer segit, at þat se áfast vit aunnur meginlönd.

Um þessa luti, sem nu hefer þu spurda, þá má ek þik eigi sannfrodann giöra til fulls, fyrir þvi at ek hefi aungvann þann fundit *e*), er kannat hafi *f*) allar kringlur heimsins, edr hans vöxt, edur *g*) rannsakat hafi allar heimsins sidur edur landaskipan, edur þau endimaurk *h*) er þar ero iskiput; *i*) enn þat væri nockrvan, ef ek hefda nockurn þann fundit, er þessa luti hefdi sed ok rannsakat, at ek

hvad I tænker, i hvilken Deel af Verden dette Land ligger, om det ligger paa nogen af Jordklodens yderste Kanter, eller om det ligger indsluttet af den øvrige Jord, som andre store Lande, efterdi I siger, at det støder til andre faste Lande.

Om disse Ting, som du nu haver spurgt efter, kan jeg ikke giøre dig forvisset til fulde, fordi jeg haver Ingen e) truffet, som skulde have undersøgt f) alle Verdens Deele, eller dens Størrelse, eller og g) udforsket alle Jordens Kanter, eller Landenes Leie, eller de Grændser, som deri ere satte; i) der kunde derimod været noget Haab, om jeg havde fundet nogen saadan Person, som havde seet disse Ting, og undersøgt dem, at jeg da kunde givet

tentiam de situ Grönlandiæ, nimirum, utrum in extremitate mundi, an vero in terrarum quodam sinu, ut aliæ vastæ regiones, cum dicas conterminam esse aliis terris, sita sit.

Certa illorum, quæ jam sciscitaris, notitia te instruere nequeo, cum neminem deprehenderim, qui omnes mundi regiones peragrarit, illiusque quantitatem emensus & scrutatus fuerit, quique climatum mundi, regnorumque situs & orbis terminos perspecta habuerit; nam si talis unquam copia mihi facta fuerit, quid in his verum certumque esset, tibi-

e) CC. *Us*. fyrirhittann. *al.* frettann.
f) *iidem* álla kringlu.
g) *iidem* eda kunni alla landalk.
h) *iidem* endimerki.
i) *iidem* ok ef ek hefde (*vel* hefda ek). — þá mætti ec þic sia herum. *al.* væri þess von at ec hefda.

e) forefundet. || opspurgt.
f) den heele Verdens Kreds.
g) eller som haver kiendt Landenes hele Strækning, Orden, Beliggenhed.
i) og om jeg havde (havde jeg nu) — da kunde jeg nu give dig herom. eller: hvis det var at vente, at jeg havde fundet.

ek munda þik her um sannfródann giaura *k*). Enn þat má ek i liós láta vit þik, hvat getur fródra manna ero, þeirra sem hellzt hafa ætlat eptir licligleikum *l*). Enn þeir menn, sem hellz hafa vitat ok ritat um heimsins vöxt, eptir tilvísan *Isidori*, edur annara fródra manna, þá hafa þeir þat mælt, at i himnum *m*) ero þrír *n*) meigin-vegir, sem ubyggianda er undir: Er einn sua heitur, at ecki må undir bua fyrir hita sakir ok bruna, ok hvatvetna brennur, þat er undir verdur; ok þiki mer þat likazt, at

vet dig sand Oplysning k) herom. Men nu kan jeg aleene underrette dig om, hvad visse kyndige Mænds Gietninger ere, som meest efter Rimelighed l) have giort sig Tanker herom. Men de Mænd, som best have vidst og skrevet om Verdens Dannelse, efter *Isidori*, eller andre lærde Mænds Anviisning †), have sagt det, at der i Himmelen m) ere tre n) Hoved-Veie (Kredse) under hvilke der er ubeboeligt: Een er saa heed, at intet Menneske kan boe derunder for Heedes og Bryndes Skyld, saa at alt det forbrændes, som falder derunder; hvorfor mig synes rime-

tibimet instillare possem: Nihilominus tibi indicare mens est, quæ sit eorum, qui Isidori *& aliorum Doctorum virorum vestigia secuti sunt, de hujus universi machina conjectura. Statuunt videlicet cæli tres esse zonas, sub quibus habitari nequit: quarum una adeo torrida est, ut loca, quæ eidem subsunt, habitabilia non sint, ob vapóres & æstum solis, quo omnia huic zonæ subjecta torrentur; unde probabile mihi videtur, solem hæc loca*

k) *al. pro* herum *in fine addunt* af þvísa hlut.
l) CC. *Un. alii:* likendum.
m) *iidem & al.* heiminum.
n) CC. *Un.* þeir *al.* tveir meginvegir, sem ubygg. — er undir, at þeir se sva kallder, enn einn sva heitr.

k) om denne Sag.
l) Rimeligheder.
m) Verden.
n) saadanne. || a Hoved-Kredse, hvorunder der er ubeboeligt, fordi de skal være saa kolde, men een saa heed.

†) Stederne hos *Isidorus*, som her sigtes til, maae være Orig. Lib. III. cap. 41., og 43. blant Auctores Ling. Lat. af Gothofredi Oplag 1602. p. 904-905., samt Lib. XIII. cap. 6. p. 1145; de andre Lærde kunne være *Martianus Capella* Lib. VI. de qvinqve Zonis p. 196. i Grotii Oplag 1599, samt *Macrobius* in Somn. Scip. Lib. I. cap. 15. 19. 20., men især Lib. II. cap. 5. 6. 7., hvor endog findes adskilligt som temmelig nær ligner vor Forfatters Udtryk i denne Sag.

at sá muni vera *o*) meigin-rásar vegr sólarinnar, ok ætla ek allann þann veg skipadann vera met *p*) logandum geislum hennar, ok má eigi fyrir því þar undir bua eingi sá, er vel tempradann bólstad vill hafa. Svo hafa þeir ok mælt um þá tvo vego, er hinnig *q*) liggia á himnum, at þar se *r*) ubyggianda undir, ok at *s*) þar se sua kallt, at fyrir þá sök se eigi hægra *t*) undir þeim at bua fyrir kullda sakir, enn *u*) hinn veg er fyrir ofurhita sakir; þviat þar hefer *x*) kulldinn sua mikit abl undir *y*) sik dregit, at vatnit hamnar nátturo sinni, þviat þat snízt i jaukul, ok suo aull löndinn þekiazt

meligst, at denne maae være Solens o) Hovedbanes Vei, og meener jeg al denne Vei at være besat med dens gloende p) Straaler, og kan derfor ingen boe derunder, som vil have vel tempereret Boelig. De have og sagt saaledes, om de andre to Veie, som ligge q) hisset i Himmelen, at derunder r) skal være ubeboeligt, og s) at der skal være saa kolde, at det derfor ei skal være beqvemmere, at boe under dem, for Kuldens Skyld, end det er u) hisset, formedelst den umaadelige Heede; thi Kulden x) haver der trukket til sig saa megen Magt, at Vandet forlader sin Natur, thi det forvandles til vedvarende Iis, og ligeledes bedækkes z) med Iis alle de Lande, saa

loca proxime accedere, hic quoque viam quasi regiam solis, radiis ejus ferventibus constratam, quare iis locus habitandi commodus, qui sub cælo temperato sedes figere cupiunt, heic prorsus non est. Simile quid etiam narratur de duabus illis reliquis zonis, quæ in oppositis mundi cardinibus sitæ sunt, nimirum quod sub illis habitare æque sit molestum ob frigoris vehementiam, ac sub illa torrida ob nimium æstum: nam sub illis tantas vires exserit frigus, ut aqva suam naturam exuat, cum in glaciem convertatur, &

---

o) CC. *Un.* & *al.* meginvegr rásar.
p) *iidem* logundum.
q) *iidem* hinn veg; *al.* á *vel* i himni liggia.
r) *iidem* er.
s) *iidem* þviat þeir se svo kallder.
t) *al.* hægt — enn hinn.
u) CC. *Un.* hinnug *vel* hinum.
x) *iidem* kylrinn. *y*) *iidem* underdregizt.

o) Hovedveien for Solens Løb.
p) brændende.
q) mod Himmelens Udkanter.
r) er.
s) thi de skulle være saa kolde.
u) under den anden.
x) Kuligheden.
z) med.

iazt z) met isum, ok-sua höf þau, er undir þeim veg liggia. Ok skilst mer þá a) þat, at fimm seo vegir b) á himnum, tveir þeir er vel er byggiandi undir, ok þrír c) næzta ubyggiandi.

Nu er þar allt byggianda undir þeim vegum, er d) millum ero kulldans ok brunans; ok er þat líkligt, e) at landa-skipti se á, at sum se heitari enn sum, f) at þau liggia nær meir bruna-vegin-um, er heitari ero; enn þau lönd er kölld ero, sua sem lönd vor, þá liggia þau þeim veg nær meir, er kalldur er, ok frost má vitkoma síno abli at svala. Enn eptir hugþocka mínum at ætla, þá þiki

saa og de Have, som ligge under denne Vei. Heraf slutter jeg a) da dette, at der maae være fem Veie (Bælter) i b) Himmelen, to, under hvilke vel kan boes, og c) tre næsten ubeboelige.

Alt bliver derfor beboeligt under de Veie, d) som ligge imellem Kulden og Heeden; dog er det rimeligt, e) at derpaa bliver Forskiæl, efter Landenes Leie, at nogle maae være heedere end andre, og f) især at de, som ere heedere, ligge nærmer imod den brændende Vei; de Lande derimod, der ere kolde, som vore Lande, ligge nærmere den Vei, som er kold, og hvor Frosten kan komme til at bruge sin Magt. Men at slutte efter

& subjectæ terræ concretis nivibus, itemque maria, quæ zonis frigidis subsunt, glacie cooperiantur. Hinc facile adducor ut statuam, quinque cæli esse zonas, quarum duæ sunt, sub quibus habitare, & tres sub quibus non habitare licet.

Sub zonis autem, quæ frigidam inter & torridam locum habent, habitari commode potest, licet notabile qvoddam discrimen caloris & frigoris in variis terræ locis observari possit, ut alia, nimirum quæ zonæ torridæ propiora, sint etiam calidiora, alia vero, ut nostra aqvilonaria, utpote zonæ frigidæ propinqva, ubi frigus vires suas exserit, sint

z)) CC. *Un.* af. *a*) *iidem* þvi.
b) *iidem* & *al.* í heiminum.
c) *iidem* hinir, er ubyggianda er under. *al.* enn þrír se ubyggiande.
d) *iidem* imillum er kullda ok hita.
e) *iid.* lict, at þvi se. *al.* at af þvi se landaskipti sum h. enn s. *f*) *iidem* ok liggia þau.

a) og slutter jeg da derfor. b) i Verden.
c) 3 andre, som der er ubeboeligt under. || men 3 som ere ubeboelige.
d) hvor det er imellem.
e) at derfor maae være. eller: at derfor maae nogle Landstrækninger være heedere end andre.
f) og ligge de.

þiki mer þat likazt, at hinn heiti vegurinn liggi ur austri *g*) ok i vestur med biugum hríng brennanda vegar *h*) umkringiandi allann jardar-böll. Enn þat er þá likazt *i*) þar i mót, at þeir hinir kölldo vegirnir liggia á hinum *k*) ystu sidum heimsins til nordurs ok til sudurs. Ok *l*) ef ek hefi ætlat þetta eptir rettri skipan, þá er þat eigi ulíkt, at Grænland liggi undir *m*) þeim kallda veginum; fyrir þvi at þat vitni bera flezir Grænlandi, þeir sem *n*) þar hafa verit, at kulldinn hafe þar fengit yfrit *o*) abl sitt; ok

efter mit Begreb, da synes mig det rimeligst, at den heede Vei ligger fra Østen til Vesten h, omringende Jordens heele Klode med sin brændende Banes runde Kreds. Men det er da i) derimod rimeligst, at de kolde Veie ligge paa Verdens yderste Kanter mod Norden og mod Sønden. Og l) om jeg haver forestilt mig dette efter den rette Orden, da er det ikke urimeligt, at Grønland ligger under m) den kolde Vei; thi Grønland give de fleeste, som n) der have været, det Vidnesbyrd, at Kulden haver faaet der o) sin allerstørste Magt; p) ligeledes bær al-

sint etiam frigidora. Zona porro torrida se extendit, ut mea fert opinio, ab oriente in occasum, globi terrestris machinam circumdans, circulumque ardentem describens. Ex adverso verisimile est, quod zonæ illæ frigidæ extremos mundi cardines boream & austrum versus ambiant. Et si hæc justo ordine fuerim assecutus, ea thesis sua non destituitur probabilitate, quod Grönlandia sita sit sub zona frigida; testantur enim quam plurimi, qui in Grönlandia fuerunt, frigori ibidem insigne robur accessisse, quinimo, præ-

g) CC. *Un.* til vesturs.
h) *iidem & alii:* umkring allan jardar böll, *v.* umkringdum (umkringdr) aullum jardar böllum (belli); öllu jardar bellti.
i) *iidem* likligt, at moti þvi. *al.* móti þvi; þat at móti.
k) *quidam male:* austursidu.
l) CC. *Un.* & *al.* enn.
m) *iidem* kuldaveginum.
n) *iidem* vitu, at k. hefer.
o) *al. Membr.* yrit, *al.* yfirabl.

h) omkring Jordens heele Klode. || indsluttende (omcirklende) alle Jordens Kloder (Klode). || alt Jordens Bælte eller Middelbeel.
i) rimeligt, at imod dette maae. || lige imod dette. || tvert imod.
l) men.
m) Kuldeveien.
n) vide det, at Kulden.
o) den største Overmagt.
p) det bevidne begge Deele.

p) ok sva ber hvervetna *q*) vitni á ser *r*) landit ok hafit, at þar se gnogt *s*) frostz ok megin-abl kuldans; þviat *t*) þat er bædi frosit um vetur ok sumar, ok hvartveggia isum þakt. Þat mæla menn ok víst, at Grænland liggi á hinni ytzto sido heimsins til nordurs, ok ætla ek þó ecki land ut ur kringlu heimsins frá Grænlandi, ok eigi nema *u*) hafit tóma ok hit mikla, þat er umhverfis rennur heiminn. Ok þat mæla menn, þeir sem fródir ero, at þat sund skerizt *x*) inn hiá Grænlandi, er hit tóma haf *y*) steipizt inn i landa-klofa, ok sidan skiptizt þat met fiördum ok hafsbotnum allra landa i millum;

alting, Landet som Havet, det q) Vidne r) paa sig, at s) der maae være nok af Frost, og den største Magt af Kulden; thi t) der er baade frosset Sommer og Vinter, og begge lige bedækkede med Iis. Folk sige og for vist, at Grønland ligger paa Jordens yderste Kant mod Norden; jeg mener endog intet Land at være paa Jordkloden uden for Grønland, og intet u) uden det vilde og det store Hav, som flyder omkring Verden. Det sige og de Mænd, som ere kyndige, at det Sund x) gaaer ind ved Grønland, hvorigiennem det vilde Hav y) indgyder sig i den Kløft, som er imellem Landene, og hvorfra det siden fordeeles med Fiorde og Indviger imel-

præsentes semet exhibent testes & tellus ipsa & mare, de frigoris vi & abundantia, cum salum solumque, gelu, æstivo ac hiberno tempore, sæviente, glacie contecta sint. Sunt adhæc, qui pro certo affirmant, quod Grönlandia in extremo mundi cardine septentrionem versus jaceat, nec terram orbis ullam polo arctico propiorem esse Grönlandia credas, sed viciniorem tantum polo oceanum magnum illum & insularum expertem, qui globum terrestrem circumluit. Asserunt adhæc viri eruditi, quod fretum prope Grönlandiam sit, per quod dictus oceanus se transmittat, & globo terræ infusus per interstitia

p) CC. *Un.* þat bar hvörtveggia vitni um.
q) *iidem* vitund. *r*) *al.* um sic.
s) CC. *Un. & al.* gnógt (algángsi) ordet frostet.
t) *iid. & al.* þar er bædi frost — ok hvervetna.
u) *iidem* fyrir utan hafit mykla.
x) *iidem* ihiá *al.* at þar skerizt þat sund inn:
y) *iidem* skerzt.

q) Beviis. r) om sig.
s) Frosten maae der være bleven overflødig (almindelig).
t) der er baade Frost — og overalt bedækket.
u) foruden det store Hav.
x) Skiæres der ind.
y) Skiærer sig ind.

um, þar sem þat náir at renna inn í kringlo heimsins.

Enn þar er þu spurdir eptir þvi, hvart z) sol skín á Grænlandi, edur verdi þar nockorom sinnom, at þar se faugr vedur sem i audrom löndum, þá skalltu þat til viss vita, at þar *a*) ero faugr solskyn, ok helldur er þat land vedurgott kallat um hásumars skeid. Enn þar skiptizt stórum solargángur, þviat þegar *b*) sem vetur er, þá er þar náliga allt ein nótt; enn þegar er sumar er, þá er *c*) náliga sem allt se einn dagur; ok medan er sól gengur sem hærz, þá hefer hun ærit afl til *d*) skins ok biartleiks, enn lítit *e*) afl til yliar ok hita, enn þó hefer

imellem alle de Lande, hvor det kan komme til at rinde ind paa Jordens Klode.

Men da du spurgde efter det, om z) Solen skinner i Grønland, eller om det nogen Tid hændte sig, at der blev smukt Veir, som i andre Lande, da maae du være vis paa, at der a) falde smukke Soelskin, og at det Land mestendeels kan kaldes veirgodt ved Hei-Sommers Tider. Men Solens Gang er der meget ulige, thi saa snart som der er Vinter, da er det alt næsten een Nat; men naar der er Sommer, da er c) det næsten som alt vár een Dag; og medens Solen gaaer som høiest, da haver den vel overflødig Kraft til d) Skin og Lysning, men e) ikkun liden Styrke til Varme og Heede, dog haver den saa

stitia terrarum se, ubi globum invasit, per divortia & sinus majores explicet.

Verum cum percontari velles ex me, num sol aliquando in Grönlandia splendeat, & num ibi perinde ac in aliis regionibus aeris quædam apricitas sit, scias velim, apricitatem haud mediocrem ibidem contingere, terramqve ipsam, per æstatem, bonæ potius tempestatis elogio commendari. Cursus autem solis maxime hic diversus est, hiberno qvippe tempore perpetua quasi nox, æstivo autem continuus velut dies est, & cum proxime ad Zenith incolarum accedit sol, apricitatis admodum & luminis, caloris vero non æque sensibilis, Grönlandiam reddit

z) CC. *Un.* solskin væri, se. *al.* á Grænlandi yrdi nockur sólskin fögur.
a) *iidem* verda. *b*) *iidem* er þar en.
c) *iidem* þar ok.
d) *iidem* sins biartleiks.
e) *iidem* & *al. male:* yrit, ærit, yfrit.

z) der er (kunde blive) Solskin. || om der i Grønland kunde blive nogle smukke Solskin.
a) blive.
c) der og.
d) sin Klarhed.
e) megen, tilstrækkelig.

hefer hon sua mikit abl, at þar sem jördin er þíd, þá vermir hun sua landit, at jördin gefur af ser god grös ok vel *f*) ilmandi, ok má fólkit fyrir þvi vel byggia landit, þar sem *g*) þat er þídt, enn þat er afar litit.

Enn sá einn lutur, er þu hefer opt eptirspurt, hvat vera man, þat er Grænlendingar kalla nordur-liós, þá em ek eigi um þann lut sannfródaztur, ok hefi ek þá menn *h*) fundit iduliga, er lángar stundir hafa á Grænlandi verit, ok þikiazt þeir þar eigi sannfródir *i*) um vera hvat þat er. Enn þó er sua um þann lut sem um flesta adra, þá sem menn *k*) vitu eigi til fúlls, at vitrir menn færa

saa megen Magt, at den kan, hvor Jorden er optøet, varme Landet saaledes, at Jorden giver af sig gode og vellugtende Urter, og kan Folket derfor gandske vel beboe Landet, hvor g) det er optøet, men dette er kun overmaade lidet.

Men den eene Ting, som du haver ofte spurgt om, nemlig hvad det kan være, som Grønlænderne kalde Nordlys, da er jeg just ikke allerbest oplyst om den; h) jeg haver endog idelig fundet de Mænd, som have været lang Tid i Grønland, og synes dem ei heller at de ere i Sandhed overbeviiste om, i) hvad dette er. Men dog er det med den Ting, som med de fleeste andre, hvilke Folk k) ikke vide med Vished, at viise Mænd l) bringe dem

reddit participem, tanto tamen calore terram beat, ut, ubi egelida est, pingues & fragrantes herbas producat, unde portiuncula terræ, quæ egelida est, habitari commode possit.

Quod porro lumen boreale concernit, fateor illius phænomeni me non esse gnarissimum: frequenter enim illos conveni, qui diu in Grönlandia commorati sunt, & tamen suam ignorantiam hac in re confitentur. Hujus autem luminis, ut & plurimorum aliorum, quorum certa notitia non habetur, naturam, conjecturis, vero quam proxime acceden-

f) CC. *Un.* vel luktandi.
g) *iidem & al.* jördin er þíd, ok er þat þó einkum.
h) *iidem* þó iduliga fundit.
i) *iidem* at vera *v.* vera af, hvat þetta man vera.
k) *iidem & al.* ifa um, efa.

g) Jorden er optøet, og er det dog aleene.
h) og haver jeg dog.
i) hvoraf dette kan komme.
k) tvile om.
l) have giort sig Tanker, og giette paa sligt derom, som dem synes rimeligst at kunne være sande.

l) færa i ætlan, ok i getor, ok geta sliks um, sem þeim þykir þá veravænligazt ok sannligazt. Enn *m*) þessi verdur nattura ok skipan á nordur-liósi, at þat er æ þess *n*) liósara, sem sialf er nótt myrkvari, ok *o*) synizt þat jafnan um nætur *p*), enn alldrei um daga, ok optazt *q*) i níd-myrkrum, enn sialldan i tunglskini. Enn þat er so tilsyndum *r*) sem madur *s*) siái mikinn loga lánga leid, af miklum elldi; þar skítur af, i lopt upp *t*) at siá, hvössum oddum, misjöfnum at hæd, ok miök ukyrrum, ok verda ymsir hærri, ok bragar *u*) þetta liós *x*) til

dem til Formodning og Gietninger, og giette sligt derom, som dem da synes at være det venteligste og sandligste. Men m) denne Natur og Beskaffenhed er der ved Nordlyset, at det er altid des lysere, som Natten selv er mørkere, og o) sees det aleene om Natterne, p) men aldrig ved Dagen, og oftest q) i tykt Mørke, men sielden i Maaneskin. Men det er saaledes r) at see til, som om man s) seer en stor Lue, langt fra, af en stærk Ild; deraf t) skyde sig, op i Luften at see til, skarpe Spidser, ulige i Høide, og meget ustadige, saa at nu een nu anden bliver høiere, og svæver u) saaledes dette Lys x) at see til

sedentibus indagare solent emunctioris naris viri. Luminis autem borealis hæc natura & apparendi modus est, ut quo nox est obscurior, eo luculentius radios suos illud emittat, semperque noctu, nunquam interdiu, raro luna lucente, clarissime contra si nox illunis sit & densissimis obruta tenebris, appareat. Lumen porro hoc ingentis flammæ e longinquo spectatæ speciem præ se fert, acuminatos in sublime projiciens radios, quorum alii

l) CC. *Un*. hafa fært i ætlan, ok geta menn sliks um, sem þeim þiker likazt vera, at satt se.
m) *iidem* su er n. ok sk. at.
n) *iidem* þvi. *o*) *iidem* synnst.
p) *iidem add.* þó ecki avalt.
q) *iidem* under myrkrum.
r) *iidem & al.* tilsynum, siónum, || á (til) at líta í ásyn.
s) *iidem* se langann veg til loga mikils.
t) *iidem* þat skytr i lopt upp.
u) *iidem & al.* bragdar, bregdr.
x) *iidem* allt tilsynum, tilsyndum.

m) den — er det hos.
o) altid lader det sig til Syne.
p) skiønt ikke paa alle Tider.
q) under Mørke.
r) af Anseelse at see til.
s) saae en lang Vei til en stor Lue.
t) det skyder op i Luften.
u) lader.
x) overalt i sin Anseelse.

til at siá sua sem skínandi *y*) logi. Enn medan þessir geislar ero hærstir ok biartastir, þá stendr þar sva mikit liós af þessum elldzsvim ok leiptri, at þeir menn er uti verda staddir, þá meiga þeir vel fara *z*) leidar sinnar, ok sua at veidiskap ef þeir þurfo. Sua ok ef menn sitia i husum sinum, *a*) þeim er skiáir ero á, þá er sua lióst inni, at hver madur kennir annann, sá sem inni er staddur. Enn sua er þetta liós brigdiligt *b*), at þat þikir stundum vera döckvara, sua sem þar gióси upp svartur *c*) reykur á millum, edur þiuckur möckvi *d*), ok er þá þvi líkazt, sem liósit *e*) kefiezt þá i þeim reyk, sua sem

til, som en y) skinnende Lue. Men saalænge disse Straaler ere paa det høieste og klareste, da staaer der saa stærkt Lys af denne Ild-Flod (Strøm) og Funklen, at de Folk som ere ude, kunne meget vel, baade hitte deres Vei, saa og gaae paa Jagt, om de behøve. Ligeledes og om Folk sidde i deres Huuse, a) som der ere Vinduer paa, da er saa lyst derinde, at hver som er tilstæde kiender den anden. Men saa foranderligt b) er dette Lys, at det undertiden synes at blive dunklere, som om derimellem blev oppustet en sort c) Røg eller en tyk Taage-Skye d), og da er det ligest efter det, som om Lyset da e) qvæles i den Røg, ligesom om det var nær ved

alii longiores alii breviores, vagi tamen & admodum instabiles flammarum ad instar coruscantium. Fulgentes hi radii dum ad punctum verticale proxime accedunt, maxime illustres, tantam edunt lucem, ut, qui in agris sunt, percommode iter facere, ferasque, ubicunque libuerit, venari queant; domus itidem fenestris instructæ ita collustrantur, ut qui in iis sunt se invicem cognoscere & alios ab aliis discernere possint. Lumen autem hoc

y) CC. *Ux.* svipande, lifandi, skipandi.
z) *iidem & al.* vega sinna.
a) *iidem & al.* þar er sk. ero fyrir. *al.* ok er sker (skyrt, skiád *vel* skiáit) yfir. *adhuc alii*: oc skine skiær yfer.
b) *iidem* brigdult. *c*) *iidem* logi edr.
d) *iidem* myrkvi, miorqvi.
e) *iidem* kvæfiz, kefst, sæfizt. || at þat liós vili kefiazt i þeim reyk, ok vili þá slokna.

y) svævende, levende.
a) som Vinduer ere for. || hvor der ere Vinduer over. || der er (klart) besat med Vinduer over. || og skinner det klart derover.
b) ustadigt.
c) Lue eller.
d) Mørkning.
e) baaner. || at dette Lys vil qvæles i den Røg, og vil da slukkes.

sem þat se buit vit at slokna; ok sem þat kóf *f*) tekur at þynna ok af at *g*) hrinda, þá tekur þat liós annat sinni at skírnazt ok birtazt, ok þat *h*) kann at verda stundum, at mönnum synizt sua, *i*) sem þar skióti af stórum gneistum *k*), sua sem af sindranda járni, þat er nitekit *l*) er ur abli. Enn þá er nottin lidur ok dagur nálgazt, þá tekur þetta liós at *m*) lægiazt, ok *n*) er þá sem þat hverfi allt i þann tíma, er dagur birtizt.

Enn þeir menn, er i ætlan *o*) edur i umrædu hafa slika luti fært, þá ero þeir þrír lutir, er menn *) hafa hellzt i getur fært, at einhver *p*) mundi vera sann-

ved at slukkes. Men f) saasnart den Taage begynder at fortyndes og afsettes g), da begynder dette Lys anden Gang at luttres og opklares; ja det h) kan undertiden hænde, at Folk synes, i) som deraf skydes store Gnister k), som af et gloende (funkende) Jern, der nyelig er taget af Essen. Men naar Natten gaaer bort og Dagen nærmer sig, da begynder dette Lys at m) blive lavere, og n) er det da ligesom det ganske forsvinder, i den Tid, som Dagen lysnes.

Men iblant de Mænd, der have taget slige Ting til Eftertanke, o) eller ført dem i Omtale, ere der tre Ting, som man helst *) haver giettet paa, at nogen p) af dem maatte være

hoc adeo inconstans est, ut modo obscurari & penitus exstingvi, spisso & caliginoso relicto fumo, videatur; modo, fumo in auras abeunte, accendi atque scintillas emittere, ferri instar candentis ex ustrina jamjam extracti. Nocte elapsa cum diescit, lumen hoc minuitur, & die oborta penitus evanescit.

Cum viri sagaciores de hoc lumine disseruerunt, ejus naturam suis conjecturis investigaturi, tres afferre solebant hypotheses, quas maxime probabiles existimarunt, rati unam

f) CC. *Un.* kvof. || Enn þá er þann myrkva.
g) *iidem* renna. *h*) *iidem & al.* veitir.
i) *iidem* at þar. *k*) *iidem* geislum.
l) *iidem* verdr ur jafli.
m) *iidem* leggiazt ok dofna (minka ok hverfa).
n) *iidem* hverfr þegar er dagr lysizt.
o) *iidem* hafa fært ok rædt um þetta mál.
*) *iidem* hyggia helzt.
p) *iidem* muni sannr vera af þeim þrimr.

f) Men da den Mørkning.
g) adspredes. h) hender.
i) at. k) Straaler.
m) lægge sig og svækkes. || forminskes og forsvinde.
n) forsvinder ligesaa hastig som Dagen lysnes.
o) og talt om denne Sag.
*) tenker.
p) maae være sand af de tre.

farmur af þeim. Menn segja sumir, at elldur kríngi umhverfis höfin, ok aull q) vötnin þau sem hit ytra ero, ok renna um böll r) jardarinnar. Enn met því at Grænland liggur á hinni ystu sidu heimsins til nordurs, þá kalla þeir þat meiga vera, at þar liós skini um nottina af þeim elldi, er umhverfis er kríngdur jördina ok hin ystu höfin, er hit ytra renna um hvel s) jardar. Þat annat t) hafa ok sumir u) i rædur fært, at i þann tíma, er*) rás solarinnar verdur undir belli x) jardarinnar um nottina, at y) nockurir skímar megi af hennar geislum**) bera uppá himinin, met því at þeir kalla Grænland

være sand. Nogle Mænd sige, at Ild indslutter rundt omkring baade Havene og alle de Vande q) som ere yderst, og flyde omkring Jordens r) Klode. Men efterdi Grønland ligger paa Verdens yderste Side mod Norden, da meene de det at kunne være, at dette Lys skinner om Natten af den Ild, som er lagt rundt omkring Jorden og de yderste Have, der flyde uden om Jordens Klode. For det andet t) have og nogle u) ført paa Tale, at paa den Tid, da*) Solens Løb falder under Jordens x) Klode om Natten, da y) maatte vel nogle Glimt af dens Straaler kunne skydes**) op paa Himmelen, efterdi de paastaae at Grønland ligger saa yder-

unam veram verum esse. Sunt nempe qui putant ignem quendam, qui globum terrestrem & oceanum, qui terram, undique cingit, lumini boreali ortum præbere, in Grönlandia eam ob causam potissimum conspicuo, cum illa in extremo septentrionis recessu sita sit. Nonnulli quoque in eâ hæserunt opinione, quod sol, dum infra horizontem est nocturno tempore, radios sursum in cœlum emittat, & cum Grönlandia in extremo mundi cardine sita sit, altitudo (convexitas) globi terrestris, quæ ibi depressior putatur, impedire nequeat,

q) CC. Un. vötn þau sem hit ytra renna.
r) alii hvel, bollt, bellti.
s) CC. Un. böll jardarinnar.
t) iidem þetta.
u) iidem fyrir satt ok i getur.
*) iidem solin gengr med sinni rás undir (nær).
x) iidem & al. bellti.
y) iidem nockot skíni af geislum hennar uppá.
**) iidem koma.

q) som flyde udvendig omkring.
r) Hjul, Belte.
t) Dette antage.
u) for en Sandhed og for en Gisning.
*) Solen gaaer med sit Løb under (nær ved).
x) Belte.
y) skinner noget af dens Straaler op paa.
**) komme.

land sua urarliga liggia á þessi heimsins sidu, at z) breckuhvel jardarinnar man þar minka, þat er fyrir ber. skin solarinnar. Enn þeir ero sumir er þetta ætla, ok a) þat þykir eigi ulíkazt vera, at ísarnir ok frostit dragi sua mikit abl undir sik, at af þeim geisli þessi skimi b). Eigi veit ek fleyri þá luti, er i getor c) ero færdir um þetta **) mál, enn þessa þriá, er nu ræddum ver um, ok eingvann dæmum ver sannann af þeim, enn þessi þiki mer eigi ulíkaztur, er sídazt ræddum ver um. Ecki veit ek ok fleyri þá luti á Grænlandi d), er mer þikia minningar

yderlig paa denne Jordens Side, at z) den Runding af Jordkloden, som ellers falder i Veien for Solens Skin, maa der være mindre. Men nogle ere de, som tænke dette, og a) det synes ikke urimeligst, at Isene og Frosten drage saa megen Magt til sig, at b) dette Skimt kan udstraale af dem. Jeg veed ikke fleere Ting, som ere bragte i Formodning om *) denne Sag, end disse tre, som vi nu have talt om, og dømmer jeg ingen af dem at være sand, dog synes mig denne ikke urimeligst, som vi talede sidst om. Jeg veed og ikke fleere det Slags Ting i Grønland, som d) mig synes e) værdige at erindres i denne

queat, quominus radii solares in aerem ascendant: alii denique glaciei, quæ ibidem perennis est, atque exhalationibus, per acerrimum, quo terra ista riget, frigus, ex terra marique elevatis, hujus phænomeni originem tribuunt. Plures tribus hisce sententias ignoro, quas tamen ut veras venditare non ausim, mihi autem illa, quam postremo recensui loco, maximam probabilitatis præ se ferre speciem videtur. Nescio plura, quæ in Grönlandia commemoratu digna occurrunt, recensere, quam quæ jam attuli, & hic juxta

z) CC. *Un. male:* bættizt hvelit jard. má þat minka, þá er fyrr ber (fyrir tekr).

a) *iidem* þetta þiker líkligazt.

b) *iidem & al.* geisli þetta skin. || skíni þessi (þesser geislar) geisli. *unus addit:* þá þeir beriaz sundr ok saman i þeim miklu dumbe-höfum.

c) *iidem.* (væri) se fært.

*) *iidem* liós.

d) *iidem* þá er þiki.

z) den Hvælv af Jordklodens Runding — maae der tage af.

a) som dette synes rimmeligst.

b) dette Skin udstraaler. || denne Straale (disse Straaler) skinne. || naar de stødes sønder og sammen i dette vilde Hav.

*) dette Lys.

d) som kunde synes.

e) Erindring og Omtale værdige.

ingar *e*) verdir i umrædo, *f*) enn þessa, er nu haufum ver umtalat, ok her ero ritadir, eptir ætlan hoskra manna.

Þeir lutir ero her allir umræddir, er mer þiki undarligir vera, ok þó *g*) mikill fródleikur. Þó er mesta furda, at madur *h*) má fara ut ur heiminum, ok siá sialfur þau tidendi ok endimörk *i*), er Gud siálfr hefer skipat met sua miklum torfærum, sem nu hafi þer *) frásagt. Enn enn þiki mer nockvot *k*) vanspurt um þetta sama mál, eptir þvi sem þer gárud *l*) i hinni fyrri rædu ydarri. Þer sögdud sua, *m*) at af þessum þrim gerum

denne Tale, end aleene disse, som vi nu have talet om, og her ere skrevne, efter kyndige Mænds Tanker.

Vel ere alle her omtalte Ting saadanne, som mig synes underlige, og tillige g) stor Underviisning i. Dog er det meest forunderligt, at man h) saaledes kan ligesom fare ud af Jordkloden, og see selv de Tildragelser og Grændser i), som Gud selv haver beskikket med saa mange Farligheder, som I nu haver *) berættet. Men endnu synes mig noget k) ikke nokssom udforsket om denne samme Sag, i Anledning af det, som I have erindret l) i Eders forrige Tale. I sagde saa:

juxta sagaciorum hominum mentem literis mandata sunt.

Omnia quæ jam protulisti, admirationem omnino merentur; eruditionis quoque non mediocris pars sunt. Imprimis autem mirum, quod homini, relicto terræ globo, liceat terminos illos contemplari, quos DEUS *tantis periculis, a te enarratis, junctos statuit. Quædam autem supersunt, quæ ulteriore digna videntur disquisitione; quorum etiam supra in colloquio nostro mentionem fecisti: In causis nimirum luminis borealis reddendis*

e) CC. *Un.* & *al.* aminninga (ar) ok umr.
f) *iidem* þá luti — adra enn.
g) *iidem* & *al.* mikil tidendi ok endimerki.
h) *iidem* skal driugum fara mega.
i) *iidem* endimerki. *) *iidem* heyrt.
k) *iidem* litit.
l) *iidem* ádr. || ordi um hríd. || i hinu fyrra orde.
m) *iidem* i (at) þessum þrim gárum (lutum, er þer kölludut gerur), at ydur þótti.

g) merkværdige Tildragelser og Grændse-Skiel.
h) skal kunne saa yderlig reise.
i) Endemærker.
*) hørt.
k) lidet uomspurgt.
l) tilforn. || nu for nyelig. || i det forrige Ord (Svar).

um þækti ydur þat líkazt vera, at liós þetta mundi ſkeína n) upp af froſti ok jöklum ſialfum; enn i fyrra ordi, letut þer þat fylgia, þá er þer ſögdut, hverſo þetta liós var o) tilſyndum, at þar ſkaut upp endur p) ok ſinnum þoku ok möckva q), líkann ſvörtum reyk, i þvi lióſi; ok þiki mer þat undarligt vera, ef kulldinn er þar ſua r) ágángs-ſamur, at af hanom s) ſtandi þetta liós, er líkt er elldligum geiſlum, t) hvadan reikur ſá kemur, er ſtundum þikir ſkína ok ſkyggia fyrir lióſit, ſua at þat þikir náliga u) kafna vit; þvi at mer x) þækti þat líkligt, at helldur

ſaaledes, at Eder ſyntes det rimeligſt, m) af diſſe tre Giętninger, at dette Lys maatte ſtraale n) op af Froſten og Jisbiergene ſelv; men i den forrige Tale, da J ſagde, hvorledes dette Lys o) ſaae ud, lagde J til, at der i det Lys ſkiød af og til op en Taage og Damp q), liig en ſort Røg; og det ſynes mig underligt, om Kulden er der ſaa r) overmægtig, at s) dette Lys, ſom er liigt Jldens Straaler, kan ſtaae af den, t) hvorfra da den Røg kommer, ſom undertiden ſynes at ſkine og ſkygge for Lyſet, ſaa at det ſynes næſten at qvæles derved; thi mig x) maatte ſynes det rimeligt, at Røgen y) heller foraarſages af Var-

dendis illa tibi plurimum arridebat hypotheſe, quod dictum lumen frigori & glaciei ortum ſuum debeat; quod tamen, ut ſuperius innuiſti, caligini interdum & nebulis, fumi inſtar apparentibus, locum concedit: at mihi mirum videtur, frigus, ſi adeo vehemens eſt, hoc lumen, radiis videlicet igneis ſimile, emittere: nec magis conſtat unde fumus ille oriatur, qui lumini nebulas adeo obducat, ut extingui videtur; nam fumum calore potius quam

n) CC. Un. & al. ſkína, glea, glía.
o) iidem tilſynum, tilſynar, tilſyndar.
p) iidem & al. endr at ſinnum, || endr ok ſtundum.
q) iidem & al. miorkva, miorqva, myrkva, myrkri.
r) iidem & al. elgangſa, ágangſa, ágangs, gagnſær, gagnſæll.
s) iidem ſtendr (gliáir, glear) þetta liós, likt.
t) alii add. edur. u) CC. Un. kvafna.
x) iidem & al. þickir þat lict.

m) i diſſe tre Giętninger (Ting, ſom J kaldede Giętninger).
n) ſkinne, glæe.
o) var til Anſeelſe, Udſeende.
q) Mørkning, Mørke.
r) overflødig, gængs, giennemtrængende.
s) dette Lys, liigt ildlige Straaler, ſtaaer (gloer).
t) eller hvorfra den.
x) ſynes.

ur *y*) verdi reikurinn af ylnum enn af frostinu. Þá *z*) er enn sá annar lutur, er mer þikir ok undarligur vera, er þer gátud enn fyrr i ydvarri rædu, at þer *a*) taldut Grænland helldur vera vedurgott land, enda er *b*) þat þó fullt af jöklum ok frosti, ok má ek þat varla *c*) skilit sá, hverso þat land má vedurgott vera.

Þat er þu spurdir um reik þann, er synizt stundum fylgia nordurliósi, ok lezt þat fylgia, at þer þótti þat *d*) likazt, at *e*) reykurinn kiæmi helldur af yl, enn af frosti edur kullda, þá sanna ek þat met þer. Enn þu mátt þat vita, at hvervetna þar sem jördin er þid undir jöklinum, þá vardveitir hun æ nockura verma *) i undirdiupum sinum; sua ok hafit undir isunum, þá vardveitir þat ok nock-

Varmen end af Frosten. Der z) er endnu en anden Ting, som mig og synes underlig, hvilken I endnu før erindrede i Eders Tale, at I nemlig a) regnede Grønland at være et nogenledes veirgodt Land, da det b) dog er fuldt af Jisbierge og Frost, saa at jeg neppe kan c) faae det fattet, hvorledes det Land kan være veirgodt.

Det du spurgde om den Røg, som undertiden synes at følge med Nordlyset, og lagde det til, at dig syntes det d) rimeligst, at Røgen e) heller kom af Varme, end af Frost eller Kulde, da sander jeg det med dig. Dog maae du vide det, at hvorsomhelst Jorden ere ufrossen under Jisbrederne, da bevarer den altid nogen Varme *) i sine Afgrunde; ligesaa og Havet under Jisene; det giemmer og nogen Varme i dets Dyb. Men

quam frigore suscitari credo. Est & aliud, quod mirum in tuo sermone animadverti, nimirum, Grönlandiam cœli clementia commendari posse, cum tamen gelu & glacie laboret.

Quod fumum, qui lumen boreale videtur comitari, tuamque sententiam, nimirum, fumum calore potius quam frigore suscitari, quam meam etiam facio, concernit; in antecessum observes, quod ubicunque terra est sub concretarum nivium molibus egelida, calorem

Dd

y) CC. *Un.* kæmi reykr af yl enn af frosti.
z) *iidem* þat þiki mer undarlikt.
a) *iidem* segit. *b*) *iidem* þar.
c) *iidem* skilia. *d*) *iidem* likt.
e) *iidem* reikr man helldr koma.
*) *iidem* undir.

y) Røg heller maatte komme af Varme end af Frost. z) det synes mig og underligt.
a) siger. b) der.
c) forstaae. d) rimeligt.
e) maatte heller komme.
*) under.

nockurn yl i diupum sinum. Enn ef jördin væri um *f*) allann verma edur yl, þá væri hon aull i einum þels, frá *) ofanverdo, ok nidur til enna nedzo grundvalla; sua væri ok höfin, ef þau hefdi aungvann *g*) lut verma i ser, þá væri þat allt einn *h*) jökull frá ofanverdu ok nidur til grunns. *i*) Enn nu ætlum ver, at verda munu störar rifur á hvortveggia, á þeim jöklum, er á landinu liggia, edur sua ok vakir *k*) á þeim isum, er *l*) á hafinu liggia; enn hvervetna þar sem jördin verdur ber, su er þid er, hvert sem helldur er, at hon berazt, þar sem eingi liggur jökull yfir henni, eda berazt hun undir gínandi rifum jökulsins, sua ok hafit, þar sem þat ber-

Men hvis Jorden var uden al Hede eller Varme, da var den al i een Klage, lige fra det *) øverste og ned til de nederste Grundvolde; ligeledes og Havene, om de havde ingen g) Deel af Varme i dem, da blev det h) alt een Jisklump, lige fra det øverste og ned i Grunden. i) Vi derimod tænke, at der maae blive baade store Sprækker i de Jisbreeder, der ligge paa Landet, som ogsaa k) Vaager paa de Jise, som ligge l) paa Havet; men hvorsomhelst den Jord, som er frie for Frost, bliver bar, hvilket som helst er, at den bliver bar, hvor ingen Sneebreed ligger over den, eller den blottes under Sneebreedernes gabende Rifter, ligesaa og Havet, hvor det bliver aabent under m) Jisens ab-

calorem interius servet; nam si omnis caloris exsors esset, a summo ad imum rigeret, sic quoque maria, si penitus vacua caloris essent; tota in glaciem converterentur; unde concludi posse videtur, terram, (sive nivium expers sit, sive, molibus nivium diffractis & hiantibus, glacie nudata) & portionem quandam maris, partibus glaciei in diversum actis, detectam, hiatibus factis, illico vapores eructare, qui in unum coacti fumi spe-ciem

f) CC. *Un.* & *al. plurimi:* an allan, *al.* an (öllum) allz — yls.
*) *iidem* utanverdu.
g) *iid.* & *al:* aungvann verma luktann (lukt); aungvann lut varmann.
h) *iidem* alleinn. || allt einn eigin.
i) *iidem* værda munu ok hvartveggia (hvervetna).
k) *iidem* á isom storar vakir. *l*) *iidem* i.

*) øverste.
g) ingen Varme indelukt; ingen Deel varm.
h) aleene. || alt een eeneste.
i) fan og blive begge Deele.
k) paa Jisene, store Vaager.
l) i.
m) Jisene.

berazt undir sundurslitnum *m*) vökum issins, þá gefur hverttveggia þídann *n*) ropa af undirdiupum sinum, ok kann þat verda, at þat kóf *o*) safnizt saman, ok sinizt þat líkt reik edur *p*) möckva, ok taki su þoka fyrir at *) draga *q*) nordurliósit, þeim sinnum er *r*) þat þikir líkt vera, at þat *s*) kefie reikur eda möckvi.

Enn þar er þu ræddir um vedurleik landsins, *t*) at þer þókti þat undarligt, hvi þat land *u*) væri vedurgott kallat, þá vil ek þer þat segia; hverso þvi **) landi er farit. Þeim sinnum er þar kann *x*) illvidri at verda, þá verdur þat þar met ***) meiri

adspredte Vaager, da give de begge n) en twende Aanding af deres Afgrunde, og kan det da skee, at denne Uddunstning o) samles sammen, og synes det ligt en Røg eller Damp p), og at denne Taage begynder at trække sig for Nordlyset, de gange det r) seer ud til, at Røgen eller Skyen vil qvæle samme.

Men da du talede om Landets Veirlig, t) at dig syntes det underligt, at det Land kunde blive u) anseet for veirgodt, da vil jeg sige dig det, hvorledes det *) Land er beskaffent. De gange som der x) kan blive Uveir, da falder vel samme der med **) en større Streng-

siem præ se ferant, nebulas lumini boreali velut obducentis, quoties idem fumo quodam videtur exstingvi.

Porro, cum tibi de climatis Grönlandici temperie loqventi mirum videtur, terram illam tempestatis gratia commendari, quid hac in re verum sit, edisseram. Quoties ibidem

m) CC. *Un.* jöklum, isum.
n) *iidem* þidran. *plurimi:* þadan. *nonnulli:* þaraf.
o) *iidem & al.* duft *vel* dupt, dism.
p) *iidem* miorqva, myrkva *hic & sæpissime.*
*) *iidem* dragast.
q) *iidem* nordrliose.
r) *iidem* þvi þikir — *al.* þat synizt reyklikt vera. *s*) *iidem* sem þat kvæfi.
t) *iidem* ok þer þikir undarlikt vera.
u) *iidem* var, er. **) *iidem* er tilfarit.
x) *iidem* kunnu illvidri. || kann illvidur.
***) *iidem* sva mikilli ákefd meir enn.

n) deraf.
o) dette Støv.
p) Mørkning.
r) synes ligt efter det. || det synes at være røgagtigt.
t) og det synes dig.
u) var, er.
*) dette er beskaffent.
x) kunne.
**) saa stor en Hæftighed meer end (fremfor).

meiri ákefd enn í flestum staudum audrum, hverttveggia um hvaſsleik vedra okum ákefd frostz ok snióva. Enn optazt *y*) hallda þar illvidri litla ríd, ok er þó lángt i millum *z*) er þau koma, ok er þá gód vedrátta millum *a*) þess, þó at landit se kallt, ok *b*) velldur því náttura jökulsins, af því hann verpur jafnan af ser kölldum gust, þeim sem *c*) elum hrindur burt af hanns anliti, ok helldur hann optazt *d*) beru heidi *e*) yfir ser. Enn jafnan giallda hans þó nálægir grannar, þviat aull önnur laund, þau er i nánd *f*) honum ero ok liggia, þá taka þau mikil illvidri af honum, ok koma þau *g*) öll á þá

Strænghed, end paa de fleeste andre Steder, baade i Voldsomhed af Storme, saa og i Hæftighed af Frost og Snee. Men ofteſt vare Uveir der ikkun en liden Tid, og er langt imellem, z) da de komme, og er da godt Veir a) desimellem, skiønt Landet er koldt, og b) volder det Land-Jisens Natur, fordi den idelig kaster fra sig en kold Gust, der driver c) alle Uveir-Skyer bort fra dens Aasyn, saa at den d) som ofteſt holder e) en klar Luft over sig selv. Derimod maae dog jævnlig de omliggende Naboer lide for dens Skyld, thi alle andre Landstrækninger, som ligge f) den nær, modtage af den stærke Uveir, i det alle de, som den driver fra sig selv

dem procellæ ſæviunt, majore quam alibi terrarum tum venti tum frigoris & nivium impetu toties graſſantur; durant autem breve tempus & rarius contingunt; per longa vero nimborum intervalla gratiſſimus aer eſt, licet ſubfrigidus ſit, ob viciniam montium glacialium, qui naturæ ſuæ impulſu frigidam auram, hæcque iterum grandinem, emittunt. Iſtæ nivium moles ſudum ſæpiuſcule cœlum ſupra ſe habent, iniquæ tamen, cum flatu ſuo frigido

y) CC. Un. halldazt. *z*) *iidem* at.
a) *iidem* þeirra (þessara) hrída.
b) *iidem* værdr því — at hann.
c) *iidem* jelium, & *quidam male:* ylnum. *alii:* elin hrinda (hrifta) i burt.
d) *iidem* optliga. *e*) *iidem* & *al.* höfdi.
f) *iidem* liggia hanom.
g) *iidem* öll þá á, er hann rindur. *al.* þau el aull á þá. *al.* þau öll á þeim nidur, þá er hann.

z) at.
a) ſlige (disſe) Uveir-Byger.
b) fordi det er Land-Jisens Natur, at den.
c) al Varme. || som Uveir-Skyerne drive (rysſe) bort.
d) ofte.
e) sit Hoved bart.
f) ham.
g) da alle paa dem, som den driver. || alle de Uveir-Skyer paa dem, naar den driver dem.

þá nidur, er hann hrindir af sialfum ser, met kolldum *) blæstri. Nu ef þer skilzt þetta mál, þá þiki mer eigi fleyri **) svör her tilkoma, enn nu hefer þu heyrt af þesso.

Þessir lutir skilízt mer allir vel, ok þiki mer *h*) vist sannligt at sua muni vera. Enn þó ero enn þeir lutir, er þer gátud litlu fyrr i *i*) ydrum ordum, *k*) er ek vil enn met *l*) ydru lofi um forvitnazt. Þer sögdut sua, at bádar sídur heimsins væri kalldar, jafnvel hin sydri sidan, sem hin *m*) nyrdri; enn ek heyri þat alla menn segia, þá er *n*) sunnan ur löndum koma, at þau seu æ *o*) þvi heitari, er madur er sunnar meir; sua ok allir

selv, falde g) ned paa dem, med en indkold *) Blæst. Dersom du nu saaledes fatter denne Sag, da synes mig at fleere Svar**) ei behøves hertil, end du nu haver hørt om dette.

Alle disse Ting fatter jeg vel, og synes mig h) vist sandligt, at det maae være saaledes. Men dog ere der endnu de Ting, som I kort tilforn erindrede i Eders i) Ord, hvilke k) jeg, med Eders Tilladelse, endnu vil spørge om. I sagde saa, at begge Jordens Udkanter vare kolde, saavel den sydlige, som den nordlige; men jeg hører alle Mænd, som komme fra de sydlige Lande, sige det, at disse ere altid des heedere, jo meer o) sydlig man er; saa og alle de Vinde,

frigido nives & grandines mittant, vicinis terris, quæ cæli inclementiam inde sibi arcessere solent. Hæc si probe intelligas, pluribus verbis in re jam enucleata opus esse non puto.

Hæc vera a me haberi & intelligi non est cur dissimulem. Restat tamen quoddam a te superius commemoratum, de quo percontari, si licet, libet. Dixisti oppositos mundi cardines frigidos; & australem quidem non minori quam septentrionalem frigori expositum esse: Ast audivi eos, qui ex australibus terris venerunt, dicere, terras, quo magis

*) *iidem* áblæstri. **) *iidem* sagner.
h) *iidem* vel. *i*) *iidem* ydarri rædo.
k) *iidem* ok. *l*) *iidem* leyfi til forvitnazt.
m) *iidem* nördri.
n) *iidem* sem koma sunnan af löndom.
o) *iidem* þess heitari, er madr færr (kemr).

*) Pusten.
**) Underretninger.
h) ganske.
i) Tale.
k) og som jeg endnu vil.
o) nærmer man reiser (kommer) mod Sønden.

allir þeir vindar, er *p*) ur sudurættum koma, þá ero þeir bædi blidari *q*) ok hlærri *r*) helldur enn adrir vindar. Sua giora þeir vindar ok iduliga um vetrum *s*) stóra þeyi ok *) mikla, þó at *t*) adrir vindar se sua kalldir, at frost standi af ok ísa leggi. Enn þá er varmt er sumar, þá er þo æ jafnan sunnan-vindur hlærri, enn adrir vindar. Nu ef ydur leidizt ecki spurning mín, ok þækti ek eigi ofmargs spyria, þá villda ek enn bidia ydur, at þer veitit enn svör þessari spurningu ok rædo.

Þá er ek sagda þer *u*), at á himnum *x*) voru skipadir þrír vegir torfærilig-ir,

de, der p) komme fra de sydlige Kanter, de ere baade q) mildere og lunere, end andre Vinde. Saa giøre og de Vinde idelig om Vinteren s) stor og stærk Tøe, imod at t) andre Vinde ere saa kolde, at der staaer Frost af dem, og der lægge sig Ise. Ja endog naar Sommeren er varm, da er dog altid Sondenvinden lunere end andre Vinde. Nu om I ikke kiedes ved mit Spørsmaal, og om jeg ei synes at spørge om for mange Ting, da vilde jeg endnu bede Eder, at I endnu giver Svar paa dette Spørsmaal og Tale.

Den Tid jeg sagde dig, at der x) paa Himmelen vare lagte tree vanskelige Veie, een

magis austrum versus vergunt, eo calidiores esse; australes porro venti cæteris mitiores & magis tepentes, qui nives dissolvunt, cum reliqui sint frigidi, aquatque congelant; quinimo, australes æstivo quoque tempore reliquis ventis semper calidiores sunt. Igitur, si tædium tibi hæc quæstio non creat, sique nimium quæritare non videor, huic quæstioni satisfacias, rogo.

Quando tibi dicebam in cælo tres esse Zonas perquam difficiles, quarum una torrida

---

p) CC. *Un.* eign nockut til sudurættar (vid sudurætt).
q) *iidem* blautare (blauter).
r) *iidem* læri. *s*) *iidem* godan þey.
*) *iidem* miklar hlákur.
t) *iidem* af ödrum vindum standi frost ok kulldi. *u*) *iidem* & *al.* ydur.
x) 2 *ch.* i heiminum.

p) hælde noget til den sydlige Kant.
q) blødere (bløde) fugtigere.
s) god Tøe.
t) der staaer Frost og Kulde af andre Vinde.
x) i Verden.

ir, einn af þeim brennandi, enn tveir kalldir, þá gat ek þess, at hin heiti vegr beigizt *y*) ur austri ok *z*) í vestur. Enn ef ek hefi þat sagt met rettri skipan, þá ætla ek víst, at jafnköll lönd se *a*) á þeirri sydri sidunni, sem i nyrdri; enn þó ætla ek aull þau lönd, er liggia nær hinum heita veginum, *b*) hvert sem þau liggia fyrir sunnan hann eda nordan, þá ætla ek öll þau heit vera; enn hin ætla ek kölld vera löndin, er fiarri liggia hverritveggia sidunni *c*). Enn þar er þu gatzt þess; at allir menn segia, *d*) at laundin se æ þvi heitari, er sunnar fer, þá ætla ek þat þvi valda, at þu mun eingann þann fundit hafa,

een af dem brændende, men de to kolde, da formodede jeg det, at den heede Vei bøies fra Østen og z) imod Vesten. Men om jeg haver sagt det i den rigtige Orden, da tænker jeg visselig, at a) der ere lige saa kolde Lande paa den søndere Side, som paa den nordere; men dog agter jeg de Lande, som ligge den heede Vei nær, b) enten de ligge sønden eller norden for den, allesammen for heede; hine Lande derimod, som ligge langt fra begge dens Sider, holder jeg for kolde. Men da du erindrede det, at alle Mænd sige, d) at Landene ere altid des heedere, jo meer det gaaer mod Sønden, da tænker jeg det er Aarsagen, at du ei maae have truffet nogen,

ricla sed duæ frigidæ, simul innuebam, torridam illam ex oriente in occasum in modum circuli se extendere: & si hac de re nihil insolens aut falsum dixerim, certum est, æque frigidas esse terras, quæ antarcticum spectant, ac quæ boream, easque calidas, tum boreales tum australes, quæ ex utroque latere zonæ torridæ proxime sitæ sunt; uti ex adverso frigidas, quæ longius ab utroque zonæ latere ad polos recedunt. Verum quod eos tantum audiveris, qui terras, quo magis austrum spectant, eo calidiores affirmant, hanc

y) *quidam* bygdizt *male pro* beygdizt.

z) CC. *Un.* til vesturs.

a) *iidem* at þvi i sydri. *al.* at jafnkölld se hin sydri sidan, sem (ok) in nyrdri.

b) *iidem & al.* sunnan at, ok nordan, allheit vera, enn hin kölld, er fiær meir liggia á hvoratveggio siduna.

c) *iidem* hverutveggiu sidum.

d) *iidem* lönden æ þvi heitari.

z) til Vesten.

a) der ere efter Beliggenheden. || at den sydlige Side er ligesaa kold, som den nordlige.

b) sydverts og nordverts, at være noksom heede, men hine kolde, som ligge fiermer paa hver Side.

d) Landene altid des heedere.

hafa, *e*) at jafnlángt hafi sudur á lönd farir frá *f*) þeim heita veginum, sem þessi lönd liggia nordur ifrá, er nu höfum ver umrædt. Enn þar er þu ræddir um þat, at vindarnir þeir sem ur sudurættum koma, eru varmari enn *g*) adrir, þá er þat líkligt *h*), at hann verdi varmur til vor at koma, þó at hann *i*) blási af sunnanverdri *k*) heimsins sido enni frosno, þviat hann blæs igegnum bingann *l*) hríng brennanda vegar, ok kemur hann þvi varmur *m*) nordur igegnum hann, þó at hann blási kalldann *n*) sunnan til. Ok ef *o*) menn byggi jafnnær hinum kallda veginum á sydri sido, sem Grænlendingar bua á hinni nyrd-

nogen, der kan have reist lige langt ind i de sydlige Lande, fra den heede Vei, som disse Lande, hvilke vi nu have talet om, ligge Nord fra den. Men da du talede om det, at de Vinde, som komme fra de sydlige Kanter, ere varmere end g) andre, da er det rimeligt, at en Vind maae komme varm til os, om den end i) blæser fra k) den Verdens sydlige Side, som er frossen; thi den blæser igiennem det brændende Himmelbæltes bøiede l) Cirkel, og kommer den derfor varm nord igiennem den m), skiønt den blæser n) koldt sønden for den. Ja om der o) boede Folk, lige saa nær den kolde Vei, paa den søndere Side, som Grønlænderne boe paa den nordere,

hanc causam subesse reor, quod neminem forte conveneris, qui australes terras peragravit, æque antarcticum versus ab æquatore remotas, ac sunt nostræ boreales. Præterea licet venti australes reliquis magis tepeant, non mirum est, licet ex cardine mundi australi, qui, præfiscine, frigidus est, proveniant, nam transeunt zonam torridam, calorem exinde secum trahentes, licet ab initio in circulo antarctico nati frigus spirarint. Hinc sequitur, quod si zonæ frigidæ australi tam vicini essent quidam, ac Grönlandi sunt aquilonari,

e) CC. *Un.* er. *f*) *iidem* hinum.
g) *iidem* hiner. *h*) *iidem* likt.
i) *iidem* blesi.
k) *iidem* frosinni heimsins sido *vel* sido heimsins. *l*) *iidem & al.* bogium.
m) *iidem* igegnum nordur.
n) *iidem & al.* kalldur.
o) *iidem* þioder byggia.

g) hine.
i) funde blæse.
k) Verdens frosne Side.
m) Nord igiennem.
l) krumme, runde.
n) kold.
o) boe.

nyrdri, þá ætla ek víst, at jafnvarmur kæmi nordanvindur til þeirra, er sunnar byggi, sem sunnanvindur til vor; þviat sua eiga þeir nordur at lyta til *p*) middags ok allrar solar-rásar, sem ver eigum sudur at lyta, er fyrir nordan buum sólina. Þat *q*) hefer þu ok ser, er vit höfum fyrr umrædt, at um *r*) vetur er her sólargángur litill, enn sua mikill gnógt um sumarit, at náliga er *s*) allt sem einn dagur se. Nu skaltu á þvi marka, at vegur solarinnar er einkum breidur *t*), ok *u*) at rás hennar er eigi sua mió edur bein, sem hun renni jafnan á einum *x*) streing. Enn þegar er hun tekur hinar ytztu *y*) rennslur á skadum *z*) veg til sud-

dere, da tænker jeg vist, at Nordenvinden vilde komme ligesaa varm til dem, der boede sønden for, som Søndenvinden kommer til os; thi de skal da paa samme Maade see nord efter til Middag og al Solens Gang, som vi maae see syd efter, som boe norden for Solen. Du haver og seet det, som vi før have talet om, at Solens Gang er her kun liden om r) Vinteren, og derimod om Sommeren saa stor en Overflødighed deraf, at s) alt er næsten som det var een Dag. Derpaa skal du nu mærke, at Solens Løbebane er temmelig t) breed, og u) at dens Gang er ikke saa smal eller lige, som om den altid skulde løbe paa een x) Snoer. Og naar den da kommer til de yderste y) Løbe-Kredse

lonari, ventus certe boreas æque calidus ad illos perveniret, ac ad nos auster: illis quoque meridies & cursus solaris est septentrionem, ut nobis utrumque austrum versus. Diximus supra (quod & observare potuisti), solare corpus hiberno tempore his in terris per breve tempus conspici, æstivo autem longissimum, adeo ut æstas pro uno velut die reputari possit: hinc velim observes, viam solis admodum latam & obliquam, zodiacumque non funis instar tenuem; unde qui in australi hemisphærio habitant, cum sol Tropicum Capri-

Ee

p) CC. *Un.* mids dags.
q) *iidem* sem fyrr höfum vir umrætt.
r) *iidem* vetrum.
s) *iid.* sem allt se einn dagr. *t*) *al.* beigdur.
u) CC. *Un.* er ægi rás hennar sva.
x) *al.* mióum.
y) CC. *Un.* & *al.* reglur á sinum veg.
z) *iidem* skauddum.

r) om Vinters Tider.
s) det næsten er som alt var een Dag.
t) bøiet, krum, skiev.
u) er ikke dens Løbebane saa.
x) en smal.
y) Linier paa dens Bane.

sudurs, þá hafa þeir sumar ok gnógann solargáng, er bua á a) ytztum sidum heimsins til sudurs, enn ver hausom þá vetur ok b) lítinn solargáng. Enn þegar sem sólin tekur hina ytztu c) rennslu d) til nordurs, þá hausom ver ærinn solargáng ok nógann, nenn þeir e) hafa þá kalldann vetur; f) ok fer sua jafnan, at at hun stígur þá upp til nordurs, er hun stigur nidur til sudurs, enn þegar er hun stigur nidur til nordurs, þá g) tekur hun at vaxa til h) sudurættar.

Þat skaltu ok vita, at sua fer dægraskipti sem solargángur; þviat i sumum stöd-

Kredse paa denne skiæve Bane imod Sønden, da have de Sommer og overflødig Solegang, som boe paa a) Jordens yderste Sider imod Sønden, men vi have da Vinter og b) liden Sool. Naar derimod Solen naaer den c) yderste d) Løbekreds mod Norden, da have vi tilstrækkelig ja overflødig Solgang, men de e) have da kold Vinter; og f) saaledes gaaer det altid, at den stiger da op mod Norden, naar den stiger ned mod Sønden, men naar den stiger ned mod Norden, da g) begynder den strax at voxe mod den h) sydlige Kant.

Det skal du og vide, at saaledes gaaer Dagens og Nattens Afvexling, som Solens Gang;

Capricorni attingit, æstatem habent, sole quam diutissime conspicuo; nos autem, sole tantopere remoto, hyemem. Ubi vero sol ad Tropicum Cancri pervenerit, corpus suum quam diutissime visendum nobis præbet, hyeme australibus terris interea gravi; unde quoties boream versus in signis versatur ascendentibus, ab australium zenith recedit, & vice versa.

Porro, scias eandem esse rationem temporis ac cursus solaris; nam in quibusdam locis

---

a) CC. *Un.* hinum siduztu.
b) *iidem & al.* aclu (ecki) solargángs. || eingann sólargáng.
c) *iidem* sydrij sydra.
d) *iidem* reglu.
e) *iidem* fá.
f) *iidem* þá er hon stigr nidr til sudurs, þá stigr hon upp til nordurs.
g) *iidem* stigur hun upp.
h) *iidem* hinnar sydri sidu.

a) de sidste, fiærmerste.
b) Mangel paa Sol. || ingen Sol.
c) sidste.
d) Linie.
e) faae.
f) naar den stiger ned (dens Høide bliver mindre) mod Sønden, da stiger den op mod Norden.
g) stiger den op.
h) den sydligere Side.

ſtödum er þá *i*) midr dagur, er i ſumum ſtödum er midnótt; *k*) enn ſumum ſtadum rennur þá dagur upp ok lyſir, er ſumum ſtödum tekr at röckva ok nátta; þviat jafnan fylgir dagur ſólunni ok liós, enn ſkugginn flyr ſólina, ok ſækir þó eptir henni æ ſem hun ſidur undan, ok er þar jafnan *l*) nóttin, ſem ſkugginn er, enn þar jafnan *m*) liós dagur, ſem ſolin er. *n*) Enn ef þeſſir lutir ſkiliazt þer vel allir, er vit hauſum nu umrædt þeſſar ſtundir, hverotveggia um dægrafar edur ſolargáng, *o*) ok allir adrir þeir lutir, er ver hauſom þar um rædt, þá máttu vera fyrir þvi fullgódur farmadur, at

Gang; thi paa ſomme Steder er der da Middag, naar der er Midnat paa andre; k) Paa ſomme Steder rinder og Dagen da op og lyſnes, naar det begynder at mørknes og hælde mod Natten for andre Steder; thi Dag og Lys følger altid Solen, men Skyggen flyer for Solen, og ſøger dog efter den, alt ſom den gaaer foran, ſaa at der altid er Nat, hvor Skyggen er, men der altid m) lys Dag, hvor Solen er. Derſom n) du nu tilſtrækkelig fatter alle diſſe Ting, ſom vi nu have talet om i diſſe Timer, baade om Dagens Afverling med Natten, eller om Solens Gang, o) ſamt alle de andre Ting, ſom vi have ſagt derom, da kan du for den Sags Skyld være

locis meridies eſt; quando in aliis media nox inſtat, dieſcit alibi dum alibi veſperaſcit; dies qvippe & lux ſolem ſeqvuntur, uti e contrario umbra ſolem fugit, & præcurrentem continuo ſubſeqvitur, unde umbra ingruente nocturnum, ſole vero ſuper horizontem exiſtente, diurnum adeſt tempus. Hæc omnia, quæ jam collocuti ſumus, de curſu ſolis & temporum viciſſitudinibus, reliqvisque, ſi intellexeris, navibus regendis præeſſe poteris,

i) *CC. Un.* middagr.
k) *iidem & al.* rennur þá dagr upp ok lyſer i ſumum ſtödum, þá i audrom (enn i ſumum ſtöþum) röckvar (röckur) ok kvelldar (hum̃ar mikit ok náttar).
l) *iidem* nott, er.
m) *iidem & al.* dagr, ſem lioſit er.
n) *iidem* Nu ef þer ſkilzt þetta allt.
o) *iidem* eda adrir þeir.

k) Dagen rinder da op og lyſnes paa ſomme Steder, naar der paa andre (men paa ſomme Steder) mørknes og lakker ad Aftenen (mørknes meget og ſtunder til Nat).
m) Dag, hvor Lyſet er.
n) Nu om du fatter alt dette.
o) eller andre ſaadanne Ting.

at *p*) fáir munu um *q*) slíka luti fleyra spurt hafa enn þu.

Víst þækti mer nu frodleikur i vera, ef ek mætti muna alla þá luti eptir, er þer hafit mer nu kunnuga gerfa *r*). Sua þikiunzt ek þat nu *s*) finna i ydvarri rædu, at ydur þikir ek *t*) ærir margra luta spurt hafa i *u*) þessu mali. Enn ef ydur leidizt eigi spurning mín, þá er su enn ein litil spurning, er ek villda tilforvitnazt met ydru *x*) leifi, ok mer þikir nockvot fua *y*) hæfa til farmanna *z*) iþróttar. Þer gátut þess miök laungu *a*) i ydvarri rædu, at þat byriadi vel þeim mönn-

være en fuldgod Søemand, at p) der vel ikkun ere faa, som have q) udforsket meere om slige Ting, end du.

Visselig maae mig synes en stor Lærdom deri, om jeg kunde fremdeeles erindre alle de Ting, som I nu haver giort mig bekiendte. Jeg synes og nu at s) finde det i Eders Tale, at Eder synes, som jeg havde spurgt om alt for mange Ting i denne u) Sag. Men om I ikke ganske kiedes ved mit Spørsmaal, da er der dog endnu eet lidet Spørsmaal, som jeg vilde udforske med Eders Tilladelse, og som mig synes nogenledes at y) høre til z) Søefarendes Videnskab. I mældede forlængst a) i Eders Tale, at det var godt for de

ris, & pauci sunt, qui de tot talibusque rebus sciscitantur operosius quam tu.

Doctiorem profecto me dixerim, si omnia, a te jam commemorata, memoriæ haberem infixa: ex verbis adhæc tuis cum subolere videar plurima quæsivisse, veniam precor, ut velis adhuc mihi, si nimis tædiosus non fuero, plura de nautarum artibus inculcare. Superius monuisti, quod navigatoribus curæ esse debeat, tum nova vere, ut itineribus maritimus

p) CC. *Un.* & *al.* ok.
q) *al.* um slika luti spurt hafa.
r) *al.* kunna giorda, gerda.
s) CC. *Un.* skinia af.
t) *iidem* & *al.* (yrit) yfrir margt spurt.
u) *iidem* þessari rædu. *x*) *iidem* lofi.
y) *iidem* horfa.
z) *quidam* framra.
a) CC. *Un.* & *al.* miök lengi. || um ok lengi. || snemma. || fyrri.

p) og ere der vel ikkun faa.
q) spurgt om slige Ting.
s) kunne slutte af.
u) denne Samtale.
y) sigte til Søemandskunsten.
z) forfarne, befarne Folkes.
a) meget længe siden. || længe tilforn. || i Begyndelsen. || før.

mönnum, er farmenn vilia vera, at vera árla bunir at vorum *b*) ok siá vit þvi, at vera *c*) ecki lengi á haustum uti i hafi, enn á tíma *d*) kvadut þer eigi, nær ydur *e*) þikir fyrst tilhæurandi vera á vorum, at fara *f*) of höf landa á millum, edur sua ok, næ ydur þækti sidarzt tilhættanda yfir höf at fara *g*) um haustum. Þess gátod þer, met hveriom *h*) atburdum höfin taka *i*) at lægia stora storma sina, enn um þat ræddot þer ecki, met hveriom hætti *k*) þau taka *l*) at ukyrrazt; ok vil ek enn giarnsamliga bidia *m*) ydur, at þer látit ydur eigi leidazt at leysa þessa spurning fyrir mer, þviat mer virdizt

de Folk, som ville være Søefarende, at være b) færdige tidlig i Foraaret, og vare sig for det, at c) holde ikke Søen langt ud paa Høsten, men I fastsatte ikke den egentlige Tid, naar Eder e) synes allerførst gierligt, om Foraaret, at vove sig f) paa Søen, fra eet Land til et andet, eller ogsaa naar Eder kunde synes, det allersidste om Efteraaret, gierligt, at fare over Havet. I erindrede det, paa hvilken Maade h) Havene begynde i) at lægge deres stærke Storme, men om det talede I ikke, k) paa hvad Maade de l) begynde at oprøres; Derfor vil jeg endnu gierne bede Eder, at I m) lader det ikke falde Eder kiedsommeligt, at opløse dette Spørsmaal for mig, efterdi

ritimis sese accingant, tum ut caveant, adulto autumno diutius in mari commorari; ast cum tempus præcise non determinares, quando varias terras lustraturis primum æquori semet committere fas sit, & quando iis non integrum sit diutius navigandi periculum facere tempore autumnali; cum denique, ubi prius dissereras qua ratione maris tranquillitas, ventis nimirum sedatis, contingat, non simul indicares, quo demum pacto maria concitentur,

b) CC. *Un.* árbunir um varum. || bunir vid varum.
c) *iidem* um (haustinn) haustum længi í hafi.
d) *iidem* kvodu. *e*) *iidem* þótti, þætti.
f) *iidem* i höf. || yfir haf.
g) *iidem* á haustum.
h) *iidem* hætti ok atburd.
i) *iidem* tóku at lægia.
k) *iidem* atburdum. *l*) *iidem* ókyrrleik.
m) *iidem* at ydur leidez ægi, at leysa.

b) tidlig paa færde om Foraaret. || færdige mod Foraaret.
c) at være om Høsten længe i Søen.
e) syntes.
f) gaae til Søes. || fare over Havet.
h) med hvilke Omstændigheder.
i) begyndede.
k) med hvilke Omstændigheder.
l) komme i Uroelighed.
m) at I ei ville kiedes ved.

sudurs, þá hafa þeir sumar ok gnógann solargáng, er bua á a) ytztum sidum heimsins til sudurs, enn ver hausom þá vetur ok b) lítinn solargáng. Enn þegar sem sólin tekur hina ytztu c) rennslu d) til nordurs, þá hausom ver ærinn solargáng ok nógann, nenn þeir e) hafa þá kalldann vetur; f) ok fer sua jafnan, at at hun stígur þá upp til nordurs, er hun stigur nidur til sudurs, enn þegar er hun stigur nidur til nordurs, þá g) tekur hun at vaxa til h) sudurættar.

Þat skaltu ok vita, at sua fer dægraskipti sem solargángur; þviat i sumum stöd-

Kredse paa denne skiæve Bane imod Sønden, da have de Sommer og overflødig Solegang, som boe paa a) Jordens yderste Sider imod Sønden, men vi have da Vinter og b) liden Soel. Naar derimod Solen naaer den c) yderste d) Løbekreds mod Norden, da have vi tilstrækkelig ja overflødig Solgang, men dy e) have da kold Vinter; og f) saaledes gaaer det altid, at den stiger da op mod Norden, naar den stiger ned mod Sønden, men naar den stiger ned mod Norden, da g) begynder den strax at voxe mod den h) sydlige Kant.

Det skal du og vide, at saaledes gaaer Dagens og Nattens Afvexling, som Solens Gang;

Capricorni attingit, æstatem habent, sole quam diutissime conspicuo; nos autem, sole tantopere remoto, hyemem. Ubi vero sol ad Tropicum Cancri pervenerit, corpus suum quam diutissime visendum nobis præbet, hyeme australibus terris interea gravi; unde quoties boream versus in signis versatur ascendentibus, ab australium zenith recedit, & vice versa.

Porro, scias eandem esse rationem temporis ac cursus solaris; nam in quibusdam locis

a) CC. *Un.* hinum siduztu.
b) *iidem & al.* æclu (ecki) solargángs. || einngann sólargáng.
c) *iidem* sydri, sydra.
d) *iidem* reglu.
e) *iidem* fá.
f) *iidem* þá er hon stigr nidr til sudurs, þá stigr hon upp til nordurs.
g) *iidem* stigur hun upp.
h) *iidem* hinnar sydri sidu.

a) de sidste, fiærmerste.
b) Mangel paa Sol. || ingen Sol.
c) sidste.
d) Linie.
e) faae.
f) naar den stiger ned (dens Høide bliver mindre) mod Sønden, da stiger den op mod Norden.
g) stiger den op.
h) den sydligere Side.

stödum er þá *i*) midr dagur, er i sumum stödum er midnótt; *k*) enn sumum stadum rennur þá dagur upp ok lysir, er sumum stödum tekr at röckva ok nátta; þviat jafnan fylgir dagur sólunni ok liós, enn skugginn flyr sólina, ok sækir þó eptir henni æ sem hun lidur undan, ok er þar jafnan *l*) nóttin, sem skugginn er, enn þar jafnan *m*) liós dagur, sem solin er. *n*) Enn ef þessir lutir skiliazt þer vel allir, er vit haufum nu umrædt þessar stundir, hverotveggia um dægrafar edur solargáng, *o*) ok allir adrir þeir lutir, er ver haufom þar um rædt, þá máttu vera fyrir þvi fullgódur farmadur, at

Gang; thi paa somme Steder er der da Middag, naar der er Midnat paa andre; k) Paa somme Steder rinder og Dagen da op og lysnes, naar det begynder at morknes og hælde mod Natten for andre Steder; thi Dag og Lys følger altid Solen, men Skyggen flyer for Solen, og søger dog efter den, alt som den gaaer foran, saa at der altid er Nat, hvor Skyggen er, men der altid m) Lys Dag, hvor Solen er. Dersom n) du nu tilstrækkelig fatter alle disse Ting, som vi nu have talet om i disse Timer, baade om Dagens Afverling med Natten, eller om Solens Gang, o) samt alle de andre Ting, som vi have sagt derom, da kan du for den Sags Skyld være

locis meridies est, quando in aliis media nox instat, dies sit alibi dum alibi vesperascit; dies quippe & lux solem sequuntur, uti e contrario umbra solem fugit, & præcurrentem continuo subsequitur, unde umbra ingruente nocturnum, sole vero super horizontem existente, diurnum adest tempus. Hæc omnia, quæ jam collocuti sumus, de cursu solis & temporum vicissitudinibus, reliquisque, si intellexeris, navibus regendis præesse poteris,

Ee 2

i) *CC. Un.* middagr.

k) *iidem & al.* rennur þá dagr upp ok lyser i sumum stödum, þá i audrom (enn i sumum stöþum) röckvar (röckur) ok kvelldar (hunnar mikit ok náttar).

l) *iidem* nott, er.

m) *iidem & al.* dagr, sem liosit er.

n) *iidem* Nu ef þer skilzt þetta allt.

o) *iidem* eda adrir þeir.

k) Dagen rinder da op og lysnes paa somme Steder, naar der paa andre (men paa somme Steder) mørknes og lakker ad Aftenen (mørknes meget og stunder til Nat).

m) Dag, hvor Lyset er.

n) Nu om du fatter alt dette.

o) eller andre saadanne Ting.

at *p*) fáir munu um *q*) slíka luti fleyra spurt hafa enn þu.

Víst þækti mer nu frodleikur i vera, ef ek mætti muna alla þá luti eptir, er þer hafit mer nu kunnuga gerfa *r*). Sua þikiunzt ek þat nu *s*) finna i ydvarri rædu, at ydur þikir ek *t*) ærit margra luta spurt hafa i *u*) þessu mali. Enn ef ydur leidizt eigi spurning mín, þá er su enn ein litil spurning, er ek villda tilforvitnazt met ydru *x*) leifi, ok mer þikir noekvot fua *y*) hæfa til farmanna *z*) iþróttar. Þer gátut þess miök laungu *a*) i ydvarri rædu, at þat byriadi vel þeim mönn-

være en fuldgod Søemand, at p) der vel ikkun ere faa, som have g) udforsket meere om slige Ting, end du.

Visselig maae mig synes en stor Lærdom deri, om jeg kunde fremdeeles erindre alle de Ting, som I nu haver giort mig bekiendte. Jeg synes og nu at s) finde det i Eders Tale, at Eder synes, som jeg havde spurgt om alt for mange Ting i denne u) Sag. Men om I ikke ganske kiædes ved mit Spørsmaal, da er der dog endnu eet lidet Spørsmaal, som jeg vilde udforske med Eders Tilladelse, og som mig synes nogenledes at y) høre til z) Søefarendes Videnskab. I mældede forlængst a) i Eders Tale, at det var godt for de

ris, & pauci sunt, qui de tot talibusque rebus sciscitantur operosius quam tu.

Doctiorem profecto me dixerim, si omnia, a te jam commemorata, memoriæ haberem infixa: ex verbis adhæc tuis cum subolere videar plurima quæsivisse, veniam precor, ut velis adhuc mihi, si nimis tædiosus non fuero, plura de nautarum artibus inculcare. Superius monuisti, quod navigatoribus curæ esse debeat, tum novo vere, ut itineribus maritimus

p) CC. *Un.* & *al.* ok.
q) *al.* um slika luti spurt hafa.
r) *al.* kunna giorda, gerda.
s) CC. *Un.* skinia af.
t) *iidem* & *al.* (yrit) yfrir margt spurt.
u) *iidem* þessari rædu. *x*) *iidem* lofi.
y) *iidem* horfa.
z) *quidam* framra.
a) CC. *Un.* & *al.* miök lengi. || um ok lengi. || snemma. || fyrri.

p) og ere der vel ikkun faa.
q) spurgt om slige Ting.
s) kunne slutte af.
u) denne Samtale.
y) sigte til Søemandskunsten.
z) forfarne, befarne Folkes.
a) meget længe siden. || længe tilforn. || i Begyndelsen. || for.

mönnum, er farmenn vilia vera, at vera árla bunir at vorum *b*) ok siá vit þvi, at vera *c*) ecki lengi á haustum uti i hafi, enn á tíma *d*) kvadut þer eigi, þær ydur *e*) þikir fyrst tilhættandi vera á vorum, at fara *f*) of höf landa á millum, edur sua ok, nær ydur þækti sidarzt tilhættanda yfir höf at fara *g*) um haustum. Þess gátod þer, met hveriom *h*) atburdum höfin taka *i*) at lægia stora storma sina, enn um þat ræddot þer ecki, met hveriom hætti *k*) þau taka *l*) at ukyrrazt; ok vil ek enn giarnsamliga bidia *m*) ydur, at þer látit ydur eigi leidazt at leysa þessa spurning fyrir mer, þviat mer virdizt

de Folk, som ville være Søefarende, at være b) færdige tidlig i Foraaret, og vare sig for det, at c) holde ikke Søen langt ud paa Høsten, men I fastsatte ikke den egentlige Tid, naar Eder e) synes allerførst gierligt, om Foraaret, at vove sig f) paa Søen, fra eet Land til et andet, eller ogsaa naar Eder kunde synes, det allersidste om Efteraaret, gierligt, at fare over Havet. I erindrede det, paa hvilken Maade h) Havene begynde i) at lægge deres stærke Storme, men om det talede I ikke, k) paa hvad Maade de l) begynde at oprøres; Derfor vil jeg endnu gierne bede Eder, at I m) lader det ikke falde Eder kiedsommeligt, at opløse dette Spørsmaal for mig, efterdi

ritimis sese accingant, tum ut caveant, adulto autumno diutius in mari commorari; ast cum tempus præcise non determinares, quando varias terras lustraturis primum æquori semet committere fas sit, & quando iis non integrum sit diutius navigandi periculum facere tempore autumnali; cum denique, ubi prius disserueras qua ratione maris tranquillitas, ventis nimirum sedatis, contingat, non simul indicares, quo demum pacto maria concitentur,

b) CC. *Un.* árbunir um varum. || bunir vid vorum.
c) *iidem* um (haustinn) haustum lengi í hafi.
d) *iidem* kvodu. *e*) *iidem* þótti, þætti.
f) *iidem* í höf. || yfir haf.
g) *iidem* á haustum.
h) *iidem* hætti ok atburd.
i) *iidem* tóku at lægia.
k) *iidem* atburdum. *l*) *iidem* ókyrrleik.
m) *iidem* at ydur leidez ægi, at leysa.

b) tidlig paa færde om Foraaret. || færdige mod Foraaret.
c) at være om Høsten længe i Søen.
e) synes.
f) gaae til Søes. || fare over Havet.
h) med hvilke Omstændigheder.
i) begyndede.
k) med hvilke Omstændigheder.
l) komme i Uroelighed.
m) at I ei ville kiedes ved.

ſakar eda boda edur grunna *d*) eda ſtórra ſanda; *e*) hvervetna þar ſem ſua er *) tilvarit, þá þarf þar mikla forſiá fyrir at hafa, ok eigi má þar *f*) ſidarliga *g*) tilhætta, at fara yfir ſlík hauf landa i milli *h*).

Enn þar er þu leitar eptir tíma, þá þiki mer þat ſannligaſt, at varla ſe ſidar *i*) tilhættandi yfir hauf at fara, enn i þann tíma er inngengr aundverdur October; þviat þá þegar taka hauf *k*) mikit at

eller blinde Klippers, eller Grundes, eller ſtore Sandbankers Skyld; e) alleſteds, ſiger jeg, hvor det er ſaa beſkaffent, da behøves at have ſtort Forſyn for ſig, og kan man ikke der, f) langt ud paa Aaret, g) vove til at fare over ſlige Have fra eet Land til et andet h).

Men da du ſøger efter den egentlige Tid, da ſynes mig det retteſt, at der neppe er ſildiger giørligt at i) gaae til Havs, end i den Tid, da Begyndelſen af October indgaaer; thi da ſtrax begynde Havene meget at

nimirum mare vaſtum fuerit aut vorticoſum, ſi obviæ terræ ob brevia, ſyrtes aut pulvinos, portusqve periculoſos, accedi ægre qveant, & multæ prudentiæ opus ſit, autumno adulto ſe mari committere non licet.

Determinatum autem tempus, qvando claudatur mare, & navigationibus ad peregrinas oras directis ſit abſtinendum; credo ſerius non incidere, qvam ſub ingreſſum menſis Octo-

d) CC. *Un.* & *al.* utgrunna, grynninga.
e) *iidem* þá er hverv. — at mikla forſió þarf.
*) *iidem* tilvaxit. *f*) *iidem* ſidarla.
g) *iidem* tilætla at fará.
h) *Fragmentum chartac. Univ. exempli loco hic addit:* Island er miög fiærri ödrum löndum, ok eigi áfaſt vid neitt land, ok er þangat mikit hafsmegni, ok ecki öllum timum þangat ſiglande; enn her amillum landa er minna verdt at ſigla, ſem er á mille Danmerkur ok Einglandz, eda Noregz, eda Saxlandz, eda Irlands, eda Sviaríkis; *contextus vero ſermonis non patitur ut inſeratur.*
i) CC. *Un.* tilætlandi, tilvoganda.
k) *iidem* miök.

e) da er det — at der behøves ſtor Forſynlighed.
f) ſildigen.
g) tænke til at.
h) Saaledes er Island meget langt fra andre Lande, og ikke landfaſt ved noget Land, ſaa at derhen er en ſtor Magt af Hav, og derfor ikke paa alle Tider giørligt at ſeile derhen; men her imellem Landene er mindre værdt at ſeile, ſom er imellem Danmark, og Engeland, eller Norge, eller Saxen, eller Irland, eller Sverrige.
i) tænke (vove) til at fare over Havet.

at ukyrrazt, ok vex þeirra straumur *l*) jafnan sidan æ þvi meir, er sidar er á *m*) haustit, ok nær meir sækir vetri. Enn i þann tíma er inngengur XVII. Kal. Novembris, þá tekur austanvindur at uglediazt *n*), ok þikizt vera aftignadur eptir *o*) burttekit haufot-bunadar skart gull-ligrar koronu. Þvi nærzt setur hann á haufot ser skí-þaktann *p*) hatt, ok andvarpar af þiosti miklum, sua sem syrgiandi eptir *q*) nífenginn skada. Enn þá er landsynningur lítur usagnat *r*) granna sins, þá hryggizt hann met tvofalldri sorg. Su er hans aunnr sorg, at hann hrædizt sliks *s*) rán sem austanvindr *t*) feck; enn

at oprøres, og vorer deres l) Strøm idelig siden, og det des meer, jo længer det gaaer ud paa Høsten, og jo nærmer det lakker mod Vinteren. Men i den Tid som den 16de Octobr. indgaaer, da begynder Østenvinden at n) bedrøves, og synes at være vanæret, efterat hans o) gyldne Krones Hoved-Smykkes Prydelse er borttagen fra ham. Dernæst sætter han paa sit Hoved en skyedækket p) Hat, og sukker af stor Fortrydelse, ligesom sørgende, efter en nys faaet Skade. Men da Sydostvinden seer sin Naboes r) Tungsindighed, da bedraves den med en dobbelt Sorg. Den er hans eene Sorg, at han frygter for liges s) Tab, som Østenvinden t) fik; men

Octobris, nam maria sub id tempus concitatiora redduntur, fluxusque maris eo vehementior evadit, quo plus autumni peractum est, & hyems appropinquat. Ineunte vero XVII. Cal. Nov. eurus moerorem concipiens, aureo nimirum diademate, capitis sui ornamento, privatus, pileum nubibus coopertum sibi imponit, & flens de jactura nuper facta, indignabundus mittit suspiria. Conspecta porro indignatione vicini sui, dupliti de causa contristatur vulturnus, nimirum, quod & eandem, quam eurus fecit, metuat jactu-

l) CC. *Un. & al.* stormur, vindar.
m) *iidem* hausti.
n) *iidem* yglazt, 1 *cb.* nálgazt-*male*.
o) *iidem* burttekinn haufud-bunad. || burttekning haufud bunadz.
p) *iidem* hött.
q) *iidem* nífengnum.
r) *iidem* ugledi. *s*) *iidem* megne.
t) *iidem* hefer fengit.

l) Storm, Vindene.
n) blive bister. || nærme sig.
o) Hoved-Smykke. || efter hans Hoved-Smykkes Borttagelse.
p) Kabuus.
r) Uglæde.
s) Vold.
t) haver lidt.

om geiflom, met hátídligum vingiofum, þá ſkilur hann þat giorla, at ſættir ero ſundurſlitnar, ok uppſagt allri fridargiörd, ok hryggizt hann met mykilli kvídu ſakar ufridar; fer hann i ſvartann ugledis-kyrtil, ok dregur þar yfir ſik grá-ſkíada s) kåpu, ok kaſtar ákafliga aundo met harmſamligri qvido t) ok þióſti, ſitur met ſnerkianda neſi ok þrumanda u) vörum. Enn er brádlyndur utnyrdingur ſer þungann x) hryggleik granna ſíns, ok litur ſkada ſiálfs ſins, um kveldligar fegurdir, þær er y) hann var vanadur at hafa, þá z) ſynir hann ſkiótt lunderni ſitt met ſtrídri reidi, yglir helldur hvaſsliga a) bryn, reyter

ker med høitidelige Ven-Gaver, da mærker han tilfulde, at Forliget er brudt, og al Fred opſagt, og da bedrøves han med megen Qvide for Ufredens Skyld; han iføres en ſort Sorge-Kiortel, og drager der uden over en s) graaſkyet Kappe; kaſter hæftigen ſin Aande med bedrøvelig t) Klynken og Fortrydelſe; ſidder med ſnorkende Næſe og opblæſte u) Læber. Men naar den hidſige Nordveſtvind ſeer x) ſin Naboes tunge Sorg, og erfarer ſin egen Skade paa Aftenens Skiønheder, ſom han var vant at beſidde, da z) viiſer han ſnart ſit Sindelav med en bitter Vrede, rynker ſin Øienbryn temmelig a) ſkarpt, ſnyſer haardelig b) med bragende

pacem & fœdera jam violata obſervans, pullam illico veſtem adſumit, & abollam nubibus conſitam ſuperinduit, metu adhæc & moerore obrutus, naſo ad indignationem compoſito, labiisqve tumentibus, ſedet, ſuſpirat, ſingultit. Nec fert hanc ſpeciem iracundus japix, nam conſpectio vicini moerore, jacturam veſpertinæ & ſolitæ pulchritudinis præmetuens, iratumqve animum oſtentans, ſuperciliis admodum contortis, aſperam grandinem, ſonantia altum tonitrua, horrendaqve fulgura projicit, irisqve placari neſciis minatur. Cum autem

s) CC. *Un.* grátkinnada, rauggvada, raſkada *vel* raſkqvada.
t) *al.* qvído.
u) CC. *Un.* þrattanda, frottanda, frotnanda, froſtanda, frörligum.
x) *iidem* þænna — granna ſinna.
y) *iidem* adt var hann vanr.
z) *iidem* ſnyr hann ſkiótt lunderni med.
a) *iidem & al.* hrauſtlega brun.

s) graaſkiubet, ſobret, bebræmmet.
t) Frygt.
u) vreeblabne, ſkialvende, ſtyſende, fulbeſige.
x) denne hans Naboers.
z) forandrer han ſnart ſit Sind.
a) tapperlig.

harmi hugar, met stórum *h*) regn-elum, yglir augu yfir *i*) tárdöggvo skeggi, belgir hvopta *k*) under þyck-skyiadum hiálmi, blæs af ædi mikilli met kaulldom *l*) regnskurum, leidir fram harla þyckvar *m*) bylgiur ok briostmiklar *n*) bárur met *o*) skip-giörnum ásaullum, ok bidur aullom hafstormum at usættazt ok *p*) æsaz met kappsamligri reidi.

Enn þá vestanvindur ser þat, at hanom kemur af austri ryggiligur blástur ok harmsámlig andvörp *q*), þar sem *r*) hann var ádur vanr þadan vit at taka skynondom

efter at Forliget er brudt, da hulker g) han af sit Sinds Harm med store h) Regn-Ilinger, hvæsser Øinene over i) et taardugget Skiæg, oppuster sine Kindbakker k) under en tykskyet Hielm, blæser af vældigt Raserie med kolde l) Regnbyger, opdriver meget tykke m) Søe-Reisninger og breedbrystede n) Vindbølger, med farlige o) Søestyrtninger, og befaler alle Havstorme, at blive ueenige, og rase p) med haardnakket Vrede.

Men da Vestenvinden seer det, at han faaer fra Østen en sorrigfuld Blæsen og jammerlige q) Sukke, hvorfra han tilforn r) var vant til at modtage skinnende Straaler

bus jam rescissis, frigere, mox, grandinibus & pluviis emissis, in singultus & fletum solutus, oculos, quibus barba lacrymis madens subjecta est, distorquet, & buccas, sub casside admodum nebulosa, inflat; procellis denique furenter emissis decumanos fluctus & saevas undas in altumque exsurgentes provocans, omnes in rabiem & iras concitat procellas.

Favonius porro, ubi ab oriente, unde prius coruscantes radios & solennia charisteria reportare consueverat, sibi jam flebilem halitum & luctuosa suspiria redire, ruptam pacem

h) CC. *Un.* regnglærum, elikurum.
i) *iidem & al.* med tárdöggudu, tárdauggdu, raudauggu. *k*) *al.* med.
l) CC. *Un.* reggikurum.
m) *iidem* hardar, herda-þyckvar.
n) *iidem & al.* frostmiklar.
o) *iidem* giörnum, grimmum, ulfgráum.
p) *iidem* elazt.
q) *iidem & al.* andvarpan.
r) *iidem* hanum var adr van.

g) klynker. || vifter.
h) Haglskurer (Byger).
i) med et rødsprengt. k) med.
l) Hagl-Byger. || Ilinger af Slud.
m) haarde, breedskuldrede.
n) frostfulde.
o) idelige, grumme, ulvegraae.
p) opreise Uveir-Byger.
q) jammerlig Sukken.
r) havde at haabe (vente).

liga *l*), met *m*) sniodrifno skeggi, ok gustar kalldliga *n*) met vindþrutnum nausom, eytlar augum undir hrímfrosnum *o*) brunum, snerkir kinnur undir kalldskurudu *p*) enni, hvetur hvapta met ískalldri tungu, blæs af þiósti met *q*) snióligu hrímdrifi.

Enn at sundurslitnum fridi millum þessara VIII. haufdingia, ok at al-æzt-um *r*) vindum, met *s*) stormsamligum ákefdum, þá giörizt *t*) mönnum ufært yfir hauf at *u*) fara landa imillum, med mörgum torfærum: dagur *x*) skemmizt, enn nótt

Skiæg, og puster koldelig n) med vindspændte Næseboer, skiæler med Øinene under rimfrosne Øienbryne, rynker sine Kinder under en p) koldskuret Pande, oppuster sine Kiæver med en iiskold Tunge, og blæser af Fortrydelse med sneeagtigt q) Rim-Drev.

Naar da saaledes Freden er brudt imellem disse 8 Herrer, og Vindene fuldkommelig ophidsede r) med en stormende Heftighed, da bliver det ugiørligt for Folk at u) fare over Havene fra eet Land til et andet, formedelst mange Vanskeligheder: Dagen for-kor-

minacibus, qui superciliis pruina rigentibus sunt inferiores, genas corrugat; obductam porro gelicidio frontem & truculentam caperans, buccas inflat, lingua gelu rigente & pruina sparsa nives & iras evomit.

Rupto sic inter hos octo principes fœdere, & ventis vehementer concitatis, mare impervium navigaturis evadit ob multas difficultates, nam & dies brevior evadit, nox obscu-

l) CC. *Un.* reidiliga. *m*) *al. add.* sino.

n) CC. *Un. & alii:* vindþrotnum. || under þrotnum. || med vindfrosnum. || kalldligum vindi med sinum nölum.

o) *iidem* hrimfrednum, hrimfrörnum.

p) *iidem* kalldskyado, kalldskufudo, kalldsköddo, kalldskuudu.

q) *iidem* smogleghu ræmridrifi, hreindrifi, ennjdrifi.

r) *iid.* álestum, aleystum, alostnum, olæstum.

s) *iidem & al.* stormsamligri akefd.

t) *iidem & al.* giörer. *u*) *iidem* sigla.

x) *iidem* dagr stittizt, enn nótt dimmizt.

n) under forblæste. || med vindfrosne. || koldagtig Vind med sine Næseborer.

p) koldskyet. || kolddusket. || med Kulde belagt.

q) giennemtrængende Jord-Fog.

r) aldeeles ophidsede. || slupne løse.

u) seile.

nótt myrkvizt, haf ukyrrizt, bárur styrkiazt, enn *y*) ádrickir frióſa, regn *z*) stærizt, enn stormar aukazt *a*), bodar *b*) vaxa, enn strandir finia gódra hafna, menn dasazt *c*), skip-farmi kastar, ok tínizt iduliga mikill mannfiauldi fyrir sakir ofmikillrar *d*) tilhættni; Sálir ero lagdar undir háskafamliga dóma fyrir vangiætzlu sakir ók *e*) skiótligs dauda. Nu er fyrir þvi aullum vitrum maunnom virsiáanda, at verda sidarliga í haufom staddir, þviat vit mörgum háskum er at siá, *f*) ok eigi vit einum, ef madur hættir *g*) ofmiok undir slíka tíma. Nu er fyrir þvi betur *h*) at ætla til fara medan

fortes, men Natten mørknes, Havet oprøres, Bølgerne blive stærkere, og Søestyrtningerne *y*) fryse, Regnen *z*) forstørres, men Stormene *a*) forøges, Brændingerne *b*) voxe, og Strandene nægte gode Havne, Skibsfolkene udmattes, Lasten forrykkes, og tabes idelig en stor Mængde Mennesker, for alt for stor Forvovenheds Skyld; Siælene blive underkastede farlige Domme, formedelst Uagtsomhed og *e*) en pludselig Død. Nu bør derfor alle fornuftige Folk vogte sig for, at blive sidlig paa Aaret bestædde paa Havet, thi der ere *f*) mange Farligheder at tage vare paa, og ikke een aleene, om man stoler for meget paa slige Tider. Det er derfor bedre

obſcurior, pelagus majorem in modum concitatur, vis fluctuum augetur, potulenta frigeſcunt, imbres, procellæ & undæ incrementa capiunt, litora commodos denegant portus, nautæ delaſſantur, navis onus egerit, ingensque non raro hominum numerus perit, nimium quippe audentes; animæ vero judicio formidabili ob incuriam & repentinam mortem ſubjiciuntur. Caveant igitur cordatiores viri, vergente ad finem anni tempore, per maria oberrare, nam non unum, ſed multa pericula per eam anni partem præcaveri debent: ideoque tutius eſt navigationibus operam navare, dum pars æſtatis eſt maxime opportuna,

---

y) CC. *Un.* & *al.* adryckiur (áföll) kolna.
z) *iidem* hregg.
a) *iidem* þrutna, *al.* stormr kvæikezt.
b) *al.* barur. *c*) CC. *Un.* dæsazk.
d) *iid.* & *al.* tilhætnu. *e*) *iidem* skiotleiks.
f) *iidem* enn vid. *g*) *iidem* ofmikit.
h) *iidem* tilætlat, at fara.

y) blive kolde; Ordet betyder egentlig Drikkevare, eller det som skiænkes, ventelig af Søen.
z) Uveir = Bygerne.
a) bruuse, || Stormen opvækkes.
b) Vindbølgerne. e) Dødens Hastighed.
f) flere — end een.

medan *i*) betz er sumars, at þat er van verr ef illa hlídir, medann vel er fyrir sed ok viturliga. Enn þat er víst betur enn van er *k*) at, ef þat fer vel, er *l*) heimskliga er tilrádit edur ætlat fyrir öndverdo, þóat þat hlídi stundum. *m*) Þat kalla ek viturligar tilætlat, at madur siti medan sua *n*) mikilla háska er von, ok neyti met godu *o*) hófi ok róligri hvíld um veturinn, þess sem hann aflar met starfi um sumarit, helldur enn hann *p*) egni til þess met sínu siálfrædi, at hann tíni *q*) allri þeirri aflan á lítilli *r*) stundu, er hann starfadi mædiliga til um sumarit. Enn allra mezt er fyrir siálfum

dre h) at bestemme sin Fart, medens i) der er best om Sommeren, at det ei er let at vente, at det skal gaae ulykkelig, naar der er vel og viiselig forseet. Men det gaaer vist bedre, end der er Haab k) om, om det løber vel af, som er l) daarligen besluttet eller anlagt af Begyndelsen, skiønt det stundum slaaer ind. Jeg for min Deel agter det fornuftiger gaaet til Værks, at man sidder stille, medens saa n) mange Farer ere at vente, og nyder med god o) Maade og roelig Hvile om Vinteren, det som man haver avlet med Arbeide om Sommeren, end at man, med sin Selvraadighed, skal stiile til p) det, at han paa en liden Stund skal tabe

tuna, nam rebus interea gerendis si bene prospiciatur, certe contra omnium exspectationem accidit, si male cesserint: ast si res illi bene succedit (quod tamen subinde usu venit) qui temere illam aggressus fuerit, felicior profecto est, quam initio prævideri potuit. Prudentis igitur est, me judice, domi se continere, dum tanta pericula sunt metuenda, & hiberno tempore iis justo modo & quiete frui, quæ labore suo per æstatem acquisivit, multoque satius hanc vitæ rationem inire, quam prava licentia seductus, horula perdas, quod æstivo tempore nactus fueris. Imprimis autem vitæ suæ cura habenda est, nam

i) CC. *Un.* hátt. *k*) *iidem* til.
l) *iidem* heimsliga er tilætlat.
m) *iidem* ok kalla ek þat.
n) *iiem* storra.
o) *iidem* vinstilli. *p*) *iidem & al.* efni.
q) *iidem* allra þeirra afla.
r) *iidem & al.* ríd.

h) beder betænkt, at fare.
i) det er høi Sommers Tid.
k) til.
l) taabelig.
n) store.
o) Opførsel med Folk.
p) lave det saa for sig.

um ser at siá, þviat hann aflar alldrei sidan, ef sua s) illa ber til, at hann fylgir tioni siálfur.

Nu er þetta t) vel rádit, at ek jók spurning mína i næsto rædu, þviat ek hefi bædi fengit af ydur u) sidan frodleg svaur ok þó afar nytsamlig, aullum þeim, er vit hafa til at skilia, ok ser i nyt færa þessa luti, er nu hafi þer umrædt; fyrir þvi vil ek bidia ydur enn, at þer x) talit met nockorum ordum um þat, hversu snemma y) á vor ydur þyki tilhætrandi vera z) i hauf at fara landa ámillum, met ákvednum tíma, eptir þvi sem

tabe al den Vinding, som man om Sommeren arbeidede saa møisommelig for. Det allerstørste er dog at see for sig selv, thi man vinder aldrig siden, om det træffer saa uheldig, at han selv tabes tillige med sit Gods.

Det var ret vel betænkt, at jeg i næst forrige Samtale fortsatte mit Spørsmaal, thi jeg haver siden faaet af Eder u) saadanne Svar, som baade ere lærerige, og tillige overmaade nyttige for alle dem, som have Forstand til at indsee og føre sig disse Ting til Nytte, som I nu have talet om. Derfor vil jeg endnu bede Eder, at I x) taler med nogle Ord om det, hvor tidlig paa Foraaret Eder synes giørligt, at gaae z) til Søes, fra eet Land til et andet, og det med bestemt Tid,

nam nunquam is, qui amissis opibus simul jacturam sui facit, cumulandis amplius opibus vacare poterit.

Bene profecto mihi jam consuluisse videor, quod in proximo colloquio multiplicandis quæstionibus inhæsi, nam & doctior evasi & docta responsa obtinui, iis imprimis utilia, qui & intelligunt, & in suos usus, quæ protulisti, transferre norunt: igitur nunc, quemadmodum & superius feci, indigites, quæso, quando primum verno tempore mare

s) CC. *Un.* ber at illa.
t) *alii:* þvi.
u) CC. *Un.* frodleiks ord ok svaur. *al.* frodleik enda fród svör sidan.
x) *iidem* látit — mer skiliazt.
y) *iidem* um varit.
z) *iidem* yfir haf.

u) lærerige Ord og Svar. || Underviisning og lærerige Svar.
x) lader mig — faae Kundskab.
z) over Havet.

sem ek beiddunzt i hinni fyrri rædo ok spurningo.

Flezt aull hauf fyrir utan hin stærstu *a*) hauf, er mönnum vel tilhættanda yfir at fara i *b*) þann tima, er andverdr Aprilis gengr inn; þviat i þann tima er inngengur XVII. Kal. Aprilis, þá tognar *c*) dagur, sól vex, enn *d*) nætur skemmazt, nordanvindur fægir *e*) vægiliga anlit himins met svalri ok lettri vedurblaku *f*), ok sópar burt alla illvidris-klacka *g*) ruglanda *h*) skys, ok beidizt nyrrar sættargiordar, met blídri eptirleitan, ok setiazt þá á *i*) nyia leik grid allra vinda á millum, þviat þá girnazt þeir allir at taka

Tid, ligesom jeg begiærede i den forrige Tale og Spørsmaal.

De allerfleeste Have, foruden de a) største, er det vel giørligt at fare paa, i den Tid som b) Begyndelsen af April Maaned indgaaer, thi i den Tid som den 16 Martii indgaaer, da længes Dagen, Solen bliver høiere, men d) Nætterne aftage, Nordenvinden renser e) sagteligen Himmelens Ansigt med en sval og sagte Kuling, og bortfeier alle det blandede Skyes g) Uveir-Stotter h), samt begiærer nyt Forliig med en venlig Forestilling, og sluttes da paa nye Stilstand imellem alle Vinde, thi da ønske de alle at tage sig Hvile efter en fortrædelig k) Vrede og møisom-

mare sit tentandum regiones dissitas lustraturis, statumque tempus simul indigites.

Plurima, vastissimis illis exceptis, maria tuto a navigatoribus tentari queunt Aprili ineunte; nam circa XVII. Cal. Apr. sole ad nostrum zenith ascendente, crescit dies, noctes breviantur, & boreas leni & refrigerante aura perturbatas nubium moles dispellit, serenumque cælum reddit, amica porro petitione ad novam pacem ineundam invitat, unde in nova iterum fædera coëunt venti, quietem post vehementes iras flabraque molesta optantes,

a) CC. *Un.* & *al.* sterku.
b) *iidem* & *al.* VII. Kal.
c) *iidem* tognazt.
d) *iidem* nott skemmizk.
e) *iid.* vegliga.
f) *iidem* vindblöku, blöku.
g) *iidem* & *al.* backa, bálka.
h) *al. male:* skina.
i) CC. *Un.* á nyiann leik, || á nyia leika gridar.

a) stærke.
b) den 26 Martii.
d) Natten forkortes.
e) ypperlig.
g) Skins.
h) Bakker, Vaage, Skandser.
k) modig. || møisommelig.

taka hvíld eptir mödliga *k*) reidi ok erfidligann blástur, ok samtengizt þá annat sinn ny sætt þeirra á *l*) medal, eptir því sem fyrr var sagt, þá er um þeirra sættargiord var *m*) rædt, mínka *n*) regnskurir, bárur lægiazt, áfaull mínka, ok dvinar *o*) allur *p*) þroti þiótanda hafs, ok *q*) letta allir stormar, kemur ro eptir hvildarlaust rót. Nu hef ek giört sem þu beiddizt, ok synt þer hvarntveggia tíma met ákvædum *r*), bædi um haustum ok um vorum *s*), nær mer syndizt *t*) rádúligazt at fara yfir hafs háska. Sua hefi ek oc þá tíma þer kunna giörsa, er mer þykia

sommelig Blæsen, og knyttes da anden gang nye Foreening imellem dem, paa den Maade som før blev sagt, da man talede om deres Foreening; Regnbygerne n) formindskes, Vindbølgerne lægge sig, Søestyrtningerne sagtes, og al det brølende Havs Brusen o.p) svinder, og alle Storme q) lettes, saa der kommer en Stilhed efter denne uroelige Omvæltelse. Nu haver jeg giort som du begiærede, og viist dig begge Slags Tider, med fastsatte Bestemmelser r), baade s) for Høst og Vaar, naar mig syntes raadeligst t), at fare over Havets Farligheder. Saa haver jeg og giort dig bekiendte de Tider, som mig synes

tantes, & novo pacto stabilito, cujus supra mentionem fecimus, concordes evadunt. Hinc imbribus desinentibus, fluctibus sedatis, tumore maris represso exsæviunt strobili, & post continuos æstuantis maris motus malacia redeunt. Tuis jam petitis faciens utcunque satis, quid de autumnali & verno tempore sentiam indicavi, utriusque partes determinavi, quæ tum navigationibus tum quieti domi impetrandæ videntur potissimum inservire:

k) CC. *Un.* & *al.* modliga, mædiliga, mædaliga.
l) *iidem* imillum. *m*) *iidem* talat.
n) *iidem* letta, lettazt. *male:* letia regnskurum.
o) *iidem* svenar, svinar, sviar, siatnar.
p) *iidem* & *al.* allt þroti. || allr sumar þusti.
q) *iidem* leita aller stormar (straumar) hvildar epter rólaust ervide (rolausa reidi ok erfide). *r*) *iidem* akvedinni stund.
s) *iidem* & *al.* um (á) haustit ok um vor.
t) *iidem* radlikt fyrir.

n) afsættes, holde op.
o. p) Pusten giver efter.
q) (Strømme) søge Hvile efter uroeligt Arbeide (uroelig Vrede og Arbeide).
r) navngiven Stund.
s) om Høsten og om Vaaren.
t) raadeligt for ɔ: vel forseet.

þykia helldur *u*) til hvílda fallner enn fara. Markat *x*) hefi ok met nockorum ordum fyrir þer birting *y*) lopts, ok þau endimaurk *z*) er skóput ero i *a*) himninum, hvartveggia þau, *b*) er torfærilig ero, ok sua hin er fær ero, ok undir má bua. Ok ef þu mant alla þessa luti inniliga, er nu hefi ek rædda fyrir þer, þá munni eigi vera met ufródum farmönnum taldur, *c*) ef þu villt þessarar iþrottar freista. Nu er rád at festa vel alla þessa hluti i hug *d*) þer fyrst, er nu hefer þu heyrda, enn sidan er kostur at spyria fleyra ef þer synizt.

synes meer skikkede u) til Roelighed end Reiser. Jeg haver og med nogle Ord bestemmet x) for dig Himmelens y) Lysning, og de Endemerker z), som ere satte i a) Himmelen, baade de, b) der ere vanskelige, som og hine, der ere taalelige, og som man kan boe under. Og om du nøie erindrer alle disse Ting, som jeg nu haver talt om for dig, da skal du ikke blive regnet iblant de ukyndige Søemænd, om du vil c) forsøge denne Haandtering. Derfor er mit Raad, at d) du for det første fæster dig vel i Tanke alle disse Ting, som du haver nu hørt, men siden haver du Frihed at spørge om fleere, om dig saa synes.

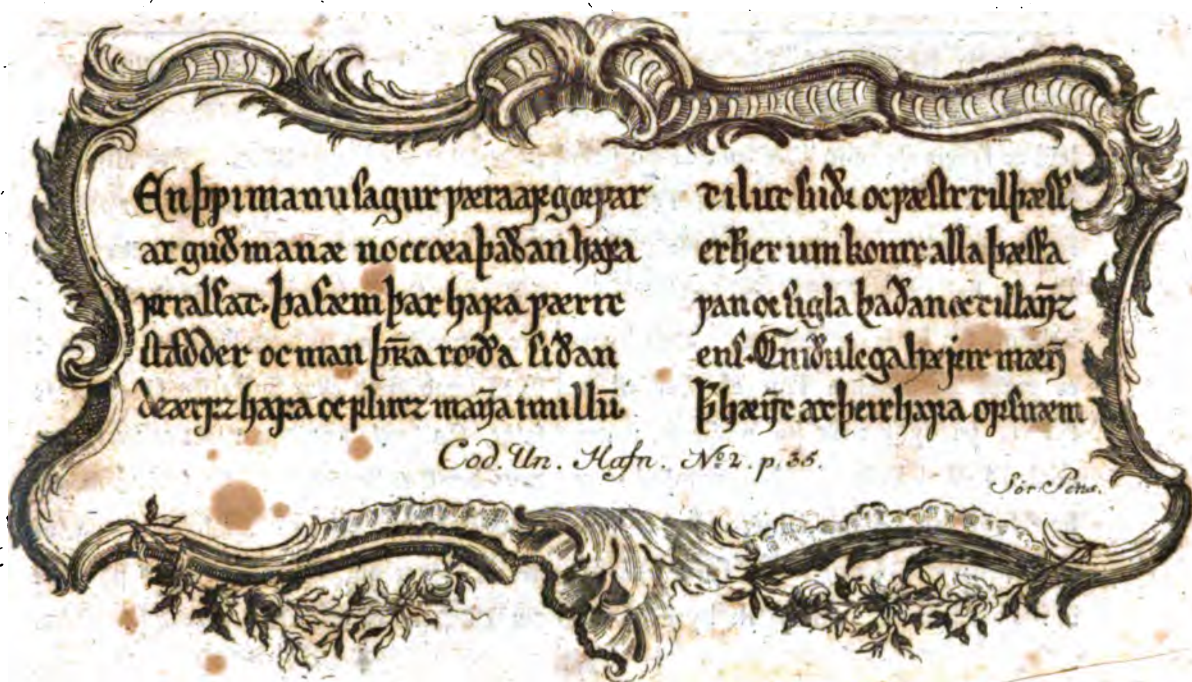
A enum | I den

vire: Indicavi præterea, nonnullis adhibitis verbis, qua cælum ratione collustretur, & quæ cæli regiones sint, sub quibus vel habitari vel non habitari possit. Si itaque omnia hæc memoriæ penitus infixa habes, nisi arti navigandi operam dederis, imperitis navigatoribus nequaquam adnumeraberis. E re tua porro foret, si quæ jam audisti memoriæ primum fideli mandes, deinceps autem dabitur tibi copia, de aliis quoque rebus interrogandi, si lubet.

Cum

u) CC. *Un.* vera til hvilldar fallner enn til ferda. *al.* til hvilda hæfa oc falla enn fara.
x) *al.* merkt.
y) CC. *Un.* & *al.* birging, berging, breiting.
z) *iidem* ændimærki, er skipad (skiput).
a) *iidem* himnum, heiminum.
b) *iidem* er fær ero, ok hin er torfær ero.
c) *iidem* þó at þu villt þeirrar iþrottar leita.
d) *iidem* ser.

u) at passe og skikke sig til Hvile end Søereiser.
x) mærket, sagt dig Mærker paa.
y) Luftens Formørkelse, Omvexling.
z) Grændse-Skiel, Afdeelinger.
a) Verden.
b) som ere taalelige, og de som ere besværlige.
c) slaae dig til.
d) fæste sig vel i Minde.

A enum *e)* nærsta fundi, er ek var á tali vit ydur, Herra! þá heyrda ek af ydar munni spakliga rædo ok nytsamliga, hveriom er nema vill, *f)* til þeirrar iþrottar, er su ræda var umgiaur, ok hefi ek þá rædu sidan hugleidda, ok vænti ek, at ek muni *g)* miök hugfest hafa til minnis flezta

I den e) næste Samling, da jeg var i Samtale med Eder, min Herre! da hørde jeg af Eders Mund en fornuftig og nyttig Tale, for hvem der vil f) lægge sig efter den Haandtering, som den Tale var anstillet om, og haver jeg siden eftertænkt den Tale, og troer jeg, at jeg g) noksom haver indprentet mig

Cum proxima vice tecum, Domine! colloqvebar, sapientes æqve ac utiles ex ore tuo hausi sermones; qvos deinde mecum perpendi, &, ni fallor, tantum non omnia, qvæ attulisti, memoriæ mandavi, licet ignorem, qvo successu eadem in meos usus convertam: nihi o-

e) CC. *Un.* sidarzta eda.
f) *iidem* þær iþrotter. || til þeirra iþrotta.
g) *iidem* vel.

e) sidste eller.
f) lære de Kunster. || sanke sig Indsigt til de Kunster. g) vel, tilbørlig.

flezta alla þá luti, er þar var umtalat, hveria giæfo sem *h*) ek ber til fram á leid at fylgia *i*); enn *k*) æ munda þó þess þurfa, at ek, sem hver annar, fylgi þvi aullo, er ek verd gódz áskynia; enda *l*) ero þeir vænni til, er hugleida *m*), helldur enn hinir, er gleyma. Enn hveria giæfu edr audnu sem ek ber til at fylgia, þá fysir mik þó miök at nema, medan þess er kostur. Nu met þvi *n*) at þeir lutir ero þó enn i hug mer, er mik fysir at spyria, þá *o*) vil ek fyrri *p*) leyfis bidia til rædu, enn *q*) ek byri þá luti er

mig til Erindring de allerfleeste Ting, som der bleve omtalte, hvad Lykke jeg kan have til at følge det i) fremdeles. For alting k) vil vel det behøves, at jeg, som enhver anden, følger alt det gode, som jeg bliver underrettet om; dog l) er altid meere Haab om dem, der eftertænke m), end om hine, der glemme. Men hvad Held eller Lykke jeg faaer til at følge, saa lyster mig dog meget at lære, medens dertil er Leilighed. Efterdi nu nogle Ting staae mig endnu i Tanke, som mig lyster at spørge om, da vil jeg forud p) bede om Tilladelse til Samtale, førend jeg q) begyn-

nihilominus, ut meo fere arbitrio, forte opus, ego, quemadmodum & omnes alii, utilium veritatum non desererem viam, de iis qvippe melior spes foveri potest, qvi salubribus præceptis animum instruunt, quam qvi eadem negligunt. Quicqvid sit, cum discendi occasio jam adsit, eandem arripere admodum cupio. Igitur, quoniam sunt adhæc nonnulla, quæ animo meo obversantur, & de qvibus sciscitari placet, veniam rogo, ut ordiri

h) CC.*Un*. er.
i) *iidem add.* vel öllu.
k) *iidem & alii:* ec munde þo þess þurfa, sem hverr annarra, at fylgia vel allu þvi er madr (mer) verdr.
l) *iidem* ero oc vænni þeir til.
m) *al.* hugleggia.
n) CC.*Un*. enn nu ero enn.
o) *iidem* ok.
p) *iidem* bidia leyfis blídlega.
q) *iidem* enn spyria. || enn ek vil rædu byria um.

i) altsammen vel.
k) jeg kunde vel behøve det, som enhver anden, at følge vel alt det som man (jeg) bliver.
l) der er og meere at vente af dem.
m) lægge paa Hierte.
p) ydmygeligen, venligen.
q) end jeg spørger. || end jeg vil begynde min Tale om.

er mik forvitnar, enn sidan vænta ansvara, er ek hefi mína rædu *r*) framflutta.

Þár er nærst ræddum vid um kaupmanna *s*) líf edur atferdir, þá ætla ek at *t*) ver hausum getit þeirra lutá fleztra, er þar var mest naudsyn um *u*) at ræda, ok þess vænti ek, at sá madur man eigi illa hættinn *x*) i atferd sinni, er þat vardveitir vel i alla stadi, er þá var umrædt. Enn ef þik forvitnar oc fyser *y*) enn nockut framar þar um at spyria, þá vil ek blídliga svara ef ek kann; ok þó at þu vilir byria adra rædo, þá vil ek giarnan svara, ef ek hefi fródleik til, ok skaltu i leyfi spyria slíks er þik fysir, enn

gynder paa de Ting, som jeg haver Lyst til at vide, men siden vente Svar, naar jeg haver fremført min Tale.

Da vi sidst talede om Handelsmænds Levemaade s) eller Opførsel, da tænker jeg, at vi have t) nævnt de allerfleeste Ting, som der var i den Sag meest nødvendigt at tale om, saa at jeg haaber, at den Mand ei vil blive x) ilde skikket i sin Opførsel, som i alle Maader bevarer det vel, som da blev omtalt. Men om du længes og lystes y) endnu noget videre at spørge derom, da vil jeg svare venligen om jeg kan. Og om du end vil begynde en anden Tale, da vil jeg gierne svare, om jeg haver Kundskab dertil; og maae du derfor med min Tilladelse spørge om hvad dig lyster

ordiri ab illis rebus, quæ ulteriorem disquisitionem mereri videntur, mihi propositarum quæstionum exspectanti enodationem liceat.

Proxime cum de mercatorum artibus & navigationibus verba fecimus me rerum maxime necessariarum mentionem fecisse credo, unde imperitum aut ineptum minime dixerim, qui easdem ex asse tenet. Si plurium autem notitiæ vel indaginis flagres desiderio, quamvis alio spectantium, permitto ut de iisdem posthac sciscitaris; dabo etiam, comi-

r) CC. *Un.* flutta.
s) *iidem* lifi, atferdi.
t) *iidem* vit minntuna. || vit munum hafa getit.
u) *iidem* á.
x) *iidem* heitinn (latinn) i atferdum sinum.
y) *iidem* þo nockut þar um at ræda fleyra.

s) Levnet, Omgang.
t) vi erindrede. || at vi maae have mældet om.
x) ilde udraabt (anseet).
y) det uagtet at tale noget meere derom.

enn flíkt verdur til anfvara af minni hendi, fem Gud gefur efni til.

Þá rædu er nærst heyrda ek ydur z) fegia um kaupmanna iþróttir, þá var hun met a) glöggvara frodleik framflutt í fvörum enn i fpurning b), ok vil ek nu þá rædu láta hvilazt. Nu met þvi ek ætla þeirrar iþróttar at freista met ydru c) lofi, þá kan þat d) at vera, at miök langt verdi millum ockarra funda; enn ef ek em ydur fiarri, þá er eingi e) koftur at ek megi ydvars ráds at-leita þó at ek villda, ef hugur minn girntizt f) nockors annars ráds ok iþrottar, enn vera kaupmadur. Enn þo at vit finn-

lyster, men fra min Side skal det blive til Svar, som Gud giver Formue til.

Den Tale, som jeg næste gang hørde Eder føre, om Handelsmænds Levemaade, den blev fremført med a) kiendeligere Lærdom i Svar end i Spørsmaal, og vil jeg nu lade den Tale standse. Og da jeg haver i Sinde at forsøge den Haandtering, med Eders Tilladelse, da kan det d) hænde, at der bliver alt for langt imellem vore Samlinger. Men om jeg er langt fra Eder, da er ingen e) Leilighed, at jeg skal kunne søge Eders Raad, skiønt jeg end vilde, om mit Sind kunde falde paa noget f) andet Anslag og Levemaade, end at være Kiøbmand. Men om

comitate & qua polleo eruditione, pro virium a Deo concessarum modulo, responsa.

Quæ proxima jam vice de mercatorum artibus dicta sunt, in responsis accuratius & sapientius a te datis, quam in quæstionibus prolata erant, prolixioremque de ea re sermonem non requiro. Cum autem mercaturæ exercendæ, bona tua venia, memet addicere velim, post longum forte temporis intervallum demum conveniemus, & cum interea ad te non pateat aditus, nec tecum colloqui possim, aliasque forsan quam institorum artes addiscere voluero, prudentiæ consentaneum videtur, si de illis sciscitor, quorum notitia mea jam

z) CC. *Un.* ræda. *a*) *iidem* nægra.
b) *al.* fpurningum.
c) CC. *Un.* leyfi. *d*) *iidem* & *al.* veita.
e) *iidem* van, at ec ægi coft ydars rads (ydvarrar rædu) at leita.
f) *iidem* nockut annarar iþrottar, helldr enn kaupmanna iþrotter.

a) overflødigere, fuldkomnere.
d) falde ind, treffe.
e) intet Haab om, at jeg kan faae Leilighed at søge Eders Raad (Eders Samtale).
f) nogen anden Kunst, end Kiøbmandskab (Kiøbmænds Idrætter).

finnunzt heldir at Guds vilia, þa synizt mer þó vel rádit, at ek spyrí þeirra luta, er *g*) forvitni mín beidizt, medan ek *h*) á vísann kost til urlausnar. Enn fyrir því er allra skyldazt at nema ukunna luti, medan er þess er kostur, at eigi er víst, *i*) at þá se kostur at spyria ukunnra luta, er víst þætti naudsyn at forvitnazt. Nu ef sua kann at atberazt, at mer *k*) verdr kunnugur kaupmanna sidur edur ukunnra landa heimanför, ok fysir mik til Kongs at fara, ok fiá þar meira ágiæti i sidum, enn i kaupfaurum sá ek, þá villda ek giarnan her heima nema af ydur þá sidu, sem *l*) i Kongs fauroneyti væri nytsamligaster *m*) at

om vi end træffes friske og vel ved Guds Forsyn, da synes mig dog vel overlagt, at jeg spørger om de Ting, som g) min Nysgierrighed attraaer, medens jeg haver h) vis Leilighed til deres Opløsning. Men derfor er allermeest tilbørligt at lære ubekiendte Ting medens dertil er Leilighed, at det ei er vist, i) at der da skal blive Leilighed at spørge om samme, naar det kunde agtes meest nødvendigt at udforske dem. Nu om saa kan hænde, at k) mig bliver bekiendt Handelsmænds Levemaade, eller Fart paa ubekiendte Lande, og jeg faaer Lyst til at gaae til et Hof, og see der en større Ypperlighed i Sæder, end den jeg saae paa mine Handels-Reiser, da vilde jeg gierne lære af Eder her hiemme de Sæder, som

jam flagrat curiositas, dum solidam resolutionem exspectare licet, quamvis olim, si Deo ita visum fuerit, tui detur copia; ansa enim quoties datur, aliquid boni addiscendi vel ideo negligenda neutiquam erit, quod incertum sit, num detur futuro tempore similis vel aeque facilis occasio acquirendi ignotarum rerum notitiam, quando eadem notitia maxime necessaria est. Si igitur mercatoriae artis gnarus, regionumque exoticarum aliquali cognitione instructus Regis cujusdam satellitio adscribi cuperem, morum ibidem majorem conspecturus elegantiam, quam vidi, cum mercaturae operam dederam, vellem ex te discere mores,

g) CC. *Un*, mik forvitnar.
h) *iidem* se sva vissann.
i) *iidem* hvart þa er costr at spyria, er víst.
k) *iidem* taka at kynnazt kaupmanna sider, edá allra. *l*) *iidem* er.
m) *iidem* naudsynleger.

g) mig lyster at vide.
h) seer saa.
i) om der kan falde Leilighed til at spørge, naar det vist (allermeest).
k) Handelsmænds Sæder, eller Fart paa alle Lande, begynde at blive mig bekiendte.

at kunna, þó at eigi se sua víst, at ek þurfa þar til at taka. Enn ef ydur synizt eigi slík forvitni þarflaus *n*), þá villda ek at þer giordur mik fródann *o*) af þeim sidum, er *p*) nu hefi ek umrædt.

Eigi má þat þarfleysu *q*) kalla, at forvitnazt þá sidu, er met Kongi ero ok hafa þarf, fyrir þvi at þar er upphaf allra godra sida ok *r*) kurteisi, ef eptir þvi fer, sem skylldi, ok *s*) fornt er upphaf til; enn þó er varla *t*) sem einfaldur se sidur met Kongi, þviat þar ero margfalldar þiónustur ok embætti, ok ero *u*) þeir flestir allir i minni sidargiætslo

som kunde være m) de nyttigste at vide i en Konges Selskab, skiønt det ikke er saa aldeles vist, at jeg skal behøve at bruge dem. Om Eder da ei synes slig Nysgierrighed n) unyttig, da ønskede jeg, at I vilde giøre mig klog o) paa de Sæder, som p) jeg nu haver talt om.

Det kan vist ikke kaldes q) en unyttig Ting, at udforske de Sæder, som ere og behøve at haves hos Konger, efterdi der er Ophavet til alle gode Sæder og r) Artighed, om det gaaer efter det, som burde være, og som s) den gamle Indretning var; Men dog er det ikke just som Sæderne ved Hoffet skulde være alle af eet Slags, thi der ere mange Slags Tienester og Embeder, og ere u) især de

mores, qui in comitatu Regio necessarii sunt, quamvis incertum sit, illisne unquam adsuefieri habeam opus: quare si hæc mea percontatio non inutilis tibi videtur, fac quasi morum aulicorum gnarus evadam.

Nequaquam inutile putes de moribus aulicis sciscitari, nam aula, si res justo modo se habeat & antiquam exprimat probitatem, morum quorumcunque bonorum & omnis elegantiæ primaria sedes haberi meretur; nec tamen una vivendi ratio; nam varia sunt mini-

n) CC. *Un.* þarflausa, þarfleysa.
o) *iidem* at þeim. || þadan at sidum.
p) *iidem* sem Konge eru þecker, ok nu.
q) *iidem* þarflausu, þarfleysu.
r) *iidem* hæversku.
s) *iidem* helzt.
t) *iidem* at einfaldir seu sider.
u) *iidem* flestar allar med þeim minnum merkium, sem lægri flettar ero.

m) nødvendige.
n) at være en Unyttighed.
o) om de (det Slags) Sæder.
p) som ere en Konge behagelige, og jeg nu.
q) nogen Unyttighed.
r) Høviskhed.
s) Indretningen fornemmelig er stiftet paa.
u) de allerfleeste af dem med des mindre Agtsomhed, som de ere af ringere Grad.

giætzlo er minni ero i þiónustu. Ok þeir er ágiætir ero i þiónustu, þá x) skilur þá þó á mikit um sidu edur um y) medferdir, ok er þvi verr, at optazt verda þeir færri, z) er vardveita hina beztu sidu, helldur a) enn hinir, er medal- b) sidar-menn ero edur varla sua. Nu veit ek eigi c) hverra sido er þik fyser edr forvitnar, þeirra er beztir sidarmenn ero, edur hinna, er fleiri verda ser saman.

Þat mundi mer vel gegna, ok hveriom audrom þeim, er forvitnaz um ukunna luti d), hvert sem þat er e) sid-arnám

de fleeste af dem forbundne til mindre Agtsomhed i Sæder, som ere ringere i Værdighed; og de som ere ypperlige i Værdighed, ere x) dog meget mislige i deres Sæder og y) Opførsel; saa at det er des værre, at de som oftest blive færre, der z) bevare de beste Sæder, a) end hine, som ere kun middelmaadige i deres Sæder, eller neppe det eengang. Nu veed jeg ikke c) hvilkes Sæder du haver Lyst til, eller est begierlig efter at vide, deres, der ere de beste i deres Sæder, eller hines, der blive de fleeste.

Det vil blive det gavnligste baade for mig og enhver anden, som vil udforske ubekiendte d) Ting, enten det e) er Sædelære, eller

ministeria & dignitates: quo minore autem quis officio fungitur, eo fere morum observantia distrahitur minore: qui amplioribus officiis præsunt morum decentia multum etiam inter se differunt, &, proh dolor! pauciores sunt qui optimos mores exprimunt, quam qui mediocri vel minus quam mediocri morum honestati vacant. Quales jam mores sciscitteris, num optimos illos, an vero quos plurimi exprimunt, ignoro.

Valde proficuum mihi reliquisque omnibus, qui de doctrina morali aut alia scientia,

x) OG. *Un.* skilur þá enn mikit.
y) *iidem & al.* atferdi, atferdir.
z) *iidem* at vel geimi.
a) *iidem* finnaz þeir fleiri, sem i medallagi ero. b) *iidem* sidamenn.
c) *iidem* hvert þig forvitnar um hina beztu sidu þeirra Kongsmanna. d) *iidem* sidu.
e) *iidem & al.* helldur um sidanam eda um annan frodleik.

x) endda.
y) Omgang, Behandling.
z) giemme vel.
a) men meget meere befindes de at være fleere, som ere.
c) om du er begierlig efter at vide de beste Sæder, nemlig de Hofmænds. d) Sæder.
e) angaaer Sædelæren, eller nogen anden Videnskab.

arnám edur annar frôdleikur, at hver næmi þat, er betz f) væri ok nytsamligazt, þviat þeir eru færi meistararnir er þat kunni at kenna, g) ok allt er þat oc tornæmara at kenna ok nema, enn hitt, er fánytt er, edur mer aulla h) aungvo nytt. Nu met þvi at ek heyri þat, at á hverotveggio man grein vera, á þiónustu manna i), ok svá á siddum i k) hird Konungs, þá vil ek nu þess bidia, at þer giörit mer l) kunna alla þá skipun, er þar er, ok skírit fyrir mer, hver grein á þiónustu m) er, edur hvat hverri þiónustu n) fylgir; svá ok um o) sidu, hverier þeir ero, p) er ydur

eller anden Kundskab, at enhver lærde det, som f) var det beste og nyttigste; thi baade ere de Læremestere kun faa, som kunne underviise deri; alt det er og vanskeligere baade at lære fra sig og fatte, end hint, som er lidet nyttigt, eller aldeeles unyttigt. Efterdi jeg nu hører, at der maa være Forskiel paa begge Deele, paa de i) Folkes Tienester, og paa de Sæder, som høre til k) en Konges Hof; da vil jeg nu bede Eder, at I giører mig bekiendt l) al den Indretning som der er, og forklarer for mig, hvad Forskiel der er paa Hof-Tieneste m); eller hvad n) hver Tieneste medfører; som og om o) Sæderne, hvilke de ere, som Eder synes gode, og visselig

tia, quam prius ignorant, percontentur; quod optimum esset & utilissimum addiscere, nam pauciores sunt, qui idem doceant magistri, & non tam facile docetur & discitur, ac quod parvæ vel nullius utilitatis est. Cum vero audiam varia esse aulicorum officia & mores diversos, mihi, quæso, notum facias omne quod in aulicis negotiis observari debet, & distincte exponas; quæ differentia sit officiorum, & in officiis fungendis quas artes adhibere deceat; adhæc, quinam sint mores, quos putas optimos & maxime necessarios

f) CC. Ua. bæri, ok nytsamligaz (naudsynligaz) væri. || bezt stendr ok nytsamligt er.
g) iidem er ok þat allt. h) iidem ónytt.
i) iidem þionustumönnum.
k) iidem Konga hirdum.
l) iidem nu kunnikt skipan þa. || kunna alla luti um þá skipan. m) iid. þionustom.
n) iid. fat fylgiar o) al. sidur. CC. Ua. ecki sidur, hverir sider þar eru. p) CC. Ua. at.

f) han helst burde, og kunde være det nyttigste (nødvendigste). || som anstaaer ham best, og som er nyttigt.
i) Betienter. k) Kongers.
l) bekiendte alle Ting om den Forfatning.
m) paa Hof-Tienester.
n) der bør følge med.
o) Fremfærdingerne: || og ikke mindre, hvilke Sæder der ere.

ydur synazt gódir, ok víst naudsynligir at nema, þeim er Kongi vill met sæmd þióna, eda sua ok hverir víst ero *q*) vidrsiánndi ok hamnandi ef madur vil *r*) sidar-madur heita. Ok leita ek þvi sua vandliga *s*) eptir þessari rædu, at ek hefi sed marga þá menn koma *t*) ur Kóngs fauro-neyti, er ek hefi giorla athugat þeirra *u*) sidu, ok *x*) hafa þeir synzt mer fleztir allir þvi nær kurteisir edur varla sua, sem hinir, er alldrei komo til hirdar. Nu veit ek eigi hvart er helldur er, at ek kann *y*) eigi skyn á hvat *z*) kurteisi er, eda hvert er sua sem mer hefer þetta synzt.

lig nødvendige at lære, for den, som vil med Ære tiene en Konge; eller og tvertimod, hvilke man bør vogte sig for, og afskye, om man vil have Navn af en r) sædelig Mand. Og søger jeg derfor saa indstændig efter denne Oplysning, at jeg haver seet mange af de Mænd komme fra t) en Konges Selskab, hvis Sæder jeg haver nøie givet Agt paa, og x) ere da de allerfleeste af dem forekomne mig ikkun saa omtrent artige, eller neppe saa, som hine, der aldrig kom til Hove. Nu veed jeg ikke, hvilket helst er, at jeg y) ei haver Forstand paa, z) hvad Artighed er, eller om dette er saaledes, som det er kommet mig for.

sarios unicuique, qui cum honore Regi suo ministrare cupit, & quinam sint, a quibus caveant & abstineant, quotquot bene morati esse volunt. Ut sollicite de his interrogo, ita luculentum expeto responsum; nam multos ex satellitio Regum deprehendi, quorum mores aeque vel minus elegantes mihi, adhibito examine, videntur, quam eorum, qui aulicis nunquam adscripti fuerunt, nescio, ob eamne caussam, quod me lateat, quid morum elegantia sit, vel quod rem acu satis accurate tetigerim.

q) CC. *Un.* & *al.* vidsidandi.

r) *iidem* sida-madr, sidarsamur, sidsamr. *al.* sidprudr, hæverskr. *s*) 1 *cb.* undarliga *mak.*

t) CC. *Un.* af Kongs garde. *u*) *iid.* sidum.

x) *iidem* ok hefer mer sua synzt, at þeir se flester þvi næst hæversker reknader. *al.* flester aller synzt litt frabrugdner til hæversku.

y) *iidem* ænga skyn. || ecki skynia.

z) *iidem* hvert hæverska.

r) sædsom, velartet, pyntelig i Sæder, hovisk.

t) Hoffet.

x) haver det syntes mig saaledes, at de fleeste af dem ere skiønne regnede for artige, omtrent i den samme Grad. || have da de allerfleeste syntes meget lidet fordeelagtige i Artighed.

y) haver ingen Skiønsomhed. || kan ikke skiønne.

z) om noget er Artighed.

Ef

Om

Aulico

Ef þer verdur þess audit at koma til hirdar, þá þarftu þat at varazt, er þá hendir, er sidlausir koma til hirdar, ok *a*) hæveskulausir koma frá hird, ef þu villt bædi heita sidgódur ok hæveskur. Enn met þvi at þu hefer eptirleitat, hver grein *b*) á er þiónustum edur sidum i Kongs hird, þá scal þat nu skíra fyrir þer, ok sua hvat þeim veldur, er uhæveskir koma þadan ok illa sidadir. Þvi *c*) er likt ef skynlaus madur fer til hirdar, sem ufródur madur *d*) fari til Jorsala, edur skilningarlaus komi i góđann skóla. Ef ufródr madur fer til Jorsala, þa truir hann siálfur, at hann se fródur, ok segir margt ífrá sinni *e*) ferd, ok þat *f*) flezt, er fródum manni

Om du oplever det, at komme til Hove, da behøver du at vare dig for det, som hændes dem, der komme til Hoffet uden Sæder, og fra Hoffet uden a) Artighed, om du vil baade kaldes sædelig og artig. Men efterdi du haver efterforsket, hvad Forskiel der er paa Tienester eller Sæder ved en Konges Hof, da skal jeg nu først forklare det for dig, saa og hvad dem hindrer, som komme derfra uartige og usædelige. Naar en uforstandig Mand begiver sig til Hove, saa er det ligesom naar en vankundig d) reiser til Jerusalem, eller en Tosse kommer i en god Skole. Om en vankundig Mand drager til Jerusalem, da troer han selv, at han er vel oplyst, og fortæller mange Ting om sin Reise e) og f) meest af det Slags, som synes

Aulico si forte ministerio admoveris, ea velim caveas, quæ accidere solent novis aulicis male moratis, qui aula relicta omnis elegantiæ vacui sunt, modo bonis & cultis moribus ornatum te velis. Et quoniam interrogas de officiis & moribus aulicis, de utrisque verba faciam, & indicabo simul causam, quamobrem nonnulli pravis & incultis moribus dediti aula excedant. Si fatuus quidam aulicis ministeriis adscribitur, perinde est, ac si quis obesæ naris Hierosolymas petat, qui postliminio rediens sapientiorem se credit, narrans quæ in itinere observavit, quorum plurima sagacioribus vel nullius momenti esse

a) CC. *U.* hævelkulitler. *b*) *iid.* ǎ er, á, *v.* er á.
c) *iidem* þat. || oc er þat þvilikt.
d) *iidem & al.* fer, færi. *e*) *iidem* frædi.
f) *iidem* allt. || mest at. || þat eina sem godum mönnum.

a) med liden Artighed, lidet artede.
d) vilde reise.
e) Viisdom.
f) det alt. || det alene, som gode Mend.

manni þikir einkis verdt, nema gabbs eins ok háds. Sua giörir ok hinn skilningarlausi, er hann kemur frá skóla *g*); þá hygzt hann vera þegar gódur klerkur, ok verdur feginn, ok giörir af *h*) mikil skaup, ef hann finnur þann nockurn, *i*) er ecki hann met aullo: enn ef hann finnur nockurn þann *k*) at klerkur er, þá veit kann ecki siálfr. Sua verdur *l*) ok, ef usnotrir menn *m*) koma til Kongs hirdar, þá sækia þeir þegar sina *n*) maka, ok nema þat *o*) af þeim, er þeim er audnæmazt, ok hann var ádur mest ordinn áskynia, enn þat er ecki nema heimska ok skamsyni: enn ef

nes en kyndig Mand, intet værdt, uden alene Latter og Spot. Saa gier og Tossen, naar han kommer g) af Skolen; da troer han sig strax at være fuldkommelig lærd, og bliver glad, og gier meget h) Væsen deraf, om han finder nogen, som i) veed slet intet: Men om han finder nogen, som er vel studeret, da veed han selv intet. Saaledes l) bliver det og, om m) uartige Mennesker komme til en Konges Hof, da søge de strax deres n) Lige, og lære det af dem, som dem er lettest at fatte, og som saadan en haver tilforn meest faaet Smag paa, men det er intet andet end Daarlighed og Uforstand: og naar da saadan en kommer igien fra

esse videntur, vel etiam sarcasmos & sannas demereri; vel si juvenis crassi ingenii, ubi scholam reliquit, egregie doctum semet putet, & stupiditatis propriæ blanditiis illectus, si quos deprehendit literarum prorsus expertes, adunco naso suspendat, albatus cæteroquin, & merum rus, si cum paulo doctioribus versetur. Sic inculti homines, qui satellitio principum adscribuntur, sui similes quærunt, addiscentes quæ perceptu facillima sunt, & quorum notitiam olim potissimum habuerunt, nimirum stultitiam & imprudentiam: si satelli-

g) *unus addit*: un Paris.
h) CC. *Un.* & *al.* mikit skaup, skauf, skrum, skimp, sporr.
i) *iidem* er litit kann gott. *al.* at eigi kora kann. *k*) *iidem* er.
l) *iidem* & *al.* ser.
m) *iidem* usnotr madr — þa sækes hann — ok nemur.
n) *iidem* jafnmaka, lika. *o*) *iidem* at.

g) fra Paris.
h) meget Omstændighed, Skryden, Spot.
i) veed kun lidet godt. || som ikke veed det mindste.
k) gaaer.
m) en uartig Mand — da søger han — og lærer.
n) Jevnlige, Ligemænd.

ef hann kemur frá hird, þá verdur hann slíka *p*) kurteisi ok sidu *q*) at sína audrom, sem hann nam *r*) þar. Enn þó *s*) giöra þat margir þeir, er af ukunnum staudum koma, hvert sem helldur er af audrum laundum, edr herförum, edur af hirdum, ok finna þeir þá, er ádur hafa heima fyrir *t*) verit, at bera maurg tídindi, ok hyggiazt þeir þá þegar *u*) sannfródir ordnir bædi um sidu ok tidindi, er þeir siá ukunnar þiódir edur aunnur laund, ok allra *x*) hellzt hendir þat skamsyna menn. Nu varazt þu, *y*) minn son, at eigi hendi þik slikt usrædi,

fra Hoffet, da kan ei andet være, end han jo maae p. q) lade see slig Artighed for andre, som han lærdte der. Men dog s) gisre mange det, der komme fra ubekiendte Steder, enten fra andre Lande, eller af Krigs-Tog, eller fra andre Hoffer, og treffe dem, som imidlertid have t) været hiemme, at de medbringe mange Tidender, og synes da strax at være blevne fuldkommelig oplyste, baade om Sæder og Tildragelser, naar de see ubekiendte Folkeslag eller andre Lande, og dette hænder x) allerhelst uforstandige Folk. Var dig nu, min y) Søn, at dig ei skal hænde slig Taabelighed, om du

tellitio Regio excedat talis, quam ibidem addiscebat, necesse est morum elegantiam exprimat. Quorundam etiam, imprimis imprudentium, vitium est, quod si ex exoticis regionibus, expeditionibus maritimis, aut aulis redierint, plurima narrent, &, nationibus & terris peregre lustratis, rerum & morum notitia sese instructissimos putent. Cave vero, mi fili, si bene moratus esse cupis, ne ventosa hæc te capiat stultitia. Cum autem interrogares de diversis in satellitio Regio muniis, ea jam adferenda, quæ te hoc doce-

p) CC. *Un*. hævesku. || heimsku.
q) *iidem add.* vid vedri hafa, ok.
r) *iidem* adur.
s) *iidem* giæta marger þess vel, þeir sem komner ero ur ödrum stödum, eda af.
t) *iidem* setit.
u) *iidem* veta, verda.
x) *iidem* mæst.
y) *iidem* slík dæmi hendi þik eigi.

p. q) bedrive, og udvise slig Høviskhed (Taabelighed.
s) passe mange mesterlig paa det, som ere komne fra andre Steder, eller af.
t) siddet.
x) allermeest.
y) at slige Exempler ei skulle treffe dig.

ufrædi, ef þu villt vera z) vel sidadur. Enn þar er þu a) leitadir eptir, hver grein er væri á þiónustum manna b) i Kongs c) hird, þá er þat nu skíranda, ok sua hvat hverri þiónustu fylgir. Allir þeir menn er handgengnir ero Kóngi, þá ero *Hus-Karlar* hanns, edur innanhirdar, enn sidan greinizt tign ok valld met þeim, sua sem þeir kunno d) til at þióna, ok Kóngur vill hveriom gefit hafa. Nu ero þeir einir huskarlar, er innan hirdar ero jamnan met Kóngi, ok ero þó eigi málamenn, ok eigi skulo þeir þar eta edur drecka, sem hanns hird matazt eda dreckur e). Þeir skulo ok þióna i Kóngs gardi, allt þat er rædis-

du vil være velartet. Men da du a) efterforskede, hvad Forskiel der var paa b) Folkes Tienester c) ved en Konges Hof, da kan det nu blive forklaret, saa og hvad der følger hver Tieneste. Alle de Mænd, som ere gangne en Konge til Haande, blive hans Huus-Karle eller Hoffinder, men siden deeles Værdighed og Magt imellem dem, alt ligesom de d) fortiene, og Kongen vil have givet enhver. Saaledes bestaaer een Art af Huus-Karle af dem, som altid ere ved Hoffet hos Kongen, og staae dog ei i Sold; de skulle og ei æde eller drikke der, hvor hans Drabanter æde eller drikke e). De skulle og forrette i Kongens Gaard, alt det som Gaards-Fogden fordrer dem til, enten

doceant, unde mihi quid ad quodvis officium rite obeundum requiratur, indicandum. Omnes qui ministeriis aulicis funguntur, generali Domesticorum *vel* Aulicorum *Regiorum nomine veniunt, qui tamen dignitatibus & potentia inter se differunt, prout ministeriis obeundis apti sunt, & diverso axiomate a Rege mactantur. Horum nonnulli sunt in aula* Mediastini, *qui stipendia non merentur, nec unacum satellitibus cibo & potu ad mensam Regiam vescuntur, qui tamen in palatio Regio, juxta basilicæ præfecti mandatum*

z) CC. *Un.* sidugur.
a) *iidem* leidder tal um þionustu ok Kongs hird.
b) *iidem* þionustumönnum.
c) *iidem* gardi.
d) *iidem* at þióna til.
e) *iidem* i hans (Kongs) husi.

a) førde paa Tale om en Konges Tieneste og Hof-Væsen.
b) Betienterne.
c) i en Konges Gaard.
d) tiene til.
e) i hans (Kongens) Huus (Værelse).

rædismadur *f*) krefur þá til, *g*) hvert sem hann krefur þá til ferda, edur til annars verknadar i Kongs gardi.

Þess vil ek bidia ydur, minn Herra! at eigi virdi þer *h*) þetta mer til brádskeytis, eda til þess, at ek vili stödva rædu ydar, þó at ek spyri *i*) met nockorum ordum um þessara manna þiónustu.

Medan vid erum i þessari rædu, þá spyr *k*) slíks er þer synizt, helldur enn þik ydri eptir, ok gangir þu fyrir þvi uviss þess er þik forvitnar at fretta, at vanspurt se af þinni hendi.

Met þvi at þessir menn, sem nu hafit þer umrædt, lifa met starfi ok verkn-

g) enten han kraver dem til Reiser, eller til anden Haandgierning i Kongens Gaard.

Derom vil jeg bede Eder, min Herre! at I ikke h) optager det for mig som et Slags Ubesindighed, eller saaledes, som om jeg vilde afbryde Eders Tale, om jeg spørger i) med nogle Ord om disse Mænds Tieneste.

Medens vi ere i denne Tale, da spørg heller om k) hvad dig synes, end at det siden skal fortryde dig, og du derfor skal gaae bort, uvis om det, som dig lyster at høre, at der er ikke noksom omspurgt paa din Side.

Efterdi disse Mænd, som I haver talt om, bruges til Arbeide og Haandgierning i Kon-

datum famulantur, & hujus nutu itinera suscipiunt, & reliqua, quæ servitia palatii concernunt, exsequuntur.

Quamvis, Domine! ulterius de horum famulitio interrogem, quæso, ne vitio mihi vertas velut nimium importuno præcipitique; vel sermonem tuum interrupturo.

Dum in hoc versamur argumento, quæ tibi occurrunt, sciscitare potius, quam quorum notitia flagras incertus abeas, & quod ea quærere jam nolueris, olim poenitere habeas opus.

Quoniam homines isti, de quibus jam verba fecisti, in palatio Regio negotiis variis

f) CC. *Un.* rádzmadr.
g) *iidem* þó at hann krefi.
h) *iidem & al.* mer brádskeyti tilgánga, edur at ek. *i*) *iidem* giör.
k) *iidem* þess sem þik lyster, ok gack eigi fyrir þat.

g) om han end kunde fordre.
h) anseer det, som Fremfusenhed drev mig, eller at jeg.
i) nærmere.
k) hvad helst dig lyster, og gaae ikke derfor.

verknadi i Kongs gardi, ok lifa þar hæferſkulauſir, ſua ſem i heradi heima, hvern ſnud ſiá þeir *l*) ſinn i þvi, at *m*) vera helldur med Kóngi, enn vinna *n*) met frændum ſinum, edur fedrum, i heradi, edur fara *o*) kaupfaurum ok abla ſer ſua helldur fiár?

Þar ero maurg *p*) tilgaung til þeſs, at ſlíkir menn ero met Kongi, helldur enn i heradum edur kaupfaurum. Þeir ero ſumer, er fyrir þvi vilia heldur vera med Kongi, enn i heradum, ok kaupförum, þó at þeir vinni þar *q*) ſlíkt verk edur meira, at þeir ero ſua fátækir at fe, *r*) at eigi er kaupfarar koſtur fyrir fátæ-

Kongens Gaard, og leve der uden Artighed, som hiemme paa Landet; hvad Fordeel see de for dem i det, at m) være heller hos Kongen, end at arbeide n) hos deres Slægtninger eller Fædre paa Landet, eller o) fare paa Kiøbmandskab, og heller paa den Maade forhverve dem Midler?

Der ere mange p) Aarsager til det, at slige Folk ere heller hos Kongen, end enten paa Landet eller ved Farten. Nogle af dem ere saadanne, som derfor ville heller være hos en Konge, end paa Landet, og ved Søefarten, skiønt de hos ham giøre ligesaadant eller stærkere Arbeide, at de ere saa fattige paa Gods, r) at de ei have Kræfter til Handel,

riis & servitiis distrahuntur, & tamen, velut ruri, vitam citra morum elegantiam protrahunt, quid, quæso commodi exinde sperare possunt, in aula potius quod malint commorari, quam apud consanguineos aut parentes suos vitam agere, aut etiam mercaturæ operam dare, ut reculam suam hoc pacto augeant?

Multæ sunt rationes, ob quas id genus hominum famulitio aulico potius vacet, quam ruri se contineat, aut navigationibus, mercatus faciendi gratia, semet addicet, licet æquales vel etiam majores in aula, quam prædiis, exantlent labores istiusmodi aulici.

Ii 2 *Non-*

l) CC. *Un.* þann ſer.
m) *iidem* vinna. *n*) *iidem* fyrir.
o) *iidem* kaupferdar, kaupfarir. || vinna í kaupferdum.
p) *iidem* rök.
q) *iidem* ynni þar ſlík verk eda meiri.
r) *iidem* ok er ecki.

m) heller at arbeide.
n) for.
o) drive, arbeide paa Kiøbmandskab. || Søe Reiser for Handels Skyld.
p) Grunde.
r) og er ikke Raad for dem.

fátækis *s*) sakar, ok eigu þeir þó margar godar kynkvíslir; enn ef þeir vinna i heradum, þá ero *t*) þar margir semeiri, *u*) þo at eigi seo meiri at kyni edur varla sua. Enn ef þeir eigu nockoru *x*) at skipta, þá *y*) taka hinir audugu traust af fe sinu, ok bægia þeim er felausir ero, sua at þeir meigu eigi *z*) rettu ná i þeirra *a*) vidskiptum, ok þikir þeim *b*) betra at vinna i trausti *c*) met Kongi, helldur enn traustlausir i *d*) heradi. Enn sumum gánga til *e*) vígaferli edur aunnur vandrædi, ok þurfu þeir fyrir vandræda sakar ser traustz at leita af Kongs afli. Þeir ero ok sumir, *f*) at þat þikir,

del, for Fattigdoms Skyld, og ere de dog af meget god Herkomst. Men om de arbeide hiemme paa Landet, da ere der mange bædre bemidlede, u) skiønt de ikke ere større af Herkomst, eller neppe saa store. Og om de da faae noget at trætte om, da y) tage de Riige Beskyttelse af sine Midler, og fortrænge disse, som ere ubemidlede, saa at de ei kunne z) faae Ret i deres a) Stridigheder, og synes dem derfor bædre, at arbeide i Sikkerhed c) hos Kongen, end uden Beskyttelse paa Landet. Andre gaae til Hove formedelst Drabs-Sager eller andre Fortrædeligheder, for hvis Skyld de kunne behøve at søge Beskiærmelse af Kongens Magt. Nogle ere der og, som det

Nonnulli, conspicuo quidem genere prognati, sed opum adeo egeni, ut itineribus mercaturæ gratia proprio sumtu suscipiendis sint impares, qui, si rusticentur, metuunt, ne, si eis cum potentioribus res sit, suisque opibus confidentibus, succumbant, & justa etiam causa cadant, quare Regis præsidio muniti servire in palatio malunt, quam rure absque cujuspiam tutela. Regiæ potentiæ præsidio indigent alii ob commissa homicidia aut alia mala, vel, quibus implicati sunt, discrimina. Sunt etiam, quibus in deliciis est multitudini

s) CC. *Un.* fatæktar.
t) *iidem* þeir marger þar.
u) *iidem* er ægi ero meiri burdum, ok.
x) *iidem* nöckut.
y) *iidem* eigu þeir audgu. *z*) *iidem* retti.
a) *iidem* vidrskiptum. || vidskipti.
b) *al.* betur. *c*) CC. *Un.* fyrir.
d) *iidem* herudum. *e*) *iidem* vigaferde.
f) *iidem* er skemtan þikir.

u) som ikke ere større af Byrd, og.
y) have de bemidlede.
z) naae Retten.
a) Handeler. || Handel.
c) for.

þikir skemtan at vera *g*) jafnan i mannfiaulda, ok *h*) þó jafnan *i*) mikit traust, hvat sem til handa kann *k*) berazt. *l*) Ok ef þeir koma i herat, þar sem þeir þórtu *m*) ádur traustlausir vera, þá þikia *n*) þeir sidan nær hvers manns jafnmakar fyrir traustz sakar, *o*) er þeir verda kongz-menn. Ok ef þeir *p*) verda drepnir i einvígum, þá tekur Kongur fyrst *q*) XL. marka i þegngildi fyrir þá sem fyrir adra þegna sína, ok maurk gulls umfram i huskarlsgiaulld, ef einhver verdur drepinn af hanns huskarlum, Vit þu *r*) ok þat, at margir koma þeir til hirdar or heradi, er þar *s*) þikia

det synes en Fornøielse, at være altid g) i et stort Selskab, og h) derved tillige i) en betydelig Tilflugt, i hvad der k) kan tilslaaes. l) Og om nu saadanne komme paa Landet, hvor de tilforn m) syntes at være uden al Beskiærmelse, da synes n) de siden næsten hver Mands Liigemand, for Beskyttelses Skyld, naar o) de blive Kongens Mænd. Og om de blive dræbte i Tvekamp, da tager Kongen q) først 40 Mark til Thegngield for dem, som for hans andre Undersaatter, og desuden en Mark Guld til Huuskarls-gield, om nogen af hans Huuskarle bliver dræbt. Det maae du og r) vide, at mange af det Slags komme til Hove fra Landet, som

tudini hominum admisceri, idqve in qvovis casu sibi præsidio fore sperant; unde cum rus, ubi inermes olim putabantur, veniunt, nemini cedere volunt, cum Regis domestici sint, nam si in duello occidantur, quadraginta marcas solvere tenetur Regi occisor, loco multæ pro subditis solvendæ, & præterea marcam auri loco multæ, quæ reo irrogatur, qvod unum aulicorum interfecerit. Multi adhæc, rure relicto, aulicis adscribuntur, quod

g) CC. *Un.* jafnan med fiöllda. || i fiölmenni jafnan. *h*) *al. add.* eiga.
i) CC. *Un.* i trausti miklu.
k) *iidem* bera. || ber. *l*) *iidem* enn þá er.
m) *iid.* voro, *al.* þottuzt. *n*) *al.* þikiazt.
o) CC. *Un.* þegar, *al.* ef. *p*) *al.* ero.
q) *quidem* fædst, minst. *r*) *al.* virdtu.
s) CC. *Un.* þycki mönnum litil tilkömd (tilkvæmd, tilkoma) at vera. *al.* er litils þikir um verdt.

g) iblandt mange Folk.
h) have tillige.
i) i meget stor Sikkerhed.
k) falder ind.
l) Men naar.
m) vare. || holdt sig for.
n) agte de sig — for.
o) saasnart. || om.
q) i det ringeste, mindste.
r) betænke.

þikia lítils verdir; enn þat verdur þó iduliga, at þeir fa mikil *t*) metord af Kongi fyrir *u*) sakar þiónustu sinnar, ef þeir kunno til at *x*) giæta, *y*) þó heima væro litils virdir i heradi. Enn þeir sem mikils þóktu *z*) verdir vera heima i herudom met kotkarlom, bædi fyrir fiár sakar ok frænda ok fóstbrædra, þá verda þeir opt eigi meira virdir i hirdum met Kóngi, enn heima i heradi, edr stundum varla sva; ok fá þeir opt minna metord med Kongi, er *a*) ferikir koma til hanns, enn hinir, er fátækir koma. Enn þeir er met litlum fiárlut koma til Kóngs, edur met aullo *b*) aungvann, ok eigu ecki annars kost, enn hafa slíkt, sem

som der *s*) synes lidet værde; men det skeer dog idelig, at de faae *t*) stor Ære af Kongen, for *u*) deres Tienestes Skyld, om de kunne *x*) oppasse den vel, *y*) skiønt de vare kun lidet agtede hiemme paa Landet. De derimod, som syntes meget *z*) værde hiemme, blant Bøekarle paa Landet, baade for deres Rigdoms, og Slægtningers, og Staldbrødres Skyld, blive ofte ikke meere anseete ved Hoffet hos Kongen, end hiemme paa Landet, eller neppe saa meget; ja ofte faae de mindre Ære hos Kongen, som komme bemidlede til ham, end hine, som komme fattige. Men de som komme til en Konge med liden Eiendom eller med slet *b*) ingen, og have intet andet Tilstod, end at have det, som Kongen

quod fortunæ suæ non mediocre incrementum exinde oriturum putent; nam sæpissime usu venit, ut ad amplas satis dignitates ob navatam bene & gnaviter operam evehantur, qui domi parvi habebantur; qui vero domi ob opes cognatos aut socios, cum dum rusticis versabantur, in honore fuerunt, postquam in aulam pervenerunt, non pluris, imo minoris, æstimentur quam pauperes illi. Unde qui modicis admodum vel etiam nullis opibus pollentes in aulam perveniunt, & nihil habent, nisi quod gratiæ principis acceptum ferre debent, non raro ad tantas opes & dignitates promoventur, ut multis jam

t) CC. *Un.* meiri.
u) *iidem* þionustu sina.
x) *iidem* gœta, geyma.
y) *iidem* er heima (adur) varo litils verdir.
z) *al.* virdtir.
a) CC. *Un.* festerkir. *b*) *iidem* aungvo.

s) kunde synes Folk liden Anseelse værdige. || lidet værdt at agte paa. *t*) større.
u) deres Tieneste. *x*) tage vel vare paa den.
y) og det endog de som hiemme (tilforn) vare lidet værde. *z*) agtede, anseete.
b) Intet.

sem Kongur vill þá *c*) miskunat hafa, þá hefer hann optsinnum hafit þá sua hátt bædi at riki ok fiárlutum, at þeir ero *d*) fyrir frændum sinum, *e*) þar sem þeir þóktu ádur eigi vera jafnmakar frænda sinna, adur enn þeir *f*) komo til Kóngs; Ok velldur þvi anmattvegg-ia hvarleikur þeirra i orrustum, ok god-ir sidir i *g*) hird, edur eru hanom trygg-ir um alla luti, ok rækia vitsku *h*) ok ástsemd vit hann, ok hiálpar hann þeim vidr, ok hefur þá hátt, er hann ser at vir hann vilia sanna ástsemd hafa, ok met sannri vinatta vilia hanom þióna. Nu vallda *i*) slikir lutir þvi, at Kongur *k*) hef-ur opt ok iduliga þá hátt af sinni *l*) misk-un,

gen vil c) have benaadet dem med, dem ha-ver han meget ofte opløftet saa høit i Magt og Rigdom, at de ere blevne d) fornemme-re end deres Slægtninger, e) endog at de tilforn ei syntes at være deres Slægtningers Ligemænd, førend de kom til Kongen; og volder dette enten deres Tapperhed i Krigen, og gode Sæder g) ved Hoffet, eller og at de ere ham troefaste i alle Ting, og beflitte dem paa Viisdom h) og Kiærlighed mod ham, hvorimod han hielper dem frem, og opløfter dem høit, som han seer, at ville have sand Kiærlighed for ham, og ville tiene ham med oprigtigt Venskab. Saaledes foraarsage i) slige Ting, at en Konge ofte og idelig k) op-løfter dem høit ved sin l) Naade, som ere fat-tige

jam præstent cognatis suis, cum quibus ante comparandi non videbantur, quàm officiis aulæ adscriberentur. Dignitatum vero aut opum compotes fiunt vel ob navatum strenue in bello operam, vel aulæ probatos & bonos mores, vel in rebus gerendis fidem & prudentiam, vel ob doctrinam & studium Regi præstitum; quorum enim infucatum amorem constantemqve in muniis exseqventis animadverdit benevolentiam, evehit Rex, iisqve succurrit. Et cum plurimos, etiam pauperrimos, ad eminentiora dignitatum fastigia promoveat Rex, multis

c) CC. *Un.* miskun. *d*) *iidem* yfir.
e) *iidem* þó at þeir þætti adur (minna verdr) varla jafnm.
f) *iidem* kæmi.
g) *iidem* hirdum, herudum.
i) *iidem* i. *k*) *iidem* þvíliker.
k) *iidem* letur opt hatt. *l*) *iidem* milldi.

c) viss dem Naade i.
d) over.
e) skiønt de før bleve agtede (mindre værde) nep-pe som Ligemænd med.
g) i Provintserne. h) i.
i) deslige Ting.
k) setter.
l) Mildhed.

un, er fátækir ero, ok hætta *m*) fyrir þvi margir á at fara til Kóngs, at þess *n*) vænta allir, at þeir muni þadan sæmd ok mikil metord fá, ok sæmiliga uppreist.

Nu þykiunz ek fengit hafa nóg svaur ok saunn, sua at mer þykir *o*) ukynligt, at *p*) þessir menn, er nu hafit þer umrædt, vili helldur vera Kongzmenn, enn i heradum, þó at þar *q*) verdi mer jafn þungu starsi, edur þyngra, enn met bondum. Ok vil ek nu þess bidia ydur, at þer *r*) synit mer enn fleyri þær þiónustur, er met Kongi ero, sua at mer se þat ecki ukunnugt *s*), ef sua má vera.

Þat

tige, og m) vove derfor mange slige paa at drage til Hove, fordi de n) vente alle, at de skulle hente derfra Ære og stor Værdighed og anseelig Opkomst.

Nu synes jeg at have faaet tilstrækkelige og sandfærdige Svar, saa mig o) ei synes seldsomt, at p) dette Slags Folk, som I nu haver talt om, ville heller være Hof-Folk end paa Landet, skiønt de have der ligesaa strengt Arbeide, eller stærkere, end hos Bonden; hvorfor jeg nu vil bede Eder, at I r) viser mig endnu flere af de Tienester, som ere hos en Konge, saa at Intet s) deraf skal blive mig ubekiendt, om det kan skee.

Det

multi igitur periculum faciunt Regiam adeundi, cum omnes sperent sese honores dignitates & fortunas ibidem consecuturos.

Credo jam responsi loco me accepisse quod sufficiens & verum est, unde etiam non puto absurdum, quamvis tales homines cum Rege malint quam rusticis commorari, etiamsi in aula æque gravi vel etiam graviori quam si rure se continerent, labore fatigentur: Quocirca ut plura aulicorum munia mihi, quantum fieri potest, perspecta quæso reddas.

Siqui-

m) CC. *Un.* heita. || hættir fyrir þvi margr til þess.
n) *iidem* vænter alls. || at margr væntir þadan mikillar uppreistar. *al.* þeir vænta allir at þá muni (þeir mundi þar fá) sæmd.
o) *iidem* ecki nú kynl.
p) *iidem* sumer. *q*) *al.* þeir.
r) CC. *Un.* birtid mer fleyra af Kongs þionustumönnum med godvilia.
s) *iidem* af þeim.

m) griber derfor mangen En til det.
n) spaae sig, formode sig. || at mangen En venter sig derfra megen Opkomst. || de vente alle at de da (der) skulle faae Ære.
o) nu.
p) Nogle af de.
r) med god Villie forklarer mig flere Ting om en Konges Opvartere.
s) om dem (ingen af dem).

Þat má vel vera, met þvi at þik forvitnar *t*) slíkra luta, þá *u*) skal ek syna þer *x*) þat sem ek veit þar af. Enn ero þeir *y*) huskarlar Kóngs innan hirdar met Kongi, er auknefni eigo met huskarla nafni, ok *z*) heita þeir *Gestir*, ok fá þeir þat nafn af fiaulskyldri sislu, þviat þeir gista *a*) margra manna híbyli, ok þó eigi allra met vináttu; enn þessir menn ero þó málamenn Kongs, ok *b*) taka hálfann hirdmanna mála. Enn þessi sisla fylgir *c*) þessara manna þiónustu, at þeir ero skyldir at hallda niósnir um allt ríki Kongs, ok verda varir *d*), ef *e*) hann á nockora uvini i ríki sínu; enn

Det kan meget vel skee, og efterdi dig lyster at t) vide slige Ting, da x) skal jeg viise dig y) det, som jeg veed deraf. Endnu ere der de Kongelige Huuskarle ved Hoffet hos Kongen, som, foruden Huuskarles Navn, have et Tilnavn, saa z) at de kaldes Giæster; og faae de det Navn af deres mangfoldige Forretning, thi de giæste a) mange Mænds Boeliger, og dog ikke alles med Venlighed; Men disse Mænd staae dog i Sold hos Kongen, og b) tage halv Sold med Drabanterne. Men denne Forretning følger c) disse Mænds Tieneste, at de ere pligtige, at være Speidere over Kongens heele Rige, og tage vare paa d), om e) han haver nogle

Siquidem percontaris ista, quantum in me est, reliqua libenter exsequar: Annumerantur adhuc aulicis, qui, præter Domesticorum nomen, Hospitum *titulo insigniuntur, ab officio, quod iis incumbit, multiplici sic dicti; nam in multorum domibus, quorundam etiam minus amice, hospitantur. Isti tamen stipendiarii sunt, stipendiaque dimidio minora, quam satellites, merentur. Sed hoc oneris eorum ministerio conjunctum est, ut*

t) CC. *Un.* um slika hluti.
u) *iidem* vil. *x*) *iidem* slíkt.
y) *iidem* þeir ero þá enn.
z) *iidem* ero kallader.
a) *iidem* marga menn, ok þo suma eina med allri (ok þo sumra svo med fullri) vináttu.
b) *iidem* hafa *unus* taka hredann mála.
c) *iidem* þeirra (þeirri).
d) *iidem add.* vid um ríkit. *al.* vera varir.
e) *iidem* nockorir ero uviner hans.

t) oplyses om.
x) vil.
y) sligt, saa meget.
z) og blive kaldte.
a) mange Mænd, og dog ikkun nogle med alt (med nogenledes fuldkomment) Venskab.
b) have. || tage hurtig Besoldning.
c) de (den).
d) vidt og bredt i Riget. || passe paa.
e) om nogle ere, om der ere nogle, hans Uvenner.

enn ef *f*) uvinir verda fundnir, þá skulo gestir fyrirkoma þeim, ef þeir meigu því á leid koma; ok ef Kongur vísar gestum at uvinum sinum, ok verda þeir drepnir, er at er vísat, þá eigu gestir, fyrir starf sitt, fiár-luti þeirra, þá er þeir *g*) færa burt met ser at því finni, fyrir utan gull, þat á Kongur, ok *h*) sua þat allt annat, er gestir *i*) fá eigi burthaft met ser. Ok *k*) hvar sem Kongur verdur var vit uvini sína, þá er þat skylldarsisla gesta, at *l*) liggia á uvinum Kongs, ok hreinsa sua land hanns ok riki. Enn *m*) þeim sinnum sem þeir ero innan hirdar met Kongi staddir, þá *n*) hallda þeir ok allskyns vaurdo yfir Kón-

nogle Fiender i hans Rige; Men om slige Fiender f) blive fundne, da skulle Giæsterne omkomme dem, om de kunne bringe det til Veie; og om Kongen sender Giæsterne imod hans Fiender, og de blive dræbte, med hvilke der blev sendt, da eie Giæsterne, for deres Umage, saameget af deres Gods, som de den gang kunne føre g) bort med dem, foruden Guld, det eier Kongen, samt h) alt det andet, som Giæsterne ikke i) kunne faae borttaget med sig. Og hvorsomhelst Kongen bliver hans Fiender var, da er det Giæsternes Pligt-ervelde, at l) forfølge Kongens Fiender, og rense saaledes hans Land og Rige. Men m) saa ofte de ere tilstæde ved Hoffet selv hos Kongen, da n) holde de og allehaande Vagter

ut per totum regnum speculatorum munere funguntur, &, si hostes regni inquilinos deprehendant, occidant si possunt; sique jussu Regis adoriantur hostem & interficiant, iis omnia, quæ hostium erant & auferri statim possunt, cedunt, præter aurum, quod solius Regis est, & reliqua quæ auferre non possunt hospites. Et ubi Rex hostes suos offendit, debent hospites eos insequi, & regnum hoc pacto a maleferiatis liberare. Quoties autem satellitio Regio intersunt, omnes excubias, præter prætoriam, ut reliqui statio-

f) CC. *Un.* þeir finnazt.
g) *iidem* hafa. || flytia þat finni brott met ser.
h) *iidem* alt þat sem epter er.
i) *iidem* fengo. *k*) *iid.* hvervetna þar er.
l) *iidem* leggia at (á hendur).
m) *iidem* er þeir ero.
n) *iidem* skulo þeir hallda.

f) findes.
g) flytte.
h) og alt det som er tilbage.
i) faae.
l) angribe.
m) naar de ere.
n) skulle de holde.

Kóngi, sem hver annara bordfastra manna i Kóngs gardi, fyrir utan haufotvaurd, hann hallda þeir eigi, ok eigi skulu þeir i þvi husi yfir bord *o*) stíga til *p*) áts edur *q*) drickiar, er Kongur situr sialfur i *r*) ok hird hanns, *s*) nema um Jol ok Páskir, þá skulo þeir eta ok drecka i Kongs *t*) inni med hird hanns, enn eigi *u*) þar i millum. *x*) Enn ef einhver verdur drepinn af þeima mönnum i einvígi, þá tekur Kongur slíkt eptir þessa menn, bædi i þegngilldi ok sua i huskarlsgiölld, sem eptir hina, er fyrr var fráſagt.

Þá ero þeir enn einir kuskarlar Kóngs, er eigi eru bordfastir met honom,

ter over Kongen, ligesuldt som enhver af de andre Mænd, der ere bordfaste i Kongens Gaard, foruden Hoved- (Liv-) Vagten, den holde de ikke, ei heller skulle de o) gaae til Bords til p) Spiisning eller Drikke, i det Værelse, hvor Kongen selv sidder r) og hans Drabanter, uden om Juul og Paaske, da skulle de spiise og drikke i Kongens t) Sal, med hans Drabanter, men ikke desimellem. x) Men om nogen af disse Mænd bliver dræbt i Tvekamp, da tager Kongen sligt efter dem, baade til Thegngield, saa og til Huuskarlsgield, som efter de forrige, som før blev talt om.

Endnu er der een Art af Kongelige Huuskarle, som ikke ere bordfaste hos ham, og

stationarii, qui quadra Regia vicitant, agere debent. In domo, ubi Rex cum suo satellitio prandet & cœnatur, cibum & potum non capiant, nisi feriis Christi Natalitiis & Paschalibus; per has enim ferias, & non alio tempore, cum satellitio Regio iis vesci permissum est. Si hospitum quis in duello interfectus fuerit, eandem multam pro hospite, seu subdito & domestico Regis, Regi solvere tenetur reus.

Sunt insuper e numero Domesticorum regiorum, qui quadra regia non vicitant, raro-

o) CC. *Un.* sitia.
p) *iidem* matar. *q*) *iidem* dryckiu.
r) *iidem* eda hird.
s) *iidem* utan.
t) *iidem* höll, ranni, herbergi.
u) *iidem* þars amillum (milli).
x) *iidem* sva ok.

o) sidde.
p) Mad.
r) eller Drabanterne.
t) Ridder-Sal, Hof-Stue, Herberg.
x) Saa og.

om, ok *y*) sialldan at eins koma til hirdar; ok engva luti þiggia *z*) þeir af Kóngi, nema halld ok traust, til *a*) rettinda vit adra menn; ok ero þeir þó Kóngsmenn. *b*) Slík tekur ok Kongur huskarlsgiölld met þegngilldi eptir þessa menn, ef þeir verda drepnir, sem eptir þá sina huskarla, er bordfastir *c*) ero met hanom. Enn þessir menn verda *d*) hans menn af *e*) allzkyns iþróttum, sumir bændur, enn sumir *f*) kaupmenn, ok sumir leikmenn. Enn þessa þiónustu ero þeir skylldir Kongi at veita, umfram *g*) adra þegna hanns, at hvarvetna þar sem Kóngs sislomenn koma eptir hanns bodi, at flytia *h*) Kongs-mál edur sislo, ok

og ikkun y) sielden komme til Hoffet; de faae z) og ingen Ting af Kongen, uden alene Haandhævelse og Beskiermelse til a) Ret mod andre Folk, og ere de dog Kongens Mænd. Kongen tager og, foruden Thegngielden, slig b) Huuskarlsgield, efter disse Mænd, om de blive dræbte, som efter dem af hans Huuskarle, som ere c) bordfaste hos ham. Men disse Mænd blive d) hans Mænd af e) allehaande Handteringer, nogle Bønder, men nogle Kiøbmænd, og nogle Leegmænd. Men denne Tieneste ere de skyldige at beviise Kongen, fremfor g) andre hans Undersaatter, at allesteds hvor Kongens Befalingsmænd komme efter hans Befaling, for at føre h) Kongens Sager eller Æren-

raroque satellitio Regis intersunt, nec quidquam a Rege accipiunt, nisi quod præsidio ejus specialiori, contra maleferiatorum injurias justam causam defensuri, tueri se queant, aulicorum tamen numero adscripti sunt. Si tales occidantur, multam eandem, ac quæ ob necem subditi & domestici quadra regia victitantis irrogatur, ab occisore Rex exiget. Ipsi vero ob artem aliquam, qua præpollent, ministris Regiis accensentur, sive villici fuerint, sive mercatores, sive laici: Id autem officii præ aliis subditis Regi præstare tenentur, Regiis-

y) CC. *Un.* kallader. *z*) *iidem* þar.
a) *iidem & al.* rettmælis || rettz.
b) *iidem* slíkt.
c) *iidem & 4 cb.* braudfastir ero med Kongi.
d) *iidem* kongsmenn. *e*) *iidem* öllum.
f) *iidem* lausamenn. *g*) *iidem* alla.
h) *iidem* hans mál edur hans syslur.

y) naar de kaldes. z) der.
a) retfærdige Sager at faae frem.
b) ligeledes.
c) brødfaste.
d) Kongens Mænd, Hoffolk. e) alle.
f) ledige unge Karle. g) alle.
h) hans Sager, eller (forrette) hans Ærender.

ok *i*) verdi þessir Kongs huskarlar *k*) fyrirstaddir, er nu haufom vid umrædt, þá ero þeir skylldir til at fylla sislumanna flock, ok *l*) vinna þeim slíkt fauroneyti, sem þeir ero tilfærir um öll Kongs-mál, enn þeim *m*) á ok heimillt at vera traust af Kóngsmönnum, til allra *n*) rettra mála, þar sem þeir eigu *o*) þeim at *p*) skipta; sua ok ef þeir verda drepnir, þá eykz slíku rettur Kóngs á þessum mönnum, sem á þeim er fyrr ræddum ver um.

Þá eru þeir enn einer huskarlar Kongs, er hafa fe af Kongi *q*) i veitzlur, sumir XII. aura, enn sumir II. merkr, enn

Ærende, og kunne disse Kongens Huuskarle, som vi nu have talt om, være derhos tilstæde, da ere de skyldige til at slaae sig til Befalingsmændenes Følgeskab, og l) beviise dem slig Befordring, som de ere formuende til, i alle Kongens Ærender; Men m) dem bør ogsaa være tilreede Beskyttelse af Kongens Folk, til alle retfærdige Sager, hvor de have o) saadanne at p) deele; Saa og om dette Slags Mænd blive dræbte, da stige Kongens Bøder for dem, ligesaa meget, som for dem vi før talede om.

Endnu er den een Art af Kongelige Huuskarle, som have Gods i Tæring q) af Kongen, nogle 12 Øre, men nogle 2 Mark, men

Regiisque præfectis, ut, si hi Regis nomine quid exsequi velint, causam Regis perorent, vel itinera per demandatam provinciam officii ratione suscipiant, illi Regiis præfectis adsint, auxiliumque pro virili subministrent, causas Regis sui promoturi: iis vicissim conceditur, ministrorum regiorum præsidio suffultis, ubi controversiarum serta cum aliis reciprocanda est, justam causam ingredi & tenere; ita &, si occidantur, multæ Regi pro eis solvendæ, æque ac pro prioribus, augentur.

Sunt præterea nonnulli ex domesticis Regiis, qui certam pecuniæ quantitatem, *quæ*

i) CC. *Ux.* verda. *k*) *iidem* þar.
l) *iidem* veita.
m) *iidem & al.* er ok heimilt (heimhollt), at vera i trausti (hafa traust). || Á at vera heimilt i trausti *minus apte.*
n) *iidem* rettmala (rettmæla).
o) *iidem* nockorom. *p*) *iidem* skipa.
q) *iidem* feveitzlur. || ok i veitzlur.

l) skaffe, hielpe dem til.
m) de have og Adgang til, at være i (under) Beskyttelse (have Beskyttelse).
o) nogle.
p) føre, sage.
q) Tæring i Gods. || Gods af Kongen og i Tæring.

enn sumir III. ok sumir meira, *r*) æ sua sem Kongur ser afl ok traust af þeim verda. Þessir menn ero ecki bordmenn *s*) innan hirdar met Kongi, helldur ero þeir i herodum, sua sem stiórnarmenn, þviat þeir ero sumir lendra manna synir, enn sumir ero sua ríkir bændur, at þeir *t*) þykia vera lendra manna i gilldi, ok stiorna þeir opt miklu. *u*) Þessir Kóngs huskarlar ero slíkt skylldir Kóngi at þióna, sem þeir er fyrr var umrædt, ok þvi meira, at *u*) þeir ero til meira um færir, ok þeir hafa *x*) meiri veitzlur ok sæmdir af Kongi; ok sua *y*) mikit eykzt rettur Kóngs *z*) af þessom

men nogle 3 og nogle meere, r) alt ligesom Kongen seer, at der kan blive Bistand og Styrke af dem. Disse Mænd ere ikke s) Kostgiængere inden Hoffet hos Kongen, men de ere ude i Landet, som et Slags Befalingsmænd, thi nogle af dem ere Kongelige Lehnsmænds Sønner, men nogle ere saa rige Bønder (Jord-Eiere), at de t) kunne agtes lige med Kongelige Lehntagere (Betiente), og have ofte meget at sige. u) Disse Kongens Huuskarle ere i samme Grad skyldige at tiene Kongen, som de der før blev talet om, og saa meget meer, som u) de have meere Kræfter dertil; x) og nyde større Benaadning og Ære af Kongen; saa y) meget stiger og

quæ Conviviorum *nomine venit, nimirum XII. oras, duas, tres vel plures marcas, pro cujuscunque potentia, &, quod ferre possent, auxilio reportant: hi non quadra regia victitant in aula, sed in provinciis sunt, præfectorum ad instar, horumque alii nobilium sunt filii, alii vero villici tam divites, ut nobilibus æquiparari possint, magnaque sæpe polleant auctoritate. Isti eadem munia obire debent, ac de quibus proxime diximus, & quidem eo magis, quo viribus majoribus instructi sunt, & amplioribus honoribus a Rege ornantur;*

r) CC. *Un*. edr. *al*. sva sem Kongi synizt ser verda af þeim afl mikit til. *al*. epter þvi sem Kongi líta styrkr at þeim.

s) *iidem* braudfaster, bordfaster. 4 *cb*. braudmenn. *t*) *iidem* þykiazt vera. || ero.

u u) *iidem* þeir ero þvi til meira skyllder (af) Kongi, sem (er). *x*) *iidem add.* ok.

y) *iidem* noccorr, noccoru, nockut es.

z) *iidem* á.

r) eller som. || liges m Kongen synes sig at blive megen Styrke til af dem. || efter det som Kongen synes Styrke ved dem.

s) brødfaste, bordfaste. || Brødmænd eller Kostgiængere.

t) agte sig at være. || ere.

u u) de ere (af) Kongen forbundne til desto meere, som.

x) de nyde og. y) omtrent ere og.

om mönnom, ef þeim verdur misþyrmt, sem *a*) fyrr var sagt. *b*) Enn allir þessir Kongsmenn, er nu hausom ver umrædt, ok eigi ero bordfastir *c*) met hanom, þá má þó Kongur krefia af þeim slíkrar þiónustu, sem hanom synizt hver þessara vera tilfallinn. Þeir verda *d*) sumir krafdir til at styra langskipom í her uti met kongi, enn sumir verda *e*) gerfir i *f*) sendifarar landa *g*) á millum, til utlendskra *h*) Konga *i*) eda annarra haufdingia; sumir verda ok sendir landa á medal i *k*) kaupfarar, med fe *l*) Kóngs, eda met skipum hanns. Nu ero þeir skylldir *m*) þessara luta, ok sua allra ann-

og Kongens Boder, før disse Mænd, om de blive mishandlede, som a) før blev sagt. Men alle disse Hoftienere, som vi nu have talt om, og som ikke ere c) bordfaste hos Kongen, da haver han dog Magt til at kræve slig Tieneste af dem, som ham synes hver af dem at være skikket til. d) Nogle af dem blive fordrede til at føre Lang-Skibe ude paa Søetog med Kongen, men nogle blive e) affærdigede i Gesandtskaber, fra Land til andet, til fremmede Konger i) eller andre Herrer; Nogle blive og sendte til Søes, paa Kiøbmandskab, med l) Kongens Gods, eller med hans Skibe. Saaledes ere de pligtige til m) disse Ting, og ligesaa til alle an-

tur; tantaque multa solvenda est Regi, si quis horum insigni quadam injuria fuerit affectus, quanta proxime indicata est. His vero omnibus, quos jam recensui, licet quadra regia non victitent, demandare potest Rex ea officia, quibus peragendis idonei sunt; sive nimirum eos præficere velit exercitui ducendo, sive ad exteras Reges aut principes ablegare, sive mercaturæ exercendæ aut navibus regendis præponere; obligati quippe sunt

a) CC. *Un.* þeim, er fyrr var fráſagt.
b) *iidem* Nu.
c) *iidem* braudfaster. *d*) *iidem* opt.
e) *iidem* gefner, qvadder.
f) *iidem* sendeferder.
g) *iidem* í millum.
h) *iidem* utlendra. *i*) *iidem* ok.
k) *iidem* kaupferder.
l) *iidem* hans eda skipum.
m) *iidem* þessa hluti at þiona, ok alla adra.

a) for de andre, om hvilke før blev talt.
c) brødfaste.
d) Ofte blive de.
e) beskikkede.
i) og.
l) hans Gods eller Skibe.
m) at forrette disse Ting, og alle andre.

annarra þeirra, sem Kongs *n*) naudsyniar bera til.

Nu hefi ek *o*) sagt þer frá nockorum sua Kongs *p*) þiónustumaunnum, ok máttu nu ætla met þer, hverir þer *q*) þiki líkastir af þeim, er nu ero upptaldir, at vita allmikit *r*) af hævesku, edur þeim sidum, er i *s*) Kóngs hird skyldi vera *t*) at rettu, ok ero þó allir þesser Kongsmenn; *u*) ok máttu af slíku marka, at eigi má hver madur vita þegar alla Kongliga sidu eda tign, er hann ser Kóng edur *x*) hanns menn, fyrir því at sá madur skal bædi vera *y*) sidnæmr ok

andre, hvilke Kongens Fornødenheder n) medføre.

Nu haver jeg o) fortaalt dig om temmelig mange p) Kongelige Hoftienere, og maae du nu betænke hos dig selv, hvilke dig q) kunne synes de rimeligste iblant dem, som nu ere opregnede, til at vide meget r) af Artighed, eller af de Sæder, som med Rette skulde være ved en Konges Hof, og dog ere alle disse Hofmænd; u) og deraf kandst du giøre dig den Anmærkning, at hver Mand kan umuelig strax vide alle Kongelige Sæder eller *) Æresbeviisning, saasnart han seer Kongen eller x) hans Mænd; fordi den Mand skal baade

sunt ad omnia hæc peragenda, etiam reliqua, ubi publica necessitas urget.

Enumeravi jam aliqvot, qvi aulicis accensentur; tecum vero perpendas velim, qvinam horum, dignitatibus aulicis omnes conspicui qvippe sunt, morum elegantiæ, quæ in satellitio Regio observari merito deberet, videantur gnarissimi: Scias quoque neminem mores aulicos & pompam regiam, ubi Regem aut ejus satellitium conspexit, illico perspecta

n) CC. *Un.* naudf. krefia. || naudsyn ber, krefur.
o) *iidem* upptalda fyrir þer nockura kongsmenn i ymissum þionostum.
p) *iidem* kongsmönnom.
q) *iidem* þykia. || hver þer þikir líkastr til hævesku, eda næzt þeim sidum.
r) *iidem* í. *s*) *iidem* Kongs gardi.
t) *iidem* med.
u) *iidem* enn ek hygg þat sannazt.
x) *iidem* hird hans. || kongsmenn.
y) *iidem* næmr, sidsamur.

n) kræve. || Fornødenheden medfører, kræver.
o) opregnet for dig nogle Hoffolk i adskillige Tienester. p) Hofmænd.
q) synes. || hvo der helst synes dig formodentlig til Artighed, eller nærmerst ved de Sæder.
r) i.
u) Jeg derimod troer det at være det rigtigste.
*) at forstaae, som bør udviises mod ham. Kan og betyde: de Høitideligheder og Ceremonier, som en Konges Høihed kræver.
x) hans Drabanter. || Hofmænd.

ok þo vitur, þó z) hann væri eins XII. manadi i Kóngs hird, ok væri hann hvern dag innan a) hirdar met Kongi, b) ef hann skal þá vel sidadur ok hæferskur á XII. manada fresti. Nu skalltu þat vita til c) sanns, at þeir ero fleyri met Kongi, er þar ero mikinn lut æfi sinnar, ok eigu kost hvern dag at siá góda sidu, ok verda þó alldrei d) hvarki vel sidadir ne kurteisir.

Ef sua er mál met vexti, at nokkorir sidir ero sua tornæmir i Kongs hird, at bædi þarf e) vit næmleik ok lánga f) athygli, þá er þat víst, at þessir menn,

de være sædnam, og dog tillige fornuftig, om han end z) var en 12 Maaneders Tid ved en Konges Hof, ja om han var hver Dag a) blant Drabanterne hos Kongen, b) som skal da kunne være fuldkommelig velskikket og artig, efter 12 Maaneders Forløb. Du maae endog troe det c) som en Sandhed, at de fleeste hos en Konge ere saadanne, som ere der en stor Deel af deres Levetid, og have hver Dag Leilighed at see gode Sæder, og blive dog aldrig d), hverken sædelige eller artige.

Om denne Sag er saaledes beskaffen, at nogle Sæder ved Hoffet ere saa vanskelige at lære, at dertil baade behøves Nænme og langvarig f) Agtsomhed, da er det vist, at disse Mænd,

spectta habere, nam promptum sit ingenio perquam opus est ad mores addiscendos & sapiens, qui unius anni tempore, quamvis interea in aula quotidie versetur, urbanitatem & bonos mores exprimere potest: sunt quippe multi, qui maximam ætatis suæ partem in aula apud principem conterunt, occasionemque habent quovis die bonos mores contemplandi, & tamen nec urbani nec bene morati evadunt.

Si quidam mores aulici tam difficulter addiscuntur, ut ingenii acumen & longa observatio requirantur, certum est, eos, de quibus locutus es, non admodum gnaros morum

z) CC. *Un.* hann se. *al.* Ef (er) hann er.
a) *iidem* innan husi med Kongi ok hans hird.
b) *iidem* er hann skal þo væra vælsidadr uhövælkr á tolf mana fr.
c) *iidem* vills.
d) *iidem* hæverlker eda vel sidader.
e) *iidem* náms vid (*al.* námleik) ok lángrar.
f) *iidem* áhygli.

y) næm. || sædsom.
z) er.
a) inden Huuse med Kongen og hans Drabanter.
b) naar han, ubehøvlet tilforn, skal være velartet, endog efter 12 M. Tid.
c) vide det til visse.
d) artige eller velskikkede.
f) Eftertanke.

menn, er nu hafit þer umrædt, meigu eigi vera miök frodir ne vísir af *g*) hvat hæferska er eda gódir sidir i Kongs-husi; þóat þessir se Kongsmenn, met þvi at þeir koma sialldan *h*) at eins i þau Kongs herbergi, er hellzt munu vera godir sidir i hafdir. Enn *i*) þá ero enn þeir lutir er mik forvitnar miök, um þessara manna þiónustu, er *k*) þer ræddut nærst um: Hvada *l*) snud siá þeir menn ser i, er bædi eigo *m*) ærit fe ok kyn, at skyllda sik til Kongs þiónustu met huskarls nafni einu saman? hvi hafa þeir eigi helldur þær nafnbætur *n*) at heita hirdmenn, ellegar væla heima um sina kosti, sem adrir bændur göra?

Þessa

Mænd, som I nu have talet om, kunne ikke være meget oplyste eller kyndige om g), hvad der er Artighed eller gode Sæder i en Konges Huus, skiønt disse ere Hofmænd, efterdi de kun sielden komme i de af Kongens Værelser, hvori gode Sæder helst maae blive iagttagne. Men der ere de Ting, som jeg endnu meget trænges efter at vide, om disse Mænds Tieneste, som I k) talede sidst om: Hvad l) Fordeel see de Folk for sig, som baade have overflødig Formue og Slægt, at binde sig til en Konges Tieneste med det blotte Huuskarls-Navn? hvi søge de ei heller den Ævretitel n) at kaldes Drabanter, eller og bosde dem hiemme paa deres eget, som andre Bønder giøre?

Vel

rum decentiæ vel urbanitatis aulicæ existere, quamvis aulicis annumerentur, cum raro aulam, illam cultiorum morum sedem, frequentent. Sunt insuper, quæ ulterius quærere libet horum hominum officia quæ concernunt: Quid, quæso, commodi ex ministerio aulico sibi redundaturum sperant, qui opibus & genere conspicui sunt, & tamen nudo domesticorum Regiorum titulo sese servitiis aulicis obnoxios reddunt? curni potius honores satellitum ambiunt, vel domi, villicorum ad instar, rerum suarum curam gerunt?

Vide-

g) OC. *Ux.* hátt hæverïko i.
h) *iidem* til eins.
i) *iidem* þo.
k) *iidem* nu ræddut þer (mest) nærstum um (um nærst).
l) *iidem* hvat, hvern vinning.
m) *iidem* yrit, yfrit, *hic & sæpissime.*
n) *iidem* er.

g) (Artigheds-) Opførsels-Maaden i en Konges Huus.
k) nu meest haver talet om.
l) hvad, hvilken Vinding.
n) som Drabanterne have.

Þessa þyki mer eigi *o*) frodligazt spurt af þinni hendi vera; enn met því þu þykizt eigi ærit frodur um þat vera, þá kalla ek betra spurt enn óvís vera, ok þarf fyrir því at *p*) ansvara, at spurt er. Enn þar ganga margir lutir til, sem fyrr var sagt, at menn vilia vera Kongsmenn, helldur enn heita kotkarlar at eins at nafni. Nu er þetta fyrzt til ansvara, at Kongurinn á allt ríkit, ok sua allt folkit, er i er ríkinu, ok ero allir *q*) þeir menn, er i *r*) ero ríkino skylldir hanom til þionustu, þegar hanns naudsyniar krefia; *s*) ok á Kóngur kost á, at krefia hvern *t*) einn bónda, er han-

Vel synes mig ei dette spurgt o) paa den fornuftigste Maade fra den Side; dog efterdi du synes ei at være meget oplyst om det, da agter jeg det bedre, at du haver spurgt, end at du skulde blive ukyndig herom, og behøves derfor p) at svare, at der er spurgt. Men dertil drive mange Ting, som før blev sagt, at Folk heller ville være Kongens Mænd, end ikkun bære Navn af slette og rette Bønder. Dette er det første at svare dertil, at Kongen eier det heele Rige, saa og alt det Folk, som er i Riget, saa at alle q) de Mænd, som ere i r) Riget, ere forbundne ham til Tieneste, naar hans Fornødenheder kræve; Saaledes haver Kongen Ret til at fordre en-

Videris jam mihi minus sagaciter quærere; tamen, cum horum satis peritum te non ostentes, quærere, quam ignorare, satius est, unde etiam quæstioni tuæ respondebo. Multæ sunt causæ, ut superius monui, quamobrem aulicorum potius quam rusticorum nomen ambiatur: hæc vero præmissarum loco ponenda: Regis, nimirum, est integrum regnum, & quilibet regni incola, qui, quoties necessitas urget, ei ministrare tenetur; unde Rex a quolibet incola, quem aptum judicat, perfecto jure exigere potest, ut hic vel

o) CC. *Un.* & *al.* frodliga.
p) *iidem* þarf fyrir því ansvara.
q) *unus habet:* leikmenn. *alii:* menn hanom lydskylldir allir i hans riki.
r) CC. *Un.* hans riki ero.
s) *iidem* sva.
t) *iidem* af bændum. || bændur ok hvern af þeim, sem hanom þykir vel tilfallinn.

o) fornuftig spurgt.
p) Svar.
q) Leegmænd. || Mænd i hans Rige, ham tienstpligtige.
r) hans Rige.

hanom synizt til vera fallinn, annattvegg- ia i sendifarar til *u*) utlendskra haufdingia, ef noekorir ero tilfærir fyrir mannvits sakir; *x*) edur ok ef Kongur krefur bændur *y*) skipstiórnar i her uti *z*) mer ser, þá verdur hver at fara, *a*) er til verdur nefndur; þó hann se eigi handgenginn *b*) at audro, enn þegn Kónga. [Ok þó at Kongur *c*) kresi einhvern klerk edur ábota edur biskup ur riki sinu, *d*) i sendifarat til annarra Kónga *e*), edur til Páfa, ef *f*) hann vill sua, þá verdur sá at fara, er kvaddur er, *g*) nema hann vili *h*) sæta fiandskap *i*) af Kóngi.

enhver t) Bonde, som synes ham beqvem dertil, enten i Gesandtskaber til u) fremmede Herrer, om der ere nogle duelige dertil, for deres Indsigts Skyld; x) eller og om Kongen fordrer Bønder til at føre Skibe z) ude paa Søetog med sig, da maae enhver gaae, som a) bliver udnævnt til sligt, skiønt han ikke b) i andet er gaaet Kongen til Haande, end saavidt han er Undersaat. [Og om Kongen end c) fordrer en Lærd, eller Abbed, eller Biskop af sit Rige, til Sendefærd til andre e) Konger, eller til Paven, om han f) saa vil, da maae den reise, som bliver kaldet, g) uden han vil h) udsette sig for i) Fiende.

vel ille legationes ad exteros principes obeat, si, quæ requiritur, prudentia polleat. Sic si Rex incolas navibus regendis præficiat, ubi exercitum in expeditionem misit, omnino pareant, qui designati erant, necesse est, quamvis Regi non ob aliam causam obstricti sint, quam quod sint subditi. Porro si Rex Clerico cuidam, Abbati, aut Episcopo, qui intra regni pomœria est, ad Reges vel Pontificem amandet, legationem suscipere tenetur, qui-

u) CC. *Un.* utlendra.
x) *iidem* sva. *y*) *iidem* til.
z) *al.* orrosto, *al.* hernad.
a) CC. *Un.* sem nefndr er.
b) *iidem* med öllu, nema.
c) *iidem* nefni til. *d*) *iidem* til.
e) *iidem* & *al.* landa.
f) *iidem* sva vill hann (ok vera latn).
g) *iidem* utan.
h) *iidem* hafa.
i) *iidem* Kongs. || hans.

t) af Bønderne. || baade Bønder og hver af dem, som synes ham velskikket.
u) udenlandske. x) Saa.
y) i et Søe-Slag. || paa et Krigstog.
a) er.
b) aldeeles ikke — uden alene saavidt.
c) udnævner. e) Lande.
f) vil have det saa.
g) med mindre.
h) have.
i) Kongens. || hans.

gi, ok vera rekinn ur ríki hanns *k*)]. Nu mer þvi at allir *l*) menn ero *m*) skylldir hanom til þiónustu, þeir sem i ero riki hanns, þvi *n*) man þá eigi hveriom vitrum manni þykia *o*) mikilr munir undir þvi vera, at hann se i fullo Kóngs trausti, ok i hanns vináttu, hvat sem til hanndа *p*) kann at berazt i vidskiptum vit adra menn; ok vera yfirmadur fóstbrædra sinna, ok stiórna *q*) audrum til hlidni vit Kong sinn, ef þeir villa eigi ádur hlidnir gerazt *r*); helldur enn heita kotkarl, ok vera æ undir *s*) annarra stiórn,

Fiendskab af Kongen, og blive fordreven af hans Rige k)]. Efterdi nu alle l) de Mænd, som ere i hans Rige, ere m) saaledes forbundne ham til Tieneste, hvi n) skulde da ikke enhver fornuftig Mand synes en stor Forskiel o) paa det, at han kan staae i Kongens fulde Beskyttelse, og i hans Venskab, hvad som der p) kan komme til Haande, i Handel med andre Folk, og være sine Staldbrødres Overmand, og styre q) andre til Lydighed imod deres Konge, om de ikke før ville r) blive lydige; end at hedde en Bondemand, og være altid under s) andres Besty-

qui designatus fuit, nisi inimicitiam Regis præoptet, & regno exterminari malit. Jam igitur cum omnes regni incolæ negotiis, quæ a Rege præcipiuntur, expediendis obstricti sint, nonne omnibus, qui paulo prudentiores sunt, videbitur multis inter se parasangis distare, præsidio Regis & amicitia in quovis casu munitum esse, suis sodalibus superiorem, rebellesque in obsequium Regi suo præstandum cogere posse; & rustici nomine salutari,

k) *Loco eorum, quæ hic semicirculis inclusa, 2 Membr. Univ. sed recentiores tantum, habent:* Miök styrkia ok ríki hanns klerkar ok kennimenn, allra hellz byscopar ok abotar. *l*) CC. *Un.* þegnar.
m) *iidem* Kongi lyd- *vel* hlyd-skylldir. †† skylldir mæd Kong.
n) *iidem* hvi ma eigi.
o) *iidem* lytazt mikill munr, at vera.
p) *iidem* berzt (kann bera) um vidrskipti.
q) *iidem* þeim vid Kong sinn i (i sinni) hlydni.
r) *iidem & al.* vera.
s) *iidem* annars.

k) J Steden for det indcirklede have nogle: Meget styrke og hans Rige Geistlige og Præster, allermeest Biskoper og Abbeder.
l) Undersaatter.
m) Kongen tienstpligtige. || forpligtede til (mod) Kongen.
n) maae da ikke.
o) Fordeel, at være.
p) tilslaaes, angaaende Handeler.
q) holde dem i (deres) Lydighed.
r) være.
s) en andens.

ſtiórn, ok þo náliga jafn *t*) lydſkyldur ſem ádur. Ok ſkalltu þat víſt vita, at eigi er þat nafn fyrirlíranda, ſva ſem ſvivirdingar nafn; at heita huskarl Kongs, helldr er þat mikit ſæmdar nafn, hverium er þat nafn fær; þviat bædi lendirmenn ok hirdmenn, ef þeir *u*) letta herfaurom, ok vilia helldur elſka bu i heradum, fyrir nockurs *x*) þungleika ſakir, þá vilia þeir þó eigi miſſa *y*) huskarls-nafn at helldur, fyrir ſæmdar ſakar ok trauſts. Nu *z*) ef þer þikir nockurs vanſpurt edur vanſvarat um þetta mál, þá meigum ver enn auka *a*) þeſſa rædu, ef þer ſynizt *b*).

Bestyrelse, og dog næsten t) ligesaa meget pligtskyldig som før. Og skal du visselig vide det, at det Navn, at hedde en Konges Huuskarl, er ikke at foragte, som et Forhaanelses-Navn, men det er et stort Ære-Navn; thi baade Lehnsmænd og Drabanter, om de u) lade af Krigstog, og ville heller drive Gaarde paa Landet, for nogen Svagheds Skyld, ville dog ingenlunde miste y) Huuskarls-Navnet, baade for Æres og Sikkerheds Skyld. Nu om dig z) synes noget ikke noksom spurgt eller svaret om denne Sag, da kunne vi endnu a) forlænge denne Tale, om b) dig synes.

tari, aliis ſubjectum, & imperio Regis æque obnoxium eſſe. Hinc probe teneas, nomen domeſtici Regii non eſſe contemnendum, nec contumelioſum, nam & nobiles, & qui ſatellitio Regio adſcripti fuerunt, ubi militiæ, propter infirmitatem aliquam, diutius navare operam recuſant, & in villa quadam privati, reique familiari conſervandæ intenti, rure conſeneſcere malunt, domeſtici tamen Regii titulum amittere nolunt, præſidium utpote quoddam & honorem adferentem. Si jam pluribus hanc rem ſciſcitari velis, aut quid omiſſum in meo reſponſo tibi videbitur, colloquium de hac re continuare licet.

Þeſſa | Den | *Non*

t) CC. *Un.* jafnſkylldr.
u) *iidem & al.* lætiaz at (á).
x) *iidem* þungleiks.
y) *iidem* huskarla nafnbóta.
z) *iidem* mæd þvi at þer þycki.
a) *alii*: taka.
b) CC. *Un. add.* ef þat er þinn godr vilí.

t) lige pligtig.
u) blive kiede af.
y) Huuskarles Titel.
z) skulde synes.
a) fortsætte.
b) det er din gode Villie.

Þessa máls er náliga ærit spurt met eptirleitan, enn þat er nu sva skírt fyrir mer met gódum ok gnógum svaurom, at mer synizt ok þykir sem madúr megi eigi missa Kóngs traustz, ef hann vill met auruggleik c) um sitt mál bua; medr þvi at allur er fiauldinn mislyndr ok d) ujafngiarn hver vit annan, nema þeir einir, sem bædi e) þiggia af Gudi mannvit ok sannsyni, enn þat f) ero einka menn, enn eigi alþida. Nu met þvi at g) enn er nockot h) vanspurt um i) Kongs þionústu ok sidu, þá fysir mik enn nockut framar k) at heyra

Om denne Sag er allereede næsten spurgt til Overflod, ved denne Efterforskning; den er og nu saaledes forklaret for mig med gode og fuldstændige Svar, at mig synes og tykkes, som at en Mand ikke kan undvære Kongens Beskyttelse, om han vil med Sikkerhed anlægge sin Sag; efterdi al Mængden er mislig findet, og den eene d) ubillig imod den anden, uden de aleene, som baade e) faae af Gud Viisdom og Retfindighed, dog det ere kun nogle faa enkelte Mænd, men ikke f) Mængden. Nu efterdi g) der endnu er noget h) uspurgt, om i) Hof-Tieneste og Sæder, da k) lyster mig endnu

Non multum abest, qvin ad satietatem usqve hanc rem fuerim sciscitatus, qvæ jam bono & sufficiente responso enucleata est; unde persvasum habeo, qvod tutelæ Regiæ expers esse non debeat, qvi causas tuto ingredi vult, cum plurimi hominum ingenio varii sint, & ad qvæstum plus justo callidi iniqvique, nisi rarissimi illi, a plebe distincti, qvibus & prudentiam & æqvitatem indidit Deus: Cum vero qvædam supersint interroganda de-

c) CC. *Un.* oruggleika sitt mál.
d) *iidem* ujafnadargiarn. || ecki jafngiarn. || ecki vinfastr löngum.
e) *iidem* hafa.
f) CC. *Univ.* sá einka (fáer) menn, enn ecki öll.
g) *iidem* mer þyker enn.
h) *iidem* vanrædt.
i) *iidem* Kongs hird oc þionostomenn, ok þeirra þionusto eda.
k) *iidem* ydarrar ræde, til þess.

d) tilbøielig til Uretfærdighed. || ikke billig. || ikke altid troefast.
e) have faaet.
f) den hele Mængde.
g) mig endnu synes noget.
h) ikke nokfom omtalt.
i) en Konges Hof og Tienere, og deres Tieneste eller.
k) længes jeg end videre efter Eders Tale, til den Ende.

heyra ydár rædu þar úm, at ek *l*) eigi se ufródur um þá luti, er mik forvitnar.

Um þá Kongs *m*) huskarla er nu at ræda, er hellzt verda áskynia *n*) hvat gódir sidir ero i Kongs gardi, ok hans fauruneyti, ef þeir vilia hug á leggia. Enn þeir verda þó hvarirtveggia, ok þeir þo færri opnazt, er fleyri skyldu vera *o*). Enn þessir kongsmenn, er nu skulum ver umræda, þá hafa þeir *p*) auknafn met huskarla nafni, *q*) at þeir heita hirdmenn. Enn þat nafn verdur sumum *r*) rett gefit, enn mörgum er þat aukanafn. Enn þeir er þat skipudu

endnu noget videre at høre Eders Tale derom, at jeg l) ei skal være ukyndig om de Ting, som jeg attraaer at vide.

Nu er der da Tid at tale om m) dem iblant en Konges Huuskarle, som meest faae Skiønsomhed paa, n) hvad der ere gode Sæder i Kongens Gaard, og i hans Selskab, om de ville anvende Agtsomhed derpaa. Men de blive dog ulige, og de især, o) som oftest de mindste i Tallet, som burde være fleere. Men disse Hofmænd, som vi nu skulle tale om, have, foruden Huuskarle-Navnet, p) det Tilnavn, at de kaldes Hirdmænd, (Drabanter). Det Navn r) bliver og tillagt nogle med Rette, men mange er det et Øge-

de ministeriis & moribus aulicis, tuam de his sententiam, ut & horum non ignarus evadem, scire perquam aveo.

De domesticis Regiis dicendum ergo est, qui mores honestos, ubi animum intenderint, in aula & satellitio principis receptos addiscunt, qui tamen pauciores certe sunt, quam æquum est. Aulici vero, de quibus jam sermo est, præter domestici Regii titulum, satellites quoque vocantur, quo charactere merito suo quidam insigniuntur, alii dicis causa. Verum qui satellitum ordinem primitus Hirdmannorum *sive custodum nominie con-*

l) CC. *Un.* mege eigi væra. || at eigi væri ek. || er ec mætti verda ecki.

m) *iidem* menn. *n*) *iidem* godra sida.

o) *quidam omittunt*: vera, *alii*: hafa *addunt*: *alii habent*: þeir fleyri er færri skylda.

p) CC. *Un.* þan aukanafn.

q) *al.* CC. *Un.* ok.

r) *iidem* mönnom rett fengit.

l) hvorved jeg maatte blive ikke ukyndig.

m) de Kongens Mænd.

n) gode Sæder.

o) fleere, som burde være færre.

p) de Tilnavne.

r) tilkommer og nogle Mænd med Rette.

udu s) fyrir andverdo, þá settu þeir þat á gódann grundvöll; fyrir þvi at hirdmadur þydizt sua sem hirdslumadur t) ok gætslu; ok skulo þeir menn, er þetta nafn vilia u) met rettu eignazt, vera rettir hirdslumenn ok gætzlomenn Kongs sialfs, ok [illegible]s Kongdomsins. Þeir skulu giæta jafngirndar x) endimarka millum allra manna i rikinu, þar sem þeir verda y) nærstaddir málum manna: Þeir skulo ok giæta hæversco ok gódrar atferdar ok allra nytra sida, þviat þeir ero jafnan næstir Konungi um alla luti: Þeir giæta lifs Kongs ok líkhams, bædi um nætur ok um daga: Þeir ero ok jafnan met Konungi at áti z) ok dryckio, á mál-

Øgenavn. Men de, som anordnede det af Førstningen, satte det paa god Grund; thi Hirdmand betyder omtrent det samme, som Giemmer t) og Bevogter; de Mænd, som ville u) med Rette blive Eiere af dette Navn, skulle ogsaa være rette Giemmere og Bevogtere, baade af Kongen selv, og af Kongelig Værdighed: De skulle bevogte x) Billigheds Grændser imellem alle Folk i Riget, hvor de ere y) nærværende ved disses Sager: De skulle og bevare Artighed og god Opførsel, og alle nyttige Sæder, thi de ere idelig de nærmeste hos Kongen i alle Ting: De bevogte Kongens Liv og Legeme baade Nætter og Dage: De ere og altid hos Kongen til Spiisning z) og Drikke, ved offentlige Sam-

condecorarunt firmis inducti rationibus sunt, hoc agnominis satellitibus imponentes: Significat enim Hirdmadur *(satelles) custodem sive curatorem; unde qui meritis suis hanc spartam rite tueri volunt, veri custodes & observatores Regis & Regiæ majestatis sint, oportet: hi, si controv[illegible]fiis forensibus forte intersint, observare debent, ne quis incolarum regni, plus sibi, quam par est, tribuendo, justi limites excedat: Operam dare debent urbanitati, prudentiæ, &, qui frugi sint, moribus, nam in omnibus Regi proximi sunt: Vitam & corpus Regis interdiu noctuque custodiunt: Epulis mensæque Regiæ, & quos litium com-*

s) CC. *Un.* at.
t) *iidem* eda gæzlumadr.
u) *iidem* audlazt.
x) *iidem & al.* jafngirndra. || giordra.
y) *iidem & al.* jafnnær staddir. || vidstaddir mál. z) *iidem & al.* mat.

t) eller.
u) forhverve, bekomme.
x) tage vare paa Ligheds og Javneds (de fastsatte) Grændser.
y) tilstæde.
z) Mad.

á málstefnum ok aullum gódum samvistum, sua sem nábornir frændur. Þessir menn eigo met rettu at heita herrar *a*) at nafni; af aullum mönnum, þeim er lægri *b*) nafnbót hafa enn þeir sialfir; þviat þeir ero sua sem landstiórnarmenn, ef þeir hallda þeim sidum, *c*) sem byriar þeirra naufnum. Þessir eigu at vera valdir af aullum mönnum, eigi at eins *d*) af kyngöfugum ættum eda festerkum; helldur eigu þeir siálfir, er til þessa nafns verda kosnir, at vera algiörfir at ser at aullum lutum, hvartveggia *e*) at kyni, ok fe, ok hiartaprydi ok hæfersko, ok þó hirsir *f*) sidsaumuzto. Þeir eigu ok at giæta

Samtaler, og alle smukke Forsamlinger, som nærmerste Slægtninger. Disse Mænd bør med Rette kaldes med det Navn Herrer a), af alle Mænd, der have b) ringere Titel, end de selv; Thi de ere som Bestyrere af Landet, om de holde de Sæder, som c) skikke sig for deres Navne. De [illegible]r ellers være udsøgte blant alle Stænder, ei alene d) af fornemme eller bemidlede Slægter; men de selv, som blive udkaarne til dette Navn, bør og være fuldkomne i alle Ting, e) baade i Hensigt til Herkomst og Midler, Ædelmodighed og Artighed, dog frem for alle Ting de f) sædeligste af alle. De bør og, frem for andre Folk, bevare al Slags Retviished, saa

componendarum aut edictorum promulgandorum causa indicit, conventibus, solennibusque reliquis congregationibus, proximorum ad instar cognatorum, adsunt. Hi Domini titulo ab inferioribus mactandi; nam si dignitati suæ convenientes sectentur mores, regni velut administratores sunt. Hi ex omnibus regni incolis eligendi, non inclyti tam generis & opum habito respectu, quam quod ipsi propriis meritis ad tantum dignitatis gradum viam sibi straverint; unde omnibus, quæ ingenuos ornant, instructos esse oportet, natalium que splendore, opum copia, & animi fortitudine primum velut pilum ducere. Hi omnigenam

a) *unus* C. *Un.* *addit*: ok haufdinglar.
b) CC. *Un.* lægra nafn (lægri nöfn) bera, enn þeir bera. || er lægri ero fyrir nafns saker.
c) *iidem* er þeirra nafni byriar.
d) *iidem* at kyni.
e) *al. vitio librarii*: hertugar.
f) CC. *Un.* skinlamazto.

a) og Høvdinger.
b) bære ringere Navn (Navne) end de bære. || der ere ringere af Navn.
c) anstaaer deres Navn.
d) efter deres Byrd.
e) af Hertugelig Slægt: uret.
f) forstandigste.

giæta allskyns g) rádvendni umfram adra menn, sua at þeir kunni á þvi h) gódann skilning, hverir lutir er elskandi ero fyrir sæmdar sakar ok gódrar medferdar, eda hverir lutir i) hafnandi ero fyrir usæmdar sakar edur k) skemdar; fyrir þvi at hvar sem þeir koma, þá líta allra manna augu til þeirra sida ok medferdar, ok allir hnegia sin eyro til þeirra orda, ok vænta þess allir sem vera ætti, at þeir munu sua miklo framar l) vera, enn adrir menn, um sido sína ok medferdir, sem þeir verda meiri návistarmenn Kóngs at þiónustu edur m) yfirlæti, enn adrir hanns menn. Ok n) ef þessir menn vilia eignazt hirdmanna o) nausn,

saa at de kunne have god Forstand paa det, hvilke Ting der bør elskes, for Æres og god Opførsels Skyld, og hvilke Ting der bør i) afskyes, for Vanæres eller k) Skams Skyld; fordi at hvorsomhelst de komme, da see alle Mands Øine til deres Sæder og Opførsel, og alle høie sine Øren til deres Ord, og alle vente det, som burde være, at de maae være l) saa meget ypperligere, end andre Mænd, i deres Sæder og Behandlinger, som de meer ere Kongen nær i Tieneste eller m) Anseelse, end hans andre Mænd. Og n) om disse Mænd ville med Rette besidde de o) Hirdmænds Navne, som dem ere givne tilligemed Huuskarls-Navnet, da maae de skye al Grovhed og al

nam morum integritatem præ aliis sectari debent, ut probe noscant discernere, quæ ad servandum vitæ decus faciant, & quæ ignominiæ & dedecoris causa sint vitanda; etenim quocunque venerint, omnium oculi ad eorum mores & facta convertuntur, omnesque ad eorum sermones aures arrigunt, sperantes eorum mores, uti par est, aliorum tanto magis antecellere vitæ rationes, quanto aliis subditis, qua ministeria, qua honores, ad Regem propius accedunt. Hinc si tales & tanti viri, dignitatem, quæ iis præter domesticorum Regiorum titulum accedit, tueri velint, omnem rusticitatem & morum turpitu- dinem

g) CC. *Un.* rádvendi. h) *iidem* goda.
i) *iidem & al.* hafandi.
k) *quidam* CC. *Un.* sæmdar *minus concinne.*
l) *unus* C. *Un. add.* af. m) CC. *Un.* yfirsyn.
n) *iidem* þeir menn er undlas vilia.
o) *iidem* þessi. || þau.

i) hades.
k) Æres.
l) i Alting.
m) Opsyn.
n) Saa at de Mænd som ville — de maae.
o) disse.

naufn, sem þeim ero gefin mer huskarla nafni, þá verda þeir at flya allann þorparaskap, ok alla uhæferſku, ok verdá þeir frá maurgo at hállda p) ſik umfram adra menn, q) þvi er ſkamſynilig girnd man r) beidazt; fyrir þvi at margir lutir verda þeir hæferſkum mönnum til ſkemdar, bædi i ordum ok i verkum, ef þeir gæta eigi vel bædi tungo ſinnar ok medferdar, er þorparum verdur engi ſkaumm s) i, þó at t) þeir hafi i frammi.

Sua kann ok optliga til at bera, at hæferſkir ſendimenn af audrum laundum koma til Kongs fundar ok hirdar hanns; ok hyggia þeir þvi giör at hanns þiónuſtu, ok hæferſku Kongs ok hanns hirdar, ok aullum ſidum i hanns hird, er þeir

af Uartighed, de maae og holde dem, frem for andre Mænd, fra q) mange af de Ting, ſom en daarlig Begierlighed r) kan tilſkynde; fordi mange Ting blive velartede Folk til Skam, baade i Ord og Gierninger, om de ei agte vel baade paa deres Tunge, og paa deres Opførſel, ſom der ei bliver nogen Skam i, for gemeene Folk, ſkiønt t) de have ſligt for.

Det kan og ofte hænde, at velartede Sendebud fra andre Lande, komme til Samtale med en Konge, og til hans Hof; og de agte des nøier paa hans Tieneſte, ſamt Kongens egen og hans Drabanters Artighed, og paa alle Sæder ved hans Hof, ja

dinem ſedulo vitare debent, & præ reliqvis hominibus a multis abſtinere, qvæ ſuadet maleſana libido; multa qvippe viris bene moratis, ſive facta eorum ſive dicta reſpicias, damno & dedecori eſſe ſolent, imprimis ſi verborum & actionum ſuarum rationem juſto minorem habeant, & ideo aliqvam imprudentiæ notam incurrant, qvæ ruſticis, eadem licet chorda oberrantibus, vitio non vertuntur.

Sæpe etiam accidit, ut legati extranei aulam Regemque adeant, qvi eo curatius Regis & aulæ contemplantur elegantiam, miniſtrorumqve urbanitatem, qvo melius ipſi morati

p) CC. Un. ſer.
q) *iidem* þvi at. *al.* þat.
r) *iidem* beider.
s) *iidem* at.
t) *iidem* hann.

q) meget af det.
r) attraaer.
t) ſaadan En haver.

þeir ero siálfir hæferskari. Ok *u*) er þeir koma heim aptur til sins lands, þá segia þeir slíka sido ok aull aunnr tíðindi, sem þeir sáo ok heyrdo met þeim Konungi, er þá varo þeir tilsendir. Enn aull þau tídindi, er *x*) til aunarra landa koma, ok flytiazt um haufdingia, ok verda þau met saunno flutt, þá er þat optazt, at þau snuazt annathvert til háds ok gabbs, edur til sæmdar. Þat kann ok optliga til handa at *y*) bera, at Kongar þurfo siálfir at finnazt, ok tala um *z*) skipan ok serning. þá er *a*) vera á landa þeirra á medal, ok verda þat jafnan hinna bezu manna samfundir, *b*) þá Kongar eigo stefnur *c*) saman; þá koma med þeim til stefnu haufdingiar þeir-

jo artigere de selv ere. Og u) naar de komme hiem igien til deres Land, da fortælle de baade Sæder og alle andre Tildragelser saaledes, som de saae og hørde hos den Konge, som de da vare sendte til. Men alle de Rygter, x) som komme til andre Lande, og udføredes om en Herre, naar de ere sandfærdige, da er det ofteſt, at de vendes, enten til Spot og Forhaanelse, eller til Ære. Det kan og ofte indfalde y), at Konger selv behøve at samles, og aftale, om de z) Regler og Anordninger, som der bør holdes indbyrdes imellem deres Lande, og blive det altid Samlinger af de beste Mænd, b) naar Konger holde c) Forsamlinger sammen; da komme (nemlig) med dem til saadan en Forsamling deres ypperste Mænd d), Erkebiskoper,

morati sint; quæ & alia, in principe vel aula, ad quam amandati erant, notata, ubi reduces ceu vera retulerunt, sæpissime laudem vel calumniam affricant aulæ, ad quam ablegati fuerant. Sæpe quoque accidit, ut ipsi Reges convenire habeant opus, de regnorum aut partitione aut publicis rebus consulturi: cæterum ad id genus comitia optimates regnorum confluunt, nam adesse solent proceres Regum, Archiepiscopi nimirum, Comites, Episcopi, Nobiles, Satellites & equestris ordinis Viri, tumque in omnium, potentiorum primo

u) *al.* þa. || ef.
x) CC *Un.* um haufdingia flytiaz til annara landa.
y) *iidem* beraz. *z*) *iidem* skipti.
a) *iidem* væri. || vera skal. || vera eigo.
b) *iidem* þar sem. *c*) *iidem* finaz.

u) da. || om.
x) som føres om store Herrer, til andre Lande.
y) (bære) komme til Haande.
z) den Afdeeling, Handel eller Omgang.
b) hvor.
c) deres Forsamlinger.

þeirra *d*) erkibiskupar, jarlar, ok *e*) lydbiskupar, lendirmenn ok hirdmenn *f*) eda riddarar, ok verdur þá vandliga athugat *g*) hæversko ok sidum allra þeirra, er þar koma saman, hinna ríku fyrzt, ok *h*) þvi nærzt allra annarra, þviat þar skygnir hver um annars athæfi. Ok ef fundinn verdur einhver Konganna uhæferskur, edr einhver haufdingia annarra, þá verdur sá þegar *i*) fyrir spotti ok hádi, ok sua halldinn sem *k*) einhver þorpari. Ok *l*) ef at einhver hirdmadur Kongs verdur fundinn uhæferskur, ok eigi vel sidugur, ok *m*) allra hellzt ef þiónusta hanns verdur eigi hæferskliga edur

skoper, Graver, og Bisskoper, Lehnsherrer, og Drabanter. f) eller Riddere, og bliver da nøie agtet paa g) alle deres Artighed og Sæder, som der komme sammen, og da først de mægtigstes, og dernæst alle de andres, thi der seer enhver nøie til om den andens Opførsel. Og om nogen af Kongerne, eller af de andre Herrer, bliver befunden nartig, da i) udsættes han strax for Spot og Forhaanelse, og bliver anseet lige som en anden k) Tølper. Og l) om nogen Hofmand hos en Konge bliver befunden nartig, og ikke vel skikket, og m) allerhelst om hans [illegible]vartning ikke bliver giort anstændig eller med smukke Sæder, i Kongens

primo, & deinde inferiorum, collatis mutuo capitibus, mores & urbanitatem solicite inquiritur; unde si quis aulicorum, aut principum alteruter, male moratus animadvertitur, sarcasmis & ludibrio, rustici instar, excipietur. Porro si quis aulicorum incultus & male moratus deprehenditur, imprimis si muneris sui partes insulse vel ineleganter in domo regia obeat, ipse Rex, ceu agrestis futris, vapulat, nam, ut omnium fert opinio, si ipse

d) CC. *Un. add.* ok herrar.
e) *iidem* liodbisk.
f) *ita optimi, alii:* ok. *al.* riddarar ok hirdmenn.
g) *al. add.* hvers mans. *h*) *al.* þar.
i) CC. *Un.* at. *k*) *iidem & al.* einn.
l) *iidem* þó at hird einhvers Kongs værde funden uhövælk, eda ægi vel sidugh (sidur) eda.
m) *iidem* eigi sidur um þionosto — ef hun.

d) og Herrer.
f) og. || Riddere og Drabanter.
g) enhver Mands Artighed og Sæder af alle dem.
i) bliver han strax til. k) en.
l) dersom nogen Konges Hofstat bliver befunden nartig, eller ikke fuldkommelig sædelig (vel skikket) eller.
m) ikke mindre i Henseende til hans Tieneste, om den.

edur met faugrum fidum frámflutt i Kongs herbergi, þá verdur sá dæmdur uhæferskur Kongur siálfr, ok *n*) kalla sua allir, ef hann væri hæverskur siálfur, edur vel *o*) fidugur, at þá mundi allir fidazt af hönum. Enn sua kann *p*) þá til at bera, at hæferskur Kongur eda haufdingi hlióti mikla skaumm fyrir *q*) uhæferskʼs manns sakir ok usidugs; ok væri fyrir þvi mikit undir, at þeir kynni góda skipan ok skilning á aullo, *r*) hvart vel færi edur illa, er *s*) þat gyrnazt, at vera *t*) nærgaunglir Kongi met faugro nafni ok sæmiligo. Þvíat sá á einn eigi mikillar sæmdar von af Kongi fidan, *u*) er hann verdur hanom at usæmd, þar sem marg-

gens Værelse, da bliver den Konge selv dømt at være uskikkelig, da n) alle slutte saaledes, at om han selv var artig og fuldkommelig o) sædelig, da maatte alle blive sædelige af ham. Da kan det altsaa p) hænde, at en velartet Konge eller Herre, overgaaer en stor Skam, for q) et uartigt og usædeligt Menneskes Skyld; og derfor var det meget vigtigt, at de som attraae at være en Konge nær, med en smuk og hæderlig Titel, skulle vide god Beskeed om, og have god Skiønsomhed paa alt r) hvad der kan somme sig vel eller ilde. Thi u) En haver ikke siden megen Ære at vente af en Konge, naar han eengang er bleven ham til Vanære, hvor mange x) hæderlige Mænd komme sam-

si ipse Rex urbanitate & morum elegantia polleat, Regis ad exemplum suos quisque mores exprimet. Nihilominus bene moratus princeps non raro magna afficitur ignominia propter insultos unius mores; unde permagni refert, ut, quotquot studeant Regi quam proximi esse, honorifico & digno axiomate fruituri, probe intelligant, quid deceat & quid indecorum sit. Qui vero Regi, honoris sui, ubi plurimi confluunt, studioso, ignominiam affricat, non multum honoris ab offenso principe exspectabit; decentia vero morum ut

n) CC. *Un.* segia.
o) *iidem* fidadur, fidvar.
p) *iidem* þo.
q) *iidem* uhæversko manns.
r) *iidem* þvi er bezt stædi. || þvi, hvat vel (væri) bæri.
s) *iidem* þera.
t) *iidem* nágönglir (nágengler).
u) *iidem* ef (sem).

n) og sige alle.
o) oplært i (agtsom paa) gode Sæder.
p) dog kan og.
q) et Menneskes Uartighed.
r) det som anstaaer best. || hvad der kan være vel. || skikke sig vel.
u) En — om han (Den — som).
x) Velartede og Fornemme komme sammen med Ære.

margir *x*) koma sæmdarmenn saman, ok hanom *y*) þækti mikit undir *z*) sinni sæmd; enn þat er i aullum hlutom ok staudom, þviat Kóngur á hvergi usæmd at bera; ok hagar þá sidleysa ok *a*) ugaumgiæsi eigi vel fyrir manni, at hann lati met svivirding ok fiandskap *b*) sæmiligt nafn sitt, gott yfirlæti, ok fagra þiónustu, þó at hann halldi lífi sinó ok limom; enn verda má hann Kóngi sinum sua *c*) miök at usæmd, at hanom se heimill hædiligur *d*) daudi fyrir, ok sua mörgum frændum hanns. Nu ero slíkar greinir bædi á *e*) þiónustumaunnum ok nausnom i Kongs hird, sem nu hefer þu heyrt

sammen, og ham y) maatte synes z) hans Ære allermeest magtpaaliggende; men det er i alle Ting og paa alle Steder, thi en Konge bør ingensteds have Vanære; og bekommer da især Vanartighed og a) Uagtsomhed en Mand meget ilde, om han derfor skal miste med Skiendsel og Vrede hans b) hæderlige Navn, gode Anseelse, og skiønne Tieneste, om han end beholder hans Liv og Lemmer; Men han kan endog blive sin Konge saa c) overmaade til Vanære, at ham kan blive derfor rettelig paalagt en forsmædelig d) Død, ja og mange hans Slægtninger. Slig Forskiel er der nu baade paa e) Betienter og Titler ved en Konges Hof, som du nu haver

ut ubivis servanda, ita Rex quoque nuspiam ignominia afficiendus: mores cæterum agrestes & ignavia non bene consulunt aulico, si dignitatem, honores, & splendida munia, contemptus & odio habitus, turpiter amittat, quamvis vitam & membra retineat integra: Tantam interim Regi suo maculam quis inurere potest, ut sibi, suorumque cognatorum multis, ignominiosam necem commereat. Quæ jam audivisti sunt distinctiones aulicorum &

x) CC. *Un.* kurteysir ok rikir koma saman med sæmd. *y*) *iidem* þotti.
z) *iidem* at hallda. *al.* at heidrut væri hans tign.
a) *iidem* ugaumgiæsni, ugaumgæsd.
b) *iidem* sæmiliga nafnbót.
c) *iidem* mikit.
d) *iidem* háduligr, hæsiligr. *al.* at Kongr má med gettu láta ressa hanom ok.
e) *iidem* þionostum (þionustu).

y) syntes hans.
z) det meget vigtigt, at bevare sin Ære. || at hans Høihed kunde blive æret.
a) Letsindighed.
b) anseelige Værdighed, Æretitel.
c) meget.
d) velfortient. || at Kongen kan med al Ret lade revse ham og.
e) Tienester (Tieneste).

heyrt. Enn ef þeir synizt nóckvot vanspurt her um, þá máttu nu fleyra spyrja, ef þer *f*) sua synizt.

Mer virdizt sua, som *g*) nu megi *h*) eigi án vera, at þessari rædu se meir framhalldit, ok vil ek þvi nu víkia *i*) minni rædu eda spurning til einhvers upphafs þess, *k*) at mer verdi enn liosara fyrir augum, hversö madur skal fyrir *l*) Kongs andlit *m*) koma, ef hann vill ser sæmdar leita, edur hverso hann megi sik *n*) sua hallda sidan, at hann *o*) audlizt alla þessa luti *p*), er nu hafi þer umrædt. Nu ber sua til, at mik *q*) fysi þess at fara til Kóngs, ok vil ek hanom þióna;

haver hørt. Men om dig synes noget ikke noksom udspurgt herom, da maa du nu spørge om fleere Ting, om dig saa f) synes.

Det forekommer mig, som det nu h) ei kan undværes, at denne Tale bliver videre fortsat, og vil jeg derfor nu vende i) min Tale eller Spørsmaal til noget saadant Ævne, at det kan blive end klarere for mine Øine, hvorledes En skal l.m) komme for en Konges Ansigt, om han vil indlægge sig Ære, eller paa hvad Maade han kan n) saaledes holde sig siden, at han o) skal kunne opnaae alle disse Ting p), som I nu haver talet om. Nu hænder det sig, at jeg kan faae q) Lyst til, at drage til en Konge, og vil

& titulorum in palatio Regio, plura vero interrogare tibi licet, si quæ dicendorum intacta tibi videntur.

Necessarium existimo hoc colloquium ulterius provehatur, adeoque sermonem aut quæstionem ad ea initiamenta convertere volo, unde mihi innotescat, quomodo honores ambiturus in conspectum Regis accedat, &, quæ enumerasti obtenturus, semet in posterum gerere debeat. Quoniam autem patris mei & cognatorum, qui suo in aula mini-

sterio

f) CC. *Un.* likar sva (þá betur).
g) *iidem* þess megi nu.
h) *iidem* von vera (eg eigi án vera).
i) *iidem* umrædo. *k*) *iidem* er.
l) *iidem* Kong koma.
m) *iidem* gánga. *n*) *iidem* vidhallda.
o) *iidem add.* ok hans ætt.
p) *iidem add.* ok sæmder.
q) *iidem & al.* fyser.

f) behager. || du da er bæder tilstede.
h) er det raadeligste. || som jeg nu ei kan undvære.
i) Samtalen.
l.m) komme for en Konge. || gaae for en Konges Ansigt.
n) bestaae (begaae sig).
o) og hans Slægt. p) og Værdighed.
q) jeg faaer.

þióna; met þvi at fadir minn ok frændur mínir hafa Kongum þiónat firr meir r); ok hafa ablat ser sæmdar ok gods yfirlætis af Kongi met þionustu sinni; þá er s) von, at ek mundi slíks girnazt, sem frændur mínir t) haufdozt at fyrir mer. u) Ok met þvi at slíks er von, þá vil ek þess bidia ydur, at þer x) vísit mer nu sua til, hvert upphaf ek skal hafa at mínu máli, þá er ek vil til Kongsfundar y) leita, sua skilvísliga, sem nu z) fylgdu þer mer sialfir til fundar vit Kong. Vísir mer á hvertveggia, um a) latædi mitt, b) ok klædaburdar, eda ordalag c), ok allt annat athæfi þat, d) er vel ber fyrir

vil jeg tiene ham; thi da min Fader og mine Frænder r) have tient Konger i forrige Tider, og have forhvervet dem Ære og god Anseelse af Kongen, ved deres Tieneste; da er s) at vente, at jeg let kunde attraae sligt, som mine Frænder t) toge dem for for mig. Efterdi da u) saadant er at vente, da vil jeg bede Eder derom, at I nu saaledes x) anviser mig, hvad Begyndelse jeg skal have paa min Tale, naar jeg vil y) søge Samtale med en Konge, og det saa tydelig, som om I selv nu z) skulde følge mig til Samtale med en Konge. Anviser mig til begge Deele, om mine Lader, og b) Klædedragt, og c) Talemaader, samt al den anden Opførsel,

sterio insignes honorum gradus nacti sunt, vitæ rationem secutus, aulica ministeria ambiens, Regum forte quendam adibo, mihi, quomodo sermonem, ubi Regis adeundi data est copia, exordiri debeam, perinde ostendas quæso, ac ipse mihi comitem temet adjunxeris; monstresque simul, quos gestus adhibeam, quibus utar vestibus, quomodo sermones cum Rege serere debeam, & quæ alia sint observanda, quæ coram Rege optime quadrent. Interrogavi hac vice pro lubitu, licet minus, quàm oportet, sapienter. Tuum

r) CC. *Ux. & al.* fyrir mer. || fyrir mik.
s) *iidem* lielect. t) *iidem* gerdu.
u) *iidem* Nu. x) *iidem* birtit mer.
y) *iidem* stunda ok fara.
z) *iidem* fylgdi, fylgdit.
a) *iidem* latgædi.
b) *iidem & alii:* eda um.
c) *iidem* ordaskipan. || ordaskipti.
d) *iidem* sem mer ber vel (beri || bæri).

r) for mig.
s) rimeligt. t) have giort.
u) Nu, efterdi.
x) forklarer.
y) gaae til.
z) følgede.
b) eller om.
c) hvorledes jeg skal belægge mine Ord. || indrette mine Svar.

fyrir Kongs auglyti. Nu hefi ek spurt at finni fem mer fynizt, enn þo at eigi fe fua frödliga spurt, fem þurfti, þá *e*) vérdi þer nu at giöra fua fem fyrri, at ætla hvartveggia, fpurningina af minni hendi, enn fvörin af ydarri *f*) hendi, ok uppfræding.

Ecki er þeffa máls fua *g*) ufrodliga fpurt, at eigi *h*) megi vel fvara, þviat flikrar fpurningar þurfti margir menn, ef þeir vilia fin mál flytia láta vit rikismenn, ok *i*) leita færi fua vandliga eptir finum málum fem þurfti. Nu vil ek þvi lifa fyrir þer um þeffa luti, er þu hefer fpurt, fem mer fynizt *k*) fannligazt ok *l*) frodligazt. Nu kemur þu þar er

fel, fom d) er anftændig for en Konges Anfigt. Nu haver jeg for denne gang fpurgt fom mig fynes, men om det end ikke er faa forftandigen fpurgt, fom der kunde behøves, da e) maae I dog nu giøre fom før, at overlægge begge Deele, Spørsmaalet paa min Side, men Svarene og Underviisningen paa f) Eders Side.

Denne Sag er ikke faa g) ufornuftigen omfpurgt, at man jo vel kan fvare derpaa, thi faadant Spørsmaal kunde mange behøve, om de ville lade tale deres Sag for ftore Herrer, og i) vilde anlægge deres Sager faa forfigtig, fom det kunde behøves. Jeg vil derfor nu forklare for dig om diffe Ting, fom du haver fpurgt om, faavidt mig fynes k) meeft fandligt og l) fornuftigt. Nu kommer du da

Tuum vero eft quæftionem meam dirigere, & tuum refponfum, prout antea fecifti, ad ingenii mei modulum accommodare.

Quæftio tua non adeo infipida eft, ut refponfum non mereatur, nam in ejusmodi multorum effet inqvirere materiam, qvi caufas fuas coram potentioribus perorare volunt, &, ut par eft, tractare. Igitur quæ veriffima & confultiffima funt circa hoc negotium in medium jam proferam. Quando in eum locum perveneris, ubi Rex eft, fi ejus favo- rem

e) CC. *Un.* birtit mer þó merkilig fvaur af ydvarri hendi. *f*) 2 *ch.* annarri.
g) CC. *Un.* uvitrliga. *h*) *iidem* má.
i) *iidem* leitat væri fva vandliga epter flikum málum. *al.* ok trautt væri fvo vanliga leitat.
k) *iidem* fannazt. || fannligt.
l) *iidem* & *al.* radligazt, raduligt, radligt.

d) der ftaaer mig vel. || kunde ftaae vel.
e) giver mig dog tilkiende mærkværdige Befvarelfer fra Eders Side.
f) den anden. g) uviſeligen.
i) om flige Sager bleve faa nøie underføgte. || ja neppe kunde fligt blive faa nøie underføgt.
k) det fandefte. || fandligt.
l) raadeligft, raadeligt.

m) er Kongur er fyrirstaddur, met þeim örönduın, *n*) at þu *o*) villt þydazt hann, þá skaltu spyriazt *p*) fyrir vandliga, hverier þeir menn ero met Kongi, er optazt ero vanir at fylgia þeim, er þurfu *q*), ok flytia mál manna fyrir Kongi, sua at hanom liki *r*) bezt þeirra ræda. Enn þegar er þu verdur sannfródur hverir þeir ero, þá skaltu *s*) þá fyrzt þydazt, ok giöra þer þá fyrst at vinum, enn þvinæst sina þeim þitt erendi, ok bidia þá þitt mál fram at flytia vid Kong. Enn ef þeir taka vit þínu máli, þá *t*) kunnu þeir bezt *u*) tíma ok stundar at leita, til Kongs fundar ok vitrædu, er optazt ero á tali vit hann. Enn ef þat verdur um þann

da der, hvor m) en Konge er for, i det Ærende, at du vil holde dig til ham, da skal du nøie p) udsporge, hvilke de Mænd ere hos Kongen, som sædvanlig pleie at forestille dem som q) det behøve, og tale Folkes Sager for Kongen, saaledes, at deres Tale r) skal best kunne behage ham. Men saasnart du bliver underrettet om, hvilke de ere, da skal du først s) holde dig til dem, og giøre dig dem først til Venner, men dernæst forklare dem dit Ærende, og bede dem at forestille din Sag hos Kongen. Om de da antage din Sag, da t) kunne de u) allerbest udsøge Tid og Time til Opvartning og Samtale med Kongen, da de jævnligen komme ham i Tale. Og om det bliver paa den Tid,

rem nancisci velis, diligenter percontare, quinam cum Rege sint, qui egentibus opem ferre soleant, & maxima cum Regis voluptate causas aliorum perorent; & ubi eosdem expiscatus fueris, illis primum adhære & in amicos coopta; deinde consilium tuum illis aperi, & ut causæ tuæ patrocinentur roga. Si patrocinium tuæ causæ in se suscipiunt, oportunitatem & horam idoneam Regem adeundi & cum eo colloqvendi facile præsagiunt, utpote qui sermones cum Rege sæpissime miscent. Si Rex ad mensam accumbat, cum tibi

m) CC. *Un*. fæm. *n*) *iidem & al.* er.
o) *iidem* þídiz. *p*) *iidem* um.
q) *iidem* at flytia mál sin.
r) *iidem* vel, hellzt.
s) *iidem & al.* fyrst þydazt þá at.
t) *iidem* vanda þu þer stundir til Kongs vidrædo. *u*) *iidem* brátt.

m) som.
p) forespørge dig. || spørge om.
q) behøve at tale sine Sager.
r) helst skal.
s) søge dem, ansøge dem om din Sag.
t) vælg dig en beqvem Tid til at tale med Kongen.
u) snart finde.

þann tíma, er Kongur *x*) situr undir bordum, at *y*) þá skulir þu þíns *z*) máls leita, þá haf þu á því góda niósn, at Kongur se þá í *a*) blídu skapi ok i gódum hug. Enn ef þu verdur þess var, at hugur hanns se *b*) nockvot ublídur, eda er *c*) hann reidur um *d*) nockvot mál, eda hefer hann nockur *) skylldarmál *e*) þau at ræda, at þu ætlar *f*) eigi þitt mál *g*) ræda mega fyrir þá sauk, þá lat þu þín *h*) mál hvílazt þann dag, **) ok leita ef þu *i*) mátt finna hann i betra *k*) skapi annann dag. Enn ef þu verdur

Tid, da Kongen x) sidder til Bords, at du skalt z) tale din Sag, da hold en nøie Kundskab om det, at Kongen da kan være a) ved et muntert Sind, og i god Luune. Men om du bliver det var, at hans Sind er noget b) fortrædeligt, eller han c) er fortørnet d) for nogen Sag, eller han haver nogle saa *) nødvendige Sager e) at tale, at du f) kandst tænke, at dit Anliggende ei kan blive g) forestillet for den Sags Skyld, da lad din h) Sag hvile den Dag, **) og søg om du kandst finde ham k) i bædre Luune en anden Dag. Om du derimod bliver det

tibi facultas est coram illo causam tuam exponendi, perspectum habeas velim, num Rex bono hilarique sit animo. Si observas animo nonnihil austero aut irato illum esse, aut tam necessaria tractare negotia, ut ea propter tuam te causam perorare non posse credas, sermone tuo non interpelles Regem eo die, sed in alium diem magis opportunum differ nego-

x) CC. *Un. & ql.* er yfer.
y) *iidem* þu skallt þá (at þu leitar).
z) *iidem* frama.
a) *iidem* godu skapi ok blidu.
b) *iidem* styggr. *c*) *iidem* hann se.
d) *iidem* vid. *) *iidem* snilldarmal.
e) *iidem* med haundom.
f) *iidem* ætlazt þin mál ecki mega flytia (at þu nair eigi þin mál at flytia).
g) *iidem* rædazt.
h) *iidem* hvílazt þann dag þina ræda.
**) *iidem* enn leita at betra efni annan dag.
i) *iidem* megir.
k) *iidem & alii:* tima. *al.* finna betri tima.

x) er.
y z) søger din Befordring.
a) ved godt og mildt Sindelav.
b) fortrydeligt.
c) kan være.
d) over.
*) vigtige, dybsindige.
e) for Haanden.
f) kan slutte, at din Sag ei kan tales. || at du ei kan naae at forestille din Sag.
g) fremført.
h) Tale.
**) men søg bædre Leilighed en anden Dag.
k) paa beqvemmere Tid. || finde bædre Tid.

ur þess var, at Kongur er i blídu skapi, ok hann hefir eingi naudsyniamál um at x) vela; þau y) at eigi megir þu vel flytia þitt erindi fyrir þá sauk, þá bid þu þó þess at, er hann er náliga mettur.

Enn klædabunadi þínum skaltu ádur hafa sua háttat, at þu ser klæddur aullum gódum z) gangvera, þeim a) sem þu hefir b) villdaztann til, c) vel hosadr oc skuadur; eigi skalltu ok kyrtilsláus vera; haf ok þvilíka yfirhaufn, sem þu d) hefir villdasta til. Vel þer þau klædi jafnan til hosna, er brun e) ero at lit; Þat þikir ok eigi illa f) bera, at madur hafi svart skinn til hosna, enn ecki aunn-

det vår, at Kongen er ved muntert Sind, og han haver ingen saa nødvendige Sager at x) behandle, at du jo for dets Skyld meget vel kandst fremføre dit Ærende, da bie dog til den Tid, da han er næsten mæt.

Men din Klædedragt skal du tilforn have saaledes indrettet, at du skal overalt være klædt med gode Gangklæder, og det de b) pynteligste som du haver, c) med smukke Beenklæder og Skoe; du skal og ikke være uden Underkiortel; hav og den d) Kappe, som du haver smukkest. Udsøg dig og altid det Klæde til Beenklæder, som e) er af brun Farve; Det synes og ei at f) staae ilde, at man haver sort Skind til Beenklæder, men

negotium. Cæterum, si hilari animo comperis Regem, & negotiis, quæ tuæ causæ exponendæ moras nectere possent, vacuum, exspecta donec cibo fere satiatus est.

Circa rem vestiariam observes, ut vestimentis, quæ habes, optimis indutus sis, caligatus decenter, calceatus & tunicatus, & quam potes ornatissime togatus. Pannum nigricantem tibi in caligas selige, nec indecens habetur caligas ex nigris pellibus consutas gestare, quas tamen aliis vestimentorum speciebus quam coccineis scite non adhibebis.

x) CC. *Un.* vera.
y) *iidem* er þu megir ecki.
z) *iidem & al.* gangvara.
a) *iidem* er. b) *iidem* beztann.
c) *iidem* vær.
d) *iidem* kant bezta at fá.
e) *iidem* brunat, brunut se.
f) *iidem* soma.-|| þat þikir ok vel sæma enn ecki illa.

x) forrette. b) beste.
c) hav Beenklæder o. s. v. — (Ordet betyder, om ikke Strømper og Buxer i eet, dog høie Strømper, trukne uden over Buxerne, og som tillige skiulede Laarene).
d) den beste Kappe du kandst faae.
e) kan være brunagtigt.
f) skikke sig. || det synes og at skikke sig vel og ikke ilde.

g) aunnur klædi þá, nema skarlat se. Kyrtil máttu ok vel hafa met h) brunum lit, eda med grænum, eda raudum, ef þer synizt þat betur fallit; ok i) ero þau god klædi ok sæmilig. Enn línklædi þín k) þá skalltu láta giöra af gódu lerepti, ok þó l) lítil efni i; giaur stutta m) skyrtu þína, ok línklædi þín aull n) lett vel. Ætla jafnan o) godann mun styttri skyrtu þína enn kyrtil, þviat einginn madur hæferskur má sik p) pryddann fá giört af haur edur hampi. Skegg þitt ok hár skaltu láta virduliga q) giöra, ádur enn þu gengur fyrir Kong, eptir þeim r) sidum

men da ikke g) andre Klæde-Sorter, uden det skal være Skarlagen. Kiortel maae du og vel have af bruun Farve, eller grøn eller rød, om det synes at skikke sig bæder, og i) ere alle disse Klæder gode og anstændige. Men dine Linklæder skal du lade k) giøre af godt Lærred, og dog kun lidet Tøi deri; lad din Skiorte være m) kort, og alle dine Linklæder n) vel lette. Lad altid din Skiorte skiære et godt Stykke kortere, end din Kiortel, thi ingen velartet Mand kan faae sig p) pyntet med Hør eller Hamp. Dit Skiæg og Haar skal du lade q) anstændig r) sætte i Lave, førend du gaaer for en Konge, efter s) de Mo-

bubis. Tunicam induere licet nigricantis rubri aut viridis coloris. Vestes lineas melioris notæ, sed quibus parum materiæ impendatur, adhibe. Vestes lineæ omnes, adeoqve & interula, non sint promissæ, hæcqve semper tunica brevior aliqvantum esto, nam urbanus non est, qui lino sese vel cannabe ornatiorem reddet. Barbam & crines, antequam Regem adieris, uti aulæ, quam petis, mos est, docta manu castiges. Quando in

g) CC. *Un.* annat klædi.
h) *iidem* af brunadum.
i) *iidem* ok þykia þat. *al.* ok þo. || enn þat.
k) *iidem* lattu vera.
l) *iidem* litit. m) *iidem* stacka.
n) *iidem* þa skalltu lata vera godan mun.
o) *iidem* godum mun.
p) *iidem & al.* prudann giöra.
q) *iidem* virkuliga *v.* virkuliga. 3 *cb.* vandliga.
r) *iidem* skera, skafa.
s) *iidem* sid, er (sein þá er).

g) andet Slags Klæde.
i) kunne alle disse agtes. || hvilket som er, agtes dog.
k) være.
m) stakket.
n) . Fremdeles skal du lade din Skiorte være en god Deel.
p) giort sig smuk, smykket sig.
q) prydelig. || net. || med Flid.
r) skiære, rage.
s) den Skik.

um er þá ero i hird, er þu t) leitar til hirdar. Enn u) þá ek var innan hirdar, þá var þat sidr i hird, at hár var skorit x) stuttara enn eirnablaud, ok kembt sua sidan umhverfis, y) sem hvert hár villdi bezt falla, ok var sidan z) skorinn stuttur toppur yfir brunum. Enn um skegg var þat sidur þá, at a) geora stutt skegg ok snauggvann kamp, ok var rakat b) sidan jadarskegg á c) Þídversko; d) ok eigi er víst, at sidar komi sá sidur, at fegri se, edur betur sómi e) i f) herlidi at hafa. Enn nu ber sua g) at, at þu þyckizt buinnn vera til Kongs fundar, hvert-

Moder, som da ere ved Hoffet, naar du t) søger til samme. Men da jeg var ved Hoffet, da var det Skik ved Hoffet, at Haaret blev skaaret kortere end x) Ørelæpperne, og siden kammet omkring, y) eftersom hvert Haar best vilde falde, og siden blev z) skaaren en kort Top over Øinebrynene. Men om Skiægget var det da Skik, at a) have studset Skiæg og kort Knebelsbart, men siden blev b) raget et Kindskiæg c) paa den Tydske Maade; m) og er ikke vist, at der siden kommer nogen Mode, som er smukkere, eller sømmer sig bæder, at have i Feldten. Men nu hænder det saa, at du synes at være i Stand

in satellitio Regio fueram, aulicis mos erat comam ita circumsecare, ut ad auriculas tantum pertingeret, nisi qua supercilia se extendebant, ad ea quippe demissa tantum fuit: pectine dein æquati capilli totum caput superius, prout sponte decidebant, operiebantur. Circa barbam autem observatum, ut prolixa non aleretur, sed mystace detonso & genis superius rasis, infima malarum pars more Germanorum barbata esset: incertum sane, num elegantior, & qui exercitum Regium magis deceat, mos introducatur. Verum quando ad

t) CC. *Un.* kemr. u) *iidem* er.
x) *iidem* styttara enn eyrablad.
y) *iidem* hvert hár sem falla villdi.
z) *iidem & al.* skorit stutt fyrir.
a) *iidem* bera.
b) *iidem* rakat jadarskeggit. || jadarskeggi.
c) *iidem* sem a Þylku. d) *iidem* enn.
e) *iidem* læmi, sami.
f) *iidem* Kongs hird, *vel* Kongs herlidi.
g) *iidem* til.

t) kommer. x) Ørelæppen.
y) hvert Haar som det vilde falde.
z) det skaaret kort foran i Panden.
a) giøre. || bære.
b) Skiægget paa Kanten af Kindbakkerne raget. || raget med Skiæg paa Kanten af Kindbakkerne.
c) ligesom paa Tydsk.
d) men det er.
f) ved en Konges Hof. || blandt en Konges Krigsfolk.

hverttveggia at *h*) klædabunadi ok audrom lutum, ok kemur þu i godann tíma, ok fær þu leifi til inngaungu af dyraverdi *i*), þá verdur þu svo at hátta *k*) þarkomu þinni, at þer fylgi *l*) nockur lidligur þiónustumadur. Enn þó at þit fáit bádir leifi til inngaungu, þá láttu hann *m*) ecki fylgia þer lengra enn innan dyra, eda innar at stallara stóli hit lengzta, ok lát hann *m*) giæta skyckiu þinnar; (ok *n*) þó þid fáit eigi bádir leifi til inngaungo, þá geym þu yferhöfn þina þó uti); enn þu gack skyckiulaus inn fyrir Kong; ok haf ádur kembt *o*) hár þitt slett, ok strokit skegg þitt vel. Hverki

i Stand til Opvartning hos en Konge, baade i h) Klædedragt, og andre Ting, og træffer du en beqvem Tid, og faaer du af i) Dørvagten Tilladelse til Indgang, da maae du saaledes indrette din Ankomst, at nogen l) velskikket Tiener kan følge dig. Men om I end begge faaer Tilladelse til Indgang, da lad ham m) ikke følge dig længer, end inden for Dørren, eller i det længste ind til Marskalkens Stoel, og lad ham m) der passe paa din Kappe; (og om I begge ikke faaer Tilladelse til Indgand, da forvar dog din Kappe ude); men du skal gaae uden Kappe for Kongen; og hav tilforn kiæmmet o) dit Haar glat, og strøget dit Skiæg vel. Du skal

ad Regem conveniendum, qva vestes & cætera, tempore oportuno paratus es, impetrata a janitore introëundi venia, ita velim intres, ut famulus qvidam scitulus sequatur. Qui tamen, licet ei tecum intrare permissum fuerit, vel intus juxta fores subsistat, vel ad sellam usqve mareschalli te subseqvatur, longius enim ire nefas illi est, togamqve tuam custodiat: Si contra ei tecum intrare non permittatur, togam tuam foris custodias; te vero toga exutum siste Regi, probe comtum, tuaqve barba, tricis dextre enodatis,

b) CC. *Un.* klædum.
i) *iidem & alii:* dyrrverdi. || dyrrvaurdom hans. *k*) *iidem* kvomo þina.
l) *iidem* einhver sidligr. || frídr.
m m) *iidem* hafa skyckiu þina at giæta. *al.* þá hafi hann — ok gangi.
n) *hæc* 2. CC. *Un. addunt.*
o) CC. *Un.* þer.

h) Klæder.
i) hans Dørvogtere.
l) sædelig. || smuk.
m m) have din Kappe at passe paa. || da have han din Kappe, og skal ikke gaae længer.
o) dig.

Hverki ſkalltu hafa *p)* hautt ne hufu ne kveif á haufdi, helldur ſkalltu uhuldu hári ok berum haundum fyrir ríkismenn gánga, met blídu andliti, ok hreinſudum aullum *q)* likama ok limum; þá *r)* menn ſkalltu ok hafa

ſkal hverken have Kabus p) eller Hue, eller noget Slags Skiul †) paa Hovedet, men du ſkal med blot Haar og bare Hænder gaae for ſtore Herrer, med et mildt Anſigt, og q) dit heele Legeme og Lemmer renſede; du

tis, æqvaliter panſa ſit. Nec pileum, nec galerum acuminatum, nec cranii tegumentum capite geſtato, ſed detecto crine, nudis manibus, hilari fronte, mundatisqve corporis mem-

p) CC. *Un.* hatt. *q) iidem* hlutum. *r) iidem* þá ſkalltu hafa þa menn i inngöngo.

p) Hat. q) alle Ting.

†) *SverrigsSaga* nævner og en *Kveif*, ſom Biſkop Nicolaus tabte af ſit Hoved, da Birkebeenene overumplede hans Skib uden for Trundhiem. Ordet giør uden Tvil eet med: det Hebraiſke *cupha*, et qvindeligt Hoved-Klæde: det Arabiſke Kuehf, Hoved: det Grædſke Κουφια, let Hoved-Tøi: det Italienſke *cuffia*, al Slags Hoved-Tøi for begge Kiøn, meeſt Nat-Tøi, ſee Ferrarii Origines Ling. Italicæ: det Franſke *coife*, *coiffe* eller *coeffe*, ligeledes al Slags, iſær let Hoved-Tøi og Prydelſe for begge Kiøn, ſee Diction. de Furetiere under det Ord coeffe. Det Engelſke *coif* og det Spanſke *cofia* hos Skinner i Etymol. Ling. Angl., ſamt *cuffe* hos Junius i hans Etymol. ſidſte Oplag, er og vel i Grunden det ſelvſamme Ord, ſkiønt Bemærkelſen der er noget adſkilt. Samme er at ſige om Middelalderens Latinſke *cufa*, (ſom iſær ligner det gamle Tydſke *Kuffe* eller *Kupfe*, og det Islandſke *Kufr*, en gammel Hat, Hatte-Skygge, Hatte-Pulle, ja al udſtaaende Runding øverſt paa en Ting) *cupa* og *cuphia* hos du Fresne, ja om det Tydſke *Koffe* og *Kop* eller *Kopf* hos Schilter, ſamt *Kau*, *Kawe*, *Kopf*, *Kufe* eller *Kuffe* hos Wachter. Det Danſke at hvive ſig (d. e. ſkiule, meeſt ſit Hoved og Anſigt), og Hvive-Klæde, brugeligt endnu iblant Qvindfolk af Bondeſtanden, ſtaaer og viſt nok i Forvandtſkab med Kveif; thi hv og kv eller qv lade ſig meget vel ombytte i Sproget; at jeg nu ei ſkal nævne Hoved og Haubt. Jeg troer ellers med Wachter, (under Ordet Kopf) at de anførte Ord ſigte i deres Oprindelſe til et Slags Høihed eller Opløftelſe, ſaavidt de betyde Hoved og hvad dertil hører, eller andet, ſom er øverſt paa en Ting; men derimod til Huulhed, ſaavidt de betyde huſe eller bugede Kar, eller andre det Slags Ting; maaſkee de og ſigte til begge Begreber ſamlede. Men hvad Kveif egentlig ſkal kaldes paa Danſk, er meget uviſt. Nogle Exemplarer ſkrive *hufu edur kveif*, og ſynes derved at giøre Kveifen til eet med Hue i Almindelighed. Men rettere bliver, ſom de beſte giøre, og ſom her er ſkeet, at adſkille dem, dog alene ſaaledes, at Kveif endda bliver en vis Art af Huer, og viſt nok i Grunden kun det ſelvſamme Ord, ſom Voſſius anmærker hos Ferrarium paa anførte Sted. Herr Einerſen tager den for calotte eller Koll- (Kuld-) Hue, og haver derí Medhold af Du

hafa i gaungo met þer, er þitt mál skulu framflytia. Ven þik at bera haufot þitt rett; ok sua allann likham þinn, *s*) þá ven þu vel rettann; þegar þu gengr þá ven þik *t*) gángprudann vel, ok þo eigi einkar seint at gánga.

Enn er þu kemur fyrir Kóng, þá skalltu hnegia hanom litillatliga, ok heilsa hanom *u*) þessum ordum: *Gud gefi Ydur x*) *gódann dag, Herra Kongur!* Enn *y*) ef Kongur situr yfir *z*) bordi, þá er

r) du skal og have i Følge med dig de Mænd, som skulle forestille din Sag. Væn dig at bære dit Hoved s) lige; Væn og dit heele Legeme vel rank; Naar du gaaer, da væn dig til at være t) næt i din Gang, og dog ei at gaae alt for langsom.

Men naar du kommer for Kongen, da skal du bøie dig ydmygeligen for ham, og hilse u) ham med disse Ord: Gud give x) Eder en god Dag, Herre Konge! y) Og om Kongen sidder til Bords, naar du

membris in conspectum potentiorum venias; Comitesqve tibi adjunge, qvi causam tuam perorare volunt. Capite & corpore erectis ornate incedas, non autem supra modum tarde.

Ad Regem ubi pervenisti humiliter te incurva, hac salutatione illum compellans: Det vobis, Domine Rex, bonum diem Deus! *Si Rex ad mensam accumbat, tibi non*

s) CC. *Un.* . Ven þig.
t) *iidem* gaungoprudann, vallprudann.
u) *iidem* hann med.
x) *iidem* þer.
y) *iidem* Nu sitr.
z) *iidem* bordum.

r) Naar du gaaer ind skal du og have de Mænd med dig.
s) og dit heele Legeme lige. || . Væn dig vel rank.
t) smuk at see til paa Marken.
u) paa ham. x) dig.
y) Nu sidder Kongen.

Du Fresne under det Ord *cufa*. Jeg haver, for Uvishedens Skyld, ikkun givet den et almindeligt Navn; men er dog meest tilbøielig til at tage *hufa* for en sædvanlig Hue, mestendeels passet lige efter Hovedet, som Bønderne i Norge endnu bruge paa sine Steder; *Kveif* derimod tager jeg for en ophøiet Hue, som man brugte til Stads, eller og saadan en, som Du Fresne beskriver under Ordet *cuphia*, ellers kaldet *cofea*, *coifa*, *cucufa* 2c. et Slags Gradsk Hat, som især de Geistlige i Middelalderen findes at have brugt, deels ved Gudstienesten, deels naar de reisede eller viisede dem offentlig. Jeg bestyrkes heri af *Sverrigs Saga* selv, som lægger til paa anførte Sted, at Bispens tabte Kveif blev ført til Kong Sverre, til Tegn, at det virkelig var Biskopen, som de havde truffet; men dertil kunde den ikke vel tient, om den havde været et sædvanligt Klædebon for alle og enhver.

er þu kemur fyrir hann, þá láttu þik eigi þat henda, er margann hendir skamvísann *a*), at þu *b*) stidizt vit Kongs bord, *c*) enn sidr leggizt þu á fram, svasem *d*) ufidug fól giaura; helldur nem þu *e*) stadar, sua fiarri bordi, at alla þá þiónusto, *f*) er til Kongs bords byriar, megi vel flytia, at ærnu rumi, medal *g*) bords ok þin. Enn ef eigi ero bord fyrir Kóngi, þá *h*) gack þu sua nærri Kongs sæti, at ærit se rum til allrar þiónusto, millum þín ok *i*) fótskamla þeirra, er fyrir ero Kongs sæti. Hendur þínar skalltu sua láta liggia, er þu stendur *k*) nærri Kon-

du kommer for ham, da lad det ikke hænde dig, som hændes mangen a) Ufornuftig, at du b) hælder dig til Kongens Bord, c) endnu mindre, at du lægger dig frem paa det, som d) vanartige Tølpere giøre; men e) bliv staaende, saa langt fra Bordet, at al den Opvartning, som f) hører til Kongens Bord, skal kunne magelig gaae for sig imellem g) Bordet og dig. Men om Kongen ikke er til Bords, da h) træd saa nær til Kongens Sæde, at der kan være overflødigt Rum, til al Opvartning, imellem dig, og de Fodskamler, som ere foran ved Kongens Sæde. Dine Hænder skal du lade ligge saaledes, naar

non idem ac multis imprudentibus accidat, nimirum ut mensæ Regiæ innitaris, multo minus, ut agrestibus & fatuis mos est, in eam procumbas; sed tam remotus a mensa stabis, ut omne ministerium, quod mensæ Regiæ adhibendum est, commode queat obiri, amplo satis, inter te & mensam spatio relicto. Sin autem Rex mensæ non adsideat, thronum tam prope accede, ut intervallum satis magnum sit, inter te, & scabella throno adfixa, ne Regi ministraturis impedimento fias. Dum adstas Regi dextra carpum sini-

a) CC. *Un.* skamsynann. *al.* uskynsamann.
b) *iidem* staudvizt.
c) *iidem* ok enn sidr vid Kóng, sem margr giörir óhæverskr.
d) *iidem* uhæfersk. *e*) *iidem* stad.
f) *iidem* sem tignum manni byrjar.
g) *iidem* þin ok bordzins (bordanna).
h) *iidem* halltu sva nær.
i) *iidem* fotskemla. || fotskefla. || fotskara.
k) *iidem* fyrir.

a) taabelig. || uskikkelig.
b) støtter dig ved, eller gaaer lige frem til.
c) og end mindre ved Kongen, som mangen ubehøvlet giør.
d) uartige.
e) men tag dig Sted (Plads).
f) tilkommer en fornemme Herre.
g) dig og Bordet (Bordene).
h) hold dig, hold stille.

Kongi, at hin hægri *l*) greip spenni um hinn vinstra *m*) ulflid, ok lát sidan *n*) hendr þínar í rómi rekiazt *o*) nidur fyrir þik, sem þeim er hægazt. *p*) Þvi nærzt skulo þeir menn flytia *q*) erindi þitt fyrir Kongi, er til þess ero ætladir. Enn ef þu ber *r*) sva giæfu til, at þat má þegar fremiazt *s*), eptir þínum vilia, þá skalltu gánga til handa Kóngi, ok þvi nærzt i *t*) laugó-neyti vit *u*) hird hanns, eptir þeirri sidvenio, sem þeir kenna þer, er þitt mál flytia. Enn ef Kongur heitir þer, ok nefnir þer stefnudag, nær þat skal *x*) lykt, þá verdur *y*) þar til at standa. Enn

naar du staaer k) nær ved Kongen, at den høire Tommelgreb l) spænder om det venstre Haandleb, og lad siden dine n) Hænder sagtelig synke ned for dig, som det falder dem mageligst. p) Dernæst skulle de Mænd forestille q) dit Ærende for Kongen, som ere bestemte dertil. Men om du faaer r) Lykke til, at det kan strax faae Fremgang efter s) din Ønske, da skal du gaae Kongen til Haande, og i t) Qvarteer med hans u) Hofmænd, efter den Skik, som de lære dig, det tale din Sag. Men om Kongen lover dig og sætter dig en vis Dag at møde, da den skal x) blive afgiort, da maae y) den staae til den Tid. Men

sinistræ amplectatur, ambabus, ut commodissime fieri potest, manibus demissis. Mox tui proxenetæ causam tuam exponent Regi. Quodsi voti statim fueris compos, operam tuam addices Regi, & mox in contubernium aulicorum te recipies, observatis, quos proxenetæ tui tibi inculcabunt, ritibus. Porro: si Rex votis tuis annuat quidem, diem autem condicat, quo petitioni tuæ faciat satis, tamdiu exspectes: Si vero responsum differat

l) CC. *Un.* & *al.* greipi se um.
m) *iidem* arlid.
n) *iidem* hendurnar siálfar.
o) *iidem* ofan. *p*) *iidem* sidan.
q) *iidem* þitt mál.
r) *iidem* þegar þa giptu (grein yfir), at þá ma med giæfu þitt mál framgánga.
s) *iidem* framflytiazt eptir þinni villd.
t) *iidem* legoneyti. *u*) *iidem* hans menn.
x) *iidem* lukazt, tilkoma.
y) *iidem* þu þar til at stunda (bida).

k) for.
l) gaaer omkring. || ligger om.
n) Hænderne selv.
p) Siden. q) din Sag.
r) da strax den Lykke (den Fremgang) at din Sag da kan udføres med Fordeel.
s) din Villie.
t) Selskab egentlig Samleie.
u) Mænd.
x) sluttes. || foretages.
y) passe paa den Tid. || bie til den Tid.

Enn ef Kongr ſkítur þvi máli á freſt, ok mælir ſua, ſem eigi er minzt von, at mer er þeſſi madur z) ukunnigur, bædi at a) ſyn ok ſidum, ok b) kann ek þvi máli eigi ſua brádliga at andſvara, fyrr enn ek c) ſe giaur ſpekt hans ok d) adrar medferdir, e) þá er þvi máli lokit at þvi ſinni; enn þu verdur at leita þíns máls at tómi ef þer ſynizt, ok vita f) ef þu hitter eitthvert ſinni í g) þat lagi, at þín h) villd i) gángi helldur fram. Enn k) þá ríd er þu vilſt til l) þeſs ſtunda, þá þarftu víſt þeſſ vit, at þídázt hina beztu

Men om Kongen falder paa at opſætte den Sag, og ſiger, ſom ei er mindſt at vente, at denne Mand er mig z) ubekiendt, baade i Henſigt til a) Anſeelſe og Sæder, og kan jeg ei ſaa haſtig ſvare paa den Sag, førend jeg nærmer c) ſeer hans Viisdom, og d) anden Opførſel, da er den Sag e) ſluttet for den gang; da maae du, om dig ſynes, anbringe din Sag under Haanden, og forſøge, om du f) nogenſinde træffer ſaadan en g) Leilighed, at din h) Ønſke kan i) faae bædre Fremgang. Men den Tid ſom du vil l) beflitte dig paa dette, da behøver du viſſelig, at holde

ferat Rex, & , ut non raro uſu venit, dicatque hunc hominem vultu & moribus ſibi incognitum, unde petitioni ejus tam cito reſpondere non poſſit, nec qvidem prius, qvam prudentiam ejus & mores conſpexerit; Hac vice actum eſt de cauſa tua; qvam tamen data oportunitate, ſi ita viſum fuerit, meliorem reddere ſtudebis, ſi forte eam occaſionem nactus fueris, qvæ optatum tibi ſucceſſum polliceatur. Interea vero, dum hanc occa-

z) CC. *Un.* ecki kunnr, hvarki.
a) *iidem* ſinni (ſidum) ne at ſkynſemd.
b) *iidem* ok má ek þeſſu mali eigi ſva bratt (ſkiott) ſvara, *vel* kann þvi máli eigi at ſvara ſkiotliga.
c) *iidem* veit. d) *iidem* ſidu.
e) *iidem* ok er þat mál þá uti.
f) *al.* hvert þu ſiáir hitt þá tíd.
g) CC. *Univ. & alii:* þann lid (ſid, tima), *vel* betra lid.
h) *iidem* villdur.
i) *iidem* megi framgánga.
k) *iidem* þær tider. l) *iidem* Konga.

z) ikke bekiendt, hverken.
a) Sindelav (Sæder) eller Forſtand.
c) veed, faaer at vide.
d) og øvrige Sæder.
e) ude.
f) faaer truffen ſaadan en Tid.
g) beleilig, beqvem Tid. || bædre Leilighed.
h) din Villie.
i) gaae for ſig.
l) ſøge en Konges Tieneſte.

þeztu menn ok hina vitrustu, ok *m*) verda þeim i nánd optazt kendur, er Kongi ero kiæraztir, ok tak *) þó alla neytzlu, þá er þu þarft, af sialfs þins kostnadi *n*), medan þu ert lengzt *o*) i þeirri raun, nema þer verdi *p*) nockoro sinni bodit af Kongs hendi til hanns borda. Ok láttu þó þik eigi þat henda, sem margann ufródann hendir, at þu gyrnizt þvi aullo meir *q*) annars kostnadar, sem þu ser, at þer verdr optar tilbodit, at eigi béri sua at, at *r*) rádvandir menn vyrdi þer til *s*) sinku ok offramsækni, ok verdur *t*) þu af þvi uvin þeirra manna, er þu mætt-

de dig til de beste og viiseste Mænd, og m) blive oftest seet i deres Selskab, som ere Kongen kiæreste, og *) tag dog al den Fortæring, som du behøver, af n) dine egne Midler, hvor længe du end staaer i denne Prøve, uden om du bliver p) nogen gang buden paa Kongens Vegne til hans Bord. Og lad dig dog ikke hænde det, som hænder Mangen uforsøgt, at du des meer higer efter q) en andens Kost, som du seer, at du bliver ofter buden dertil; at det ei skal falde saaledes ud, at retskafne r) Folk skal regne dig sligt til Gnjerie s) og Næsviished, og t) du derfor blive de Folkes Fiende, u) hvis Ven-

occasionem captare voles, favorem optimorum & sapientissimorum virorum, cum quibus quam sæpissime converseris, itemque Regi charissimorum tibi conciliabis; attamen quorum opus habes, propriis impensis tibi subministres, nisi a Rege ad convivium invitatus fueris; eam tamen cautionem adhibebis, ne, quo sæpius invitaris, eo sumtibus aliorum evadas inhiantior, ut sordidus, & alieni plus justo appetens, a probis & cordatioribus non habearis,

m) CC. *Uu.* ver þeim sem nærzt.
*) *iidem* haf.
n) *iidem* kost.
o) *iidem* þesso.
p) *iidem* nockorom sinnom.
q) *iidem* á annars kostnadi || kost. || annars kostar, er.
r) *iidem* stórmenni.
s) *iidem* sinkni eda framsækni.
t) *iidem* verdi þeir þá uviner þiner, er adur ero felagér þiner ok viner.

m) hold dig det nærmeste til dem.
*) hav.
n) din egen Kost (Udgift).
p) nogle gange.
q) at leve paa en andens Bekostning.
r) store. || fornemme.
s) eller.
t) de da blive dine Fiender, som før vare dine Staldbrødre og Venner.
u) da du før kunde sætte dig fast i (søge Sikkerhed under) deres Venskab.

u) mættir þik ellegar fela i vinattu þeirra. Nu vertu lastvarr ok athugall um slíka luti, at x) þeir eigi berizt þer til handa fyrir gáleysis þins sakir.

Nu vil ek enn spyria, met leifi, fárra y) orda i þessari ockar rædo. Hvi sætir þat, er þer ræddut, at þat skal þykia vel bera z) fyrir a) ríkismaunnom, at madur se ber ok skyckiulaus, þegar hann gengur til tals b) vit þá? Enn ef madur giaurdi sua i heradi, þá c) mundi sua alþída mæla, at sá madr væri d) fól, er sua hlypi yfirhafnarlaus sem skiptingur.

Þat

Venskab du ellers kunde stoele paa. Vær nu varsom mod Feil og agtsom i slige Ting, at de ei skulle x) hændes dig for din Uagtsomheds Skyld.

Endnu vil jeg, med Tilladelse, spørge om y) nogle faa Ord i denne vor Tale. Hvad haver det paa sig, at I sagde, at det skal agtes at z) skikke sig vel i a) store Herrers Nærværelse, at man er bar og uden Kappe, naar man gaaer til b) Opvartning hos dem? Men om nogen giorde saaledes paa Landet, da c) vilde Mængden sige, at den Mand d) maatte være en Tølper, som vilde løbe saaledes, uden Kappe, som en Fiante.

Jeg

bearis, quorum tamen amicitiæ te tuasque res tuto committere posses. Sis itaque vitæ integer, & in his providus, ne qvid malum tibi incuriæ vitio obrepat.

Paucis, tua venia, interrogare ulterius lubet. Quænam causa est, qvæso, quamobrem decorum habetur, absque toga coram potentioribus, quoties cum illis colloqvendum est, comparere? Nam si rure quis ita se gereret, næ fungus & vecors vulgo haberetur, utpote qui more subdititiorum togæ expers obambularet.

Paulo

u) CC. *Un.* matter adur fela þik under þeirra vinattu.
x) *iidem* eigi beri þer at hendi saker gáleysis.
y) *iidem* fleyri. z) *iidem* vera, sama.
a) *iidem* tignum mönn.
b) *iidem* máls, mála.
c) *iidem* mælti alþídan.
d) *iidem* færi sem föl, ef hann.

x) komme dig til Haande for Uforsigtigheds Skyld.
y) nogle flere.
z) være godt. || somme sig, eller staae vel.
a) fornemme Mænds.
b) Tale med.
c) sagde vist nok Almuen.
d) bar sig ad som en Tølper, om han.

Þat sagda ek þer *e*) litlu fyrr i ockari rædo, at þvi gánga margir menn ufródir um, hvat er vel ber i Kóngs husi, at þat þykir margt heimskligt met kotkaurlom, er *f*) hæferskligt þykir met Kóngi, edr met audrum ríkismaunnom. Nu skalt þu þat vist vita, at eigi ber þat þar at eins vel, at vera yfirhafnarlaus, sem madur kemr fyrrsta sinni fyrir Kong *g*); helldur skalt þu þat vita víst, at þat er i færztum *h*) staudum *i*), at eins vel beri fyrir Kongs augliti, at bera skyckiu sina sem hermadr, sem at þarfnazt. Enn met þvi at þu spurdir, hver skynsemd *k*) væri til þess, at þat væri

Jeg sagde dig e) for lidet siden i vor Tale, at derfor gaae mange Mænd saa hen, ukyndige om, hvad der sømmer sig vel i en Konges Huus, at meget af det synes taabeligt hos Pøbelen, som synes artigt hos en Konge, eller hos andre store Herrer. Saaledes maae du vist vide det, at det er alene sømmer sig vel, at være uden Kappe, naar man kommer første gang for g) en Konge; men du maae endog troe det som en Sandhed, at det er h) ikkun paa de allerfærste Steder, i) at det skal kunne skikke sig ligesaavel for en Konges Ansigt, at bære sin Kappe, ligesom en Krigsmand, som at undvære den. Men efterdi du spurgte, hvad Grund

Paulo superius in colloquio nostro dixi multos decentiæ aulicæ ignaros deprehendi, quod multa rusticis videantur ridicula, quæ in aula & apud potentiores ornamento sunt. Scias igitur velim non tantum decorum esse prima vice, ubi quis Regem adierit, togæ expertem esse, sed etiam in paucissimis locis togam gerere militis instar perinde decens, ac toga caruisse. Cur autem inter elegantias aulæ referatur togam exuere, priusquam princi-

e) CC. *Un.* adur i fyrra ordi.
f) *iidem* hæverlkt. *g*) *iidem* Konga.
h) *iidem & al.* færrum. || fleyrum.
i) *iidem* fyrir Konga andliti, at (er) jafnvel sæmir (somir, sami) at bera yferhaufn, sem at missa.
k) *iidem & al.* mætti vel þvi svara, *al.* enn med spurning þinni, er þu beidder mik syna þer skynsemi her um, er þvi mætti svara.

e) for i det forrige Svar.
g) Konger.
h) paa færre. || fleere.
i) for en Konges Ansigt, at (da) det sømmer (kan sømme) sig lige saa vel, at bære Kappe som at undvære den.

væri hæferska, at *l*) vera helldur skyckiulaus fyrir ríkismaunnom, helldr enn bera yfirhaufn, þá *m*) kæmi þo ærin svaur imoti, at því væri svarat, at þat *n*) er hvervetna sidur, þar sem hæferskir menn gánga fyrir *o*) ríkismanna augliti, at þeir ero skyckiolausir, ok er þar hver kalladr þorpari, er eigi kann þann sid. Enn þessir lutir ero enn fleyri til ansvara: ef madur gengur sua fyrir haufdingia, at hann *p*) sveipar sik i skyckiu sinni, þá synir hann þat, at hann þykizt vera jafn hinum, er fyrir situr, þviat hann *q*) er buinn *r*) algersi sinni, sua sem haufdingiar, ok þykizt hann aung-

Grund k) det var til det, at det kunde være Artighed, heller at i) være uden Kappe for store Folkes Ansigt, end at bære den, da kunde m) endog det være meer end Svar nok, om der ikkun blev svaret, at det er Brug allesteds, hvor artige Folk gaae for o) store Folkes Ansigt, at de ere uden Kappe, og at enhver bliver der kaldet en Tølper, som ikke veed den Skik. Men følgende Ting tiene endnu desuden til Svar herpaa: Om en Mand gaaer saaledes for store Herrer, at han svøber sig p) ind i sin Kappe, da viser han det, at han agter sig at være lige med hin, som han vil opvarte, thi han q) er iklæd hans fulde Puds, som store Herrer, og lader da

principibus viris te sistas, multæ, si ad hanc quæstionem respondendum est, adferri possent causæ, quarum una omnium ad instar adduci posset, nimirum, quia omnes bene morati togarum expertes coram potentioribus comparent, & qui hunc nesciunt ritum, insulsorum & agrestium nomine vapulent. Nonnullæ insuper adferri possent rationes: Si quis, nimirum, toga involutus principem accedat, ostentat se non minorem esse ei, qui præsidet, nam principum instar vestitissimus incedit, ceu nemini ministraturus. Sin vero togam

l) CC. *Un.* fara — fyrir ríkismenn, (höfdingia).
m) *iidem & al.* kann þó ærin svaur (imoti) fyrir at koma.
n) *iidem* væri.
o) *iidem* riks manns auglit.
p) CC. *Un.* sveipi sik med.
q) *iidem* ber alklædnad.
r) *iidem* allri (i, at) algörsi.

k) der kunde vel passe sig paa det. || Men til dit Spørsmaal, at du bad mig viise dig nogen Grund hertil, som kunde tiene til Svar herpaa.
l) gaae — for regierende Herrer.
m) derpaa agtes at være fremsatte endog overflødige Svar.
o) en stor Mands.
p) med.
q) der fuld Klædning.

aungvum þurfa at þióna. Enn ef hann leggur af ser yfirhaufn sina, þá synir hann þat, at hann er buinn til þionusto nockorar, ef sá vill þeckiazt, er til þess er fallinn, at þiggia þionustu, helldur enn *s*) at veita. Sua ero enn þess *t*) dæmi, þau er opt *u*) þarf at varazt, at Kongar eigu marga aufundarmenn; enn ef *x*) uvin hanns er diarfur ok árædinn, þá má hann vel met huldum lifs háska ok vada ganga *y*) yfir Kong, ef hanom *z*) er lofat skyckiu at bera; enn hann má þvi eigi audvelldliga framkoma, ef hann er skyckiulaus. Ok er þvi þat vist, at sá var vitr, er þat skipadi fyrsta sinni til hæfersko, at madur *a*) skylldi skyckiulaus gánga

da, som han ei behøver at tiene Nogen. Men om han lægger sin Kappe af sig, da viser han det, at han er færdig til nogen Tieneste, om den vil antage samme, som er berettiget til det, heller at nyde Opvartning, end at s) giøre den. Ligesaa findes og t) Exempler paa det, som u) ofte behøves at vare sig for, at Konger have mange Misundere; Men om x) hans Fiende er dristig og forvoven, da kan han vel med en skiult Livsfare og mordiske Vaaben y) forgaske Kongen, om ham z) bliver tilladt at bære Kappe; det kan han derimod ikke lettelig sætte i Værk, om han er uden Kappe. Og er det derfor vist, at den haver været viis, som anordnede det første gang til Artighed, at man a) skulde

togam exuat, se ad ministerium quoddam obeundum illico declarat paratum, modo is, quem accedit, & qui dignior est, cui ministretur, quam ipse ministret, consentiat. Exempla porro non desunt, (quæ tamen præcaveri debent) docentia, quod Reges habeant eos, qui infensi in illos animi sint, quibus togatis si Regis adeundi copia detur, & si audaces & temerarii sint, rebus, quæ necem aut cladem aliquam inferre possunt, hoc pacto tectis, Regem adoriri liceret, quod non æque facile, ubi togam exuerint, efficere possunt: Unde prudentiæ suæ luculentum exhibuit documentum, qui elegantiæ aulicæ

s) CC. *Un.* & *al.* þióna.
t) *iidem* ok nu ero þau ein (ok enn ero þessi).
u) *iidem* er.
x) *iidem* öfundarmadr Kongs.
y) *iidem* fyrir. *z*) *iidem* leyfit.
a) *iidem* gángi.

s) selv at tiene, opvarte.
t) der ere og videre nogle (Endnu ere det dette Slags).
u) man ofte maae have i Agt.
x) en Konges Avindsmand.
y) komme til. z) tillades. a) gaaer.

gánga fyrir *b*) ríkismenn ok allra hellzt fyrir *c*) Kong; Þviat Sá sidur hefir sidann gódann vaurd *d*) gefit mori leyndum flærdum þeim, er vel mætti undir skyckio fela, ef hon væri borin. Sá sidur hefir ok sidan giaurt alla menn jafnhugada ok samsátta, at allir menn hafa um þat *e*) einn rett, ok verdur engi einn meir tortryggdr eda ranzakadur *f*) helldur enn annar, sidan þat snerizt til sidar.

Þo *g*) mer þækti þessi sidur undarligur, fyrr enn ek heyrda þessa ydar ræðo, þá virdizt mer sua nu vist, sem *h*) hann se viturliga tilfundinn, sva at eigi megi *i*) hanns án vera, ok þursu þer fyrir þvi gior-

de uden Kappe gaae for store Herrer, og allerhelst c) for en Konge; thi den Skik haver siden d) skaffet en stor Sikkerhed for de skiulte Forræderier, som vel kunde skiules under Kappen, om den blev baaren. Den Skik haver og siden giort alle Mænd oprigtige og eenige, i det de alle e) vederfares i dette den selvsamme Ret, saa at ingen bliver f) meer mistænkt eller ransaget, end en anden, siden dette blev til en Vedtægt.

Omendskiønt g) mig syntes denne Skik underlig, forend jeg hørde denne Eders Tale, da synes mig nu i Sandhed, at den h) er fornuftig anbragt, saa at den ei kan undværes; og derfor behøver I endnu fremdeeles nøie

aulicæ partem esse voluit primus, ut qui potentiores & imprimis Reges accedunt, togam prius exuant; mos enim iste fraudes, quæ sub toga facile possent occultari, anticipavit, &, postquam inolevit, securos æque concordesque reddidit homines, cum omnes hoc respectu pari jure gaudeant, adeo ut unus præ altero majorem non incurrat suspicionem, & de hoc magis quam illo quæstio haberi nequeat.

Licet mos iste insolitus, antequam audirem tuum responsum, mihi videretur, persvasum tamen mihi nunc est, quod prudenter & admodum utiliter adinventus sit: alterius

b) CC. *Un.* höfdingia. *c*) *iidem* Kongi.
d) *iidem* halldit yfir.
e) *iidem* einn sid. || ein rád (einrædt, rædt einn veg.
f) *iidem* annar enn annar, utan þat snuizt.
g) *iidem* Nu sem (svasem mer þotte).
h) *iidem* þat se — tilfundit.
i) *iidem* má.

c) i en Konges Nærværelse.
d) holdt en god Vagt mod.
e) have — een Brug. || een Anordning (alle have tænkt (talt) derom paa een Maade).
f) mist. eller ransf. meer end den anden, uden det bliver udtrykkelig anordnet.
g) Saa meget som — saa.
h) det er — indrettet.

giorsamliga enn fram á leid at *k*) tiá fyrir mer ok syna aull þau mál ok athæfi, er hafa þarf fyrir Kongi, ok audrom ríkismaunnom.

Þat skalltu ok vandliga leida at huga, medan þu stendur fyrir Kongi, at þu *l*) rædir ecki vit adra menn medan, sua at þu gefir eigi gódann gaum at aullo þvi, sem Kongur talar, at eigi berizt þat *m*) sua til handa, *n*) ef hann talar nockvot til þín, at þu þurfir annat sinni at spyria hvat han *o*) talar; þuiat þat þykir *p*) jafnan illa *q*) atbera, at madur se sua gálaus, at *r*) tvíklifa þarf hvert ord at hanom, ádr enn hann heyri; enn myklo þykir þat þó

nøie at k) opregne for mig, og vise alle de Sager og Omgang, som behøve at haves for en Konge og andre store Herrer.

Det skal du da og meget nøie agte, medens du staaer for en Konge, at du ikke imidlertid taler med andre Mænd, saa at du ikke haver god Agt paa alt det, som Kongen taler, at det ei skal hændes m) saaledes, n) om han taler noget til dig, at du skal behøve anden gang at spørge hvad han taler; thi det p) synes altid at skikke sig ilde, q) at et Menneske skal være saa uagtsom, at det skal behøves at igientage to gange hvert Ord, som siges til ham, førend han kan høre; men dog

rius autem exponas, quibus factis dictisve coram Rege opus sit, oportet.

Quamdiu coram Rege compares, tibi sollicite curandum, ne cum aliis interea colloquare, & verbis Regis justa cura attendas, ne tibi forte hoc incommodi accidat, ut si Rex aliquid ad te dixerit, mox ab illo dicta sciscitari necessum habeas: inficetum quippe censetur, si quis adeo oscitans fuerit, ut priusquam percipiat, unumquodque verbum repetere opus sit loquenti; imprimis autem agreste & supinum videtur, si idem coram viris

k) CC. *Un.* tina, tala, (syna mer). || birta mer um athæfi ok ordalag.

l) *iidem* ræd. || tal.

m) *iidem* þer.

n) *iidem* at hann tali — þat at þu þurfer. *al.* at Kongr þurfi optar at spyria ens sama enn um sinn, eda eigi sidr þu.

o) *iidem* mæler. *p*) *iidem* má.

q) *iidem* bera. *al.* ok er þat illt geleysi.

r) *iidem* tviklippa. || tvilkipta skal ord.

k) fortælle. || tale om (vise mig), forklare mig om den Opførsel og Talemaader.

m) dig.

n) at han skal tale — som du skal behøve. || at Kongen skal behøve, ofter end eengang, at spørge om det samme, eller og du selv.

p) kan ikke andet end lade ilde.

q) og er en slem (lastværdig) Uagtsomhed.

þó verz bera oc heimskligazt fyrir s) ríkismaunnum. Enn allopt kann þo sva til at bera, medan madr t) er staddur fyrir Kongi edur ríkismaunnum, at adrir menn þyrpast at manni, ok spyria mann þá margs medan, u) ok má þar gánga til, stundum x) skamsyni þeirra er þat giaura; stundum má ok þat tilgánga, at þeim, er þat y) giaurir, þækti ecki þá verr, at nockvot z) væri þat, er at mætti finna a) hinum, er sitt mál þarf at flytia. Nu ef þer kann þat til handa at bera, b) þá þu verdur sua staddur fyrir Kongi, at einnhver vill á medan sláſt á c) nockurn spurdaga vit þik, edur nockurar adrar rædur,

dog synes det at lade allerværst og taabeligst, for store Folk. Men meget ofte kan det dog hænde saaledes, medens man t) er tilstæde for en Konge, eller store Herrer, at andre Mænd stimles om En, og da imidlertid sporge En om mange Ting, u) og kan Aarsagen dertil være, undertiden deres Taabelighed x), som giøre det; undertiden kan og det være Aarsagen, at y) den som det giør, var da lige saa vel tilfreds, om der kunde blive noget z), der kunde settes ud paa a) hin, der behøver at tale sin Sag. Om dette nu kan hændes dig, b) naar du staaer saaledes for en Konge, at Nogen imedens vil indlade sig i c) noget Spørsmaal med dig, eller nogle

viris principibus contingat. Interim sæpe accidit, ut, ubi coram potentioribus quis comparet, confluant illico multi ad eum, multaque percontentur, vel imprudentia sua ad hoc compulsi, vel qvod talibus non displiceat, si qvid causam suam peroranti vitio verti posset. Hinc si coram Rege fueris, & qvis te interrogare vel ad colloqvendum pellicere velit, comiter illum excipiens hunc fere in modum respondebis: Exspecta paulisper, bone vir,

s) CC. *Un.* rikum monnom.
t) *iidem* stendr.
u) *unus Cod. Un add.* ok sia vid slikri vkurteisi.
x) *al. add.* sidar. y) CC. *Un.* gera.
z) *iid.* yrdi lytiligt i hins tali, sem málit flytr.
a) *iidem* fyrir þeim (hanom).
b) *iidem* at *vel* at þa.
c) *iidem* einhvern || nockort mál vid þik um. *al.* ef einhver slær a þat, at spyria þik nockurs hlutar, eda einhverra orda.

t) staaer.
u) (og var dig for slig Uartighed).
x) Ufyndighed i Sagerne.
y) de som giøre det.
z) at laste i den andens Tale, som fører Sagen.
a) for den.
b) at. || at naar.
c) nogen Tale med dig om nogle andre Sager. || om nogen falder paa det, at spørge dig om nogen Ting, eller om nogen Tale.

rædur, þá *d*) skalltu hafa blíd ord i munni, ok svara hanom þó á þessa *e*) leid: "bíd litla ríd, gódur madr, *f*) medan ek blídi stund eina rædu Kongsins, enn ek vil sídan giarna vit þik *g*) ræda, slikt er þer þyki siálfum gott." Enn þó at hann hafi nockr ord um sidan fleyri, þá *h*) ræd þu þo ecki at þvi sinni fleyra *i*) vit hann, fyrr enn Kongur hefir lokit sinni rædo. Nu kann sua *k*) til at bera, at Kongur *l*) talar til þín nockor ord, þá skalltu þat varazt vandliga, i ansvaurom þínom, at eigi margfalldir þu þau atkvædi, er til þín horfa, þó at þu margfalldir, sua sem til byriar *m*), aull þau atkvædi, er til *n*) hans hor-

gle andre Taler, da d) skal du have venlige Ord i Munde, og svare ham dog paa denne Maade: "bie nogen Tid, min gode Mand, f) medens jeg en liden Stund hører Kongens Tale, men siden vil jeg gierne tale med dig, g) saameget dig selv synes godt." Og om han end siden bruger nogle fleere Ord derom, da tal dog ikke den gang i) meere med ham, førend Kongen haver fuldendt sin Tale. Kan det nu hænde k) saa, at Kongen taler nogle Ord til dig, da skal du nøie vare dig for det, i dine Svar, at du ikke stiiler de Talemaader, der sigte til dig selv, som om du talede om fleere Personer, skiønt du stiiler, som det bør, alle de Taalemaader, der sigte til

*vir, dum per horulæ spatium verbis Regis præbeo aures; libenter postea tecum colloqvar de iis, quæ tibi placent. Pluribus autem quamvis te compellet verbis, ipsi plura ne regeras, priusqvam Rex finem dicendi fecerit. Ubi Rex colloquio suo te dignatur, probe caveas, ne in responso tuo de te in plurali *) loqvaris, cum ex adverso Regem in plurali (multiplicata velut persona Regis) compellare debeas; imprimis autem caveas velim,*

*) seqvor usum loqvendi a Grammaticis receptum.

d) CC. *Un*. gef hanom blid ord innoti.
e) *iidem* lund.
f) *iidem* sva at ek heyra litla stund Kongs rædo. (at ek mega svaur gefa rædo Kongs).
g) *iidem* tala slikt er þu villt.
h) *iidem* tala. *i*) *iidem & al.* fleyri ord.
k) *iidem* vid (verdur sva).
l) *iidem* ræder, mæler.
m) *iidem & al.* byriar.
n) *iidem* Kongs horfer.

d) giv ham venlige Svar.
f) saa at jeg skal kunne en liden Stund høre Kongens Tale. || at jeg skal kunne give Svar paa Kongens Tale.
g) slige du vil.
i) fleere Ord.
k) Nu falder det saa ind.

horfa. Enn enn helldur ſkalltu þat varazt, ſem fól kann ſtundum at henda, at eigi margfalldir þu þau atkvædi, er til þín *o*) horfa, enn þu einfalldir þau, er til Kongſins horfa. Enn ef ſva kann til at *p*) bera, at Kongur mæli til þín nockor ord, þau er þu *q*) nemer eigi, ok þarftu annat ſinni eptir at *r*) ſpyria hvat hann ſeger, þá *s*) ſkalltu hvarki ſegia *haa* ne *hu*, eda *hvat*, *t*) helldur ſkalltu ecki meira *u*) vid hafa, enn kveda ſva at ordi: *Herra*. Enn ef þu villt helldur ſpyria met fleyrom ordom, þá ſkalltu ſuo mæla: *Herra minn! látit ydur eigi fyrirþikkia, þó at ek ſpyria i annat ſinn, hvat þer mæltut x) til mín, þviat ek nam eigi giaurla:* ok lát þik þó ſem færſt-

til n) ham, ligeſom til fleere. Men end meer ſkal du vare dig for det, ſom undertiden kan hændes Tølpere, at du ikke ſtiiler de Talemaader, der o) ſigte til dig, ſom til fleere, hine derimod, der ſigte til Kongen, ſom til en enkelt Perſon. Men om det kan p) hænde, at Kongen taler til dig nogle Ord, ſom du ikke q) fatter, og behøver du anden gang at ſpørge efter hvad han ſiger, da s) ſkal du hverken ſige Hag eller Hu, eller Hvad, du ſkal og ikke giøre fleere Omſtændigheder, end aleene ſtiile dine Ord ſaaledes: Herre. Men om du heller vil ſpørge med fleere Ord, da ſkal du tale ſaa: Min Herre! lader Eder ikke fortryde, ſkiønt jeg ſpørger anden gang, hvad I x) ſagde til mig, thi jeg fattede det ikke aldeeles nøie: og

velim, ne, hominum ſtultorum & nauci more, de te in plurali, ad Regem autem in ſingulari loqvare. Si contingat, ut Rex quibusqam verbis, qvæ non percipis, niſi denuo prolata ſint, alloqvatur, cave intones moleſtum illud ha, *vel* qvid; *dic tantummodo:* Domine. *Et ſi pluribus verbis qværere opus ſit, hunc fere in modum compella Regem:* Mi Domine! ne indignemini, qvamvis jam interrogem de iis, qvibus me alloqvebamini, verbis, nam ea non probe percepi: *cave vero tibi ſæpiuſcule hoc acci-*

o) CC. *Un.* & *al.* hafa.
p) *iidem* verda.
q) *iidem* nemur, ſkilſr.
r) *iidem* fretta.
s) *iidem* kelladu (þu).
t) *iidem* ecki (ok eigi).
u) *iidem* um hafa.
x) *iidem* tauludot.

n) Kongen.
o) høre.
p) ſkee. || træffe.
q) kan forſtaae.
s) raab du hverken.
x) talede.

færstum sinnum þat henda, at Kongur þursi, optar enn um sinn, ord sin at herma fyrir þer, ádr enn þu nemir.

Hver skymsemd er til þess, at þá er betur, at aull atkvædi *y*) seo margfauldot, þau er mæla skal til Kongs edur ríkismanna, helldur enn *z*) einfauldot? Enn ef madr bidur bænar sinnar til almattugs Guds, er allum er fremri ok hærri, þá *a*) ero einfaldat i hverri bæn aull þau atkvædi, er til hanns horfa, ok kvedur sva at ordi hver, er sina bæn flytur *b*) vit Gud: *Þu Drottinn minn allsvalldandi Gud, heyr þu bæn mína, ok miskuna mer betur enn ek c) se verdur.* Enn engvann mann *d*) heyri ek

og lad det dog kun hænde dig saa faa gange, som mueligt, at Kongen skal behøve, ofter end eengang, at sige hans Ord for dig, førend du fatter dem.

Hvad fornuftig Grund er til det, at det er bædre, naar alle Ord, som skulle tales til en Konge, eller til store Herrer, stiiles som til fleere, end at de skulle stiiles, som til en enkelt Person? Men om man giør sin Bøn til den almægtige Gud, som er ypperligere og høiere, end nogen anden, da ere, i hver Bøn, alle de Udtryk, som sigte til ham, stiilede som til een, saa at enhver, som fremfører sin Bøn b) hos Gud, stiiler sin Tale saaledes: **Du min Herre, du almægtige Gud, hør min Bøn, og forbarm dig over mig, bæder end jeg c) kan være værd.**

accidat, ut non nisi unica tantum vice Regi opus sit verba sua proferre, priusqvam ea perceperis.

Quæ quæso causa est, quamobrem ornatius habetur viros principes in plurali potius quam singulari compellare numero? Cum Deum, qui omnibus major & præstantior est, si preces tuas ad eum dirigas, in singulari tantum compelles, hunc in modum exempli gratia: Tu Domine, omnipotens Deus, audi meam orationem, & miserere mei supra qvod commerui. *Ast neminem audio sic loqventem, aut suam ita orationem exor-*

y) CC. *Un.* se margfalldat.
z) *iidem* æinfalldat. *a*) *alii:* er.
b) CC. *Un.* fyrir Gud, til Guds.
c) *iidem* er. *d*) *iidem* ætla, hygg.

b) for Gud, til Gud.
c) er værd, fortiener.
d) tænker jeg ikke, at Nogen.

ek sua tala ok taka til ords: *Þer Drottinn minn heyrit bæn mína, ok giaurit betur e) vit mik, fyrir sakar miskunar ydarrar, enn ek f) em verdur.* Nu veit ek g) at ecki er allfrodlig spurning min. Enn h) þó met þvi at þer hafit lofat mer at spyria sliks er mik forvitnar, þá i) væntir ek þó gódrar urlausnar ok ansvara, sem fyrr, þo at ek k) spyri bernskliga l).

Víst vil ek þat giarna allt fyrir þer skíra, er ek em tilfærr; enn eigi veit ek, hvi m) þik forvitnar þetta mál sua n) giaursamliga vit mik, at fyrir þat skal skyn-

værd. Derimod d) hører jeg ingen tale eller belægge sine Ord saaledes: I min Herre, hører min Bøn, og giører bæder mod mig, for Eders Miskundheds Skyld, end jeg f) er værd. Nu veed jeg vel g), at dette mit Spørsmaal ei er alt for vittigt. Dog alligevel h), saasom I haver tilladt mig, at spørge om hvad mig lyster at vide, da venter jeg dog god Opløsning og Svar, som før, endskiønt k) jeg spørger barnagtigen l).

Vist vil jeg gierne forklare alt det for dig, som jeg er i Stand til; men det veed jeg ikke, hvi du efterforsker n) denne Sag saa nøie hos mig, at man derfor skal anføre Grund

exorsum: Vos, Domine mi, audite orationem meam, & propter misericordiam vestram benefici sitis erga me ultra qvod commerui. *Hæc quæstio non multum erudita profecto videbitur; tamen, cum mihi veniam dederis ea sciscitandi abs te, quibus cognoscendis mea curiositas flagrat, hunc scrupulum docta responsione mihi eximendum spero, quæstionemque, quantumvis puerilem, hanc enodandam.*

Libenter equidem explicare volo, quæ enodare possum; nescio autem qua curiositate commotus in hanc rem tantopere inquiris, præsertim ubi a me rationem reddendam petis modo-

e) CC. Ua. til min. *f*) *iidem* sia makligr.
g) *iidem* ecki at allfrodlig se.
h) *iidem* fyrir þvi. *i*) *iidem* vænti.
k) *iidem* spyria (þó bernskliga se spurt).
l) *iidem* þess er mer likar.
m) *iidem* þu forvitnar, forvitnazt — med mik.
n) *iidem* giorla. || greiniliga um þenna hlut.

f) kan være værdig til.
g) ikke, om dette mit Spørsmaal kan agtes meget vittigt.
h) efterdi, fordi.
k) der er spurgt barnagtigen.
l) om det som jeg faaer Lyst til.
n) spørger saa udførlig om denne Ting.

skynsemd veita, hverzo atkvædum er skipat i helgum o) bænum; þviat lærifedur vorir mundu p) þar kunna betur q) at r) svara um þá luti, er til s) Guddómsins t) heyrir, enn u) ek. Enn mer þvi at hver spurning x) lytur ætíd til svara, þá y) vil ek skíra þetta mál fyrir þer met skiótri rædo, sua sem mer z) synizt vænligazt: ok vil ek þvi fyrzt svara, er mer a) þiki ágiætazt vera i þessari rædo ok spurning. Nu ætla ek fyrir þvi suo skipat atkvædum i helgum bænum, at helldur se einfalldat b) enn margfalldat ákall gudligs nafns, at allir þeir er á Gud trua, skili þat til fulls, at ver truum allir

Grund til, hvorledes Udtrykkene ere stillede i o) gudelige Bønner; thi vore Kirkelærere vilde kunne langt bedre svare p) om q) de r) Ting, som høre til s) Guddommen, u) end jeg. Dog efterdi hvert Spørsmaal x) sigter altid til Svar, da vil jeg dog forklare denne Sag for dig, med en kort Tale, saaledes som mig synes rimeligst; og vil jeg da først svare det, som forekommer mig at være det vigtigste i denne Tale og Spørsmaal. Jeg tænker nemlig, at Udtrykkene i gudelige Bønner ere derfor satte saaledes, at man heller b) stiller det guddommelige Navns Paakaldelse, som til een, end som til fleere, at alle de, som troe paa Gud, kunne forvisses om,

modorum loqvendi in sacris orationibus solemnium; nam Theologi nostri melius ad ea, quæ res divinas spectant, quam ego respondebunt. At cum omnis quæstio responsum exspectet, paucis hanc rem, &, mea sententia, aptissimis verbis tibi exponam, iis præmissis, quæ maximi momenti videntur. In orationibus sacris ideo in singulari potius quam plurali numero Deum compellari existimo, ut omnes, qui in Deum credunt, perspectum habeant, nos in unum verum Deum credere, & non in multos falsos deos, quemadmodum

Qq 2

o) CC. *Un.* bókum. p) *iidem* þer.
q) *iidem add.* til. r) *iidem* skira.
s) *iidem* lærdoms.
t) *iidem* er — koma, horfer.
u) *iidem* & 3 *chart.* eckí ek.
x) *iidem* & *al.* hlitr, kemr jamnan.
y) *iidem* man.
z) *iidem* þicker liikligazt. a) *iidem* likr.
b) *iidem* nafn Guds.

o) de hellige Bøger, den hellige Skrift.
p) dig.
q) paa.
r) forklare de Ting.
s) Lærdom, Videnskaber.
u) og ikke jeg.
x) behøver altid Svar. || fremsættes altid for at besvares.
b) nævner Guds Navn som eet, end som fleere

allir á einn Gud sannann, *c*) ok eigi á marga fals-guda, sem heidnir menn trúdu fordum á siau *d*) guda. Kaulludo þeir sua, at einn gud styrdi himnariki, enn annar himintunglum; hinn þridi þessum heimi ok ávöxtum jardar; enn fiórdi hausom ok vautnum; enn fimti vindum ok lopti; enn setti *e*) mannviti ok málspeki; enn hinn siaundi helvíti ok dauda. Enn nu skulum ver fyrir þvi gaufga einn Gud sannann, þann er allar skepnur þióna, ok bidia til *f*) hans met einfaulido atqvædi, at eigi þydizt *g*) flærdarsamir gudar til vorra ákalla, fyrir þat, at ver margfaulldom atkvædi at

om, at vi alle troe paa een sand Gud, c) og ikke paa mange Afguder, ligesom hedenske Folk fordum troede paa Syv d) Guder. De holdt nemlig saa for, at een Gud styrede Himmerige, den anden de himmelske Legemer; den tredie denne Verden og Jordens Frugter; den fierde Have og Vande; den femte Vindene og Luften; den siette e) Lærdom og Veltalenhed; men den syvende Helvede og Døden. Vi skulle altsaa derfor ære een sand Gud, hvilken alle Skabninger tiene, og bede til f) ham med et enkelt Udtryk, at g) falske Guder ikke skulle tilegne sig vor Tilbedelse, fordi vi h), i det guddommelige Navns Paakaldelse, skiile vor Tale

admodum gentiles olim, qui in septem numina credebant, quorum unum cælo, secundum astris, tertium globo terrestri & fructibus, quartum mari & aquis, quintum ventis & aëri, sextum scientiæ, quatenus in homines cadit, & eloqventiæ, & septimum denique orco mortique regendis, præfecerunt. Nobis contra unus Deus colendus, cui omnes creaturæ serviunt, illeque simplici compellatione (in singulari) numerandus, ne dii illi fictitii in nostra invocatione subintelligantur, propterea quod in plurali Deum compellemus, quasi plures essent dii, quos sub divini nominis enunciatione veneremur. Accedit,

c) CC. *Un.* enn ecki á margfallda.
d) *iidem* falsguda. *al.* siö slags.
e) *iidem* giæfi manninum mál ok speki.
f) *iidem* þess.
g) *iidem* flærdsamlig gud. || flærdsamir, flærdsamligir gudar.

c) men ikke paa mangfoldige.
d) falske Guder. || Syv Slags.
e) som den der gav Mennesket Veltalenhed og Viisdom.
f) den samme.
g) bedragelige Guddomme.
h) vi skiile det guddommelige Navns Paakaldelses Udtryk.

h) at fleyri væri gud enn einn, í ákalli gudlegs nafns. Þessir lutir gánga ok til, at *i*) úskynsamir menn mætti þat hyggia, at fleyri væri gudir enn einn *k*), ef met margfalldadu atkvædi væri á hanns nafn kallat. Ok er þat *l*) rettiliga tilskipat ok viturliga, at einfauld tru ok heilög hafi ecki rum *m*) á villistig at gánga af rettri þiódgato. Nu ef þer skilzt eigi til fulls þessi ræda, þá meigum ver enn fleyri tilfinna. Enn ef þessi ræda má þik leida til fullrar skilningar, þá meigum vid vel víkia ockarri rædu til ansvara um þá luti adra, er þu spurdir.

Tale, som til fleere, ligesom der skulde være fleere end een Gud. Følgende Ting ere og heri lagte til Grund, at i) uoplyste Mennesker kunde let tænke, at der vare fleere Guder end een k), om der blev kaldet paa hans Navn med mangfoldiget Udtryk. Saaledes er det l) grundigen og viiseligen anordnet, at en eenfoldig og hellig Troe ikke skal m) faae Rum til at gaae paa nogen Afvei, fra den rette Landevei. Om du nu ei tilfulde fatter denne Tale, da kunne vi anføre endnu fleere Ting derom. Men om denne Tale kan føre dig til fuldkommen Indsigt, da kunne vi henvende vor Tale til Svar paa de andre Ting, som du spurgde om.

Þessir · Disse

cedit, quod rude forsan vulgus existimabit, plures, quam unum, Deos existere, si in plurali supremum illud numen invocetur: unde non minus recte quam prudenter invocatio Dei, quæ ad unicum numen referatur, instituta est, ne simplex & sancta fides a recto tramite in errorum anfractus trahi possit. Si hæc jam tibi non probe sint intellecta, plura ad rem explicandam adferam; sin hæc mea oratio ad plenam rei intelligentiam perducit, reliqua, quæ percontabaris, oratione mea persequar.

 Quæ

h) CC. *Un.* akallz gudligs nafns.
i) *iidem* skamsyner.
k) *iidem & al.* Gud.
l) *iidem* rettligri tilskipan ok viturligri.
m) *iidem* eda *item* til villistiga.

i) vankundige.
k) Gud.
l) en rigtigere og fornuftigere Anordning.
m) have Plads eller Afvei at gaae paa. || Plads til Afveie.

Þessir lutir skiliazt mer vel, ok þyki mer vera bædi sannligir *n*) ok þó naudsynligir, at fyrir þvi skal helldur *o*) einfalldazt enn margfalldazt aull atkvædi til Gudz, at hvarki megi rett *p*) tru spillazt fyrir margfalldt atkvædi, ok eigi megi slægir uvinir undirþydazt þat ákall, er einfaulld tru ok rett vísar þeim ifrá. Enn ek vil nu at þer skírit þat fyrir mer, er ek spurda um ríkismenn veralldar, hvi aull atkvædi þærti *q*) beour til þeirra margfalldat, enn einfalldat?

Þar er þó ærnu fyrir svarat *r*), at fyrir þá sauk þyki betur vera mælt til ríkis-

Disse Ting falde mig ganske tydelige, og synes mig at være baade n) rimelige og dog tillige nødvendige, at man derfor heller skal stiile alle Udtryk om Gud, som til een, end som til mange, at p) den rette Troe hverken skal forfalskes ved mangfoldigede Udtryk, og ei heller de listige Fiender kunne underhaanden tilegne dem den Tilbedelse, som en eenfoldig og ret Troe afviser dem fra. Derimod vil jeg nu, at I skal forklare det for mig, som jeg spurgde om, om denne Verdens Mægtige, hvi alle Udtryk om dem q) synes bæder stiilede, som til mange, end som til een?

Det aleene kunde være overflødigt Svar derpaa r), at der for den Skyld syntes at være bæder

Quæ jam attulisti probe intelligo, credoqùe convenient & necessarium, in singulari potius quam plurali numero Deum in orationibus nostris compellare, ne vera fides, ob verba in plurali de Deo adhibita, corrumpatur, nec subdoli hostes in invocatione supremi numinis, quam vera & simplex fides iis denegat, subintelligantur. Jam vero explices quæso, cur quæ ad principes seculares diriguntur verba in plurali potius quam singulari sint adhibenda?

Quare decentius sit principes in plurali quam singulari compellare sufficiens ratio est,

n) CC. *Un.* & *al.* sæmiligir. || greiniligir ok nytsamligir.
o) *iidem* einfalldat, margfolldut.
p) *iidem* vor trua.
q) *iidem* & *al.* þikia — margfalldot einfauldot.
r) *iidem* & *al.* Þar ma ek (þer) vel þvi (til) svara. || Þat má ek vel fyrir þer skíra. || Þat er nóg efni til svara.

n) sømmelige. || tydelige, fornuftige og nyttige.
p) vor Troe.
q) synes.
r) Derpaa kan jeg vel svare (dig) det. || Det kan jeg meget vel forklare for dig. || Det er Materie nok til Svar.

ríkismanna met margfalldo atkvædi helldur enn einfalldo, at hæveskir menn hafa þat fundit fyrir aundverdo, ok hefir þat sidan *s*) snuizt til sidvenio met allom vitrom maunnom ok hæferskom; þeim *t*) til sæmdar, er vit er mælt, ok til þess *u*) ero komnir at þiggia sæmdar atkvædi. Enn þetta efni fundo þeir til, er fra aundverdu skipado þessum atkvædum, at ríkismenn ero eigi sem einhver annara, sá er fyrir ser einum ber áhyggiu, ok sinu hyski *x*), ok á fyrir *y*) fá menn svaur at veita. Enn haufdingiar *z*) bera áhyggiu fyrir aullum þeim er undir þeim ero, at þionustu, eda sva at valldi, at hafa þeir eigi

bedre talt til store Folk, med et mangfoldiget, end med et enkelt Udtryk, at artige Folk have fundet det saa fra Begyndelsen af, og at det er siden s) blevet til en Sædvane blant alle viise og artige Folk, t) dem til Ære, til hvilke der tales, og som ere u) berettigede til at nyde en hæderlig Tiltale. Men denne Aarsag havde de for Øine, som af Begyndelsen anordnede disse Udtryk, at store Herrer ere ei som enhver anden, der aleene paaligger Omsorg for sig selv, og for x) sine Huusfolk, og haver ikkun at svare for faa Mennesker. Thi store Herrer z) paaligger Omsorg for alle dem, som ere under dem, i Tieneste eller Myndighed, og have de ei aleene

est, qvod mos iste a multis retro seculis virorum sit inventum bene moratorum, qui postea apud sapientes quosqve & urbanos inolevit, eorum, cum qvibus sermones miscemus, & digni habentur honorifica compellatione, honori accommodatus indicando. Antiqvitas vero, qvæ hunc loqvendi modum invexit, hanc dicti instituti rationem allegare potuit, nimirum, qvod principes viri non sint ejusdem conditionis ac cæteri, qui sibi tantum aut exiguæ familiæ prospiciunt, paucorum in se tutelam recipientes; cum illi contra omnium qva

s) CC. *Un.* til sidar lagz, med öllo stormenni ok kurteisu fólki (tilsnuizt med öllom ríkismönnom).
t) *iidem* sem til sæmdar er fyrir mælt.
u) *iidem* er kominn.
x) *al.* husi.
y) CC. *Un.* fám mönnom.
z) *iidem* á at bera.

s) vedtaget som en Skik, iblant alle fornemme og artige Folk (blant alle store Folk).
t) som man vil bevise Ære i sin Tale.
u) er berettiget.
x) Huus.
z) bør at drage.

eigi eins manns svaur i munni, helldur eigu þeir fyrir marga svaur at veita. Ok ef godur haufdingi fellur ifrá; þá er eigi sem eins manns missi, helldur er þat a) mikil missa allum þeim, b) sem af hanom c) róko upphalld eda sæmdir, ok er sem allir verdi minni fyrir ser sidan, er þeir missa haufdingia d) sins, enn þeir vóru ádur, medan hann lifdi, nema þvi at eins, at sá komi annar i stadinn, er þeim se jafnvelviliadur sem hinn er fráfell. Nu met þvi at haufdingiar hallda upp e) med mörgum hvarttveggia sæmdum ok ansvaurum ok margfalldri áhyggiu, þá er þat vel tilleggiandi þeim til sæmdar, at henna þá met margfaulldo atkvædi i allri rædu,

aleene een Mands Svar i Munde, men de bør meget meere svare for mange. Og om en god Herre falder fra, da er det ikke, som der mistes een Mand, men det er et stort Tab for alle dem, som b) finge c) af ham Ophold eller Ære, og er det som de alle bleve ringere, fra den Tid, da de miste deres Herre, end de vare før, medens han levede, uden aleene, at der kommer en anden i Steden, der kan være dem ligesaa bevaagen, som hin, der faldt fra. Efterdi da store Herrer e) vedligeholde for Mange baade Ære og Ansvar, og mangfoldig Bekymring, da kan det vel tillægges dem til et Slags Ære, at nævne dem med mangfoldige Udtryk, i al f) den Tale, som behøver at g) føres til dem, af

qva honores qva ministeria subditorum curam gerant, non unius sed multorum causam defensuri; unde si bonus princeps amittitur, non amittitur velut unus homo, sed summam jacturam faciunt qvotqvot fortunam & dignitates suas eidem acceptas ferebant, adeoqve, ubi principem amiserunt, minoris, qvam dum vixerat, videntur esse commatis, nisi succedat princeps, qui iis æqve benevolus sit ac antecessor. Jam vero cum principes variis dignitatibus præpolleant, multorum saluti invigilent, plurimisqve distrahantur curis, merito eorum honori debetur, ut in omni colloqvio per pluralem numerum denominentur ab

a) CC. Uw. mikill misser.
b) *iidem* er hann veitti upphalld eda sæmd.
c) *iidem* hafa.
d) *iidem* sinn.
e) *iidem* mugnum med. *al.* mörgum mönnum hvortt. i ansvörum ok ahyggium.

b) han meddeelede Underholdning eller Værdighed.
c) have.
e) opholde Almuen med. || understøtte mange Mænd baade i Ansvar og Bekymringer.
f) al Tale om det, som beh. at siges.
g) stiles.

rædu, þeirri *f*) er til þeirra þarf at *g*) ræda, af þeim, er smærri ero ok minni fyrir ser. Enn þesser lutir ero þeir enn, er þá varo tilfunnir eda hugleiddir er þetta var fyrsta sinni til sidar tekit: at Kongar eda adrir ríkismenn þá ero eigi einir saman i rádagiaurd sinni, helldur hafa þeir met ser marga adra vitra menn ok gáufga, ok *h*) man þá sua synazt, ef til haufdingia *i*) verdur mælt medr margfaulldo atkvædi, at þá se eigi til Kóngs eins mælt, helldur til allra þeirra, er i *k*) rádagiaurd ero met hanom, ok hanns ero rádgiafar.

Ek gat þess ok nockvot i hinu fyrra ordi, at þu skallt vidr þvi siá, at *) þu margfalldir *l*) eigi aunnr þau *m*) atkvædi, er

af dem som ere ringere, og mindre af Anseelse. Men disse Ting ere der endnu, som bleve udfundne eller betænkte herom, da dette blev første gang antaget til en Skik: at Konger og andre regierende Herrer ere ikke eene om deres Raadslutninger, men de have hos dem mange andre viise og fornemme Mænd, og h) kan det derfor synes saa, om der i) bliver talt til en stor Herre med mangfoldiget Udtryk, som der da ei blev talt til Kongen aleene, men og til alle dem, som ere paa Raad med ham, og som ere hans Raadgivere.

Jeg rørde det og noget i det forrige Svar, at du skal vogte dig for det, at *) du ikke mangfoldiger l) andre m) Udtryk, som

ab iis, qvi inferiores sunt & minus valent. Accedit; quod cum mos iste primum introductus fuit, sequentia quoque in considerationem venerint: Rex, videlicet, & alii principes non soli consultant, sed sapientes & generosos viros suis consiliis adhibent, adeoque, si in plurali numero Rex compelletur, vero simile erit, non solum Regem, sed consiliarios illius, & omnes qvi ejus consiliis adsunt, compellari.

Superius quoque monui, de te in plurali numero ut caveas loqui, ne illi, cum quo verba

Rr

f) CC. *Un. & al.* frá þvi er, *al.* þá er.
g) *iidem* taka.
h) *iidem* má þat. *i*) *iidem* er.
k) *iidem* rádagerdum.
*) *iidem* at margfallda.
l) *iidem* engi þau.
m) *iidem* ord.

h) maae det da agtes.
i) tales.
*) mangfoldige.
l) noget af de.
m) Ord.

uspuralir, at þeir viti *e*) af slíkum lutum fátt edur ecki. Enn þat *f*) er undarligra, er þer ræddut um ríd *g*), at þeir se margir met Kongi lengi *), ok hanom *h*) nágaunglir at þiónusto, ok verda þó eigi áskynia hvat hæferska *i*) er, edur hvat hirdsidir ero; ok vil ek fyrir þvi þess spyria ydr, hvat *k*) þeim velldur, er þer budut mer at varazt þeirra fáfrædi? Eda hvi man Kongur hafa þá nágaungla ser i þiónustu, er eigi vilia lifa met fagrum sidum, ef hann er siálfur hæferskur *l*) eda sidugur; þviat ek hugda, ef Kongr væri sidgodur oc hövæskr, at allir mundu sidazt af hanum, ok

somme hiemme, at de, siger jeg, e) vide lidet eller intet af slige Ting. Det f) er derimod underligere, som I for kort siden g) talede om, at der ere mange en lang Tid hos en Konge *), og nær om ham i Opvartning, og blive dog ikke kloge paa, hvad Artighed er, eller hvad Hof-Sæder ere; og derfor vil jeg spørge Eder om det, hvad k) dem er i Veien, efterdi I befalede mig at vogte mig for deres Ukyndighed? Eller hvi vil en Konge have dem nær omkring sig til Opvartning, som ikke ville leve med smukke Sæder, om han selv er artig eller sædelig; thi jeg havde tænkt, at om Kongen var sædelig og artig, at alle da maatte dannes efter ham til gode

exiguam horum aut prorsus nullam notitiam habeant; quæ autem de satellitio Regio dixeras, majorem stuporem mihi injiciunt, nimirum, quod multi satis diu cum Rege conversentur, eorum si ministeria spectio Regi satis propinqui, qui tamen quid urbanitas, quid aulici mores sint, non sapiunt; unde quæso, quo tandem sidere afflati sunt, quorum inscitiam vitare mihi præcepisti; & cur Rex, si urbanus est & bene moratus, eorum ministerio & conversatione velit uti, qui morum elegantiæ operam non navant; ut enim ad

e) CC. *Un.* nemi.
f) *iidem* litz mer.
g) *iidem & al.* hird, sid.
*) *iidem* at þeir kunno eigi hirdsido retta.
h) *iidem* nálæger.
i) *iidem* hövælki.
k) *iidem* þvi.
l) *iidem* ok sidgodr.

e) lære.
f) synes mig
g) sagde om Hoffet, om Sæderne.
*) og forstaae dog ikke retskafne Hof-Sæder.
k) der er Aarsag dertil.

adrum maunnum, þá flyt ſkilviſliga, ok þó met ſkiótri rædu, ok z) ſem færſtum ordum; þviat ſua mikill málafiaulldi kemur jafnan fyrir Kong ok adra ríkismenn, a) um margfalldar naudſyniar manna, at eigi meigu þeir, ok b) eigi fá þeir lunderni til, at met driugri c) ok langri rædu ſe talat um d) hit ſama mál. e) Enda er þat ſannazt, ef madur er f) ſniallur ok tungumiukur, þá er hanum g) audveldt at flytia ſina rædu met ſkiotu máli ok fám ordum, ſua at hinum ſkilizt vel, er ſvara ſkal. Enn ef madur er h) eingi mælſkumadr, eda helldur uſniallur i) at máli,

delig, og dog med hurtig Udtale, og z) de allerfærſte Ord, thi der kommer idelig ſaa ſtor en Mængde af Sager for en Konge og andre ſtore Herrer, a) om Underſaatternes mangfoldige Fornødenheder, at de faae ikke Stunder, b) have og ikke Sind til, at der, med c) en udførlig og lang Tale, ſkal tales om d) den ſamme Sag. Det er og e) det visſeſte, at om en Mand er f) hældig i ſine Udtryk, og haver en bøielig Tunge, da er det ham let, at fremſætte ſin Sag med haſtig Tale og faa Ord, ſaa at hin, ſom ſkal beſvare, fatter den ganſke vel. Men derſom En er ingen h) Taler, eller meget meer i) ubeha-

mis perores; nam tot cauſæ, incolarum regni ſalutem ſpectantes, ad Regem & principes deferuntur, ut animum non inducant, nec inducere debeant, prolixis orationibus & tautologiis vacare: & profecto: Si qvis eloqvens fuerit, & ad res exprimendas promptus, conciſa oratione & paucis verbis adhibitis, totam rem luculenter adeo proponet, ut qui reſpondere debet, probe intelligat. Verum ſi eloqvens non fueris, vel ad dicendum inep-

z) CC. Un. & 4 cb. ſamföſtum.
a) *iidem* fyrir.
b) *iidem* ok fyrir engum mun.
c) *iidem* driugum eda laungum ordum.
d) *iidem* eitt.
e) *iidem* Er ok þat ſatt.
f) *iidem* ſniallr i mali (at rædu ſinni), ok (ord-) tungu-hvaſs.
g) *iidem* hægt.
h) *iidem* ecki mælſkumadr mikill.
i) *iidem* i.

z) ſammenhængende.
a) formedelſt.
b) og paa ingen Maade have de.
c) overflødige eller mange Ord.
d) een.
e) en Sandhed.
f) ſnild, tydelig i ſin Udtale, og ſyndig (ſtærk) i ſine Udtryk.
h) ſtor.
i) haver ſlet Mæle.

máli, þá er *k*) þvi betra, er hann hefir ſkemra erindi *l*) i munni; þviat giaura má *m*) madur nockur ſkil á *n*) ſám ordum, ok leyna ſua uſnilld ſinni, fyrir þeim, er *o*) hun er eigi kunnug; Enn ef hann giaurir *p*) lángrædt, þá man hann þykia æ þvi uſniallari, ſem hann talar lengra *q*).

Nu ero ſlíkir lutir ok margir adrir *r*) þvílíkir, edur ſtærri, þeir er manni være *s*) naudſynligir, at verda vel aſkynia ok nema *t*) heima, fyrr enn hann gángi miök fyrir *u*) ſtórhaufdingia i vidrædo vit

behagelig i ſin Udtale, da er det des bædre, jo kortere l) Ærende han haver i Munde; thi m) man kan dog nogenledes n) giøre Reede for faa Ord, og ſaaledes ſkiule ſin Mangel i at tale, for dem, ſom den er ikke o) bekiendt: Men om En p) giør ſin Tale vidtløftig, da vil han viſt nok ſynes aſt meer og meer uſkikket til at tale, jo q) længere Tale han fører.

Saadanne Ting ere der nu, og mange r) andre deslige, eller endnu vigtigere, ſom kunde være s) nødvendige for En, at faae Indſigt i, og lære t) hiemme, forend han ſkal meget gaae for ſtore Herrer, til Samtale

ineptus, confert, ut quam breviſſima oratione rem exſequare; paucis quippe verbis animi ſenſa exprimere licet, & ſic ignaros imperitiam tuam celabis: Si vero juſto longiorem orationem habes, eo ineptior putaberis, quo es prolixior.

Hæc & idgenus plura domi prius addiſcere debet, quam principibus viris ſe ſiſtat, qui bene moratis accenſeri ſtudet: & hinc concludes, quam moribus ornati, multiplicique

k) CC. *Un.* þeſs betur.
l) *iidem* ok minna (um ſin örendi).
m) *iidem* hann þó.
n) *iidem* & 5 *cb. add.* med, *vel* ſ.
o) *iidem* & 3 *cb.* eigi ær kunnict *vel* er ukunnikt er. *p*) *iidem* langmællt, langt mal.
q) 3 *cb.* lengur.
r) CC. *Un.* þvi um licir. || fleyri.
s) *iidem* nytſamleger.
t) *iidem* fyrr enn hann fer heiman edur hann gangi (gengur).
u) *iidem* ſtora höfdingia eda herra.

l) og mindre Tale han fører (jo korter han udlader ſig om det han haver at tale om).
m) han kan dog vel.
n) giøre ſig forſtaaelig med eller i.
o) bleven bekiendt. || ſom den er ubekiendt.
p) holder en lang Tale.
q) længer han taler.
r) af ſamme Slags. || fleere.
s) nyttige.
t) før han drager hiemmen-fra, eller ſkal gaae (gaaer).

vir þá, ef hann vill snotur heita. Ok máttu *x*) af sliku marka, hverzo sidugir ok margvitrir þeir eigu at vera, i sinni medferd ok hæfersku, er jafnan *y*) eigu vera nær Kongi i allum sæmiligum *z*) samvistum, þar sem *a*) vitrum maunnum synizt *b*) sua, sem madr se eigi vel *c*) förr at gánga fyrir Kongs andlit, til þess at ræda vir hann, nema hann kunni vel alla þessa luti, er nu hausum ver umrædt, nema hann se met allo þorpari, ok skyli hvarki virda hann ne telia met hæferskum mönnum, *d*) utan met þorparum rettum. Enn þó skalltu þat vita, at *e*) margir verda þeir met Kongi staddir

tale med dem, om han vil kaldes velartet. Og x) deraf kandst du slutte, hvor sædelige og mangkyndige de bør være, i deres Opførsel og Artighed, som altid skulle være y) en Konge nær i alle hæderlige z) Samqvemme, a) efterdi det synes b) viise Mænd, som En ikke er c) vel i Stand, til at gaae for en Konges Ansigt, for at tale med ham, uden han forstaaer vel alle disse Ting, som vi nu have talt om, med mindre han skal være aldeeles en Tølper, og man hverken skal agte eller regne ham iblant artige Folk, men d) blant rette Tølpere. Dog maae du vide det, at der e) ere mange af dem, som opholde sig hos en Konge i mange Aar, der f) vide

que instructi debeant esse, quæ vitæ eorum pragmaticæ & homileticæ inserviat, scientia, qui Regi semper adesse debent & cum illo decenter conversari; unde prudentioribus minus tutum videtur, in conspectum Regis prodire, aut cum illo colloqui, nisi hæc omnia, quæ jam attulimus, exacte teneant, alioqvin merum rus essent, bene moratis non annumerandi, nec eorum honore dignandi, male feriatis potius & inficetissimis accensendi. Scias denique multos, etiam ex satellitum numero, cum Rege versari multos annos, qui aut

x) CC. *Un.* á.
y) *iidem* skulo vera med.
z) *iidem* & 2 *ch.* medferdum.
a) *iidem* þviat.
b) *iidem* & *al.* litz eigi vel fært.
c) *iidem* tilfær, tilfallinn.
d) *iidem* (helldur med) enn rettum þorp.
e) *iidem* margr er sa staddr.

x) derpaa (paa sligt) kandst du mærke, kiende, erkiende. y) hos eller om en Konge.
z) Forretninger (al hæderlig Omgang).
a) thi.
b) fornuftige Folk agte det ei vel giørligt.
c) skikket. d) meget meere.
e) er mangen en, som opholder sig.
f) vide ikkun lidet af Hof-Sæder.

ir marga vetur, er *f*) af þeſſum lutum vita *g*) annattveggia lítit edur alls ecki; ok jafnvel hendir þá þat, er hirdmanna naufn bera, ok *h*) nágaunglir ſkylldo Kongi vera, ſem hina er ſmærri naufn bera, ok *i*) ná ſialldan at ſiá Kóng; ok *k*) máttu af þvi um ſlíka *l*) rædt hafa, ſem nu taladum vid um, þá er þu ſvaradir ſua fyrr i ockarri rædo, at þer *m*) þokto þeir ecki betr ſidadir, edur *n*) hæferſkari, er frá *o*) hirdum komu, edur varla ſua, ſem hinir, er ecki *p*) haufdo komit til hirdar; ok ſvaradi ek þer þá *q*) ſaunno imoti, at hver

vide af diſſe Ting, enten lidet eller ſlet intet; ja dette hænder ligeſaavel dem, der bære Drabanters Navne, og h) ſkulde være nær omkring en Konge, ſom hine, der have ringere Æretitel, og i) komme kun ſielden til at ſee Kongen; og k) maae du derfor have l) talt om ſaadanne, ſom vi nu ſidſt mælde de om, da du før i vor Tale ſvarede ſaaledes, at de ſyntes dig ikke bæder ſkikkede, eller n) artigere, ſom kom fra o) Hoffene, eller neppe ſaa vel, ſom hine, der aldrig p) havde været til Hove; og ſvarede jeg dig da q) det derpaa, ſom og er ſandt, at hver den, ſom vil

aut penitus ignorant iſta, vel primoribus tantum labris degnſtarunt, qvinimo, melius morati non ſunt, qvam qvi in inferioribus ſubſelliis conſtituti rarius videre Regem poſſunt; in tales ſatellitum optime qvadrat, qvod, cum in hac materia tractanda fuimus, ſuperius dixiſti, nimirum: tibi vix ac ne vix qvidem melius moratos, qvi aulam relinqvunt, videri, qvam qvi aulicis nunqvam fuerunt annumerati: & huc etiam pertinet qvod tibi regeſſe-

f) CC. *Un.* at litit kunna i hofſidum.
g) *iidem* annathvert fatr.
h) *iidem* nærgönglir ſkolo vera.
i) *iidem* oc (va) ſialdan ſeá.
k) *iidem* kemur þar at þinni rædu, at margr kemr uvís fra Kongi, ok eigi betr ſidadr eda hæverſkari, enn þeir er ecki koma til hirdar.
l) *iidem* & *al.* rett hafa talat.
m) *al.* þækti. *n*) CC. *Un.* hoſkari.
o) *iidem* (hirdinni) hirdu Kongs koma.
p) *iidem* komu.
q) *iidem* & 2 *ch.* ſaumo moti.

h) ſkulle.
i) ſee Kongen kun (meget) ſielden.
k) da indtræffe det, ſom du ſagde før, at mangen En kommer vankundig fra en Konge, og ikke bædre i Sæder eller artigere, end de, ſom aldrig komme til Hove.
l) rettelig.
n) ſlinkere.
o) Hoffet. || en Konges Hof.
p) vare komne.
q) det ſamme derpaa eller paa ſamme Maade.

hver sá er *r*) vel vill vera (sidadr) i sinni *s*) medferd, þá þarf hann at varazt slíka fáfrædi, sem þeir hafa, er eigi vitu hvat *t*) skaumm er, eda hvat sæmd er eda hæferska, ok eigi *u*) nema godra manna *x*) ok hæferskra medferdir, þó at þeir *y*) se hvern dag fyrir augum ser.

Þat er víst, at ek *z*) man þá fundit hafa, er *a*) frá hird hafa komit, er annattveggia *b*) leyndo slíkum sidom, þó at þeir kynni, sem nu hafi þer umrædt, eda elligar *c*) hefir sua verit sem ek sagda, at þeir hafa ecki ordit áskynia slíkra luta. Enn þat er þó ecki undarligt, at þeir er fáfrodir ero heima, edur *d*) uspur-

vil være *r*) vel (sædelig) i sin s) Opførsel, behøver at vogte sig for saadan en Vankundighed, som de ere i, der ikke vide hvad t) der er Skam, eller hvad der er Ære eller Artighed, og u) lære ikke gode x) og artige Folkes Opførsel, om de end y) saae den hver Dag for deres Øine.

Det er en Sandhed, at jeg z) maae have truffet nogle, som a) vare komne fra Hove, der enten have skiult det Slags Sæder, som I nu haver talet om, om de end have forstaaet dem, eller og, at det c) haver været som jeg sagde, at de have ikke faaet Indsigt i slige Ting. Det er og ikke underligt, at de som ere faakyndige eller uspørsomme

regesseram: nimirum, quod, qui prudenter sese gerere cupit, eorum inscitiam devitet, qui nesciunt, quid decus sit, quid dedecus, aut urbanitas, nec bonorum & urbanorum mores, quamvis eorum obversentur quotidie oculis, addiscunt.

Certum est, quod nonnullos aulicorum videre mihi contigerit, qui aula relicta elegantiam morum vel dissimulaverunt, vel hujus, ut antea dixi, rudes fuerunt. Cæterum mirum non est, quamvis qui domi imperiti & minus quam par est curiosi latent, exi-

r) CC. Un. sidfamr. *s*) *iidem* atferd.
t) *iidem* þeir skulo.
u) *iidem* vilia nema godra manna atferdir.
x) *iidem* sidu eda hæverskar.
y) *iidem* siái, liti.
z) *iidem* man mik (mun þá sed hafa).
a) *iidem*, *M.* & 3 *ch.* þo at þeir hafi frá hirdum.
b) *iidem* annathvert. *c*) *iidem* hafi.
d) *iidem* ok uspurulir.

r) sædsom. || bestleden.
s) Omgang.
t) de skulle.
u) ville ikke lære gode Mænds Levemaade.
x) Mænds Sæder eller artige Opførsel.
y) see.
z) erindrer mig at have (maae have seet nogle).
a) skiønt de vare komne.
c) maae have.

uspuralir, at þeir viti *e*) af slíkum lutum fátt edur ecki. Enn þat *f*) er undarligra, er þer ræddut um ríd *g*), at þeir se margir met Kongi lengi *), ok hanom *h*) nágaunglir at þiónusto, ok verda þó eigi áskynia hvat hæferska *i*) er, edur hvat hirdsidir ero; ok vil ek fyrir þvi þess spyria ydr, hvat *k*) þeim velldur, er þer budut mer at varazt þeirra ósifrædi? Eda hvi man Kongur hafa þá nágaungla ser i þiónustu, er eigi vilia lifa met fagrum sidum, ef hann er siálfur hæferskur *l*) eda sidugur; þviat ek hugda, ef Kongr væri sidgodur oc hövæskr, at allir mundu sidazt af hanum, ok

somme hiemme, at de, siger jeg, e) vide lidet eller intet af slige Ting. Det f) er derimod underligere, som I for kort siden g) talede om, at der ere mange en lang Tid hos en Konge *), og nær om ham i Opvartning, og blive dog ikke kloge paa, hvad Artighed er, eller hvad Hof-Sæder ere; og derfor vil jeg spørge Eder om det, hvad k) dem er i Veien, efterdi I befalede mig at vogte mig for deres Ukyndighed? Eller hvi vil en Konge have dem nær omkring sig til Opvartning, som ikke ville leve med smukke Sæder, om han selv er artig eller sædelig; thi jeg havde tænkt, at om Kongen var sædelig og artig, at alle da maatte dannes efter ham til gode

exiguam horum aut prorsus nullam notitiam habeant; quæ autem de satellitio Regio dixeras, majorem stuporem mihi injiciunt, nimirum, quod multi satis diu cum Rege conversentur, eorum si ministeria spectes Regi satis propinqui, qui tamen quid urbanitas, quid aulici mores sint, non sapiunt; unde quæso, quo tandem sidere afflati sunt, quorum inscitiam vitare mihi præcepisti; & cur Rex, si urbanus est & bene moratus, eorum ministerio & conversatione velit uti, qui morum elegantiæ operam non navant; ut enim ad

e) CC. *Un.* nemi.
f) *iidem* litt mer.
g) *iidem & al.* hird, sid.
*) *iidem* at þeir kunno eigi hirdsido retta.
h) *iidem* nálæger.
i) *iidem* hövæski.
k) *iidem* þvi.
l) *iidem* ok sidgodr.

e) lære.
f) synes mig
g) sagde om Hoffet, om Sæderne.
*) og forstaae dog ikke retskafne Hof-Sæder.
k) der er Aarsag dertil.

ok hann mundi eigi miök vilia elska m) usiduga menn, ok kynduga.

Þat kann n) tilbera, at sá bondi, er vanur o) er goda braudi ok hreinni fædzlo, þurfi nockot sinn at blanda p) sádum vit braud q) sitt ok hióna sinna, til þess, at þá r) verdi driugara enn ádr, ok verdur hann þá naudugur at taka með sömum þackum slíka fædzlo s) sem hann fær þá, sem fyrr tók t) hann góda fædzlo ok hreina, ok u) velldur slíkum atburdum þraungvar x) naudsyniar, enn þat er úáran. Enn árgalli verdur med margu atkvædi ok háttum. Þat y) er stund-

gode Sæder, og at han vilde ikke holde meget af usædelige og lumpne Folk?

Det kan vel hende, at den Bonde, som er vant til godt Brød og reen Føde, kan behøve nogen Tid at blande p) Saader q) iblandt hans og hans Tyendes Brød, til den Ende, at r) det dog skal blive drøiere end før, og maae han da, mod sin Villie, tage, med samme Taknemmelighed, saadan en Føde, som han da faaer, som han før tog t) god og reen Føde, og u) volde slige Tildragelser trængende x) Nødvendigheder, og det er Uaar. Men Dyrtid kan blive med mange Omstændigheder, og paa mange Maader.

Under-

ad Regis exemplum aulam componi, ita infacetos homunciones a Rege diligi non putarem.

Accidere potest, ut paterfamilias, qui bono pani purisque cibis adsvetus est, interdum furfures pani, qui ei & domesticis apponatur, commiscere necessum habeat, ut majorem panis hoc pacto copiam habeat, quem vel invitus æque boni consulere tenetur, ac bonum illum & non confusum, quo prius abundavit: Sunt in causa arctæ res, quæ annonæ difficultatem pariunt. Annonæ vero charitas diversas ob causas evenire solet;

Ss

nam

m) *alii:* usidamenn.

n) CC. *Un.* til at bera. o) *iidem* van.

p) *iidem* agnar eda sadar.

q) *iidem* bædi sialfs sins eda.

r) *iidem* se driugare fæzla. || driugara til fætizlo.

s) *iidem* fædu. t) *iidem & al.* hafdi.

u) *iidem* vallda sliku.

x) *iidem* nauder.

y) *iidem* kann stundum til at bera.

p) Avner eller Saader (Skaller af Korn).

q) baade i sit eget, eller og.

r) det da skal være en drøiere Føde, || drøiere til Føde.

t) havde, nød.

u) foraarsage sligt.

x) Fornødenheder (en trængende Nød).

f) landit, eda af Kongi, ok þvi folki, er stiorna *g*) skal rikino met hanom?

Þat er nu spurdir þu, *h*) þá kemur af ymissum lutum ok atburdum, ok þó skadsamligum; enn sialldan *i*) ætla ek þó, at *k*) þess kyns háskar komi *l*) at upphafi af alþido þeirri, er landit vinnur eda byggir, ef þeir væro rádsnióttir, er giæta skyldo *m*) met Kongi, ok væri Kongur sialfur vitur. Enn ef Gud vill *n*) senda þann bardaga á eitthvert land fyrir folksins synda sakar, at sidir skulu spillazt eda mannvit, þá skipar hann þvi *o*) skiótt, þegar hann vill, met ymissum atburdum. Enn þessi ero allmaurg dæmi,

f) Landet, eller af Kongen, og de Folk der g) skulle styre Riget med ham?

Det, som du nu spurgde om, kommer af adskillige Ting og Tilfælde, og disse dog skadelige; men i) sielden tænker jeg dog, at dette Slags Ulykker komme l) af Begyndelsen fra den Almue, der dyrker eller beboer Landet, dersom de vare forstandige, som skulde med Kongen passe paa Alting, og m) om Kongen selv var viis. Men om Gud vil n) sende den Straf over noget Land, for Folkets Synders Skyld, at Sæder eller Indsigt skulle fordærves, da sætter han det o) hastigen i Værk, saasnart han vil, ved adskillige Aarsager. Men det Slags Exem-

bonos mores inficit & evertit; cladesne hae subditis incolis, an Regi & regni administris sua debet cunabula?

Quod jam percontaris varias causas agnoscit, omnesque exitiosas: raro tamen malum hoc a subditis aut plebe dimanat, si cordati & prudentes essent, qui cum Rege ad clavum reip. sedent, & si ipse Rex saperet. Si hanc calamitatem alicui regno ob incolarum peccata Deus immittat, ita ut artes bonique mores pessum eant, variis modis, statim ac ei complacet, eam immittit. Sunt ejus rei multa, multis in locis, fortunæ novercantis

f) CC. *Un.* rikit.
g) *iidem* skyldi. *h*) *iidem* sliks — þat.
i) *iidem & al.* er.
k) *iidem* þess hattar (þeir).
l) *iidem* med.
m) *iidem* ok fierdeilis. *n*) *iidem* færa.
o) *iidem* sva skiott (þvilikt).

f) Riget.
g) skulde.
i) det er dog kun sielden.
l) i deres Oprindelse.
m) fornemmelig.
n) udføre.
o) saa hastig — som (i Værk hvad han vil).

eda kvikfenadi, eda i hafi eda i vatnom, eda *h*) i veidistaudum. So kann ok stundum at verda, ef eigi vill vel, at allir þessir ârgallar beraszt isenn *i*) til handa, ok verda þá met mönnum jafndyrar *k*) fädar eda dyrri, enn ádur var hreint korn ok gott, medan ár *l*) var. Þessir aller ârgallar, er nu ero taldir, muno virdazt mikil *m*) þraungdi hverio landi, þvi er þeir kunno til at koma, ok náliga *n*) man vera kallat landaudn, ef allir koma isenn, ok standa eina þriá vetur.

Nu

dog kan være et stort Uaar i en Mands Huusholdning, eller Kreature, eller i Havet, eller i de ferske Vande, eller h) ved de Steder, hvor Fiskerie falder. Undertiden kan endog det hænde, om det ei vil gaae vel, at alle disse Mangler i Aarets Grøde i) falde samtlig paa Haanden, og blive da Saader ligesaa dyre eller dyrere iblandt Almuen, end reent og godt Korn var tilforn, l) saalænge der var god Tid. Alle disse Slags Uaar, som nu ere opregnede, maae agtes som en stor m) Trængsel for ethvert Land, som de kunne falde paa, ja n) det vil noget nær blive kaldet en almindelig Ødelæggelse, om de komme alle paa eengang, og staae en 3 Aars Tid.

Endnu

genere tellus abundet, & fata læta sine quodam detrimento exsurgant, fieri solet, ut remfamiliarem incommoda quædam premant, cum vel pecora tabes quædam exedat, vel lues mare flumina & piscinas perreptet. Interdum hæc annonæ mala in unum coëunt, & tum siliquæ carius veneunt, quam, cum laxior erat annona, frumentum purum & bonum. Horum, quæ jam recensuimus, penuria ubi acciderit, cuivis regioni non mediocrem cladem inferet, & ubi hæc mala, agmine velut facto simul coincidunt, & per triennium durant; vastitatem regionibus minantur.

Super-

h) CC. *Un.* allzkyns veida (öllum veidiskap).
i) *iidem* sinn. *k*) *iidem* sadar.
l) *iidem* er *vel* medan hardt er ærit.
m) *iidem* þröngd.
n) *iidem* má kalla lannz audn.

h) i al Slags (al) Fangst.
i) komme paa eengang.
l) *ba.* || medens det er haardt Aar.
m) Tvang, Byrde.
n) man kan noget nær kalde det.

Nu er sú einn árgalli uraldr, er miklu er *o*) þyngri einn enn *p*) allir adrir, þeir er nu *talda* ek: *q*) Ef uáran kann at koma i fólkit sialft, er byggir landit, eda enn helldur, ef *r*) uáran kemur i sido þeirra ok mannvit eda medferdir, er giœta *s*) skyldo stiórnar landzens; fyrir þvi at margt liggur til *t*) hiálpar þvi landi, *u*) er uáran *x*) kemur á, ef á þeim laundum er gótt ár, er ihiá liggia; ok *y*) væla vitrir menn um. Enn ef uáran *z*) kann verda á folkinu, eda sidum landzins, þá standa þar *a*) af myklu stærstir skadar; þviat þa *b*) má eigi

Endnu er dog det Slags Uaar uberegnet, som eene er meget tyngere, end p) alle de andre, hvilke jeg nu opregnede: Om q) der kan komme Uaar paa det Folk selv, der beboer et Land, eller endnu meer, om der kommer Uaar i deres Sæder og Indsigt, eller Behandling, der skulde s) passe paa Landets Bestyrelse; thi der kan være adskilligt t) for Haanden, til Hielp for det Land, som u) Uaar x) kommer i, om der er god Tid i de Lande, som ligge i Nærværelsen, og kloge Mænd y) have Haand deri. Men om der z) kan blive Uaar paa Folket, eller paa Landets Sæder, da flyde deraf a) endnu langt største

Superest una clades, nondum allata, cæteris tamen gravior: Si, nimirum, incolis regni, vel prudentiam môresque illorum, quibus cura reip. demandata est, contagio invadat: nam multifariam regioni, quæ annonæ difficultate laborat, prudentiorum consilio succurrere licet, si finitimæ regiones bono anno gaudeant; cum ex adverso, si qua incolas & bonos mores pestis opprimit, plurimum exinde detrimenti res capiat publica; boni

o) CC. *Un.* þungari.
p) *iidem* hinir allir. || aller þæsser, er nu höfum ver talda.
q) *iidem & al.* er.
r) *iidem* árgalle.
s) *iidem* skolu.
t) *iidem* radz at hiálpa.
u) *iidem* ef.
x) *iidem* er á (ákomit).
y) *iidem & 3 cb.* vela, vella.
z) *iidem* verdr, er.
a) *iidem* sterker skadar af ok stærster.
b) *iidem & al.* þar.

p) hine samtlig. || alle disse, som vi nu have opregnet.
q) naar.
s) skulle.
t) som man kan gribe til, for at hielpe et Land.
u) om.
x) er i (er kommet paa).
y) udsøge Midlerne, giøre Anstalterne.
z) bliver, er.
a) mægtige og de allerstørste.

eigi kaupa *c*) ur audrum laundum med fe; hvarki sidu ne mannvit, ef þat tyn-ist eda spilliz er ádr var i landinu. Enn þó at uáran komi á *d*) bæ bonda, *e*) þó adur hafi gódar verit, ok hann *f*) adur lengi átti, ok hanns frændur fyrir hann *g*), þá man hann eigi svo mykla leido geora ser eda reidi *h*) á bæ sinum, at hann muni þegar segia hann ser afhendann *i*), ok hirda eigi hvat afverdur; helldur man hann þat til rádz taka, ok hirda *k*) jafnavel gras ok agnir, eda enn betur, enn ádur hirdti hann gott

større Ulykker; thi b) da kan man ikke kiøbe for Penge, c) fra andre Lande, hverken Seder, eller Indsigt, om det tabes eller fordærves, som før var i Landet. Men skiønt der falder Uaar paa en Bondes d) Gaard, e) uagtet den før haver været god, og han tilforn længe haver eiet den, og hans Frænder før ham, da vil han vel ei derfor h) fatte saa stor en Kiedsommelighed eller Vrede til sin Gaard, at han da strax skulde i) frasige sig den, og ikke skiøtte om, hvad der bliver af den; men han vil meget meere gribe til det Raad, at hæfte og giemme k) Græs og

boni quippe mores & sapientia (quæ in regno florebant) si amittantur, aliunde non redimuntur. Quamvis difficultas quædam annonæ villam quandam, (fuerit licet quæstuosa olim, & diu tum a colono tum cognatis ejus vel majoribus habitata) premat, non illico tantam iram & indignationem contrahet villicus, ut villam abalienet, & quid ei deinceps accidat, negligat; sed id consilii potius capiet, ut gramen & paleas æque ac far

c) CC. *Un.* af.

d) *iidem* bu.

e) *iidem* & 2 *chart.* þó at þeir hafi adur godder verit, *it.* þann er adur hæfir værit godr, *it.* þann er hanom hefur lengi godr þótt.

f) *al.* hann hæfir lengi átt.

g) CC. *Un.* & *al.* hanom.

h) *iidem* leggia á bæ finn.

i) *al.* afendann. 2 *ch.* afvendann.

k) CC. *Un.* jamnirkiliga gröa.

b) det Slags. c) af.

d) Gaardsbrug, Huusholdning.

e) skiønt saadanne have tilforn været gode. || saadan en Gaard, som tilforn haver været god. || som længe haver syntes ham god ɔ: han længe haver holdt af.

h) fatte paa hans Gaard.

i) erklære den afhændet, forladt.

k) Urter (maaskee især det Slags, som endnu bruges i Island til Brød, kaldet der Grøs, paa Latin muscus catharcticus, see Anderson om Isl. §. 31. og især Horrebow §. 21. pag. 87. sqv.)

van, at árgalli *u*) giaurizt á allri stiórn landsins, ok *x*) bregdizt nockot sidan sidir landsins, ef stiórnin spillizt.

Ennnu ero eptir þeir *y*) einir atburdir, er miklo ero *z*) synazir til þess várans, er mestir standa haufod- *a*) glæpir af, ok er þvi verr, at eigi ero sidur dæmi til þeirra atburda, enn *b*) þessara, sem nu *c*) ero taldir. Ef *d*) sua ber til, at *e*) Kongur hefir riki stiórnat, ok fellur *f*) vit þat ifra riki, at hann á eptir sik III. sonu edur IV., *g*) enda þeir

ter Formodning, at u) der bliver Vaar i Landets heele Bestyrelse, og at Landets Sæder maae x) siden staae noget Feil, om Regieringen forfalder.

Endnu staae dog tilbage det eene Slags y) Tilfælde, der ere de z) allermeeligste til det Slags Vaar, som de største Ugierninger foraarsages af, og er det des værre, at der ikke mindre ere Exempler paa de Tildragelser, end paa b) disse, som c) nu ere opregnede. Om det d) nemlig hænder sig, at e) en Konge haver regieret et Rige, men f) falder fra Riget i den Omstændighed, at han lader efter

damno publica res afficiatur, adeo ut languente sic regnandi peritia, simul mores populi corrumpantur.

Restat denique casus, non prioribus illis rarior, summam reip. calamitatem, utpote fœcundam scelerum etiam capitalium matrem, portendens; Si, nimirum, Rex, qui regno aliquantisper præfuit, tres aut quatuor filios relinquat, siqve adsciscantur consiliarii qui

u) CC. *Un.* verdi *vel* argalla geri.

x) *iidem* brigdizt nockut sider *vel* ok sidastiornin spillizt.

y) *iidem* hluter.

z) *iidem & al.* synstir, syndztir, audsynari, stærstir.

a) *Unus* glægrer.

b) CC. *Un.* hins, er adr var sagt.

c) *iidem* er nú höfum ver talda.

d) *iidem* þat.

e) *iidem* sa Kongr fellr ifrá, er riki hefer stiornat, ok á.

f) *iidem* sidan ifrá so.

g) *iidem* ok ero.

u) at dette gior, foraarsager.

x) noget forrykkes. || og Sædernes Bestyrelse fordærves.

y) Ting.

z) kiendeligste, øiensynlige, største.

b) hint, som før blev sagt.

c) vi nu have opregnet.

d) hænder sig.

e) den Konge falder fra, som haver regieret et Rige, og haver efter sig.

f) og falder siden saaledes fra.

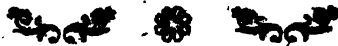
eigi kaupa *c*) ur audrum laundum med fe; hvarki sidu ne mannvit, ef þat tyn-izt eda spilliz er ádr var i landinu. Enn þó at uáran komi á *d*) bæ bonda, *e*) þó adur hafi gódar verit, ok hann *f*) adur lengi átti, ok hanns frændur fyrir hann *g*), þá man hann eigi sua mykla leido geora ser eda reidi *h*) á bæ sinum, at hann muni þegar segia hann ser afhendann *i*), ok hirda eigi hvat afverdur; helldur man hann þat til rádz taka, ok hirda *k*) jafnvel gras ok agnir, eda enn betur, enn ádur hirdti hann gott

større Ulykker; thi b) da kan man ikke kiøbe for Penge, c) fra andre Lande, hverken Sæder, eller Indsigt, om det tabes eller fordærves, som før var i Landet. Men skiønt der falder Uaar paa en Bondes d) Gaard, e) uagtet den før haver været god, og han tilforn længe haver eiet den, og hans Frænder før ham, da vil han vel ei derfor h) fatte saa stor en Kiedsommelighed eller Vrede til sin Gaard, at han da strax skulde i) frasige sig den, og ikke skiøtte om, hvad der bliver af den; men han vil meget meere gribe til det Raad, at hæfte og giemme k) Græs og

boni quippe mores & sapientia (quæ in regno florebant) si amittantur, aliunde non redimuntur. ... Quamvis difficultas quædam annonæ villam quandam, (fuerit licet quæstuosa olim, & diu tum a colono tum cognatis ejus vel majoribus habitata) premat, non illico tantam iram & indignationem contrahet villicus, ut villam abalienet, & quid ei deinceps accidat, negligat; sed id consilii potius capiet, ut gramen & paleas æque ac far

c) CC. *Un*. af.
d) *iidem* bu.
e) *iidem* & 2 *chart*. þó at þeir hafi adur goder verit, *it*. þann er adur hæfir værit godr, *it*. þann er hanom hefur lengi godr þótt.
f) *al*. hann hæfir længi átt.
g) CC. *Un*. & *al*. hanom.
h) *iidem* leggia á bæ sinn.
i) *al*. afendann. 2 *ch*. afvendann.
k) CC. *Un*. jamvirkiliga grös.

b) det Slags. c) af.
d) Gaardsbrug, Huusholdning.
e) skiønt saadanne have tilforn været gode. || saadan en Gaard, som tilforn haver været god. || som længe haver syntes ham god ɔ: han længe haver holdt af.
h) kaste paa hans Gaard.
i) erklære den afhændet, forlade.
k) Urter (maaskee især det Slags, som endnu bruges i Island til Brød, kaldet der Grøs, paa Latin muscus catharcticus, see Anderson om Isl. §. 31. og især Horrebow §. 21. pag. 87. sqv.)

urslitit ríkit, þá o) slíta þeir þegar i jafnmarga stadi ástundan fólksins, þess er byggir landit; bædi hins ríka ok hins úríka; ok dregur þá hver þessara haufdingia vini undir sik, sem p) hann má vitkomazt. Þvi nærst hyggur hver þeirra at sínu ríki ok fiaulmenni ok q) audæfum, ok sua leida þeir at huga, hvat sá hafdi, er nærstr var r) þeim, ok þykizt þá hver þeirra oflítit hafa. Þá taka s) ok vinir t) hvers þeirra at minnazt á ok um at tala, hverzo mikit sá Kongur u) matti atfærazt, er fyrr stiornadi riki, x) bædi um fe ok fiaulmenni, edur adrar stórar athafnir, þær er

værste Uaars-Free og Ufreds-Korn. Thi de smaa Konger, som da have adsplittet Riget, o) adskille ligesaa hastig Folkets Hengivenhed, som beboer Landet, og det baade den Riges og den Fattiges, i lige saa mange Deele, og trækker da hver af disse Herrer Venner under sig, saavidt p) han kan komme af Sted. Dernæst begynder hver af dem at oversee sit Rige og Folkemængde, og q) Rigdom, og saa betænke de, hvad den haver havt, der var næst för dem, og synes da hver af dem at have for lidet. Da begynde og hvers s) Venner at erindre og tale om, hvor meget den Konge u) kunde komme af Sted, som för styrede Riget, x) baade i Henseende til Rige-

firmiorum studio divellunt, & quilibet principum istorum amicos sibi pro virili comparat. Mox portiunculam regni quisque suam, opes etiam & subditos, animo perlustrat, factaque inter se & antecessorem comparatione, justo minus habere sibi videtur. Amici porro talium principum, de potentia defuncti Regis, opibus, subditorum numero, & reliquis quæ eum conspicuum fecerunt, loquentes, quovis fere verbo principem suum exhortari videntur

o) CC. *Un.* styrkia þeir þegar jafnmarga stadi med. *al.* slita jafnmarga stadi med.
p) *iidem* vid má komaz.
q) *iidem* fe.
r) *iidem* fyrir þa (fyrir þeim).
s) *al. M.* & 3 *cb.* uvinir *male.*
t) CC. *Un.* þess.
u) *iidem* matti, er fyrr red fyrir ríkenu.
x) *iidem* hvartvæggia.

o) de bestyrke (oprette) strax ligesaa mange (Tilholds-) Steder, ved Folkets. †† adskille fra hverandre ligesaa mange Steder ved.
p) det kan lykkes.
q) Gods.
s) Uvenner.
u) formaaede, som för raadede for Riget.
x) saavel — som.

Þetta ſkilzt mer nu vel *u*), at *x*) marga vega meigo naudſyniar mönnom til handa *y*) bera jafnvel ríkum ſem uríkum, ſua Kongum ſem kotkarlum. Nu *z*) mer þvi at ſakar dæligleika ok leyfis þeſs, *a*) er þer hafit gefit mer til ſpurninga i ockvarri rædu, þá villda ek enn at þer ſkírit *b*) þeſſa rædo giörſamligar fyrir mer, ádur enn vid takim adra. Hvad *c*) ſynizt ydur um þat, hverzo *d*) þeſs ber til, at ſua ſtórir ágallar kunno at koma á mannvit manna; at allt tyniſt ſaman ok iſenn, mannvitit, ok ſidir landzins? eda hvert *e*) þat tión kemr af fólkino, er byggir lan-

Dette begriber jeg nu meget vel, at x) Vanſkeligheder kunne paa mange Maader tilſlaaes Folk, ſaavel Mægtige ſom Ringe, ſaavel Konger ſom uſle Bønder. Nu, for den Fortroelighedſ og Tilladelſes Skyld, ſom I haver givet mig til Spørsmaal i vor Samtale, vilde jeg endnu, at b) I ſkulle forklare denne Tale udførliger for mig, førend vi begynde en anden. Hvad ſynes Eder om det, d) hvorledes det kan foraarſages; at ſaa ſtore Uaar kunne falde paa et Folkes Indſigt, at alt tabes tillige og med eet, Indſigten og Landets Sæder? eller om det Tab kommer af Folket, der beboer Lan-

Quod Reges æque ac ruſticos, majoris perinde ac minoris commatis homines, arctæ non raro res urgeant, agnoſco. Cum autem perſuaſus ſim de tuo in me favore, mihique permiſeris quærere, dum ita colloquimur, quidquid animum ſubiret, hanc materiam obſecro pluribus verbis exponas, ut eam penitus adſequar, antequam colloquium noſtrum ad alia ſeſe convertat. Unde quæſo peſtis illa ortum trahit, quæ ſapientiam æque ac bonos

u) *alii:* vel ſkilz mer þat.
x) CC. *Un.* & *al.* margar.
y) *iidem* berazt, koma.
z) *iidem* fyrir ſakır dælleica (dælugleiko).
a) *iidem* ſem.
b) *iidem* ſkírdut, ſkiladit *vel* at mer væri grein á giör.
c) *iidem* litz.
d) *iidem* þat *vel* hvat til ber þeſs.
e) *iidem* ſu.

x) mange Slags Vanſk. kunne.

b) dette maatte blive forklaret for mig.

d). hvad der kan give Anledning til det.

þá ut plóga sína. Þvi nærst rennur upp ufridar ávauxtr, *f*) vex ágyrnd ok ujafnadur, dyrfazt menn i manndrápum ok *g*) ágiarnligum ránum edur stuldum.

Enn ef sva ber *h*) at, at einnhver þessarra haufdingia vill refsa greinda usidu i sínu ríki, þá verdur flyit undir *i*) annars haufdingia hendur, ok kallazt þeir *k*) koma sakalausir, ok ordit hafa fyrir hardri reidi sins haufdingia, er fyrir *l*) usidar sakar flydo heiman. Þvi nærst veitir sá vidrtauko er til *m*) verdur flyit, meir fyrir fiandskapar ok kapps sakar, enn milldi; þvi at hann vill *n*) leitazt vit,

at føde, da synes onde Mennesker, at det seer ud til gode Tider, og e) bære de da deres Plove ud. Strax derpaa oprinder og Ufredens Frugt, f) Gierrighed og Uretfærdighed voxe, Folk blive dristige i Manddrab og g) egenmægtige Ran eller Tyverier.

Men om det nu hænder, at nogen af disse Herrer vil straffe de anførte Laster i sit Rige, da i) tager man sin Tilflugt under en anden Herres Haand, og sige de k) sig da at komme uskyldige, og have lidt en grusom Forfølgelse af sin Herre, som flyede hiemmen fra for Misgierningers Skyld. Den giver derpaa Beskyttelse, som der m) er flyet til, meer for Fiendskabs og Overmods, end for Medlidenheds Skyld; thi han vil kun forsøge

aperta vitiis hoc pacto janua, spe optati successus elati, nequitiarum instrumenta parant. Mox, avaritia & iniquitate succrescentibus, cædes, rapinæ, furta, audacter committuntur.

Si quis præterea horum principum aliquos subditorum puniat, mox ad alium transfugiunt, & innocentiam suam deprædicantes, infensum principis animum caussantur, qui, scelerum alias & violatæ legis auctores, ubi ab extraneo principe, ad quem perfugiebant, æmulationis potius & infensi in alium animi, quam clementiæ stimulis permoto, atque

f) CC. Ua. er vex. || vex þá.
g) *iidem* giarnligum. *h*) *iidem* til.
i) *iidem* hendr adrum (*al.* annarra).
k) *iidem & alii*: saklauser koma under harda (i) reidi.
l) *iidem* usida, ufridar.
m) *iidem* er. || var fluit. *n*) *iidem* leita.

e) begynde de da at udbære.
f) i det der voxer. || og voxer da.
g) egenraadige, begierlige.
i) flygter man under. || andre.
k) at de ere uden Skyld faldne under (i) en haard Unaade hos deres Herre.
l) onde Gerders, Ufreds. — m) blev.

dæmi, er ordit hafa i p) ymissum staudom, þar sem eigi villdi vel, at sá einhver haufdingi, er bædi q) hefir verit vitur ok audugur, ok hefir haft mikla sæmd r) met Kongi, setit ihiá rádagiaurdom hanns, ok s) átt mikinn lut i landstiórnum t) met hanom, at sá madur hefir yit þat fráfallit sinum hibílum, at hefir eptir sik att IV. u) syni eda V., ok alla i mikilli æsko ok bernsko; þá verdur þegar x) mikill skadi y) bædi Kongi ok allu rikinu: hefer Kongur þá mist góds vinar, ok margra z) gódra ráda, ok mikils hlífdar-vopns; enn audur hans er þvi næst skiptur i V. a) stadi,

Exempler ere særdeles mange, som have tildraget sig paa p) adskillige Steder, hvor det ei vilde gaae vel, at en saadan Herre, som baade q) haver været viis og bemidlet, og haver nydt stor Ære r) hos en Konge, siddet i hans Raad, og s) taget en stor Deel i Regieringen med ham, at saadan en Mand, siger jeg, er i den Tilstand falden fra sit Huus, at han haver havt efter sig 4 eller u) 5 Sønner, og alle disse i deres første Ungdom og Barndom; da skeer strax x) et stort Tab y) baade for Kongen, og heele Riget: Kongen haver da mistet en god Ven, og mange z) gode Raad, og en stærk Formur; men hans Midler blive derpaa deelte i a) 5 Lodder, og

cuntis insultus perpessis, exempla, nempe, quod ubi optimatum quidam sapientia & opibus potens, multis adhæc dignitatibus auctus, Regi a consiliis, inque gubernanda rep. præcipuus minister, quatuor aut quinque filiis in prima adolescentia, vel etiamnum infantibus, domoque sua relictis, e vivis excedit, multam illico Rex regnumque jacturam faciat, nam fidum amicum, bonaque consilia & præsidium satis magnum amisit Rex; opes autem demortui in quinque portiones dividuntur, omniaque ejus negotia perturbantur; Hinc familiæ

Tt

p) CC. Un. stummum. q) iidem var.
r) iidem af. s) iidem haft.
t) iidem hans.
u) iidem & 3 ch. sono eda VI.
x) iidem at þvi.
y) iidem folki þvi, er i er rikinu.
z) iidem hollræda, heilræda unus herklæda.
a) iidem & 2 ch. II.

p) nogle. q) var.
r) af. s) have.
u) 6.
x) derved.
y) for det Folk, som er i Riget.
z) sunde, nyttige Raad. || en stærk Rustning, et stort Beskyttelses Middel.
a) 2.

hefdi valldit aullum hlutum eda saukum. Enn þvi nærst taka usidir at margfalldazt, þviat Gud hefnir sua reidi sinnar, at þar sem samankoma *a*) fiugur endimaurk í ríkium þessarra haufdingia, þá setur hann þar nidur *b*) hversanda hvel, þat er velltizt *c*) a *d*) oróar *e*) œxler *f*) ánkannar-fullt um jordina. Eptir þat týnir hver frændsemi vit annann, ok giaurizt *g*) sóma spell, ok þyrma menn þa öngvum hlutum; þviat hvervetna *h*) þess, er eitt fólk er skipt i marga stadi med haufdingia astúndan, enda verda þeir sundurþyckir, þá dirfizt þegar alþida eptir

de onde Sæder at formeeres, thi Gud udfører saaledes sin Vrede, at hvor a) de fire Grændse-Skiel i disse Herrers Riger, støde sammen, da sætter han der ned et b) omløbende Hiul, som væltes c) paa d) uroelige Axeler, fuldt af Fortrydelse, omkring paa Jorden. Derefter glemmer hver al broderlig Kiærlighed imod den anden, g) saa der endog gjøres Skaar i Anstændigheden selv, og da skaanet man ingen Ting; thi allesteds, hvor det er saa, at Folket er deelt i mange Partier *) i sin Hengivenhed til de Regierende, og disse blive ueenige, da fordristet Almuen sig strax efter sine Begierligheder,

pullulant augenturque, & sic ad vindictam sui procedit divina ira, ut in ditionum, quæ istis principibus parent, confinia subitos immittat cruentosque dissidiorum latius serpentium motus, unde, ruptis mutuæ consanguinitatis vinculis, decentia morum violatur, nec parcitur ulli. Nam ubicunque populus in diversas factiones principum industria distrahitur, & ipsi principes invicem diffident, suo temere genio indultura plebs communi studio patrios

---

a) CC. Un. & 9 *ch.* samanhnigu endimerki í riki *vel* iiij. riki.

b) 2 *chart.* hverfudar.

c) *ita una Membr. Un. al. hic add.* um.

d) *unus Cod.* oryar *plures* óróa.

e) *unus* œxlir.

f) *alii :* ánkanna- (aukanar-) fullt.

g) CC. Un. sonaspell *plerique* sifia *vel* sivia-spiall -spell -spiöll.

h) *iidem* þar sem.

a) Grændserne støde sammen i d. h. Rige. || disse Herrers 4 Riger.

b) Ustadighedens. c) om.

d) hurtige. || Uroelighedś Axel.

g) kan og hedde: og indrykker da Fordærvelse i Sæderne. || Mislighed imellem Sønner (Brødre), eller maaskee rettere en Fordærvelse i den gode Forstaaelse. || i Svogerskabet (elˈslagtskablig Forbindelse skiændes).

*) kan og betyder ved de Regierendes egennyttige Flid eller Tilskyndelse.

burdir kunnu margir senn at verda i einu Kóngs-ríki, þá man brátt *k*) faurlast afl rádagiaurdar *l*) met Kóngi, þó hann se vel *m*) megandi siálfur. Enn ef súa *n*) kann bera til, sem enn ero *o*) dæmi til jafnvel þessara luta, er nu höfum ver umrædt, at Kongur siálfur kann sua frá at falla, at hann *p*) eigi eptir sik einn ungann son, ok tekur sá *q*) ríki i barnæsku sinni eptir faudur sinn, *r*) enda þá ungir rádgiafarnir, er i stad þeirra *s*) elliri manna koma ok spekinganna, er fyrr haufdo verit, ok kunno þessir lutir allir senn til *t*) at verda, er nu haufom ver umrædt, þá er ofmikil van

nu mange i) slige Ting og Tildragelser kunne indfalde paa eengang i et Kongerige, da kan hastig k) svækkes Raadslutningernes Styrke l) hos en Konge, skiønt han selv kan m) være meget duelig. Men om det n) kan hænde, som der endnu ere o) Exempler paa disse Ting, ligesom paa hine, vi nu have talt om, at Kongen selv kan falde saaledes fra, at han lader efter sig en ung Søn, og træder denne til q) Regieringen i sin Barndom efter sin Fader, r) og ere de Raadgivere da tillige unge, som komme i hine s) gamles og viises Sted, som vare før, og kunne disse Ting, som vi nu have talt om, t) indfalde alle paa eengang, da er der altfor stor

vires consiliorum, etiam penes Regem sagaciorem, languescant necesse est: Si vero ipse Rex mortem obeat, filiumque forte minorennem relinquat, qui adolescens clavo regni admovetur patrique succedit, novique & juniores consiliarii in locum seniorum & prudentiorum cooptentur, quæ res quidem exemplo non caret, & si hæc omnia simul fiant, certissimo damno

k) CC. *Un.* fordazt, eidazt.
l) *iidem* i því laudi.
m) *iidem*, (meigandi) vitz æigande.
n) *iidem* ver (verdur).
o) *iidem* dæmi jöfn (eigi sidur dæmi) til.
p) *iidem* á.
q) *iidem* til rikis í bærnsku.
r) *iidem* eda *vel* ero þá ok öngver radgiafar, *vel* fyrir hanom standa ungir radgiafar, *vel* ungir radgiafar komnir i stad — spekinga.
s) *iidem* ællimannanna.
t) *iidem* handa at berazt.

i) af disse. k) forkomme, ødelægges.
l) i det Land.
m) besidde megen Forstand.
n) skeer.
o) lige (ikke mindre) Exempler paa.
q) begynder denne at regiere.
r) eller Raadgiverne unge. || og ere da ingen Raadgivere. || og der staae for ham unge Raadgivere. || og unge Raadgivere ere komne i Steden for de — Viise.
s) Oldingers og viise Mænds.
t) komme paa Haanden.

skap, sumir taka ok frændkonor eda sifkonor sinar, enn sumir u) glepia mannakonur frá bondum sinum, ok dryglazt met x) slikum atburdum allzkyns hórdómar, ok y) smæckazt allar ættir þær sem getnar verda met slikri z) urádvendni. Þá verda ok framdar allzkyns adrar a) uhæfur. Bændur ok alþyda georazt þá b) rikis-diarfir ok uhlidnir; sia illa vid c) sökum, ok bæta d) fár, þó at margar verdi gerfar; eiga samvelldis þing; lita á mugá sinn e) ok haufdatal; ok kiósa þeit þann köst f) til sin, er hellzt

blandelse; nogle tage og deres Frænker eller Svigerſker, men nogle forføre gifte Koner u) fra deres Mænd, og bedrives paa x) denne Maade alle Slags Horerier, og alle de Slægter y) fornedres, som blive avlede i saadan en Uſkikkelighed. Da blive og bedrevne alle Slags andre a) Ugierninger. Bønder og Almue blive b) da gienstridige og ulydige; vogte c) sig kun lidet for Misgierninger, og bøde ikkun d) faa, skiønt mange blive giorte; holde oprørske Sammenkomster; stole paa sin Mængde og Hovedets Antal; og vælge gierne den Deel for sig, som

nos & citra legitimum conjugium susceptos pariunt. Affines & cognatas rapiunt alii, maritatas alii, unde multiplex adulterium, prosapiæ, tanto scelere multiplicatæ, indignitas & cuncta flagitia vires sumunt. Vilissima quævis plebs raptores seditiosi & in imperio affectando temerarii evadunt; haud multum sibi a damnis & injuriis inferendis cavent, paucissima vero resarciunt, quamvis multa committantur; & conventus, æquali omnium potestate, agunt, capitum duntaxat numerum intuentes, &, quæ periculosissima est, sententiam am-

u) CC. Un. & 4 cb. glæpa — fyrir.
x) iidem þvillikum, soddan.
y) iidem smeikiazt, smættaza.
z) iidem urádvænndi.
a) iidem, M. & 2 cb. ógevor.
b) al. add. ráns — ok.
c) CC. Un. & al. sættum (sætum), ok bera fár, þó þeir geri margar.
d) 2 cb. add. fyrir.
e) CC Un. add. ok margmenni, ok.
f) iidem at.

u) til Laster (Utugt, for).
x) saadan en.
y) forſkes, forringes.
a) giorte — Ulykker.
b) giøre sig da dristige i at øve Vold og Opsætsighed.
c) see ikke gierne Forlig, og holde ikkun faa, skiønt de giøre mange.
d) for.

þeir allir æsku fullir ok kapps, er von er at, ok *) af þeim kynkvíslum ero komnir, er fyrr stiórnadu *h*) landrádum met Kongi, ok hvarttveggia varo *i*) kyngodir ok þo festerkir., er rádgiafar skulo vera. Nu ef sua illa ber *k*) einuhverio ríki til, met þessum atburdum, er nu ero taldir, at maurg ero Kóngaefni ifenn, enda *l*) verdur sua illt rád tekir, at aull verda senn skrydd Kónglegri *m*) tign edur nafni, þá má þat ríki kalla *n*) haumlo-barda edur audnar-odal; ok má þat þá náliga virdazt sem tynt ríki, þviat þá er þat svasem sait met hinu mesta uárans-fræi ok ufridar-korni. Þviat þeir smá-Kóngar, er þá hafa sundurslitit

efter sig 3 eller 4 Sønner, og g) alle de tillige fulde af Ungdom og Hidsighed, som der er at stole paa, at skulle blive Raadgivere, og som ere komne af de Slægter, der tilforn h) førde Regieringen med Kongen, og vare baade i) af god Herkomst og tillige bemidlede. Og om det da træffer k) saa ilde for noget Rige, i disse Omstændigheder, som nu ere opregnede, at der ere mange Thronfølgere paa eengang, og l) der tillige bliver fattet saa skadelig en Slutning, at de alle med eet blive beklædte med Kongelig m) Værdighed og Navn, da maae det Rige kaldes n) et Skib uden Roer, eller et Ødelæggelses-Odel, og kan det da næsten agtes, som et forstyrret Rige, thi da er det ligesom besaaet med det værste

qvi adolescentiæ vigore ferventes genus suum ad priores regni administros referre possunt, qvi æqve generosi & opulenti erant: si porro regnum in discrimen, qvod jam descripsi, perveniret, & tot regni æmuli ineptissimo populi suffragio, in Reges una cooptentur, navem sine gubernaculo, terram pervastatam, tantum non eversam, & seminibus injuriarum & extremæ cladis consitam idem merito dixeris: Nam reguli isti, ubi regnum discerpserunt, totidem illico civitates incolarum, qva potentiorum qva infir-

*) þeir *hic quibusdam abundat.*
h) CC. *Un.* ríki.
i) *iidem* gaufger at aurum ok ættum.
k) *iidem* til einhverio finni í nockru ríki.
l) *iidem* enn sídan verdur þá eitt.
m) *unus* krono.
n) CC. *Un.* haumlum-barda.

g) ere tillige.
h) styrede Riget.
i) fornemme af Midler og Herkomst.
k) nogen gang saa ilde i noget Rige.
l) man siden forenes om.
m) Krone.
n) en Tværdriver.

urslitit ríkit, þá o) slíta þeir þegar i jafnmarga stadi áſtundan fólksins, þess er byggir landit; bædi hins ríka ok hins uríka, ok dregur þá hver þessara haufdingia vini undir sik, sem p) hann má vitkomazt. Þvi nærst hyggur hver þeirra at sinu ríki ok fiaulmenni ok q) audæfum, ok sua leida þeir at huga, hvat sá hafdi, er nærstr var r) þeim, ok þykizt þá hvar þeirra oflítit hafa. Þá taka s) ok vinir t) hvers þeirra at minnazt á ok um at tala, hverzo mikit sá Kongur u) matti atfærazt, er fyrr stiornadi riki, x) bædi um fe ok fiaulmenni, edur adrar stórar athafnir, þær er

værste Uaars-Free og Ufreds-Korn. Thi de smaa Konger, som da have adsplittet Riget, o) adskille ligesaa hastig Folkets Hengivenhed, som beboer Landet, og det baade den Riges og den Fattiges, i lige saa mange Deele, og trækker da hver af disse Herrer Venner under sig, saavidt p) han kan komme af Sted. Dernæst begynder hver af dem at oversee sit Rige og Folkemængde, og q) Rigdom, og saa betænke de, hvad den haver havt, der var næst for dem, og synes da hver af dem at have for lidet. Da begynde og hvers s) Venner at erindre og tale om, hvor meget den Konge u) kunde komme af Sted, som for styrede Riget, x) baade i Henseende til Rige-

firmiorum studio divellunt, & quilibet principum istorum amicos sibi pro virili comparat. Mox portiunculam regni quisque suam, opes etiam & subditos, animo perlustrat, factaque inter se & antecessorem comparatione, justo minus habere sibi videtur. Amici porro talium principum, de potentia defuncti Regis, opibus, subditorum numero, & reliquis quæ eum conspicuum fecerunt, loquentes, quovis fere verbo principem suum exhortari videntur

o) CC. *Un.* styrkia þeir þegar jafnmarga stadi med. *al.* slita jafnmarga stadi med.
p) *iidem* vid má komaz.
q) *iidem* fe.
r) *iidem* fyrir þa (fyrir þeim).
s) *al. M.* & 3 *ch.* uvinir *male.*
t) CC. *Un.* þæss.
u) *iidem* matti, er fyrr red fyrir ríkenu.
x) *iidem* hvartvæggia.

o) de bestyrke (oprette) strax ligesaa mange (Tilholds-) Steder, ved Folkets || adskille fra hverandre ligesaa mange Steder ved.
p) det kan lykkes.
q) Gods.
s) Uvenner.
u) formaaede, som for raadede for Riget.
x) saavel — som.

er hann hafdizt at, ok er nærsta sem i hverri áminningu eggi hverr sinn haufdingia, at hann mætti meira atfærazt ok undir sik koma, ok draga til sinnar fehirdzlu, enn þá hefir hann. Enn eptir þat tekur hver þessarra haufdingia at draga til y) sinnar fehirdzlu þann aud, er z) minzt er rikis-boot i, enn þat er aufund; ok því nærst verda samanlesnar a) smár sakar, ok giauf af mikil reidi, ok tekur þá frændsemi at spillazt, ok er þá þar b) ætladur uþurftamadur ok uvinur, sem c) fyrr var kalladur vin ok frændi, ok byr því nærst hver um grun vit annan. Enn þegar fædazt taka grunir ok kvittir, þá þykir usidarmaunnum árvænligt d), ok bera e) þeir þá

Rigdom og Mandskab, og andre store Anstalter, som han tog sig for, og er det da næsten, i hver Erindring, ligesom enhver tilskyndede sin Herre, at han maatte tage sig meere for, og bringe under sig, og trække til sit Skat-Kammer, meere end han da haver. Men derpaa begynder hver af disse Herrer at trække til y) sin Skat, den Rigdom, som der z) er mindst Nytte ved for Riget, men det er Avind; og dernæst blive ringe Sager opsankede med Flid a), og deraf giort en stor Vrede, og begynder da Slægtskabets Kiærlighed at aftage, og bliver b) da den agtet som Avindsmand og Uven, som c) før blev kaldet Ven og Frænde, og derpaa fatter hver af dem Mistænke mod den anden. Men naar Mistanker og Flyve-Rygter begynde at

dentur, ut majora etiam, quam nunc habet, ditioni suæ & ærario adjiciat. Postea reguli isti opum copiam, quæ regno minimum adfert commodi, nimirum invidiam, sibi & aulæ corradunt; & ob levissimas, quas studiosè venantur, causas, ira accensi, vinculis fraternæ necessitudinis disruptis, nequitiæ cujusdam vel stellionatus incusant eos, qui jam pridem amicorum & cognatorum nomine veniebant; suspicionum telis sese mutuò petentes. Suspicio deinceps suspicionem, rumor sinistros rumores serit; mox male morati nebulones, aperta

y) CC. *Un.* & *al.* sin ok sinnar hirdar.
z) *iidem* eigi *vel* sem sizt er getubot i.
a) *iidem* sinar saker, ok gerizt.
b) *iidem* kenndr. c) *iidem* adur.
d) *iidem* árvænt.
e) *iidem* taka — at utbera.

y) sig og sit Hof.
z) ikke er Baade i. || som der er allermindst Fordeel ved at have.
a) paa begge Sider, og stiftes.
b) der da sat i Steden — hvor man før kaldede.
c) tilforn.

Enn *s*) þegar Guð ser slika misdæming *t*) giörsa, met uráði ok rángri ásyn, þá snyr hann þeim ujafnaði aptur á siálfa þá, er ránga ok ujafna dóma *u*) hófu fyrir aundverdu. Þviat þegar er hinn heimski ok hinn ágiarni ser þat, at hann er *x*) jafnvel virdur edur betur, enn hinn vitri met spekt sina, ok er heimska hanns ok *y*) ágyrnd snuit hanom til sæmdar ok upphafs, þá *z*) giaurir hann sua sem náttura hanns er til, ok *a*) sidvenia allra heimskra manna, at falla þvi meir fram vidur, ok koma *b*) þvi vídara

Men s) saasnart Gud seer slig t) Uretfærdighed i at dømme, svet med lige Ondskab og Uskiønsomhed, da vender han denne Uretfærdighed tilbage paa de samme, som af Forstningen u) begyndte med ugrundede og ubillige Domme. Thi saasnart den Daarlige og den Gierrige seer, at han er ligesaa vel x) anseet eller bæder, end den Viise, med al sin Sindighed, og hans Taabelighed og Gierrighed vendes ham til Ære og Opkomst, z) da giør han, som hans Natur, og alle daarlige Menneskers Sædvane er til, at gribe sig des meer an, og b) slaae sig des viider ud

Cum vero Deus judicia ista stulte pariter ac iniqve lata prospicit, injurias in ipsos auctores, qui injustam & iniqvam jam pridem ferebant sententiam, torqvet. Qvum enim fatuus ille & avarus comperit, se ob inscitiam & avaritiam, qvibus laborat, amplioribus qvam sapientem mactari honoribus, illico, ut mos fert stultorum, semet evehere, & pabulum qvam plurimis in locis avaritiæ suæ qværere contendit; cæterum qvando

---

s) CC. *Un.* þá er.

t) *iidem & 2 cb.* missetning, misdeild, fyrirdæming.

u) *iidem* hæfia upp.

x) *iidem* vel virdr, (ok) eda betur enn hinn spaki ok hinn vitri.

y) *iidem* ágirn snuin.

z) *iidem & al.* gerizt sva sem venia er til.

a) *iidem* vani.

b) *iidem* þess fleyrum (morgum) stödum nidur med sina girnd, *vel* koma — nidr sinni grimd ok ágyrni.

s) Naar.

t) Uretmæssighed, Mislighed i Dom og Ret, Fordømmelse.

u) begynde.

x) vel anseet, (og) eller bæder end den Sagtmodige og den Viise.

z) skeer det saa, som der er sædvanligt.

b) øve sin Begierlighed paa desto fleere (mange) Steder. || sin Grumhed og Gierrighed.

vit, at gera ser vini nockora *o*) i annars ríki, þá er hanum *p*) yrdi trauft i, enn hinum yrdi *q*) gagnstædiligir, ef þeir *r*) kynno nockot ufáttir at verda. Enn þeir er *s*) flyie hafa fyrir ufidda finna sakir ok laugbrota, þá taka þeir at fiandskapazr *t*) á þann haufdingia, er þeir varo fyrr undir *u*) haundom, ok bera uvinattu millum hanns, ok þess; er þá ero þeir tilkomnir, alla þá ero þeir *x*) meigu; vinna *y*) ok hefnder *z*) burtferdar finnar aptur i hanns ríki, met manndrapum ok ránum edur stuldum, sua sem þeir váro sakalausir, enn hann hefdi

søge derved n), at giøre sig nogle Venner o) i en andens Rige, som p) kunde blive ham til Hielp, men q) stridige imod den anden, om de r) kunde blive noget ueenige. Men de som ere s) rømte, for deres slette Opførsels og Misgierningers Skyld, begynde da at vise deres Fiendskab imod den Herre, u) som de før vare under, og bære al den Uvenskab, som de x) formaae, imellem ham og den, som de da ere komne til; y) øve og igien i hans Rige, Hævn for deres z) Udflygtning, med Manddrab og Plyndren eller Tyverier, som de vare uskyldige, men han havde været Skyld i alle Ting eller Sager. Men derpaa begynde

atque auram subditorum in læst principis territorio degentium, qui subsidio sibi & emolumento, illi autem damno, si res in contentionem abierit, esse possint, captante, excepti sunt, in priorem, cui parebant, principem abitutum hostilem induunt animum, & illum inter & hunc, a quo excepti sunt, omni, qua possunt, ratione, simultatum & odii, fugam ex regno, quod cædibus furtis & rapinis perditum eunt, ulturi suam, omni in priorem principem culpa translata, ceu innocentes fuerint, tædas accendunt. Mox vitia multi-

 pli-

o) CC. *Un.* ur.
p) *iidem* vyrdi. || være trauster.
q) *iidem* gagnstadligir.
r) *iidem* kunnu. || yrdi *vel* verda ufatter sin ímilli. *s*) *iidem* flutt.
t) *quidam* á *omittunt*, *alii* vid *ejus loco ponunt.*
u) CC. *Un.* hendi.
x) *iidem* minnazt. *al.* meigu vinna til hefndar.
y) *iidem* ; ok (eptr) hefna.
z) *unus* brotbærdar.

n) søge. o) af.
p) kunde blive troe, paalidelige.
q) afspændstige.
r) kunne. || blive uenige indbyrdes.
s) ere flyttede.
u) under hvis Haand de vare tilforn.
x) kunne hitte paa. || kunne sætte i Værk til Hævn for.
y) og hævne igien.
z) Forjagelse.

hefdi valldit aullum hlutum eda saukum. Enn þvi nærst taka ufidir at margfalldazt, þviat Gud hefnir sinn reidi sinnar, at þar sem samankoma a) fiugur endimaurk í ríkium þessarra haufdingia, þá setur hann þar nidur b) hverfanda hvel, þat er vellrizt c) a d) oróar e) axler f) ankannar-fullt um jordina. Eptir þat tynir hver frændsemi vit annann, ok giaurizt g) sóma spell, ok þyrma menn þa öngvum lutum; þviat hvervetna h) þess, er eitt fólk er skipt í marga stadi med haufdingia sundan, enda verda þeir sundurþyckir, þá dirfizt þegar alþída eptir

de onde Sæder at formeeres, thi Gud udfører saaledes sin Vrede, at hvor a) de fire Grændse-Skiel i disse Herrers Riger, støde sammen, da sætter han der ned et b) omskeiftende Hiul, som vælter c) paa d) uroelige Axeler, fuldt af Fortrydelse, omkring paa Jorden. Derefter glemmer hver al broderlig Kierlighed imod den anden, g) saa der endog gjøres Skaar i Anstændigheden selv, og da skaanet man ingen Ting; thi allesteds, hvor det er saa, at Folket er deelt i mange Partier *) i sin Hengivenhed til de Regierende, og disse blive ueeninge, da fordristet Almuen sig strax efter sine Begierligheder,

plicantur augenturque, & sic ad vindictam sui procedit divina ira, ut in ditionum, quæ istis principibus parent, confinia subitos immittat cruentosque dissidiorum latius serpentium motus, unde, ruptis mutuæ consangvinitatis vinculis, decentia morum violatur, nec parcitur ulli. Nam ubicunque populus in diversas factiones principum industria distrahitur, & ipsi principes invicem dissident, suo temere genio indultura plebs communi studio patriæ

a) CC. Un. & 9 ch. samanhniga endimerki í riki *vel* iiij. riki.
b) 2 *chart.* hverfudar.
c) *ita una Membr. Un. al. hic add.* um.
d) *unus Cod.* oryar *plures* óróa.
e) *unus* æxlit.
f) *alii:* ánkanna- (aukanar-) fullt.
g) CC. Un. sojnaspell *plerique* sifia *vel* sivia-spiall -spell -spiöll.
h) *iidem* þar sem.

a) Grændserne støde sammen i d. h. Rige. || disse Herrers 4 Riger.
b) Ustadighedens. c) om.
d) hurtige. || Uroelighedს Axel.
g) Kan og hedde: og indrykker da Fordervelse i Sæderne. || Mislighed imellem Sønner (Brødre), eller maaskee rettere en Fordærvelse i den gode Forstaaelse. || i Svogerskabet (al slægtskablig Forbindelse skiændes).
*) Kan og betyde: ved de Regierendes egennyttige Flid eller Tilskyndelse.

eptir sinum girndum, ok bregdur *i*) þá alhugat allum sidum landsins; þviat þá giörir siálfur hver ser sid eptir *k*) sinni hugarlund, ok hrædizt eingi madur refsing, þegar haufdingiar sundurþyckiazt ok *l*) smæckast.

Enn þegar er hver lítur á *m*) siálfs sins list ok *n*) slægdir, þá verda *o*) afgangs allskyns ugiæfur i þvi landi, aukast manndráp ok sakir; þá verda konur sumar *p*) hernæmdar, ok sumar naudgar tekinar, enn sumar *q*) vælrar met bræugdum ok *r*) legordum, ok baurn *s*) getast met hórdómum ok *t*) i lauglausum hiuskáp,

skáp,

Sæder, og i) da forrykkes aldeles alle Landets Sæder; thi da giør enhver Sæder for sig selv, efter sin Tænkemaade, og ingen frygter for Straf, naar de regierende Herrer blive uenige, og l) forringes i Magt.

Men saasnart enhver seer kun paa sin egen m) List og n) Ranker, da blive o) allehaande Ulykker gangbare i det Land; Manddrab og Trætter formeeres; da blive Fruentimmerne, nogle bortførte som Krigsfanger, nogle tagne med Vold, men nogle q) besnærede med Bedragerier og r) Leiermaal, og avles da Børn i Horerier og ved t) ulovlig Beblan-

Beblan-

patrios mores invertit; unus enim quisque proprium moribus indolem exprimens, alienatis principum, a veteri parentum gloria descifcentium, animis, nullam poenam metuit.

Ast ubi technis suis & artibus quisque confidit, omnigenæ statim calamitates regnum invadunt, cædes & lites increscunt, mulieres partim capitivæ ducuntur & invitæ stuprantur, partim quoque ad furtivos amores & concubitum sollicitatæ liberos adulteri-

nos

i) CC. *Un.* & *al.* brigda sua alugat. || bregda þá af alhuga *vel* brigdazt þa aller sider.
k) *iidem* sinu lunderni.
l) *iidem* smættazc, smætkiz, smeikiast.
m) *iidem* sin efni med slægdum uvinarins.
n) *unus* slekt.
o) CC. *Un.* ofgangse (ofgangsn) allar uhæfur *vel* verdur ofgaungli allzkyns ogiæfu.
p) *iidem* & 2 *ch.* herfeingnar.
q) *iidem* veltar, villtar.
r) *iidem* liugyrdum. *s*) *iidem* göraz.
t) *iidem* lögleyso-hiuske.

i) forrykke de saa aldeles. || da med Flid.
l) blive smaa, svækkes.
m) sine Sager (Egennytte), med en Fiendes Underfundigheder.
n) Slægt.
o) tage alle Usømmeligheder (Ugierninger) Overhaand. || bliver der Overflødighed af al Slags Ulykke.
q) forførte.
r) løgnagtig Snak.
t) i uretmæssigt Ægteskab.

i) uæfi kemur, sem nu rædum ver umm þviat i orrostum tínazt k) jafnan hinir beztu menn, ok enir vöskustu ok ener vlinguztu, ok þeir sem kynbeztir ero. Enn uáran ok rán ok allskyns ufridur, sá er þá kann at verda, l) taka siárhutina frá þeim er fyrr áttu, ok mer rettu haufdo fengit, ok hefir sá þá er m) hellzt má af ödrum gripa mer ráni ok stuld. Ok þegar slík æfi kemur n) yfir eitthvert land, þá hefir þat tynt hverotveggia gódum sidum ok dugandi mannum, sre ok o) frelsi, ok allri giædsko, svo lengi sem Gud vill at sá bardagi standi; enn *) hann gerir þat eptir sinni miskun, þviat hann

som vi nu tale om; thi i Krigen omkomme k) gjerne de beste, og tapperste og flinkeste Mænd, og de som ere af de beste Slægter. Men Uaar og Plyndren og alleslaaende Ufred, som da kan indfalde, ditage Midlerne fra dem som før eiede samme, og have de med Rette forhvervet dem, saa at den da faaer dem, der m) kan best snappe fra en anden med Ran og Tyverie. Og naarsomhelst saadan Tid kommer n) over noget Land, da haver det tabt begge Deele, gode Sæder og retskafne Folk, Rigdom og o) Sikkerhed, og al Velsignelse, saa længe Gud vil, at den Plage skal staae; men *) det gier han efter hans Miskundhed, thi han haver i sin Magt, at

bello optimus quisque, fortissimus, promptissimus, & natalium splendore plurimum conspicuus perit; annonæ vero difficultas, rapinæ, bellum, opibus, quamvis justo titulo conquisitis, exuunt possessores, obtinetque eas, sive furto, sive direptionibus ablatæ fuerint, qui viribus potentior est. Hinc ubi clades ista regnum aliquod invasit, probis & qui frugi sunt civibus exhauriatur certum est, opum insuper, libertatis & omnis boni vacuum, dum hæc ingruit clades, quam ut immittere solet divinum numen, ita regnum afflictissimum illud, ubi incolas ob peccata satis punitos videt, ab eadem clade clementer libe-

i) CC. Un. æfi. k) iidem opt.
l) iidem teks.
m) iidem hellzt fær frá ödrum tekit eda gripit.
n) iidem á. o) iidem fridisi.
*) 2 chart. enn Gud skipar sva þessum plágum i rædi, enda á hann kosti.

k) ofte.
l) tager.
m) helst kan faae taget eller snappet fra en anden.
n) i.
o) Frihed.
*) men Gud afpasser saaledes disse Plager i sin Vrede, at han endda haver i sin Magt.

hellzt gegnir vandrædum; þviat þeir g) binda alla i eitt felag, spaka menn ok h) sidsama, ok i) usidarmenn ok fól, ok k) draga undan saukum heimska menn, ok þá er l) ujafnadargiarnir ero, þó at þeir geori hvern dag til, m) ok giaura annathvert, at sveria með þeim ránga eida, eda n) bera usær vitni, edr elligar hallda með o) ofarkappi ok fleitum á þingum sinum, sva at sakafullir svara engo Kongsmönnum, þeim er giæra sku-lo landstiórnar p) undir Kongi. Þviat heimskur q) mugur virdir sua fyrir ser, sem

som helst stiller til farlige Følger, thi de g) sette alle paa samme Fod, fornuftige og h) skikkelige Mænd, og i) Uskikkelige og Skielmere, og unddrage fra Straffe daarlige Mennesker, og dem der ere l) uretfærdige, om de end hver Dag fortiene samme, m) og giøre det af Drelette, at svære n) falske Eder med dem, eller aflægge løgnagtige Vidnesbyrd, eller og tage dem i Forsvar med o) Opløb og Sammenrottelser paa deres Ret-ter-Ting, saa at saadanne Skyldige staae i Intet til Rette for de Befalingsmænd, der skulle, p) under Kongen, passe paa Landets Be-

amplectentes; in eandem quippe societatem prudentes & bene moratos simulque stolidos & male feriatos trahunt; culpa porro absolvere contendunt stultos iniquosque, quamvis hi quotidie quod poena dignum sit, tum pejerando in illorum gratiam & falsa testimonia ferendo, admittant; contentionibus denique & jurgiis, dum conventus habentur, rem suam peragunt, adeo ut præfectis Regiis, quibus reip. moderandæ cura incumbit, nullam

 actio-

g) CC. Un. draga allr i eitt samlag.
h) *iidem* siduga.
i) *iidem* ospaka.
k) *iidem* færa. 2 *cb.* draga fra.
l) *iidem* ujafngiarner, nafngiarner, ágiarner.
m) *iidem*, *Mbr.* & 2 *cb.* at.
n) *iidem* ránga eida ok væar vitni *vel* eda lör, ser vitni.
o) *iidem* med kappi ok fleitu *vel* hallda med þeim, med (vid).
p) *iidem* med.
q) *iidem* mugi.

g) samle, trække, binde alle i eet (deres) Selskab (skiære alle over een Kam, giøre alle lige gode).
h) sædelige.
i) usædelige Hoveder.
l) hovmodige, gierrige.
m) ved at.
n) uhandfærdige Eeder og falske Vidnesbyrd || eller (aflægge) besvorne Vidnesbyrd.
o) Haardnakkenhed og Opløb. || holde med dem med.
p) med.

r) sem Kóngur se þeim skipadr s) gagnstædligur, ok þykizt heimskr madur t) í þvi vera vel sæmdur, ok metr sik mikils, fyrir u) usnotra manna augum, ef hann má x) sik nockora stund i þvi hallda, y) ok vera fyrir utan Kongsríki ok laugligar setningar. Ok ef i nockorum stad eigu þeir siálsir málum at skipta z) sin ámillum, þa a) tröysta fól hinn heimska, at hann skal ríkastur vera i þeirra vidrskipti b), enn hinn rettlati ok hinn spakí verdur c) afsviptur sínum lut. Ok ef

Bestyrelse. Thi den ufornuftige q) Hob forestiller sig, r) som om Kongen var sat s) dem til Modstander, og synes derfor en daarlig Mand at t) være vel faren deri, og agter sig høit, i u) vanartige Menneskers Øine, om han nogen Tid kan holde sig i y) slige, og være uden for den Kongelige Myndighed og lovlige Anordninger. Og om saadanne have paa noget Sted Sager at føre z) mellem dem selv, da a) bestyrke onde Mennesker den Daarlige, at han skal blive den stærkeste i deres b) Stridighed, men den Retfærdige og

actionum suarum rationem vel sceleratissimi reddant: quoniam rude vulgus in ea hærere solet opinione, Regem bono publico e diametro esse oppositum, hinc qui fatuus est, honorificum sibi putat, gloriamque a vulgo sibi emendicare satagit, si aliquantisper in eo statu sese continere queat, ut solutus legum vinculis Regi subjectus non esse videatur. Quoties istiusmodi homunciones mutuas lites tractant, stultus stultorum globum, ut potentiorem, stipat,

r) CC. *Un.* at.
s) *iidem* gang- (gagn-) stadligr. 2 *cb.* gagnstædr. 1 *cb.* gángstædr.
t) *iidem* med (af) þvi.
u) *iidem* uvitra. x) *iidem* ser.
y) *iidem* at sitia fyrir Kongs reidi, ok vera fyrir utan laugl. setn. *vel* at vera sirr Kongsriki eda lögligum setningum.
z) *iidem* sinna vegna.
a) *iidem & al.* sva treysta fól a hinn heimska (treyster folk á heimska menn) at sá, *vel* þá vall hinn heimski sva.
b) vidskiptum || skiptum.
c) afskiptr *vel* verda (aptr) afsvipter.

q) Almue.
r) at.
s) for at være dem i Veien.
t) indlægge sig Ære derved.
u) vanvittige.
y) det, at sidde for (trodse) Kongens Vrede, og være uden for lovl. An. || at være vidt fra Kongens Myndighed og lovlige Anordninger.
z) paa egne Vegne.
a) stole onde Mennesker paa den Daarlige (stole Folk paa de Daarlige) at han (de). || da vil den Daarlige være.
b) Handel.

ef *d*) hinn ágiarni ok hinn *e*) úspaki verdur drepinn fyrir sina *f*) agyrni, þa virda svò heimskir menn ok frændur *g*) þeir er eptir lifa, at þeim se i þvi görr mykill skadi ok ættarskard. Ok ef sa nockorr hefir verit *h*) drepinn fyrr ur *i*) þeirra ætt, er bædi *k*) hefir verit spakur ok vitúr, ok margum *l*) hefir hanns vit ok spekt at gagni *m*) ordit, ok ef sá hefir met fe verit *n*) aptur bættur frændum, þá skal þvilikra bóta *o*) beidazt, eptir hinn heimska, sem *p*) fyrr varo teknar fyrir hinn vitra; *q*) eda elligar skal hefna met *r*) manndrápum.

og den Fredelige c) bliver berøvet sin Deel. Og om d) den Gierrige og den e) Uroelige bliver dræbt for sin Gierrighed, da agte de daarlige Mennesker og Slægtninger, som leve efter, at dem er deri bleven giort en stor Skade og Skaar i deres Slægt. Og om nogen saadan er tilforn bleven dræbt af i) deres Slægt, som baade k) haver været fredelig og viis, og hvis Forstand og Sindighed l) er kommen mange til Nytte, og om denne er bleven bødt med Penge til Slægten, da skal man nu begiære ligesaa store Bøder o) efter den Daarlige, som før bleve p) tagne efter den Viise, eller og q) skal der hævnes med Manddrab.

Enn

Men

pat, justi autem & prudentes causa cadunt: Porro, si avarus quis aut seditiosus, ob commissa scelera occidatur, superstites cognati sibi damnum jam illatum familiæque detrimentum putant, & si alter ex eadem familia cordatus & sapiens (qui sua prudentia multorum inserviebat utilitati) interfectus fuerit, & si multa pecuniaria pro ejus morte satisfactum sit, eandem multam pro cæde stulti, cum cæteroquin homicidiis ulturi, expianda reposcent, ac quæ sapientis illius erogata fuit.

Cum

d) CC. *Un*. & 2 *cb*. þó at — verdi.
e) *iidem* heimski. *f*) *iidem* agyrnd.
g) *iidem* sem. *h*) *iidem* veginn.
i) *iidem* af (i) þeirri. *k*) *iidem* var.
l) *iidem* kom — at gagni. *m*) *iid*. komit.
n) *iidem* epter bættr. || bættr upp.
o) *iidem* beida fyrir þann.
p) *iidem* gerdar varo epter. *q*) *iidem* ella.
r) *iidem*, *M*. & 3 *cb*. manndrápi.

c) be — blive (igien) berøvede deres.
d) endog den.
e) daarlige.
i) i den.
k) var.
l) som.
o) for den.
p) givne, betingede.
q) ellers.

Enn s) þegar Gud ser slika misdæming t) giörsa, met urádi ok rángri ásyn, þá snyr hann þeim újafnadi aptur á siálfa þá, er ránga ok ujafna dóma u) hófu fyrir aundverdu. Þviat þegar er hinn heimski ok hinn ágiarni ser þat, at hann er x) jafnvel virdur edur betur, enn hinn vitri met spekt sina, ok er heimska hanns ok y) ágyrnd snuit hanom til sæmdar ok upphafs, þá z) giaurir hann sua sem náttura hanns er til, ok a) sidvenia allra heimskra manna, at falla þvi meir fram vidur, ok koma b) þvi vídara

Men s) saasnart Gud seer slig t) Uretfærdighed i at dømme, over med lige Ondskab og Uskiønsomhed, da vender han denne Uretfærdighed tilbage paa de samme, som af Forstningen u) begyndte med ugrundede og ubillige Domme. Thi saasnart den Daarlige og den Gierrige seer, at han er ligesaa vel x) anseet eller bæder, end den Viise, med al sin Sindighed, og hans Taabelighed og Gierrighed vendes ham til Ære og Opkomst, z) da giør han, som hans Natur, og alle daarlige Menneskers Sædvane er til, at gribe sig des meer an, og b) slaae sig des viider ud

Cum vero Deus judicia ista stulte pariter ac iniqve lata prospicit, injurias in ipsos auctores, qui injustam & iniqvam jam pridem ferebant sententiam, torqvet. Qvum enim fatuus ille & avarus comperit, se ob inscitiam & avaritiam, qvibus laborat, amplioribus qvam sapientem mactari honoribus, illico, ut mos fert stultorum, semet evehere, & pabulum qvam plurimis in locis avaritiæ suæ qværere contendit; caeterum qvando

s) CC. *Un.* þá er.
t) *iidem* & 2 *cb.* missetning, misdeild, fyrirdæming.
u) *iidem* hæfia upp.
x) *iidem* vel virdr, (ok) eda betur enn hinn spaki ok hinn vitri.
y) *iidem* ágirn snuin.
z) *iidem* & *al.* gerizt sva sem venia er til.
a) *iidem* vani.
b) *iidem* þess fleyrum (morgum) stödum nidur med sina girnd, *vel* koma — nidr sinni grimd ok ágyrni.

s) Naar.
t) Uretmæssighed, Mislighed i Dom og Ret, Fordømmelse.
u) begynde.
x) vel anseet, (og) eller bæder end den Sagtmodige og den Viise.
z) skeer det saa, som der er sædvanligt.
b) øve sin Begierlighed paa desto flere (mange) Steder. || sin Grumhed og Gierrighed.

ara nidur med sinni ágyrnd. Enn þegar þat c) legz til frægdar ok lamdan d) af alþydu, er illa er, ok allir ætti at e) hata, þá nemur annarr ok hinn þridi, ok þvi nærzt hver f) af audrum; til þess er þat leggzt g) undir almenniliga sidvenjo h) ok sá einn i) þikizt vel vera, er ágiarnst er, ok k) mikit má l) med rangu af annars m) fiód draga til sins lutar; þvi nærzt byr hver vit annann med ágyrnd; ok sua snyzt sú illska aptur uppá siálfa þá; er med n) skammfyllilegri illsku hófo þau rángindi upp fyrir aundverdo; þviat hver þeirra byr o) um sidir i annars [illegible] haufd

ud med sin Gierrighed. Men saasnart det c) regnes til Berømmelse og Ære d), af Mængden, som er ondt, og alle burde e) hade, da lærer snart den anden og den tredie det, og siden den eene f) af den anden, indtil det bliver til en g) almindelig Sædvane, og h) den alene i) holder sig for en brav Mand, som er gierrig, og k l) kan med Uret trække meget af en andens m) Pung, til sin Deel; dernæst omgaaes den eene den anden med Gierrighed, og saa vendes Ulykken igien imod dem selv, som med n) en taabelig Ondskab begyndede den Uretfærdighed af Førstningen; thi den eene af dem o) ligger til [illegible] sidst

quando ex sceleribus (quæ cunctis odiosa esse debent) decus & gloria vulgo captatur, ad secundum, tertium, imo reliquos, cacoëthes serpit; donec in morem a plurimis receptum transeat: Unde rem præclare sibi videtur avarus gessisse, quoties aliorum opes per summum nefas, suis commodis velificaturus, exhaurire valet, id quod & alter in alterum sibi licere præsumit, donec in imprudentes & maleficos scelerum auctores injuriæ tandem revolvantur, adeo ut alter alterius capiti, inflictis vulneribus aut indignis injuriis, immineat.

c) CC. Un. snízt. || liggur. d) iid. fyrir.
e) iidem hafna. f) iidem at. || epter.
g) iidem i vel til sidar ok almenniligrar venju.
h) iidem at. i) iidem þyker.
k) iidem nockut.
l) iidem dregr af ödrom i sinn siod.
m) iidem [illegible]
n) iidem raungu vel skammfamligri illsku vel offa hofo upp rángindi, ok illsku.
o) iidem um sænder.

c) vendes. || geraader.
d) for Mængden (i dens Öine).
e) afskye, holde sig fra. f) efter.
g) Skik og almindelig Vane.
h) at. i) synes at være.
k l) trække noget fra andre i sin Pung.
m) Ære.
n) med Urette || med skammelig Ondskab. || Overmod stiftede Uret og Ondskab.
o) bereder sin Ære i den andens Hoved.

haufdingia, edur nockors ufridar, þá *o*) vardadi hanom þat myklu, at hann tæki þann at þydázt, er laugligazt væri *p*) til ríkis kominn, ok þeirra sida villdi hellzt giæta, er *q*) rettir Kongar ok sidsamir haufdo ádur fyrir hanom siálfir halldit. Þá á hann sidt von háskasamligra svara fyrir sína fylgd, hvert sem *q*) hann þarf til at taka annars heims edur þessa. Enn þar er þu spurdir þess, hveria sidu er þu skylldir hafa *r*), er þu *s*) yrdir bundinn i Kóngs þionusto, þá má þar nu vel skyra þer. Þat skalltu hafa upphaf *t*) at sidum þinum, at þu lát alldrei huga þinn utan Guds *u*) aga ed-ur

Skyld, da n) var det meget vigtigt for ham, at han skulde begynde med at slaae sig til den, som kunde være lovformeligst p) kommen til at regiere, og som helst vilde bevare de Sæder, som q) retmæssige og sædelige Konger havde holdt for hans Tid. Da haver han allermindst at vente noget farligt Ansvar for hans Tieneste, enten han q) skal behøve at forsvare den i den anden Verden, eller i denne. Men da du spurgde om det, hvilke Sæder du skulde have r), naar du s) blev bunden i en Konges Tieneste, da kan jeg nu ganske vel forklare det for dig. Det skal du have som Ophav t) for dine Sæder, at du skal aldrig lade dit Sind væ-re

aut ruptam pacem infelix tempus & infortunium quid ingruit, multum refert, ut principi, qui optimo titulo regnum assecutus videtur, moresque potissimum observat a legitimis & bene moratis Regibus jam pridem receptos, sacramentum dicat: nam hoc pacto tristem & formidabilem censuram, sive dum in vivis est, sive post mortem contigerit, ob negotia a se suscepta, metuere minus habebit opus. Ast cum sciscitareris, quinam mores, si muniis a Rege imperatis obstrictus fores, tibi potissimum sint servandi, luculenter tibi eosdem exponere mens est. Principium actionum tuarum statue timorem & amorem in

o) CC. *Un.* vardar hann.
p) *iidem* til tekinn ríkiss.
q) *iidem* rettr Kongr ætti at hafa, *vel*, er rettir væri, ok sidsamir Kongar höfdo.
q) *iidem* hann á til at taka *vel* til þarf at taka.
r) *iidem add.* eda saga.
s) *iidem* ert undir.
t) *iidem* á, af.
u) *iidem & 4 chartæ:* laga, ellku.

o) er.
p) antagen til Regieringen.
q) en retskaffen Konge burde have. || som kunde være retskaffne, og som sædelige Konger have havt.
q) bør.
r) eller forsage.
s) est, staaer under.
t) paa.

ar hann hæri ok fiandskap nidar milli þeirra haufdingia, er fyrir *a*) þat ríki ero settir; þar kann ok uáran at fylgia, ef eigi vilt vel; ok taka þeir. þvi næst at þræta sin ámilli, ok finnur hver sauk i annars ríki, til þess at þeir deila met *b*) manndrápum, ok ranum, ok orustum.

Enn þegar þat tekur at fylgiazt ok dreifazt yfir alla þá er ríkit byggia, uáran ok manndráp ok orrostor, þá er þat ríki nálliga komit at *c*) audn ok þrotum, ef su æfi stendur nockora stund; ok ef nockot hefir *d*) gert verit edur *e*) halldit af laugum ok *f*) dugandi sidum, um þær *g*) mundir, er fyrr varo taldar, þá týnizt *h*) nu giaursamliga, þegar er slík uæsi

ne *z*) rækkede. Han kaster da Had og Fiendskab ned imellem de Herrer, som ere satte over det Rige; og deraf kunne følge slette Tider, om det ei vil gaae vel, i det de derpaa begynde at trætte indbyrdes, og enhver finder Sager i den andens Rige, indtil de udføre samme med b) Manddrab, og Plyndren og Slagtninger.

Men saasnart som Uaar og Manddrab og Slagtninger begynde at følges ad, og udspredes over alle dem, der beboe et Rige, da er det Rige næsten bragt til Ødelæggelse og Afmagt, om den Alder staaer nogen Tid; og om end noget er blevet d) bevaret eller holdt af Love eller f) gavnlige Sæder, i den Tid, som før blev mældet, da glemmes det h) nu ganske, saasnart slig i) Utid kommer, som

regno præsunt, accendens, ingravescente non raro annona; denique principes, ubi contentionum aliquantisper serram reciprocarunt, & causas utrinque diffidendi scrupulose venantur, occasionem cædibus & bellis litigia dirimendi nanciscuntur.

Jam vero quoties annonæ difficultas, cædes & bella, omnes regni incolas simul feriunt & per aliquod tempus sæviunt, regnum ad incitas redactum videtur, vastationique proximum. Si quid insuper bonorum morum, aut quæ legum reverentia perditis istis temporibus superfuerit, intestino bello durante, penitus corruat necesse est; nam in bello

a) CC. *Un. & al. Membr.* þvi.
b) *iidem* vandrædum. *c*) *iidem* audn.
d) *iidem* giort, *al.* gott.
e) *iidem* halldizt. *f*) *iidem* godum.
g) *iidem* stundes. *h*) *iidem & al.* sva.

z) naae.
b) Fiendtligheder.
d) giort. || haver været godt eller holde.
f) gode.
h) saa albeeles.
i) Alder.

lifandi skaumm, þóat þeir se siálfir daudir; þegar getit verdur þeirra athæfis; ok sua frændur þeirra, ok allur *f*) afspringur, sá er af þeim kemur eptir þeirra daga, þá bera þessa skaumm. Enn sá er mest-ur fiaulldi, er sua fellur nidur sem bufe, at hverki verdur getit at illu ne gódu; ok skalltu *g*) þat vist vita, at þat *h*) er eigi at rettu manniseins odal; þviat aull skepna aunnur var *i*) skauput manninum til vidurvistar ok *k*) skemtunar, enn mad-urinn var skapadur bædi til *l*) veralldligra gersima, ok sua til annars heims gersima, ef hann vill audlazt þat sem hann *m*) er til skapadur; ok skylldi þvi hver *n*) þat kost-giæfa, medan hann lifdi, at leifa nockora þá

naar deres Bedrifter blive erindrede; ja de-res Frænder og al den Afkom, som nedstam-mer fra dem, efter deres Dage, bære og sam-me Vanære. Men den er dog den største Mængde, der falder hen, som Fæe, saa at de hverken erindres til Ondt eller Godt. Dog maae du g) visselig vide, at det ei h) er, efter Retten, Menneskets Bestemmelse; thi al anden Skabning blev dannet Mennesket til Ophold og Fornøielse, men Mennesket blev skabt baade til l) denne og til den an-den Verdens Herligheder, om han vil naae det, som han m) er skabt til; og burde der-for enhver n) beflitte sig paa, medens han levede, at lade efter sig nogle saadanne Ting, at han kunde blive erindret til det gode, paa

infamia conjunctam perpetua, adeo ut ignominia etiam mortui, quinimo, cognati & tota prosapia, ubi flagitiorum, quæ committebant, mentio fit, afficiantur: maxima vero pars hominum pecudum instar moritur, de quibus nil boni nilque mali narratur: scias autem velim tacitam adeo vitam humanæ naturæ indignam prorsus esse; nam ceteræ creaturæ in eum finem conditæ fuerunt, ut hominibus inservirent & oblectamento essent; homo autem felicitati tum terrestri tum æternæ destinatus erat; quare si scopum suæ creationis asse-qui

f) CC. *Un.* afspringur.
g) *iidem* til vifs. *h*) *iidem* veri.
i) *iidem* skapad. *k*) *iidem* skemtanar.
l) *iidem* veralligrar gersimar *unus* giörz-muna.
m) *iidem & al.* var tillskipadr.
n) *iidem, & 3 chart.* vide þat leita. || vid þat kosta, (huggazt),

g) til visse.
h) kan være.
l) verdslig (jordisk) Herlighed.
m) blev beskikket (bestemt) til.
n) forsøge, legge Vind paa det (have det til Trøst).

hann á kost *p*) at friálsa þat land, þegar *q*) hanom þikir fólkit *r*) ærit barit fyrir *s*) þess syndir. Nu máttu ætla, ef þat land *t*) frelsazt met Guds miskun, ok kann sídan at komazt *u*) undir einvallds-Kong, hverzo *x*) sidgott fólk eda nytsamligt ríki þat man þá vera, hinar nærzto stundir eptir slíkann óróa, sem nu var umrædt, þar sem fyrr var skipt ríkino ok aullo folkino undir blandadann sida fiaulda ok ástundan margra haufdingia, ok leitadi vidur þat hver, at nema, ok moti *y*) audrum annan; velar ok svik ok udygglejk, ok *z*) alltkonar illsko.

Þetta

at frelse saadant et Land, saasnart q) ham synes Folket noksom r) straffet for dets Synder. Nu kandst du selv slutte, om saadant et Land frelses t) ved Guds Barmhiertighed, og kan siden u) bringes under en Eenevolds-Herre, hvor x) velartet Folk, eller hvor nyttigt Rige det kan blive de næste Tider efter slig Uroe, som nu blev omtalt, da Riget og alt Folket var tilforn deelt (i Partier) under en forvirret Mængde af Sæder og mange Herrers Hengivenhed, og enhver søgte at lære, og vende mod y) den anden, Listighed og Bedragerie, og Utroeskab, og allehaande z) Ondskab.

Dette

liberare valet. Hinc concludere licet, si regnum tantopere afflictum propter divinam misericordiam liberatum tandem fuerit, & ad Monarcham summa rerum deveniat, quam, subsequenti aliquanto tempore post tantas turbas, bene morati evadant incolæ, regnumve suo domino proficuum, cum pridem, regno discisso, plebs in factiones divisa confusa morum multitudini & multorum principum studiis addiceretur, &, ubi alter alteri fraudes & dolos consuendo, & perfide omnigenam nequitiam intentando, in mutua viscera sæviret.

 Clarum

p) CC. *Un. add.* á.
q) *iidem* hann vill, ok.
r) *iidem* yfrit bart. s) *iidem* sinar.
t) *iidem* frialsiz (er frelst) fyrir.
u) *iidem* koma under einn haufdingia.
x) *iidem* sidugt þá man vera folkit, eda nytsamligt ríkinu. y) *iidem* öllum.
z) *iidem* allzkyns illskur.

q) han vil og.
r) slaget.
t) bliver befriet formedelst.
u) komme under een Herre.
x) hvor sædeligt Folket da maae være, eller nyttigt for Riget.
y) alle.
z) Ondskaber.

Þetta er víst audsynt, at ef þessir a) ugiæfu atburdir kunnu at koma i eitthvert ríki, þá tynizt þat at vísu, ef nockora b) ríð stendur su æfi; enn c) þó muno víst dæmi til vera slíkra luta ok atburda, d) enda er vís von þess, at mikit illt ok margfaulld e) ugiæfa man afstandá, ádur enn lukizt, hvervetna f) er slíkir lutir ok atburdir kunno at verda. g) Þat er mer nu ok synt, ef met slíkri ugiæfu tynazt sidir eda laug i einohverio ríki, sem nu hafi þer rædt, þó at Gud vili h) frelsa þat umsidir af i) ufridi ok bardaga, ok k) snui þvi undir einn haufdingia eptir slíka l) orrosto, þá man þó

Dette er visselig sienshnligt, at om disse a) ulykkelige Tildragelser kunne falde paa noget Rige, da forfalder det ufeilbarlig, om den Alder staaer nogen Tid; og saa vist, som der maae være Exempler c) paa slige Ting og Tildragelser, saa er der og vis Formodning om det, at meget Ondt og mangfoldig Ulykke maae e) foraarsages deraf, forend det kan faae Ende, hvorsomhelst slige Ting og Tildragelser kunne skee. Det er g) og nu klart for mig, at om Sæder eller Love i noget Rige forgaae ved slig Ulykke, som I nu haver talt om, omendskiønt Gud omsider vil frelse det fra i) Ufred og Plage, og k) vender det under een Herre, efter l) saadant

Clarum profecto est, quod si regnum tot infortuniis pressum, per aliquantum temporis spatium durantibus pessum eat: Et ut exempla tantorum malorum deesse non arbitror, ita, his observatis circumstantiis, ingens calamitas & multiplex infortunium sequatur necesse est. Mihi commonstratum est jam, si morum honestas legesque in quo regno juxta tuam descriptionem violentur; etsi Deus idem regnum aliquando a bello & dissidiis liberat, &, bello profligato, Monarchæ cuidam subjicit gubernandum, superstitem populum

a) CC. *Un.* atburder ugiptunnar *vel* alles atburder, aller hluter.
b) *iidem* stund. c) *iidem* þau.
d) *iidem* ok er þess vis van.
e) *iidem* ugipta standi af.
f) *iidem* þar sem. g) *iidem* þvi.
h) *iidem* friálsa. i) *iidem* ofridan.
k) *iidem* kemr þat. l) *iidem* uro, orro.

a) Ulykkens Tilfælde. || alle disse Tilfælde. || alle disse Ting.
c) af det Slags.
e) entstaae.
g) derfor.
i) Uroelighed.
k) det kommer.
l) saadan Forvirring, Storm.

þó folkit allt, þat sem þá lifir eptir, vera sidlaust ok uhæferskt, ok man þá vist *) þurfa, sua sem þer saugdor m) fyrir fram, hvartveggia n) godra kenninga, ok þó stundum miök hardra refsinga *); ok þó man sá er o) vidtekur rikinu þurfa länga stünd, ok mikinn krapt ok hardindi, adur enn þat riki komi aptur i sama p) stad, q) er fyrr var þat, þó at hann se miök vitur sialfur, ef þat hafdi ok r) nockora stund dugandi sidu, ádur enn s) þessi ufridur kæmi. Nu met þvi at ek hefi til þeirrar rædo t) forvitnazt um

dant Slagsmaal, da maae dog det heele Folk, som da lever efter, baade være lastefuldt og uartigt, og maae da *) vist behøves, som Jeg sagde m) før, baade n) gode Underviisninger, og dog undertiden meget haarde Straffe; og endda maae den, der tager imod o) Riget, behøve en lang Tid, og megen Eftertryk og Strenghed, forend det Rige kan komme igien paa den samme p) Fod, som det var før, skiønt han selv er meget viis, om det endog r) havde nogen Tid taalelige Sæder, forend s) denne Ufred kom. Og da jeg nu nogen Tid haver t) styret min Lyst til at

hus male moratum & urbanitatis expertem evasurum; unde si morum decentia & honestas in regnum introduci iterum debet, bona institutio severiorque interdum disciplina adhibeatur necesse est, quod tamen haud facile obtinebitur, nisi Rex tantorum malorum successor, magnæ auctoritatis, viribus potens, & aliquantulum severior fuerit, longumque satis tempus impendat incolarum emendationi, quamvis idem Rex sapiens existat & mores in regno ante bellum boni aliquantisper floruerint. Sciscitabar adhæc cur summis calamitatibus

*) *unus* godra kenn. fyrir von.
m) CC. *Un. & al.* fyrir hverretna fram.
n) *iidem* godrar vanningar, ok þo mörgum harda refsing.
o) *iidem* tækr vid þvi riki.
p) *iidem & al.* stand, slag, *forte:* lag.
q) *iidem* ok.
r) *iidem* nockora dugandi sido.
s) *iidem* slikr.
t) *iidem* hellzt forvitnazt *vel* hellzt minni rædu tilhalldit um hrid.

*) gode Underv. vist ventes at behøves.
m) fremfor Alting.
n) god Øvelse, og dog tillige for mange en haard Revselse.
o) det Rige.
p) i den samme Stand, Art, Skik.
r) haver havt nogle taalige Sæder.
s) saadan.
t) meest efterforsket, hvoraf [.] fornemmelig holdt min Tale paa nogen Tid til det.

um ſtundir, er ríki má u) hellzt ſpell af-taka, ok þat man þó *) unytſamt verda bædi x) ſakir ſidarions ok manntions ok fiártións, ef ſlíkir atburdir kunno verda; enda hefi ek þar nu nóg andſvaur fyrir fengit, hverſo ſlíkir lutir y) kunno at atberazt, ef ugiæfa vill til handa z) ſnuazt: ſua er mer þat ok lióſt ordit fyrir augum, hverſo ſtórir ſkadar eda ſpell mego afverda ſlíkum atburdum, ok a) þyki mer nu þeſſi ræda b) hellzt til laung ordin, er c) uhagnadur ma hverium manni at d) verda, þeim er ſidarmadur vill heita, ok þeſſ má hver Gud bidia, at eigi verdi ſlík æfi á hanns daugom, hvert

at tale om det, hvoraf et Rige u) meeſt kan tage Skade, ja vil endog blive *) unyttigt, formedelſt Tab, baade paa Sæder, Folkemængde, og Midler, x) om ſlige Tilfælde kunne indfalde; jeg og desuden haver nu faaet tilſtrækkelige Svar paa, hvorledes ſlige Ting kunne y) tildrage ſig, om Vanlykke vil tilſlaaes: det og ligeledes er blevet klart for mine Øine, hvor ſtor Skade eller Fordærvelſer der kunne komme af ſlige Tildragelſer, og mig nu ſynes denne Tale bleven b) meer end lang nok, der (handler om det ſom) kan blive til c) Uleilighed for enhver, der vil have Navn af en ſædelig Mand, ſaa at hver Mand maae bede Gud derom; at ſlig Tid et

tatibus regnum aliquod opprimatur, & cauſam hanc attuliſti, nimirum; ſi quid regnum bonis viris & moribus opibusque privetur; addidiſti quoque luculentam ſatis enarrationem de cauſis horum malorum, eorumque conſectariis, unde colloquium noſtrum hac de re ſatis prolixum fuit. Quoniam interim tantorum malorum agmen bene morato ſummas adfert difficultates, incumbit itaque ſingulis, qua divitibus, qua egenis, eam malorum iliadem deprecari, ne, dum vivunt, ſuperveniat. Hinc rogatum te volo, ut telam, quam exorſ

u) *ÆC. Ux.* meſt ſpiall (ſpiöll) aftaka, ok onyt-ſamt verda. *) *unus* nytſamt.
x) *iidem* fyrir ſidartion, oc manntion, ok fiar-tión, er.
y) *iidem* mego atberazk (atkoma).
z) *iidem* bera, berazt. a) *iidem* ſiz.
b) *iidem* hellzte, hellzt. || nógu.
c) *iidem* óhugnadr, ofagnadr.
d) *iidem* af ſtanda.

u) kan tage (faae) den ſtørſte Skade (Lyde), og blive unyttigt.
*) nyttigt.
x) naar.
y) paakomme.
b) temmelig. || noklom.
c) Fortræd. || Bedrøvelſe.

hvert sem hann er ríkur eda uríkur. Af þvi vil ek nu þess bidia ydur, sem ek *e*) hóf upp fyrir aundverdo, at *f*) þer synit mer þá sido, er ydur synizt, at mer *g*) bæri vel, ef ek *h*) verd bundinn i Kongs þiónustu, hver æfi *i*) er þá kann til handa at bera; þó villda ek þess Gud bidia, medan *k*) mitt líf væri, at þá væri fridur ok ro, ok gód æfi i landinu.

Ukunnigt er þat allum, hverso Gud vill *l*) þvi tilskipta, hvern tima hverium manni er audit uppi at vera. Enn ef madur vill vist Kongsmadur vera, ok ber þat *m*) á þær stundir, er utímar ok *n*) ugiæfur vilia vera, fyrir sakar margra haufd-

ei skal indfalde i hans Dage, enten han er rig eller fattig. Derfor vil jeg nu bede Eder om det, som jeg af Forstningen e) begyndede med, f) at I viser mig de Sæder, som g) Eder synes kunde staae mig vel, om jeg h) bliver bunden i en Konges Tieneste, hvad Slags Tider som da kunne indfalde; dog vilde jeg bede Gud om det, saalænge k) min Levetid skal vedvare, at der da maatte blive Fred og Roe og god Tid i Landet.

Det er alle ubekiendt, hvorledes Gud vil l) beskikke sligt, paa den Tid enhver forundes at leve. Men om man endelig vil være Hofmand, og det træffer m) paa den Alder, da Utider og Ulykker ville være, for mange regierende Herrers, eller nogen Ufreds Skyld,

exorsi sumus, alterius pertexas, mihique, si Regi operam meam unquam addixero, eos instilles mores, qui tibi in quocunque rerum statu convenientissimi videntur: rogabo tamen Deum, ut, dum vitam ago, publica vigeat pax & temporum felicitas.

Omnibus incertum est, in quæ tempora illos Deus reservet. Verum si quis Regi se suamque operam addicat, & quidem ea tempestate, cum ob multitudinem principum aut

e) CC. *Un.* gat um.
f) *iidem* at syna.
g) *iidem* ber, stædi. *al.* sem vel stendr.
h) *iidem* & 3 *cb.* stadfestume.
i) *iidem* sem.
k) *iidem* mitt er líf.
l) *iidem* þat tillkipta, þvi skipa.
m) *iidem* i. *n*) *iidem* illgiæfur.

e) erindrede om.
f) at vise.
g) skikke sig vel.
h) bliver fast i. || tager mig Plads. || staaer mig til.
k) mit Liv varer.
l) lave.
m) i.

haufdingia, edur nockors ufridar, þá o) vardadi hanom þat myklu, at hann ræki þann at þydázt, er laugligazt væri p) til ríkis kominn, ok þeirra sida villdi hellzt giæta, er q) rettir Kongar ok sidsamir haufdo ádur fyrir hanom siálfir halldit. Þá á hann sist von háskasamligra svara fyrir sína fylgd, hvert sem q) hann þarf til at taka annars heims edur þessa. Enn þar er þu spurdir þess, hveria sidu er þu skylldir hafa r), er þu s) yrdir bundinn i Köngs þionusto, þá má þat nu vel skyra þer. Þat skalltu hafa upphaf t) at sidum þínum, at þu lát alldrei huga þinn utan Guds u) aga edur

Skyld, da n) var det meget vigtigt for ham, at han skulde begynde med at slaae sig til den, som kunde være lovformeligst p) kommen til at regiere, og som helst vilde bevare de Sæder, som q) retmæssige og sædelige Konger havde holdt for hans Tid. Da haver han allermindst at vente noget farligt Ansvar for hans Tieneste, enten han q) skal behøve at forsvare den i den anden Verden, eller i denne. Men da du spurgde om det, hvilke Sæder du skulde have r), naar du s) blev bunden i en Konges Tieneste, da kan jeg nu gandske vel forklare det for dig. Det skal du have som Ophav t) for dine Sæder, at du skal aldrig lade din Sind være

aut ruptam pacem infelix tempus & infortunium quid ingruit, multum refert, ut principi, qui optimo titulo regnum affecutus videtur, moresque potissimum observat a legitimis & bene moratis Regibus jam pridem receptos, sacramentum dicat: nam hoc pacto tristem & formidabilem censuram, sive dum in vivis est, sive post mortem contigerit, ob negotia a se suscepta, metuere minus habebit opus. Ast cum sciscitareris, quinam mores, si muniis a Rege imperatis obstrictus fores, tibi potissimum sint servandi, luculenter tibi eosdem exponere mens est. Principium actionum tuarum statue timorem & amorem in

o) CC. *Un.* vardar hann.
p) *iidem* til tekinn ríkiss.
q) *iidem* rettr Kongr ætti at hafa, *vel*, er rettir væri, ok sidsamir Kongar höfdo.
q) *iidem* hann á til at taka *vel* til þarf at taka.
r) *iidem add.* eda saga.
s) *iidem* ert undir. t) *iidem* á, af.
u) *iidem* & 4 *chartæ:* laga, elsku.

o) er.
p) antagen til Regieringen.
q) en retskaffen Konge burde have. || som kunde være retskaffne, og som sædelige Konger have havt.
q) bør. r) eller forsage.
s) est, staaer under.
t) paa.

ur hrædzlo, ok elska hann umfram alla luti; ok þvi nærst elska þu alla *x*) ráðvendni. Ven þik at vera *y*) jáfngiarnan, rettlátann ok *z*) hófsamann *a*) i allum lutum. Lat þer jafnan í hug koma þinn enda-dag, ok ver sem glæpvarastur. Minnzt þess, at margur lifir sá litla tíð, *b*) er lengi lifir *c*) athaufn hanns eptir hann, ok verdar þat miklo, *d*) hvers (at) minnazt er eptir hann; þviat sumir verda frægir af gódum verkum, ok lifa þau *e*) jafnan eptir hann, ok er hanns fremd lifandi jafnan, þó at hann se siálfur daudur. Sumir verda frægir af illum lutum, ok bera þeir jafnan [illegible] lif-

re uden u) Ærbødighed og Frygt for Gud, men elsk ham over alle Ting; elsk dernæst af x) Retviished. Vaen dig at være y) billig, retfærdig, og z) mandelig i alle Ting. Erindre dig altid dit Endeligt, og vær, det meeste du kandst, varsom imod Laster. Betænk det, at mangen En lever kun liden Tid, hvis c) Opførsel lever længe efter ham, og gielder det da meget, d) hvad der er at erindre efter ham; thi nogle blive berømte af gode Gierninger, og de leve e) altid efter saadan en, saa at hans Ære er idelig levende, skiønt han selv er død. Nogle blive berømte af onde Ting, og de bære en altid levende Skiændsel, skiønt de selv ere døde, [illegible] naar

in Deum præcipuum, id quod & animo tuo nunquam excidat patiare. Omnem vitæ integritatem dilige, æquitatis, justitiæ & in omnibus temperantiæ studiosus. Diei emortualis semper recordare, & summa, qua potes, cura scelera devites: Memento multorum quidem brevem fuisse vitam, quorum tamen diu admodum supervivunt facinora; sed maxime refert qualia fuerint; nam sunt qui nominis celebritatem rebus bene gestis assequuntur, quorum post fata egregia facta supersunt, & gloria quam diutissime perennat. Sunt & alii, qui ob scelera perpetrata famam quidem nominis adipiscuntur, sed in-

x) CC. *Un*. radvendi.
y) *iidem* jafngiarn & *al*. radgiarnann.
z) *iidem* hoglatann.
a) *iidem* um alla hluti. *b*) *iidem* at.
c) *iidem* [illegible] *ob*. athæfi.
d) *iidem* hver minning epter hann er.
e) *iidem* lenge epter manninn.

u) Guds Lov, Kierlighed.
x) Varsomhed, Ømhed, i den Opførsel.
y) betænksom.
z) fagtmodig.
c) Gierninger leve.
d) hvad Slags Eftermæle (Ihukommelse) der er.
e) længe efter Mennesket.

Nu ber sua *l*) til, at Kongur gengur at skemta ser, hvert sem *m*) hann er i kaupstad eda i heradi, eda hvar sem hann er staddur, ok fylgir þu hanom ok þínir laugonautar, hvart sem þer erot *n*) vapnadir eda *o*) vapnlausir, þá er *p*) sua fegurzt fylgd ydar, at þer gángit jafnframmi, jafnmargir á *q*) hveratveggia hlid hanom, ok þó hvarger met balluttum flocki. *r*) Ætlit súa til, at hann verdi i midiu ydru fauroneyti staddur, þar sem þer gángit, ok þer verdit jafnmargir, á *s*) hvaratveggia lid hanum, eda fram ifra hanom, sem á bak. Enn eingi ydar gángi einn sua nærri hanom, at hann hafi eigi ærit rum at tala vit þá menn, er næstir hanum ero,

Nu kan det hænde, at Kongen gaaer ud, for at fornøie sig, enten m) han er i en Kiøbstæd eller paa Landet, eller hvor han er tilstæde, og du og dine Kamerater følge ham, enten I ere n) bevæbnede eller o) uden Vaaben, da er p) Eders Følgeskab smukkest paa den Maade, at I alle gaaer lige langt frem, og lige mange paa hver q) Side af ham, og dog paa ingen af Siderne i en Runding. Passer r) det saa, at han bliver midt i Eders Flok, hvor I gaaer, og at I bliver lige mange s) paa hver Side af ham, og foran, som bag ved ham. Men ingen af Eder maa gaae ham saa nær, at han jo kan have tilstrækkelig Plads til at tale med de Folk, som ere ham nærmerst, eller som han vil have kaldet

Præterea si Rex animi causa, vel in emporio vel rure vel alibi commoratus, deambulet, tuque tuique contubernales, sive armati sive inermes fueritis, eum sequamini, comitatus vester decentissimus erit, si totidem vestrum ex utroque Regis latere, per lineam rectam incedatis, ut Rex in medio comitatus ambulet tum collateralis illius, tum antecedentis & subsequentis: nemo autem eum tam prope accedat, ut spatium satis amplum ad colloqvendum, sive submissa voce fiat sive clara, cum iis, quos accerset, non habeat,

l) CC. *Un*. at. *m*) *iidem* þat.
n) *unus addit:* ærit.
o) CC. *Un*. ecki.
p) *iidem* sem fegurst *v*. þat fylgd fegurst.
q) *iidem* hvoria. 3 *cb*. hvöra haund.
r) *iidem* & 2 *cb*. æfnit, stefnit.
s) *iidem* á tva vega fra hanum.

m) det.
n) fuldkommelig bevæbnede, i fuld Rustning.
o) ikke.
p) Eders Følge paa det skiønneste. || det Optog det zirligste. q) Haand.
r) laver, mager. || stiller, sigter, saa til.
s) paa begge Sider ud fra ham.

þá luti eptir, fik, at hanns væri ät gódu getir, þegar hann felli ifrá: Enn o) allrahellzt er þat p) skylldazt Kongum ok adrum storhaufdingium, ok allum q) þeim, er þá þydazt, ok i þeirra embætti bindazt; fyrir þvi at madur verdur eigi virdur sidan sem kotkarl, helldur er hann virdur sem lands-stiórnarmadur edur einhver haufdingi, ok süa á hann at vera, ef hann vill þeim sidum fylgia, er hanom r) ok hanns nafni hæfir.

s) Siá vit þvi at t) giaurazt u) tviflægur i vináttu haufdingia imilli, þviat þat giaura x) einardarlausir menn, ok er eingi sá auruggur um sina y) rádgyrni, sem

naar han faldt fra: Men o) allerhelst er det p) en Pligt for Konger, og andre store Herrer, og q) alle dem, der holde sig til disse, og være i deres Tieneste; thi En bliver, fra den Tid, ei agtet som en Bonde, men han bliver meget meer agtet som en Befalingsmand, eller som en stor Herre. Han bør og være saa, om han vil følge de Sæder, som r) anstaae ham og hans Værdighed.

Vogt dig for det, at du ei t) bliver u) vaklende i Venskab imellem fleere Herrer, thi det giøre x) vankelmodige Mennesker, og ingen, som det giør, er fast i sit y) Overlæg.

qvi velit, præstet necesse est, ex quo bonam famam sibi vel vita functo conciliare queat: Cæterum Regibus præsertim, principibus, & quotquot iis vel adhærent, vel munere quodam publico funguntur, hæc regula observanda; nam si quis mores sibi suæqve dignitati congruos exprimit, non ut rusticus, sed administrator regni aut Regius quidam præfectus habebitur.

Cave ne in amicitia cum principibus viris duplex animi sis, hoc enim est vacillantis

o) CC. Un. allskylldazt er.
p) iidem skylldt. q) iidem þegar.
r) iidem byriar eda hans nafnk
s) iidem sa þu.
t) iidem at þu sert eigi.
u) iidem tvistlegur.
x) iidem sæmdarlauser.
y) iidem & al. dád, dádsæmi, dádgrein. || sinn tryggleik.

o) og allermeest er det en Pligt.
p) tilbørlige.
q) alle, naar de.
r) tilkomme ham eller hans Navn.
t) skal være. u) ustadig.
x) blodhiertede, undseelige (Mennesker uden Ære).
y) sin Dyd, Dydighed. || stærk i sin Troefasthed.

sem þat giaurir. Elska haufdingia þinn vel fyrir utan allar flærdir, medan þu villt z) hanom þiónat hafa, ok drag alldrei þydó eda a) samrædi til hanns uvina, ef þu villt b) alltryggur vera. Gud einn skalltu elska umfram haufdingia þinn, enn engvann annann mann. Enn þessir lutir ero þeir, er þu skallt framarliga c) vidsiá at d) þu verdir eigi vidkendur: eydar usærir, ok e) liugvitni, putnahus, eda samsætis-dryckiur, fyrir utan i Kongs husi, eda i siálfs þins husi, edà at samkundum rettum, tenninga-kast um silfur, mutugyrni, ok alla adra ránga fegyrni; þviat þessir lutir ero hverium Kongsmanni mikil skaumm þessa heims, enn hann hlítur af sálutión annars heims, ef hann verdur

læg. Elsk din Herre meget, foruden alle Ranker, saalænge du vil tiene z) ham, og drag aldrig nogen a) Tilbøielighed eller Fortroelighed til hans Uvenner, om du vil være b) fuldkommelig redelig. Gud alene skal du elske frem for din Herre, men intet andet Menneske. Men disse Ting ere der, som du skal nøie c) tilsee, at d) du ei skal faae Navn for, falske Eder og løgnagtige Vidnesbyrd, Horehuus, eller Drikkelaug, uden i Kongens Huus eller i dit eget Huus, eller i lovlige Værtskaber, Terning Spil om Penge, Lyst til Stikpenge, og al anden uretmæssig Gierrighed; thi disse Ting ere, for enhver Hofmand, en stor Skam i denne Verden, men han faaer deraf Skade paa sin Siæl i den anden Verden, om han bliver gre-

tis animi & impotentis. Dilige principem tuum absque omni fuco, quamdiu illi ministras, nunquam comitatem ostentans, aut societatem iniens cum hostibus ejus, modo exasse fidus esse velis. Post solum Deum principem tuum diliges, & neminem alium adæque. Cæterum quæ mox enumerabo, cave ne tibi juste imputari queant: perjuria, nimirum, falsa testimonia, ganeorum frequentationes, symposia, quæ nec in domo regia, nec tua, nec justis in conventibus fiunt, tesserarum jactum lucri causa, repetundarum & omnis avaritiæ crimen; nam cuivis Regio ministro tales nequitiæ summum in hac vita

z) CC. *Un.* þeim.
a) *iidem* samrædu. b) *iidem* dadrackr.
c) *iidem* varazk.
d) *iidem* þer verdi eigi kendir
e) *iidem* lygi-vitni.

z) samme.
a) Lau og betyde: hold aldrig Omgang — med.
b) retskaffen, dydefuld.
c) vogte dig for.
d) dig ej skulle blive tillagte.

ur i *f*) þessum lutum rekinn. Hvar sem þu ert staddur, þá giaur þik alldrei druckinn, þviat *g*) idugliga má sua arberazt, at þu sert þá kalladur til mála manna, eda til yfirsiónar *h*), eda ellegar þurfir þu *i*) vid vin þinn vandamál at ræda; ok ef slíkir lutir kunno manni medan til handa at bera, er hann er druckinn, þá er hann til einkis fær; ok hæfir fyrir þvi hverium manni vit ofdryckiu at siá, allrahellzt Kóngsmaunnum, ok þeim er sidarmenn vilia *k*) heita, þviat þeir verda optarzt tilkalladir yfir mál manna at siá, edá til annarra *l*) naudsynia; enda skulo þeir hverium manni gód dæmi *m*) gefa, ef nockurr villdi eptir þeirra sidum *n*) nema at lifa.

Þessi

greben i f) disse Ting. Hvor du helst befinder dig, da giør dig aldrig drukken, thi det kan g) idelig træffe, at du da bliver kaldet til Folkes Sager, eller til h) noget Opsyn, eller og du behøver at i) aftale med din Ven vigtige Ting; og om slige Ting kunne paakomme En, medens han er drukken, da er han ei i Stand (endog) til det mindste; og derfor bør hver Mand vogte sig for Drukkenskab, allermeest Hoffolk, og de som ville k) hedde sædelige Mænd, thi de blive oftest kaldte til at høre Folkes Sager, eller til andre l) Fornødenheder; de skulle og desuden m) give enhver gode Exempler, om nogen ellers vilde n) lære at leve efter deres Sæder.

Denne

vita dedecus affricant, & in altera vita jacturam animæ suæ faciet, qui in turpi adeo scelere fuerit deprehensus. Ubicunqve fueris, ebrietati non indulge, nam sæpenumero accidere potest, ut ad lites cognoscendas & examinandas voceris, aut tibi cum amico de intricata re differendum sit, qvæ si eveniant ebrio, ad qvidqvam præclari faciendum haud valet; ideoqve cuivis homini, imprimis aulicis, & qvi bene moratis accenseri volunt, utpote qvi causis aliorum inqvirendis aliisqve necessitatibus adhibentur, qviqve bonis moribus, si qvis eos ex iis addiscere cupiat, aliis prælucere debent, ebrietatis vitium fugiendum est.

Si

f) CC. *Un.* þeim.
g) *iidem* opt ma fra tilbera.
h) *iidem* yfirsionar um vandamal.
i) *iidem* & 3 *cb.* um þin mal at væla.
k) *iidem* vera. *l*) *iidem* höfdingia.
m) *iidem* gera. *n*) *iidem* lifa.

f) de, slige. g) ofte træffe saaledes.
h) at overse (eftersee) vanskelige (betydelige) Ting.
i) foretage (forhandle) dine egne Sager.
k) være. l) Herrer.
m) giøre, vise. n) lebe.

an siá, at giaura þik druckinn; t) þvi skalltu jafnan u) augum leida til Kongs sætis, at siá hvar framfer um hanns þionustu, ok x) ver var um þat jafnan, er þu ser at Kongur hefir dryckiu y) at munni ser, þá z) et þu eigi medan hann neytir dryckiar sins; ok þó at þu hafir dryck i hendi, þá set a) nidur ker þitt, ok neyt eigi þins dryckiar á medan. Slika hina samu tign skallt þu veita Drottningo, sem þu veitir Kongi, í allum stadum, eptir þvi sem nu b) hefi ek c) sagt. [Enn ef Kongr hefer yfir borde med ser þann gest, er slika tign a at þiggia, annattveggia Kong eda jarl, eda ærkibiskup eda liodbiskup, þá skallt þu gæta hins sama sidarr er adr hefi

for, at giøre dig drukken; t) og derfor skal du alletider u) kaste dine Øine til Kongens Sæde, og see hvad der gaaer for sig, med hans Opvartning, og x) vær altid agtsom paa det, naar du seer at Kongen y) sætter nogen Drik for sin Mund, da z) spiis du ikke, saalænge han nyder hans Drik; og om du end haver Drik i Haanden, da sæt a) dit Kar ned, og nyd ikke din Drik saalænge. Samme Ære skal du bevise Dronningen, som du beviser Kongen, paa alle Steder, efter det som jeg nu haver b) sagt c). [Men om Kongen haver nogen Giæst til Bords med sig, som bør nyde saadan Ære, enten det er en Konge, eller en Greve, eller en Erkebiskop, eller en Biskop, da skal du iagttage den samme

natione, caveas tantum ne ebrius evadas. Oculos ad solium Regis quam sæpissime converte, ut videas, quomodo ei ministretur, & dum Regem vides ori potum admoventem, a cibo carpendo & potu tamdiu abstine, ut quamvis poculum manu gestes, interea seponas. Parem Reginæ ac Regi ubique præstes honorem. Imo si Rex accumbentem secum hospitem habeat, qui simili honore mactari debet, vel Regem vel comitem, vel archiepiscopum vel episcopum, eosdem serves mores, quos tibi prius indicavi.

Atta-

t) CC. Un. þu skalt jafnan *vel* jafnan skalltu.
u) *iidem* augun *vel* hug um.
x) *iidem* giæt þess vandliga.
y) *iidem* dryck á munni, (minni).
z) *iidem* dreck *vel* sit.
a) *iidem* hann nidr hia þer (fyrir þik).
b) *iidem* hefut ek um sagt. c) *iidem* talt.

t) du skal altid. || altid skalt du.
u) have dine Tanker paa.
x) pas nøie paa det.
y) haver. || drikker nogen Skaal.
z) drik. || sid.
a) den ned hos dig. || for dig.
b) talt herom. c) opregnet.

ta, ef hann vill þik til hafa kallat, enn eigi skalt þu sua *c*) nærrgaungull *d*) georazt hanum, at hanom virdizt *e*) sem þraung se at þinni návist, ef hann vill annattveggia tala vidur þá menn, er hann heimtir á *f*) mál vidur sik, edur einahveria *g*) þá luti fram hafa, er hann vill at leyndarmál se. Aungva þá luti skalt þu þá forvitna vit haufdingi þinn, er þu ser at hann vill at *h*) leyndir se, nema þvi at eins; at hann kalli þik til *i*) vitords met ser. Enn ef þeir lutir georazt nockorir, *k*) er haufdingi þinn hefir þik at trunadarmanni, ok hann vill at leyndir se, þá hird þu þá vandliga, met *l*) viturligu halld-

have kaldet dig dertil, dog skal du ingenlunde cd) gaae ham saa nær, at han skal synes, som der var nogen Trængsel ved din Nærværelse, om han vil enten tale med de Mænd, som han kalder i Tale f) med sig, eller g) forhandle nogle saadanne Ting, som han vil at skulle være hemmelige. Især skal du da ingen af de Ting udfritte hos din Herre, som du seer, at han vil at skulle h) holdes skiulte, uden aleene at han kalder dig til i) Kundskab derom med sig. Men om der indfalde nogle saadanne Ting, k) hvori din Herre gier dig til sin Fortroelige, og som han vil at skulle være hemmelige, da bevar dem nøie med en l) viiselig Taushed,

aliquod negotium, quod exseqvare, committere velit; non tamen tam prope Regem comiteris, ut præsentia tua arctum nimis Regi ambulanti relinqvat spatium, si forte cum aliis, quos advocat, colloqui velit, aut aliquid agere, quod semotis arbitris effectum esse cupiat. Nihil a principe tuo sciscitare, quod vides illum occultare velle, nisi conscium te esse jubeat. Si negotia tractentur quæ tuæ fidei & taciturnitati commisit princeps, & occul-

c) CC. *Un*. nágongull.
d) *iidem* hanom vera.
e) *iidem* þröngd at þinum navistum.
f) *iidem* tal til sín.
g) *iidem* luti þá er hann vill frammi hafa, ok leyndarmál skal vera.
h) *iidem* löyniliger. *i*) *iidem* vidords.
k) *iidem* at.
l) *iidem* viturligri.

cd) blive gaaende saa nær ham.
f) til sig.
g) andre Ting, som han vil have paa Bane, og skulle være hemmelige.
h) være skiulte.
i) Samtale.
k) at.
l) fornuftig.

vili er til. Enn þessa tign á hver n) laugonautur adrum at veita, ef sá kemur inn farandi, er adur hefir uti verit, ok gengur þar til sætis sins, sem hann á rettann gáng ok skipan, þá eigu þeir tveir upp at rísa moti hanum, o) er nærstir hanum sitia á p) sina haund hver, ok fagna hanum blídliga, ok bidia hann velkominn met ser. Nu hvert sem Kongsmenn ero staddir i samsæti, eda ero þeir i q) fylgd met Kongi, edur gánga þeir allir r) saman til skemtanar sinnar, þar sem þeir verda miök fyrir augum annarra manna, þá eigu þeir jafnan helldur at vera i hliodara lagi, s) sidvandir i t) látædi sino, u) fagurordir, ok sía vel vit aullo saurmæli. Slíka luti alla, sem nu hefi ek þer sagda,

at Kongens Villie er til. Men denne Ære bør n) hver Kammerat bevise den anden: dersom En, som haver før været ude, kommer gaaende ind, og gaaer der til sit Sæde, som han haver hans rette Gang og Sted, da bør de to at reise sig op imod ham, o) der sidde ham nærmerst, p) hver paa sin Side, og modtage ham venligen, og bede ham velkommen hos sig. Overalt, enten Hoffolk ere tilsammen i Vertsskab, eller de ere i Følge med Kongen, eller de gaae alle r) sammen til deres Forlystelse, hvor de falde andre Mennesker meget i Øine, da bør de altid være temmelig sagtmælede, s) anstændige i deres Gebærder, zirlige i deres Ord, og vogte sig vel for al uterlig Snak. Alle det Slags Ting, som jeg nu haver sagt dig, bør

Hunc vero honorem contubernalium quisque contubernali suo exhibere debet: Si quis horum intret, qui foras ante exiit, & ad sedem suam decenter accedit, assurgant illi duo, qui latera ejus proxime claudunt, & ad sedendum comiter invitent. Sive satellites Regis in consessu aut comitatu Regis fuerint, sive conjunctim, oblectationis captandæ gratia ambulent, ubi in conspectu aliorum hominum versantur, voce submissiores, gestibus & moribus ornati, ab omni sermonis obscoenitate temperent. Quæ jam enumeravi observare tenen-

n) CC. *Un.* at veita laugunaut sinum.
o) *iidem* annar er næstr sitr a vinstri hönd, enn annar á hægri.
p) *iidem* tvær hendur.
q) *iidem* fylgh.
r) *iidem* samt.
s) *iidem* sidpruder.
t) *iidem* latgædi.
u) *iidem* faghryrdir.

n) enhver bevise mod sin Kamerat.
o) den eene der sidder nærmerst paa den venstre Haand, men den anden paa den høire.
p) paa begge Sider.
r) samtlig.
s) sædelige.

morgna, at þu z) hafir hann eigi fyrr fundit, þá bióð þu hanom godann dag a) met þeim ordum, er ek hefi þer fyrr sagt, enn þo gack þu eigi nærri hanom, enn hann hafi b) ærit rum til at tala vid þik ok þá menn, er nærstir hanom ero, ok nem c) þar stadar fyrir hanom. Enn ef hann heimtir þik d) nærri ser, ok vill tala vid þik leynilega, þá e) stidzt þu a kne fyrir hanum, sua nærri, at þu f) megir vel hlída hanns g) einmælum, ok h) þó skickiulaus. Enn ef hann bydur i) þer at sitia, þá k) máttu leggia yfir þik skickiu þína; ef þu villt, ok sitia þar sem hann bydr þer.

Nu

Morgenen, at du ei haver talt med ham tilforn, da ønsk ham en god Dag a) med de Ord, som jeg før haver sagt dig, men gak ham dog ikke nærmer, end at han kan have b) overflødigt Rum til at tale med dig, og de Mænd, som ere ham nærmerst, og c) bliv der staaende for ham. Men om han kalder dig nærmer d) ved sig, og vil tale hemmelig med dig, da e) fald du paa Knæe for ham, saa nær, at du f) skal vel kunne høre hans g) Tale, og h) dog uden Kappe. Men om han i) tilbyder dig at sidde, da k) maae du, om du vil, lægge din Kappe over dig, og sidde hvor han byder dig.

Nu

tam mane acciderit, ut illum eo die prius non conveneris, verbis, quæ tibi superius praii, faustum diem illi comprecare, propius tamen ne accedas, quam ut spatium Regi satis amplum suppetat colloquendi & tecum, & cum aliis, qui ei proximi, sunt, ibique coram eo gradum siste. Si te propius accersat tecum clam collocuturus, in genua procumbas, & tam prope Regem accedas, ut verba ejus, quibus te privatim affatur, probe percipias, togæ tamen expers esto. Sin ad sedendum te Rex invitet, si velis, togam induas, &, ubi tibi obtulerit, sedeas licet.

Præ-

z) CC. *Un.* hæfir.
a) *iidem* sem fyrr var ritat.
b) *iidem* yfrit, gnógt. c) *iidem* þá.
d) *iidem* til sin. e) *iidem* stid þik, sætz.
f) *iidem* mátt. g) *iidem* einmæli.
h) *iidem* þá. i) *iidem* bidur þik sitia.
k) *iidem* legg þu — ok sit.

a) som der er skrevet tilforn.
b) tilstrækkeligt.
c) tag dig da Plads. d) til sig.
e) stat, hæld dig, sæt dig. f) kandst.
g) hemmelige Tale, Tale til dig alene.
h) da. i) beder dig sidde.
k) læg din Kappe over dig, og sidde.

Nu ber ſua *l*) til, at Kongur gengur at ſkemta ſer, hvert ſem *m*) hann er i kaupſtad eda i heradi, eda hvar ſem hann er ſtaddur, ok fylgir þu hanom ok þínir laugonautar, hvart ſem þer erot *n*) vapnadir eda *o*) vapnlauſir, þá er *p*) ſua fegurzt fylgd ydar, at þer gángit jafnframmi, jafnmargir á *q*) hveratveggia hlid hanom, ok þó hvarger met balluttum flocki. *r*) Ætlit ſúa til, at hann verdi i midiu ydru fauroneyti ſtaddur, þar ſem þer gángit, ok þer verdit jafnmargir, á *s*) hvaratveggia lid hanum, eda fram ifra hanom, ſem á bak. Enn eingi ydar gángi einn ſua nærri hanom, at hann hafi eigi ærit rum at tala vit þá menn, er næſtir hanum ero,

Nu kan det hænde, at Kongen gaaer ud, for at fornøie ſig, enten m) han er i en Kiøbſtæd eller paa Landet, eller hvor han er tilſtæde, og du og dine Kamerater følge ham, enten I ere n) bevæbnede eller o) uden Vaaben, da er p) Eders Følgeſkab ſmukkeſt paa den Maade, at I alle gaaer lige langt frem, og lige mange paa hver q) Side af ham, og dog paa ingen af Siderne i en Runding. Paſſer r) det ſaa, at han bliver midt i Eders Flok, hvor I gaaer, og at I bliver lige mange s) paa hver Side af ham, og foran, ſom bag ved ham. Men ingen af Eder maa gaae ham ſaa nær, at han jo kan have tilſtrækkelig Plads til at tale med de Folk, ſom ere ham nærmerſt, eller ſom han vil have kaldet

Præterea ſi Rex animi cauſa, vel in emporio vel rure vel alibi commoratus, deambulet, tuque tuique contubernales, ſive armati ſive inermes fueritis, eum ſeqvamini, comitatus veſter decentiſſimus erit, ſi totidem veſtrum ex utroqve Regis latere, per lineam rectam incedatis, ut Rex in medio comitatus ambulet tum collateralis illius, tum antecedentis & ſubſeqventis: nemo autem eum tam prope accedat, ut ſpatium ſatis amplum ad colloqvendum, ſive ſubmiſſa voce fiat ſive clara, cum iis, qvos accerſet, non habeat,

l) CC. *Un*. at. *m*) *iidem* þat.
n) *unus addit:* ærit.
o) CC. *Un*. ecki.
p) *iidem* ſem fegurſt *v*. þat fylgd fegurſt.
q) *iidem* hvoria. 3 *cb*. hvðra haund.
r) *iidem* & 2 *cb*. æfnit, ſtefnit.
s) *iidem* á tva vega fra hanum.

m) det.
n) fuldkommelig bevæbnede, i fuld Ruſtning.
o) ikke.
p) Eders Følge paa det ſkiønneſte. || det Optog det ziirligſte. q) Haand.
r) laver, mager. || ſtiller, ſigter, ſaa til.
s) paa begge Sider ud fra ham.

ero, eda hann vill til sín kallat hafa, hvert sem hann vill tala vit þá *t*) met leynd edur hæd. Enn þó at hann kalli engvann mann á tal vit sik, þá látit hann þó gánga millum ydar, sva at hann hafe jafnan mikit rum alla *u*) vegu um sik. Enn ef Kongur rídur at skemta ser, ok fylgir þu hanom ok þínir laugunautar, þá *x*) hattit á hina saumo *y*) leid reid ydarri, sem ek hefi adur *z*) sagt um gaungu ydar, ok þvi þa *a*) fiarr meir, at eingi saurr stauckvi af hestum ydrum ok á Konginn, þó at þer rídit miök hart.

Nu kallar Kongur á þik met ákvednu nafni, þá varazt þu þat, at þu *b*) kvedir hverki *hu* ne *ha*, edur *hvat?* ámoti, tak helldur sua til ords: *ja, Herra minn, ek heyri giarna.* Varazt þu þat ok vand-

det til sig, enten han vil tale med dem t) hemmelig eller høit. Og om han end ikke kalder Nogen i Tale med sig, da lader ham dog gaae saaledes imellem Eder, at han altid kan have en stor Plads allevegne omkring sig. Men om Kongen rider for at forlyste sig, og du og dine Kamerater følge ham, da indretter xy) Eders Ridt, paa den samme Maade, som jeg haver før sagt z) om Eders Gang, og da saa meget længer fra, at intet Dynd skal stænkes af Eders Heste, og paa Kongen, om I end ride meget stærk.

Dersom ellers Kongen kalder paa dig ved Navn, da vogt dig for det, at du hverken b) svarer Hu, eller Ha, eller Hvad? men still dine Ord saaledes: ja, min Herre!, jeg hører gierne. Vogt dig og nøie for

habeat; & quamvis neminem ad colloqvendum vocet, locum satis amplum ei, in medio vestri constituto, nihilominus relinqvite. Sin oblectationis gratia eqvitet Rex, & tu tuiqve commilitones comitemini, eqvitationem vestram pari modo ac ambulationem coordinate, a Rege tam remoti, ut nullæ sordes; licet perqvam concitato eqvorum cursu feramini, illi adspergantur.

Interea si Rex te advocet, ne hem *vel* ehem, *vel* qvid? *regesseris, sed his verbis responde:* etiam, mi Domine! audio libenter. *Caveas diligenter ne matutino* tem-

t) CC. *Un.* i hæd eda leynd *v.* hatt eda leynilega. *u*) *iid.* vegu. *x*) *iid.* hagit.
y) *iidem* lund um reid ydar.
z) *iidem* greint. *a*) *iidem* firr.
b) *iidem* kallir.

t) overlydt eller lønlig.
xy) Passer.
z) forklaret.
b) raaber derimod.

hest þinn gódann um at kasta á hlaup-arida *s*) skrefi, ok haf hann hvarttvegg-ia vel at holldum, ok *t*) hreinann ok fag-adann, ok ef þu att hestinn, þá sko þu hann vel ok fastliga, met sterkum ok faugrum allum hestbunadi.

Enn ef þu ert staddur i kaupstad, eda einumhverium þeim stad, er eigi má *u*) hestum rída eda nyta til skemtan-ar, þá *x*) skallt þu þessa skemtan elska, at gánga til herbergis þíns, ok bua þik þungum vapnum *y*); leita þer ok þess fe-laga, er met þer vili leik fremia, ok þu veitzt at vel er til þess fær edur lærdur, at beriazt *z*) undir skilldi eda buklara, hvert

din Hest til at være let at kaste om, endog i fuldt s) Løb; hold den vel baade paa Huld, og t) reen og striglet, og om du eier Hesten, da beslaae den vel og troefast, (og forsyn den) med alt Heste-Tøi, baade stærkt og smukt.

Men om du befinder dig i en Kiøb-stæd, eller paa noget saadant Sted, hvor Heste ei kunne rides eller u) bruges til For-lystelse, da x) skal du elske denne Forlystel-se, at gaae til dit Herbærg, og iføre dig en tung Rustning y); søg dig og en Staldbro-der, som vil øve sig med dig, og som du veed, at er velskikket eller udlært paa, at fægte under et stort Skiold eller †) Haand-Skiold,

tissimo cursu gyros imitari, qui sit bene pastus, sordium expers, probe calceatus, phale-risque splendidis & firmis instructus.

Si in emporio fueris aut alio loco, ubi equis vehi aut oblectationis causa uti non licet, hoc oblectamenti tibi elige. In domum tuam abi & gravi armatura te indue, deinde socium quære, qui tecum ludere velit, & quem sub scuto aut parma digladiandi peri-

s) CC. *Un*. skrifi. *t*) *iidem* grimmann.
u) *iidem* hesta nyta. || neyta. || hestum vid-koma.
x) *iidem* gack — ok bu þik.
y) *iidem add.* med gledi.
z) CC. *Un*. undan.

s) Skridt, Spring.
t) grum, modig.
u) benyttes. || hvor man ei kan betiene sig af (anbringe) Heste.
x) gaae — og udrust dig.
y) med Fornøielse.

†) Den Islandske Historie, ligesom den nævner *Buklara* langt oftere end vore andre Historier, viser tillige uimodsigelig, at de have været smaa Haand-Skiolde (see *Sagþbrot* om Bravalla-Slaget pag. 22.), sædvanligst runde som Romernes clypeus, aftegnet hos *Lipsius* de mil. Rom. L. III.

samans sessar eda samsætismenn *k*), *l*) ok taka laugar, hvert *m*) sem laugar ero gerfar uti eda inni, ok gánga svo sidan til borda, hver eptir *n*) sinni skipan, sva sem hann veit sitt rum skipat fyrir andverdo. Sva eigu ok hirdmenn hliódir at vera *o*) undir bordum, at ecki ord heyri þeir er á tvær hendur þeim sitia er vidur talazt; sua tali hver lágt vit sinn* *p*) sessa, at eingi heyri nema þeir er vid talazt; þá er bædi gott hliód ok gódir sidir i Kongs-husi. Enn þat spillir eigi sidum þinum, *q*) þó at þu neytir matar þins vel ok skiótt, eptir þinni *r*) naudsyn, ok sua *s*) dryckiar yfir bordum; enn vit þvi skalltu jasnan

og l) tage Haand-Tvæt, enten m) Tvættet er tillavet ude eller inde, og siden gaae til Taffels, hver i n) sin Orden, saaledes som han veed hans Plads beskikket af Begyndelsen. Ligesaa bør og Drabanter at være sagtmælede over Bordet, at de, der sidde paa begge Sider af dem der tale sammen, ei skulle høre et eeneste Ord: Enhver skal tale saa lavt med p) sin Sidemand, at ingen skal høre det, uden de som tales ved; da er baade god Stilhed og gode Sæder i en Konges Sal. Men det skader ikke dine Sæder, q) om du, efter din Fornødenhed, nyder vel og hastig baade din Mad og Drikke s) over Bordet; men det skal du altid vogte dig for,

tenentur, & prinsquam mensam accedant, bini biniqve ad lavacra, sive foras sive intus fuerint, prodeant. Altum adeo silentium observent discumbentes satellites, ut qvi ex utroqve colloqventium latere proximi sedent, colloqvium intermediorum non audiant: hinc cum consessore suo qvilibet tam submisse loqvatur, ut nemo, præter ambos illos colloqventes, audiat. Sic decens erit silentium in aula moresqve ornati. Moribus autem tuis nihil detrahit, qvamvis satis, prouti necessitas postulat, cibi aut potus assumas justa festinatione,

k) 2 *cb. add.* jarlar ok laugmautar.
l) CC. *Un.* laugar at taka.
m) *iidem* er gefnar verda.
n) *ita* CC. *Un. alii:* þeirri skipan sem skipat var. *o*) CC. *Un.* yfir.
p) *iidem* sinn sessunaut *vel* vid annann.
q) *iidem* at þu et mat þinn — ok sva it sama dreck. *r*) *iidem* þörf.
s) *iidem* dryckjs yfir mat þinum.

l) for (til) at.
m) naar den bliver given, fremsat.
n) den Orden, som er bleven sat.
p) den anden.
q) at du æder din Mad — og ligeledes drikker.
s) til din Mad.

an siá, at giaura þik druckinn; t) þvi skalltu jafnan u) augum leida til Kongs sætis, at siá hvar framfer um hanns þionustu, ok x) ver var um þat jafnan, er þu ser at Kongur hefir dryckiu y) at munni ser, þá z) et þu eigi medan hann neytir dryckiar sins; ok þó at þu hafir dryck i hendi, þá set a) nidur ker þitt, ok neyt eigi þins dryckiar á medan. Slika hina samu tign skallt þu veita Drottningo, sem þu veitir Kongi, i allum stadum, eptir þvi sem nu b) hefi ek c) sagt. [Enn ef Kongr hefer yfir borde med ser þann gest, er slika tign a at þiggia, annattveggia Kong eda jarl, eda ærkibiskup eda liodbiskup, þá skallt þu gæta hins sama sidarr er adr hefi

for, at giøre dig drukken; t) og derfor skal du alletider u) kaste dine Øine til Kongens Sæde, og see hvad der gaaer for sig, med hans Opvartning, og x) vær altid agtsom paa det, naar du seer at Kongen y) sætter nogen Drik for sin Mund, da z) spiis du ikke, saalænge han nyder hans Drik; og om du end haver Drik i Haanden, da sæt a) dit Kar ned, og nyd ikke din Drik saalænge. Samme Ære skal du bevise Dronningen, som du beviser Kongen, paa alle Steder, efter det som jeg nu haver b) sagt c). [Men om Kongen haver nogen Giæst til Bords med sig, som bør nyde saadan Ære, enten det er en Konge, eller en Greve, eller en Ærkebiskop, eller en Biskop, da skal du iagttage den samme

natione, caveas tantum ne ebrius evadas. Oculos ad solium Regis quam sæpissime converte, ut videas, quomodo ei ministretur; & dum Regem vides ori potum admoventem, a cibo carpendo & potu tamdiu abstine, ut quamvis poculum manu gestes, interea seponas. Parem Reginæ ac Regi ubique præstes honorem. Imo si Rex accumbentem secum hospitem habeat, qui simili honore mactari debet, vel Regem vel comitem, vel archiepiscopum vel episcopum, eosdem serves mores, quos tibi prius indicavi. Atta-

t) CC. *Un.* þu skalt jafnan *vel* jafnan skalltu.
u) *iidem* augun *vel* hug um.
x) *iidem* giæt þess vandliga.
y) *iidem* dryck á munni; (minni).
z) *iidem* dreck *vel* sit.
a) *iidem* hann nidr hia þer (fyrir þik).
b) *iidem* hefut ek um sagt. c) *iidem* talt.

t) du skal altid. || altid skalt du.
u) have dine Tanker paa.
x) pas nøie paa det.
y) haver. || drikker nogen Skaal.
z) drik. || sid.
a) den ned hos dig. || for dig.
b) talt herom. c) opregnet.

hefi ek sagt þer]. Enn *d*) þó mikill se fiaulldi rikra manna *e*) vit bord met Kongi, þá þarftu eigi, nema þu vilir, fleyrum mönnum þennan sid *f*) at veita um dryck þinn, nema Kongi ok Drottningu, nema þvi at eins, at Kongr *g*) einhver se at bordi met hanum.

Nu ber sua til, at Kongs hird situr i Kongs herbergi, ok er eigi bord frammi, ok koma inn *h*) gangandi þeir haufdingiar, er Kongur vill sialfur *i*) tiguligа fagna, þá eigu allir menn eigi sidur *k*) at risa upp i mote þeim, enn imoti sinum haufdingia, ok fagna þeim *l*) blidliga; *m*) eptir þvi sem þeir vitu at Kongs vili

me Skik, som jeg før haver sagt dig*]. Dog om der end kan være en stor Mængde anseelige Folk til Taffels hos Kongen, da behøver du ikke, uden du vil, at f) vise denne Ærbødighed i Hensigt til din Drikke, mod fleere Personer, end mod Kongen og Dronningen, uden alene, om der g) er nogen Konge til Taffels med ham.

Nu kan det hænde, at Kongens Drabanter sidde i Kongens Sal, og der ei ere Bord fremsatte, og der da komme saadanne Herrer gaaende ind, som Kongen selv vil i) modtage med nogen Æresbeviisning, da bør alle ikke mindre at k) reise sig op mod samme, end mod deres egen Herre, og modtage ham l) venligen, m) eftersom de vide, at

Attamen quamvis multi principes viri mensæ regiæ adsideant, nisi velis, non teneris prædicto modo honorem iis præstare, nisi Rex quidam adfuerit.

Si porro contingat, ut mensis semotis, satellitioque Regis sedente, introëant aulam principes viri, quos ipse Rex honorifice vult excipere, assurgant istis æque ac Regi suo cuncti, comiterque excipiant, juxta Regis sui voluntatem; quam prænoverant.

 Hunc

d) CC. *Un.* ef mikill er. *e*) *iid.* yfir bordi.
f) *Iidem* at vardveita um át eda dryckiu *vel* slika tign at veita.
g) *iidem* se noccorr annar yfir.
h) *iidem* farandi.
i) *iidem & al.* med tign fagna *vel* fagnat hafa.
k) *iidem* upp at standa.
l) *iidem* med blidu, eptir Kongs vilia.
m) *iidem* svasem þeir vita Kongs vilia til.

*) Nogle af Universit. Afskrifter tilføie dette.
f) iagttage denne Skik i Æden eller Drikken med. || bevise saadan Ære.
g) kan være Nogen anden.
i) have modtaget.
k) staae op.
l) med Venlighed, efter Kongens Villie.
m) ligesom de vide at være Kongens Villie.

vili er til. Enn þessa tign á hver *n*) laugonautur adrum at veita, ef sá kemur inn farandi, er adur hefir uti verit, ok gengur þar til sætis fins, sem hann á rettann gáng ok skipan, þá eigu þeir tveir upp at rísa moti hanum, *o*) er nærstir hanum fitia á *p*) fina haund hver, ok fagna hanum blídliga, ok bidia hann velkominn met ser. Nu hvert sem Kongsmenn ero ftaddir i famfæti, eda ero þeir i *q*) fylgd met Kongi, edur gánga þeir allir *r*) saman til skemtanar finnar, þar sem þeir verda miök fyrir augum annarra manna, þá eigu þeir jafnan helldur at vera i hliodara lagi, *s*) fidvandir i *t*) látædi fino, *u*) fagurordir, ok fiá vel vir aullo faurmæli. Slíka luti alla, sem nu hefi ek þer sagda,

at Kongens Villie er til. Men denne Ære bør n) hver Kammerat bevise den anden: dersom En, som haver før været ude, kommer gaaende ind, og gaaer der til sit Sæde, som han haver hans rette Gang og Sted, da bør de to at reise sig op imod ham, o) der sidde ham nærmerst, p) hver paa sin Side, og modtage ham venligen, og bede ham velkommen hos sig. Overalt, enten Hoffolk ere tilsammen i Vertsskab, eller de ere i Følge med Kongen, eller de gaae alle r) sammen til deres Forlystelse, hvor de falde andre Mennesker meget i Øine, da bør de altid være temmelig sagtmælede, s) anstændige i deres Geberder, zirlige i deres Ord, og vogte sig vel for al uterlig Snak. Alle det Slags Ting, som jeg nu haver sagt dig, bør

Hunc verò honorem contubernalium quisque contubernali suo exhibere debet: Si quis horum intret, qui foras ante exiit, & ad sedem suam decenter accedit, assurgant illi duo, qui latera ejus proxime claudunt, & ad sedendum comiter invitent. Sive satellites Regis in consessu aut comitatu Regis fuerint, sive conjunctim, oblectationis captandæ gratia ambulent, ubi in conspectu aliorum hominum versantur, voce submissiores, gestibus & moribus ornati, ab omni sermonis obscœnitate temperent. Quæ jam enumeravi observare tenen-

n) CC. *Un.* at veita laugunaut finum.
o) *iidem* annar er næstr fitr a vinstri hönd, enn annar á hægri.
p) *iidem* tvær hendur. *q*) *iidem* fylgh.
r) *iidem* famt. *s*) *iidem* fidpruder.
t) *iidem* latgædi. *u*) *iidem* faghryrdir.

n) enhver bevise mod sin Kamerat.
o) den eene der sidder nærmerst paa den venstre Haand, men den anden paa den høire.
p) paa begge Sider.
r) samtlig.
s) sædelige.

sagda, þá eigo allir Kongsmenn at hafa ok fylgia, ef þeir vilia x) sidprudir vera. Enn hverso sem adrir gedra, þá y) giættu þó þessa vel, sem nu hefi ek sagt þer, ok kenn hverium z) hollliga, þeim er a) af þer vill nema.

Nu ber sua b) til, at laugunautar þinir vilia til skemtunar gánga, edur dryckiu, frá Kóngs herbergi, c) þu d) tekur ok leifi af Kongi e) til skemtanar-göngo, þá skallt þu þessa skemtan elska, sem nu vil ek f) þer kunna giaura. Ef þu ert staddur þar sem hestum má rída, ok áttu þer siálfur hest, þá stig þu á hest þinn met þungum vapnum, ok tem þik til

bør alle Hofmænd holde og følge, om de ville være x) sædelige. Men hvorledes end andre giøre, da y) giem du dog dette vel, som jeg nu haver sagt dig, og lær enhver det z) oprigtig, som vil lære af dig.

Hænder det sig nu saa, at dine Kamerater ville gaae til nogen Forlystelse, eller Gilde, fra Kongens Værelse, og c) du ogsaa d) tager Forlov af Kongen til e) saadan Lyst-Fart, da skal du især elske denne Forlystelse, som jeg nu vil f) giøre dig bekiendt. Om du befinder dig der, hvor man kan ride Heste, og du selv eier Hest, da stig paa din Hest med tung Rustning, og væn dig til, hvor-

teneantur satellites Regii si aulici bene morati nomen tueri cupiunt. Quidquid vero alii agant, observa tamen probe quæ tibi dixi, & inculca iis, qui ex te discere volunt.

Si contubernales tui ad ludendum aut convivandum abire cupiunt, palatio Regis tantisper relicto, tu, impetrata prius a Rege venia abeundi, oblectationi, quam mox tibi commonstrabo, vaces ut plurimum. Si in eo loco fueris, ubi equitare licet, & si equum ipse habueris, gravi armatura instructus eundem ascende, & in illo te exerce, ut

x) CC. *Un.*, *Membr.* & 2 *ch.* sidsroder. || sidvander heita.
y) *iidem* ger þu þetta vel.
z) *iidem* hogliga. a) *M.* & 3 *ch.* at.
b) CC. *Un.* at.
c) *iidem* ok taka þeir leyfi.
d) *iidem* fær.
e) *iidem* at ganga til skemtunar.
f) *iidem* þer kenna. || greina.

x) velforfarne i gode Sæder. || have Navn for at være næsteende paa deres Sæder.
y) giør du dette troelig.
z) sagtmodelig, eenfoldig.
c) de tage dem Forlov.
d) faaer.
e) at gaae hen, til Forlystelse.
f) lære (forklare) dig.

til hverzo þu megir þess sitia á hesti þínum, er bædi *g*) er fegurzt ok fastazt. Ven *h*) fót þinn at þrysta fast *i*) istadum met rettum leggium, ok lát hæl þinn nockvorsva siga *k*) lægra enn tær, nema þvi at eins, at þu þurfir framan at varazt *l*) alaug, ok ven þik þó fast at sitia met *m*) þrístudum lærleggium. Hyl vel brióst þitt ok alla limu þína met *n*) loknum

hvordan du skalt kunne sidde saaledes paa din Hest, at det baade g) er smukkest og fastest. Væn, h) din Fod at trykke fast i Stigbøilerne med stive Been, og lad din Hæl synke noget k) lavere end Tæerne, uden alene, om du behøver at vare dig for Stød foran fra, og væn dig dog at sidde fast med m) sluttede Laarbeen. Skiul vel dit Bryst og alle dine Lemmer med et †) lukket n) Skiold. Væn

ut quam ornatissime & minimo tui periculo sedeas. Exerce pedes, ut extensis cruribus firmiter stapiis insistant, calce pedum digitis aliquantulum demissiore, nisi ictum tibi adversum timeas, & tum femoribus obfirmatis quam maxime temet præstabis immotum. Pectus & omnia membra clauso clypeo muni. Sinistra manu frenis & ansæ clypei retinendis

g) CC. *Un.* bædi se, *vel* sertu fegurstr og fastastr. *h*) *iidem* þik.

i) *iidem & al.* i stigum. || i stigenn.

k) *iidem & 3 ch.* lengra.

l) *iidem & 3 ch.* álaghia.

m) *iidem* þrystandum. || þrystandi.

n) *ita plurimi*, *al.* luktum.

g) kan være. || du kandst være baade smukkest og stadigst.

h) dig.

k) længer (dyber) ned.

m) sluttende.

n) sluttet.

†) Ved Skiold meenes her ufeilbarlig saadant et, som de gamle Romere egentlig kaldede *Scutum*, et stort og langt Skiold, som baade de selv, saa og især de gamle Tydsker og Gallier førde, ommeldt foruden andre i *Lipsii* Analect. ad mil. Rom. L. III. Dial. 2. op. Tom. III. ed. Antverp. p. 243. At vore Forfædre, især i staaende Strid, have ogsaa brugt nogle store Skiolde, endog næsten af et Menneskes Høide, er ingen Tvil; thi ellers kunde de ei have fuldkommelig bedækket en Slagen med eet eneste Skiold, som vi dog ofte læse, ei heller om Natten brugt deres Skiolde i Stedet for Telter, naar de laae under aaben Himmel, som Kong Magnus den Gode hos *Sturlesen* (T. II. p. 33.); Endnu mindre kunde de føre et Liig, paa eet Skiold, endog en lang Vei, saaledes som Gunner paa Hlidarende førde hans slagne Broder paa et Skiold hiem fra Valpladsen, for ved sig paa Hesten, *Nials-Saga* 57. Cap. Vore Forfædres Skiold- eller Vaaben-Borge baade til Søes og Lands, saaledes som de betegnes, foruden andre, hos *Sturlesen* T. I. p. 365. 768. T. II. p. 167. 171. 376. tilsige og det samme; thi

um skilldi. Ven þu hina vinstri haund þina vel *o*) at giæra beitzlis ok mundrida, enn hina hægri haund ven þu at *p*) giæra ok hæfa vel glæviu álagi, mer *q*) fulltingiandi *r*) brioſtafli. Ven þu heſt

Væn din venſtre Haand o) til at paſſe vel paa Bidſelet og Haandfanget paa Skioldet, men den høire Haand ſkal du øve i at p) paſſe paa, og træffe vel med et Spydkaſt, med q) eftertrykkende r) Bryſt-Styrke. Øv din

nendis aſſvefacias, dextram autem telo geſtando, aut in certam regionem emittendo aut vibrando, ſuprema corporis parte ſuppetias ferente. Equum tuum doce, vel in concitatiſſimo

o) *C.C. Un.* vid beisl ok mundrida.

p) *iidem & al.* hallda fast þitt gladel í lagi, *vel* at hafa vel gladiel á lagi (gamm á lagi), *vel* vel at hefia glafe.

q) *iidem & 3 cb.* fylgiauda.

r) *iidem* brioſti.

o) vel til Bidſel og Haandfang.

p) holde dit Glavind faſt i ſin Stilling. || at have dit Glavind vel ſtillet til Stød. || at have vel agt paa Stød. || at hæve (føre) et Glavind vel.

q) med følgende. r) Bryſt.

thi ſaadan en enkelt Rad af Skiolde, ſom de gierne beſtode af, havde været uſkikket til at bedække dem, der ſtode inden for (ſom den dog giorde), hvis Skioldene ei havde været ſtore. *Sagobrotet* om Bravalla-Slaget (p. 22.) nævner ſaaledes lange Skiolde, ſom de meeſt gangbare og ſædvanligſte paa den Tid. Ja ſaadant et Skiold, indhulet og aflangt, og derved bequemt til at bedække et Menneſkes heele Legeme, er endog fundet her i Norden i de ſeenere Tider, og beſkrives udførlig i Worms Breve (p. 1103-4), findes og aftegnet paa andre Steder. At de Skiolde, der brugtes til Heſt, have ogſaa været temmelig ſtore, udviſer *Grettis-Saga* Isl. Opl. 42. Cap. p. 118., thi ellers kunde Gretter, ſom ſtod paa Marken, ikke vel naaet med Foden, til at ſtøde Snækoll, der ſad til Heſt, Skioldet op i Munden. *Holberg* haver altſaa, efter *Dolmers* Anviisning, antaget med Rette denne Skioldenes Størrelſe, i hans Danm. Staat 2. Opl. Pag. 395 og 415, og laſtes derfor uden Grund af *Teſtrup*, i dennes D. Krigsarm. Pag. 64. Lukt Skiold betegner her uden Tvil ſaadant et, ſom baade var beſlaget omkring Randen og midt paa, ſaa og bøiet eller krummet omkring Armen og Kroppen, til des bædre Bedækkelſe, omtrent ſom det der nævnes af *P. Ramus* de militia Julii Cæſaris i Grævii Thes. T. X. p. 1545, og er aftegnet hos *Lipſius* de mil. Rom. Lib. III. Dial. 2. p. 71. Om diſſe Skiolde ellers have været fiirkantede eller rundagtige, er ikke ſaa viſt: dog ſkulde jeg helſt troe, at de til begge Ender, iſær neden til, have været noget meer ſpidſe end fuldkommelig runde eller fiirkantede, omtrent ſom de, hvilke Romerne kaldede ovata eller cuneata, og ſom *Patricius* nævner (de milit. Rom. P. V. Sect. 3. Græv. Thes. T. X. p. 873); thi deſto letter kunde de, i fornødne Tilfalde, ſkyde ſlige Skiolde ned for ſig, og ſætte dem faſte i Jorden, ſom Nials-Saga et Steds fortæller om Gunner af Hlidarenda. Vore gamle Skribenter nævne og ofte *Skialldar-Spord* eller Skiold-Stiert i den Meening.

hest þinn gódann um at kasta á hlauparida *s*) skrefi, ok haf hann hvarttveggia vel at holldum, ok *t*) hreinann ok fagadann, ok ef þu att hestinn, þá sko þu hann vel ok fastliga, met sterkum ok faugrum allum hestbunadi.

Enn ef þu ert staddur i kaupstad, eda einumhverium þeim stad, er eigi má *u*) hestum rída eda nyta til skemtanar, þá *x*) skallt þu þessa skemtan elska, at gánga til herbergis þíns, ok bua þik þungum vapnum *y*); leita þer ok þess felaga, er met þer vili leik fremia, ok þu veitzt at vel er til þess fær edur lærdur, at beriazt *z*) undir skilldi eda buklara, hvert

din Hest til at være let at kaste om, endog i fuldt s) Løb; hold den vel baade paa Huld, og t) reen og striglet, og om du eier Hesten, da beslaae den vel og troefast, (og forsyn den) med alt Heste-Tøi, baade stærkt og smukt.

Men om du befinder dig i en Kiøbstæd, eller paa noget saadant Sted, hvor Heste ei kunne rides eller u) bruges til Forlystelse, da x) skal du elske denne Forlystelse, at gaae til dit Herbarg, og iføre dig en tung Rustning y); søg dig og en Staldbroder, som vil øve sig med dig, og som du veed, at er velskikket eller udlært paa, at fægte under et stort Skiold eller †) Haand-Skiold,

tissimo cursu gyros imitari, qui sit bene pastus, sordium expers, probe calceatus, phalerisque splendidis & firmis instructus.

Si in emporio fueris aut alio loco, ubi equis vehi aut oblectationis causa uti non licet, hoc oblectamenti tibi elige. In domum tuam abi & gravi armatura te indue, deinde socium quære, qui tecum ludere velit, & quem sub scuto aut parma digladiandi peri-

s) CC. *Un.* skrifi. *t*) *iidem* grimmann.
u) *iidem* hesta nyta. || neyta. || hestum vidkoma.
x) *iidem* gack — ok bu þik.
y) *iidem add.* med gledi.
z) CC. *Un.* undan.

s) Skridt, Spring.
t) grum, modig.
u) benyttes. || hvor man ei kan betiene sig af (anbringe) Heste.
x) gaae — og udruft dig.
y) med Fornøielse.

†) Den Islandske Historie, ligesom den nævner *Buklara* langt oftere end vore andre Historier, viser tillige uimodsigelig, at de have været smaa Haand-Skiolde (see *Sagobrot* om Bravalla-Slaget pag. 22.), sædvanligst runde som Romernes clypeus, aftegnet hos *Lipsius* de mil. Rom. L. III.

hvert sem hann er helldur *a*) utlendur eda innlendur. Gack *b*) þu ok jafnan til þessa leiks met þung vapn, annatveggia met

Skiold, enten han er a) fremmed eller indfød. Gaae b) og altid til denne (Leeg) Øvelse med en tung Rustning, enten med et †) Harnisk,

peritum nosti, sive inquilinus sive extraneus, sit. Gravi semper armatura, nimirum thorace ferreo vel lorica, indutus lusoriam hanc arenam ingredere, manu gestans vel clypeum bene muni-

a) *iidem* utlændzkr eda herlænnzkr, innlendikr, heimlendikr.
b) *iidem* tak þu — þung.

a) udenlandsk eller indenlandsk.
b) Tag — tunge.

L. III. Dial. 2. op. T. III. p. 71. I Særdeleshed kan ellers Buklarens Skikkelse meget vel lignes med Romernes *Parma* (sammestedes p. 68.), og maaskee endnu allernærmerst med cetra eller citra, allerhelst da denne findes at have været meget i Brug hos de gamle Portugiser, Spanier og Britanner (see *Lipsii* Analecta ad mil. R. L. III. Dial. I. pag. 241-42); fra hvilke sidste den allerletteſt kunde forplantes til vor Norden. Jeg vil ei meget nægte, at jo dette Slags Haand-Skiolde undertiden kunne have lignet noget en Halvmaane, og havt eet eller flere Indsnit enten for oven, som Thraciernes *Pelta* (aftegnede hos Lipsius p. 242.), eller ved Siderne, som Romernes ancilia hos Gutberleth (de Saliis cap. 13. i Poleni Suppl. til Græv. og Gron. Thes. T. V. p. 713); ja vel og undertiden været noget aflange, lige for oven, og rundagtige neden til, omtrent som den Tegning, der sees i *Lipsii* Saturnal. (Lib. 2. cap. 11. op. T. III. p. 523.), og i *Reenhielms* Anmærkn. til Thorsteins-Saga (p. 88). Men vissere er, at de ei have været fuldkommelig flade, men noget indhulede og bugede midt paa, altsaa saavidt af det Slags som *Patricius* (de mil. Rom. P. VII. Sect. 4. Græv. Thes. T. X. p. 895.) kalder Scuta umbilicata. Ordet Buklari er øiensynlig beslægtet med det Latinske *Buccula*, som egentlig betegner et Skiold, men findes og ellers taget især for umbo eller den udstaaende Runding midt paa et Skiold (see *Scheid* de Buccellariis §. 8. og 13). Om vi have faaet det fra Græker eller Romere, eller de fra os, i Anledning af Væringernes Krigstieneste hos de Grædske Keisere, som Scheid især forfægter (§. 17. og 18.), holder jeg for uvist. Men om det skulde udledes af vort gamle Sprog, vilde jeg ligesaa gierne følge Wachters Meening, (under Ordet Buckel), der drager det af Skioldets udhulede eller bugede Krumning, som *Scheids* (loc. cit. pag. 28.), der drager det af *bukr* Bug, og *leri* eller *bleri* et Skiærm.

†) *Brynia* i Speculo betyder (som det følgende viser) det i de Tider sædvanlige Harnisk af Jern. Dens i Norden brugeligste Arter i de seenere Tider vare to; den eene *Hringabrynia* (urettelig Rinbrynia hos Holb. D. Staat. 2. Opl. Pag. 415.), bestaaende af smaa Jern-Ringe, meget tæt og kunstig indflettede i hverandre; den anden *Spangabrynia*, bestaaende af Jern-Plader, deels lagte over hverandre i Kanten, og nættede sammen med Jern-Nagler, deels sammen-

met bryhio edur *c*) þungann pannzara, ok haf i hendi þer *d*) annathvert þungann skiaulld edur buklara, ok þungt sverd. I *e*) þeim leik skalltu vid leita at *f*) nema hæfilig haugg, ok naudsynlig ok *g*) halld-

nisk, eller et c) tungt †) Pantzer, og hav i din Haand, enten et tungt Skiold, eller et Haand-Skiold, og et tungt Sværd. I denne e) Leeg skal du søge at f) lære beleilige Hug, samt nødvendige, beqvemme og for-

munitum vel ensem majorem. In hoc ludo discas velim ictus congruos, necessarios, & utiles inferre, ictusque declinare, nec non clypeo tuo contra omnes ictus temet probe munire, si cum

c) CC. *Un.* þyckvann.
d) *iidem* annáttveggia.
e) *iidem* þeima.
f) 2 *chartæ:* fremia.
g) CC. *Un.* halldkömleg, hallkvæmilig, hagkvæmlig.

c) tykt. Aldeles som Romerne og andre stridbare Folk, der brugte den sværeste Rustning til de foregaaende Øvelser, for des bedre at vænne Krigsfolkene til at bære den rette i Feldten. Man seer, at Forfatteren haver havt Begreb om Fægte-Kunsten; ja Saxo nævner den endog allerede i Grams Historie Steph. Opl. p. 6., dog kom den ikke ret i Gang i Norden for det 11. Seculum. e) den. f) giøre.

sammenføiede med Ringe eller Hager. Den første ligner meest Romernes lorica hamata, den sidste lorica sqvamea, begge nævnte af *Patricius* (de mil. R. P. V. Sect. X. Thes. Græv. T. X. p. 883.), men beskrevne af *Lipsius* (de mil. Rom. Lib. III. Dial. 6. pag. 84-86). Een eller maaskee begge forstaaer *Saxo*, naar han nævner (p. 34.) hamus nexilis loricæ, samt (p. 36.) nexile ferrum, og hamatum metallum. *Reenhielm* (i hans Anm. til Thorsteins-Saga p. 88.) lægger endnu Platbrynia eller Musa dertil, men den bliver vist nok ikkun en Art af Spangebrynie, hvilket ogsaa *Loccenius* erkiender (Ant. L. III. c. 2. p. 180-81), uden maaskee Musa skal være af det korteste Slags. Brynier bleve ei aleene brugte under Klæderne, som *Testrup* meener (Krigsarm. Pag. 61.), men ogsaa yderst. De findes og ulige lange, de fleeste lidet, indtil midt, ned paa Laaret, andre til Knæerne, ja endnu længere, som K. Haralds Haardraades hos *Sturleson* T. II. pag. 170., og loricæ talo immissæ, som Hialte hos *Saxo* (pag. 33.) fortæller, at Kong Rolv Krake pleiede at skienke hans Hofsinder; om dette kun ei er en af Saxonis Poetiske Friheder, hvori han er gaaet for vidt. Vor Forfatter forstaaer de korteste.

†) Ved Pantzere forstaaes i Speculo de linnede, som det følgende viser. De adskillige Arter af disse, som Fremmede have kiendt, findes beskrevne hos *Lipsius* (de milit. Rom. Lib. III. Dial. 6. p. 86-87.), og een af dem aftegnet (i Analectis p. 248.); men endnu bedre beskrives de i Sig. Jac. *Apini* Afhandling derom (i Miscell. Lipsiens. T. VI. p. 275. og T. VII. p. 316).

Specu-

kvæmlig ok góđ *h*) vidurſlaug. Kenn *i*) þer ok at hylia þik vel met ſkillđi þínum, *k*) ok þat at þu mættir þeſſa luti vel varazt ſiá, *l*) ef þu *m*) átt vit uvin þinn þvi at ſkipta. Ef þer þykir nockvot undir vera, at vera vellærdur *n*) á þeſſa iþrótt, þá

fordeelagtige (Modſlag) Parader. Øv i) dig og i at bedække dig vel med dit Skiold, k) ſaa og i det, at du ſkal vel kunne vare dig for disſe Ting, om l) du m) ſkal øve ſligt imod din Fiende. Om det ellers ſynes dig noget magtpaaliggende, at være n) udlært paa

ſi cum hoſte res ſit. Si hujus artis probe gnarus eſſe velis, bis, ſi fieri poteſt, quovis die hoc certamine te exerce, nullusqve dies, qvo in hanc arenam ad minimum non deſcen-

h) CC. *Un.* vidſlaug, vidlaug.
i) *iidem* kunn þer (þat).
k) *iidem* at þu mættir.
l) *iidem* þá er þu att. *m*) *iidem* ætter.
n) *iidem* í (af) þeſſari.

i) lær dig og til (det).
k) at du ſkal kunne.
l) naar.
m) ſkulde.
n) velforfaren i.

Speculum Regale meener iſær det Slags, ſom vare giorte af blødt Lærred, og det vel ſværtet, meſtendeels til Anſeelſe, men og til Stivning og Styrke, ligeſom man finder hos Fremmede, nu ſuur Viin eller Ædike blandet med Salt, hvori Linnedet blev udblødt, nu ogſaa Vox brugt i ſamme Henſigt. Speculi Beſkrivelſer medføre, at Lærredet enten maae være blevet lagt mangedobbelt, eller og have været beſtukket og udſtoppet, omtrent ſom vore Tiders Tapper eller Matraſſer; her nævnes jo et tungt Pantſer, ſom ei kunde være af enkelt Lærred; Nogle, endog gode Exemplarer, have ogſaa udtrykkelig ſmattat eller ſmattkat, det er ſmaahakket, ſkavet eller travlet Lærred, i Steden for ſværtet, og ſom man da foreſtille ſig det omtrent paa ſaadan en Maade, ſom *Chronicon Colmarienſe* hos *Urſtiſium* (P. II. p. 57.) beſkriver med disſe Ord: Armati reputabantur qvi galeas ferreas in capitibus habebant, & qvi Wambaſia, i. e. tunicam ſpiſſam ex lino & ſtuppa vel veteribus pannis conſutam, & deſuper camiſiam ferream, id eſt, veſtem ex circulis ferreis contextam, per qvæ nulla ſagitta arcus poterat vulnerare. Det andet Slags Pantſere, ſom man haver kiendt i Norden, have været vævede af mangedobbelt ſammenſnundne Traade, og det af adſkillige Materier, dog allermeeſt af Uld; derhen regner jeg Einars Kiortel, i *Landnama-Saga* (p. 38.), ſamt den Kiortel, ſom Katla gav ſin Søn Odd, i *Eyrbyggia-Saga*, ſom ikke kunde giennemhugges; maaſkee og den Kappe ſom Vefreya gav Sturlaug Starſſami (Sturlaugs-Saga p. 21.), men viſt nok den Skiorte, ſom Aslaug gav K. Regner Lodbrog, og ſom beſkrives at have været vævet af Haar (Ragnars-Saga hos Biörner 15. cap. p. 41). Den Sandhed meener jeg og ligger ſkiult i de Beretninger, ſom nogle af vore gamle Hiſtorier, fornemmelig de fabelagtige, give os om Vaaben-Skiorter, og deriblant Hegnes, i *Sörla-Saga* hos Biörner (p. 52.), Bekhilds, i *Egils-* og

þer, annat þat som langskept *e*) se, sva at vel taki *f*) millum skipa, enn annat þat sem skamskept se, ok þu megir *g*) vel neyta, er þu leitar til uppgaungu. Misjaufn skotvapn skal á skipum hafa, hverttveggia þunga pálstafi, ok *h*) lettfleig gaflok. Leita þu met þungum pálstafi i skiaulld annars, enn sidan ef skiaulld-

staaes til Skibs, da vælg dig to Spyd, som du ei skal kaste fra dig, det eene som e) skal være saa langskaftet, at det kan vel naae imellem Skibene f), men det andet som skal være kortskaftet, og som du vel skal kunne g) betiene dig af, naar du søger at gaae Fienden om Borde. Til Skibs skal haves adskillige Skyde-Redskaber, baade tunge Spade-Stave †), og

instructa sit, altera breviori manubrio, quæ tibi in hostilem navem ascensuro inserviat. Diversis jaculis in naumachia utendum, tum hastilibus gravioribus & ferro præmunitis, tum levioribus telis & verutis. Cum alium aggrederis, hastili, quod ferro præmunitum

e) *alii:* er, ok.
f) CC. *Un.* skipa medal.
g) *al.* nyta. CC. *Un.* leita med uppgongo.
h) CC. *Un.* letti flöygi. 3 *ch.* fetifleigi ok.

e) er langskaftet, og.
f) Saadanne brugte og Grækere og Romere, see *Scheffer* de mil. nav. L. II. cap. 7. Poleni Suppl. Tom. V. p. 909.
g) annere med.

†) Palstafr nævnes meget ofte i vore Historier, men beskrives aldrig, saavidt jeg erindrer. Ordet betegner tydelig nok et Spyd, omtrent som det Slags Spade, der bruges i Island, kaldet páll, med kort og tykt Skaft, som vore Danske Spader, og foran med et firkantet Jern, smallere og mindre end i Danmark, men derimod meget tykkere. Iblandt fremmede Nationers Spyd kan den maaskee lignes med Romernes contus hos *Lipsium* (de mil. R. L. III. Dial. 7. p. 94.), eller endnu bedre med det Slags pila, med et bredt firkantet Jern foran, som de ældre Romere brugte; thi de senere afskaffede dem, (see *Lipsii* Analecta p. 247. og *Salmas.* de milit. Rom. cap. 6. Thes. Græv. Tom. X. p. 1327). Vel have vore Palstafer ei været nær saa lange, som disse beskrives, (thi Speculum adskiller dem udtrykkelig fra langskaftede Spyd); dog vise vore Historier, at de have giort just den samme Tieneste som Romernes pila: nemlig, at giennembryde Skiolde og anden Rustning, (see *Lips.* de mil. Rom. Lib. III. D. 4. p. 78. 79. og *Patricium* om samme P. V. Sect. 7. Thes. Græv. T. X. p. 880); og længer fra, at skyde fra sig, før man egentlig stødte sammen, og gik løs paa hverandre med Kaarden i Haanden (see *Schelii* not. ad Polyb. cap. 14. Thes. Græv. T. X. p. 1274-75.), eller naar man i en Fægtning stod for langt fra, til at kunne naae Fienden med Sværd eller Haand-Spyd, see blandt andre *Sturleson* T. II. p. 380. Saaledes beretter og *Sverris-Saga*, at Hek-

met þarflausum lagum, eda met *h*) ſkialgum ſkotum, ſua ſem *i*) felmtandi madur. Gá þu þeſs, *k*) ok kunn þer at varazt annars vígkiæni. Giörzt *l*) i öllum orroſtom *m*) þrautgodur enn eigi áhleypinn, ok allra ſizt hælinn. Hygg þu jafnan at þvi, at adrir megi bera þer gott vitni, *n*) ok hæl þu ecki ſiálfur verkum þínum, at eigi berizt ſua til, *o*) at eptir lidnar ſtundir, verdi á þik *p*) hefnda leitat eptir *q*) fráfall þeirra manna, er allmikill þókti ſkadi at vera, *r*) ok ſe *s*) á þer hefnt, fyrir ſakar tilteygingar ſiálfs þíns orda.

Enn

Skud, ſom et i) forſkrækket Menneſke. Agt paa k) dette, og øv dig i at kunne vare dig for en andens Behændighed i at fægte. Vær l) i alle Feldtſlag ſtandhaftig i at holde ud, men ikke hidſig, og allermindſt pralende. Tænk altid paa det, at andre kunne give dig godt Vidnesbyrd, men roes ikke n) ſelv dine Gierninger, at det ei ſkal hænde, o) at der i ſin Tid ſkal blive p) ſøgt Hævn over dig, for de Mænds q) Død, ſom der ſyntes ſtort Tab i, r) og s) der da ſkal blive hævnet paa dig, efter dine egne Ords Tilſkyndelſe.

Om

rum mos eſt, incertis jaculationibus: obſerva potius & perſpectam tibi redde alterius pugnandi dexteritatem; ſisque in bello laborum ſemper patiens, non præceps, & minime jactabundus; cura potius, ut alii tibi bonum teſtimonium exhibeant, nec unqvam de rebus a te præclare geſtis gloriare, ne labentibus annis, eorum mortem, qvi magnopere deſiderantur, ulturi, de te pænas ſumant tua jactantia qvaſi provocati.

Si

h) *ita oprimi, al.* ſkialknum, ſkíaligum.
i) *ita opt. al.* felmtrandi, flimtandi.
k) CC. *Un.* at þu kunner vel at varazt annarra.
l) *iidem* gá þu þeſs — at þu ver *vel* ger þik — godann þrauter.
m) *iidem & al.* þrautergodr, godur þrauter.
n) *iidem* enn ecki hæl þu ſialfs þins verkum.
o) *iidem* eptir fá daga, at þer verdi kent um frafall.
p) *iidem* leitat til hefnda. *q*) *iidem* fall.
r) *iidem* epter ſiálfs þins ordum.
s) *iidem & al.* ſeo a þer hefndar ſakir (hafdar) til reſſingar (vegna) ſialfs þins orda.

i) ſpøgende.
k) det, at du ſkal vel kunne vare dig for andres.
l) agt paa det — at du kan blive. || giør dig — taalig.
n) dine egne.
o) efter faa Dage, at dig ſkal blive tilregnet de Mænds Fald.
p) giert Anſtalt til Hævn paa dig.
q) Fald.
r) efter dine egne Ord.
s) Sagerne da ſkal blive hævnede paa (og der da ſkal blive Sager reiſte, opvækket Feide imod) dig, (formedelſt) til Straf for dine egne Ord.

[illegible] er þu ert staddur i orrosto á [illegible] ok t) skallt á fæti beriazt, ok [illegible] þu staddur i belli u) svínfilkingar, [illegible] þat miklu, at vel verdi *) giætt i and-

Om du især befinder dig i en Drabning til Lands, og du skal slaaes til Fods, og staaer du i u) Spidsen af en kiledannet †) Slagtordning, da er det meget vigtigt,

Si in pugna, quæ a peditibus conseritur, fueris in fronte cunei constitutus, scias plurimi interesse, ne ad primum armorum concursum diruatur, aut, porta velut data, de-

---

t) CC. *Un.* skal.

u) *iidem* svinfylkdrar fylkingar. *al. & 2 chartæ:* briosti svínfylktrar orrustu.

*) *iidem* vopna giætt i andverdri orrosto, er saman kemur.

u) Brystet (Hiertet) af en kileformig Drabning.

†) Svinfylking haver været een iblant de gangbareste Slagtordninger i Norden, og nævnes derfor ofte i vore Historier. Det er klart, at den bør regnes til Romernes Cuneus, beskreven af *Vegetius* (L. III. cap. 19.), og efter ham og andre gamle af *Stewechius* (i Anm. til dette Sted), *Salmasius* (de mil. Rom. Cap. 3. Thes. Græv. T. X. p. 1309.), *Lipsius* (de mil. Rom. Lib. IV. Dial. 7. pag. 115.), og *Scheffer* (de mil. Nav. Lib. III. cap. 5. i Poleni Suppl. til Græv. og Gron. Thes. T. V. p. 968). *Saxo* og *Sagobrot* (p. 23.) tilskrive Odin dens Indførsel hos os / og betegne derved, at vi have faaet den fra de østligere Folk; de vise tillige, at den dog ei er altid bleven opstillet aldeles paa samme Maade; thi de ere noget ulige indbyrdes i at beskrive den, og Saxo især ulige med sig selv. Paa det første Sted (Lib. I. pag. 17.) taler han egentlig om, hvorledes een eeneste saadan Slagtordning skulde opstilles; jeg forstaaer det lige frem, at der skulde være 2 i det første Geled eller Rad, 4 i den anden, 8 i den tredie, ogsaa fremdeles; hvorimod Laurenbergs Forklaring (i *Stephanii* Anm. Pag. 55. 56.) forekommer mig alt for Grædsk. Paa det andet Sted (Lib. VII. p. 138-39.) taler Saxo om at opstille en stor Armee i mange slige sammensatte Slagtordninger, hvoraf det aleene hører til mit Øiemærke, at det første Geled i hver skulde bestaae af 2, det andet af 3, det tredie af 4, og saa fremdeles; man kan om man vil eftersee dertil Laurenbergs Tegning (i Anm. Pag. 164.), skiønt den ikke i alt ligner Saxonis Beskrivelse, hvorfor og denne fornemmelig bør haves for Øine, som den i det øvrige er særdeles mærkværdig. Ellers nævnes cuneus hos ham baade i Hialtes Opmuntring til Bødvar Biarke (pag. 34.), saaog p. 145., men beskrives ei videre. Imidlertid seer man 2 Forandringer af Svinfylking hos ham. Den tredie haver *Sagobrot* (pag. 25-26.), hvor det beskriver Bravalla-Slaget. Det første Geled i Spidsen eller Snuden, (kaldet hos os *Rane* eller Bøllur, hos Grækerne *εμβολος*, hos Latinerne *Capus Porcinum*, hvoraf og denne Slagtordning haver sit Navn), bestaaer der af 1, det

i x) andverdri vopna samkomu, at eigi hlidizt eda hroflizt bundin skialldborg; ok þarftu y) þat at varazt, at þu bindir alldrei þína hina z) fremri skialldar-raund undir skilldi annars. Þat skalltu ok víst varazt, at alldrei látir þu spiót þitt i a) fylkingu laust, nema þu hafir b) tvau, þviat betra er eitt spiót i fylkingu á c) landi, enn tvau sverd, til bardaga. Enn ef á d) skipum er barizt, þá vel þu þer tvau spiot, þau er þu skiotir eigi frá þer,

tigt, at *) det bliver vel agtet, i det første Angreb, at den sluttede Skioldborg hverken x) aabnes eller føres af Lave; I Særdeleshed behøver du y) at vare dig for det, at du aldrig binder den z) forreste Rand af dit Skiold under en andens Skiold. Det skal du og uomgiængelig vare dig for, at du i a) en Slagtordning aldrig kaster dit Spyd fra dig, uden du haver to, thi eet Spyd er bædre til Fægtning, end to Sværd, i en Slagtordning c) til Lands. Men om d) man slaaes

destruatur testudo; caveas etiam, ne anteriorem clypei oram alterius clypeo subnectas: caveas porro, ne hasta a te divellatur, nisi duas habeas, nam in acie pedestri melior est una hasta duobus gladiis. In bello navali duas tibi elige hastas, quas jaculando amittere non debes, quarum altera prælongo hastili, quod ex una navi in aliam pertingit, instructa

Cc C

x) CC. *Un.* & 2 *cb.* andværdri vapna samanqvamo, at eigi taki (at) lidazt (leidazt), eda rof ágerazt (á at komazt) bunndinni.

y) *iidem* þvi. z) *iidem* hægri.

a) *iidem* bardaga. b) *iidem* tvenn.

c) *iidem* & 2 *cb.* velli.

d) *iidem* a skipi er bardági.

*) man passer vel paa sine Vaaben i Begyndelsen af Slaget, naar Krigshærene støde sammen.

x) skal begynde at aabnes (svigte), eller nogen Brek (noget Hull) giøres (komme) derpaa.

y) og behøver du derfor. z) høire.

a) et Feldtslag. c) i Marken.

d) der er Slag til Skibs.

det andet af 2, det tredie af 3, og saa fremdeles. Saadan en forstaaer vel Spec. Regale, og den kan meget beqvemmelig forestilles ved den Tegning som findes i Suhms Danske *Ælianus* (19 Cap. p. 20. og 39 Cap. p. 43). Den Svinfylking som Sigmund Brestisøn, i *Olafs-Saga* (Isl. Opl. 1. P. pag. 121-22.), opstillede, for at bryde igiennem de Svenskes Slagtordning, kommer deri overeens med Saxo, at det første Geled bestod af 2, og det andet af 3; Det tredie derimod bestod af 5, men hvorledes Geledderne skulde siden være meldes ikke om, men siges kun, at de som havde Skiolde bleve satte paa begge Floiene. I Hensigt til disse kalder *Saxo* p. 146. denne Slagtordning *acies* [illegible], og Sagebrev: *at fylkia hambalt*, saavidt den føran maae have havt nogen Lighed af Grækernes Rhombus, aftegnet i Suhms Ælian. pag. 21.

skaltu eyda vopnum þínum met *l*) hegomligum brottvaurpum.

Margskyns vopn má þau *m*) vel nyta á skipi, er *n*) eigi kemzt vit á landi at hafa, nema þvi at eins, at *o*) þu sert i borg eda i kastala. A' skipi ero góđir langorfsliáir, ok *p*) langskeptar skeggauxar,

til Lands; saa skal man og slaaes til Skibs, med k) god Frimodighed, og med alle Hug bequemme, men ingenstæds skal du forspilde dine Vaaben med l) forfængelig Bortkastelse.

Mange Slags Vaaben m) kunne vel bruges til Skibs, som n) der ei er Leilighed at bruge til Lands, uden alene om o) du kan være i en Fæstning eller Kastell. Til Skibs ere gode †) Lær med langt Skaft, og ††) langskafte-

sic in navibus aptis ictibus & animo infracto pugnandum est, nec armorum tuorum temerariis jaculationibus jacturam facias.

Multiplici armorum genere in naumachia uti commode poteris, quæ non in terra adhibere potes, nisi in urbe aut castello fueris. In naumachia commendari solent falces præ-

l) CC. *Ux.* hegoma ok óvitzku || hegomlegho brottvarpi (brotthvarfi), *unus* hegomasamligum bryntaurum.

m) *al.* vapnum mattu neyta.

n) *iidem* madr kemr eigi vidr.

o) *iid.* hann se i *v.* at borg eda kastali se (kastala se at vinna).

p) *iidem* langskemtur.

k) godt Mod, Mands Mod, Mandhaftighed.

l) Forfængelighed og Uforsigtighed.

m) kan du vel benytte dig af.

n) man ei kan anbringe.

o) En kan være i (det kan være en F.) || en Fæstning skal angribes.

†) Langskaftede Lære kunde bruges deels til at trække Fiendens Skibe til sig, og holde dem fast, for desto letter at gaae dem om Borde; deels og fornemmelig til at kappe Fiendens Tov-Værk, at Seilene skulde falde, og Skibene blive uskikkede til deres Vendinger. Saaledes beskrives disse Læres Brug af de gamle Grækere og Romere, og efter dem af mange, fornemmelig af *Scheffer* (de mil. Nav. L. II. cap. 7. i Poleni Suppl. til Gr. og Gron. Th. T. V. p. 909).

††) Langskaftede Skiæg-Øxer. Baade vor gamle Historie og Love, især de Svenske og Norske, anførte af *Reenhielm* (Anm. til Thorstens-Saga Pag. 77, 79., see og *Loccenii* Ant. S. G. Lib. III. c. 2. ed. 1670. p. 175.), vise meer end overflødig, at Øxer altid ere blevne regnede iblandt det gamle Nordens fornemmeste Folk-Vaaben, baade til Søes og Lands. *Pontoppidan* (Atl. T. I. p. 54.) beviser det samme, ligesom og *Browton* hos Twysden (p. 1074, 75.) beretter, at Irlænderne lærde først af de Norske Øxernes Brug i Krigen. *Olafs-Saga* (Isl. Opl. 1 D. p. 135.) og *Snorl.* (T. I. p. 239 og 829.) bekræfte dette sidste, saavidt deres Benævning med-

auxar, slagbrandar ok staf-slaungur, q) skeptiflettur ok allzkyns r) annat vapn-

skaftede Skiæg-Øxer, Bielker A.) og Staf-Slynger og q) Skiæfteflætter B.), og alle Slags

prælongis hastilibus firmiter annexæ, secures, quarum os valde diductum est, & quæ manubriis

q) CC. *Un.* flettilkeptur.

r) annat *quidem*, *sed recentiorum*, *omissum.*

q) Flætte-Skiæfter.

medfører, at Øxer ei have været saa aldeles gangbare, endog i Engeland selv, i Olaf Tryggvesens, ja i Kong Knuds, Tid. Deres Brug i Krigen hos andre fremmede Folkeslag, sees hos *Lipsius* (Poliorcet. L. IV. D. 4. p. 343.), alene at han tillige handler om Hellebarderne. Øxerne vare ellers overhoved 3 Slags: Haand-Øxer, baade større og mindre, til daglig Huusgierning; Ved-Øxer, paa Sællandsk Hugøxer, eller Bol-Øxer, d. e: Brænde- eller Skov-Øxer, væg- eller tyk-slagne; og Breed-Øxer, som tyndere og bredere. Dette sidste var det almindelige Navn paa alle Strids-Øxer. Disse forstaaer og Hialte hos *Saxo* (p. 34.) ved vastes secures, af hvilke *Gulþoris-Saga* (14 Cap.) nævner een, næsten en Alen lang for Æggen. Disse Øxer vare igien af adskillige Arter: Saaledes viser *Sturlesen* (T. II. p. 16.) Forskiellen paa tynde og tykke, eller vægslagne Breed-Øxer, og i samme Meening nævner den gamle Gulatings-Lov Halftyndinger. Jeg tør ikke opholde mig med de andre Forskielligheder, og anmærker alene, at alle disse Strids-Øxer vare sædvanlige lang- eller høiskaftede. Saaledes blev Hord, i det sidste Slag, hugget med en høiskaftet Øxe (*Hardar-Saga* Isl. Opl. 35 Cap. Pag. 120). Saaledes sagde Snorre Gode til Thorleif Kymbe, da han eengang gav ham en Øxe (i *Eyrbyggia-Saga*), at denne var meest høiskaftet af alle dem han eiede, for at betegne dens Beqvemhed til at anfalde nogen med, som og var hans Hensigt. I samme Meening satte og Thorsten (i *Svarfdæla-Saga*) Boløxen paa et Breedøxe-Skaft, for at giøre den beqvem til samme Brug; ligesom og Thorstein Kalfson (i *Biarnar-Saga Hitdælakappa*) udrustede sig med en høiskaftet Boløxe; Øiemærket var, at kunne lange desto bedre til med dette Slags Vaaben. Skiæg-Øxe, som her nævnes, og som *Egils-Saga Skallagrimss.* (40 Cap.) anmærker at have været meget i Brug i hans Tid, er kun en Art af Strids-Øxe, og, efter Navnet, saadan en, hvis bageste Hiørne eller Flø var maaskee større end paa andre Breedøxer, men især større end det forreste, altsaa omtrent tvertimod de saa kaldte Snaghiørnede Øxer, som Sigmund Brestiesøns, i *Olafs-Saga* (Isl. Opl. 1. P. Pag. 129.), hvis forreste Hiørne var meere spidst, saa at det kunde bruges til Stød som et Spyd. Heraf kiendes tillige Skiæg-Øxernes Brug til Søes, nemlig ei alene at kappe Fiendens Tov-Værk, eller at hugge hans Folk ned, som *Dio* beretter at være skeet i Slaget ved Actium; men og fornemmelig, at kaste Øxe-Skiægget op over et høiere Sted, og siden hale sig op med Hænderne ved det lange Skaft. Det blev brugt i Norden ved Æntring paa større Skibe, end de man selv havde, i hvilken Hensigt *Orkneyinga-Saga* (79 Cap.) fortæller, at det Last-Skib eller Dromund, som de Norske og Orknøiske angrebe i Middelhavet, var saa meget høiere

end

vapn-griot; lásbogar ok handbogar ero þar gódir, ok allzkyns annur ſkotvapn; enn

Slags andre †) Vaaben-Steene; C.) Laas-Buer og Haand-Buer ere der gode, og alle andre

nubriis longioribus instructæ sunt, trudites, funda bacillo alligatæ, cateja & idgenus alia

end deres Lang-Skibe, at de ei kunde, fra Dækket paa disse, række op paa Rællingen af den med deres Bered-Øxer. Paa samme Maade tienede Øxerne dem til Lands, til at bestige Forskandsninger, hvorpaa Sigmund Brestisson giorde en Prøve paa Skufve (*Olafs Saga* Iil. Opl. 1. P. Pag. 129). *Sturlesen* (T. I. p. 621.) og *Eyrbyggia-Saga* nævne lige Exempler.

A.) Slagbrandar. At jeg aleene tager det for Bielker eller store Træ-Stykker, kommer deels af det følgende, som udtrykkelig nævner et andet Slags Slagbrande, deels deraf, at jeg finder, at vore Forfædre have undertiden, i deres Søe-Slage, enten ladt slige store Stykker Træ falde ned paa Fienden, eller og kastet dem ind iblant hans Folk. Det kan blandt andre sluttes af Thorsteins-Saga p. 120. Eet Exempel derpaa sees og i Halfdan Eystenss. *Saga* hos *Biörner* (10 Cap. p. 24). De kunne lignes med de Fremmedes *Sudes* hos *Lipsium* Poliorcet. L. IV. D. 4. pag. 340.

B.) At Skiæfteslætter eller Flætte-Skiæfter bør regnes blandt vore Forfædres brugelige Skyde-Gevæhr, især til Skibs, naar man stod bag ved eller noget langt borte, viser den heele Historie. Men deres Dannelse er aldeles uvis; *Reenhielm* i hans Anm. til Thorstens-Saga (pag. 82.) giætter, at det have været tve-kløftede Spyd. Navnet, som betyder et Redskab med flættet eller bebundet Skaft, fører heller til at antage dem for en Art af hastis amentatis, eller det Slags Spyd, som vare paa Skaftet forsynede med Baand, ved hvis Hielp de kunde kastes med desto stærre Kraft; det er ogsaa vist nok, at hastæ amentatæ af adskillige Slags, have været meget i Brug i Norden, ligesom og *Saxo* (p. 14.) nævner saadan en, og Grønlændere, Finner, og andre Vilde, bruge een eller fleere Arter deraf endnu i denne Dag. Derimod findes andre Ting som synes at svække denne Formodning, og deriblandt det som *Sverris-Saga* fortæller, at en Mand, i Slaget med Baglerne paa Strind-Søe, havde faaet et Slag af en Skiæfteslætte, saa at hans Næsebeen var knuset, hvilket ei kunde lettelig skee med et ordentligt Spyd-Skaft. Men det som giør det største Tvilsmaal, er, at Steene og Skiæfteslætter findes ofte samlede: Saaledes siger *Sturlesen* (T. II. p. 39.) om Slaget i Aros mellem K. Magnus den Gode og Svend Ulfson, at nogle sloge med Steene eller Skiæfteslætter: Speculum Regale samler og paa dette Sted Stav-Slynger, Skiæfteslætter, og alle Slags andre Vaabensteene, ligesom om den vilde regne Skiæfteslætten til en Art af Slynge, den nævner og Fletto-Griot eller Steene i det følgende; dog uvist, om i denne Henseende, saa at jeg ikke vover at sætte noget vist herom.

†) Vaabensteene forstaaes her ligefrem, som i det forrige; thi det var en almindelig Brug i vore Forfædres Slagtninger, især til Søes, at giøre det første Angreb med Steene, som oftest tilligemed al andet Slags Skyde-Gevæhr, men ogsaa aleene, da det andet Angreb skeede med

det

enn *s*) jardkol ok brennusteinn, er hauf-et-vapn *t*) þessara allra, er nu hefi ek nefnt. | andre Slags Skyde-Redskaber; dog er *s*) Steen-Kull†) og Svovel det fornemste af alle

alia, lapides adhære, arcus, & reliqua arma missilia; Carbo autem terrestris (bituminosus) cum*

*) lithanthrax.

s) CC. *Un. kol* vel *elld-kol.*
t) *iidem* allra þeirra.

s) Kull, Ildkull.

det øvrige Skyde-Gevær; endelig fulgede da den egentlige Slagtning, eller högg-orusta, med Sværd, Øxer og andre Hug-Vaaben. Paa denne sidste Maade beskriver *Sverris-Saga* Hæklunggenes Fægtning mod K. Sverre i Florevog. Om Slaget i Sogn, skiønt det ikke aldeles gik for sig i den anførte Orden, beretter den ligeledes, at Heklungene, eller K. Magni Erlingsøns Folk, kastede en stor Mangde baade store og smaa Kampe Steene ind paa Kong Sverres Hoved-Skib Mariesuden; ei at nævne fleere overalt gangbare Exempler, saavel til Søes, (*Sturlesen* T. II. p. 39.), som og til Lands, see *Olafs-Saga* Isl. Opl. 2. P. Pag. 205.

C.) Saavel de gamle Historieskrivere, som de nyere, *Loccenius* (Ant. L. III. c. 2. p. 178.), *Reenhielm* (Anm. til Th. S. Pag. 87.), *Testrup* (D. Krigs-Arm. Pag. 55.), mælde nok om Buer, men endda er man lige uvis om deres rette Dannelse. *Sverris-Saga* sætter paa eet Sted Bueskud mod Haandskud, og forstaaer ved det sidste alle Slags Skud, som skeede med den blotte Haand, uden nogen Maskine; og det giver os Vished om, at Haandbuer betyder saadanne, som bleve førte med den blotte Haand; men hvad ere Laasbuer? *Sverris-Saga* nævner dem temmelig ofte. Jeg haver en Tid holdt dem for eet med Staalbuer; men jeg har siden fundet, som *Ragnars-Saga* (hos Biörner 12 Cap. p. 33-34.) ogsaa bestyrker, at Staalbue var et almindeligt Navn paa alle de Buer, der vare giorte af Staal, for desto meere Styrkes Skyld for Skuddet, satte imod andre gemeene Buer, giorte af Træe, Horn (Hornbuer kaldte), eller af anden Materie. Einer Thambeskielves Bue, som var saa stærk, at Einer selv ansaae det som et Under, at nogen anden end han kunde spænde den op (see Append. til den Isl. *Olafs-S.* p. 18.), haver og uimodsigelig været en Staalbue, og dog kaldes den udtrykkelig Haandbue i *Olafs-Saga* (2. P. Pag. 291.). Siden altsaa Laasbuer adskilles her fra Haandbuer, men derimod siden efter, hvor der nævnes Laasbuer og andre Haandbuer, regnes til disse, saa skulde jeg slutte, at de have været en Art af Staalbuer, forsynet, som Navnet viser, med en Laas, det er, Maskine eller Fieder af Staal, hvorved Skuddet blev drevet; og kunne de da maaskee regnes til det Slags, der bleve spændte med Foden, som *Suidas* hos *Lipsium* (Poliorc. Lib. IV. Dial. 6. p. 347.) fortæller om Arabernes, og *Knyghton* hos *Twysden* (p. 2354.) om Wilhelm Conqvestors Bue, som han spændte med Foden naar han var til Hest. Især kan dette sidste meget let tænkes om de svage Laasbuer, som Speculum Reg. udtrykkelig foreskriver, som tienlige for en Rytter.

†) *Vegetius* (L. IV. c. 8.) regner baade Svovel og Kull iblandt de Gamles Ild-Vaaben. Man finder dem og overalt brugte før og efter hans Tid, baade til Søes og Lands. Svovelet nævner *Salu-*

nefnt. Blysteiptir herſporar ok gódir atgeirar ero ok gód vapn á ſkipi. Hun-

alle t) diſſe Vaaben, ſom jeg nu haver nævnet. †) Blyeſtøbte Fodangler, og gode ††) Helle-bar-

cum ſulphure primas tenet; nec contemnendi ſunt murices plumbo graves, & bipennes

t) de. *Saluſtius*, om den Jugurthinſke Krig; *Dio* nævner blandt andet Krukker, fyldte med brændende Kull og Beeg, brugte i Slaget ved Actium, og *Sn. Sturleſen* (T. II. p. 339.) Gryder med kaagende Beeg og Olie, udkaſtet over Erling Skakke og Greve Rognvald af Orkenøer, af det ſtore Skib ſom de angrebe i Middelhavet. *Sörla Sterka-Saga* hos Biörner nævner ligeledes ſydende Beeg og Svovel, brugt her i Norden, ſaavel til Søes (11 Cap. p. 25. og 16 Cap. p. 35.), ſom og til Lands (21 Cap. p. 47). Saadanne Materier bleve nu kaagte ganſke heede, og øſte ned paa Folk, der beſtormede Fæſtninger eller ſtørre Skibe. Nu bleve de antændte, og ſaaledes kaſtede ind paa Fiendens Skibe, for at ſette Ild paa dem, ligeſom *Hrolfs- og Gautreks-Saga* (24 Cap. p. 137.) nævner i den Henſeende brændende Beeg, ſom Beſætningen paa Ulleraker udgydede over K. Hrolf og hans Krigsfolk, da de løbe Storm. Det ſidſte er viſt nok Speculi Meening.

†) Herſporer eller Fodangler nævne adſkillige af vore gamle Skrifter, og deriblandt *Samſonar Fagra Saga* hos Biörner (9 Cap. p. 14. 15.), *Hrolfs-Saga Kraka* hos ſamme (10 Cap. p. 45.), *Sturleſen* (Tom. II. p. 293.) i K. Magnus Blindes, og *Saxo* i Frode den Fierdes Hiſtorie (p. 104), hvor han beretter hvorledes Ryſſerne kaſtede ſamme for de Danſke. *Stephanius* i Anmærkningerne (Pag. 144. 45.) tilføier mange Exempler paa deres Brug hos Fremmede. Saxo beſkriver dem at have været en liden Maſkine af Jern, ſom deelede ſig i fire lige lange Pigge, hvoraf de tre altid bleve ſtaaende paa Jorden, og den fierde i Veiret, hvorledes de end kom til at falde, hvori jeg viſt troer at han haver havt den Beſkrivelſe for Øine, ſom *Vegetius* (L. III. c. 24.) giver derover, ſkiønt han bruger andre meer opſkruede Ord; thi Forſkiælen er kun, at Vegetius kalder dem en Maſkine, giennemſtukken med fire ſpidſe Pæle. Speculum Regale forſtaaer uden Tvil Fodangler af Jern, men kommer dog meer overeens med fremmede Skribenter, i det den foreſkriver, at de ſkulde være blyeſtøbte, d. e. indſattede eller indſtøbte i Blye, og det for at give dem deſto ſtørre Stadighed; thi man finder hos *Lipſium* (ſom ogſaa haver ſamlet adſkillige mærkværdige Vidnesbyrd om Fodanglerne Poliorc. L. V. D. 3. p. 350-51.), at fremmede have giort ligeſaa med Redſkaber af dette Slags. Fodangler findes ellers faſt aleene brugte til Lands; dog er det ikke vanſkeligt at foreſtille ſig deraf deres Brug til Skibs, nemlig at kaſte dem ind paa Fiendens Skibe, for at giøre hans Trin uſikkre i Angreb eller Forſvar.

††) Hellebarder have tient til Søes, baade til at hugge ind paa Fienden ſelv, og til at kappe hans Tov-Værk, (ſee *Scheffer* de mil. Nav. L. II. c. 7. Poleni Suppl. Tom. V. p. 909-10). De nævnes i vore Hiſtorier baade til Søes og Lands. *Reenhielm* (Anm. til Thorſteens-Saga Pag.

Hunkastali u) er ok gódur at x) neyta, met allum þessum vapnum, ok margum adrum,

barder ere og gode Vaaben til Skibs. Et †) Storm-Taarn u) er og godt at x) bruge med

nus acuti. Turres etiam bonæ sunt, ex quibus, enumeratis armis adhibitis, pugnare licet.

Dd D veckes

u) CC. *Un.* hundreginn kastali, *unus & 2 ch.* hunkastar. x) *iidem* nyta.

u) paa Tridser, opdraget til Masten. x) benytte sig af.

Pag. 82.) kalder dem ubeqvemt hastas bifurcatas, skiller dem og ei noksom fra Geir, som er deels et almindeligt Navn paa alle Spyd, deels et Poetiskt, baade paa Sværd og Spyd. Vissere er, med *Loccenius* (Ant. L. III. c. 2. p. 176-77.) og *Testrup* (D. Kr. A. Pag. 55.), at agte dem for en Art af Strids-Øxer, med et Spyd foran, eller, som Navnet Atgeir (ellers arngeir) tilsiger, med hosføiet Spyd, omtrent som vore Tiders Kaarsgevæhr, paa Størrelsen nær. Fremmede have havt Hellebarder, skarpe til begge Sider; Det have vore vist nok ikke altid været, i det mindste er det ikke klart af *Nials-Saga*, da den dog saa nøie beskriver saa mange af Gunners Fægtninger med hans Hellebard; Men det sees der tydelig, at han baade kunde hugge og stikke med den, hvilket sidste undertiden kaldes der at skyde, dog ikke ud af Haanden, men aleene nær ved. Skaftet paa saadan Atgeir haver sædvanligst været langt og lige.

†) Hunkastale betyder efter Ordet et Taarn, enten hidset op i Masten selv, eller og deels sammenhæftet indvendig, deels fæstet bag til, til Masten og det øvrige Takkel, (egentligst til det Sted hvor Stor-Seil-Raaen pleiede at hænge), med Tov-Værk og Tridser, for at holde det fast. Vor Forfatter forstaaer uden Tvil det sidste. Det haver bestaaet af et Tavle-Værk, opreist af Stolper og Brædder, og tient, deels til at bedække sig imod Fiendens Skud, deels og til at staae der inden i, og skyde ned paa Fienden med desto større Eftertryk. Vore Forfædres ældre Historier mælde aleene om, at Bagdeelen eller Lyptingen (Løftingen) paa deres Krigs-Skibe var til denne Ende bygget meget høiere end det øvrige Skib, saa og, at man undertiden forskandsede Skibene rundtomkring med en Skioldborg, saaledes som *Landnama-Saga* (p. 79.) fortæller om Skialdabiørn, og *Laxdala-S.* om Olaf Paa: Olafr bad menn sína fylkia á skipinu allt milli stafna, stodo þeir sva þykt, at allt var skarat met skiölldom, enn spiótsodde ut hiá hverium skialldarspordi; d. e. Olaf bad hans Folk sette dem i Slagtordning paa Skibet, fra Stavn til anden, og stode de saa tykt, at heele Rælingen var besat med Skiolde, og een Spydspidse udstaaende ved hver Skioldstiert. Undertiden besatte man med saadan en Skioldborg, ikke just Skibet selv, men aleene det Sted paa Dækket, hvor Anføreren stod, ligesom Grev Erik Haagensens Folk hos *Sturleson* (Tom. I. p. 365.) giorde i Slaget ved Svolder, og K. Haagen Hærdebreds hos samme (T. II. p. 376). I Henseende til disse Skioldborge kan det ogsaa meget vel være, at Speculum Regale udtrykkelig foreskriver brede Skiolde til Skibs. Ellers viser *Sverris-Saga*, at der vare i den Tid endnu en anden Forskiel paa dette Slags Skioldborg, i det at man til Orlogs sædvanlig ikkun førde den midt paa, hvor Skibet var lavest; fredelige Skibe derimod, som brugte den kun til Pragt, førde

menn sik vel at læra ádur til slíkra luta, fyrr enn þeir þurfi til at taka, *b*) þviat eigi vita þeir stund edur tíma, nær þeir þurfu hvers vapns at neyta. Enn hægt er *c*) vapn hvílazt láta, ef þeirra þarf eigi. Enn *d*) gá þu þess, at þu *e*) safna sem flestum vapnum, medan þu þarft þeirra

Men derfor behøve Folk forud at øve sig vel i slige Ting, førend de skulle behøve at gribe dertil, b) at de ikke vide Tid eller Time, naar de behøve at bruge hvert Slags Vaaben. Men det er let at lade sine Vaaben hvile, c) om de ei behøves. Men d) agt du paa det, at e) samle som allerfleeste Vaaben,

sint, necesse est ut his armis adhibendis prius te adsvefacias, naumachiæque exercendæ gnarus sis, quam navale bellum ineas: nescis enim in antecessum, quo tempore aut qua hora quo armorum genere sit utendum. Verum tibi curæ sit, ut quam plurima arma tibi colli-

b) CC. *Un.* at þeir viti (*v.* þá vita þeir) á hverri stund — hvers vopns á at neyta.

c) *iid.* at lata vapn hvilazt, þa eigi þarf at neyta.

d) *iidem* þegar vapn hvilaz, þá lat þeirra giæta.

e) *iidem* safnir.

b) at de skulle vide (at de da vide), paa hvilken Tid hvert Slags Vaaben skulle bruges.

c) naar det ei behøves at betiene sig af dem.

d) naar Vaaben ligge hen, da lad dem giemme.

e) du samler.

Fiendens Skibe igiennem, eller dog at forstøde og beskadige dem, og altsaa den samme, som Græker og Romere havde med deres Rostra, som man kan see af Polybii Fragment om Slaget ved Chius, mellem Philippum og Attulum, indrykt hos *Baysius* (de re Nav. i Grøn. Thes. T. XI. p. 587-88), og endnu meer tydelig hos *Scheffer* (de mil. Nav. Lib. II. cap. 5. i Poleni Suppl. T. V. p. 871). Jeg finder og i *Olafs-Saga* (Isl. Opl. 1. D. Pag. 148.) at Svend, efter Palnatokes Raad, lod binde Ankere for paa sine Skibe, for at giøre sig Vei igiennem sin Faders K. Harald Gormsens Flode og forstøde hans Skibe. Samme Hensigt havde ufeilbarlig Forfatterens Noergalt eller Noerbasse. Men det er dog ei aldeeles klart, hvad den just skal tages for. Navnet ligner meget Grækernes og Romernes Delphis; men Omgangen dermed haver vist nok været som med de løse rostra, som *Baysius* (l. c. p. 592.), og efter ham *Scheffer* (l. c. p. 874. it. 877-78.) anmærker, at de Gamle, naar de havde det fornødent, satte paa de Skibe, som ellers ikke vare forsynede med Snabler, for at giøre dem bequemme til Krig. Den kan og i sin Hensigt ret vel lignes med de ἐπωτίδες, som Grækerne brugte, bestaaende af en Forhudning af tykke Planker med fremstaaende Bielker paa begge Sider af Forstavnen, beskrevne af *Scheffer* (l. c. p. 874-76). Men helst troer jeg, at det haver været et Stykke Træe, dannet kandskee omtrent som en Delphis, eller som et Svine-Hoved, i det mindste spidst og beslaget foran, og sat fast i Forstavnen, og saa ved Hielp af Skibets Aarer stødt ind paa Fiendens Skibe; det tilsiger Navnets Bemærkelse. I det mindste kan jeg ikke lettelig troe, at det haver været et eget Fartøi for sig selv.

urgaulltur er ok godur a) i skipa-orrosto met járnadum mula. Enn þvi þursu menn

med staalhaarde Pigge. En †) Roergalt med jernslagen Snude, er og god i et a) Søe-Slag. Men

remis agitatus, ferroque præmunitus. Hinc cum tot arma in prælio navali adhiberi pos- sint,

a) CC. *Un.* á skipi (skipum) i orosto. | a) Slag til Skibs.

den ei skulde kunne gribe fat paa den. Den forreste Ende, som vist haver været beslagen med Jern, var aleene firkløftet. Man kan noget nær forestille sig, hvorledes den haver seet ud, ved Hielp af *Lipsii* Tegning paa Heronis Aries Testudineus (Poliorc. L. III. D. 1. p. 313). Den haver ellers giort omtrent den samme Tieneste, som Grækernes og Romernes Delphin, saaledes som den beskrives hos *Scheffer* (de mil. Nav. L. II. c. 5. i Pol. Suppl. T. V. p. 882.) nemlig, et Redskab af Jern eller Blye, dannet som et Marsvin, ophængt fra Raaen, og nedkastet derfra paa Fiendens Skibe, for at bore dem i Grund. Vore gamle Sager nævne den fast ikke; dog have de adskilligt som kan regnes derhen, og da først de Bielker som tilforn ere beskrevne i Anledning af Storm-Taarnene; dernæst og den Indretning, som *Sverris-Saga* beskriver at K. Magnus Erlingsen og hans Fader havde paa deres Skibe, da de vilde angribe Brattøren ved Nidaros, nemlig, deres Skibs-Ankere indsattede imellem store Træer og bebundne med Tov-Værk, i Hensigt at roe saa nær ind paa Landet, at de kunde lade Bjelkerne med Ankerne falde paa Bøndernes Slagtordning, som stod paa Landet for at hindre dem Landgangen. Jeg veed og ikke, om jeg ei kan føre derhen de med Jern beslagne Træer, som *Sturlesen* (T. II. p, 380.) melder, at Kong Haagen Herdebreed havde paa sit Skib, i Slaget paa Elven, eller om disse bæder kunne henføres til Roergalten.

†) Roergalt eller Roerbasse. Egentlige *Rostra* eller Snabler, som Græker og Romere brugte paa deres Krigs-Skibe, kiende vore Historier ikke; de melde aleene om beslagne Skibe, saaledes som disse brugtes hos de Østerlandske Folk i de ældste Tider, før Rostra bleve opfundne. Exempler herpaa ere, foruden andre: i *Sörla Sterka-Saga* hos Biörner (11 Cap. p. 23.), K. Halfdans Hoved-Skib; i *Fridsbiofs-Saga* hos samme (1 Cap. pag. 3.), Thorsten Vikingsons-Skib Ellide, beslaget med Jernplader paa Siderne, og især paa Rællingen; i *Svarfdæla-Saga* (4 C.) Var den Bleeges Hoved-Skib eller Dreke, Jernbarde kaldet, fordi der var: jarni vardur allur ofan ok sigler igegnum hvert skip ɔ: beslagen overalt oven til med Jern, og seilede igiennem hvert Skib; endelig og hos *Sturlesen* (T. I. p. 359.) Grev Erik Haagensens Jernbarde, forsynet med en takket Jern-Kam paa begge Sider oven paa omkring Forstavnen, og der neden for en tyk Jernplade, saa breed som Jern-Kammen, (*Olafs-Saga* Isl. Opl. 2. P. Pag. 286. haver beqvemmer: en breed Jernplade, saa tyk som Jern-Kammen), og naaede lige til Vandgangen, hvilket alt *Reenbielms Olafs-Saga* (68 Cap. pag. 235.) med faa Ord kalder: begge Stavne beslagne med meget Jern, og (andre Exempl. store og) hvasse Ægbrodder. Hensigten var, at rende Fien-

menn sik vel at læra ádur til slíkra luta, fyrr enn þeir þurfi til at taka, *b)* þviat eigi vita þeir stund edur tíma, nær þeir þurfu hvers vapns at neyta. Enn hægt er *c)* vapn hvílazt láta, ef þeirra þarf eigi. Enn *d)* gá þu þess, at þu *e)* safna sem flestum vapnum, medan þu þarft þeirra

Men derfor behøve Folk forud at øve sig vel i slige Ting, førend de skulle behøve at gribe dertil, b) at de ikke vide Tid eller Time, naar de behøve at bruge hvert Slags Vaaben. Men det er let at lade sine Vaaben hvile, c) om de ei behøves. Men d) agt du paa det, at e) samle som allerfleeste Vaaben,

sint, necesse est ut his armis adhibendis prius te adsvefacias, naumachiæqve exercendæ gnarus sis, qvam navale bellum ineas: nescis enim in antecessum, qvo tempore aut qva hora qvo armorum genere sit utendum. Verum tibi curæ sit, ut qvam plurima arma tibi colli-

b) CC. *Un.* at þeir viti (*v.* þá vita þeir) á hverri stund — hvers vopns á at neyta.
c) *iid.* at láta vapn hvílazt, þa eigi þarf at neyta.
d) *iidem* þegar vapn hvílaz, þá lát þeirra giæta. *e)* *iidem* safnir.

b) at de skulle vide (at de da vide), paa hvilken Tid hvert Slags Vaaben skulle bruges.
c) naar det ei behøves at betiene sig af dem.
d) naar Vaaben ligge hen, da lad dem giemme.
e) du samler.

Fiendens Skibe igiennem, eller dog at forstøde og beskadige dem, og altsaa den samme, som Græker og Romere havde med deres Rostra, som man kan see af Polybii Fragment om Slaget ved Chius, mellem Philippum og Attalum, indrykt hos *Bayfius* (de re Nav. i Gron. Thes. T. XI. p. 587-88), og endnu meer tydelig hos *Scheffer* (de mil. Nav. Lib. II. cap. 5. i Poleni Suppl. T. V. p. 871). Jeg finder og i *Olafs-Saga* (Isl. Opl. 1. D. Pag. 148.) at Svend, efter Palnatokes Raad, lod binde Ankere for paa sine Skibe, for at giøre sig Vei igiennem sin Faders K. Harald Gormsens Flode og forstøde hans Skibe. Samme Hensigt havde ufeilbarlig Forfatterens Noergalt eller Noerbasse. Men det er dog ei aldeeles klart, hvad den just skal tages for. Navnet ligner meget Grækernes og Romernes Delphis; men Omgangen dermed haver vist nok været som med de løse rostra, som *Bayfius* (l. c. p. 592.), og efter ham *Scheffer* (l. c. p. 874. it. 877-78.) anmærker, at de Gamle, naar de havde det fornødent, satte paa de Skibe, som ellers ikke vare forsynede med Snabler, for at giøre dem beqvemme til Krig. Den kan og i sin Hensigt ret vel lignes med de ἐπωτίδες, som Grækerne brugte, bestaaende af en Forhudning af tykke Planker med fremstaaende Bielker paa begge Sider af Forstavnen, beskrevne af *Scheffer* (l. c. p. 874-76). Men helst troer jeg, at det haver været et Stykke Træe, dannet kandskee omtrent som en Delphis, eller som et Svine-Hoved, i det mindste spidst og beslaget foran, og sat fast i Forstavnen, og saa ved Hielp af Skibets Aarer stødt ind paa Fiendens Skibe; det tilsiger Navnets Betydelse. I det mindste kan jeg ikke lettelig troe, at det haver været et eget Fartøi for sig selv.

þeirra eigi, þviat *f*) þat er sæmd jafnan at eiga góð vopn; ok þo god fehirdzla í naudsynium ef til þarf at taka. Enn þann umbunar þarf á skipi at hafa til varnar: Víggyrdla vel ok *g*) vigæsa ramliga, leggia hátt *h*) vidu, ok giaura undir

den, medens du ikke behøver dem, thi det er altid en Ære f) at have gode Vaaben, og dog tillige en god Eiendom, i Nødsfald, om man behøver at gribe dertil. Men den Indretning behøves at giøres til Forsvar paa et Skib: nemlig, at †) forskandse og fortimre det

colligas, dum eorum non opus habes, honorificum quippe habetur bona arma possidere, quæ cæteroquin optimus thesaurus sunt, ubi opus & necessitas postulant. Defendendæ autem navi hic apparatus necessarius est; nimirum: trabibus ad latera erectis sepimenta, quibus

Dd D 3

f) CC. *Un.* tignum mönnum er sæmd í.
g) *iidem* vigasa, vighæsa. *h*) *iidem* vidur.

f) for fornemme Folk.

†) Viggyrdla. *Verelius* (i Ind. Ling. Scytho-Scand.) og *Reenhielm*, i Anledning af det, som hans Olafs-Saga fortæller p. 225. om K. Olaf Tryggvesøns Udrustning for Slaget ved Svolder, forstaae det at viggyrdla alene om at binde Skibene sammen, efter begge Stavnene. Vore Forfædre giorde det ogsaa, før de skulde slaaes til Søes; ja deres ældste Historie veed ikke meget af andet Slags Forskandsning at sige, end denne, uden den som før er nævnt i Anledning af Storm-Taarnene. Jeg vil og vel tilstaae, at Olafs-Saga paa dette Sted meener ikkun det samme. Derimod forstaaer Speculum Regale en ganske anden Forskandsning. Denne meener og Historien paa mangfoldige Steder, og deriblandt *Sverris-Saga*, hvor den fortæller, at Heskiæggene forskandsede deres Skibe før Slaget i Florevog. En Levning af dette Slags Forskandsning haver man havt i Island, endnu i Lavmand *Widalins* Tid, paa de saa kaldte Byrdinger, d. e. bordede eller forhøiede Fragtskibe eller Jagter. Man satte, siger han (i hans utrykte Afhandling om Fortidens Skibe), oven paa Rællingen, rundt omkring Fartøiet, en Fortimring, deels slagen fast med Søm, deels bunden med Tovværk, saa Fartøiet blev meget dybere; siden blev digtet mellem Timmeret, saa det kunde holde Vand, og Fartøiet siden laddet saavidt, at det stak i Vandet op paa, ja vel op over, Rællingen selv, saa at det, som stod op af Vandet, bestod alleene af den tilsatte Fortimring. Den Maade, paa hvilken en Ladning af lette Varer opstables og giøres fast paa de Norske Jægter, beskreven af Hr. *Strøm* (Søndm. B. 1. D. Pag. 397.), skiønt den er noget anderledes, oplyser det samme, at nemlig disse Forskandsninger, som Speculum her taler om, tienede til at forhøie et Krigs-Skib imod Fiendens Anfald, ligesom paa Fragt-Skibene, til at bierge en større Last. Det sees og af *Sverris-S.*, hvor den fortæller om Slaget for Thorsberg (128 Cap.), at der var saa stor Forskiel paa Birkebeenenes

undir vidum haugur i) gagnsmeigilig hlid, sua mikil, at madur einn eda k) tveir megi

det g) stærk, opføre et h) høit Bolværk af Timmer, og giøre under (det øverste) Timmer

quibus muniatur navis, paratur bellica, in altum adeo educta, at sub iisdem quatuor amplæ

i) *optimi* gagnsköydilegh, *unus* vigi gagnskeytileg. k) CC. *Un.* bader tvæir.

g) med Bielker og Tov-Værk, Lykker, Hanker.
h) dette høit i Veiret rundt omkring.

nenes og Baglernes Skibe, at Stavnene paa de første naaede ikke længer end Viggyrdlarner d. e. Forskandsningerne paa disse. Dette viser os da, at denne Art af Forskandsning bestod af et Plankværk eller Flaker af tykke Bredder, kaldet østest Viggyrdlar, men dog undertiden Vigflekar, skiønt dette sidste Ord betyder egentlig et Storm-Tag eller Storm-Flake; og for at kunne des hastiger forskandse Skibene dermed i fornødne Tilfælde, havde de Gamle ved Haanden, paa deres Søe-Tog, ei aleene løst Timmer, men endog heele Flaker sammenslagne forud til dette Diemærke, som vi blandt andre see af K. Haralds Haardraade, da de Danske forfulgte ham ved Lasøe, i det han først lod udkaste det løse Timmer, besat med Klæder og andre Kostbarheder, som han havde plyndret i Danmark, og siden hans Viggyrdler eller Forskandsninger, besatte med de fangne Danske Folk (Sturlesen T. II. p. 97. 98). Det er vist, at disse Viggyrdler bleve satte langs med begge Ræslingerne, især midt paa et Skib hvor det var lavest, altsaa imellem Løftingen og Rausnen eller Reisningen, hvor det igien begyndte at forhøies mod Forstavnen, (ellers nævner og *Hakonar-Saga* Viggyrdla, som rakkede fra den eene Stavn lige til den anden); de bleve holdte af opstaaende Stolper, fæstede neden til, enten paa Dækket, (som Stangerne, der holde Kasten sammen paa de Norske Jagter, fæstes i Vaterbordene), eller i egne dertil giorte Lykker eller Hanker, slagne inden paa Ræslingen. Paa denne sidste Maade bleve i det mindste Birkebenenes, i *Sverris-Saga*, opførte, da de toge de Søm eller Spigere, som Kongen forud havde skyet dem, og fæstede Læder-Hanker inden i Bordene paa deres Skibe, og satte Stolper eller Stivere deri, og fæstede Forskandsningerne derved: "toko þeir reksaumina, er Kongr hafdi fengit þeim, oc festu svardlyckiur innani bordunum, ok settu þar i studla, ok festu þar vid viggyrdlana". Saadanne Hanker kan det vel være, at Speculum Regale sigter til, med Ordet *vigesa*, saa at det kunde kaldes at bebinde; thi *es* betyder og saadanne Udkanter af en Ting, hori der giøres Huller til at hænge den op, spile den ud, eller noget deslige. Det er ellers slutteligt, at disse Viggyrdlar have været dannede paa adskillig Maade, som til Exempel de, som Thorvald hos *Sturlesen* (T. I. p. 336.), lod føre ud paa Bordene paa hans Skib, mod de Vilde i Vinland, og hvilke uagtet han dog blev skudt imellem Skibs-Bordet og Skioldet; thi de have venteligt aleene været hængte straas ud fra Skibet, som til Skiærm eller Forhæng for de af de Vildes Skud, der laae længst borte, hvorimod man haver begegnet de nærmerste med Skiolde og Haandgevæhr, imellem Skibs-Bordet og den nederste Kant af disse Forskandsninger; det er vel og Aarsagen, hvorfor de paa det Sted just kaldes Vigflekar, Storm-

l) megi rumliga hlaupa met *m*) allum vapnum sinum gegnum; enn geora mer brygg-

mer fire rommelige Aabninger i), saa store, at een eller to Mænd l) skulle magelig kunne

ampla satis portæ, unius aut duorum hominum, panoplia instructorum, capaces formari que-

l) CC. *Un*. hafi rum at hlaupa.

m) *iidem* herklædum sinum öllum.

i) som man kan gaae, skyde (fegte) igiennem.

l) skal have Rom at løbe.

Storm-Flaker eller Tage. Det siger sig og selv, at Viggyrdlerne i de ældre Tider have langt fra ikke været saa kunstige, som de bleve siden; Især er Speculi Regalis Beskrivelse derpaa øiensynlig kunstigere, end alt hvad man kan slutte om dem af den gamle Histories Vidnesbyrd. De 4 Aabninger eller Porte, som de skulde have, anseer jeg som et Tegn til, at de skulde sættes høiest for de 4 middelste og laveste Rom paa Skibet; og det som nogle Afskrifter sette, i Steden for een eller to Mand, at een Mand eller begge to skulde kunne løbe derigiennem, sigter vist nok til de gangbare Krigs-Skibes Bemanding, som var omtrent 4re i hver Halv-Rum. Den Gang til at træde paa, som her foreskrives, sette nogle Afskrifter indvendig, langs Rællingen, men der synes den unødig, da Overdækket paa Skibet selv kunde giøre denne Tieneste; Jeg haver altsaa heller villet følge hine (og det ere just de beste), som sette Gangen udvendig, uden for Viggyrdlerne. Paa den Maade have Viggyrdlene selv tient til at beskiarme Dækket og bedække Folkene, allerhelst i det første Angreb, mod de fiendtlige Steenkast og Skud, Portene have tient til Udfald siden efter, og Gangen uden paa, deels til at angribe Fienden igien oven fra, med desto større Fordeel, deels og at hindre ham fra at komme om Borde. Den Indretning som K. Sverrer giorde i Nidaros, at han langs med Elven og Byen, samt ved Tagskiæggene paa de Huse, der vendte til Elven, lod opreise en Fortimring af Bredder, ligesom Forskandsninger paa Skibe, og slæbe derop store Steene, til Forsvar mod Baglernes Angreb, have vist nok havt nogen Lighed med vor Forfatters, men hvorvidt eller ei, kan ikke fastsettes. Men det er tydeligt nok, at Baglerne have sigtet til at kunne undvære, i det mindste til deels, de sædvanlige løse Viggyrdler, paa de 9 store Skibe, som de byggede 1206. med dobbelt Aare-Rad imellem Øse-Rummene, og saa høie paa det Stod, at ikkun de høieste Folk kunde række derop, fra det øvrige Overdæk; saaledes lyde Ordene i den *Sverris-Saga*, som jeg haver for mig, og saaledes troer jeg dette forstaaes rettest, skiønt baade *Torfæus* (Hist. Norv. T. 4. p. 104.) og den Norske Kronike (Gödiches Opl. Pag. 572.) forstaae det anderledes. Forskandsninger til Skibs vare meget almindelige hos Græker og Romere, (see *Lips.* Poliorcet. Lib. III. D. 3. p. 319, men især *Scheffer* (de mil. Nav. L. II. cap. 5. Suppl. Poleni T. V. p. 878-79.); mange af de Steder, som nævne naves tectas, constratas, cataphractas (skiønt de vel oftest betyde Skibe med Dæk) meene ogsaa disse, (see *Baysium* de re navali i Gron. Thes. Tom. XI. p. 572. fig. 3. 575-77. Tab. IV. fig. 1. p. 578. it. p. 604. og *Scheffer* de variet. nav. p. 787.); dog er ingen af alle disse Steder tilstrækkelig, til at forklare alle Udtryk i vor Forfatters Beskrivelse; den er og noget forskiellig fra Grækernes og Romernes.

madur skal vid sókn edur vaurn buazt móti uvinum sinum, þá synizt mer sua, sem enn þurfi nockvot at ræda um þat, hverso á landi skal beriazt, annattveggia á hestum edur fæti, edur borgir at veria edur z) sækia, ok ef a) ydur synizt þar nockvot um at ræda, þá vil ek giarna tilhlýda.

b) Sá madur er á hesti skal beriazt, þá verdur hann þess vel at giæta ok hafa, er fyrr c) hafum ver sagt, at vera d) vel lærdur til allrar vígkiæni á hesti. Enn þenna umbunat þarf hann um hest sinn at e) bua. Hann þarf at vera vel f) skuadur ok ramliga; sva þarf hann ok um södul sinn at bua g) ramliga, at hann se

lave sig til Angreb eller Forsvar imod sine Fiender, da synes mig, som at der endnu behøves at tale noget om det, hvorledes man skal fægte til Lands, enten til Hest eller til Fods, eller i at forsvare eller z) angribe Fæstninger; Derfor, om a) I finde noget at tale derom, da vil jeg gierne høre til.

b) Den Mand som skal fægte til Hest, maae vel agte og besidde det, som c) vi have sagt tilforn, at være vel d) øvet i alle Fægter-Greeb til Hest. Men denne Udrustning behøver han at e) forsyne sin Hest med. Den behøver at være vel og troefast f) beslagen. Han behøver ligeledes at g) sette hans Sadel troefast, at den kan være h) stærk og

modo quis ab hoste se tueri queat, & quomodo hostis invadendus sit; videtur ergo prorsus necessarium, ut nonnullis etiam verbis exponatur, qua potissimum ratione bellum terrestre geratur, tum ubi prælium eqvestre committitur, tum ubi urbes oppugnantur aut defenduntur; unde si hæc explicare velis, libenter auscultabo.

Ex èquo pugnaturus artis eqvestris, ut antea monuimus, probe gnarus sit necesse est. Hoc vero apparatu muniat eqvum suum: firmis nimirum soleis illum muniat, ephippium una cum cingulis & reliqvo apparatu, nec non antilena, validum & durabile sit; cingulo

z) CC. *Un.* til at sækia. a) *iidem* þer vilit.
b) *iidem* þa er madr skal a hesti beriazt.
c) *iidem* var skrifat.
d) *al. Membr.* & *a ch.* vel byrdur.
e) CC. *Un.* hafa. f) *iidem* skadr.
g) *iidem* sterklega, med sterkum bogum ok sva giördum.

z) storme til. a) I ville.
b) naar man skal slaaes til Hest.
c) er skrevet tilforn. d) forfaren.
e) have (lave) til. f) skoet.
g) forsyne hans Sadel saaledes, at den kan være stark, med stærke Buer og Giorder.
h) rummelig og beboet.

pi, ok þycki mer þó eigi naudsyn *u*) af fleyrum at telia, *x*) enn nu hefi ek uppnefnt.

Medur þvi at ver höfum þá rædo i munni *y*), er hellzt lærir þat, hverzo madur

†) hængende Staalhuer. Der ere endnu mange andre Vaaben, som t) kunne bruges til Skibs, dog synes mig ei nødvendigt, at fortælle om fleere, end jeg nu haver x) opregnet.

Efterdi vi nu y) forehave den Tale, som fornemmelig lærer, hvorledes man skal lave

sunt, quæ in navali prælio adhiberi possunt, arma, sed reliqua recensere non videtur necessarium.

Cum sermo noster jam circa illam materiam versetur, unde cognosci potest, quomodo

Ee E

u) CC. *Un.* fra fleyrum at segia.
x) *iidem* nu (um sinn) hefi ek talt.
y) *iidem add.* haft.

t) falde beqvemme.
x) talt om.
y) have forehavt.

†) Forskiællen paa Staalhue og Hielm bestod meest deri, at de sædvanlige Staalhuer, især i de ældre Tider, have været lige frem runde efter Hoved-Issen, sædvanlig uden nogen Zirat, ginge ei heller meget dybt ned, og skiulede altsaa ikke hverken Ansigt, Hals eller Kinder. Det viser *Sverris-Saga*, hvor den fortæller om eet af hans Feldtslage, at uagtet Kongens Staalhue optog det meeste af det Hug, som een iblandt Fienderne giorde paa ham, rammede dog Spidsen af Sværdet hans Øre, saa han blev noget saaret paa Halsen. I et andet Slag nævner den og een, der fik et Stød i Panden neden for Staalhuen; hvilke begge Beretninger meer end noksom bevise de gangbare Staalhuers Korthed. Derfor forstaaer jeg her ved hængende Staalhuer saadanne, som enten vare forsynede med Kind-Skiærm, Kinnbiørg kaldet, eller dog vare saa dybe, at de ogsaa skiulede Halsen og Kinderne, havde og rundt om neden til en udstaaende Kant, og foran i Panden en ud og nedad staaende krum Spids eller Skygge, til Skiul for Ansigtet, kaldet under eet Stalhufu-Bard, og kunde altsaa for det meeste giøre den samme Tieneste som Hielme. Af det Slags haver vel den Staalhue været, som K. Sverrer havde paa i Slaget mod de oprørske Bønder paa Østerlandet. Han havde, hedder det i *Sverris-Saga*, et Harnisk og et stærkt Panzer, og yderst der uden paa en rød Vaaben-Kappe, samt en viid Staalhue, som de sydlige Folk (det er de Tydske) have, og derunder en Kalot og Panzer-Hue, et Sværd ved Siden, og et Spyd i Haanden: jeg haver anført heele Stedet, fordi det baade stemmer ganske overeens med Speculi Forskrift, om en Krigsmands Rustning, saa og giver et Tillæg til den, i Henseigt til Hovedet. Derimod er jeg tvilsom, om den Gautske eller Giøthske Staalhue, som *Sverris-Saga* nævner paa et andet Sted, bør regnes til de hængende.

madur ſkal vid ſókn edur vaurn buazt móti uvinum ſinum, þá ſynizt mer ſua, ſem enn þurfi nockvot at ræda um þat, hverſo á landi ſkal beriazt, annattveggia á heſtum edur fæti, edur borgir at veria edur z) ſækia, ok ef a) ydur ſynizt þar nockvot um at ræda, þá vil ek giarna tilhlída.

b) Sá madur er á heſti ſkal beriazt, þá verdur hann þeſs vel at giæta ok hafa, er fyrr c) hafum ver ſagt, at vera d) vel lærdur til allrar vígkiæni á heſti. Enn þenna umbunat þarf hann um heſt ſinn at e) bua. Hann þarf at vera vel f) ſkuadur ok ramliga; ſva þarf hann ok um ſödul ſinn at bua g) ramliga, at hann ſe

lave ſig til Angreb eller Forſvar imod ſine Fiender, da ſynes mig, ſom at der endnu behøves at tale noget om det, hvorledes man ſkal fægte til Lands, enten til Heſt eller til Fods, eller i at forſvare eller z) angribe Fæſtninger; Derfor, om a) I finde noget at tale derom, da vil jeg gierne høre til.

b) Den Mand ſom ſkal fægte til Heſt, maae vel agte og beſidde det, ſom c) vi have ſagt tilforn, at være vel d) øvet i alle Fægter-Greeb til Heſt. Men denne Udruſtning behøver han at e) forſyne ſin Heſt med. Den behøver at være vel og troefaſt f) beſlagen. Han behøver ligeledes at g) ſette hans Sadel troefaſt, at den kan være h) ſtærk og

modo quis ab hoſte ſe tueri queat, & quomodo hoſtis invadendus ſit; videtur ergo prorſus neceſſarium, ut nonnullis etiam verbis exponatur, qua potiſſimum ratione bellum terreſtre geratur, tum ubi prælium eqveſtre committitur, tum ubi urbes oppugnantur aut defenduntur; unde ſi hæc explicare velis, libenter auſcultabo.

Ex eqvo pugnaturus artis eqveſtris, ut antea monuimus, probe gnarus ſit neceſſe eſt. Hoc vero apparatu muniat eqvum ſuum: firmis nimirum ſoleis illum muniat, ephippium una cum cingulis & reliqvo apparatu, nec non antilena, validum & durabile ſit; cingulo

z) CC. *Un.* til at ſækia. a) *iidem* þer vilit.
b) *iidem* þa er madr ſkal a heſti beriazt.
c) *iidem* var ſkrifat.
d) *al. Membr. & a ch.* vel byrdur.
e) CC. *Un.* hafa. f) *iidem* ſkadr.
g) *iidem* ſterklega, med ſterkum bogum ok ſva giördum.

z) ſtorme til. a) I ville.
b) naar man ſkal ſlaaes til Heſt.
c) er ſkrevet tilforn. d) forfaren.
e) have (lave) til. f) ſkoet.
g) forſyne hans Sadel ſaaledes, at den kan være ſtark, med ſtærke Buer og Giorder.
h) rummelig og hvælvet.

ſe. *h*) ſterkur ók halldgódur ok buinn med ſterkum giaurdum ok allu adru ſaudol-reidi, ok *i*) örugg ſkiding gyrd yfir midiann ſadul, ok ſua brioſtgiaurd fyrir framan. Heſt þarf ſua at bua bædi fyrir framan ſaudul ok aptan, at ecki ſe *k*) hann ber fyrir vapnum, hverki fyrir *l*) ſpiotum ne hauggum eda adrum vapnaburd; þarf hann ok þo *m*) opertorium gott at hafa, gert ſem *n*) panzari af blautum lereptum ok vel *o*) ſvartadum, þviat þat er gott vit allum vapnum *) til varnar, met hverium hætti ſem þat er utan *p*) ſkrydt, ok ſidan *q*) þar yfir góda heſta-brynio. Met þeſſum um-

og ſikker, og forſynet med ſtærke Giorde, og alt andet Sadeltøi, ſamt i) en træfaſt Over-Giord, giordet midt over Sadelen, ſaa og en Bryſt-Rem foran. Heſten behøver at udruſtes ſaaledes, baade foran og bag ved Sadelen, at den ei ſkal ſtaae k) blot for Vaaben, hverken for l) Spyd eller Hug, eller andet Angreb; Iſær behøver den at have et godt Dækken, giort ſom et Panßer, af blødt og vel o) ſværtet Lærred, thi det er got til Beſkiærmelſe mod alle Slags Vaaben, *) paa hvad Maade det end er p) pyntet uden paa, men ſiden behøves der uden over et gode Heſte-Harniſk. Med denne Udruſtning behøver man at bedække Heſten vel, baade om

cingulo quoque, quod per medium ephippii tranſit, validiore, phaleras communiat. Et ante & poſt ephippium equus, ne armis, ictibusve nudus pateat, muniri debet; unde opertorium validum habeat, in modum loricæ, mollibus & atratis linteis confectum, præcipuum quippe, contra quælibet arma, phylacterium: deinde accedat lorica firma

h) CC. *Un.* rumligr ok hábogadr.
i) *iidem & al.* uruggr ſuringull, orugg ſitzing, auruggan ſiztling, oruggt umkaſt *porro* ſirling, íſtig, ſoima.
k) *iidem* hann hættr, hanum hætt *vel* hvargi ſe bert a hanum.   *l*) *iidem* lögum.
m) *iidem optimi* kovertur *al. vitio libr.* kout.
n) *iidem* panzara.   *o*) *iidem* ſmattudum.
*) *iidem* hverſo (hvarn) ſem þa (þat) er utan yfir.   *p*) *iidem* ſkotit, ſkipt.
q) *iidem* þar utan um *al.* þarf yfir.

i) et ſtærkt Omſlag.
k) Fare. || at der ei ſkal være noget blot nogenſteds paa ham.
l) Stød, Stik.
o) ſmaaſkaret, trævlet, ſmaahakket.
*) hvorledes det end er uden paa.
p) lavet, inddeelt.

umbunadi þarf hest vel at hylia, bædi um haufot ok um lend ok brioſt ok um kvid, ok um allann hest, ſua at ecki megi madr met r) falsſamligum vapnum at hestinum s) komazt, þó at t) madurinn ſe á fæti. Met ſterku beitzli þarf hesturinn buinn at vera, þat ſem öruggt ſe til hallds, bædi upp at hallda medr, ef þarf, ok ſva um at kaſta, ef u) madur þarf þeſs vidur. Enn utan yfir beitzli, ok um allt haufod hestſins, ok um háls x) framan til ſauduls, þá ſkal vera gríma geor á pannzara lund y) af ſtyrku ler-

om Hovedet, og om Lænden, og Brystet, og om Bugen, og om den heele Hest, saa at intet Menneske skal kunne med r) morderiske Vaaben komme til Hesten, om man t) end er til Fods. Hesten behøver at være forsynet med stærkt Bidsel, som kan være troefast til at holde, baade til at holde Hesten an med, om det behøves, saa og til at kaste den, om man behøver det. Men uden over Bidselet, og omkring Hestens heele Hoved, og x) forfra om Halsen indtil Sadelen, skal være en Grime, giort paa samme Maade, som et Panzer, y) af stærkt

firma. His præsidiis caput, lumbi, venter, pectus, verbo, totus equus armetur, ne quis eum subdolis armis fodere queat, equite vel ambulante. Instructus præterea firmo freno sit equus, cujus habenæ validiores impetus perferre queant, equoque, si opus fuerit, elevando vel in gyrum torquendo sufficiant. Caput, frenum & cervix, usque ad ephip-

r) CÇ. *Un.* falsligum.
s) *iidem* koma.
t) *iidem* han ſe a fæti ſtaddr.
u) *iidem* ef þarf, ef þeſs þarf hann.
x) *iidem* fram.
y) CC. *Un.* bundin af ſtridu. || limd af ſtirdu.

r) svigagtige.
t) han. Her forstaaes altsaa saadant et Harnisk, som de gamle Grædske og Romerske Skribenter hos *Lipsium* (de mil. R. L. III. D. 6. p. 85.) berette at Partherne have brugt paa deres Heste, eller saadant et som *Chron. Colmar.* hos *Urstisium* (P. II. p. 57.) beskriver med disse Ord: equi operti erant coopertoriis ferreis, id eſt veſte ex circulis ferreis connexa; aſſeſſores habebant loricas ferreas & caligas, manipulos ferreos, & in capitibus galeas ferreas ſplendidas. x) foran.
y) bunden (jeg troer besyet eller bestukket) af stridt Lerred. || Liimet af stivt.

lerepti, fua at eingi madur megi atkomazt at taka beizl hanns edur hest hanns met z) nockorri list.

Enn þenna umbunat þarf madur at hafa siálfur. Gódar hosur ok linar, gerfar af blautu lerepti ok vel svartado, ok taki þær allt til bróka-belltis; enn þar utan yfir godar bryń-hosur, sua háfar, at madur megi vel gyrda þær um sik med tvifalldum sveip; enn utan yfir þat, þá þarf hann at hafa godar *a*) bryn-brækur, gerfar af lerepti, *b*) met þeim hætti sem fyrr hefi ek sagt; enn þar um utan þarf hann godar knebiargir, giaurdar af þyckvo járni, ok met stálhardum *c*) nöddum. Enn upp *d*) ifrá þarf hann at hafa næst ser blautann panzara, þann er eigi taki lengra

stærkt Lærred, saa at intet Menneske skal kunne komme til, at tage hans Bidsel, eller hans Hest, med nogen List.

Men denne Rustning behøver man selv at have. Gode og bløde Been-Klæder, giorte af blødt og vel sværtet Lærred, og som skulle række lige til Buxe-Linningen; men der uden over gode Strids-Hoser, saa høie, at man vel skal kunne spænde dem om sig, med en dobbelt Rem. Men uden over det behøver han at have gode a) Strids-Buxer, giorte af blødt Lærred, paa den Maade, som jeg haver sagt tilforn; men der uden om behøver han gode Knæestykker, giordte af tykt Jern, og med staalhaarde Navler. Men ovenfor d) behøver han, næst Kroppen, et blødt Panţer, som ikke skal naae længer end til midt

ephippium, firmo linteo, loricæ instar, involvantur, ne quis ulla fraude frenum aut equum surripere possit.

Hoc autem apparatu ipse eques utatur: caligis nempe ex linteo molli & probe atrato consutis, quæ usque ad cingulum braccharum se extendant; ocreis deinde ferreis superinductis, tam altis, ut duplici cinctu subligari queant, mox induatur eques bracchis ex linteo, quale indicavi, confectis, quibus ferrea genuum indumenta superinjiciantur. Superioris corporis partem lorica lintea primum induat, quæ ad media usque femora tantum

z) CC. *Un.* & 3 *cb.* ængarri. || neinni.
a) *unus* C. *Un.* brækur — ok þar utan um brynbrækur. *b*) CC. *Un.* mæd lerepti, at.
c) *iidem* naddum. 4 *cb. male*: naudum.
d) *iidem* fra þvi.

a) Buxer — og der uden over Strids-Buxer.
d) dette.

umbunadi þarf hest vel at hylia, bædi um haufot ok um lend ok brioſt ok um kvid, ok um allann heſt, ſua at ecki megi madr met r) falsſamligum vapnum at heſtinum s) komazt, þó at t) madurinn ſe á fæti. Met ſterku beitzli þarf heſturinn buinn at vera, þat ſem öruggt ſe til hallds, bædi upp at hallda medr, ef þarf, ok ſva um at kaſta, ef u) madur þarf þeſs vidur. Enn utan yfir beitzli, ok um allt haufod heſtſins, ok um háls x) framan til ſauduls, þá ſkal vera gríma geor á pannzara lund y) af ſtyrku ler-

om Hovedet, og om Lænden, og Bryſtet, og om Bugen, og om den heele Heſt, ſaa at intet Menneſke ſkal kunne med r) morderiſke Vaaben komme til Heſten, om man t) end er til Fods. Heſten behøver at være forſynet med ſtærkt Bidſel, ſom kan være troefaſt til at holde, baade til at holde Heſten an med, om det behøves, ſaa og til at kaſte den, om man behøver det. Men uden over Bidſelet, og omkring Heſtens heele Hoved, og x) forfra om Halſen ind til Sadelen, ſkal være en Grime, giort paa ſamme Maade, ſom et Panzer, y) af ſtærkt

firma. His præſidiis caput, lumbi, venter, pectus, verbo, totus equus armatur, ne quis eum ſubdolis armis fodere queat, equite vel ambulante. Inſtructus præterea firmo freno ſit equus, cujus habenæ validiores impetus perferre queant, equoque, ſi opus fuerit, elevando vel in gyrum torquendo ſufficiant. Caput, frenum & cervix, usque ad ephip-

r) CÇ. *Un.* falsligum.
s) *iidem* koma.
t) *iidem* han ſe a fæti ſtaddr.
u) *iidem* ef þarf, ef þeſs þarf hann.
x) *iidem* fram.
y) CC. *Un.* bundis af ſtridu. || limd af ſtirdu.

r) ſvigagtige.
t) han. Her forſtaaes altſaa ſaadant et Harniſk, ſom de gamle Grædſke og Romerſke Skribenter hos *Lipſium* (de mil. R. L. III. D. 6. p. 85.) berette at Partherne have brugt paa deres Heſte, eller ſaadant et ſom *Chron. Colmar.* hos *Urſtiſium* (P. II. p. 57.) beſkriver med disſe Ord: eqvi operti erant coopertoriis ferreis, id eſt veſte ex circulis ferreis connexa; aſſeſſores habebant loricas ferreas & caligas, manipulos ferreos, & in capitibus galeas ferreas ſplendidas. x) foran.
y) bunden (jeg troer beſyet eller beſtukket) af ſtridt Lerred. || Liimet af ſtivt.

lerępti, sua at eingi madur megi atkomazt at taka beizl hanns edur hest hanns met z) nockorri list.

Enn þenna umbunat þarf madur at hafa siálfur. Gódar hosur ok linar, gerfar af blautu lerepti ok vel svartado, ok taki þær allt til bróka-belltis; enn þar utan yfir godar bryń-hosur, sua háfar, at madur megi vel gyrda þær um sik med tvifalldum sveip; enn utan yfir þat, þá þarf hann at hafa godar a) bryn-brækur, gerfar af lerepti, b) met þeim hætti sem fyrr hefi ek fagt; enn þar um utan þarf hann godar knebiargir, giaurdar af þyckvo járni, ok met stálhardum c) nöddum. Enn upp d) ífrá þarf hann at hafa næst ser blautann panzara, þann er eigi taki lengra

stærkt Lærred, saa at intet Menneske skal kunne komme til, at tage hans Bidsel, eller hans Hest, med nogen List.

Men denne Rustning behøver man selv at have. Gode og bløde Been-Klæder, giorte af blødt og vel sværtet Lærred, og som skulle række lige til Buxe-Linningen; men der uden over gode Strids-Hoser, saa høie, at man vel skal kunne spænde dem om sig, med en dobbelt Rem. Men uden over det behøver han at have gode a) Strids-Buxer, giorte af blødt Lærred, paa den Maade, som jeg haver sagt tilforn; men der uden om behøver han gode Knæestykker, giordte af tykt Jern, og med staalhaarde Navler. Men ovenfor d) behøver han, næst Kroppen, et blødt Panher, som ikke skal naae længer end til mids

ephippium, firmo linteo, loricæ instar, involvantur, ne quis ulla fraude frenum aut equum surripere possit.

Hoc autem apparatu ipse eques utatur: caligis nempe ex linteo molli & probe atrato consutis, quæ usque ad cingulum braccharum se extendant; ocreis deinde ferreis superinductis, tam altis, ut duplici cinctu subligari queant, mox induatur eques bracchis ex linteo, quale indicavi, confectis, quibus ferrea genuum indumenta superinjiciantur. Superioris corporis partem lorica lintea primum induat, quæ ad media usque femora tantum

z) CC. Un. & 3 cb. ængarri. || neinni.
a) unus C. Un. brækur — ok þar utan um brynbrækur. b) CC. Un. mæd lerepti, at.
c) iidem naddum. 4 cb. male: naudum.
d) iidem fra þvi.

a) Buxer — og der uden over Strids-Buxer.
d) dette.

lengra enn á midt lær, enn þar nærst þarf hann at hafa goda *e*) brioſtbiorg, gerfa af godu járni, þá er taki millum geirvártna ok bróka-belltis, enn utan yfir þat goda brynio, enn *f*) utan yfir brynio godann panzara, gerfann met ſama hætti ok adur var ſagt, enn þó *g*) ermalauſann. Tvau ſverd þarf hann at hafa, annat þat er hann er gyrdur met, enn annat þat er *h*) hann heingir vit ſadulboga, ok godann *i*) bryn-kníf. Hiálm gód-

midt paa Laaret, men dernæſt behøver han at have et godt e) Bryſt-Skiærm, giort af godt Jern, ſom rækker fra Bryſtvorterne til Buxelinningen; men uden over det et godt Harniſk, og f) uden over Harniſket et godt Panßer, giort paa den ſamme Maade, ſom før blev ſagt, men dog g) uden Ærmer. To Sværd behøver han at have, det eene, ſom han er omgiordet med, men det andet, ſom m) han hænger ved Sadelknappen, og en god i) Dolk †). Paa Hovedet behøver han

tum pertingat, deinde thorace ferreo, a papillis ad cingulum braccharum ſemet extendente, mox firma lorica, cui denique linteum pectorale manicarum expers ſuccedet. Duos gladios habeat, quorum altero ſe accingat, alterum vero ad anteriorem ephippii arcum ſuſpendat, cultrumque bellicum. Caſſidem chalybeam capite, unacum munimine totius faciei,

e) CC. *Un.* & *al.* brioſtgiörd.
f) *iidem* yfir bryniunni.
g) *unus Cod. Un.* vel lauſann.
h) CC. *Un.* hangir, hangi.
i) *iidem* bryniu-knif.

e) Dette giør eet med Romernes, og andre Folkes, Pectorale eller Semilorica, beſkreven hos *Lipſium* (de mil. Rom. L. III. D. 6. p. 83.) og andre.
f) over Harniſket. g) vel løs, rummelig.
h) ſkal hænge. Saa havde Romerne en Art af Fægtere, Dimachæri kaldte, og ſaaledes fortælle nogle Exempl. af *Grettis-S.* at Gretter, foruden det dragne Sværd, ſom han havde i Haanden, fæſtede et andet paa Armen med en Hanke, da han gik imod Biørnen; den trykte (p. 102.) nævner kun det første. i) Strids-Kniv.

†) *Brynknifr* er det ſamme ſom Romernes *pugio*, Grækernes *paramerium* eller *parazonium*, brugt, foruden det egentlige Sværd, for at tage til i Nødsfald, og beſkreven hos *Lipſium* (de milit. R. L. III. D. 3. p. 75. og iſær i Analect. p. 244-45, hvor man og ſeer Tegning derpaa). Den kan og meget vel lignes med Sica hos *Lipſium* (Saturn. L. II. cap. 9. p. 521. *Sturleſen*

gódann þarf hann á haufdi at hafa, gerfann af gódu stáli, ok buinn met allri andlitz-biaurg, enn godann skiaulld ok þyckvann á *) hálsi, ok þó buinn met k) gedligum skialldarfetli, ok sidan góda kesiu

han at have en god Hielm, giort af godt Staal, og forsynet med et fuldkomment †) Skiærm for Ansigtet, men et godt og tykt Skiold fæstet *) om Halsen, og især forsynet med et k) beqvemt Haandgreb, og siden et godt

faciei, colloque scutum crassum prævalidoque loro instructum gestet, frameam denique acutam, firmo capulo instructam & ex chalybe fabricatam adhibeat. Non videtur mihi opus

*) CC. *Un.* hlid.

k) *iidem* greligum, gerligum, allgodum, godum.

*) paa Siden. Begge Talemaader ere ligegyldige; Skiold-Remmen haver været kastet over Skuldrene, men Skioldet selv hængt paa Siden.

k) troefast, meget godt, godt.

sen (T. I. pag. 495.), som *Loccenius* følger (Ant. Sveo-G. L. III. c. 2. p. 178.), synes at meene i det mindste en Art deraf med Sax-Knif eller Ryting, og *Testrup* (Kr. Arm. p. 56.) med Punnert. Saavidt jeg kan skionne, giør den vel eet med den, som vore ældre Skribenter kalde *tygul-* eller *tygil-knif*, (see *Samf. Fagra Saga* hos Biörner c. 7. p. 11., *Olafs-Saga* Isl. Opl. 2. Part Pag. 126., og mange andre). Den blev baaren ved et eget Bælte, hvorfor og Kniv og Bælte saa ofte nævnes i vore gamle Sager, som en meget sædvanlig Gave. I de seenere Tider bleve Bæltet og Kniven sædvanlig baarne om Livet, (see f. Ex. *Olafs-Saga* ans. Sted P. 127). I de ældste Tider derimod fæstede man Kniven paa Halsen: Saaledes havde Thorer i *Eyrbyggia-Saga* saadan en Kniv paa Halsen, som den gang var meget brugeligt, og kastet bag paa Ryggen. *Droplaugarsona-Saga* beretter og i den Henseende, at Ingen i den Tid havde Kniv paa Bæltet, men at Folk aleene, naar de vare ude, havde Tygil-Knive, hvilke de fæstede paa deres Hals, ventelig efter en Rem, kastet enten omkring Halsen, eller over Skuldrene, ligesom de ældste Grækere og Romere giorde, see *Patric.* de mil. Rom. i Græv. Thes. T. X. p. 877.

†) Skiærm for Ansigtet forstaaes her uden Tvil af det Slags, som Persernes beskrives af Ammiano hos *Lipsium* (de mil. Rom. L. III. D. 5. p. 80.), der bedækkede heele Ansigtet, og havde aleene nogle smaa Huller for Dinene og Næsehorene, til Syn og Aandedræt; eller som den Brittiske Græves, Huge Prudes, hos *Sturlesen* (T. II. p. 212.), paa hvilken der intet var bart, uden aleene Dinene, og Axels, K. Erik Emuns Stavngiemmers, (hos samme p. 319.), som ikke var bar uden alene under Hagen.

l) kesiu ok hvassa, af gódu ſtáli ok vel ſkepta. Eigi þyki mer þurfa fleyra at ræda um þeirra manna *m*) bunat, er á hesti ſkulo beriazt. Þó ero fleyri vapn er nyta má á hesti, ef vill, sem annathvart er *n*) hornbogi edur lásbogi veikur, ſua at madur megi vel uppdraga, þó at hann á hesti ſiti, ok *o*) enn ero fleyri vapn, ef hafa vill.

Medur þvi at *p*) ydur ſynizt ſua, sem þer hafit nefnt fleſt aull þau vapn, er *q*) vidurkvæmilig ero at hafa á ſkipum eda á heſtum i orroſtum, þá vil ek nu þeſs beidazt, at þer *r*) rædit nockorum ordum

godt og ſpidſt l) Spyd, af godt Staal og med forſvarligt Skaft. Nu ſynes mig ei fornødent, at tale meere om de Mænds Udruſtning, der ſkulle ſlaaes til Heſt; dog ere der endnu fleere Vaaben, ſom kunne bruges til Heſt, om man vil, ſom er enten en Hornbue, eller en ſvag Laasbue, ſaa at En vel ſkal kunne ſpænde den op, ſkiønt han ſidder til Heſt, ja o) endnu fleere Vaaben, om man vil have dem.

Efterdi p) Eder nu ſynes, ſom I nu haver nævnet de allerfleeſte Vaaben, ſom ere beqvemme at have i Krig til Skibs, eller til Heſt, da vil jeg nu bede om det, at I r) mælder med nogle Ord, om de Vaaben, ſom

opus pluribus equitum cataphractorum apparatum recenſere; plura tamen ſunt arma, ſi ex equo pugnandum ſit, quæ adhiberi poſſunt, utpote arcus remiſſiores, quorum cornua facile tendi poſſunt ab equite, & id genus cætera.

Cum videaris plurima armorum genera, quæ in bello navali aut equeſtri commode adhibentur,

l) *plurimi & 2 cb.* godann gladel. *al.* goda glave, glavin, gladelsſtöng.
m) CC. *Un. & cb.* umbunat.
n) CC. *Un.* handborgi. 3 *cb.* hunbogi. *alii:* hornboga & lasboga veikann.
o) *iidem* þo nockur önnur vopn fleyri.
p) *iidem* mer.
q) *iidem* vidrkömilegh.
r) *iidem* nefnit þau vopn, er kaſtala ſkal med vinna, ok veriaz med.

l) Her forſtaaes en Pantzerſtikker eller Turneer-Spyd. Keſia betyder ellers baade korte og lange, baade ſmaae og ſtore Spyd, ſaavel til at ſtøde med nær ved, ſom til at kaſte langt fra; man kan, til videre, hielpe ſig med de Vidnesbyrd derom, ſom *Reenhielm* haver ſamlet (Anm. til Thorſtens-S. Pag. 82:84).
n) De 2 førſte Ord ere kun Fordreielſer af Haandbue og Hornbue.
o) endog nogle andre fleere Vaaben.
p) mig.
r) nævner de Vaaben, hvormed en Fæſtning ſkal indtages eller forſvares.

ordum um þau vapn, er ydur synizt at hafa til þess, at sækia kastala met edur veria.

Öll þessi vapn er nu hafum vid umrædt, er hvartveggia s) ero haufd a skipum eda sva á hestum, t) þá má nyta bædi til þess at u) sækia kastala met ok sua veria, ok þó eim maurg annur vapn. Sá er kastala skal sækja, medur þeim vapnom er nu x) hefi ek tauld, þá þarf hann ok víst at hafa *Valslaungur* met, sumar

som Eder synes tienlige til det, at angribe eller forsvare Fæstninger med.

Alle disse Vaaben, som vi nu have talet om, som enten blive brugte til Skibs eller og til Hest, t) de kunne og bruges baade til at u) angribe og forsvare Fæstninger med, og dog desuden mange andre Vaaben. Den som skal angribe en Fæstning med de Vaaben, som x) jeg nu haver opregnet, behøver og at have Blider †) tillige med, nogle

bentur, enarrasse, rogo verbis etiam aliquot indigites, qvibus castella solent oppugnari vel defendi.

Arma a me enumerata, & pugnæ navali & eqvestri inservientia, defendendis & expugnandis castellis commode adhiberi possunt, & multa alia. Qvi castellum armis jam enumeratis expugnare cupit, ballistis & catapultis *qvoqve utatur, illis qvidem fortiori-*

Ff F

s) CC. *Un.* & *al.* er haft.
t) *iidem* þau nyta menn.
u) *iidem* vinna. x) *iidem* ero.

t) dem bruge Folk.
u) indtage.
x) nu ere opregnede.

†) Blider eller Val-Slynger, som Ordet egentlig betyder, vare Træe-Maskiner, dannede til at udskyde store Steene, og altsaa det samme som Romernes *ballistæ*. *Roenbielms Olafs-Saga* (8 Cap. Pag. 35.) beretter, at Oluf Tryggvesen brugte saadanne mod en Fæstning i Venden, skiønt den større *Olafs-Saga* (Isl. Opl. I. P. Pag. 65.) nævner kun paa dette Sted vigvel, Krigs-Tyds, eller Maskiner i Almindelighed; derimod nævner den Blider, brugte af ham i Stormen for Dannevirke (ib. Pag. 88). Disse to Beretningers Rigtighed kan være os ligegyldig; thi det er uimodsigeligt, at Blider have været bekiendte i Norden. Iblandt andre oprettede K. Magnus Blinde saadanne ved Bergen imod Harald Gille (*Sturlesen* T. II. p. 293). Endnu meer gangbare begyndte de at blive i K. Sverris Tid, thi han satte ei alene adskillige Gange Blider paa Brattøren ved Nidaros, for at forsvare Byen fra den Side, men fik endog i Hast oprettet saadan en Blide i Seimsfiord, med hvilken han knusede nogle af Baglernes Skibe. Men deres Bygnings Maade er ikke saa ganske vis, thi den findes heel ulige hos Fremmede, som kan sees af deres Beskrivelser og Tegninger hos *Lipsium* (Poliorcet. Lib. III. D. 3.

ar sterkar, enn sumar linar: hafa *y*) sterkar valslaungur til þess, at *z*) slaungva stóru grióti á steinveggi, ok freista steinveggiar, ef *a*) þá mætti ofanfalla, met stórum *b*) ákastum; enn linar valslaungur til þess at *c*) slaungva yfir steinveggi, ok brióta ofan hus, edur skip, edur meida folk, er i ero kastalanum. Enn ef *d*) med sterkum valslaungum *e*) fær eigi steinvegg ofannbrotit edur sundurskelfdann, þá má þess freista at

gle stærke, men nogle svage: have de y) stærke Blider til at z) slynge store Steene paa Steen-Mure, og forsøge Steen-Muren, om den da kunde a) falde ned ved slige stærke b) Slag; men de svage Blider til at c) slynge over Steen-Mure, og nedbryde Huuse eller Skibe, eller lemlæste Folk, som ere i Fæstningen. Men om d e) man med de stærke Blider ikke kan faae en Steen-Muur nedbrudt eller forrykket, da kan man forsøge at f) anbringe

tioribus, ut saxis emissis validisque ictibus muros & macerias diruere, his autem remissioribus, ut jaculis super muros emissis domos, quæ in castello si sint, vel naves, vel homines prosternere possit. Si vero ballistæ muros diruere aut concutere nequeunt, hæc machinamenta adducere juvat, nimi-

y) CC. *Un*. sterkari.
z) *iidem* slougia, slangra, sleygia.
a) *iidem* hann mætti ofan fella.
b) *unus addit*: ok hættiligum.
c) CC. *Un*. streingia.
d) *iidem* sterkar — fá eigi steinveggi — sundurskelfds.
e) *iidem* verdr eigi steinveggr brotinn edur sundurskelfdur.

y) stærkere.
z) kaste, slingre.
a) kastes. b) og farlige.
c) drive Steene.
d e) de stærke Blider ei kunne. || Steenmure ei blive ved de stærke Bl. nedbrudte.
f) føre derhen. || tage sin Tilflugt til denne Maskine. || den heder Væder. || gjøre en Væder (Vædre).

D. 3. p. 318-325.), og *Folard* (Traité de l'Attaque Art. 24. &c. Polyb. T. II. p. 250. sqv.). Jeg troer alleene at jeg tør slutte, at de hos os have kun været af det svage og simpleste Slags; thi *Sverris-Saga* antegner som noget usædvanligt, at Baglerne, da de havde samlet sig i Bergen imod K. Inge Baardsen, havde en Mand hos dem, som kunde gjøre *Maungo*, en af det Slags store Blider, som man i Middelalderen kaldede Mangana eller Manganum. Men de Norske kom ikke til at see dens Virkning den gang; thi Baglerne maatte flygte fra Bergen, efterat de aleene havde samlet adskilligt svært Tømmer, som dertil skulde bruges, og begyndt at reise den mod Slottet. *Olai Magni* Epit. Lib. VII. c. 2. p. m. 145. angiver og Blider som meget brugelige i vort gamle Norden.

at *f*) leida til þessarar velar *Vedur* met járnado enni, *g*) ok standazt fáir steinveggir hanns áhlaup. Enn *h*) ef *i*) at stein-

bringe disse Kunster: nemlig en Væder †) med Jern-beslagen Pande, g) og ere det kun faa Steen-Mure, som kunne modstaae dens An-

nimirum; arietem fronte præferrata, cujus impetui muri raro resistunt: Si vero mace- *ries*

f) CC. *Un.* leida þangat. *al.* leita til þessarar velar. || þat heitir vædur *adhuc al.* gera — vedur (vedra).

g) *iidem* þviat hans höggum (haugg) standaz fáir steinv.

h) *iidem* medr því at.

i) *iidem* þetta vill enn ecki duga.

g) thi for dens Hug (Stød) kunne ikkun faa Steenmure staae sig.

†) En bekiendt Muurbrækker, meget gangbar hos Fremmede, men dog hos dem af adskillig Bygningsmaade, som man kan see Prøve paa i *Lipsii* Beskrivelser og Tegninger (Poliorc. L. III. D. 1. p. 308-313.), men især i *Folards* Traité de l'Attaque &c. Art. 18-20. Polybe T. II. p. 217-33. Hos os er den vist nok aldrig bleven meget almindelig; det vise vore gamle Beleiringer. De Nordiske Fæstninger behøvede det og ikke, thi de vare sædvanlig ikke ordentlig murede, men bestode nu af bare Jord, nu af Jord og Kampe-Steene, enten ganske, eller kun i Grunden, og oven til af Timmer, endelig og af bare Timmer. Saaledes bestod den Grændse-Fæstning, som K. Magnus Barfod, hos *Sturlesen* (T. II. p. 216-17.), anlagde mod de Svenske, af **Torv og Timmer**, det er, af Timmerstokker, lagte oven paa hverandre paa den Norske Maade, og deels satte paa en Jordgrund, deels, især neden til, beklædte med Jord. Dannevirke beskriver *Olafs-Saga* (Isl. Opl. 1. P. Pag. 85. 86. 88.) at have været af Torv, Kampesteene og Timmer. Kastellet i Konghelle, som Kong Sigurd Jorsalafar byggede, var af Torv og Kampesteene (*Sturlesen* T. II. p. 253). Baglernes Kasteller i Tønsberg, synes, efter Beskrivelsen i *Sverris-Saga*, at have været af lutter Timmer, og vare ikke stærkere end saa, at heele Kastellet skiælvede, da K. Sverres Folk begyndte at trække paa det Tov, som de havde faaet kastet om en af de 4 Hoved-Stolper, hvorpaa det hvilede. Sverrisborg ved Nidaros var og for det meeste af Timmer, thi den kaldes undertiden **Træe-Borgen**; Saaledes var og Slottet i Bergen deels af Timmer, deels af Jord og Steene, og paa samme Maade synes Fæstningen paa Ulleraker, som Gautreks-Saga (p. 137.) taler om, at have været. Mod saadanne Fæstninger var Væderen ufornøden; Derimod finde vi hos *Sturlesen* (T. II. p. 217.), at Kong Inge af Sverrige lod binde Skibs-Ankere paa lange Bielker, og kaste dem op over Kanten af saadan en Timmer-Væg, og siden ved Hielp af dem trække den fra hverandre. I Kong Haagen Haagensens Tid synes Fæstningen i Tønsberg at have været af Steen, i det mindste til den største Deel.

steinveggur vill eigi *k*) vit þessa vel sundurskialfa edur ofanbrotna, þá má *Grafsvin* til þessarar velar leida, ef vill. *Kastali*, sá er á *l*) hiólum stendur, hann er oc

Anløb. Men om i) en Muur endda ikke vil k) lade sig forrykke, eller nedbrydes, ved denne Maskine, da kan man, om man vil, føie et Grav-Svin †) til denne List. Et Ka-

ries aut murus hac machina discuti aut dirui nequit, Suem: *demoliendis porro muris* Turres *subjectis rotis ambulatoriæ inserviunt, quæ semper objectis munimentis altiores sint*, (*nam*

k) CC. *Un.* med þeirri væl nidurbrotna (sundurgangs) eda sundurlosna.

l) *iidem* á hvælum er görr.

i) dette endda ikke vil hielpe.

k) nedbrydes eller (gaae) løsnes fra hverandre ved denne Maskine.

†) Graf-Sviin haver været et gangbart Krigs-Redskab, især i Middelalderen, og paa den Tid betegnet med adskillige Navne, som *Sus*, *Scropha*, *Troja*, ja fleere, og maaskee derfor ikke altid af lige Bygning. *Wilhelmus Malmesburiensis* beskriver det at have været en Maskine, sammenbunden af lette Træer, med Tag af Bredder og Flaker, og behængt paa Siderne med raa Huder, som bedækkede dem, der vare derinden i, saa at de kunde gaae lige ind til Grunden af Murene, for at undergrave dem. Det bestyrke og andre Vidnesbyrd, samlede af *du Fresne* under anførte Ord, samt (som Hr. Einersen anmærker) af *Hofman*, i Apdend. Lex. Univ. Speculum Regale viser siden efter, at Grav-Svinet er blevet trukket paa Hiul, men om dets Dannelse taler den ellers ikke. *Wilh. Malmesb.* ligner det med de gamle Romeres vinea, aftegnet hos *Lipsium* (Pol. L. I. D. 7 p. 278.); men den kan maaskee lige saa godt lignes med Vitruvii testudo fossoria hos samme (ib. D. 8. p. 279.), eller og med musculus (ib. D. 9. p. 280. &c.). Talpa hos *du Fresne*, som Otto Frisingensis, hos Lipsium (ib. p. 277.), ogsaa mælder om, haver og været saadant et Slags Maskine. Vor indenlandske Historie nævner ikke Graf-Svin, saavidt jeg kan erindre, men aleene Storm-Tage, Fleka eller Flaka, sammenslagne af Timmer, og disse efter Fornødenhed saa stærke og tætte, at de Beleirende kunde staae og fægte derunder, sikkre, ei aleene for Steene og Skud, men og for varme flydende Materier, som man øsede ned paa dem. *Gautreks-Saga* (p. 139.) nævner saadant et, brugt af K. Hrolf Gautreksøn i Stormen mod Fæstningen paa Ulleraker. *Sturlesen* (T. I. p. 384.) nævner et andet, brugt af K. Olaf den Hellige i Stormen mod Broen for London. K. Sverrer giorde og Forsøg paa, at anbringe Storm-Tag mod Baglernes Kasteller i Tønsberg, endskiønt uden Virkning; endelig mælder og *Hakonar-Saga*, at de Norske og Sydersiske bedækkede dem med et Stormtag, medens de brækkede Hull paa Muren af Skotternes Kastell ved Bot. Men alle disse Storm-Tage vare uden Hiul, og aleene understøttede med Stolper, ved hvis Hielp de bleve til Lands baarne af Folk, og satte lige tæt op til det Sted, hvor man vilde enten undergrave en Fæstning, eller forrykke dens Grundvolde paa anden Maade. Storm-Tage, opreiste paa Straa, nævner *Olai Magni* Epitome (Lib. XI. de mach. glac. p. m. 271).

er oc godur til þess at vinna annann kastala met; ok er hann met þeim hætti giaur, at hann se hærri *m*), enn hinn, er hann skal vinna á, *n*) þó at eigi se meiri munur enn VII. álna, enn hann er æ *o*) þeim mun betri ok sterkari, at vinna annan kastala met, sem hann er siálfur hærri giaur. *Stigar p*), þeir er á *q*) hvelum standa, ok bæde má draga frá

Kastell eller Taarn †), som l) staaer paa Hiul, er og godt til at indtage et andet Kastell med; men det bliver giort paa den Maade, at det skal være høiere, m) end det andet, som det skal bestorme n), om der end ikkun er 7 Al. Forskiæl, men det er altid des bædre og stærkere, til at indtage et andet Kastell med, jo høiere det selv er giort. Storm-Stier ††) som staae paa Hiul, og som baade kunne

(nam quo altiores sunt, eo aptiores ad castella destruenda) nec inutiles, si septem tantum ulnis excedant objecta munimenta. Huic machinamento inserviunt Scalæ *rotis impositæ, tabulatis arcte subnexis, ut ab uno in alterum loco trahi queant, funibus ab utroque latere*

m) CC. *Un*. gerr, enn hinn er hann (vinnur á) á vidur. *n*) *iidem* ok þó, enn þó.

o) *iidem* þess.

p) *iidem* stægar *quibusdam male* storgar.

q) *iidem* hiolum.

l) er giort.

m) giort høiere end hint, som det (bestormer) haver med at bestille.

n) og dog, men dog ikke større Forskiæl.

†) Storm-Taarne ere bekiendte, og allevegne beskrevne og aftegnede til Overflod, blandt andre af *Steweebius* (til Vegetii 4 B. 17 Cap.), *Lipsius* (Poliorc. Lib. II. Dial. 4. p. 296-301.), og *Folard* (Traité de l'Attaque &c. Art. 14-18. Polybe T. II. pag. 197. sqv.). *Sturlesen* (T. I. p. 228.) og *Olafs-Saga* (Isl. Opl. 1. Part Pag. 86.) vise, at det bekiendte Dannevirke var forsynet med Taarne til Forsvar for hver Port, og den sidste især (Pag. 88.), at disse Taarne vare af Træ. Saaledes var og et Taarn besat med Blider over Porten af Fæstningen for Havnen i Jomsborg (*Olafs-Saga* Isl. Opl. 1. P. Pag. 152). De Svenske havde et Taarn paa den østre Side af Stockesund, hvorved Olaf den Hellige blev forhindret at seile der igiennem (*Sturlesen* T. I. p. 378). K. Sverrer lod og (som Sverris Saga fortæller) opreise et Taarn paa Enden af Broen i Nidaros, hvoraf hans Krigsfolk nedkastede store Steene paa Baglerne, da de kort efter stormede til Broen. Derimod erindrer jeg ikke Taarne at være brugte i Norden, i den Tid, til at angribe Fæstninger, venteligt fordi disses for ommældte Beskaffenhed giorde dem ikke fornødne.

††) De følgende Beskrivelser giøre det vel rimeligt, at her skulde forstaaes det Slags Storm-Stier, der ligesom *Vegetii* (4 B. 2 C.), udgiorde en Maskine for sig selv, og bleve saaledes opreiste til fiendt-

frá ok til, ok r) þildir nedan vel, ok gód s) handreipi tvo vega, þeir ero ok godir til þessarar velar. Enn þat er þó skiótazt at segia af þessarri list, at aull kyn vapna má vel til þess t) nyta at vinna kastala; enn þat er vitandi hverium manni, er i þessu vill hlut eiga, at hann kunni vel at vita, nær u) er hann þarf x) hvert vopn, ok i hvern tíma, at hafa.

Enn

kunne trækkes fra og til, vel r) panelede nedden under, og med gode s) Haand-Reeb paa begge Sider, de ere og gode til denne List. Men det kan dog med faa Ord siges om denne Kunst, at alle Arter af Krigs-Maskiner kunne vel bruges til at bestorme en Fæstning; Men det maae enhver see til, som vil have Deel i dette, at han kan vel vide, naar u) og paa hvilken Tid han behøver at x) have hver Maskine.

Men

latere dependentibus. Hæc vero ut paucissimis exsequar, expugnandis castellis cuncta armorum genera adhiberi posse statuo, & unicuique, expugnationibus urbium interesse volenti, rite prænoscendum, quo in casu temporeve quolibet armorum genere opus sit.

Præ-

r) CC. *Un.* þyckver.
s) *iidem* hanndrif, (handrid, handreip) tvæim væghinn (vegum).
t) *iidem* hafa.
u) *iidem* hvert vapn þarf at hafa.
x) *iidem* hvers vapns at neyta.

r) tykke.
s) Haandrever, Haandgreb.
u) hvert Redskab behøver at haves.
x) bruge.

fiendtlige Mure, skiønt ingen af *Stewechii* Tegninger til det Sted hos ham passe sig ganske til vor Forfatters Beskrivelse; nærmere beskriver *Lipsius* dem, efter Heron (Pol. L. I. Dial. 6. pag. 271.), og aftegner dem (p. 273.), rigtig nok med Hiul, skiønt uden Panceling. Ellers strider dog ikke imod Speculi Beskrivelse paa dette Sted, at forstaae ogsaa saadanne Stier, som undertiden vare føiede til Taarne eller andre Maskiner, og bleve opreiste derfra til den fiendtlige Muur, for desto letter at komme over paa den. Saadan en sees aftegnet hos *Lipsium* (anf. Sted P. 274.), rigtig nok panelet, men uden Hiul, hvilke da og ei vare fornødne. I det Fald kunde ellers saadanne Stier giøre den samme Tieneste, som den Broe, hvilken man undertiden havde i et Storm-Taarn, og hidsede derfra ud mod Muren, naar behov giordes, aftegnet efter Vegetio hos *Lipsium* (Poliorc. L. II. D. 4. pag. 301.), og andre. Vor indenlandske Historie, fornemmelig *Sverris-Saga*, nævner ogsaa Stier, men som lige frem opreiste til en bestormet Fæstning, uden Hiul eller andre Maskiner.

Enn þeir er kastala skulo veria, þá mega þeir ok flest aull þau vapn til nyta, er nu ero tauld, ok maurg annur, bædi valslaungr smár ok stórar, y) handslaungur ok stafslaungur. Lásbogar ero þeim ok z) einkar god vapn ok allir adrir handbogar, ok aull aunnur kyn skotvapna, spiot ok pålstafir, hvarttveggia þung at lett. Enn á moti valslaungvum eda a) grafsvini, edur þeirri vel er menn kalla vedur, þá er gott at styrkia allt steinvirki b) innan met stórum eikividi; enn ef ærin er jaurd til edur c) leir, þá er þat bezt til at hafa; þat

Men de som skulle forsvare en Fæstning, de kunne og bruge dertil de allerfleeste af de Vaaben, som nu ere opregnede, og mange andre, baade smaa og store Blider, samt y) Haandslynger og Stavslynger. Laasbuer ere og for dem z) særdeles tienlige Vaaben, og alle andre Haandbuer, og alle andre Arter af Skyde-Redskaber, som Spyd og Paal-Stave, saavel tunge som lette. Men imod Blider, eller a) Grav-Svin, eller den Maskine som man kalder Væder, er godt at befæste den heele Steen-Muur b) indvændig med stort Eege-Timmer; men om man haver ved Haanden tilstrækkelig Jord eller c) Leer, da

Præterea qui castellum defendere volunt, plurima, quæ recensui, armorum genera, & multa insuper alia adhibere possunt, qualia sunt ballistæ *majores & minores, fundæ, quarum scutela vel manibus tenetur vel bacillo alligatur, arcuum omnia genera manualium, hastæ contique præferrati, qua graviores qua leviores, & reliqua missilium genera. Ad eludendas autem ballistas, Sues, & arietes, conducit, ut muri intrinsecus maximis suffulciantur roboribus, vel potius terra & argilla, si præsto sit, congesta. Defendentes porro castellum* crates *viminibus quercinis contextas exposuerunt, iisque triplicatis aut quin-*

y) CC. *Univ.* handsleggiur oc stafsleggiur (handslo ok stafstal).
z) *iidem & 3 cb.* einkum (goder) god vörn.
a) *unus* grafsteini.
b) CC. *Un.* utan, med sterkum.
c) *iidem* eda under er.

y) Stridshamre, baade dem som føres med Haanden, og dem som have langt Skaft; O. *Magni* Epit. L. XI. de mod. præl. Finn. p. m. 267. synes at meene Stav-Slyngerne med *bastatis fundis.*
z) særdeles (gode) godt Forsvar.
a) Grav-Steen. b) udvendig med stærkt.
c) der er Leergrund.

Þat geora menn oc þeir er kastala vilia veria, at geora *d*) fleka met stórum eiki-vöndum, ok hylia allann steinvegg met þeim þrefalldum eda fimfalldum, ok þo skulo þeir flekar vel vera vardir met *e*) gódu leiri ok seigu. Þat hafa menn ok giaurt mot *f*) árásum vedurs, at *g*) fylla secki stóra met heyi eda met augnum, ok látit síga fyrir andlit vedurs, met lettum járnrekendum, þar sem hann vill *h*) á steinveggi koma. Þat kann ok vera, at sua mikil *i*) áskot verdi ok komi i kastala, at eigi megi menn i vígskördum vera, þá er gott at geora Hengi-

da er best at bruge det dertil; det pleie og de, der ville forsvare en Fæstning, at giøre Flaker, bestaaende af store Egekoste, og skiule den heele Muur med dem, tredobbelte eller femdobbelte, og dog skulle de Flaker være vel tættede med godt og feit Leer †). Det have Folk og giort imod Væderens f) Anfald, at g) fylde store Sække med Hoe, eller med Avner, og hidset dem ned med lette Jern-Lænker for Væderens Ansigt, hvor den vilde h) falde paa Murene ††). Det kan og hænde, at der skeer, og falder ind paa en Fæstning, saadan en Mængde af Skud, at Folk ei kunne holde dem i Storm-Hullerne, da er gode at

quincuplicatis, argilla pingui & bituminosa munitis, muros integros servare tentarunt: ad impetum autem arietis retundendum, ingentes saccos, fæno & aceribus confertos, catenulis ferreis demiserunt quidam, frontique arietis, in certam quandam maceriei partem ruituri, objecerunt. Nec raro contingit, ut jaculorum seges castellum adeo obruat, ut in mesopyrgiis (pinnarum muralium interstitiis) subsistere præsidiariis non liceat: in tali casu con-

d) CC. *Un.* & 3 *cb.* flaka & *post* flakar.
e) *unus* godum leiri ok seigum.
f) CC. *Un.* akaustum.
g) *iidem* gera til secki stora, þá er fullir se, annathvert. *h*) *iidem* at.
i) *iidem* álkaut, áköst komi at kastala.

f) Slag, Stød.
g) giøre dertil store Sække, som skulde være fulde, enten af.
h) komme til.

†) Her beskrives tydelig nok en Art af det Slags loricæ eller Brystværn, hvormed endog de gamle Romere bestyrkede deres Mure og Forskandsninger imod hastigt Angeb, beskrevne hos *Lipsium* (Pol. L. II. D. 2. p. 287. &c.), og *Schelium* (not. in. Hyginum i Græv. Thes. Tom. X. pag. 1120.

††) Jeg skulde snart sige, at her sigtes just til den List som Josephus brugte med Romerne i Jotapatæ Beleiring, ogsaa anført af *Lipsio* (Pol. L. V. D. 8. p. 357).

Hengi-Vígſkaurd af lettum flekum, ok þurfu þau at vèra tveim álnum hærri enn kaſtala-vígſkaurd ſiálf, ok þrimr álnum ſidari; ſua *k*) þurfa þau ok fiarri at *l*) hánga, at menn megi vel vega met allum vapnum nidur í millum *m*) kaſtala, ok vígſcarda ſialfra, ok hengi-vígſkarda; enn þau ſkulo hánga á *n*) læſtum áſum, þeim ſem þegar *o*) má til ſín draga, er vill, ok ſua ut aftr hengia.

Igul-

at giøre Hænge-Porte †) af lette Flaker, og behøve de at være to Alne høiere end Storm-Hullerne paa Fæſtningen ſelv, og ſynke tre Alne dybere; de k) behøve og at l) hænge ſaa langt fra, at Folk ſkulle kunne fægte med alle Slags Vaaben ned imellem m) Kaſtellet og Storm-Hullerne ſelv, og Hænge-Portene; men de ſkulle hænge paa n) lukte Bommer, o) ſom man ſtrax kan trække til ſig, naar man vil, og hænge ſaa ud igien.

En

conducit ut portulæ penſiles, *e levioribus aſſerculis conficiantur, ipſis meſopyrgiis duas ulnas altiores, & tres demiſſiores, in tantum a muro remotæ, ut omni armorum genere per interſtitium, quod murum inter & pendulas iſtas portas interjectum eſt, deorſum ferire liceat; portæ autem iſtæ penſiles trabibus longioribus affixæ ſint; ut pro lubitu retrahi & projici queant.*

Gg G Felis

k) CC. *Un.* þarf þau ok fiarri at hengia. *l*) *iidem* vera. *m*) *iidem* kaſtala-vigſkarda. *n*) *iidem* lettum. *o*) *iidem* megi þau.

k) man behøver og at hænge dem. l) være. m) Fæſtningens Stormhuller. n) lette. o) hvorved man kan drage dem.

†) I førſte Øiekaſt ſkulde man ſynes, at her meenes de Hænge-Kurve eller Kiſter, opfyldte med bevæbnede Folk, ſom Fremmede have brugt, meerſt til at angribe Fæſtninger (*Lipſ.* Poliorc. L. I. D. 6. p. 271-74.), men ogſaa til at forſvare dem (ib. L. V. D. 7. p. 365.); og det ſaa meget meer, ſom man ſeer hos *Sturleſen* (T. II. p. 237.), at den Norſke K. Sigurd Jorſalafar anbragte to Joller paa ſamme Maade mod den befæſtede Biergshule paa Øen Formentera. *Sverris-Saga* viſer og, at Baglerne paa Kaſtellet i Tønsberg have havt Begreb om dette, i det de, ved et lidet Skib, beſat med Folk, ſom de hidſede ud fra Berget lige ned paa Søen, beforderede deres Sendebud hemmelig til deres Anførere. Her meenes dog ikke ſaadanne Hænge-Kurve, men aleene Tavleværk eller Plankeværker af Bredder, ophængte ſom Forhæng mod Beleirernes Skud. Den øverſte Kant af dem ſkulde være høiere, men derimod den nederſte gaae anſeelig længer ned, end Stormhullene paa Fæſtningen ſelv, for at de kunde optage ſaa meget flere af Fiendernes Skud, og altſaa at Beſætningen ei ſkulde have paa eengang at giøre uden med dem af Fienderne, der ſtode lige ind under Muren; og til denne Ende ere de ventelig blevne hængte paa ſkraas, at Skuddene des letter kunde løbe af.

Igul-Kauttur p) er gott vapn þeim er *q)* kastala skal veria, *r)* giaurdur af stórum triám ok þungum *s)*, byrstur met eikitindadu baki; ok skal binda utan vit vígskaurd, ok láta falla nidur á fólk, ef nærri verdur gengit kastala. *Slagbrandar* giaurfir af laungum *) triám ok þungum, hvasstenntir *t)* af hardri eik, reistir

En p) Igel-Kat †) er og en god Maskine for dem, der skulle forsvare q) en Fæstning, giort af store og tunge Bielker s), og forsynet paa Ryggen med en Børste af Ege-Pigger; og skal man binde den uden ved Storm-Hullerne, og lade den falde ned paa Folk, om der bliver gaaet Fæstningen nær. Slagbommer ††), giorte af lange og tunge *) Bielker, for-

Felis *echinata est ex meliorum armorum genere, castellum tutaturis utilis, quæ trabibus magnis & gravibus constans, dentibus quercinis horret, quæque ad mesopyrgia suspensa, in hostes, si ad propugnacula proxime accedunt, dejici potest.* Trabes *insuper*

p) CC. *Un.* igulgautr, galköttr.
q) *al. M.* & 3 *cb.* i kastala veriazt.
r) CC. *Un.* giörr — trium.
s) *iidem* & 3 *cb.* med eikitind. || bystr med eikistockum. *) *iidem* ríom.
t) *iidem* med it. hvaskemder med hvassri eik.

p) Gal-Kat.
q) sig i en.
s) med en Egepigge. || børstet med Egestokke.
*) Raaer.
t) Kamme, hvas Kam af skarp Eeg.

†) Igel-Katten, saaledes som den her er beskreven, finder jeg ingensteds nævnet, thi den er ganske adskilt fra Middelalderens *catus* eller *cattus*, som var et Slags *vinea* eller Storm-Tag, see *Lips.* (Pol. L. I. D. 7. p. 277.), og *du Fresne* under Ordet Catus. Derimod er baade Igel-Katten og Slagbommerne øiensynlig en Art af Ericius militaris, nævnt af *Otto Frising.* og andre. Det tilsiger og Igel-Kattens Navn.

††) Slagbommer nævner Vegetius (4 B. 8 Cap.); dem kan man og kiende igien paa mange Steder, og deriblandt i de Bielker hos *Tacitum*, hvormed Romerne brækkede Bataverners Storm-Taarn. De forestilles ligeledes temmelig tydelig, saavel i Pauli Æmilii Vidnesbyrd, anført af *Lipsio* (add. ad Pol. L. V. D. 7. p. 364.), som i andre ældere, antegnede af samme (Pol. L. V. D. 8. pag. 358.), dog altid som brugte imod Storm-Tage, Bukke, eller andre Maskiner. De Slagbommer, som Speculum Regale meener, have vist nok deri været lige med hine, at de have været ophængte ved Tridser eller Lænker, hvorved de vexelviis kunde hidses op og ned, men forskiellige deri, at de skulde nedkastes paa langs, og meest paa Folk alene, i Steden for at hine bleve stødte ud, nedkastede eller væltede, paa tværs, og meest paa Maskiner. Det som før er anmærket om de andre Slagbommer, viser at Tingen selv haver været brugelig nok i Norden. Det sees og af *Sverris-Saga*, da Bønderne i Sogn forsamlede dem paa en Klippe,

reistir á enda nær vígskaurdum, sua at þá megi þegar á menn fella, er nær er gengit kastala. *Brynklumbur u)* er ok gott vopn, giaur af gódu járni, med stálhaurdum þornum ok biugum, ok skal *x)* agnui vera á hverium *y)* þorni: enn hann þarf sua at geora, at *z)* festr su er hanum er nærzt, ok menn mego ná á upp, sem lengst, þá skal giaur vera met *a)* tindadum járnrekendum, sva at hverki *b)* megi hauggvit fá ne halldit á; enn

forsynede med hvasse t) Tænder af haard Eeg, reiste op paa Enden nær ved Storm-Hullerne, saa at man strax skal kunne lade dem falde ned paa Folk, naar de gaae nær ved Fæstningen. u) Bryn-Kiolle †) er og et godt Reedskab, giort af godt Jern, med staalhaarde og krumme Torne, og skal der være en x) Hage paa hver Torn: men den behøver at giøres saaledes, at den z) Kiæde som er den nærmerst, og saavidt Folk i det allerlængste kunne naae op paa den, skal bestaae af a) piggede

per ex longissimis lignis fabricatæ, dentibus quercinis & valde acutis, juxta mesopyrgia erigi solent, ut in hostes quoque, si ad muros usque pervenerint, dejiciantur. E meliorum quoque armorum genere est fistuca bellica, *clavis chalybeis incurvis & hamatis instructa, quæ, ubi in hostem demittitur, catenæ, dentatis clavis ferreisque, quantum opus est,*

u) CC. *Un.* & 4 *cb.* brynklungr *vel* klunkr, *it.* hleypi-klumbr, brandr, lundr.
x) *iidem* agnor, skotagner.
y) *ita plerique*, *alii*: þolli. *z)* *al.* festi.
a) *al.* tindottum *unus* endudum.
b) CC. *Un.* fái hauggvit.

u) Bryn-Klubbe. ſ Løbe-Klubbe, Brand, Lund.
x) en Fiæder.
z) Lænke.
a) spidse.

Klippe, forsynede med store Steene og stort Timmer, og færdige til at kaste begge Deele ned paa K. Sverre og hans Folk, om de vilde angribe Klippen. *Sturlesen* (T II p. 282-83.) beretter ligeledes, at K. Sigurd Jorsalafars Kastell i Konghelle blev blandt andre Forsvars-Midler, forsynet med Timmerstokke, 5 Al. høie, og spidse i den eene Ende; men den følgende Beleiring (ib. Pag. 300. og 303.) viser, at de kun bleve kastede eller skudte af Haanden ud iblandt Fienden. Saavidt er Speculi Forskrift kunstigere end de Tiders sædvanlige Brug.

†) Bryn-Kiøllen haver giort samme Tieneste som den Art af furca; hvilken *Lipsius* (Pol. Lib. V. D. 1. p. 349.) melder om, af eget Biesyn paa Tøihuuset i Bryssel. Endnu nærmer ligner den *Vegetii* lupus, eller corvus, oplyst ved flere Exempler hos *Lipsium* (Pol. L. V. D. 9. p. 357-58). Navnet giør det troeligt, at den haver været anderledes dannet, nemlig som en Kiølle, besat med hagede Pigger.

enn upp ifrá c) hafi slíkt reip sem fallit þykir d) fyrir traustleika sakir; enn til þess er hann e) gódur, at kasta nidur manna i millum, ok vita ef hann mætti hockurn mann veidt fá, hvert sem helld-ur verdur einn edr fleyri, ok draga sídan f) upp til sín. *Hleypikvel* er ok gott vopn þeim er kastala g) skal veria, h) ok skal giaurt vera af tveim kvern-steinum, enn i) axull skal millum vera, giaur af seigri eik, sídan skal leggia k) ut yfir vígskaurd l) ráshaull bord, ok skolo

gede Jernleed, saa den hverken kan hugges eller holdes an. Men oven for kan man have saadant Reeb, som synes beqvemt d) for Styrkes Skyld; men den er e) god dertil, at kaste den ned imellem Folk, og forsøge, om den kunde faae fanget nogen Mand, enten det bliver een eller to, og drage den siden op til sig. Et Løbehiul †) er og en god Maskine for dem, som g) skulle forsvare en Fæstning, h) og skal være giort af to Kværn-steene, men imellem dem skal være en Axel, giort af seeg Eeg, siden skal man lægge k) ud fra Storm-

est, ut ab hoste nec discindi nec attrectari queat, armatæ, annectatur; ubi autem catena desinit, adhibeatur fistucæ retrahendæ funis satis firmus: inservit hæc uni aut pluribus ex hostium numero capiendis, inque muros retrahendis, quoties globo obsidentium immittitur. Nec præsidiariis contemnenda est Rota missilis, *ex duobus lapidibus molaribus, quercino axe*

c) CC. *Un.* þá má hafa.
d) *iidem* & 2 *ch.* þegar uruct (öruggt) er til styrktar, styrkiar (ok sterkt).
e) *iidem* giördr.
f) *iidem* at ser.
g) *iidem* vilia.
h) *iidem* giort af *vel* þat skal.
i) *iidem* & 2 *ch.* auxl.
k) *iidem* & 3 *ch.* upp yfir.
l) *iidem* rasol.

d) naar det kun er uryggeligt til Styrke (og stærkt).
e) giort, indrettet, dannet.
g) ville.
h) det skal.
k) op over.

†) Store Løbehiul, giorte af grønne Træer, nævner ogsaa Vegetius, som et Forsvars-Middel. *Lipsius* giver flere Vidnesbyrd om dem (Pol. L. V. D. 4 p. 351.), og et Slags Tegning (p. 352.); han nævner og Mollesteene, men væltede eller kastede ned med den blotte Haand. Det som kommer vor Forfatter nærmest, er Diodori Beretning om Tyriernes Marmorhiul, som bleve dreiede ved en Maskine (ib. L. V. D. 9. p. 360).

skolo þessi hiól-þar áhlaupa, ok sua m) ut á fólkit n).

Skotvagn er ok gott vopn. Hann skal gera sem annann vagn, hvart sem helldur vill á iiij. hvelum eda ii., o) ok hann skal sua bua, at hlass hans megi vera hvert helldr er vill, af p) heitu grióti, edur kaulldo, ef vill. Sua skal ok bua hann, at tvær festar megi á hanum q) hafa, sina met hvarri sido, ramligar ok sterkar, r) þær et auruggt halldi hanum, þegar hann hefer ærit lángt runn-

Storm-Hullene Brædder som gaae skraaes ned, og skulle disse Hiul løbe derpaa, og n) saa ud paa Folket.

En Skudvogn †) er ogsaa et godt Redskab. Den skal man giøre som en anden Vogn, hvilket man helst vil, paa 4 eller 2 Hiul, o) og skal man saaledes udruste den, at dens Læs kan være, hvilket man helst vil; af p) heede Steene, eller kolde, om man vil. Den skal og udrustes saaledes, at q) man skal kunne have 2 Kiæder paa den, een paa hver Side, troefaste og stærke, r) som kunne sikkert holde den, naar den haver løbet

axe interjecto, constans, quæ, ubi asseres declives a mesopyrgiis porrecti sunt, illico in hostem per hos asseres proruat.

Currus missilis *etiam bene adhiberi potest, qui communium ad instar curruum factus, rotis duabus vel quatuor instructus sit: ita vero parari debet, ut onus ejus lapidibus calefactis vel etiam frigidis pro arbitrio constet, firmissimis ex utroque latere catenis, quæ illum, ubi amplum satis spatium decurrebat, sufflaminare queant, annexus: per*

m) CÇ. *Un.* á folkit ut.
n) *unus addit:* koma.
o) CC. *Un.* enn.
p) *iidem* flautu grioti eda bollotto.
q) *iidem* vera, ok hafa.
r) *iidem* sua-at uruct halldi.

n) komme. o) men man skal.
p) flade Steene eller runde.
q) der skulle være 2 Lænker paa den, og (at man skal) have een.
r) saa at de kunne holde den, uden at den skal forrykkes.

†) Vogne og Karr fulde af Steene, brugte imod Tiberius, da han beleirede en Bye i Dalmatien, nævner *Dio Cassius* hos Lipsium (l. c. p. 351). *Metellæ*, som *Vegetius* beskriver (Lib. IV. cap. 6.), have og giort samme Tieneste, men de vare kun Flaker af Træe, opfyldte med Steene, og saaledes ophængte ved en Vippe paa Muren, at de kastede Steenene af sig ned paa Fienden, saasnart han rørde det det allermindste ved dem.

s) runnit, enn hann ſkal renna *t*) á rás hallom bordum, ok ſkal þó ſua tilætla, at *u*) hvel hanns miſſi eigi bordſins. Enn þegar er feſtarnar *x*) taka at hepta rás hanns, þá ſkytur hann af ſer hlaſſi ſinu, ok ut á folkit, þar ſem undir er. Þvi betrá er ok hlaſs hanns, *y*) er misjafnara *z*) griot er i borit, ſumt ſtórt, enn ſumt ſmátt. Þat gera ok þeir menn, er *a*) vitrir ero, ok kaſtala *b*) ſkulo veria, at allt þat griot, er þeir vilia ſlaungva *c*) at fylkingum *d*) út á fólkit, eda at ſkialldborgum, þá gera þeir af leiri, ok láta innani ſmágriót hart, bædi *e*) flettugriót ok adra harda ſteina, ok

s) løbet meget langt, men den ſkal løbe t) paa Planker, lagte paa ſkraas, og ſkal man iſær paſſe det ſaaledes, at u) dens Hiul ei ſkal løbe ud over noget af Bretterne. Men naar Kiæderne x) begynde at ſtandſe dens Fart, da ſkyder den ſit Læs af ſig ud paa de Folk, ſom ere under. Dens Læs er og des bædre, y) jo meer ulige z) Steene der ere lagte paa, nogle ſtore, men nogle ſmaa. Det giøre og de Folk ſom ere a) viiſe, og ſkulle forſvare en Fæſtning, at alle de Steene, ſom de ville ſlynge c) mod Slagtordninger d) ud paa Folket, eller mod Skioldborge, dem giøre de af Leer, og komme der indeni haarde Smaa-Steene, ſaavel Slynge-Steene,

per declives aſſeres proruat, & providendum ne rotæ devient. Cum vero catenæ curſum ejus impediunt, onus in hoſtem ejicit, quod eo melius habetur, quo lapides, ex quibus onus conſtat, magis inter ſe, reſpectu molis, discrepant. Viri prudentiores etiam ſolent cruſtæ, quæ projici ſuſtinet, argillaceæ, lapidum in hoſtem mittendorum fragmenta involvere, quæ, ubi in locum quendam pervenit, ſtatim in minutiſſima, & quæ remitti non poſſunt, fruſta

s) CC. *Un.*, *al. M.* & 1 *cb.* rum.
t) *iidem* at. *u*) *iidem* hvelin.
x) *iidem* tekr at hepta *vel ſimpl.* hepta.
y) *iidem* ſem.
z) *iidem* er griót iborit.
a) *iidem* varer. *b*) *iidem* eigu at.
c) *iidem* á fylkingar edr ſkioldu.
d) *iidem* edur ſkialdum.
e) *iidem* hverttveggia flatt griót.

s) endog et meget langt Rom at løbe.
t) efter, langs ad.
u) Hiulene ei ſkulle.
x) holde imod, ſtandſe.
y) ſom det er.
z) Steenene ere lagte deri.
a) forſigtige.
c) paa Slagtordninger eller Skiolde.
d) eller Skiolde.

ok brenna sidan leirit sua hart um utan, at þat þoli vel slaug medan þvi er kastat; enn hvar sem þat kemur nidur, þá springur þat allt i sundur, ok verdur *f)* þat þá eigi aptur slaungt, er þat springr i nidurkomu sinni. Enn til þess skal hafa harda steina ok stóra, at briota *g)* steinveggi nidur. Svo ok *h)* ef þu kastar or stein-kastala, ok at tre-kastala þeim sem móti þer er, edur at *i)* öxultriom þeim sem under hvelum ero gör, eda under kastala, eda under stigum *k)*, edur grafsvínum, edur einnihverri annari þeirri vel, er á hiolum er giaur, þá er þess betur, sem þar er stærra griot ok hardara tilhaft.

Vell-

ne, som andre haarde Steene, og brænde siden Leeret saa haardt uden om, at det kan taale Flugten medens det bliver kastet; men hvor det kommer ned, da springer det alt i Stykker, og kan det da ikke f) blive kastet tilbage, naar det saaledes springer i sit Fald. Men til at nedbryde g) Steen-Muure skal man have haarde og store Steene. Ligesaa h) om du kaster fra en Steenfæstning, og imod et Træe-Taarn, som er imod dig, eller mod i) de Axel-Træer, som ere giorte til Hiul, eller under et Taarn, eller under Storm-Stier, eller Grav-Svin, eller nogen anden saadan Maskine, som gaaer paa Hiul, da er det altid desbædre, jo større og haardere Steene dertil blive brugte.

Kaa-

frusta abit. Maceriei diruendæ magni silices adhibentur: sic etiam si ex castello muro munito, castellum lignis exstructum, turres ambulatorias, Scalas, Sues, aliaque machinamenta rotis imposita jaculando demoliri velis, tuum institutum eo felicius succedet tibi, quo grandiores & duriores adhibueris lapides.

Fer-

f) CC. *Un.* þvi þá eigi aptr kastat ne slöngt, þviat þat brotnar.

g) *iidem* med steinveggi, *vel* veggi stora ok sterka.

h) *iidem* er.

i) *ita plurimi & optimi*, *al.* turni þeim sem a hiolum er giör, eda at stigum — edur at einnihv.

k) CC. *Un.* steghum, storgum, storgrum, stormissu.

f) kastes eller slynges tilbage, efterdi det gaaer i Stykker naar det kommer ned.

g) Steen-Mure med. || store og stærke Mure.

h) naar.

i) et Taarn som er sat paa Hiul, eller mod Stier — eller mod nogen. Axel-Træer, som her nævnes, maa vist adskilles fra de axe vinctæ trabes, som Salustii Fragment nævner, thi disse vare for sig selv.

Vellande vatn ok l) *heitt gler, edur heitt bly,* þat er ok gott vapn i kastala. Enn

Kaagende Vand og l) smæltet Glas, eller smæltet Blye †), er og et godt Forsvars-

Ferventes aqvæ, vitrum, aut plumbum fervens, *defensoris castellum apprime in-ser-*

l) *nuus* hardt *male.* | l) haardt.

†) Samme Slags Ild-Vaaben, brugte af Fremmede, opregner *Lipsius* (Poliorc. Lib. III. D. 3. p. 320. og Lib. V. D. 2. 3. 5. &c.), hvor man meest maa forundre sig over deres Virkning. Vore gamle Historier nævne dem ogsaa ved given Leilighed, og deriblandt *Sörla-Sterka-Saga* (21 Cap. pag. 47.), samt *Hrolfs-* og *Gautreks-Saga* (24 Cap. p. 137.), kaagende Vand, og *Hakonar-Saga* kaagende Beeg og Blye, som Skotterne udøsede over de Norske og Sydersiske, fra Kastellet ved Bot. Andre Steder nævne endnu flere Maader, baade til at angribe og forsvare en Fæstning, ved Hielp af Ilden. Den simpleste var at sætte Ild paa Fæstningen selv, om den var af Træe, eller at stable antændelige Materier tæt op til den, og siden sætte Ild paa disse, enten for at antænde Fæstningen med det samme, eller dog at fordrive Besætningen. Saaledes beretter *Olafs-Saga* (Isl. Opl. 1. D. Pag. 88.), at Dannevirke blev opbrændt ved Hielp af Riis, slæbt sammen og lagt lige under Forskandsningen, og sat i Brand ved antændte Kar, fulde af tørre Spaanner og Tiære, som man slyngede ind iblandt Riiset. *Reenbielms* Olafs-Saga (p. 55.) beskriver det tildeels med andre Ord, dog falder dens Meening, i Sagen selv, ud til det samme. *Sturlesen* (T. II. p. 217.) nævner en anden Maade, nemlig at giøre en stor Ild noget fra paa Marken, og siden skyde de gloende Brande ind paa en Fæstning; det giorde K. Inge af Sverrige mod de Norske ved Venneren, da han først havde brækket Hull paa deres Forskandsning. Baglerne forsøgede end een Maade mod Slottet i Bergen, beskreven i *Sverris-Saga.* De toge Timmeret af et Huus i Byen, forde det op paa Berget, hvor Slottet var bygt, og giorde deraf et Baal, (huult indvendig, og altsaa venteligt dannet omtrent som de Fremmedes Brand-Taarne), i Tanke at stikke Ild derpaa, og lade siden Vinden drive Ilden ind paa Slottet. Dog, det blev uden Virkning; thi Slottets Besætning satte Ild derpaa, ved en antændt Tønde, fyldt med Spaanner, Næver, og Tiære, og slynget ind i Baalet, førend det endnu var fuldgiort, saa at Baglerne maatte nedrive det igien; og da de atter toge dem for at reise det op, blev det paa samme Maade antændt igien fra Slottet, og ganske opbrændt, ved et Kar, giennemboret rundt omkring, og fyldt med brændende Næver, Blaar og Svovel. Til Skibs vare i Brug, foruden de Ild-Vaaben, som tilforn ere opregnede, ordentlige Brandere, eller Fartøier, beladte med Brænde, Næver eller Halm, eller andre deslige Materier, stukne i Brand, og saaledes stødte ind paa fiendtlige Skibe eller Bygninger, der stode ved Strandbredden; hvorimod de Angrebne enten skødte saadanne fra sig med Forker, eller kastede Tov paa dem, og holdte dem fra sig, eller trækkede dem af Veien, førend de kunde tænde an. Een Prøve herpaa seer man hos *Sturlesen* (T. II. p. 403.), i Erling Skakkes Angreb mod K. Haagen Herdebreed for Tønsberg; En anden giver *Sverris-Saga* i Baglernes Angreb mod K. Inge Baardsen for Oslo.

Enn ef graffvín eda einhver annur *m*) list er dregin at kastala, sva at eigi má þeim heitt vatn granda, ok er þo lægra enn kastala *n*) veggir, þá er *o*) gott at gera til vopns þar á moti *Asa*, þá er vel ero skuadir nedan met járni, enn sidan *p*) gera til bædi hvörs ok stór glóandi *q*) plógjárn, ok skióta sidan allu saman *r*) ofan i trevirkit, sua at *s*) plógjárn standi eptir enn ásar seu *t*) upp hafdir; þar skal ok fylgia bik ok brennisteinn, eda elligar velld *u*) tiara. *Tálgrafir x*) ero ok góđ vopn, er gerfar ero umhverfis

svars-Middel i en Fæstning. Men om Grav-Svin, eller nogen anden m) Maskine, trækkes mod en Fæstning, saa at varmt Vand ikke kan skade dem, og er sligt dog lavere end Fæstningens n) Muire, da er o) godt at lave til Forsvar derimod Bielker †), som ere vel beslagne neden til med Jern, og siden p) indrette dertil hvasse og store gloende q) Plov-Jern, og skyde siden alt dette samtlig ned i Træe-Maskinen, saa at s) Plov-Jernene kunne staae tilbage, men Bielkerne blive t) ophidsede igien. Dermed skal og følge Beeg og Svovel, eller og u) kaagt Tiære.

servit. Si porro Sues aut alia machinamenta castello admoventur, quibus fervidæ aquæ non nocent, sed inferiora sunt, quam quæ castellum ambit maceries, ad id genus machinas destruendas tum oppido conducit, si sudibus *utare, ferro probe præmunitis, & quibus acuti & candentes vomeres adpenduntur; injicias porro tum sudes tum vomeres machinæ ligneæ,*

Hh H

m) CC. *Un.* vel. *n*) *iidem* veggr.
o) *iidem* gott vopn þar á moti ásar þeir.
p) *ita optimi*; *al.* festa þar vid gloandi.
q) *unus* flugiarn, *hic & infra*, *alter*; markploga-járn.
r) CC. *Un.* nidur. *s*) *iidem* plogrinn.
t) 2 *cb.* uppteknir. CC. *Un.* upp aptr kippter, *vel* asiun se upp aptr kippt.
u) CC. *Un.* vellandi.
x) CC, *Un.* Tæli-Tælu-Tálugrafir. 3 *cb.* Tálagrafir. 1 *cb.* Tælagrafir.

m) List.
n) Vold, Muur.
o) et godt Forsvars-Middel derimod, saadanne Bielker.
p) fæste deri gloende.
q) Flyve-Jern. || Plov-Jern af det Slags som man bruger i Skaane-Egnen.
s) Ploven.
t) rykte op igien.
u) sydende.

†) Bielken selv skulde tiene til at forstøde eller brække de fiendtlige Maskiner, og de gloende Plov-Jern til at sette dem i Brand, ligesom og Fremmede have i samme Hensigt brugt gloende Jern, ommældte hos *Lipsius* (Pol. L. V. D. 5. p. 353-54).

hverfis kastala, ok þess *y*) betur, er þær ero z) gerfar diupari ok miórri, ok meiri fiaulldi er at, þar sem menn *) draga a) á hiólum nockorar velar til kastala. Sua

Tiære. Lonlige Graver eller Miner †) ere og et godt Forsvars-Middel, som blive giorte rundt omkring Fæstningen, og y) det desbæder, jo dybere og smallere de blive z) giorte,

ligneæ, & relictis vomeribus retrahantur sudes, & mox sulphur & ardens pix machinæ immittatur. Foveæ *castellum ambientes inter arma defensoria habentur, quæ quo profun-*

y) CC. *Un.* betri.
z) *iidem* grafnar. *) *iidem* leida.
a) *iidem* velir, *vel* veidivel at kastala med hiolum.

y) desto fordeelagtigere.
z) gravne.

†) Graver og Miner, som vore Forfædres Krigs-Historie nævner, vare adskillige Slags. De første vare de egentlige Graver, Diki kaldte, sædvanlig lagte omkring deres Fæstninger, hvor det kunde skee, og nu tørre, nu vaade, efter Grundens Beskaffenhed, dog meest det sidste. Saadan en Grav med Broer over, var der for Dannevirke (*Olafs-Saga* Isl. Opl. 1. P. p. 86.); saadan en var og omkring K. Magni Barfods Kastell ved Vænner-Søen (*Sturlesen* Tom. II. pag. 216). *Sverris-Saga* nævner nogle gange dette Slags Graver, og deriblandt dem, som K. Sverrer lod giøre rundt omkring hans Leier, i Beleiringen for Tønsberg, besatte med Pallisader inden for, imod Indbyggernes Angreb fra Land-Siden. Det andet Slags Graver, brugelige hos vore Forfædre, giorde omtrent den samme Tieneste, som vore Tiders Løbegraver og Miner, og vare igien af adskillige Arter. Den første var ligefrem, kiendelig for de Beleirede, og bestemt til at undergrave eller at brække Hull paa en Forskandsning; og giort ved Folk, der stode under et Storm-Tag, sat lige tæt til Foden af en Fæstning; Den beskriver *Vegetius* (4 B. 24 Kap.); den brugte K. Hrolf Gautreksøn, mod Fæstningen paa Ulleraker (*Gautreks-Saga* 24 Cap. pag. 139.), samt de Norske og Sydervi ske mod Skotternes Fæstning ved Bot (*Hakonar-Saga*), og mange andre; Endelig beskriver og *Olai Magni* Epit. L. IX. de fundam. arcium combur. p. m. 236-37. en Art deraf, giort som paa Bergmands Viis, at man, ligesom Grunden blev undergravet, understøttede Overbygningen med Tømmer, som man satte Ild paa, naar Arbeidet var færdigt, hvorved da Overbygningen, saasnart Tømmeret var forbrændt, maatte falde ned ved sin egen Tyngde. En anden Art af dette Slags Graver eller Miner, endnu mindre kiendelig end hin, bestod i en Longang, som blev begyndt ude paa Marken, saa langt fra en Fæstning, at Besætningen ikke kunde blive det vaer, og siden fortsat lige ind i Fæstningen, hvor man da giorde en Aabning, og gik der op af Longangen. Suhms Danske Polyænus (7 B. Pag. 378.) beskriver saadan en Longang, giort af Darius mod Chalcedon, og *Sturlesen* (Tom. II. pag. 62-63.) en anden, giort af Harald Haardraade, mod en Bye i Sici-

Sua skulu jálgrafir allar gerfar vera, at þær skulo hafa marga *b*) glugga ok smá ok *c*) alla *d*) þakta, þo sua at eigi megi á jaurdo sjá; enn sidan skulo þær fylldar vera met þeim vidi sem *e*) elldsímastur er, *f*) annattveggia med tyrsi *g*) eda fyri *h*), edur þesz kyns audro. Enn þa

giorte, og jo fleere de ere, paa de Steder, hvor Folk *) trække paa Hiul nogen Maskine imod en Fæstning. Alle Miner skulle være saaledes giorte, at de skulle have mange og smaa b) Vinduer, og c) dem alle d) bedækkede, dog saa, at det ei skal kunne sees paa Jorden; men siden skulle de være fyldte med

fundiores arctiores & plures sunt, eo magis ad defendendum castellum faciant, imprimis si, per loca foveis subter hiantia, castello machinas rotis impositas admovere velit hostis. Ita vero parari debent foveæ, ut habeant foramina multa & angusta, omnia vero tam dili-

b) CC. *Un*. glyggi, hlycki, gáuga.
c) *iidem* alla hylia.
d) *iidem* skáada, skæda.
e) *iidem* elldnæmztr *vel* elldnæmaztr se.
f) *iidem* annathvert med tiauru-vid eda furu, þviat þess kyns vidr er elldnæmztr.
g) *iidem* eda adrum elldsimum vidi.
h) *al.* fymi *vel* fyni, *it.* fyri eda torfi.

*) føre.
b) Luft- eller Kig-Huller, Bugter, Gange.
c) skal man bedække dem.
d) med Hinde for ɔ: saadan som bruges i Vinduer, i Steden for Glas.

i Sicilien. *Olai Magni* Epit. L. IX. de cun. cogn. p. m. 233. beskrivet og vidtløftig, baade hvorledes dette Slags Løngange kunne anlægges, og hvorledes de Beleirede kunne mærke dem. Den tredie Art af lønlige Graver eller Miner, som Spec. Regale egentlig meener paa dette Sted, var forlagt paa de Steder, hvor Folk skulde gaae eller drage frem, for at hindre eller fange dem, som i *Samsonar Fagra Saga* hos Biörner (9 Cap.). De bleve og ofte forlagte omkring en Fæstning eller Leier, for at forhindre Angreb af fiendtlige Krigsfolk eller Maskiner. Saadanne lagde Cæsar om sin Leier i Alesiæ Beleiring, deels for at indslutte Byen saa meget stærker, deels og for at beskiærme Leiren mod de Beleiredes Udfald. Vor Forfatter forstaaer især de fordække, stiilede til at undergrave eller sætte Ild paa de Beleirendes Maskiner. *Lipsius* (Pol. L. V. D. 6. p. 355.) anfører nogle Exempler paa dem, af den gamle Grædske og Romerske Historie. *Saxo* (L. II. p. 21.) nævner og saadanne, giorte af K. Frode den Første i hans Leier mod Curlænderne, og bedækkede oven paa med Grønsvær, hvorpaa han, ved en forstilt Flugt af Leiren, lokkede de Beleirede ud, og overfaldt dem siden, da de faldt i Graverne. De Steder af andre Skribenter, som *Stephanius* i Anmærkningerne (Pag. 64-65.) haver samlet derom, ere alle ganske beqvemme til vor Forfatters Oplysning, fornemmelig det første af *Regino*, om vore Normanners Graver om deres Leier for Paris, under Aaret 887.

þa *i*) er menn beriazt um nætur til kastala, annathvert ur trekastalum edur or stigum, eda einnihverri þeirri list, er á hiólum leikur ok stendur, þá skal *k*) stela mannum ur kastala, *l*) at þeir leggi elld i tálgrafirnar.

med det Slags Brændsel, som best e) fatter Ild, f) enten med Torve g) eller Fyrr h), eller andet af det Slags. Men naar man i) stormer ved Nattetider imod en Fæstning, enten fra Træe-Taarne, eller fra Storm-Stier, eller nogen saadan Maskine, som ruller og staaer paa Hiul, da skal man k) hemmelig stiæle Folk ud af Fæstningen, at de kunne l) lægge Ild i Minerne.

Nu ber sva til, at sua ákafliga verdur grioti slaungt yfir *m*) steinvegg ok i kastala, at menn *n*) megu eigi uti vera, edur kastala veria, þá er gott at reisa upp *o*) goda stolpa af digri eik, ok sidan

Nu hændes det saa, at Steene blive skudte saa hæftig over m) Muren, og ind paa en Fæstning, at Folk ikke kunne være n) ude eller forsvare Fæstningen, da er godt at reise op o) forsvarlige Stolper af tyk Eeg,

diligenter contecta, ut eorum vestigia humi non appareant; deinde oppleantur foveæ sarmentis & id genus aliis, quæ ignem facillime concipiunt; noctu vero cum hostis ex castello ligneo, scalis, aut aliis machinis quæ rotis impositæ sunt, munimentum impugnat, clanculum aliqvot hominum subtrahantur, qui ignem foveis immittant.

Porro, si forte lapides adeo vehementer castello immittat hostis, ut præsidiariis sub dio esse, aut castellum defendere, non liceat, erigendæ sunt columnæ crassæ & quernæ, quibus

i) *CC. Un.* á nætur skal beriaz.
k) *iidem* leggia elld i.
l) *iidem* at þeir megi (mætti) elldi koma i *vel* ok vita ef elldi yrdi komit i.
m) *iidem* vigikörd.
n) *iidem* sé eigi uti verit kastala at veria *vel* megi eigi nær vera.
o) *iidem* stora.

e) kan fatte.
f) enten med tiæret Træe eller Fyrr, thi det Slags Brænde fatter lettest Ild.
g) eller andet Brændsel, som let fatter Ild.
h) Troske-Tønder. || Fyrre eller Torve.
i) skal slaaes om Natten.
k) sætte Ild paa.
l) faae Ild i. || og forsøge, om man kan faae Ild i.
m) Storm-Hullerne.
n) ude for at forsvare. || være nær.
o) store.

an þar yfir leggia stórar *p*) syllur ok ramligar, ok *q*) þar eptir þilia hit öfra met gódum eikividi, ok bera *r*) sidan ofan á þat þili mikla jaurd, ok hlada sem vegg, at eigi se *s*) þynnra enn *t*) III. eda IV. alnir, ok láta griot sidan áfalla. Sva hit sama skal ok gera mot trekastala *u*) þeim, sem mot steinkastala vill beriaz, at gera stolpa goda ok trausta, godum mun hærri enn trekastali se. Enn allra þeirra *x*) lista, er nu höfom ver umrædt,

Eeg, og lægge siden derover store og stærke p) Side-Bielker (Leider), og derefter paneele oven paa, med forsvarligt Eegetimmer; og bære r) siden oven paa det Paneel megen Jord, og kaste den som en Jordvold, at den ei bliver tyndere end 3 eller 4 Alne, t) og lade Steenene siden falde derpaa †). Det samme u) skal og giøres mod et Træe-Taarn, der vil angribe en Steen-Fæstning, at giøre gode og stærke Stolper, en god Deel høiere end Træe-Taarnet er. Men blandt alle de x) Maskiner,

quibus grandes trabes imponantur, tabulatum sustinentes iliceum, terra, in modum parietis congestitia, tres quatuorve ulnas spissa, ad lapides immissos excipiendos coopertum. Idem etiam faciendum contra turrim ligneam, munimentum lapideum oppugnaturam, columnæ nimirum erigendæ stabiles & firmæ, turri lignea aliqvanto altiores. Omnium autem

p) CC. Ur. syllar, sulur.
q) *iidem* eptir þat.
r) *iidem* (sua á) þar á vidi, sua þyckt at se.
s) *iidem* uþyckri, óþyckara.
t) *iidem* III. alna eda fingurra, fyrir griothurd.
u) *iidem* þeir sem moti vilia beriazt *vel* þeim sem hann vill beriazt vid.
x) *iidem* hluta.

p) Stænger.
r) lægge saa Timmer derpaa, saa tykt, at det kan blive.
t) mod Fiendens Steenkast.
u) skulle og de giøre, der ville slaaes mod et Træe-Kastell. || skal og giøres mod et Træe-Taarn, som man vil slaaes imod.
x) Ting.

†) *Vegetius* (4 B. 19 Cap.) foreskriver at forhøie en Muur næsten paa samme Maade, ved Siderne af Mandskabet, som skal staae paa Muren, med Kampesteene, Leer eller Muursteene, og ovenpaa med Tavleværk, at det som skydes ind i Byen oven fra, ikke skal skade dem. *Lipsius* (Pol. L. V. D. 6. 7.) nævner nogle Exempler paa saaledes forhøiede Fæstnings-Værker; men bedre kan man dog forestille sig vor Forfatters Beskrivelse, ved Hielp af hans Tegning paa Taget over Cæsars Storm-Taarn, i Marseilles Beleiring (Pol. L. II. D. 4. p. 301.), see og *Folards* Traité de l'attaque &c. Polybe T. II. p. 192.

giædi, ok *haversku*. Enn þat er *haversku*, at vera blídur, ok *l*) lítillátur, ok þionustufullur, ok *m*) fagur-yrdur; kunna at vera gódur felagi i samsæti ok *n*) vidrædum vit adra menn; kunna á þvi *o*) gódann skilning, ef madur talar vir konur, hvart sem ero ungar eda *p*) meir alldri orpnar, ríkar eda *q*) nockot urikari, at þau ord kunni hann til þeirra at mæla, at þeirra *r*) tign hæfi, ok þeim sómi vel at heyra, *s*) enn hanum komi vel at mæla. Sua ok ef madur talar vit karlmenn, hvert sem ero ungir eda gamlir, ríkir eda uríkir, þá hæfir ok vel, at kunna hæfiliga *t*) ordum at skipa,

dom, og k) Sædsomhed, og Artighed. Men det er Artighed, at være venlig, og l) ydmyg, og tienstfærdig, og ziirlig i sin Tale; at kunne føre sig vel op i Selskab og n) Samtaler med andre Mænd; at have god o) Skiønsomhed paa det, om En taler med Fruentimmer, enten de ere unge, eller p) meer til Alders, fornemme eller q) af noget ringere Stand, at man skal vide at bruge til dem saadanne Udtryk, som passe sig til deres r) Rang, og som kunne anstaae dem vel at høre, men s) bekomme ham vel at sige. Ligeledes og, om man taler med Mandspersoner, enten de ere unge eller gamle, fornemme eller ringe, da staaer det og vel, at kunne be-

tur, sapientia *nimirum*, boni mores & urbanitas. Urbanitatis *est esse comem, modestum, officiosum, eloqventem; jucundum in consessu & colloquio agere posse sodalem; justum modum perspectum habere colloqvendi cum mulieribus, sive juniores fuerint, sive ætate provectiores, illustres, pauperes, ut iis verbis eas alloqvare, quæ dignitati earum conveniunt, illasque audire, temet autem eloqui deceat. Si cum viris colloqvaris, sive adolescen-*

l) CC. *Ux*. lettlatr. *m*) *iidem* fagrordr.
n) *iidem* i vidurrædo.
o) *iidem* goda skilning (goda grein ok skilningh). *p*) *iidem* gamlar.
q) *iidem* nockoru.
r) *iidem* & 3 *chart*. er þeirra tigunnd, kyni.
s) *iidem* & 2 *ch*. ok manni vel at mæla, *it*. manni sami vel.
t) *iidem* & *al*. hævelklega, *vel* hævelsklegum ordum at skipta.

k) Varsomhed eller Agtsomhed i sine Sæder.
l) beleven.
n) Samtale.
o) Forstand og Skiønsomhed.
p) gamle.
q) i noget af ringere Slags.
r) Stand, Kiøn.
s) men en Mandsperson vel at sige.

þa, hver ord *u*) at hverium *x*) þeirra sómir at þiggia. Enn ef þat skal gamanyrdi heita, þá gegnir þat vel, at þau se hvarttveggia faugur ok sæmilig. Þat er ok hæverska, at *y*) kunna grein orda sinna, hvar hann skal margfallda, eda hvar hann skal einfallda, til þeirra manna, er hann mælir vid, eda hverzo hann skal haga klædum sinum, bædi at lit ok adrum lutum, sua ok nær madur þarf at standa edur sitia, eda nær rettur standa, eda *z*) á kne at falla. Þat er ok hæverska at kunna at vita, nær er hann *a*) skal hendur sinar nidur fyrir sik rakna láta, ok kyrrar hafa, eda nær er hann má *b*) sinar hendr hræra til einnar hverrar

t) bekvemmelig belægge sine Ord, hvilke Udtryk enhver af dem x) anstaaer at modtage; Men om det skal hedde Skiemt, da passer det sig vel, at Ordene skulle være baade smukke og anstændige. Det er og Artighed, at y) vide Forskiæl paa sine Ord, hvor man skal stile dem til de Mænd, man taler med, som til fleere, eller hvor, som kun til een, eller hvorledes man skal indrette sine Klæder, baade i Hensigt til Farve, og andre Ting, saa og naar man behøver at staae eller sidde, eller naar at staae næsten lige op, eller z) at falde paa Knæe. Det er og Artighed, at kunne vide, naar man a) skal lade sine Hænder falde sagtelig ned for sig, og holde dem stille, eller naar man maae b) bevæge sine

olescentes, sive senes, illustres vel non illustres fuerint, admodum decens est, si eleganter & congruis verbis colloqueris. Sin festivis verbis utendum, lepida & congrua sint oportet. Urbanitatis quoque est nosse, quos in plurali aut singulari numero compellare, quibus vestibus, coloris & aliarum rerum habita ratione, uti, nec non quando stare sedereque, quando denique rectus aut geniculans esse debeas: urbanum quoque habetur, si quis tenet, quando manus demitti & quando quiescere debeant, & quando in sui alio-

rumve

u) CC. *Un.* er.

x) *iidem* heyra til at þiggia *vel* heyra ok samir (sæmir).

y) *iidem* hann kunni.

z) *iidem* nær á kne.

a) *iidem* þarf — at rétta eda renna láta.

b) *iidem* hendur sinar retta (retta þær).

t) artigen. || at udsøge artige Udtryk.

x) tilkommer at modtage. || tilhøre og anstaae.

y) man skal vide.

z) naar paa Knæe.

a) behøver at række s. H. eller lade dem synke.

b) udrække sine Hænder (række dem).

hverrar þionusto, annathvert siálfum ser edur audrum at veita, eda hvert hann skal andliti sínu snua ok brióski, eda hverso hann skal snua baki edur *c*) herdum. Sva ok at kunna gódann *d*) skilning á þvi, nær hann má skyckiu sina hafa eda i frelsi bera, eda *e*) hautt, eda kveif, ef hann hefir, eda nær hann skal þarfnazt. Sva ok *f*) ef hann situr yfir bordi, nær hann þarf augum at leida, fyrir hæfersko sakar, til ríkra manna matarneytzlo, edr nær hann má sins matar eda dryckiar neyta, sua at þat þycki *g*) vel bera ok *h*) vidurkvæmiliga. Þat er ok hæferska at hallda sik frá spotti allo, ok allo hádungar gabbi, ok kunna vel at skilia hvat þorparaskapur er, ok flyia hánn allann vandliga.

Enn

sine Hænder til at giøre nogen Opvartning, enten for sig selv eller andre, eller hvorhen man skal vende sit Ansigt og Bryst, eller hvorledes man skal vende Ryg og c) Skuldre. Ligeledes og, at have god Forstand paa det, naar man maae have, eller bære med Frihed, sin Kappe, eller e) Kabus, eller ophøiet Hue, om man haver den, eller naar man skal være uden sligt. Saa og, f) om man sidder til Bords, naar man behøver, for Artigheds Skyld, at vende sine Øine til store Herrers Spiisning, eller naar man maae nyde sin Mad eller Drikke, saa at det kan synes g) at passe sig vel og h) beqvemmelig. Det er og Artighed, at holde sig fra al Spot og haanligt Spøg, og kunne vel at skienne hvad Tølperagtighed er, og vogte sig nøie, endog for det mindste deraf.

Det

rumve gratiam movere easdem liceat, adhæc qvo faciem & pectus vertat, & in qvam regionem tergum & humeros dirigat; qvando deniqve togam & capitis indumenta libere gestare qveat, & qvando non: porro: si noverit ad mensam accumbens, qvando urbanitatis causa oculos ad potentiores, dum cibum capiunt, debeat convertere, & qvo tempore cibo & potu vesci liceat salvo decore & congruentia: urbanitatis deniqve est abstinere a ludibriis & omnibus contumeliosis sarcasmis, & perspectum habere, qvid rusticitas sit, eandemqve sedulo fugere.

Ad

c) CC. *Un.* blidum. *d*) *iidem* goda.
e) *iidem* hatt. *f*) *iidem* er.
g) *iidem* vel ok vidrkvæmiligt.
h) *iidem* sæmiliga.

c) Sider.
e) Hat. f) naar.
g) vel og beqvemt.
h) anstændigen.

Enn þat er *sidgiædi*, at georazt samþyckur adrum mönnum, ok *i*) eigi einlyndur, hæfilátur i allu jafngiædi sinu, hreinlatur i gefna *k*) gedi; sva gángprudur, er hann gengur, ok giæta vel lima sinna, hvert sem hann gengr, at hver þeirra fari rettur vel, ok þó eptir sinni nátturo. Þat er ok sidgiædi, ef madur gengr i kaupstadum millum ukunnra manna, at vera fálátur ok eigi *l*) margyrdur, flyia *n*) giá ok alla hegomliga dryckiu, ressa rán, ok stuldi, ok allar adrar *o*) heimskligar uspektir. Þat er ok sidgiædi, at siá vel vit munneydum, ok *p*) baulbænum, ok *q*) godrifi, ok allri ann-

Det er derimod Sædsomhed, at være samdrægtig med andre Mænd, og i) ikke egensindig, maadelig i al daglig Omgang, retsindig i al k) Sindsbevægelse; saa og at bære sig vel, naar man gaaer, og passe vel paa sine Lemmer, hvor man end gaaer hen, at hvert af dem bevæges vel lige, og dog efter sin Natur. Det er og Sædelighed, om man gaaer i Kiøbstæder, blandt ubekiendte Folk, at være taus, og ikke l) bruge mange Ord, skye al m) Bulder og forfængelig Drikken, straffe Ran og Tyverie, og alle andre o) daarlige Optøger. Det er og Sædelighed, at vogte sig vel for Mund-Eeder og Forbandelser, og q) Gudsbespottelse, og al anden

Ad bonos vero mores *spectat cum aliis consentire, absurdum non esse, in omni vita temperatum, scitulum, ornate incedentem, & curantem, ut omnia corporis membra ad elegantiam composita sint nativis commotionibus convenienter. Ad bonos mores etiam pertinet, si in emporio inter ignotos verseris, aliorum negotiis parce admodum temet immiscere, verbosum non esse, lasciviam & scurrilitatem vitare, vanamque ebrietatem, furta vero, rapinas, & stultas seditiones ulcisci: Similiter bene morati habentur, qui devitant*

Ii I 2 *vana*

i) CC. *Un.* vid örlyndi hoflegt i öllu jöfnu gedi sinu. *k*) *al.* giædi, gædi, athæfi.

l) CC. *Un.* margordr, marglyndr.

n) *iidem* gió, ógá *item* alla hegomliga hluti ok ofdryckiu.

o) *iidem* heimsligar, hegomligar.

p) *iidem* bölvonom, forbænom.

q) *iidem* gaudrifi, gudræli (reifi). 3 *ch.* gandrifi ok allu adru.

i) med afpasset Veldædighed i et jævnt Sindelav.

k) Opførsel.

l) have mange Sind, være vegelsindet.

n) Uagtsomhed. || alle forfængelige Ting og Fylderie.

o) forfængelige.

q) Troldom.

annarri tunguskiædi. Sva ok siá vit þvi at *r*) vera *s*) ordvarpsmadur *t*) fyrir heimska menn ok urádvanda, enn enn sidur *u*) at veita þeim fylgd til sinnar *x*) fólsko, ok vera helldur hatandi alla urádvendni. Þat er ok sidgiædi at flyia *z*) tafl ok teningakast, portkvenna-hus, eda eyda usæra, *a*) liugvitni, ok adra *b*) giá, edur *c*) sauryrdi. Þat er ok *d*) sidsemi at hafa sik *e*) hreinliga, hvarttveggia at mat ok klædum; vera *f*) rackur at husum, ef hann á, edur skipum, edur hestum, edur vapnum; vera ok forsiáll,

anden fordærvelig Snak. Vogt dig og for det, r) at være s) Talsmand for daarlige og uskikkelige Mennesker, og endnu u) meer, at giøre dem Bistand til deres x) Ondskab, men heller, at være en Hader af al Uordentlighed. Det er og Sædelighed, at skye Bretspill og Tærningekast, Horehuus eller falske Eeder, løgnagtige Vidnesbyrd, og anden b) Bulder, eller c) uteerlig Snak. Det er og Sædelighed, at holde sig e) reenlig, baade i Mad og Klæder; være f) stadselig i Bygninger, om man eier saadanne, eller Skibe, eller Heste, eller Vaaben; være og forsigtig, men

vana juramenta, imprecationes, blasphemias, cæteraqve intemperatæ linguæ vitia: caveas etiam ne causam improborum aut stultorum perores, nec eorum malitiæ te promotorem adjungas, cum potius omnem improbitatem temet odisse deceat. Ad bonos insuper mores pertinet, aleam & tesserarum jactum, scortorum fornices, perjuria, falsa testimonia, lasciviam, & obscænos sermones fugere; porro, in victu & vestitu munditiem sectari, nec non domus, si possideas, navium, eqvorum, & armorum splendore liberalitatem præ se ferre,

r) CC. *Un.* ver ordvar, ok ver var þess, at fordaz heimskra manna órádvendi.
s) *iidem* ordvargsmadr.
t) *iidem* heimskra manna ok uradvandra.
u) *iidem* fylg þeim fram.
x) *iidem* & 2 *ch.* dælsku.
z) *iidem* tenninga- ok tafl-kast.
a) *iidem* lygi-vitni. *b*) *iidem* ógá.
c) *iidem* & 1 *ch.* saurlysi. *d*) *iid.* sidgædi.
e) *iidem* & 3 *ch.* veinsliga, venisliga.
f) *iidem* rækinn.

r) vær agtsom i dine Ord, og varsom i det, at skye daarlige Menneskers Uretviished.
s) Raadgiver.
u) mindre maae du være i Følge med dem (befordre dem).
x) Selvraadighed.
b) Uagtsomhed.
c) letfærdigt Levnet.
e) pyntelig.
f) paapasselig med.

siáll, enn eigi á hleypinn, ok þó *g*) hugrackur i naudsynium; vera eigi *h*) áburdarsamur, eda *i*) yfirgiarn, eda aufundsiukur; flyia dramb ok allann ofmetnat. Enn þat er *k*) haufut allrar *l*) sidsemi, at elska Gud ok heilaga kyrkio, hlída tídum vandliga, vera idinn *m*) á helgum bænum, ok bidia ser miskunar ok allu audro kristno fólki.

Þessir allir lutir, er nu haufom ver *n*) talda, hvarttveggia um hæversko ok sidgiædi, þá má eingi eignazt, nema hann hafi *o*) *mannvit* met. Ok eigu þessir lutir mann-

men ikke fremfusende, og dog g) uforsagt i Nødsfald; være ikke prunkende eller i) herskesyg, eller misundelig; flye Hofmod og al anden Storagtighed. Men det er k) Hoved-Sagen i al Sædelighed, at elske Gud og den hellige Kirke, bivaane Gudstienesten med Agtsomhed, være flittig i gudelige Bønner m), og bede om Naade, for sig selv og alle andre christne Mennesker.

Alle disse Ting, som vi nu have n) opregnet, baade om Artighed og Sædelighed, kan ingen opnaae, uden han besidder a) Viisdom tillige. Og skulle disse Ting følge med Viis-

ferre; prudentem adhæc & non præcipitem, in adversis fortem, non oppressorem, non avarum, non invidum, non superbum, nunquam elatum esse: præcipuum autem bonorum morum caput est, Deum sanctamque Ecclesiam diligere, sacrorum officiorum observantissimum esse, & precibus continuis divinam sibi & omnibus, qui christianam fidem profitentur, misericordiam adprecari.

Horum autem, quæ jam enarravimus, & ad bonos mores & urbanitatem spectant, compos esse nequit, nisi qui sapientia *pollet, quam comitentur oportet dicendi lepor &* dexte-

g) CC. *Un.* hugrækr, hugargodr.
h) *al.* abudarsamr.
i) CC. *Un.* yfirgangsamr, ágiarn.
k) *iidem* houfut-rád. 2 *ch.* haufu.
l) *iidem & al.* sidgædi.
m) *iidem* at helgum bænum á helgum.
n) *iidem* umrædt.
o) *iidem* monvit, *vel* námit med ok mannvit. 2 *ch.* munnvit.

g) modig, mandhaftig.
i) Voldsom, Gierrig.
k) et Hoved-Anlæg til. || Havn for.
m) om Hellige-Dage.
n) talt om.
o) Lærdom og Forstand.

mannviti at fylgia, *p*) ordhagi, ok snilld, ok skilning allra hluta ok sida, kunna vel at *q*) marka hvat gódir sidir ero, eda hvat sider ero *r*) kalladir eptir atkvædi heimskra manna, ok ero þó raunar usidir. Þat er ok mannvit, ef madr er staddr á *s*) fiolldafundi manna, á þingum, edur á stefnum, ok heyrir hann þar *t*) ord manna ok eyrîndi, at kunna á þvi gódann skilning, hver ord eda eyrindi ero þau þar *u*) mælt, er tekin ero af mannvitz grundvelli, eda hvat mælt er af skióto *x*) tunguvarpi, eda *y*) skamsyniligu *z*) varaskrapi. Þat er ok mannvit, at kunna at skilia *a*) vandliga,

Viisdom, p) Zürlighed i Ord, og Veltalenhed, og Forstand paa alle Ting og Sæder, især at forstaae vel at q) kiende, hvad der ere gode Sæder, eller r) hvad der blive kaldede gode Sæder, efter taabelige Menneskers Mundheld, og ere dog i Gierningen onde Sæder. Det er og Viisdom, om man befinder sig i en meget talrig Forsamling, paa Tinge, eller paa Sammenkomster, og hører der Folkes t) Taler og Ærender, at have god Skiønsomhed paa, hvilke u) saadanne Ord og Ærender der blive talte, som ere anlagte paa Forstands Grundvold, eller hvad der kun tales af et x) flygtigt Tungekast, og ufornuftigt Ordgyderie. Det er og Viisdom, at

dexteritas, nec non accurata morum notitia, ut vel perspectum habeas, quid morum bonorum titulo ab imperitis cohonestetur, quamvis dissolutis potius moribus idem accenseri debeat. Sapientis est, si in frequentia, in foro, aut conventibus fuerit, verbaque & causas aliorum audierit, probe distingvere inter dicta, quæ sapientiæ fundamento nituntur, & quæ impotentis lingvæ præcipitantia vel imprudente futilitate deproperata sunt. Sapientis

p) CC. *Un.* ordhegi, ordiægi, ordgiædi.
q) *iidem* merkia.
r) *iidem add.* tíginna manna.
s) *Membr.* & 3 *chart.* fiaulld manna fundi. CC. *Un.* fiaullda manna fundi, fiölmennum fundi *vel* i fiölld manna.
t) CC. *Un.* mál, öroinde. *u*) *iidem* mest.
x) *iidem* & 3 *ch.* uppvarpi.
y) *iidem* skamsamligu. *z*) *iidem* skrafi.
a) *iidem* mál manna vandliga um doma.

p) Beqvemhed, Nethed.
q) mærke.
r) hvad fornemme Folkes Sæder ere.
t) kan og betyde: Sager.
u) Ord og Ærender, der fornemmelig foretalde.
x) en hastig Fremfusenhed.

liga, ef dómar falla á mál manna, hverzo þat var mælt, at eigi verdi *b*) annattveggia ordum aukit eda vanat, ef madur þarf *c*) i annat finn medur siálfum ser at sanna. Þat er ok mannvit, at halkda *d*) alla luti med athugasamligu minni, þá sem mæltir verda, edur görfir manna i millum. Þat er ok mannvit, at kunna vel laug, ok *) kunna *e*) á þvi *f*) gódann skilning, hvat laug eru rett, eda einasta sua laug kaullot, ok ero þó eigi nema laugkrókar ok *g*) fleitur. Þat er ok mannvit, ef madur vill beidazt einnahverra luta, at kunna skilning

at kunne høie skiønne a), om der faldte Domme i Folkes Sager, hvorledes det blev afsagt, at det ei skal kunne blive b) enten forøget eller formindsket i noget Ord, om man behøver c) nogensinde at vide det for sig selv. Det er og Viisdom at beholde, d) i en agtsom Hukommelse, alle Ting, som blive aftalte eller forhandlede imellem Folk. Der er og Viisdom, at forstaae vel Lov og Ret, og *) have e) god Forstand paa, hvad der ere rette Love, eller hvad der ikkun saa hen kaldes Love, og ere dog ikke andet end Krogløve og Udflugter. Det er og Viisdom, om man vil bede om nogle Ting, at have Skiøn-

pientis est sententiam judicis, quæ aliorum lites dirimit, memoriæ tam firmiter mandare, & tam probe intelligere, ut eam nec extendat nec restringat, si forte testis instar eam altera vice repetere debet. Sapientis est omnia solerter memoriæ infigere, quæ inter alios transiguntur. Sapientis est leges perspectas habere, & probe discernere posse inter verum legis sensum, & quæ legum nomine dicis tantum causa veniunt, utpote captiones tantum & tricas. Sapientis porro est, si quid expetere velit, dijudicare, num æquum postulet,

b) CC. *Un.* med ordum aukit.
c) *iidem* annat finni.
d) *iidem* med athygli allar þær greinir, er gerdar verda manna imilli, med sannligu minni.
*) *iidem* skilia rettliga hvat lög ero, ok (eda) hvat lög ero kaullud.
e) *iidem* þar goda grein á ok skilningli.
f) *iidem* godar skilningar.
g) *iidem*, *Membr.* & 2 *cb.* slöttur.

a) paa Folkes Sager, i Hensigt til de Domme som kunne falde deri.
b) naar det fortælles igien.
c) en anden Gang.
d) holde med Agtsomhed alle de Poster, som blive betingede imellem Folk, i en sanddrue Erindring.
*) især at kunne retteligt skiønne, hvad der ere Love, og (eller) hvad der kaldes Love.
e) vide ret Forskiel paa, og have Indsigt i.

ing á því, *h*) hverra luta hann beidizt þeirra, er vidurkvæmiligir se, ok hinum er vel veitandi; sua ok, ef hann er *i*) sialfr nockurra luta bedinn, at kunna þat vel at siá, hverir lutir hanum ero vel veitandi, edur hverir vidursiáandi, at hann játi eigi þeim lutum fyrir sik, edur fyrir hina, er eptir hann *k*) koma, er hanum se *l*) snuit meir til uvitsku enn upphafs. Sva er ok þat mannvit, at görazt eigi *m*) fasthendur á þeim lutum, er *r*) hanum ero vel veitandi, at eigi snuizt hanum sin festi eda sinka til svivyrdingar.

Hóf allt ok sannsyni, er ok mikit mannvit. Fródleikur allur ok skilning öll,

Tjensomhed paa, h) hvilke Ting man kan bede om, som kunne være tienlige, og anstændige at tilstaae for den anden; saa og, om En bliver selv bedet om i) nogen Ting, at kunne vel indsee, hvilke Ting der ere anstændige for ham at tilstaae, eller hvilke Ting han maae vogte sig for, at han ikke tilstaaer dem, for sig selv, eller for de andre, som k) komme efter ham, saadanne nemlig, som kunne l) blive ham tilregnede meer til Taabelighed, end til Ære. Det er ligeledes Viisdom, at giøre sig ikke m) paaholden paa de Ting, som man vel kan være af med, at saadan Ens Paaholdenhed eller Gnierie ikke skal vendes ham til Skam.

Al Maadelighed og Retsindighed er og en stor Viisdom. Al Lærdom, og al Forstond,

postulet, & eo, quem rogat, non indignum: similiter si ipse rogetur, diligenter expendere, quantum aliis gratificari decenter qveat, & qvoties aliorum petitioni satisfacere non debeat, ne in qvo consentiat, sui & posterorum nomine, unde imprudentiæ macula illi adspergi possit: Sapientis est, non esse illorum nimis tenacem, qvæ salvo jure præstari possunt, ne tenacitas illi vitio vertatur.

Moderatio qvævis & æqvitas insignis sapientiæ laude cluit; eruditio adhæc, judicii dexte-

h) *CC. Un.* hvert hann beidizt þeirra luta.
i) *iidem* nockurs sialfr beiddr.
k) *iidem add.* kunni.
l) *iidem* sidan helldr til svivyrdingar snuit (helldr) enn til.
m) *iidem add.* svo. *n*) *al.* veitandi ero.

h) om man beder om de Ting.
i) noget.
k) kunne.
l) siden blive forvendte snarere til Vanære for ham.
m) saa.

öll, ok god forsiá, su er hafa þarf til hæversku, eda sida, eda landzbyggingar, eda lagagiætzlo eda landzgiætzlo, þat er o) ok mikit mannvit; ok þarftu fyrir því vandliga þessa luti at p) nema, ef þu villt sæmdarmadur vera, ok sva heita met Kongum edur adrum stórhaufdingium, q) at þeir menn ero allir vel látnir met rikismannum, er þessa luti kunna; r) þá megu þeir ok lifa ser til mikillrar sæmdar, ok maurgum adrum til gagns, er þessa luti kunnu vel. Enn mannvit er met maurgum háttum, þviat þat stendur á s) marg-kvisladum rótum, ok vex af mannvitz rótum hinn sterkasti stolpi er t) vera má, ok kvíslazt sidan met stórum greinum ok u) margfaulldum lim-

stand, og god Forsyn, som behøves at haves til Artighed eller Sæder, eller Land-Huusholdning, eller Lovenes Haandhævelse, eller et Lands Bestyrelse, det er o) og en stor Viisdom; og behøver du at p) lære disse Ting nøie, om du vil være og have Navn for en ærværdig Mand, hos Konger eller andre store Herrer, fordi alle de Mænd, som vide disse Ting, ere vel antagne hos store Folk; de r) som vel forstaae disse Ting kunne og desuden leve sig til megen Ære, og mange andre til Gavn. Men Viisdom er af adskillig Beskaffenhed, thi den staaer paa s) Rødder, der have mange Skud, og af disse Viisdoms Rødder opvoxer den stærkeste Stamme, som t) kan være, og udbredes siden med store Greene, og mangfoldigt Løv, og med en Mængde af Kvi-

dexteritas & prudentiæ vis, quæ morum elegantiæ, regni commodis & defensioni, nec non legum moderationi inserviunt. Omnia hæc probe velim addiscas, modo apud Regem aut principes honesti viri locum tueri cupis, nam illustrium virorum favore gaudent qui hæc tenent, adeoqve magno suo honore plurimorumqve commodo vitam transigunt. Multa autem sapientiæ genera sunt, altis qvippe & multifidis sapientia radicibus innititur; e sapientia vero firmissimus enascitur stirps; hic porro in ramos & multiplices virgulas sese

o) CC. *Un.* allt mikit mannvit.
p) *iidem* vardveita. q) *iidem* þviat.
r) *iidem* þeir mægu ok lifa.
s) CC. *Un.* margvysligum, margfölldudum qvislum. t) *iidem* bera.
u) *iidem* marghfalldadum.

o) altsammen.
p) nøie at iagttage.
r) de kunne og leve.
s) mange Slags, mangfoldige Greene.
t) der kan fremspire.

limum, ok medur misjamnum *x*) kvistafiaullda; ero *y*) sumir smáir enn sumir *z*) stórir, ok skiptazt sva sidan manna imillum, hliota sumir stærri, enn sumir smærri, ok er sá audur sua sem hann er elskadur til. Sá er miök vill elska þenna aud ok aurliga *a*) veita, þá hlytur hann mykit af, þviat þessi audæfi hafa þá náttúro, at þau dragazt þeim mest til handa, er mest elskar þau, ok þeirra neytir met mestum aurleik; ok ef menn *b*) kynno at siá ok meta þessi audæfi eptir rettindum, þa mundi sua synazt hvarttveggia gull ok silfur, sem þat væri *c*) rid eda molld eda aska hia þessum audæsum; ok sá er eignazt vill þessi audæfi, þá skal hann þat upphaf at hafa, at hrædazt almáttugann Gud, ok elska hann umfram *d*) hvervetna.

Þetta

x) Kviste, ulige indbyrdes; nogle ere smaa, andre ere z) store, og saaledes deeles de siden imellem Folk; nogle faae i deres Lod de større, men nogle de mindre, og den Eiendom er, som den bliver elsket til. Den som vil elske denne Eiendom meget, og a) meddeele andre den rundelig, faaer meget af den, thi disse Riigdomme have den Natur, at de trække sig meest til den, som elsker dem meest, og bruger dem meest rundelig; og om Menneskene vidste at ansee og skattere disse Riigdomme, efter deres sande Værd, da vilde baade Guld og Sølv synes, som om det var c) Rust, eller Muld, eller Aske, imod denne Skat; men den som vil faae denne Skat til Eie, skal have det Ophav dertil, at frygte den almægtige Gud, og elske ham over alle Ting.

Det

sese explicans surculis majoribus & minoribus superbit. Opes istæ sectantium studio respondent, nam qui eas diligunt & elargiuntur, admodum ditescunt, ejus qvippe indolis sunt hæ opes, ut iis potissimum adhæreant, qui eas diligunt, & summa cum minificentia in suos usus convertunt. Hæ vero opes, si rite conspici & æstimari possent, aurum & argentum, ad easdem collata, rubiginem induisse, cineremqve & argillam referre, putarentur. His autem opibus qui potiri cupit, nil prius, nil antiqvius in cunctis suis actionibus esse putet, qvam omnipotentem vereri Deum & ante omnia diligere.

Pro-

x) CC. *U.* kvísla. *y*) *iid.* sumar smár – storar.
z) *iidem* stærri. *a*) *iidem* neiter.
b) *iidem* kunnu. *c*) *iidem* rydr, reikr.
d) *iidem* hvevetna, hvætvætna.

x) Kvidseler.
z) større.
a) bruger.
c) Røg.

Þetta er víst vel rádit, at þessi spurning *e*) var aukin, fyrir þvi at þar er nu bædi nákvæm svaur feingin ok *f*) halldkvæm, ok man hvern mann, er nockora skilning hefir fengit, þessi ræda draga til *g*) meiri nákvæmi um sina skilning, enn fyrr hafdi hann; ok ero þeir fleyri, er smá *h*) vendi hlióta af mannvitz kvistum, helldur enn stórar greinir; sumir hlióta ena *i*) smærstu kvistu, enn sumir eigi nema lauf eitt, enn *k*) fair eru þeir næzta, er met aullu hlióta ecki. Þvi vil ek enn *l*) bidia, at þér villdut enn fram á leid læra mik til þess hagleiks, at ek kynni þá kvisto *m*) hellzt *n*) til mín venda ok atvelia,

Det e) var visselig vel betænkt, at dette Spørsmaal blev fortsat, fordi derpaa ere nu faldne baade nøiagtige og nyttige Svar, saa at denne Tale vel kan føre ethvert Menneske, der haver faaet nogen Skiønsomhed, til en større g) Nøiagtighed i hans Indsigt, end han havde før; der ere og fleere, som kun bekomme nogle smaa Riis af Viisdommens Kviste, end de som faae store Greene; nogle faae i) kun de smærste Kviste, og nogle kun det blotte Løv, dog k) ere de vel kun ganske faa, der fade slet intet. Derfor vil jeg endnu l) bede, at I vilde end ydermeere lære mig det Greb, at jeg helst maatte kunne vende til mig, og udvælge de m) Kviste, som kun-

Proxima quæstio optimo eventu mota fuit, cum responsum obtinuerim luculentum & utile, quod quemlibet ad intimiorem cognitionis gradum perducet, si intelligentia nonnihil valet. Plures quidem sunt qui virgulas tantum, quam qui ramos felicis illius sapientiæ arboris, quidam minimos tantum stylos, nonnulli frondem unicam, admodum vero pauci, qui nihil prorsus, nacti sunt. Hinc quæso ut me porro eam doceas dexteritatem, qua ramos, meis & aliorum commodis plurimum inservientes, feli-

e) CC. *Un.* se.
f) *iidem* halldköm, hallkvæm *ut supra.*
g) *iidem* meira nerkömi, nærqvæmi, rökfemdar.
h) *iidem* vöndu. *i*) *unus* C. *Un.* mestu.
k) CC. *Un.* & 2 *ch.* fool.
l) *iidem* biodazt fram, at þer mættud (mættet) enn.
m) *iidem add.* mannvitz.
n) *iidem* at mer at venda.

e) er — maae blive.
g) Grundighed.
i) for det meeste ikkun.
k) men de blive næsten Glanter, som.
l) byde mig frem, at I skulde kunne endnu.
m) Viisdoms.

velia, er o) mer væro til nytsemdar ok sua audrum.

Þessir lutir er nu hefi ek greinda ok synda þer, vaxa hellzt af mannvitz greinum, ok kvislazt sidan met margum gódum limum ok kvistum utifrá. Enn þessir ero þeir limir, er p) halldkvæmir ero: sannsyni aull ok hóf allt, at kunna þat vel at siá medr mundángs hófi, hvat madur á hverium at giallda. Ef þu ert q) nockorum manni reidur fyrir r) einhverskonar fiandskap edur sakar, þá rannsaka vandliga i s) hugþocka þínum, fyrr enn þu leitir hefnda, hverzo mikil' sauk er, eda hverzo mikillar hefndar su sauk er verd. Ver um þat var, ef þu heyrir af annarra manna ordum þær sakar, er þik ángra

kunde o) være til Nytte, baade for mig og andre.

Disse Ting som jeg nu haver opregnet, og viist dig, voxe fornemmelig af Viisdommens Greene, og brede dem siden længer ud med mange gode Greene og Kviste. Men disse ere de Greene, som ere (meest) nyttige: al Billighed og al Maadelighed, i at vide vel at skiønne paa, med rigtig og afpasset Maade, hvad man er enhver pligtig. Saaledes, om du er vreed paa nogen Mand, for r) noget Slags Fiendskab eller Sager, da undersøg nøie i s) dine Tanker, førend du søger Hævn, hvor vigtig Sagen er, eller hvor stor en Hævn den Sag er værd. Vær varsom i det, om du hører, af andre Mænds Ord, de Sager, som t) fortryde dig meget, at

feligere possim & ad me conversos nancisci.

Quæ tibi jam ostenderam, in ramis sapientiæ potissimum germinant, in varias deinde virgulas & surculos exeuntia. Sunt vero rami maxime utiles æqvitas & moderatio, ut quod cui debes æqva penses lance. Si ob hostilem in te animum, aut ob alias res alicui insensus fueris, tecum diligenter perpendas velim culpæ quantitatem, quantamqve ultionem mereatur, priusquam ab inimico vindictam sumas. Si aliorum narratione tibi innotescat, qvod magnum animi dolorem tibi incutere possit, primum attente & prudenter

o) CG. Un. til nytsemdar heyrdi mer ok.
p) *iidem* hagkvæmer.
q) *iidem* einumhværium.
r) *iidem* noccorskonar, einhvörn vondskap.
s) *iidem* hug.

o) sigte.
r) nogen Ondskab.
s) dit Sind.
t) synes at fortryde.

t) ángra miök, at þu leitir fyrri eptir met u) viturligu athygli, hvert sakir ero sannar eda lognar; Enn ef þær sannazt, ok x) kemur til þín hefndir fyrir at vinna, þá hefn medur hófi ok sannsyni, enn eigi met illgiarnligri akefd. Heyrir þu ok nockur þau tídindi saugd, er þer y) þykja skadsamlig um siálfann þik, eda þinn varnat, annathvert um fiártion edur z) manntión, þá skalltu þat met hófi bera ok godu a) gefnagiædi. Láttu þer þvi þykia minnstann skada c) at fiartioni, at þu skallt þat láta þer i hug koma, d) at þó at þat se eigi synd at elska fed, ok þiona þvi hóf-

at du først undersøger med fornuftig Agtsomhed, om slige Sager ere sande eller falske; men om de erfares at være sande, og x) det tilkommer dig, at udføre Hævn derfor, da hævn med Maade og Billighed, men ikke med ildsindet Hidsighed. Om du og hører nogle sadanne Tidender fortaalte, som dig synes y) skadelige, for dig selv eller dine Sager, som enten om Tab paa Gods eller Folk, da skal du bære det med Maade og godt Mod. Lad dig altid synes den mindste Skade i Tab paa Gods, fordi du skal betænke, d) at skiønt det er ingen Synd, at elske Riigdom, og beflitte sig maadeligen derpaa, da er det

denter examina, num quæ narrantur vera sint, nec ne: si vera sint, & jus vindicandi ad te deveniat, moderatione & æqvitate adhibita, non autem malitioso furore ulcistere. Si porro narrentur, quæ tibi tuæve familiæ damnosa videntur, aut ad opum amicorumve jacturam pertinent, non iniquo perferas animo: opum jacturam minimi facias, nam memineris velim, opibus semet mancipare easqve nimium amare peccatum esse, remque admodum

t) CC. *Un.* angrar, þyker ángra.
u) *iidem* viturligri.
x) *iidem & al.* ok komi til þín hefndir *vel* ok kostar þik hefndar.
y) *iidem* þikir skadasamlig, skadavænlig.
z) *iidem* mannation.
b) *iidem* giafna gedi *& simpl.* gedi, gædi.
c) *iidem* um fiártion.
d) CC. *Un. plurimi, al. M. & 3 cb.* at þo er synd at þiona feno, eda ælska miök, at (þo) þat elski manninn amot (at mót).

x) og Hævnen falder dig til. || og der udkræves Hævn fra din Side.
y) farlige.
d) at det er Synd at tiene Rigdommen, eller elske den meget, om den end elsker Mennesket igien.

hófliga, þá er þo synd at elska þat miök, ok vera þræll þess, þó þat elski manninn i mót, ok snuizt vel til handa hanum. Enn þá er *e*) víst synd i, ok þó sorg, at elska miök feit, ef þat vill ifrá snuazt manninum, ok aungva elsku imóti leggia. Lát þer *f*) þat ok i hug koma, at allir koma felausir i heiminn, sua skiliazt ok allir vid heiminn, at aungvum fylgir fed or heiminum; ok þó skalltu þess gá, at aungvo tynir þu fyrir vanræktar sakir eda *g*) vangiætzlo. Ger þik alldrei sua ugladann eptir feinginn skada, at þu látir þik *) eigi jafnmiök *h*) hug-gódann.

Enn ef þu *i*) verdur fyrir *k*) manntioni, þá ber þu þann skada met godu gefna-

det dog Synd, at elske den for meget, og være dens Træl, om den end elsker et Menneske igien, og tilvendes ham overflødigen. Men da er der e) visselig Synd i, og dog tillige Sorg ved, at elske Riigdom meget, om den vil vende sig fra et Menneske, og ingen Gienkiærlighed bevise ham. Betænk ogsaa f) det, at alle komme fattige i Verden, saa skilles og alle fra Verden, at Riigdom følger ingen ud af Verden; Dog skal du, det uagtet, passe paa det, at du ei skal miste noget for Forsømmelses eller g) Uagtsomheds Skyld. Giør dig aldrig saa bedrøvet over en paafalden Skade, at du jo *) holder h) dig ved lige saa godt Mod som før.

Men om i) Tab af Folk tilslaaes dig, da bær det Tab med sat Sind og Maade, og fore-

dum lugubrem amare divitias, si divitiæ non redament, aut temet aversentur: Interim peccatum non est moderate opes diligere, iisque colligendis justam navare operam. Memineris adhæc, quod ut inopes in mundum venerunt omnes, ita mundo divitiarum expertes cogantur excedere. Nihilominus cave, ne quid ob incuriam aut negligentiam perdas. Si cujus rei jacturam feceris, moerorem non contrahas, quin potius æquo sis animo.

Sin homines amiseris, ejusmodi damnum animo etiam æquo perferas, tecum reputans

e) CC. *Un*. mest. *f*) *iidem* þá.
g) *iidem* vanhyrdslu, vangeymzlu.
*) *iidem* goda hugguu eigi jafnan hafa.
h) *iidem* hugga goda van. || hugsa jafnan goda von. *i*) *iidem* fær manntion.
k) *iidem* manntionum.

e) den største. f) da.
g) Skiødesløshed.
*) altid haver dig en god Trøst forbeholden.
h) lader et godt Haab trøste dig. || altid haver et godt Haab i Tanke.
i) du lider Tab paa.

gefnagiædi ok hófi, ok ger þat i hug þer, at hver *l*) madur drygir mer þvi mannliga natturu, at hann deyr ur heiminum; þvi-at engi er til þess skapadr, at jamnan skyli lifa i heiminum. Lát þik meir þat ugledia, ef þinn kunningi deyr vidur þat, at hann *m*) hefir eigi vel lifat i heiminum, edá medur nockorri skaumm *n*) fráskilizt, enn *o*) allra mest, ef þu hrædizt hanom nockurn *p*) sálar-háska; þá ero slíkir lutir meir harmandi, helldur enn sá, at hann drygi mannliga nátturu i dauda sinum. Enn ef hann lifdi somasamliga medan hann lifdi, ok var i verauldonne, ok deyr hann vit þat, at hann gerdi góda forsiá fyrir *q*) sálu sinni, þá skalltu huggazt vit gódann *r*) ordstyr, er eptir hann lifir, enn allra hellzt vir gódann fagnad, er

forestil dig det, at l) hvert Menneske, i det han døer af Verden, fyldestgiør en Pligt der hænger ved den Menneskelige Natur; thi Ingen er skabt til det, at han skal leve altid i Verden. Lad det meget meer bedrøve dig, om nogen din Bekiendt døer i den Tilstand, at han ei haver levet vel i Verden, eller om han er n) bleven skilt derfra med nogen Skam, men o) allermeest, om du befrygter, nogen p) Fare for hans Siæl; da ere slige Ting langt meer at beklage, end den, at han, i hans Død, yder en Pligt, bunden til den Menneskelige Natur. Men om han levede hæderligen, medens han levede, og var i Verden, og han døer i den Tilstand, at han drog god Omsorg for hans Siæl, da skal du trøste dig ved det gode r) Eftermæle, som lever efter ham, men allermeest ved den store Glæde,

tans, qvod cum qvis moritur, naturæ legem secutus hominem se fuisse monstret: verum eam ob causam potius contristari debes, si qvis, quo familiariter usus eras, diem suum obierit & minus bene vixerit, aut ignominiosam mortem oppetierit, imprimis si ratio subsit, cur de illius salute dubites; nam ea propter magis dolendum, quam si juxta communem naturæ legem fato suo fungatur. E contra, si dum in vivis erat, honeste vixerit, suæqve saluti prospexerit, bona, quam reliquit, fama, & res ab eo bene gestæ, æternaqve,

l) CC. *Un*. hver einn ber i þvi.
m) *iidem* hafi. *n*) *iidem* fráfallit.
o) *iidem* allra hellzt.
p) *iidem* sálo-skada.
q) *iidem* sál sina. *r*) *iidem* ordzqvid.

l) enhver bær (viser) i det den menneskelige Skrøbelighed, at.
n) falden fra. o) allerhelst.
p) Skade paa hans Siæl.
r) Rygte.

er þu *s*) væntir hanum af Gudi annars heims. Samu *t*) lund skalltu styra hug þínum *u*) medur hófi ok godu *x*) jafnadargedi, ef þeir lutir bera þer til handa, er þinn *y*) hug veki til fagnadar ok gledi, ok þer *y*) þykir *a*) giædi ivera, annathvert um þeirra manna fráfall, er þer var fiandskapur á, eda um einhveria þá luti adra, er þer *b*) þykir fagnadr at verá. Enn ef þat kann at *c*) henda, at þu spyr þeirra manna líflát, er þer var ádur fiandskapur *d*) at, ok þu villdir víst *e*) aufundarverk á vinna, ef þu ættir *f*) kost á, þá skalltu meir glediazt vit þat, *g*) at Gud hefir þik frelstann af tve-

Glæde, som du s) forventer ham af Gud, i den anden Verden. Paa samme Maade skal du styre dit Sind u) med Maade og god Roelighed, om der kunne træffe dig nogle af det Slags Ting, der y) kunne opvække dit Sind til Fryd og Glæde, og z) hvori dig synes at være nogen a) Fordeel, som enten om de Mænds Død, som du har Had til, eller om nogle andre Ting, b) hvori dig synes at være nogen Glæde. Men om det kan hænde, at du spørger de Mænds Død, som du før havde Had til, og som du gierne vilde tilføie nogen e) Skade, om du havde faaet Leilighed dertil, da skal du langt meer glædes ved det, at Gud g) havet befriet dig fra

que, quam a Deo exspectare licet, salus temet consolentur, oportet. Pari modo, constanter nimirum & temperanter, animum tuum moderare, si accidant quæ tibi bona videntur, aut animum tuum ad hilaritatem excitant, quoties, exempli gratia, hostium tuorum mortem, aut alia, quæ gaudium tibi afferunt, inaudis. Si interitus eorum, quibus infensus eras, narratur tibi, & facinus, quo aliorum invidiam tibi conflares, moliebaris,

s) CC. *Un*. veitst hanum annars heima.
t) *iidem* leid.
u) *iidem* ok athæfi.
x) *iidem* giafna, jafna, gefnagæde.
y) *iidem* hugr viki.
z) *iidem* þyckia goder vera.
a) *iidem* gledi. *b*) *iidem* er fögnudr á.
c) *iidem* hendi at bera. *d*) *iidem* á.
e) *iidem* avvndarværki vinna.
f) *iidem* koste. *g*) *iidem* er.

s) veedst (bereedd) for ham i den a. V.
u) og Opførsel.
y) hvorved dit Sind kan lænkes.
z) som dig synes at være gode.
a) Glæde.
b) som du haver Glæde af.
e) Overlast.
g) derved.

k) tvefalldri synd, enn þu *i*) skylldir gled-iazt vit dauda hins, er frá er fallinn; ok skalltu þvi fagna, at Gud hefr *k*) leist-ar hendur þinar af *l*) syndugu verki *m*) þvi er þu hafdir ætlat at gera, enn hug þinn af lángri reidi ok aufund, er þu hafdir vit hann medan hann lifdi.

Sua ok ef þu þiggur af *n*) Kongi, edur *o*) nockorom audrum ríkismaunn-um, sæmd ok metnat, þá vardar þat mykilo, at þu kunnir þat met *p*) mund-angs-hófi at þiggia, ok lát þik þat eigi henda, sem margann hendir *q*) usnotr-ann; þviat þat hendir margann þann sem *r*) eigi er vitur, ef hann fær eitt-hvert

fra en h) dobbelt Synd, end du i) skulde glædes over den andens Død, som er falden fra; du skal nemlig glæde dig over det, at Gud haver k) løst dine Hænder fra den syndige Gierning, som du havde foresat dig at giøre, men dit Sind fra en langvarig Vreede og Bitterhed, som du bar imod ham, saalænge han levede.

Ligesaa og, om du faaer af en n) Konge, eller o) nogle andre store Herrer, Ære og Anseelse, da er det meget vigtigt, at du skalt kunne vide at modtage det med p) Beskedenhed; og lad dig ikke hænde det, som hændes mangen q) Vanartig; det hændes nemlig mangen En, r) som ikke er fornuftig, om han faaer nogen Forfremmelse hos store

baris, non tam morte inimici tui gaudeas, quam quod Deus a duplici peccato, nimirum mala actione, quam perpetrare volebas, & continuo odio, quo in hostem flagrabas, te liberarit.

Præterea si honores aut dignitates Regis aut principum beneficio consequeris, multum refert, iisdem honoribus temperanter admodum utaris, ne idem tibi, ac imprudentibus & obesæ naris hominibus, contingat, qui, ubi favore magnatum ad honores perve-

h) CC. *Un.* þrævalldre. *i*) *iidem* skallt.
k) *iidem* frelstar, frialsat.
l) *iidem* syndligo, syndsamligo.
m) *iidem* er þu hefer adr.
n) *iidem* Kongsmanni eda Kongi einhveriom.
o) *iidem* æinumhværium adrum ríkismanni.
p) *al. add.* miklo. *q*) CC. *Un.* ovitrann.
r) *iidem* hann er eigi vitr.

h) tredobbelt.
i) skal.
k) frelst.
n) Kongelig Befalingsmand eller nogen Konge.
o) nogen anden stor Herre.
p) megen.
q) vankundig, taabelig.
r) naar han ikke er.

hvert upphaf af ríkismaunnum, at hann hefur sik sua hátt met sinu drambi ok ágyrnd, at hanum þykir s) eingi sinn jafnmaki vera; enn slíkt upphaf verdur hverium til nidurfalls er þat görir; þviat þat er náttura Gudz, at lægia ofmikit dramb medur helgu litillæti, ok á hver þess vísa von, er ágiarnliga t) lifir ok gengur fram met ofmyklu drambi, þá hefir hann jafnan Gud i móti ser. Nu ef þer verdur þess audit, u) at þu fær upphaf af Kongi, eda af adrum ríkismaunnum, þá lattu þer þat i hug koma, at þat er Gudz rád ok hans freistni, þviat hann hefir ser i hendi x) hug ok hiarta stór-haufdingia, at skiota þeim i hug þá menn upp at hefia met sæmd ok y) metordi er hann vill; ok er þat hverium

store Herrer, at han opløfter sig saa høit, med sin Stolthed og Gierrighed, at s) han agter ingen for at være sin Lige; men saadan Opkomst bliver til Fald for enhver som giør dette; thi det er Guds Huusholdnings Maade, at bøie en umaadelig Hofmod med en hellig Ydmyghed, og haver enhver, som t) lever uretfærdigen, og gaaer frem med alt for megen Stolthed, vist at vente dette, i det han idelig haver Gud imod sig. Altsaa, om det træffer dig, at u) du faaer Forfremmelse af en Konge, eller af andre store Herrer, da tænk hos dig selv, at det er Guds Raad og hans Prøve, thi han haver i sin Haand x) store Herrers Sind og Hierter, ved at indskyde dem, at ophøie de Mænd, som han vil, til Ære og Anseelse; men derimod er det og en pligtmæssig Skyldig-

venerunt, tantos illico superbiæ & avaritiæ spiritus sumunt, ut æqualem sibi neminem agnoscant, adeoque in altum sublati graviore ruant lapsu; Deo qvippe proprium est animum nimis elatum ad sanctam usque humilitatem deprimere; hinc certum cuique, qui impotente nimis superbia grassatur, Deum habere malit suis conatibus contrarium. Quare si Regis aut primatum benevolentia ad honores forte eveharis, memento idem nutu Dei tentantis te fieri, utpote qui cor mentemque Regum in manu sua tenet, Regibusque inspirat

s) CC. *Un.* eigi liki sinn vera.
t) *iidem* vill ganga.
u) *iidem* at fá.
x) *iidem add.* at hnegia.
y) *iidem* metnadi, ef.

s) ham synes, som om der ikke var hans Lige.
t) vil gaae frem.
u) at faae.
x) at bøie store H. Hierter.

lum skylldar-embætti z) moti þvi, at vera a) hialparmadur þeirra, er minnà meigu enn hann. Gör þat i hug þer, ef Gud hefur þik upp til nockurrar sæmdar, at þat skal allra manna gagn vera, þeirra er minnà meigu enn þu, fyrir utan þá menn, er hata goda sidu ok *b*) rádvendni; *c*) þeirra á þat mein at vera, er dugandi madr fær styrk ok abl. Enn ef Gud gefr þer mannvit ok *d*) gódan skilning, ok verdur þer þess audit þar met, at þu verdur met nockorri sæmd upphafdur af rikismaunnum, þá ero þessir lutir þeir, *e*) er þu þarft miök at varazt, drambsamligann metnad, ok mutugiarnliga *f*) sinku, edur *g*) gleymsam-

dighed for enhver, at være en a) Hielper for alle dem, som formaae mindre end han. Fæst det derfor i dit Sind, om Gud ophøier dig til nogen Ære, at det bør være alle de Mænds Fordeel, der formaae mindre end du, uden aleene de Mænds, der have gode Sæder og Retviished; dem bør det være til Hinder, at en retskaffen Mand faaer Magt og Kræfter. Men om Gud giver dig Viisdom og god Indsigt, og du tillige naaer den Lykke, at du bliver ophøiet af store Folk, med nogen Ære, da ere disse Ting e) de, som du fornemmelig behøver at vogte dig for: hofmodig Indbildning om dig selv, og f) Gierrighed, som higer efter Stik-Penge, eller en g) glemsom Skiødesløshed, i de Ting som

inspirat quos vult honoribus & dignitatibus condecorandos; hi igitur id sibi negotii datum esse putent, ut inferiorum commodis advigilent; unde tu quoque, si ad quod dignitatis fastigium divino nutu evehaaris, omnium, qui te inferiores sunt, utilitati inservire contendas, ast bonorum tantum; nam qui protervia inducti bonos mores & integritatem vitæ fastidiunt, tua auctoritate & potentia masculè deprimi debent: & si sapientia & intelligentia polleas, honoribusque a principibus viris macteris, caveas imprimis insolentem animi tumo-

z) CC. *Un.* at móti þvi.
a) *iidem* hiálpsmadur þeim.
b) *iidem* rádvendi. *c*) *iidem* þeim.
d) *iid.* goda. *e*) *iidem* þarfligir um at vanda.
f) *iidem* fesnicni, fesinkiu, fesinkni, fesinkiu, fegirni.
g) *iidem* gleymisamligar, ofgleymisamligar.

a) Hielpermand, Befordrer, Tilflugt.
e) nyttige at lægge Vind paa (giøre Erindring om).
f) Gierrighed, Snylten efter Penge, Gnieraghed.
g) alt for.

samligar urækrir um *h*) naudsyn annarra manna, þeirra er minna meigu enn þu. Lát þer i hug koma jafnan, ok fyrir augum vera til vidursynar, ufarir þeirra, er *i*) hadugliga fellu fyrir sakir ofmikils drambs. Sva lát þer oc i hug koma til godrar vonar, þeirra manna fidu ok medferdir, er jafnan fengu sæmdir fyrir *k*) stadfastligt rettlæti ok lítillæti.

Þetta skilzt mer vel, at Gud giaurir þvi menn misjafna, hverttveggia at ríki ok mannviti, at hann vill sua freista, met hverio hófi hver vill ok kann þess at giæta, er hann gefur, hverttveggia um *l*) aburdarsamligann metnat vit siálfann sik, ok um hóflsamligan aurleik, er hann hefer

som angaae andre Menneskers h) Trang, der formaae mindre end du. Lad de Menneskers Ulykker, som ere i) faldne med Skiændsel, for alt for megen Stolthedѕ Skyld, staae dig idelig i Tanker, og være, til Advarsel, for dine Øine. Eftertænk paa samme Maade, til et godt Haab, de Folkes Sæder og Behandlinger, som jævnlig have faaet Ære for en stadfast k) Retfærdighed og Ydmyghed.

Dette fatter jeg vel, at Gud derfor giør Mennesker ulige, baade i Magt og Indsigt, at han vil forsøge derved, med hvad Maade enhver vil og kan holde Huus med det, som han giver, baade i Hensigt til l) prægtig Opførsel og Indbildning om sig selv, og til anstændig Veldædighed, som han

tumorem, simoniacam tenacitatem, & supinam circa inferiorum necessitates incuriam & oscitantiam. Præcautionis ergo ante oculos tuos continuo versetur illorum clades, qui ob superbiam dignitatibus ignominiose exuti sunt; & ad bonam spem alendam in memoriam revoces eorum gesta, qui ob constantem justitiam & modestiam dignis honoribus mactati sunt.

Probe jam intelligo, quod Deus homines sapientia & opibus faciat inæquales, ut hoc pacto tentet eos & exploret, quale moderamen rebus ab ipso concessis adhibeant, quantum animo elati evadant, & quam temperantes & benefici erga alios, qui illorum auxilio

h) CC. *Un.* naudsyniar.
i) *iidem* haduliga hafa farit.
k) *iidem* stadfastliga rettvysi ok sidlæti, *it*, stadfesti oc. *l*) *iidem* abyrgdarsamligann.

h) Fornødenheder.
i) som ere komne skammelig af Sted.
k) Retviished og Sædsomhed. || Troefasthed, og Ret.
l) farlig.

hefer vit þá er hans þurfu, ok eigi hafa slíkar *m*) giafir af Gudi fengit. Ok fyrir þvi vil ek þess bidia ydur, at þer synit mer *n*) med nockurom dæmum, hvarttveggia þá, er sæmdir hafa hlotit af sannsyni ok lítillæti, eda hina, er *o*) skadsemi hafa hlotit af drambsamligri yfirgyrnd.

Sva *p*) er mikill fiauldi dæma þeirra, at ver þurfum med mikilli lengd nockra rædo at auka, ef ver skulum minnazt allra þeirra manna, *q*) at hvarritveggia taulo, er ver vitum dæmi til, at slíkir atburdir hafa til handa *r*) borit, ok munum ver fyrir þvi, fárra geta, ok þó nockorra af *s*) hvaromtveggia; þvíat *t*) þat er meiri *u*) skynder lángrar rædo. Þessi

han viser mod dem, der behøve ham, og have ikke faaet slige m) Gaver af Gud. Og derfor vil jeg bede Eder om det, at I viser mig n) med nogle Exempler, baade dem, som have faaet Ære af Billighed og Ydmyghed, saa og hine, der o) have faaet Fordærvelse af deres hoffærdige Overmod.

Af de Exempler er der saa stor en Mængde, at vi maatte udtrække vor Tale til megen Vidtløftighed, om vi skulde erindre alle de Folk, q) af begge Slags, som vi vide Exempler paa, at slige Ting ere hændte, og ville vi derfor ikkun nævne faa, og dog nogle s) af hvert Slags; thi t) det u) befordrer en lang Tale snarer til Ende. Disse ere da de Exempler, som ere gamle og

auxilio egent & tantis a Deo donis non sunt cumulati. Mihi igitur quæso nonnulla producas eorum exempla, qui ad honores pervenerunt propter suam æquitatem & modestiam, & qui ob impotentem animi tumorem in calamitates inciderunt.

Tanta exemplorum multitudo occurrit, ut si omnium mentionem fecerimus, hanc rem illustrantium, oppido prolixum foret nostrum colloquium, sed breviores erimus, adferentes tantum nonnulla scopo nostro inservientia, quæ bonos malosque concernunt, & quæ

m) CC. *Un.* gafr, gæfr.
n) *al.* nockur dæmi þeirra.
o) CC. *Un.* skadasamliga luti.
p) *iidem & 2 cb.* mikil er fiauld.
q) *iidem* af *al.* er i hvertveggia tölo ero.
r) *iid.* komit. *s*) *iidem* hverratveggio efni.
t) *iidem* stund meiri þarf til.
u) *iidem* skunder.

m) Lykker (Lykkens Gaver).
n) nogle Exempler paa dem.
o) ere geraadne i skadelige Ting.
q) som ere i begge disse Classer.
s) hørende til hvert Slags Evne.
t) der behøves længere Tid til.
u) er meer til Befordring for en l. T.

Þessi ero þau dæmi, er forn ero ok god á at minnazt. Þá er Joseph var felldur ut á Ægyptaland, þá keypti hann einn rikur haufdingi, enn sidann hann hafdi keyptann hann, þá fann hann þat x) á hanom, at hann var vitur madur, ok hóf hann Joseph til sæmdar, umfram alla adra sina þionustumenn, hverotveggia þá er y) er ánaudgir varo fyrir hanom, ok þo at friálsir frændr hans væri, ok selldi i hendur hanum z) til giætzlo fiárluti sina ok audæfi, hus ok híbyli, ok allann sinn varnat. Enn fyrir þvi at Joseph var fríd-ur madur a) at áliti, ok hófsamur i allum lut-om, ok medferd sinni, ok lítillæti, enn vit-ur i ordalagi, þá tók hann vingan ok elsku af allom þeim, er b) kunno hann, ok undir þeim haufdingia varo, er var hanns herra.

Kona

og gode at erindre. Da Joseph blev solgt til Ægypten, da kiøbte en mægtig Herre ham, men da han havde kiøbt ham, da mærkede han x) paa ham, at han var en viis Mand, hvorfor han ophøiede Joseph til Ære, fremfor alle hans andre Tienere, ei aleene dem, der vare y) i Trældom hos ham, men og om de end vare hans friebaarne Slægtninger, og overgav i hans Hænder z) til Opsyn hans Gods og Midler, Huus og Hiem, og hans heele Velfærd. Men for-di Joseph var en smuk Mand af Anseelse, og lemfældig, som i alle Ting, saa i hans Behandlinger og Opførsel mod andre, men fornuftig i hans Tale, da vandt han Venskab og Kiærlighed hos alle dem, som kiendte ham, og stode under den Herre, der var hans Husbond.

Denne

quæ commemorasse multum juvat. Josephus cum in Ægyptum mancipatus erat, emit eum præpotens quidam vir, qui Josephum ubi comperit sapientem esse, super omnes suos servos & ministros, imo etim liberos cognatos evexit, eumque facultatibus suis domus & familiæ præfecit. Ast quoniam Josephus formæ præstantia excelluit, in rebus adhæc gerendis temperans, modestus, & disertus, favorem & amicitiam eorum sibi conciliavit, qui ipsi ipsiusque domino parebant.

Uxor

x) CC. *Un.* & *al.* af.
y) *iidem* & *al.* audger.
z) *iidem* ok i.
a) *iidem* synum ok áliti.
b) *iidem* kendo.

x) af.
y) rige. || i Anseelse hos (for) ham.
z) og under hans.

Kona *c*) þessa ríka manns elskadi Joseph umfram mundángs-hóf, *d*) sua at hun villdi hóra bónda sinn met illri gyrnd, fyrir sakar ástar þeirrar, er hun hafdi vid Joseph, ok eigi *e*) skammadizt hun þess, medur diarfligri girnd, at syna hanom þat, er henni var i skapi. Enn þá er hann sann vilia hennar, þá svaradi hann henni *f*) á þessa leid: "Vid megum ecki vera jafnkomin saman, þviat þu ert lafdi mín *g*), enn ek em þræll þinn; ok er þer þat ofmikil skaumm at leggiazt undir mik *h*), enn mer er þat ofmikil dyrfd ok *i*) dramb, at veita þer þá usæmd; enn allra verst er fyrir sakir udyggleiks þess, er ek hefi

Denne c) mægtige Mands Hustrue elskede Joseph over den rette Maade, d) saa at hun, dreven af en ond Begiærlighed, vilde begaae Horerie imod hendes Mand, for den Kiærligheds Skyld, som hun havde til Joseph, og e) skammede sig endog ikke ved, at betyde ham, med en dristig Begiærlighed, hvad hun havde i Sinde. Men saasnart han mærkede hendes Forsæt, svarede han hende f) paa denne Maade: "Vi kunne ikke passe os sammen som Liigemænd, thi du est min Frue, men jeg er din Træll; og er det for dig h) en alt for stor Skam, at lægge dig efter mig, men for mig en alt for stor Dristighed og Hofmod, at giøre dig denne Vanære; men allerværst er det dog for

Uxor viri illius præpotentis Josephum justo nimis deperiit, adeo ut, amore in Josephum concepto, adulterari malitiose cuperet, effrenemqve, qvam aluit, lasciviam prodere non erubesceret; qvod cum Josephus animadvertit, tale qvid fæminæ responsum dedit. Admodum, inqviens, dispares sumus, cum sis materfamilias ego autem mancipium; ideoqve tibi summum dedecus, si mecum consvescere velis, mihi vero insolentia & temeritas, si te tanta ignominia adficerem; imprimis cum hoc pacto maxime perfidum me declarem in herum & dominum meum, utpote qvi benevolentiam illius tanto flagitio, neqvàm

c) CC. *Un.* þess hins.
d) *iidem* þvíat. *e*) *iidem* skamdez.
f) *iidem* þessa leid. || á þessa lund. || sva.
g) *ita plurimi & opt., al.* lafdi (lávardr) minn.
h) *unus* C. *Un. addit:* sva dyrri fru.
i) CC. *Un.* ofdramb.

c) Den.
d) Thi hun vilde.
e) bluedes endog ikke.
f) saaledes.
h) saa dyrebar en Frue.

k) hefi vit herra minn, ef ek skal sua giallda hanum sina *l*) giædsko, sem svikafullur þræll; þviat hann hefir mer i hendur selt aud sinn allann, ok ríkdom til giætzlo, sua sem tryggur haufdingi sinom þionostomanni, ok má ek eigi svíkia *m*) lánardrottinn minn met *n*) nídsamligri skaumm, nema ek vilí sanna ordzkvid þann, *o*) er mælltur er, at illt er at eiga þræl *p*) at einka vin." Enn þegar er kona þessi sá þat, at Joseph var *q*) gódur madur, ok villdi tryggur vera, þá þókti henni skaumm, at hann skylldi vita *r*) udyggleik hennar, ok *s*) villdi hon þá giarna fyrirkoma hanum, ef hun

for den Utroeskabs Skyld, som jeg da k) begaaer imod min Herre, om jeg skal l) lønne ham hans Godhed som en svigefuld Træl; thi han haver overgivet i mine Hænder, til Forvaltning, alt hans Gods og Riigdom, som en troefast Herre til sin Tiener, og maa jeg derfor ikke bedrage min Husbond ved en n) forræderisk Forhaanelse, uden jeg vilde opfylde det Ordsprog, o) som bruges i daglig Tale, at det er ondt at have en Træl til sin udkaarne Ven." Men da denne Kone saae det, at Joseph var en q) god Mand, og vilde være troe, da syntes det hende en Skam, at han skulde vide r) hendes Utroeskab, og s) vilde hun da gierne forraske

nequam instar omnium perfidiosissimi, compensare non detrectem: ipse enim optima fide opes suas & divitias meæ curæ tradidit, ideoqve fraudibus & tam contumelioso scelere dominum meum & evergetam circumvenire nefas duco, nisi tritum illud in me merito torqveri malim: pessimos nebulones arctissimo amicitiæ vinculo sibi devincire res plena periculi est. Verum cum mulier hæc Josephi fidem & probitatem experta est, ignominiosum sibi putavit, qvod Josephus perfidiam ejus cognosceret, ideoqve iniqvo & hostili animo

k) CC. *Un.* hefda.
l) *iidem* gætzlo.
m) *iidem* lavard drottinn *male.*
n) *iidem* nídingligri.
o) *iidem* sem mælt er.
p) *al.* fyrir. *q*) CC. *Un.* vitur.
r) *iidem* utruleik hennar epter henni.
s) *iidem* hugsadi — at.

k) begik.
l) forrette det Opsyn, hvilket han haver betroet mig.
n) Forhaanelse stridig mod Troe og Love.
o) hvor det hedder.
q) viis.
r) med hende eller af hendes egen Mund.
s) overlagde hun da at.

hun mætti met t) fiandſkap, enn eigi met ſannſyni. Hun ſagdi bónda ſínum, at Joſeph beiddi hana uſæmdar, ok kvad hon þat vera u) ofdramb einum þræli, at x) mæla ſlíka y) ofdirfd vit lafdi ſína. Henni var truat ſem gódri konu, ok var Joſeph z) kaſtat i dyblizo, met digrum fiatrum ok ſtorum jarn-rekendum ok þungom, ok var þat ætlat, at hann ſkylldi ſua líf ſitt a) enda, at rotna þar qvikr fyrir ofdramb ſitt ok b) utryggleik. Enn þviat Gud elſkar jafnan rettindi ok lítillæti, ok hann ſá c) tryggleik Joſephs, ok viſſi hann ſaklauſann, þá ſkipadi hann ſua til, at Joſeph vard gagn at þeirri d) fyrirdæming,

raſke ham, om hun kunde, og det af t) Fiendſkab, men ikke efter Billighed. Hun ſagde da til hendes Mand, at Joſeph havde begiæret af hende uſømmelige Ting, og lagde til, at det var en alt for ſtor Hofmod for en Træll, at udlade ſig for ſin Frue, med en ſaadan Formaſtelſe. Hun blev troet ſom en god Kone, ſaa at Joſeph blev kaſtet i Fængſel, med tykke Lænker, og ſtore og tunge Jern-Klæder, og blev det beſluttet, at han ſkulde der a) ende hans Liv paa den Maade, at han ſkulde raadne der levende, for hans Overmod og Utroeſkab. Men fordi Gud altid elſker Retviished og Ydmyghed, og han ſaae Joſephs c) Troeſaſthed, og vidſte ham uſkyldig, da beſkikkede han det ſaaledes, at Joſeph havde For-

animo ſuccenſa illum perdere conabatur, & marito ſuo deferebat, Joſephum ad illicitum concubitum ſemet ſollicitaſſe, addens idem mancipium impotenter eſſe ſuperbum, cum dominam ſuam auderet tam impudenter alloqvi. Mox illi, ut honeſtæ mulieri, fides habita, Joſephusqve in carcerem, vinculis firmiſſimis catenisqve ferreis conſtrictus, conjicitur, indignæqve morti taliqve ſuplicio deſtinatur, ut ob ſuperbiam ſuam & perfidiam vivus ibi putreſceret. Aſt qvoniam Deus juſtitiam ſemper & humilitatem diligit, fidemqve Joſephi & innocentiam noverat, ergo ſic diſpoſuit, ut qvæ innocenti contigit condemnatio,

Mm M *fortunæ*

t) *unus add.* fullum.
u) CC. *Un.* ofmikit dramb.
x) *iidem* ala. y) *iidem* dirfd.
z) *iidem* kaſtadur. a) *iidem* láta.
b) *iidem* utruleik. c) *iidem* truleik.
d) *iidem* fordöming.

t) fuldkomment Had.
x) omgaaes med — imod.
a) lade.
c) Troeſkab.

ing, er hann vard saklaus fyrir; þviat Gud *e*) frelsti hann met þvi ur þeirri dyblizo, at hann var hafdur til miklo meira ríkis sidan, enn ádur, ok skaput Gud þvi i hug Pharaó Kongi, at Joseph var giaur haufdingi ok *f*) domari yfir allu Ægyptalandi nærst Konginum siálfum, ok hellt hann þeirri sæmd sidan æ til ellidaga sinna, ok medan hann lifdi.

g) Þessi atburdur gerdezt enn i adrum stad þvi licr nockoru sidar, at einn ágiætur Kongur, sá er red fyrir margum ríkium; hann var nefndr met þrefalldo nafni, ok *h*) olli þvi grein tungna þeirra, er hann var Kongur yfir; var hann i einumhverium stad kalladur Arta-

Fordeel af den d) Fordømmelse, som han uskyldig faldt i; thi Gud e) frelsede ham af det Fængsel paa den Maade, at han siden blev ophøiet til meget større Magt, end før, i det Gud indskiød i K. Pharaos Hierte, at Joseph blev giort til en Herre og f) Dommer over heele Ægypten, næst Kongen selv, og den Ære beholdt han idelig siden, indtil hans Alderdom, og saa længe han levede.

g) Denne meget lige Tildragelse skedde endnu paa et andet Sted, nogen Tid derefter, med en ypperlig Konge, som regierede over mange Riger; han blev kaldet med et tredobbelt Navn, og var Aarsagen dertil Forskiællen i deres Sprog, som han var Konge over; saaledes blev han, paa et vist Sted,

fortunæ Josephi promovendæ inserviret, cum divino nutu, non tantum eodem carcere liberatus, sed & ad multo ampliores, quam antea habuit, dignitates fuisset evectus: Deus quippe Pharaoni Regi auctor erat, ut judicem & principem, solo Rege inferiorem, totius Ægypti constitueret Josephum, in quo honoris fastigio ad summam usque senectutem & finem vitæ permansit.

Quæ jam sequuntur aliquo post tempore & alibi locorum contigisse certum est. Celebris quidam Rex multis regnis præfuit, triplicique, ob diversas nationum ei subjectarum linguas, nomine insignitus est, in uno quippe loco vocabatur Artaxerxes, in altero autem

e) CC. *Un.* friálsadi.
f) *iidem* dómandi, stiornari.
g) *iidem* þesser hlutet ok atb. gerduz.
h) *iidem* vollde.

d) uretfærdige Dom som blev fældet over ham.
e) udfriede.
f) Bestyrer, Befalingsmand.
g) disse Ting og Tildragelser skedde.

Artaxerxes. enn i audrum stad var hann kalladr *i*) Cyrus; enn *k*) sua segia sumir menn, at Gud mællti þar vel til hans fyrir munn propheta sins: *Christo l) meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut m) subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorsa Regum vertam* &c.: enn sumir segia, at *n*) þat væri annar Cyrus, er *o*) Ritningin umtalar, ok dæmum ver þvi eigi lengra um þat, at ver vitum eigi til viss, hvert þat er ritat um þenna Cyrum, er nu höfum ver umrædt, edur um annann. Enn i hinum *p*) þridia stad var *q*) þessi Kongur kalladur Assverus at nafni. Enn fyrir þvi at hann var rikur siálfur, ok ágiætur, þá átti hann ok ríka kono, þá er

Sted, kaldet Artaxerxes, men paa et andet Sted blev han kaldet Cyrus; k) ja nogle sige at det just var ham, som Gud talede vel til, ved sin Prophetes Mund, i disse Ord: *) **Til Cyrus min salvede, hvilken jeg tog fat ved hans høire Haand, til at nedkaste Hedningerne for hans Ansigt, og tage Sværdet fra Kongernes Lænder** ꝛc.: nogle derimod sige, at n) det var en anden Cyrus, som o) Skriften taler om, og dømme vi ikke vidtløftiger derom, fordi vi vide ikke tilvisse, om det er skrevet om denne Cyrum, som vi nu have talet om, eller om en anden. Men p) paa det tredie Sted blev denne q) Konge kaldet med det Navn Ahasverus. Men fordi han selv var mægtig og ypperlig, da

autem Cyrus, (unde etiam his a Deo per Prophetam, juxta quorundam interpretum mentem, benignis compellatus est verbis: Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, & dorsa Regum vertam &c.: *quamvis non desint qui alium in hoc scripturæ loco Cyrum existiment intelligendum; sed cum certi quid in hac materia definire nequeamus, illi non diutius immorabimur); in tertio autem loco Ahasverus dictus est. Hic cum potens imprimis & celebris esset, generosam quoque uxorem*

i) CC. *Un.* Scirus.
k) *iidem* ok segia sva sumir menn, at þessi ord mællti sialfr Gud fyrir munn spámannz.
l) *iidem* Apostolo. *m*) *iidem* jaciam.
n) *iidem* þat (sá) var.
o) *iidem* su (sia) ritning er um gör.
p) *iidem* eun. *q*) *iidem* sá madur.

k) og nogle sige saa, at Gud selv talede disse Ord, ved en Prophetes Mund.
*) Es. 45 Cap. 1 V.
n) det (den) — var en anden.
o) den (denne) Skrift er giort (handler) om.
p) for det tredie.
q) Mand.

er Dróttning hans var, ok het su Vastes. Enn medan Kongurin hafdi farit lánga *r*) herfaur at vídlenda ríkit, þá hafdi hann skipat Vastes Drottningu fyrir, at giæta þess luta ríkis, er hellzt var *s*) haufotsæti hans i. Ok þá er hann var heim aptr til hennar kominn met fengnum *t*) ríkdómi, þá gerdi hann *u*) mikla veitzlo *x*) til fagnadar allum haufdingium sinum, þeim sem hanum *y*) höfdu fylgt i þessari herfaur; enn Vastes Drottning gerdi adra veitzlo sinum haufdingium, þeim er heima haufdo verit til *z*) landgiætzlo met henni. Þá let Kongurinn sua *a*) umbióda, at *b*) Vastes Drottning skylldi

da havde han og til ægte en mægtig Frue, som var hans Dronning, og hedde hun Vasthi. Og medens Kongen havde r) giort et langt Krigstog, for at udviide Riget, da havde han beskikket Dronningen Vasthi over samme, at passe paa den Deel af Riiget, hvori hans s) Hoved-Sæde fornemmelig var. Og da han var kommen hiem igien til hende, med hans forhvervede t) Riigdom, da giorde han et u) stort Giæstebud x), til Glæde for alle dem iblant hans ypperste Mænd, som y) havde fulgt ham paa dette Krigs-Tog; men Dronning Vasthi giorde et andet Giæstebud for hendes ypperste Mænd, som havde været hiemme, z) for at gaae hende til Haande i Re-

uxorem Reginam, Vasti appellatam, in matrimonio habuit. Aliqvando cum Rex expeditionem suscepit, ut imperii fines extenderet, parti imperii, quæ proxima erat metropoli, Reginam præfecit, & postliminio rediens opibusqve admodum auctus, proceribus, qvi eum in expeditione comitabantur, convivium parabat, uti & Regina eis, qvi illi in administrando imperio aderant, aliud convivium parabat: Rex autem sic ordinavit, ut Regina Vastis

r) CC. *Us.* leid i herför um ríki sitt.
s) *iidem* höfudstadr.
t) *iidem add.* Sigri ok.
u) *iidem* fagra.
x) *al.* sinum höfdingium.
y) *al.* fylgdo.
z) CC. *Us.* landz- (rikis-) gætzlo. || rikisstiornar.
a) *iidem* bioda Drotningo. *al.* sva umbua.
b) *iidem* hon gangi í höll hans á hans fund.

r) draget en lang Vei paa Krigstog omkring i Riget.
s) Hoved-Stad.
t) forhvervet Seier og.
u) prægtigt.
x) for hans ypperste Mænd.
y) fulgte.
z) til at passe paa (Riget) Landet. || styre Riget.

skylldi *c*) til fundar koma vit hann i haull hans, ok bera alla fegurd Drottningar *d*) skrauts, ok skrídazt met allri tign, ok fagna sua heimkomu hans, ok sæma *e*) i þvi veitzlo hans. Enn Vastes Drottning *f*) neikvæddi *g*) bodordi Kongs, ok kvadzt eigi meiga ganga frá sinni veitzlo, þar sem hun hafdi *h*) til sin kallat marga góda menn ok *i*) haufdingia. Enn þá er Kongur *k*) sá ofmetnat hennar ok dramb, þá skildi hann þat, at hun mat sik eigi minna af *l*) kyrrsæti sino ok ríkisgiætlzo, *m*) þeirri er hann hafdi henni i hendur fengit, helldur enn hun mat Kónginn, af haskasamligu starfi, þvi

Regieringen. Da lod Kongen a) befale, at b) Dronning Vasthi skulde c) indfinde sig hos ham i hans Sal, og bære al den Prydelse der hørde til en Dronnings d) Pragt, og iføre sig al sin Herlighed, og glæde sig saaledes over hans Hiemkomst, og ære e) derved hans Giæstebud. Men Dronning Vasthi nægtede Kongens Bud g), og sagde, sig ei at kunne gaae fra sit Giæstebud, da hun havde h) indbudet til sig mange gode i) og fornemme Mænd. Da Kongen k) nu saae hendes Hofmod og Stolthed, da sluttede han, at hun agtede sig ikke ringere, for sin l) Stillesidden og den Regiering, som han havde overladt i hendes Hænder, end hun agtede Kon-

Vastes illum in basilica conveniret, omnique mundo, qvi Reginam decet, & pompa adhibita, reditum gratularetur, & convivium hoc pacto illustrius redderet: Verum ubi Regina mandato Regis obseqvi recusaret, prætendens convivio suo, ad qvod multos principes viros invitasset, abesse semet non posse, Rex insolentiam fæminæ & animi tumorem illico animadvertens, intellexit Reginam, non minoris semet ipsam, ob imperii domi administrati commissam curam, qvam ipsum Regem, facere, licet, dum peregre egit, *regni*

c) CC. *Un*. gangú til fundar hans.
d) *iidem* ſkrudz mædr allri tighn.
e) *iidem* ſva. *f*) *iidem* níkvæddi bodord.
g) *iidem* bodi. *h*) *iidem* adr tilkallat.
i) *unus addit:* dyra.
k) CC. *Un*. heyrdi ſagt fra oſmetnadi ok drambi hennar.
l) *iidem* & 2 *ch*. kurteyſi (kynfeſtu).
m) *iidem* þeſs, *al*. þat.

a) byde Dronningen. || lave det saaledes.
b) hun skulde komme til ham i hans Sal.
c) gaae hen og indfinde sig hos ham.
d) Smykke, med al Herlighed.
e) saaledes. g) kan og være: Indbydelse.
h) hvortil hun allerede havde indkaldet, indladt.
i) Mænd og dyrebare Herrer.
k) hørde fortælle om hendes Stolthed og Hofmod.
l) Artighed, (Herkomst).

þvi er hann hafdi, medan hann gerdizt *n*) urlendr. Fyrir þetta hennar ofdramb vard Kongur henni sua reidur, at hann sagdi Vastes af *o*) Drottningardæmi ok allu þvi ríki, er hun hafdi, enn hann tók eina hertekna mey af Israels folki, su er þar var þá i *p*) anaud i hans ríki, þó at hun væri komin af *q*) gaufugum frændum þar sem hun var borin; enn su het *r*) Hester at nafni. Þessa hina saumu setti Kongurinn i sæti Vastes, ok gaf henni allt þat ríki, er *s*) adur hafdi Vastes, ok skipadi hann þá *t*) Hester at vera Drottning yfir allu *u*) sinu ríki.

Enn

Kongen, for det farlige Arbeide, som han havde, medens han n) holdt sig udenlands. For denne hendes Hofmod blev Kongen hende saa vreed, at han o) erklærede Vasthi skilt ved den Værdighed, at være Dronning, og ved al den Magt, som hun havde, men han tog en fangen Pige af Israels Folk, som da var der i p) Trældom i hans Rige, endskiønt hun var kommen af fornemme Slægt, hvor hun var fød; men den havde det Navn Esther. Denne samme satte Kongen i Vasthi Sæde, og gav hende s) al den Magt, som Vasthi havde før, og beskikkede han da t) Esther at være Dronning over u) hans heele Rige.

Endnu

regni limites extenderet, & periculosis implicaretur negotiis. Tantam ob insolentiam iratus Rex, Reginam honoribus exuit, & dignitatibus, quas prius in sua potestate habuit, privavit, inque matrimonium adscivit virginem quandam Israeliticam Estheram, quæ, licet in sua patria nobili prognata esset genere, captiva tamen & in servitutem redacta fuit. Hanc in locum Vasti constituit, & ditionibus, quæ Vasti parebant, omnibus præfecit, totius denique imperii Reginam salutavit.

Paucis

n) CC. *Un.* vidlænndr.
o) *iidem* Drotningar-dómi (nafni ok dæmi) *item* sinni tign.
p) 2 *chartæ*: í nánd i rikinu.
q) CC. *Un.* gofgum.
r) *iidem* Æster, Ester.
s) *iidem* hon hafdi átt.
t) *iidem* at Ester skylldi vera.
u) *iidem* rikinu.

n) udbredede sit Rige. || drog vidt og bredt omkring i fremmede Lande.
o) udsagde Vasthi af hendes Dronningdømme og Navn. || af hendes Værdighed.
p) i Nærværelsen i Riget.
s) alt det Rige, som Vasthi havde eiet.
t) at Esther skulde være.
u) heele Riget.

Enn x) gerdizt fáom daugum sídar annarr atburdur met þeim sama Kongi. Aman het madur, einn, ríkur haufdingi ok ágiætur, sá er var met Assvero Kongi. Kongur mat hann sva mykils, at aull þiod skylldi hanum hlída ok til hans hníga, sua sem Kongi siálfum. Enn Mardocheus het einn y), sá er hertekinn var Israels fólki, hann var faudurbródir Hester Drottningar; enn fyrir því at hann sá sik bædi fátækann ok ánaudgann, þá þordi hann þat eigi at birtá, at hann z) væri sua skylldur Drottningunni, ok ecki þordi Drottningin meira yfirlæti hanum at veita, enn einumhverium adrum a) ukunnum b) manni. Þá gerdizt

Endnu x) hændtes faa Dage derefter en anden Tildragelse hos den samme Konge. Det var en Mand, ved Navn Haman, en riig og berømt Herre, som var hos Kong Ahasverus. Kongen agtede ham saa høit, at det heele Folk skulde adlyde ham, og viise samme Ærbødighed mod ham, som mod Kongen selv. Men der var og y) En, ved Navn Mardochæus, som var fangen af Israels Folk, han var Dronning Esthers Farbroder; men fordi han saae sig at være baade fattig og i Trældom, da torde han ikke giøre det bekiendt, at han var saa nær beslægtet med Dronningen, ei heller torde Dronningen vise ham større Høiagtelse, end en anden á) ubekiendt b) Mand. Da hændtes det

Paucis autem interjectis diebus seqvens casus in aula laudati Regis accidit. Cum Ahasvero erat vir qvidam princeps, admodum celebris, nomine Haman, qvem Rex tanti fecit, ut, juxta edictum Regis, omnes nationes illi perinde ac Regi parere seqve submittere deberent. Qvidam etiam captivorum Judæorum, Mardochæus, Estheræ patruus, eodem tempore vixit, qvi cum pauper jam esset, & captivus, non audebat indicare, qvæ Reginam & illum intercedebat, necessitudinem, nec audebat Regina majorem patruo suo qvam aliis ignotis, honorem exhibere. Qvodam autem die, cum Haman, imperii primas, adierit

x) *alii:* enn fám d. s. gerdizt sá.
y) CC. *Un.* hertekinn madr.
z) *iidem* var.
a) *iidem* þionostomanni, þeim er henni var ukunnur.
b) 2 *ch.* þenara *al.* þionostomanni.

x) Men faa Dage derefter skedde den.
y) en fangen Mand.
a) Tiener, som var hende ubekiendt.
b) Tiener.

izt sua til einhvern dag, at Aman haufdingi var komin til Kongs fundar, ok þá er hann fór heim aptur, þá bar veg hans þar i nánd sem Mardocheus sat. Enn Mardocheus var áhyggiufullur um ánaud þá, er hann var istaddur, ok *c*) allt þat fólk, er hertekit var ur Israels landi; enn fyrir sakar þessarar áhyggiu, þá gádi hann eigi, at Aman fór sva nærri hanom, ok stód hann fyrir þvi eigi upp at luta hanum. Enn Aman vard sva reidur vid þat, at einn utlendskur *d*) þræll villdi eigi luta hanum, at hann let þegar reisa *e*) gálga einn, (LX. álna) háfann, heima i gardi sinum, er hann kom heim, ok ætladi *f*) at festa þar á Mardochæum. Hann let ok skrá um allt Kóngsríkit, at hver madur skylldi slík-

det saa en Dag, at Fyrsten Haman var kommen til Kongen, og da han drog hiem igien, faldt hans Vei nær derved, hvor Mardochæus sad. Men Mardochæus var tankefuld over den Trældom hvori han var bested, samt c) det heele Folk, som var fort fangent fra Israels Land; og for denne Bekymrings Skyld, blev han ikke var, at Haman drog ham saa nær, og stod derfor ikke op, for at bøie sig for ham. Men Haman blev saa vreed over det, at en fremmed d) Træll vilde ikke bøie sig for ham, at han, saasnart han kom hiem, lod reise e) en Galge, (60 Alne) høi, hiemme i hans Gaard, og x) agtede at ophænge Mardochæum derpaa. Han lod og skrive over Kongens heele Rige, at hver Mand skulde giøre Israels Folk slig Ret,

adierit Regem, & per viam, cui propinqvus erat Mardochæus, domum suam reverteretur, accidit ut Mardochæus, ob suam & reliqvorum Judæorum captivitatem anxius, Hamanem prætereuntem non observaret, adeoque nec illi venerabundus assurgeret. Haman ira accensus, qvod extorre mancipium datos honores illi denegare videretur, mox crucem sexaginta ulnas longam, juxta palatium suum, statim ac domum venit, erigi curavit, Mardochæum eidem cruci affixurus, & per totum imperium, missis literis, declaravit

c) CC. *Ux.* Israels folk allt (þat sem).
d) *iidem* madr.
e) *iidem* & 2 *chart.* cross.
f) *iidem* hafdi ætlat (þar) at festa Mard. á þann cross.

c) alt Israels Folk.
d) Mand.
e) et Kaars.
f) havde foresat sig at opfæste Mard. paa det Kaars.

ſtikann rett gefa Israels fólki sem villdi, sá ræna þá er þat villdi, enn sá g) i naud ok þrælkan hneppa er þat villdi, enn sá drepa, er þat villdi giaura.

Enn þá er Mardocheus vard var vid þessi tidindi, þá þraungdi hanum naudsyn til meiri dirfdar vid Drotrningu enn fyrr, ok kom hann til fundar vid hana, ok fell til fóta henni, ok sagdi henni öll þessi tidindi met miklum h) harmi hugar. Sem Drottningin heyrdi, at allt þat fólk, er hun var afkomin, var fyrirdæmt, þá bad hon i) ser miskunar til Guds litillatliga, med allu k) hiarta; þvi næst geck hun l) til Kongs fundar, buin hátidliga met allu Drottningar-skrudi, ok fell til fóta hanum litillatliga. Enn

Ret, som han selv vilde, den plyndre dem, som vilde det, den g) klemme dem i Nød og Trældom, som vilde det, men den dræbe dem, som vilde giøre det.

Men saasnart som Mardochæus blev denne Tildragelse vaer, da trængede Nøden ham til en større Dristighed mod Dronningen, end før, og gik han da til Opvartning hos hende, faldt hende til Fode, og sagde hende denne heele Tildragelse med en stor h) Hierte-Sorg. Som da Dronningen hørde, at det heele Folk, som hun var kommen af, var fordømt, da udbad hun sig ydmygeligen Miskundhed af Gud, k) af gandske Hierte; dernæst gik hun l) hen for at tale med Kongen, iklædet høitidelig med en Dronnings fulde Dragt, og faldt ydmygelig

ravit cuivis indigenæ idem in reliquos Judæorum licere, direptionibus cæteroquin, servitiis, cladibus, neci, pro cujusvis subditorum arbitrio, obnoxios.

Hæc cum Mardochæus audiit, necessitatis telum eo illum compulit, ut audentior factus Reginam accederet, & ad illius pedes provolutus, magno animi moerore, totam rem exponeret. Regina vero, ubi totam, cui genus suum debuit, nationem inaudiit damnatam, toto corde misericordiam Dei implorans, solenni pompa & regali ornatu Regem

Nn N *statim*

g) CC. *Un.* setia i ánaud *item* i anaud, oc þrældom taka.
h) *iidem* hugarharmi *al.* harmi sins hugar.
i) *iidem* fyrir ser.
k) *iidem* huggiædi.
l) *iidem* fyrir Konginn.

g) sette dem i Trældom. || tage dem hen i Ufriehed og Trældom.
h) Hierte-Angest. || Bedrøvelse i hans Sind.
k) af alle Sinds-Kræfter (med en fuldkommen Hengivenhed i sit Sind).
l) for Kongen.

Enn þá er Drottningin var þángat komin, ok Kongur sá, at hun var þar komin, med sua miklò litillæti, ok m) faulnanda andliti, þá skildi Kongur, at hun hafdi sva mikit stórmæli til hans fundar, at hún þyrfti at n) taka dyrfd af hans blídu o), til framflutningar p) sinna naudsynia, ok tók hann i haund henni, ok reisti hana upp, ok setti hana i hásæti hiá ser met blídum ordum, ok bad hana birta fyrir ser q) skilvisliga alla þessa atburdi um sitt erindi. Hester Drottning giaurdi sem Kongur baud, ok r) sagdi hanum allann þenna atburd, eptir þvi sem s) til hafdi görzt, ok bad hann sidan skipa

lig ned for hans Fødder. Men da Dronningen var kommen derhen, og Kongen saae, at hun var kommen der, med saa stor Underdanighed, og et m) falmende Ansigt, da sluttede Kongen, at hun maatte have en saa vigtig Sag at forebringe ham, at hun behøvede at n) tage Dristighed af hans o) Mildhed, til p) at fremføre hendes Anliggende, og tog han da i hendes Haand, og reisede hende op, og satte hende paa Thronen hos sig, og bad hende forklare tydelig q) for sig alle disse Omstændigheder om hendes Ærende. Dronning Esther giorde som Kongen befalede, og r) berettede ham denne heele Tildragelse, lige som s) den var skeet, og bad ham siden at giøre

statim adiit, & ad pedes ejus procidebat supliciter. Ast quoniam Regina tantam animi demissionem pallidamque præ se ferebat faciem, Rex e vestigio intellexit, quod rem permagni momenti indicare vellet, & illius comitate animari haberet opus, ut quod animum ejus fodicaret exponere posset: manum ergo Reginæ apprehendit, & Reginam in solium juxta se collocavit, utque distincte totam rem petitumque sibi referret, mellitis verborum globulis oravit. Mandato Regio obseqvens Regina rem totam, prout gesta erat, exposuit, Regem-

m) CC. *Un.* faulnudu.
n) *iidem* fá hans blídu, til framburdar sinna örenda.
o) *iidem* blidskap. 2 *ch.* blídmælum.
p) *iidem* sins máls ok naudsynia.
q) *iidem* skynsamliga allt sitt örendi.
r) *iidem* synde h. skilvisliga alla þessa atburdi.
s) *iidem* var.

m) falmet,
n) (faae) vinde hans Mildhed, til sine Ærenders Udførsel.
o) Venlighed, venlige Tiltale.
p) sin Sags og Anliggenders Fordrag.
q) hendes heele Ærende.
r) forklarede ham tydeligen alle disse Tildragelser.
s) den var i sig selv.

skipa meir eptir Kongligri *t*) miskun ok athygli, helldur enn eptir *u*) hóflausri reidi Hamans. Enn þá er Kongurinn sá hóflausa yfirgyrnd ok drambsamliga reidi Hamans, þá let hann festa siálfann Haman á þann sama *x*) gálga, er hann hafdi ádur ætlat *y*) Mardocheum á, ok baud Kongur um allt sit ríki, at allt Israels folk skylldi *z*) bua i fullu frelsi, eptir þvi sem *a*) setning var heilagra laga Israels folks, enn hann gaf allann ríkdom Mardocheo, þann sem Haman hafdi ádr *b*) haft.

Nu skalltu á sliku marka, at Gud *c*) vill mer skylldu heimta hóf ok sannsyni,

giøre den, meer efter Kongelig t) Naade og Billighed, end efter Hamans u) umaadelige Bitterhed. Men da Kongen erfarede Hamans grændselose Overmod og hoffærdige Vreede, da lod han opfæste Haman selv paa x) den samme Galge, som han før havde y) tiltænkt Mardochæo. Og befalede Kongen da, over sit heele Rige, at alt Israels Folk skulde z) boe i fuldkommen Frihed, efter Israels Folkes hellige Loves a) Anordning, men han skiænkede Mardochæo al den Rigdom, som Haman havde før b) havt.

Af dette skal du nu mærke, at Gud vil fordre Maadelighed og Billighed, Ydmyghed,

Regemque ut æquitati & clementiæ potius, quam immoderatæ Hamanis rabiei faciens satis, auctoritate sua res Judæorum solerter expediret, rogavit: Ast Rex, ubi immoderatam Hamanis superbiam, insolentemque excandescentiam animadvertit, ipsum illico Hamanem patibulo, quod Mardochæo paratum erat, affigi jussit, omnibus Judæis illibatæ libertatis sacris legibus stabilitâ jura confirmans, divitiis Hamanis ad Mardochæum translatis.

Hinc agnoscas Deum justo jure moderationem, æquitatem, humilitatem, justitiam & fidem

t) CC. *Ua.* tign *vel* mekt ok.
u) *iidem* uhofligri *vel* lögleysi ok reidi.
x) *iidem* eross.
y) *iidem* at festa á Mard.
z) *iidem* lifa.
a) *iidem* setningr *vel* setningar voro.
b) *iidem* hafdann *it.* átt.
c) *iidem* man at skylldu.

t) Ære. || Myndighed og.
u) Uretfærdighed og Vreede.
x) det samme Kaars.
y) tænkt at fæste Mardocheum paa.
z) Leve.
a) Anordninger.
b) eiet.

syni, litillæti ok réttlæti, ok tryggleik, af þeim sem hann hefir *d*) til sæmdar. Fyrir því *e*) feck Joseph, sem fyrr sagdum ver, ágiæta sæmd ok mikit upphaf fyrir sinn *f*) tryggleik ok litillæti, þar sem hann var met verdaurum selldur ok keyptur þræll til ukunnra þióda, ok hof Gud hann sidan, medur Kongsins skipan, at vera lávardur ok hinn hǽrsti dómari, næst Konginum siálfum, yfir allu Egyptalandi. Þar má ok marka, hverzo *g*) þat er miöc imóti Gudi gört, at hefia sik siálfur *h*) upp met drambsamligum *i*) metnadi, þar sem Vastes Drottning tyndi *k*) Drottningardomi sinum, ok aullo ríki sino, á einum

hed, og Retfærdighed, og Troefasthed, som en Pligt af dem, hvilke han ophøier d) til Ære. e) Derfor fik Joseph, som vi sagde før, en ypperlig Værdighed og stor Opkomst, for hans Troefasthed f) og Ydmyghed, uagtet han var solgt og kiøbt for Penge, som en Træll, til fremmede Folk, og derfor ophøiede Gud ham siden, ved Kongens Befaling, til at være en Herre og den høieste Dommer, næst Kongen selv, over heele Egypten. Deraf kan man og slutte, hvor meget det strider imod Guds Villie, at ophøie sig selv h), med en hofmodig Indbildning, da Dronning Vasthi mistede paa een Dag sin Værdighed k) som Dronning, og sit heele Rige, for

& fidem repôscere ab iis, quos ad honores antea evexit. Josephum quippe, licet numerata pecunia ceu mancipium emtus venditusque esset, inter ignotos degentem, ob fidem & modestiam, ut supra innuimus, ad eminens adeo dignitatis fastigium evexit Deus, ut juxta mandatum Regis, & dominus & judex, post Regem summus, totius Ægypti constitueretur. Tibi ex antedictis constare quoque potest, quam divinæ voluntati contrarium sit, se super alios impotenti ambitione extollere, cum Vasti regalem dignitatem & impe-

d) CC. *Un.* hefi *it.* hefr upp til nockurar *it.* hefir til sæmdar unnit.
e) *iidem* at Joseph feck.
f) *iidem* truleik. *g*) *iidem* miöc þat mun.
h) *iidem add.* ofmiög, ofmikit.
i) *iidem* ofmetnadi.
k) *iidem* sinni tign ok drottningardæmi (nafni), ok þar med.

d) vil ophøie. || ophøier til nogen. || hvis Ære han haver befordret.
e) fordi Joseph fik.
f) Troeskab.
h) for meget.
k) og Dronningdømme (Dronnings-Navn), og dermed.

um degi, fyrir ofmetnadar sakir, enn i hennar sæti *l*) var sett hertekin *m*) mær ein af ukunnum þiódum; eda ok sua oc þar sem Haman tyndi á einum degi allum sínum ríkdomi, fyrir sakar *n*) uhófs ok ofmetnadar, enn i ríki hans var settur einn utlendskur þión, ok þó hertekinn. Nu ef þer verdur audit sæmdar af storhaufdingum, þá varazt þu slíka hluti ok atburdi, *o*) af þessum dæmum, sem nu hefer þu heyrt, þvi maurg ero *p*) þvilik til, ok drag þer til nytia aull þau dæmi, er fyrr sagda ec þer um Joseph.

Nu ero enn *q*) ein þau dæmi, er laungu urdu *r*) sídar, um daga Constantini

for Stoltheds Skyld, men der blev l) sat i hendes Sæde en m) fangen Pige af et fremmed Folk; eller ogsaa, da Haman mistede paa een Dag al hans Rigdom, for n) Umaadeligheds og Hofmods Skyld, og der blev indsat i hans Værdighed en fremmed, endog en fangen Tiener. Om du da vinder Ære hos store Herrer, da vogt dig for slige Ting og Tildragelser, i o) Følge disse Exempler, som du nu haver hørt, thi der p) findes mange saadanne, og før dig især vel til Nytte, alle de Exempler, som jeg sagde dig tilforn om Joseph.

Endnu ere der q) andre Tildragelser, som skedde længe r) efter, i Keiser Constantini

imperium uno die amitteret, & in illius locum captiva virgo, ignota gente prognata, succederet; Haman porro ob intemperatum animi tumorem divitiis omnibus exueretur, mancipium autem extorre illius honoribus & opibus mactatum esset. Itaque si a principibus viris ad dignitatem quandam promovearis; hæc & similia mala, quæ allegatis exemplis attuli, caveas.

Occurrit aliud exemplum, quod plurimos post annos contingit, tempore nimirum Constan-

l) CC. *Un*. stad var sídan tekin ein ung mær ok urík.
m) *iidem* femær.
n) *iidem* ofmikils drambs ok metnadar.
o) *iidem* fyrir þessi dæmi.
p) *al.* slik til, ok nóg þer til nytia.
q) CC. *Un*. forn dæmi er þo urdo.
r) *iidem* & 2 *ch*. sídan.

l) siden antagen i hendes Sted en ung og fattig Pige.
m) Slavinde.
n) alt for megen Stoltheds og Ærgjærrigheds.
o) i Kraft af.
p) ere mange slige til, og tilstrækkelige dig til Nytte.
q) gamle Exempler, som dog skedde.
r) siden.

tini Keysara, þviat Gud hafdi hann skipadann r) haufdingia yfir allum heimi, ok snerizt hann til t) rettlætis ok kristni, þegar hann feck skilning heilagrar truar. Hann hafdi gefit Eleno Drottning, modur sinni, riki fyrir austan haf i u) Gydinga-velldi; enn met þvi at hon hafdi þar stiorn ok forsiá, þá skildizt henni þat, at x) eingi mundi vera sönnur tru rett til Gudz, nema sú er Gydingar haufdo. Enn þá er bref fóru þeirra á milli, Keysarans y) ok hennar, þá z) tók þeim þat kunnugt at gerazt, at a) grein var á tru þeirri, er b) hvart þeirra hafdi til Gudz. Þá baud Keysarinn sva, at Drottningin modir hans skylldi

tini Tid, thi Gud havde sat ham til s) Herre over heele Verden, og han vendede sig til t) Retfærdighed og Christendom, saasnart han fik Forstand paa den christelige Troe. Han havde givet hans Moder, Dronning Helene, Rige Østen for Havet, i Jødeland; men efterdi hun havde der Regiering og Opsyn, da lod hun sig overtale, at x) ingen anden Troe om Gud maatte være rigtig, end den Jøderne havde. Og da der ginge Skrivelser imellem dem, Keiseren og y) hende, da z) begyndte de at indsee, at der var a) Forskiel paa den Troe, som b) hvert af dem havde om Gud. Da befalede Keiseren, at Dronningen, hans Moder, skulde komme Østen over

Constantini imperatoris, quem Deus constituit totius orbis dominum, quique veræ religionis principiis initiatus ad justitiam colendam sese convertit. Hic matri suæ Helenæ Reginæ regnum in Palæstina concessit, quæ cum aliquamdiu ibidem regnasset, nullam esse veram, nisi quam Judæi profitebantur, religionem credidit: literis autem inter Reginam & Imperatorem amoebeis constabat, aliquid discriminis inter religionem Christianam & Judaicam deprehendi, quare & Imperator jussit Reginam, matrem suam, ex oriente amacum

r) CC. Un. add. keysara ok.
t) iidem litillætis ok rettlætis.
u) iidem Gydingalandi.
x) iidem su ein mundi vera — sem Gydingar.
y) iidem ok Drotningar item sunar hennar, oc Drotningarinnar.
z) iidem vard þat kunnugt.
a) iidem ágreining. b) iidem hvarttveggia.

s) Keiser og.
t) Ydmyghed og Retfærdighed.
x) den Troe aleene maatte være den rette — som Jøderne.
y) Dronningen. || Dronningen og hendes Søn.
z) blev det bekiendt.
a) Stridighed imellem.
b) de begge.

skylldi koma austan um haf, met sinum *c*) lærdóm mönnum ok spekingum, ok margum adrum hausdingium, ok skylldi fundar þeirra vera i Rómaborg, ok láta þar rannsaka sannindi heilagrar truar. Enn þá er Drottningin kom þar, med *d*) þvi lidi, þá hafdi *e*) Keysarinn samansafnat margum biskupum ok lærdum mönnum, met Sylvestro páfa, ok margum spekingum, *f*) bædi kristnum ok heidnum. Enn at settri stefno ok skipadu þingi millum Keysarans ok Drottningarinnar, þá þóttuzt þau bædi þat *g*) finna, at þar mundi verda *h*) kappsamlig þræta millum kristinna manna ok biskupa, ok lærdra manna Gydinga, ok annarra *i*) spekinga þeirra, sem

over Havet, med hendes c) lærde Mænd og Viise, og mange andre Herrer, og skulde de samles i Rom, og lade der undersøge den hellige Troes Sandheder. Men da Dronningen kom der med d) dette Følgeskab, da havde e) Keiseren forsamlet mange Bisköpper og lærde Mænd, tillige med Pave Sylvester, og mange Viise, f) baade christne og hedenske. Men da Mødet var begyndt, og en Forsamling nedsat (for at skille) imellem Keiseren og Dronningen, da syntes de begge g) at finde, at der vilde blive en h) hidsig Trætte mellem de christne Mænd og Bisköpper, og Jødernes lærde Mænd, samt de andre i) Viise, der havde fulgt Dronningen Østen fra, i det at hver Part vilde fremføre

unacum viris doctis, sapientibus & magnatibus, qui huic parebant, Romam venire, ubi veritates sacrosanctæ fidei examinarentur, conciliumqve haberetur: Imperator quoqve ex altera parte comparebat, unacum Sylvestro Pontifice, multis episcopis & doctis viris, tum christianis tam gentilibus, quos acciverat. Conventu autem habito ventilatisqve utriusqve sectæ dogmatibus Imperator & Regina prævidebant, lites calide inter sacrorum antistites Christianos, & inter doctos Judæos & sophistas, qui cum Regina ex oriente adfuerunt,

c) CC. *Un.* lærdoms-mönnum.
d) *iidem* finu.
e) *iidem* Kongurin samansankat.
f) *iidem* hvartveggia.
g) *iidem* & 3 *ch.* áfinna Keysari ok Drottning.
h) *iidem* hin mesta deila.
i) *iidem* höfdingia.

c) Lærere og viise Mænd.
d) hendes.
e) Kongen sammensøgt.
f) saavel — som.
g) Keiseren og Dronningen at erfare.
h) den allerstørste (hastigste).
i) Herrer.

sem Drottningunni fylgdu austan, met þvi at hvarirtveggia mundu framdraga athugasamlig dæmi af sínum bókum, *k*) móti audrum, til sanninda ok stadfestu sins frodleiks ok heilagrar truar; þá sá þau þat *l*) til vissu, at *m*) þess mætti eigi imissa á þeirri stefnu, af rettlátir domarar væro teknir ok yfirskipadir, *n*) þeir er met hófi ok skynsemi, ok sannsyni, dæmdi aull þau mál, er þar yrdo framborin af hverratveggia hendi.

Enn fyrir þvi at Keysarinn var giætzlomadr heilagrar kristni, met pafanum ok kristnum biskupum, enn Drottningin var *o*) hlíf ok skiolldur Gydinga-truar; þá syndezt þeim bádum, at þat væri eigi fallit, at leida þau i þá freistni, at þau væri dómarar yfir þessarri þrætu; ok letu þau fyrir

føre udsøgte Grunde af sine Bøger, imod den anden, til sin Lærdoms og hellige Troes Beviis og Stadfæstelse; de l) saae da i Sandhed, at det ei kunde undværes paa dette Møde, at der bleve antagne og foresatte retfærdige Dommere, n) som, med Lemfældighed og Forstand, og Billighed, kunde paakiende alle de Sager, som der kunde blive fremførte paa begge Sider.

Men fordi Keiseren var den hellige Christenheds Beskytter, tilligemed Paven og de christne Biskopper, men Dronningen var o) Beskiærmelse og Skiold for Jødernes Troe; da syntes dem begge, at det ikke var tilbørligt, at føre dem i den Fristelse, at de skulde være Dommere over denne Striddighed;

fuerunt, agitandas, cum utraque litigantium pars argumenta speciosa, pro sua fide & doctrina asseveranda & stabilienda, productura esset; indeque statuebant opus fore in hoc concilio justis arbitris, qui præsiderent, & causas utriusque partis æqua judicii lance disceptarent.

Ast quoniam Imperator unatum Pontifice & episcopis rei Christianæ curam egit, Regina vero religionis Judaicæ præsidium & tutela exstitit, inconveniens putabant, quod suo periculo litis dirimendæ judices essent; ideoque summa diligentia disquiri jubebant, num in

k) CC. *Un*. hverer.
l) *iidem* til vifs, vist, til vist.
m) *iidem* þat. *n*) *al. add.* ok.
o) *iidem* hlifskiolldr, livilskiolldr.

l) ansaae det da som vist, sluttede da med Vished.
n) og som.
o) Beskiærmelses-Skiold.

fyrir þvi rannsaka met allri eptirleitan, millum allra spekinga, ef nockorir p) mætto þeir finnazt i q) þeirra fiaullda, er sua auruggir varo at mannviti, eda at rettlæti, eda at sannsyni, at allir þeir er þar varo komnir, mætti þeim trua til rettdæmis um þessa r) þrætu. Enn þá er allur fiaulldi var rannsakadur, þá funduzt s) eigi fleiri þeir menn enn tveir, er menn þordu ser til dómara at t) kiósa yfir þessum stormælum; enn þeir menn varo bádir heidnir, ok varo hvarki bundnir i kristinna manna u) laug, ne i Gydinga tru. Annar þeirra het Craton *), hann var spekingur mikill, ok vel lærdur til alls mannvits; vin var hann ríkra manna, ok fal sik vel þeim á hend-

hed; og derfor lode de ransage med al Flid, mellem alle de Viise, om der kunde findes p) nogle iblandt q) deres Mængde, der vare saa paalidelige i Indsigt, eller i Retsindighed, eller i Billighed, at alle de, som vare komne der, kunde troe dem til at dømme rigtig i r) denne Trætte. Men da al Mængden var bleven undersøgt, da fandtes ikke s) fleere end to saadanne Mænd, som Folk torde t) vælge sig til Dommere over disse vigtige Sager; men de Mænd vare begge hedenske, og vare hverken bundne til de Christnes Lov, eller til Jødernes Troe. Den eene af dem hedde Craton, han var en stor Philosoph, og velgrundet i al Lærdom; han var en Ven af store Folk, og vandt deres Kiærlighed; men

in tanto hominum numero quidam deprehenderentur, qui sapientia & justitia adeo pollerent, ut omnes, qui aderant, justam illorum sententiam exspectare possent, remque tanti momenti dijudicandam iis committere. Facto autem examine duo tantum inventi viri gentiles, a religione Christianorum æque ac Judæorum alieni, quos tanto negotio expediendo præficere tota disceptantium cohors audebat. Horum alter Craton dictus, insignis Philosophus, & artibus quibusque humanioribus non mediocriter imbutus, qui viris quidem potentioribus amicus erat, iisque sese commendavit, divitias tamen terrestres non majores

p) CC. *Un. add.* menn. q) *iidem* þeim.
r) *iidem* þessar þrætur.
s) *iidem* eigi meir enn tveir menn. *ib.* þeir eigi fleiri enn tveir.
t) *iidem* taka. u) *iidem* lögum.
*) *unus Cod. Un.* Grathon.

p) nogle Mænd.
q) i den Mængde.
r) disse Trætter.
s) meere end to Mænd. || ikke fleere end to af det Slags.
t) tage.

x) hendur, enn alldrei elskadi hann meir jardlig audæfi, enn hann þurfti til klæda ok *y*) sinnar fædzlu. Enn þo at rikismenn giæfi hanum meira enn hann þurfti, *z*) til klæda ok fædzlo, þá gaf hann þat allt fram á leid, þeim er þurftugir varo, *a*) ok hann beiddu. Þat var ok hans náttura, at hann var *b*) fátaladur ok *c*) sannmælltur, ok eigi vissu menn, at i hans munni væri lygi fundin, ok syndizt sua allum, at *d*) makligleikur mannvits ok gódrar natturo, er hann hafdi, mætti vel kiosa hann til *e*) dómara yfir *f*) slík stormæli. Enn annar, sá er til domara var kosinn, *g*) var kalladur Zenophilus at nafni; hann var einn rikur hertogi ok ágetr; enn þar sem

men aldrig elskede han meer denne Verdens Riigdom, end han behøvede til hans Klæder og y) Føde. Og om end store Folk gave ham meere, end han behøvede z) til Klæder og Føde, da gav han alt det a) bort igien til dem, som vare trængende, og bade ham om noget. Det var og hans Egenskab, at han var kun b) lidet talende, men sanddrue, saa at Folk ikke vidste, at der var funden Løgn i hans Mund, hvorfor alle syntes, at den Fortieneste af Viisdom og gode Sindsgaver, som han besad, maatte vel giøre ham værdig til e) Dommer over f) saa vigtige Sager. Den anden, som blev udvalgt til Dommer, g) blev kaldet med det Navn Zenophilus; han var en mægtig og ypperlig Hertug; men hvor

majores dilexit, quam quæ victui & amictui servirent, ideoque quod his impensis superfuit pauperibus eum petentibus impertiit: natura parcus verborum & adeo verax, ut falsiloqvii a nemine argui posset; inter omnes igitur convenit, ut sapientiæ bonitatisque naturalis, qua admodum pollebat, merita tantum virum tantæ rei arbitrum poscerent. Alter qui deligebatur Zenophilus erat, Dux quidam præpotens & egregius. In regione, ubi Dux erat, & regimen exercuit, inauditum fuit, illam justitiæ limites latum unquam digitum tran-

x) CC. *Un.* hendi. *y*) *iidem* neytzlu.
z) *iidem* at hafa.
a) *iidem* er afgecc hans nöyzlu, *vel*: ok af hans neyzlu-geck. *b*) *iidem* falátr, famælltr.
c) *iidem* sannordr, sannsögull.
d) *iidem* makleikr. *e*) *iid.* at vera domari.
f) *iidem* sliku. *g*) *iidem* het.

y) Ophold, Fortæring.
z) at have, bruge.
a) som blev tilovers fra hans Fortæring.
b) taus.
e) at være.
f) en saa vigtig Sag.
g) hedde.

sem hann var hertogi ok hafdi ríkisgiætzlo, þá vissi eingi madur dæmi til, at hann hafdi hallat rettum dómi. Hann var mikill snilldarmadur *h*) til mælsku, ok lærdur til alls mannvits, blídur madur i *i*) ordlagi ok lítillátur, þó at hann væri ríkur; ok ecki mattu menn þat muna, at lygi væri fundin i hans munni. Enn at kosnum *k*) þessum dómárum af allra manna hendi, þá settizt þíng kristinna manna ok Gydinga, ok dæmdu þeir um *l*) allar þeirra þrætur, sua sem þeir voru til kosnir, ok varo þar sua fundnir sem fyrr, at þeir haulludu *m*) hvergi rettum dómi.

Enn ek *n*) synda þer fyrir því *o*) þessi dæmi, at þu *p*) skildir hvarttveggia, lítillæti Keysarans ok Drottningarinnar, ok rett-

hvor han var Hertug, og førde Regieringen, vidste intet Menneske Exempel paa, at han havde bøiet Retten. Han var en stor Mester i Veltalenhed, og oplært i alle Videnskaber, en venlig Mand i) hans Ord, og Ydmyg, skiønt han var mægtig; Folk kunde og ikke erindre det, at der var funden Løgn i hans Mund. Men da disse Dommere vare k) udvalgte paa den heele Forsamlings Vegne; da blev der sat en Ret imellem de Christne og Joderne, og dømde de da paa l) alle deres Trætter, ligesom de vare udkaarne dertil, og bleve fundne der, som før, at de m) i Intet bøiede en retfærdig Dom.

Men jeg haver derfor n) viist dig disse Exempler, at du skulde p) lære at kiende, baade Keiserens og Dronningens Ydmyghed og

transiliisse: fuit præterea elegans & disertus, artibus quibusvis humanioribus imbutus, dictu affabilis, &, quamvis præpotens esset, modestus admodum, nec quid, quod a veritate alienum unquam dixisset, erui potuit. Hi vero judices, postquam omnium suffragio delecti erant, Christianis æque ac Judæis in concilio comparentibus, singulorum lites summa, qua prius cluebant, justitia dirimebant.

Hæc exempla ideo attuli, ut Imperatoris & Reginæ modestiam & æquitatem intelli-

h) CC. *Un.* at (ok).
i) *iidem* vidrödu.
k) *iidem*, *M.* & 2 *ch.* komnum.
l) *al.* allra manna. *m*) *al.* aldrei.
n) CC. *Un.* sagda. *o*) *iidem* þessor.
p) *iidem* skylder skilia.

i) at tale med.
k) komne.
l) alle Folkes.
m) aldrig.
n) sagt.
p) indsee, forstaae.

rettlæti, þar sem þau voru haufdingiar yfir allum heiminum, q) enn þo letu þau ser sóma, at sitia undir hlydni kosinna r) dómara, þeirra er miklo s) varo minni fyrir ser, bædi at t) velldi ok at ríki, ok at allum adrum lutum, enn þau varo siálf. Sva skalltu ok þat merkia ok skilia, hverzo mikla sæmd þessir menn u) hlutu af mannviti sino ok rettlæti, þar sem þeir varo x) siálfir heidnir menn, ok varo þo y) yfirdomarar um skilning z) heilagrar truar ok naudsyniar alls heimsins; ok máttu nu þat þeckia, er fyrr sagda ek þer i ocarri rædu, at þat skiptir miklo máli, hvat hver madr a) leifir dæma ok b) minningar

og Retfærdighed, da de vare Herrer over heele Verden, q) at de endda ágtede det anstændigt for sig, at sidde under saadanne valgte r) Dommeres Lydighed, som s) vare meget ringere, baade i Magt og Eiendomme, og i alle andre Ting, end de vare selv. Ligesaa skal du og mærke og forestille dig, hvor stor Ære disse Mænd u) vandt ved deres Viisdom og Retsindighed, da de x) selv vare hedenske Mænd, og bleve dog y) Overdommere, angaaende den z) hellige Troes rette Forstand, og al Verdens Velfærd; og kandst du nu vel kiende det, som jeg sagde dig før i vor Tale, at meget beroer derpaa, hvad Exempler og b) Eftermæle hvert Menneske

telligeres, qui, licet summi totius orbis principes essent, indignum non censebant, designatorum arbitrio se submittere judicum, ipsis potentia & aliis rebus multo inferiorum. Hinc quoque intelliges, quantum honorem ob justitiam & sapientiam suam adepti sint laudati judices, qui, licet ethnici essent, supremi in rebus, quæ sacrosanctæ fidei dogmata totiusque mundi salutem concernebant, judices constituti sunt: & vel hinc constare tibi poterit, quod superius innui, nimirum; plurimi referre quæ quisque sui monimenta reli-

q) CC. *Un.* enda (ok) letu ser þo sama.
r) *iidem* höfdingia ok.
s) *iidem* attu minna under ser.
t) *iidem* vallde.
u) *iidem* fengu. x) *iidem* báder.
y) *iidem* ivir allum heimi.
z) *iidem* allrar ritningar.
a) *iidem* leider til dæma.
b) 3 *ch.* mannorda.

q) og lode sig dog befalde.
r) Herrers og.
s) havde langt mindre at stole paa.
u) finge.
x) begge.
y) Dommere over heele Verden.
z) hele H. Skrifts.
b) Rygte.

ingar eptir sik. Joseph var laungu fyrir *c*) Guds burd, ok keyptur met verdaurum *á d*) Egyptalandi, sua sem utlendskur madr edr þræll, enn. *e*) tryggleikur hans, ok gudhrædzla, ok litillæti, líkadi sva vel Gudi, at hann var *f*) nærstr konginum yfirmadur allra þeirra, er *g*) þar voru fæddir á því landi, ok þar áttu fe ok frændur, hvart sem varo rikir eda urikir. Margum hundradum vetra var Joseph siálfur daudur, ok er þo enn lifandi sæmd hans, ok hvern dag *h*) getir *i*) millum allra vitra manna um allann heiminn. Vastes Drottning var laungu daud fyrer burd Guds, ok Aman haufdingi, ok er su skaumm *k*) enn lifandi, er þau fengu, fyrir heimsku sina ok ofmetnat. I dag

neske lader efter sig. Joseph var længe for c) Christi Fødsel, og kiøbt for Penge d) i Ægypten, som en fremmed Mand eller Træll, men hans Troefasthed, og Gudsfrygt, og Ydmyghed, behagede Gud saa vel, at han blev, næst Kongen, Overmand over alle dem, som g) der vare fødde i det Land, og havde der Gods og Slægt, enten de vare rige eller fattige. Joseph selv haver været død i mange hundrede Aar, og dog er hans Ære endnu levende, og h) bliver hver Dag erindret iblandt alle fornuftige Folk over heele Verden. Dronning Vasthi var død længe før Christi Fødsel, og den Fyrste Haman, dog er den Skiændsel endnu k) levende, som overgik dem, for deres Ufornuft og Stolthed. Dron-

reliqverit. Josephus, qui multis ante natum Christum seculis floruit, numerata pecunia velut extorre mancipium emtus erat, fides autem illius, pietas & humilitas Deo tantopere probabantur, ut post Regem summus omnium Ægypti incolarum, tum natalium splendore divitiisque superbientium, tum opulentorum & pauperum, præfectus constitueretur. Multa profecto a morte Josephi effluxerunt secula, vivit tamen illius honor, & a quovis sapiente per totum terrarum orbem celebratur. Aliqvot ante natum Christum seculis Regina Vasti & magnus ille Haman mortem oppetebant, vivit tamen eorum ignominia, *qvam*

c) CC. *Un.* burd vars herra Jesu Kristz.
d) *iidem* Egyptaland.
e) *iidem* tryggleiki. *f*) *iidem* næst.
g) *iidem* þá varo bornir í.
h) *al. Membr.* gegnt. *i*) CC. *Un.* á medal.
k) *iidem* enn nu uppi.

c) vor Herres Jesu Christi Fødsel.
d) til.
g) da.
h) er — gangbar, rygtbar, anseet.
k) oppe ɔ: bekiendt.

I dag ber enn Hester Drottning lifandi sæmd, *l*) þá er hon *m*) tók fyrir sitt litilläti, þar sem hon *n*) var adur hertekin ambátt til Indialands, ok var þo sidan Drottning yfir margum ríkium ok stórum, ok *o*) settizt i þat sæti, er Vastes Drottning var ur rekin.

Enn þó at þessi dæmi, er sidar gátum ver um Constantinum *p*) Keysara ok Helenu Drottningu, modur hans, væri eptir burd Guds, þá var þat þó suo fyrir laungu, at eingi madur má þat fyrir elli sakar muna, ok bera þau enn i dag skinandi sæmd. Craton ok Zenophilus, þó at þeir seo daudir siálfir, þá ero þeir þó virdir, fyrir rettläti sitt ok mannvit, þar sem þeir varo bádir heidnir menn, ok *q*) varo

Dronning Esther bær end i Dag l) den Ære levende, som hun fik for sin Ydmyghed, da hun n) var før en Slavinde, ført fangen til Indien, og blev dog siden Dronning, over mange og store Riger, og o) blev sat i det Sæde, som Dronning Vasthi blev fordreven fra.

Men skiønt disse Exempler, som vi sidst erindrede, om p) Keiser Constantinus og hans Moder, Dronning Helene, skedde efter Christi Fødsel, da skedde dette dog saa længe siden, at intet Menneske kan erindre det, for Alders Skyld, alligevel bære de end i Dag en skinnende Ære. Craton og Zenophilus, skiønt de selv ere døde, ere dog endnu agtede høit, for deres Retfærdighed og Indsigt, da de begge vare hedenske Mænd, og q) bleve dog

quam sibi ob imprudentiam & superbiam contraxerant. Vivit adhuc Estheræ, quam ob modestiam nacta est, gloria, nam multis regnis Regina præfuit, & locum, quo expulsa fuit Vasti, obtinuit, quamvis ante in Indias serva duceretur captiva.

Exempla vero quæ deinceps adduxi Constantini Imperatoris, & matris ejus Helenæ, (quæ, quamvis post natum Christum contigerint, remota tamen adeo sunt, ut hominum jam degentium ætatem multis antevertant annis), tum Imperatori, tum laudatæ Reginæ magnam hodieque gloriam conciliant. Craton & Zenophilus, quamvis dudum fatis cesserint,

l) CC. *Un.* af sinu litilläti.
m) *iidem* fecc. *n*) *iidem* fór.
o) *iidem* sett. *p*) *iidem* Kong.
q) *iidem & al.* kosnir þó til dómara.

l) en levende Berømmelse af hendes Ydmyghed.
n) gik til Indien som en fangen Slavinde.
o) (satte sig) sat. p) Kong.
q) dog udvalgte til Dommere.

varo þeir þó kosnir til at vera dómarar náliga millum allra manna þeirra, r) sem voro i heiminum, ok var þeim truat af allra manna hendi, bædi kristinna manna, ok sua Gydinga, at dæma um þau laug, er hvergi þeirra hellt siálfur, ok lau þo alls heims naudsyniar vidur, ok dæmdu þó rett. Nu skalltu s) af slíku marka, at Gud hefer i hendi þann t) hiolmurvol, er hann hnegir ok víkur med hiartum u) storra haufdingia, ok x) rærir alla stiorn hugar þeirra, eptir sinum vilia, þegar er hann vill; þviat Pharao Kongur hóf Joseph til y) haufdingiaskapar yfir haufdingium allum, ok ágiætismönnum, er þar voru ádur i rík-

dog udkaarne til at være Dommere, næsten imellem alle de Mennesker, som vare i Verden, samt bleve betroede til, for alle Folkes Part, baade de Christnes; som ogsaa Jødernes, at dømme om de Love, som ingen af dem selv holdt, og hvorpaa dog al Verdens Velfærd beroede, og dømmede dog ret. Af s) sligt skal du mærke, at Gud haver i sin Haand, t) det Roer, hvormed han bøier og lænker store Herrers u) Hierter, og x) bestyrer al deres Tænkemaade, efter sin Villie, saasnart han vil; thi Kong Pharao ophøiede Joseph til y) Herredom over alle Fyrster og ypperlige Mænd, som der vare tilforn i Riget; men Ahasverus z) fordrev Vasthi fra

cesserint, in magno honore sunt, ob justitiam & sapientiam; nam licet ethnici fuerint, arbitri tamen inter omnes fere mundi incolas delecti sunt, & a Christianis pariter ac Judæis illorum fidei commissum, de istiusmodi dogmatibus sententiam ferre, quæ ipsi non probarunt, & quibus totius mundi salus nitebatur, & recte tamen judicarunt. Ex antedictis etiam cognoscere potes, quod in manu Dei sit gubernaculum, quo corda hominum ad suum nutum inflectit, & quo Regum animum juxta sua decreta, quoties ipsi placet dirigit: Rex enim

r) CC. *Un.* er í varo. s) *iidem* á.
t) *iidem* hialmunvöl, jofnunarvöl, jafnvöl, jafnorvöl.
u) *iidem* hiarta storhaufdingia.
x) *iidem & al.* rekir, rækir.
y) *iidem & al.* heiduls yfir (*v.* höfdingiaskaps yfir hafud) allum ríkismönnum (þeim aullum agiætu (agiætuztu) mönnum), þeim er adr voro í hans ríki.

s) paa.
t) den Ligevægt, Vægtstang, Vægtskaal.
u) Hierte.
x) fører, lemper.
y) Ære over (Herredom over Hovedet paa) alle de mægtige Mænd (alle de ypperlige (ypperligste) Mænd), som vare tilforn i hans Rige.
z) jagede Vasthi bort.

i ríkinu; enn Assverus rak z) i burtu Vastes af Drottningardæmi sinu, er þar var ádur bædi rík ok storborin i þvi landi, ok setti i stadinn Ester Drottningu, uríka ok hertekna. Hann krossfesti ok Haman, ágætann haufdingia, ok gaf sídan allt hans ríki Mardochæo, er ádur hafdi verit þræll, a) hertekinn af ukunno landi. Enn Constantinus Keysari b) setti Craton ok Zenophilum i dómarasæti, c) tva heidna menn, ok trudi þeim, at dæma um sannindi ok um skilning heilagrar truar. Nu skalltu d) þadan af víst vita, at allir þessir atburdir urdu met Guds e) forsiá, ok leyniligum hans bodordum; enn þvi ero þessir lutir f) skrádir fram-á leid manna

fra hendes Værdighed som Dronning, da hun dog var baade riig og af fornemme Slægt der til Lands, og satte i hendes Sted Dronning Esther, (som var) fattig og fangen. Han kaarsfæstede og Haman, en navnkundig Herre, og overgav siden al hans Myndighed til Mardochæus, som tilforn havde været en Træll, a) fangen fra et fremmed Land. Men Keiser Constantinus b) satte Craton og Zenophilum, to hedenske Mænd, i Dommer-Sæde, og betroede dem, at dømme om den hellige Troes Sandhed og rette Meening. Deraf skal du nu giøre dig den visse Slutning, at alle disse Tildragelser ere skedde efter Guds e) Forsyn og skiulte Anordning; men derfor ere disse Ting optegnede for Efter-

enim Pharaó Josephum super omnes regni primores evexit. Ahasverus Vasti præpotentem quidem & summis natalibus ortam, regali dignitate exuit, & in illius locum Estheram Reginam suffecit pauperem & captivam. Celebrem adhæc principem Hamanem cruci affixit, illiusque provinciam Mardochæo, extraneo & captivo, tradidit. Constantinus denique Cratonem & Zenophilum, gentiles, tribunali judices admovit, eorumque fidei commisit, de veritatibus & interpretamentis sanctæ fidei dijudicare. Jam ex allatis persvasum tibi velim habeas

z) CC. *Un.* brott.
a) *iidem* ok sem fatækr af öllum ríkdómi, ok.
b) *iidem* skipadi.
c) *iidem* tveim heidnum mannum.
d) *iidem* þat.
e) *iidem* skipan, *minus apte* miskun.
f) *iidem* ritader.

a) og som fattig paa al Riigdom og.
b) beskikkede.
e) Beskikkelse. || Miskundhed.

manna imillum til minnis, at hellzt skylldo allir nema ok sér i nyt færa aull gód ok fögur dæmi, enn g) varazt hin er verri h) ero. Nu ef þer verdur audit at verda Kóngsmadur, þá mun þu þessi dæmi er nu ero þer saugd, þviat mikill fiaulldi er annarra slikra dæma, þó at ver i) hafum eigi innt i þessari rædu; enn þó þidztu siálfur aull þau dæmi, er þu ser at þer megi hellzt at k) notum verda.

tertiden, til Erindring iblandt Folk, at alle skulde helst lære og føre sig til Nytte, alle gode og smukke Exempler, og g) vogte sig for hine, som h) ere onde. Om det altsaa bliver din Skiæbne, at blive Hofmand, da tænk paa disse Exempler, som dig ere nu sagde, thi der er en stor Mængde af andre lige Exempler, skiønt vi ikke have i) opregnet dem i denne Tale; Især skal du af dig selv holde dig efter alle de Exempler, som du seer helst at kunne blive dig til Nytte.

Gud launi ydur, Herra minn! at þer vilit gefa l) ydur til þess stund m) ok tóm, met mikilli þolinmædi, at svara sua nytsamliga allum minum spurningum, þviat

Gud belønne Eder, min Herre! at I ville give l) Eder Stunder og m) Tid til, med megen Taalmodighed, at besvare saa nyttigen alle mine Spørsmaal; thi disse Taler ville

habeas omnia hæc providentia supremi numinis occultoqve jussu evenire, eaqve ideo literis consignata & ad posteros transmissa, ut sciant hi bona exempla in suos usus convertere, mala vero fugere. Unde si Regi tuum ministerium addixeris, hæc exempla memoriæ infigas, qvamvis plurima supersint idgenus alia, qvæ in hoc colloqvio non attidimus: exempla vero, qvæ tuis commodis potissimum inservire videntur, imitare.

Deus tibi, mi Domine! gratiam referat, cum tempus & otium mihi informando impendas, meisqve qvæstionibus, tanta patientia meoqve emolumento respondeas; tui

Pp P *qvippe*

g) CC. *Un.* firrazt hin dalligho dómi.
h) *iidem* væri. i) *iidem* hafum eigi getit.
k) *iidem* nyt, nytium.
l) *iidem* mer stund til þess.
m) *iidem* ok þolinmædi.

g) afskye (holde sig langt fra) de daarlige Exempler.
h) kunde være af det onde Slags.
i) erindret. l) forunde mig Tid til det.
m) Taalmodighed.

at þessar rædur munu mik leida til meiri n) nákvæmi um minn athuga, enn fyrr hafda ek; þat kann ok o) henda, at þeir verdi enn nockorir fram á leid, p) er þessa frodleiks verdi áskynia, er hedan af megi enn hverttveggia nema, mannvit ok q) godar skilningar, eda adra r) góda sidu. Enn ek girnizt enn fram á leid, at spyria fleyri luta þeirra, er ek hefi s) mer i hug til minnar forvitni; ok vil ek þess bidia ydur, at þer látit ydur enn eigi leidazt mik at læra fram á leid; fyrir því at t) ydvart leifi dyrfir mik u) enn til x) meiri dælligleika vit ydur, at láta ecki þat

ville vist nok føre mig til en større Noiagtighed i min Agtsomhed, end jeg havde før; Det kan og o) hænde, at der endnu fremdeles kunne blive Nogle p), der maaskee faae Smag paa denne Lærdom, som endog kunde lære heraf begge Deele, baade Viisdom og q) god Forstand, eller andre r) gode Sæder. Jeg derimod attraaer endnu fremdeles, at sperge om fleere af de Ting, som jeg haver s) i Tanke til min Efterforskning; og vil jeg derfor bede Eder, at I endnu ikke lader det falde Eder kiædsommeligt, at lære mig end ydermeere; fordi t) Eders Tilladelse giver mig Mod til u) en x) endnu større Aaben-

quippe sermones ad penitiorem, qvam olim habui, curam deducent, qui etiam, nisi insigniter fallor, aliis erudiendis inservient, ex tuis enim responsis haurire possunt sapientiam, distinctam rerum notitiam & bonos mores. Meæ ceterum curiositati obsecutus, venia, quam abs te impetravi, animum addente, plura sciscitari volo; ideoqve meam qvæso importunitatem patienter feras. Videre quidem mihi videor nostrum colloquium eo ten-

n) CC. Un. nærkömi, nærqvemi.
o) *iidem* vera, verda.
p) *iidem* þessa frodleiks áskynia *it.* at skynia (vísia) þessa frodleiks rædo.
q) *iidem* skilningar godra sida.
r) *iidem* dugande,
s) *iidem* hest mer til forvitnis, bidinndi.
t) *iidem* ydar blída.
u) *iidem* fram at bæra mitt hugarfar af ydrum dælleikum.
x) *iidem* þeirra dælleika.

o) skee.
p) undervifte i denne Lærdom. || til at (som ville) eftertænke (forstaae) denne vise Tale.
q) Indsigt i gode Sæder.
r) gavnlige.
s) havt til Efterspørsel for mig, bedende.
t) Eders Venlighed.
u) at fremføre mine Tanker (min Attraae), i Kraft af Eders Føielighed.
x) den Frihed, Fortroelighed.

þat eptir liggia, er hugur minn *y*) forvitnazt. Enn ek þickiunzt þat siá, at sua *z*) horfir þessi ræda til, at enn munu margir þeir lutir eptir vera, er þeim manni man naudsyn at vita, ok verda vel áskynia, er sæmdarmadur vill *a*) medr Kongum vera, eda adrum storhaufdingium, ok *b*) stunda ek enn til þeirrar ræda fram á leid. Enn ek vil þó nu enn at *c*) finni forvitnazt um stærri menn, helldur enn þá, er þióna skolu undir *d*) þá er ríkir ero; þviat mer skilzt þat, at þeir eru skylldir til, er þiónostumenn ero, at *e*) giæta hvarstveggia, hinna bezto

denhiertighed mod Eder, at jeg ei skal forbigaae noget af det, som mit Sind attraaer at vide. Vel synes jeg at see, at denne Tale z) haver saadan en Udsigt, som at der endnu maae staae tilbage mange af de Ting, som ere fornødne at vide og at faae vel Indsigt i, for en Mand, der vil a) være en æreværdig Mand, hos Konger eller andre store Herrer, b) hvorfor jeg endnu ydermeere finder Lyst til den Tale. Men dog vil jeg nu, for denne Gang, forespørge mig om endnu større Folk, end de ere, der skulle tiene under dem, der ere mægtige; thi jeg forestiller mig, at da de, som ere Tienere, ere forbundne til at

eo tendere; ut multa restent, quæ necessario cognoscat & probe perspiciat, qui honoratiorem apud Regem aut principes obtinere locum cupit, de quibus te ulterius disserentem libenter audirem. Nihilominus percontari volo, qualem agant vitam qui superiores sunt, quam qui potentioribus famulari tenentur: ita enim calculos subduco: quodsi ministri & famuli optimis moribus, sapientia, prudentia & vitæ integritate præditi esse debeant, prin-

y) CC. *Un*. forvitnar.
z) *unus* hovir. || at þessi ræda má margann mann frodann gera, þann sem vel verdur askynia, oc sæmdarm.
a) CC. *Un*. med Kongum heita ok vera. || vera med Kongum ok. || med Konginum verda.
b) *nl*. man ek þá ydar rædo giarnsamliga heyra.
c) CC. *Un*. at sinnsakum. *d*) *idem* þeim.
e) *idem* gera hvarttveggia, inu bestu sidu, oc frodleik, oc.

z) kan oplyse mangen een, som faaer god Forstand paa den, og vil være en ærværdig.
a) hos Konger have Navn for og være || være — hos Konger og. || og blive — hos en Konge.
b) og vil jeg gierne høre samme Eders Tale.

to sida, eda frodleiks, eda mannvits, f) eda allrar g) rádvendni; þá man allmikil skyllda h) at hyggia um hina, er haufdingiarnir skulo i) yfir vera, ok allir adrir skulo tilþiona, at þeir se k) hvarttveggia frodir ok vitrir; ok allskyllt man þeim l) at elska m) alla rádvendni, þar sem þeir eigu n) valld á allum adrum til o) ræfsingar, þeim sem eigi ero rádvandir. Fyrir þvi vil ek p) enn þess spyria, met ydru leifi, hveria sidu - q) Kongurinn r) siálfur skal hafa, þá er hanum s) beri vel i sinum Kongdómi? Segit mer sua skilvisliga,

at e) beflitte dem paa begge Deele, paa de beste Sæder, samt Lærdom, eller Viisdom, eller f) al Retviished; da maae det h) være en meget stor Pligt at tænke for hine, som skulle være i) Foresatte, og alle andre skulle tiene under, at de skulle være baade oplyste og viise; og især maae det være fornødent for dem, at elske m) al Retviished, da de have Magt o) til Straf over alle andre, som ikke ere retviise. Derfor vil jeg nu spørge om det, med Eders Tilladelse, hvilke Sæder r) Kongen selv skal have, som kunne anstaae ham vel i hans Kongelige Værdighed? Siger

principem ergo quotquot locum tenent, aliis præsunt, & inferiorum ministeria exigere possunt, eruditione pariter sapientia & vitæ inculpatæ studio præpolleant necesse est, imprimis cum alios in sua potestate habeant, improbumque pœnis cogere possint. Hinc pace tua quærere libet, quibus moribus ipse Rex ornatus esse debeat, & quæ illum in regali fastigio constitutum vitæ ratio optime deceat? Hæc velim tam accurate exponas, at

f) CC. *Un.* ok. g) *iidem* rádvændi.
h) *iidem* á þyckia,
i) *iidem* vera yfir ödrum.
k) *iidem* bæde. l) 1 *ch. add.* um.
m) *unus* adra.
n) CC. *Un.* vaulld, cost.
o) *iidem & al.* epterlikingar.
p) *iidem* nu.
q) *alii addunt:* er.
r) CC. *Un.* Kongr þarf sialfr at hafa. || hverso Kongrinn á ser rettilega med sinni tign at haga, sva at.
s) *iidem* bæri.

e) legge sig efter begge Deele, de beste Sæder, og Lærdom, og.
f) og
h) synes at være en meget stor Pligt for hine.
i) Herrer over andre.
m) anden.
o) at fordre, at alle andre — skulle ligne (efterfølge) danne sig efter dem.
r) en Konge selv behøver at have. || hvorledes Kongen selv bør rettelig (skikke) opføre sig med sin Høihed, saa at det kan.

visliga, at *t*) ek megi skilia, hvat hans er skylldar sysla eda embætti, eda athæfi snimma *u*) á morgna, eda hverir lutir sidan eigu *x*) hans embætti at fylgia fram á leid á deginum, Þviat hann er sua miök mykladur ok tignadur á jördu, at allir skulo sua luta ok hníga til hans, sem til Guds. Hann hefir ok sua mykit *y*) valld, at hann rædur hverz manns lífdagum, *z*) þess er i hans ríki er, sua sem hann vill, lætur þann lifa, er hann vill, enn þann *a*) drepa, er hann vill. Enn þat hefi ek *b*) seet, ef madur verdur mannzbani, at allir rádvandir menn hafa hann i styggleik sidan, sua sem heidinn mann, ok

ger mig saa tydelig, at jeg kan fatte, hvad der er hans pligtmæssige Forretning, Embede eller Opførsel, tidlig om Morgenen, eller hvilke Ting siden bør følge hans x) Embede fremdeles op ad Dagen, thi han er saa meget ophøiet og æret paa Jorden, at alle skulle bøie og holde sig til ham, ligesom til Gud. Han haver og saa stor y) Magt, at han raader for hver Mands Livstid, z) som er i hans Rige, ligesom han vil, lader den leve, som han vil, den derimod a) dræbe, som han vil. Men det haver jeg b) seet, om En bliver noget Menneskes Banemand, at alle retskafne Folk bære siden Fortrydelse mod ham, som mod en hedensk Mand, og at det, at dræbe

ut ex tuo responso intelligere queam, quænam officii cura Regi matutino tempore incumbat, & quæ functiones officium ejus comitentur per reliquum diei, cum in terra colatur & omnium obsequio & submissione numinis instar honoretur, tantoque jure gaudeat, ut cujusvis subditorum vita penes eum sit, unde aliis, si vult, vitam concedit, aliis eam pro arbitrio adimit. Observavi autem, quodsi quis alius homicidium commiserit, omnes vitæ integri eundem ceu a sacris Christianorum alienum acri odio prosequantur; grave enim

t) CC. *Un.* mer megi skilliazt.

u) *iidem* um.

x) *iidem* at fylgia hans athæfi á allum dæginum (hans athæfi at fylgia fram á deginum).

y) *iidem* vælldi.

z) *iidem* þeirra sem i hans riki eró.

a) *iidem* deyia.

b) *iidem* heyrt sagt.

x) Opførsel heele Dagen igiennem (længer ud paa Dagen).

y) Myndighed.

z) af (iblandt) dem som ere.

a) døe.

b) hørt sagt (sige).

ok er *c*) þat kallat mykel synd, at drepa mann, ok *d*) tekur sá er þat görir stórar skriptir, ok mykit meinlæti, ádur enn kristnir menn ok *e*) rádvandir vili hann aptur taka i sina samneytzlo. Enn þer gátot fyrr i ydvarri rædo, at ek skyllda *f*) skirrazt aull manndráp, oc letot þer þat fylgia, at aull þau manndráp, er *g*) eptir Kongs bodi væro, eda i orrostum, þá skyllda ek þau ecki meir fordazt eda skirrazt, enn eitthvert verk annat, þat *h*) er gott væri at giaura. Nu ef Kongurinn hefir sua mykit valld af Gudi fengit, at þau ero aull *i*) manndráp syndlaus, er epter hans bodi ero gör, þá hugda ek þat, at

de et Menneske, bliver kaldet en stor Synd, og den, som det gior, maae udstaae store Skrifter, og megen Fortræd, førend christne og e) retskafne Folk ville tage ham igien i deres Samfund. Paa den anden Side erindrede I tilforn i Eders Tale, at jeg skulde afskye alle Manddrab, men I sagde det til, at alle de Manddrab, som skedde efter en Konges Befaling, eller i Feldtslage, dem skulde jeg ikke meer holde mig fra, eller afskye dem, end en anden saadan Gierning, som h) kunde være god at giøre. Om nu Kongen haver faaet saa stor Myndighed af Gud, at alle de i) Manddrab ere uskyldige, som skee efter hans Bud, da skulde jeg tænke,

enim peccatum habetur homicidium, & qui illud committit censura ecclesiastica aliisque poenis plectatur oportet, priusquam in communionem ecclesiæ & bonorum hominum societatem aut convictum recipiatur. Superius quoque dixisti, a quibuslibet homicidiis abstinendum esse, nisi quæ in bello aut juxta Regis mandatum committuntur, a talibus enim non magis abstinendum esse, quam actionibus, quæ bonarum loco habentur. Si igitur Rex tantam a Deo accepit potestatem, ut homicidia, quæ ipsius jussu patrantur, peccatis non accenseri debeant, utique crederem insigni sapientia, justitia & prudentia Regis

c) CC. *Un.* kauslud. *d*) *iidem* tacr.
e) *iidem* dádvander vili taka hann aptr-i sætt oc (sitt) samneyti.
f) *iidem* sirrazt.
g) *iidem* med Kongs bodskab væri.
h) *iidem* sem gott er, (væri).
i) *iidem* syndalaus mandrap.

e) dydige Folk ville antage ham igien til Venskab og (deres) Omgang.
h) var god.
i) ere syndeløse Manddrab; Manddrab uden Synd.

at hann mundi *k*) allvitur eiga at vera, ok forsiáll, ok rettlátur i allu sinu athæfi, ok þarf ek fyrir því, at þer skyrit inniliga fyrir mer þessa luti, *l*) er nu hefi ek spurda af ydur, ef ydur synizt sva, at *m*) þat se eigi til heimskliga spurt, eda mer se eigi *n*) ofmykil dirfd at forvitnazt um *o*) athæfi sua stórra manna.

Ecki er *p*) þessara luta sua heimskliga spurt, at eigi *q*) má jafnvel um þat ræda, hvada iþrott Kongurinn á at hafa, i sinum Kongdómi eda *r*) medferdum, sem adrir menn, *s*) enn þat er vist hans skylldar embætti ok sysla, at nema mannvit ok frodleik; ok á hann vist at vera margfrédur um aull dæmi, þau er verit hafa, at

ke, at han maatte behøve at være meget viis og forsigtig, og retfærdig, i al hans Opførsel, og behøver jeg derfor, at I forklarer udførlig for mig disse Ting, som jeg nu haver spurgt om hos Eder, om Eder synes, at m) det ei er alt for taabeligen spurgt, eller at der ei er en alt for stor Formastelse for mig, i at efterforske saa store Folkes o) Opførsel.

Disse p) Ting ere ikke saa taabeligen omspurgte, at der jo ligesaavel q) kan tales om det, hvilke Egenskaber en Konge bør have, i hans Regiering eller Forhold, som andre Folk, s) men det er vist hans pligtmæssige Embede og Forretning, at lære Viisdom og boglige Kunster; og bør han visselig være vel underrettet om alle de Exempler, som have

Regis actiones quaslibet ornatas esse debere: Hinc ut omnia hæc, quæ jam quæsivi, mihi reddas enucleata opus est, si tibi non videor nimium stolide interrogasse, nimiumve audax, qui tantorum virorum munia & vitæ rationes percontari velim.

Non tantæ inscitiæ quæstionem tuam arguo, ut de artibus, quibus instructus debet esse Rex, officiisque & actionibus in Regiam Majestatem quadrantibus disserere non liceat. Hoc primum officii illi incumbit ut sapientia & eruditione instructus exempla ex histo-

k) CC. *Un.* æiga allvitr at væra oc.
l) *iid.* sem. *m*) *iid.* & *al.* eigi þess (þessa).
n) *iidem* ofdirfd. *o*) *iidem* hagi.
p) *iidem* þessa.
q) *iidem* megi (jamvel um þat tala) þar vel um ræda.
r) *iidem* medferd. *s*) *iidem* ok er þat vist.

m) ikke synes at dette er (om dette).
o) Omstændigheder.
p) dette er ikke — omspurgt.
q) er tilladt.
s) og er det.

at hann megi *t*) þadan skilning aftaka, til allrar stiornar, þeirrar er hann þarf at hafa i sinum Kongdómi. Enn *u*) þá er þu gatz þess, at hann *x*) er miök tignadur oc micladur á jördu, ok allir *y*) luta til hans, sem til Guds, þá ero þau *z*) þar tilgöng, at Kongurinn merkir gudliga tign; þviat hann ber nafn siálfs Guds, ok situr hann i hinu hærsta domsæti á jaurdu, ok *a*) er þat sùa at virda, sem madur tigni Gud siálfann, þá er hann tignar Konginn, fyrir nafns þess sakar, er hann hefir af Gudi. Ok syndi Guds Sonur *b*) siálfur til þess dæmi, þá er hann var *c*) á jaurdo, at allir eigu Kong at tigna, ok

ve været, at han skal kunne deraf t) samle sig Indsigt til al den Regiering, som han behøver at føre, saavidt han er Konge. Men u) da du erindrede om det, at han x) er meget æret og ophøiet paa Jorden, og at alle y) bøie sig til ham, som til Gud, da ere z) de Grunde dertil, at en Konge forestiller den guddommelige Heihed; thi han bær Guds eget Navn, og sidder i det høieste Dommer-Sæde paa Jorden, saa at det a) er at agte, ligesom man ærede Gud selv, naar man ærer Kongen, for det Navns Skyld, som han haver af Gud. Guds Søn b) selv visede endog Exempel paa det, da han var c) paa Jorden, at alle bør ære Kongen, og bevise ham al

historiarum monumentis desumta quam plurima teneat, ut illorum ope artem regnandi & rerum gerendarum peritiam addiscat. Quod vero jura majestatis attinet, vi quorum omnia in regno ex arbitrio Regis seu numinis pendent, multa adferri possunt argumenta, quæ evincunt Regem divinam majestatem referre, cum nomine ipsius Dei insigniatur, inque supremo his in terris tribunali sedeat, ideoque statuendum ipsum Deum coli, quoties Regem, ob prærogativas divinitus illi concessas, veneramur: ipseque Filius Dei, cum his in terris versaretur, suo nobis exemplo præiit, ut omnes Regi honorem & obsequium præ-

t) CC. *Un.* þann (þadan af) skilning taka.
u) *iidem* þat. *x*) *iidem* væri.
y) *iidem* lyta.
z) *iidem* þau gaugn þar til (*al.* nóg til þess dæmi.
a) *al.* á.
b) CC. Un. þæssi dömi, þá er hann var sialfr.
c) *iidem* her á jardriki.

t) drage den — som han behøver.
u) det. x) var.
y) see hen til hann.
z) de bevægende Aarsager (der grunde nok).
a) bør agtes.
b) visede og disse Exempler da han var selv.
c) her paa Jorderige.

ok alla hlídni hanum at veita, þviat hann baud sua Petri Postula sínum, at hann skylldi draga fiska d) af undirdiupum vatna, ok opna þess fisks munn, er fyrstann tæki hann, ok kvad hann þar e) pening mundi finna, ok bad hann f) þann pening Keysara i skatt giallda fyrir báda þá. Nu g) skalltu á slíku marka, at hver madur, h) er á jäurdo er, er til þess skylldur, at sæma ok tigna Kongligt nafn, þat sem jardligur madur helldur af Gudi; þvi at Guds Son siálfur let ser i) sóma k) at tigna sua miök Kongligt nafn, at hann gerdi siálfan sik skattgilldann, Kongdóminum til sæmdar, ok l) þann lærisvein sinn, er hann

al Lydighed, thi han befalede hans Apostel Peder, at han skulde drage Fiske op af Vandenes Afgrunde, og aabne den Fisks Mund, som han først fik, og sagde, at e) han vilde finde der en Penning, og bad ham f) give denne Penning til Keiseren i Skat for dem begge. Heraf g) kandst du nu slutte, at hvert Menneske h), som er paa Jorden, er pligtig til det, at hædre og ære den Kongelige Værdighed, som et jordiskt Menneske haver af Gud; thi Guds Søn selv agtede k) anstændigt for sig, at hædre den Kongelige Værdighed saa meget, at han, Kongedømmet til Ære, giorde sig selv skatskyldig, samt den hans Discipel, som han m) satte til

præstarent; mandavit quippe Petro Apostolo suo ut ex abysso aquarum pisces extraheret, osque primi, quem caperet, piscis aperiret, addens in piscis illius ore statera inveniri, eundemque Cæsari solvendum. Hinc autem intelliges quemlibet mortalium debere, Majestatem regiam a Deo constitutam honorare & venerari, nam ipse Dei filius se indignum non existimavit tantum Regiæ Majestati honorem exhibere, ut etiam semet ipsum & Discipulum, quem Apostolorum choro & sacro cuilibet ordini præfecit, tributarios esse voluerit

d) *unus* ur undirheimum.
e) *unus* mundu pænning unnder liggia.
f) *unus* þat i skott at giallda fyrir þá bádh.
g) CC. *Un*/ Nu skal i þæsso mærkia.
h) *iidem* a jördu.
i) *iidem* sama.
k) *iidem add.* þat.
l) *iidem* lærisv. sinn, þann.

e) en Penning skulde ligge derunder.
f) give det i Skat for dem begge.
g) I dette skal man nu mærke.
h) paa Jorden.
k) det.
m) beskikkede til at være.

hann skipadi *m)* haufdingia yfir allum sinum Postolum, ok allri kennimannligri tign.

Her er *n)* nu sá lutur, er *o)* þarf enn nu, sem fyrr, ydvarrar urlausnar vidur, þar *p)* mer er hann eigi all-liós fyrir augum. Þor gátot þess, er mer þyckir líklikt, at Kongurinn *q)* helldur haleitt nafn *r)* at tign ok sæmd af Gudi siálfum, enn þat má mer eigi lioft fyrir augum *s)* verda, *t)* hvi Gud *u)* gerdi sik *x)* siálfur skattgilldann jardligum Kongi, þár sem ek *y)* hygg hann muni vera yfir allum adrum Kongum, þviat hann rædur bædi himnesku riki ok jardligu.

I þvi

til Herre over alle hans Apostler, og al præstelig Værdighed.

Her er nu en Ting, o) der endnu, som før, behøver Eders Oplysning, p) da den ikke er klar nok for mine Øine. I erindrede det, som og synes mig rimeligt, at en Konge q) besidder af Gud selv et r) Navn, meget høit i Værdighed og Ære, men det kan ikke blive klart for mine Øine, t) hvorfor Gud k) selv giorde sig skatskyldig til en jordisk Konge, efterdi jeg y) tænker, at han maae være over alle andre Konger, thi han regierer baade over det himmelske og jordiske Rige.

Deraf

voluerit, & hoc pacto Regiæ Majestati dignum honorem conciliarit.

Occurrit mihi jam unum dubium tuam resolutionem exspectans, cum a me expediri nequeat. Dixisti, nimirum, qvod & mihi vero perqvam simile videtur, Augusto Nomine & dignitate Regem a Deo condecorari, sed non æqvé liqvet, qvam ob caussam ipse Deus, utpote qvem Regem Regum esse arbitror, cum regno cælesti æqve ac terrestri præsit, principi terreno se tributarium fecerit?

Vel

m) *unus add.* at væra. *n)* *iidem* noccor.
o) CC. *Un.* er ec þarf.
p) *iidem* þviat mer værdr þætta ægi lioft (þar er mer verdr ecki allióst).
q) *iidem* hæfir helldur.
r) *iidem* tign og sæmd, *al.* ok tign.
s) *iidem* vera. *t)* *al.* at.
u) CC. *Un.* sialfr gerdi sic.
x) *iidem* sialfann.
y) *iidem* hugda at hann mundi.

o) hvori jeg behøver.
p) thi dette bliver ikke klart.
q) haver.
r) meget høit Navn, Værdighed og Ære.
t) at.
x) giorde sig selv.
y) havde tænkt, at han maatte.

I þvi skalltu þat marka, at Gud siálfur tignadi jardligann Kongdom, at þá er hann z) steig af hinni hærstu hæd a) himnanna ok til jardríkis, þa virdti hann sik b) her sva kominn vera met maunnum, sem gest, ok villdi hann ecki af jardligum Kongdomi taka, þó at hann ætti kosti, ok fylldi hann þau ord, er David hafdi mælt: *Drottinn rædur himnariki, enn hann hefir at saunno gefit c) sonum manna jardligt ok d) ráduligt riki.* Nu e) skalt þu á sliko marka, at Gud villdi sæma f) jardliga Konga ok Kongdóm, medan hann var á jardriki, helldur enn met nockorom frádrætti g) at smáttka; þviat

Deraf skal du mærke det, at Gud selv ærede det jordiske Kongedømme, at da han stigede ned fra z) Himmelens høieste Spidse, og til Jorderige, da ansaae han sig at være kommen b) her blandt Menneskene, ligesom en Giæst, og vilde derfor ikke tiltage sig noget af det jordiske Kongedømme, skiønt han havde Leilighed dertil, men opfyldede de Ord, som David havde sagt: **Herren regierer Himmerige, men haver sandelig givet c) Menneskenes Sønner et jordiskt og og mægtigt Rige.** e) Af sligt skal du mærke, at Gud vilde heller ære f) jordiske Konger og Kongedømmet, saalænge han var paa Jorderige, end g) forringe samme ved noget

Vel hinc judicare poteris, quod Regiam his in terris Majestatem magni fecerit ipse Deus, nam cum ex altissimis cælis in hanc terram devenit, se in conversatione cum hominibus hospitis instar gerebat, nec terrestri Regum dignitati quicqvam detractum voluit, licet occasio daretur, ut impleret hæc olim a Davide prolata verba: Deus in cælo dominatur, filiis vero hominum regnum terrestre & potens qvidem dedit: *hinc facile colliges, Deum, cum his in terris versaretur, reges eorumque Majestatem ornare* quam

z) *unus* ste af hinu hæsta heidurs riki.
a) CC. *Un.* himins, himinsins.
b) *iid.* sva sem gest kominn vera, oc villdi ecki.
c) *iidem & al.* sinum (sumum) mönnum.
d) *unus* ráduligt.
e) *unus* Nu villdi Gud hælldur sœma.
f) *iidem* jardligann Kong.
g) *iidem & al. M.* hafa.

z) det høieste Æres Rige.
b) ikkun som en Giest, og vilde ikke.
c) sine (nogle) Mænd.
e) Nu vilde Gud heller ære.
f) en jordisk Konge.
g) besidde samme, ved at tage Nogen noget fra (noget derfra).

at Gud villdi ecki þat frá jardligu ríki taka, er hann hafdi adur jardligum Kongi eda haufdingium gefit at stiórna, ok syndi Gud sik i fullri hlydni vit *h)* Keysarann. Sua skalltu ok þat marka, at *i)* sua sem Gud baud Petri Postula sinum, at rannsaka þann fyrsta fisk, er hann *k)* dró upp, ok taka þar pening ur munni hans, ok ecki villdi Gud, at Petur rannsakadi annann fisk, eda enn þridia, nema helldr hinn fyrsta; at hver madur skal *l)* i allum lutum fyrst sæma Kong ok Kongliga tign, þviat Gud siálfur kallar *m)* Konginn krist sinn, ok hver Kongur, er fulla Kongs tign *n)* ber, þá heitir hann *o)* at rettu kristur Drottins. Sua mælti ok Postoli Guds i *p)* læringu sinni,

noget Afdrag; thi Gud vilde ikke tage det fra det jordiske Rige, som han tilforn havde givet jordiske Konger eller Herrer at regiere over, men han viisede sig i en fuldkommen Lydighed mod h) Keiseren. Ligeledes skal du ogsaa mærke i), at ligesom Gud bød sin Apostel Peder, at ransage den første Fisk, som han drog op, og tage der en Penning udaf hans Mund, og Gud vilde ikke, at Peder skulde ransage den anden Fisk, eller den tredie, men aleene den første; at ligesaa skal hvert Menneske l) i alle Ting først ære Kongen og den Kongelige Værdighed, thi Gud selv kalder Kongen m) sin Salvede, og enhver Konge, som n) besidder en fuldkommen Kongelig Værdighed, hedder med rette Herrens Salvede. Saa talede og en Guds Apostel

quam imminuere maluisse: indignum quippe judicavit Deus terrenos principes terrestri regno, quod prius illis concesserat, privare, adeoque perfectum obsequium Cæsari exhibuit. Porro tibi expendendum est, quod Deus non secundum tertiumve piscem sed primum præceperit a Petro explorandum, unde liquet Regem ejusque Majestatem in quolibet casu primum coli debere; Rex quippe a Deo Christus vocatur & quotquot perfecta Regis dignitate gaudent, Uncti Domini dicuntur; Apostolus quoque Dei in concione ortho-

h) *unus* Konginn.
i) CC. *Un.* þar (þat sem).
k) *iidem* uppdrögi. *l)* *iidem* med.
m) *iidem* Kong væra.
n) *iidem* hefer. *o)* *iidem* med.
p) *iidem* læringom sinum.

h) Kongen.
i) at da Gud (det som Gud).
l) med.
m) at være.
n) bær, haver.
p) sine Prædikener.

ok alla hlídni hanum at veita, þviat hann baud sua Petri Postula sinum, at hann skylldi draga fiska d) af undirdiupum vatna, ok opna þess fisks munn, er fyrstann tæki hann, ok kvad hann þar e) pening mundi finna, ok bad hann f) þann pening Keysara i skatt giallda fyrir báda þá. Nu g) skalltu á slíku marka, at hver maddur, h) er á jäurdo er, er til þess skylldur, at sæma ok tigna Kongligt nafn, þat sem jardligur madur helldur af Gudi; þvi at Guds Son, siálfur let ser i) sóma k) at tigna sua miök Kongligt nafn, at hann gerdi siálfan sik skattgilldann, Kongdóminum til sæmdar; ok l) þann lærisvein sinn, er hann

al Lydighed, thi han befalede hans Apostel Peder, at han skulde drage Fiske op af Vandenes Afgrunde, og aabne den Fisks Mund, som han først fik, og sagde, at e) han vilde finde der en Penning, og bad ham f) give denne Penning til Keiseren i Skat for dem begge. Heraf g) kandst du nu slutte, at hvert Menneske h), som er paa Jorden, er pligtig til det, at hædre og ære den Kongelige Værdighed, som et jordiskt Menneske haver af Gud; thi Guds Søn selv agtede k) anstændigt for sig, at hædre den Kongelige Værdighed saa meget, at han, Kongedømmet til Ære, giorde sig selv skatskyldig, samt den hans Discipel, som han m) satte til

præstarent; mandavit quippe Petro Apostolo suo ut ex abysso aquarum pisces extraheret, osque primi, quem caperet, piscis aperiret, addens in piscis illius ore statera inveniri, eundemque Cæsari solvendum. Hinc autem intelliges quemlibet mortalium debere, Majestatem regiam a Deo constitutam honorare & venerari, nam ipse Dei filius se indignum non existimavit tantum Regiæ Majestati honorem exhibere, ut etiam semet ipsum & Discipulum, quem Apostolorum choro & sacro cuilibet ordini præfecit, tributarios esse voluerit

Qq Q

d) *unus* ur undirheimum.
e) *unus* munndu pænning unnder liggia.
f) *unus* þat i skatt at giallda fyrir þá bádþ.
g) CC. *Un*/ Nu skal i þæsso mærkia.
h) *iidem* a jördu.
i) *iidem* sama.
k) *iidem add.* þat.
l) *iidem* lærisv. sinn, þann.

e) en Penning skulde ligge derunder.
f) give det i Skat for dem begge.
g) I dette skal man nu mærke.
h) paa Jorden.
k) det.
m) beskikkede til at være.

siálfum hanum. Fyrir þvi er þat upphaf í Kongsins nátturo, at allir eigu af bera af hanum ógn mykla ok hrædzlo, sua at eingi se fyrir utan aga *a*), sá er hann heyrir nefndann. Enn hann *b*) siálfur á at syna sik lítillátann oc blídann allum gódum mönnum, at eingi *c*) hafi sua mikla ógn af hanum, at hann *d*) bleydizt at bera aull naudsynia-mál sin fram fyrir Konginn, fyrir hans *e*) ríkileiks sakar.

Þetta á um nætur at vera skylldar reida eda sysla Kóngs, þegar er hann er *) saddur af svefni, at bera áhyggiu fyrir allu ríki sínu, hverzo hann skal *f*) þat sida edur skipa, sua at Gudi megi hellzt líka

er det Ophavet iblandt en Konges Egenskaber, at alle bør bære en stor Frygt og Rædsel for ham, saa at ingen skal være foruden Tugt a), som hører ham nævne. Men han selv bør vise sig naadig og b) venlig mod alle gode Mænd, at ingen skal c) have saa stor Frygt for ham, at d) ham skal betages Friemodighed til, at fremføre nogen af sine magtpaaliggende Ansøgninger for Kongen, for hans e) Strængheds Skyld.

Dette bør om Natten at være en Konges pligtmæssige Forbereedelse eller Forretning, saasnart han *) er mæt af Søvne, at bære Omsorg for hans heele Rige, hvorledes han skal f) forbædre dets Sæder, eller indrette

venerabundi sese submittunt. Majestatis iccirco Regiæ, si indolem ejus spectes, proprium est, ut subditi Regem vereantur & magnopere timeant, nemoqve metus expers sit, qui nomen Regis audiverit: ipse vero princeps facilem & modestum se bonis viris exhibeat, ne tanto pavore occupentur, ut necessitates suas ob impotentem Regis animum exponere reformident.

Incumbit porro Regi nocturno tempore, postqvam somno satiatus est, solicitam totius regni curam gerere, nec non quomodo bonis moribus subditos adsvefaciat, qva ratione

a) *unus add.* af hanum.
b) CC. *Un.* a siálfr sic at syna lettlátann.
c) *iidem* side. *d*) *iidem* blygdizt.
e) *iidem* rikleiks, rikleika, grimleiks.
*) *iidem* fullsvefta.
f) *iidem* þærs skipa eda sida, (þvi skipa ok sida) er Gudi.

a) af ham. b) ydmyg og kierlig, munter.
c) see — paa ham.
d) han skal undsee sig ved.
e) Grumheds. *) haver udsovet.
f) saaledes anordne, eller indrette Sæderne (indrette det og indføre de Sæder), at Gud helst kan finde Behag i.

I þvi skalltu þat marka, at Gud siálfur tignadi jardligann Kongdom, at þá er hann z) steig af hinni hærstu hæd a) himnanna ok til jardríkis, þa virdti hann sik b) her sva kominn vera met maunnum, sem gest, ok villdi hann ecki af jardligum Kongdomi taka, þó at hann ætti kosti, ok fylldi hann þau ord, er David hafdi mælt: *Drottinn rædur himnarski, enn hann hefir at saunno gefit c) sonum manna jardligt ok d) rádugligt ríki.* Nu e) skalt þu á slíko marka, at Gud villdi sæma f) jardliga Konga ok Kongdóm, medan hann var á jardríki, helldur enn met nockorom frádrætti g) at smáttka; þvi- at

Deraf skal du mærke det, at Gud selv ærede det jordiske Kongedømme, at da han stigede ned fra z) Himmelens høieste Spidse og til Jorderige, da ansaae han sig at være kommen b) her blandt Menneskene, ligesom en Giæst, og vilde derfor ikke tiltage sig noget af det jordiske Kongedømme, skiønt han havde Leilighed dertil, men opfyldede de Ord, som David havde sagt: **Herren regierer Himmerige, men haver sandelig givet c) Menneskenes Sønner et jordiskt og og mægtigt Rige.** e) Af sligt skal du mærke, at Gud vilde heller ære f) jordiske Konger og Kongedømmet, saalænge han var paa Jorderige, end g) forringe samme ved noget

Vel hinc judicare poteris, quod Regiam his in terris Majestatem magni fecerit ipse Deus, nam cum ex altissimis cælis in hanc terram devenit, se in conversatione cum hominibus hospitis instar gerebat, nec terrestri Regum dignitati quicquam detractum voluit, licet occasio daretur, ut impleret hæc olim a Davide prolata verba: Deus in cælo dominatur, filiis vero hominum regnum terrestre & potens qvidem dedit; *hinc facile colliges, Deum, cum his in terris versaretur, reges eorumqve Majestatem ornare* quam

z) *unus* ste af hinu hæsta heidurs riki.
a) CC. *Un.* himins, himinsins.
b) *iid.* sva sem gest kominn vera, oc villdi ecki.
c) *iidem & al.* sinum (sumum) mönnum.
d) *unus* ráduligt.
e) *unus* Nu villdi Gud hælldur sóma.
f) *iidem* jardligann Kong.
g) *iidem & al. M.* hafa.

z) det høieste Æres Rige.
b) ikkun som en Giest, og vilde ikke.
c) sine (nogle) Mænd.
e) Nu vilde Gud heller ære.
f) en jordisk Konge.
g) besidde samme, ved at tage Nogen noget fra (noget derfra).

vilia þvi *p*) una, er Gud hefir *q*) þá tilskípada, at hann se i sinni ressing hvargi sua blaudur, at fyrir ofmykillar hans bleydi sakar skyli hverium dælt þykia, at brióta þat er standa á eptir rettri skipan. Eigi se hann ok sua strídur i *r*) sinni skipan ok ressingu, at Gudi virdizt sua, *s*) eda sannsynum mannum, at hann ressi meir fyrir grimmleiks sakar enn *t*) rettinda. Nu þarf fyrir þvi Konguriun þessa luti ok marga adra at hugleida um nætur, þegar hann er *u*) fullsvefnts, *x*) at þá koma færri lútir á uvarann hann *y*) um daginn, *z*) þegar er lands-naudsyniar verda fyrir *a*) hanum kiærdar.

Her

de: ikke ville p) nøies med det, som Gud haver q) beskikket dem til, at han hverken skal blive saa lemfældig i hans Straf, at enhver, for hans alt for store Lemfældigheds Skyld, skal agte det sikkert nok, at overtræde det som bør staae ved Magt, efter retmæssig Anordning. Han skal ei heller være saa stræng i hans r) Befaling og Straf, at Gud, s) eller retsindige Folk, skulle agte det, som at han straffer meer for Grumheds, end for t) Retfærdigheds Skyld. Nu behøver derfor en Konge at overlægge disse og mange andre Ting om Natten, naar han haver udsovet, x) at da komme des færre Ting uforvarendes paa ham om Dagen, naar z) Landets Fornødenheder blive a) ham foreskilte.

Her

gentiam & favorem, quibus maleferiati ad leges violandas inducantur, nimiamque illius severitatem, quæ Dei & æquorum judicio crudelitatem magis quam justitiam spirare videtur. Hæc itaque, multaque alia Rex nocturno somno satiatus expendere debet, & tum paucissima illi per diem supervenient regni negotia, quæ non pensitaverit, antequam ad eum deferuntur.

Locum

---

p) CC. *Un.* hlitar, vidhlíta *al.* hlyda.
q) *iidem & al.* skipat, tilskipat.
r) *iidem* sinum ræssingum.
s) *iidem* ok godum. *t*) *iidem* rettindi.
u) *iidem* fullsvefta, fullsvepta, fullsófti.
x) *iidem* sva at, (ok at, ok þvi at) þá komi.
y) *iidem* á. *z*) *iidem* þann tima er.
a) *iidem* hann bornar.

p) adlyde det.
q) befalet, anordnet.
r) Straffe. s) og gode.
t) for Grumheds Skyld, end for Ret.
x) saa at, paa det at (ogsaa paa det at) desto færre Ting skulle komme.
z) paa den Tid naar.
a) frembragte for ham.

Her þyki mer at þvi koma, sem fyrr *b*) mæltur þer i ydvarri rædu, at hvarttveggia man *c*) vidþurfa, mikit hof ok þó sannsyni, ef Kongurinn skal á þvi hitta mundangshóf, at hann se i refsingum hvarki ofstrídur ne ofbladudar; ok vil ek nu þess spyria, ef þau ero nockor dæmi, er hann megi *d*) af þeim marka ok taka vysindi til þessa hófs, met þvi oc at þer gátud þess, at Kongur hver ætti *e*) allfródur at vera um aull þau dæmi, er til *f*) væro?

g) Enn get ek þess, sem fyrr, at eingi madur ætti at vera margfródari eda vitrari um alla luti, enn Kongurinn; þvi þat er siálfs hans naudsyn mykil, ok sua alls

Her synes mig det viser sig, som J b) sagde før i Eders Tale, at c) der maae behøves begge Deele, en stor Beskedenhed, og især Retsindighed, om en Konge skal træffe Middelveien i det, at han, i at straffe, hverken skal være for streng eller for lemfældig; derfor vil jeg nu spørge om det, om der ere nogle saadanne Exempler, af hvilke han kan anmærke og hente sig d) Indsigt til denne Maade, efterdi J erindrede det, at enhver Konge burde være e) underviist om alle de Exempler, som vare til?

Jeg erindrer det endnu, som g) før, at intet Menneske burde være kyndigere eller klogere paa alle Ting end en Konge, thi det er en stor Fornødenhed, baade for ham selv, og

Locum jam habere fateor, quæ superius attulisti, nimirum temperantia & æquitate plurimum opus esse, si Rex justum modum in poenis irrogandis tum lenitatis tum severitatis velit servare; ideoque scire velim exempla, quibus constat quale temperamentum hic adhibendum sit: dixisti quippe Regem quam plurimorum exemplorum gnarissimum esse debere.

Nemo (nec veritatem tanti momenti repetere piget) diffusiore omnium rerum scientia debet instructior esse Rege, hoc enim ipsius & subjectæ plebis utilitas exigit, nam exem-

b) CC. *Un.* gatot.
c) *iidem* til þurfa.
d) *iidem* sidvænndi taca af þeim.
e) *iidem* vitur
f) *iidem* væri.
g) *iidem* þæss get ec ænn sem þá.

b) erindrede.
c) hertil.
d) Visdom, Beskedenhed, efter ordet Sædelighed.
e) viis.
g) da.

alls fólksins *h*), er undir hanum er. Enn sá er allfródur er um *i*) dæmin, þá munu hanum allfáir þeir lutir *k*) til handa berazt, *l*) at hann man eigi dæmi tilfinna. Enn þessi dæmi varo *m*) árla skiput, *n*) er hver Kongur á ser opt fyrir augum at hafa, ok þadan af þau máurk *o*) henda, hverso hann skal sinu ríki stiórna.

Þá er Gud hafdi skapat *p*) allann heim, ok skryddan hann allann hvarttveggia mer grausum ok *q*) ádru blómi, sua ok *r*) met kvikindum ok fuglum, þá skipadi hann ok *s*) tveimur mannum til, karlmanni ok kono, at giæta allra þessara luta, ok leiddi

og for det heele Folk, som staaer under ham. Men den som er tilstrækkelig underviist om i) Exemplerne, k) ham ville vist nok ikkun forekomme faa Ting, l) at han jo skal finde Exempel derpaa. Men disse ere de Exempler, som vare beskikkede m) af Begyndelsen, og som enhver Konge bør n) ofte at have sig for Øine, og o) trække deraf de Anmærkninger, hvorefter han skal regiere hans Rige.

Da Gud havde skabt den heele Verden, og beprydet den ganske baade med Græs og q) andre Urter, saa og med Dyr r) og Fugle, da satte han og to Mennesker, en Mand og en Kone, til at passe paa alle disse Ting, og førde dem begge, Adam og Eva, op paa det

exemplorum valde perito vix in vita occurret negotium, cujus exemplum non habeat. Seqventia vero longo abhinc tempore contigerunt, quæ quibuslibet Regibus in republica administranda, cynosuræ ad instar, potissimum inservire possunt.

Postquam Deus totum terrarum orbem creasset, illumqve herbis, floribus, animalibus & avibus ornasset; duos homines, marem & fœminam huic rerum Universitati præ-

h) *alii add.* þess. *i*) CC. *Un.* dæmi.
k) *iidem* manninum til handa bera (til handa berazt mönnum).
l) *iidem* er hann má ægi.
m) *iidem* snemma skipat.
n) *al.* at Kongrinn hver á svá opt.
o) CC. *Un.* at taka. *p*) *iidem* skapadann.
q) *iidem* adrum blóma.
r) *iidem* mædr kyckvændum (*hic & semper*) eda.
s) *iidem* tveim.

i) Exempler.
k) Men et Menneske som er (Mennesker som ere) tilstr. und. &c. ham (dem.
l) som han ikke kan.
m) tidlig, betimelig.
n) saa.
o) at drage.
q) andre Blomster, anden Flor.
r) eller.

leiddi hann þau bædi, Adam ok Évu, yfir t) hæd Paradísar, ok syndi þeim alla u) þessa luti, fugla, ok aull kvikindi, ok blomstur, ok alla fegurd x) Paradísar. Þá mælti Gud vid Adam ok Evu: "Þessa y) luti alla, er nu siáit z) þer, þá gef ek til a) yckar vidurlífis ok b) forráda, ef þit vilit hallda c) laugum þeim, sem nu set ek var d) i millum; enn þessi ero laug þau, er þit skolut hallda, ok e) vandliga giæta, ef þit vilit þeim giafum hallda, er nu hefi ek gefit yckur. Tre þat hit fagra, er þit f) siáit at stendur i midri Paradiso, met g) gyrniligum eplum, enn þat heitir vísenda-tre, enn alldin h) þat, er þat

det høieste Sted i Paradis t), og visede dem alle disse u) Ting, Fugle og alle Dyr, og Blomster, og al x) Paradises Herlighed. Da sagde Gud til Adam og Eva: "y) Alle disse Ting, som I nu seer, giver jeg til Eders a) Underholdning og Bestyrelse, om I ville holde de Love, som jeg nu sætter imellem os; men disse ere de Love, som I skulle holde, og e) nøie iagttage, om I ville beholde de Gaver, som jeg haver nu givet Eder. Det skiønne Træe, som I seer f) at staaer midt i Paradis, med g) lystelige Æbler; men det kaldes Kundskabs-Træe, men h) den Frugt, som det Træe bær, kaldes Kundskabs-Æbler: det Træe skulle I ikke røre,

præfecit, quos, postquam creaturas flores & concessæ primum sedis amoenitatem iis, in locum Paradisi editiorem translatis, ostenderat, sic affatus est: Hæc omnia, quæ jam videtis vitæ vestræ commodis inservitura, vobis dono & vestræ potestati subjicio, si non violatis constitutas a me leges, quas deligenter observetis necesse est, si donis a me concessis frui velitis. Arboris scientiæ in medio Paradisi stantis poma, quæ nomen etiam a scientia

t) CC. *Un.* hæder.
u) *unus* luti þurrá.
x) CC. *Un.* i Paradiso.
y) *iidem* fegurd. z) *iidem* se þit.
a) *iidem* yckars. || yckr til yndis ok vidurl.
b) *iidem* forræda. c) *iidem* logh þau.
d) *iidem* ámilli. e) *iidem* vanligazt.
f) *iidem* seet standa.
g) *iidem* grænligum.
h) *iidem* er tre þat ber, heita.

t) over Paradises Høie.
u) Ting paa det tørre.
x) Smukhed i Paradis.
y) al denne Skiønhed.
a) Eder til Fornøielse og Ophold.
e) ideelig.
f) staae.
g) grønagtige.
h) de Frugter.

alls fólksins *h*), er undir hanum er. Enn sá er allfródur er um *i*) dæmin, þá munu hanum allfáir þeir lutir *k*) til handa berazt, *l*) at hann man eigi dæmi tilsinna. Enn þessi dæmi varo *m*) árla skiput, *n*) er hver Kongur á ser opt fyrir augum at hafa, ok þadan af þau máurk *o*) henda, hverso hann skal sinu ríki stiórna.

Þá er Gud hafdi skapat *p*) allann heim, ok skryddan hann allann hvarttveggia met grausum ok *q*) ádru blómi, sua ok *r*) met kvikindum ok fuglum, þá skipadi hann ok *s*) tveimur mannum til, karlmanni ok kono, at giæra allra þessara lura, ok leiddi

og for det heele Folk, som staaer under ham. Men den som er tilstrækkelig underviist om i) Exemplerne, k) ham ville vist nok ikkun forekomme faa Ting, l) at han jo skal finde Exempel derpaa. Men disse ere de Exempler, som vare beskikkede m) af Begyndelsen, og som enhver Konge bør n) ofte at have sig for Øine, og o) trække deraf de Anmærkninger, hvorefter han skal regiere hans Rige.

Da Gud havde skabt dem heele Verden, og beprydet den ganske baade med Græs og q) andre Urter, saa og med Dyr r) og Fugle, da satte han og to Mennesker, en Mand og en Kone, til at passe paa alle disse Ting, og førde dem begge, Adam og Eva, op paa det

exemplorum valde perito vix in vita occurret negotium, cujus exemplum non habeat. Sequentia vero longo abhinc tempore contigerunt, quæ quibuslibet Regibus in republica administranda, cynosuræ ad instar, potissimum inservire possunt.

Postquam Deus totum terrarum orbem creasset, illumqve herbis, floribus, animalibus & avibus ornasset; duos homines, marem & fœminam huic rerum Universitati præ-

h) *alii add.* þess. *i*) CC. *Un.* dæmi.
k) *iidem* manninum til handa bera (til handa berazt mönnum).
l) *iidem* er hann má ægi.
m) *iidem* snemma skipat.
n) *al.* at Kongrinn hver á svá opt.
o) CC. *Un.* at taka. *p*) *iidem* skapadann.
q) *iidem* adrum blóma.
r) *iidem* mædr kyckrændum (*hic & semper*) eda. — *s*) *iidem* tveim.

i) Exempler.
k) Men et Menneske som er (Mennesker som ere) tilstr. und. ꝛc. ham (dem.
l) som han ikke kan.
m) tidlig, betimelig.
n) saa.
o) at drage.
q) andre Blomster, anden Flor.
r) eller.

leiddi hann þau bædi, Adam ok Evu, yfir *t*) hæd Paradisar, ok syndi þeim alla *u*) þessa luti, fugla, ok aull kvikindi, ok blomstur, ok alla fegurd *x*) Paradisar. Þá mælti Gud vid Adam ok Evu: "Þessa *y*) luti alla, er nu siáit *z*) þer, þá gef ek til *a*) yckar vidurlífis ok *b*) forráda, ef þit vilit hallda *c*) laugum þeim, sem nu set ek var *d*) i millum; enn þessi ero laug þau, er þit skolut hallda, ok *e*) vandliga giæta, ef þit vilit þeim giafum hallda, er nu hefi ek gefit yckur. Tre þat hit fagra, er þit *f*) siáit at stendur i midri Paradiso, met *g*) gyrniligum eplum, enn þat heitir visenda-tre, enn alldin *h*) þat, er þat

det høieste Sted i Paradis t), og visede dem alle disse u) Ting, Fugle og alle Dyr, og Blomster, og al x) Paradises Herlighed. Da sagde Gud til Adam og Eva: "y) Alle disse Ting, som I nu seer, giver jeg til Eders a) Underholdning og Bestyrelse, om I ville holde de Love, som jeg nu sætter imellem os; men disse ere de Love, som I skulle holde, og e) nøie iagttage, om I ville beholde de Gaver, som jeg haver nu givet Eder. Det skiønne Træe, som I seer f) at staaer midt i Paradis, med g) lystelige Æbler; men det kaldes Kundskabs-Træe, men h) den Frugt, som det Træe bær, kaldes Kundskabs-Æbler: det Træe skulle I ikke røre,

præfecit, quos, postquam creaturas flores & concessæ primum sedis amoenitatem iis, in locum Paradisi editiorem translatis, ostenderat, sic affatus est: Hæc omnia, quæ jam videtis vitæ vestræ commodis inservitura, vobis dono & vestræ potestati subjicio, si non violatis constitutas a me leges, quas deligenter observetis necesse est, si donis a me concessis frui velitis. Arboris scientiæ in medio Paradisi stantis poma, quæ nomen etiam a scientia

t) CC. *Un.* hæder.
u) *unus* luti þurra.
x) CC. *Un.* i Paradiso.
y) *iidem* fegurd. *z*) *iidem* se þit.
a) *iidem* yckars. || yckr til yndis ok vidurl.
b) *iidem* forræda. *c*) *iidem* logh þau.
d) *iidem* ámilli. *e*) *iidem* vanligazt.
f) *iidem* seet standa.
g) *iidem* grænligum.
h) *iidem* er tre þat ber, heita.

t) over Paradises Høie.
u) Ting paa det tørre.
x) Smukhed i Paradis.
y) al denne Skiønhed.
a) Eder til Fornøielse og Ophold.
e) idelig.
f) staae.
g) grønagtige.
h) de Frugter.

þat tre ber, *i*) heita frodleiks epli; á þvi tre skulut þit ecki taka, ok ecki *k*) eta af eplum þeim, er þat tre ber, þviat þit munut *l*) deyia, þegar er þit etit af þvi; enn allt annat, þat er nu siáit þit, þá sku-lu þid i leifi *) neyta, eptir *m*) yckar gyrnd." Til þessa *n*) sáttmála varo kall-adar iiij. systur, gudligar meyiar, þær er heyra skylldu setning laga þessara, ok vi-ta *o*) aull skilord þessa sáttmáls; ein þeir-ra het *sannendi*, enn annur *fridsemi*, enn þridia *rettvisa*, enn hin fiorda *miskun*; ok mælti Gud sva vit þessar meyiar: "Ydur byd ek um at skygna, at Adam brióti eigi laug þau, er nu ero sett *p*) ockar i millum; fylgit hanum vel ok giætit hans *q*) æ med-an

røre, og ikke æde af de Æbler, som det Træe bær, thi I skulle l) døe, naar I æder af det; men alt det andet, som I nu seer, skulle I frit *) æde, efter Eders Lyst." Til dette Fordrag bleve kaldte fire Søstre, guddom-melige Jomfruer, som skulde høre denne Lovs Forkyndelse, og være Vidner til alle Vilkaar i dette Fordrag; den første af dem hedde **Sandhed**, den anden **Fredsomhed**, den tredie **Retviished**, men den fierde **Mi-skundhed**; og sagde Gud da til disse Jom-fruer: "Eder befaler jeg at see til, at Adam ikke skal bryde de Love, som nu ere satte imel-lem os; følger ham vel, og bevarer ham q), ligesaa længe han holder disse Ting, som nu r) ere aftalte; men om han overtræder dem, da

a scientia trahunt, ne comedatis, imo, arborem ipsam ne quidem contrectetis, nam si ex fructibus arboris hujus comederitis, illico moriemini, reliquis vero, quæ videtis, prout vestra fert libertas vesci vobis concedo. Ut huic fœderi adessent accitæ quatuor sorores virgines divæ, veritas nimirum, pax, justitia & clementia, illi fœderis & con-ditionum testes, quas Deus ita alloqvebatur: Providete ne Adamus leges inter nos posi-tas

i) CC. *Un*. þá heita þau.
k) *iidem* nöyta. || afneyta epla þeirra.
l) *iidem &c. al.* þegar deyia, er þit etit.
*) CC. Un. nyta.
m) *iidem* yccrum girndum.
n) *iidem* sáttmáls. *o*) *iidem* allt.
p) *iidem* vor a milli.
q) *iidem* æ væl, a medan.

l) strax døe, naar.
*) bruge.
q) altid vel, saa længe.

an hann helldur þessa luti, er nu *r*) ero mæltir; enn ef hann brytur, þá skulot þer i domi sitia *s*) i móti hanum, medr fedur ydrum, met þvi at þer erot dætur dómarans siálfs."

At lokini rædo hvarf Gud *t*) fra auglyti Adams, enn Adam geck *u*) um, at skygna fegurd Paradisar. Enn met þvi at *x*) ormurinn var allum kvikindum slægri ok miuklátari, þá kom hann á þeirri stundo til Evu, konu Adams, met meyligu andliti, ok mælti vidr hana met mykilli blídu: "Sæll er bondi þinn, ok sva siálf þu, met þvi at Gud hefir gefit alla luti *y*) undir yckart valld, ok eigu nu aull *z*) kvikindi at hlída yckru *a*) bodi, met

da skulle I sidde i Rette med ham, med Eders Fader, efterdi I ere Dommerens egne Døttre."

Da Talen var endt forsvandt Gud fra Adams Ansigt, men Adam gik omkring at oversee u) Paradises Yndighed. Men efterdi Slangen x) var træsskere og listigere, end noget andet Dyr, da kom han paa den Tid til Eva, Adams Kone, med en Jomfrues Ansigt, og sagde til hende med megen Venlighed: "Lyksalig er din Mand, og ligesaa du selv, efterdi Gud haver givet alle Ting y) under Eders Magt, og bør nu alle Dyr lyde Eders Bud, efterdi Adam er vor Herre,

tas violet, & dum promissis stat suis fidas illi comites & custodes vosmet ipsas adjungite: verum si sanctitas leges violet, vos cum judice, Patre vestro, illum damnabitis.

His dictis Adamo Deus se non conspiciendum ad tempus præbuit; Adamus vero Paradisi lustrans amœnitatem huc illuc obambulavit; quod cum observaret serpens, omnium animalium callidissimus, ad Evam Adami uxorem virginea facie pervenit, hisque verborum lenociniis eam aggressus: maritus, inquit, tuus, tuque ipsa beati estis, cum vestro imperio omnia Deus subjecerit, vestrisque mandatis animalia quæcunque obedire

r) CC. Un. varo.
s) *iidem* mot, moti.
t) *iidem* af. - *u*) *iidem* at skynia um alla.
x) *iidem* ormur er. *y*) *iidem* i.
z) *unus* kykvenndi.
a) CC. *Un.* bodordi.

r) bleve.
u) at.
x) er.
y) i Eders Vold.

u) nöckvid hión, þviat *x*) limu ockar hylur ecki; hylur aull kvikindi *y*) hár eda *z*) hali, enn fugla *a*) hylia fiadrir, enn tre hylia kvistir ok lauf, enn vid tvau *b*) ein standdum med skamm-nauktum limum." Þvi næst tóku þau *c*) breidt lauf af vidi, ok huldu limu sina, þá sem þau *d*) skaummudust mest at berir væri. Þá kom fridsemi framgángandi, ok mælti vit Adam ok Evu: "Nu hafi þit brotit *e*) laug ok sáttmál vit Gud, ok vil ek nu ecki hallda *f*) yckur frelsi lengur i opinberri *g*) vidáttu, *h*) er fyrr haufdot þer; enn *i*) ek man hallda yckur frelsi i leyniligu fylsni, þar til er dómur

eller Hale skiuler alle Dyr, og Fiædre skiule Fuglene, men Kviste og Blade skiule Træerne, men vi To b) eene staae med skam-nøgne Lemmer." Derpaa toge de c) brede Blade af Træer, og skiulede dem af deres Lemmer, som de meest undsaae dem ved, at skulde være blotte. Da kom Fredsomheden gaaende frem, og sagde til Adam og Eva: "Nu haver I overtraadt e) Loven og Forbundet med Gud, og vil jeg derfor nu ikke længer f) forsikkre Eder Frihed g) paa aaben Mark, som I havde før; men jeg vil i) besørge Eder Sikkerhed i et hemmeligt Skiul, indtil der falder Dom i Eders Sag; og

& cauda, aves pennæ, arbores autem rami & frondes contegant: frondem igitur arboris cujusdam majusculam, membris, qvorum illos maxime puduit, tegendis adhibebant. Cæterum pax his peractis, miseros conjuges Adamum & Evam sic alloqvitur: Leges jam a Deo pridem sancitas & fædus cum illo ictum violastis, ideoqve vos, libertatis expertes prioris, in privato qvodam loco, donec judicium in vestra causa latum fuerit, servabo,

u) CC. *Un.* hión ii nöckvinn.
x) *iidem* limi ocra hyl. *y*) *iidem* lær.
z) *un.* hari. *a*) CC. *Un.* hyl fiadrar, ænn trio.
b) *iidem* hión stöndum her nakin med skömm ok nöktum limum.
c) *iidem* ser hvitt. *d*) *iidem* skamduz.
e) *iidem* laugmál Gudz ok,
f) *iidem* yckru frelsi. || *al.* yckur i frelsi.
g) 1 *ch.* vinattu.
h) CC. *Un.* sem fyrr höfdu þit.
i) *al.* nu man ek.

y) Laar.
b) Ægtefolk staae her nøgne med Blusel og blotte Lemmer.
c) dem hvide.
e) Guds Lov, og Pagten med.
f) lade eder i Frihed.
g) med (1) et aabenbart Venskab.
i) nu skal jeg.

dómur fellur á yckart mál; ok til þess vil ek k) yckr frelsi hallda, at þir skölut kost eiga at l) hafa svaur fyrir yckur; enn þit gefit gaum at þvi siálf, at svaur yckar verdi yckur hallkvæm, ok helldur til fulltings enn ulids." Sannindi geck fram, ok mælti vid Adam: "Hygg þu at þvi, ef ræda þarf m) um mál þitt, at þu liug ecki, þvi þá em ek i vitnisburdi med þer; seig sua n) fra allum lutum, sem verit hafa; þviat þegar o) er þu lygur nockot, þá em ek þegar i vitnisburdi móti þer." Rettvísi geck fram ok mællti: "Þat er mitt rád ok skylldar-embætti, at skygna um þat, at þu verdir eigi p) fyrirdæmdur met q) raungum dómi, enn þvi

og dertil vil jeg især k) besørge Eder Sikkerhed, at I skulle have Leilighed, at l) fremføre Eders Forsvar; men det maae I selv passe, at Eders Forsvar skal kunne blive fordeelagtigt for Eder, og heller til Undskyldning end til Ulæmpe." Sandheden gik frem, og sagde til Adam: "Vær betænkt paa det, om m) der behøves at tales om din Sag, at du lyver ikke, thi da er jeg i Vidnesbyrd med dig; fortæll heller alle Ting saaledes, som de have været; thi saasnart du o) lyver noget, da er jeg strax i Vidnesbyrd mod dig." Retviisheden gik frem og sagde: "Det er mit Raad og pligtmæssige Embede, at eftersee det, at du ikke skal blive p) fordømt med en q) uretfærdig Dom, men desto

servabo, ut vestram causam libere coram judice perorare queatis; vobis autem sedulo curandum est, ut ea tantam proferatis quæ vestro potius inserviunt commodo quam incommodo. Prodiit mox Veritas his Adamum affata: Si causa tua sit agenda cave ne quid mentiaris, nam tum tua adserta confirmabo, si vero mentiris, meum testimonium tibi contrarium erit: ingenue igitur causam tuam expone. Post hæc Justitia prodibat, & mearum partium est, inquit, curare, ne iniquo judicio condemneris; quo majoris men-

k) *al.* ok i frelsi hallda yckur.
l) CC. *Un.* svara. m) *quidam* um omitt.
n) CC. *Un.* alla luta.
o) *iidem* þu hallar rettindum, þá ber ek vitni ímoti þer.
p) *iidem* dömdr.
q) *iidem* ràngindum.

k) og holde Eder i Sikkerhed.
l) svare for Eder.
m) din Sag skal føres.
o) høier Retten, da (bær) aflægger jeg Vidne imod dig.
p) dømt.
q) Uret, Uretfærdighed.

Þvi r) gagnstædiligri verd ek þer, sem þu verdur meir vit lygi kendur ok ránglæti." Myskun geck fram ok mællti vit Adam: "Líkn ok hiálp man ek s) þínu máli veita, ef þu helldur alla þessa luti vel, er systur mínar hafa lærdann þik." Enn er Adam t) vard hræddr vit Drottinn, þá fór hann at fela sik millum triánna, at hann skylldi eigi u) naktur seenn verda.

Enn at x) middags-tíma geck Gud at y) siá yfir fegurd Paradisar, ok giætzlo Adams. Enn med þvi at hann z) eigi sá Adam staddann a) á slettri vídátto, þá kalladi hann b) Adam til sin, ok spurdi hvar hann var? Adam svaradi: "Þvi fal ek

desto stridigere bliver jeg imod dig, jo meer du bliver befunden i Løgn og Uretfærdighed." Miskundheden gik frem og sagde til Adam: "Jeg skal bevise s) din Sag Naade og Hielp, om du holder vel alle disse Ting, som mine Systre have lært dig." Men da Adam t) blev bange for Herren, da gik han hen at skiule sig imellem Træerne, at han skulde ikke blive seet nøgen.

Men ved Middags Tid gik Gud hen at y) oversee Paradises Ynddighed, og Adams Forvaltning. Men efterdi han z) ikke saae Adam a) paa den aabne Mark, da kaldede han b) Adam til sig, og spurgde hvor han var? Adam svarede: "Derfor skiulede jeg mig,

mendacii & injustitiæ reus es, tanto magis tibi contraria ero. Clementia denique, postquam aderat, ad Adamum dixit: Misericordiam & auxilium quoddam tibi exhibebo, si quæ sorores meæ te monuerunt, probe observes. Ast perterrefactus Adamus inter arbores se occultare cœpit, ne nudus conspiceretur.

Circa vero meridiem Deus amoenitatem Paradisi & hominis obedientiam lustrans adfuit, & cum in planitie Adamum non constitutum esse videret, Adamum ad se vocans, ubinam locorum esset interrogavit. Cui Adamus: ideo, Domine latebras quæsivi, quod nudum

r) CC. Un. gagnstædligri.
s) *iidem* þer veita ok þinu máli.
t) *iidem* hræddizt drottinn. || var ræddr ordinn. u) *unus* nockvidr.
x) CC. Un. mids dags, middegis 1. eb, mundangs. y) *iidem* skygna um.
z) *iidem* hvergi. a) *iidem* i slikri.
b) *iidem* til. || Gud hann til.

s) dig og din Sag.
t) var bleven bange.
y) eftersee.
z) ingensteds.
a) paa denne store Strækning.
b) paa Adam.

ek mik Drottinn, at ek *c*) skammmudunzt at verda nöckvidr *d*) fyrir þinu augliti." God svaradi hanum: "Hvadan af kunnir þu nu helldur at *e*) skammazt þess, er þu vart nöckvidr, helldur enn fyrr meir, i ockarri *f*) rædo, nema þu *g*) hafir brotit laug þau, er ek baud þer, ok etit af frodleiks-eplum þeim, sem ek hafda *h*) þer bannat at neyta." Adam svaradi sua sem veriandi sina sauk: "Kona *u*) su er þu gaft mer, hon eggiadi mik *k*) þessa uráds; hefdi ek einnsaman *l*) vælt um mitt rád, ok hefdir þu ecki þessa konu mer *m*) gefit til rádagerdar *n*) met mer, þá munda ek hafa halldit

mig, Herre! at jeg c) bluedes ved at d) komme nøgen for dit Ansigt." Gud svarede ham: "Hvoraf kunde du nu blues ved det, e) at du varst nøgen, meer end før, naar vi have talet sammen, uden om du g) maae have overtraadt de Love, som jeg befalede dig, og ædt af de Kundskabs-Æbler, som jeg havde h) forbudet dig at nyde." Adam svarede, ligesom forsvarende sin Sag: "Den i) Kone, som du gav mig, forførde mig til k) denne Forseelse; havde jeg l) aleene bestyret mine Sager, og havde du ikke givet mig denne Kone til Raadførsel med mig, da havde jeg vist nok holdet den foreskrevne Lov,

nudum coram te deprehendi me puderet. Cui iterum Deus: Quam ob rationem nuditatis tuæ nunc magis te puderet, quam pridem cum tecum loquebar, nisi legem quam tibi promulgavi, violaveris & vetitæ arboris poma comederis. Mox Adam malæ causæ ceu præsidium quæsiturus, uxor, inquit, quam dedisti mihi, ad committendum hoc facinus memet hortabatur. Si solus mihi relictus mei curam gessissem, sique uxorem, consiliorum meorum sociam non dedisses, tuam utique legem servassem nec tua præcepta violassem. Tum

c) CC. *Un.* skamdumz, skaummuuzt, skammadizt ec. fin.

d) *iidem* væra nockvidr f.

e) *iidem* skammazt þin (þess at þu vart). || þó þu værir nakinn (naktr).

f) *iidem* vidrædu. *g*) *iidem* hæfir.

h) *iidem* ádr bannat þer. *i*) *iidem* þessi.

k) *iidem add.* til þers.

l) *iidem* velt (2 *cb*, vielt), verit.

m) *iidem* gefna. *n*) *iidem* vid mig.

c) undsaae mig.

d) være.

e) skiult.

g) haver.

h) tilforn.

i) denne.

k) den.

l) varet ene om.

hallldit o) skipat laugmál, ok ecki hafa brotit þín p) bodord." Þá mælldi Gud vid Evu: "Fyrir hvi kendir þu bonda þínum, at q) hann skylldi laugbrot gera? Eva svaradi sua sem veriandi sina sauk: "Ormur þessi hinn r) ordslægi, red mer þetta urád; hefdi hann ecki verit skapadr, eda til míns fundar *) komit, þá munda ek eigi þetta urád tekit hafa, eda sva minn bonda eggiat hafa." Þá mællti GUD: "Met þvi at laugbrot ero nu ger, þá vil ek nu at þær s) meyar, er ek setta til giætzlo t) um ockart u) sáttmál, se i domi med oss." Þá svaradi sannendi: "Þat er mitt x) rád ok skylldar-embætti at syna sauk Adams, met þvi at hann leyndi met lygi,

Lov, og ikke overtraad dine Bud." Da sagde Gud til Eva: "Hvorfor lærde du din Mand, at q) han skulde begaae Overtrædelse? Eva svarede, som undskyldende sin Forseelse: "Denne r) fledske Slange raadede mig til denne Ulykke; havde han ikke været skabt, eller *) kommet mig i Tale, da havde jeg ikke grebet til dette daarlige Anslag, eller tilskyndet min Mand dertil." Da sagde Gud: "Efterdi Overtrædelsen er nu skeet, da vil jeg nu at de s) Jomfruer, som jeg satte til Varetægt, t) i Henſigt til vort u) Forbund, skulle sidde Ret med os." Da svarede Sandheden: "Det er x) mit Raad og pligtmæssige Forretning, at forklare Adams Sag, efterdi han skiulede det med

Tum Deus ad Evam: Cur marito tuo ad legem violandam stimulos addidisti? Cui Eva crimen objectum dilutura, serpens, inqvit, captioso me verborum circuitu ad hoc malum pellexit: si idem creatus non fuisset, infelix ejus consilium secuta non essem. Mox subjecit Deus: legibus adeo violatis, vos virgines fœderis testes judicio adhibebo. Ad quæ Veritas: Crimen Adami, me judice, dilucide, cum causam violatæ a se legis falso dissimulet, exponendum, quod in eo potissimum consistit, quod dulcia grataque essent po-ma

o) CC. *Un.* skipat lög.
p) *iidem* bod.
q) *iidem* giöra lögbrot.
r) *unus* slægi & rád.
s) CC. *Un.* þer.
t) *iidem* ok (at) vita.
u) CC. *Un.* mál.
*) kominn.
u) *una cb.* samtal.

q) giøre.
r) listige Sl. gav mig det Raad.
*) var kommen.
s) I.
t) og til at vidne om, (og som vide).
u) vor Samtale, Aftale.
x) min Sag.

ek mik Drottinn, at ek *c)* skammmudunzt at verda nöckvidr *d)* fyrir þínu augliti." Gud svaradi hanum: "Hvadan af kunnir þu nu helldur at *e)* skammazt þess, er þu vart nöckvidr, helldur enn fyrr meir, i ockarri *f)* rædo, nema þu *g)* hafir brotit laug þau, er ek baud þer, ok etit af frodleiks-eplum þeim, sem ek hafda *h)* þer bannat at neyta." Adam svaradi sua sem veriandi sina sauk: "Kona *u)* su er þu gaft mer, hon eggiadi mik *k)* þessa uráds; hefdi ek einnsaman *l)* vælt um mitt rád, ok hefdir þu ecki þessa konu mer *m)* gefit til rádagerdar *n)* met mer, þá munda ek hafa halldit

mig, Herre! at jeg c) bluedes ved at d) komme nogen for dit Ansigt." Gud svarede ham: "Hvoraf kunde du nu blues ved det, e) at du varst nøgen, meer end før, naar vi have talet sammen, uden om du g) maae have overtraadt de Love, som jeg befalede dig, og ædt af de Kundskabs-Æbler, som jeg havde h) forbudet dig at nyde." Adam svarede, ligesom forsvarende sin Sag: "Den i) Kone, som du gav mig, forførde mig til k) denne Forseelse; havde jeg l) aleene bestyret mine Sager, og havde du ikke givet mig denne Kone til Raadførsel med mig, da havde jeg vist nok holdet den foreskrevne Lov,

nudum coram te deprehendi me puderet. Cui iterum Deus: Quam ob rationem nuditatis tuæ nunc magis te puderet, quam pridem cum tecum loqvebar, nisi legem quam tibi promulgavi, violaveris & vetitæ arboris poma comederis. Mox Adam malæ causæ ceu præsidium quæsiturus, uxor, inquit, quam dedisti mihi, ad committendum hoc facinus memet hortabatur. Si solus mihi relictus mei curam gessissem, sique uxorem, consiliorum meorum sociam non dedisses, tuam utique legem servassem nec tua præcepta violassem. *Tum*

c) CC. *Un.* skamdunz, skaummunzt, skammadizt u. fin.
d) *iidem* væra nockvidr f.
e) *iidem* skammazt þin (þess at þu vart). || þó þu værir nakinn (naktr).
f) *iidem* vidrædu. *g)* *iidem* hæfir.
h) *iidem* ádr bannat þer. *i)* *iidem* þessi.
k) *iidem add.* til þers.
l) *iidem* velt (2 *cb,* vielt), verit.
m) *iidem* gefna. *n)* *iidem* vid mig.

c) undsaae mig.
d) være.
e) skiult.
g) haver.
h) tilforn.
i) denne.
k) den.
l) varet eene om.

halldit o) skipat laugmál, ok ecki hafa brotit þín p) bodord." Þá mællti Gud vid Evu: "Fyrir hvi kendir þú bonda þínum, at q) hann skylldi laugbrot gera? Eva svaradi sua sem veriandi sina sauk: "Ormur þessi hinn r) ordslægi, red mer þetta urád; hefdi hann ecki verit skapadr, eda til míns fundar *) komit, þá munda ek eigi þetta urád tekit hafa, eda sva minn bonda eggiat hafa." Þá mællti GUD: "Met þvi at laugbrot ero nu ger, þá vil ek nu at þær s) meyar, er ek setta til giætzlo t) um ockart u) sáttmál, se i domi med oss." Þá svaradi sannendi: "Þat er mitt x) rád ok skylldar-embætti at syna sauk Adams, met þvi at hann leyndi met lygi,

Lov, og ikke overtraad dine Bud." Da sagde Gud til Eva: "Hvorfor lærde du din Mand, at q) han skulde begaae Overtrædelse? Eva svarede, som undskyldende sin Forseelse: "Denne r) sledske Slange raadede mig til denne Ulykke; havde han ikke været skabt, eller *) kommet mig i Tale, da havde jeg ikke grebet til dette daarlige Anslag, eller tilskyndet min Mand dertil." Da sagde Gud: "Efterdi Overtrædelsen er nu skeet, da vil jeg nu at de s) Jomfruer, som jeg satte til Varetægt, t) i Henssigt til vort u) Forbund, skulle sidde Ret med os." Da svarede Sandheden: "Det er x) mit Raad og pligtmæssige Forretning, at forklare Adams Sag, efterdi han skiulede det med

Tum Deus ad Evam: Cur marito tuo ad legem violandam stimulos addidisti? Cui Eva crimen objectum dilutura, serpens, inquit, captioso me verborum circuitu ad hoc malum pellexit: si idem creatus non fuisset, infelix ejus consilium secuta non essem. Mox subjecit Deus: legibus adeo violatis, vos virgines fæderis testes judicio adhibebo. Ad quæ Veritas: Crimen Adami, me judice, dilucide, cum causam violatæ a se legis falso dissimulet, exponendum, quod in eo potissimum consistit, quod dulcia grataque essent po- me

o) CC. *Un.* skiput lög.
p) *iidem* bod.
q) *iidem* giöra lögbrot.
r) *unus* slægi & rád.
s) CC. *Un.* þer.
t) *iidem* ok (at) vita.
u) CC. *Un.* mál.
*) kominn.
x) *una cb.* samtal.

q) giøre.
r) listige Sl. gav mig det Raad.
*) var kommen.
s) I.
t) og til at vidne om, (og som vide).
u) vor Samtale, Aftale.
x) min Sag.

lygi, þvi er y) mest var sauk til laugbrotz af hans hendi; enn þessi var sauk mest til af yckarri hendi, at eplin varu faugur, ok girnilig, ok sæt at bergia, enn þit girntuzt miök, at vera frodari enn yckur var lofat, ok drygdut þit i þessu skuld, er þit z) hugduzt leyniliga taka, enn a) ágiarnligt rán, þar sem þit tokut fyrir b) leyfi, enn c) metnadarsamligt dramb, þar sem þit villdot Gudi *) lik vera i frodleik yckrum, um þat fram, er yckur var lofat." . Þá mællti Gud vid fridsemi, at hon skylldi met nockorum ordum dæma um þetta mál; enn fridsemi svaradi á þessa leid: "Met þvi at þú d) settir mik til þess, at e) vardveita Adami frelsi til handa,

med Løgn, som var y) den største Aarsag til Overtrædelse paa hans Side. Men denne var den største Aarsag paa Eders Side, at Æblerne vare skiønne og lystelige, og søde at smage, men I attraaede alt for meget at være klogere end Eder var tilladt, og bginge I Tyverie deri, at I z) faldt paa at tage dem hemmelig, men begiærligt Ran, i det I toge b) dem foruden Tilladelse, og endelig en overmodig Stolthed, i det I vilde *) være Gud lige i Eders Kundskab, over det, som Eder var tilladt." Da sagde Gud til Fredsomheden, at hun skulde med nogle Ord dømme om denne Sag; men Fredsomheden svarede paa denne Maade: "Efterdi du d) satte mig til at bevare e) Adam i hans Frie-

ma & appetitum commoventia, vos autem (o miselli homines!) sapientiores, quam concessum erat, evadere studebatis; adeoque furtum commisistis malum clanculum decerpendo, rapinam avaritiæ comitem citra veniam rapiendo, insolentemque animi elationem conando similes fieri Deo quoad sapientiam vobis olim denegatam. Deinde Pacem monebat Deus aliqvot verbis hanc causam disceptare, cui Pax hunc in modum regessit: Cum me curatricem libertatis Adami dum leges tuas non prævaricaretur constitueres, offero me vindicem,

y) CC. *Un.* verst.
z) *iidem* þottuz *al.* hugduz — at taka.
a) *iidem* ágirniligt.
b) *iidem add.* utan — þat sem þer villdut.
c) 1 *Membr. & ch.* nadursamligt.
*) likiazt. d) CC. *Un.* sókter.
e) *iidem* geyma.

y) den værste.
z) indbildede Eder. || tænkede.
b) uden Till. det som I vilde.
*) blive.
d) anmodede mig om.
e) beskytte Adam.

Þá var um þat rædt, ef hann ætti t) syni, hvart þeir u) skylldo giallda hans laugbrota, eda skylldo þeir nióta þeirra giafa ok ódala, er Adam var utlægur frá rekinn, ok x) hanum haufdo gefin verit fyrir aundverdó. Rettvísi svaradi: "Hverso y) mego synir hans, þeir er getnir verda i utlegd, nióta þeirra giafa edur odala, er hann z) er utlægur frá rekinn, fyrir laugbrot sin; fylgi synir hans hanum til dauda. Enn met þvi at hann skal eiga van líknar ok miskunar, ok apturkvamo til þeirra odala, er a) nu glatar hann, þá se synir hans met hanom aptur kalladir med nyiu sáttmáli." Enn þá er domr var fallinn á mál Adams, ok

Da blev talt om det, i fald han fik Sønner, om de u) skulde undgielde hans Overtrædelse, eller de skulde nyde de Gaver og Herligheder, som Adam var fordreven fra, ligesom landflygtig, men som x) vare ham givne af Begyndelsen. Retfærdigheden svarede: "Hvorledes kunne hans Sønner, der blive avlede i Landflygtighed, nyde de Gaver eller Herligheder, fra hvilke han z) er udjaget, som landflygtig, formedelst hans Overtrædelse; hans Sønner følge ham til Døden. Men da han skal have Haab om Lindring og Naade, samt at komme tilbage til de Herligheder, som han a) nu taber, da blive hans Sønner kaldte tilbage tilligemed ham, ved en nye Pagt. Men da der var fal-

Mox quæstio mota de filiis, si quos habuerint, num culpa parentum iis imputari debeat, an vero in bona & sedes paternas, ex quibus jam Adamus exul relegatus erat, succedere possint? Ad quæ Justitia: Qua quæso ratione filii in exilio suscepti bonis fruentur, quibus pater suapte culpa in exilium actus privatur? morte igitur cum patre damnentur: Sed cum Adamo speranda est quædam misericordia & calamitatum lenimen, sedesque jam perditas suo olim tempore, recuperare possit, novo fœdere filii ejus in gratiam revocentur velim. Cæterum judicium postquam in causa Adami ratum factum est, sorores

t) CC. Un. sonu. u) *iidem* ætti.
x) *iid.* Gud hafde hanum gefit (gefit þeim). || hanum hafdi gefit verit.
y) *iidem* megi.
z) *iidem* var utlaghr frá giör (utlægi af giör.
a) *iidem* hann glatade (sem nu glatade hann).

u) burte.
x) Gud havde givet ham (givet dem).
z) var giort landfl.
a) forbrød.

ok allar þessar systur tóko at samþyckiazt met blído sáttmáli, sua at miskon ok *b*) sannenndi lagduzt i fadma, enn rettvísi ok fridsemi kystuzt met blidum *c*) fadmlaugum ok halsfaungum *d*).

Nu *e*) skylldi Kongurinn hver sem *f*) annarr hafa þessi dæmi opt fyrir augum ser, hverzo Gud *g*) tok her at stilla *h*) sina reidi eptir brotit laugmál vidr karl ok kono, eda hveria dómara hann hafdi met ser, at ressing hans *i*) væri eigi ofstríd fyrir líknarleysis sakar, edur ofveik fyrir ressingarleysis sakar. Nu dæmir Kongurinn ok rett allum maunnum, þegar

falden Dom i Adams Sag, da begyndte og alle disse Søstre at blive eenige med et venligt Forlig, saa at Miskundhed og Sandhed toge hverandre i Favn, men Retviished og Fredsomhed kyssedes med c) venlige Favnetag og Halsfang.

Disse Exempler e) burde, ın enhver Konge ofte have for sine Øine, hvorledes, nemlig Gud bar sig ad med at stille sin Vrede mod Mand og Qvinde, h) efter Lovens Overtrædelse, eller hvilke Dommere han havde med sig, paa det at hans Straf skulde ei i) være for stræng for Ubarmhiertigheds Skyld, eller for lemfældig for Efterladenheds Skyld i at straffe. En Konge dømmer ogsaa ret

forores illico libenter inter se consentiebant, adeo ut Clementia & Veritas mutuo sese amplecterentur, Justitia vero & Pax mutuis amplexibus inhærentes osculis invicem certarent.

Allatum jam exemplum Reges ante oculos quam creberrime habeant, simul perpendentes, quantum violatis legibus iræ suæ in virum & fœminam temperamentum adhibuit Deus & quos judices adscivit, ne poena ob defectum misericordiæ nimium gravis, vel ob impunitatem justo levior evaderet. In omnes autem justa judicia exercet Rex, quando viris pariter ac

Tt T

b) *al.* sannleiki.
c) CC. *Un.* blídum hálsfangum (handsólum). || blidu sattmáli ok.
d) 1 *cb.* hálsfangi.
e) CC. *Un.* skal.
f) *iidem* einn.
g) *iidem* red.
h) *iidem* reida ɔ: reidi sinni fyrir. || brotit lögmál milli Kallz oc Kono.
i) *al.* verdi.

c) milde Halsfang (Haandtag). || venligt Forbund og.
e) bør, skal.
h) for. || satte paa Fode den brudte Lov imellem Mand og Kone.
i) blive.

Þegar hann dæmir rett karli ok kono; enn met þvi skal hann jafnan ihuga alla sina dóma, þá er til *k*) ressingar horfa, at hann hafi þessar systur met ser, ok geri þær *l*) samsáttar, sua at þær kyssizt ok fadmizt; ok verda þá allir hans dómar hverki *m*) offstrídir ne ofveikir. Þat þarf Kongurinn ok *n*) vandligazt at huxa ok rannsaka ok athyggia, at hann kunni vel at blanda *o*) ged þessara systra, þviat sua ber færi þeirra til i allum dómum, at þær sitia ser *p*) bádar, annann veg i dómi, sannindi ok réttvisi, enn þær annann veg at dómi, fridsemi ok miskun. Nú *q*) skal þær jamnan sattar gera ok samþyckar *r*) i hverium

ret imellem alle Folk, naar han dommer Mand og Qvinde hver sin Ret; men paa den Maade skal han idelig betænke alle dem af hans Domme, som sigte til k) Straf, at han skal kunne have disse Søstre med sig, og giøre dem alle eenige, saa at de kunne kysses, og omfavnes; og da blive alle hans Domme hverken for m) strænge, eller for lemfældige. Det behøver og en Konge n) at eftertænke, undersøge, og agte paa det nøieste, at han skal vide vel at o) stemme disse Søstres Sind, thi deres Sæde falder saaledes i alle Domme, at de sidde p) begge for sig, paa den eene Side i Retten, Sandheden og Retviisheden, men de paa den anden Side, Fredsomheden og Miskund-

ac mulieribus sua jura non denegat; quoties autem Regi ferenda est sententia qua poena irrogatur, sorores superius laudatas judicio adhibeat, curetque simul istæ sorores magno consensu in mutuos amplexus ruant, hoc enim pacto judicia nec nimiæ severitatis nec nimiæ indulgentiæ vel lenitatis postulari queunt. Regis quoque est quam diligentissime meditari, rimari & curare, ut dictarum sororum indolem rite sciat contemperare, nam in quocunque judicio hinc Veritas & Justitia illinc Pax & Clementia sedent. Jam hæ omnes,

k) CG. *Un.* ressinga. *l*) *iidem* sattar.
m) *iid.* ofliner ne offtrider || offtrider ne ofliner.
n) *iid.* vanndligu at ranzaka oc ad ath hyggia.
o) *iidem* gedi.
p) *iidem* saman i öllum domum.
q) *iidem* skalu jamnan þær sattar vera.
r) *iidem* á.

k) Straffe.
m) lemfældige eller for strenge.
n) nøie at undersøge og agte paa.
o) blande, bringe til Eening.
p) sammen i alle Domme.
q) skulle de altid være eenige og samstemmende.

ium dómi; enn iduliga *s*) ber sua til, at fridsemi ok miskun *t*) skióta allum dómi undir rettvísi ok sannindi, ok samþyckiazt þo *u*) dómi eigi at sidur; stundum er ok þat, at hver þeirra systra *x*) hefer fullann rett i dómi, eptir rettu *) tali; enn stundum kann sua til at bera, at meiri *y*) luti dóms ber under fridsemi ok miskun, ok samþyckiazt þó allar systur i dómi eigi at sidur; þat hefer ok stundum hendt, at skipadum dómi ok stadfestum, þá hefer miskun ok fridsemi veitta líkn **) fyrir bænarord ok idran þess, er þurft hefer líknir.

Nu

Skundheden. Nu q) skal man altid giøre dem forligte og eenstemmige r) i hver Dommen det s) hændes dog idelig, at Fredsomhed og Miskundhed overdrage heele Dommen til Retviished og Sandhed, og blive dog u) ikke desmindre eenige i Dommen; undertiden er det og, at hver af disse Systre haver fuld Stemme i Dommen efter *) rigtig Regning; men undertiden kan det træffe saaledes, at en større Deel af Dommen y) tilfalder Fredsomheden og Miskundheden, og forenes dog alle Systrene alligevel om Dommen; det haver og undertiden hændet, efter at en Dom haver været afsagt og stadfæstet, at Miskundhed og Fredsomhed have beviist Naade, **) formedelst dens Bøn og Fortrydelse, som haver trængt til Benaadning.

Nu

omnes, in qvavis sententia judiciali, ad concordiam reducantur oportet; ast non raro usu venit, ut Pax & Clementia causas dijudicandas ad Justitiam & Veritatem deferunt harum arbitrio acquiescentes; Interdum in judicio dictæ sorores jure suo pro re nata utuntur; interdum pax & Clementia præcipuas obeunt judicis partes, reliqvis in harum sententiam euntibus: Interdum deniqve, postqvam sententia lata est & approbata, misericordia & pax petenti & pœnitenti gratiam conciliarunt.

In

s) CC. *Ux.* kann sva til at bera.
t) *iidem* skytr.
u) *iidem* i, allar i.
x) *iidem* lusa. *) *iidem* máli.
y) *iidem* lutr doms vikr, veltr.
**) *iidem* til bænarorda.

r) i hver Ret.
s) kan dog idelig falde saaledes.
u) alle, samtlige.
*) i Følge Sagens sande Beskaffenhed.
y) tilvendes, halder til, || kommer an paa.
**) efter.

Nu virdizt mer z) sua sem þetta se enn a) meira vandamál, enn ek hugda, fyrir þvi at þar b) mundi mikit vit ok skynsemi tilþurfa, at blanda suo c) ged þessara systra, at þær skulo jafnan samsáttar vera, ok velltur þó dómur stundum meir i annann stad, enn annann. Þviat þer gátut þess i ydvarri rædu, at stundum velltur allur dómr undir sannendi ok rettvísi, d) utan allrar vægdar, enn stundum velltur meiri e) lutur dóms undir fridsemi ok miskun. Þess gátut þer ok, at stundum hafi brigd f) á verit ger skipadum dómi ok stadfestum. Nú ef her væri dæmi til þessara luta, mer þvi at þer sagdur til flestra luta dæmi

Nu synes mig, z) som at dette maae være en a) endnu meer vanskelig Sag, end jeg havde tænkt, fordi b) der maatte behøves stor Forstand og Skiønsomhed, til saaledes at ligne c) disse Søstres Tænkemaade, at de skulle altid blive eenige, da dog Dommen undertiden hælder meer til een Side, end til en anden. Thi I meldede det i Eders Tale, at heele Dommen undertiden tilfalder Sandheden og Retviisheden, d) uden nogen Formildelse, men undertiden tilkommer Fredsomheden og Miskundheden en større Deel af Dommen. I erindrede og, at der undertiden er bleven giort Forandring i en afsagt og stadfæstet Dom. Om der nu vare Exempler paa disse Ting, efterdi I sagde,

In re admodum nodosa versari jam nos existimo, nam magnæ credo sapientiæ & prudentiæ opus erit, si dictarum sororum indoles rite contemperari debet, præsertim cum impares in judiciis exercendis non raro partes sustineant; superius quippe dixisti veritati & justitiæ tantum sententiam interdum esse pronunciandam, interdum Clementiam & pacem præcipuam judicis personam sustinere, latam denique interdum sententiam immutari. Proinde si exempla talium rerum suppetant, (dixisti nimirum plurimorum exempla

z) CC. *Un.* at enn se þetta.
a) *iidem* vandara mál. || meira vandæmdamál.
b) *iidem* utan mikit vit oc skynsemd (skilning) vidur. c) *iidem* gedi.
d) *iidem* fyrir utan allar vægder (alla vægd).
e) *iidem* luti. f) *iidem* verit á ger.

z) at dette.
a) vanskeligere Sag. || endnu større Vanskelighed.
b) dertil maae — Skarpsindighed.
c) Sovne.
d) foruden al Skaansel.

mi meiga finna, ef *g*) at væri leitat; þá villda ek nu giarna heyra þessi dæmi, at mer *h*) verdi þetta lióssara fyrir augum, ok sua ádrum þeim er *i*) heyra. Enn allra *k*) skyldazt man *l*) Kongunum vera, at vita her gód skil á, sem á allum ádrum lutum, þviat þeir munu optarzt slikra luta vidþurfa.

Sua er nu mykil fyrnd *m*) at heiminum, at varla munu nu þeir *n*) lutir til kunna at falla, *o*) at eigi man dæmi til finnazt, at fyrri *p*) hafi ordit, ok munu af þvi varla þeir lutir *q*) finnazt, *r*) at eigi man fródur madur dæmi tilfinna. Enn

de, at der kunde findes Exempler paa de fleeste Ting, om g) der blev søgt efter dem; da vilde jeg nu gierne høre disse Exempler, at det kunde blive klarere, baade for mine Øine, saa og for andre, som i) høre det. Men k) allermeest maae det være en Skyldighed for l) Kongerne, at vide god Beskeed herom, som om alle andre Ting, thi de maae oftest behøve slige Ting.

Verden er nu allerede bleven saa gammel, at der nu neppe n) skulle kunne forefalde saadanne Ting, som der jo kan findes Exempel paa, at ere skeede før, og vil derfor neppe nogen Ting kunne q) findes, som jo en kyndig Mand skal kunne finde Exempel paa.

exempla adduci posse, justa indagine adhibita) ea velim adferas, ut hæc res explicatior, & clarior mihi aliisque evadat, quæ Regi (aliis tamen non exclusis) imprimis scitu necessaria erit, utpote litibus quam sæpissime dirimendis intento.

In tantum jam mundus senium vergit, ut vix eveniant, quorum exempla ex præteritis temporibus deduci nequeant, ideoque vix existent quæ sapiens exemplis illustrare non

g) CC. *Un.* leitat væri.
h) *iidem* væri. i) *iidem* heyrdi.
k) *iidem* allrahelzt man Kongi skylldt vera.
l) *iidem* Kongom. m) *iidem* á.
n) *iidem* sliker luter kunna til at værda (til handa at bera).
o) *iidem* er eigi munu (muni).
p) *iidem* hafa.
q) *iidem* kunna til handa bera.
r) *iidem* er.

g) der blev søgt.
i) kunne høre.
k) allerhelst maae det være en Pligt for en Konge.
l) Konger.
n) skulle kunne skee, indfalde, hendes.
q) forefalde, paakomme.

Enn til *s*) þessara luta ero þau dæmi, er sua árla urdu, at ek veit eingi *t*) fyrri verit hafa, at allur domur vallt undir sannindi ok rettvísi, fyrir utan allar vægder. Þá er Lucifer Engill i *u*) himninum, vard *x*) Drottins-svikari, ok gerdi nídingsverk *y*) imóti sinum herra, þá *z*) dæmdi sannindi hann ok rettvísi met skyndiligu nidurfalli, án allrar liknasamligrar vonar. I þessum domi fellu met hanum allir hans felagar ok *a*) rádunautar. Þessi *b*) ero þau laugbrot, er Gud *c*) ressadi met vægdarlausum domi.

Nu

paa. Men paa s) disse Ting, at den hele Dom tilkom Sandheden og Retviisheden, foruden al Skaansel, ere de Exempler, der skedde saa tidlig, at jeg veed ingen at t) have været tilforn: Nemlig da Engelen Lucifer i Himmelen, blev Forræder af sin Herre, og begik Forgribelse y) imod hans Hoihed, da domde z) Sandhed og Retfærdighed ham, med et pludseligt Fald, foruden noget Haab om Medlidenhed. I denne Dom fulde med ham alle hans Stalbrødre og a) Raadgivere. Disse b) ere de Overtrædelser, hvilke Gud straffede med en uskaansom Dom.

Nu

non possit: Verum quando ad justitiam & veritatem lis juxta summum legis rigorem dirimenda pervenit, omnium quot scio vetustissimum in promptu est exemplum; nimirum, cum Lucifer, genius ille cælestis, fraudulentam contra Dominum suum seditionem crimenqve læsæ majestatis divinæ admisit, justitia & veritas eum ejusqve socios & complices omni honore protinus exuendos, nulla veniæ gratiæve spe relicta judicarunt, & horum condemnationem summo juris rigore conceptam, ipse Deus ratam habuit.

Licet

s) CC. *Un*. þessa lutar.
t) *iidem* fyrr hafa ordit. *u*) *iidem* himnum.
x) *iidem* drottenssviki.
y) *iidem* mot. ‖ gegn hærra sinum.
z) *iidem* dæmdu. ‖ gerdi dóm rettvísi oc sannendi, med skyndiligu bragdi oc nidurfalli; an allri vægd oc likn (on allarr liknlegar vanir.
a) *iidem* föronautar.
b) *iidem* varo þau dæmi.
c) *iidem* ræsti.

s) denne Ting.
t) at være skedde før.
y) mod sin Herre.
z) affagde Retviished og Sandhed Dom, med en pludselig Vending og Fald, uden nogen Skaansel og Naade (uden noget naadefuldt, naaderigt Haab.
a) Folgere, Tilhængere.
b) vare de Exempler, at.

d) Nu villda ek þess bidia ydur, at þer *e)* letid ydur eigi leidast, þó at ydur þætti spurning mín *f)* bernsklig verda ok ufródlig, su er mik fysir at spyria ydur; ok mer þvi at ek skil eigi til fullz þá luti, er ek ætla nu eptir at spyria, þá kann þat at vera, at margir se þeir adrir, at eigi skili helldur enn ek; enn þat er um *g)* þá rædu, er þer rædduт fyrr um, at ormurinn kom til Evu, ok mælti vid hana sem madur, ok eggiadi hana at göra laugbrot; ok vil ek nu þess spyria, hvart ormurinn var sua skapadr, at *h)* hann mætti mæla, helldr enn annur kvikindi? eda mælltu fleyri kvikindi i þann tíma, þó at nu seo aull *i)* dumba? eda *k)* hver sauk var

d) Nu vilde jeg bede Eder om det, at I ei e) vilde lade Eder fortryde, om Eder end kunde synes, at det Spørsmaal, som mig lyster at spørge Eder om, bliver barnagtigt og f) taabeligt; thi efterdi jeg ikke fatter tilfulde de Ting, som jeg nu agter at spørge efter, da kan det hænde, at der kunne være mange andre, som ikke fatte det, meer end jeg; men det er om g) den Sag, som I talede før om, at Slangen kom til Eva, og talede til hende som et Menneske, og tilskyndede hende, at begaae Overtrædelse; Og vil jeg nu spørge Eder om det, om Slangen var saaledes skabt, at han k) kunde tale, meer end andre Dyr? eller om flere Dyr talede i den Tid, endskiønt de alle ere nu i) umælende? eller k) hvad Aarsag det

Licet puerilis quæstio mea forte videatur, quæso tamen ne ejusdem te distædeat, quoniam non perfecte intelligo, pluresque forte æque ac ego nesciunt quæ jam interrogabo: Optarem itaque mihi ulterius explices qua ratione serpens Evam accessit, & cum ea, hominis ad instar, colloqvebatur nec non ad violandam legem hortabatur: hinc subit quærere, num serpens ita esset creatus, ut potius quam reliqua bruta loqui posset, & num reliqva bruta illo tempore loquerentur, quæ hodie luqui neqveunt, & quod

d) CC. *Un.* þærs villda ec nu.
e) *iidem* látit.
f) *iidem* bernzleg værda oc ofdælika.
g) *iid.* orminn, er þer sagdut at kom til Ewo.
h) *iidem* mæla. || at hann mællti.
i) *iidem* dumb. *k)* *iidem* þvi ormrinn.

d) derom vilde jeg nu.
e) lader det falde Eder kiedsommeligt.
f) falder ud til alt for stor Næsvished.
g) Slangen, som I sagde at kom til Eve.
h) talede. i) dummer.
k) hvorfor Slangen vilde.

þ) var til þess, at ormurinn m) villdi leida konuna til laugbrota?

Vid haufum miök lánga rædu i munni hafda, ok ef vid skolum glosa hana alla, þá n) verdur þat auki mykill lángrar rædu. Þvi þat er allvíst, at fá ord munu þau o) verda i ockru tali, at eigi p) muni þurfa at glosa, ef q) allvitur madur kemur til, sá er r) getla kann at skilia allar þessar rædur, ok þyki mer þat s) sannligra, at ver takim rettann framgángs-veg t) upphafdrar rædo, enn ver hirdum adrum u) þat starf, at glosa ockrar rædur x), þeir er sidar heyra, ok

der var til det, at Slangen m) vilde føre Qvinden til Overtrædelse?

Vi have forehavt en meget vidtløftig Tale, og om vi skulle forklare den heel igiennem, da n) bliver det en Anledning til endnu større Vidtløftighed. Thi det er vist nok, at der ville kun o) blive faa Ord i vor Samtale, som jo p) kunde behøve at forklares, dersom dertil kommer en nøksom q) oplyst Mand, som kan r) nøie indsee alle disse Taler, og synes mig det s) beqvemmere, at vi strax tage den rette Fremgangs-Vei siden t) begyndte Tale, men giemme u) det Arbeide, at forklare vore Taler x), til andre, som siden

quodnam subesset causæ, quamobrem serpens fœminam ad peccandum seducere vellet?

Prolixum quidem exorsi sumus colloquium, quod si totum jam explicari debet ingens prolixi sermonis erit appendix; certum quippe pauca in nostro colloquio occurrere, quæ explicatiora reddi non habeant opus, præsertim si sub limam revocentur a viro sapiente & superius allatorum perito: unde convenientius videtur telam orationis, unde exorsa est, porro pertexere, relicto aliis negotio nostros sermones, ubi perceperint eos & ri-

þ) CC. Un. til var.
m) *iidem* kvaddi konona.
n) *iidem* eykr. langrar rædu.
o) *iidem* vera i ockarri rædo.
p) *iidem* man q) *iidem* allfródr, vitr.
r) *iidem* glöggliga.
s) *iidem* sattsamligazt.
t) *iidem* upphafligrar.
u) *iidem* þat er þarf.
x) *iidem* allar þær er sidar hæra.

m) anmodede Qvinden om.
n) fører det os paa en meget lang Tale.
o) være.
p) kunne.
q) kyndig, viis.
r) tydelig.
s) passeligst.
t) vor første.
u) saavidt det behøves, til andre.
x) alle vore Taler, som høre til det følgende.

ok þat starf vilia eiga met y) margsmugalli athygli. Enn met þvi at hver spurning z) lytur til nockorrar urlausnar ok svara, þá er þat rett, at ek luki upp nockot þessari rædu fyrir þer, at þer verdi a) nockot liosara fyrir augum, edur þeim audrum, er eigi skilia b) helldur enn þu; ok man ek þó fara um þat c) fám ordum, fyrir þvi at ek vil eigi vera miauk krafdur at glósa mína rædo. Enn þar er þu spurdir þæss, hvart ormur eda annar kvikindi *) varu skauput til máls i þann tíma, er Adam var d) skipadur giætzlomadur i Paradisu, þá skalltu þat víst vita, at eingi likamlig skepna var su, er mál e) var gefit, nema f) madurinn

siden høre dem, og ville giøre det Arbeide med y) grandseende Agtsomhed. Men efterdi hvert Spørsmaal z) sigter til nogen Opløsning og Svar, da er det tilbørligt, at jeg opløser denne Tale noget for dig, at a) det skal kunne blive noget klarere for dine Øine, eller for andre af det Slags, som ikke forstaae det, b) meer end du; Dog vil jeg ikkun gaae det over c) i faa Ord, fordi jeg vil ikke være meget anmodet om at forklare min Tale. Men da du spurgde om det, om Slangen eller andre Dyr vare dannede til at tale i den Tid, da Adam var d) sat til Opsynsmand i Paradiis, da maae du visselig vide det, at der var ingen legemlig Skabning, som e) der var givet Mæle, uden aleene

& rimari voluerint, subtili & accurato suo penicillo executere. Quoniam vero quævis quæstio responsum exspectat, æquum est hanc rem tibi & aliis qui æque ignari sunt hujus ac tu, explicem, paucis tamen adhibitis verbis, cum nolim a me meorum verborum prolixa requiratur explicatio. Quod attinet ad hanc quæstionem a te propositam, nimirum utrum serpens & alia bruta, quo tempore Adamus curam egit Paradisi, loquela gauderent, scias velim nulli creaturarum nisi homini loquelam datam fuisse: Sed quam ob

y) CC. *Un.* margsmogalli, margsmugligri.
z) *iidem* ser til — anndsvara.
a) *iidem* liósari. b) *iidem* betur.
c) *iidem* med. *) væri.
d) *plurimi* skapadr *minus apte.*
e) CC. *Un.* hefdi, eda þat var gefit.
f) *iidem* manninum.

y) skarpsindig, naiseende.
z) hensеer.
a) den — klarere.
b) bedet.
c) med.
d) skabt.
e) havde Mæle, eller som det var givet.

urinn einn. Enn þar er þu leitar eptir því, hvi ormurinn feck mál, eda hvi hann leiddi konona til laugbrota, þá er þat nu g) skyranda. Enn þat er upphaf þeirrar skyringar h), at Gud hafdi fyrri skapat i) Englana enn manninn. Þeir varo allir skapadir met mykilli fegurd, udaudligir Andar, fyrir utan k) allann likamlegann breyskleik, þó varo þeir skapadir med mykilli fegurd undir þessara laga giætzlo, at þeir skylldu hallda hlydni ok l) ástud vit skapara sinn, met litillæti ok án m) allrar flærdar. Var þeim n) þá heitit, at þeir skylldo hallda allri fegurd ok allri annarri sæmd þeirri, er o) hann hafdi gefit þeim, æ medan þeir

aldene Mennesket. Men da du efterforsker det, hvi Slangen fik Mæle, eller hvi han forde Qvinden til Overtrædelse, da kan det nu blive forklaret. Men det er Begyndelsen h) til den Forklaring, at Gud havde før skabt i) Englene end Mennesket. De vare alle skabte med stor Skiønhed, udødelige Aander, foruden al legemlig Skrøbelighed; dog vare de, med al den store Deilighed, skabte under disses Loves Jagttagelse, at de skulde bevise Lydighed og l) Kierlighed imod deres Skaber, med Ydmyghed, og uden al Svig. Da var dem n) lovet, at de skulde beholde al den Skiønhed, og al den anden Ære, som o) han havde givet dem, sigesåa længe som de holdte disse Love; dog gav

ob causam loquela præditus esset serpens, & cur fæminam ad violandam legem seduceret mox exponam. Initium nostri responsi facimus a Deo, qui angelos creavit priusquam homines. Illi immortales Spiritus magna luce fulgentes & ab omni corporali infirmitate immunes creati erant, huic autem legi obstricti, ut creatori obedientiam, amorem & subjectionem citra omnem hypocrisin præstarent, iisque promissum, ut quamdiu legi facerent satis gloria & dignitatibus, quas adepti essent, fruerentur, libertate nihilominus donati, legem, si vel-

g) CC. *Un.* þa er nu skyrande.
h) 1 *ch.* spurningar.
i) CC. *Un.* ængla enn menn.
k) *iidem* on *vel* án allann.
l) *iidem* ástsæmd, astundan.
m) *iidem* on *vel* án alla flærd *hic & semper.*
n) *iidem* því. || fyritheitit af Gudi.
o) *iidem* Skaparinn.

h) paa det Spørsmaal.
i) Engle end Mennesker.
l) Hengivenhed.
n) forjættet det af Gud.
o) Skaberen.

þeir giætti þessara laga; þó gaf hann þeim *) friálsligt siálfrædi, at þeir skylldo mega göra laugbrot, ef þeir villdo, oc mælti Gud sva vit þá: "Met þvi at þer varut isenn skapadir, enn eingi af adrum getinn, þá skal hver ydar fyrir sialfum ser gera, enn eingi fyrir adrum, hvart sem helldur verdur giætt þeirra laga, sem nu hefi ek p) sett, eda verda þau brotinn. Enn ef nockorir ero þeir, er þau briota, þá skulo þeir q) verda reknir ur þesso sælldar-lifi; enn þeir er giæta, þá hafi jafnan r) obriotanliga sælo ok endalaust lif i sæmiligri minni þiónosto. Enn þvi gef ek ydur allum siálfrædi á, hvart er þer vilit helldur briota s) þetta laugmál, eda

gav han dem *) frie Raadighed, at de skulde kunne begaae Overtrædelse, om de vilde, og sagde Gud saaledes til dem: "Efterdi I ere alle skabte paa eengang, og ingen avlet af den anden, da skal hver af Eder svare for sig selv, men ingen for den anden, hvad enten de Love, som jeg haver nu p) sat, blive holdne, eller de blive overtraadne. Men om der ere nogle, som overtræde dem, da skulle de blive q) fordrevene fra dette lyksalige Liv; men de som holde dem, r) skulle stedse nyde en uophørlig Lyksalighed, og et uendeligt Liv, i min hæderlige Tieneste. Men derfor giver jeg Eder alle frie Raadighed i, hvad enten I heller ville overtræde s) denne Lov, end holde den, at de, som holde

si vellent, transgrediendi. Tum Deus ad illos, quoniam, inquit, omnes vos simul creati estis, nemo autem natales suos alteri vestrum debet, igitur quilibet sementem quam ipse fecerat, ipse metet, actionibus alienis non imputatis, sive leges a me modo datas servetis sive violetis; verum qui eas violant ex hac beata vita ejicientur, qui autem observant æternæ vitæ & beatitudinis in meo ministerio participes erunt. Ideo autem libertatem vobis concedo, ut penes vos sit & servare & violare legem, utque servantes sint mihi electa cimilia, qui autem obsequium servandæ legi denegant, in odium meum incurrentes,

*) friálslig.
p) CC. Ua. sagt.
q) *iidem* vera. || rekner a braut.
r) *iidem* hafa þeir jamnan óþrotlega. || ubrotliga giætzlu.
s) *iidem* þessi. || þessi lög.

*) frivillig.
p) sagt.
q) jagede bort.
r) de have stedse en uforbrydelig Forretning (Opvartning).
s) disse Love.

eda hallda, at þeir er hallda, *t*) þá ero þeir valder mer til kosinna gersima, enn þeir er brióta, þá verda þeir fyrir hatri, ok reknir til *u*) kvalsamligrar ánaudar, ok uvingiarnligrar þionosto."

Þessir Englar varu aller fagrer, ok þó var einn *x*) fegri allum þeim, ok var hann *y*) fyrir þvi Lucifer kalladur; ok var hann skipadur *z*) haufdingi yfir *a*) allum Englum, ok *) hneig mykill fiaulldi Engla til hans met mykilli þionustu ok allri vináttu. Enn þá er Gud hafdi lokit *b*) þessarri rædo, þá hvarf Lucifer sua sem i nordur frá Gudi, met allum *c*) sinum fylgiorum, ok mællti sua: "*d*) Hvi skolum

holde den, t) de blive udvalgte mig til udkaarne Kostbarheder, men de, som overtræde den, de blive udsatte for Had, og fordrevne til en ulmagtig Trældom og ugunstig Tieneste."

Disse Engle vare alle deilige, og dog var een deiligere x) end nogen af dem, og y) blev han derfor kaldet Lucifer; han var og beskikket z) til Herre over alle a) Engle, og en stor Mængde Engle*) slog sig til ham, med megen Tieneste og fuldkommen Venskab. Men da Gud havde sluttet b) denne Tale, da svævede Lucifer ligesom i Nord fra Gud, med alle c) sine Følgere, og talede saaledes: "Hvi skulle d) vi taale e) Haardhed

tes, inque tormenta & servitutem abacti, servitiis quæ a me irato imponentur, distinebuntur.

Genii isti omnes admodum illustres erant, unus autem cæteris excellentior, & eapropter Lucifer dictus: hic reliquorum constitutus princeps erat, cui ingens geniorum numerus ministerio suo & favore adhæsit. Ut vero Deus sermonem suum finiit, Lucifer illico boream velut versus eum suis complicibus tendens, cur, inquit, ab mini-

t) CC. *Un.* skulu kosner mer til gers.
u) *iidem* kvalasamligrar.
x) *iidem* allum fegri. || fegrstr af öllum.
y) *iidem* af þvi. || ok var þvi.
z) *iidem* yfir fiöllda Engla.
a) *iidem* mörgum. *) hne.
b) *iidem* rædu sinni.
c) *iidem* hans. *d*) *iidem* þvi skúle þer.

t) skulle være udvalgte mig til Eiendom.
x) deiligere end de alle. || den deiligste af dem.
y) blev derfor.
z) over en Mængde Engle.
a) mange.
*) bøiede, henvendte, hengde ved (efter).
b) sin Tale. c) hans.
d) I. e) Trusler.

um ver þola *e*) hart af Gudi, fyrir þionosto vara, þar sem ver hausum siálfir yfrinn krapt, ok fiaulkda, ok fegurd, at hallda sæmd varri? Nu man ek setia mer annat hásæti *f*), lykt Gudi, i *g*) nyrdra lut himins, ok vardveita met *h*) ágiætri stiórn annann helming *i*) himins eda meira." Þá svaradi Gud ok mællti vid Lucifer: "Met þvi at þu hefir laugbrot gert met *k*) svikligri uppreist, þá máttu eingva stadfesto *l*) lengur met oss hafa; ok met þvi at þu villt ríkisgiætzlu hafa, þá far þu *m*) nu til ríkis þess, er þer er nu buit, ok skalltu nu hafa naud fyrir frelsi, enn vesauld fyrir sælu, ok hverzkyns harm

hed af Gud, for vor Tieneste, da vi have selv overflødig Styrke, og Mængde, og Skiønhed, til at holde vor Anseelse ved Magt? Nu agter jeg derfor at sætte mig en anden Throne, ligesom Gud, i Himmelens g) nordre Deel, og forestaae med ypperlig Regiering den ene halve Deel af Himmelen i), eller meere." Da svarede Gud, og sagde til Lucifer: "Efterdi du haver begaaet Overtrædelse ved et forræderskt Oprør, da kandst du ikke l) længer have nogen Boepæl hos os; og efterdi du vil have et Rige at forestaae, da far nu til det m) Rige, som nu er bereedt for dig, og skal du nu have Nød for Frihed, men Uselhed for Lyksalighed,

ministerium nostrum oneris quid a Deo impositum perferemus cum virium & splendoris satis superque ad nostram dignitatem tuendam habeamus; mihi igitur solium divinæ majestatis æmulum in boreali cæli parte constituam, cælique dimidium vel ultra excellenti dirigam imperio. Mox Deus ad Luciferum: Quoniam insidiosa seditione tua legem violasti, beatas illas non amplius sedes nobiscum tenebis, & quoniam regimen quoddam tibi vindicare tentaras, in regnum tibi jam paratum discede; ideoque pro libertate servitutem

e) CC. *Un.* & *alii*: hót. || heit ok hót. || heitingar.
f) i nordri *quibusdam hic alaundat.*
g) CC. *Un.* nördra. || nedra lut heims.
h) *iidem* ágiætlegri. *i*) *iidem* heimsins.
k) *iidem* svikaligri.
l) *iidem* uppreist ne stadf. hafa lengi.
m) *iidem* til þess rikis-stadar.

g) Verdens nederste.
i) Verden.
l) længe have noget Fortrin eller Boepæl.
m) den Hoved-Stad (det Regierings-Sted).

harm *n*) án alla huggan. Fylgi þeir þer allir, er eigi varo *o*) gagnstædligir þinni rádagerd." Enn þá er Gud leit til þeirra *p*) reidugliga, þá skulfu allir himnar *q*) i augliti Guds, enn uvinir hans flydo met ogorligu *r*) nidurfalli, ok gerdo *s*) leidinlig litaskipti met *t*) brottvorpinni sæmd ok fegurd. Þvi nærzt hittu þeir alla þá stadi, er þeim var tilvísat, ok dreifduzt þeir þá um allar helvítis holor, skipadir met ymisligo embætti, ok *u*) skildizt met þvi myrkur ok liós. Enn þegar eptir þat, er Gud hafdi manninn skapadann, ok hann var skipadur i sælldar-lífi i Paradisu, þá mællti Lucifer til sinna felagha:

hed, og allehaande Sorg, uden al Trøst. Alle de følge dig, som ikke o) satte dem imod dit Anslag." Men da Gud saae til dem med Vrede; da skielvede alle q) Himle for hans Ansigt, men hans Fiender flyede med et forfærdeligt r) Fald, og finge en s) vederstyggelig Forandring i deres Farve, ved at deres Anseelse og Deilighed t) blev kastet bort. Derpaa besøgede de alle de Steder, som dem var henviist til, og adspredede de da omkring, i alle Helvedes Huller, beskikkede til adskillige Forretninger, og u) derved skiltes Mørke fra Lys. Men strax efterat Gud havde skabt Mennesket, og han var sat i det lyksalige Liv i Paradiis, da sagde Lucifer

tutem, pro felicitate infelicitatem & omnem calamitatem absque ullo solatio reportabis. Te sequuntor omnes, qui consilio tuo sese non opposuerunt. Cum Deus vultu irato malos genios intuebatur, contremuerunt in conspectu illius omnes cœli, hostesque ipsius horrendo lapsu fugam capessebant & splendore abjecto tetricas induebant formas: Mox ad loca iis destinata pervenientes variisque servitiis mancipati per omnes inferni speluncas distrahebantur. Hoc pacto lux a tenebris discreta. Postquam autem homo creatus & in

n) CC. *Un.* fyrir utan. || án allri.
o) *iidem* gagnstadliger menn i augliti Gudz. *male.*
p) *iidem* reiduliga. *q*) 1 *cb.* englar.
r) CC. *Un.* nidrvarpi.
s) *iidem* leidilict, leidilig, leidulig.
t) *iidem* horfinni, burthorfinni.
u) *iidem* skiptizt sva myrcr frá liosi.

o) vare modstridige Mennesker for Guds Ansigt.
q) Engle.
r) forfærdelig Nedkastelse, Nedstyrtelse.
s) modbydelig.
t) forsvandt.
u) saaledes.

lagha: "Þessum mun Gud *x*) gefa ríki þat, sem hann rak mik ifrá, ef hann gerir eigi *y*) misbrigdi igegn hans vilia; Enn *) þó at hann skipadi adrum Englum i vart *z*) ríki, þá mættum ver þat alldrei þola, ef ver fengim nockot at gört; enn *a*) þetta er oss ofmykil skaumm, er madur sá, er görr var af leiri eda *b*) saurgu jardardusti, skal vera leiddur i þá eilifa sælu, er ver *c*) varum frárekn-ir. Fyrir þvi skolum ver jafnan beriazt *d*) vit hvern þann, er *e*) þann veg stundar, ok hefna vars skada, met grimmligri *f*) heipt, á allum þeim, er ver *g*) getum sigrat; fyrir þvi skal ek vidur leita, at vinna

Lucifer til sine Staldbrødre: "Denne x) agter Gud vist nok at give det Rige, som han jagede mig fra, om han ikke giør Afvigelse imod hans Villie. Men om han end indsatte andre Engle i vort z) Rige, da kunde vi aldrig taale sligt, om vi kunde giøre noget dertil; a) dette derimod er os alt for stor Skam, at det Menneske, som blev giort af Leer, eller ureent Jord-Støv, skal blive indført i den evige Lyksalighed, som vi c) bleve drevne fra. Derfor skulle vi idelig føre Krig mod d) hver den, som attraaer e) den Vei, og hævne vor Skade, med bitter f) Grumhed, paa alle dem, som vi g) kunne overvinde; derfor skal jeg forsøge, at vinde Seier

& in beatitudinem Paradisiacam constitutus esset, dixit Lucifer ad suos conversus: Huic dabit Deus regnum quo me privavit, si divinæ voluntati non adversetur homo; unde cum ferre nequeamus, si res penes nos esset, alios genios regno nostro potiri, maximum ad nos redundat dedecus, si homo, argillæ aut immundi pulveris progenies, æternæ felicitatis, qua nos ejecti, compos fiat; continuis ergo bellis viam æternæ salutis quærentem impetemus, nostramque cladem immani in victos crudelitate ulciscemur: primum

x) CC. *Un*. hafa ætlat — oss.
y) *iidem* imoti.
*) ef.
z) *iidem* læti.
a) *iidem* þat.
b) *al.* saurugu jardardusti.
c) CC. *Un*. erum
d) *iidem* vidr hværn þeirra: || imóti þeim.
e) *iidem* þannug, þángat.
f) *iidem* hefnd.
g) *iidem* sem ver fám, fáum.

x) haver Gud vist nok tiltænkt — os.
z) satte — i vort Sæde.
a) dit.
c) ere.
d) hver af dem. || den.
e) at komme did,
f) grusom Havn.
g) faae overvundet.

vinna sigur á enum fyrrsta manni, er Gud hefer skapat, at þá megi adrir minir felagar h) hafa þau dæmi vit hina, er sídar koma." i) Þvi nærzt skryddizt hann met siau haufut- k) velum, þeim er hann vænti sér fulltíngs af; ein var eiturlig aufund; annur brennandi heipt; þridia villusamlig slægd; fiórda glyssamlig flærd; fimta drambsamlig yfirgyrnd; setta l) eigingiarnlig fínka; siaunda m) bergisamlig lostasemi. Þvi nærzt mællti hann vit siálfann sik: "Met þvi at ek em nu usyniligur Andi, þá má ek eigi n) syniliga koma i tal vit líkamligann mann, nema ek *) skrydi mína o) líótliga ásyn met nockorri líkamligri fegurd. Nu man

Seier over det første Menneske, som Gud haver skabt, paa det at andre mine Staalbrødre skulle da kunne h) bruge samme Exempel imod de andre, som komme efter." i) Derpaa udrustede han sig med syv Hoved- k) Laster, som han ventede sig Hielp af; den første var en forgiftig Avind; den anden en brændende Bitterhed; den tredie en forførisk Underfundighed; den fierde en skabisk Falskhed; den femte en hofferdig Overmodighed; den siette en l) egennyttig Gierrighed; den syvende en graadig Begierlighed. Derpaa sagde han hos sig selv: "Efterdi jeg er nu en usynlig Aand, da kan jeg ikke n) synligen komme i Tale med et legemlige Menneske, uden jeg *) pryder o) mit hesslige

mum itaque a Deo creatum hominem vincere tentabo, ut complices mei meo exemplo homines, qui posthac nascentur, similiter adoriantur. Mox septem dolis præcipuis, ex quibus plurimum adjutorii sperabat, virulenta nimirum invidia, ardente ira, calliditate deceptrice, fucata fraude, insolente ambitione, avaritia proprii lucri avida, & voraci denique voluptate armatus ita calculos subduxit: Cum sim spiritus invisibilis, in visibili forma cum homine loqui nequeo, nisi deformem faciem corporali quadam adscita pulchritudine occul-

h) CC. Un. vinna sigr á hinum, er epter.
i) *iidem* sidan. *k*) *unus* villum.
l) CC. *Un*. eigingirnilig. || ágiarnleg.
m) *iidem* bergsamalig, bergilig.
n) *alii:* syniligur.
*) skrydda.
o) CC. *Un*. lióta ásián. || hina líótligo ásión.

h) vinde Seier over hine som k. efter.
i) Siden.
k) Vildfarelser, Laster.
l) begierlig.
n) komme synlig.
*) skal pryde.
o) det.

man ek gánga inn i orm þenna, er Gud hefer *p*) skapat met meyligu andliti, ok líkastur er manntligri fegurd, ok man ek tala met hans munni vit Evu, konu Adams, ok vita af henni, hvart þau ero *q*) skaupot i fullu frelsi, fyrir utan alla lagagiætzlo, eda hefer Gud *r*) nockot laugmál skipat þeim, sua at *) ek mætti þadan af spilla þeirra sætt vit *s*) hann.

Þvi nærst hitti sá *t*) hinn aufundarfulli Andi orm þann, er *u*) nu er kalladur Aspis, *x*) ok i þann tíma geck á tveim fótum, met upprettum *y*) líkham, sua

heslige Ansigt med nogen legemlig Skiønhed. Jeg vil derfor gaae ind i denne Slange, som Gud haver skabt med en Jomfrues Ansigt, og som er ligest efter den menneskelige Smukhed, og vil jeg da tale ved hans Mund med Eva, Adams Kone, og faae Underretning af hende, om de ere skabte i fuldkommen Frihed, foruden alle Loves Jagttagelse, eller om Gud haver r) forelagt dem nogen Lov, at jeg kunde *) derved forstyrre deres Fred med s) ham.

Derpaa gik den avindsfulde Aand hen til den Slange, som u) nu bliver kaldet Aspis, x) og som i den Tid gik paa to Fødder, med y) et oprakt Legeme, ligesom et Men-

occultem: hunc igitur serpentem virginea facie a Deo condecoratum, ad pulchritudinemque humanam proxime accedentem inibo, ejusque ore cum Eva Adami conjuge loquar ex verbis fæminæ eliciturus, num creati sint homines in statu perfectæ libertatis ab omnis legis observantia immunes, an vero Deus legem quandam iis posuerit, ut hoc pacto amicitiam Deum inter & homines aliquo modo dissolvere queam.

Posthæc deprehendit invidiosus ille Spiritus scorpionem, qui jam aspis dicitur & eo tempore duobus tantum pedibus, corpore erecto virigineaque facie conspicuus ince-

p) CC. *Un.* skapadann. *q*) *iidem* skapad.
r) *iidem* nocorr laug sett.
*) *iidem* þadan af megi ec.
s) *iidem* Gud 1 *cb.* milli Gudz oc manna.
t) *iidem* ofundarfvllvr.
u) *iidem* aspis heiter. *x*) *iidem* er.
y) *iidem* likama. || uppreistum ham.

r) for nogen Lov.
*) tage Anledning deraf til at.
s) Gud. || Freden imellem Gud og Menneskene.
u) kaldes Aspis.
x) som.
y) opreist (rank) Krop (Skikkelse).

sua sem madur, ok met meyligu andliti, sua sem fyrr sagdum ver, ok þo met draganda spordi. Enn þá er z) sá hinn illgiarni Andi kom til a) Evu, huldur met b) líkham þess orms, þá neitti hann velar þeirrar, er kaullor er c) glys-samlig flærd; þar er hann mællti vit Evu met flærdsamligri blído, þá er hann kvad sua at ordi: "Sæll er bondi þinn, ok sua siálf þu." Þetta lof veitti hann þeim eigi d) af giædzko, helldur lofadi hann fyrir þvi þeirra sælo, at hann villdi draga þau til e) vesældar met heipt ok aufund. Enn þar neitti hann f) villusamligrar slægdar, er hann bad Evu segia ser, hvart Gud hefdi gefit þeim Adami g) forrædi ok

Menneske, og med et Ansigt der lignede en Jomfrue, som vi sagde før, og dog med en slæbende Hale. Men da den onde Aand kom til a) Eva, skiult under denne Slanges b) Legeme, da brugte han den List, som kaldes en slædsk c) Falskhed, i det han talede til Eva med en bedragersk Venlighed, da han stilede sine Ord saaledes: "Din Mand er lyksalig, som og du selv." Denne Roes tillagde han dem ikke d) af Godhed, men han rosede derfor deres Lyksalighed, at han vilde trække dem til Uselhed, med Had og Misundelse. Men i det brugde han en f) forførisk Underfundighed, at han bad Eva sige sig, om Gud havde givet hende og Adam g) Raadighed og Nydelse af alle Ting, foruden

cedebat, cauda tamen humum verrente. Cum vero malignus ille Spiritus Evam, scorpionis corpusculo tectus, accedebat, dolo, qui fucatæ fraudis nomine venit, usus, simulatis Evam blanditiis sic alloquitur: "Beatus, inquiens, maritus tuus & tu ipsa." Hoc encomio non benevolentia quadam inductus eos mactavit, sed felicitatem eorum eam ob causam prædicabat, ut ira & invidia flagrans in calamitatem eos præcipites daret: Calliditate vero deceptrice usus est, cum Evam rogabat dicere sibi, utrum Deus omnia iis

z) CC. *Un.* illgiarn. a) *iidem* fundar vid.
b) *iidem* likami, likama, andliti.
c) *unus* glitsamlig fegurd.
d) *iidem* fyrir gözko sacar.
e) *iidem* væsalldar.
f) *al.* villi- (vel-) samligrar.
g) CC. *Un.* frelsi *1 cb.* snædi.

a) Samtale med.
b) Ansigt.
c) indtagende Yndighed (Smukhed).
d) for Belvilligheds Skyld.
f) vildsom, bedragelig, listig.
g) Frihed. || Spisning.

lura ok gódra. Enn þá er ormurinn eggiadi Eva z) at eta af fródleiks eplum, þá hræddizt hon dauda, ok mællti sua vit orminn: "Ek hrædunzt *), ef ek et, at ek a) man deyia, met þvi at Gud het mer þvi. Nu et þu fyrri, sua at ek siái, ok ef þu deyr eigi, þá man ek eta; þviat þetta aldin man b) jafnvel adrum kvikindum skapat til bana, sem mer, ef þat c) hefer daudligann krapt met ser." Enn Andinn, sá er leyndizt i orminum, svaradi met siálfum ser, sua at Eva heyrdi eigi: "Ek má vel eta eplit, þviat ek em ecki at sekari ne daudligri, þar sem ek em ádur i fullri reidi d) vit Gud."

Þvi

Da nu Slangen tilskyndede Eva, z) at æde af Kundskabens Æbler, da frygtede hun for Døden, og sagde saaledes til Slangen: "Jeg frygter *), om jeg æder, at jeg skal døe, efterdi Gud truede mig dermed. Æd du altsaa først, at jeg kan see det, og om du ikke døer, da skal jeg og æde, thi denne Frugt maae b) ligesaavel være skabt til Død for andre Dyr, som for mig, om den c) haver en dødelig Kraft hos sig." Den Aand, som skiulede sig i Slangen, svarede derpaa ved sig selv, saa at Eva hørde det ikke: "Jeg kan nok æde Æblet, thi jeg bliver ei derfor meer skyldig eller dødelig, da jeg er allerede under Guds fuldkomne Vrede d)."

Der-

Eva porro a serpente ad comedendo scientiæ mala instigata, præterrita morte serpentem sic alloquitur: Quoniam, si comedo, timeo ne, juxta divinam comminationem moriar, prior igitur tu, me vidente, comedes; nam si non morieris, edam; hic qvippe fructus, si lethalem vim in se habet, aliis æqve creaturis ac mihi mortem accelerabit. Genius autem, serpentis sese occultans exuviis hæc secum, Eva non audiente: Quid vetat quominus pomum hoc comedam, cum ejus comestione majorem reatum non contraxero nec morti vicinior ero, cum jam sim iræ divinæ perqvam subjectus.

Mox

z) CC. *Un.* & 1 *cb.* til at bergia.
*) *iidem* at ec deyi, ef ec et.
a) *plurimi* deyia.
b) CC. *Un.* jafnt.
c) *iidem* hefde — i ser.
d) *iidem* Guds; enn þessi ord höyrdi Ewa eigi.

z) til at smage.
*) at jeg skal døe, om jeg æder.
b) ligesaa fuldt.
c) havde — i sig.
d) men disse Ord hørde Eva ikke.

Evu til þess, at *p*) eignazt þat, er Gud hafdi ádur bannat henni; þviat Gud hafdi gefit allt annat i valld Adams ok Evu, utan þetta tre *q*), ok gyrnzuzt *r*) þau eptir at hafa þetta *s*) fyrir utan leyfi, þar sem allt annat var i þeirra valld gefit. Þessa eina grein visso þau millum illra luta ok gódra, at betra var gott enn illt, *t*) ok þau hræddust dauda þann, er þeim var heitinn. Enn fyrir þvi at þau haufdo engva *u*) beiskiu illra luta bergda, þá kunno þau eigi *x*) þetta, hverzo mikla vesauld er þau mundu þola fyrir laugbrot, helldur þókti þeim *y*) mykit upphaf i, ef þau væro Gudi lík i frodleik sinum, at þau vissi alla grein millim illra luta

Eie, som Gud havde tilforn forbudet hende; thi Gud havde givet alt andet i Adams og Evæ Magt, uden aleene dette Træe, og de attraaede r) at have (ogsaa) dette s), foruden Tilladelse, da dog alt andet var givet i deres Vold. De vidste ellers aleene denne Forskiel imellem onde og gode Ting, at det gode var bedre end det onde, t) og de frygtede for den Død, som dem blev truet med. Men fordi de ikke havde u) smagt nogen Bitterhed af onde Ting, da x) vidste de ikke dette, hvor megen Uselhed de skulde lide for Overtrædelsen, men dem syntes tvertimod y) en stor Opkomst deri, om de bleve Gud lige i deres Kundskab, saa at de vidste al Forskiel imellem gode og onde Ting. Da

lus ille genius traxit, cum Evam instigavit ad obtinendum illud, quod solum Deus interdixit, cum cætera omnia Adami & Evæ dominio subjecisset. Hoc unum discriminis inter bonum & malum noverant, quod bonum esset melius malo, mortemque prænuntiatam timebant; sed quoniam sensum & tædium mali experti non essent, miseriæ, quam ob violatam legem comminatus erat Deus, quantitatem ignorabant, plurimam in eo felicitatis partem collocantes, si sapientia Deo similes boni atque mali discrimen cognoscerent. *Eva*

p) CC. *Un*. eta. *q*) *iidem* ægi.
r) *plurimi* & 1. *ch*. fingirnduzt. 1 *ch*. syndguduzt.
s) CC. *Un*. tre. *t*) *iidem* at þau.
u) *iidem* bæiskur || reynslu illra bragda.
x) *iidem* at vita þat. || varazt.
y) *iidem* meira.

r) higede med inderlig Begierlighed efter. || forsyndede sig i af attrae.
s) Træe. t) saa at de.
u) nogen Erfaring af onde Stræger (at smage Onde).
x) kunde de ikke vide det. || tage dem vare for.
y) en større Ære, Forfremmelse.

eta, helldur, enn hon ſkemmdizt þeſs, *) er hon hafdi ádur gert. Enn þegar Adam ſá þat, at hana *l*) ſakadi ecki, helldur *m*) kenndi liſtiligann ſætleik ur munni hennar, þá tók hann vit þvi epli, er hun baud hanom, ok át *) eigi ſidur enn hun. Enn þá er *n*) þau hauſdo eplin etit, þá lukuzt upp augu þeirra til meira frodleiks, enn ádur hauſdo þau, ſua ſem ormurinn ſagdi; þviat þá kunno þau þegar at ſkammazt *o*) naktra lima, þar ſem þau ſáu fugla *p*) likhami hullda vera met fiadrum, enn dyra likhami met hári *q*), enn *r*) þau ſáu ſiálfra ſinna likhami nakta vera, ok *s*) ſkaummuduzt þau þeſs

endnu ofter deraf, end at hun ſkulde blues ved det, ſom hun havde allerede giort. Men da Adam ſaae, at det ikke ſkadede hende, men m) kiendte meget meer en behagelig Sødhed af hendes Mund, da tog han imod det Æble, ſom hun tilbød ham, og aad, ikke mindre end hun. Men n) ſaaſnart de havde ædt Æblerne, da oplodes deres Øine til større Kundſkab, end de havde før, ligeſom Slangen ſagde; thi da vidſte de ſtrax at blues ved o) deres nøgne Lemmer, da de ſaae Fuglenes p) Legemer ſkiulte med Fiædre, og Dyrenes Legemer q) med Haar, r) men de ſaae derimod deres egne Lemmer at være nøgne, og bleve de da meget ſkamfulde derover;

crebrius edere, quam commiſſi peccati erubeſcere, fidenter comedit: Aſt cum Adamus videret nihil damni uxori ſuæ allatum, verum gratam ex illius ore perſentiſceret fragrantiam, alterum ſibi oblatum pomum accepit, & non ſecus ac illa, comedit. Cæterum pomis jam conſumtis, oculi eorum ad majorem notitiam, juxta ſerpentis prædictionem, aperiebantur, homines quippe membrorum ſuorum nuditatis pudebat, cum avium corpora pennis, animalium vero pilis contecta, ſua vero nuda cernerent: Inſigne tamen pudori incre-

*) ſem adr hæfdi hon gert.
l) *al.* ſkadadi.
m) CC. *Un.* þæcti (þecktizt) hann — i munni h.
*) eigi at ſidur. *n*) *iidem* ſæm.
o) *iidem* neuktra, nordra *unus mole* noccorra.
p) *iidem* limu. *q*) *iidem add.* hullda.
r) *iidem* þá ſá þau ſialfra ſina licami neyckta (neccta). *s*) *iidem* ſkamduz.

m) erfarede (blev indtagen af) — i hendes Mund.
n) ſom.
o) nogle af deres.
p) Lemmer.
q) ſkiulte.
r) da ɔ: derimod ſaae de.

þess miök; enn allra mest *t*) volldi þat þessarri skaumm, at þau vissu sik i sakum vera vir Gud, fyrir brotit laugmál, ok báru þau hræddann allann líkham sinn, ok skaummuduzt neyktra lima. Þvi nærzt fóru þau at fela sik millim triá, ok gáfu oss dæmi sinnar *u*) dulrænu, þviat þau gádu þess eigi, at Gudi varo sua kunn handaverk sín, ok allt smídi *x*) þat, er hann hafdi gört, at ecki myndi *y*) hrís eda skógar fela þau *z*) i hans augliti, þar sem leyniligar roar *a*) helvitis fylsna ero berar ok syniligar i hans augliti á hverri stundo.

Enn

over; men det forvoldt dog allermeest denne t) Blusel, at de vidste sig at være skyldige i Forbrydelse mod Gud, for den overtraadne Lov, og bare de derfor deres hele Legeme skiælvende, og skammede dem over de nøgne Lemmer. Derpaa ginge de hen for at skiule sig imellem Træerne, og gave os derved Prøve paa deres u) Kortsigtighed, thi de agtede ikke, at Gud kiendte saa nøie sine Hænders Gierninger, og x) den hele Skabning som han havde giort, at hverken y) Riis eller Skove maatte kunne skiule dem for hans Ansigt, da de lønlige a) Vraaer i Helvedes Afgrunde ere hvert Øieblik blotte og synlige for hans Ansigt.

Men

incrementum adtulit, qvod violatæ legis sibi conscii iratum Deum timerent; unde totum illorum corpus horrore nudorumqve membrorum ignominia percülsum. Mox occultare sese protoplasti inter arbores cœperunt, suæ posteris hoc pacto supinæ ignorantiæ documentum relinqventes, cum non animadverterent, Deo opera sua & omnia, quæ crearat, adeo esse perspecta, ut eos nec dumeta nec arbores occultare possent, cum nec abditissimæ cavernæ infernalis abyssi nudæ semper & ipsius oculis conspicuæ non sint.

Adamo

t) CC. *Un.* & *1 charta:* olle þessari skemd (þessu).
u) *iidem* & *al.* dulræni. || dulreinne.
x) *iidem* sitt, þat er.
y) *ita plurimi* & *2 ch. al.* hus.
z) CC. *Un.* fyr.
a) *iidem* & *al.* rár 1 *ch.* rauvar.

t) denne Skam (dette).
u) Ubetænksomhed.
x) hans.
y) Huns.
a) Huller, Rifter.

Enn medan er Adam var i þessum fylsnum, þá mællti Gud vid Andann er leyndiz i orminum: "Met drambi ok illzku hóft þu upp *b*) hit fyrrsta laugbrot, ok var eingi annarr at *c*) tæla þik, nema siálfs þíns dramb ok aufund, fyrir þvi *d*) æsizt reidi mín imóti þer, fyrir utan alla *e*) varkynnd, ok glatader þu eilífri sælu, *f*) fyrir utan alla von þinnar apturkvamo. Enn þo at þú hafir *g*) annat sinn vaktann minn hug til reidi fyrir þessi laugbrot, er nu ero ger, þá man Adam taka refsing fyrir sín laugbrot, ok eiga þó *h*) von apturkvomu *i*) til miskunar, þviat hann kom i mina reidi *k*) sakir

Men medens Adam var i dette Skiul, da sagde Gud til Slangen, som skiulede sig i Ormen: "Af Overmod og Ondskab begyndede du b) den første Overtrædelse, da der var ingen anden til at c) forføre dig, uden din egen Stolthed og Avind; derfor fnyser min Vrede imod dig, uden al e) Skaansel, saa at du haver tabt den evige Lyksalighed, foruden alt Haab om din Tilbagekomst. Men da du nu anden Gang haver opvakt mit Sind til Vrede, formedelst denne Overtrædelse, som nu er giort, da skal vel Adam lide Straf for hans Forbrydelse, men have h) dog Forhaabning om Tilbagekomst i) til Naade, thi han faldt i min Unaade, formedelst

Adamo cæterum in latibulis manente ad genium in corpore serpentis delitescentem sic Deus: "Superbe, inquit, & malitiose primum peccatum commisisti, quoniam nemo tibi stimulos addidit, præter tuam insolentiam & invidiam, adeoque contra te ira mea absque ulla lenitate exardescit, ipseque jacturam æternæ beatitudinis fecisti, omni spe ejusdem recuperandæ tibi præclusa. Quamvis autem secunda vice me ad iram, ob violatas

b) CC. *Un.* þetta.
c) *iidem* ok engi þarf at tæla þic 1 *cb.* telia.
d) *iidem* ædizt. *e*) *iidem* varkunn.
f) *iidem* on allar vanir 2 *cb.* & *plures.* an allrar vanar.
g) *iidem* annat finni. || i annat finn.
h) *iidem* & 2 *cb.* þá vanir. *i*) *iidem* ok.
k) *unus* fyrir þinnar illzku sakar oc flærdsamligra prætta *al.* & 2 *cb.* fyrir saker flærdsamligrar illzku i þinu brióсti.

b) denne.
c) og ingen behøvedes til at forføre (overtale dig).
e) Medlidenhed.
h) da.
i) og.
k) din Ondskab og underfundige Rænker. || formedelst underfundig Ondskab i dit Bryst.

ir flærdsamligrat fortaulo þinnar, enn, eigi fyrir sakir siálfvaxinnar illzku i sinu briosti. Ok sua sem *l*) þu vannt sigur á kono Adams, þeirri er enn er mær, sua skal ein af hennar dætrum, su er mær er, sigur á þer *m*) vega. Ok sua sem þu nu þyckizt leidt hafa *n*) Adam met herfángi, ok hans kyn, i þitt *o*) valld, sua skal einn af hans sonum rannsaka allar þinar fehirdzlr, ok taka allar þinar gersimar frá þer met herfángi, ok leida Adam undan þinu valldi, ok allar hans dyggvar *p*) kynkvíslir, met dyrdligum sigri, ok skipa hanum sæmiliga millim sinna sona, i *q*) þat riki, er þu tynnder makliga. Ok sua sem grænt tre bar þat aldin,

medelst k) din underfundige Overtalelse, men ikke af Ondskab, opvoxen i hans eget Hierte; og ligesom du l) vandst Seier over Adams Hustrue, som endnu er Jomfrue, saa skal een af hendes Døttre, som er Jomfrue, m) indlegge Seier over dig. Og ligesom du nu synes n) at haveført Adam, som Krigsfange, samt hans Afkom, under din Magt, saa skal een af hans Sønner, ransage alle dine Giemmer, og tage alle dine Kostbarheder fra dig, som et Rov, og befrie Adam fra din Magt, samt alle hans troefaste Slægter, med en herlig Seier, og give ham et hæderligt Sted, iblandt sine Sønner, i det Rige, som du efter Fortieneste mistede. Og ligesom et grønt Træe bar

latas ob homine leges, concitaveris, Adamus tamen, licet ob admissum scelus puniatur, spe misericordiæ consequendæ fruetur, nam meam iram commeruit propter subdolam persvasionem tuam, & non ob insitam pectoris sui malitiam: Igitur, quemadmodum vicisti uxorem Adami, quæ etiamnum virgo est, sic una filiarum ejus etiam virgo de te triumphabit; & quemadmodum tibi videris Adamum ejusque genus captivum duxisse, sic unus filiorum ejus, excussis tuis thesauris, cimelia tua jure belli diripiens Adamum ejusque fideles posteros lætissima victoria ex tua potestate vindicabit, eumque simul inter filios suos digne constitutum, regno, quod tuapte culpa amisisti, beabit Porro: quemadmodum

l) CC. *Un*. nu vanntu.
m) *iidem* & 2 *ch*. vinna.
n) *unus add*. makliga. *o*) CC. *Un*. vælldi.
p) *iidem* kynsloder mædr dyrum (dyrligum)
q) *iidem* & 1 *ch*. þvi.

l) nu.
m) vinde.
n) med Rette (efter Fortieneste).

aldin, er þu vannt nu sigur r) met, sua skal þurt tre bera þat aldin, er þinn sigur skal tynazt met." Þvi nærzt mællti Gud vit orminn þann, er Andinn hafdi s) leynzt i: "Bölvadur verrtu fyrir aull kvikindi á jaurdo, þviat þu tókt vit mínum uvin, ok *) leyndir hanom fyrir augliti Evu, til þess, at hann mætti or þinu fylsni t) sigra mannlegt kyn; fyrir u) þvi skalltu x) skipta ásyn þeirri, er þu bart i meyligu andliti, ok skalltu nu bera liott andlit, ok grimmt, ok andstyggt mannligu kyni; hverfi þeir fætur, er báru þinn rettann líkham, ok gack þu hedan y) af á kvidi þínum ok á brióśti. Beisk molld ok saurig skal vera matur

bar den Frugt, som du vaudst Seier r) med, saa skal et tørt Træe bære den Frugt, som din Seier skal tabes ved." Derpaa sagde Gud videre til Slangen, som Aanden havde skiult sig i: "Vær forbandet, fremfor alle levende Dyr paa Jorden, fordi du modtogst min Fiende, og *) skiulede ham for Evæ Ansigt, at han skulde kunne fra dit Skiul t) overvinde det menneskelige Kiøn; Derfor skalt du x) omskifte den Skikkelse, som du bar i et jomfrueligt Ansigt, saa at du nu skalt bære et Ansigt, hesligt og grimt, og vederstyggeligt for det menneskelige Kiøn; De Fødder, som bare dit oprakte Legeme, blive borte, og du gaae fra denne Tid paa din Bug, og paa dit Bryst; Beesk og ureen

dum viridis arbor fructum ferebat, cujus ope victoriam nunc adeptus es, sic aridum lignum fructum feret, qui victoriam tuam penitus destruet. Mox Deus ad serpentem, in quo genius delituit: præ omnibus terræ creaturis maledictus esto, cum meum hostem exciperes, eumque, ne a fæmina conspici posset, occultares, ut malignus ille tuis exuviis tectus genus humanum vincere posset, ideo faciem mutabis, & loco virgineæ, qua hucusque ornatus fuisti, tetricam & humano generi detestabilem circumferes; pedibus, qui rectum te sustinebant, amissis super ventrem & pectus posthæc prorepes: Acerbæ & impuræ

r) *unus* á Evo med. s) 1 *ch.* ileyndz.
*) CC. *Un.* leidder fyrir auglit,
t) *iidem* & 1 *ch.* svikia ok figr væghe (vinna) á mannligo kyni.
u) *iidem* þat. x) 1 *ch.* tapa asionu þinni.
y) CC. *Un.* ifrá.

r) over Eva.
*) førde ham for Evæ Ansigt.
t) besnære (overrumple, forraske) og vinde Seier paa det menneskelige Kiøn.
x) tabe dit Udseende (din Anseelse).

matur þinn; fyrir því at þu átzt sætt epli, þat, er þu tókt or z) hendi Evu; þu skalt vera siálfgört kerالld eiturs ok dauda, til vitnisburdar, at þu a) falt eiturliga aufund i þínum líkham. Segi ek i sundur *) sætt millim þín ok allra mannligra b) kynkvísla; skal haufod þitt ok háls gegna manna fótum, ok mæta þeirra ástigum, i hefnd þeirra svika, er c) madurinn hlaut af þinni flærd ok blído; enn met' því at þu d) komt manninum til þess at gera laugbrot met munninum, ok met e) ætni sinni, þá skal f) munnsins hráki, g) sem flygur af fastanda manns munni, verda þer at h) jafnheitu eitri

ureen Muld skal være din Mad, fordi du aadst det søde Æble, som du togst af Evæ z) Haand; Du skal være et selvgiort Kar til Forgift og Død, til Vidnesbyrd, at du skiulede en forgiftig Avind i dit Legeme; Jeg opsiger alt Forliig imellem dig og alle menneskelige Slægter; dit Hoved og Hals skal ligge under Menneskenes Fødder, og møde deres Traadd, til Hævn for den Svig, som vederfaredes c) Mennesket ved din Underfundighed og Slædskhed. Men fordi du d) førde Mennesket paa det, at giøre Overtrædelse med Munden, og med hans e) Æden, da skal f) Mundens Spyt, som g) flyver af et fastende Menneskes Mund, blive dig til lige-

puræ telluris micæ tibi in escam cedant, cum dulce tibi ab Eva porrectum malum comederes; ipse præterea certissimum veneni & mortis vasculum eris, ut constet venenatam in corpore tuo invidiam te celasse: pacem inter te & genus humanum penitus ruptam declaro, tuumqve caput hominum pedibus subjiciendum & conculcandum, ut commeritas tuæ fraudis tuarumqve offuciarum, quibus homo deceptus est, poenas luas. Insuper cum ad violandam legem tuo ore tuaqve comestione seduceres hominem, sputum hominis jejunantis

z) CC. *Un.* höndum.
a) *iidem* falder, fólzt.
*) *quidam* sætt *omitt.*   b) *unus* kyna.
c) CC. *Un.* mænn lutu af þer ok þinni.
d) *iidem* vart.   e) *iidem* eitran þinni.
f) *iidem* 1 *ch.* mannzens.
g) *iidem* or. || sa er flytr.
h) *iidem* jamhætto.

z) Hænder.
c) Menneskene ved dig og din.
d) blev en Aarsag for Mennesket.
e) Graadighed, Lyst til at æde. || din Forgiftighed.
f) Menneskets.
g) af. || som flyder.

eitri vit líf-þitt, ef þu bergir á, *) sua sem manninum er eitur þitt, ef hann bergir á því."

Því nærzt kalladi Gud á þau Adam ok Evu, ok spurdi hvar þau væri? enn Adam svaradi: "Vid i) fálum ockur, Drottinn! þviat vid skaummudunz nöckvid at vera fyrir þínu augliti." I fyrrsta ordi er Adam svaradi Gudi, þá laug hann at hanum, fyrir því at þau vissu sik k) sakarfull at vera fyrir laugbrot, ok fálu þau sik fyrir þá l) sauk, ok leyndi Adam því i þeim ansvarom, er hann svaradi Gudi. Þá mællti Gud vit Adam: "m) Hvi kunnu þit nu helldur at skammazk, enn nærstum i varri vidrædu, at þit

ligesaa h) brændende Forgift for dit Liv, om du smager det, som din Forgift er for Mennesket, om han smager den."

Dernæst kaldede Gud paa dem, Adam og Eva, og spurgde hvor de vare? Men Adam svarede: "Vi skiulede os i), Herre! fordi vi bluedes at være nøgne for dit Ansigt." I det første Ord, som Adam svarede Gud, løi han for ham, i det de vidste dem at være k) skyldige for Lovens Overtrædelse, og de skiulede dem af den l) Aarsag, men det dulgde Adam i de Svar, som han gav Gud. Da sagde Gud til Adam: "Hvi kunne I nu, meer end kort tilforn, i vor Samtale, blues ved, at I ere nøgne, uden Eders Kundskab maae have tiltaget paa

nantis æque præsens ac perniciosum tibi erit virus, ac tuum homini, modo gustet, venenum.

Adamum deinceps & Evam accivit Deus, quærens, ubinam essent? Cui Adamus: "Abscondebamus nos; erubescebamus enim, Domine, nudi coram te conspici." In primo, quod regesserat, verbo, dissimulabat veritatem Adamus: noverant quippe protoplasti ob commissum delictum sese reos, & ob dictam causam, quam tegere voluit Adamus, sese occultarunt. Tum Deus ad Adamum: Quænam subesse potest ratio, cur potius jam quam ante cum colloqvebamur, nuditatis vestræ vos pudeat, nisi cognitio vestra

*) CC. *Un.* jafnt.
i) *iidem* falunzt fyrir því (þer) dr. at vit skamdumz (skaummunz at vera nöckt.
k) *iidem* sakafull vit Gud.
l) *iidem* skulld. m) *iidem* því.

h) farlig.
i) derfor (for dig).
k) brødige med Gud.
l) for den Sag, Forseelse.

þit erod *n*) nöckvid, nema fródleikur yckar hafi sua aukizt, at þit hafit etit af þeim eplum, er ek bannadi yckur." Enn þegar er Adams heyrdi þat, at ecki *o*) mátti leynazt, at þau haufdo laugbrot gert; þá leitadi hann *p*) þeirrar athygli, at annarr bæri ávít fyrir þá sauk, helldur enn siálfur hann, þviat hann kvad sua at ordi: "Hefda ek einn vælt um mitt rád, ok hefder þu eigi gefit mer kono þessa til rádagerdar met mer, þá munda ek hafa halldit skipat laugmál, ok eigi brotit *q*) þinn bodord." Þessi ord *r*) joko miök sauk Adams i augliti Guds, þviat hann leitadi helldur *s*) sak-varnar enn miskunar. Enn ef hann hefdi þessi ord

paa den Maade, at I have ædet af de Æbler, som jeg forbød Eder." Men saasnart Adam hørde det, at det ingenlunde kunde skiules, at de havde giort Overtrædelse, da søgde han den p) Udflugt, at heller en anden, end han selv, skulde faae Irettesættelse for den Sag, thi han stilede hans Tale saaledes: "Havde jeg været eene om mine Sager, og havde du ikke givet mig denne Kone til Raadførsel med mig, da havde jeg vist nok holdt den foresatte Lov, og ikke overtraadt q) dine Bud." Disse Ord forøgede meget Adams Skyld for Guds Ansigt, thi han søgde heller s) Undskyldning end Naade. Om han derimod havde sagt disse Ord: "t) Kom nu i Hu, min Herre! at

vestra ex manducatione vetiti fructus incrementa ceperit?" Ast Adamus, ubi delictum suum occultari non posse comperiebat, eo mox convertebat animum, unde, culpam in alios transferendo, malæ causæ quæreret excusationem, si, inquiens, mihi soli meæ felicitatis cura demandata esset, adeo ut penes me solum esset meæ felicitatis servandæ ratio, uxoremque hanc consiliorum meorum sociam non dares, datam a te, Deus, legem utique servassem nec quid tuis præceptis contrarium admisissem. Hæc verba crimen Adami multiplicarunt, cum culpam suam excusare mallet quam misericordiam implorare: Si autem

n) CC. *Un.* nöckt. 1 *cb.* nakin.
o) *iidem* münndi — hæfdi — gör.
p) *iidem* þægar athygli, oc at.
q) *iidem* & 1 *cb.* bod þin, þitt bod.
r) *iidem* juku mykit sekt.
s) *iidem* & 1 *cb.* sakar-varnar, saka-varnar.

p) var han strax betænkt paa (udtænkde han) en Udvei og at.
q) dit Bud.
s) Forsvar i Sagen.
t) min Herre, forbarm dig over mig, og kom i Hu.

ord mællt: " t) Minnzt nu, Drottinn minn, at ek em gör af ustyrko efni, sua sem u) breyskur leirpottur, ok þarf ek meirr miskunnsamligrar vægdar þinnar, helldur enn verdleikur sakar minnar x) mætti beidazt, þviat ek ustyrkur fell i miklar sakir vit þik, Drottinn minn, fyrir laugbrot y) min:" þá hefdi þegar minnkat sauk Adams i augliti Guds, z) þviat þá væri leitat miskunar, enn ecki sakar-varnar. Enn þá er Gud heyrdi, at Adam svaradi sem veriandi sina sauk, þá mællti hann sua sem met reidi: "Ecki skalltu mer a) sauk fyrir þat gefa, er ek skapada konona; þviat til hiuskapar ok yndis gaf ek þer hana, enn ecki til þess, at

at jeg er giort af et svagt Emne, som en u) skrøbelig Leerpotte, hvorfor jeg meer behøver en misfundelig Skaansel, end min Sags Fortieneste x) kunde begiære, thi, jeg Skrøbelige, faldt i store Forbrydelser imod dig, min Herre! formedelst min Overtrædelse:" da var Adams Skyld strax bleven mindre i Guds Øine, thi z) da var der søgt Naade, men ingen Undskyldning. Men saa snart Gud hørde, at Adam svarede, ligesom han vilde forsvare sin Sag, da talede han saaledes med Vrede: "Du bør ikke give mig Skyld for det, at jeg skabde Qvinden; thi jeg gav dig hende til Egteskab og Tidsfordriv, men ikke til det, at du skulde begaae Overtrædelse efter hendes Raad; Jeg

autem his verbis usus fuisset: Memento, Domine, mei, & quod ex infirma materia, vasis instar fictilis & fragilis, creatus sim, ideoque misericordiæ tuæ mitissimæ plus indigeo quam optare sibi mea indignitas audet, nam infirmus ego tuam, o Domine! peccatis meis nimium atrocibus iram commerui: culpa Adami in foro divino levior statueretur, misericordia sic implorata divina, & non frivolis ad palliandam culpam adhibitis argutiis. Cum autem Adamum desperatæ causæ velum aliquod prætexentem cerneret Deus, irati instar dixit: Non criminis cujusdam me, juste postulabis, licet fæminam creaverim, nam in matrimonium tibi & ad oblectamentum illam dedi tibi, sed non eo fine, ut ejus con-

t) CC. *Un.* miskuna mer, dr. m. oc minnztu.
u) *iidem* óstyrkr leirpottr oc breyskr.
x) *iidem* man. y) *iidem* mitt.
z) 1 *cb.* ok þá.
a) CC. *Un.* fyri þat soc gefa.

u) svag og skrøbelig.
x) kan.
z) og da.

þit erod *n*) nöckvid, nema frodleikur yckar hafi sua aukizt, at þit hafit etit af þeim eplum, er ek bannadi yckur." Enn þegar er Adams heyrdi þat, at ecki *o*) mátti leynazt, at þau haufdo laugbrot gert; þá leitadi hann *p*) þeirrar athygli, at annarr bæri ávít fyrir þá sauk, helldur enn siálfur hann, þviat hann kvad sua at ordi: "Hefda ek einn vælt um mitt rád, ok hefder þu eigi gefit mer kono þessa til rádagerdar met mer, þá munda ek hafa halldit skipat laugmál, ok eigi brotit *q*) þinn bodord." Þessi ord *r*) joko miök sauk Adams i augliti Guds, þviat hann leitadi helldur *s*) sak-varnar enn miskunar. Enn ef hann hefdi þessi ord

paa den Maade, at I have ædet af de Æbler, som jeg forbød Eder." Men saasnart Adam hørde det, at det ingenlunde kunde skiules, at de havde giort Overtrædelse, da søgde han den p) Udflugt, at heller en anden, end han selv, skulde faae Irettesættelse for den Sag, thi han stilede hans Tale saaledes: "Havde jeg været eene om mine Sager, og havde du ikke givet mig denne Kone til Raadførsel med mig, da havde jeg vist nok holdt den foresatte Lov, og ikke overtraadt q) dine Bud." Disse Ord forøgede meget Adams Skyld for Guds Ansigt, thi han søgde heller s) Undskyldning end Naade. Om han derimod havde sagt disse Ord: "t) Kom nu i Hu, min Herre! at

vestra ex manducatione vetiti fructus incrementa ceperit?" Ast Adamus, ubi delictum suum occultari non posse comperiebat, eo mox convertebat animum, unde, culpam in alios transferendo, malæ causæ quæreret excusationem, si, inquiens, mihi soli meæ felicitatis cura demandata esset, adeo ut penes me solum esset meæ felicitatis servandæ ratio, uxoremque hanc consiliorum meorum sociam non dares, datam a te, Deus, legem utique servassem nec quid tuis præceptis contrarium admisissem. Hæc verba crimen Adami multiplicarunt, cum culpam suam excusare mallet quam misericordiam implorare: Si autem

n) CC. *Um* nöckt. 1 *cb.* nakin.
o) *iidem* munndi — hæfdi — gör.
p) *iidem* þægar athygli, oc at.
q) *iidem* & 1 *cb.* bod þin, þitt bod.
r) *iidem* juku mykit sekt.
s) *iidem* & 1 *cb.* sakar-varnar, saka-varnar.

p) var han strax betænkt paa (udtænkde han) en Udvei og at.
q) dit Bud.
s) Forsvar i Sagen.
t) min Herre, forbarm dig over mig, og kom i Hu.

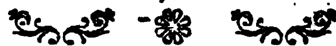
hinn ordslægi, red mer þetta *k*) uráð. Hefdi hann eigi skapadur verit, eda til míns fundar komit, þá hefda ek ecki laugbrot gert, ne bónda minn eggiat at göra laugbrot." Þá er Gud heyrdi sakarvaurn Evo, þá mælti hann reidur: "Sua synizt mer, sem þit vilit mer kenna bædi, *l*) er þit gerdut laugbrot; þviat hann gaf mer sauk fyrir þat, *m*) er ek hafdà þik skapada til rádagiaurdar *n*) met hanom, enn nu gefur þu mer þá sauk, at ek *o*) hafi orminn skapat. Sua skapada ek orminn, sem aull annur kvikindi á jaurdo; *) enn eigi gaf ek þer hann til *p*) rádgiafa, helldr lagda ek hann **) undir yckart valld, sem aull aunnur kvikindi á jaurdo; varada ek yckr bædiu vit, at þit

listige Slange gav mig dette k) onde Raad. Var han ikke bleven skabt, eller kommen til Samtale med mig, da havde jeg ikke begaaet Overtrædelse, eller tilskyndet min Mand til at giøre Overtrædelse." Da Gud hørde Evæ Forsvar, da sagde han i Vrede: "Det forekommer mig saa, som om I begge vilde beskylde mig for, at I giorde Overtrædelse; thi han gav mig Skyld for det, m) at jeg havde skabt dig til Raadførsel med ham; men nu giver du mig Skyld for det, at jeg haver skabt Slangen. Saa skabde jeg Slangen, som alle andre levende Dyr paa Jorden: *) men jeg gav dig ham ikke til p) Raadgiver, men tvertimod **) lagde ham under Eders Herredømme, som alle andre Dyr paa Jorden; Jeg advarede Eder begge,

tissimus ille congerro, qui me ad facinus hoc pellexit, creatus si non fuisset, aut me non convenisset, legem profecto non violassem, nec peccandi stimulos conjugi meo subdidissem." Verum cum excusationem Evæ Deus audivit, iratus dixit: Videmini peccatum vestrum velle mihi imputare, cum ille mihi objecisset, quod te consiliorum ejus sociam, tu vero, quod serpentem creaverim. Ea vero lege serpentem, qua reliqua etiam terræ animilia creavi, non ut a consiliis tibi esset, sed vestro imperio eundem ut reliquas creaturas

k) *unus* ráđ *semper*. *l*) CC. *Un*. at.
m) *iidem* at ec hafdi. || er ec (hafda til handa hanum þik skapada) skapadi þik.
n) *iidem* vid hann. *o*) *iidem* hæf.
*) *iidem* eigi gaf ec þer hann.
p) *iidem* rádz. || ráda. **) *iidem* á.

k) Raad.
m) da jeg (havde skabt dig til ham) skabde dig.
*) jeg gav dig ham ikke.
p) Raad, Raadførsel.
**) overgav ham i Eders Magt.

at þu ſkylldir met hennar rádi laugbrot gera. Varada ek þik vit, at þu ſkylldir ſua mikit laugbrot gera, ok ſagda ek þer *b*) ſaka ok ſtraffs van, ef þu gerdir laugbrot; *c*) hvi fylgdir þu helldur *d*) væilrædum kono þinnar, enn heilrædum mínum, nema þu gerdir fyrir drámbsſakar ok yfirgirndar, at þu villdir vera jamfródur ſem ek, ok *e*) forvitnadizt þu fyrir þvi þat *f*) ſem þer var eigi lofat.

Þvi nærzt mællti Gud vit Evo: "hvi eggiadir þu bonda þinn, at *g*) hann ſkylldi laugbrot gera?" Enn Eva villdi giarna, at annarr *h*) ſkylldi bera ávít fyrir ſauk hennar, helldur enn ſiálf hun. Þvi *i*) kvad hon ſua at ordi: "Ormur þeſſi hinn

Jeg advarede dig endog, at du ei ſkulde begaae ſaa ſtor en Forbrydelſe, og ſagde, at du havde Skyld og Straf at vente, om du giorde Overtrædelſe; hvi fulgde du heller din Huſtrues d) fordærvelige Anſlag, end mine livſalige Raad, uden du haver giort det, for Stoltheds og Overmods Skyld, at du vilde være ligeſaa viis ſom jeg, og du derfor higede efter at faae Kundſkab om det, ſom ikke var dig tilladt."

Derpaa ſagde Gud til Eva: "hvi tilſkyndede du din Mand, at g) han ſkulde giøre Overtrædelſe?" Men Eva vilde gierne, at heller en anden, end hun ſelv, ſkulde bære Skylden for hendes Sag. Derfor i) ſtiilede hun hendes Tale saaledes: "Denne liſtige

conſilio inductus legem violares: adhæc, ne peccares, præmonui te, culpamque & pœnam, ſi legem transgredereris, ſecuturam prædixi; nihilominus pravis uxoris tuæ conſiliis, tuæque ſuperbiæ & inſolenti cupiditati, quam ſanis meis præceptis obtemperare maluiſti, cum ſapientiæ meæ æmulus res tibi non permiſſas ſcrutari velles."

Mox ad Evam Deus: "Quamobrem ad legem violandam maritum tuum inſtigaſti?" Ad quæ mulier, ſuam quoque culpam in alium tranſlatura: "Serpens, inquit, aſtutiſſimus

b) CC. *Un.* ſakar van. *c*) *iidem* þvi.
d) *iidem* veilrædi (*male chartis* velrædi, velrædu) — enn heilrædi.
e) *iidem* forvitnadir. *f*) *iidem* þeſs er.
g) *iidem* þit ſkylldut. || giöra löghr.
h) *iidem* annat bæri.
i) *iidem* þviat hon qvad.

d) liſtige (bedragelige) Raad, end mit nyttige.
g) J ſkulde. || at giøre.
i) thi hun ſtiilede.

hinn ordflægi, red mer þetta *k*) urád. Hefdi hann eigi ſkapadur verit, eda til míns fundar komit, þá hefda ek ecki laugbrot gert, ne bónda minn eggiat at göra laugbrot." Þá er Gud heyrdi ſakarvaurn Evo, þá mælti hann reidur: "Sua ſynizt mer, ſem þit vilit mer kenna bædi, *l*) er þit gerdut laugbrot; þviar hann gaf mer ſauk fyrir þat, *m*) er ek hafdà þik ſkapada til rádagiaurdar *n*) met hanom, enn nu gefur þu mer þá ſauk, at ek *o*) hafi orminn ſkapat. Sua ſkapada ek orminn, ſem aull annur kvikindi á jaurdo; *) enn eigi gaf ek þer hann til *p*) rádgiafa, helldr lagda ek hann **) undir yckart valld, ſem aull aunnur kvikindi á jaurdo; varada ek yckr bædiu vit, at þit

liſtige Slange gav mig dette k) onde Raad. Var han ikke bleven ſkabt, eller kommen til Samtale med mig, da havde jeg ikke begaaet Overtrædelſe, eller tilſkyndet min Mand til at giøre Overtrædelſe." Da Gud hørde Evæ Forſvar, da ſagde han i Vrede: "Det forekommer mig ſaa, ſom om I begge vilde beſkylde mig for, at I giorde Overtrædelſe; thi han gav mig Skyld for det, m) at jeg havde ſkabt dig til Raadførſel med ham; men nu giver du mig Skyld for det, at jeg haver ſkabt Slangen. Saa ſkabde jeg Slangen, ſom alle andre levende Dyr paa Jorden: *) men jeg gav dig ham ikke til p) Raadgiver, men tvertimod **) lagde ham under Eders Herredømme, ſom alle andre Dyr paa Jorden; Jeg advarede Eder begge,

tiſſimus ille congerro, qui me ad facinus hoc pellexit, creatus ſi non fuiſſet, aut me non conveniſſet, legem profecto non violaſſem, nec peccandi ſtimulos conjugi meo ſubdidiſſem." Verum cum excuſationem Evæ Deus audivit, iratus dixit: Videmini peccatum veſtrum velle mihi imputare, cum ille mihi objeciſſet, quod te conſiliorum ejus ſociam, tu vero, quod ſerpentem creaverim. Ea vero lege ſerpentem, qua reliqua etiam terræ animilia creavi, non ut a conſiliis tibi eſſet, ſed veſtro imperio eundem ut reliquas creaturas

k) *unus* rád *ſemper*. *l*) CC. *Un*. at.
m) *iidem* at ec hafdi. || er ec (hafda til handa hanum þik ſkapada) ſkapadi þik.
n) *iidem* vid hann. *o*) *iidem* hæſ.
*) *iidem* eigi gaf ec þer hann.
p) *iidem* rádz. || ráda. **) *iidem* á.

k) Raad.
m) da jeg (havde ſkabt dig til ham) ſkabde dig.
*) jeg gav dig ham ikke.
p) Raad, Raadførſel.
**) overgav ham i Eders Magt.

q) þit skylldot ægi laugbrot gera, ok sagda ek yckur *) dauda fyrir eiga van, ef þit gerdit *r*) laugbrot. Nu ero *s*) verk yckar eigi vordin betri i sakarvaurn yckarri, enn ádur varo i laugbrotunum, fyrir því skolut þit þola þann dauda, er ek het yckur, þo at þit fallit eigi þegar-daud nidur, þá skulut þit þo láng-ar hefndir taka i yckrum dauda fyrir yckart laugbrot, ok engarr kynkvíslir skolo þær af yckur koma, er eigi skulo svara þessum laugbrotum. Enn þá stund er þit lifit á jaurdo, þá skolot þit þola *t*) sorgsamligar naudir, i stad þess, er þit kunnut eigi at giæta friálsligrar sælo. Enn fyrir *u*) því at þu Eva gerdir fyrri laug-

ge, at q) I ei skulde giøre Overtrædelse, og sagde, at I derfor havde at vente Døden, om I giorde r) Overtrædelse. Nu ere Eders Gierninger ikke blevne bædre i s) Eders Forsvar, end de vare før i Overtrædelsen, derfor skulle I lide den Død, som jeg truede Eder med; og om I end ikke strax falde døde ned, da skulle I dog, i Eders Død, udstaae en langvarig Hævn for Eders Overtrædelse; og ingen saadanne Slægter skulle komme af Eder, som jo skulle svare for disse Overtrædelser. Men den Tid som I leve paa Jorden, da skulle I føle t) bedrøvelige Elændigheder, i Steden for det, at I ei vidste at bevare en frie Lyksalighed. Men u) fordi du Eva giorde før Overtrædelse,

turas subjeci, vosque, addita secuturæ mortis comminatione si legem violaveritis præmonui, ne peccaretis: Crimen vero istud, in frivola, quam nunc adhibuistis excusatione consistens, priore illo levius non est, adeoque prænuntiatam vobis mortem, quamvis e vestigio animam non efflatis, subibitis, gravesque & longas pœnas hac vestra morte dabitis, omnibus quoque posteris vestris vestrum crimen imputabitur: quamdiu in hac terra vivitis, dolores & calamitates patiemini, cum primævam felicitatem retinere noluissetis: Sed

q) CC. *Un.* giöra lögbrot.
*) *iidem* von dauda fyrer. || dauda fyrer von.
r) *iidem* lögbr. *omittunt.*
s) *iidem* ækki bætri værk yckar ordin i sakarvörninni.
t) *iidem* sorg oc sarligar.
u) *iidem* þat.

q) giøre Overtrædelse.
r) slig.
s) Forsvaret, Undskyldningen.
t) Bedrøvelse og smærtelige.
u) for det at.

laugbrot, enn Adam, bóndi þinn, þá margfallda ek *x*) naudir þínar, umfram þær er þit skolot bædi hafa ok kenna: Þu skallt *y*) undirvorpin vera valldi bónda þíns, ok allum hans forrædum, ok sýnazt hvervetna minni fyrir þer ok lægri, i augliti sona yckarra: Baurn *z*) yckar, þau er þ[illegible]getit i lostasamligri girnd, þau skalt þu framleida met sótt ok *a*) nálgandiz lífsháska: Þu skallt ok skylld at veita baurnum yckrum alla þiónosto, met starsi, ok *b*) sorgsamligri aunn i *c*) uppfædi þeirra."

Þá mælti Gud: "Nu *d*) er Adam sua vordinn fródur sem einhver *) varr, vit-

delse, end Adam din Mand, da formeerer jeg x) dine Elændigheder, fremfor de, som I begge skulle lide og erfare: Du skal være underkastet din Mands y) Myndighed, og al hans Bestyrelse, og synes i alle Ting svagere af Kræfter, og ringere, i Eders Sønners Øine: Eders Børn, som z) I avle i en løsagtig Begiærlighed, dem skalt du fremføre med Sygdom og a) overhængende Livsfare: Du skal og være pligtig at give Eders Børn al Opvartning, med Arbeide og kummerlig Pleye, i deres c) Opfostring."

Videre sagde Gud: "Nu d) er Adam blevett saa viis som een af os, i det han veed

Sed quoniam tu, fæmina, legem, priusqvam maritus tuus Adamus, violasti, nonnullis calamitatibus puniam te, præter eas, qvæ vobis sunt communes; subjecta, nimirum, sis imperio & curæ mariti tui, inferiorque a filiis vestris reputabere: Liberos, libidine mutua quos suscipitis, doloribus & præsente vitæ periculo eniteris, eosdemque omni cura & solicitudine enutries.

Tum Deus (ad Angelos): Adamus jam factus est similis nobis malum & bonum discer-

x) CC. *Un*. þæsar u. þ. um fram þat (þat fram).
y) *iidem* under væra-orpin vælldi (vera underorpin).
z) *iidem* þau er þu getr.
a) *iidem* nálega. *b*) I *cb*. sorgligri.
c) CC. *Un*. fafrædi.
d) *iidem* erut þit ordin sva fród at þit vitit.
*) I *cb*. af oss.

x) tillægger jeg disse El. for dig, frem for det.
y) Vold, Magt.
z) du undfanger.
a) næsten med.
c) Vankundighed, Barndom.
d) ere I blevne saa kloge at I vide.

Lucifers, er hiá stod, ok heyrdi þessi *l*) hans svikafullu drambyrdi?

Þess nafn er eigi skyrt fyrir mer, ok eigi þyki mer víst, at sá hafi einnhver *m*) fraherm, er heyrt *n*) hefir fyrir andverdu.

o) Vita skalltu þó víst, ef sá hefir hermt frá ordum Lucifers, er heyrdi þau fyrir andverdu, þá mundi hann at víso heyra þessi ansvaur Guds, sem nu hefi ek fráfagt, ok mætti hann skyrá *p*) hvaratveggiu rædu ef hann villdi, þviat annattveggia mundi hann heyra *q*) beggia rædo eda hvarkis. Enn ef hann hefir eptir ætlan hermt sviklig drambyrdi Lucifers, þá mætti hann ok vel eptir ætlan

denne Lucifers Tale, som stod hos, og hørde l) dette hans forræderske Pralerie?

Dens Navn er ikke forklaret for mig, mig synes og ikke vist, at nogen saadan Person haver berettet det, som n) haver hørt det fra Begyndelsen.

Det maae du dog være o) forvisset om, at dersom nogen saadan Person havde sagt fra Lucifers Ord, som kunde høre dem fra Begyndelsen, da vilde han vist nok have hørt disse Guds Svar, som jeg nu haver berettet om, og kunde han da forklare p) begge disse Taler, om han vilde, thi enten maatte han høre q) begges deres Tale, eller ingens af dem. Men om han haver berettet Lucifers oprørske Stortalenhed, efter sin For-

verborum ejus ampullas coram observasse?

Illius nomen mihi nondum innotuit, ideoqve incertum mihi, utrum qvi ab initio præsens erat retulerit.

Hoc tibi persvasum habe, qvod si qvis verba Luciferi, qvæ ab initio audiit, enarraverit; responsa qvoqve Dei a me superius allata, audiverit, & ideo utriusqve partis verba recensere poterit; nam aut utriusqve partis sermones, aut neutrius audiit: Sed si fraudulenta & superba Luciferi verba ex sua opinione retulerit, profecto verba

l) CC. *Un.* svikafull drambyrdi.
m) *iidem* fráfagt. *n*) *iidem* hafi.
o) *iid.* þá skallt þu þó vist (til viss, fullz) vita.
p) *iidem* hverstveggia ord.
q) *iidem* & 1. *cb.* (*a*) bádar (rædur) eda (á) hveriga, hvarga,

l) denne Stortalenhed.
n) kan have.
o) til fulde.
p) begges Ord.
q) paa begge (Taler) eller paa ingen af dem.

fyrir þvi baulvaſt jaurd i verki þíno, ſu er þer gaf allann girniligann ávöxt, ſua ſem met módurligri milldi: Nu ſkal hon ſynia þer ávaxta þeirra, er þer ſeo*) ſæmiligir til neytzlo, ſua ſem o) hryggiliga reid: Þiſtla ok illgreſi ſkal hon gefa þer i ávauxt, nema þu p) fágir hana met verknadi þínum, ſua at hon drecki ſveita þinn; þviat hedan q) af ſkalltu met ſtarfi abla þer matar r) af jaurdo." Þvi nærzt gaf Gud þeim, Adam ok Evo, ſkinnkyrtla, ok mælti vit þau: "Met þvi at þit ſkemmduzt nacktra lima, þá hylit yckur nu met ſtarfs iſmottum s) oc t) ugledis-klædum, ok farit nu a vídatto jardar,

gav dig al lyſtelig Frugt, ligeſom med en moderlig Godhed, forbandet ved din Gierning: Nu ſkal hun forſage dig de Frugter, der kunde være *) anſtændige for dig til Føde, ligeſom o) ſørgelig fortørnet: Tidſeler og Ukrud ſkal hun give dig til Frugt, uden du p) dyrker hende men dit Arbeide, ſaa at hun drikker din Sveed; thi du ſkal, fra denne Tid af, ſøge med Arbeide din Mad r) af Jorden." Derpaa gav Gud dem, Adam og Eva, Skind-Kiortler, og ſagde til dem: "Eſterdi I bluedes ved de nøgne Lemmer, da ſkiuler Eder nu med diſſe Arbeids s) Flige og t) Misfornøielſes-Klæder, og gaaer nu ud paa Jordens Viidde, med moi-

ficium terra maledicta ſit, & quæ tibi, almæ matris ad inſtar optabilem quemcunque fructum hucusque edidit, poſthac ceu dolore & ira laborans, convenientes vitæ ſuſtentandæ fructus tibi denegabit, ſentes & lolia tantum ferens, niſi tua opera colatur, ſudoremque tuum imbibat, nam poſthac proprio labore victum tibi ex terra comparabis. Poſthæc dedit Deus Adamo & Evæ tunicas pelliceas & dixit: Cum puderet vos veſtræ nuditatis lugubribus his & labori aptis amicti veſtimentis terram incolite, veſtroque labore

*) C.C. *Un.* ſyniligir.
o) *iidem* hryggliga þiſtla oc illgreſi; ſkal hun gefa þer þenna avöxt.
p) *iidem* fæger. q) *iidem* ifrá.
r) *iidem* á.
s) *ita optimi* it. ſſinattum, iſamtum, ſtarſſins mattum.
t) *vet. ch.* andſamligum ugledi kl.

*) bekvemme, tiendelige.
o) ſom bedrøvelige Tidſeler og Ukrud; denne Frugt ſkal hun give dig.
p) feier ɔ: forfriſker, forbedrer.
r) paa.
s) Pialter, Skiul.
t) kan være modbydelige Sorge-Kl.

upp met nockorum ordum fyrir þer, hvi ormurinn mælki vit konum, eda hver sauk til var, at hann eggiadi hana til laugbrota; ok *l*) hefi ek þó hast sem settazt efni i *m*) þessari rædo, þviat ek vil audrom þat starf *n*) spara, at glósa varar rædur met *o*) diupari áhyggiu; enn vid takim rettann framgángs-veg upphafdrar rædo, met þvi at ver *p*) haufom eigi tóm til hvarstveggia.

Nú *q*) skilzt mer vel þat af, at ydur þyckir *r*) urlausn þeirra spurninga, er ek spurda *s*) nærstum, helldur vera glósor ok *t*) skyring þeirra rædna, er fyrr taladum

fort med nogle Ord for dig, hvi Slangen talede med Qvinden, og hvad der var Aarsag til, at han tilskyndede hende til Overtrædelse; Dog haver l) jeg kun valgt det fattesligste Indhold til denne Tale, thi jeg vil n) spare til andre den Umage, at forklare vore Taler, med o) dybsindigere Eftertanke; vi derimod tage den lige Fremgangs-Vei i den begyndte Tale, efterdi vi have ikke Tid til begge Deele.

Vel q) slutter jeg nu, at Eder synes, som det Spørsmaals Opløsning, hvilket jeg sidst spurde om, er meer et Slags Udtydning og Forklaring paa de Taler, som vi tilforn

nonnullis ostendi, quamobrem serpens fæminam alloqueretur & ad violandam legem instigaret, momenta tamen præcipua obiter tantum tetigi, aliis reservans nostram orationem subtili sua diligentia ulterius excutere, cum potius cæptam a nobis orationem continuandam velim; non enim otium est mihi & momenta rerum proponere, & prolixa explicatione eadem persequi.

Intelligo nunc tua ad proxime allatas quæstiones responsa potius, te judice, commentarii cujusdam rationem habere, vel explicationem esse antedictorum, quam inchoati jam

l) CC. *Un.* hefir þu heyrt. *m*) *iidem* þessa.
n) *iidem* ætla. || ætla þat starf.
o) *iidem & al.* diupri. diuplegre, diupsæligri *vel* diupsalligri. *p*) *iidem* eigum.
q) *iidem* synizt mer þat af. || skilz mer þat (heraf). *r*) 1 *cb.* orlausst.
s) CC. *Un. & al.* næst um.
t) *iidem* þyding.

l) du kun hørt det f. af Indholdet.
n) overlade til andre.
o) dybsindig.
q) slutter jeg (synes jeg at kunne slutte) heraf.

adum vid um, helldur enn u) þat se framgángs-vegur upphafdrar rædo, ok hrædunzt ek þat nu, ef ek x) spyr nockvot lengra um þessar spurningar eda skyringar, at ydur vyrdizt spurning mín eigi vera sva frodlig; enn fyrir y) dælleika sakir þess, at þer hafid lofat mer, at spyria þeirra luta, er forvitni mín girnizt, þá man ek þó enn tilhætta at spyria, þviat ek vænti enn godra svara fyrer, sem fyrr meir, þóat ek z) spyria bernskliga. Nu hafi þer skyrt fyrir mer, hvi ormurinn mællti vit konona, met þeim hætti, at Andinn mællti met munni ormsins; sua skyrdo þer ok fyrir mer, β) þvi konan var eggiut at gera laugbrot, at þat var fyrir þeirrar aufundar sakir, at Luci-

tilforn havde for, end at det skulde være en Fortsættelse af den begyndte Tale, og frygter jeg nu, om jeg x) spørger noget udførliger om disse Spørsmaal eller Forklaringer, at Eder skal synes mit Spørsmaal ei at være fornuftigt nok; Dog, for den Friheds Skyld, y) hvormed I haver tilladt mig, at spørge om de Ting, som min Nysgierrighed forlanger at vide, vil jeg alligevel endnu vove paa at spørge, fordi jeg endnu venter gode Svar derpaa, ligesom tilforn, om jeg end z) spørger barnagtig. I haver nu forklaret for mig, hvi Slangen talede med Qvinden, paa den Maade, at Aanden talede med Slangens Mund; I forklarede og for mig, a) hvorfor Qvinden blev tilskyndet at giøre Overtrædelse, at det var for den Avinds

jam pridem sermonis continuationem, quare si pluribus verbis hanc rem vellem explicandam, & si pluribus quæstionibus, quæ ad rem penitus excutiendam faciunt utar, timeo ne stultus videar tibi: Nihilominus tua indulgentia & humanitate fretus, cum veniam dederis quærendi, quæ mea curiositas scire avet, audebo plura sciscitari, nam responsa tua probatos benevolentiæ tuæ testes nunc ut olim exspecto, quamvis pueriliter interrogem. Superius indicasti cur serpens cum Eva colloqueretur & quidem eo modo, quod genius per os serpentis verba faceret; dixisti porro malignum illum genium ad violandam legem

u) CC. *Un.* þá. x) *iidem* rædi lengra.
y) *iidem* sakar þess dæligleika, er þer hafit gefit mer oc lofat (gafut mer lof til).
z) *iidem* svara. β) *al.* at *item* eggiut á.

x) taler.
y) som I haver givet mig og tilladt (haver givet mig Lov til).
z) svarer. a) at.

rædum um verk hans; enn þeir er glóst at hafa Psaltarann fram á leid, er David gerdi, þá hafa þeir sleyra rædt um þat, hvat David hugdi medan, helldur enn um ordin, er hann hefer mællt: þviat þeir hafa lángar *p*) rædur um þat gört met hverio ordi, hvat David hugdi, medan hann mællti þat ord, ok syna þeir *q*) þat met rædum sinum, til hverrar skyringar er hugur Davids sá, met hverio ordi, er hann mællti i Psaltaranum. Met sama hætti hafa þeir gert, er skyrt hafa rædur *r*) Gudspiallamannanna, þá hafa þeir þat margt mællt, er Gudspiallamennirnir hafa þagat yfir, ok *s*) hafa þeir i þvi þat synt, at þeir hafa þar skyrt ord *t*) hugrenninganna, sem eigi varo ord varanna; ok

om hans Gierninger; men de som siden efter have forklaret Psalteret, som David gierde, de have talt langt meer om det, hvad David haver tenkt imidlertid, end om Ordene, som han haver talt; thi de have ved hvert Ord giort lange p) Taler om det, hvad David haver tenkt, medens han talede det Ord, og vise q) de, med deres Taler, til hvilken Udtydning Davids Tanke sigtede, med hvert Ord, som han haver talt i Psalteret. Paa samme Maade have de giort, der have forklaret Evangelisternes Taler, i det de have meldet der om mange Ting, som Evangelisterne have tiet med, og s) have de deri viist det, at de have forklaret t) Tankernes Ord, hvor Lebernes Ord ikke ware; og det er Naturen af den Gave, hvor Gud giver

autem commentarios in ejus psalmos adornarunt pluribus verbis conceptus Davidis, quam ejus verba existunt, describunt; nam prolixo sermone cogitationes Davidis paucis ab eo verbis expressas proponunt, ideoque suis commentariis declarant, quid mens Davidis quovis in Psalmis verbo subintellectum voluerit. Pari ratione qui Historiam Evangelicam illustrarunt, multa proferunt, de quibus Evangelistæ verbis expressis non agunt, hac methodo ostendentes, se verba cogitationum non autem labiorum expressisse; nam ea est indoles charismatis interpretandi, ut, quamvis pauca habeantur verba externa, plurima tamen

p) CC. *Un.* skyringar.
q) *iidem* þær med rödum.
r) *iidem* Gudspiallamanna.
s) *iidem* er þvi þat synt.
t) *iidem* hugrenningarinnar, er.

p) Forklaringer over.
q) de disse Forklaringer i deres Taler.
s) og er det derfor aabenbart.
t) Tankens.

in

frá mínu máli, helldur mætta ek þá hialp *) finna, til at fullkíngia mínu mali met, k) at allum lytizt helldur sannlig enn lygilig saugn mín.

Svo ero glósur l) þessarar rædo sem limir m) eda kvistir af einuhverio tre. Þar vex fyrst upp einn bolur af rótonum, ok kvíslazt sídan n) med margum greinum ok límum; ok hvern er þu ser edr tekur liminn, ok rannsakar o) þu met rettri athygli, þá er þat jafnan fast vit p) bolinn, þann er upp er vaxinn fyrir andverdo af rótunum, ok niota allir limirnir ok kvistirnir þeirra rótanna, er siálft treit stendur á. Enn ef þu hauggr af q) einn liminn, ok kastar r) i burt

men kunde heller finde saadan en Udvei til at bestyrke min Sag, at mit Udsigende maatte synes alle meer at ligne Sandhed end Løgn.

l) Denne Tales Udtydninger ere ligesom Greene m) eller Kvister af et Træe. Der voxer først op, af Rødderne, en Stamme, og udbreder sig siden n) med mange Greene og Kvidseler; saa at hvilken Green, som du seer eller tager, o) eller undersøger med ret Agtsomhed, da er den altid groet til den Stamme, som fra Begyndelsen er opvoxen af Rødderne, og saaledes nyde alle Greenene og Kvistene godt af de Rødder, som Træet selv staaer paa. Men om du hugger q) een Green af, og kaster den r) bort langt

ignorantiam cecidisse videar, sed ut haberem, quod fidem vel ad minimum probabilitatem meis assertionibus conciliaret, & a crimine falsiloquii vindicaret quod proferebam.

Interpretamenta sermonis nostri sunt instar ramusculorum cujusdam arboris. E radicibus provenit caudex, qui in varios ramos & virgulas exit; ast quemcunque ramusculum diligenti adhibita contemplatione comperies trunco firmiter adhærentem, ramosque & virgulas è radicibus, quibus truncus innititur, succum trahentes. Si porro absci-

Aa Aa 2 *deris*

*) CC. *Un.* tilfinna, at fullt.
k) *iidem* er. *l*) *iidem* hverrar.
m) *iidem* & 3 *cb.* lim. || ber, berinn.
n) *al.* af margum grænum limum.
o) CC. *Un.* þó. *p*) *unus* bolit.
q) CC. *Un.* einnhvern. || eitthvert limit.
r) *iidem* langt fra. || langt brott frá.

l) Enhver.
m) Løv, Bær, Bærene.
n) af mange grønne Greene.
o) om du endog undersøger den.
q) nogen Green, Qvist.
r) langt fra. || langt bort fra.

Lucifers, er hiá stod, ok heyrdi þessi *l*) hans svikafullu drambyrdi?

Þess nafn er eigi skyrt fyrir mer, ok eigi þyki mer víst, at sá hafi einnhver *m*) frahermt, er heyrt *n*) hefir fyrir andverdu.

o) Vita skalltu þó víst, ef sá hefir hermt frá ordum Lucifers, er heyrdi þau fyrir andverdu, þá mundi hann at vísu heyra þessi ansvaur Guds, sem nu hefi ek fráſagt, ok mætti hann skyra *p*) hvaratveggiu rædu ef hann villdi, þviat annattveggia mundi hann heyra *q*) beggia rædo eda hvarkis. Enn ef hann hefir eptir ætlan hermt sviklig drambyrdi Lucifers, þá mætti hann ok vel eptir ætlan

denne Lucifers Tale, som stod hos, og hørde l) dette hans forræderske Pralerie?

Dens Navn er ikke forklaret for mig, mig synes og ikke vist, at nogen saadan Person haver berettet det, som n) haver hørt det fra Begyndelsen.

Det maae du dog være o) forvisset om, at dersom nogen saadan Person havde sagt fra Lucifers Ord, som kunde høre dem fra Begyndelsen, da vilde han vist nok have hørt disse Guds Svar, som jeg nu haver berettet om, og kunde han da forklare p) begge disse Taler, om han vilde, thi enten maatte han høre q) begges deres Tale, eller ingens af dem. Men om han haver berettet Lucifers oprørske Stortalenhed, efter sin For-

verborum ejus ampullas coram observasse?

Illius nomen mihi nondum innotuit, ideoque incertum mihi, utrum qvi ab initio præsens erat retulerit.

Hoc tibi persvasum habe, qvod si qvis verba Luciferi, quæ ab initio audiit, enarraverit, responsa quoque Dei a me superius allata, audiverit, & ideo utriusque partis verba recensere poterit; nam aut utriusqve partis sermones, aut neutrius audiit: Sed si fraudulenta & superba Luciferi verba ex sua opinione retulerit, profecto verba

l) CC. *Un.* svikafull drambzyrdi.
m) *iidem* fráſagt. *n*) *iidem* hafi.
o) *iid.* þá skallt þu þó víst (til vís, fullz.) vita.
p) *iidem* hverstveggia ord.
q) *iidem* & 1 *cb.* (a) bádar (rædur) eda (á) hveriga, hvarga,

l) denne Stortalenhed.
n) kan have.
o) til fulde.
p) begges Ord.
q) paa begge (Taler) eller paa ingen af dem.

lan *r*) skyra sannlig andsvaur Guds til hefndarinnar; þviat annathvert *s*) hafa verit ordin senn hvertveggia eda hverki; þviat á þeirri samu stundu, er Lucifer gerdi laugbrot, annathvert met *t*) hugrenningum edur med ordum, þá hugdi Gud þegar alla hefndina, þá er vera skylldi, frá hinni fyrrstu stundu ok til hinnar efstu; þviat sua er mikil *u*) gnogt gudlegs vits ok ætlanar, *x*) ok forsiá gudlegrar glöggþeckni, at hann grípur á eino augabragdi alla þá luti er verda skulo, frá hinni fyrstu stundo, ok til hinnar *y*) efsto; enn sidan *z*) giætir hann met gudligri þolinmædi *a*) allra þeirra luta, er

Formodning, da kunde han og ganske vel, efter samme Tanke, r) udføre Guds formodentlige Svar i Hensigt til Straffen; thi enten ere s) disse Taler begge førte paa eengang, eller ingen af dem; thi i det samme Øieblik, Lucifer begik Overtrædelse, enten med t) Tanker eller med Ord, da havde Gud strax overlagt den heele Straf, som der skulde være fra den første Time og til den sidste; fordi den guddommelige Forstands og Raadslutnings u) Strækning, x) og den guddommelige Alvidenheds Udsigt, er saa overmaade stor, at han, i et Øieblik, omfatter alle de Ting, som skulle skee, fra den første Time og til den y) yderste; men siden giem-

verba Dei, quibus poenam declaravit simul referre potuisset, nam simul prolata sint utrinque verba, vel nunquam prolata necesse est: Lucifer quippe cogitationibus vel verbis suis ubi legem violavit, Deus illico poenam decrevit a primo ad ultimum momentum duraturam: Nam tanta Deo est Sapientiæ & providentiæ copia, ut omniscientia divina & infinitus ille intellectus omnia simul comprehendat, deusque patienter curam gerat eorum, quæ oportuno tempore, utpote exsecutioni destinata, decrevit producenda. Et si Deus tantum

r) CC. *Un.* hermt hafa sannlig svatr.
s) *iidem* & 1 *cb.* hefer verit ordin sönn (hæfir ordin sonn hvertveggia e. hvaigi) hvorutveggiu eda hvörke. || ero sönn bædi edr hvörgi. *t*) *iidem* hugrenningu.
u) *iidem opr.* gnótt gudligz mannvitz og ætl.
x) *iidem* & 1 *cb.* at forsiá gudl. gl. gripur í.
y) *iidem* sidarrsto. *z*) *iidem* tekr.
a) *iidem* alla þá hluti.

r) have berettet.
s) have begge Ord været sande, (ere begge Ord sande) eller intet af dem.
t) Tanken.
u) Overflødighed.
x) er saa stor, at den gudd. Alv. Udsigt indbegriber.
y) sidste.

Gud launi ydur, Herra minn! at þer u) hafit haft þolinmædi til at svara þeim lutum, er ek spyr; ok finn ek þó nu þat, at ydur þykir bernsliga reika spurning mín, þviat ek kann ecki at giæta efnis upphafdrar rædo, ok kemur af þvi her ok hvar spurning mín nidur, þviat ek kann eigi at giæta, sem van er at ufródum öskemanni. Enn þó vyrdizt mer siálfum, at x) betur se spurt, enn eigi, þeirra luta, er ek spurda nærstum, hverso marka skylldi glósor, hvart þær yrdi rettar eda eigi. Enn nu skilzt mer þat vel, y) sem þer sagdot mer, at sá madur lygi eigi á Gud, er hann z) segdi ætlan hans, sua sem rædur hans; fyrir þvi at allt þat er hann hefir ætlat i hug

Gud belønne Eder, min Herre! at I u) haver havt Taalmodighed til at besvare de Ting, som jeg sporger om; omendskiønt jeg nu finder, at Eder synes mit Spørsmaal vanke noget barnagtigen om, i det jeg ei kan holde mig til den begyndte Samtales Hoved-Emne, og svæver derfor mit Spørsmaal hist og her ud, fordi jeg ei kan agte derpaa, som og er at vente af en ukyndig Yngling. Men dog synes mig selv, at det er bædre, at der blev spurgt, end ikke, om de Ting, som jeg spurgde sidst om, hvorledes man skulde tage Mærke paa Forklaringer, enten de bleve rigtige eller ikke. Nu fatter jeg og det gandske vel, som I sagde mig, at En ikke kunde siges at lyve Gud paa, om han end z) fortaalde hans Beslutninger,

Tibi, mi Domine! gratias referat Deus, quod æquo animo ad meas quæstiones responderis; interim visa tibi est (ni me auguria fallunt) quæstio mea pueriliter divagari, nec id injuria, cum inchoati sermonis materiam non ubique observem, unde quæstiones meæ filum orationis tuæ interdum abrumpentes hæc vel illa particularia tantum tangunt; nec aliud sperari ab indocto poterit, qui nexum rei non perspiciens ad leviuscula sæpius offendit: nihilominus operæ pretium mihi videor fecisse, cum de commentariis aliorum rite dignoscendis quærebam. Quod superius indicasti, probe jam videor assecutus, nimirum, quod a veritate alienum non adferat, qui consilia Dei sub schemate verborum a Deo vel-

u) CC. Un. hafit. || bærit þolinmædi vid.
x) *iidem* betra. y) *iidem* er.
z) *iidem* segir.

u) haver. || besidder Taalmodighed til.
z) fortæller.

i hug ser, þá hefer *a*) hans hugrenning ádur mællt vit hann, hvart sem hann hefir medr voronom fram talat, eda eigi, oc má fyrir þvi þá luti vel skyra, sva sem framtalda rödo, þviat allt þat *b*) hefir hugrinn mællt vid siálfann hann. Þat skilzt mer nu ok vel, þóat eingi *c*) megi geta til þess, hvat Gud hugdi fyrir andverdu, þá hefir hann nu þat siálfur skyrt, þar sem hann hefr þá luti látit framkoma, er hann hefir adur hugda oc ætlada; þviat *d*) vist vil ec mer láta skiliaz þat, at aller þeir lutir, er Gud hefir *e*) fram látit fara, þá hefir hann þá luti alla ádur hugleidda, ok met skynsemd skipada i hug ser, fyrr enn

ninger, ligesom Taler, førte af ham; efterdi alt det, som han haver besluttet i sit Sind, det haver Tanken forud sagt a) til ham, enten han nu haver udsagt det med Læberne eller ikke, og kan man derfor vel udføre de Ting, som en holden Tale, thi b) Tanken haver talet alt det med ham selv. Det fatter jeg og nu ganske vel, at skiønt intet Menneske c) kan giette paa det, hvad Gud tænkde fra Begyndelsen, da haver han dog nu forklaret det selv, i det han haver ladet de Ting gaae for sig, som han haver tænkt og besluttet; thi jeg d) kan ufeilbarlig forestille mig det, at alle de Ting, som Gud haver ladet e) gaae for sig, alle dem haver han forud betænkt og overlagt med Viisdom i sit

ut prolatorum, repræsentat; nam quæ Deus decrevit, divina mens & conceptus illi sua adhibitis verbis suggesserunt, quæ sive labiis vere prolata fuere sive minus, sub specie tamen orationis exponi possunt, utpote divino conceptu distincte præformata. Nec minus constat Deum, quæ ab initio decrevit, indicasse, cum in tempore effecerit, quæ prius concepit, & elementer, priusquam existerent, præordinarit, certum enim mihi, omnia hæc eum ante concepisse, quam prodirent, quamvis intellectus humanus sua decempeda æterna

a) CC. *Un*. þat hugrinn (hugrenningin) adur mælt vidr sialvan hann.
b) *iidem* er hugrinn hefer mællt v. s. h. þat skilzt mer vel. Nu þó at engi.
c) *iidem* mætti.
d) *iidem* ek vil vist láta mer.
e) *iidem* latit framkoma ok fara.

a) talet hos (med) ham selv.
b) alt det som Tanken haver talet hos ham selv, det fatter jeg nu ganske vel. Nu omendskiønt ingen.
c) maae kunne (maatte kunne) (kunde).
d) vil vist lade mig sige (bifalde).
e) fremkomme og gaae for sig.

ſtadum um verk hans; enn þeir er glóſat hafa Pſaltárann fram á leid, er David gerdi, þá hafa þeir ſleyra rædr um þat, hvat David hugdi medan, helldur enn um ordin, er hann hefer mællt: Þviat þeir hafa lángar *p*) rædur um þat gört met hverio ordi, hvat David hugdi, medan hann mællti þat ord, ok ſyna þeir *q*) þat met rædum ſinum, til hverrar ſkyringar er hugur Davids ſá, met hverio ordi, er hann mællti i Pſaltaranum. Met ſama hætti hafa þeir gert, er ſkyrt hafa rædur *r*) Gudſpiallamannanna, þá hafa þeir þat margt mællt, er Gudſpiallamennirnir hafa þagat yfir, ok *s*) hafa þeir i þvi þat ſynt, at þeir hafa þar ſkyrt ord *t*) hugrenninganna, ſem eigi varo ord varanna; ok

om hans Gierninger; men de ſom ſiden efter have forklaret Pſalteret, ſom David giorde, de have talt langt meer om det, hvad David haver tænkt imidlertid, end om Ordene, ſom han haver talt; thi de have ved hvert Ord giort lange p) Taler om det, hvad David haver tænkt, medens han talede det Ord, og viſe q) de, med deres Taler, til hvilken Udtydning Davids Tanke ſigtede, med hvert Ord, ſom han haver talt i Pſalteret. Paa ſamme Maade have de giort, der have forklaret Evangeliſternes Taler, i det de have mældet der om mange Ting, ſom Evangeliſterne have tiet med, og s) have de deri viiſt det, at de have forklaret t) Tankernes Ord, hvor Læbernes Ord ikke vare; og det er Naturen af den Gave, hvor Gud giver

autem commentarios in ejus pſalmos adornarunt pluribus verbis conceptus Davidis, quam ejus verba exiſtunt, deſcribunt; nam prolixo ſermone cogitationes Davidis paucis ab eo verbis expreſſas proponunt, ideoque ſuis commentariis declarant, quid mens Davidis quovis in Pſalmis verbo ſubintellectum voluerit. Pari ratione qui Hiſtoriam Evangelicam illuſtrarunt, multa proferunt, de quibus Evangeliſtæ verbis expreſſis non agunt, hac methodo oſtendentes, ſe verba cogitationum non autem labiorum expreſſiſſe; nam ea eſt indoles chariſmatis interpretandi, ut, quamvis pauca habeantur verba externa, plurima tamen

p) CC. *Un*. ſkyringar.
q) *iidem* þær med rödum.
r) *iidem* Gudſpiallamanna.
s) *iidem* er þvi þat ſynt.
t) *iidem* hugrenningarinnar, er.

p) Forklaringer over.
q) de diſſe Forklaringer i deres Taler.
s) og er det derfor ãbenſynligt.
t) Tankens.

ok er su náttura at þeirri giauf, þar sem Gud u) gefur fullann skilningar Anda, at sá, er hann heyrir sá ord varanna, þá þeckir hann maurg ord x) hugrenninganna. Enn þvi y) glósar eigi David siálfur Psaltarann, at hann villdi adrum þat starf ætla, at skyrá med ordum alla þá luti, er hann z) skyrdi met siálfum ser met hugrenningum, þá er hann ritadi retta framgángs a) rædu upphafdra Psalma. Ok b) gera sua allir þeir, er þá rædo hafa i munni, er glósa þarf, þá ætla þeir adrum þat starf, at skyra þat met ordum, er þeir hafa i huga sor, medan þeir giæta c) framgángs upphafdrar rædo. d) Nu skalltu þat vita, at eingi hefir sá glósat rædo Davids,

u) giver en fuldkommen Forstands Aand, at En, saasnart han ikkun hører nogle faa af Læbernes Ord, kiender da strax mange af x) Tankernes Ord. Men derfor y) forklaret David selv ikke Psalteret, at han vilde overlade andre den Umage, at udføre med Ord alle de Ting, z) som han udviklede hos sig selv med sine Tanker, da han fortsatte ligefrem de begyndte Psalmer. Saaledes giøre og alle de, der have nogen saadan Tale i Munde, som behøver at forklares, da overlade de andre den Umage, at forklare det med Ord, som de have i deres Tanke, medens de c) beflitte dem paa Fortsættelsen af den begyndte Tale. d) Nu maae du vide det, at ingen saadan Person haver forklaret Davids

tamen cogitationum, idest interna, eruantur. Ideoque librum Psalmorum commentariis illustrare noluit David, quod aliis relinquere mallet explicanda, quæ distinctis conceptibus volvebat animo, dum captam Psalmorum materiam continuavit. Interim scias neminem Davidi adfuisse cum Psalmos conscripsit, neminemque, qui sermones Davidis postmodum interpretatus est, de sensu auctorem interrogasse, & hinc concludes, quod Spiritus διακρισεως *commentatores ad eam attentionem benevole perducat, ut in fundamen-*

u) CC. *Ua.* hefer f. sk. a. gevit.
x) *iidem* hugrenningarinnar.
y) *iidem* glosade.
z) *iidem* hugdi mæd sialfom ser skyrringina.
a) *iidem* vego. b) *iidem* svu göra.
c) *iidem* framgangsvegar. || göra framg. veg.
d) *iidem* þó skalt þu. || þá skalt þu ok.

u) haver givet.
x) Tankens.
y) forklarede.
z) hvis Udtydning han overlagde ved sig selv.
c) passe paa Fortsett. || udføre Fortſ.
d) dog. || du maae og.

Þessi *x)* dómur var laungo sidar, med hinum sama hætti, er Pharao Kongur *y)* vard fyrir á Egiptalandi, þviat hann tapadizt i dómi rettvísi ok sannendi, fyrir utan alla vægd. Abiron ok Dathan tynduzt z) oc með rettum dómi. Enn þá er Josua leiddi inn Israels fólk i land þat, er Gud hafdi þeim heitit, þá baud Gud suá harda refsing yfir fólk þat, er byggdi þann stad, er *a)* het Jericho, at hvetvetna skylldi drepa, þat er kvikt væri. Þat var ok laungo sidarr, þá er Saul Kongur for *b)* herfaur i Amalech, þá baud Gud hanum at *c)* allt þat skylldi drepa, er kvikt væri; ok fyrir þvi *d)* fell Saul Kongur i reidi af

En Dom (af det første Slags) x) faldt længe efter (Syndefaldet), paa den samme Maade, y) og traf Kong Pharao i Ægypten, i det han gik fortabt for Retviishedens og Sandhedens Dom, foruden al Naade, Abiron og Dathan tabedes og z) ved en retfærdig Fordømmelse. Videre, da Josua førde Israels Folk ind i det Land, som Gud havde lovet dem, da befalede Gud saa streng en Straf, over det Folk, der beboede den Stad, som a) hedde Jericho, at alt det, som var levende, skulde slaaes ihiel. Det skede og længe derefter, da Kong Saul b) gierde Krigstog mod Amalech, da befalede Gud ham, at alt det, som var levende, skulde slaaes ihiel; og derfor d) faldt Kong Saul i Guds

Rigor Nemesis divinæ sese exseruit multis post lapsum annis in damnatione Pharaonis Ægypti Regis, qui gravi Justitiæ & Veritatis judicio periit. Abiram & Dathan justo Dei judicio perierunt. Cum Josuas gentem Israeliticam in terram a Deo promissam introducebat, incolis Hiericunthicis tantas irrogavit Deus pœnas, ut cuncta, quæ in urbe viverent, interficerentur. Multis post annis jussit Deus Saulum Regem, cum gentem Amalechitarum invasit, cuncta hostilis terræ animalia neci dare, ideoque gratia Dei excidit Saulus, quod huic Dei mandato

x) CC. *Un.* dömi vara.
y) *iidem* var fyrir Æg. *z)* *iidem* fyrir.
a) *iidem* Jericho heiter.
b) *iidem add.* i.
c) *iidem* hvætvætna skyldi drepa, þat sæm.
d) *iidem* fecc. S. reidi.

x) dette Exempel indtraf.
y) da Kong Pharao var over Egypten.
z) for en retf. Dom.
a) hedder.
b) drog paa.
d) fik Saul Vrede af Gud.

þu þat er þu heyrir mælt, met *m*) margsmogalli athygli, þá *n*) fer þu þess eigi villur, hvart þær glósur verda rángar eda rettar; er þu heyrir, ef Gud hefer ok þann Anda þer gefit, at þu kunnir rett at skilia; þviat *o*) hver sá madur, er góda skilning *p*) fær, ok kemur hann á rettann *q*) farveg i upphafinu. þá má hann vel *r*) alla vega fram á leid hugleida, hvert ordalag makligazt er at fylgia skuli hverio tilviki. Nu les þu af *s*) sliku þessa luti, er þu mátt, til skilningar; enn eigi synizt mer *t*) her lengur um at ræda.

Gud

tast, med nøiagtig Agtsomhed, da n) gaaer du ei vild af, hvad enten de Forklaringer, som du hører, ere urange eller rette, om ikkun Gud haver givet dig den Aand, at du kandst rettelig forstaae; thi hver den, som p) faaer god Forstand, naar han kun kommer paa ret q) Vei i Begyndelsen, han maae vel r) kunne fremdeles overalt skionne, hvad Udtryk der er passeligst, at skal følge hver Omstændighed. Udleeb nu af s) sligt de Ting som du kandst, for at faae Forstand; men mig synes ikke t) at tale længer herom.

Gud

gentia pollet, si a vero sensu non aberret primum, quibusnam deinceps loqvendi modis quamlibet rem maxime congrue possit describere, percipiet. Ex his, quæ protuli, colliges quantam potes, notitiam, verum pluribus verbis hanc materiam terere non videtur opus.

Tibi,

m) CC. *Un.* marsmugalli.
n) *iidem* geymer þat, at þu fer eigi.
o) *iidem* sa madr hver. *p*) *iidem* hæfir.
q) *iidem* framgángs veg.
r) *iidem* (þætta) þækia alla vægho likleikanna fram á leid, oc hvær ordalogh er maclegazt ero, at fylgia hværio tilviki. || þá ma hann á allan veg þetta likligt kalla fram á leid, ok hver ordal. || marm vel hitta alla vegu likleikanna fram a leid, ok hver ordaqvöd eda ordalaug er makliguz ok tilheyriliguz ero at fylgia hveriu tilviki epter rettri reglu-setning.
s) *iidem* þessum lutum slika luti (þer til skyringar slikt er þu getr lært.
t) *iidem* þurfa her lengra.

n) vogter det dig fra at du ei farer vild.
p) haber.
q) bane, Tur.
r) fremdeeles kiende alle Rimelighedernes Veie, og hvilke Udtryk der ere de tilbørligste til, at følge hver Omstændighed. || han maae og paa alle Sider (allevegne) fremdeeles agte dette rimeligt, som og hvilke Udtryk &c. || da maae den vel treffe alle Rimelighedernes Veie fremdeeles, samt hvilke Talemaader eller Udtryk der ere de værdigste og tilbørligste til at følge hver Omstændighed, efter rigtig Orden (Forskrift).
s) disse Ting, alt det (dig til Oplysning, saa meget som du kanst lære.
t) at der behøves at tale længer herom.

sua at þær *k*) fadmaduzt ok kystuzt kappsamliga.

Víst man her sua synazt i þessum *l*) stadum, sem nu var frásagt, at meiri *m*) luti dóms horfir undir rettvísi ok sannindi, helldur enn undir fridsemi ok miskun. Enn i þvi má eingi madur efazt, at þessar systur *n*) muni samþyckar verit hafa i þessum dómum; þviat þat er víst *o*) at vita, at Gud dæmir alldrei miskunarlausann dóm; ok þarf fyrir þvi slíka luti miauk at *p*) vardveita, met mykilli athygli ok *q*) nákvæmri vitzko, þviat Guds domar ero miök *r*) duldir fyrir

med ham, saa at de *k*) favnedes og kyssedes inderligen.

Vist maae det her forekomme Een saaledes, *l*) i disse Tilfælde, som nu blev berettet om, at en større Deel af Dommen *m*) er tilfalden Retviisheden og Sandheden, end Fredsomheden og Miskundheden. Men derpaa kan intet Menneske tvile, at jo disse Søstre maae være blevne eenige i disse Domme; thi *o*) man maae være forvisset om, at Gud dømmer aldrig en ubarmhiertig Dom; og derfor behøves meget at *p*) giemme slige Ting, med stor Agtsomhed, og *q*) nøiagtig Eftertanke; thi Guds Domme ere meget skiulte

amplexibus basiisque reciprocis inter se certarent.

Ex allatis exemplis liquet profecto Veritatem & Justitiam potius quam pacem & Clementiam in sententiis latis præcipuas partes habuisse; nihilominus dubio caret, quin sorores istæ in judiciis divinis omnes acquieverint, nam nullam sententiam feret Deus misericordiæ expertem. Ideoque caute in hac materia procedendum, nec judicia divina nisi exactissimo & prudentissimo adhibito examine scrutanda, nam humano intellectui ut plurimum abdita sunt. Proinde in medium producas quæso exempla

k) CC. *Un.* & *al.* fadmazt oc kyssazt.
l) *al.* stad, sem nu er.
m) CC. *Un.* lutr d. hæfir lægit (komit) under — fridsemd.
n) *iidem* manu.
o) *quidam omitt.* at vita.
p) CC. *Un.* hugleida.
q) *iidem* nætkömri, nærkvæmri.
r) *iidem* folgner fyrir oss.

k) favnes og kysses.
l) paa disse Steder (dette Sted.)
m) haver ligget (er kommen under).
o) det er vist.
p) betænke.
q) giennemtrængende.

þat at vera, at ek hugleidi slíka luti fram á leid, ef Gud gefur mer skilning til. Enn fyrir þvi at ek o) se, at ydur þykir mæding ok fiaulskyllda, at svara hvarotveggia, bædi upphafdri rædo, ok sua p) skilningum þeim, er þar horfa til, þá vil ek nu þess q) bidia, at vid hverfim aptur til upptekinnar rædo, ok r) synizt mer fram á leid s) fleyri dæmi þurfa um dóma Guds, hvar hann hefir þá látir strídliga t) framkoma met domi rettvísi ok sannindi, u) ok hvar hann hefir þeim meirr vægt.

Þessi

da kan det skee, at jeg fremdeles eftertænker dem, om Gud giver mig Forstand dertil. Men fordi jeg o) seer, at det synes Eder en alt for stor Møie og Vidtløftighed, at besvare begge Deele, baade den begyndte Tale, saa og de Forklaringer, som p) der høre til, da vil jeg nu q) bede om det, at vi maae vende tilbage til den begyndte Tale, r) hvori mig især s) synes endnu fremdeles at behøves fleere Exempler paa Guds Domme, hvor han haver ladet dem t) udfalde strængeligen, efter Retfærdighedens og Sandhedens Affigt, u) og hvor han haver meer formildet dem.

En

mihi jam aliquantulum innotescere cœpit, eam ulterius bono cum Deo forte ruminabor. Verum cum videam tibi molestum ac negotiosum tum inchoatum sermonem ulterius persequi, tum eundem simul commentariis illustrare, igitur e diverticulo in viam redeundo plura quæso adferas exempla judiciorum divinorum, quæ vel justitiæ & veritatis rigore vel clementiæ habito respectu lata sint.

Cc Cc *Rigor*

o) CC. *Un.* skil a. y. þycki m. oc fiolskylldi (fiolskylldr).
p) *iidem* skyringom þ. e. þ. höra, heyra.
q) *iidem* spyria oc beidazt.
r) *iidem* synit — fleyri dæmi um.
s) *iidem* at spyria um.
t) *iidem* framfara.
u) *iidem* eda.

o) mærker.
p) passe sig dertil.
q) spørge og bede derom.
r) og at I fremdeeles viiser mig flere Prøver paa.
s) befalder at spørge om.
t) gaae.
u) eller.

mykłom glæp, at *a*) hann feck folki Guds steiptann kalf at tilbidia, ok villtizt allt þat fólk i tru finni, þviat *b*) þat kalladi hann Gud, ok *c*) færdi hanom fornir sem Gudi. Enn þá er Moyses kom farandi til folksins, þvi hann hafdi ádur verit *d*) i fialli þvi, er Sinai heitir, þar hann hafdi talat vit Gud sialfann, þá runno *) biskuparnir imot Moyse ok ydraduzt akaffiga glæps fins, ok fello Moysi til fóta, ok bádo, at hann skylldi bidia fyrir þeim til Guds, *e*) suaat Gud reiddizt þeim eigi eptir *f*) verdleikum sinum. Enn þá er Gud sá fulla idran

forsyndede sig mod Gud, med saa stor en Forgribelse, at a) han skaffede Guds Folk en støbt Kalv at tilbede, saa at det heele Folk blev forvildet i sin Troe, thi b) det kaldede den Gud, og c) bragte den Offringer, som Gud. Men da Moses kom gaaende til Folket, thi han havde imidlertid været paa det Bierg d), som hedder Sinai, hvor han havde talet med Gud selv, da løbe *) de Ypperste Præster imod Mose, og fortrøde hæftigen deres Forbrydelse, og fulde ned for Moses Fødder, og bade, at han skulde bede for dem til Gud, at Gud ei skulde e) blive dem vreed, efter deres f) Fortienester. Men

vitulum quendam conflaret, quem populo Dei sistebat adorandum; unde a vero Dei cultu aberrabat gens Israëlitica, cum vitulo, nomine Dei insignito, victimas offerret. Sed cum Moses a monte Sinai, ubi cum ipso Deo collocutus erat, rediit, sacrorum antistites commissi facinoris pœnitentes occurrebant Mosi, & geniculantes rogabant eum, ut pro iis apud Deum intercederet, ne illis, prouti commeruerant, Deus irasceretur. Verum ubi Deus seriam antistitum pœnitentiam vidit, Mosis quoque

a) *CU. Un.* þeir fengo f. G. tvau naut steypt saman af gulli.
b) *iidem* folkit k. naut þesse vera gud Israels (sialfann).
c) *iidem* ofrado þar fornum til (þar til forner) sva.
d) *iidem* á fialli þvi, er hann hafdi.
*) *iidem* prestarner.
e) *iidem* at Gud skylldi eigi reidazt.
f) *iidem* verdleika.

a) de støbte G. f. 2 Nød sammenstøbte af Guld.
b) Folket sagde at disse Nød vare Israels Gud (selv).
c) opløftede der Offere til (dertil), ligesom til.
d) hvor han havde.
*) Præsterne.
e) fortørnes.
f) Fortieneste.

af Gudi, er hann *e*) villdi eigi vinna þat, er hanum var bodit. Enn þessi ero þau dæmi, er laungo urdo sidarr, er Judas vard *f*) til, einn af Postulum Guds; þvíat sannendi oc rettvísi dæmdo hann *g*) án vægdar fyrir nidvirki ok Drottinnssvik. Mörg eru þvílik aunnur dæmi, þóat ver hafim þessi synt; enn fyrir lángrar rædu sakar, megum ver eigi aull dæmi i eina rædo setia, þau er ver vitum þessum lík *h*) ordit hafa. Enn þá er Gud dæmdi allar þessar refsingar, er nu *i*) hefi ek frásagt, þá hafdi hann allar þessar systur i dómi met ser, sannendi oc rettvísi, fridsemi ok miskun, ok samþycktuzt þó allar þessar systur met hanum, sua

i Guds Vrede, at han e) vilde ikke forrette det, som ham var befalet. Men til Exempel paa det Slags, som skedde længe efter, er det som traf Judas, een af Guds Apostler; thi Sandhed og Retviished fordømde ham uden g) Skaansel, for Nidingsværk og Forræderie imod hans Herre. Det ere mange andre deslige Exempler, skiønt vi aleene have anført disse; men for Vidtløftigheds Skyld kunne vi ikke indføre i een Tale, alle de Exempler af lige Art, som vi vide at være skedde. Men da Gud paadømde alle disse Straffe, som i) jeg haver nu berettet om, da havde han alle disse Søstre i Retten med sig, Sandhed og Retviished, Fredsomhed og Miskundhed, og dog bleve alle disse Søstre eenige med

dato non fuisset satis. Permultis autem post seculis locum habet exemplum Judæ unius e choro Apostolorum Christi, de cujus nefando scelere & parricidio Justitia & Veritas absque omni conniventia sententiam ferebant. Multo plura idgenus exempla, quam quæ attulimus, præsto sunt, quæ & similia nostro Colloquio, ob tædiosam nimis prolixitatem, inseri non possunt. Cum autem Deus pœnas, mox enumeratas, decrevit, judicio suo laudatas adhibuit sorores, Veritatem, nimirum, Justitiam, Pacem & Clementiam, quæ in latis a Deo sententiis adeo consenserant, ut mutuis ample-

e) CC. *Un.* fylldi ægi þat sem.
f) *iidem* fyrir.
g) *iidem* on (allá) vægd.
h) *iidem* værit.
i) *iidem* hafum ver affagt.

e) opfylde, udførde, efterkom.
g) al.
i) vi nu have.

sua at þær *k*) fadmaduzt ok kystuzt kappsamliga.

Víst man her sua synazt i þessum *l*) stadum, sem nu var frásagt, at meiri *m*) luti dóms horfir undir rettvísi ok sannindi, helldur enn undir fridsemi ok miskun. Enn i þvi má eingi madur efazt, at þessar systur *n*) muni samþyckar verit hafa i þessum dómum; þviat þat er víst *o*) at vita, at Gud dæmir alldrei miskunarlausann dóm; ok þarf fyrir þvi slíka luti miauk at *p*) vardveita, met mykilli athygli ok *q*) nákvæmri vitzko, þviat Guds domar ero miök *r*) duldir fyrir

med ham, saa at de k) favnedes og kysfedes inderligen.

Vist maae det her forekomme En saaledes, l) i disse Tilfælde, som nu blev berettet om, at en større Deel af Dommen m) er tilfalden Retviisheden og Sandheden, end Fredsomheden og Miskundheden. Men deraa kan intet Menneske tvile, at jo disse Søstre maae være blevne eenige i disse Domme; thi o) man maae være forvisset om, at Gud dømmer aldrig en ubarmhiertig Dom; og derfor behøves meget at p) giemme slige Ting, med stor Agtsomhed, og q) nøiagtig Eftertanke; thi Guds Domme ere meget skiulte

amplexibus basiisque reciprocis inter se certarent.

Ex allatis exemplis liquet profecto Veritatem & Justitiam potius quam pacem & Clementiam in sententiis latis præcipuas partes habuisse; nihilominus dubio caret, quin sorores istæ in judiciis divinis omnes acquieverint, nam nullam sententiam feret Deus misericordiæ expertem. Ideoque caute in hac materia procedendum, nec judicia divina nisi exactissimo & prudentissimo adhibito examine scrutanda, nam humano intellectui ut plurimum abdita sunt. Proinde in medium producas quæso exempla

k) CC. *Un.* & *al.* fadmazt oc kyssazt.
l) *al.* stad, sem nu er.
m) CC. *Un.* lutr d. hæfir lægit (komit) under — fridsemd. *n*) *iidem* manu.
o) *quidam omitt.* at vita.
p) CC. *Un.* hugleida.
q) *iidem* nækömri, nærkvæmri.
r) *iidem* folgner fyrir oss.

k) favnes og kysses.
l) paa disse Steder (dette Sted.)
m) haver ligget (er kommen under).
o) det er vist.
p) betænke.
q) giennemtrængende.

fyrir mönnum. *s*) Þá vil ek enn þess bidia ydur, at nu synir þer met þau dæmi, er meiri lutr dóms hefir vollstit undir fridsemi ok miskun, at ek megi *t*) hverstveggia áskynia verda, met þvi at til hverstveggia meiga dæmi finnazt.

Hvartveggia ero maurg dæmi, sua at eigi *u*) má allom þeim i eina rædo koma, enn þó meigum ver *x*) nockur dæmi af þeim syna, til þess, at þá verdi *y*) hvarotveggia máli svarat. Þessi ero þau dæmi er miauk laungo urdo, þá er *z*) Aaron syndgadizt moti Gudi met sua myk-

skiulte for r) Menneskene. Derfor vil jeg end videre s) bede Eder om det, at I nu viser mig de Exempler, hvor en større Deel af Dommen er kommen an paa Fredsomheden og Miskundheden, at jeg skal kunne faae Indsigt t) i begge Deele, efterdi der kunne findes Exempler paa dem begge.

Paa begge Deele ere saa mange Exempler, at u) de alle kunne ikke indbefattes i een Tale, dog kunne vi vise x) nogle Prøver af dem, til den Ende, at y) begge disse Spørsmaale kunne da blive besvarede. Disse ere da Exempler af dette Slags, som skedde for meget længe siden, da z) Aaron for-

exempla judiciorum divinorum, ubi pax & Clementia præcipuas in sententiis definiendis partes obierunt, ut disparium adeo judiciorum gnarus evadam, cum utrorumque exempla non desint.

Plurima sunt utrorumque exempla, quæ angustiis colloquii nostri limitibus includi sigillatim neqveunt, quædam tamen adferemus, ut bimembri tuæ satisfaciamus qvæstioni: Multis retro seculis accidit, ut Aaron divinam Majestatem lædens vitulum

s) CC. *Ua.* ennþó vil ec þess.
t) *iidem* hvarratveggia, *hic & infra* hvarrat. má dæmi finnazt, ero dæmi, finnazt dæmi.
u) *iidem* mægom ver þeim allum dömum. || þessi ero þau dæmi, er miök vrdu laungu fyrr, oc þo sva mörg, at þeim má eigi öllum.
x) *iidem* nockot. *y*) *iidem* hverstveggia.
z) *iidem* Aaron byskop oc Ur (Aron oc Ur byskopar) syndgaduzt.

r) for os. s) dog vil jeg endnu.
t) i begge Slags ɔ: Domme, da der ere (findes) Exempler paa begge Slags.
u) vi ikke kunne indbefatte alle de Exempler. || dette Slags Exempler ere iblandt dem, som skedde for meget længe siden, og dog saa mange.
x) nogen Prøve.
y) at Spørsmaalet om begge Slags kan.
z) Aaron ypperste Præst og Ur (Aaron og Ur Ypperste Præster).

myklom glæp, at *a*) hann feck folki Guds steiptann kalf at tilbidia, ok villtizt allt þat fólk i tru sinni, þviat *b*) þat kalladi hann Gud, ok *c*) færdi hanom fornir sem Gudi. Enn þá er Moyses kom farandi til folksins, þvi hann hafdi ádur verit *d*) i fialli þvi, er Sinai heitir, þar hann hafdi talat vit Gud sialfann, þá runno *) biskuparnir imot Moyse ok ydraduzt akafliga glæps sins, ok fello Moysi til fóta, ok bádo, at hann skylldi bidia fyrir þeim til Guds, *e*) suaat Gud reiddizt þeim eigi eptir *f*) verdleikum sinum. Enn þá er Gud sá fulla idran

forsyndede sig mod Gud, med saa stor en Forgribelse, at a) han skaffede Guds Folk en støbt Kalv at tilbede, saa at det heele Folk blev forvildet i sin Troe, thi b) det kaldede den Gud, og c) bragte den Offringer, som Gud. Men da Moses kom gaaende til Folket, thi han havde imidlertid været paa det Bierg d), som hedder Sinai, hvor han havde talet med Gud selv, da løbe *) de Ypperste Præster imod Mose, og fortrøde hæftigen deres Forbrydelse, og fulde ned for Mosis Fødder, og bade, at han skulde bede for dem til Gud, at Gud ei skulde e) blive dem vreed, efter deres f) Fortieneste. Men

vitulum quendam conflaret, quem pupolo Dei sistebat adorandum; unde a vero Dei cultu aberrabat gens Israëlitica, cum vitulo, nomine Dei insignito, victimas offerret. Sed cum Moses a monte Sinai, ubi cum ipso Deo collocutus erat, rediit, sacrorum antistites commissi facinoris pœnitentes occurrebant Mosi, & geniculantes rogabant eum, ut pro iis apud Deum intercederet, ne illis, prouti commeruerant, Deus irasceretur. Verum ubi Deus seriam antistitum pœnitentiam vidit, Mosis quoque

a) CU. Un. þeir fengo f. G. tvau naut steypt saman af gulli.
b) *iidem* folkit k. naut þesse vera gud Israels (sialfann).
c) *iidem* ofrado þar fornum til (þar til forner) sva.
d) *iidem* á fialli þvi, er hann hafdi
*) *iidem* prestarner.
e) *iidem* at Gud skylldi eigi reidazt.
f) *iidem* verdleika.

a) de støbte G. F. 2 Nød sammenstøbte af Guld.
b) Folket sagde at disse Nød vare Israels Gud (selv).
c) opofrede der Offere til (dertil), ligesom til.
d) hvor han havde.
*) Præsterne.
e) fortørnes.
f) Fortieneste.

idran *g*) biskupanna, þá heyrdi hann ok bæn Moysis, ok helldo *h*) biskuparnir sæmd sinni, þeirri sem ádur haufdo þeir, ok bætto glæp sinn met mykilli idran. Þessi ero ein dæmi af þeim, er nu ero saugd, at meiri lutr doms vallt undir fridsemi ok miskun, ok samþycktuzt þó sannindi ok *i*) rettvísi *k*) i þeim dómi, ok voro þó biskuparnir dauda verdir fyrir saukina, ef eigi *l*) gengi meir vægd miskunarinnar enn verdleikurinn. Þessi ero annur dæmi þvilík, er urdo þó laungu sidar. David Konungur fell i sauk sua mykla, at hann hóradi kono Urias, ok red *m*) hanum siálfum bana; enn eptir dauda Urias, tok David konu hans, ok

Men da Gud saae disse g) Ypperste Præsters fuldkomne Fortrydelse, da hørde han og Mosis Bøn, saa at h) Ypperste-Præsterne beholdte deres Værdighed, som de havde før, og afsonede deres Forseelse med stor Bodfærdighed. Dette Exempel, som nu blev berettet, var eet af dem, hvor en større Deel af Dommen blev overladt til Fredsomheden og Miskundheden, og samtykkede dog Sandheden og i) Retviisheden i den k) Dom, i det de Ypperste Præster havde fortient at døe, for denne Sag, hvis Miskundhedens Forbarmelse l) ei var kommen dem meer til gode, end Fortienesten. Følgende er et andet Exempel af samme Slags, men som tildrog sig længe efter. Kong David faldt i saa

quoque preces statim exaudiit, ideoque dignitates suas priores retinuerunt antistites, utpote pœnitentia delictum suum diluentes. Hoc exemplo liquet præcipuas judicandi partes ad pacem & Clementiam pertinuisse, veritate nihilominus & justitia suos addentibus calculos, non obstante quod dicti Antistites morte multandi essent, nisi clementia meritis prævaluisset. Alterum en exemplum non dissimile, quod nonnullis interjectis seculis postea contigit. Rex David in tantum flagitium incidit, ut uxorem Uriæ ad adulterium pelliceret, Uriamque ipsum curaret interficiendum, & post necem

g) CC. *Un*. blotbisk. Kennemannanna.
h) *iidem* blótprestar.
i) *iidem* rettendi. *k*) *iidem* þersum.
l) *iidem* væri vægd miskunar meiri enn verdleikr. || gengi meir v. m. fyrir enn verdleikar.
m) *iidem* sialfum hanum dauda sidan.

g) afgudiske ypperste Pr. || Præsternes eller Læreres.
h) disse afgudiske Præster.
i) Retfærdigheden.
k) denne.
l) ei havde været større.

oc *n*) hafde ser at kono, oc var hann víst dauda verdur fyrir *o*) þessar sakir; enn hann idradizt sua ákafliga *p*) sins glæps fyrir Gudi, ok bad ser vægdar litilátliga vid Gud, fyrir vidurgengna glöpi; enn Gud heyrdi bæn hanns, ok stadfesti ríki hans, helldur enn hann tæki þat af hanum, þóat hann hefdi slíka *q*) luti gert.

r) Þessi dæmi urdo enn sídar, er Drottinn var Jesus Christus var med mönnum her á jaurdo, þá gerdozt hánom gagnstadligir biskupar Gydinga ok allir adrir

saa stor en Skyld, at han bedrev Hoer med Uriæ Hustrue, og foranstaltede m) at han selv blev slagen ihiel; men efter Uriæ Død tog David hans Hustrue, og n) havde hende sig til Hustrue, og var han ufeilbarlig skyldig at døe for o) disse Sager; men han fortrød sin p) Forgribelse saa hæftig for Gud, og udbad sig saa ydmygelig Naade hos Gud, for de begangne Forbrydelser, at Gud hørde hans Bøn, og endog snarer stadfæstede hans Rige, end at han skulde tage det fra ham, skiønt han havde giort disse q) Ting.

Disse r) Exempler tildroge sig endnu derefter, da vor Herre Jesus Christus var iblandt Menneskene her paa Jorden, da bleve Jødernes Ypperste Præster og alle andre lærde

necem viri uxorem ejus in matrimonium adsciceret: Ob quæ maleficia morte profecto damnandus esset Rex, ast cum serio pæniteret divinamqve sibi humillimis precibus misericordiam imploraret, non tantum exaudita est a Deo ejus oratio, sed regnum etiam tantum abest ablatum fuerit, ut potius illi confirmatum, etiamsi tanta crimina patrasset.

Multo etiam post tempore seqvens exemplum habuit locum. Cum Dominus noster Jesus Christus hac in terra cum hominibus versaretur, Pontifices Judæorum unacum

n) CC. *Un.* gerdi ser at eiginkono.
o) *iidem* þessa sok.
p) *iidem* værks sins.
q) *iidem* glöpi gorva.
r) *iidem* þæsse ero þau dömi er langu uvrdu sidarr, a þeirri stundu.

m) siden.
n) giorde hende til sin Ægte-Hustrue.
o) denne Sag.
p) Gierning.
q) Forbrydelser.
r) disse ere de Exempler her paa, som skede lenge efter, paa den Tid.

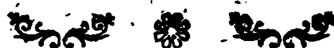
adrir lærdir menn met þeim, ok leitado jafnan þess; at þeir mætto nockora þá luti finna, er s) ávirsamligir væro. Þá tóko þeir kono eina, þá er legit hafdi opinberliga i hórdomi, sua at hun var dauda fyrir verd, eftir Moysis lagum. Þessa kono leiddo þeir fyrir hann, ok saugdo hanom sauk hennar; ok sua saugdo þeir ok þat, at laugin dæmdo hana til bana, ok spurdo hann, hvern dóm hann legdi á mál hennar. Jesus svaradi sua, "at sá þeirra skylldi t) fyrrstur kasta steini á hana, er eigi hefdi syndir görvar." Þeir hurfo u) skindiliga i burt, ok treystuzt eigi x) lengra at spyria hann, þviat þeir visso sik allir synduga vera. Þá

lærde Mænd med dem, afspændstige fra ham, og søgde idelig, at de kunde finde nogle saadanne Ting, som kunde være s) strafbare. De toge da en Qvinde, som havde ligget aabenbarlig i Horerie, saa at hun var skyldig til at døe derfor, efter Mosis Lov. Denne Qvinde førde de til ham, og sagde ham hendes Brøde; ligeledes sagde de og det, at Lovene dømde hende til Døde, og spurgde ham, hvad Dom han vilde fælde i hendes Sag. Jesus svarede saaledes, "at den af dem, som ikke havde begaaet nogen Synd, skulde t) først kaste Steen paa hende." De begave dem hastigen bort, og torde ei x) spørge ham længer, thi de vidste sig alle at være syndige. Da sagde Jesus til

unacum suis complicibus illi sese opponentes, & aliquid criminis, quod illi objici posset, sedulo venantes, mulierem quandam in adulterio publice deprehensam, & ideo, juxta legem Mosaicam, mortis ream ad illum adducebant, & crimine ejus indicato legibusque, quæ eam morte damnarunt, allegatis, Christi sententiam de tam atroci scelere requirebant. Quibus Jesus: "Qui peccati expers est primus vestrum lapides in eam conjiciat." Quod cum Judæi audiverunt, e vestigio abeuntes plures quæstiones, cum se

s) CC. *Un.* hanum væri motstadliger. || er avitasamlegar sakar snörizt (snyrist) til handa hanum.
t) *iidem* fyrsta steini at henni kasta. || k. f. st. á hendur henni.
u) *iidem* skiotliga ibrott.
x) *iidem* lengur, framarr.

s) fortrædelige for ham. || som kunde vendes ham til saadan Last, (Skyld), som fortienede (Paatale) Irettesættelse.
t) kaste den første Steen paa hende. || mod hende.
x) længer, videre, ydermere.

þycki þeirra fridsemi ok miskunar; þvi-at Moyses gerdi margar ok stórar *f*) jardteiknir *g*), hvern dag fyrir Pharao Kongi, ok baud hanum laust at láta Guds fólk, ok átti hann kost, at láta laust, ef hann villdi, sua at hann fengi eingann skada af. Iduliga het hann þvi, at sva skylldi vera, enn þó hellt hann eigi ord sin, edur heit. Nu var þat *h*) rett, at hann felli i stadfesti ránglætis sins ok illsku, met þvi at hann *i*) þecktizt alldrei *k*) vægd ne líkn, þóat hann ætti kost. Abiron ok Dathan, þá er þeir heyrdo þat af Moysi, at þeir *l*) hefdo misgört, þá urdo þeir reidir *m*) imoti, ok idrudzt eigi, ok fello þeir þvi *n*) vægdarlaust, at

andres, Fredsommelighedens og Miskundhedens, Samtykke; thi Moses giorde mange og store Tegn g) hver Dag for Kong Pharao, og tilbød ham, at lade Guds Folk løst, og stod det i hans Magt, at lade det løst, om han havde villet, saa at han ei skulde faae noget Skade deraf. Idelig lovede han det, at det skulde saa skee, men han holdt dog ikke sine Ord eller Løfter. Derfor var det ret, at han skulde falde i sin Uretfærdigheds og Ondskabs Forhærdelse, efterdi han i) antog aldrig k) Naade eller Mildhed, skiønt den blev ham tilbuden. Abiron og Dathan, da de hørde det af Mose, at de havde misgiort, da bleve de vreede m) derover, og fortrøde det ikke, og derfor faldt de n) uden Naade,

bus tamen Pace & Clementia. Moses quippe multa & insignia miracula coram Pharaone edidit, jussitque populum Dei dimitti. Pharao quoque potuit dimittere populum si voluisset absque ullo sui damno. Promittebat quidem se gentem Israëliticam dimissurum, sed fidem continuo fefellit, ideoque justum erat ut in malitia & injustitia induratus plecteretur, utpote nec indulgentia Dei nec lenitate, cujus compos fieri potuit, commotus. Abiram & Dathan cum delicti sui a Mose coarguerentur, ira correpti pœnitentiam non fecerunt, ideoque, pœna eorum non mitigata horrendam mortem oppetebant, quoniam nullam

f) CC. *Un.* opr. iartægnir.
g) *unus* hvervetna. *h*) *al.* rætt.
i) CC. *Un.* beiddizt alld. vægdar ne liknar.
k) *quid. add.* heit ne *minus apte.*
l) CC. *Un.* höfdo. *m*) *iidem* á mót.
n) *iidem* vægdarlauser.

g) overalt.
i) bad aldrig om.
k) agtede hverken Trusler eller.
m) derimod.
n) udelukte fra al Naade.

skilldi vel ok vandliga *u*) grundvaull ok undirstaudo á saukunum, med þvi at *x*) sumr mundi sua synazt i mörgum þessum dæmum, at sakirnar se helldr líkar *y*) at at huga, ok þó vullto allir dómar i hinum fyrrum dæmum til stridrar ressingar; enn i *z*) þæssom sidarrom dæmum vullto allir til vægdar ok líknar. Fyrir þvi vil ek nu þess spyria, *a*) hvi Pharao Kongr tyndizt fyrir utan alla vægd, edur Dathan oc Abiron, edur fólk þat, er *b*) Jericho byggdi, edur sua þeir i Amalech, er urdo fyrir *c*) ressingu Sauls Kongs?

Þessir lutir urdo allir *d*) met domi rettvísi ok sannindi, ok þo met *e*) samþycki

om de forstode vel og nøie Sagernes u) Grund og væsentlige Beskaffenhed, efterdi det x) tildeels kunde synes saa, i mange af disse Exempler, som Sagerne havde været temmelig lige y) af Anseelse, og dog udfaldt alle Domme, i de første Exempler, til meget stærk Straf; men i z) disse sidste Exempler vendtes alle Domme til Benaadning og Medlidenhed. Derfor vil jeg nu spørge om det, a) hvi K. Pharao blev fortabt, uden al Skaansel, eller Dathan og Abiron, eller det Folk, som b) beboede Jericho, eller og de i Amalech, som c) bleve straffede ved Kong Saul?

Disse Ting skedde alle d) efter Retfærdighedens og Sandhedens Dom, dog med de andres,

causarum exactissime perspiciant, cum in allatis exemplis commemorata crimina satis similia videantur, priora tamen gravibus suppliciis punita, causæ vero inferius notatæ tot misericordiæ divinæ documenta. Proinde quærere libet, quamobrem Pharao, Dathan, Abiram & Hiericunthis incolæ summo rigore damnati perierint, itemque Amalechitæ, quos pœnis exquisitis Saulus plectebat?

Quæ jam attulisti judicio Veritatis & Justitiæ contigisse certum est, consentientibus

u) CC. *Un.* grundvöllinn (grundvalla) undir sakunum. *x*) *iidem* her man.
y) *iidem* á at hyggia *quidam* all litlar *v.* helldr litlar at athyggia. *z*) *iid.* þ. hinum sidari.
a) *iidem* fyrir hvi. *b*) *unus add.* i.
c) *unus* reidi. *d*) CC. *Un.* af, med dæmi.
e) *iidem* samþyckt.

u) (Grunde). x) her kan ses.
y) at tænke paa. || meget smaa. || temmelig libet betydelige at tænke paa.
z) disse seenere.
a) hvorfor. b) boede i.
c) K. Sauls (Straf, Vrede faldt paa (gik udover).
d) til Prøve paa Retfærdighed og Sandhed.

vægdar ok miskunar, þviat þeir vænto þess, at þeir x) mundo hana fá, ok y) budo hans dóm til yfirbotar, er þeir visso, at valld átti z) á dominum, ok heto þvi, at alldrei sidan mundu þeir i þær sakir falla, ef þeir a) kæmi þá i fullar sættir.

Nu vil ek þess spyria, b) þvi sua mykit áskildi þá Petur ok Judas, ok c) munó þo synaz sakir þeirra líkar vera. Judas tók mutu til at svíkia herra sinn, enn hvarf aptr met þeim peningum, er hann hafdi fengit, ok idradizt uráds sins, ok geck igegn at hann hefdi d) sellt saklausann mann ok herra sinn, ok

de sig u) siden Naade og Miskundhed, fordi de ventede det, at de skulde faae x) den, og y) tilbøde hans Dom om Erstatningen, som de vidste, at havde Magt over z) Dommen, samt lovede det, at de aldrig meer skulde falde i slige Sager, om de da kunde komme i fuldkommen Forligelse.

Endnu vil jeg spørge om det, hvorfor der blev saa stor Forskiel paa Peder og Judas, c) da dog deres Forseelser maatte synes at være lige. Judas tog vel Stikpenge til at forraade sin Herre, men han vendte tilbage med de Penge, som han havde faaet, og fortrød sit onde Anslag, og tilstod at han havde solgt et uskyldigt Menneske,

tentiæ specimina judicio se submiserunt Dei, penes quem judicandi potestatem esse agnoverant, certo promittentes, se in eadem crimina non lapsuros, si in gratiam cum Deo perfecte redirent.

Nunc quærere libet, cur tam diversis rationibus cum Petro & Juda actum est, cum peccata eorum non adeo diversa videantur: Judas quidem nummos accepit ut suum Dominum proderet, sed eosdem remisit, & pœnitentia sceleris sui ductus insontem virum Dominum

x) CC. Un. mætti fá hiálp.
y) *iidem* bodudu. || buduzt under. || budu i þess.
z) *iidem* yfir domum.
a) *iidem* kæmizt þá i fulla sætt.
b) *iidem* hvi s. m. skildi med þeim Petro oc Juda.
c) *iidem* mundo. || munu þó sumar synder þeirra likar.
d) *iidem* selldan.

u) derfor — at de haabede.
x) faae Hielp.
y) bøde sig under (underkastede sig). || bøde det i ɔ: overgave det til.
z) Domme.
c) og dog ville vist nok nogle af deres Synder agtes lige.

ok kastadi *e*) burt þeim fiárlut, ok *f*) kvadz eigi hafa vilia, er hann hafdi sua rángliga *a*) fengit. Nu tyndizt hann þóat hann idradizt. Enn Petur *h*) tók þegar líkn er hann idradizt.

Judas fell fyrir andverdu *i*) sökina, fyrir sinku sakar oc fesinkni, oc tók mutu til at svikia herra sinn, *k*) oc idradez hann medr þvi, at hann vænti ser engrar liknar, ok engrar vægdar beiddizt hann, nema (hann) refsti ser siálfur met brádum *l*) bana; enn Petur gret ákafliga i idran sinni, ok *m*) beiddizt

ske, og sin Herre, og kastede e) det Gods bort, og erklærede, at han vilde ei have det, da han havde g) vundet det saa uretfærdigen. Nu blev han fortabt, endskiønt han fortrød sin Synd. Men Peder h) fik strax Naade, saasnart han fortrød sin.

Judas faldt i) af Begyndelsen i sin Brøde, for Karrigheds og Gierrigheds Skyld, og tog Stikpenge for at forraade sin Herre, men han fortrød det alene paa den Maade, at han ventede sig ingen Naade, han begierede ei heller nogen Skaansel, men straffede sig selv med en brad Død; Men Peder græd hæftig i sin Fortrydelse, og

Dominum suum se prodidisse fatebatur, pecuniamque tanto scelere partam abjecit & repudiavit, ast, quanquam pœnitentiam egit, periit. Petrus vero quam primum resipuit, in gratiam rediit.

Judas statim ab initio in crimen prolapsus est ob avaritiam & pecuniæ cupiditatem; accepit enim nummos, ut Dominum proderet; pœnituit quidem eum; ita tamen ut nullam pœnæ remissionem speraret, nec divinam Clementiam imploraret, sed sui carnifex factus, repentinam sibi mortem inferret. Petrus contra serio pœnitens summo luctu

e) CC. *Un.* á braut.
f) *iidem* qvedz. g) *iidem* at komizt.
h) *ita Cod. Un. opt. al. male:* tok vaurd a sin faull, fyrir andværdu i saukini, ok feck þegar likn fyrir idran sina.
i) CC. *Un.* sökinni fyrir sinku s. oc fesinkni (svik sin).
k) *iidem* enn hann. *l*) *iidem* dauda.
m) *iidem* vænti ser vægdar oc liknar.

e) fra sig.
g) tilvendt sig det.
h) tog vare paa sit Fald, fra Begyndelsen af Sagen, og fik strax Naade for hans Fortrydelse.
i) fra Beg. af Sagen for hans K. og G. (hans Forræderie.

izt miskunar ok vægdar, ok vænnti ser líknar. n) Enda hafdi Judas meiri sauk, þviat hann seldi herra sinn; enn þoat hann idradizt, þá o) beiddi hann þo ecki líknar, ok eigi beid hann Guds dóms at, p) nema dæmdi sik siálfur. Enn Petur q) neitadi herra sinum, fyrir brádrar hrædzlo sakar, ok idradizt þegar r) met miklum harmi hugar, ok baud s) sik undir Guds dom, ok beid hans t) at, enn eigi dæmdi hann sik siálfur sem Judas gerdi. Ok met hinum sama hætti bar til þiófonum á krossinum; þóat bádir u) játudo vidrgengna glæpo, þá beiddizt

og m) udbad sig Miskundhed og Skaansel, ventede sig og Naade. n) Judas havde og desuden en større Skyld, thi han solgte sin Herre; men skiønt han fortred det, o) bad han dog ikke om Naade, han oppebiede og ikke Guds Dom, men p) dømde sig selv. Peder derimod fornægtede sin Herre, for en overilende Forskrækkelses Skyld, og fortrød det strax r) med en stor Hierte-Sorg, og s) bød sig under Guds Dom, og oppebiede t) den, men han dømde sig ikke selv, som Judas giorde. Paa den samme Maade gik det og til med Misdæderne paa Kaarset; skiønt de begge bekiendede deres begangne For-

luctu misericordiam & gratiam Dei imploravit. Judas ergo gravius peccatum commisit, nam Dominum suum prodidit, &, licet poeniteret eum facinoris sui, misericordiam Dei sibi non apprecabatur, sed sui ipsius judex sententiam Dei exspectare noluit. Petrus vero Dominum suum terroris stimulo adactus abnegavit, magnoque animi moerore poenitentiam agens, judicium Dei, cui lubenter se subjecit, exspectavit nec semet ipsum, veluti Judas, condemnavit. Idem furibus cruci affixis contigit: Nam quamvis maleficorum uterque scelera sua confiteretur, alter tamen misericordiam Dei implorabat, alter vero

n) CC. Un. Enn Judas hafdi þó enn.
o) *iidem* beiddizt. || idradezt hann eigi, med því at hann beiddiz (eigi) líknar, þviat hann beid eigi (oc beid eigi).
p) *iidem* helldr dæmdi hann.
q) *iidem* níqvaddi, ni- (ney) kræddi herra sinum, herra sinn.
r) *iidem add.* á leid.
s) *iidem* sekt.
t) *iidem* atkvædis at.
u) *iidem* jatade.

m) ventede sig Benaadning og Skaansel.
n) men Judas havde dog.
o) da fortrød han det (ikke) paa den Maade, at han begierede (ikke) Naade, thi han oppebiede ikke (og oppebiede ikke.
p) meget meer.
r) paa Stedet.
s) overgav sin Brøde (Straf).
t) hans Afsigt.

beiddizt annarr þeirra *x*) vægdar ok líknar, enn annarr beiddizt engrar vægdar eda líenar, helldur mællti hann þau ord, *y*) sem hann mællti, af gabbi oc spotti, helldur enn fyrir bænar sákar eda stadfesto. Fyrir því *z*) frelsuduzt þesser allir, er nu hafum ver nefnda, met *a*) vægiligum domi fridsemi ok miskunar, ok samþycktuzt *b*) þær þo i domi sannendi oc rettvísi.

Med þvi at þesser luter taka nu mikit at lysast fyrir augum mer, ok birtazt hver *c*) tilgángur til þess verit hefir, at stundum hefir *d*) meiri lutur dóms fallit undir rettvísi ok sannindi, enn stundum meiri lutur undir fridsemi

Forseelser, bad dog kun den eene af dem om Naade og x) Skaansel, men den anden begiærede ingen Naade eller Skaansel, men sagde snarer y) de Ord, som han sagde, af Forhaanelse og Spot, end som Bøn eller Alvor. Derfor bleve og alle disse, jeg nu haver opregnet, frelste ved Fredsomhedens og Miskundhedens a) medlidende Dom; og dog bifaldt Sandheden og Retviisheden den Dom.

Efterdi disse Ting begynde nu meget at opklares for mine Øine, og det især at oplyses, hvad c) Aarsag der haver været til det, at d) en større Deel af en Dom undertiden er tilkommen Retviisheden og Sandheden, men undertiden en større Fredsomheden og

vero veniam non petebat, sed verba quæ protulit sarcasmorum potius loco sunt habenda, quam suspiriorum vi devotionis & fidei expressorum. Has ob rationes condigno pacis & clementiæ judicio, justitia & veritate suffragantibus liberati sunt pii homines, quos jam recensuimus.

Siquidem mihi multo clariores & explicatiores redditæ sunt rationes illæ finales; cur in quibusdam caussis Justitia & Veritas, in aliis autem Pax & Clementia primas tenerunt

x) CC. *Un.* líknar oc vægdar (miskunar).
y) *iidem* sæm mæd.
z) *iidem* frelstuz.
a) *al.* verdligum.
b) CC. *Un.* þó þær dómi.
c) *iidem* tilgong er til þærs hæfir værit.
d) *iidem* hinn meiri hluti d. vollkit.

x) Miskundhed.
y) talede snarer som med.
a) velfortiente (som svarede til deres Omstændigheder.
c) hvilke bevægende Aarsager der have været dertil.
d) den største Deel.

mi ok miskun; e) ok vil ek nu þess beidazt, at þer synit mer þau dæmi, er fyrr gátut þer, er Gud hefir brigd á gör skipadum dómi, f) edur sua ok hver tilgaung verit hafa.

Þessi ero þau dæmi, er miauk g) laungo urdo. A þeirri samu stundu, er Moyses var i fialli þvi, er h) Sinai heitir, þá syndgadizt flest allt folkit sua ákafliga, at þat fell i hordom, ok blandadizt vit þær konor, er af heidnum i) þiodum varo komar. Enn þat var sua ríkt bannat af Gudi, at hverr var daudę fyrir verdr, er i k) þá synd felli. Þá mællti Gud vit Moysen: "Nu skallt þu hætta at tala vit mik l) lengur, ok

og Miskundheden. Derfor vil jeg nu bede om det, at I viser mig de Exempler, som I erindrede tilforn, hvor Gud haver giort Forandring i den fastsatte Dom, som og hvilke bevægende Grunde f) dertil have været.

Af dette Slags ere nogle Exempler, som tildroge sig for meget længe siden. Paa den samme Tid, som Moses var paa det Bierg, som kaldes Sinai, da forgreb den største Deel af Folket sig saa hæftigen, at det faldt i Horerie, og blandede sig med de Qvinder, som vare komne af hedenske i) Folkeslag. Men det var saa strængelig forbudet af Gud, at enhver som kunde falde i k) den Synd, var erklæret skyldig til Døden. Da sagde Gud til Mose: "Nu skal du

teneant discernendis; rogo igitur ea quoque producas exempla quibus constet Deum subinde latam sententiam immutasse, simulqve indices causas finales ejusmodi mutationum.

En hujus rei exemplum multis retro seculis existens. Cum Moses in monte Sinai commoraretur, maxima pars gentis Judaicæ in grave peccatum prolapsa est, cum adulterii crimen incurreret, rem cum ethnicis mulieribus habendo. Caterum hoc crimen tam graviter a Deo prohibitum fuit, ut qvi idem patraret, morte multandus esset. Tum Deus

e) CC. *Un.* þá.

f) *iidem* sva oc hvær tilgöng þar hafa til leidt, (hver tilgangr þ. hefer til (leidt) verit. || hver gögn hafa til þess verit.

g) *iidem add.* fyrir.

h) *iidem* mons Sinai.

i) *iidem* mannum varo.

k) *iidem* slika.

l) *iidem* mæirr.

f) have ført (bragt det) dertil. || hvilke Grunde dertil have været.

i) Mend.

k) slig (det Slags).

l) ydermeere.

ok gef mer tóm til at reidi mín *m*) audlizt imóti folki þvi, er ek hafda þik yfirskipat, þviat þeir hafa nu i *n*) þann glæp fallit imóti laugmáli míno, at ek vil allum þeim tyna fyrir met strídri reidi, *o*) enn ek vil fá þer annat folk, bædi myklu betra, oc þó sterkara ok meira." I þessum stad mun *p*) meiga synast, sem skipadur dómur *q*) hafi komit á mál þessa fólks. Enn þó beiddizt Moyses leyfis at suara nockorum ordum fyrir folk Israels *r*). Enn at fengnu leyfi þá mællti Moyses þessi ord: "Þess bid ek þik, Drottinn minn, at þu vægir nockot reidi þinni, sua at eigi tynir þu folki þíno, þoat *s*) þeir hafi illa gört. Gef eigi Egypta- *t*) mannum þau dæmi,

du holde op at tale med mig l) længer, og giv mig Stunder til, at min Vrede kan m) bestyrkes imod det Folk, som jeg havde sat dig over, thi de ere nu faldne i n) saadan Forgribelse imod min Lov, at jeg vil ødelægge dem alle med en hæftig Vrede, o) men jeg vil skaffe dig et andet Folk, baade meget bædre, og tillige stærkere og større." Paa dette Sted vil det kunne p) synes, som at der var falden q) en endelig Dom i dette Folks Sag. Men dog begierede Moses Tilladelse, at svare nogle Ord for Israels r) Folk. Og da Tilladelsen var udvirket, talede Moses disse Ord: "Jeg beder dig, min Herre, at du stiller noget din Vrede, saa at du ikke fordærver dit Folk, skiønt s) de have giort ilde. Giv ikke Egyp-

Deus ad Mosen: "Desine loqui mecum diutius & relinque spatium iræ meæ in populum, cui te præfeci, exasperandæ, cum atroci adeo crimine legem meam violarint, ut gravissima succensus ira eos delere velim, te autem genti, quæ melior, potentior & numerosior est, præficiam." Sententiam nunc de Judæis latum esse quis neget? Mox tamen Moses, impetrata prius causam Judæorum perorandi venia, precor, inquit, mi Domine, ut iram tuam aliquantum lenias, ne populum tuum, perverse licet agentem omnino eas perditum. Ne con-

m) CC. *Un.* ófizt (ædizt) moti folki þesso.
n) *iidem* sva mykinn.
o) *iidem* oc vil ec fá þer f. a. *p*) *iidem* náliga.
q) *iidem* mun hafa fallit, verit, oc k.
r) *iidem* lyda. *s*) *iidem* þat.
t) *iidem* Egyptalandz.

m) styrke (rase) imod dette.
n) saa stor en.
o) og vil jeg (hvorimod jeg vil) antvorde dig.
p) næsten. q) og afsagt.
r) Folkes Forsamlig.
s) det haver.

dæmi, at þeir segi þat, at þu leiddir folk þitt til þess ut af Egyptalandi undan þeirra höndum, at þu villdir tyna þvi her *u*) á fiallum edur eydimarkom; edur þeir meigi þat mæla, at þu sert *x*) vanafli til at leida folk þitt inn i þat land, er þu hafdir þvi *y*) heitit fyrir andverdo. Minnstu helldur, Drottinn minn, þræla þinna Abrahams ok Isaaks ok Jacobs, ok tyn ecki þeim ættum, er getnar hafa verit af ætt Israels, *z*) er þu hetzt siálfur at margfallda á jaurdo, ok leida þá med stadfestu *a*) i þat land, er nu sitia uvinir þínir yfir." Gud heyrdi bæn Moysis, ok *b*) vægdi reidi sinni, ok drap eigi allt fólk sitt, sem hann hafdi heitazt, helldur seldi hann þessa refsing i hendr

Ægypterne saadanne Exempler, at de skulle sige det, at du førde dit Folk ud af Ægypten, af deres Hænder, dertil, at du vilde ødelægge det her paa Fielde eller Udørkener, eller at de kunne sige det, at du est vanmægtig til at føre dit Folk ind i det Land, som du havde lovet y) dem af Begyndelsen. Ihukom heller, min Herre, dine Tienere Abraham og Isaak og Jacob, og fordærv ikke de Slægter, der ere avlede af Israels Afkom, z) hvilke du selv lovede at mangfoldiggiøre paa Jorden, og føre dem a) til bestandig Boepæl, i det Land, som dine Fiender nu have inde." Gud hørde Mosis Bøn og b) stillede sin Vrede, og ihielslog ikke heele Israels Folk, som han havde truet, men overlod denne Hævn i Mosis Hænder, og

concedas, precor, Ægyptiis occasionem dicendi, te ideo populum tuum ex Ægypto & ex eorum manibus eduxisse, ut in montibus & desertis eum perderes, vel esse impotentem te tuum populum transferendi in terram olim promissam. Memento potius mi Domine! servorum tuorum Abrahami Isaaci & Jacobi, & noli delere posteros Israelis, quos multiplicare promiseras, & in terram, quam hostes tui nunc tenent, perpetuos incolas futuros perducere. Exaudita Mosis precatione iram suam moderans Deus totum populum, cui internecionem comminatus erat, non delevit, sed poenam Mosi exsequendam commisit, non nullam

u) CC. *Un*. i. *x*) *iidem* vanafla.
y) *iidem* heitit þvi adur, at.
z) *iidem* ok. *a*) *iidem* stadfesti.
b) *iidem* vendi.

y) tilsagt det tilforn.
z) og som.
a) kan og være med Sikkerhed.
b) omvendte.

i hendr Moysi, ok baud hanom, at þó skylldi eigi c) reffingarlaust vera, þóat eigi væri svá stríd reffing, sem Gud hafdi ádur d) heitazt at vera skylldi. Moyses geck skyndilega til fólksins, ok kom þar farandi e) med östum hug ok mikilli reidi, ok drap f) margar þusundir manna á þeim degi, ok hógværdi g) met þeim hætti reidi Guds. Nu ero þessi þau dæmi er þat syna, at Gud skipti til hogværi ákvedinn dóm, þá er hann vægdi reidi sinni fyrir bæn Moysis; enn h) þat synízt mer, at eingi þeirra systra i) þarfnadizt sins rettar i þessum dómi, sannindi eda rettvísi, þar sem Moyses drap mikinn fiöllda hermanna, til þess at

og befalede ham, at det dog ei skulde afgaae uden Straf, skiønt Straffen ikke skulde blive saa streng, som Gud havde før truet at den skulde være. Moses gik hastigen til Folket, og kom der farende med ophidset Sind og stor Vreede, og dræbte mange Tusinde Mennesker paa den Dag, og stillede g) Guds Vreede paa den Maade. Dette er da et Exempel af det Slags som vise, at GUD vendte en afsagt Dom til Mildhed, da han stillede sin Vrede formedelst Moses Bøn; dog synes mig h), at ingen af de Søstre, Sandhed eller Retviished, i) savnede sin Ret i denne Dom, saavidt Moses ihielslog en stor Mængde værbare Mænd, for at formilde og stille Guds Vrede; men l) saavidt beholdt

nullam quidem, minorem tamen, quam quæ pridem a Deo denunciata fuit. Moses autem, animo ad iram non mediocriter concitato, ad populum statim festinans multa hominum millia eodem die interfecit, divinamque hoc pacto iram placavit. Hoc exemplo constat Deum latam sententiam reddidisse mitiorem ut iram precibus Mosis commotus temperavit. Nec quidquam heic detractum laudatarum sororum juri existimo: Non quidem Justitiæ & Veritatis, cum ingentem hominum multitudinem ad placandam numinis iram

c) CC. *Ux.* reffingalaust.
d) *iidem* heitit.
e) *al. male:* af allum.
f) CC. *Ux.* mörg þulhundrud.
g) *iidem* svá.
h) *iidem* þar synir (synizt syndizt) þat.
i) *iidem* þarnadez, þernadez.

g) saaledes.
h) men det er (var) tillige kiendeligt, aiensynligt.
i) mistede, blev skilt ved.
l) der.

at hogværa ok ſtilla reidi Guds, enn *l*) i þvi höfdu þær ſinn *m*) rett fridſemi ok miſkun, ſem minna var atgört, enn *n*) mællt var fyrir andverdu vid Moyſen.

Þeſſi ero aunnur þau dæmi er þat ſyna, at Gud gerdi *) brigd á ſkipadum dómi. Hann ſkipadi ok ſendi *o*) Jonam Prophetam i Ninive, ok baud hanum at ſegia Konginum ok allo fólkino i borginni, at innan *p*) XL. daga ſkylldi *q*) Ninive tynazt, ok allt þat *r*) er i væri. Jonas propheti gerdi ſua, ſem Gud baud hanom, ſagdi þeſſa luti *s*) ſem ſönn tídindi. Enn er Kongurinn vard var vit, at

beholdt Fredſomheden og Miſkundheden deres m) Ret, ſom der dog blev giort mindre, end der var n) af Begyndelſen blevet ſagt til Moſe.

Dette er og et andet Exempel, ſom viſer det, at Gud giorde *) Forandring i en afſagt Dom. Han beſkikkede og ſendte Propheten Jonam til Ninive, og bød ham at ſige Kongen og heele Folket i Staden, at inden p) 40 Dage ſkulde q) Ninive odelægges, ſamt r) alt det ſom der var i. Propheten Jonas giorde ſom Gud bød ham, og ſagde s) diſſe Ting, ſom noget der vilde viſt ſkee. Men da Kongen mærkede, at de i Sand-

iram Moſes proſterneret; nec Pacis & Clementiæ, cum minore poena in populum animadverteretur, quam quæ prius Moſi denunciata eſt.

En alterum exemplum mutatæ a Deo ſententiæ. Miſit Deus & conſtituit Jonam Ninivitarum Prophetam, juſſitque dicere ad Regem & incolas urbis, quod intra quadrageſimum diem urbs unacum omnibus, quæ contineret, delenda eſſet. Ubi vero Jonas mandata Dei exſecutus iſta renunciavit, Rexque vidit ſeſe ſuosque iræ divinæ revera expoſitos, cum plebs adulteriis & maleficiis obruta eſſet, Rex, ſolio relicto; pompaque Regali

l) CC. *Un.* þar. *m*) *iidem* hlut.
n) *iidem* til var mællt i fyrſtu.
*) *iidem* biörg, grid, ſkipanarbrigd.
o) *iidem* Jonas Propheta (ſpámann).
p) *ita &* Jon. III. v. 4. *plurimi tamen* XXX. *habent.* *q*) *iidem add.* borginn.
r) CC. *Un.* folk er (ſæm) i henni væri.
s) *iidem* alla ok.

m) Deel ɔ: i Dommen.
n) ſluttet, foreſlaget, giort Anlæg til.
*) Forlindring, Formildelſe.
p) 30.
q) Staden.
r) det heele Folk ſom var i den.
s) alle diſſe Ting med Viſhed.

i hendr Moysi, ok baud hanom, at þó ſkylldi eigi *c*) reffingarlauſt vera, þóat eigi væri ſvá ſtrid reffing, ſem Gud hafdi ádur *d*) heitazt at vera ſkylldi. Moyſes geck ſkyndilega til fólkſins, ok kom þar farandi *e*) med öſtum hug ok mikilli reidi, ok drap *f*) margar þuſundir manna á þeim degi, ok hógværdi *g*) met þeim hætti reidi Guds. Nu ero þeſſi þau dæmi er þat ſyna, at Gud ſkipti til hogværi ákvedinn dóm, þá er hann vægdi reidi ſinni fyrir bæn Moyſis; enn *h*) þat ſynizt mer, at eingi þeirra ſyſtra *i*) þarfnadizt ſins rettar i þeſſum dómi, ſannindi eda rettvíſi, þar ſem Moyſes drap mikinn fiöllda hermanna, til þeſs at

og befalede ham, at det dog ei ſkulde afgaae uden Straf, ſkiønt Straffen ikke ſkulde blive ſaa ſtræng, ſom Gud havde før truet at den ſkulde være. Moſes gik haſtigen til Folket, og kom der farende med ophidſet Sind og ſtor Vrede, og dræbte mange Tuſinde Mennesker paa den Dag, og ſtillede g) Guds Vrede paa den Maade. Dette er da et Exempel af det Slags ſom viſe, at GUD vendte en affagt Dom til Mildhed, da han ſtillede ſin Vrede formedelſt Moſis Bøn; dog ſynes mig h), at ingen af de Søſtre, Sandhed eller Retviiſhed, i) ſavnede ſin Ret i denne Dom, ſaavidt Moſes ihielſlog en ſtor Mængde værbare Mænd, for at formilde og ſtille Guds Vrede; men l) ſaavidt beholdt

nullam quidem, minorem tamen, quam quæ pridem a Deo denunciata fuit. Moſes autem, animo ad iram non mediocriter concitato, ad populum ſtatim feſtinans multa hominum millia eodem die interfecit, divinamque hoc pacto iram placavit. Hoc exemplo conſtat Deum latam ſententiam reddidiſſe mitiorem ut iram precibus Moſis commotus temperavit. Nec quidquam heic detractum laudatarum ſororum juri exiſtimo: Non quidem Juſtitiæ & Veritatis, cum ingentem hominum multitudinem ad placandam numinis iram

c) CC. *Un*. reffingalauſt.
d) *iidem* heitit.
e) *al. male*: af allum.
f) CC. *Un*. mörg þuſhundrud.
g) *iidem* ſvá.
h) *iidem* þar ſynir (ſynizt ſyndizt) þat.
i) *iidem* þarnadez, þernadez.

g) ſaaledes.
h) men det er (var) tillige kiendeligt, øienſynligt.
i) miſtede, blev ſkilt ved.
l) der.

at hogværa ok ſtilla reidi Guds, enn *l*) i þvi höfdu þær ſinn *m*) rett fridſemi ok miſkun, ſem minna var argört, enn *n*) mællt var fyrir andverdu vid Moyſen.

Þeſſi ero aunnur þau dæmi er þat ſyna, at Gud gerdi *) brigd á ſkipadum dómi. Hann ſkipadi ok ſendi *o*) Jonam Prophetam i Ninive, ok baud hanum at ſegia Konginum ok allo fólkino i borginni, at innan *p*) XL. daga ſkylldi *q*) Ninive tynazt, ok allt þat *r*) er i væri. Jonas propheti gerdi ſua, ſem Gud baud hanom, ſagdi þeſſa luti *s*) ſem ſönn tídindi. Enn er Kongurinn vard var vit, at

beholdt Fredſomheden og Miſkundheden deres m) Ret, ſom der dog blev giort mindre, end der var n) af Begyndelſen blevet ſagt til Moſe.

Dette er og et andet Exempel, ſom viſer det, at Gud giorde *) Forandring i en afſagt Dom. Han beſkikkede og ſendte Propheten Jonam til Ninive, og bød ham at ſige Kongen og heele Folket i Staden, at inden p) 40 Dage ſkulde q) Ninive ødelagges, ſamt r) alt det ſom der var i. Propheten Jonas giorde ſom Gud bød ham, og ſagde s) diſſe Ting, ſom noget der vilde viſt ſkee. Men da Kongen mærkede, at de i Sand-

iram Moſes proſterneret; nec Pacis & Clementiæ, cum minore poena in populum animadverteretur, quam quæ prius Moſi denunciata eſt.

En alterum exemplum mutatæ a Deo ſententiæ. Miſit Deus & conſtituit Jonam Ninivitarum Prophetam, juſſitque dicere ad Regem & incolas urbis, quod intra quadrageſimum diem urbs unacum omnibus, quæ contineret, delenda eſſet. Ubi vero Jonas mandata Dei exſecutus iſta renunciavit, Rexque vidit ſeſe ſuosque iræ divinæ revera expoſitos, cum plebs adulteriis & maleficiis obruta eſſet, Rex, ſolio relicto, pompaque Regali

l) CC. *Un.* þar. *m*) *iidem* hlut.
n) *iidem* til var mællt i fyrſtu.
*) *iidem* biörg, grid, ſkipanarbrigd.
o) *iidem* Jonas Propheta (ſpámann).
p) *ita* & Jon. III. v. 4. *plurimi tamen* XXX. *habent*. *q*) *iidem add.* borginn.
r) CC. *Un.* folk er (ſæm) i henni væri.
s) *iidem* alla ok.

m) Deel ɔ: i Dommen.
n) ſluttet, foreſlaget, giort Anlæg til.
*) Forlindring, Formildelſe.
p) 30.
q) Staden.
r) det heele Folk ſom var i den.
s) alle diſſe Ting med Viſhed.

at þeir *t*) medur sannindum hefdo ordit fyrir Gudz reidi, þviat þat fólk var fullt hordoms ok *u*) illzko, þá geck Kongurinn ur hásæti sino, ok lagdi nidur Kongligt skrud, ok idradizt ok fastade, ok *x*) sua baud hann at allir menn skylldo gera i borginni, ungir ok gamlir. Enn þá er Gud sá, at þeir *y*) villdo idrazt illsko sinnar, *z*) mer meinlætum, ok allskyns *a*) stadfestum, þá vægdi hann þeim, ok tyndi hverki borgini, ne folkino, er *b*) var i borginni.

Enn *c*) ero þau dæmi, er syna hit sama mál. Ezechias het einn gódur Kongur

Sandhed vare faldne i Guds Vrede, thi det Folk var fuldt af Horerie og u) Ondskab, da gik Kongen fra sin Throne, og aflagde den Kongelige Dragt, og fortrød sin Synd og fastede, og x) saaledes bød han at alle Mennesker skulde giøre i Staden, unge og gamle. Men da Gud saae, at de y) vilde fortryde deres Ondskab, z) med frievillige Piinsler og alleshaande a) Forsikkringer om Forbedring, da forskaanede han dem, og hverken ødelagde Staden, eller Folket, som var i b) Staden.

Der ere endnu c) disse Exempler, der viise den samme Sag. En god Konge over Israels

Regali deposita, jejunavit mox, poenitentiam fecit, reliquosque urbis incolas, sive teneræ sive provectæ fuerint ætatis, suum exemplum sequi præcepit. Deus vero cum videret incolas urbis scelerum poenitentia duci, afflictionibus adhæc spontaneis semet exercentes, & in emendandæ vitæ proposito firmos, misericordia commotus nec urbem nec incolas delevit.

En tertium hujus rei exemplum! Bonus ille Ezechias Israelitarum Rex, ubi in morbum

t) CC. *Us.* urdu (at) med. sann. || höfdo med s. ordit. || vard vís at þeir varo ordner.
u) *iidem* allz-(kyns) ranglætis.
x) *iidim* baud sva allum i borginni, hvart sæm varo (væri ungr edr gamall) ungir eda gamlir. *y*) *iidem* ydruduzt.
z) *iidem* i Ninive.
a) *iidem* godum stad. || stadfesti.
b) *iidem* i var (þeirri borg).
c) *iidem* þesse ero enn.

u) al (alleshaande) Uretfærdighed.
x) befalede det samme alle i Staden, enten de vare (det maatte være ung eller gammel) unge eller gamle.
y) fortrøde.
z) i Ninive.
a) godt Forsæt. || Bestandighed.
b) den Stad.
c) disse ere endnu.

allo fólki þínó komir af *y*) ukunnum fidum, ok hrædumzt ek þat, ef ek dey *z*) brádliga frá, at þat snuizt *a*) skiótt aptur til hinna fyrri usida. Sá er hinn þridi lutur, er ek hræðunzt *b*) mest framgáng uvina þinna yfir fólk þitt, met því at sonur minn er i *c*) æsko oc bernsko, ok er *d*) at hanum minna afl til varnar *e*) folki þinu, enn þursa mundi mót uvinum þínum. Enn ef þu villdir heyra bæn mína, Drottinn minn, ok *f*) vilir þu lengia lif mitt met nockorum dagum, þá mundo *g*) þeir allir lutir, er nu hefi ek talda, framdragazt til betri tíma, enn enn er *h*) kominn." Gud heyrdi bæn Ezechias, ok mællti vit Esaiam

frygter jeg altsaa for, om jeg falder hastigen fra, at det skal strax vende sig tilbage til a) de forrige Usæder. Den tredie Ting som jeg b) meest frygter for, er dine Fienders Fremgang over dit Folk, efterdi min Søn er i sin Ungdom og Barndom, saa at der d) er mindre Styrke i ham, til Forsvar for dit Folk, end der maaskee kunde behøves imod dine Fiender. Men om du, min Herre, vilde høre min Bøn, og f) vil du forlænge mit Liv med nogle Dage, da vilde alle de Ting g), som jeg nu haver opregnet, komme paa en bedre Tid, end de endnu ere komne." Gud hørde Ezechia Bøn, og sagde til Propheten Esaiam: "Vend hastig

terveniente, ad pristinum cacoethes redeant subditi: Tertium denique, quod plurimum metuam populum tuum ab hostibus subigendum, cum Filius meus adhuc puer sit, ideoque in illo minus sit præsidii, quam ad hostes reprimendos requiritur. Si vero Domine preces meas exaudire digneris, meamque vitam aliquantulum prolonges, hæc omnia, quæ jam attuli, in eventum præsenti rerum statu feliciorem differentur." Has Ezechiæ preces audivit Deus & dixit ad Esaiam Prophetam: "Revertere modo ad Ezechiam & alium

y) CC. *Un.* sinum ókynnum, (ukynnum).
z) *iidem* brátt ifrá.
a) *iidem* bratt a. til sinna fyrri ókynna.
b) *iidem* miök. *c*) *iidem* barnæsku.
d) *iidem* man at h. afl minna værda (værda minna afl).
e) *iidem* fyrir. *f*) *iidem* villder (villtu).
g) *iidem* aller þesser hluter tildragazt.
h) *iidem* framkominn.

a) dets forrige Uteerlighed.
b) meget.
d) maae blive.
f) vilde.
g) fremdrages til en bedre Tid, end endnu er kommen, fremkommen.

Esaiam propheta: "Hverf aptur skyndilega til i) Ezechiam, ok seig hanum nu annur tidindi, enn þu sagdir hanum fyrr, þá er þu vart á fundi hans; þviat ek hefi nu k) heyrt hans bæn, ok vil ek auka lifdaga hans XV. vetur, um þat fram, sem ek hafda ádur ætlat hanum, ok allt hans riki vil ek l) frelsa undan ufridi m) andskota hans.

Þessi ero enn þau dæmi, er laungo urdo sidarr. A þeim dagum, er Jesus var her met mannum n) á jaurdo, þá tók vinr hans einn sótt, sá er Lazarus het, ok dó ur sóttini. Bethania o) heitir kastali sá, er Lazarus var grafinn i. Enn þá er hann hafdi fiora daga i grǫf legit, þá kom Jesus p) til Bethaniam. Nu man sua

stig tilbage til i) Ezechiam, og sig ham nu andre Tidender, end du sagde ham forrige Gang, da du var hos ham; thi jeg haver nu hørt hans Bøn, og vil jeg forøge hans Levetid med 15 Aar over det, som jeg før havde bestemmet ham, og jeg vil befrie hans heele Rige l) fra hans Fienders m) Angreb.

Endnu ere der de Exempler af dette Slags, som skedde længe efter. I den Tid, da Jesus var her blandt Menneskene n) paa Jorden, da fik en af hans Venner, som hedde Lazarus, en Sygdom, og døde af Sygdommen. Den Fæstning, som Lazarus var begraven i, o) hedder Bethania. Men da han havde ligget 4 Dage i Graven,

& alium nunc quam olim perfer ad eum nuntium, nimirum quod exaudiverim ejus preces, & velim quindecim annos termino illius fatali & prius decreto addere, nec non regnum illius ab hostium invasione tutari.

En quartum denique exemplum quod multis posthæc seculis contigit. Cum Christus in hac terra conversaretur cum hominibus, amicus ejus Lazarus morbo correptus supremum naturæ debitum solvit. Bethania erat castellum, ubi Lazarus sepeliebatur. Quatuor vero a morte ejus interjectis diebus venit Bethaniam Jesus. Idem nunc judicium

i) CC. Ux. fundar vid Ezechiam Kong, oc ber h. k) *iidem* heyrda bæn hans.
l) *iidem* friálsa af valldi.
m) *iidem* fiandmanna hans oc annik.
n) *iidem* á (i) verolldo.
o) *iidem* het. p) *iidem* i.

i) at tale med K. Ezechiam, og bær ham.
l) af hans Fienders Vold.
m) Fienders og Modstanderes.
n) i Verden.
o) hedde.

sua synazt um Lazarum, sem um alla adra, þá er deyia ur verauldo, at. sïud-fastur domur var kominn á mál hans, þar sem hann lá IV. daga daudur madur i jaurdo, ok hafdi siálfur daudi skipat hanom sæti i sino *q*) velldi. Jesus let opna grauf Lazarus, ok kalladi *r*) á hann, ok baud hanom at slitazt *s*) ur baundum daudligra felaga. Þvi nærst reis Lazarus upp af dauda, ok lifdi marga daga sidan. Maurg ero þvilik annor dæmi, þóat ver *t*) berum hellzt þessi i liós, ok fyrir lángrar rædo sakar þykir mer eingi naudsyn fleyri at telia, þóat yfrin se til.

Þvi

ven, da kom Jesus p) til Bethaniam. Nu maae det vist nok synes om Lazarum, som om alle andre, der døe af Verden, at der var falden endelig Dom i hans Sag, da han laae 4 Dage i Jorden, som et dødt Menneske, og Døden selv havde beskikket ham Sæde i q) sit Rige. Jesus lod aabne Lazari Grav, og kaldede r) paa ham, og bød ham at slides s) af de dødelige Staldbrødres Baand. Derpaa stod Lazarus op af Døden, og levede siden mange Dage. Der ere mange andre deslige Exempler, skiønt vi helst t) fremdringe disse for Lyset, men for ei at giøre Talen alt for meget vidtløftig, synes mig ikke fornødent at opregne flere, skiønt der kunne være overflødige for Haanden.

Ju-

dicium de Lazaro defuncto ac reliquis e vivis excedentibus ferendum reor, nimirum sententiam de termino vitæ illius latam tum fuisse, quoniam quadriduum mortuus & sepultus jacuit, ipsaque mors illum ad certum locum in regno suo ablegavit. Christus aperto sepulchro accivit Lazarum, ipsumque mortis vinculis exsolvit; mox Lazarus a morte resurrexit & multos dies insuper vixit. Plura sunt adhuc ejusdem farinæ exempla, quæ, allatis jam contenti, ob nimiam prolixitatem recensere nolumus.

Eo

q) CC. *Un*. valldi.
r) *iidem* hann.
s) *iidem* ok skiliazt or böndum daudl. uvina oc fel.
t) *iidem* hafim hællzt þessi i liós latit.

p) i.
q) sin Magt.
r) ham.
s) og adskilles fra de dødelige Lemmers og Staldbrødres Hænder.
t) have fremdragt disse.

Esaiam propheta: "Hverf aptur skyndilega til *i*) Ezechiam, ok seig hanum nú annur tídindi, enn þu sagdir hanum fyrr, þá er þu vart á fundi hans; þviat ek hefi nu *k*) heyrt hans bæn, ok vil ek auka lífdaga hans XV. vetur, um þat fram, sem ek hafda ádur ætlat hanum, ok allt hans ríki vil ek *l*) frelsa undan ufridi *m*) andskota hans.

Þessi ero enn þau dæmi, er laungo urdo sidarr. A þeim dagum, er Jesus var her met mannum *n*) á jaurdo, þá tók vinr hans einn sótt, sá er Lazarus het, ok dó ur sóttini. Bethania *o*) heitir kastali sá, er Lazarus var grafinn i. Enn þá er hann hafdi fióra daga i gröf legit, þá kom Jesus *p*) til Bethaniam. Nu man sua

stig tilbage til i) Ezechiam, og siig ham nu andre Tidender, end du sagde ham forrige Gang, da du var hos ham; thi jeg haver nu hørt hans Bøn, og vil jeg forøge hans Levetid med 15 Aar over det, som jeg før havde bestemmet ham, og jeg vil befrie hans heele Rige l) fra hans Fienders m) Angreb.

Endnu ere der de Exempler af dette Slags, som skedde længe efter. I den Tid, da Jesus var her blandt Menneskene n) paa Jorden, da fik en af hans Venner, som hedde Lazarus, en Sygdom, og døde af Sygdommen. Den Fæstning, som Lazarus var begraven i, o) hedder Bethania. Men da han havde ligget 4 Dage i Graven,

& alium nunc quam olim perfer ad eum nuntium, nimirum quod exaudiverim ejus preces, & velim quindecim annos termino illius fatali & prius decreto addere, nec non regnum illius ab hostium invasione tutari.

En quartum denique exemplum quod multis posthæc seculis contigit. Cum Christus in hac terra conversaretur cum hominibus, amicus ejus Lazarus morbo correptus supremum naturæ debitum solvit. Bethania erat castellum, ubi Lazarus sepeliebatur. Quatuor vero a morte ejus interjectis diebus venit Bethaniam Jesus. Idem nunc judicium

i) CC. *Ut*. fundar vid Ezechiam Kong, oc ber h. *k*) *iidem* heyrda bæn hans.
l) *iidem* friálsa af valldi.
m) *iidem* fiandmanna hans oc anauk.
n) *iidem* á (i) veralldo.
o) *iidem* het. *p*) *iidem* i.

i) at tale med K. Ezechiam, og sær ham.
l) af hans Fienders Vold.
m) Fienders og Modstanderes.
n) i Verden.
o) hedde.

di; ok skolo fyrir þvi *a*) mennirnir þeim dæmum eptirlíkia, sem þá urdo, er þess var kostur, at *b*) fretta af siálfum Gudi, hverso hann villdi *c*) at væri. Nu skal Kongurinn fyrir þvi þessi dæmi opt i munni hafa oc fyrir augum, ok sem flezt aunnur, þau er hann megi til skilningar draga um sina dóma. Allrahelst má hann tóm til slíkrar áhyggiu bera um nætur edur *d*) árla um morgna, þá er hann er saddur af svefni. Enn þegar er upprisо tími nálgazt, sua at Kongi *e*) er mál at hlída *f*) tidum sinum, þá er þat hans skylldar-sysla, at gánga til kyrkio, ok hlyda tidum athugasamliga, ok bidia fyrir ser met psalma saung, ef hann kann þat. Þat á hann ok at göra

Moses giorde; hvorfor ogsaa Menneskene skulle i dets Sted a) efterligne de Exempler, som skedde i den Tid, da det var Leilighed til, at b) underrettes af Gud selv, hvorledes han vilde c) at det skulde være. En Konge bør derfor ofte have i Munde og for Øine, baade disse Exempler, og som allerfleeste andre, *) der kunne føre ham til Forstand i hans Domme. Allerhelst kan han vinde Roelighed til denne Betænkning, om Netterne, eller d) aarlig om Morgenen, naar han er mæt af Søvne. Men naar Tiden til at staae op nærmer sig, saa det e) er Tid for Kongen at høre f) Messe, da er det hans Pligt, at gaae i Kirke, og bivaane Gudstienesten med Agtsomhed, og bede for sig med at synge Psalmer, om han kan det.

judicia sua conforment judices oportet exemplis, quæ iis temporibus contigere, cum Deum adire, consulere, ejusque voluntatem immediate cognoscere licuit. Hæc itaque exempla & id genus alia quam plurima, quæ nimirum causis dijudicandis inserviunt & applicari queunt, ori & oculis obversentur Regis, imprimis nocturno tempore postquam somno satiatus est. Verum sub tempus lecto surgendi officiis sacris instantibus incumbit Regi templum accedere, pro se orare, sacra officia attente audire, hymnisque, si potest, cantatis

a) CC. *Un.* men eptir þeim dæmum lifa.
b) *iidem* spyria sialfaun Gud.
c) *iidem* vera lata.
d) *al. male:* um nattina.
e) *iidem* se
f) *al.* Gudz ordi *hic & infra.*

a) leve efter.
b) adsporge Gud. c) lade det være.
*) kan og betyde som han kan trække Forstand af.
d) om Natten.
e) kan være paa Tiden.
f) Guds Ord.

rä eins ok hver annarra kristinna manna, sá er á bæn er staddur, at vera met sva mykilli áhyggio, sem þá g) standi hann fyrir kniam Guds, og mæli vit sialfann hann; ok á hann sua at minnazt þeirra orda, er David mællti, þá er hann kvad sua at ordi: *Jafnan man ek sjá Drottinn minn i augliti míno, þviat hann er jafnan á hægra veg h) met mer.* Enn þetta upphaf á hver Kongr at hafa at bæn sinni, at syna fyrst Gudi retta tru sina. Þvi næst i) á hann þat at syna, at hann k) beri áhyggiu um allt sitt riki edur velldi, ok um guddomligann mátt. Þvi næst á hann at játa Gudi synder sinar ok afgerder, ok syna þat Gudi lítillátliga, at

det. Det bør han og giøre, ligesom ethvert andet christent Menneske, der forretter sin Bøn, at være der med saa stor Andagt, som om han da g) stod for Guds Ansigt, og talede med ham selv; og bør han saaledes erindre de Ord, som David sagde, da han førde sin Tale saaledes: **Jeg skal stedse see min Herre for mit Ansigt, thi han er altid ved h) min høire Side.** Men dette Ophav bør hver Konge have i sin Bøn, at vise Gud først sin rette Troe. Dernæst bør han vise det, at han k) drager saaledes Omsorg for alting i sit Rige eller Regiering, at han tillige erkiender den guddommelige Almagt. Videre bør han bekiende sine Synder og Afvigelser, og erklære ydmyge-

tis supremum numen venerari more reliquorum Christianorum, qui putent in conspectu ipsius Dei sese geniculari & cum Deo colloqui, quod summa animi devotione peragatur oportet: Meminerit Rex verborum Davidis, sic ajentis: Coram semper Dominum intuebor, nam semper ad dextram mihi est. *Quilibet porro Rex precibus suis rectam fidem Deo confiteatur, curam totius imperii, qua tenetur, Deo probet, divinam Majestatem agnoscat, peccata sua coram Deo humiliter fassus ostendat, quod peccatorum exper-*

Gg Gg

g) CC. *Un.* stædi hann fyrir kne Gudi (hann standi þá a kniam fyrir sialfum Gudi.
h) *iidem* minn, minum *unus* med mönnum.
i) *iidem* skal hann þat syna.
k) *iidem* beri ahyggiu yfir jardlikt (afligt) velldi ok gudligann matt Guds (um lög Gudz oc manna).

g) (knæler) knælede ned for Gud selv.
h) menneskenes høire Haand.
k) gior sig Bekymring om det Jordiske (mægtige) Rige, og Guds guddommelige Kraft (om Guds og Menneskenes Love.

at hann þykizt eigi þar vera kominn *l*) syndlaus, edur sem veriandi sina sauk; þvi nærst á hann at bidia ser vægdar ok miskunar fyrir vidrgengnar *m*) syndir. *n*) Þat skal hann ok syna Gudi litillátliga, at sua þykist hann þar væra kominn fyrir kne Gudi sem *o*) þræll edur þiónn, þóat Gud hafi skipat hann ríkann ok ágiætann *p*) manna á millum. Hann skal ok eigi sidur minnazt annarra manna i *q*) bænum sinum enn siálfs sins, Drottningar sinnar, ef hann á, er met hanum er *r*) sett til stiórnar ok landzgiætzlo; biskupa sinna ok allra annarra lærdra manna, þeirra sem (Gudz) kristni skolo giæta met hanom, ok til þess ero

ydmygeligen for Gud, at han ikke agter sig at være kommen der uden l) Synd, eller som en, der vil forsvare sin Sag; og derpaa skal han udbede sig Naade og Barmhiertighed for sine erkiendte m) Synder. n) Det skal han og bekiende ydmygeligen for Gud, at han ei agter sig anderledes fremkommen for Guds Ansigt, end som o) en Træll eller Tiener, skiønt Gud haver beskikket ham p) mægtig og ypperlig iblandt Menneskene. Han skal og ikke mindre, i hans q) Bønner, erindre andre Mennesker, end sig selv, nemlig: hans Dronning, om han haver nogen, som er r) sat med ham til Regiering og Bestyrelse af Landet: hans Biskoper og alle andre lærde Mænd, som skulle med ham holde

expertem se non putet, nec delicta sua palliare conetur: Mox divinam misericordiam implorans, peccatorum, quæ confitebatur, veniam petat, & summa animi devotione monstret, qvod in sacrum locum proveniens non reputet se nisi servum aut famulum, qvamvis Deus eum præclarum & potentem principem constituerit. Nec minus aliorum hominum qvam sui suis in precibus mentionem faciat, nimirum, Reginæ, regiminis & defendendi regni sociæ, Episcoporum & Doctorum, qui una cum Rege ecclesiæ Christianæ

l) CC. *Un.* sæctarlaus, sektalaus.
m) *iidem* afgerder.
n) *iidem* þvi skal hann þat. || þat litillæti skal h. ok. s. G.
o) *iidem* hann se. *p*) *al.* höfdingia.
q) CC. *Un.* bæn sinni.
r) *iidem* til sett.

l) Skyld.
m) Afvigelser.
n) derfor skal han og. || den Ydmyghed skal han og beviise mod Gud.
o) han var en.
p) sat ham til en m. og y. Herre.
q) Bøn. r) beskikket.

ero skylldir, at hallda upp helgum bænum fyrir hanum ok allo adru fólki þvi sem s) i hans ríki er. Sua á hann ok at minnazt i bæn sinni annarra landshaufdingia, edur riddara, t) edur annarra hermanna sinna, þeirra sem hanum veita fullting til ríkisstiórnar. Sva á hann ok at minnazt bænda ok buþegna, ok allrar annarrar alþydo, u) þeirrar er ríkino helldur upp, med nytum verknadi ok starfa x) eda annarri arvinno. Hann á þvi allra at minnazt, karla ok kvenna, at allir ero y) hanom skyldugir á hverium degi helgum bænum uppi at hallda. Enn þessi er su bæn, er hann má

de over Christendommen, og ere især pligtige til at foranstalte og vedligeholde gudelige Bønner for ham, og alt det andet Folk, som er i hans Rige. Ligeledes skal han og i hans Bøn, erindre andre Landsherrer, eller Riddere, t) eller andre hans Krigsøverster, som giøre ham Bistand i Regieringen. Paa samme Maade bør han og erindre Bønder og Boekarle, og al u) den anden Almue, som underholder Riget, med nyttigt Arbeide og Forretning x) eller andre Nærings-Midler. Især bør han derfor erindre alle, Mænd og Qvinder, at alle y) ere igien pligtige, at giøre hver Dag Bønner til Gud for ham. Men denne er den

stianæ curam gerere, & pro salute Regis regnique incolarum preces fundere debent: Mentionem porro faciat Rex in oratione sua cæterorum regni magnatum, equitum & militiæ præfectorum, qui in administrando regno Regi suppetias ferunt: Mox mentionem faciat villicorum, colonorum & totius plebis, quæ artibus manuariis & frugifero labore regnum sustentat. Omnium ideo virorum pariter ac mulierum mentionem facere debet, cum omnibus pro Regis salute precandum sit indies. Sequente vero precandi for-

s) CC. Un. i er riki hans.
t) *iidem* ok allra annarra.
u) *iidem* þeirra er riki hans hallda upp med verkn. sinum.
x) *al:* ærinnar.
y) CC. *Un.* æigu skyldulegha á hværium deghi fyrir hanum at bidia oc. || skyllder fyrir h. at bidia med h. bænum á hverium degi.

t) og alle andre.
u) anden Almue, af dem som underholde hans Rige med deres Arbeide.
x) for overflødig Næring.
y) bør pligtskyldigen hver Dag bede for ham og. || ere pligtige at bede for ham med hellige Bønner hver Dag.

má z) hvern dag hafa, ef hanom synist, met þeirri skipan, er nu hefi ek a) sagt, oc met sua mikilli áhyggiu, sem þá b) mæli hann vit Gud siálfann, c) þá hann kvedur sua at ordi:

Heyrdu hinn miskunsamasti Gud, d) ævarandi Fadir! Heyr þu hinn ágiætásti e) sigurvegari Jesu Christe, eingetinn Guds Son! Heyr þu hinn milldasti huggari heilagur Andi! Heyr þu f) uþrotnanligur spektarbrunnur, ok g) ubrigdanlig tru, alheil heilaug Þrenning! Heyr þu uskaudd Eining h) ok uskiptilig, einn Gud allz-

den Bøn, som han kan bruge z) hver Dag, om ham synes, med den Indretning, som jeg haver nu a) sagt, og med saa inderlig Andagt, som han b) da talede med Gud selv, c) naar han stiler sine Ord saaledes;

*) Hør du barmhiertigste Gud, evige Fader! Hør du ypperligste e) Seierherre Jesu Christe, du eenbaarne Guds Søn! Hør du naadigste Trøster, du hellige Aand! Hør du uophørlige Viisdoms Kilde, og g) vor Troes urvggelige Grund-Støtte, du hellige Treenighed! Hør du eene fuldkomne h) og udeelelige Eenighed, du eene almægtige

formula, quæ allatis regulis consentanea est, si libet, uti poterit, sed tanta devotione ac si præsentem Deum alloquatur hunc in modum.

O misericordissime Deus, æterne pater! O *) strenuissime victor Jesu Christe, fili Dei unigenite! O piissime consolator, spiritus alme! O indeficiens fons sapientiæ, nostræ fidei integritas trinitas sancta! O principalis unitas & individua, unus Deus omnipotens! Tu qvi sedes in arce poli suprema, & omnia conspicis infe-

*) clementissime.

z) CC. *Un.* hafa hversdaglega.
a) *iidem* tallt.
b) *iidem* þar. || *al.* hann mæli.
c) *iidem* þviat.
d) *iidem* ævarandi.
e) *iidem* sighrari.
f) *iidem* uþrotlegr, vþrotenn.
g) *iidem* óbrigdeleg. || vbrigd. ok arnanleg heilog.
h) *iidem* uskiptiligur.

z) daglig. a) opregnet.
b) der. || han taler. c) thi.
*) Hr. Einersen har ikke fundet uden alene Begyndelsen af denne Bøn paa Latin; men her sættes den heel, i Steden for anden Oversættelse, efter Universitetets Pergaments-Bog N. 2, sammenlignet med Pergaments-Bladet F. 1 N. 8. e) Seiervinder.
g) vor urvggelige Troe. || uforraskelige og troelige hellige.
h) Eenighed, du udeelelige alm. Gud.

allzvalldandi! Þu er situr yfir *i*) himni, ok lytur þadan i leyniligar lægdir; þviat velldi þitt má eingi *k*) skepna fordast, þo at *l*) flyia villdi reidi þína; oc þo at ek mætta stíga til *m*) himna, þá ert þu þar fyrir; ok þó at ek *n*) kriupa i nedstu smogor helvítis fylsna, þá er þar *o*) yfir afligt velldi þitt; ok þó at ek mætta fliuga umfram *p*) vindligar fiadrar, ok leynazt utan yzto *q*) endimaurk hafligrar audnar, þá gripi mik þar þín hægri haund, ok leiddi mik aptur undir *r*) rettdæmi þitt; þviat hiarta þitt telur *s*) dreifdann

sand

tige Gud; Du som sidder over i) Himmelen, og seer derfra ned i de lønlige Dybheder; thi k) ingen Skabning kan undgaae din Magt, om den end l) vilde flye for din Vrede; og om jeg end kunde opstige til m) Himlene, da est du der forud; og om jeg end kryber ned i Helvedes n) nederste Vraaer, da er din o) stærke Magt ogsaa derover; og om jeg kunde flyve over p) Vindenes Vinger, og skiule mig uden for q) Havets Viddes yderste Endemærker, da kunde din høire Haand gribe mig der, og føre mig tilbage under din r) retfærdige Dom; thi dit

Hierte

inferiorum occulta. Nulla namqve creatura potentiam tuam potest subterfugere, qvamvis iram tuam velit effugere. Et ego si nossem cœlum ascendere tertium, tu ibi præsides: Et si in infimas latebrarum baratri tenebras serpsero, supereminet & illic tua virtuosa potestas. Et si evolare scirem supra pennas ventorum, ut laterem extra metas marinæ solitudinis ultimas, tamen & inde me sumeret dextera tua, sub tuamqve justitiam reduceret. Tu namqve dispersam ventis arenam

ineffabili

i) CC. *Un.* himni hæsto hæd.
k) *al.* madr.
l) CC. Un. vili flyia.
m) *iidem & al.* himins.
n) *iidem* krypa i m. diup, helur k. kvísla.
o) *iidem & al.* yfir andlict.
p) *iidem* vindlausar.
q) *al.* endimærki hafsgrar. || heilagrar anaudar *male*.
r) CC. *Un.* þitt velldi oc.
s) *iidem* kannar sandreifdann.

i) Himmelens høieste Spidse.
k) intet Menneske.
l) vil.
m) Himmelen.
n) Afgrundes nederste Dyb, Hiørner.
o) aandelige.
p) vindløse Fiædre.
q) de yderste Grendser af de øde Steder i det høie.
r) din Magt og.

sand mer vindum ok *t*) hafabli um alla heimskringlu, ok auga þitt kannar alla dropa regnligrar dauggvar. Fyrir þvi bid ek þik, Drottinn minn, at eigi gángir þu i dóms-sæti *u*) met mer þræli þínum til þess at rannsaka rettvísi mína; ok eigi *x*) telir þu fiaullda synda minna, helldur snu þu andliti þíno frá illskum mínum, ok hreinsa mik *y*) frá leyndum glæpum mínum, ok þva mik af allum haustum mínum, þviat syndir mínar ero stórar ok þungar yfir haufdi míno, ok sua margar, at mer ero siálfum *z*) utalligar fyrir fiaullda sakar, þær er ek hefi giaurvar i rangum hugrenningum, ok heimskligum *a*) ordum, i urækt bodorda þinna,

Hierte s) haver Tall paa den for Vindene og Havets Magt adspredde Sand over Jordens heele Klode, og dit Øie giennemseer alle Draaber i Regnens Dug. Derfor beder jeg dig, min Herre, at du ei vil gaae i Dommer-Sæde u) med mig din Træl, for at undersøge min Retfærdighed; og at du ei vil x) tælle mine Synders Mangfoldighed, men vend dit Ansigt fra mine Ondskaber, og rens mig y) fra mine lønlige Brøst, og toe mig af mine Laster, thi mine Synder ere store og tunge over mit Hoved, og saa mange at de ere utallige for mig selv, for Mangfoldigheds Skyld, som jeg haver begaaet i onde Tanker og daarlige a) Ord, i Forsømmelse af dine Bud, og allehaande Forglemmelse

ineffabili scientia dinumeras, commotam etiam maris incessanti motu per amplum orbis spatium; pluviales qvoqve roris guttas omnes oculus tuus numero comprehendit. Ideoqve te deprecor, domine mi, ut cum servo tuo non intres in sessionem judicii, ut sic perscruteris æqvitatem meam; sed & ne connumeres multitudinem scelerum meorum, imo potius a neqvitiis meis faciem tuam averte; ab occultis meis munda me domine, facinora mea dele; qvia super caput meum magna sunt peccata mea; & ponderosa, & præ multitudine mihimet innumerabilia, ea præcipue qvæ commisi in cogitationibus vanis, in verbis incompositis, in improvida

t) CC. *Un.* hafs afli. *u*) *iidem* moti.
x) *iidem* lytir. *y*) *iidem* af.
z) *iidem* ótauloligar.
a) 1 *ch.* heimugligum. 2 *ch.* heimsligum.

s) udgrandsker den forspredde Sand.
u) med.
x) see til. y) af.
a) hemmelige.

þinna, ok allskyns *b*) fyrirgleiming heilags laugmáls þíns, i skamsyniligum *c*) vitnum ok skiótt-svaurdum *d*) munn-eydum, raungum dómum millum manna, ok ofmikilli fegyrni, ok i allskyns verkum illum ok unytum. Ek geng igegn ok játa ec þer nu, Drottinn minn, at vitni allra heilagra manna þinna, at ek *e*) játi mik sva sekann at glæpum ok illum verkum, at fiaulldi synda minna fyrirdæma mik, nema ek nióta vid ifiraflegs *f*) fiöllda miskunar þinnar, ok verdleika godz *g*) arnadar-ordz *) fru minnar, hinnar hælgu *h*) möyiar *i*) Mariu, oc allra heilagra þeirra, er

melse af din b) hellige Lov, i c) uforsigtige Vidnesbyrd, og d) ubesindige Mund-Eeder, uretfærdige Domme imellem Folk, og alt for stor Gierrighed, samt i alle Slags onde og unyttige Gierninger. Jeg vedstaaer og bekiender nu for dig, min Herre, under alle dine hellige Mænds Vidnesbyrd, at jeg e) tilstaaer mig saa skyldig i Laster og onde Gierninger, at mine Synders Mangfoldighed fordømmer mig, uden jeg nyder Godt af din Barmhiertigheds f) overmægtige Overflødighed, og g*) min Frues, den h) hellige Jomfrue Mariæ gode Forbøns Værdighed, samt alle de Helliges, der have

vita circa legem tuam sanctam negligentia; improvisis testificationibus, in juramentis, & plurimis operibus malis & minus utilibus. Confiteor & concedo coram te, domine mi, sub omnium sanctorum & electorum testimonio, adeo me reum delictorum & iniqvorum actuum, qvod ex eorum numero sum damnabilis, nisi summa & præpotenti copia misericordiæ tuæ muniar, nec non meritis & intercessione sacra specialis dominæ meæ Dei genitricis Mariæ, & omnium sanctorum, qvi tibi ab exordio mundi placuerunt; qvia qvæcunqve palam vel occulte a primæva ætate mea

b) *iid.* gleyming þinna laga *unus* forgleyming.
c) *1 cbr* skamligum.
d) *unus* eidum munnsins.
e) *unus* se sva sekur.
f) *unus* yfirhæflegs *alter* fiollda miskunarverka þinna.
g) *unus* Guds ok. *h*) *duo* helguztu.
*) *iidem* Sanctæ Mariæ.

b) din Lov.
c) skammelige.
d) Mundens ubesindige Eeder.
e) er saa.
f) overvættes. || dine Barmhiertigheds-Gierningers Mangfoldighed.
g) Guds og.
h) helligste.

er þer licadu fra upphafi heims *k). Þvi-at glæpir mínir ok allir lestir minèr, þeir sem ek hefi görva frá *l*) bernsku ok til þessa dags, ero fyrir þer berir ok *m*) u-leynilegir, þoat ek villda leyna, ok eigi játa; fyrir þvi at skamsynilegr breyskleikur minn *n*) skammadist eigi at gera illar gyrnder sinar i augliti þíno. Enn fyrir þvi, Drottinn minn, at þu gledst eigi yfir þeim, er tynazt i syndum, ok þu villt helldur at þeir lifi ok leidrettizt, ok þu veitst at *o*) madrenn er breyskur ok án *p*) allann krapt, sua sem annat *q*) jardardupt ok faulnanda lauf, nema *r*) þu styrkir met afli miskunar þinnar: fyrir þvi

ne behager dig fra Verdens Begyndelse *k). Thi mine Synder og alle mine Laster, som jeg haver begaaet, fra Barndom og indtil denne Dag, ere blotte og m) umuelige at dølge for dig, om jeg end vilde skiule og ikke bekiende dem, fordi min kortsynede Skrøbelighed n) bluedes ikke ved at sætte sine onde Begierligheder i Værk for dit Ansigt. Men fordi, min Herre, at du glædes ikke over dem, som fortabes i Synder, men vil heller at de skulle leve og forbedres, og du veedst at o) Mennesket er skrøbeligt, og uden al Kraft, som andet Jord-Støv og visnende Løv, uden r) du styrker det med din Miskundheds Kraft; derfor beder jeg dig, at

mea qvoad hunc diem iniqve fecerim, nuda tibi sunt & manifesta, & si vellem ea tegere, ne apparerent, fragilitas namqve mea improvida in conspectu tuo perpetrare sua illicita desideria non erubuit. Sed, domine mi, qvia non lætaris super perditione peccantium, sed magis ut vivant & corripiantur; nosti etiam qvod homo fragilis sit, & expers propriæ virtutis, velut & alius pulvis terrenus foliumve marcidum, nisi tu eum misericordiæ tuæ manibus consolides; ideoqve ne me punias

*k) *recentiores hæc ita mutarunt* þins ellkulega sonar Jesu Christi vors lausnara, a hverium þu hefr velþocknan.

l) CC *Un.* barnæsko. *m*) *iidem* oldöyndler.

n) *iidem* skamdez, skamztizt.

o) *al.* ek er bernskr ordinn.

p) CC. *Un.* allum krapti. || allz kraptz.

q) *iidem* jardarduft.

r) *iidem* styrktr. || þu styrkir mik.

*k) din elskelige Søns Jesu Christi vor Frelseres Fortieneste og Forbøn, i hvilken du haver Velbehagelighed.

m) udulgte.

n) skammede sig ikke ved.

o) jeg er bleven som et Barn.

r) det bliver styrket. || du styrker mig.

þvi bid ek þik, at eigi reffir þu mer mer brádum dómi s) reidi þinnar, helldur gefi mer þin gudlig þolinmædi stund ok vilia til ydranar ok góda framkvæmd til t) yfirbóta. Tak þu frá mer, Drottinn minn, avvnd ok ofmetnat, orvilnan ok eigingirni, óhóf ok rángläti ok bölvada kvidargirnd. Hreinsa mik af VII. haufot u) löstum, ok aullum bölvudum x) limum, þeim er þar kvíslazt af. Gef þu mer, Drottinn minn, ástsemd ok eilifa von, retta tru ok lítillæti, vitzko ok rettlæti, ok algörvann kraft at gera vilia þinn á hverri stundo; ok gef mer VII. hafud-giafir heilags Anda þins, ok allann blessadann ávauxt þann er þar má afblom-

at du ikke vil straffe mig med s) din Vredes hastige Dom, men heller at din guddommelige Langmodighed maae give mig Tid og Villie til Fortrydelse og god Fremgang til Forbedring. Tag fra mig, min Herre, Avind og Hofmod, Fortvilelse og Egennyttighed, Umaadelighed og Uretfærdighed, og den forbandede Bug-Fylde. Rens mig fra disse syv u) Hoved-Laster og alle de forbandede x) Greene, som udspiire deraf. Giv mig (derimod) min Herre, Kierlighed og et evigt Haab, ret Troe og Ydmyghed, Viisdom og Retfærdighed, og en fuldkommen Kraft til stedse at giøre din Villie; og giv mig din hellige Aands syv Hoved-Gaver, samt al den velsignede Frugt, som kan fremspiire

punias in iræ tuæ vehementi judicio deprecor, potiusqve voluntatem pœnitentiæ & spatium patientia tua mihi largiatur, & ad correctionem perseverantem effectum. Aufer a me domine mi, invidiam & superbiam, desperationem & cupiditatem, immodestiam & injustitiam, & detestabilem gulositatem. De septem me purifica vitiis criminalibus & eorum spuriis vitulaminibus. Da mihi domine mi charitatem & spem perpetuam, veram fidem & humilitatem, scientiam & justitiam, & in omni hora perficiendi voluntatem tuam virtutem perfectam. Da mihi & septem dona Spiritus tui principalia, fructusqve conseqvi, qvi de eis germinare poterunt;

Hh Hh opus

s) *al.* i reidi brædi.
t) CC. *Un.* yfirbótar.
u) *al.* syndum.
x) CC. *Un.* lytum *al.* laustum.

s) en hastig Dom i din Grumheds Vrede.
u) Hoved-Synder.
x) Lyder. || Laster.

blómgazt, fyrir þvi at ek em *y*) þín handa verk, skapadur eptir líkneskio þinni, þræll þinn getinn *z*) met syndum af þióni þínum, son ambáttar þinnar. Enn miskun þín hefir kosit mik til þins embættis, ok leiddann mik *a*) uverdugann til Konglegrar tignar ok heilags *b*) haufdingskapar, ok hefir þu *c*) skipadann mik til domara ok stiórnara yfir helgu fólki þinu. Fyrir þvi bid ek þik, at þu virdir meira naudsyniar heilags fólks þíns, þess er þu hefir mik *d*) yfirskipat, helldur enn mína verdleika, oc at þu gefir mer retta skilning, hóf ok sannsyni, ord ok ætlan, at allann gódann vilia, at ek megi

spiire deraf, fordi jeg er dine Hænders y) Værk, skabt efter dit Billede, din Træll avlet z) i Synd af din Tiener, din Tienerindes Søn. Men din Barmhiertighed haver udvalgt mig til dit Embede, og ført mig uværdig til Kongelig Værdighed og et helligt b) Herredømme, saa at du haver c) beskikket mig til Dommer og Bestyrer over dit hellige Folk. Derfor beder jeg dig, at du heller vil ansee dit hellige Folkes Fornødenheder, som du haver d) beskikket mig over, end min Fortieneste, og at du vil give mig en ret Forstand, Maadelighed og Retsindighed, Ord og Hensigter, og al god Villie, at jeg skal kunne saaledes bestyre, befale

opus qvippe manuum tuarum sum ego, ad imaginem tuam formatus, servus tuus in peccatis a famulo tuo progenitus, & ancillæ tuæ filius. Nunc autem, cum misericordia tua ad officium tuum me elegerit, & ad regiam dignitatem indignum me sublimaverit, in sacro principatu & super populum sanctum tuum me rectorem & judicem locaverit; enixius imploro, ut non mea merita, sed populi, cui præsideo, necessitatem attendas, & concedas mihi intellectum, in jure modestiam & veritatem, eloqventiam & consilium, ut inter divites & pauperes non aliud discernam & judi-

y) CC. *Un.* verk handa þinna.
z) *iidem* af syndugum þioni þinum, syni.
a) *iidem* uverdann.
b) *iidem* höfdingiaskapar. || höfdingiaskaps.
c) *iidem* skipat mec stiornarmann oc domara.
d) *iidem* stiornara yfir sættann. || yfir settann stiornarmann.

y) Gierning.
z) af din syndige Tiener, Søn af din Tienerinde.
b) Høvdingedomme.
c) indsat mig som Regent og Dommer.
d) sat mig til Regent over.

megi sua styra, skipa e) ok dæma manna imillum ríkra ok uríkra, at þer liki, ok þeir megi f) fagna rettindum hvarir vid adra. Þess bid ek þik, Drottinn minn, at þu veitir g) godviliadann skilningar-Anda þinn fulltings-mannum mínum ok rádgiafum, þeim er met mer giæta rikis-stiórnár. Drottningu minni, þeirri er þu hefr mer gefna met hiuskapar sambandi, ok allrahellzt h) helgadum stiornarmannum oc þionostomannum heilagrar Kyrkio, hinum hæsta kennimanni Ruma borgar biskupi, oc allum varum biskupum, abotum oc yfirbodum, prestum varum ok allum lærdum mannum, þeim er undir þeirra giætz-

befale e) og dømme imellem Folk, rige som fattige, at det kan behage dig, og de kunne f) glæde sig ved at nyde Ret imod hverandre. Videre beder jeg dig, min Herre, at du vilde meddeele g) mine Medhielpere og Raadgivere, som gaae mig til Haande i Regieringen, din godvillige Forstands Aand. Min Dronning, som du haver sammenføiet med mig, ved Ægteskabets Baand, og allerhelst den hellige Kirkes indviede h) Tilsynsmænd og Tienere, den ypperste Præst, Biskopen i Staden Rom, og alle vore Biskoper, Abbedet og Forstandere (Provster), samt vore Præster og alle lærde Mænd, som ere under deres Tilsyn,

& judicem, qvam qvod *) tuæ libeat majestati, & de qvo gaudeant ipsi invicem ad mei justi judicii executionem. Obsecro &, mi domine, ut coadjutores meos & consiliarios spiritu consilii & veritatis inspires omnes, qvi mecum in regimine regni laborant. Præcipue Reginam qvam mihi lege matrimonii copulari voluisti, nec non & ecclesiæ sacrosanctæ ministros, Romanæ Sedis **) Pontificem summum, episcopos & abbates nostros, præpositos & presbyteros nostros, & clerum universum; ipsis domine da vitæ honestatem, & ***) opum rectitudinem, ut coram te luceant

Hh Hh 2

*) me lib . . . **) Pontificium. ***) *forte* operum.

e) CC. *Un.* skipta oc dæma milli rikra oc fatökra.

f) *iidem* hver vid annan *al.* ná r. hver af audrum.

g) *iidem* & *al.* mer godann sk. a. þ. til fulltingis.

h) *iidem* helgum st. manni oc þ. manni.

e) deele og dømme imellem Rige og Fattige.

f) naae Ret af hverandre.

g) mig din gode Forstands-Aand til Bistand for mine Mænd.

h) hellige Opsyns-Mand og Tiener.

nafni byriar, ok hans r) skylldar-embætti á at vera.

Nu virdizt mer sua, sem þer hafit skyrt fyrir mer hvat ydur þyki skylldar-sysla Kongs vera um nætur eptir s) lidna svefnstund, þá er hann ber áhyggio fyrir riki sino edur fólki; eda sua um morgna, þá er hann gengur til kyrkio edur bænahallds sins; ok virdizt mer svasem þessi sysla se bædi nytsamlig ok sva naudsynlig, sua hennar má at engum kosti án vera. Fyrir þvi vil ek nu bidia ydur, at þer t) syndut mer enn fram á leid, hvat hans skylldar- u) sysla skal vera um daginn, met þvi at þer hafit synt mer x) þá, er hann skal hafa um nottina ok andverdann morguninn; y) hvart ydur syn-

hans Værdighed, og r) bør være hans Skyldighed.

Nu synes mig, som at I haver forklaret for mig, hvad Eder synes at være en Konges pligtmæssige Forretning baade om Natten, efterat s) Sove-Tiden er forbi, naar han drager Omsorg for sit Rige eller Folk, saa og om Morgenen, naar han gaaer til Kirke, eller sin Andagts-Øvelse; og forekommer det mig, som denne Forretning maae være baade nyttig, og saa nødvendig, at den paa ingen Maade kan undlades. Derfor vil jeg nu bede Eder, at I endnu fremdeles t) vilde vise mig, hvad der skal være hans u) Forretning om Dagen, efterdi I haver viist mig x) den han skal have om Natten, og tidlig om Morgenen; om y) I nem-

si præstare velit quod regium nomen & officium reqvirunt.

Videris mihi jam exposuisse qvodnam sit officium Regis a nocturno somno expergefacti, nimirum, regni & subditorum curam gerere; nec non quid Regi incumbat matutino tempore, cum templum adit, divinumqve numen suis precibus veneratur: Unde persvasum habeo, officium hoc Regi non minus necessarium esse qvam utile, quin etiam tale, qvod minime negligi debet: Ut igitur deinceps monstres qvæso quid Regi per diem agendum sit, cum superius indicaveris, quid nocturno & matutino tempore Regi incumbat,

r) CC. *Un.* er skylldaremb. || skyllda er ok embætti. s) *iid.* lidinn svefn, þa stund er.
t) *iidem* synit u) *iidem* embætti.
x) *iidem* þat, hvat hann skal áthafaz.
y) *al.* hvat.

r) er hans Pligt og Embede.
s) Søvnen er forbie, den Stund han.
t) viser. u) Embede.
x) det, hvad han skal tage sig for.
y) hvad I. h. f. om.

Esaiam propheta: "Hverf aptur skyndilega til i) Ezechiam, ok seig hanum nu annur tídindi, enn þu sagdir hanum fyrr, þá er þu vart á fundi hans; þviat ek hefi nu k) heyrt hans bæn, ok vil ek auka lífdaga hans XV. vetur, um þat fram, sem ek hafda ádur ætlat hanum, ok allt hans ríki vil ek l) frelsa undan ufridi m) andskota hans.

Þessi ero enn þau dæmi, er laungo urdo sídarr. A þeim dagum, er Jesus var her met mannum n) á jaurdo, þá tók vinr hans einn sótt, sá er Lazarus het, ok dó ur sóttini. Bethania o) heitir kastali sá, er Lazarus var grafinn i. Enn þá er hann hafdi fióra daga i gröf legit, þá kom Jesus p) til Bethaniam. Nu man sua

stig tilbage til i) Ezechiam, og sig ham nu andre Tidender, end du sagde ham forrige Gang, da du var hos ham; thi jeg haver nu hørt hans Bøn, og vil jeg forøge hans Levetid med 15 Aar over det, som jeg før havde bestemmet ham, og jeg vil befrie hans heele Rige l) fra hans Fienders m) Angreb.

Endnu ere der de Exempler af dette Slags, som skedde længe efter. I den Tid, da Jesus var her blandt Menneskene n) paa Jorden, da fik en af hans Venner, som hedde Lazarus, en Sygdom, og døde af Sygdommen. Den Fæstning, som Lazarus var begraven i, o) hedder Bethania. Men da han havde ligget 4 Dage i Graven,

& alium nunc quam olim perfer ad eum nuntium, nimirum quod exaudiverim ejus preces, & velim quindecim annos termino illius fatali & prius decreto addere, nec non regnum illius ab hostium invasione tutari.

En quartum denique exemplum quod multis posthæc seculis contigit. Cum Christus in hac terra conversaretur cum hominibus, amicus ejus Lazarus morbo correptus supremum naturæ debitum solvit. Bethania erat castellum, ubi Lazarus sepeliebatur. Quatuor vero a morte ejus interjectis diebus venit Bethaniam Jesus. Idem nunc judicium

i) CC. Ux. fundar vid Ezechiam Kong, oc ber h. k) *iidem* heyrda bæn hans.
l) *iidem* friálsa af valldi.
m) *iidem* fiandmanna hans oc annik.
n) *iidem* á (i) verolldo.
o) *iidem* het. p) *iidem* i.

i) at tale med K. Ezechiam, og bær ham.
l) af hans Fienders Vold.
m) Fienders og Modstanderes.
n) i Verden.
o) hedde.

Þat er þar spurdir þu, þá ætla ek þat víst, at Kóngdomur se meir settur ok skipadr til at bera áhyggiu fyrir naudsynium allrar alþydo ok rikisins, helldur enn til lokleyso g) ok hegomligrar skemtanar; enn þó er hanom þat eigi bannat nockorum h) stundum at fremia nockora skemtan, i) annathvert met hundum, edur haukum, edur met hestum, edur met vapnum, at hann megi hallda heilsu sinni ok k) lettleika til vopna ok allra herfara. Enn hitt er þó hans skylldar-sysla, at bera l) nytsamliga áhyggiu fyrir m) mannvitsamligri rikisstiórn ok gódum orlausnum um aull n) vandamál ok allskyns naud-

I Hensigt til det, som du her spurgde om, tænker jeg vist, at den Kongelige Værdighed er meer stiftet og beskikket til at drage Omsorg for heele Almuens og Rigets Fornødender, end til Spøg og g) forfængelig Forlystelse; men dog er det ikke en Konge forbudet, at foretage h) undertiden nogen Forlystelse, enten med Hunde, eller Høge, eller Heste, eller med Vaaben, at han skal kunne beholde sin Sundhed og Hurtighed til Vaaben k) og al Slags Krigstog. Hans Hoved-Forretning er derimod, at drage l) nyttig Omsorg for en m) fornuftig Regiering, og god Opløsning paa alle vanskelige Sager, og allehaande Fornødenheder, som blive

Ut ad quæstionem tuam respondeam, certissimum existimo regiæ dignitati magis convenire, ut utilitatis publicæ curam agat, quam ut Rex rebus frivolis & vanæ delectationi vacet; interim Regi denegatum haud est, ad sanitatem conservandam vigorisque & virium corporis, expeditionibus quibusque bellicis & armorum exercitio impendendarum, firmitatem consequendam, oblectamentis quibusdam uti, videlicet canibus venaticis, accipitribus, equis vel armis contendere. Genuinæ nihilominus officii illius partes sunt utilem sapienter administratæ reip. curam gerere, intricatas gravioresque causas rite disceptare

g) CC. *Un.* eda hogligrar.
h) *iidem* sinnum.
i) *iidem* annattveggia.
k) *iidem* lettleik til v. eda herf.
l) *iidem* nytsamlegar ahyggiur.
m) *iidem* nytsamligri.
n) *iidem* vandænda-mál.

g) eller en stille.
h) nogle Gange.
k) eller Krigstog.
l) giøre sig nyttige Bekymringer om.
m) nyttig.

rá eins ók hver annarra kristinna manna, sá er á bæn er staddur, at vera met sva mykilli áhyggio, sem þá *g*) standi hann fyrir kniám Guds, og mæli vit sialfann hann; ok á hann sua at minnazt þeirra orda, er David mællti, þá er hann kvad sua at ordi: *Jafnan man ek sia Drottinn minn i augliti mino, þviat hann er jafnan á hægra veg h) met mer.* Enn þetta upphaf á hver Kongr at hafa at bæn sinni, at syna fyrst Gudi retta tru sina. Þvi nærst *i*) á hann þat at syna, at hann *k*) beri áhyggiu um allt sitt riki edur velldi, ok um guddomligann mátt. Þvi nærst á hann at játa Gudi synder sinar ok afgerder, ok syna þat Gudi lítillátliga, at

det. Det bør han og giøre, ligesom ethvert andet christent Menneske, der forretter sin Bøn, at være der med saa stor Andagt, som om han da g) stod for Guds Ansigt, og talede med ham selv; og bør han saaledes erindre de Ord, som David sagde, da han førde sin Tale saaledes: **Jeg skal stedse see min Herre for mit Ansigt, thi han er altid ved h) min høire Side.** Men dette Ophav bør hver Konge have i sin Bøn, at vise Gud først sin rette Troe. Dernæst bør han vise det, at han k) drager saaledes Omsorg for alting i sit Rige eller Regiering, at han tillige erkiender den guddommelige Almagt. Videre bør han bekiende sine Synder og Afvigelser, og erklære ydmyge-

tis supremum numen venerari more reliqvorum Christianorum, qvi putent in conspectu ipsius Dei sese genicularì & cum Deo colloqvi, quod summa animi devotione peragatur oportet: Meminerit Rex verborum Davidis, sit ajentis: Coram semper Dominum intuebor, nam semper ad dextram mihi est. *Qvilibet porro Rex precibus suis rectam fidem Deo confiteatur, curam totius imperii, qva tenetur, Deo probet, divinam Majestatem agnoscat, peccata sua coram Deo humiliter fassus ostendat, quod peccatorum* exper-

g) CC. *Un.* stædi hann fyrir kne Gudi (hann standi þá a kniam fyrir sialfum Gudi.
h) *iidem* minn, minum *unus* med mönnum.
i) *iidem* skal hann þat syna.
k) *iidem* berr ahyggiu yfir jardlikt (afligt) velldi ok gudligann matt Guds (um lög Gudz oc manna).

g) (knæler) knælede ned for Gud selv.
h) menneskenes høire Haand.
k) giør sig Bekymring om det Jordiske (mægtige) Rige, og Guds guddommelige Kraft (om Guds og Menneskenes Love.

at hann þykizt eigi þar vera kominn *l*) syndlaus; edur sem veriandi sina sauk; þvi nærst á hann at bidia sér vægdar ok miskunar fyrir vidrgengnar *m*) syndir. *n*) Þat skal hann ok syna Gudi litillátliga, at sua þykist hann þar væra kominn fyrir kne Gudi sem *o*) þræll edur þiónn, þóat Gud hafi skipat hann ríkann ok ágiætann *p*) manna á millum. Hann skal ok eigi sidur minnazt annarra manna i *q*) bænum sinum enn siálfs sins, Drottningar sinnar, ef hann á, er met hanum er *r*) sett til stiórnar ok landzgiætzlo; biskupa sinna ok allra annarra lærdra manna, þeirra sem (Gudz) kristni skolo giæta met hanom, ok til þess ero

ydmygeligen for Gud, at han ikke agter sig at være kommen der uden l) Synd, eller som en, der vil forsvare sin Sag; og derpaa skal han udbede sig Naade og Barmhiertighed for sine erkiendte m) Synder. n) Det skal han og bekiende ydmygeligen for Gud, at han ei agter sig anderledes fremkommen for Guds Ansigt, end som o) en Træll eller Tiener, skiønt Gud haver beskikket ham p) mægtig og ypperlig iblandt Menneskene. Han skal og ikke mindre, i hans q) Bønner, erindre andre Mennesker, end sig selv, nemlig: hans Dronning, om han haver nogen, som er r) sat med ham til Regiering og Bestyrelse af Landet: hans Bisskoper og alle andre lærde Mænd, som skulle med ham holde

expertem se non putet, nec delicta sua palliare conetur: Mox, divinam misericordiam implorans, peccatorum, quæ confitebatur, veniam petat, & summa animi devotione monstret, quod in sacrum locum proveniens non reputet se nisi servum aut famulum, quamvis Deus eum præclarum & potentem principem constituerit. Nec minus aliorum hominum quam sui suis in precibus mentionem faciat, nimirum, Reginæ, regiminis & defendendi regni sociæ, Episcoporum & Doctorum, qui una cum Rege ecclesiæ Christianæ

l) CC. *Un.* sæctarlaus, sektalaus.
m) *iidem* afgerder.
n) *iidem* þvi skal hann þat. || þat litillæti skal h. ok. s. G.
o) *iidem* hann se. *p*) *al.* höfdingia.
q) CC. *Un.* bæn sinni.
r) *iidem* til sett.

l) Skyld.
m) Afvigelser,
n) derfor skal han og. || den Ydmyghed skal han og beviise mod Gud.
o) han var en.
p) sat ham til en m. og y. Herre.
q) Bøn. r) beskikket.

ero skylldir, at hallda upp helgum bænum fyrir hanum ok allo adru fólki þvi sem s) i hans ríki er. Sua á hann ok at minnazt i bæn sinni annarra landshaufdingia, edur riddara, t) edur annarra hermanna sinna, þeirra sem hanum veita fullting til ríkisstiórnar. Sva á hann ok at minnazt bænda ok buþegna, ok allrar annarrar alþydo, u) þeirrar er ríkino helldur upp, mer nytum verknadi ok starfa x) eda annarri arvinno. Hann á þvi allra at minnazt, karla ok kvenna, at allir ero y) hanom skyldugir á hverium degi helgum bænum uppi at hallda. Enn þessi er su bæn, er hann má

de over Christendommen, og ere især pligtige til at foranstalte og vedligeholde gudelige Bønner for ham, og alt det andet Folk, som er i hans Rige. Ligeledes skal han og i hans Bøn, erindre andre Landsherrer, eller Riddere, t) eller andre hans Krigsoverster, som giøre ham Bistand i Regieringen. Paa samme Maade bør han og erindre Bønder og Boekarle, og al u) den anden Almue, som underholder Riget, med nyttigt Arbeide og Forretning x) eller andre Nærings-Midler. Især bør hgn derfor erindre alle, Mænd og Qvinder, at alle y) ere igien pligtige, at giere hver Dag Bønner til Gud for ham. Men denne er den

stianæ curam gerere, & pro salute Regis regnique incolarum preces fundere debent: Mentionem porro faciat Rex in oratione sua cæterorum regni magnatum, equitum & militiæ præfectorum, qui in administrando regno Regi suppetias ferunt: Mox mentionem faciat villicorum, colonorum & totius plebis, quæ artibus manuariis & frugifero labore regnum sustentat. Omnium ideo virorum pariter ac mulierum mentionem facere debet, cum omnibus pro Regis salute precandum sit indies. Sequente vero precandi for-

s) CC. Un. i er riki hans.
t) *iidem* ok allra annarra.
u) *iidem* þeirra er riki hans hallda upp med verkn. sinum.
x) *al:* ærinnar.
y) CC. *Un.* ægu skylduleghá á hværium deghi fyrir hanum at bidia oc. || skyllder fyrir h. at bidia med h. bænum á hverium degi.

t) og alle andre.
u) anden Almue, af dem som underholde hans Rige med deres Arbeide.
x) for overflødig Næring.
y) bør pligtskyldigen hver Dag bede for ham og. || ere pligtige at bede for ham med hellige Bønner hver Dag.

ni samu skipan, sem fyrr var skipad, *l*) at þá er Kongur kemur i þetta sæti, sem nu var umrædt, ok hann hefir þessa alla luti hugleidda, sem nu hafum ver umtalat, þá á hann þvinærst at *m*) dæma um mál manna ok naudsyniar, ef fyrir hann verda bornar. Enn mer þvi at eigi verda *n*) skylldar-naudsyniar *o*) þar frambornar fyrir hann, þá skal Kongurinn hugleida uppruna *p*) sannrar spektar, ok rannsaka *q*) med athugasamligri áhyggiu alla hennar vegu ok stiga.

Þess vil ek nu bidia ydur, Herra minn! at þer reidizt mer ecki, þó ek spyria nu skiotliga ok *r*) ufródliga, þviat þetta virdizt mer *s*) torvelldlig áhyggia,

samme Indretning, som da blev giort, l) at naar han kommer i dette Sæde, som nu blev talt om, og han haver betænkt alle disse Ting, som vi nu have beskrevet, at han da dernæst bør m) paadømme Folkes Sager og Fornødenheder, om de blive frembragte for ham. Men dersom saadanne Fornødenheder, som n) vedkomme hans Embede, o) ikke blive frembragte for ham, da skal han eftertænke den p) sande Viisdoms Oprindelse, og ransage q) med agtsom Omsorg alle dens Veie og Stier.

Nu vil jeg bede Eder derom, min Herre! at I ikke ville fortørnes paa mig, skiønt jeg spørger hastigen og ukyndigen, thi dette synes mig s) en særdeles vanskelig Bekymring,

Rex autem his observatis, ubi solium aut tribunal ascendit, lites ad se perlatas dirimere, causas necessitatesqve subditorum disceptare & expedire tenetur; quoties vero nihil ad eum defertur, quod ejus sententiam requirit, originem veræ sapientiæ, ejusdemqve vias & gradus solerter & attente secum expendat.

Rogatum te jam volo, Domine! Ne ob quæstionem meam nimium forte præcipitatam vel puerilem irascaris; nam qvoniam difficile mihi videtur in originem veræ sapientiæ

l) CC. *Un*. enu þegar er.
m) *iidem* huxa þat at d um mal manna finna.
n) *iidem* skynsamligar.
o) *iidem* til, fram at bera.
p) *iidem* heilagrar.
q) *al.* vandliga med. *r*) *al.* fáfrodliga.
s) *al.* torvelldligt, at hyggia uppruna.

l) men (især) naar.
m) være betænkt paa, at paadømme sit Folkes.
n) udfordre fornuftigt Overlæg.
o) forefalde ikke at fremføres.
p) hellige.
q) nøie med Agtsomhed.
s) vanskeligt, at overlægge.

zvalldandi! Þu er situr yfir *i*) himnilytur þadan i leyniligar lægdir; þviat i þitt má eingi *k*) skepna fordast, þo lyia villdi reidi þína; oc þo at ek stíga til *m*) himna, þá ert þu þar ok þó at ek *n*) kriupa i nedstu nogor helvítis fylsna, þá er þar *o*) yfir afligt velldi þitt; ok þó at ek mætta fliuga umfram *p*) vindligar fiadrar, ok leynazt utan yzto *q*) endimaurk hafligrar audnar, þá gripi mik þar þín hægri haund, ok leiddi mik aptur undir *r*) rettdæmi þitt; þviat hiarta þitt telur *s*) dreifdann sand

tige Gud; Du som sidder over i) Himmelen, og seer derfra ned i de lønlige Dybheder; thi k) ingen Skabning kan undgaae din Magt, om den end l) vilde flye for din Vrede; og om jeg end kunde opstige til m) Himlene, da est du der forud; og om jeg end kryber ned i Helvedes n) nederste Vraaer, da er din o) stærke Magt ogsaa derover; og om jeg kunde flyve over p) Vindenes Vinger, og skjule mig uden for q) Havets Vildes yderste Endemærker, da kunde din høire Haand gribe mig der, og føre mig tilbage under din r) retfærdige Dom; thi dit Hierte

inferiorum occulta. Nulla namqve creatura potentiam tuam potest subterfugere, qvamvis iram tuam velit effugere. Et ego si nossem cœlum ascendere tertium, tu ibi præsides: Et si in infimas latebrarum barathri tenebras serpsero, supereminet & illic tua virtuosa potestas. Et si evolare scirem supra pennas ventorum, ut laterem extra metas marinæ solitudinis ultimas, tamen & inde me sumeret dextera tua, sub tuamqve justitiam reduceret. Tu namqve dispersam ventis arenam ineffabili

i) CC. *Un.* himni hæsto hæd.
k) *al.* madr.
l) CC. Un. vili flyia.
m) *iidem & al.* himins.
n) *iidem* krypa i n. diup, helvis h. kvísla.
o) *iidem & al.* yfir andliet.
p) *iidem* vindlausar.
q) *al.* endimarki hafligrar.|| heilagrar auaudar *male*.
r) CC. *Un.* þitt velldi oc.
s) *iidem* kannar fædreifdann.

i) Himmelens høieste Spidse.
k) intet Menneske.
l) vil.
m) Himmelen.
n) Afkroges nederste Dyb, Hiørner.
o) aandelige.
p) vindløse Fiædre.
q) de yderste Grændser af de øde Steder i det høie.
r) din Magt og.

má z) hvern dag hafa, ef hanom synist, met þeirri skipan, er nu hefi ek a) sagt, oc met sua mikilli áhyggiu, sem þá b) mæli hann vit Gud siálfann, c) þá hann kvedur sua at ordi:

Heyrdu hinn miskunsamasti Gud, d) ævarandi Fadir! Heyr þu hinn ágiætasti e) sigurvegari Jesu Christe, eingetinn Guds Son! Heyr þu hinn milldasti huggari heilagur Andi! Heyr þu f) uþrotnanligur spektarbrunnur, ok g) ubrigdanlig tru, alheil heilaug Þrenning! Heyr þu uskaudd Eining h) ok uskiptilig, einn Gud allz-

den Bøn, som han kan bruge z) hver Dag, om ham synes, med den Indretning, som jeg haver nu a) sagt, og med saa inderlig Andagt, som han b) da talede med Gud selv, c) naar han stiler sine Ord saaledes:

*) Hør du barmhiertigste Gud, evige Fader! Hør du ypperligste e) Seierherre Jesu Christe, du eenbaarne Guds Søn! Hør du naadigste Trøster, du hellige Aand! Hør du uophørlige Viisdoms Kilde, og g) vor Troes urygelige Grund-Støtte, du hellige Treenighed! Hør du eene fuldkomne h) og udeelelige Eenighed, du eene almægtige

formula, quæ allatis regulis consentanea est, si libet, uti poterit, sed tanta devotione ac si præsentem Deum alloqvatur hunc in modum.

O misericordissime Deus, æterne pater! O *) strenuissime victor Jesu Christe, fili Dei unigenite! O piissime consolator, spiritus alme! O indeficiens fons sapientiæ, nostræ fidei integritas trinitas sancta! O principalis unitas & individua, unus Deus omnipotens! Tu qvi sedes in arce poli suprema, & omnia conspicis infe-

*) clementissime.

z) CC. *Un.* hafa hversdaglega.
a) *iidem* tallt.
b) *iidem* þar. || *al.* hann mæli.
c) *iidem* þviat.
d) *iidem* æværandi.
e) *iidem* sighrari.
f) *iidem* uþrotlegr, vþrotenn.
g) *iidem* óbrigdeleg. || vbrigd. ok truanleg heilog.
h) *iidem* uskiptiligur.

z) daglig. a) opregnet.
b) der. || han taler. c) thi.
*) Hr. Einersen har ikke fundet uden alene Begyndelsen af denne Bøn paa Latin; men her sættes den heel, i Steden for anden Oversættelse, efter Universitetets Pergaments-Bog N. 2, sammenlignet med Pergaments-Bladet F. i N. 8. e) Seiervinder.
g) vor urygelige Troe. || uforrasklige og troelige hellige.
h) Eenighed, du udeelelige alm. Gud.

allzvalldandi! Þu er situr yfir *i*) himni, ok lytur þadan i leyniligar lægdir; Þviat velldi þitt má eingi *k*) skepna fordast, þo at *l*) flyia villdi reidi þína; oc þo at ek mætta stiga til *m*) himna, þá ert þu þar fyrir; ok þó at ek *n*) kriupa i nedstu smogor helvítis fylsna, þá er þar *o*) yfir afligt velldi þitt; ok þó at ek mætta fliuga umfram *p*) vindligar fiadrar, ok leynazt utan yzto *q*) endimaurk hafligrar audnar, þá gripi mik þar þín hægri haund, ok leiddi mik aptur undir *r*) rettdæmi þitt; Þviat hiarta þitt telur *s*) dreifdann sand

tige Gud; Du som sidder over i) Himmelen, og seer derfra ned i de lønlige Dybheder; thi k) ingen Skabning kan undgaae din Magt, om den end l) vilde flye for din Vrede; og om jeg end kunde opstige til m) Himlene, da est du der forud; og om jeg end kryber ned i Helvedes n) nederste Vraaer, da er din o) stærke Magt ogsaa derover; og om jeg kunde flyve over p) Vindenes Vinger, og skiule mig uden for q) Havets Viddes yderste Endemærker, da kunde din høire Haand gribe mig der, og føre mig tilbage under din r) retfærdige Dom; thi dit Hierte

inferiorum occulta. Nulla namqve creatura potentiam tuam potest subterfugere, qvamvis iram tuam velit effugere. Et ego si nossem cœlum ascendere tertium, tu ibi præsides: Et si in infimas latebrarum baratri tenebras serpsero, supereminet & illic tua virtuosa potestas. Et si evolare scirem supra pennas ventorum, ut laterem extra metas marinæ solitudinis ultimas, tamen & inde me sumeret dextera tua, sub tuamqve justitiam reduceret. Tu namqve dispersam ventis arenam ineffabili

i) CC. *Un*. himni hæsto hæd.
k) *al*. madr.
l) CC. U*n*. vili flyia.
m) *iidem & al*. himins.
n) *iidem* krypa i n. diup, helur h. kvísla.
o) *iidem & al*. yfir andlict.
p) *iidem* vindlausar.
q) *al*. endimarki hafligrar. || heilagrar aundar *male*.
r) CC. *Un*. þitt velldi oc.
s) *iidem* kannar sædreifdann.

i) Himmelens høieste Spidse.
k) intet Mennesk.
l) vil.
m) Himmelen.
n) Afkroges nederste Dyb, Hiørner.
o) aandelige.
p) vindløse Fiædre.
q) de yderste Grændser af de øde Steder i det høie.
r) din Magt og.

faulldo kyni fugla, ok fal hann fiaullda fiska met margum *q*) kynum i diupum vatna. Hann baud ok *r*) ferfættum kvikindum at margfalldazt á jaurdo met *s*) margfaldudum kynkvíslum, ok hann *t*) umgirdi alla kringlu jardar met þiotanda hafi ok saltum straumom. Hann baud ok *u*) þiarfum vautnom fram at fliota *x*) yfir andlit jardar met brattom forsum, ok skipadi Gud grundvaullu jardar met *y*) gnógligum ædum, at fliótanda vatn mætti fremia uaflátliga *z*) bodit embætti, ok baud hann lettu jardardupti at bera *a*) þung vautn yfir *b*) háleik lopts met *c*) teigianda hita. Hann

Fugle-Art, og han skiulede Mængde af Fiske med mange q) Slægter i Vandenes Dybe. Han bød og de firefødde Dyr at formeeres paa Jorden, med s) mangfoldige Arter, og han t) omgiordede al Jordens Kreds med brusende Hav og salte Strømme. Han bød og u) mægtige Vande at flyde frem x) over Jordens Ansigt med steile Styrtninger, og besatte Jordens Grundvolde med y) overflødige Aarer, at det flydende Vand skulde kunne uophørligen efterkomme den befalede Pligt, og han bød det lette Jordstøv at a) føre tunge Vande over Luftens Høihed med c) lokkende Varme. Han bød og Vind-

pulchritudinem avium variis speciebus conspicuam, qui denique varias piscium species in aquarum profunditate abscondidit. Jussit porro Deus quadrupeda multiplicari in terra, inque varias abire familias: Totum terrarum orbem sonoro mari salsisque circumcinxit fluctibus: Ut aquæ magno impetu terram hinc illinc inundarent, mandavit, sufficientem venarum copiam fundaminibus terræ suppeditans, ut fluentes aquæ mandato munere fungi continuo possent, quas iterum aquas, juxta divinam ordinationem, pulvisculus terrestris,

q) CC. *Un*. kyniium. *r*) *iidem* fiorföttum.
s) *iid*. margskonar. *t*) *iid*. umgerdi, umgyrdi.
u) *iidem* þiotnum, fögrum, hiörtum.
x) *iidem* af andliti.
y) *iidem* snoguligum. || tilsoghlighum ædsum 1 *cb*. hogligum *alt*. lögligum.
z) *iidem* bodat. *a*) 3 *cb*. þau.
b) 1 *cb*. háfleik *alt*. hriggleik.
c) CC. *Un*. & 4 *cb*. teiganda, teanda, tæranda, rennanda *forte* brennanda.

q) kan og betyde Forunderligheder.
s) mange Slags.
t) omfattede.
u) skiønne, klare.
x) af.
y) hullede. || tiltrækkende Gange, Rifter. || passede, beqvemme. || lovlige ɔ: regelmæssige.
a) bære, løfte de.
c) trækkende, tærende, spredende, brændende.

Hann baud ok *d*) vindþrutnum skium upp at spya *e*) svalum regnelum yfir andlit jardar. Enn Skapari allra luta baud mer at skynia allann hagleik *f*) gudligs smídis, ok *g*) steig ek hradliga yfir hvirfil fialla, met þrístanda fæti, enn ek *h*) for lettiliga um sletta dala ok flata vaullo; geck ek hardliga yfir *i*) bratta hamra met *k*) þungu ástigi, ok mællda ek vidátto jardar, ok slettra hafa met linligum *l*) fetum. Þrista ek *m*) stridliga stirdum leggium, þá er ek geck yfir *n*) fiadrar stormsamligra vinda. Mællta ek blídliga, þá er ek lærda

d) vindsvulne Skyer at udspye svale e) Regn-Ilinger over Jordens Ansigt. Men alle Tings Skaber bød mig at oversee f) det guddommelige Arbeides heele Kunstighed, og g) stigede jeg da hurtigen over Biergenes Top, med en trykkende Fod; men jeg h) foer letteligen over jævne Dale og flade Marker; jeg gik haardelig over steile i) Klipper, med k) tungt Fodtrin, og jeg maalede Jordens og de glatte Søers Vidde med lemfældige l) Skridt. Jeg trykkede m) stærkt med stive Lægge, da jeg gik over de stormende Vindes n) Fiædre. Jeg talede venlig, da jeg lærde

ftris, caloris sursum attrahentis beneficio, secum in altitudinem cæli evehat, quasqve deinceps nubes vento turgentes, in superficiem terræ, imbribus subfrigidis emissis, iterum demittant. Creator omnium rerum mihi insuper præcepit artificiosam hujus universi compagem scrutari, unde gravi incessu montium cacumina transibam; Valles porro & planitiem leviter obambulans gravi incessu ardua præcipitia strenue peragrabam, amplitudinemqve terræ & æqvoris levi metiebar pede: Mox cruribus ad graviorem incessum firmatis

d) CC. *Un.* vindþrotnum, vinddriupum.
e) *iidem* svalum regnum (svalum reggligum) *al:* svalu regni.
f) *iid. & 1-ch.* háleik lopts oc gudleiks (Gudz).
g) *iidem* at gánga hardliga.
h) *iidem* geck.
i) *iidem* brattar barur.
k) 2 *chartæ:* þunga stigi.
l) CC. *Un.* fotum.
m) *iidem* stirdliga stridum.
n) *iidem* fiardarr, fiordu stormsamra *male.*

d) vindspændte, vinddrybende.
e) Regne. || Sludagtige Svale. || svalt Regn.
f) al Luftens Høihed, og den guddommelige (Guds) Bygnings Zirlighed.
g) at gaae haardeligen.
h) gik.
i) Vind-Bølger.
k) Tyngdes Trin.
l) smidige Fodder.
m) stivt med stærke.
n) Fiorde.

o) lærda þeigianda logn til p) settrar snildar. Lagda ek vego mína um háleik himins ok vidátto lopts, kannada ek biuganh q) veghring okyrs hafs, mællda ek met r) fetum s) alldin-böll kvufottrar jardar, fór ek um fiaull ok um ása, hædir oc hraun; rann ek um heidar, ok um vaullo, oc um sletta dali, oc gaf ek hunángligar t) dauggvar allóm fríóvandi grausom. Geck ek um u) þorna, ok um hrís, ok allzkyns skóga, ok gaf ek sættann blómstur alldinberanda vidi. Enn ek setta landtialld mit i x) skuggalausum geisla, ok geck ek fram af fagro her-

o) lærde den tiende Vind-Stilhed til en p) stadig Artighed. Jeg lagde mine Veie igiennem Himmelens Høihed og Luftens Vidde, jeg bespeidede det q) uroelige Havs boiede Løbebane, og jeg maalede med r) Skridt s) den runde Jords frugtbare Klode, jeg foer over Fielde og Bakker, Høie og Steen-Dynger, jeg løb over Heeder, og over Marker, og över jævne Dale, og jeg gav alle t) blomstrende Urter honningagtige Dugge. Jeg gik igiennem Torne, og igiennem Riis, og alle Slags Skove, og gav de frugtbare Træer søde Blomster. Endelig satte jeg mit Paulun i en skyggeløs Straale, og jeg gik

firmatis per tempestuosorum ventorum pennas iter auspicabar: Verum verbis utebar suavitate conditis, cum ad pacem ornate sanciendam aëris produxi tranquillitatem: Per altitudinem vastitatemque aëris proficiscens curvatum instabilis maris ambitum indagavi, & pedibus globum convexæ terræ metiebar, per montes, per colles, per tesqva, per planitiem, per valles peragrans mellitas germinantibus herbis pluvias dedi: Per sentes adhæc, per virgulta & omnis generis sylvas oberrans frondentibus arboribus concessi flores

o) *ita ops. & 1 chart. al.* gerdi þ. l. til sættar snilldar.
p) CC. *Un.* sætrar.
q) *iidem & 1 ch.* ring ukyrs.
r) *iidem* fotum.
s) *iidem* allun böll jardar. N. akufottrar (kupottrar) *vel* akurneyttrar j.
t) *iidem* dagger allum fræandum, frævandi, friovondum, frævænligum.
u) *iidem* þyrna. x) *iidem* skuggalausann.

o) giorde — til et behændigt Forliig imellem Vindene.
p) sød.
q) oprørte Havs runde Kreds.
r) mine Fødder.
s) al Jordens Kreds. *l.* den dyrkede Jords.
t) fræskudte, voxende, spirende.

synizt, at hann beri fyrir þvi áhyggio met náttligri vauko um ríki sitt, at hann z) mætti frálsligar lifa um daginn eptir, med þeirri sidvenio, er ek spyr, at Kóngar hafa a) nu i flestum stadum, b) annathvart at rída met haukum, edur fara á veidar met hundum, edur einahveria þá skemtan, er ek spyr, at i fleztom stadum c) se nu tídt um Kongs athæfi; eda synizt ydur, at hann ætti adra skylldar-syslo, ef hann gerdi eptir þvi sem d) vera átti, ok taki þeir þá skemtan meir fyrir gamans sakir ok e) eptirlifis, helldur enn þat bæri f) nafni þeirra?

Þat

nemlig holder for, at han derfor maae bære Omsorg for sit Rige med at vaage om Natten, at han skal, siden om Dagen, kunne leve z) des friere, efter den Sædvane, som jeg hører, at Konger have a) nu paa de fleeste Steder, som enten at ride med Falke, eller drage paa Jagt med Hunde, eller foretage nogen anden Forlystelse, som jeg hører at nu er c) sædvanligt ved en Konges Levemaade paa de fleeste Steder; eller om Eder synes, at han burde have andet Slags Forretning, om han giorde efter det, som d) burde være, og at Konger tage dem den Forlystelse, meer for Fornøielses og e) Forfriskninngs Skyld, end for at det skulde f) være en Pligt for deres Stand?

I Hen-

hat, nimirum, ut somno noctu remoto pervigilem regni sui curam gerat, forsan eum in finem, ut licentius per diem vivat more plurimorum, ut fama fert, principum, venationibus per accipitres aut canes venaticos exercendis indulgendo, aut aliud qvidqvam oblectamenti, qvod plurimis in locis a principibus receptum est, captando: An vero tibi videatur in quopiam alio Regis officium consistere, si suas partes, prout decet, agat. Regesqve potius oblectamenta istiusmodi sectari ad tædium fallendum, & joci gratia, qvam qvod regia postulat dignitas expediendum?

z) CC. *Un.* megi (frialsliga) frialsligri lifa þá.
a) *iidem* unnit. b) *iidem* annattveggia.
c) *iidem* er nu tid um Konga.
d) *iidem* skylldi. || sem Kongr skyldi gera.
e) *iidem* skemtanar-lifs.
f) *iidem* höfdi.

z) skal da kunne leve fit.
a) giort, forehavt.
c) sædvanlig (brugelig) for Konger i deres.
d) han burde. || som en Konge skulde giøre.
e) Tidsfordrivs.
f) anstaae.

ni samu skipan, sem fyrr var skipad, *l*) at þá er Kongur kemur i þetta sæti, sem nu var umrædt, ok hann hefir þessa alla luti hugleidda, sem nu hafum ver umtalat, þá á hann þvinærst at *m*) dæma um mál manna ok naudsyniar, ef fyrir hann verda bornar. Enn met þvi at eigi verda *n*) skylldar-naudsyniar *o*) þar frambornar fyrir hann, þá skal Konguriann hugleida uppruna *p*) sannrar spektar, ok rannsaka *q*) med athugasamligri áhyggiu alla hennar vegu ok stiga.

Þess vil ek nu bidia ydur, Herra minn! at þer reidizt mer ecki, þó ek spyria nu skiotliga ok *r*) ufródliga, þviat þetta virdizt mer *s*) torvelldlig áhyggia,

samme Indretning, som da blev giort, l) at naar han kommer i dette Sæde, som nu blev talt om, og han haver betænkt alle disse Ting, som vi nu have beskrevet, at han da dernæst bør m) paadømme Folkes Sager og Fornødenheder, om de blive frembragte for ham. Men dersom saadanne Fornødenheder, som n) vedkomme hans Embede, o) ikke blive frembragte for ham, da skal han eftertænke den p) sande Viisdoms Oprindelse, og ransage q) med agtsom Omsorg alle dens Veie og Stier.

Nu vil jeg bede Eder derom, min Herre! at I ikke ville fortørnes paa mig, skient jeg spørger hastigen og ukyndigen, thi dette synes mig s) en særdeles vanskelig Bekymring,

Rex autem his observatis, ubi solium aut tribunal ascendit, lites ad se perlatas dirimere, causas necessitatesqve subditorum disceptare & expedire tenetur; qvoties vero nihil ad eum defertur, quod ejus sententiam requirit, originem veræ sapientiæ, ejusdemqve vias & gradus solerter & attente secum expendat.

Rogatum te jam volo, Domine! Ne ob quæstionem meam nimium forte præcipitatam vel puerilem irascaris; nam qvoniam difficile mihi videtur in originem veræ sapientiæ

l) CC. *Un*. enu þegar er.
m) *iidem* huxa þat at d um mal manna sinna.
n) *iidem* skynsamligar.
o) *iidem* til, fram at bera.
p) *iidem* heilagrar.
q) *al.* vandliga med. *r*) *al.* fáfrodliga.
s) *al.* torvelldligt, at hyggia uppruna.

l) men (især) naar.
m) være betænkt paa, at paadømme sit Folkes.
n) udfordre fornuftigt Overlæg.
o) forefalde ikke at fremhæres.
p) hellige.
q) nøie med Agtsomhed.
s) vanskeligt, at overlægge.

ia, at hugleida uppruna *t*) sannrar speki ok hennar vego ok stiga, ok vil ek fyrir þvi bidia ydur, at þer synit mer nockot af þessari (speki ok) áhyggio, sua ek mætta nockora skilning her af taka, ef sua má *u*) vera.

Eigi er vid *x*) þat reidandez, at madr spyri inniliga þeirra luta, er hann þykizt eigi skilia meiga, nema hann hafi nóckora tilvísan. Enn Guds miskun görir marga luti mannum *y*) kunna ok syniliga, þá er miök *z*) væri fyrir mannum folgnir ef hann villdi eigi *a*) birtaz láta; ok hefir hann til þess marga luti *b*) birtazt látit fyrir mannum, þá er ádur varo folgnir met siálfum hanum, at hann villdi at madur-

ring, at eftertænke t) den sande Viisdoms Oprindelse, samt dens Vele og Stier; og vil jeg derfor bede Eder, at I viser mig noget af denne (Viisdom og) Bekymring, saa at jeg skal kunne faae nogen Forstand heraf, om det kan u) skee.

Det er ikke x) at fortryde paa, at En spørger inderlig om de Ting, som han ei synes at kunne forstaae, uden han skal have nogen Anviisning. Men Guds Barmhjertighed giør mange y) Ting bekiendte og synlige for Menneskene, som z) ellers bleve meget skiulte for dem, om han ikke vilde a) lade dem aabenbares; Især haver han derfor b) ladet aabenbares for Menneskene mange Ting, som før vare skiulte hos ham selv, at han

pientiæ inquirere ejusque vias & gradus internoscere, quæso primas hujus sapientiæ & curæ circa illam versantis, lineas duas, quæ me, si fieri posset, ad reliqua intelligenda perducant.

Mirum non est licet quis diligenter percontetur, quæ putat se absque aliorum informatione non esse percepturum. Benignitas interim divina multa patefecit, humano intellectui admodum obscura nisi Deus eadem in clariorem educere lucem voluerit: Multa quippe, in omniscientiæ divinæ abysso velut latentia, præbuit hominibus ideo visenda Deus, ut

t) CC. *Un.* siálfrar.
u) *iidem* verda.
x) *al.* er þat undarligt, þó.
y) CC. *Un.* kunna ósyniliga.
z) *al.* ero folgner f. m.
a) *al.* birt hafa. *b*) CC. *Un.* birt.

t) Viisdommens egen.
u) lade sig giøre.
x) underligt, skiønt.
y) usynlige Ting bekiendte. z) ere.
a) have aabenbaret dem.
b) aabenbaret.

um, þat er tialldat met fegurd, ok pryde ok allri z) sælu. Ek em gamansamur felagi milli litillátra, enn a) stiggur ok drambsamur mót drambsamum. Ek em haufot-meistari i hveriom skola, ok hin hærsta snilld á hverio þingi. Ek em vitrastur millum allra laugmanna, ok yfirdomari i allum domsætum. Sæll er sá sem fundinn verdur flærdarlaus felagi vit mik; þviat ek frelsa felaga minn af allom háskum ok volkum, ok fylgi ek hanom eilifliga. Sá er sæll, er engva skömm hlytur af mer, þviat reidi minn kveikir elld b) eilifann, sá brennur til hinna nedzto c) helvítis grundvalla. Hann mun svelgia jaurd met ávauxtum sinum, ok brenna grundvaullu allra

strøet med vellugtende Urter og ypperlige Blomster, det er behængt med Skiønhed og Zirlighed, og af z) Lyksalighed. Jeg er en fornøielig Staldbroder iblandt de Ydmyge, men a) mod de Stolte, bister og stormodig. Jeg er den øverste Læremester i hver Skole, og den største Artighed i hver Forsamlig. Jeg er den viiseste iblandt alle Lovkyndige, og en Overdommer i alle Dommer-Sæder. Lyksalig er den som bliver befunden at være min oprigtige Staldbroder; thi jeg frelser min Staldbroder af alle Farer og Uroeligheder, og følger ham evindeligen. Den er lyksalig som ikke faaer nogen Vanære af mig, thi min Vrede optænder en b) evig Ild, og den brænder indtil c) Helvedes nederste Grundvolde. Den skal engang opsluge

tes, rei cuicunque affabre factæ adhibendas. Ipsa domus fragrantibus herbis constrata, omni insuper pompa, splendore, lautitia superbiens. Erga humiles facilis sum & affabilis, contra superbos autem animo sum acerbo & elato. In quavis schola supremus doctor sum; summa in quovis foro elegantia, omnes juris peritos sapientia facile vincens, summus in quovis tribunali judex: Beatus proinde, qui infucatam mecum societatem init, nam socios meos ab omni calamitate libero, iisque indivulsus comes semper adhæreo: Beatus qui nulla ignominia a me afficitur, nam ira mea ignem accendit ad infima usque orci

z) CC. *Un.* & 2 *ch*, pryde-sælu.
a) *iidem* styrkr oc voldugr imóti dramblatum.
b) *iidem* i ædi (reidi) sinni.
c) *iidem* nedztu grundvalla.

z) Lyksaligheds Skiønhed.
a) Stærk og veldig imod de Stolte.
b) Ild i sin Grumhed.
c) de nederste.

Kongi stirnt hásæti, ok ecki gerdi Gud án mína i) hagspakliga atvist; þviat ver vagum saman k) lettleik lopts ok haufga jardar, ok hengdum þungann jardarhaull i lettu lopti, ok styrktum l) festi himins met afsligum kraptum. Budum ver skínandi solu at skryda m) dagsbrun met biartom geizlom, enn n) brigduligu tungli budum ver at lysa næturligt myrkur met bleikum skíma. Ver gerdom fagurskapadann mann eptir varri líknefkio. Sua ok skryddi Gud andlit jardar met margskyns ávexti triá ok grasa; ok o) leiddi hann fram loptligt skrud met p) margfaulldo

stiernet Throne, ja Gud giorde Intet uden min i) forsynlige Nærværelse; thi vi veiede sammen Luftens k) Lethed og Jordens Tyngde, og ophængde den tunge Jordklode i den lette Luft, og styrkede Himmelens l) Befæstning med mægtige Kræfter. Vi bøde den skinnende Soel at pryde Dagens m) Bryn med lysende Straaler, men den ustadige Maane bøde vi at oplyse Nattens n) Mørke med sit bleege Skin. Vi giorde et velbannet Mennesske efter vor Lignelse. Saa prydede Gud og Jordens Ansigt med mangfoldig Frugt af Træer og Urter; o) og han frembragte Luftens Prydelse med mangfoldig Fugle-

thronum altissimo cælorum Regi stellatum construximus, nec quidqvam Deus produxit cui non præsentia efficaci & sapienter disponente, adessem: Levitate aëris tellurisque gravitate justo æqvilibrio con temperatis ponderosam telluris sphæram in levi aëre suspendimus, expansum cæli validissimis viribus firmantes. Lucentem solem diem coruscis suis radiis collustrare, inconstantemqve lunam pallido lumine nocturnas dispellere tenebras jussimus. Hominem, juxta imaginem nostram artificiose creavimus. Superficiem telluris variis arborum & herbarum fructibus ornavit Deus, qui etiam aëream produxit pulchri-

i) CC. *Un.* & 2 *cb.* hugspakliga oc verkliga nærvist.
k) *iidem* haleik L ok höfgan. || höfugrar.
l) *iidem* fæstiband (band) h. m. afigum (oflogum). m) *iidem* allt dags liós.
n) *iidem* brigdiligu t. b. v. at lysa náttleg (nattligt, nattbirgt) m. m. bl. skugga.
o) *iidem* & 2 *cb.* hun framleiddi lauftigt *male.*
p) *iidem* marghfalldadu.

i) vijselige og medvirkende.
k) Høihed og J. Tunghed, efter Ordet Dosighed ɔ: inertia.
l) Kiædebaand (Baand).
m) heele Lys.
n) skiulende Mørke med bleeg Skygge.
o) hun frembragte en Prydelse af Blade.

þat dvaul lángrar rædo varrar; ok þykir mer eigi naudsyn at gera lengri ræde edr minning þeirra luta nu at sinni i varri rædu, er siálf spekin hefr af ser *h*) rædt. Enn þó er hverium Kongi *i*) skylldlegt, at vita görsamliga allar þær rædur, er sialf spekin hefer af ser mællt, eda elleg- ar sva vitrir menn, er fyrr varo nefndir, ok hugleida á hverium degi nockurn lut af þeim rædum, ef hann fær nockot frelsi til, fyrir audrum skylldar-naudsynium.

Medr þvi at þat er víst skylldar-sysla Kongs, at verda vel áskynia til alls mannvits; þá er þat víst synt, at þessi frodleikur mun hanum *k*) allskyldastr vera, er nu hafit þer umrædt, fyrir þvi at þat er *l*) likligt, at af þessum frodleik

hvorfor mig ei synes fornødent, at føre for denne gang i vor Samtale, nogen længere Tale, eller giøre ydermeere Erindring om de Ting, som Viisdommen selv haver h) sagt om sig. Men dog er det en i) Pligt for enhver Konge, at vide nøie alle de Taler, som enten Viisdommen selv haver ført om sig, eller og de vise Mænd, som før bleve nævnte, og overveie hver Dag nogen Deel af de Taler, om han faaer nogen Frihed dertil for andre Embeds-Forretninger.

Efterdi det da i Sandhed er en Konges standsmæssige Skyldighed, at blive vel oplyst i alle Videnskaber; da er det visselig klart, at denne Kundskab, som I nu haver talt om, maae være for ham den allerpligtmæssigste, fordi det er rimeligt, at han maae

laudatorum virorum libris inveniuntur, nimius prolixi sermonis appendix erit, adeoque non opus videtur adferre reliqua sapientiæ verba, ideoque iis recensendis supersedemus. Regi tamen incumbit perfecte scire omnia, quæ sapientia de se dixit, laudatique auctores de ea pronuntiarunt, & quotidie partem talium effatorum solerter meditari, quoties negotia publica otium illi relinquunt.

Quoniam Regi incumbit sapientiæ præceptis operam navare, certe igitur commonstrasti quænam illa sit sapientia quæ Regem plurimum deceat: Vero enim simillimum est ex

h) CC. *Un.* mælt.
i) *iidem* skyldulegt, skyldugt.
k) *iidem* alla skylldastr. || einkar.
l) *iidem* liet.

h) talet.
i) en skyldig Pligt, pligtskyldigt.

Hann baud ok *d*) vindþrutnum skium upp at spya *e*) svalum regnelum yfir andlit jardar. Enn Skapari allra luta baud mer at skynia allann hagleik *f*) gudligs smídis, ok *g*) steig ek hradliga yfir hvirfil fialla, met þrístanda fæti, enn ek *h*) for lettiliga um sletta dala ok flata vaullo; geck ek hardliga yfir *i*) bratta hamra met *k*) þungu ástigi, ok mællda ek vidátto jardar, ok slettra hafa met linligum *l*) fetum. Þrista ek *m*) stridliga stirdum leggium, þá er ek geck yfir *n*) fiadrar stormsamligra vinda. Mællta ek blídliga, þá er ek lærda

d) vindsvulne Skyer at udspye svale e) Regnstinger over Jordens Ansigt. Men alle Tings Skaber bød mig at oversee f) det guddommelige Arbeides heele Kunstighed, og g) stigede jeg da hurtigen over Biergenes Top, med en trykkende Fod; men jeg h) foer letteligt over jævne Dale og flade Marker; jeg gik haardelig over steile i) Klipper, med k) tungt Fodtrin, og jeg maalede Jordens og de glatte Søers Vidde med lemfældige l) Skridt. Jeg trykkede m) stærkt med stive Lægge, da jeg gik over de stormende Vindes n) Fiædre. Jeg talede venlig, da jeg lærde

stris, caloris sursum attrahentis beneficio, secum in altitudinem cœli evehat, quasque deinceps nubes vento turgentes, in superficiem terræ, imbribus subfrigidis emissis, iterum demittant. Creator omnium rerum mihi insuper præcepit artificiosam hujus universi compagem scrutari, unde gravi incessu montium cacumina transibam; Valles porro & planitiem leviter obambulans gravi incessu ardua præcipitia strenue peragrabam, amplitudinemque terræ & æquoris levi metiebar pede: Mox cruribus ad graviorem incessum

 firmatis

d) CC. *Un*. vindþrotnum, vinddriupum.
e) *iidem* svalum regnum (svalum regligum) *al*: svalu regni.
f) *iid*. & 1-*ch*. háleik lopts oc gudleiks (Gudz).
g) *iidem* at gánga hardliga.
h) *iidem* geck.
i) *iidem* brattar barur.
k) 2 *chartæ*: þunga stigi.
l) CC. *Un*. fotum.
m) *iidem* stirdliga stridum.
n) *iidem* fiardarr, fiordu stormsamra *male*.

d) vindspændte, vinddrybende.
e) Regne. || kuldagtige Svale. || svalt Regn.
f) af Luftens Høihed, og den guddommelige (Guds) Bygnings Zirlighed.
g) at gaae haardeligen.
h) gik.
i) Vind-Bølger.
k) Tyngdets Trin.
l) smidige Fødder.
m) stivt med stærke.
n) Fiorde.

vísliga i hug ser, þá má hann þar i finna fyrir víst, ef hann kann at skilia, flesta alla luti, sem r) horfa til velldis guddomligs máttar, eda svá til þeirra luta, hverzo Gud hefer skipat sinum giafum s) millum manna edur annarrar skepnu; ok má hver Kongur kenna sik, ok hver annarra vitra manna, hver hann er, ok hver hann t) á at vera; ef hann vill þvi fylgia, er hann er tilskipadur af Gudz u) hálfo. Enn þar er þu leitar eptir, hverzo Kongur skal dóma hugleida, þá er hann dæmir manna i millum, þá skyrda ek þat fyrir þer i ockarri rædo, i nockorum ordum, þá er vid ræddum um þat, hverzo Gud dæmdi brotit sáttmál millim sin ok Adams, edá hveria dómara Gud leiddi x) i domsetu mer ser. Sva

deslgen i sine Tanker, da kan han visselig, om han besidder Forstand, finde deri næsten alle de Ting, som r) høre til den guddommelige Magtes Kraft, eller og til de Ting, hvorledes Gud haver uddeelt sine Gaver iblandt Menneskene, eller s) anden Skabning; saa at enhver Konge, og hver anden fornuftig Mand, kan deraf kiende sig selv, hvorledes han er, og hvorledes han t) bør være, om han vil følge det, som han er beskikket til paa Guds Vegne. Men da du efterforsker, hvorledes en Konge skal betænke de Domme, som han afsiger imellem Folk, da forklarede jeg det for dig, i vor Samtale, med nogle Ord, da vi talede om det, hvorledes Gud paadømde den brudte Pagt imellem sig og Adam, eller hvilke Dommere Gud x) førde med sig til at sidde Retten. Lige:

divinam, tum ea, quæ docent, quomodo Deus dona sua vario modo tribuerit hominibus & aliis creaturis: Unde Rex perinde ac cæteri sapientes viri cognoscere potest, quis sit & qualis esse debeat, si sequi velit munia divinitus sibi præscripta: quomodo autem Rex judicia sua instituere debeat, superius in hoc colloquio innui, cum sermo nobis erat de judicio divino in causa fædifragi Adami; deque assessoribus, quos Deus sententiæ ferendæ adhibuit: Adduxi quoque exempla temporum subsequentium non pauca, quibus constat.

r) CC. *Un.* hæfa til v. gudlegs. || gudlegs velldis ok máttar.
s) *al.* manna imillim edr annarra skepna.
t) CC. *Un.* skal. u) *iidem* álfu.
x) *iidem* til domsetu. || domsætis.

r) passe sig med. || guddommelige Magt og Kraft.
s) andre Skabninger.
t) skal.
x) satte i Dommer-Sæde med sig.

herbergi, sem skryddur brudgumi, ok var gladur sem y) styrkur risi fagnandi rásarskeidi. Enn daudligir z) flærdargudar aufundudo mik, gerdo mik sekann, ok dæmdo mik til dauda; ok steig ek reidur nidur til hinna nedsto dala, ok braut ek borgir hermanna i reidi minni; a) gnera ek i sundur b) þrottliga aull málmhlid sterkra borga, braut ek styrka jarnstólpa ok digrar járnslár, tok ek gull ok c) gimsteina, ok herfengnar gersemar, for ek fagnandi til d) hinna hærri byggda mer hrosanda e) sigri ok miklo herfangi; fór ek um þorp, ok um tun ok heradz byggdir, oc baud ek fátækum

gik frem af dette skiønne Herberg, som en pyntet Brudgom, og var glad som en y) vældig Kiæmpe, frydende sig ved sit Løb. Men dødelige z) Afguder misundede mig, erklærede mig skyldig, og dømde mig til Døde; og stigede jeg da fortørnet ned til de nederste Dale, og nedbrød de Mægtiges Slotte i min Vrede; a) jeg søndersleed vældigen alle de stærke Fæstningers Metall-Porte, jeg brød stærke Jernstolper, og tykke Jernbommer, jeg tog Guld og c) Ædelstecne og Kostbarheder, erobrede med Krig, og drog jeg da glad til d) de høiere Boeliger, e) med frydefuld Seier og stort Bytte; jeg drog igiennem Torpe, og Tofter og Lands-Byegder, og

res suavissimos. Tandem tentorium meum in luce umbrarum prorsus experte posui & ex splendida domo ornati instar sponsi, lætitia exsultans seu fortis gigas cursum suum læto animo absoluturus, prodibam. Mortales autem & spurii deastri meæ felicitati invidentes me seu reum morte condemnarunt: Cæterum ego ad infimos valles conscendens, urbibus militum expugnatis, portas metallicas munitarum urbium fortiter contrivi, columnas ferreas, crassas & ferreas trabes confregi, & aurum, gemmas, thesauros hostium spolians ad superiores sedes non sine insigni triumpho spoliis & mactus opimis postliminio redibam: Moxper

y) CC. *Un.* stærkr.
z) *iidem* & 1 *cb.* flærdgudar — sækkian.
a) *iidem* gnöra. || geingu i sundr.
b) *iidem* þrælliga, sterkliga.
c) *iid.* gersimar hærfængnar mædr gimsteinum.
d) *iidem* & 2 *cb.* himna. || *al.* hinna hæstu.
e) *iidem simpl.* herfángi.

y) stærk.
z) Fals-Guder.
a) jeg vriede i Stykker. || der sønderslecdes.
c) Kostbarheder forhvervede ved Rov tilligemed Ædelstecne.
d) Himlene. || de høieste Boeliger.
e) med frydefuldt Bytte.

endimerkia, ok má vel segia til þess ein dæmi, ef vill.

Enn sá var einn Kongur, er mer synizt hellzt f) frá at segia i þessari ræ-do, til dæma, hann var madur ágiætur ok ríkur, ok vellærdur til alls mannvits, ok siálfur rettlátur i allom dómum; ok kom á hveriom degi mikill fiaulldi þeirra g) mála fyrir hann, er hann h) þurfti at dæma um i) annarra manna naudsyniar, ok sat hann hvern dag lánga k) stund i dómsæti sino, til þess at dæma mál manna, ok þeir spekingar met hanom, er hann fann at visrastir varo ok best viliadir til slíkra naudsynia. Enn þá er Kongur sat á þessari stefno, ok þeir spekingar, er hann hafdi til þess nefnda met ser, þá varo vapnadir riddarar fyrir utan husit, at

heds Ligevægt, og derpaa kan man vel sige et Exempel, om man vil.

Der var een Konge, som mig synes beqvemmest at fortælle om, til Exempel, i denne Tale, han var en ypperlig og mægtig Mand, og vel oplyst i al Lærdom, og selv retfærdig i alle Domme; og der kom hver Dag en stor Mængde af de g) Sager for ham, h) hvori han i) behøvede at paadømme andre Menneskers Fornødenheder, saa at han hver Dag sad en lang Tid paa sin Domstoel, for at dømme i Folkes Sager, og de Viise med ham, som han fandt at være de forstandigste og redeligste til slige Fornødenheder. Men da Kongen sad i denne Forsamling, og de Viise, som han havde udmeldt dertil med sig, da stode bevæbnede Ryttere uden for Huuset, for at passe paa, at

tes æquitatis aut justitiæ transiliendi. Unum exemplum adferre libet, si placet.

Erat Rex quidam, (talis quidem qui dignus est exempli loco in hoc colloquio ut adferatur) non minus celebris quam potens, artibus humanioribus imbutus & in judiciis ferendis æquissimus. Deferebatur ad eum ingens caussarum inter subditos decidendarum numerus, adeoqve in tribunali suo diu admodum quotidie sedebat, ut lites dirimeret, unacum viris sapientissimis, benignissimis & plurimum idoneis, qvos ad tanta negotia peragenda sibi delegerat. Quoties Rex & ascititii illi judices in loco judicii aderant,

f) CC. *Un.* af.
g) *iidem* manna. *h*) *iidem* þyrfti.
i) *iidem* naudsyniar þeirra. *k*) *iidem* rid.

g) Mænd.
h) hvori han kunde behøve.
i) om hvis Fornødenheder han behøvede.

p) ſkírri hverio víni; at mínu bordi má heyra *q*) þiótandi ſtreingleika, met ſætum ok fagrum tóna; þar er kvedſkapur ok ſáheyrdir ſaungvar; þar er ſkemtan ok gledi, ok flærdarlaus fagnadur, án *r*) allrar ſorgar. Sæll er ſá er bua ſkal í mínu herbergi, þviat *s*) í minu herbergi ero ſiau haufot-ſtólpar, þeir er ſamantengia allt *t*) hvolf met gódri þekiu, ok ſialft golfit met uþrotligum grundvaullom, ok *u*) remma þrekliga alla veggi met ſtyrku afli; i hverium ſtolpa þeſſara má ſá ok finna VII. haufot- *x*) liſtir allskyns hagleiks; ok mitt herbergi er *y*) ſtrád ilmandi grauſum ok agiætum jurtum

nogen ſød Lugt; min Drik er ſødere end Honning, og klarere end nogen Viin; ved mit Bord kan man høre klingende q) Spill, med ſød og ſkiøn Tone; der er Synge-Spill og Sange, ſom ere kun ſielden hørte; der er Lyſtighed og Glæde, og uforfalſket Fryd, uden al Sorg. Lykſalig er den, ſom ſkal boe i mit Herberg, thi s) i mit Herberg ere ſyv Hoved-Stolper, ſom ſammenføie dets heele Hvælving med et godt Tag, og Gulvet ſelv med urørgelige Grundvolde, og befæſte u) urørggeligen alle dets Vægge med en vældig Styrke; i hver af diſſe Stolper kan man ſaae og finde de 7 Hoved-Kunſter til al Slags Vittighed; mit Herberg er og beſtrøet

mellè ſuavior, quovis vino purior. Ad meas menſas fidibus blandum ſuſurrantibus canitur, ſuaviſſimæ melodiæ adhibentur, melos & raræ cantiones audiuntur: Oblectatio, gaudium, lætitia fuci & doloris neſcia, hic certant; beatus proinde, qui in mea domo commoratur, mea quippe domus ſeptem columnis primariis conſtat teſtudinem cum tecto connectentibus, pavimento æternis fundamentis immixo & parietibus inſigni robore undiquaque conſtructis & firmatis. In quavis columna ſeptem conſpicere licet primarias artes,

p) *al.* ſkirari. *q*) 1 *ch.* uþríotandi
r) CC. *Un.* & 1 *ch.* alla ſorg.
s) CC. *Un.* i minni höll *al.* mitt herb. ero.
t) *iidem* hvalf.
u) *iidem* renna þr. alla vegu (allann veogginn). || reina þr. alla veggi *chartæ* remta, remptna. rentra. *x*) *iidem* velir. 2 *ch.* velar.
y) *iidem* ſtryiat, (2 *ch.* ſtriát) ſtröat, med irmandum gr. ok ág. urtum.

q) uophørligt.
s) der ere i min Sal. || min Sal beſtaaer af.
u) løbe ud til alle Sider. || underſtøtte kraftigen alle Væggene (den heele Vægg).

rædt i þeirra munni, at Kongur sialfur *p*) vard áskynia þessarar rædo.

Þá gerdizt sua til eitthvert sinn, at Kongur var i þyrmslum eptir blodlát-sitt, ok kom þá mikill fiaulldi á þeirri stundo þeirra manna, er *q*) mál sitt villdo kiæra fyrir Kóngi. Þá kalladi Kongur *r*) til sin son sinn, þann er vanur var at sitja i domum met hánom, ok mællti vit hann: "Kalla þu spekinga mína, þá er vanir ero at sitja *s*) i dómum met mer, ok gángir i dómhus mitt, ok setzt þu i sæti mitt i dag, ok leysit mál manna sva margra *t*) sem flestra *u*) geti þer leyst." Þat var gert sem Kongur baud. Enn er þau mál varo *x*) framborin

og blev denne Sag saa giængs i deres Mund, at Kongen selv p) fik Nys om denne Tale.

Da hændte det sig eengang, at Kongen var upasselig efter et Blodlob, og kom da paa den Tid en stor Mængde af de Folk, der vilde q) føre deres Sager for Kongen. Da kaldede Kongen r) til sig den af sine Sønner, som var vant at sidde i Rette med ham, og sagde til ham: "Kald mine Viise, som pleie at sidde Ret med mig, og gaaer i mit Domhuus, og sæt du dig i mit Sæde i Dag, og afgiører saa Folkes Sager, og det saa t) manges, som u) I allermeest kunne tage over." Det blev giort som Kongen befalede. Da nu de Sager vare x) fremførte

venerunt, eandemque suam opinionem usque adeo mutuis sermocinationibus terebant, ut ad ipsum tandem Regem perveniret.

Rex autem forte fortuna ob emissum sanguinem infirmus, compluribus eodem tempore, ut causas suas Regi judicandas deferrent, confluentibus, filium, judicia frequentare solitum, accivit; jussitque, ut sapientes illos viros, qui judicia frequentare consueverant, convocaret, præsidis etiam officio fungens unacum assessoribus plurimorum pro virili lites in solito dicasterio dirimeret. Regis mandato obseqvebantur tum filius, tum judices

p) CC. *Un.* fretti af.
q) *iidem* mal sin villdo bæra fyrir Kong.
r) *iidem* son sinn á mál vid sec, þann sem.
s) *iidem* a.
t) *iidem* sem þer fáit flæstra löyst i dagh.
u) *iidem* getur þu.
x) *iidem* framtalat. || framtölld.

p) fik Efterretning om.
q) forestille (fremføre, frembære.
r) i Tale med sig.
t) manges, som I allermeest kunne opløse (ordeele) i Dag.
u) du kandst.
x) udførte.

allra fialla. Hvar felur sá sik, er flyia vill mik? Andi Guds fyllir alla heimskringlo, ok rannsakar *d*) skilning ok *e*) skyring hverrar raddar".

Slikar rædor, sem nu hefer þu heyrdar, ero þær, er sialf spekin mælvir af ser, at margar adrar þær, sem her er ecki umrædt, þvilikar eda enn hærri; þviat Salomon Kongur, edur Jhesus *f*) sonr Syrachs, hafa ritat met mikilli snilld, fioullda þeirra rædna allra, er sialf spekin hefer af ser *g*) mællt met ymissum háttum. Enn ef ver minnunzt nu þeirra rædna allra, er ver meigum minnazt á, ok finna i þeirra ritningum, þá verdur þat

opsluge Jorden med sine Frugter, og forbrande alle Fieldes Grundvolde. Hvor vil den skiule sig, som vil flye for mig? Guds Aand fylder heele Verdens Kreds, og ransager hver Røstes d) Forstand og e) Udtydning".

Saadanne Taler, som du haver nu hørt, ere de, hvilke Viisdommen selv fører om sig, og mange andre desslige eller høiere, som her ei ere omtalte; thi Kong Salomon eller Jesus Syrachs Søn, have med stor Fynd optegnet en Mængde af alleslags Taler, som Viisdommen selv haver g) ført om sig paa adskillige Maader. Men om vi ville nu angive alle de Taler, som vi kunne erindre, og finde i deres Skrifter, da vil det blive et langt Ophold for vor Tale; hvor-

orci fundamenta ardentem, qui terram ejusque fructus consumet, fundamentaque omnium montium comburet. Ubi quæso abscondet se qui me vult effugere? Spiritus Dei totum terrarum orbem complet, & cujusque vocis sensum & mentem excutit".

Quæ jam audisti effata & multa idgenus plura, nonnulla etiam sublimiora, de se ipsa loquitur sapientia, nam Rex Salomon & Jesu Syrach filius magno lepore plurimas sententias literis consignarunt, quas ipsa sapientia vario modo de semet disseruit. Si autem mentionem faciamus omnium idgenus effatorum, quæ commemorari possunt, & inlauda-

d) 1 *ch.* læring. 2 *ch.* kiæring.
e) CC. *Un.* skynsemd.
f) *iidem.* Filius Sirach.
g) *iidem* talat.

d) Lærdom.
e) Grunde.
g) sagt, talet.

in hafdi, þá lagdi hann i adra skál þau bref, er varo af hendi sakar-ábera, enn i adra skál þau bref, sem varo af hendi þess, er svara skylldi, ok syndizt hanom sem skálirnar mætti alldrei jafnvægar c) vera. d) Þvi nærzt syndizt hanom sem þau bref kiæmi fram, e) sem urlausnir varo áritadar ok ákvednir domar, eptir þvi sem hann ætladi upp at segia, ok allir spekingar f) laugdu rád til; ok þá er þau bref varo laugd i skálirnar, þá g) mátto þær alldrei jafnvægar verda, þá helldur enn ádur. Enn þá er Kongs son sá þessa luti, þá hugdi hann at, hvat sá hinn þridi ungi madur h) gördi, ok sá hann at hann stód þar nærri hanom met

da op, men den, som havde Brevskaberne, lagde da i den eene Skaal de Brevskaber, der vare paa Sagsøgerens Side, men i den anden Skaal de Brevskaber, der vare paa dens Side, som skulde svare, og syndes ham, som Skaalerne kunde aldrig c) være lige. Dernæst d) syndes ham, som de Brevskaber kom frem, e) paa hvilke Afsigterne og de forfattede Domme vare skrevne, efter det som han agtede at afsige dem, og alle de Wise f) gave Stemme til; og da disse Brevskaber bleve lagte i Skaalerne, da g) kunde de aldrig blive lige, da, meer end før. Men da Kongens Søn saae disse Ting, saae han og efter, hvad den tredie unge Person h) giorde, og saae da, at han stod der nær

pendit, qui autem codicillos attulit, eos lancibus ita quidem imposuit, ut qui accusatoris argumenta contineret huic, illi vero qui rei complecteretur apologiam, injiceret, & videbantur lances nunquam ad æquilibrium pervenire. Mox videbantur præsidi schedulæ adferri, quibus inscriptæ essent sententiæ, mox proclamandæ, quibus suum calculum sapientes illi addiderant, lancibusqve immitti, quæ non magis æquæ nunc quam ante fiebant. Hæc vero cum filius Regis cerneret, & quid tertius ille juvenis ageret sciscitari vellet, vidit eundem e proximo stringentem gladium & ferire paratum. Gladius, quem

c) CÇ. *Un.* verda.
d) *iidem* þá.
e) *iidem* er a var (varo) ritadar orlausnir.
f) *iidem* legdi. || höfdo lagt.
g) *iidem* (varo) urdu þær alldri jafnar.
h) *iidem* hafdiz at. || hefzt at.

c) blive.
d) da ɔ: videre.
e) hvorpaa vare skrevne.
f) vilde give. || havde givet.
g) (vare) bleve de aldrig lige.
h) tog sig for. || tager sig for.

leik megi hann flestar skilningar samankenda, hvert er hann vill hugleida m) mátt gudligs velldis, edur um manna naudsyniar. Nu met þvi at ydur synizt um þessa luti eigi n) lengur at tala, þá vil ek nu þess bidia, at þer o) villdet enn lengia þessa rædo met noskorum ordum, ok ræda um þat, hvoria luti er Kongur skal hugleida, þá er hann kemur á domstól sinn, p) ok hann skal dæma um mál manna?

Þessir lutir ero hanom víst skylldir, sem þu sagdir, at rannsaka allar þessar rædur vandliga, er nu haufum vid umrædt, met q) margsmogalli skilning; ok fyrir þvi ef hann glósar þessar rædur skilvísliga

maae kunne samle af denne Kundskab, de fleeste Indsigter, hvad enten han vil overveie den guddommelige Magtes m) Styrke, eller Menneskenes Fornødenheder. Efterdi nu Eder ikke synes n) om, at tale længer om disse Ting, da vil jeg nu bede Eder, at I o) vilde endnu fortsætte denne Tale med nogle Ord, og tale om det, hvilke Ting en Konge skal betænke, naar han kommer paa sin Dom-Stoel, p) og han skal paadømme Folkes Sager?

Disse Ting ere vist pligtmæssige for ham, som du sagde, at ransage nøie alle disse Taler, som vi nu have talt om, med q) giennemtrængende Undersøgning; og det derfor, at, om han udvikler disse Taler tydeligen

ex hoc sapientiæ fonte cæteros scientiarum rivulos non tantum derivari, sed & augmenta sua capere, sive majestatem divinam ejusque potentiam, sive negotia humana & necessitates contemplari velis. Sed quoniam tibi videtur diutius in hoc materia non esse inhærendum, aliquot quæso verbis sermonem nostrum prolixiorem tamen reddas, & quæ Rex secum expendere debeat, cum ascenso tribunali lites subditorum dirimere vult, edoceas?

Quæ jam attulimus subtili meditatione secum ruminari debet princeps, nam si eadem distincte secum perpendat, intelliget certe plurima, tum quæ pertinent ad majestatem divinam,

m) CC. *Un.* mikilleik.
n) *iidem* þurfa lengra at ræda.
o) *iidem* mættit.
p) *iidem* um doma, þá er han scal dóma manna imillum.
q) *iidem* sinafinugligri.

m) Størrelse, Storhed.
n) at der behøves at tale vidtløftigere.
o) maatte.
p) i Henseende til de Domme, som han skal dømme imellem Folk.
q) nøiseende, grandseende.

arnir q) skylldo vera uppsagdir, r) kalladi hann þá til sín; enn hver sá er til hans kom, þá sá hann þessa luti alla, sem nu hausom ver frásagt, ok treystizt eingi þeirra sídan upp at segia domana, þviat skálir hins unga manns urdo alldrei jafnvægar, ok vard engom málom lokit á þeim degi; s) ok undradi eingi þeirra sídan, þó Kongur væri seinn i uppsaugu domanna.

Enn ero annur þvilik dæmi, eftir þvi sem ek sagda þer fyrr i ockarri rædo, þá er ver ræddum um þann stad, er Them t) er kalladur, á Irlandi, ok má ek enn nockora minning gera þeirrar samu rædo, ef synizt. Enn u) þeim stad er

Sag, at Dommene skulde q) blive affagte, r) kaldede han dem til sig; men hver den, som kom til ham, saae alle disse Ting, som vi nu have berettet om, saa at ingen af dem understod sig siden at afsige Dommene, thi den unge Persons Skaaler bleve aldrig lige, og bleve altsaa ingen Sager afgiorte den Dag; s) og siden fandt ingen af dem underligt, skiønt Kongen var langsom i Dommenes Afsigelse.

Endnu er der et andet deslige Exempel, efter det som jeg sagde dig før i vor Tale, da vi talede om den Stad, som t) kaldes Them i Irland, og kan jeg endnu giøre nogen Erindring om den samme Tale, om det behager. Men u) den Stad var saaledes

tias pridem latas promulgaret, eosdem accersivit, & ubi ad eum pervenerunt, statim quæ narravimus cernebant, nec audebat quisqvam eorum quæ decreta erant proclamare, nam lances nunqvam æquales apparebant, nec ulla prolatarum eodem die finita litium, nec postea mirabantur judices qvamvis aliqvantulum in judiciis ferendis tardior Rex esset.

Aliud ab hoc non multopere diversum habemus exemplum, qvod superius tetigimus tantum, cum loqvebamur de urbe Hiberniæ, quæ Themes dicitur, de qua plura hoc loco

q) CC. *Un.* væri. r) *iidem* hann kalladi þá.
s) *iidem* enn sidan undrade ængi mádr, at Kongr var.
t) *iidem ops.* Themere var kall. (heiter) *tharæ* Themme & Themes.
u) CC. *Un.* þat var havudstadr á Irlandi, ok þar var havudsæti Kongs.

q) affiges.
r) ; han kaldede dem.
s) men siden undredes intet Menneske over, at Kongen var.
t) blev kaldet (hedder) Themere.
u) det var en Hoved-Stad i Irland, og der var den Konges Hoved-Sæde.

Sva synda ek þer ok maurg dæmi, hverzo Gud skipadi dómum sinum *y)* vit þá, er sídar komo, *z)* bædi um Pharao Kong, ok alla þá adra, er sídar komo, ok nefndir varo i þessari rædo; ok er þat vist hveriom Kongi hugleidanda *a)* til athuga, er þar má finnazt i þeim dæmum. Þat þarf hann ok vandliga at hugleida ok skilia, hvar *b)* hans reffing þarf vit, ok strídleiki i dómum, edur hvar *c)* domi skal vægia; fyrir því at eigi eigu i allom stadom *d)* dómar jafnstrídir at vera. Enn i allom stadom ok dómum skal þó *e)* giæta rettlætis ok jafngirndar endi-

Ligeledes visede jeg dig og mange Exempler, hvorledes Gud y) indrettede sine Domme, mod dem, der kom efter, baade i Hensigt til Kong Pharao, og alle de andre, der vare efter hans Tid, og blev nævnte i denne Tale; og bør visselig det, der kan findes i de Exempler, overveies af hver Konge a) til Eftertanke. Det behøver han og nøiagtigen at betænke og forstaae, hvor b) hans Straf og Strænghed i Domme behøves, eller hvor c) en Dom skal formildes; fordi d) Domme bør ikke i alle Tilfælde være lige strænge. Men i alle Tilfælde og Domme skal dog e) træffes Retfærdigheds og Billigheds

constat, quibus suffulta fuerint rationibus decreta divina de Pharaone & aliis a me recensitis lata. Regulas vero æqui & justi ex allatis exemplis derivandas probe secum expendat Rex oportet, simulque perspectum habeat, quibus in judiciis legum secutus rigorem justis poenis nihil detrahere, quibusque in causis lenitatem & clementiam sequi debet, nam omnes causæ non debent eadem severitate tractari; in nullis tamen judiciis limites

y) CC. *Un.* fyrir þá er f. kiæmi.
z) *iidem* hvarttveggia.
a) *iidem* med ath. || at huga leidande. || athyggianda.
b) *iidem* hans reffing (reffingar) þ. v. ok stridleik. || hann þarf reffingar vid oc stridleic.
c) *iidem* domum.
d) *iidem* jafnstridir domar.
e) *iidem* rettlæti vera oc jamgirndar ænndimærki.

y) stillede f. D. for dem, der kunde komme siden efter.
a) med Agtsomhed.
b) han behøver Straf og Strænghed.
c) Domme skulle.
d) der bør ikke være lige strænge Domme.
e) der dog være Retferdighed og Billigheds Grændser (Regel).

at, enn annann *b*) veg *c*) þeir menn, er Kongur átti fiandskap vit, ok halladi Kongur þá dómi meir eptir vilia sinum, enn eptir rettindom; ok *d*) bar þá raun á þvi, at þrim náttum sidar þá sneri um haull Kongs, ok *e*) allum ødrum husum, þeim sem hann sat i, ok visso þá grundvellir *f*) upp, enn vigskord nidur i jaurd ok veggir, ok tok þegar borgin at eydazt, ok *g*) var hon alldrei sidan byggd. Nú skal á sliko marka, at Gud lætur til þess *h*) opinbera *i*) verda þessa atburdi fyrir maunnom, at hann vill at mennirnir skili þat, at slikir lutir ero hvern dag bunir fyrir maunnum andliga

deri paa den eene Side, men b) paa den anden Side c) de Folk, som Kongen bar Had imod, og lœmpede Kongen da Dommen meer efter sit Behag, end efter Retten; og det lod sig og kiende, i det at Kongens Sal, og alle de andre Huuse, som han sad i, vendedes om, 3 Nætter efter, saa at Grundvoldene da stode op, men Muurspidserne og Væggene ned i Jorden, og begyndte Staden da strax at blive øde, saa at den aldrig siden g) blev bebygget. Af sligt skal man nu mærke, at Gud derfor lader h) dette Slags Tildragelser i) blive aabenbare for Menneskene, at han vil at Menneskene skulle indsee det, at slige Ting ere hver Dag beredte

altera vero inimicos ejus concernebat. Rex a justi & æqvi tramite deflectens affectibus suis potius quam justitiæ faceret satis: Tribus autem interjectis diebus aula & aliæ domus regiæ adeo subversæ sunt, ut fundamenta murorum sursum, pinnaculorum vero interstitia deorsus vergerent, unde vastata incolis urbs nunqvam ex illo tempore habitata fuit. Hinc liquet Deum tales insolitos casus innotescere hominibus velle, ut sciant idgenus plures imminere tum corporibus, tum animabus eorum, qvi judiciis exercendis ad moti

b) CC. *Un.* hlut þeir menn.
c) *iidem* atto þeir mál, er Kongr hafdi f. v.
d) 3 *cb.* var þa rilk.
e) CC. *Un.* öll annorr hus þau sem.
f) *iidem* uppá, enn vigsk. oc vægg. i jörd nidr. *g*) *iidem* vard.
h) *iidem* slika hluti oc atburdi.
i) *iidem* opinber verda slik atkvæde.

b) den anden Part de Folk.
c) eiede de Sagen, som Kongen havde Fiendskab imod.
g) er bleven.
h) slige Ting og Tildragelser.
i) saadanne betydelige Ting, Mærkværdigheder.

at giæta, at Kongurinn sæti þar i fullum fridi. Þessi Kongur átti miauk marga syni; enn þó var hanom einn kiærastur af þeim aullom, þviat sá elskadi *l*) hann mest, ok gyrntizt at vera optarst nærst fædur sinum, ok *m*) var optligazt allra sona Kongsins i dómsetu mer hanom. Þat var náttura þessa Kongs at vera seinn i atkvædum um dóma sina; ok ræddo þeir menn *n*) þat met ser, er skiótlyndir váro i gedi sino, at Kongur mundi skiótara lysa domum sinum, edur leysa mál manna, ef hann væri *o*) allvitur. Þessari rædo samþycktizt sun hans, ok margir ædrir af hans spekingum, ok sva gerdizt þetta mál fiaul rædt

at Kongen kunde sidde der i fuldkommen Sikkerhed. Denne Konge havde meget mange Sønner; men dog var een ham kiærest af dem alle; thi denne l) elskede sin Fader meest, og fandt Fornøielse i at være som oftest nær hos ham, m) var ogsaa oftest af alle Kongens Sønner i Retten med ham. Det var denne Konges Maade, at være langsom i Udslaget af sine Domme; saa at de Folk, som vare hastige til Sinds, n) sagde det imellem sig, at Kongen vist nok vilde hurtiger affige sine Domme, og afgiøre Folkes Trætter, dersom han var fuldkommelig viis. Denne Tale bifaldt hans Søn, og mange andre af hans viise Mænd, og

erant, armati equites dicasterium tutabantur, ut Rex justa securitate frueretur. Huic Regi erant multi, admodum filii, eorum tamen unus charissimus, qui patri suo quam sæpissime aderat, & omnium Regis filiorum sæpissime locum, ubi judicia ferebantur, patri suo adhærens frequentabat. Fuit ea Regis indoles, ut in sententiis ferendis tardior esset, id quod occasionem dedit nonnullis, qui præcipites animo erant, putandi, Regem sententias citius dicturum, negotiaque expediturum, si eruditione minime vulgari instructus esset. In hanc opinionem non filius tantum sed & multi alii e sapientum numero venerunt,

l) CC. *Un.* þat hællzt (miök) at væra (sem) optazt nær.

m) *iidem* hann var oc opt á domsætum med Konginum.

n) CC. *Un.* um þat sin imilli. || þat millum sin.

o) *iidem* allvitre.

l) fandt helst (stor) Behag i at være (som) oftest nær.

m) han var og ofte i Dommer-Sæde med Kongen.

n) talede om det. || talede det.

phanus at nafni, hann var dómari yfir allom þeim málom, er innan borgar gerduzt til; ecki var hann oc ránglátur madur kalladur. Enn sva gerdizt til einn tíma, at Stephanus lett líf sitt, ok komo i mót hanom tvennir flockar t) af Englum, adrir þeir er hans u) mál villdo flytia ok hiálpa vit Gud, enn adrir þeir er hanom gafo margar sakar ok stórar, ok villdo leida hann (med ser) til dauda. Enn met þvi at þræta gerdizt x) milli þeirra, ok hverigir villdo afláta, þá mællti einn Engillinn, at leida y) skylldi Stephanum fyrir kne dómaranum, ok skylldi domur þar mál skilia þeirra ámilli. Enn þá er þeir komo til dómsins, þá æpto sakaráberar hátt, ok kvádozt hafa mikla sauk á z) hendur Stephano, saugdo

Stephanus, han var Dommer over alle de Sager, som forefaldt inden Byen; han havde og ei Navn for en uretfærdig Mand. Men det hændtes eengang saa, at Stephanus lod sit Liv, og kom da imod ham to Flokke t) af Engle, nogle, som vilde u) befordre og understøtte hans Sag hos Gud, men andre, som gave ham mange og store Sager, og vilde føre ham (med sig) til Døden. Men efterdi der opkom Ueenighed imellem dem, og ingen af Parterne vilde give efter, da sagde een af Englene, at y) man skulde føre Stephanum for Dommeren, og at en Dom skulde adskille den Sag imellem dem. Men da de kom for Retten, da raabde Sagsøgerne høit, og sagde dem at have z) en stor Sag mod Stephanum, især sagde de, at han havde taget en Grund fra den

lites in urbe subortas ita diremit, ut injustitiæ non postularetur. Verum ubi naturæ debitum solvit, occurrebant illi duo angelorum agmina, quorum una pars causam illius coram Deo perorare volebat, altera vero gravibus accusatum criminibus morti destinarat: Facta autem contentione, cum neutra pars cedere vellet, dixit angelus quidam, ad genua judicis perducendum Stephanum litemque judicio dirimendam: Et cum utraque pars judici se sisteret, accusatores magnis clamoribus actionem intendebant Stephano, dicentes: fundum

t) CC. Ux. engla.
u) *iidem* mali villdo vidhialpa.
x) *iidem* millim, medal.
y) *iidem* þeir skylldu leida.
z) *iidem* hendi.

t) Engle.
u) hielpe paa hans Sag.
y) de skulde trække St. for Retten.
z) Stephano en stor Sag paa Haanden.

borin fyrir þeim, þá syndizt þeim sua, sem þeir mundu skiótliga sá leyst þau aull. Enn þá er Kongs son var buinn fram at segia lausnir þeirra y) manna mála, er þá varo uppborin fyrir hann, þá synduzt hanom þar framgánga þrír ungir menn, frídir at ásyn, ok þó ógorligir; tveir settuzt nidur fyrir fætur hanom, á sína haund hver; annarr þeirra hafdi met at fara maurg bref, ok var á þeim bref-um skrád aull mál, þau er z) sætt skylldo vera á þeim degi, ok þó ein sauk á hverio brefi. Enn annarr þeirra hafdi skálir met at fara; þær synduzt hanom sua a) vægar, at ef b) hár litit væri lagt i, þá mundu þær eptir láta. Sá hellt upp skálunum, er þær hafdi; enn sá er bref-in

førte for dem, da syndes dem, som at de kunde i en Hast faae opløst dem alle. Men da Kongens Søn var færdig at afsige Dom-Slutningerne i de y) Folkes Sager, som da vare frembragte for ham, syndes ham at der traadde frem 3 unge Mænd, smukke af Anseelse, og dog forfærdelige; de 2 satte dem ned for hans Fødder, hver paa sin Side; den eene af dem havde mange Brevska-ber at fare med; og vare i de Brevskaber beskrevne alle de Sager, som skulde have været z) forligte den Dag, og det een Sag i hvert Document. Men den anden af dem havde Vægtskaaler at fare med; de syndes ham saa a) fiine, at b) de vilde give efter, om end ikkun et lidet Haar blev lagt deri. Den, som havde Vægtskaalerne, holdt dem da

judices assessores. Cæterum ubi lites proferebantur existimabant judices cito easdem dimiri posse; & filius Regis ubi ad sententias ferendas paratus erat, tres illico juvenes conspexit, forma quidem conspicuos sed terribiles, quorum duo ex utroque latere juxta pedes ejus residebant: Alter multos secum adferebat codicillos, in quos omnes lites eodem die decidendæ relatæ erant, ita quidem, ut quælibet seorsim lis uni tantum codicillo inscripta esset; alter vero lances adferebat, quæ præsidi ad minimum adeo ad pondus mobiles apparebant, ut vel immisso pilo cederent. Qui lances adferebat, easdem manibus suspendit.

y) CC. *Un.* mála, sæm þar varo fram.
z) *iidem* sett.
a) *iidem* vægiar, lettvegár. 1 *ch.* jafnvægar.
b) *iidem* eitt litit hár væri þar lagt (latir i) i, at þo mundu þær at láta.

y) Sager, som der vare blevne.
z) afgiorte.
a) boielige, bevægelige, letvendende, ligevægtige.
b) om kun et lidet Haar blev lagt (kommet) deri, de endog da skulde helde derefter.

rentius: hvi Stephanus rænti hann, ok *d*) dæmdi jaurd undan kyrkio hans? Stephanus svaradi þvi: at hann dæmdi eigi þann dom rángann at vilia sínum, helldur hugdi hann at þat væri rettur dómr. Þá tók Laurentius i sído Stephano, ok *e*) klypti *f*) afarfast. Þá bad Justinus *g*) Laurentium at hann skylldi miskuna máli hans, hverttveggia fyrir sakar bænar hans, ok sua fyrir *h*) sakar þess, at Stephanus vissi eigi, at hann hafdi rángann dóm dæmdann. Enn þat ætladi Stephanus, medan hinn helgi Laurentius hellt i sído hanom, þóat hann þyldi *i*) einhveria pínsl jafnlánga i helvíti, at hanom mundi eigi sárari kvaul þat vera, enn hanum var klyping Laurencii. Enn

d) dømt den Grund fra hans Kirke? Stephanus svarede: at han ikke havde dømt den Dom urettelig med sin Villie, men han meenede, at det var en ret Dom. Da tog Laurentius fat i Siden paa Stephano e), og kneeb f) overmaade fast. Da bad Justinus g) Laurentium, at han skulde forbarme sig over hans Sag, baade for hans Forbøns Skyld, saa og for h) dets Skyld, at Stephanus vidste ikke, at han havde dømt en urigtig Dom. Men det tænkte Stephanus, saa længe den hellige Laurentius holdt i Siden paa ham, at om han end i) udstod nogen lige lang Pinsel i Helvede, det da ei vilde have været ham en smerteligere Pine, end Laurentii Kneeb var for ham. Men saa-

sese spoliasset prædium templo suo lata sententia adimendo? Moxque Laurentius Stephani latus magna vi contorquebat; Justinus autem rogabat Laurentium, ut in Stephanum mitior esset propter suam intercessionem, & quod Stephanus ignorasset injustam sententiam sese protulisse. Putabat autem Stephanus, dum Laurentius latus ejus premebat, graviora ad æque longum tempus in inferno tormenta se non experturum. Cum

d) CC. *Un.* dregi.
e) CC. *Un.* & *al.* kippti *male.*
f) *al.* ofur fast.
g) *iidem* fyrir hanum, oc bad L. miskuna mál hans. *h*) *iidem* þær sacar.
i) *iidem* skylldi jafnlanga pisl hafa þolat. || þöldi ærna pinsl jamlanga ríd i helv. || jaml. r. i helv. einhveria písl.

d) draget.
e) klemde. || trykkede — til.
f) overhaands stærkt.
g) for ham, og bad L. forbarme sig.
h) af de Aarsager.
i) skulde have udstaaet en. || udstod en stor Pine lige lang Tid i Helvede. || udstod i lige lang Tid nogen Piine i Helvede.

er sua farit, sem þá gat ek, at hann var haufud-stadur á Irlandi, ok þar var Kóngs haufud-sæti, þess er þar red, ok eigi visso menn fegra stad á jaurdo. Enn þóat lands-folkit væri allt heidit, ok hefdi eigi rettann *x*) átrunat til Guds i þann tima, þá var þat folk sua styrkt i átrunadi sínom, at þat trudi, at rettdæmi *y*) mætti alldrei hallazt af hendi þess Kongs, er sat i Themes; Fyrir þvi at eingi domur var sá dæmdur á Irlandi, *z*) at þeir ætlodo at rettur væri, fyrr enn Kongur af Themes hefdi dæmt. Enn þessi atburdur gerdizt til þess eitthvert sinn, at þat mál var borit fyrir Kong þann, er sat i Themere, at frændur hans ok vinir átto annann veg lut *a*) at,

des beskaffen, som jeg dengang erindrede, at den var en Hoved-Stad i Irland, og der var den Konges Hoved-Sæde, som regierede der, ja man vidste ikke en deiligere Stad paa Jorden. Men omendskiønt Indbyggerne vare alle hedenske, og havde ikke i den Tid den rette Troe om Gud, da var dog det Folk saa fast i sin Troe, at de troede, at Retfærdighed i at dømme, *y*) maatte aldrig kunne vakle i den Konges Haand, der sad i Themes; Fordi der blev ingen Dom dømt i Irland, som de *z*) kunde troe at være retfærdig, førend Kongen af Themes havde dømt. Men denne Tildragelse hændtes engang, at saadan en Sag blev frembragt for den Konge, der sad i Themere, *a*) at hans Slægtninger og Venner havde Deel deri

loco differere, si libet, licet. Hæc autem urbs, ut superius innui, metropolis erat Hiberniæ, Regiaqve sedes, nec amoenior in terra locus innotuit. Qvamvis porro incolæ regni a Christianorum sacris & vera in Deum fide remoti essent eo tempore, eorum tamen svadebat religio, qvod justitiæ nunqvam non satisfaceret Rex in urbe Themes existens, unde nulla sententia lata fuit in Hibernia, qvæ non suspecta esset, donec a Rege Themes rata haberetur. Aliquando autem forte fortuna evenit, ut ubi causa qvædam ad Regem deferebatur disceptanda, qvæ ex una parte Regis amicos & cognatos, ex altera

x) *al.* trunad. *y*) CC. Un. mundi.
z) *iidem* er þeir ætlade at fyrr væri rettr, enn Kongrinn.
a) *iidem* i. || áttu lut at annann veg.

y) skulde, vilde.
z) agtede for at være retf. Ind.
a) som h. Sl. ic. havde Part i paa den eene Side.

þá kvad dómarinn ſua at, ef Stephanus hafdi ſelt rettindi vit verdi, at hann ſkylldi fylgia ſiálfur til glatanar þeim fiárlur. Enn þá er leitat var vit Stephanum, hvert ſu ſauk var ſaunn edur eigi, þá níkvæddi hann s) þeſſi ſauk, ok ſagdizt alldrei muna, at hann t) hefdi fe tekit i dóm ne giauf. Enn met þvi at Stephanus u) níkvæddi ſaukina, þá var ſva bodit, at Tarqvinius ſkylldi þar koma, ok bera x) ſiálfur mál þat or boga. Enn þá er Tarqvinius kom þar, þá ſagdi hann ſva: at ſu ſöc var eigi ſönn á hendi Stephano, þviat hann ſagde ſva, at Stephanus tók alldrei fe til dóms, ſua at hann viſſi; enn met þvi at ek var þar kominn utlendur, ſagdi Tarqvinius, þá þottumzt ek þurfa þeſs

herpaa, om Stephanus havde ſolgt Retten for Penge, at han da ſkulde ſelv ſølge den Vinding til Fordærvelſe. Men da der blev udforſket hos Stephanum, om den Beſkyldning var ſand eller ikke, da nægtede han s) den Sag, og ſagde, at han aldrig erindrede, at han havde t) taget Gods eller Gave for Retten. Efterdi da Stephanus nægtede Sagen, da blev befalet, at Tarqvinius ſkulde komme der, og ſelv x), ved ſit Vidnesbyrd, ſætte den Sag udaf al Tvil. Men da Tarqvinius kom der, da ſagde han ſaaledes: at den Sag var ikke ſand mod Stephanum, thi han ſagde ſaaledes, at Stephanus aldrig havde taget Penge for Retten, ſaavidt han vidſte; men efterdi jeg var kommen der fremmed, ſagde Tarqvinius, da ſyndes

quit, jura pretio venderet Stephanus, in malam rem cum eodem pretio abeat! Cum autem ipſe Stephanus interrogaretur, de facti, ob qvod accuſabatur, veritate, cauſam facti negabat, addens, qvod non meminerit ſe pecuniam aut dona pro judiciis ferendis accepiſſe: Verum cum Stephanus facti cauſam negaret, jubebatur Tarqvinius adeſſe, & rem, prouti geſta erat exponere; cum autem adeſſet Tarqvinius, haud, inſit, verum hoc crimen, nunqvam enim Stephanus qvantum ſcio judiciorum ferendorum gratia pecuniam accepit; ſed cum peregrinus veniſſem Athenas, favoris tanti viri videbar indigere,

s) CC. *Un.* þeſſari.
t) *iidem* hafi f. t. i. domi eda. || mutari dom tekit. u) *iidem* nitti, neytti ſökinni.
x) *iidem* & 3 *ch.* or boga *ſimpliciter.* || or boga um þat mal. || *al.* bera ſialfr vitni.

s) denne.
t) taget Gods eller Stikpenge i.
x) have al Tvil om den Sag. || bære Vidne.

liga ok *k*) usynilega, þeim er eigi vilia giæta rettinda eda *l*) sannta dóma, ef þeir setiazt *m*) til at dæma um mál manna.

n) Rettiliga ero þessi dæmi þeim maunnom skipot, er *o*) annattveggia ero fegiarnir, eda *p*) kappsfullir, eda brádir.

q) Víst skalltu vita þat, at hvervetna þar sem rettindi verda vit verdi selld, eda met ofurkappi nidurfelld, þá *r*) verdur þat alldrei hefndalaust af Gudi, annathvart andliga edur líkamliga, ok er þar enn ein dæmi til at syna, ef vill. Einn ágiætur borgarmadur i Athenis, *s*) Stephanus

reedte aandeligen og k) usynligen, for de Mennesker, der ikke ville bevare Retfærdighed eller l) sande Domme, om de blive satte m) til at dømme i Folkes Sager.

Disse Exempler n) passe sig ret vel for de Folk, som enten ere gierrige, eller stridige, eller p) hidsige.

Det maae du q) visselig vide, at hvorsomhelst Retfærdighed bliver solgt for Penge, eller undertrykt med Voldsomhed, da r) gaaer det aldrig af uden Straf af Gud, enten aandeligen eller legemligen, og kan man derpaa vise eet Exempel, om man vil. En ypperlig Borger i Athenen s) ved Navn Ste-

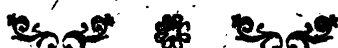
moti æqvitatis & justorum judiciorum nullam habent rationem.

Hæc exempla recte iis inculcanda qui vel avari sunt, vel præcipites, vel impetuosæ æmulationis.

Ubi jura pretio veneunt aut vi vel contentione deprimuntur, certum est vindictam divinam, sive spiritualis sive corporalis sit, seqvi, cujus rei singulare exemplum, si placet, habebis. Egregius qvidam civis Athenis erat, Stephani nomine insignitus, qui liter

k) CC. *Un.* syniliga *al.* likampliga.
l) *iidem* sannenda *al.* rettra doma.
m) *iidem* yfir mál manna.
n) *iidem* rettlig — þeim m.
o) *iidem* annathvart.
p) *iidem* kappsamer, eda bædi.
q) *iidem* þat skallt þu til viss vita.
r) *iidem* er þat alldri hæfndarlaust eda ræffingar.
s) *iidem* sa er Stephanus var kalladr.

k) synligen. || legemligen.
l) Sandhed. || rette Domme.
m) beskikkede over Folkes Sager.
n) komme (falde) ret til Pas.
p) begge Deele.
q) vide som en Sandhed.
r) er (bliver) det aldrig uden Hævn eller Straf.
s) som blev kaldet Stephanus.

ſa, at hann *g*) hafdi þá undan frelſta met ofurkappi moti rettindum. Þá kvad *h*) domarinn ſva at: ef hann frelſti þá undan dauda med ofurkappi mot rettindum, *i*) er rettinde hafdi dæmt til dauda, at hann ſkylldi ſiálfur þola dauda fyrir, nema hann bætti þar ſem hann braut. Þá bad Juſtinus preſtur hinn helga Laurentium, at hann ſkylldi hialpa *k*) máli hans, met þvj at hann hafdi fyrirgefit hanom þá ſauk, er hann hafdi *l*) á hendur hanom, ok eingi ſauk hefdi önnur *m*) ſaunn ordit á handum hanum, nema þeſsi ein, er þá var umrædt. Þá gengu þeir Laurentius ok Juſtinus preſtur ſkyndiliga *n*) fyrir Drottninguna, ok fello til

han g) havde ſtiet dem derfra med Overmagt mod Lov og Ret. Da h) affagde Dommeren ſaaledes derom: at om han havde med Overmagt, mod Lov og Ret, frelſt i) ſaadanne Folk fra Døden, ſom Retfærdighed havde dømt til Døde, da ſkulde han ſelv lide Død derfor, medmindre han rettede for ſig, hvor han havde forſeet ſig. Da bad Præſten Juſtinus den hellige Laurentium, at han ſkulde hielpe k) hans Sag, eſterdi han havde forladt ham den Sag, ſom han havde l) imod ham, og ingen anden Beſkyldning imod ham m) var befunden ſand, uden denne eene, ſom da blev talt om. Da begave Laurentius og Juſtinus dem haſtigen hen til n) Dronningen, og

legibus autem violatis: Ad quæ judex: Si contra legum tenorem eripuiſſet, quos leges capite damnarunt, ipſe morte plectatur oportet, niſi ubi deliquit ſatisfecerit. Mox Juſtinus Laurentium oravit ut cauſæ Stephani patrocinaretur, cum delicti, cujus nuper illum incuſavit, veniam dediſſet, & nihil, præter ultimum hoc de quo jam diſceptabatur, crimen vere fuerit illi objectum. Mox Laurentius & Juſtinus Reginam accedunt & geniculantes rogabant miſericordiam judicis reo apprecari dignaretur, ut judicio mitigato permit-

g) CC. *Un.* frælſti þá mædr oppcappi.
h) *iidem* domur ſva at ordi.
i) *al.* ok rettindin hefdi.
k) CC. *Un.* hialpa vid.
l) *iidem* a hendi. || gefit.
m) *iidem* verit ſönn nema ſu ein.
n) *iidem* til drottningarinnar. || Mariu drottningar.

g) frietog dem med.
h) faldt ſaadan Dom derpaa (tilſagde, tilholdt Dommen.
i) de Mænd — og Retfærdigheden havde dømt dem.
k) hielpe paa. l) givet.
m) havde været ſand.
n) Himmelens Dronning Maria.

do sua, at hann hefdi tekit jaurd frá kyrkio hins helga Laurentii, met rangum dómi. Enn domarinn svaradi þvi, at Laurentius skylldi ráda *a*) atkvædi um þetta mál, at hann var ræntur. Enn á þeirri stundo, er Laurentius geck til at heyra, hverzo þat *b*) hafdi farit, þá mællti einn Eingill vit Stephanum: "hvi kallar þu eigi á hinn helga Justinum prest, er þu sæmdir sua miök, at þu letzt setia hans Capello nær haull þinni, ok hefir þu *c*) mikit þionat hanom i margum lutum, ok væri hanom þat vel gerandi, at hiálpa nockot at þíno máli i þessari naudsyn?" Enn hinn helgi Justinus kom þar þegar i þann tíma, er þetta mál var framflutt fyrir hinn helga Laurentium, ok at framborinni sauk, þá spurdi hinn helgi Laurentius:

den hellige Laurentii Kirke, ved en uretfærdig Dom. Men Dommeren svarede derpaa, at Laurentius skulde raade for Udslaget a) i denne Sag, at han var bleven røvet. Men paa den samme Tid, som Laurentius traadde til for at forhøre, hvorledes b) det var gaaet, da sagde een af Englene til Stephanum: "hvorfor kalder du ikke paa den hellige Præst Justinum, som du ærede saa meget, at du lod sette hans Capel nær ved din Sal, og som du haver meget tient i mange Ting, hvorfor han nu vel kunde giøre det, at hielpe noget paa din Sag i denne Vanskelighed?" Den hellige Justinus kom der og strax, paa den Tid, da denne Sag blev fremført for den hellige Laurentium, og da Sagen var fremført, spurgde den hellige Laurentius: hvi Stephanus havde berøvet ham, og denne

fundum quendam sententia, injuste lata, templo beati Laurentii illum eripuisse: Cum autem judex causam dijudicandam Laurentio, utpote injuria affecto, concederet, Laurentiusque eadem hora ad causam dignoscendam adesset, angelus quidam ad Stephanum: "curni, inquit, accersis Justinum Sacerdotem, cui profecto integrum esset in tanto periculo tuæ causæ patrocinari, cum Sacellum ejus, honoris gratia, palatio tuo propius exstrui curaveris, variisque officiis eum demerueris?" Aderat illico Justinus cum causa deferretur ad St. Laurentium, perorata causa, interrogantem, quamobrem Stephanus sese

a) C.C. *Ur.* atkvædum um, er hann.
b) *iidem.* mál var farit.
c) *iidem* miök.

a) om det.
b) den Sag var beskaffen.

rentius: hvi Stephanus rænti hann, ok *d*) dæmdi jaurd undan kyrkio hans? Stephanus svaradi þvi: at hann dæmdi eigi þann dom rángann at vilia sinum, helldur hugdi hann at þat væri rettur dómr. Þá tók Laurentius i sido Stephano, ok *e*) klypti *f*) afarfast. Þá bad Justinus *g*) Laurentium at hann skylldi miskuna máli hans, hverttveggia fyrir sakar bænar hans, ok sua fyrir *h*) sakar þess, at Stephanus vissi eigi, at hann hafdi rángann dóm dæmdann. Enn þat ætladi Stephanus, medan hinn helgi Laurentius hellt i sido hanom, þóat hann þyldi *i*) einhveria pínsl jafnlánga i helvíti, at hanom mundi eigi sárari kvaul þat vera, enn hanum var klyping Laurencii. Enn

d) dømt den Grund fra hans Kirke? Stephanus svarede: at han ikke havde dømt den Dom urettelig med sin Villie, men han meente, at det var en ret Dom. Da tog Laurentius fat i Siden paa Stephano e), og kneeb f) overmaade fast. Da bad Justinus g) Laurentium, at han skulde forbarme sig over hans Sag, baade for hans Forbøns Skyld, saa og for h) dets Skyld, at Stephanus vidste ikke, at han havde dømt en urigtig Dom. Men det tænkte Stephanus, saa længe den hellige Laurentius holdt i Siden paa ham, at om han end i) udstod nogen lige lang Pinsel i Helvede, det da ei vilde have været ham en smærteligere Pine, end Laurentii Kneeb var for ham. Men saa-

sese spoliasset prædium templo suo lata sententia adimendo? Moxque Laurentius Stephani latus magna vi contorqvebat; Justinus autem rogabat Laurentium, ut in Stephanum mitior esset propter suam intercessionem, & qvod Stephanus ignorasset injustam sententiam sese protulisse. Putabat autem Stephanus, dum Laurentius latus ejus premebat, graviora ad æqve longum tempus in inferno tormenta se non experturum. Cum

d) CC. *Un.* dregi.
e) CC. *Un.* & *al.* kippti *male.*
f) *al.* ofur fast.
g) *iidem* fyrir hanum, oc bad L. miskuna mál hans. *h*) *iidem* þær sacar.
i) *iidem* skylldi jafnlanga pisl hafa þolat. || þöldi ærna pinsl jamlanga ríd i helv. || jaml. r. i helv. einhveria pisl.

d) draget.
e) klemde. || trykkede — til.
f) overhaands stærkt.
g) for ham, og bad L. forbarme sig.
h) af de Aarsager.
i) skulde have udstaaet en. || udstod en stor Pine lige lang Tid i Helvede. || udstod i lige lang Tid nogen Piine i Helvede.

Enn þegar er Justinus hafdi bedit fyrir Stephano, þá let Laurentius laust, ok fyrirgaf hanom *k*) alla þessa sauk.

Enn þá er sakaráberar heyrdo þat, at þeir varo fallnir at *l*) þeirri sauk, þá æpto þeir miklo hærra *m*), ok kváduzt hafa miklo meiri sauk á *n*) hendur Stephano. Þeir saugdo sua: at einn Romverskur madr, er Tarqvinius het, var kominn til Athenis, ok met þvi at hann var *o*) utlendur ok frændlaus þar kominn, þá þottizt hann þurfa *p*) hiálpar Stephani um alla þá luti, er *q*) hann vardadi, met þvi at hann var domari ok haufdingi yfir allri borginni, ok þág Stephanus gódann hest af hanom til þess, at hann skylldi hallda *r*) hann til laga ok rettinda. Enn þá

saasnart Justinus havde bedet for Stephano, da slap Laurentius, og eftergav ham k) denne heele Sag.

Men da Sagsøgerne hørde det, at de havde tabt den Sag, da raabde de meget høiere m), og paastode dem at have en endnu større Beskyldning mod Stephanum. Den fortaalde de saaledes: at en Romersk Mand, som hedde Tarqvinius, var kommen til Athenen; og efterdi han var kommen der fremmed og uden Slægt, da syndes han at behøve Stephani p) Hielp i alle de Ting, som vare ham magtpaaliggende, efterdi han var Herre og Dommer over heele Staden, og fik Stephanus en skiøn Hest af ham, for at han skulde holde ham ved Lov og Ret. Dommeren gav den Beskeed her-

Cum autem Justinus intercedebat pro Stephano, Laurentius Stephano misso veniam dabat.

Accusatores autem, cum se causa nunc cecidisse viderent, majoribus insistentes clamoribus dixerunt, se posse Stephanum graviorum criminum accusare, sequentemqve historiam referebant: "Tarqvinius qvidam Romanus Athenas venit, qui cum peregrinus esset & cognatorum ibidem expers, præsidio sibi visus est indigere Stephani, utpote primatis urbis & judicis, ideoqve Stephano bonum eqvum dedit, ut se abs malevolorum improbitate juris & legum beneficio vindicaret: Ad hanc accusationem judex, cum, inqvit,

k) CC. *Un.* þá. *l*) *iidem* þvi máli.
m) *unus add.* enn frá megi fegia.
n) CC. *Un.* hendi. *o*) *iidem* utlænzkr.
p) *iidem* vid hialp. || hialpa.
q) *iidem* hanum. *r*) *iidem* hanum.

k) al den.
m) end man kan beskrive.
p) Understøttelse, Beskyttelse.

þá kvad dómarinn ſua at, ef Stephanus hafdi ſelt rettindi vit verdi, at hann ſkylldi fylgia ſiálfur til glatanar þeim ſiárlut. Enn þá er leitat var vit Stephanum, hvert ſu ſauk var ſaunn edur eigi, þá níkvæddi hann *s*) þeſſi ſauk, ok ſagdizt alldrei muna, at hann *t*) hefdi fe tekit i dóm ne giauf. Enn met þvi at Stephanus *u*) níkvæddi ſaukina, þá var ſva bodit, at Tarqvinius ſkylldi þar koma, ok bera *x*) ſiálfur mál þat or boga. Enn þá er Tarqvinius kom þar, þá ſagdi hann ſva: at ſü ſöc var eigi ſönn á hendi Stephano, þviat hann ſagde ſva, at Stephanus tók alldrei fe til dóms, ſua at hann viſſi; enn met þvi at ek var þar kominn utlendur, ſagdi Tarqvinius, þá þottumzt ek þurfa þeſs

herpaa, om Stephanus havde ſolgt Retten for Penge, at han da ſkulde ſelv følge den Vinding til Fordærvelſe. Men da der blev udforſket hos Stephanum, om den Beſkyldning var ſand eller ikke, da nægtede han s) den Sag, og ſagde, at han aldrig erindrede, at han havde t) taget Gods eller Gave for Retten. Efterdi da Stephanus nægtede Sagen, da blev befalet, at Tarqvinius ſkulde komme der, og ſelv x), ved ſit Vidnesbyrd, ſætte den Sag udaf al Tvil. Men da Tarqvinius kom der, da ſagde han ſaaledes: at den Sag var ikke ſand mod Stephanum, thi han ſagde ſaaledes, at Stephanus aldrig havde taget Penge for Retten, ſaavidt han vidſte; men efterdi jeg var kommen der fremmed, ſagde Tarqvinius, da ſyndes

quit, jura pretio venderet Stephanus, in malam rem cum eodem pretio abeat! Cum autem ipſe Stephanus interrogaretur, de facti, ob qvod accuſabatur, veritate, cauſam facti negabat, addens, quod non meminerit ſe pecuniam aut dona pro judiciis ferendis accepiſſe: Verum cum Stephanus facti cauſam negaret, jubebatur Tarqvinius adeſſe, & rem, prouti geſta erat exponere; cum autem adeſſet Tarqvinius, haud, inſit, verum hoc crimen, nunqvam enim Stephanus qvantum ſcio judiciorum ferendorum gratia pecuniam accepit; ſed cum peregrinus veniſſem Athenas, favoris tanti viri videbar indigere,

s) CC. *Un*. þeſſari.
t) *iidem* hafi f. t. i. domi eda. || mutai dom tekit. *u*) *iidem* nitti, neytti ſökinni.
x) *iidem* & 3 *ch*. or boga *ſimpliciter*. || or boga um þat mal. || *al*. bera ſialfr vitni.

s) denne.
t) taget Gods eller Stikpenge i.
x) hæve al Tvil om den Sag. || bære Vidne.

y) þess manns vinátto, ok gaf ek hanom *z*) hest minn eptir vilia minum, enn eigi eptir beidzlo hans. Þá er sakaráberar heyrdo þat, at þeir mundo fallnir vera *a*) at þessari sauk, þá æpto þeir miklo harra, ok kvádozt hafa myklu meiri sauk á hendi hanom, enn hvarge *b*) hinna var. Þeir saugdo, at Stephanus hefdi *c*) tekit þriá menn undan dauda met ofurkappi, mót rettindum, *d*) er hvartveggia *e*) hafdi bitit laug, ok rettindi, ok retter domar. Þá *f*) var Stephanus spurdur at þvi, ef hann væri sannur at þeirri sauk? þá geck hann i gegn, at hann hafdi mennina frelsta undan dauda, ok kvadzt jafnan þess idrazt hafa,

des jeg at trænge til *y*) den Mands Venskab, og gav jeg ham min Hest, *z*) efter min egen Villie, men ikke efter hans Begiæring. Da Sagsøgerne hørde det, at de og vilde tabe denne Post, da raabde de endnu høiere, og paastode dem at have en endnu meget større Sag imod ham, end nogen af b) de andre var. De sagde, at Stephanus havde med Vold, mod Retten, taget fra Døds-Straf tre Mænd, som d) baade e) Love, Retfærdighed og grundede Domme havde erklæret skyldige. Da f) blev Stephanus spurgt om det, om han var skyldig i denne Post? og da tilstod han, at han havde unddraget de Mænd fra Døden, og sagde sig idelig at have fortrudt det, at han

digere, ideoque equum meum illi non roganti sponte dederam". Cum jam accusatores prævideren̄t hac lite se casuros, majoribus adhuc contendentes clamoribus culpam duabus prioribus graviorem Stephano se posse objicere asserebant, quoniam tres homines capitali supplicio, contra fas & jus, adhibita vi subtraxisset. Mox quærebatur Stephanus, num tanti criminis juste postularetur? Fatebatur reus objectum crimen, dixitque semet semper ejusdem poenituisse, nimirum quod capitali supplicio liberaverit homines adhibita vi, legibus

y) CC. *Un*. vinatto sliks mans.
z) *al*. at vilia minum h. m.
a) CC. *Un*. á *hic & alibi*.
b) *iidem* var þessarra. *c*) *iidem* tæcna.
d) *iidem* er domr hafdi agengit.
e) *al*. höfdu brotit *male*.
f) CC. *Un*. er Steph. var átspurdr — þa geck h.

y) saadan en.
z) af min egen gode Villie.
b) disse.
d) som der var gaaet Dom over.
e) havde overtraadt.
f) da Stephanus blev tilspurgt — da vedstod han.

ſa, at hann *g*) hafdi þá undan frelſta met ofurkappi moti rettindum. Þá kvad *h*) domarinn ſva at: ef hann frelſti þá undan dauda med ofurkappi mot rettindum, *i*) er rettinde hafdi dæmt til dauda, at hann ſkylldi ſiálfur þola dauda fyrir, nema hann bætti þar ſem hann braut. Þá bad Juſtinus preſtur hinn helga Laurentium, at hann ſkylldi hialpa *k*) máli hans, met þvi at hann hafdi fyrirgefit hanom þà ſauk, er hann hafdi *l*) á hendur hanom, ok eingi ſauk hefdi ömmur *m*) ſaunn ordit á handum hanum, nema þeſsi ein, er þá var umrædr. Þá gengu þeir Laurentius ok Juſtinus preſtur ſkyndiliga *n*) fyrir Drottninguna, ok fello til

han g) havde friet dem derfra med Overmagt mod Lov og Ret. Da h) affagde Dommeren ſaaledes derom: at om han havde med Overmagt, mod Lov og Ret, frelſt i) ſaadanne Folk fra Døden, ſom Retfærdighed havde dømt til Døde, da ſkulde han ſelv lide Død derfor, medmindre han rettede for ſig, hvor han havde forſeet ſig. Da bad Præſten Juſtinus den hellige Laurentium, at han ſkulde hielpe k) hans Sag, efterdi han havde forladt ham den Sag, ſom han havde l) imod ham, og ingen anden Beſkyldning imod ham m) var befunden ſand, uden denne eene, ſom da blev talt om. Da begave Laurentius og Juſtinus dem haſtigen hen til n) Dronningen, og

legibus autem violatis: Ad quæ Judex: Si contra legum tenorem eripuiſſet, quos leges capite damnarunt, ipſe morte plectatur oportet, niſi ubi deliquit ſatisfecerit. Mox Juſtinus Laurentium oravit ut cauſæ Stephani patrocinaretur, cum delicti, cujus nuper illum incuſavit, veniam dediſſet, & nihil, præter ultimum hoc de quo jam diſceptabatur, crimen vere fuerit illi objectum. Mox Laurentius & Juſtinus Reginam accedunt & geniculantes rogabant miſericordiam judicis reo apprecari dignaretur, ut judicio mitigato permit-

g) CC. *Un*. frælſti þá mædr oppcappi.
h) *iidem* domur ſva at ordi.
i) *al*. ok rettindin hefdi.
k) CC. *Un*. hialpa vid.
l) *iidem* a hendi. || gefit.
m) *iidem* verit ſönn nema ſu ein.
n) *iidem* til drottningarinnar. || Mariu drottningar.

g) frietog dem med.
h) faldt ſaadan Dom derpaa (tilſagde, tilholdt Dommen.
i) de Mænd — og Retfærdigheden havde dømt dem.
k) hielpe paa.
l) givet.
m) havde været ſand.
n) Himmelens Dronning Maria.

til fota henni, ok bádo hana beidazt þeirrar miskunar, at domi væri sua midlat, at Stephano væri o) þar lofat at bæta, sem brotit var; enn þegar p) er hin sæla Maria bad fyrir Stephanum, þá var þat lofat sem hun bad. Þvi nærst var Stephanus leiddur aptur til Athenis, ok reis upp á þeirri stundo, er q) likami hans var til jardar kominn, ok lifdi hann þriá vetur sidan, ok bætti sauk þessa eptir rádi Biskups þess, er yfir þeirri borg var.

Slík ero dæmi maurg til, ef þess r) væri þaurf; at leida fleyri dæmi i s) þessa rædo, ok mátt þu nu þat marka, t) eptir þvi sem ek gat i fyrra ordi fyrir þer, at all-

og fulde ned for hendes Fødder, og bøde hende begiære den Naade, at Dommen maatte blive saaledes formildet, at o) det maatte blive Stephano tilladt, at bøde det for sig, hvor Forgribelsen var skeet; men da p) den velsignede Maria bad for Stephanum, da blev det tilladt, som hun begiærede. Derpaa blev Stephanus ført til Athenen, og stod op paa den Tid, da hans Legeme q) var kommet til Jorden, og levede siden 3 Aar, og bødte for denne Sag, efter den Bisskops Raad, som var over den Stad.

Det ere mange slige Exempler om det r) var fornødent, at indføre fleere i s) denne Tale, og kandst du nu vel mærke det, t) efter det som jeg erindrede for dig i den forrige

permitteretur Stephano crimen, ubi patratum erat, expiare: Ubi vero beata Maria pro Stephano intercedebat, precibus ejus annuebat statim judex. Stephanus ergo Athenas reductus, hora, qua humo mandandus erat, resurrexit, tresque deinceps annos vixerat, quibus peccatum suum juxta Episcopi urbis monitum expiavit.

Multa insuper exempla huc facientia adduci possent, si opus esset; ex allatis autem colligere poteris quanta (ut superius innuebam) ἀκρίβεια sententiæ ferri debeant; unde

o) CC. *Un.* lofat at bæta þat sem hann hafdi brotit.
p) *iidem* Drottningin bad fyrir Stephano.
q) *iidem* licamr hans var til graftar ætladr at flytia. || þeir ætlodu likam hans at flytia til graftar. r) *iidem* þætti naudsyn.
s) *iidem* eina. t) *al.* er ek.

o) Stephano maatte blive tilladt at bøde det han havde forbrudt.
p) Dronningen.
q) var tiltænkt at føres hen for at begraves. || da de havde føre at føre hans Legeme hen til at begraves. r) funde synes.
s) een Tale. t) som jeg mældede om.

sakar *k*) verdi til, er *) liórastar *l*) verda millum manna, annathvert rân edür *m*) stulder, þá er *n*) enn litandi á, hverzo *o*) su sauk bar til handa manni. Ef madur verdur staddur i *p*) þeirri naudsyn, at hann *q*) fái eigi mat at *r*) kaupa, ok eigi at þiggia, ok eigi má hann vinna, enn hungur ok líkamlig nattura þrengvir hanum, sua at hann *s*) má eigi hungur þola, þá eigo *t*) domar at vægia *u*) þeim manni, þó at hann se tekinn i *x*) þessari sauk; ok hvarvetna þar sem *y*) naudsyn þraungvar manni til

var Overtrædelse, da h) bør i) endnu der Dommene at formildes. Ja om der end k) indfalde de Sager, som ere de *) afskyeligste der kunne skee l) imellem Folk, som enten Ran eller m) Tyverier, da bør dog endnu n) sees paa, hvorledes en o) saadan Sag er paafalden et Menneske. Om et Menneske bliver bestæd i p) den Nød, at han ikke q) kan faae Mad r) at kiøbe, og ikke til Almisse, og han ikke heller kan arbeide; men Hunger og legemlig Nødtørft twinger ham, saa at han ikke kan s) udstaae Hungeren, da bør t) Dommene skaane u) det Menneske, skient

cumspiciendum est, quas ob rationes in tantum flagitium delapsus qvis fuerit: Nam si qvis ad eas angustias redactus fuerit, ut nec pretio, nec prece, nec labore suo cibum acqvirere possit, esuries autem & appetitus naturalis eum tantopere urgeant, ut inediam diutius ferre neqveat, mitiore profecto a judicibus censura plectendus, qvamvis in his delictis deprehensus fuerit: Ubicunqve igitur ad violandas leges & crimina, in quæ duriores poenæ-

k) CC. *Un.* bere.
*) *iidem* liosastar. *l*) *iidem* era.
m) *al.* stuldr.
n) CC. *Un.* þat æim lidande (litanda, álitanda).
o) *iidem* hværsu söc bærr (barz).
p) *iidem* þæssarri. *q*) *iidem* fær.
r) *iidem* þiggia, ok eigi má hann kaupa ne vinna.
s) *iidem* má eigi þola (þóler eigi).
t) *alii*: domarar.
u) CC, *Un.* hanum. *x*) *iidem* þeirri.
y) *iidem* naudsyniar þrongva m. til saka eda til.

h) er der (endnu der) et Sted (tilfælde) at formilde D.
i) Dommen endnu der at være lempfældig (eftergive i Straffen. k) indtræffe.
*) skindbarligste (der falde meest i Øinene.
l) holdes for de skammeligste.
m) Tyverie.
n) Dommen lempes efter det. o) Sagen.
p) dennæ, saadan en. q) faaer.
r) til Almisse (ved at tigge) og han hverken kan kiøbe den eller arbeide.
s) udholde (taaler ikke).
t) Dommerne. u) ham.

hallat rettum domi; þóat fólkit væri heidit, ok hefdi eigi e) rettann trunad til Guds, þá hefndi hann þó þess, þvi at fólkit trudi þvi, at alldrei mundi rángur dómur koma af Themes. Enn i þessúm sidarsto dæmum, er þu heyrdir, hvorso Stephanus var krafdur skynsemdar um alla þá dóma, er hann hafdi dæmda, ok f) gegndi sauk fyrir þat, er hann þádi giauf af vin sinum; enn þar hlaut hann dauda-dóm fyrir, er hann frelsti menn undan dauda, ok mundo þat margir ætla, at þat væri helldur gott verk enn illt.

Þess vandara g) þykir mer þeirra mál, er yfir doma ero h) settir, er ek heyri slík dæmi fleyri. Fyrir þvi vil ek bioda ok bidia ydur, at þer i) lukit upp

Kongen havde beiet en retfærdig Dom; skiønt Folket var hedenskt, og havde ikke den rette Troe om Gud, da straffede han dog dette, fordi Folket troede det, at der aldrig kunde komme en vrang Dom fra Themes. Men i disse sidste Exempler, da du hørde hvorledes Stephanus blev fordret til Regnskab for alle de Domme, som han havde dømt, og f) maatte lide Tiltale for det, at han modtog en Gave af hans Ven; men han fik Dødsdom for det, at han havde frelst nogle Mænd fra Døden, da dog mange vilde tænke, at det heller var en god end en ond Gierning.

Des vanskeligere g) synes mig deres Omstændigheder, som ere h) satte over Domme, jo fleere slige Exempler jeg hører. Derfor vil jeg anmode og bede Eder, at I i) ville

meritas tamen Deus irrogavit pœnas: plebs qvippe credebat iniqvum judicium in dicta urbe latum non iri: Tum denique quod Stephanus juberetur, omnium, quas tulerat, sententiarum rationes reddere, imo, in jus traheretur, quod ab amico donum acceperit, morteque damnaretur, quod capitali supplicio quosdam liberasset, id quod hodie multi bonæ potius quam pravæ actionis loco habendum esse putabunt.

Eo difficilior videtur mihi res judiciaria & judicum officium, quo plura idgenus exempla

e) CC. Un. atrunad rettann.
f) iidem vægdi sök f. þ. at hann þá.
g) iidem vitra.
h) iidem skipader.
i) iidem greinit fyr. mer.

f) eftergav noget i en Sag fordi han modtog.
g) forekommer.
h) beskikkede til at være Dommere.
i) forklarer (aabner) for mig. || viiser mig nogen saadan Forskiel.

vægia epter þvi dómum *f*), sem naudsyniar virdazt miklar til hafa gengit. Enn ef Kongur, eda einhver *g*) annar haufdingi, sa er domari er, eda *h*) refsinga-madur, refsar met manndrápum, þá skal hann *i*) jafnan láta ser mikit fyrir þykia, ok harma dauda hins i *k*) hugþocka sinum ok ufarar; ok skal hann *l*) jafnan sva fyrir ser siá, at hann drepi hann eigi fyrir sakir grimmleiks siálfs sins, eda reidi, eda *m*) fyrir haturs sakir vit þann er deyr, helldr drepur hann hann fyrir sakir rettrar refsingar ok ástar sakar vit hina, er eptir lifa, *n*) fyrir þvi

denheden saaledes, som den er tilfalden, og formilder da Dommene, f) ligesom de Fornødenheder agtes store til, som have kommet Sagen afsted. Men om en Konge, eller nogen g) anden Herre, som er Dommer, eller besidder Ret til at straffe, h) straffer med Livs-Straffe, da skal han altid i) lade det falde sig ubehageligt, og beklage i sit Sind saadan en Misdæders Død og Ulykke; l) især skal han altid, for sin Person, vogte sig for, at han ikke dræber ham for sin egen Grumheds eller Vredes Skyld, eller for Hads Skyld mod den som m) døer, men at han dræber ham for en retmæssig Straffs Skyld,

ea debet legum moderatio teneri, ut ad motivorum gravitatem decisiones adcommodentur. Porro si Rex aut Princeps aliquis, qui judicandi & poenas irrogandi auctoritate pollet, capitali supplicio aliquem afficiendum curare debeat, lento gradu & animo velut anxio ad tantum supplicium irrogandum accedat, & ob mortem extremamque delinquentis cladem animo secum doleat: Semper autem caveat, ne crudelitate aut ira inductus morte quem afficiat, sed justæ tantum ultionis & in superstites amoris causa, cum velit hos

f) 2 *cb.* sem til hefr gengit, ok naudsyniar hafa til verit.

g) CC. *Un.* lannzhaufdingi. || landahöfdingia.

h) *iidem* refsingar-madr gerir refsingar.

i) *iidem* ser jamnan láta þyckia mykit fyrir.

k) *iidem* hug sinum.

l) *iidem* þó eigi sva fyrir ser siá, at hann dræpr hinn fyrir.

m) *iidem* hatrs vidr þann (þess er daudr er).

n) *iidem* þviat.

f) alt ligesom der er (foranlediget) tilgaaet, og der have været Fornødenheder til.

g) Landsherre. || nogen af de Landsherrer.

h) udfører Straffene.

i) gaae meget nødigen (ugierne) dertil.

l) Dog (især) skal han ikke lave det saaledes for sig, at han dræber den anden, for.

m) er død.

Þó tok hann mörgum lutum minni refsing enn hann mundi taka, ef hann vissi, at hann hafdi rángt dæmt. Nu ero þeir fiórir lutir, er madur skylldi utibyrgia, er hann gengur i n) dómhus, ok láta alldrei koma innan o) dyra, edur i domsæti met ser. Einn lutur er fegyrni, annarr er fiandskapur, þridi er kapp, fiordi vinátta. Þviat þu heyrdir þat, at Stephanus var krafdur skynsemdar fyrir þat, at hann þá p) giauf af Targvinio, til þess, at hann skylldi fyrir fiár sakir hallda hann til laga ok rettinda, q) enn dómr kvad sua at, ef hann hefdi fe tekit fyrir rettindi, at hann skylldi þeim fiárlut fylgia til r) glautunar. Sva heyrdir

han i mange Stykker mindre Straf, end han vilde have faaet, hvis han havde vidst, at han havde dømt uret. Der ere altsaa fire saadanne Ting, som En skulde lukke ude, naar han gaaer i Dom-Huset, og lade aldrig komme inden o) Døren, eller i Dommer-Sæde med sig. Den første af disse Ting er Gierrighed, den anden Fiendskab, den tredie Frekhed, den fierde Venskab. Thi du hørde det, at Stephanus blev fordret til Regnskab for det, om han p) modtog Gave af Tarqvinio til det, at han skulde for Betalings Skyld holde ham ved Lov og Ret, q) men Dommen lydede saaledes, at om han havde taget Penge for Retten, da skulde han følge det Gods til For-

templo abalienatione, consistente, quod nesciret se contra æquitatem judicasse; non tamen omnis poenæ expers erat, sed multo leviorem dedit, quam daturus fuisset, si judicii injuste a se lati sibi consius esset. Quatuor sunt, quæ intraturus dicasterium excludat prorsus, & intra fores hærere ne quidem patiatur, multominus in tribunal secum recipiat, avaritia nimirum, ira, contentio, amicitia. Nuper audiveras Stephanum repetundarum accusari, quod equum a Tarqvinio dono accepisset, ut eum contra maleferiatorum injurias legum ope tueretur, unde, juxta judicis sententiam cum pecunia tam injusto

n) CC, Um. dómshus.
o) *iidem* dura eda domsætis.
p) *iidem* ægi til þess giaf af Tarkvino at h. skylldi.
q) *iidem* oc qvad sva domr.
r) *iidem* glatanar.

o) Døren eller Dommer-Sæde.
p) at han ikke modtog derfor Gave af Tarqu. at han skulde.
q) og udsagde Dommen derpaa saaledes.

y) met rettdæmi þegar brádann bana, þá skylldi þann mann vardveita i Kongsgarde eda i giætslu z) XL. daga, er i Kongs reidi kiæmi, ádur enn álýktar dómur felli á mál hans; ok þat væri a) sannligazt, at b) þat laugmál vardveitti allir Kongar, til þess at þeir mætto sua c) dæma met rettlæti ok skynsemdar-álýti ok d) grein, enn eigi eptir e) brádri reidi. Enn ef sá madur verdr fyrir sauk, er laug ok rettindi dæma f) hanom fiárlát enn eigi dauda, þá á Kongur, eda sá haufdingi, er lands giæter, at taka g) fiarlut hans, fyrir sakar h) rettra

den, og der ikke vare saa skinbarlige Sager imod ham, at de y) kunde, med retfærdig Dom, tilkiende ham strax en pludselig Død, da skulde det Menneske, som saaledes kom i en Konges Unaade, forvares i Kongens Gaard, eller under Vagt z) 40 Dage, forend der maatte falde endelig Dom i hans Sag; og det blev vist det a) fornuftigste, at alle Konger vilde b) holde over den Lov, paa det de da skulde kunne c) dømme med Retfærdighed, og fornuftigt Overlæg og d) Indsigt, men ikke efter e) overilet Hidsighed. Men om saadan en Mand gives Sag, som Lov og Retfærdighed f) tilkiende Penge-Straf,

morte jure multari queat, destinaret, reum in palatio vel custodia quadraginta dies servandum curaret, intra quos dies gravior de eo sententia ferri nequaquam deberet. Quæ Imperatoris sententia ab omnibus Regibus servaretur e re profecto esset, ut sapientiæ & justitiæ dictamini obsequentes, præcipiti vero ira non compulsi judicia ferre queant. Si vero quis eorum criminum postuletur, ut jura legesque multam pecuniariam, non autem necem ei dictitent; Rex aut regionis dominus ob poenas juste irrogatas, lege civili jubente,

y) CC. *Un.* hann med rettdæmi. || hanum þegar m. rettd. br. dauda.
z) 1 *ch.* XXX.
a) CC. *Un.* sanniligazt.
b) *iidem* þetta l. geymdi.
c) *iidem* sina doma m. r. oc sk. ál. gera.
d) *al.* gegni. e) 2 *ch.* brádrædi.
f) CC. *Un.* fiarhluti hanum á hendr.
g) *iidem* fe hans. || þann fiárhlut.
h) *iidem* rettar (rettrar) resingar.

y) dømde, (kunde fælde) ham med en retfærdig Dom (til).
z) 30 meener Hr. Einersen at være rettere, om her skulde meenes Keiser Theodosius den Store, der og gav saadan Lov.
a) tilforligste.
b) bevare (iagttage) denne.
c) giøre deres Domme med.
d) Billighed. e) Ubesindighed.
f) tilsige, paalegge.

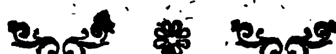
ordum: Ok skal þat miök hugleida, hver atvik ero c) sakarinnar þess manns, er fyrir sauk verdr. Enn ef sá madur verdur d) fyrir sök, er giarna villdi spakur vera, ok e) þraungvir hanom ofurkapp edr ágirnd annars til uspektar, ok þykir hanom sauk sin ill, ok vill giarna yfirbæta, þá á þar dómum at vægia um þess mannz mál, er sva er at f) lotinn. Sua ok ef sá madur gerir laugbrot, er fáfródur er, ok veit eigi þóat hann geri laugbrot, ok villdi g) hann þat eigi gört hafa, ef hann vissi at þat væri laugbrot, þá h) á þar enn i) domum at vægia. Enn þó at þær sakar

med nogle Ord; Og skal man da især meget betænke, hvilke Omstændigheder der ere i c) Sagen, paa den Persons Side, som der bliver tiltalt. d) Saaledes om Sagen gaaer imod saadan en Person, som gierne vilde være fredelig, og som en e) andens Overmod eller Giærrighed haver tvunget til Uroelighed, og synes ham sin Sag ond, og vil han gierne bøde derfor, da bør Dommene formildes i den Persons Sag, som f) staaer i slig Forfatning. Ligesaa og om den Mand begaaer Forbrydelse, som er vankundig, og forstaaer ikke, om han end giør Overtrædelse, og vilde (derimod) ikke have giort g) sligt, om han havde vidst, at det var

mitia & in quibus rigorosa ferri debeant judicia, verbis nonnullis tua hæc quæstio resolvi meretur. Primum diligenter considerandæ sunt circumstantiæ causarum & rei; nam si criminis cujusdam postulatur qui modestus esse vult, qviqve aliorum vel petulantia vel avaritia ad facinus quoddam compellitur, & quem actionis malæ a se patratæ tædet, & qui damnum resarcire cupit, mitiore sententia judicandus est. Sic quoqve mitius statuendum in illum, qui legem qvidem violavit, sed commissi a se delicti ignarus legem violare noluit: Porro, licet fœdissima patrentur delicta, ut furta sunt & latrocinia, etiam circum-

c) CC. *Un.* sacar — sökinni.
d) *iidem* værdr sa madr.
e) *iidem* þröynger. h. ag. oc ofkopp a. manna.
f) *iidem* lokinn, kominn.
g) *iidem* æigi þat værk.
h) *iidem* er þar. || er enn þar.
i) *al.* domur.

c) en Sag — som er for Sagen.
d) Gaaer Tiltalen imod (falder Sagen paa, træffer Sagen).
e) en anden Mands Gierrighed og Overlast (Stridighed) nøder.
f) saaledes er foranlediget Bragt til den Forseelse.
g) den Gierning.

þeirra luta, er mik forvitnar, um *p*) rettlæti dóma. Þer gátut þess, er mer *q*) þykir all-líkligt vera, at þat væri heilla-rád ok *r*) gód laugretta, er Keysarinn gaf um Konungliga refsing, at *s*) Kongur giæfi þeim manni XL. daga frest i Kongs vardveitslo, er fyrir Kongs reidi *t*) yrdi, enn eigi felli ofbrádur dómur á mál hans, met *u*) ákafligri reidi, *x*) þá virdizt mer sva sem *y*) her þurfi mikit skapgiædi vit þat mál, ef madur skal þyrma manni i reidi sinni. Enn jafn rettvís madr, sem Moyses var, ok heilagur, þá feck hann eigi stillt *z*) reidi sina, þá er hann kom til Israels folks miök reidur, *a*) epter þvi sem mer er sagt

nu med Tilladelse spørge om de Ting, som jeg attraaer at vide, om p) Dommes Retfærdighed. (Saavidt) I erindrede det, som mig og q) synes at være heel rimeligt, at det kunde være et nyttigt Raad og en r) skiøn Rette-Bod, som Keiseren gav om den Straf, som en Konge paalægger, at s) en Konge skulde give den Mand, som t) kunde falde i hans Unaade, 40 Dages Frist, *) under Kongeligt Vagthold, men at der ikke skulde gaae en alt for hastig Dom i hans Sag, af ubesindig u) Vrede; saa synes mig og, at y) der maae behøves meget stor Godhiertighed i saadan en Sag, om man skal skaane et Menneske i sin Vrede. Men saa retsindig og hellig en Mand, som Moses var,

Dixisti superius, id quod & verisimile credo, egregium fuisse juris dicendi moderamen, consilium, quod imperator quidam ulturo principi dederat, nimirum quadraginta dies in palatio regio reum, ubi in principis odium inciderit, servandum esse, ne festinum nimis & vehemente ira deproperatum judicium causam disceptet. Ast animus constans & moderatus hic requiri videtur si princeps ira accensus homini parcat. Moses, vir cætera justissi-

p) CC. *Un.* rettláta domara *al.* rettindis-dóma.
q) *iidem* þótte allict.
r) *iidem* allgod. *s*) *iidem* hann.
t) *iidem* værdr, at eigi fell.
u) *iidem* ákafri. *x*) *iidem* oc.
y) 1 *ch.* hann. 3 *ch.* þeir. CC. *Un.* þar muni þurfa m. sk. vid (þat), ef.
z) *iidem* reidi sinni.
a) *al.* sva at steinsþ.

p) retfærdige Dommere. || Retfærdigheds r. retfærdige Domme. q) syndes.
r) meget god Forbedring i Lov og Ret.
s) han.
t) falder — at der ei skulde falde.
*) efter Ord. i Kongens Forvaring.
u) overilet.
y) han (de) maae behøve. || dertil maae behøves (der maae behøves — til det).

til sekta edur laugbrota, þá z) ber þar domum at vægia.

Enn ef þeir menn verda fyrir sakum, er þat gera fyrir kapps sakar, eda frægdar sakar, eda sinku, eda a) fegirndar, þá eigo þar domar strídir at vera, ok skal þó giæta i allum stadum ok domum lands-laga ok rettinda; enn i slíkom lutum eda stadom skulo domar b) bíta sem stridazt c) eptir lagum, sem nu hafum ver d) talt; enn i hinum stadum, er fyrr ræddom ver um, þá á þar su lagaskipan á at vera, at virda e) sva naudsyn, sem til handa hefir borit, oc vægia

skiønt han bliver befunden i x) saadan en Sag; og overalt, hvor y) Fornødenhed tvinger et Menneske til Brøde eller Overtrædelse, da z) bør Dommene skaane.

Derimod om en Sag føres mod de Mennesker, der giøre sligt enten for Frekheds, eller Ærgiærrigheds, eller Karrigheds, eller a) Fordeels Skyld, da bør Dommene der være strænge, og skal man dog, i alle Tilfælde og Domme, iagttage Lands Lov og Ret; Dommene skulle da b) straffe c) paa det allerskarpeste efter Loven i de Ting eller Tilfælde, som vi nu have d) opregnet, men i hine Tilfælde, hvilke vi før talede om, bør den Anvendelse af Lovene have Sted heri, at man anslaaer e) Fornøden-

poenæ statuuntur, necessitas quædam adigit, mitiores sententiæ ferendæ sunt.

Ubi autem quis accusatur criminum, contentionis, vanæ gloriæ aucupandæ, sorditiei vel avaritiæ causa susceptorum, taliumque convincatur, is juxta legum rigorem damnetur, habito tamen semper legum civilium & æqvitatis respectu. In hoc casu gravis censura legum tenori congrua locum habet, in illo autem superius adducto casu

Pp Pp en

z) CC. *Un.* er (á).
a) *iidem* fegirni, ógirndar, girndar.
b) *iidem & 1 cb.* luta eptir lögum sem stridazt.
c) *iidem add.* mægo.
d) *iidem* rædt. || um rædt.
e) *ita* CC. *Un. opt. & 2 chart. al.* eptir þvi sem naudsyniar virdaz miklar til hafa borit (verit).

x) Lenne, den, det Slags. y) Fornødenheder.
z) er der Sted (Tid) til at formilde Dommen.
a) Gierrigheds, Begierligheds.
b) fældes, hælde (rettes) paa det strængeste efter Lovene. c) det strængeste de kunne.
d) sagt. || talt om.
e) en Sag efter det, som der kan agtes, at store Fornødenheder have drevet (at der have været store Fornødenheder) dertil.

vægia epter þvi dómum *f*), sem naudsyniar virdazt miklar til hafa gengit. Enn ef Kongur, eda einhver *g*) annar haufdingi, sá er domari er, eda *h*) refsinga-madur, reffar met manndrápum, þá skal hann *i*) jafnan láta ser mikit fyrir þykia, ok harma dauda hins i *k*) hugþocka sinum ok ufarar; ok skal hann *l*) jafnan sva fyrir ser siá, at hann drepi hann eigi fyrir sakir grimmleiks siálfs sins, eda reidi, eda *m*) fyrir haturs sakir vit þann er deyr, helldr drepur hann hann fyrir sakir rettrar reffingar ok ástar sakar vit hina, er eptir lifa, *n*) fyrir þvi

denheden saaledes, som den er tilfalden, og formilder da Dommene, f) ligesom de Fornødenheder agtes store til, som have kommet Sagen af Sted. Men om en Konge, eller nogen g) anden Herre, som er Dommer, eller besidder Ret til at straffe, h) straffer med Livs-Straffe, da skal han altid i) lade det falde sig ubehageligt, og beklage i sit Sind saadan en Misdæders Død og Ulykke; l) især skal han altid, for sin Person, vogte sig for, at han ikke dræber ham for sin egen Grumheds eller Vredes Skyld, eller for Hads Skyld mod den som m) døer, men at han dræber ham for en retmæssig Straffs Skyld,

ita debet legum moderatio teneri, ut ad motivorum gravitatem decisiones adcommodentur. Porro si Rex aut Princeps aliquis, qui judicandi & poenas irrogandi auctoritate pollet, capitali supplicio aliquem afficiendum curare debeat, lento gradu & animo velut anxio ad tantum supplicium irrogandum accedat, & ob mortem extremamque delinquentis cladem animo secum doleat: Semper autem caveat, ne crudelitate aut ira inductus morte quem afficiat, sed justæ tantum ultionis & in superstites amoris causa, cum velit hos

f) a *cb.* sem til hefr gengit, ok naudsyniar hafa til verit.
g) CC. *Un.* lannzhaufdingi. || landshöfdingia.
h) *iidem* reffingar-madr gerir reffingar.
i) *iidem* ser jamnan láta þyckia mykit fyrir.
k) *iidem* hug sinum.
l) *iidem* þó ægi sva fyrir ser siá, at hann dræpr hinn fyrir.
m) *iidem* hatrs vidr þann (þess er daudr er).
n) *iidem* þviat.

f) alt ligesom der er (foranlediget) tilgaaet, og der have været Fornødenheder til.
g) Landsherre. || nogen af de Landsherrer.
h) udfører Straffene.
i) gaae meget nødigen (ugierne) dertil.
l) Dog (især) skal han ikke lave det saaledes for sig, at han dræber den anden, for.
m) er død.

þvi hann vill at þeir lifi *o)* þvi rettara lifi, eptir at þeir siá ufarar hinna oc dauda; ok vill hann at *p)* agi ok hrædzla su, er þeir taka af *q)* annars ufarom, stiórni þeim til rettlætis ok góðra sida, sem eigi *r)* mátti náttura tilstiórna, fyrir sakar ofmikillar yfirgirndar eda *s)* skamsyni. Þat setti einn *t)* ágiætur Keisari, dyrdligur madur ok rettlátur i Kongligri refsing, at ef Kongur yrdi *u)* reidur, ok ætladi manni bana, ok væro eigi sua opinberar sakir á *x)* hendi hanom, at þær dæmdi hanom met

Skyld, og for Kiærligheds Skyld imod de andre, der leve efter, n) fordi han vil, at de skulle føre o) des ordentligere Levnet, efterat de see hines slette Afgang og Død; og vil han saaledes at den p) Tvang og Frygt, som de trække af q) en andens Ulykker, skal føre dem til Retfærdighed og gode Sæder, som r) Naturen ikke kunde føre dertil, for alt for stor Overmodigheds eller s) Daarligheds Skyld. En t) berømt Keiser, en ypperlig og retfærdig Mand i offentlige Straffe, anordnede det, at om en Konge blev u) fortørnet, og tiltænkde noget Menneske Døden,

hos meliorem vitam vivere, postquam tragicum adeo exitum viderunt aliorum, & metus aliorum clade subortus ut ad justitiam bonosque mores colendos ducat eos, qui naturæ vitio, imprudentia vel mala licentia virtutem sponte non amplectuntur. Imperator quidam celebris justitia & morum sanctitate illustris principi ulturo præscripsit, ut si iratus esset, & neci quendam, cujus crimina tam gravia & manifesta non sunt, ut violenta morte

o) CC. *Ux.* i þvi mæira friálsi (frelsi) epter, oc betru (betra) livi, er þeir. || betra lifi er þeir siá.

p) *iidem* hrædzla su (su ræzla) oc aghi. || agi sá ok hrædsla.

q) *al.* þeirra.

r) CC. *Ux.* mætti stiorna.

s) *iidem* skamsynis.

t) *iidem* dyrligr Keisari oc rettlatr. || madr ágetr (oc) dyrlegr Keys.

u) *iidem* æinumhværium manni svá ræidr, at (ok) hann ætladi hanum.

x) *iidem* hendur.

n) thi.

o) leve i desto større Sikkerhed (Frihed), og bædre Liv, efterat. || leve et desto bædre Liv, da (som) de see.

p) Rædsel og Tvang.

q) deres ɔ: hines.

r) man ellers ikke kunde føre, regiere, styre holde i Tømme.

s) Taabeligheds.

t) ypperlig og retfærdig Keiser. || berømt Mand (og) ypperlig Keiser.

u) saa vred (unaadig) paa nogen Mand, at han tiltænkde ham.

ir fridsamir menn ok t) hógværir stygg-iazt miök vit manndráp, ok u) þykia ill vera ok syndsamlig.

Þar ero opinber skynsemdar-svaur til, sem nu ræddum ver um, x) er Moyses var. Jafnheilagur madur sem hann var, ok allzkostar hógvær ok rett-vís, ef hann vissi at ræsting y) sin væri syndsamligt verk sem annat manndráp, z) þá mundi hann þat eigi gert hafa. Enn ef hann væri sva brádur a) i reidi sinni, at hann hefdi þetta verk gert meir fyrir b) reidi sakar enn rettenda, þá mundi Guds c) rettdæmi hafa hefnt hanom

mæssig Straf, thi alle fredelige og t) sagtmodige Mennesker *) have stor Afsky for Manddrab, og agte u) dem at være onde og syndige.

Der ere aabenbare Grunde til Svar paa det, som vi nu talede om, x) i det som angaaer Moses. Saa hellig en Mand som han var, og i alle Maader sagtmodig og retfindig, hvis han havde vidst, at hans Revselse havde været y) en syndig Gierning, som et andet Mandslæt, z) da vilde han (vist nok) ikke have foretaget den. Men om han havde været saa a) ivrig i sin Vrede, at han havde giort denne Gierning meer for b) Vredes end Retfærdigheds Skyld, da vilde vist Guds

juxta eorum sententiam, malorum & criminis non expertium.

Luculenta pro his, circa quæ oratio nostra versatur, stabiliendis argumenta desumi possunt vel ex ipsius Mosis exemplo. Hic quippe sanctissimus vir, modestissimus & justissimus, si poenam a se irrogatam existimasset culpandam & homicidii loco habendam, a tam gravi poena ne abstinuisset; porro: Si ira potius quam justo zelo ad tanta supplicia inferenda exstimulatus esset, divina profecto nemesis gravissimas de illo sumsisset

t) CC. Un. hófværir.
u) iidem þyker illt verk ok syndsamligt.
x) al. er jafnh. m. f. Moyses var.
y) CC. Un. hans væri (sva) jamsyndlig.
z) iidem eda. || þa gerdi hann æigi þat.
a) iidem hardr i stridri reidi.
b) iidem brædi.
c) iidem rettende oc rettd.

t) mandelige.
*) efter Ordet: stødes meget ved (over).
u) det agtes for en ond og syndig Gierning.
x) i det at saa H. en Mand, som M. var.
y) saa (ligesaa) syndig.
z) ellers. || da havde han ikke giort slig.
a) haard i en rasende Vrede.
b) Hidsigheds.

rettra ressinga ok lands-laga, enn eigi fyrir *i*) sakar nockorrar fesníkiu edr singirni. Nu ef slíkra luta allra verdur vel giætt, er nu hafum ver talt ok umrædr, þá ætla ek þá sizt eiga *k*) saka van af Gudi, er yfir dóma ero skipadir.

l) All-likligt er, at þat land hafi goda stiórn *m*) ok forsiá, er sá haufdingi verdur yfirskipadr, er *n*) slíkra luta giætir vel, ok ber *o*) hans fólki at virda met rettindum hans landzstiórn. Enn þó vil ek enn nu met leyfi spyria þeirra

Straf, men ikke Døden, da bør en Konge, eller den Herre, som regierer et Land, at tage g) hans Gods, for h) retmæssige Straffes og Lands-Lovens Skyld, men ikke for nogen Gierrigheds eller Begiærligheds Skyld. Om nu alle disse Ting, som vi have nu opregnet og talet om, blive vel iagttagne da tænker jeg at de, der ere satte over Domme, have mindst at vente k) Ansvar for Gud.

Det er noksom begribeligt, at det Land maae m) nyde god Styrelse og Tilsyn, over hvilket der bliver beskikket saadan en Herre, som holder vel over n) dette Slags Ting, og o) bør hans Folk efter Fortieneste agte hans Regiering høit. Men dog vil jeg endnu

jubente, multam recipere debet, non vero eo fine ut opibus corradendis inhians avaritiæ locum concedat. Quæ jam attulimus si probe observant judices, minimo me judice, ob subseqventem divinæ nemeseos accusationem metu compungantur oportet.

Vero perquam simile est, regnum bene administratum iri, eique bene consuli, cui princeps diligenter hæc observans præficitur, cujus reginini justum subditi exhibeant honorem par est. Insuper autem plura, quæ scire aveo, de justis judiciis sciscitari libet.

 Dixisti

i) CCUr. & 3 *cb.* felnieni (fesinkni, fesinkin) sacar eda sinkn.

k) *iidem* stórsaca, skada. 2 *cb.* straffa.

l) *iidem* þat er all-licliet.

m) *iidem* á ser. *n*) *iidem* þesserra.

o) *iidem* folkit at virda med landstiorn. || kann folkit at v. m. r. hans stiórn (rettindi ok stiorn).

g) det Gods (de Eiendeele).

h) Rettens (lovlig) Straffs.

k) store Bebreidelser, Skade, Straf af.

m) have paa sig. *n*) disse.

o) bør giøre Folket Ære ved hans Styrelse (ved sin Anførsel sætte ret Priis paa Folket. || og hvor Folket kan efter Fortieneste skiønne paa hans Regiering (Retfærdighed og Bestyrelse).

sneruzt sidan til yfirbóta fyrir brotit laug-mál; enn þeir er drepnir varo hreinsadzt i sinni idran ok *m*) pínsl, er þeir þoldo, *n*) medan þeir dóu; ok var þeim betra miklo, at þola skamma kvaul i dauda sinum, enn lánga pínsl i helvíti. Ok medr hinum sama hætti ero nu Konga refsingar; þviat *o*) Kongur hreinsar sik i blodi ránglátra, *p*) er hann drepur þá met rettri refsing i giætzlo heilagra laga. Enn margir ero þeir *q*) usidamenn, er hrædazt refsing, ok mundo gera laugbrot, ef þeir hefdo eingann *r*) aga af Kongs refsing. Enn hinn er þolir refsingar-dóm, þá gengur hann til skripta, ok idrazt hann *s*) misgerninga sinna,

deres l) Forbrydelse, og omvendte dem siden til Bodfærdighed for Lovens Overtrædelse; men de som bleve dræbte, renſedes i deres Poenitentse og i den Smerte, som de udstode, n) medens de døde; og var det meget bædre for dem, at lide en kort Smerte i deres Død, end lang Pine i Helvede. Og af den samme Beskaffenhed ere nu de Straffe, som Konger paalægge; thi o) en Konge renser sig i de Uretfærdiges Blod, p) i det han dræber dem ved en retmæssig Straf, for at efterkomme de hellige Love. Der ere og mange q) af det Slags uskikkelige Mennesker, som afskrækkes aleene ved Straffen, og vilde vist begaae Overtrædelse, om de havde ingen r) Tugtelse af en Konges Straf. Men

gati erant, quibus profecto brevem mortis dolorem quam diuturnum inferni cruciatum satius erat perpeti: Pari ratione sese habent supplicia, quæ hodie a regibus imponuntur; Reges injustorum sanguine se mundant, ubi sacrarum legum observantia inducti maleferiatos capitali supplicio afficiunt. Multi autem homines moribus adeo sunt perversi, ut, nisi metu poenæ coerceantur, leges violent: Qui autem præcedente judicis sententia supplicio afficiendus est, peccata sua confitetur, eumqve criminum suorum poenitet, quorum nunquam

m) CC. *Un.* pisl.
n) *iidem* i dauda sinum.
o) *iidem* Kongar hreinsa sinar hendur.
p) *iidem* ef h. dr. þá i r. r. ok.
q) *iidem* sidar mann. || sidermanna.
r) a *cb.* otta af strído Kongs ok hans refsingum. *s*) CC. *Un.* þa misg. s. er h.

l) Last, Misgierning.
n) i deres Død.
o) Konger rense deres Hænder.
p) om han — og i.
q) Mennesker af de Sæder, at de. || Sæder hos Folk, som de afskrækkes fra.
r) Frygt af en Konges Strænghed og hans Straffe.

ſagt ifra; þviat mer er ſva ſagt, at hann vard ſva akafliga reidr, at ſteinſpiaulld þau, er hann hafdi *) i fangi ſer, ok ſiálfur Gud hafdi *b*) áritat met ſinum fingrum, medr X. bodordum *c*) laugmála finna, þá rak Moyſes þau *d*) vidr ſteini, ok braut aull i ſundur, i brædi ſinni, ok hlióp þegar til vapna, ok allir þeir er *e*) met hanom varu, ok drap *f*) maurg hundrud manna á þeim degi. Svo hefi ek ok þat heyrt, at ſá madur er *g*) or var bardaganum, þeim er Saul Kongur fell i, ok ſagdi þau tíddindi, at Saul Kongur *h*) var daudr, þá baud David *i*) i brádri reidi ſinni, at þegar

var, ſaa kunde han dog ikke twinge hans Vrede, den Tid han kom til Iſraels Folk meget ophidſet a), efter det ſom mig er berettet; thi mig er berettet ſaaledes, at han blev ſaa overmaade forbittret, at de Steen-Tavler, ſom han havde *) i ſin Favn, og b) Gud ſelv havde, med ſine Fingre, paaſkrevet ſine c) Loves 10 Bud, dem kaſtede Moſes d) imod en Steen, og ſlog dem gandſke i Stykker, i ſin Iverighed, og greeb ſtrax til Vaaben, og alle de, der e) vare med ham, og dræbte f) den Dag mange hundrede Menneſker. Ligeledes haver jeg og hørt det, at den Mand, ſom kom fra g) Slaget, hvori Kong Saul faldt, og ſagde de

juſtiſſimus & ſanctiſſimus iram cohibere neqvibat, nam ad populum Iſraeliticum reverſus adeo excanduiſſe narratur, ut tabulas, qvas ſinu gerebat, lapideas, in qvas ipſe Deus ſuo digito decem legis ſuæ præcepta inſcripſerat, ſaxo illiſas confringens arma cum ſuis caperet, & multas hominum centurias eodem die trucidaret. David porro, hominem e bello, Saulo fatali, profugum, ubi necem Sauli annunciabat, illico interficiendum juſſit,

*) CC. *Un.* fengit af ſiálfum drottni, oc Gud hafdi ritat med fingri ſer.
b) 1 *cb.* ritat med ſinum fingri.
c) CC. *Un.* ok lögmalum. *d*) *iid.* nidur vid.
e) *iidem* hanum villdu fylgia.
f) *iidem add.* hann.
g) *iid.* kom or bardaga. *h*) *iid.* væri fallinn.
i) *iidem* Kongr (þegar i brædi ſinni, at drepa ſkyldi) i brædi reidi ſinnar, at dr. ſk. þann mann þegar.

a) ſaa at de Steen-T.
*) faaet af Herren ſelv, og Gud havde ſkrevet med ſin Finger.
b) hvorpaa G. ſelv havde ſkrevet med ſin Finger.
c) 10 Budord og Love.
d) mod.
e) vilde følge ham.
f) han.
g) det Slag, i hvilket.

Þegar skylldi drepa þann mann, ok eigi let hann vardveita hann til *k*) umrædo.

Minnztu þess, er ek gat fyrir þer i fyrra ordi, at þeim maunnom ero þau laug skipud, er eigi verda fyrir sua opinberum sakom, at *l*) rettur domur dæmi þeim brádann *m*) dauda. Enn Moyses skildizt sua vit Gud, at hann vissi reidi hans vit allt Israels folk, ok drygdi hann *n*) ástar-verk, enn eigi aufundar, þá er hann sneri þeim af villo ok illum *o*) sidum met þessari refsing; ok sagdc ek þer, at Kongr skylldi gera i sinni

de Tidender, at Kong Saul var h) død, den Mand i) befalede David, i sin hastige Vrede, at man strax skulde dræbe, og lod han ikke forvare ham til nærmere k) Afstale.

Kom det ihu, som jeg erindrede for dig i det forrige Svar, at de Love ere satte for de Mennesker, som ikke falde i saa aabenbare Forbrydelser, at l) en lovskikket Dom kan tilkiende dem en pludselig Død. Men Moses skildes saaledes ved Gud, at han vidste hans Vrede mod alt Israels Folk, og n) giorde han altsaa en Kiærligheds, men ikke nogen Hævngierrigheds Gierning, i det han vendede dem fra Vildfarelse og onde o) Sæder ved denne Revselse; ligesom jeg og

jussit, nec eundem in ulteriorem causæ diqvisitionem servari, utpote ira commotus, sinebat.

In memoriam revoces, quæ superius dixi, leges nimirum de differendo aliqvantisper judicio latas esse de iis, qui non deprehenduntur in tam notorio flagitio, ut juste jure debeant festina morte multari. Moses contra priusqvam in monte finem cum Deo colloqvendi faceret, de ira divina in populum Israeliticum certior factus, officium charitatis præstitit & non invidiæ, cum amore, non odio, inductus plebem dicta poena ab errore

k) CC. Un. umræda.
l) iidem rettdömi dömir.
m) 2 *ch.* bana.
n) CC. Un. astar-reidi.
o) 1 *ch.* lutum.

h) slagen.
i) da befalede Kong David (b. K. D. strax i sin Hastighed at skulde slaaes ihiel) i sin Vredes Hastighed, at den Mand skulde strax slaaes ihiel.
k) Undersøgning, Raadførsel.
l) Retfærdighed i at dømme.
n) udførde han en Kierligheds-Vrede. o) Ting.

sinni reffing fyrir ástar sakar, enn eigi aufundar; fyrir þvi at hver su reffing er gör verdur fyrir aufundar sakar, þá er þat manndráp; enn *p*) hver su reffing er gör verdr fyrir ástar sakar ok rettinda, þá er þat heilagt verk, enn eigi manndráp.

Nu vil ek enn inniliga spyria ydur, met leyfi, um doma; þviat þat muno fáir menn láta ser skiliazt, át þat se gott verk, ok heilagt, ok *q*) ástsamt, at madur se drepinn; ok þarf ek þess ok margur *r*) annarr ut ifrá, at þer skyrit þat fyrir mer met nockorum ordum, at þat se *s*) gott verk ok ástsamt, at drepa menn i rettri reffing, þviat allir

og sagde dig, at en Konge skulde handle i hans Straf, af Kiærlighed, men ikke af Hævngiærrighed; thi al den Straf, som bliver paalagt for Hævngiærrigheds Skyld, den er et Manddrab; men al p) den Straf som bliver udført for Kiærligheds og Retfærdigheds Skyld, den er en hellig Gierning, men ikke Manddrab.

Endnu vil jeg, med Tilladelse, spørge Eder nøiere om Domme; thi kun faa Mennesker ville vel kunne finde sig i det, at det kan være en god, og hellig, og q) kiærlig Gierning, at et Menneske bliver dræbt; hvorfor jeg, samt Mangen anden uden for, behøver det, at I forklarer det for mig med nogle Ord, at s) det kan være en god og kiærlig Gierning, at dræbe Mennesker i retmæssig

errore malisque moribus revocaret. Ita autem Regi circa poenas statuendam inculcavi; nam quævis poena, quæ privato odio infligitur homicidii loco habenda, ut e contra quæ amore instigante decernitur sanctum opus est & non homicidium.

Pluribus, tua pace, quærere volo de judiciis: Cum pauci animum inducant ut credere velint bonum sanctum & amoris plenum officium esse homines vita privare, igitur alii mecum opus habent, nonnullis ut verbis exponas bonum esse homines juxta legum tenorem interficere: Modestos quippe pacatosque homines homicidiorum tædet, utpote, juxta

p) *al.* refsing su.
q) CC. *Un*, astfæmdar-værk at mænn se drepner.
r) *iidem* annarra.
s) *iidem* þat værk (værk þat) se gott (ok heilagt) oc rettlict.

p) Straf af det Slags.
q) en Kierligheds Gierning, at Mennesker blive dræbte.
s) den Gierning kan være god (og hellig) og retmæssig.

þá er *t*) hann sá, at hanum mundi daudi ætladr *u*), þar sem hann hugdi, at hann *x*) mundi nockorn fagnad i móti taka sinom tídindum, ok *y*) gott yfirlæti *z*) edur giafir, þá idradizt hann, *a*) er hann *b*) hafdi þeirri sauk logit á hendur ser, ok villdi giarna apturkippa ordum sinum, ef hann mætti; enn David svaradi sva: "Vitni siálfs þins dæmir þik, (sagdi hann), enn eigi ek; þviat þu sagder á hendur þer *c*) siálfur, at þu *d*) hefdir drepit krist Drottins." Enn *e*) ero þvilik dæmi aunnur til skyringár: Þeir menn er drápo Isboseth, son Sauls Kongs, ok hugduzt mundo taka vináttu af

skulde dræbe s) denne Mand. Men da han saae, at ham var tiltænkt at døe, i Steden for at han ventede, at han x) vilde faae for hans Tidender nogen Lykke, eller y) god Anseelse, eller z) Belønninger, da fortrød han, at han a) havde b) paadigtet sig den Sag, og vilde gierne tage sine Ord tilbage, om han havde kundet. Men David svarede saaledes: "Dit eget Vidnesbyrd dømmer dig, (sagde han), men ikke jeg; thi du paasagde dig selv, at du havde dræbt d) Herrens Salvede." Endnu ere der andre deslige Exempler til Forklaring herpaa: De Mænd nemlig, der dræbde Isboseth, Kong Sauls Søn, og ventede at de skulde vinde Venskab

interfici hominem, quem (ubi se morti destinatum videret, putabat autem ob allatum nuncium favorem & dona consecuturum) poenituit illico mendacii, quo crimen regiæ cædis in se transtulit, & verba sua indicta esse voluit: Ast David illi regessit: Testimonium tuum damnat te, non ego: Ipse enim confessus es te unctum Domini interfecisse. Est & aliud huic rei declarandæ exemplum. Qui vita privarunt Isbosetum Sauli filium, adibant Davidem, & ejus amicitiam tanto facinore conciliandam existimantes, indicabant se hostem

s) *CC. Un.* þann.
t) *iidem* hinn. u) *iidem* vera *add.*
x) *iidem* hann skylldi nock. fögnud *vel* hanum mundi fagnadr buinn fyrir sin tidændi.
y) *iidem* godar giafir. z) *iidem* eda giæfu.
a) *iidem* at h. h. logit soc á hond ser (á sik sökum. b) *iidem* sagdi sök a h.
c) *iidem* sialfum. d) *iid.* hafder d. k. Gudz.
e) *al.* þá erò enn.

s) den.
x) han skulde faae nogen Glæde. || at nogen Glæde skulde være ham beredd (staae ham til Reede) for hans Tidender.
y) Forfremmelse, gode Gaver. z) Lykke.
a) havde løiet sig Sag paa (Sager, Forbrydelser paa sig.
b) paasagde sig Sag (sagde Sag paa sig).
d) Guds.

hanom, met stridri *d*) ressing ok hardri hefnd, fyrir jafnmikit manndráp sem hann gerdi; þviat Moyses baud hveriom manni þeim, er til vapna *e*) hlióp met hanum, at *f*) engum skylldi hlifa, faudur, ne modur, ne brodur, ne audrum frændum sinum, *g*) ef hann væri at þvi verki staddur, er Gud var þeim reidur fyrir ordinn; ok þrefalldadizt rettlæti Moysis i þessarri ressing, þviat þeir helgadu hendur sinar, er met Moysi varo i *h*) ressinginni, i blodi hinna, er drepnir varo, þviat þeir *i*) drygdo hlydni vit haufdingia sinn, ok giætzlo heilagra laga i verki sino; enn þeir er *k*) lifdu idruduzt *l*) laugbrota sinna, ok sner-

Guds c) Retfærdighed i at dømme have straffet ham med stræng d) Revselse og haard Hevn, for saa stort et Mandslæt som han giorde; thi Moses bød hver Mand, som e) løb til Vaaben med ham, at f) ingen skulde spares, enten Fader, eller Moder, eller Broder, eller andre Slægtninge, g) hvis han kunde blive betrædet i det Slags Gierning, hvorfor Gud var bleven fortørnet paa dem; Ja Mosis Retfærdighed blev endog tredobbelt i denne Straf: thi de som vare med Mose i Straffen, helligede deres Hænder i hines Blod, som bleve dræbte, thi de i) beteddе i deres Gierning Lydighed imod deres Anfører, samt Opfyldelse af de hellige Love; men de som k) overlevede, fortrøde deres

ssset poenas ob tantam stragem editam; Moses etenim quemlibet una cum eo ad arma provolantium, patri, matri, fratri, cognatis, in peccato divinam iram provocante deprehensis, neutiquam parceret, jubebat: Hac igitur poena Mosis justitia triplicabatur, nam ejus socii manus suas in sangvine cæsorum justificarunt, morem Duci suo gerebant, sacræqve legis præcepta suis actionibus exseqvebantur. Qvi porro supervixerant ob peccatum admissum poenitentiam agebant, & ob legem violatam ad meliorem frugem redibant: Interfecti autem poenitentia & cruciatu, qvem inter moriendum passi sunt, pur-

QqQq 2 *gati*

d) *iidem* reidi oc ress. *e*) *iidem* tóc.
f) *iidem* & 3 *cb.* ængi. || ængi sk. þyrma.
g) *iidem* er h. v. i.
h) *al.* ressingu, resaingum.
i) CC. *Un.* veittu. *k*) *iidem* lifnadu.
l) *iidem* sins glæpa.

c) Retviished og.
d) Vrede og Straf. e) tog, greeb.
f) man ikke skulde spare. || ingen skulde skaane.
g) naar h. k. bl. befunden.
i) viisede.
k) komme til ɔ: bleve i Live.

nærst baud David, at af þeim skylldi hauggva bædi hendur ok fætur, ok let sidan *o*) festa þá upp vit vatnstiaurn eina i þeim stad er Hebron het.

p) Enn vil ek tilhætta at spyria ydur eina spurning um þá luti, er mer þykir *q*) domum vera undarliga tilsnuit, ok vil ek þvi hellzt spyria; at mer skiliazt þessir lutir varla, hver grein *r*) eda atvik hefer verit i skilning þessarra doma, er nu vil ek eptir spyria. Þer gátut þess fyrr i ydvarri rædo, at Gud *s*) svipti þvi ríki undan Saul Konungi, at hann var ofvæginn i *t*) manndrápi, ok mundo

Derpaa bød David, at man skulde hugge af dem baade Hænder og Fødder, og lod siden o) fæste dem op hos en Dam, paa det Sted som hedde Hebron.

p) Endnu vil jeg vove paa, at giøre Eder eet Spørsmaal om de Ting, q) hvori mig synes at Domme ere blevne underligen fældede, og vil jeg derfor helst spørge herom, at jeg neppe fatter disse Ting, hvad Grund eller r) Omstændigheder der have foraarsaget disse Dommes forskiellige Indhold, som jeg nu vil spørge efter. I erindrede det tilforn i Eders Tale, at Gud derfor s) rev Riget fra Kong Saul, at han var.

met calamitatem pertrahat. Mox præcepit David manus & pedes illis abscindi & corpora juxta piscinam civitatis Hebron suspendi curavit.

Aliam adhuc quæstionem proponere libet de rebus, quibus judicia mirum in modum applicata videntur: De sequentibus autem potissimum ideo sciscitor, quod rationum pondera & circumstantias tantum non ignorem penitus judiciorum quorundam mox adferendorum. Dixisti superius Deum ideo privasse regno Saulum, quod a cædibus committendis

o) *M* & 1 *ch.* hengia þa vid vatnit i Hebron (2 *ch.* vatn þat er Ebron heiter). CC. *Un.* vatz-tiorn þa, er Ebron (Albiron) h.

p) *M.* & *ch.* 1. Nu vil ek spyria ydr.

q) CC. *Un.* þycki Gud hafa undarliga (undarliga hafa) domum snuit.

r) *iidem* oc atsvif (*Membr.* & 1 *ch.* adsvip) hafa.

s) *iidem* kipti þ. r. frá.

t) *al.* manndrápum.

o) hænge dem ved den ferske Søe i Hebron. || ved den ferske Søe, som hedder Ebron. || ved den Dam som H. Hebron (Albiren)

p) Nu vil jeg spørge Eder om.

q) hvor mig synes at Gud haver vendt hans Domme underligen.

r) tilstødende, sammenløbende Aarsager (causæ concomitantes, concurrentes) der have tilveiebragt.

s) rykkede.

finna, enn hann mundi engva idran taka, ef hann sæi eigi *t*) brádann bana sinn ser buinn; ok verdur hann hólpinn *u*) af idran ok kvaulum, er hann þolir i dauda sinum; ok er hanum betra, at taka her *x*) skióta hefnd, enn kvaul ok pínsl utan enda; þviat eigi hefnir GUD tvisvar ens sama. Ok *y*) verdur fyrir þvi Kongs refsing gott verk ok *z*) ástsamt vit alla þá, er undir hanum ero, at hánn vill, at sá er fyrir refsingum verdur, taki her skamma *a*) kvaul fyrir illsku sina, helldur enn hann se *b*) annars heims æfinliga tynd-

Men hin, som lider Dom til Straf, han gaaer til Skrifte, og fortryder s) hans Misgierninger, men havde derimod ikke givet nogen Fortrydelse Sted, hvis han ikke saae t) sin pludselige Død beredet for sig; og bliver han da frelst u) ved den Bodfærdighed og de Smerter, som han lider i hans Død; og er det bædre for ham, at underkastes her x) en kort Straf, end Qval og Pine uden Ende; thi Gud straffer ikke det samme to gange. Og y) derfor bliver den Straf, som en Konge paalægger, en god z) og kierlig Gierning, imod alle dem, som ere under ham, fordi han derved sigter til,

nunquam forte poeniteret, nisi certissima oculis illius mors obversaretur, ideoque salutem consequitur poenitentiæ & dolorum, quos in morte sustinet, beneficio. Satius profecto tali poena cito transeunte, quam post mortem æternis cruciatibus & miseriis affici; nam duplicatam ejusdem criminis poenam Deus nunquam reposcet. Hinc poena, quæ a principe irrogatur, bonis actionibus, modo justa sit, annumerari meretur, quæ nimirum propensum in subditos principis animum declarat, cum velit delinquentem hac in vita supplicio

t) CC. *Un.* þar bradann dauda (sva bradann dauda sinn) ser buinn vera (fyrir buinn).
u) *iidem* fyrir idr. oc kvöl er h. þolde.
x) *iidem* bradar ok skiotar hefnder.
y) 2 *ch.* stendur fyrir k. r..
z) *M.* & 1 *ch.* ástsemd. CC. *Un.* ástsæmdar være.
a) CC. *Un.* písl fyrir illzkur sinar.
b) *iidem* æilifliga pynde a. h.

s) de h. Misg. hvor han ikke havde givet Rum for.
t) der en pludselig Død (sin saa pludselige Død) at være tillavet (forberedet, for sig.
u) formedelst den Bod og Smerte, som han haver udstaaet. x) hastige og korte Straffe.
y) saaledes understøttes e. Konges Straf ved (ɔ: beroer paa) en god.
z) Gierning og Kierlighed. || Kierligheds Gierning.

hóradi konu Uriæ, riddara sins, gods manns ok tryggs, enn sidan red hann *e*) hanum bana, eigi fyrir sakir rettrar refsingar, helldur fyrir þvi, at hann villdi hafa kono hans. Enn sidan, er Nathan spámadr bar upp þessa sauk *f*) á hendur David, ok hann geck i gegn, þá *g*) var hanum þegar fyrirgefit, oc var allnær, sem stadfestizt ríki hans meir *) epter þat enn ádr var. *h*) Ok veit ek eigi hvart meiri var saukin, at drepa saklausann mann, ok hóra kono hans, eda gefa þeim líf, er sakafullur var? Nu muno sua margir menn skilia, þeir sem eigi *i*) kunnu grein á, at Gud hafi meir elskat David enn Saul, ok hafi þat til

David faldt i, efterat han var bleven Konge, som c) vel ikke kan agtes ringere at tænke paa, d) da han nemlig bedrev Hoer med Uriæ, sin Krigsoversies, en god og troe Mands, Hustrue, men siden e) foranstaltede han hans Død, ikke for en retfærdig Straffs Skyld, men fordi han vilde have hans Kone. Men siden, da Propheten Nathan f) foreholdt David denne Sag, og han bekiendte den, da blev dette strax forladt ham; ja det var, paa noget nær, som hans Rige blev meer stadfæstet *) efter den Tid, end det var før; h) jeg veed og ikke, hvilken Sag der var større, at dræbe et uskyldigt Menneske, og skiænde hans Hustrue, eller at skiænke den Livet, som var skyl-

boni & fidi, ad adulterium non tantum sollicitasset, sed etiam certissimæ morti Uriam objecisset, zelo justæ poenæ neqvaqvam inductus, sed qvod viduam, mortuo viro, ducere vellet. Cæterum cum Nathan tantum facinus Regi objecit, rexque suum peccatum confitebatur, mox idem remissum, imo regnum ei magis firmatum est; nescio tamen utrum insontem virum interficere ejusque uxorem adulterari levius peccatum fuerit, an delinqventibus vitam concedere: hinc forte concludent nonnulli, rationes diversarum adeo sententiarum non percipientes, Deum magis

e) CC. *Un.* bana-rád sialfum hanum, ægi firi rettar sacar.

f) *iidem* firi David Kong, oc h. gecc igogn.

g) *iidem* fyrirgafst hanum þegar.

*) *iidem* epter enn adr.

h) *iidem* enn hver var þar sökin meire.

i) *iidem* vita skilne. *k*) *iidem* at.

c) det ei vel vil synes mindre at tanke paa.

d) at.

e) oplagde han Raad imod hans eget Liv (forraskede han ham selv) ikke for retmæssige Aarsager.

f) betydede denne Sag for David, og han tilstod den. *) efter (siden), end før.

h) men hvilken af Sagerne var der vel større.

af David fyrir þat, *f*) ok fóro til Davids Kongs, ok sagdo hanum (á þessa leid), at þeir haufdo drepit uvin hans, þann er upp villdi reisazt móti hanum ok hans riki. Enn þá er David heyrdi þessi tidindi, þá svaradi hann á þessa *g*) leid: "Veslir erut *) þid fyrir *h*) þat verk, er þid drápot herra yckarn, þar sem þid vorot *i*) met Isboseth, ok hafit þit gert *k*) þar drottins-svik ok nídings-verk, þar sem þid laugdot hendr á herra *l*) yckarn, eigi sem *m*) þit værit mínir menn, ok gerdot þit þat i trunadi vit mik. Nu er yckur naudsyn á, at taka bráda hefnd ok skióta refsing, at siá sauk *n*) megi eigi draga yckur til eilifra kvala." Þvi nærst

Venskab hos David for det, f) og droge til Kong David, og sagde ham det (paa denne Maade), at de havde dræbt hans Fiende, som vilde oprelse sig imod ham og hans Rige. Men saasnart som David hørde disse Tidender, da svarede han paa denne Maade: "I ere ulykſalige for h) den Gierning, i det I have dræbt Eders Herre, da I vare i) med Isboseth, og have I deri begaaet Forræderie og Nidingsværk, da I lagde Hænder paa Eders Herre, og ikke handlet, som om I m) vare mine Mænd, og I havde giort det af Troeskab mod mig. Det er altsaa en Fornødenhed for Eder, at udstaae en hastig Straf og kort Revselse, at den Sag ikke n) skal kunne drage Eder til evige Pinsler." Der-

hostem illius, rebellionem Davidi & regno molientem, occidisse. Quibus auditis David hunc in modum illis respondit. Infelices estis ob perpetratum a vobis scelus, cum Dominum vestrum Isbosethum interficiendo perduellionis crimen & dolosum parricidium admiseritis; non ac si mei fuissetis subditi, qui fido in me animo ad tantum scelus audendum compulsi essent: Poenas igitur repentinas detis necesse est, ne summum hoc nefas in æternam vos-met

f) CC. *Un*. er þeir saugdur hafa drepit.
g) *iidem* lund. *) *unus* þer *semper*.
h) CC. *Un*. þetta v. || værki, at þit.
i) *iidem* menn Isboseths || menn hans.
k) *iidem* þar *omitt*.
l) *unus* yckrum *alter* ydvarn.
m) *al*. þer hefdot verit.
n) CC. *Un*. dragi yccr (ydr) æigi.

f) at de sagde dem at have dræbt.
h) denne G. at I.
i) Isboseths Mænd. || hans Folk.
m) havde været.
n) skal trække.

Sva ber þessarri spurning til, at hana mun verda met laungum rædum at inna, ef hana skal vel skilia. Enn met þvi at spurt er, þá vil ek giarna þessa rædo inna, eptir þvi sem ek kann, ok þó sem ek má *s*) skemmzt; ok þarf nu þess at minnazt, sem ek *t*) gat i fyrri rædo, þá er vid ræddum um dóma, *u*) hverir strídir skulo vera, eda linir, ok gát ek þess fyrir þer, at ef godur madur ok spakur *x*) felli i sauk, ok þækti illur vera glæpur sinn, ok villdi giarna bæta, þá eigo *y*) dómar at vægia hanum, fyrir sakir mannligar nátturo; *z*) þviat mannlig náttura er sua breisk, at

Dette Spørsmaal hænger saaledes sammen, at det vil behøves at udføre det med vidtløftige Svar, om det skal forstaaes vel. Men efterdi der er spurgt, da vil jeg gierne udføre dette Svar saavidt jeg kan, og dog det s) korteste jeg kan; og behøves der nu at komme det ihu, som jeg t) erindrede i det forrige Svar, da vi talede om Domme, u) hvilke der skulle være strænge, eller lemfældige, og jeg især erindrede det for dig, at om en god og fredelig Mand x) kunde falde i nogen Vrøde, og ham syndes hans Misgierning ond, og han vilde gierne bøde derfor, da bør Dommene y) skaane ham, for den menneskelige Naturs Skyld z); thi den

Talem jam proponis quæstionem, quæ, si rite enodetur, prolixiore sermone discutiatur necesse est. Quoniam autem quæstionem movebas, pro virili; & tamen quam brevissime datum pensum absolvam. In memoriam velim revoces quæ superius in nostro colloquio, ubi nobis erat sermo de mitibus & rigidis judiciis, adduxi: nimirum: Si bonus & modestus vir crimen quoddam patraret, cujus eum mox poeniteret, & qui damnum exinde fluens resarcire paratus esset, debent judicia parcere illi propter humanam, qua præditus est, naturam, quæ tam infirma est, ut nemo sollicitam adeo sui curam

s) CC. *Un*. sem skiótazt.
t) *iidem* rædda fyrr um i ockarri rædu.
u) *iidem* hvar þeir skylldu strider vera, oc hvar þeir skylldu vera linari.
x) *al*. fellur.
y) CC. *Un*. þar domarar at vægia, fyrir.
z) *al*. er sva breysker.

s) hastigste (snareste).
t) talede før om i vor Samtale.
u) hvor de skulde være strænge, og hvor de skulde være meer lemfældige.
x) falder.
y) Dommerne skaane der.
z) det er saa skrøbelig.

do þat margir menn ætla, at þat *u*) væri eigi mikit illvirki; þviat kostur mundi vera, at drepa *x*), yfrit marga, ef þat þætti betra verk, enn *y*) at láta þá lifa. Enn hanum fell þó *z*) su sauk sua þungliga, at Gud kvadzt idrazt, at hann hafdi kosit Saul til Kóngs yfir fólk sitt, ok het þvi þegar, *a*) er hann efndi sidan, at Kongdomur skylldi alldrei lengra gánga i ætt hans, ok kaus þegar annann medan Saul lifdi, þann er Kongur skylldi vera epter hans daga. Enn þessi var su sauk, er David fell i sidan, er hann *b*) vard Kongur, er ecki mundi *c*) þykia minni at athyggia; *d*) er hann hóradi

var for lemfældig i Mandslæt, da dog mange Mennesker kunde lettelig falde paa at tænke, at det u) var ingen stor Misgierning; thi det maatte være let, at slaae overmaade mange ihiel, hvis det kunde agtes for en bædre Gierning, end at lade dem leve. Men den Sag faldt ham dog z) saa tungt, at Gud sagde sig at angre det, at han havde udkaaret Saul til Konge over sit Folk, og truede da strax med det, som han siden a) holdt, at Kongedømmet skulde aldrig forplantes videre til hans Efterkommere, og udvalgde strax en anden, medens Saul levede, som skulde være Konge efter hans Dage. Men denne var den Brøde, som David

tendis nimium sibi temperaverit, quod multi gravis criminis loco non habebunt, nam multi profecto vita privarentur, si satius esset morte multarentur quam ut viverent. Tam gravis vero culpa Saulum premebat, ut diceret Deus semet poenitere, quod Saulum populi sui Regem elegisset, utque minaretur regiam dignitatem ad ejus posteres non venturam, nec non superstite adhuc Saulo successorem designaret. David vero ad thronum evectus videtur culpam haud minorem contraxisse, cum uxorem Uriæ, equitis sui, viri boni

u) CC. Un. mundi æigi vera.
x) *iidem* ærit.
y) *iidem* lifa láta.
z) *iidem* þó (su soc sva þungt) sva þungliga f. f.
a) CC. Un. sæm hann hæmndi.
b) *iidem* var.
c) *iidem* minna þyckia til ad hyggia.
d) *iidem* at.

u) ei maatte være nogen.
z) saa besværlig (vanskelig).
a) straffede (ham med).

at hann qvadzt fundit hafa mann eptir lunderni sino. Enn þvi volldi breyskleikur manndómsins, *f*) er hann fell i þá sauk, *g*) er fyrr ræddum ver um, at hann hóradi kono Uriæ; enn *h*) jafnskiótt sem hann hafdi fallit i þessa sauk, þá idradizt hann þegar miök, *i*) ok andvarpadi met tárum, þá hann var einnsaman staddur. Enn *k*) met þvi at regla laganna dæmdi *l*) þenna laust liótann, ef uppkæmi fyrir folkino, þá leitadi David þeirrar athygli, at hann mætti helldur þegia *m*) um, ok sæi Gud idran hans, enn fólkit gengi dult laugbrota hans, ok tæki eigi hans glæp til dæma, at þeim þætti þá minna fyrir, at falla i glæpi

te de Ord, i e) sit Vidnesbyrd, da han udvalgte David til Konge, at han sagde sig at have fundet en Mand efter sit Hierte. Men det forvoldede Menneskelighedens Skrøbelighed, at f) han faldt i den Sag, som vi tilforn talede om, at han skiændede Uriæ Hustrue; men ligesaasnart h) som han var falden i den Sag, saa fortrød han det strax overmaade meget, i) og sukkede derover med Taare, da han befandt sig for sig selv alene. Men k) efterdi Lovenes Regel dømde l) denne Last at være skammelig, om den kunde komme ud iblandt Folket; da søgde David den Udvei, at han skulde heller tie dermed, og Gud see hans Bodfærdighed, men Folket blive uvidende om hans Overtrædelse,

fecerit. Imbecillitati autem humanæ tribuendum est, quod uxorem Uriæ ad adulterium sollicitasset, cujus peccati mox poenituit illum, & eapropter, ubi solus erat, sæpe suspiria emisit. Leges autem quoniam tantum crimen, si manifestum foret, atro carbone notabant, iccirco David adhibita diligentia crimen suum coram hominibus confiteri noluit, optabat autem ut Deus poenitentiam suam conspiceret; verum eapropter populum celare voluit culpam suam, ne exemplo Regis inductus ab idgenus peccatis minus sibi in posterum,

f) CC. *Un.* at David.
g) *iidem* sem sirr röddum vid (vid ræddum fyrr) um. *h*) *iidem* sva skiótt.
i) *iidem* mæd andvarpon oc mædr tarom, þægar. *k*) *iidem* fyrir.
l) *iidem* glöp liotann lost.
m) *iidem* yfir.

e) Vidnesbyrdet.
h) ligesaa hastig.
i) med Suk og med Taare, saasnart.
k) fordi.
l) Misgierningen at være en vederstyggelig Last.

tilgengit, *k*) er Davidi vard lettare sin sauk enn Saul. Enn fyrir þvi at Gud dæmir alla luti eptir rettindum, enn eigi eptir mismuna *l*), þá man þat *m*) synd vera, at menn skili eigi þessa luti rett, ok man þat betur vera, at þer *n*) skyrir þessa luti mer nockorum ordum, ef ydur þykir ek eigi til *o*) heimskuliga spyria. Þat kann ok at vera, at stórhaufdingiar, þeir er yfir dóma ero *p*) settir, megi þvi *q*) betri skilning her aftaka, at þetta se inniliga *r*) skilat.

Sva

skyldig? Mange Mennesker, som ikke i) vide Grundene hertil, kunne altsaa forestille sig dette saaledes, at Gud maae have elsket David meer end Saul, og det maae have foraarsaget, at David blev hans Sag lettere, end Saul. Men fordi Gud dømmer alle Ting efter Retten, men ikke efter l) Persons Anseelse, da vil det være m) Synd, at man ikke forestiller sig disse Ting rettelig, og vil det altsaa være bædre, at I n) forklarer disse Ting med nogle Ord, om Eder ikke synes, at jeg spørger alt for taabelig. Det kan endog hænde, at store Herrer, som ere p) satte over Domme, kunde maaskee q) trække bædre Forstand deraf, at dette bliver nøiagtigen r) udført.

Dette

gis dilexisse Davidem quam Saulum, cum illius levior, hujus vero gravior censeretur culpa. Quoniam autem Deus secundum exquisitissimas justitiæ leges judicat, peccat ergo qui de judiciis divinis sinistras fovet opiniones; satius itaque reor, aliquot verbis hanc rem explices, si nimirum mea quæstio non videtur nimium puerilis: Magnates, qui litibus dirimendis præficiuntur, etiam ad penitiorem hujus rei notitiam forte pervenient, si hæc materia solerter modetur.

 Talem

l) C.C. *Un*. misinunum. *Membr.* & 1 *ch*. eigi mismun.
m) *iidem* synt vera, at m. skilia.
n) *iidem* skilit (at skyra) þetta.
o) *iidem* heimskliga. *p*) *iidem* skipader.
q) *iidem* betur skilning ákoma, ok.
r) *al*. skilit.

i) indsee Forskiellen eller.
l) Forskiel paa Folk.
m) øiensynligt, at Folk ikke forstaae.
n) udvikler (at forklare) dette.
p) bestikkede.
q) fatte bædre Indsigt heri og trække den deraf.
r) udviklet (forstaaet).

an er Nathan, *t*) Guds spámadur, bar þessa sauk á hendur Davidi alla saman, þá svaradi David, sua sem *u*) dæmandi sialfann sik, þviat hann svaradi sva: "Sua er glæpur minn illur ok þungur, at ek em dauda *x*) verdur fyrir sauk þessa, ok em ek vesæll þess, *y*) at ek gaf *z*) þvílik dæmi fólki Guds, þar sem hann skipadi mik stiornarmann ok domara yfir folk sitt, ok vil ek *a*) nu giarna holldur þola brádann dauda, enn sia glæpur fylgi mer til helvítis. Nu met þvi at ek gerdi *b*) syndsamlig dæmi fyrir folki Guds i *c*) glæpinum, þá em ek nu buinn, eptir vilia *d*) Drottins míns, at þola

neskene, skiønt han s) foragede sin Synd for Guds Ansigt. Men siden, da t) den Guds Prophete Nathan foreholdt David denne hele Sag, da svarede David, ligesom dømmende sig selv, thi han svarede saaledes: "Min Misgierning er saa ond og tung, at jeg er x) skyldig at døe for denne Sag, og er jeg ulykſalig y) deri, at jeg hever givet Guds Folk z) saadanne Exempler, da han dog haver beskikket mig til Regent og Dommer over sit Folk, og vil jeg a) nu gierne heller udstaae en hastig Død, end at den Misgierning skal følge mig til Helvede. Efterdi jeg nu haver øvet b) syndige Exempler for Guds Folk i c) Misgierningen, da er jeg nu reedebon, efter

suum hominibus occultari posse credebat, licet in Dei conspectu augeretur: Porro: cum Nathan divinus vates totum hoc crimen Davidi objiceret, tunc David, velut se ipsum judicans, tam grave, inquit, peccatum meum est, ut mortis reus sim. Miser homo, quod tam malo exemplo Dei populo praeirem, cum populi sui judicem & moderatorem constituisset me Deus, ideoque mortem perpeti malo, quam aeternis in inferno suppliciis tradi, peccato meo in hac vita non expiato. Et quoniam pessimum exemplum populo Dei reliqui, meis peccatis, paratus jam sum juxta Domini mei voluntatem ad poenas

t) CC. *Un.* Propheta.
u) *iidem* sialfr dæmande sec.
x) *iidem* soc fyri værdr.
y) *iidem* er. *z*) *iidem* slik.
a) *iidem* helldr þola nu d. helldr enn.
b) *iidem* syndlig d.
c) *iidem* glæpum *al.* glæpunum.
d) *iidem* Guds.

s) fodte hans Synd for Gud. || bejamrede.
t) Propheten.
x) skyldig til Døds-Sag (Straf) derfor.
y) , i det.
z) slige.
a) heller nu lide Døden, end.
b) forargelige.
c) Misgierninger, Misgierningerne.

glæpi ok laugbrot, ef þeir vissi hans glæp. Enn met þessarri list villdi David leyna glæp sinum, at þegar er hann vissi at Bersabe, Kona Uriæ, var met getnadi, þá sendi hann eptir Uria, ok villdi sva fiá vit manndrápi, *n*) at hann ætti sialfr lag vid kono sina, ok væri hanum sia getnadr kendr, enn hann villdi *o*) bæta glæp hordoms sins i leynd, ok villdi *p*) hann alldrei koma nær kono hans sidan. Enn *q*) þá er hann sá, at þat barzt undan, at Urias villdi *r*) eiga lag vit kono sina, þá leitadi hann þeirrar listar, at hann mætti leyna glæp sinum fyrir mönnum, þóat hann *s*) aukadi synd sina i augliti Guds. Enn sidan

delse, og ikke tage hans Misgierning til Exempel, at de da skulde agte det ringere, at falde i Misgierninger og Overtrædelser, om de vidste hans Misgierning. Men ved denne List vilde David skiule sin Misgierning, at saasnart han vidste, at Bersabe, Uriæ Hustrue, var med Barn, da sendte han efter Uria, og vilde n) saaledes undgaae Mandslæt, at denne skulde selv ligge hos sin Kone, og det Foster skulde blive tilegnet ham, men han vilde o) bøde sin Hordoms Misgierning hemmelig, og vilde aldrig p) efter den Tid komme hans Kone nær. Men q) da han saae, at det gik over, at Urias vilde r) ligge hos sin Hustrue, da greeb han til den List, at han skulde kunne skiule sin Misgierning for Menneskene,

erum, ubi violatam a Rege legem resciverit, caveret. Hac autem arte crimen suum occultare voluit David, scilicet, ut, ubi impraegnatam a se conjugem Uriæ comperit, Uriam illico ad se acciret, & homicidium evitaturus eum ad concubitum cum uxore, cui fætus tribui posset, hortaretur; crimen vero suum ipse privatim expiare, & nunqvam cum vitiata Uriæ cunjuge rem in posterum habere vellet. Qvando autem Rex videbat Uriam differre renovandam cum uxore consvetudinem, dolum consuit qvo peccatum suum

n) CC. *Un.* oc villdi at hann sialfr ætti.
o) *iidem* giæta glæp hórdómsins.
p) *iidem* alldri sidan k. n. kono hins.
q) *iidem* sidan er hann sá þetta; at Urias barzt undan (brazt), at hann.
r) *iidem* löyti (samlind, skipte) æiga.
s) *iid.* jyki (bætti) S. s. fyrir Gudi *al.* aumkadi.

n) at han selv skulde have Omgang med.
o) holde Hordoms-Synden hemmelig.
p) siden komme den andens Kone nær.
q) efterat han saae dette, at Urias unddrog (undslog) sig for, at han vilde (skulde).
r) have Omgang med.

met Bersabe, þá var þat *m*) sonur yfrit fridr, ok villdi David giarna, at *n*) barn þat hefdi lifat, enn Gud villdi eigi unna hanum *o*) nytia af þvi barni, er hann hafdi sva *p*) syndsamliga getit; þo lá David *) VII. daga fastandi á jaurdo, i *q*) ugledis-klædum, ok bad *r*) hann Gud fyrir þvi barni lifs, enn Gud villdi eigi heyra bæn hans, ok do barnit á enum *s*) VII. degi. Enn þessi var aunnur hefnd, *t*) at Gud villdi eigi þiggia af Davidi, at hann gerdi hanum *u*) kyrkio, ok kalladi Gud David *x*) manndrápa-mann fyrir þat, er hann hafdi rádit Uriam af lifi. Enn

David havde avlet med Bersabe, det var m) et Drenge-Barn, overmaade deiligt, saa at David gierne onskede, at n) det Barn havde levet, men Gud vilde ikke unde ham Gavn af det Barn, som han havde avlet p) saa syndigen; dog laae David *) 7 Dage fastende paa Jorden, i q) Sorge-Klæder, og bad Gud om r) Liv for Barnet, men Gud vilde ikke høre hans Bøn, saa at Barnet døde paa den s) 7 Dag. Men denne var den anden Straf, t) at Gud vilde ikke antage af David, at han skulde bygge ham en Tempel; ja Gud kaldede David en Manddraber, fordi han havde foranstaltet Uriæ Død. Men y) fordi han havde

Bersabea suscepit, & vivere præoptavit, divino nutu vita excederet, ne frueretur Rex oblectamento quod capere posset ex vita pueri tanto scelere suscepti. David tamen per septem dies jejunans & lugubri veste indutus humi jacebat, & pro vita pueri orabat, preces autem Regis Deus exaudire noluit, ideoque septimo a nativitate die infans mortuus est. Secunda poena in illo consistebat, quod Deus nollet sibi templum a Davide exstrui, sed vocaret eum homicidam, cum Uriam dolo interfecisset. Ob mulierem ad adulterium sollici-

m) CC. *Un.* son, oc var avar (afar, æfar).
n) *iidem* barnit hæfdi lif.
o) *al.* nytar.
p) CC. *Un.* syndlega gert ok getit. 2 *ch. add.* vid Bersabe. *) sex.
q) *iidem* ugledi klædum sinum.
r) *iidem* Gud lifs þvi barni (barninu).
s) *iidem* áttanda, átta. *t*) *iidem* er.
u) *iidem* & 2 *ch.* templum (domini).
x) *iidem* manndrapa-mann f. þ at.

m) en Søn, og var en.
n) Barnet.
p) saa syndigen giort og avlet med Bersabe.
*) sex.
q) sine.
r) det Barns (Barnets) Liv.
s) ottende.
t) da.
y) for Uriæ Hustrue leed han. || for Uriæ Kones Skiendsel overgik ham.

la refsingina, til þeirrar *e*) vidsyndar, at eigi falli folkit i *f*) slíkann glæp." Enn þá er sannendi ok rettvísi líto idran Davids, þá skáto þær *g*) atkvædi þessa doms undir miskun, þviat Nathan spámadur svaradi sva: "Gud ser idran þina, ok vill hann eigi at þu takir dauda fyrir synd þína, enn hann man, met mundángs-hofi refsingar, hefna þer þessa verks, ádur enn þu deyr." Nu skalltu þat vita, at eigi let Gud *h*) sva fyrirgefna *i*) sauk Davids, at hann hefndi eigi eptir rettindum; þviat su var hin fyrsta hefnd *k*), er David tók af Gudi *l*): Barn þat, er David hafdi getit met

efter min d) Herres Villie, at udstaae Straffen, til den e) Advarsel, at Folket ei skal falde i f) slig Misgierning." Men da Sandheden og Retviisheden saae Davids Bodfærdighed, da overlode de denne Doms g) Afsigt til Miskundheden, thi Propheten Nathan svarede saaledes: "Gud seer din Bodfærdighed, og han vil ikke, at du skal lide Død for din Synd, men han vil straffe dig med en taalelig Revselse, for denne Gierning, førend du døer." Heraf skal du nu mærke det, at Gud ikke h) forlod saaledes i) Davids Brøde, at han ikke straffede den efter Retten; thi denne var k) den første Straf som David fik af Gud: l) Det Barn, som David

poenas ferendas, quibus prospectum sit populo, ne in idgenus scelera delabatur. Caeterum veritas & justitia, ubi poenitentiam Davidis observabant, causam illico delinqventis Regis Misericordiae judicandam tradebant: Hinc Propheta Nathan ad Davidem: "Deus, inquit, poenitentiam tuam vidit, nec ob delictum tuum morti te tradet, poenam caeteroqvin moderatam & tolerabilem tibi in hac vita decernens." His colliges Deum non adeo Davidi peccatum remisisse, quin juste in illum animadverteret; nam prima poena Davidi fuit a Deo inflicta haec, nimirum, quod puer ille formosissimus, quem David ex *Bersabea*

Ss Ss 2

e) CC. *Un.* vidrsynar, vidrsyndar, naudsyniar. *f*) *al.* soddaun.
g) CC. *Un.* atkvædum.
h) *iidem* verda.
i) *iidem* þessa s. D. (synd Davidi).
k) *iidem* Davids, er hann tók.
l) *iidem* at barn. þ. er hann.

d) Guds. e) for den Forundenheds Skyld.
f) saadan. g) Bestemmelser.
h) lod (blive) saaledes forladt.
i) denne Davids Sag. || denne Synd blive David saaledes forladt.
k) Davids f. Str., som han fik.
l) at det Barn, som han.

ein sauk þungari enn su, at veita uhlydni *k*) yfirboda sinum, sem Saul gerde, ok máttu þat marka enn i dag *l*) um klaustra-menn: Ef munkur er uhlydinn abota sinum, *m*) ef hann er yfir klaustrino, edur priore, ef hann er, eda hver er yfirbodi hans er, þá skal hann þegar vera *n*) utrekinn frá heilagri reglu ok ur *o*) klaustra sinum, ok halldinn sem einn leikmadur; sua ok ef *p*) prestur er uhlydinn biskupi, yfirboda sinum, þá er hann þegar sagdur af lærdra manna tign, ok *q*) messo-saungur af hanum tekinn, ok allt annat embætti *r*), ok sva

i) der er ikke nogen Sag tyngere, end den, at vise Ulydighed imod sin Foresatte, som Saul giorde, og det kandst du mærke end i Dag, l) i Hensigt til Kloster-Folk: Om en Munk er ulydig imod sin Abbed, m) om han er (sat) over et Kloster, eller (mod sin) Prior, om det er denne, eller hvad for een hans Foresatte er, da skal han strax være n) forviist fra den hellige Orden, og af sit Kloster, og agtet som en Leeg-Mand; ligeledes om en p) Præst er Bisskoppen, hans Foresatte, ulydig, da bliver han strax afsat fra geistlige Mænds Værdighed, og Ret at holde Messe ham betagen, samt alle andre Embeds-

niam nullum crimen gravius est, quam præfecto sibi magistratui exhibita inobedientia, id quod ex hominum, quos religiosos dicunt, exemplo tibi constare poterit; nam si monachus Abbati aut Priori suo morem non gerit, sacro ordine & privilegiis privatus e monasterio ejicitur, & laici instar habetur. Si quoque sacerdos aliquis Episcopo sibi præfecto non obedit, honore, qui viros sacris muneribus ornatos comitatur, statim exutus, ab officio missæ canendæ reliquisque sacri ministerii partibus peragendis removetur, inter viros ecclesiasticos

k) *al.* yfirbodara.
l) CC. *Un.* mattu — m. a þvi (at).
m) *iidem* er h. e. y. klaustranum.
n) *iidem* rekinn ut af.
o) *iidem* klaustri sinu.
p) *iidem* prestrinn vil eigi vera lydinn.
q) *iidem* af hanum t. messo-s.
r) *iidem* af hanum kippt (tekit) *reliqua vero hic amittunt & ad episcopum referunt, v. infra not. u.*

i) ingen Sag er tyngere, end at vise Ulyd.
l) deraf, at om en M.
m) naar.
n) blive viist udaf.
p) Præsten vil ikke være lydig imod.

Enn fyrir *y*) þat, er hann hafdi hórat kvinnu Urias, þoldi hann þá ſkaumm, at Abſalon, ſon hans, geck i augliti alls *z*) folks, ok lagdizt mer *a*) fridlum hans, ok gerdi hann þeſſa ſkaumm fedur *b*) ſinum, i augliti alls *c*) fólkſins.

Enn þar er þu ſpurdir þeſs, hvar ſaukin *d*) var meiri, at David drap Uriam ſaklauſann, ok hóradi kono hans, *e*) edur hin, er Saul villdi eigi *f*) drepa yfrit marga menn i Amaleck: *g*) þá ſkálltu þat viſt vita, at ſu *h*) var ſaukin meiri, er Saul gerdi, þviat eingi *i*) er ein

de bedrevet Hoer med Uriæ Huſtrue, maatte han lide den Skiændſel, at hans Søn Abſalon, gik hen i z) det heele Folkes Paaſyn, og lagde ſig hos hans a) Medhuſtruer, og gjorde b) ſin Fader denne Skam i c) heele Folkets Paaſyn.

Men da du ſpurgde derom, hvilken d) af Sagerne der var ſtørre, at David dræbte Uriam uſkyldig, og forførde hans Kone, eller e) hin, da Saul ei vilde f) dræbe alt for mange Mennesker i Amalech: da maae du vide det ſom en Sandhed, at den Brøde h) var ſtørre, ſom Saul begik, thi der

ſollicitatam bene ignominiam paſſus eſt David, quod Abſalon in conſpectu totius populi facto cum concubinis regiis congreſſu, patrem ſuum coram omnibus ſummo dedecore afficeret.

Quod inſuper quæſtionem tuam attinet, nimirum, peccatumne Davidis gravius eſſet, Uriam utpote inſontem interficientis, ejusque uxorem adulterantis, an Sauli, multos in Amalechitarum regno interficere nolentis, ſcito ſcias Sauli gravius fuiſſe: Quoniam

y) CC. *Ux.* konu Uriæ þoldi hann. || hor kono Uriæ, þa þoldi hann fyrir þat.
z) *iidem* lydz. *a*) *iidem* fridlu.
b) *iidem* hans fyrir allu folki.
c) *iidem* 2 *cb.* Iſraels.
d) *iidem* væri. || mæiri var ſoc.
e) *iidem* eda var ſu, at.
f) *iidem* ærit (*M.* & 3 *cb.* yrit) marga drepa (léta). *g*) *iidem* nu ſkalltu þat til viſs.
h) *iidem* er ſóc.
i) *iidem* & *al.* ſauk er þyngri, enn veita (óhlydni at veita).

z) den heele Almues.
a) Medhuſtrue.
b) denne Skam imod hans Fader for det heele Folk.
c) al Iſraels.
d) Sag der kunde være.
e) var det den, at.
f) lade dræbe alt for m.
h) er.

Sauli, oc bad hann hefna reidi sinnar, oc vægia ængo þvi er kvict væri; brenna borgir, ok bæi, ok a) bustadi, ok klædi, ok b) allt annat þat sem þar var, skylldi hann tyna, ok hreinsa sva allt landit met sverdi, ok æxi, ok elldi. Enn Saul skipadi sua þeirri resting, er hanum var bodin, at hann tyndi þvi aullo, er hvarki var fagurt ne femætt, enn allt þat er hanum þókti c) eiguligt vera, ok fagrt ok femætt, þá þyrmdi hann þvi; ok skipti d) hann þvi aullu milli manna sinna, ok hafdi heim í sitt land. Enn þá er Samuel kom til Sauls, ok sagdi hanum reidi Guds, þá svaradi Saul,

og *) overgav det i Sauls Hænder, og bad ham udføre sin Vrede, og ikke skaane noget, som kunde være levende; brænde faste Steder, og Byer, og a) Gaarde, og Klæder, og alt andet som der var, skulde han b) ødelægge, og rense saaledes det heele Land med Sværd, og Øxe, og Ild. Saul derimod indrettede saaledes den Straf som var befalet ham, at han ødelagde alt det, som hverken var smukt eller kostbart, men alt det, som ham syndes c) værdt at eie, og smukt, og dyrebart, det sparede han, og uddeelede alt det iblandt sine Folk, og førde det hiem i sit Land. Men da Samuel kom til Saul, og sagde ham Guds Vrede, da svarede Saul, lige-

toriam in manus Sauli tradidit, eique mandavit vindictam suam explere, nec ulli, quod viveret, parcere, sed civitates, prædia, domus, vestes, reliqua, igne absumere, ferroque & flamma totam regionem purgare; huic autem a Deo sancitæ poenæ sic detraxit Saulus, ut quæ nitore vel pretio se non commendarunt, deleret, iis vero, quæ alicujus pretii erant, aut possidere voluit, parceret, eademque inter milites suos divisa in regnum suum transferret. Ast ubi Samuel Regem adiit, eique divinam iram renunciavit, Saulus suæ culpæ quidqvam præsidii qvæsiturus: "Laus, inqvit, sit Deo, qvod mandatis

a) CC, *Un.* bólstadi.
b) *iidem & 2 cb.* aullu audru; þvi (er) þar var, skylldi tyna.
c) *iidem* eiguligazt (æigurlect oc fægürzt) ok fegurst.
d) *iidem* sinna manna imillum. || m. L. a-millum.

*) kastede, styrde.
a) Boeliger.
b) fordærve.
c) det begiærligste (begierligt og smukkest) og skiønneste.

Saul, ſva ſem veriandi ſina ſauk: "Lofadur *e*) ſe Gud, ſegor hann, er *f*) ek fyllda boderd hans; *g*) for ek ut i Amalek, ok eydda ek allt þat riki met ſverdi ok elldi, *h*) enn ek leidda híngat Agag Kong, þviat ek villda *i*) ſua ſæma Guds bod, at hann *k*) dæi her, ef hann vill at hann deyi; feit *l*) yxn ok fagra ſaudi, þá *m*) let ek til þeſſ hingat leida, at offra Gudi ſlikt, *n*) er hann vill her af þiggia; enn ríkra manna baurn leidda ek híngat til þeſs, at veita oſs ſæmiliga þiónuſto, enn þau ſiálf i þrældom ok i anaud."

Þá

ligeſom forſvarende ſin Sag: "Lovet *e*) være Gud, ſiger han, *f*) at jeg haver fyldeſtgiort hans Befaling; *g*) jeg drog ud i Amalech, og jeg ødelagde det heele Riige med Sværd og Ild, *h*) men jeg førde Kong Agag hid, thi jeg vilde deri *i*) viſe min Ærbødighed imod Guds Bud, at han ſkulde døe her, om han vilde, at han ſkulde døe. Feede Øxen og ſkiønne Faar *m*) lod jeg føre hid til den Ende, at offre *n*) til Gud hvad han vil antage heraf; men fornemme Folkes Børn haver jeg ført hid, til den Ende, at giøre os tilbørlig Opvartning, men dem ſelv i Trældom og i Tvang."

Og

mandatis ejus fecerim ſatis, & in regnum Amalechitarum invadens, totum illud regnum igne & ferro deleverim: Adduxi mecum Regem Agag meritum præceptis divinis conciliaturus honorem, ut ſi Deus velit captivum hunc Regem interficiendum, morte confeſtim hoc in loco multetur; pingues boves & nitidos oves adduxi, ut iſtorum pars, quanta libet Deo, ſacrificium offeratur: potentiorum denique mecum liberos adduxi, ut ſervituti addiſti condignum famulatum nobis exhibeant."

Tum

e) CC. *Un*. vertu G. — þitt.
f) *iidem* at. *M*. & 1 *ch*. þviat.
g) *iidem add*. oc. *h*) *iidem* oc.
i) *iidem* ſæma hann, ſva ſem Gud baud.
k) *iidem* döey h. e. h. villdi at h. döy.
l) *iidem* & 2 *ch*. fæita æxn (feiter yxn oc fagrer ſauder).
m) *iidem* ero til þeſs hingat leidder (komner).
n) *iidem* af er hann vil þ. || ſem hann villdi.

e) være du G. — dit Bud.
f) thi.
g) og.
h) og.
i) ære, behandle ham efter det ſom Gud befalede.
m) ere derfor førte (komne) hid.
n) Gud det deraf ſom han vil (vilde).

Þá svaradi Samuel: "Hverzo má Gud þat þiggia her i forn, er hann bolvadi sialfr i reidi sinni? Þviat Gud vill o) blessada luti i fórn, enn eigi bolvada, ok þat skalltu víst vita (seger Samuel), at betri þykir Gudi hlydni, enn p) eingi fórn annor." Sannendi stód nær ok svaradi: "q) Þvi þarf eigi at leyna, hvat Sauli geck til, er hann gerdi eigi r) hvat Gud baud. Saul þócktizt nu svá fullkominn s) i ríkdomi sinum, at hann þoktizt nu slikum lutum moga t) skipa, meir eptir vilia sinum, enn u) at Guds bodum, ok var þat ofdramb x) Saul, i þvi hann gádi eigi þess, hver hanum gaf y) mekt ok ríkdom. Enn

Da svarede Samuel: "Hvorledes kan Gud antage det her til Offer, som han selv haver forbandet i sin Vrede? thi Gud vil o) (have) velsignede Ting til Offer, men ikke forbandede, og det maae du visselig vide, (siger Samuel), at Lydighed tækkes Gud bedre, end noget andet Offer." Sandhed stod nær hos og svarede: "Det q) behøver ikke at dølges, hvad der bevægede Saul, at han ei giorde r) hvad Gud havde befalet. Saul agtede sig nu s) saa befæstet i sin Kongelige Magt, at han nu indbildede sig, at kunne t) anordne slige Ting, meer efter sin Ville, end efter Guds Bud, og x) var det alt for stort Overmod for Saul, i det han ikke ef-tere

Tum Samuel: "Qua ratione sacrificii loco accipiet Deus quod pridem ira accensus exsecratus est? Sacrificium enim, cui benedicitur, non autem cui maledictum est, accipiet Deus; Deoque obedientia gratior est quam illum aliud sacrificium." Aderat veritas, & , inquit, quam ob causam dissimulandum est, cur Saulus præcepta Dei non servasset? Videbatur (pergit veritas) nimirum Saulus sibi tam potens, ut juxta propriam potius sententiam quam supremi numinis mandatum, hæc disponere & moderari fas esset; hinc

o) CC. *Un.* þiggia blætada fórn.
p) *iidem* nockr aunnr fórn.
q) *iidem* hvi þarf at.
r) *iidem* sæm (þat er) Gud baud hanum.
s) *iidem* væra i ríkis-dómi.
t) *alii:* skipta.
u) CC. *Un.* epter Guds bodordum.
x) *iidem* Sauls i þessu, at hann.
y) *iidem* ríkdom, ríkdominn.

o) modtage velsignet Offer.
q) (nytter ikke at dølge) hvorfor behøves at.
r) som (det som) Gud bød ham.
s) at være saa stadfæstet i hans Kongedømme.
t) bestemme, handle med, efter Ordet ordette, afgiøre.
x) i dette tod Sauls Dumdristighed sig til Syne, at han.

Enn fyrir þvi tók hann góda hesta z), eda yxn ok saudi, ok margar adrar gersimar, at hann vægdi i þvi t) fesinkni b) riddara sinna, ok annarra hermanna, meir enn hann villdi giæra Guds c) boddorda. Enn i þvi drygdi hann lygi, d) at hann sagdizt fyrir þvi hafa flutt hesta, yxn, ok saudi i sitt riki, at hann villdi at Gudi væri þar forn e) afgiaur, þviat hann vissi, at Gud villdi eigi f) bölvat offur þiggia." Þá var sá dómur lagdur undir rettvisi, enn g) hon svaradi: "Met þvi at Gud tok ressingarvönd

tertænkede det, hvo der havde givet ham y) Magt og Regiering." Men derfor tog han gode Heste, z) samt Øxne og Faar, og mange andre Kostbarheder, at han deri a) føiede hans Krigsoversters b) og andre Krigsmænds Gierrighed, meer end han vilde agte Guds Bud. Men deri begik han Løgn, at d) han sagde sig at have derfor ført Heste, Øxne og Faar til sit Rige, at han vilde, at e) deraf skulde giøres Offer til Gud, efterdi han vidste, at Gud vilde ikke antage f) forbandet Offer." Da blev den Dom overladt til Retviisheden, men g) hun svarede: "Ef-

hinc insignis Saulo accessit superbia, utpote non animadvertenti, culpam suas deberet opes, cui suam potentiam: Ideo præterea egregios eqvos, pingves tauros & oves aliasqve res pretiosas secum asportavit, ut avaritiæ equitum & militum suorum, magis quam divinis præceptis, obsecundaret: Mendacii etiam ideo arguitur, qvod dixerat se eqvos tauros & oves in regnum suum eam ob causam transtulisse, ut Deo consecrata offerrentur, noverat qvippe Deum sacrificia maledicta non recepturum. His dictis causa Sauli discep-

z) CC. *Un.* ok uxa eda.
a) 2 *chart.* ressingum fyrir fes. sinna riddara.
b) CC. *Un.* fesnicni r. s. oc sincu a. h.
c) *iidem* boda.
d) *iidem* at (er) hann sagdi, at hann flutti fyrir þvi (fyrir þvi flutti hann) hesta oc saudi, oc (allar) adrar gersimar i riki sitt (sitt land oc riki).
e) *iidem* ger af forn. || s. þar væri ger Gudi af forn. || þaraf væri Gudi ger.
f) *iidem* bolvadar.
g) *iidem* rettvisi.

y) efter Ordet: Rigdom, Rigdommen ɔ: Myndighed at regiere.
z) og Øxne eller.
a) formildede Straffene formedelst hans Kr. Ov. Gierr.
b) Gierrighed, og andre Krigsmænds Karrighed.
d) at (da) han sagde, at han førde derfor (derfor førde Heste og Faar, og (al Slags) andre Kostbarheder i sit Rige (sit Land og Rige.
e) Gud skulde giøres Offer deraf.
f) Forbandelsens.
g) Retviisheden.

vönd. sinn, ok *h*) feck i hendur Sauli, ok bad hann hefna reidi sinnar á bölvodo fólki, þá liggi nu sú refsing á Saul ok allu hans *i*) kyni, sem hann spardi vit *k*) þá, er Gud baud hanum *l*) frammi at hafa. Enn sá refsingar-vondur er *m*) selldur var i hendur Sauli, at hann skylldi *n*) rista yfir adrum, þá skal annar þann refsingar-vond hafa ok rista yfir Sauli ok allo hans kyni. Enn fyrir því at hann villdi fyrir sinku sakir eignazt þau audæfi, er hanum *o*) voro bönnod, þá *p*) glatizt þau audæfi fyrir hanum, er hanum varo ádur gefin." Enn því *q*) gerdizt þessi domur rettvísi sva strídur

"Efterdi Gud tog sit Revselses-Riis, og h) gav det i Sauls Haand, og bad ham udføre sin Vrede paa et forbandet Folk, da skal den Straf nu hvile paa Saul og i) al hans Slægt, som han sparede mod k) dem, paa hvilke Gud bød ham at l) udføre den. Men det Revselses-Riis, som var m) antvordet i Sauls Hænder, at han skulde n) svinge det over andre, det Revselses-Riis skal en anden have, og svinge det over Saul og al hans Slægt. Men fordi han vilde, for Gierrigheds Skyld, giøre sig til Eier af de Rigdomme, som o) vare ham forbudne, da p) skulle de Rigdomme, som ham vare givne tilforn, fordærves for ham." Men der-

disceptanda ad justitiam defertur, quæ sic, quoniam, inquit Deus fasces & jus puniendi Saulo concredidit, eique præcepit poenas de maledicto populo sumere, eadem igitur Saulum & ejus familiam maneat poena, quam in hostes Dei exercere debuit, quæ temere ab illo jam imminuta fuit: Fasces autem Saulo traditos in Saulum & ejus cognatos vibret alter. Porro: quoniam avaritiæ vitio correptus Saulus prohibitis opibus inhiavit, opes igitur prius ei concessæ pessum eant." Rigorosam adeo in causa Sauli justitia ferebat

h) CC. *Un*. selldi í hönd.
i) 2 *cb*. fólki. *k*) CC. *Un*. hina.
l) *iidem* at hann skylldi frammi hafa.
m) *iidem* Saul var í hendr fenginn.
n) *iidem* & 1 *cb*. hrista. 1 *cb*. reisa.
o) *iidem* var (voro) bannad.
p) *iidem* glotuduzt. || tynduzt.
q) *iidem* gerdi þ. d. r. sva stridt.

h) skyede, antvordede det.
i) alt hans Folk.
k) hine.
l) han skulde.
m) skyet Saul i Hænder.
n) ryste. || opløfte.
o) ham var forbudet.
p) forliisedes, tabedes, mistedes.

stridur vit Saul, at Gud r) þeckti görla natturu hans. Enn þessi var hans nattura, at hann var stridur ok drambsamur i Guds augliti, þá er hann þoktizt s) fullkominn vera i stadfestu rikis sins; t) gerdizt hann sinkur ok fegiarn, sva sem her ber vitni um i þessu u) efni, er nu hafum ver umrædt.

Nu skilldi þat x) lunderni þeirra Davids ok Sauls, at þar er Nathan Propheti bar sauk á hendur y) Davids, þá z) gerdi hann sva, at hann lastadi glæp sinn náliga sem a) dæmandi sik siálfur, ok bad ser miskunar, ok baud sik b) undir þá refsing, sem Gud villdi at hann hefdi

derfor q) blev denne Retviisheden Dom saa streng imod Saul, at r) Gud kiendte tilfulde hans Tænkemaade. Men denne var hans Tænkemaade, at han var stridig og hovmodig i Guds Øine, saasnart han s) holdt sig sikker i sit Riges Besiddelse; han blev karrig og gierrig, som her sees Prøve paa i u) dette Emne, som vi nu have omtalt.

Det adskillede altsaa Davids og Sauls x) Tænkemaade, at da Propheten Nathan foreholdt David hans Brøde, da z) giorde han saaledes, at han lastede sin Misgierning, næsten ligesom a) dømmende sig selv, og udbad sig Naade, og frembød sig b) under den Straf, som Gud vilde, at han skulde have for

ferebat sententiam cum Deus indolem ejus perspectam haberet. Ea autem ei indoles erat, ut in conspectu Dei superbus & crudelis esset, ubi in regno se firmatum credidit; & adhæc parcus & avarus evaderet, uti ex antedictis satis liquet.

Differebat autem Davidis & Sauli multum indoles: Nam cum Propheta Nathan commissum crimen Davidi objecit, mox David peccatum suum vivis depingens coloribus se-ipsum judicavit, & misericordiam divinam implorans ad poenam, quam demum cunque

r) CC. Un. hon.
s) iidem full-kominn til rikis.
t) iidem hann gerdizt.
u) iidem máli. x) iidem hlydni.
y) iidem David. || hanum.
z) ab lastadi hann.
a) CC.-Un. fyrirdæmandi sialfann sec.
b) iidem þo under r. svas. þacks.

q) gik (tilholdt) d. R. D. saa haardt.
r) hun.
s) ansaae sig (at være) tilfulde kommen til (fast i) den regierende Myndighed.
u) denne Sag. x) Lydighed.
z) lastede han. a) fordømmende.
b) bød under Straffen, ligesom taknemmeligen beredt.

ſli fyrir glæp ſinn, ſva ſem þackſamliga buinn vit at taka *c*) hveria koſti, ſem Gud villdi á hann leggia, fyrir glæp ſinn, ok hlaut hann fyrir því *d*) likn met vægiligum *e*) dómi miſkunar; þó dó ſun hans fyrir dauda Uriæ, at hann dæi eigi ſialfur; enn fyrir *f*) horan konu Urie, þá hlaut hann *g*) ærna ſkaumm ok ſkapraun, þar ſem ſun hans ſkemmdi *h*) hann i augliti alls fólks.

Enn þá er Samuel bar ſauk á hendur Saul, þá ſvaradi hann, ſva ſem veriandi ſina ſauk (ok ſik), ok hróſadi at hann hefdi vel gert, þá er hann kvad ſua at ordi: "*i*) Lofadur ſe Gud, *k*) er ek

for hans Misgierning, ligesom færdig til at modtage med Taksigelse hvad Vilkaar, som Gud vilde c) lægge paa ham, for hans Misgierning, og derfor fik han d) Naade formedelst e) Miskundhedens lemfældige Dom; dog døde hans Søn, for Uriæ Død, skiønt han selv ikke døde; men for f) Uriæ Hustrues Krænkelse fik han g) overflødig Skiændsel og Græmmelse, i det hans Søn h) beskiæmmede ham i heele Folkets Paasyn.

Da derimod Samuel foreholdt Saul sin Brøde, da svarede han, ligesom forsvarende sin Sag (og sig selv), og roesede af, at han havde giort vel, da han stilede hans Ord saaledes: "i) Lovet være Gud, at jeg haver

que in illum decernere vellet Deus, luendam sponte sese obtulit, grato animo laturus quicquid divina nemesis in illum statueret, & hinc, ob mitem misericordiæ censuram, benevolam castigantis Dei virgam sic expertus est, ut filius ejus, ob cæsum Uriam, vita privaretur, ne ipse (David) morte multaretur, utque (David) ob vitiatam Uriæ conjugem ignominia a filio in conspectu totius populi afficeretur.

Verum cum Samuel crimen Saulo objecit, Saulus culpam suam palliaturus tanquam re bene gesta jactabat sese dicens: Laus sit Deo quod præceptis ejus fecerim satis: — *Interim*

c) CC. *Uv.* hverium kóſti, er G. v. at hann hefdi. *d*) *iidem* vægiligann dom.
e) *iidem* miſkunar-domi.
f) *iidem* konu. || hor konu.
g) *iidem* yrna. || opna. || þá. 2 *cb.* yfrina.
h) *iidem* frillur hans.
i) *iidem* at Gud ſe þeſſ lovadr.
k) *iidem* at e. f. þ. ſem.

c) at han ſkulde have (underkaſtes).
d) en lemfældig Dom.
e) en lemfældig Forbarmelſes-Dom.
f) Uriæ Huſtrue. || hans Hoerie med Uriæ Huſtrue.
g) en aabenbar, offentlig. || den.
h) ſkiændede hans Medhuſtruer.
i) at Gud ſkulde være lovet for det.

ek fyllda þat er hann baud mer." Ok vissi hann þó mer ser *l*) álla luti adra sannari; ok fell hann fyrir þvi mer domi rettvísi, at Gud sá drambsamliga *m*) hælni hans ok lygiliga sakarvaurn. Enn þó tók *n*) hans dramb ok aufund þá meir at birtazt, er hann fann at Gud var *o*) hanum meir reidr ordinn; þviat Saul tok sott þá, *p*) at endur ok stundum *q*) komo at hanum haufot-órar, ok þurfti at giæta hans, medan su sótt *r*) var á hanum, ok var hanum fundit þat til *s*) liknar, at hann skylldi fá þann mann, er vel kynni haurpo at slá yfir hanum, ok

k) haver efterkommet det, som han bød mig." Og vidste han dog med sig selv l) alle andre Ting at være sandere; derfor blev han og fældet ved Retviisheden Dom, fordi Gud saae hans hofmodige m) Pralerie og løgnagtige Undskyldning. Men dog begyndte hans n) Hovmod og Avind at lade sig endnu meer til Syne, fra den Tid han erfarede, at Gud var bleven o) meer fortørnet paa ham; thi Saul fik den Sygdom, p) at der kom q) af og til Raserie over ham, saa at man behøvede at bevogte ham, saa længe den Sygdom var over ham, og blev det da udfundet ham til s) Lindring, at han skulde faae

Interim simulatæ veritatis & maleficii sibi conscius erat, ideoque causa sua, cum a justitia dijudicanda fuit, cadebat, noverat qvippe Deus insolentem jactationem ejus & fictam excusationem: Ambitio autem ejus & invidia magis innotescebant, cum Saulus iram divinam a se provocatam sentiebat: Rex morbo correptus melancholico mania subinde adeo laborabat ut, dum morbus sæviebat, observari haberet necesse; huic morbo qvalecunque inventum fuit lenimen, nimirum: Si qvis coram Rege cithara probe caneret, morbus

l) CC. *Un.* adra luti sannari.
m) 1 *cb.* hædni.
n) CC. *Un.* sidan avund oc dr.
o) *iidem* reidr hanum.
p) *iidem* er.
q) *iidem, M. & 2 cb.* kom at hanum havvudærzl (örslur, villur.
r) *iidem* kom at hanum.
s) *iidem* lækningar, at sá sk. || at hanum sk.

k) opfyldede.
l) andre Ting sandere, det som var tvertimod.
m) Spot.
n) Avind og Hovm. endnu meer at aabenbares (blive kiendelige), siden han mærkede.
o) ham meer vreed. p) hvoraf der.
q) paa ham Forvirring i Hovedet (Vildelse).
r) imedens den Sygd. som paa ham (stod paa),
s) Lægedom, at der skulde skaffes. || at der skulde skaffes ham.

ok mundi hann þá *t*) minnur saka sótt-inn. Þvi nærst var fundinn einn ungur madur ok frídur, er David *u*) var, sun Jesse i Bethlehem, er vel kunni at slá haurpo, ok kom hann til Kongsens, ok þegar er sottin tók Konginn, þá stod David *x*) fyrir hanum, ok sló haurpo sina, ok *y*) þegar hann sló, þá hvarf af Kongi sottin. Enn þegar Kongur kendi, at sott hans *z*) vard linari, þá elskadi hann David miök, ok gerdi hann *a*) skialldsvein sinn; enn þó hafdi Samuel ádur smurdann hann *b*) til Kongs leyniliga, sua at eingi vissi, nema fadir hans ok brædur. David var marga daga met Sauli Kongi, ok þiónadi hanum tru-

faae en Mand, som kunde spille godt paa Harpe over ham, og vilde da Sygdommen skade ham mindre. Derpaa blev opsøgt en ung og deilig Mand, som t) var David, Søn af Jesse i Bethlehem, som kunde godt spille paa Harpe, og kom han da til Kongen, og saasnart Sygdommen angreb Kongen, da stod David x) for ham og slog paa sin Harpe, og y) saasnart han slog, da forsvandt Sygdommen fra Kongen. Men da Kongen erfarede, at hans Sygdom blev z) lemfældigere, da elskede han David meget, og giorde ham a) til sin Skioldbrager; men dog havde Samuel forud salvet ham hemmeligen b) til Konge, saa at ingen vidste det, uden hans Fader og Brødre. David

bus remissior evasit. Hunc in finem adolescens quidam formosus David filius Isai Bethlehemitici inventus est, qui cithara probe canebat, hic in aulam perveniens plectro canebat, quoties Rex infestabatur morbo, & cum plectro sic canebat, levebatur insania; quale levamen cum persentisceret Rex, dilexit Davidem, armigerumque suum constituit, ante tamen privatim David, patre nimirum & fratribus consciis, unctus erat a Samuele. Diu apud Regem Saulum commorabatur David, Regi admodum fidus, qui in

t) CC. *Un*. midr.
u) *iidem* var nefndr. || het, sonr Ysiy.
x) *iidem* yfer.
y) *iidem* hvarf þægar s. af hanum.
z) *iidem* var snörp. *a rb*. vard hardari *male*.
a) *iidem* at skialldsveini ser.
b) *iidem* Kongligri tign.

u) havde det Navn. || hedde D. Ysay Søn.
x) over.
y) ligesaasnart forlod S. Kongen.
z) hæftig. || blev haardere.
a) sig til Skioldbrager.
b) med Kongelig Værdighed.

c) truliga, ok i allum verkum *d*) Davids þá fannzt þat allum mannum, at Gud var met hanum. Saul var ok vel *e*) vit hann i fyrstumi, ok gaf hanum dóttur sina, ok feck hanum lid fyrir at ráda. Enn eptir sigur þann Saul Kongur hafdi unnit á Philistæis, ok David hafdi drepit *f*) Goliath risa, ok þeir hurfo aptur ur þeirri herfaur, þá gengu ut konor or borgum *g*) ok kaupstadum, ok dansado *h*) moti þeim, ok sungo þeim lof fyrir *i*) unninn sigur, enn sva *k*) var i saung þeirra, at Saul Kongr hefdi unnit sigur á *l*) þusund manna, enn David á X. þusundum. Enn þegar er Saul heyrdi þessa luti, þá rann þegar á hann reidi ok

vid var mange Dage hos Kong Saul, og tienede ham c) troelig, saa at alle Mennesker d) befandt det i alle Davids Gierninger, at Gud var med ham. Saul var og i Forstningen vel til Sinds imod ham, og gav ham sin Datter, og skiede ham Tropper at anføre. Men efter den Seier, som Kong Saul havde vundet over Philisterne, da David havde dræbt Kiæmpen Goliath, og de vendede tilbage fra det Tog, da ginge Qvinderne ud af Slotte g) og Kiøbstæder, og dandsede h) imod dem, og sang dem Lov for i) den indlagte Seier, men k) Indholdet i deres Sang var saaledes, at K. Saul havde vundet Seier paa l) Tusinde Mænd, men David paa ti Tusinde. Men saasnart Saul

in omnibus actionibus suis luculentum divini numinis auxilium expertus est: Favebat juveni primum Saulus, & ei filiam suam nuptum dedit, præfecitque parti exercitus; post autem victoriam quam Saulus a Philistæis reportavit, & cædem Goliathi a Davide interfecti, ubi Saulus & David postliminio redibant, & fæminæ in eorum honorem civitatibus egressæ & saltantes epinicia canebant, eo quidem discrimine, quod Saulus mille, David vero decem hostium millia vicisse diceretur, invidia statim & ira in Da- *videm*

c) CC. *Un.* trygglega, enn i.
d) *iidem* hans, þá fannz þat á af a. m.
e) *iidem* til hans.
f) *iidem* Golian, Goliant.
g) *iidem* ok köstolum ok kauptunum.
h) *iidem* fyrir. *i*) *iidem* sigur finn.
k) *al.* vard. *l*) CC. *Un.* einni.

c) redelig, men i.
d) og i alle D. G. befandtes det af alle Mennesker.
g) og Fæstninger og Kiøbst.
h) for. i) deres Seier.
k) det faldt saaledes i d. S.
l) eet Tusinde.

ok aufund vit David, ok mællti hann þegar vid sialfann sik i hugþocka sínum: "Nu skil ek, at Gud hefer ætlat *m*) þeim manni at taka ríki eptir mik, enn *n*) sonum mínum ecki, ok skal ek *o*) leitazt vit, at fyrirkoma þvi *p*) rádi, ef ek má *r*), ok þó met þeirri list, at eingi *s*) skal vita, at ek drepa hann at vilia mínum." Fám dagum sídar kom vanyfla-sott Sauls at hanum, enn David tok haurpo sína, ok stod *t*) fyrir hanum ok sló eptir *u*) sidveniu sinni, at sott Kóngs skylldi *x*) minka. Saul hafdi spiót i hendi, ok *y*) villdi skióta spiótinu at David, ok hafdi ætlat i gegnum hann.

Saul hørde disse Ting, da blev han strax betagen af Forbittrelse og Avind imod David, og sagde han da strax hos sig selv i sine Tanker; "Nu indseer jeg, at Gud haver m) udseet den Mand til at tage Riget efter mig, men ikke mine Sønner, hvorfor jeg o) skal søge at førekomme det p) Anslag, om jeg kan r), og dog med den Behændighed, at s) ingen skal mærke, at jeg dræber ham med min Villie." Faa Dage efter kom Sauls Sinds-Uroeligheds Sygdom over ham, men David tog sin Harpe, og stod t) for ham og spillede efter sin u) Sædvane, at Kongens Sygdom skulde x) formindskes. Saul havde et Spyd i Haanden, og vilde kaste

videm flagrabat Saulus & sequentia animo versabat: "Perspectum nunc habeo Deum huic homini, non autem filiis meis, regnum istud post mea fata destinasse, idroque, quantum in me est, tentabo hoc consilium irritum facere, ejus modi quidem fraude adhibita, ut nemo sciat me illum ex constitute interemisse." Paucis interjectis diebus gravis ille morbus Saulum corripuit, David autem pro more cithara sua coram Rege ad maniam domandam canebat; ast hastam Saulus, quam manu tenuit, ad Davidem projecit, illumque

m) CC. *Un.* þann mann. || ætlat (skipat) þeima manni ríki.
n) *iidem & al.* eigi.
o) *iidem* nu vidr (vid) leita (leita vid).
p) *iidem* 4 *cb.* ríki. *r*) *al.* ráda *add.*
s) CG. *Un.* madr. *t*) *iidem* yfir.
u) *iidem* vanda sinum.
x) *iidem* mykiaz.
y) *iidem* oc skaut at Davidi oc h. hann.

m) beskikket denne Mand Riget (Regieringen).
o) nu skal sætte Prøve paa (forsøge).
p) forebygge det Rige (den Kongelige Værdighed).
r) udføre det (sætte d. i Værk.
s) intet Menneske.
t) over.
u) hans Vane.
x) sagtes; lindres.

hann at skióta, ok z) nægla hann þar vid hallar-vegginn; enn hann a) hafdi sua ætlat at forda ser b) vit manndráps-sauk, at fólkit skylldi þvi um kenna, at hann c) hefdi gert þat i ærzlum, enn eigi d) i illsko. David komzt undan med Gudz vilia, ok e) feck fordat ser vit f) þeim háska. Enn þá er Saul sá þat, at David komzt undan, ok at hann g) feck eigi veiddann hann, þá sendi hann David i margar herfarar millum heidinna þioda, ok ætladi at hann skylldi þar falla. Enn þvi optar sem David fór i herfarar millum heidinna þióda, þvi fleyri h) ok meiri sigur vann hann ok ágiætari,

kaste Spydet efter David, og y) havde sigtet til at skyde igiennem ham, og z) slaae ham fast op til Væggen i Salen. Men han a) havde saaledes overlagt, at snige sig fra Eftertale for Manddrab, at Folket skulde skylde paa det, at han c) havde giort det i Vildelse, men ikke d) i Ondskab. David undkom efter Guds Villie, og fik sat sig i Sikkerhed for f) den Fare. Men da Saul saae det, at David undkom, og at han g) ei fik fanget ham, da sendte han David paa mange Krigstog, blandt hedenske Folk, og stiilede paa at han skulde falde der. Men jo ofter David drog paa Krigstog iblandt hedenske Folk, des fleere h), og større, og her-

que confodere & parieti affigere voluit; culpam vero homicidii evitare conabatur errore populi, Saulum hæc fecisse non malitia quadam sed mania correptum, existimantis. David præsenti periculo elapsus, salvus evasit. Quum porro Saulus comperisset Davidem evasisse & suas tendiculas elusisse, ablegavit eum multoties ad exteras & a vero Dei cultu alienas gentes, cum quibus manus consereret; verum eo plures & insigniores reportavit

 David

z) CC. *Un.* vega.
a) *iidem* ætlade (sva at fordazt vandrædi) at forda ser sva fra manndrapi.
b) *iidem* undan. c) *iidem* gerdi þetta.
d) *iidem* epter. e) *iidem* gat.
f) *iidem* undan lifsháska.
g) *iidem* gat eigi veidt.
h) *iidem* feck hann sigrann ok ág. || þvi flæiri sigri vann hann oc agetari vard hann (vard agetari.

y) og stiød efter D. og havde han.
z) myrde ham ved.
a) overlagde (saaledes at undgaae al Ueilighed) at kunne saaledes undgaae at agtes for Manddraber.
c) giorde dette. d) efter ɔ: af.
f) Fare paa Livet. g) fik ikke truffet.
h) og ypperligere Seirvindinger fik han. || des flere Seiere vandt han og desto meer berømmelig blev han (blev desto meer berømt.

ari, ok mikladi Gud David met þvi i augliti alls fólks. Enn Saul aufundadi hann þvi meir, er hann sá at hanum tókzt betur til.

Nu máttu skilia natturu Sauls Kongs: i) Hann hafdi aungvar sakar at gefa David, nema godar einar; enn fyrir þvi at hann sá, at Gud elskadi David miök fyrir k) hans litilætis sakir ok tryggleiks l), þá aufundadi m) Saul hann, sva sem Cain aufundadi Abel brodur sinn, fyrir þvi at Gud elskadi hann. n) Enn sva opinberr gerdizt fiandskapur Sauls vit David, at hann leyndi engvann mann þvi, at hann villdi drepa David. o) Þá minnti Jonathas (son hans) Konginn fedur sinn á, at þat

herligere Seiervindinger erholdt han, og giorde Gud David derved stor for heele Folkets Ansigt. Men Saul misundede ham des meer, jo bæder han saae det gik for ham.

Nu kandst du vel forestille dig K. Sauls Tænkemaade: i) Han havde ingen Sager at give David uden aleene gode; men fordi han saae, at Gud elskede David meget, for l) hans Ydmygheds og Troefasthedø Skyld, da misundede m) Saul ham, ligesom Cain misundede sin Broder Abel, fordi Gud elskede ham. Ja Sauls Fiendskab mod David n) blev saa aabenbart, at han ikke skiulede det for noget Menneske, at han vilde dræbe David. o) Da erindrede Jonathan (hans Søn) Kongen sin Fader om, at det var

David victorias, & eo illustrior, divino beneficio, coram omni populo evasit. Verum quo fortunatior David, eo majore a Saulo petebatur invidia.

Hinc intelliges pravum Sauli Regis ingenium, qui, licet Davidi nihil præter bonum objicere posset, Davidem tamen, utpote ob modestiam & fidelitatem Deo perquam dilectum, magno livore prosequebatur, æque ac Cainus, qui fratri suo Abeli invidebat quod Deus hunc diligeret. Hostilem tandem Saulus in Davidem animum adeo prodidit, ut coram nemine amplius dissimularet se Davidem interfecturum. Jonathas interim patri

i) *al.* ok havdi David engar sakir utan godar.
k) CC. *Un.* sakar litillætis sins ok truleiks.
l) *iidem* lit. s. ok tr. er David hafdi.
m) *iidem* hann David.
n) *iidem* ok gerdizt sva opinnb.
o) *iidem* þó.

i) og havde dog (da David havde) David ingen Sager uden gode.
l) den Yd. og Tr. Sk. som David besad.
m) han David.
n) blev endog saa.
o) dog.

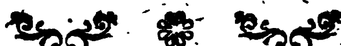
þat var synd mikil, at drepa saklausann mann, ok mællti sva: "Herra minn, sagdi hann, *q*) þvi ertu *q*) reidur David þióni þínum? Ef nockur er su sauk til þess á *r*) hendi hanum, er gagnstadlig *s*) se riki þino edur sæmd, þá vill hver madur, er met *t*) ydur er, um hans líf liggia, ok *u*) megi þer þegar hafa hann er þer vilit, þviat hann varazt oss allz ecki, *x*) fyrir þvi at hann veit sik saklausann; hann hefir ydur ok lengi þiónat, ok verit *y*) ydur tryggur i allum lutum, ok geck *z*) i mikit *a*) ofurefli, þá er hann drap Goliath risa, ok frelsti Gud (allt) riki ydart met undarligum sigri

var en stor Synd, at dræbe en uskyldig Mand, og talede saaledes: "Min Herre, sagde han, hvi p) est du q) vreed paa David din Tiener? Om der er nogen saadan Skyld r) paa hans Side, som s) kan være stridig mod dit Rige eller Høihed, da vil hver Mand, som er t) hos Eder, staae ham efter Livet, saa at I u) kunne blive ham mægtige ligesaa hastigt som I ville, thi han tager sig aldeles ikke vare for os, x) fordi han veed sig uskyldig; han haver og længe tient Eder, og været y) Eder troe i alle Ting, og z) gik a) mod en stor Overmagt, da han dræbte Risen Goliath, og Gud frelsede Eders (heele) Rige formedelst Davids for-

tri suo persvadere tentabat peccatum esse, si virum insontem interficeret. Et, mi domine, inqvit, qvam ob rem infensus es Davidi ministro tuo? Si qvid admisit tuo honori aut regni bono contrarium, omnes æqve ac tu vitæ ejus insidias struent, in tuaqve, qvando libet, potestate erit, nam sibi a nobis non cavet, utpote qvi non est illius maleficii sibi conscius. Tibi multos annos fideliter ministravit, gigantem Goliath viribus superiorem magno sui periculo prostravit; miraqve Davidis, cum inermis contra tantum gigantem congredi

p) CC. *Un.* hvi villtu vera reidr.
q) *iidem* David þionostomanni þinum sva reidr.
r) *iidem* hendur.
s) *iidem* er.
t) *iidem* hanum
u) *iidem* & 1 *cb.* megut þer. || mægum ver þ. h. h. er ver vilium.
x) *iidem* er hann v.
y) *iidem* værit tryggr (trur).
z) *iidem* (fram) vid (vann) mikit.
a) 3 *cb.* ufrelsi.

p) hvorfor vil du være vreed paa.
q) saa vreed paa.
r) imod ham.
s) er.
t) med (hos) ham.
u) vi — saasnart vi.
x) da.
y) troe (troefast).
z) fik iser Fremgang imod (overvandt).
a) en stor Usikkerhed (Fare) i Maade.

sigri Davids, þar er hann bardizt vapnlaus madur moti *b*) jafnmiklum risa. *c*) Þiónat hefir hann ydur i *d*) naudsynligu sottarfari ydru, ok þar sem þer *e*) settut hann fyrir folk ydart, þá hefir hann haldit upp mikilli vaurn fyrir riki ydro, ok veit eingi madur annat á hendur hanum enn *f*) truleik. Nu *g*) hógværit reidi ydar, Herra minn, ok fallir eigi met folkinu i sua opinbera manndráps-sauk fyrir Gudi, at þer tynit saklausum manni." Saul var þvi allu reidari, ok gaf svikræda-sauk syni sínum, ok allum þeim mannum adrum, er nockut gott ord mælltu *h*) til Davids.

David

forunderlige Seier, da han fægtede ubevæbnet mod b) saa stor en Kiæmpe. c) Han haver opvartet Eder i Eders d) trængende Sygdom, og hvor I haver sat ham e) over Eders Krigsfolk, der haver han forskaffet en stor Beskiærmelse for Eders Rige, og intet Menneske veed andet om ham end f) Troeskab. Tvinger g) altsaa Eders Vreede, min Herre, og falder ikke tilligemed Folket i en saa aabenbar Manddrabs-Sag for Gud, at I omkommer en uskyldig Mand." Saul blev kun desto meer fortørnet, og beskyldte for Forræderie, baade sin Søn, og alle andre Mennesker, som talede noget godt Ord h) for David.

David

gredi auderet, hoc regnum victoria liberavit Deus. Aderat tibi insuper David, ceu famulus, cum gravi morbo laborares, & postquam præfecisti eum exercitui tuo. fines regi strenue tutatus est, nec est quispiam, qui spectatam viri fidem non agnoscat: Has ob rationes iram tuam, mi Domine, compescas velim, ne ob cædem viri adeo insontis in manifestum homicidii crimen in foro divino ipse unacum populo incidas." Ad hæc dicta Saulus majore ira excanduit, perduellionisque filium suum & alios, qui causam Davidis perorabant, incusavit.

David

b) CC. Ux. sva m. || einum.
c) *iidem* ok D. þionade ydur.
d) *iidem* naudar sottar-færde.
e) *iidem* hafir (hafit) beitt.
f) *iidem* tryggleik.
g) *iidem* still reidi þinni (þina) H. m. oc fall ægi. *h*) *iidem* um (vid) David.

b) en. c) David haver og.
d) nødtrængende sygelige Tilstand.
e) ham til at anføre E. (i Sabet for Eders Folk.
f) Troefasthed.
g) stil din Vreede min Herre! og fald ikke.
h) om (med).

i) David flydi burt undan reidi Sauls Kongs, k) bædi vapnlaus ok klædlaus, met fám sveinum, ok kom l) til þess stadar, er Nobe var kalladur, m) ok þar var Abimelech biskup fyrir, son *) Achitobs: enn Achitob var sun Ichabothz, n) enn Ichaboth var Phinees sonar Ely biskops. Enn þá er David kom til Abimelechs biskups, þá sagdi hann at hann o) færi naudsynia-erinda Sauls Kóngs, ok bad hann gefa ser nockot til matar, ok sveinum sinum, ok bad hann fá ser p) nockur vapn. Enn Abimelech biskup feck hanum q) þann mat, er hann hafdi til, enn vapn hafdi hann r) ecki at fá han-

i) David flyede bort for Kong Sauls Vrede, baade uden Vaaben og Klæder, med nogle faa Tienere, og kom l) til den Stad, som blev kaldet Nobe, m) og der forefandt han den ypperste Præst Abimelech, en Søn af Ypperste-Præsten Achitob: men Achitob var en Søn af Ichaboth, n) men Ichaboth af Phineas, den Ypperste Præsts Eli Søn. Men da David kom til Ypperste-Præsten Abimelech, da foregav han, at han reisede i Kong Sauls magtpaaliggende Ærender, og bad ham give sig, og sine Tienere, noget til Mad, samt sye sig p) nogle Vaaben. Ypperste-Præsten Abimelech flyede ham og q) den Mad, som han havde i Forraad, men Vaaben

David vero inermis & vestium tantum non expers ab irato Saulo aufugiens & paucis stipatus comitibus Noben pervenit, ubi præerat Abimelech Pontifex Achitobi Pontificis filius, Achitobus vero filius fuit Ichaboti, filii Phineæ, filii Eli Pontificis; Ubi autem David convenit Abimelechum, dixit se ad negotia Sauli exsequenda itineri se dedisse, ideoque victum ab eo petiit, quem Pontifex, qualem ad manus habuit, illi statim concessit, arma vero quæ petebat David non habuit, præter gladium Goliathi, quem etiam

i) CC. *Un.* Þa flydi D.
k) *iidem* hvárttveggia.
l) *iidem* i þann stad.
m) *iidem* enn þar var fyrir.
*) *unus* Achitophels.
n) *iidem* sonar. o) *iidem* fór.
p) *iidem* noccur til vapns.
q) *iidem* slicann mat, sem. || mat sem hann þurfte. r) *iidem* ængi.

i) Da flyede David.
l) i.
m) men den Stad forestod.
n) (der var) en Søn.
p) noget til Udrustning.
q) Mad, saavidt han behøvede.

hanum, nema sverd þat er s) Goliath risi hafdi átt, ok feck hann hanum þat, þviat hann vissi eigi at hann var á flótta, nema hann hugdi hann færi Kongs erinda, sem hann siálfur sagdi. Enn sua mikill fiandskapur var t) Saul á David, at þegar er hann vissi, at Abimelech biskup hafdi u) matinn gefit hanum, x) þá tok hann biskupinn, ok allt hans kyn, ok gaf hanum svikræda-sauk. Þá svaradi biskup sva: "Herra minn! sagdi hann, ek geng y) vit þvi, at ek gaf David slikann mat sem ek hafda, ok þat vapn sem ek hafda, þviat hann kvadzt fara z) erenda ydarra. Hvi munda ek eigi vel fagna slikum manni, sem

r) Vaaben havde han ikke at give ham, uden det Sværd, som Kiæmpen Goliath havde eiet, og skyede han ham det, thi han vidste ikke, at han var paa Flugt, men meenede tvertimod at han reisede i Kongens Ærender, som han selv sagde. Men t) Saul bar saa stort Fiendskab mod David, at saasnart han fik at vide, at den ypperste Præst Abimelech havde givet ham u) Maden, x) da tog han den ypperste Præst, og al hans Slægt, og gav dem Sag for Forræderie. Da svarede den ypperste Præst saaledes: "Min Herre! sagde han, jeg y) vedstaaer det, at jeg gav David den Mad som jeg havde, og det Gevæhr som jeg havde, thi han sagde sig at reise i Eders z) Ærender. Hvi

etiam Davidi tradidit, nesciit quippe profugum hunc esse, existimans negotiis duntaxat regiis expediendis iter suscepisse, prout a Davide edoctus erat. Tam hostili cæterum animo Saulus erat in Davidem, ut cum Abimelechum resciret dedisse cibum Davidi, ipsum Pontificem, totamqve ejus familiam perduellionis accusaret, cui Abimelechus: "Fateor qvidem, mi Domine, cibum, qvalem ad manus habui, qvin & idgenus armorum, qvod penes me erat, me Davidi suppeditasse, cum tuis in negotiis expediendis diceret se occupatum: Et tantum virum cur non qvæso benevole exciperem, inter subditos, post filios

s) CC. *Un.* Golias. t) *iidem* Konginum.
u) *iidem* gefit hanum mat. || latit gefa David m. x) *iidem* at hann tók.
y) *iidem* i gegn þvi.
z) *iidem* naudsynia-örönda. || naudsynia ydvarra oc rettenda.

r) han havde ingen Vaaben.
t) Kongen.
u) Mad. || ladet give David Mad.
x) at han tog. y) tilstaaer.
z) magtpaaliggende Ær. || Ær. og Foranstaltninger paa Rettens vegne.

sem David er, er a) hærstur manna er met ydur, utan b) syner ydar, ok þó námágur ydar, ok verit ydr tryggur i allum lutum, ok alldrei red ek em c) imóti ydur edur ydarri sæmd. Ætlit eigi þat, Herra minn, d) at ec, þión þinn, rádi nockot moti vilia þinum vit David, þviat e) einskiskonar vissa ek til f) hvi David fór sva naudsynliga, nema þat er hann sagdi mer, at hann fór naudsynia erenda ydarra, ok i aungva sauk vissa ek g) hann vera fallinn vit ydur." Enn Saul h) mællti þá i ákafri reidi: "Þess sver ek, sagdi hann, at þu

Hvi skulde jeg ikke tage vel imod saadan en Mand som David er, der er den a) ypperste iblandt de Mænd, som ere hos Eder, undtagne Eders Sønner, og desuden Eders b) nærmerste Svoger, og haver været Eder troe i alle Ting, jeg haver og aldrig endnu havt c) noget Anslag imod Eder eller Eders Hoihed. Tænker d) ikke det, min Herre, at jeg, din Tiener, overlægger noget med David imod din Villie, thi jeg vidste e) ikke det ringeste til, hvi f) Davids Reise var saa trængende, uden det han sagde mig, at han reisede i Eders magtpaaliggende Ærender, jeg vidste g) ham og ikke at være falden i nogen Brøde mod Eder."

filios tuos, summum, affinitatis jure tibi conjunctissimum & spectatæ fidei ministrum? Nunqvam tibi tuove honori consiliis meis adversus fui, tantum abest ut nunc, qui servus tuus sum, conspiratione cum Davide facta, tuæ qvidqvam regiæ voluntati contrarium molitus sim, de itinere enim Davidis nihil aliud mihi constare potuit, qvam quod ipse narrabat, se scilicet negotiorum tuorum causa proficisci, nec sciebam hunc criminis a te cujusdam postulari hominem." Ad qvæ Rex vehementi ira concitatus: Tibi inqvit,

Xx Xx

a) CC. *Un*‸ mestr madr er. || mæstr oc mæt aztr manna er.
b) *iidem* sonu ydarr oc þó mágr ydarr.
c) *iidem* svik.
d) *iidem & alii*: ætlit — þión þinn rada nockoro imoti ydar sæmd.
e) *iidem* ecki. f) *iidem* þvi *al.* at.
g) *iidem* hann hafa fallit. || at hann hefdi fallit.
h) *iidem* svaradi þegar med (af) ákafligri.

a) største een af de største og anseeligste Mænd hos Eder.
b) Svoger.
c) oplagt noget Raad (Forræderie).
d) tænk — raader (tager Deel i) noget imod Eders Hoihed.
e) intet (om).
f) hvorfor. || at.
g) og ikke, at han var falden.

þu skallt deyia i dag, ok allt kyn þitt, ok þvi nærst let hann drepa biskupinn ok V. menn adra oc LXXX., *i*) þá er allir varo skryddir med kennimannligri sign, enn sidan let hann drepa allt þat, er kvikt var i borginni Nobe, bædi baurn ok konur, ok let brenna alla borgina.

Nu hef ek synt þer grimmleik Sauls, þann er Gud sá i bríósti hanum leyndann, þá er hann kippti hanum frá riki, ok sidan gerdizt opinber, *k*) sem nu heyrdizt, ok *l*) margt annat þvilikt, þoat ek *m*) teli fátt; ok fell *n*) fyrir þvi Kong-

Eder." Men Saul h) sagde da i en hæftig Vrede: "Det sver Jeg, sagde han, at du skal døe i Dag, og al din Slægt." Og derpaa lod han dræbe den ypperste Præst og 85 andre Mænd, hvilke alle være beklædde med præstelig Værdighed, men siden lod han slaae ihiel alt det som var levende i Staden Nobe, baade Børn og Koner, og lod opbrænde heele Staden.

Saaledes haver jeg da viist dig den Grumhed hos Saul, som Gud saae skiult i hans Hierte, da han rykkede ham fra Riget, og som siden blev aabenbar, k) i det som nu blev hørt, og l) meget andet deslige, skiønt jeg m) ikkun opregner faa Ting; og der-

quit, tuæque familiæ juramento interposito certissimam mortem hodie obeundam denuncio; Postea Pontificem & octuaginta quinque viros sacerdotali dignitate ornatos, mox quicquid in dicta urbe vivebat, infantibus & mulieribus ne quidem exceptis, interfici curavit, ipsamque Noben incendio deleri.

Nunc monstravi tibi crudelitatem Sauli, quam in ejus pectore latentem viderat Deus cum ipsum regno privavit, quæ crudilitas per varia specimina, quorum pauca tantum attuli, deinceps se exseruit; hinc culpa Sauli gravis admodum evasit, quia nimirum

i) TC. *Un*. þeir sem.
k) *iidem* sva sem nu hæfir þu höyrt.
l) *iidem* marger adrer þviliker. || margr annarr þvilicr.
m) *iidem* havi (hann) þenna taldann. *M.* & 3 *cb*. þenna eina upptaldann.
n) *iidem* med.

h) svarede strax med (af).
k) som du haver nu hørt.
l) mange andre (mangen anden &c.) Grumheder af samme Slags.
m) haver kun navngivet denne (anført denne) eene.

Konginum sva þungliga siá sauk, er hann fell i vit Gud, at Gud sá ágiarnligann grimmleik i brióſti hanum, þann er *o*) ſidar tok at birtazt, *p*) ok nu hafum ver umrædt. Nu villdi hann drepa David saklausann, þviat hann *q*) viſſi at Gud elſkadi hann; enn biſkupinn drap hann saklausann, met ſva miklum grimmleik, at hann dráp allt þat *r*) er i borginni var, ok kvikt hrærdizt, ok brendi ſidan borgina. Enn þar ſem Gud baud hanum *s*) ſlíkann grimmleik frammi at hafa, þá þyrmdi hann þar, enn her drap hann Guds þionostomenn (ok) móti Guds bodi. Enn þvi gerdizt ſauk Davids linari i Guds dómi, at ſua ſem Gud ſkildi grimmleik þenna i brioſti Sauls, ſva ſkildi hann ok ſanna idran

n) derfor faldt Kongen den Sag ſaa tungt, ſom han faldt i mod Gud, at Gud ſaae i hans Bryſt den begiærlige Grumhed, ſom begyndte ſiden efter at yttre ſig, og p) vi have nu talet om. Nu vilde han da dræbe David uſkyldig, fordi han q) vidſte, at Gud elſkede ham, men den ypperſte Præſt ihielſlog han uſkyldig, med ſaa ſtor Grumhed, at han dræbde alt det, r) der var i Staden, og rørede ſig ſom levende, og brændte ſiden Staden. Men hvor Gud bød ham at øve s) ſlig Haardhed, der ſparede han, her derimod ihielſlog han Guds Tienere (og) imod Guds Bud. Men derfor blev Davids Sag taaleligere i Guds Dom, at ligeſom Gud kiendte denne Grumhed i Sauls Hierte, ſaa kiendte han og i Davids Hierte en ſand Bodfær-

mirum impotentem videret Deus crudelitatem in animo regis reconditam, quæ deinde detecta, & a nobis jam delineata eſt. Davidem interficere voluit inſontem, noverat enim eum a Deo diligi, parique atrocitate inſontem Pontificem & omne quod in urbe vivebat, trucidavit, ipſa urbe flammis abſumta: Verum quando Deus jubebat Saulum atrocitatem exercere, pepercit inſolens Rex, miniſtros Dei contra divinum mandatum occidens. Culpa vero Davidis levior in foro divino ideo evaſit, quod Deus veram Davidis poeni-

Xx Xx 2

o) CC. *Up.* ſidan.
p) *iidem* ſem. *q*) *iidem* ſann.
r) *iidem* ſem kviot var i borginni Nobe, oc brændi borgina.
s) *al.* ſoddann.

n) derved. p) ſom.
q) befandt.
r) ſom var levende i Staden Nobe og opbrændte Staden.
s) ſaadan.

idran oc milldleic i briosti Davids, eptir þvi sem nu vil ek syna þer.

Abiathar het son Abimelechs biskups, er t) flyit hafdi i u) fiallsholu eina, þá er þeir varo allir drepnir, er fyrr varo x) nefndir. Abiathar y) fludi til Davids, ok sagdi hanum alla þessa luti; enn er z) David heyrdi þessi tídindi, þá a) klauck hann ok b) sagdi sva met miklum harmi hugar: "Gud met sinni miskun fyrirgefi mer þetta manndráp, þviat c) ofmiök em ek lut-takandi af þessu, med þvi at ek át mat faudur þíns; ok nu medr þvi at þu ert her kominn, þá ver met mer; ok ef Gud vill d) at ek lifi, þá mun hann giæta

færdighed og Mildhed, efter det som jeg nu vil vise dig.

En Søn af Ypperste-Præsten Abimelech hedde Abiathar, som var flygtet t) til en Bierghuule, da alle de bleve dræbte, som bleve x) navnte tilforn. Abiathar flyede y) da til David, og sagde ham alle disse Ting; men da David hørde disse Tidender, da a) sukkede han og b) sagde saaledes med en stor Hierte-Sorg: "Gud, efter sin Miskundhed, forlade mig dette Manddrab, thi jeg er c) alt for meget deelagtig heri, i det jeg aad din Faders Mad; altsaa, efterdi du nu est kommen her, da vær hos mig; og om Gud vil d), at jeg skal leve, da vil han vel og bevare dig med

poenitentiam & lenitatem, aeque ac hanc Sauli crudelitatem, videret, ut mox ostendam.

Pontificis Abimelechi filius Abiathar erat, qui, interfectis commemoratis viris, in antrum quoddam profugus se recepit, & ad Davidem inde perveniens, rem, pro ut a Saulo gesta erat, enarravit, quod cum audiret David, multo cum animi moerore & suspiriis dixit: "Ignoscat mihi Deus secundum misericordiam suam, nam in hac caede nimium particeps sum, cibum quippe a patre tuo allatum comederam: Sed quoniam confugisti

t) CC. *Un.* fluit.
u) *iidem* fiallholu. x) *iidem* talder.
y) *iidem* flydi. 2 *cb.* fór. 1 *cb.* fluttiz.
z) *iidem* sæm. a) *iidem* klöcknadi.
b) *iidem* svaradi.
c) *iidem* ofmikils. || ofmikell luttacari em ec af þvísa.
d) *iidem* láta mec lifa. || lofa at lata m. l.

t) i.
x) opregnede.
y) drog. || begav sig.
a) bedrøvedes (klynkede).
b) svarede.
c) tager alt for stor en Deel. || er en alt for stor Deeltager.
d) lade mig leve. || tillade at lade mig leve.

giæra þin met mer; ok gángi slíkt yfir báda ockur saman, sem Gud vill at se." Þvi nærst hóf David hann til biskupsdoms þess, *e*) er ádur hafdi haft fadir hans. Enn er frændur Davids spurdo til hans, at hann *f*) var i skógum uti, þá foru þeir til hans met fiaulmenni, ok *g*) vard þat þegar eigi minna lid enn *h*) CCCC. mánna, ok styrkdizt David *i*) upp ifrá þvi sidan, eptir þvi sem Gud villdi. David var uti á fiallum met *k*) sino lidi, ok herjadi jafnan á uvini Sauls Kongs, enn *l*) alldrei á siálfann hann *m*) ne hans menn; enn hvervetna *n*) er Saul spurdi

med mig; og gaae det os begge samtlig, som Gud vil, at skal være." Derpaa ophøiede David ham til det ypperstepræstelige Embede, som hans Fader havde havt tilforn. Men da Davids Slægtninger spurgde til ham, at han f) holdt sig ude i Skovene, da droge de til ham med meget Mandskab, g) saa det strax blev ikke mindre Hob end h) 400 Mænd, og bestyrkedes David siden, i) fra den Tid af, ligesom Gud vilde. David holdt sig ude paa Biergene med k) sine Folk, og giorde idelig Anfald mod Sauls Fiender, men aldrig mod ham selv, eller hans m) Mænd; men hvorsomhelst Saul spurgde at David

fugisti ad me, mecum sis, nam si Deus vitam longiorem mihi concesserit, te quoque servabit; eademque a Deo prædefinita sors ambos nos maneat." Mox ad Pontificatum evexit David Abiatharem, inque locum patris ejus constituit. Cum cognati Davidis rescirent eum in sylvis commorantem, non contemnendo militum globo ad eum pervenerunt, quatuor nimirum hominum millibus constante, unde David ex illo tempore vires indies acquisivit majores juxta supremi numinis voluntatem. In montibus cum toto exercitu commorabatur David, hostesque Sauli, Saulum vero nunquam aut ejus subditos bello pre-

e) CC. *Un.* sem fader hans hafde haft.
f) *iidem* er, væri, sés.
g) *iidem* var þat þá.
h) *iidem* iiii. þusunder.
i) *iidem* þadan af. || upp yfir þat.
k) *iidem* þvísa. *l*) *iidem* aldrigin.
m) *iidem* eda hans vini. || edá a vini hans.
n) *iidem* þar fram.

f) var. || maatte holde sig (være), vankede omkring.
g) og var det da.
h) 4000.
i) fremfor (over) det.
k) denne Magt.
m) Venner. || eller mod hans Venner.

ſpurdi til at David leyndizt, þá fór hann at hanum, ok villdi drepa hann.

Enn ſua *o*) bar til nockoro ſinni, *p*) þar ſem David leyndizt i helli *q*) einum miklum met lidi ſino, at Saul geck inn einn frá *r*) lidi ſinu naudſynia ſinna. Þá mællto *s*) felagar Davids: "Nu hefir Gud þat *t*) efnt vit þik, ſem hann hefir heitit þer, *u*) ok ſendt þer i hendur uvin þinn; kunn þu nu at *x*) nyta þer þeſſa veidi." Þá ſtillti David til, ok ſkar noccot ſva af *y*) kyrtilsbladi Sauls Kongs, ſva at hann vard eigi var vit, ok *z*) ſidan geck hann aptur til ſinna felaga. Þá mællto

David ſkiulede ſig, der drog han efter ham, og vilde dræbe ham.

Men det hændte ſig saaledes eengang, p) hvor David ſkiulede ſig i q) en ſtor Bierg-huule med ſine Folk, at Saul aleene gik der ind fra r) ſin Krigshær, til ſine Fornødenheder. Da s) ſagde Davids Staldbrødre: "Nu haver Gud t) opfyldt det med dig, ſom han haver lovet dig, og u) ſendt din Fiende i dine Hænder; vild nu at x) bennytte denne Fangſt." Da liſtede David ſig til, og ſkar noget af Kong Sauls y) Kiortel-Flig, saa han blev det ikke var, og z) ſiden gik han igien til ſine Staldbrødre. Da ſagde a) de til

premebat. Saulus e contra ſtatim ad ea loca pervenit, quæ a. Davide clam habitata reſcivit, ut hunc e medio tolleret.

Forte vero evenit, ut in antrum quoddam, ubi David cum exercitu ſuo latuit, Saulus alvum purgaturus relicto exercitu ſeſe reciperet, quod cum obſervaſſent ſocii Davidis dixerunt ad eum: "Deus nunc promiſſis ſuis ſtans hoſtem tuum tibi tradidit, age itaque, ne tam opima præda tuis manibus excidat!" Tum David occaſionem maturo conſilio arripiens particulam tunicæ Sauli, inſcio hoſte, abſcidit, & revertebatur ad ſuos, qui ad eum:

o) CC. *Un* barſt, nockot ſinni til.
p) *iidem* þá er. *q*) *iidem* noccorum.
r) *iidem* mönnum ſinum. *s*) *iid add.* um.
t) *iidem* endt *unus* hefnt, er hann.
u) *iidem* at ſenda i hendr þer.
x) *iidem* neyta þer þeſſarar *v.* || kom nu at neyta þeſs. *y*) *iidem* kyrtils-ſkaute.
z) *iidem* geck ſva aptr.

p) da. q) en Bierg-H.
r) ſine Mænd.
s) talede D. St. over.
t) udført den Hævn.
u) at ſende dig i Hænder.
x) bennytte dig af. || kom nu, at betiene dig af dette. y) Kiortel-Skiød.
z) gik saa tilbage.

mælko *a*) þeir vit hann: "Ef þu villt eigi sialfur leggia hendur á *b*) hann, þá láttu ofs drepa hann." David svaradi: "Jafnt er sauk min fyrir Gudi, at ek geri þat, edur *c*) þoli þat einhveriom minum manni. Gud giæti min frá þvi verki, ok allra *d*) vorra felaga, at eigi leggium ver hendur á krist *e*) Guds. Hann er herra minn, ok hefi ek lengi þionat hanum; hann er ok kristur Drottens, ok væri þat mikit illvirki, ef at ek legda hendr á hann, þar sem ek á hvarki at hefna á hanum faudur *f*) eda brodur, oc engra annarra frænda; ok er eigi sem hann *g*) hafi unnit þetta *h*) sæti undan frændum minum

til ham: "Om du vil ikke selv lægge Haand paa ham, da lad os dræbe ham." David svarede: "Min Brøde bliver lige stor for Gud, enten jeg giør det, eller jeg c) tillader nogen af mine Mænd det. Gud bevare mig, og d) alle vore Staldbrødre, fra den Gierning, at vi ei lægge Hænder paa e) Guds Salvede. Han er min Herre, og jeg haver længe tient ham; han er og Herrens Salvede, og var det en stor Ugierning, hvis jeg lagde Haand paa ham, da jeg haver hverken at hævne paa ham for Fader f), eller Broder, eller andre Slægtninge; det og ikke er, som han g) havde vundet dette h) Sæde, som han nu sidder i, fra mine Frænder, med nogen

eum: "Si, inquiunt, violentas manus Regi non vis injicere, concede, ut nos interficiamus eum." Quibus David: "Delictum meum in judicio divino æque grave habebitur si ab aliis Regem interficiendum curavero, ac si ipse Regem interfecerim. Absit, unctæ Dei manus inferam meive inferant commilitones! tantum malum a nobis avertat Deus! Saulus quippe meus Dominus est, cui diu ministravi, est & insuper unctus Domini; Nulla patrem fratrem aut cognatos meos injuria, quam ulciscar, affecit, tantum abest, ut thronum quem jam obtinet, cognatis meis fraude aut vi quadam eripuerit, ut potius a Deo

a) CC. *Un.* (um felagar Davids. || enn þeir mælltu. *b*) *iidem* hanum *hic & infra.*
c) *iidem* biódi ek einhverium til. || oc þá (þó) at ec bióda æinumhværium adrum.
d) *iidem* vor. *e*) *iidem* drottens.
f) *iidem* ne brædra, ne *al.* födur ne frænda.
g) *iidem* ynni. *h*) *2 cb.* land af.

a) D. Staldbrødre. || men de sagde.
c) (taaler) bestiller nogen dertil. || naar — og da, naar (skiønt) jeg befaler nogen anden det.
d) os Staldbr. allesammen.
e) Herrens. f) eller Frænder.
g) erobrede. || havde erobret.
h) Land.

minum met nockorum svikum, eda audro asli, er nu situr hann i, nema Gud kaus hann til þess, ok helgadi hann ser til þionustumanns, ok skryddi hann met siálfs sins nafni; ok er þat *i*) rettiligt, at sá taki hann ifrá met vilia sinum, er hann kaus til, enn eigi ek met ágiarnligri *k*) grimd. Ok sver ek þess i dag, at Gud skal kalla hann, annáthvart at hann *l*) falli i bardaga fyrir uvinum sinum, edur ella krefi Gud hann andar sinnar; *m*) ella skal hann lifa marga daga fyrir *n*) minnar handar sakar; þo ydrunzt ek þess miauk, er ek skadda klædum hans, ef hanum þykir *o*) þat nockot illa eda svivyrding at." — Enn

gen Svig, eller anden Vold, men Gud udvalgde ham dertil, og helligede ham sig til Tiener, og beklædde ham med sit eget Navn. Hvorfor det er i) rettest, at den skal tage ham derfra, efter sin Villie, som valgde ham dertil, men ikke jeg, ved egennyttig k) Grumhed. Ja, jeg svær det i Dag, at Gud skal kalde ham, enten l) at han falder i Fægtning for hans Fiender, eller og at Gud fordrer hans Siæl af ham; hvis ikke, m) skal han leve mange Dage for n) min Haands Skyld; dog fortryder det mig meget, at jeg beskadigede hans Klæder, om ham synes o) noget Ondt eller Vanære deri." Men

a Deo electus sanctus ejus sit minister, utpote divino axiomate mactatus, unde æquum profecto videtur, ut is, qui eum sceptris admovit, eum, quando volet, iisdem privet, non autem ego crudelitate aut animi quadam impotentia inductus: quinimo conceptis verbis dejerare ausim Saulum non moriturum nisi vel in bello, cum hostibus, vel ætate provecta, ubi natura debitum suum ab eo popoſcerit; me quod attinet measque manus; vivet certe quam diutissime. Verum oppido poenitet me vestem ejus mutilasse, imprimis si id ad ignominiam sibi adferendam a me factum arbitretur. Ubi

i) CC. *Un*. rettligt. || rett. || regla heilagra laga.
k) *iidem* girnd. || agirndligri dirfd.
l) *iidem* skal falla i b. moti.
m) *iidem* ælligar. || enn lifa skal hann. || ella skal hann lifa mega. || 2 *cb*. lifi hann.
n) *iidem* minna handa s. || minum hanndum. || 2 *cb*. saker minna handaverka. || fyrir minum sökum. || 1 *cb*. minnar handar vegna.
o) *iidem* noccor sviv.

i) de hellige Loves Regel (Anordning).
k) Begierlighed. || graadig Dristighed.
l) at han skal falde i Feldtslag, mod.
m) men han skal (tvertimod skal han) leve. || i vidrigt Fald skal han have Lov til at leve. || leve han.
n) mine Hænders Skyld. || for mine Hænder. || for m. Haandgiernings Skyld. || for min Haands (min Persons) Skyld.
o) nogen Forhaanelse.

Enn þá er Saul var brottgenginn, oc til lids sins, þá p) rann David á hæd eina, ok mællti til Sauls Kongs: Máttu heyra, minn Herra Saul Kongur! sagde David. Enn þegar er Saul Kongur snerizt aptur, ok villdi heyra hvat sá madur mællti, þá hneigdi David þegar bædi kne sin til jardar, ok laut Konginum, ok mællti vit hann: "Illa gera þeir menn, er þát q) segia ydur, Herra minn, at ek r) vili vera uvinur ydar, þviat ek hefi nu her vitni i hendi mer, at ek átta s) kost lifs þins i dag, þá er þu geckzt i t) hellirinn einn fra *) lidi þinu; oc munda ec eigi sidur eiga kosti u) at skedia lifi

Men da Saul var gaaet bort, og til sin Krigshær, da p) løb David op paa en Høi, og talede til Kong Saul: Min Herre, Kong Saul! sagde David, kandst du høre? Men da Kong Saul vendede sig om, og vilde høre hvad den Mand sagde, da bøiede David strax begge sine Knæe til Jorden, og bukkede for Kongen, og sagde til ham: " De Mænd giøre ilde, som q) sige Eder det, min Herre! at jeg r) skulde ville være Eders Fiende, thi jeg haver nu her et Vidnesbyrd i min Haand, at jeg havde dit Liv i min Magt i Dag, da du gik i t) Huulen aleene *) fra dine Folk; og kunde jeg da ikke mindre have havt u) Leilighed at skade dit Liv,

Ubi porro Saulus ad exercitum suum rediit, in editum quendam locum David illico ascendens ad Saulum dixit: Num verba mea percipere potes, Rex Saule! Et cum Saulus, verba hominis excepturus, pedem referebat, David genibus in terram demissis honoreqve Regi exhibito: "Perperam, inqvit, Domine, agunt qui narrant tibi me hostem tuum esse, luculentum enim teneo manu documentum, bonam nempe tunicæ tuæ particulam, qvod testatur tuam vitam in mea hodie potestate fuisse, eamque non minus quam

p) CC. *Un.* gecc D. a. h. nottora.
q) *iidem* leggia til med ydr herra m. Kongr.
r) *iidem* vilia, vil.
s) *iidem* lifs þins costi.
t) *iidem* hellinn. || helli (minn) æinn (saman) fra allu þinu lidi.
u) 2 *cb.* kost á at göra skada lifi þ, er ek atti kost at skerda klædi þin (ok dia klædum þinum.

p) gik, stigede.
q) forebringe Eder m. H. Konge.
r) vil.
t) min Huule eene fra al din Krigshær.
u) i min Magt, at giøre dit Liv Skade, da jeg havde i min Magt at beskadige dine Kl.

lifi þino enn klædum þinum, þviat her hefi ek nu í hendi mer mikinn lut af kyrtilsbladi þinu x*). Nu y) mætti Gud millum ockar dæma. Sía z) þat nu, Kristus, at ek usanna saugo þeirra, er segia, at ek læga um líf þitt." Saul let ser vel skiliazt þessa luti, þviat David sagdi satt, ok het þvi þá, at a) hann skyldi alldrei hata David. Enn þess varo eigi allmargir dagar ámillum, at Saul for at leita b) at David, ok jafnan sidan. c) Nu bar enn sua til *) annat sinni, þa er Saul hafdi farit d) mædiliga at leita Davids, e) at Saul sofn-

Liv, end dine Klæder, da jeg haver her nu i min Haand et stort Stykke af din Kiortel-Flig x*). Nu y) maatte Gud altsaa dømme imellem os. See z) det nu, du Salvede! at jeg giør til Usandhed deres Beretning, som sige, at jeg skulde staae efter dit Liv." Saul fandt sig gandske vel i disse Ting, thi David sagde sandt, og lovede da det, at han skulde aldrig a) hade David. Men det varede ikke ret mange Dage, inden Saul drog ud paa nye, for at søge efter b) David, og holdt det samme idelig efter den Tid. Det hændtes da saaledes anden Gang, da Saul havde d) giort et besværligt Tog, for

quam tunicam tuam me lædere potuisse, cum ab exercitu tuo segregatus solus intrares antrum. Judicem itaque utriusque nostri compellare possem Deum. Oculatus jam, uncte, testis eris, quam luculentis argumentis eorum refellam nugas, qui dicunt me tuæ vitæ insidiari." Saulus rem, prout gesta erat, penitus intellexit, vera enim referebat David, & promittebat hostilem in Davidem animum illico sese depositurum. Cæterum paucis

x*) *al. ita disponunt* lidi þinu; þviat — kyrtilsbl. þinu, ok atta ek eins kost at göra skáda lifi þ. y) CC. *Un.* man.
z) *iidem M. & 3 ch.* sed þer þat nu (ok siait þer nu þat) sagde David, at þeir hafa usanna sagu sagda, er þat sagdu (ydur).
a) *iidem* alldri sidan skylldi hann.
b) *iidem* Davids. c) *al.* þá.
*) annann tíma.
d) *al.* erfidliga. || med miklu erfidi.
e) CC. *Un.* þá sofnadi hann (lagdi hann sik nidr til svefns.

x*) fra dine Folk; thi jeg haver her — din Kiortel-Flig, og havde jeg ligesaavel Leilighed til at giøre dit Liv Skade.
y) Gud vil altsaa visselig.
z) Seer det nu (og nu seer I det) sagde David, at de have forebragt en usandfærdig Beretning, som have sagt (Eder) det.
a) fra (efter) den Tid.
b) søge.
d) reist (besværligen) || med stort Arbeide (for-Møie).

sofnadi, ok allur *f*) her hans, ok geck David i herinn þar sem Saul lá, sua at eingi *g*) madur vard var vit. Abisai het sá madur sem fylgdi David, ok mællti vit hann: "Nu mattu siá, at Gud vill vist *h*) selia þenna uvin þinn i hendur þer, ok er rád at hafna eigi *i*) þeirri veidi, er Gud bydur þer siálfur. *k*) Nu man ek leggia spióti minu i gegnum hann, sagdi Abisai, ef þu leifir mer, ok *l*) farum sidan til lids vars." David svarade hanum: "Þetta gerir Gud til freistni vit mik, ok vill vita *m*) hvert ek vil leggia hendur à Krist Drottins. Nu man ek sva svara, sem fyrr,

for at opsøge David, e) at Saul faldt i Søvn, og f) al hans Krigshær, og gik David da i Leieren, hvor Saul laae, saa at intet g) Menneske blev det var. Den Mand som fulgde David hedde Abisai, og sagde til ham: "Nu kandst du see, at Gud vil visselig h) overgive denne din Fiende i dine Hænder, hvorfor det er raadeligst, ei at forskyde i) den Fangst, som Gud selv tilbyder dig. k) Jeg vil altsaa støde mit Spyd igiennem ham, sagde Abisai, om du tilstæder mig det, og l) lader os derpaa drage til vort Folk." David svarede ham: "Dette gior Gud til Forsøg for mig, og vil prøve, om jeg vil lægge m) Haand paa Herrens

paucis interjectis diebus accidit, quod & postea identidem actum, ut Saulus cum toto exercitu Davidem magno labore venatum iret, somnoque opprimerentur tum Rex tum copiæ, David vero insciis hostibus castra adiret, cui Abisai comes ejus: Vides jam, Deum tuo arbitrio hostem tradidisse, proinde consultum erit, ne prædam a Deo oblatam recuses, adeoque Regem, modo permiseris, gladio meo confodiam, nos vero deinde ad exercitum nostrum revertemur." Cui iterum David: Hanc occasionem suppeditat Deus ut tentet me, & exploret, utrum uncto Dei manus inferre præsumam, itaque prius meum

f) 2 *ch.* allt lidit.
g) CC. *Un.* þeirra vard v. v. hann. || vissi.
h) *iidem* þenna uvin þ. senda þer i h.
i) *iidem* þvi. || þeirri sæmd.
k) *iidem* oc man ec nu. *l*) *iidem* fara
m) *iidem* æf ec vili minar h. leggia a Christi hans.

e) da faldt han i Søvn (lagde han sig ned til at sove. f) heele Krigshæren.
g) ingen af dem blev ham var. || vidste deraf.
h) sende,
i) forsage det. || den Ære.
k) og skal jeg nu. l) drage.
m) mine Hænder paa hans Salvede.

fyrr, at annathvert skal n) Gud o) kippa hanum frá ríki, sua at hann p) kresi hann andar sinnar, eda elligar falli hann fyrir uvinum sínum, enn lifa skal hann mega marga daga fyrir q) sakar minna handa; þar sem ek á hvarki at minnaz til hemnda vid hann storra rána, ne frænda-látz, nema þeirra einna, at hann hefir reinsat land med rettri refsing; oc er þat hvarki mitt r) oc enskis annars rett verk at hefna þess, þviat þat er meira stórmæli, enn s) uvitr madr kunni hugleida, at leggia hendur á Christi Drottins, er vigdr er Gudi til handa oc helgadr. Nu t) skulum vit taka dryck-

Herrens Salvede. Jeg vil altsaa svare ligesom tilforn, at n) enten skal Gud o) rykke ham fra Riget saaledes, at p) han kræver ham hans Siæl, eller og at han skal falde for hans Fiender; derimod skal han have Lov at leve mange Dage, for q) mine Hænders Skyld; da jeg hverken haver at tænke paa Hævn mod ham, for store Ran, eller Slægtningers Tab, uden aleene saadannes, hvori han haver renset Landet med retfærdig Straf; og er det hverken min, r) eller nogen andens retmæssige Forretning, at hævne det, thi det er en vigtigere Sag, end s) et uoplyst Menneske skulde kunne forestille sig, at lægge Hænder paa Herrens Salvede, som

meum responsum repetere non piget, nimirum, filius Dei esse regno exuere Saulum eique animam eripere, vel hostibus occidendum tradere: Profecto, si res penes me steterit, vitam diu protrahet; imprimis cum nulla mihi in eum suppetat ultionis causa, vel ob rapinas, vel ob cognatorum cædem, nisi forte talium, quibus terram, justa poena inductus, purgavit; unde nec mihi, nec ulli alteri fas erit hæc ulcisci, majus enim, quam rudiorum quisquam cogitando complecti queat, facinus est, uncto domini, qui Deo dicatus & consecratus est, manus immittere. Nunc hastam Regis & ejus pateram in

n) CC. Un. vera, at Gud kippi (Gud kippa) undan hanom ríkinu.
o) iidem skipa. p) iidem Gud.
q) iidem minar saker.
r) iidem ne annars.
s) iidem vitr.
t) iidem skaltu.

n) eet af to skal skee, at Gud skal rive Riget fra ham.
o) afsætte. p) Gud.
q) for (min Skyld) mig.
r) et heller en andens.
s) en klog Mand kunde have Sind til (faae i Sinde.

a) dryckiar-ker hans ok spiót til jarteikna, ok x) faurum sidan aptur til lids vars."

Nu mattu skiliá y) hvërttveggia natturo Sauls Kongs ok Davids, epter þvi sem fyrr sagda ek þer. David vissi sik kosirn af Gudi til rikisstiornar, ok hann var vigdur Kristur Drottins, ok helgadur Gudi eigi sidur enn Saul var. Hann vissi ok, at Gud hafdi hafnar Saul, ok leiddi Gud Saul i hendur Davids, sva at David átti kost lifs hans iduliga ef hann villdi; ok syndi David í þvi mikinn z) tryggleik ok litillæti, at hvert sin er David sá Saul, þá laut hann hanum, ok fagnadi hanum a) sva sem einhver leikmadur

som er indviet og helliget til Gud. Vi t) skulle aleene tage hans u) Drikke-Kar og Spyd til Tegn, og x) lader os siden drage tilbage til vore Folk."

Nu kandst du kiende y) baade Kong Sauls og Davids Tænkemaade, efter det, som jeg haver sagt dig tilforn. David vidste sig udvalgt af Gud til Regieringen, og han var Herrens Salvede, indviet og helliget til Gud ikke mindre end Saul var. Han vidste og at Gud havde forskudt Saul, og Gud førde Saul i Davids Hænder, saa at David idelig havde hans Liv i sin Magt om han havde vildet; og viisde David deri stor z) Trofasthed og Ydmyghed, at hver Gang, som han saae Saul, da bøiede han sig for ham, og tog imod ham, ligesom en anden

in adventus nostri documentum auferemus, & ad exercitum nostrum redeamus."

Hinc facile dignosces indolem Davidis & Sauli, ut supra dixi, perquam dissimilem. Noverat quippe David ad clavum reip. semet electum a Deo, seque unctum Domini inauguratum & consecratum non minus quam Saulum; noverat insuper Saulum a Deo derelictum, eumque nutu diuino in suam potestatem traditum, adeo ut vita Sauli penes se esset. Hoc porro insignis fidei & humilitatis Davidis signum est, quod quoties Saulum conspexit, egregiam ei reverentiam & cultum subditi cujusvis instar laici & princi- *pem*

u) CC. *Un.* sadul-klæde (-ker *sine dubio male*).
x) *iidem* for sidan aptr til lidsins.
y) *iidem* natturu hvorstveggia.
z) *iidem* styrkleik *male*.
a) *al.* eins.

t) du skal altsaa.
u) (Bæger) Sadel-Klæde (-Kar).
x) derpaa drog han tilbage til Krigshæren.
y) begges Tænkemaade.
z) Sinds-Styrke (Standhaftighed.

madur uvígdur, sá er eigi *b*) væri kosinn til *c*) haufdingia; ok þóat Saul lægi um líf hans (*d*) slíkt allt er hann mátti), þá þionadi David hanum jafnan, ok lá á uvinum hans ok herjadi á þá. Enn Saul *e*) hafdi þá eina sauk a David, at hann vissi at Gud hafdi kosit hann til Kongs, ok syndi hann í þvi mikinn grimmleik ok illsku, at hann *f*) villdi drepa saklausann mann, ok þann er hanum þionadi truliga; enn i þvi syndi hann hóflaust dramb, at hann villdi fyrirkoma þeim manni, er Gud siálfur hafdi *g*) til ríkis kosit eptir hann. Nu fello *h*) fyrir þær sakar stridligir domar á mál

anden uviet Leegmand, som ikke b) kunde være udvalgt til c) Landsherre. Og omendskiønt Saul lurede paa hans Liv (alt hvad han kunde), da tienede David ham stedse, og ængstede hans Fiender, og førde Krig mod dem. Saul derimod e) havde aleene den Sag mod David, at han vidste, at Gud havde udvalgt ham til Konge, og viisde han deri en stor Grumhed og Ondskab, at han f) vilde dræbe en uskyldig Mand, og saadan en, som tienede ham troelig; Men i det udviisde han en umaadelig Hovmod, at han vilde forraske den Mand, som Gud selv havde g) udkaaret til Riget efter ham. Nu faldt h) af de Aarsager strængelige Domme paa Kong

pem locum non tenentis, exhiberet; & quamvis vitæ ejus pro virili insidias strueret Saulus, David tamen ei non tantum continuo ministraret, sed hostes etiam illius gravi bello fatigaret. Saulus e contra infensi in Davidem animi nullam aliam causam habuit quam quod Deus Regem designasset Davidem, & ictirco insignem crudelitatem & malitiam Saulus exseruit, quod insontem virum fidumqve ministrum interficere vellet; immoderatam porro animi elationem prodidit Saulus, cum e medio tollere virum conaretur, quem successorem in regno administrando jam pridem designaverat Deus. Rigidiori igitur cen-

b) *al.* var.
c) CC. *Ux.* hofdingia-skaps (skapar).
d) *quidam hæc infra collocant post:* uvinum hans. *e*) CC. *Ux.* gaf þá sök Davidi.
f) *al.* skyldi dr. mann sakl. þann.
g) CC. *Ux.* kiörit til r.
h) *iidem & al.* fyrir því stridliga.

b) var.
c) Herredømme (at regiere).
e) gav David den Sag, Skyld for det.
f) skulde dræbe saadan en Mand usk.
g) keiset til at regiere.
h) derfor Dommene strængeligen.

á mál Sauls Kongs *i*) af Gudi, þviat hann skildi þat i briósti Sauls, er eigi mátto mennirnir skilia, *k*) enn þó gerdi Gud sídan þessa luti *l*) opinbera fyrir mannum. Enn fyrir þvi *m*) urdo David lettari sinar sakir fyrir Gudi, at Gud fann hann tryggvann ok jamnan lítrillatann i ællum lutum, sem sídan syndi hann mannum. Ok þar ber enn vitni um, at þá er David spurdi fall Sauls ok *n*) Jonathe sonar hans, þá *o*) klauck David *p*) met miklum harmi hugar, ok allr her hans, ok mælti sva: "Bölvat verdi þit *q*) fiaull Gilboa. Lati Gud álldrei yfir

Kong Sauls Sag, i) af Gud, at han saae det i Sauls Hierte, som Menneskene ikke kunde see, k) men dog giorde Gud disse Ting siden aabenbare for Menneskene. Men derfor m) blęve David hans Sager lettere for Gud, at Gud fandt ham troefast og altid ydmyg i alle Ting, som han siden efter udviisde for Menneskene. Og derpaa er endnu det Beviis, at saasnart David spurde Sauls og hans Søns Jonathæ Fald, da o) blev David betagen med p) en stor Hierte-Sorg, og al hans Krigshær, og talede saaledes: "I Bierge q) i Gilboa værer forbandede. Gud lade aldrig komme over eder

censuræ causâ Sauli subjecta est, quoniam Deus cernebat in pectore Regis delitescens malum, quod hominibus quidem ad tempus fuit incognitum, sed divino nutu postea manifestatum. Culpa vero Davidis ideo levior evasit, quod Deus fidelem illum & in omnibus modestum deprehenderet, id quod hominibus subsequente tempore satis comprobatum. Evidens autem hujus rei testimonium fuit, cum David, audita Sauli & filii ejus Jonathæ morte, gravi animi moerore cum universo exercitu suo suspirans in hæc demum verba prorumperet: "Maledicti sitis montes Gilboæ, nec ros nec pluvia vos humectent, nec

---

i) CC. *Un.* fyrir.
k) *iidem* oc þó gerdi Gud þa luti.
l) 3 *cb.* opinbera (2 *cb.* kunna i manna augliti. CC. *Un.* opinbera fyrir manna augum.
m) CC. *Un.* voro, || vard D. sín sǫk lettari.
n) *iidem* Jonathas. *o*) *iidem* klauckadi.
p) *iidem* af harmi.
q) *iidem* þer fioll Gelboin (Gelboe).

l) for.
k) og dog giorde Gud de T.
l) bekiendte (kundbare) for Menneskens Ansigt (Øine).
m) vare. || blev David hans Sag lettere.
o) klynkede (klagede).
p) af Sorg.
q) Gilboim.

r) yfir ydur koma daugg, ne regn, ne gróandi graus, þviat þer veittut Saul Kongi ok Jonathæ syni hans s) svikliga flotta-stigu yfir hvirvli ydarn, ok villdot eigi veita þeim t) likniligar stig-gautur, þær er þeir mætto forda lifi sinu undan uvina haundum, ok eigi veittot þer þeim hermannligar varnir á hædum ydrum. u) Beiskur harmur er aullu Israels fólki þetta, at sua ágiætir haufdingiar skulo vera x) fráfallnir rádagerdom ok ríkisstiórn sem Saul y) var ok Jonathas. Mikill z) styrkur ok afl hefir tynst á þeima degi, þar sem sua dyrligir haufdingiar hafa tyndz, sem Saul

r) eder Dug, eller Regn, eller groende Græs, thi I skaffede Kong Saul og hans Søn Jonathæ kun s) forræderske Flugtstier over Eders Top, og vilde ikke viise dem t) hielpsomme Gienveie, hvorved de maatte kunne redde deres Liv fra Fiendernes Hænder, ikke heller forsynede I dem med varbare Forskandsninger paa Eders Høie. u) Dette er en bitter Sorg for alt Israels Folk, at saa ypperlige Herrer skulle være faldne fra Raadslutninger og Regiering, som Saul y) var og Jonathas. En stor Styrke og Magt er tabt paa denne Dag, da saa ypperlige Fyrster ere mistede, som Kong Saul og Jonathas var, samt mange a) brave Mænd og Krigs-Over-

nec herbæ vestiant, quoniam Regi Saulo ipsiusque filio Jonathæ fatales & fallaces per verticem vestrum aperuistis vias, & quia denegastis iisdem faciles tramites, quorum ope vitæ suæ ab hostium impetu consulere possent, propugnaculaque in editioribus vestris locis firmiora. Gravis dolor omnes Israelitas occupavit, cum tam egregii principes Saulus & Jonathas regimini & consultationibus publicis exciderent. Insigne civitatis præsidium & robur eo die demolitum & succisum, quo tam conspicui principes, & illustres alii

r) CC. *Uu.* koma yfer þik.
s) *iidem* stirdliga (syndiliga skemdliga. *M.* & 1 *cb.* skridliga) stigu (flocka-stigu.
t) *iidem* & 2 *cb.* linliga stiggatur.
u) *iidem* beilkt er.
x) *iidem* fallner ífrá.
y) *iidem* oc Jonathas varo.
z) *iidem* þræcr þrottr.

r) dig.
s) ubeqvemme, ubanede, skadelige, slibrige Stier (Udveie).
t) beqvemme, bløde.
u) det er bittert.
y) og Jonathas vare.
a) mangen bravelig Ridder. || mange gode Riddere.

Saul Kongr oc Jonathas var, oc a) marger goder drengir ok riddarar, ok margt gott vapn, ok mörg god brynia, ok god klædi, sem þar hefir glatazt met þeim. Varist smælingiar nu reidi Guds; þar sem hann b) leifdi heidnum mannum at leggia hendur á c) Krist sinn. Harmi allur lydur d) slíkt tión, at sua dyrligir e) haufdingiar skulo falla fyrir heidnom þiodom." Slík ord ok maurg aunnur þvílik mælti David á þeim degi, ok harmadi sua frá-fall f) slíkra haufdingia ok stiornarmanna, helldur enn hann fagnadi þvi, at g) ríkit var komit undir hann ok hans giætzlo. Nu skal h) áf slíkó marka, hverzo mikill heil-

Øverster, og mange gode Vaaben, og mange skiønne Harniske, samt kostelige Klæder, som der er forkommet tilligemed dem. Ringe Folk tage sig nu vare for Guds Vreede, da han tillod Hedenske b) Mænd at legge Hænder paa sin Salvede. Al Almuen begræde sligt Tab, at saa ypperlige e) Herrer skulde falde for Hedenske Folk." Slige Ord og mange andre deslige talede David den Dag, og beklagede saaledes f) slige Fyrsters og Regenters Afgang, langt heller end han skulde glæde sig over det, at g) Riget var kommet under ham og hans Opsyn. Af h) sligt skal man nu slutte, i hvor høi Grad redelig han var, og dydig og reen af alle Laster;

alii equites occubuerunt, bona quoque arma loricæque cum ipsis militibus perierunt. Caveant itaque sibi tenuioris fortunæ homines ab ira Dei, permittentis gentilibus violentas manus inferre Uncto suo! doleat universus populus, quod ethnicis succumbere cogantur multo regni damno egregii nostri principes!" Hæc & multa alia verba protulit David eodem die morte tantorum principum tristior, quam regalis fastigii splendore eique adjuncta reip. cura mox capessenda lætior. Vel ex his colligere poteris, quam integer animi, quam Theoni dissimilis, quam omnis sceleris purus fuerit David, qui, *quoties*

a) CC. *Un.* margr godr riddari (marger goder riddarar.
b) *iidem* lovadi heid. þiódum.
c) *iidem* Christi sinum. d) *iidem* slíka.
e) *iidem* stiórnarmenn skylldo.
f) *iidem* þeirra.
g) *iidem* ríki væri komit. h) *iidem* á.

b) Folk.
e) Regenter.
f) deres.
g) Regieringen var kommen.
h) paa sligt sk. m. n. mærke.

heilhugi hann var, ok lastvarr ok hreinn af allom glæpum; enn i hvert sinn er hann fell i nockorn glæp, fyrir sakir *i*) breiskleika mannligrar nátturo, þá idradizt hann þegar ákafliga, ok bad Gud ser liknar ok vægdar, ok Gud leit þegar sanna idran hans.

Ver gátom oc þess fyrr i várri rædu, hverzo Absalon, sun Davids Kongs, reisti upp allt land i móti fedur sinum. Enn þá er riddarar Davids komozt vit, at beriazt *k*) vit Absalon, ok David spurdi fall hans, þá kvad hann sva at ordi: "Hvat skylldi mer gamlum karli at lifa, hrörnanda á hveriom degi, enn þu son minn Absalon skylldir deyia i *l*) blomi alldurs þíns. Gud *m*) gæfi ek mætti nu helldur deyia, enn þu mættir lifa, son minn." Eigi var meiri beiskleikur Davids

Laster; Men hver Gang han faldt i nogen Forseelse, for den Menneskelige Naturs i) Skrøbeligheds Skyld, da fortrød han det strax hæftigen, og udbad sig Naade og Miskundhed af Gud, Gud ansaae og strax hans oprigtige Fortrydelse.

Vi mældede og det tilforn i vor Tale, hvorledes Absalon, Kong Davids Søn, oprørde heele Landet imod sin Fader, Men da Davids Krigs-Øverster kom i Træfning k) med Absalon, og David hørde hans Død, da udbrød han i disse Ord: "Hvad kunde det gavne mig, jeg gamle Mand, at leve, aftagende hver Dag, men du min Søn Absalon, skulde døe i din l) Alders Blomster. Gud give, at jeg maatte nu heller døe, men du maatte leve, min Søn." Saaledes var Davids Forbittrelse ikke større imod

quoties infirmitate quadam naturali victus delictum quoddam admisit, insigni toties pœnitentia ductus misericordiam & indulgentiam Dei implorabat, unde veram ejus pœnitentiam cernebat Deus.

Superius indicavimus quantam Absalon patri suo rebellionem movit, ast cum equites Davidis pugnabant adversus Absalonem & David mortem ejus rescivit: "Quamobrem, inquit, vivendum est mihi seni, cui vires indies decrescunt, & e contra tibi, Absalon mi fili! in ipso ætatis flore moriendum! Utinam mihi mori, tibi vero, nate, supervivere

i) CC. Ua. mannligrar natturu.
k) *iidem* moti. *l*) *iidem* bloma.
m) *iidem* gefi.

i) Skyld.
k) med.
l) blomstrende Alder.

vids vir alla menn, enn at hann villdi helldur n) siálfr dauda þolá, enn siá o) annars dauda, nema þar sem hann sá at fyrir rettdæmis sakar p) væri refsing ger. Sva ber q) vitni um, at þá er allt ríki Davids vard fyrir reidi Guds, þá kom r) drep i allt ríkit sua ákaft, at s) þusundum fello menn daudir nidr; enn þá er sottin nálgadizt til Jorsalaborgar, þá sá David t) Engilinn, þann er drap folkit, standa millim himins ok jardar, mer elldligu sverdi. Enn þá er hann sá Engilinn standa med reiddu sverdi, ok sva sem buinn at hauggva, þá retti David hálsinn fram undir sverdit, ok mællti:

imod nogen anden, end at han vilde heller n) selv lide Døden, end see o) en andens Død, uden hvor han saae, at der blev udført Straf efter retfærdig Dom. Herpaa q) er det til Beviis, at da Davids heele Rige blev udsat for Guds Vreede, da kom der Pest over heele Riget, og r) det saa hæftigen, at Folk fulde døde ned i Tusinde-Tall; Men da Sygdommen nærmede sig til Staden Jerusalem, da saae David t) den Engel, som slog Folket, staae imellem Himmelen og Jorden, med et gloende Sværd. Og da David saae Engelen med det opløfte Sværd, og ligesom færdig af hugge, da rækkede han Halsen frem under Sværdet og sagde:

vivere licuisset." Tantillum habuit amarulentiæ Davidis animus, ut mortem pati quam alii eam paterentur, mallet, nisi ubi extremum vidit jubente justo judicio suplicium esse sumendum. Hujus rei luculentum exstat testimonium: Cum Universum Davidis regnum iræ divinæ expositum tantam luebat cladem, ut integra hominum millia repentina morte caderent, & peste hac Hierosolymas appropinquante angelum Dei cælum inter & terram stantem ignitoque gladio populum interficere & amplius ferire paratum cum adspexit

n) CC. *Un.* deyia sialfr.
o) *iidem* annatra dauda, nema rettliga væri gör. p) *al.* var.
q) CC. *Un.* vitnum um.
r) *iidem* drepsott — ákof.
s) *iidem* þushundrodum.
t) *iidem* Eingil. || Eingil einn þann sem — standanda.

n) see selv.
o) andres Død, uden den kunde blive rettmæssigen paalagt.
q) findes de Beviiser.
r) den saa hæftig.
t) en Engel, som — staaende.

mællti: "Þess bid ek þik, Drottinn minn, at þetta sverd snuizt helldr mer *w*) á háls, enn folk Guds se nu *x*) fleyra drepit, ok snuizt helldur reidi Drottins míns á mik verdugann ok makligann, ok á mitt kyn, helldr enn at folk Guds *y*) farizt af mínum valldum." Þá er Gud sá idran Davids, ok heyrdi sua *z*) þeckiliga bæn hans, þá baud Gud Englinum þegar *a*) af at láta, ok drepa eigi folk fleira *b*), ok þegar *c*) letti sottinni af um allt ríkit.

Nu mattu af slíkum lutum marka *d*) ok margum adrum þvilikum, hvorsu liknarfullr

sagde: "Det udbeder jeg af dig min Herre, at dette Sværd heller maatte vendes paa min Hals, end at fleere af x) Guds Folk skulle nu blive slagne, og at min Herres Vrede heller maae falde paa mig, som er strafværdig og skyldig, og paa min Slægt, end at Guds Folk skal y) udryddes for min Skyld." Saasnart Gud saae Davids Fortrydelse, og hørde hans saa z) behagelige Bøn, da befalede Gud Engelen strax at a) lade af, og ikke dræbe b) fleere af Folket, og da strax c) ophørde Sygdommen over heele Riget.

Af disse og mange andre deslige Ting kanst du nu slutte, d) hvor fuld af Naade og

adspexit David, ipse exporrecto sub gladium collo: "Mi Domine, inquit, obsecro gladius iste collo potius meo intendatur, quam ex populo Dei plures morte multentur, iraque divina in me, utpote sontem, meamque familiam se potius convertat, quam populus Dei ob mea peccata intereat." Deus itaque, ubi Davidis poenitentiam conspexit, gratamque ejus observavit petitionem, angelum mox jussit subsistere, majoremque stragem non edere; atque illico pestis in toto regno desævit.

His intelliges Davidis mitem animum, clementiam & modestiam; & ut Deus tat

w) CC. *Un*. a háls minn.
x) *iidem* meira. || folkit se fleira.
y) *iidem* fariz lengur. || fyrirfariz.
z) *iidem* þeckiligar böner.
a) *iidem* at hætta (letta).
b) *al.* folkit meira.
c) *iidem* tóc af sóttin (let sóttin af).
d) *al.* Davids milldi oc miskunsemd oc litillæti.

x) Folket.
y) fordærves længer. || ødelægges.
z) tækkelige Bønner.
a) holde op.
b) meere Folk.
c) (afsettedes) aftog Sygdommen. || lod S. af.
d) Davids Mildhed og Miskundhed og Ydmyghed.

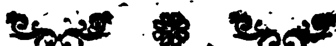
arfullr oc gözku er David var vid allt folk; ok sua sem Gud *e*) sá i briosti hans milldi oc miskunsemd oc litillæti, sva þeckti *f*) hann ok i briosti Sauls Kongs ágirnd ok *g*) grimmleik ok hoflaust dramb, ok *h*) urdo Sauli fyrir þvi *i*) allar sakir þyngri vid Gud, helldur enn Davidi, þviat mennina skildi mykit. David var enn hogværasti madur, ok enn miskunsamasti, ok bad Gud *k*) liknar, ef hann fell i noeckora sauk; enn Saul var þvi allu grimmari ok aufundsiukari, er hann fell i fleyri glæpi, ok hann sá at Guds reidi *l*) nálgadizt hann meir. Nu ef þer þykir sva sem þessor svaur leidi þik til fullrar skilningar eptir þinni spurning, þá þyki mer sem eigi

og Godhed David var mod alle Folk; og ligesom Gud e) saae i hans Hierte Veldædighed og Medlidenhed og Ydmyghed, saa kiendte f) han og i Kong Sauls Hierte Gierrighed og Grumhed og umaadelig Stolthed, og bleve Saul derfor i) alle Sager tyngere hos Gud end David, fordi Personerne vare saa meget ulige. David var den sagtmodigste og ømmeste Mand, og k) bad Gud om Naade, om han faldt i nogen Brøde; Men Saul var des meer grum og hadefuld, jo fleere Laster han faldt i, og han saae at Guds Vreede l) nærmede sig meer til ham. Altsaa om dig synes, som disse Svar kunne føre dig til fuld Oplysning, efter dit Spørsmaal, da tykkes mig, som der ikke behøves at

tot virtutes Davidi proprias agnovit; ita in Sauli pectore avaritiam crudelitatem & immoderatam animi insolentiam latentes prænovit, adeoque in judicio divino omnia Sauli crimina severiori subjecta sunt censuræ quam Davidis: Erant quippe hi viri disparis admodum indolis; David enim fuit vir modestissimus & clementissimus, divinam misericordiam, quoties crimen aliqvod admisit, sibi implorans; Saulus e contra eo crudelior & invidentior, quo ipse peccatis inquinatior vindictam divinam propius accedentem videbat.

e) CC. *Un.* þeckti i brósti Davids miskun oc milldi (*al.* þetta hvervetna hiá David.
f) *iidem* Gud. *g*) *iidem* grimd.
h) *iidem* vard.
i) *iidem* þungari siner glæper.
k) *iidem* ser liknar þegar.
l) *iidem* mundi nálgazt.

e) kiendte i Davids Bryst Miskundhed og Mildhed. || alt dette hos David.
f) Gud.
i) hans Forseelser.
k) bad Gud strax om Naade for sig.
l) vilde nærme sig.

eigi þurfi fleyra um þetta mál at tala, enn nú hefer rædt verit.

Mer skilzt nu vel þetta mál, eptir þvi sem þer gátut i *m*) fyrru rædu, at domar hafi þvi ordit Davidi vægiligri, at hann idradizt glæpa sinna, þeirra er hann fell i, enn *n*) þess þyngri Saul Kongi, er hann villdi sidur yfirbæta *o*) sín misverk. Nu er sá einn lutur er mik forvitnar miök, *p*) er ek vil spyria ydur met leifi, um þá luti, er *q*) sidar urdo, eptir andlát Davids, þá er tvær konor komo fyrir *r*) Salomon Kong, ok þrættu um barn *s*) sitt, þá baud Kongur at *t*) hauggva skylldi i sundur barnit, ok

at tale meere om denne Sag, end nu er blevet sagt.

Denne Sag fatter jeg nu meget vel, efter det som J. haver erindret i den forrige Tale, at Dommene ere derfor blevne læmfældigere for David, at han fortrød hans Forbrydelser, hvilke han faldt i, men des tungere for Kong Saul, jo mindre han vilde giøre Bod for o) hans Mishandlinger. Der er nu kun een Ting, som jeg attraaer meget at vide, p) hvilken jeg vil med Tilladelse spørge Eder om, nemlig de Ting, der skedde siden efter Davids Død; da 2 Koner kom for r) Kong Salomon, og trættede om s) deres Barn, da befalede Kongen, at t) man

bat. Hoc responsum si putas te ad plenariam rei quæsitæ intelligentiam adduxisse; pluribus eam rem persequi non videtur opus.

Probe mihi videor assecutus causas diversorum Dei judiciorum, nimirum sententiam in causa Davidis latam mitiorem fuisse ideo quod peccatorum suorum poenituerit; rigidiorem ex adverso incurrisse censuram Saulum, quod delicta sua expiare nollet. Restat autem dubium, cujus pace tua resolutionem expeterem, ortum ex rebus post obitum Davidis accidentibus, cum duæ mulieres Salomoni Regi se sistentes de quodam litigarunt infante,

m) CC. *Un.* enni fyrri.
n) *iidem* þvi þungari Sauli.
o) *iidem* sina (sinni) misværca.
p) *iidem* ok ec (oc vil ec nu.
q) *iidem* urdo sidan.
r) *iidem* Konginn Salomon. *s*) *iidem* sitt.
t) *iidem* sundr skylldi skipta barninu.

o) sin Misgierning.
p) og som jeg (og vil jeg nu — sp. E. deraus.
r) Kongen Salomon.
s) et.
t) at man skulde dele Barnet.

ok sá halft hvarri þeirra; ok vil ek þess spyria, ef hvargi hefdi konan umrædt, hvart Kongur mundi *u*) hauggva i sundur barnit edur eigi?

Til þess baud Kongurinn at *x*) skipta skylldi barninu, at hann vissi *y*) þat víst, at sú er modirin væri, *z*) mundi eigi vilia láta sundr skipta barninu, ok mundi hun helldur vilia lata sitt mál.

Ek spurda þess, ef moderin hefdi þagat yfir, hvert Kongurinn mundi *a*) skipta vilia barninu eda eigi?

Ef moderin væri sva miskunarlaus, at hun beiddizt engrar *b*) miskunar barninu,

man skulde hugge Barnet i Stykker, og sine det halve til hver af dem; hvorfor jeg vil spørge om det, hvis ingen af Konerne havde oplyst Sagen, om Kongen da havde u) hugget Barnet i Stykker eller ikke?

Derfor befalede Kongen, at man skulde deele Barnet, fordi han vidste det med Vished, at den, der var Moderen, z) kunde ikke ville lade Barnet deele, men skulde heller ville tabe sin Sag.

Jeg spørger egentlig om det, hvis Moderen havde tiet, om Kongen da havde a) vildet deele Barnet eller ikke?

Om Moderen havde været saa ubarmhiertig, at hun ei havde udbedet Barnet nogen

infante, quem Rex in æquales partes dissecandum jussit, ut utrique dimidia pars cederet. Hinc quærere libet, num dissecandum infantem præceperit Rex si neutra litigantium pars sese interposuisset?

Ideo jussit Rex puerum dissecandum, quod pro certo sciret sua matrem causa cadere malle; quam in ejusmodi partitionem consentire.

Quærebam, si mater tacuisset, num Rex infantem dissecari præcepisset, nec ne?

Si mater omnem storgen exuens pro servando filio non orasset, infans certe inter

u) CC. Un. hefva látit sundr höggva (sundr láta höggva.

x) *iidem* i sundr skylldi skipta.

y) *iidem* til vísa. *z*) *iidem* at hon.

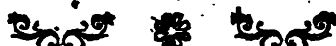
a) *iidem* hafa látit (viliat láta).

b) *iidem* liknar.

u) ladet hugge.

z) at hun.

a) ladet (vildet lade.

inu, þá hefdi c) Kongrinn fyrir vist skipt barninu millim þeirra.

*) Mundi ydur eigi synazt þat fullt manndráp; ef hann hefdi drepit barnit saklaust, ok væri þat þó d) eingi refsing?

Víst væri þat manndrap, ef hann hefdi drepit barnit saklaust, ok væri þó ecki sauk á Konginum, e) helldur bæri modirin saukina, ef hun hefdi eigi f) bedit miskunar g) barninu, er hun átti, þar sem hun heyrdi h) af Konginum jafnadardom imillum þeirra, ok sá hun at þat i) var daudadomur barninu, ok felli þvi saukin á hana, ef hun hefdi

nogen b) Barmhiertighed, da c) havde Kongen visselig deelt Barnet imellem dem.

*) Monne det da ei synes Eder et virkeligt Manddrab, hvis han havde dræbt Barnet uskyldigt, og at det dog d) var ingen Straf?

Visselig havde det været Manddrab, om han havde dræbt Barnet uskyldigt, og dog havde der ikke været nogen Skyld hos Kongen, men Moderen havde e) havt den Skyld paa sig, hvis hun ikke havde bedet om Naade for g) Barnet, det var hendes, da hun hørde h) af Kongen en billig Dom imellem dem, og hun saae, at det i) var Døds-Dom for Barnet, og at derfor Skylden

inter mulieres istas divideretur.

Nonne homicidii loco habendum esset, si Rex infantem trucidasset, utpote in quem nulla poena statui jure potuit?

Certe homicidium fuisset si insons ille infans occisus fuerit, culpa vero cædis non in Regem derivari potuit, sed in matrem, si proprii filii conservandi non habuisset rationem, postquam æquam Regis sententiam infanti capitalem audiit. Itaque culpa illam man-

c) CC. *Un.* þvi skipt verit.
*) Hvi.
d) CC. *Un.* eigi, ecki.
e) *iidem* enn moderen bærá.
f) *iidem* beidzt, beitt ɔ: beidt.
g) *iidem* barni sinu.
h) *iidem* at Kongrinn dæmdi.
i) *iidem* væri.

b) Skaansel.
c) var det blevet deelt.
*) Hvorfor kunde I ikke agte det for.
d) var ikke. || ikke kunde være nogen.
e) baaret.
g) sit Barn.
h) at Kongen afsagde.
i) maatte være (blive).

di syniat modurligrar milldi barninu til lifs.

Hvat synizt ydur um *k*) dráp Joabs eda Adoniæ, er Salomon Kongur *l*) drap, hvart þat var rettur domur eda eigi? Eda *m*) hvi Salomon Kongr drap Simei fyrir þat, *n*) er hann hafdi bölvat Davidi fedur hans, ok hafdi David ádur fyrirgefit Simei þessa sauk?

Ef Salomon Kongr hefdi þetta gert an *o*) rettrar refsingar, þá hefdi GUD hefnt hanum met rettri refsing, sva sem fyrir manndráp. Enn eptir þessi aull verk, þá vitradizt Gud hanum i draumi, ok baud hanum *p*) einhveria giauf at

den maatte falde paa hende, hvis hun havde forsaget Barnet den moderlige Medlidenhed til (at redde) dets Liv.

Hvad synes Eder om Joabs k) eller Adoniæ Drab, l) hvilke Kong Salomon ihielslog, om det var en retfærdig Dom eller ikke? Eller m) hvorfor Kong Salomon dræbte Simei for det, at han havde forbandet hans Fader David, da dog David havde allerede forladt Simei denne Sag?

Hvis Kong Salomon havde giort dette, uden lovlig Straf, da havde Gud hiemsøgt ham derfor med vedbørlig Straf, ligesom for et Manddrab. Men efter alle disse Gierninger, aabenbaredes Gud ham i Drømme, og tilbød ham, at p) annamme af

mansisset, ubi maternum affectum servando infanti denegavit.

Quid tibi videtur de cæde Joabi & Adoniæ quos Salomon interficiendos curavit, justone an iniquo judicio? porro num Salomon interfecit Simei eapropter, quod patri illius Regi Davidi maledixerit, quod crimen David, dum in vivis erat, Simei remiserat?

Si Salomon hæc admisisset justæ poenæ non habito respectu, justa profecto poena Salomonem ceu homicidam affecisset Deus: Verum post hæc a Salomone gesta apparuit ei in somno Deus charisma, quodcunque optasset Rex, ei offerens. Sed cum Salomon optaret

k) CC. *Un.* dauda J. oc Adonias.
l) *iidem* let drepa þa bada.
m) *iidem* hafdi S. drepit.
n) *iidem* at.
o) *iidem* & 2 *cb.* oon retta refsing.
p) *iidem* at kiosa einahværia giöf af ser.

k) og Ad. Død.
l) da K. S. lod dræbe dem begge.
m) om Salomon dr.
p) at ønske af sig nogen Gave, som h. v.

at þiggia af sér, þá sem hann villdi. q) Enn Salomon kaus r) ser at Gud skylldi gefa hanum virsku ok skilning millim allra rettra doma; enn Gud svaradi hanum sua: "Ef þessi kostur væri margum gefinn, þá mundo s) þeir margir vera at kiosa mundo fe oc ríki, eda lánglifi, eda frid, eda t) sigursælo; enn u) fyrir þvi at þu kaust þenna lut, þá skalltu nu þann eignazt er þu kaust i fyrstunni, ok alla þessa luti med, er x) nu hefi ek upptalit. Nu skalltu af y) þessu marka, hverzo vel Gudi likar rettdæmi, er hann gaf allar hinar z) stærzo haufotgiafir Salomoni, fyrir þat a) er hann kaus ser rettdæmi til handa. Sua skalltu *) ok þat

af sig hvad Gave han vilde. Men q) Salomon udbad sig r), at Gud skulde give ham Viisdom og Forstand paa alle retfærdige Domme; men Gud svarede ham saaledes: "Om dette Valg havde været givet Mange, da vilde de s) have været mange, der havde ønsket Rigdom, og Magt, eller langt Liv, eller Fred eller Lykke i Krig; men u) fordi du valgte denne Ting, da skal du nu faae denne, som du valgte først, og alle disse andre Ting tillige, som jeg haver nu x) opregnet." y) Af dette skal du nu slutte, hvor vel Retfærdighed i at dømme behager Gud, da han gav Salomon alle de z) største Hoved-Gaver, fordi han valgte Retfærdighed i at dømme sig til Deel. Ligeledes

optaret sibi sapientiam & intellectum in causis quibusque rite dijudicandis, respondit Deus: Si hæc optio multis data fuisset, multi profecto divitias, potentiam, longam vitam, pacem aut victricia arma sibi præoptassent. Cæterum quia sapientiam optabas, non eam igitur tantum sed & reliqua, quæ commemoravi, consequeris. Hinc concludes quam Deo probetur in judiciis exercendis justitia, cum reliqua dona, quæ prima & præcipua sunt, Salomoni concederet, quia sapientiam juste judicandi sibi optabat. Hinc quoque con-

q) CC. *Un.* þa keyri hann. r) *iidem* þat.
s) *al.* marger kiosa fe edur.
t) CC. *Un.* & *al.* sigursæli.
u) *iidem* med þvi at þu kaust eigi þessa hluti.
x) *iidem* eç hefi nu næfnda.
y) *iidem* à sliku. z) *iidem* hæstu.
a) *iidem* at. *) *iidem* a sliku marka ok.

q) da valgde han. r) det.
s) fleeste have valgt Gods eller.
u) efterdi du ikke valgte disse Ting.
x) nævnt.
y) paa sligt skal du nu mærke.
z) høieste, ypperligste.
*) mærke af sligt og s. dig.

þat ætla, ef hann hefdi met rangum domi hina fyrri b) drepit, at eigi mundi Gud c) hafa gefit hanum slíkar haufotgiafir, sem han gaf hanom.

Víst ero þeir lutir sannligir, er nu sagdut þer d) af Salomoni. Hefdi hann þessa drepit met ágirnd utan e) rettindi, þá hefdi hann eigi sialfr f) hlotit slíkar haufotgiafir af Gudi eptir þat verk vunnit, sem nu hlaut hann. Enn þó villda ek giarna þess beidazt, ef sua má vera, at þer synit mer rettann framgángsveg þessa rettdæmis, at mer verdi þetta liósara fyrir augum, ok sua audrum þeim ér heyra, at þat væri rettdæmi, g) er Salomon drap Simei, þar sem David

des skal du og *) forestille dig det, at hvis han havde dræbt b) de forrige med uretfærdig Dom, at Gud da ei vilde have givet ham slige Hoved-Gaver, som han gav ham.

Visselig ere disse Ting rimelige, som I nu sagde d) om Salomon. Havde han dræbt disse af Gierrighed uden e) Ret og Skiel, da havde han selv ei faaet slige Hoved-Gaver af Gud, som han nu fik, efterat den Gierning var giort. Men dog vilde jeg gierne bede om det, om det kan saaledes lade sig giøre, at I viser mig denne dømmende Retfærdigheds rette Fremgang, at dette kan blive klarere for mine Øine, som og for andre, der høre det, at det kunde være Retfærdighed i at dømme, at Salomon ihielslog

concludes Deum tantis donis non cumulasse Salomonem, si sententia inique lata viros proxime memoratos e medio sustulisset.

Quæ jam attulisti veritati profecto quam proxime accedere videntur; Salomon enim si viros, de quibus sermo est, avaritia inductus occidisset, tantis a Deo donis neutiquam fuisset cohonestatus. Igitur, si licet, enixe peto, ut justam causarum processum, & rationes, per quas dici potest Salomon justam sententiam tulisse, mihi exponas, ut mihi aliisque constare possit, quod justam sententiam in causa Simei tulerit Salomon, quamvis

b) CC, Un, dræpna. || drepit mennina.
c) iidem gefa.
d) iidem ef S. hæfde þessa dræpna (þessa menn drepit.
e) iidem rettdæmi. f) iidem þegit.
g) iidem at.

b) Mændene (disse Mænd).
d) om S. havde dræbt disse (dræbt disse Mænd.
e) retfærdig Dom.

vid fadir hans hafdi ádur fyrirgefit hanum *h*) faukina.

Þessi ero *i*) skynsemdar-svaur þar til, at Salomon gerdi þat helldur fyrir sakar rettdæmis enn grimmleiks; at þá er Simei hafdi bölvat Davidi, þá gerdi hann þat fyrir kapps sakar ok illsku, enn eigi *k*) fyrir rettar sakir; enn þá er hann beiddizt miskunar af David, þá beiddizt hann helldur fyrir hrædzlu sakir enn *l*) idranar, þviat hann hræddizt, at David mundi láta drepa *m*) sik, eptir þvi sem domur heilagra laga stod til; enn David svaradi hanum á þessa leid, þa er hann bad hann miskunar: "Eigi man ek at þessu sinni drepa þik, *o*) þviat þu bidur mik

slog Simei, da hans Fader David havde tilforn forladt ham h) Sagen.

Disse ere i) Grundene for det, at Salomon giorde det, meer for Retfærdigheds end for Grumheds Skyld; at da Simei havde forbandet David, da giorde han det for Trekheds og Ondskabs Skyld, men ikke k) af retmæssige Aarsager; men da han begiærede Naade af David, da begiærede han den, meer af Frygt l) end Fortrydelse, thi han frygtede, at David skulde lade aflive n) sig, efter det som de hellige Loves Dom tilholdt; men David svarede ham paa denne Maade, da han bad ham om Naade: "For denne gang skal jeg ikke aflive dig, o) efterdi du beder mig om Naade, men betænk

quamvis David culpam Simei remisisset olim.

Quod Salomon hoc fecerit justitia & non crudelitate commotus, sequentes probant rationes, quas responsi loco habebis. Simei contentione & malitia stimulatus maledixit Davidi, &, cum misericordiam Davidis sibi expeteba, metu potius quam poenitentia ductus rogavit, timuit quippe a Davide juxta sacrarum legum tenorem semet interficiendum. David autem illi supplicanti respondit: "Hac vice morte te non multabo, quoniam

h) CC. *Un.* þessa sök. || sök þá sem var at andverdu.

i) *iidem* skynsemdardæmi oc svaur til. || til þess.

k) *iidem* saker rettar.

l) *iidem* eigi. *n*) *iidem* hann.

o) *iidem* er þu bidr þo.

h) denne Sag. || den Forbrydelse, som der var af Begyndelsen.

i) fornuftmæssige Exempler og Svar paa (paa det.

k) for Rettens Skyld (paa Rettens Vegne.

l) men ikke af. m) ham.

o) da du dog.

mik miskunar, enn þo gef þu gaum at sialfur, *p*) at þu mant hefnd taka fyrir þetta verk, nema þu bætir met *q*) sannri idran." I þvi ordi syndi David, at Simei átti at *r*) bæta medr ástsemdar vináttu þau ord, er hann mælti medr *s*) füllum fiandskap. Enn sidan lifdi Simei sva alla *t*) sina lifdaga, at menn fundu þat ecki, at hann hefdi fiandskap vid David, enn þat birtizt oc hvergi, at hann vendi *u*) þar ást eda vináttu móti þvi, er David hafdi gefit hanum lif sitt, þar er laug dæmdo hanum dauda. Enn þá er hann kom *x*) fyrir Salomon eptir *y*) andlát

tænk dog selv, p) at du kommer vist til at udstaae Straf for denne Gierning, uden du afsöner den med q) oprigtig Fortrydelse." I den Tale betegnede David, at Simei burde, med et kierligt Venskab, r) udsone de Ord; som han havde sagt af s) alvorligt Had. Men Simei levede siden t) alle sine Dage saaledes, at man vel ikke fandt det, at han bar Had til David, men det lod sig og ingensteds til Syne, at han u) vederlagde det med Kierlighed eller Venskab, at David havde skiænket ham hans Liv, hvor Lovene havde tildømt ham Døden. Men da han kom x) for Salomon, efter Davids Død,

niam meam clementiam imploras, attamen probe velim consideres poenas daturum te, nisi delictum tuum poenitentia expies." His verbis ostendit David, Simei debere contumelias hostili animo prolatas infucato amore compensare; nihilominus Simei ita deinceps vivebat, ut hostilem quidem animum contra Davidem fovere non deprehenderetur, ast nec pro vita sibi concessa, quæ juxta legum dictamen merito illi adimenda fuit, singularem amicitiam præstaret; unde, cum, Davide mortuo, ad Salomonem perveniret, dixit ad eum Rex:

Aa Aa A 3 "*Me-*

p) CC. Un. & al. hvart þu att eigi hefnd at taka sialfr (lifi at tapa) fyrir þitt.
q) *iidem* rettri. *r*) *iidem* bera.
s) *iidem* fullkomnum.
t) *iidem* alla (*unus* illa) daga at menn fundo þat hvergi (máttu þat ecki finna) at h vendi.
u) *iidem* venti (vændizt) vin. oc ást imoti þvi, at D. gaf.
x) *iidem* til (fundar) Salomons.
y) *iidem* dauda.

p) om du ikke selv bør lide Straf (miste Livet) for din. q) retskaffen.
r) bære, erindre, vederlægge.
s) fuldkomment Fiendskab.
t) alle (saa onde) Dage, at Folk fandt det ingensteds (kunde ikke erfare det), at han vendede K. e. V. imod det.
u) udviisede (udlod sig med) V. og K. imod det, at D. gav h.
x) i Tale med.

lát Davids, þá mællti Salomon vit hann: "Minstu þess Simei, at þu z) hefer bölvat Kristi Guds, þviat eingi madur veit, hvert þu hefir þess a) rettiliga idrazt sídan, enn ek vil eigi at sá sauk fylgi þer til helvítis, at eiliflig bölvan liggi yfir haufdi þer, fyrir því at þu gadir eigi at idrazt her. Enn þessi b) sáttargerd skal vera ockar imillum i minning idranar þinnar, at þu skallt eigi lifa jafnfriálsliga, sem sá madur, er eigi hefir fallit í slíkann glæp. Nu c) af því þu att her hallir storar oc godar, ok maurg hus i Jorsalaborg, þá lif innan borgar met frelsi, ok nyt þer d) þar alla fiárluti þína eptir þinni girnd; enn þegar er þu kemur utan borgar, þá skalltu e) vita laug-

Død, da sagde Salomon til ham: "Kom det ihu Simei, at du z) haver forbandet Herrens Salvede, thi inter Menneske veed, om du haver siden fortrødt dette retteligen, men jeg vil ikke, at den Sag skal følge dig til Helvede, at en evig Forbandelse skal ligge paa dit Hoved, fordi du haver ikke agtet paa at fortryde det her. Men denne skal være Foreeningen b) imellem os, til Erindring om din Fortrydelse, at du skal ikke leve i saa stor Frieheb, som en Mand, der ikke er falden i slig Forgribelse. Efterdi du nu eier store og skionne Værelser, og mange Huse her i Jerusalem, da lev i Frieheb inden Staden, og d) brug der alle dine Eiendomme, efter din Lyst; men saasnart du kommer uden Staden, da skal du e) være

"Memento, Simei, unctio Dei quod maledixeris; ast cum nemo sciat te veram poenitentiam adhuc egisse, & nolim hæc culpa te ad inferos usque sequatur, aut æterna maledictio capiti tuo immineat, quoniam convenientem poenitentiam non egisti; hoc igitur pactum in poenitentiæ tuæ memoriam inter nos ratum sit, ut liberam æque vitam non posthac degas, ac qui tantum facinus non commisit, ea quidem lege, ut cum Hierosolymis magna palatia & multas domus habeas, libere intra urbis pomæria vivens rebus

z) CC. *Un.* bölvader.
a) *iidem* rettliga.
b) *iidem* sættargerd. *M.* & 3 *ch.* þ. skulo vera sáttargrid. c) *iidem* med.
d) *iidem* þá alla eign þína.
e) *iidem* æiga (jafnan) l. h. y. h. þinu.

z) forbandede.
b) dette st. v. Forliiget. || disse skulle være Vilkaarene til Forliig.
d) nyd da al din Eiendom.
e) (altid) have.

laugliga hefnd yfir haufdi þer, met þvi at þu gádir eigi fyrr at *f*) ídrazt, enn ek minnta þik á." Enn þá er Kongur *g*) hafdi lokit rædo finni, þá ler Simei þacksamliga yfir *h*) þessari sáttargiörd, ok kvad ser *i*) mundi ecki meinlæti í þvi at koma eigi utan borgar, þegar hann *k*) mætti met frelsi. lifa i vináttu Kongs innan borgar, ok *l*) nyta siálfur sína fiárluti. Enn iii. vetrum sidar þá gleymdi Simei þessu sáttmáli, ok geck at skemta ser utan borgar, svasem *m*) hrosandi dirfd eptir brotit sattmál. Enn *n*) þegar. er Kongi varo saugd þessi tídindi, þá ler hann taka Simei, ok leida *o*) fyrir sik,

re vis paa Lovens Straf over dit Hoved, efterdi du agtede ikke paa at *f*) fortryde, førend jeg erindrede dig derom." Men da Kongen g) havde sluttet sin Tale, da udlod Simei sig taknemmeligen over dette h) Fordrag, og sagde i) sig ei at ville blive nogen Besværlighed deri, at komme ikke uden Staden, naar han k) maatte leve med Sikkerhed, i Kongens Venskab, inden Staden, og nyde selv sine Eiendomme. Men 3 Aar derefter, da glemde Simei dette Fordrag, og gik uden Byen for at forlyste sig, ligesom m) rosende den Dristighed, at have brudt Pagten. Men n) saasnart disse Tidender bleve Kongen berettede, da lod han gribe

rebus tuis pro arbitrio fruare; si autem urbe exeas scito justam poenam te mansuram, cum poenitentiam non egeris, priusquam te admonui." Verum ubi finem dicendi Rex fecerat, gratum præse ferens animum Simei & in his conditionibus adqviescentem, dixit sibi molestum non fore extra urbem non proficisci, modo intra urbis pomæria in amicitia Regis vivere suisqve rebus frui sibi denegatum haud fuerit. Tribus abhinc annis isti fæderis oblitus est Simei, & extra urbem oblectamenti causa deambulavit, audaciæ tanquam

f) CC. *Un*. minnazt. *g*) *iidem* lauk.
h) *iidem* þ. sætt. || þessi rádagerd.
i) *iidem* mundu þyckia í þvi litit meinlæti.
k) *iidem* skylldi med frielsi oc Kongs vinattu lifa. *l*) *iidem* nióta s. sinna fiárluta.
m) *iidem* (med) hr. dirfd (sinni) e. b. lögmál oc sattmála. *n*) *al*. þá.
o) CC. *Un*. til sin oc mællti vid hann.

f) eftertænke det (tænke derpaa.
g) endede.
h) Forlig. || denne Foranstaltning.
i) at det kun vilde synes ham en ringe Fortræd.
k) skulde i Frihed og Kongens Venskab, leve.
m) med pralende Dristighed (paa sin Side) over den brudte Lov og Pact.
n) da.

fik, ok sagdi: "Gleymdir þu *p*) at skammazt þess, at briota *q*) sattmál ockar, þat sem vid gerdom bádir i minning þeirrar idranar, *r*) at þu bölvader Kristi Guds, ok er nu tvisaulld sauk yfir haufdi *s*) þer, ok er þer betra her at taka *t*) skióta hefnd, sua at adrir *u*) varizt af þinum usarom, helldur enn þessi sauk fylgi þer til dauda eilisliga, ok dirfizt adrir i slikri illsko, ef þu deyr *x*) hefndarlaus." Þvi nærzt let Kongur drepa hann, ok let grafa hann utan borgar, adrum til minnis ok *y*) vidursyndar, at briota gert sattmál,

Nu

gribe Simei, og føre ham til sig, og sagde o): "Du haver glemt p) at undsee dig ved det, at bryde q) vor Afstale, som vi begge giorde, til Erindring om din Bodfærdighed, r) at du forbandede Herrens Salvede: der er altsaa nu en dobbelt Skyld over dit Hoved, og er det dig nu bædre, at lide her en t) kort Straf, at andre u) kunne advares ved din Ulykke, end at denne Sag skal følge dig evindeligen til Døden, og andre blive dristige i saadan Ondskab, om du døer uden Straf." Derpaa lod Kongen dræbe ham, og begrave ham uden Byen, andre til Advarsel, ei at bryde et sluttet Fordrag.

Nu

quam suæ, pacto violato, gloriolam aucupantis; quod cum regi denunciatum esset, capto Simei dixit Salomon: Nec te jam pudet violare pactum, quod sancivimus in memoriam poenitentiæ a te præstandæ, quod maledixisses uncto Dei, ideoque duplex crimen tibi imputandum jam est. Satius itaque est citas des poenas, ut alii tuo infortunio cautiores evadant, quam culpa tua te morti addictum comitetur perpetuo. Mox interficiendum Simei & extra urbem sepeliendum curavit Rex, ut alii hoc exemplum in memoriam revocantes caverent sibi a violandis, quæ rata prius erant, foederibus.

Nunc

p) CC. Un. eigi.
q) *iidem* sáttmála þann.
r) *iidem* er.
s) *iidem* þinu.
t) *iidem* skiotliga. || bráda.
u) *iidem* farizt eigi.
x) *iidem* hefndarlaust.
y) *iidem* vidursynar.

o) til ham.
p) ikke, kan og være: haver du ikke glemt?
q) den Forening.
r) da (fordi).
t) hastig.
u) skulle ikke fortabes ved.

Nu vil ek spyria þess, z) þvi Salomon Kongur let drepa Adoniam brodur sinn, fyrir þat a) er hann beiddizt Abisag ser til b) eiginkonu?

Adonias c) hafdi fyrir andverdu, sem þu mant heyrt hafa, c) gert uppreist moti fedur sinum David; i þann tima er David var gamall madur, ok allnær d) á aurvasa alldri, þá kaus Adonias sik sialfur til Kongs, e) fyrir utan vitord fadur sins, f) ok gerdi þá hátidliga veitslu, svasem nivigdur Kongur; hann let g) renna um borgina met bumbum ok pípum, ok let h) boda um allann stadinn, at þá var Adonias Kongur. Þessir varo haufdingiar i råda-

Nu vil jeg spørge om det, hvorfor Kong Salomon lod dræbe sin Broder Adoniam, fordi han begiærede Abisag sig til b) Hustrue?

Adonias c) havde forud, som du maae have hørt, c) giort Opstand mod sin Fader David; paa den Tid, da David var en gammel Mand, og næsten d) i affældig Alderdom, da udkaarede Adonias sig selv til Konge, uden sin Faders Vidende, f) og giorde da et høitideligt Giæstebud, som en nyeviet Konge; han lod g) løbe om Staden med Trommer og Piber, og lod forkynde over heele Staden, at Adonias var da bleven Konge. Disse vare Hovedmændene

Nunc quærere libet quamobrem Salomon interfici curavit Adoniam fratrem suum, quod Abisagam in matrimonium adsciscere cuperet?

Adonias olim, ut forte audisti, rebellionem movit patri suo Davidi seni & tantum non decrepito, seqve, inscio patre, Regem proclamavit; solenne adhæc convivium, seu novus Rex, instruxit, tympanis deniqve & tibiis adhibitis per urbem significari curavit Adoniam sceptris jam admotum esse. Verum hujus consilii participes erant e primatum numero

z) CC. *Un.* hvi. a) *iidem* at.
b) *iidem* kono. 2 *cb.* kvonfangs ok eiginkono.
c. c.) *iidem* gerdi — at hann gerdi.
d) *iidem* orvasi at alldri.
e) *iidem* án vitordi.
f) *iidem* þa gerde hann.
g) *iidem* skemta (2 *cb.* boda) u. b. med
h) *iidem* bióda um alla borgina.

b) Egteskab og Egtehustrue.
c. c.) giorde det — at han giorde.
d) affældig (afmægtig) af Alderdom.
f) da giorde han og.
g) forlyste Staden (forkynde) omkring i St.
h) befale (udraabe.

rádagerd met hanum: Joab hertogi Davids Kongs, ok frændi hans, ok Abiathar biskup, ok margir adrir haufdingiar. Enn þá er Sadoch biskup ok Nathan *i*) Propheti, ok Benaja haufdingi, ok Bersabe drottning, saugdo David svasem harmandi, at hánn var leyndur slíkum storrædum, þá *k*) þagnadi hann vit þar nockora ríd, ok klauck miauk; þvi nærst svaradi hann, sva sem med harmi hugar, ok mællti sua: "Eigi vilia synir minir draga mína natturu til sín, þviat ek þiónadi Saul Kongi marga daga vit þat, *l*) er hann lá um líf mitt, ok hafdi Gud þó kosit mik til Kongs, þviat hann var Saul Kongi reidur, enn þó beid ek þess doms at, *m*) er Gud dæmdi hann af riki, enn eigi villda ek dæma hann af riki, þóat hann

dene i dette Anslag med ham: Joab Kong Davids Feldtherre og hans Slægtning, samt den ypperste Præst Abiathar, og mange andre Herrer. Men da den ypperste Præst Sadoch, og Propheten Nathan, og Fyrsten Benaja, og Dronning Bersabe berettede David ligesom sørgende, at slige store Foretagender bleve skiulte for ham, da k) faldt han paa nogen Tid i Taushed derover, og sukkede meget; derpaa svarede han ligesom med Hierte-Sorg, og talede saaledes: "Ikke ville mine Sønner følge min Tænkemaade, thi jeg tienede Kong Saul i mange Dage, i de Omstændigheder, at han lurede paa mit Liv, og havde Gud dog udkaaret mig til Konge, thi han var fortørnet paa Kong Saul; dog oppebiede jeg den Dom, m) hvorved Gud vilde dømme ham

numero Joabus cognatus Davidis & exercitus præfectus, Abiathar Pontifex, & multi præterea. Sadochus autem Pontifex, Nathan Propheta, Benajah Primas & Betsabea Regina, moerentes, quod inscio Rege tantum facinus patraretur, rem, prout gesta erat, ad Davidem referebant, qui, his auditis, silentio, quod rei gravitas illi imposuit, rupto, non sine magno animi moerore & gemitu tandem dixit: "Meam mei filii indolem ad se non derivant: Ministravi Saulo Regi diu satis licet vitæ meæ insidiaretur, & licet Deus Saulo infensus Regem me designasset, exspectabam nihilominus judicii divini exsecu-

i) CC. *Un.* Propheta. || spámadr oc Bananias.
k) *iidem* þagdi oc kluckvadizt.
l) *iidem* at. *m*) *iidem* at.

k) tiede han — og græmmede sig.
m) at Gud skulde.

hann væri andskoti minn. n) Nu hefir son minn gert þat vit mik, er ek o) eigi villdi hafa gert uvin minum. Nu met þvi at Adonias hefir dæmt mik frá þvi ríki, er sialfr Gud kaus mik til, fyrr enn ek p) segda upp, eda elligar tæki sá mik frá, er mik kaus til, fyrir þvi skal hann met hádung q) fráfalla þessarri sæmd, sva sem sa fell, er hina fyrstu uppreist gerdi met drambi moti drottni sinum.

Þvi nærst mællti David vid Sadoch biskup: "Tak mul r) minn, ok lát hann bua met aullum þeim s) buningi, er

ham fra Riget, jeg derimod vilde ikke dømme ham fra Riget, skiønt han var min Modstander. n) Nu haver min Søn giort det mod mig, som jeg o) ikke vilde giort imod min Fiende. Og efterdi nu Adonias haver dømt mig fra det Rige, som Gud selv udvalgde mig til, førend jeg p) havde sagt mig derfra, eller den tog mig fra, som valgde mig dertil, derfor skal han falde med Skiændsel fra denne Ære, ligesom den faldt, der giorde, af Hovmod, det første Oprør mod sin Herre."

Derpaa sagde David til den ypperste Præst Sadoch: "Tag r) mit Mul-Æsel, og lad det udpynte, med al den Pragt, hvor-

exsecutionem, donec nempe Deus regno dejecit Saulum, publicum alias salutis meæ hostem. Fecit jam filius meus mihi, quod hosti fecisse nolueram. Adonias iccirco, quoniam regno, cui Deus me præfecerat, prius me abjudicavit, quam vel ipse resignassem, vel, qui eidem me admovit, removeret, non sine insigni contumelia tantis honoribus privabitur, non secus ac ille, qui ambitione concitatus primam Domino suo rebellionem movit."

Mox ad Sadochum David: "Mulam, inquit, accipias meam omnibus ornatam pha-

n) CC. *Un.* oc hævir son minn nu þat gört vid mec.
o) *iidem* villda eigi gera vid uvin minn.
p) *iidem* sagda.
q) *iidem* falla (ifrá) med hádung frá.
r) *unus* þinn.
s) *M. & 2 ch.* bunadi.

n) og haver altsaa min Søn nu.
o) ikke vilde giøre.
p) opsagde det.
r) dit.

er hann var þá buinn, er ek reid *t*) hanum met allri tign, ok set þar á Salomon son minn, ok kalla *u*) mer Nathan Spámann ok Benajam haufdingia, ok alla hina tryggustu mína haufdingia ok riddara, ok rídit til landtiallds Guds i Zion (ok igegnum þat), ok smyrit þar Salomon, son minn, til Kóngs. Þvi nærst lát taka ludra *x*) mína siálfs, ok lát blása um alla borgina met hátidligu kalli, ok lát *y*) boda, at Salomon er ordinn Kongur at *) vilia Guds ok *z*) kosningu Davids. Þvi nærst leid híngat Salomon son minn til min, at ek megi fagna *a*) nysettum Kongi i sæti mitt." Enn at lokinni rædo Davids, þá gerdi Sadoch

hvormed samme var udrustet, da jeg reed t) den med al Herlighed, og sæt min Søn Salomon derpaa, og kald u) mig Propheten Nathan, og Fyrsten Benaja, og alle mine troefasteste Herrer og Krigs-Overster, og rider til Guds Paulun i Zion (og igiennem samme), og salver der min Søn Salomon til Konge. Lad siden tage mine egne Trompeter, og lad blæse over heele Staden med heitideligt Raab, og lad y) forkynde, at Salomon er bleven Konge, efter Guds *) Villie, og z) Davids Vall. Før derpaa min Søn Salomon hid til mig, at jeg skal kunne modtage a) med Glæde den i mit Sæde nyesatte Konge." Men da Davids Tale var sluttet, da giorde Ypperste

phaleris, quibus ornata fuit cum ipse summa adhibita pompa vehebar eadem, eique impone filium meum Salomonem. Advoca quoque Prophetam Nathanem, Benajam, & fidissimos equites, & ad tabernaculum Dei profecti Salomonem ungite Regem: deinde cura, ut litui mei adsumantur, quibus solenni per totam urbem proclamatione Salomon filius meus, Dei voluntate & Regis judicio, Rex declaretur. Mox adducas Salomonem ad me, ut novo Regi & successori gratulari queam." Postquam finem dictis imposuit David, Sadochus

t) CC. *Un.* heim.
u) *iidem* med þer. || hingat.
x) *iidem* siálfs mins.
y) *iidem* þat blásazt. *) bodi.
z) *iidem* kosning, kosningi. || kosinn áf Gudi oc David. || *al.* Kongsins dom.
a) *iidem* hanum nyvigdum.

t) hiem (giorde mit Indtog.
u) med dig. || hid.
y) det udblæses (udbasunes.
*) Bud.
z) udvalgt af Gud og David. || Kongens Dom,
a) lykønske ham strax efter hans Salving.

Sadoch biskup alla þá luti, er David baud hanum. Enn þá er Salomon kom aptur farandi, skryddur med allri Kongligri tign, þá *b*) stód David siálfur upp ímóti hanum ok hneigdi hanum, ok blessadi hann met þessum ordum, ok mællti. "Blessadur se þu Gud, *) at þu letzt þer sóma at hefia mik til sva mikillar sæmdar, af litlum stigum, sem ek *c*) nu er iskipadr, ok hefir *d*) hiálpat mer i maurgum *e*) háska, ok leiddann mik nu til þeirrar *f*) huggunar eptir margt *g*) vandrædi ok lángt starf, at augu mín meigu *h*) þann siá i dag, framgenginn af mínum lendum, er þu hefer nu sialfr skipat i þat sæmdarsæti, sem þu *i*) hafder mik ádur

ste-Præsten Sadoch alle de Ting, som David bød ham. Men da Kong Salomon kom dragende tilbage, iført al Kongelig Prydelse, da b) stod David selv op imod ham, og bøiede sig for ham, og velsignede ham med disse Ord og sagde: "Lovet være du Gud, *) at du lod dig behage, at ophøie mig af ringe Stand, til saa stor Ære, som jeg nu er c) sat i, og haver d) hiulpet mig i mange Farer, og ført mig nu til den Trøst, efter g) mange Vanskeligheder og langvarigt Arbeide, at mine Øine kunne i Dag see h) den, avlet af mine Lænder, som du haver nu selv beskikket i det Ære-Sæde, hvortil du i) havde før beskikket mig, efter det, som du haver lovet mig, min

Sadochus omnia fideliter exseqvebatur, quæ ejus curæ fuerant a Rege commissa. Salomoni autem, ubi magna cum pompa rediit, David adsurrexit & incurvatus his verbis ei benedixit. "Laudatus esto Deus, quod me humili loco natum, ad tantos, quibus jam fruor, evehere honores dignatus fueris; quod me in multis periculis juveris; quod me post tot concatenatos labores, post tot discrimina tanto refocillaveris gaudio, ut oculi mei meum filium, e lumbis meis prognatum, in eam dignitatis sedem, ad quam olim

b) reis. || reistiz. *) er þer letzt.
c) *iidem* ek em nu staddr í (i staddr eda) ok skip. *d*) *iidem* nu holpit.
e) *iidem* háskum. *f*) *iidem* hugganar.
g) *iidem* vandrædlegt. st.
h) *iidem* sia þan' mann. *al.* þenna siá.
i) *iidem* hefer m. a. tillskip.

b) reisede David selv sig.
*) som lodst det behage dig.
c) sat og (eller) beskikket i.
d) nu udfriet mig fra.
g) mangent moisommeligt (farligt) Arbeide.
h) den Mand. || denne.
i) haver.

ádur iskipadann, eptir þvi sem þu herzt mer, Drottinn minn. Oc þess bid ek þik, Drottinn minn, at þu tvifalldir ok þrefalldir mannvit ok tign Davids *k*) i þessum æskumanni, ok ger hann fullkominn haufdingia at giæta *l*) þins *m*) heilaga fólks eptir þinum heilagum vilia." Þvi næst kysti David Salomon, ok mællti vid hann: "Sá Gud er himninum styrir, margfalldi þer frid á jaurdu umfram alla Konga; ok gefi þer *n*) blessan, oc jardar-avöxtu, oc alla Sælu." Enn at lokinni þessi rædu oc blessan, þá mællti David vit Salomon: "*o*) Fyrir þvi at ek finn at Gud hefer gefit þer *p*) speki ok mannvit, þá giæt þu rikisstiornar met vitur-

min Herre. Og beder jeg dig nu, min Herre, derom, at du vilde fordoble og tredoble Davids Ære og Forstand k) i denne unge Mand, og giør ham til en fuldkommen Fyrste, til at l) regiere dit hellige Folk efter din hellige Villie." Derpaa kyssede David Salomon, og sagde til ham: "Den Gud, som styrer Himmelen, formeere dig Fred paa Jorden, frem for alle Konger, og give dig n) Velsignelse og Jordens Frugter, og al Lyksalighed." Og da denne Tale og Velsignelse var sluttet, sagde David til Salomon: "o) Fordi jeg finder, at Gud haver givet dig Viisdom og Forstand, da tag vare paa Regieringen, med q) viiselig Retfærdighed i at dømme, r) saa meget streng i at straffe, at

olim me evexisti, juxta tua, Domine! promissa a te collocatum hodie conspiciant. Precor, o Deus! ut sapientiam & majestatem Davidis in hoc juvene duplices, imo, triplices, ipsumque perfectam principem, qui juxta voluntatem tuam tui populi curam gerat, efficias." Mox osculatus David Solomonem, &, "Deus, inqvit, cæli moderator, pacem in terra præ omnibus regibus tibi multiplicet, & det tibi omnigenam fructuum terræ ubertatem." Finitis pro novi Regis salute precibus dixit David ad Salomonem: "Quoniam video Deum tibi dedisse sapientiam & prudentiam, sagaci in judiciis

k) CC. *Un.* med.
l) *iidem* sins rikis. *m*) *iidem* heilaga.
n) *iidem* blessada ávöxtu. || af jardar ávöxtum alla.
o) *iidem* med þvi.
p) *iidem* spekt.

k) hos. l) passe paa sit Rige.
n) velsignede Frugter. || al Velsignelse af Jordens Frugter.
o) efterdi.
q) fornuftig Retviished i at dømme.
r) og dog noget. || saa omtrent, saavidt.

q) vitrrligu rettdæmi, r) sva mikit refsingasamur, at eigi synizt s) ríki þitt stiornarlaust vera fyrir t) sakir þinnar ofbleydi. u) Giæt ok met mundángs-hosi x) hardrar refsingar, at eigi verdir þu fundinn miskunarlaus met ofmiklum y) grimmleik. Þó skalltu minnazt Joabs frænda þíns, er mer hefir lengi þionat met miklu starfi, ok hæfir þat eigi, at z) syndligar sakir þær, er han hefer ifallid, fylgi hanom til helvítis, þviát hann dráp Abner ok Amasa, ágiæta haufdingia, i minum gridum; er lengi haufdo þionat Saul Kongi met miklum tryggleika; ok margir adrir ero þeir, er hann dráp fyrir a) ófurkapps sakir,

at s) dit Rige skal ikke synes at være uden Bestyrelse, for din t) alt for store Feighedø Skyld. Paa u) haard x) Straf med Maade, at du ei skal blive befunden uden Barmhiertighed, med alt for stor y) Haardhed. Dog skal du erindre din Frænde Joab, som haver tient mig længe med stort Arbeide, og sømmer det sig ikke, at de z) syndige Sager, som han er falden i, skulle følge ham til Helvede; thi han ihielslog, i min Fred, Abner og Amasa, ypperlige Herrer, som havde længe tient Kong Saul med stor Troeskab; ja der ere mange andre, som han haver dræbt for a) Overmods Skyld, men ikke for retmæssig Strafs Skyld, og er det bædre,

judiciis exercendis æqvitate reipublicæ curam gere; in poenis irrogandis adeo prudens & gravis, ne regnum ob timidum nimis animum tuum regiminis expers esse videatur, & cum cura simul observa, ut in poenis irrogandis justam moderationem retineas, ne inclementiæ aut nimiæ severitatis argui queas. Memento insuper Joabi cognati tui, qui magno labore mihi ministravit, ideoque convenit, ne peccata, in quæ incidit, occidendo Abnerum & Amasam, egregios proceres, fidosque Sauli Regis longo tempore ministros

q) CC. *Un.* vitrligri rettdæming.
r) *iidem* oc þo nockut. || sva nockorru.
s) *iidem* þat reffingarlaust ríki vera.
t) *iidem* þinnar bleydi saker.
u) *iidem* ger (varast) — hardar refsingar.
x) *iidem* hardra refsinga.
y) *iidem* gráleik. z) *iidem* synelegar.
a) *iidem* kapps.

s) det ikke skal synes at være et Rige (en Regiering) uden Straf.
t) din Feigheds Sk.
u) Paalæg (undgaae) — haarde Straffe.
x) haarde Straffe.
y) Bitterhed.
z) aabenbare Forbrydelser.
a) Stridigheds (Frækheds.

sakir, enn eigi rettrar reffingar, ok er *b*) betur, at þu látir hann helldur taka her *c*) skióta hefnd, enn hann tynizt eilifliga i þessum saukum. Hallt ok ord mín vit Simei, þóat hann bölvadi mer, þá er ek flyda *d*) ofriki brodur þins Absalons, ok þo met þeim hætti, at hann hafi nockora minning glæps sins til idranar, at eigi stadfestizt su *e*) bölvan eilifliga yfir haufdi hanum, at hann bölvadi mer saklausum. Væg ok frændsemi vid Adoniam, brodur þinn, ef þu ser at hann *f*) idrazt þess, er hann gerdi svikliga uppreist moti fedur sinum. Minnztu þess, at Abiathar biskup *g*) let faudur sinn ok alla frændur

b) bedre, at du lader ham heller udstaae her c) en kort Straf, end at han skal fortabes evindelig i disse Sager. Hold og mine Ord mod Simei, omendskiønt han forbandede mig, da jeg flygtede for d) din Broder Absalons Overlast, og det dog paa den Maade, at han kan have nogen Erindring om sin Misgierning, til Fortrydelse, at den e) Forbandelse ikke skal stadfæstes evindeligen over hans Hoved, at han forbandede mig uskyldig. Betænk og, til Mildhed, dit Slægtskab med din Broder Adonia, om du seer, at han f) fortryder det, at han giorde en forræderisk Opstand imod sin Fader. Kom det i Hu, at den ypperste Præst Abia-

ministros contra datam a me fidem, multosqve alios, nimia contentione, non autem justæ poenæ irrogandæ causa inductus, in infernum comitentur eum; cures potius, ut hac in vita cito puniatur, quam tantis criminibus obrutus æternum pereat. Quæ promiseram Simei, quamvis mihi, ob rebellionem fratris tui Absolonis profugo, imprecaretur, fac probe serventur, ita tamen, ut scelus suum, ad poenitentiam, in animum revocare possit, facta quadam in eum animadversione, ne diræ, quibus insontem me proscidit, in caput ejus relapsæ perpetuo ei imputentur. In peccato Adoniæ, ob arctissimum; quod vos inter-

b) CC. *Uh.* bezt.
c) *iidem* skiótt giölld, helldr enn.
d) *iidem* fyrir ofr. Abs. sonar mins (saker Absalons).
e) *iidem* sök yfir h. h. eil., er h.
f) *iidem* vill sannlega.
g) *iidem* forleft.

b) best.
c) lide her snarlig Giengieldelse for dette.
d) min Søns Absalons (Skyld).
e) Sag.
f) vil oprigtig fortryde det.

ur sina, fyrir *h*) þat er ek var fæddur i Nobe, þá er ek flyda *i*) fyrir auglitl Sauls Kongs. *k*) Abiathar á ok þess at nióta, er hann flydi met mer, ok bar *l*) aurk Guds fyrir mer, þá er ek flyda fyrir *m*) Absalon brodur þínum. Enn þó gá þu þess, at Abiathar hafi *n*) retta minning idranar fyrir þat, er hann var i svikrædum vit mik met Adonia, brodur þínum, ok moti mer, at su sauk fylgi hanum eigi til dauda. Gerzt þu diarfur ok styrkur, *o*) hardhendur, ok þó hoffamur. Ger i aullum lutum vilia Guds, þá eignazt þu hvarttveggia,

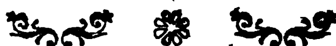
Abiathar g) mistede sin Fader og alle sine Frænder for h) det, at jeg fik Levnetsmidler i Nobe, da jeg flyede i) for Kong Sauls Ansigt. k) Abiathar bør og nyde det godt ad, at han flygtede med mig, og bar Guds l) Ark for mig, da jeg flyede for din Broder m) Absalon. Men hav dog agt paa det, at Abiathar kan have en n) retskaffen Erindring [illegible] Fortrydelse for det, at han tog Deel i Forræderie mod mig, med din Broder Adonia, og mod mig, at den Sag skal ikke følge ham til Døden. Bliv mandhaftig og stærk, o) stræng, og dog sindig. Giør i alle Ting Guds Villie, da

intercedit, consanguinitatis vinculum, velis quæso connivere, si eum poenitere comperis, quod seditionem fraudulenter patri suo commovit. Memineris quoque Abiatharem Pontificem patrem suum & cognatos ideo amisisse, quod victum in urbe Nobe consequerer a conspectu Sauli profugus; haberique debet Abiatharis ideo ratio, quod mecum profugus, Arcam Dei portaret ante me, cum ob insolentiam Abscionis fratris tui fuga salutem quæsivi; nihilominus observes velim, ut reportet Abiathar quo ad poenitentiam agendam excitetur cum insidias strueret mihi unacum fratre tuo Adonia, ne ea culpa sequatur eum ad mortem usque. Esto præterea fortis animo & strenuus, moderatus tamen.

 In

h) CC. *Un.* minar saker, er ek.
i) *iidem* af.
k) *iidem* þess-á ok Abiathar.
l) *iidem* ord.
m) *iidem* ofríki Absalons brodur þíns.
n) *iidem* minning rettrar idr.
o) *iidem* hardrádr, hardtentr.

g) forliisede.
h) min Skyld da jeg blev beværtet. i) fra.
k) det bør og komme Ab. til gode (beste.
l) Ord.
m) Absalons Overlast, (Overmagt.
n) Erindring om en retskaffen Fortrydelse.
o) haardhændet (haardtændet).

tveggia, ſtundliga ſælu ok p) eilifa."

Þá mælhti David vit Sadoch biſkup ok Nathan Propheta: "Leidit nu Salomon q) Kong i haull mína, ok ſetit hann i háſæti r) mitt met allom hátídlegum fagnadi, ok gerit nu veitſlu." Enn þeir s) gerdo allt ſem David baud þeim. Enn at lokinni veitſlu Adoniæ, þá heyrdo þeir t) fagnadar-ſaung pípna, ok hverzkyns gledi, ſua ſem met u) nykomnum fagnadi, um borgina. Enn er Adonias ſpurdi hverio gegndi ſá fagnadur, hvart ſu gledi x) var fyrir hans y) tignar ſakir ger, eda z) væro nockor ny

da faaer du baade timelig og evig Lykſalighed."

Da ſagde David til den ypperſte Præſt Sadoch og Propheten Nathan: "Fører nu q) Kong Salomon i min Sal, og ſætter ham paa r) min Throne, med al høitidelig Glæde, og giører nu et Giæſtebud." Men de s) giorde Alting ſom David bød dem. Men da Adoniæ Giæſtebud var ſluttet, da hørde de en t) Frydeſang af Piber, og allehaande Lyſtighed, ligeſom med en u) nyekommen Glæde, omkring i Staden. Men da Adonias ſpurgde, hvad den Glæde havde paa ſig, om den Glæde x) var anſtillet for hans y) Ophøielſes Skyld, eller om der z) kunde

In omnibus rebus morem gere præceptis divinis, hoc enim ſi feceris temporariam & æternam felicitatem conſeqveris."

Tum David ad Sadoshum & Nathanem Prophetam: "Abducite, inquit, filium meum Salomonem in palatium & in ſolium, omni adhibita pompa, collocate, conviviumqve parate." Hi mandata Regis omnia confeſtim expediunt. Finito porro Adoniæ convivio, publicæ lætitiæ & feſtivitatis indicia per totam urbem perſonabant, qvæ cum denunciarentur Adoniæ, qværebat qvid ſibi vellet iſta feſtivitas, num ſuæ majeſtatis cauſæ inſtituta

p) CC. *Un.* eiliflega, æfinlega.
q) *iidem* i kongshöll. r) *iidem* Davids.
s) *iidem* fylldo.
t) *iidem* fagrann ſaung. || ſaung (ſaungva) ok pipur. u) *iidem* nyium.
x) *iidem* væri. y) *iidem* ſaker ok tignar.
z) *iidem* varo. || væri nockr nyr fagnadr eda.

q) Salomon ind i den Kongelige Sal.
r) Davids. s) opfyldede, efterkom.
t) liſtig Sang. || Sang (Sange) og Piber.
u) nye. x) kunde være.
y) Skyld, og for hans Værdighed.
z) vare. || om der var nogen nye Glæde eller Tidender.

ny tídindi? Þá var hanum sagt, at David Kongur *a*) hefdi sialfur gefit Salomoni, syni sinum *b*), nafn sitt, ok kosit hann til Kongs, ok til allrar Kongligrar tignar, ok Salomon var þá vígdur til Kongs, ok sat þá i hásæti Davids met aullum hátidligum bunadi oc fagnadi, oc allur lydur fagnadi þeim tidindum *c*) sem ágiætri hátid. Þá er Adonías heyrdi þessi tídindi, þá vard hann *d*) hardla hræddur, ok allir þeir er i þessi rádagerd varo met hanom, ok flydo hver *e*) til sins heimilis; enn Adonias flydi til landtiallds Guds, ok lagdi haund sina á heilagt *f*) altari, sua sem jatandi sik til hreinlífis ok þionustumanns i helgu land-

kunde være nogle nye Tidender? Da blev ham sagt, at Kong David havde selv givet sin Søn Salomon b) sit Navn, og udkaaret ham til Konge, og til al Kongelig Værdighed, og at Salomon var da salvet til Konge, og sad da paa Davids Throne, med al heitidelig Pragt og Glæde, og at heele Almuen fornøiede sig ved de Tidender, som c) en ypperlig heitid. Da Adonias hørde disse Tidender, da blev han d) meget forskrækket, samt alle de der vare i denne Sammenrottelse med ham, og flygtede da hver e) til sit Hiem, men Adonias flygtede til Guds Panlun, og lagde sin Haand paa det hellige f) Alter, ligesom forpligtende sig til Kydskhed, og til en Tiener i Guds hellige

instituta esset, & cum novum quid aut inauditum contigisset? Mox illi renunciatum est, ipsum Davidem nomen suum in Salomonem transtulisse, cum Regem dixisset, regiæque dignitati admovisset. Salomonem nuper inauguratum, huncque solenni pompa thronum Davidis jam tum ascendisse; & hanc ob rationem subditos, summa festivitate velut instante, in lætitiam solutos. Quæ ubi Adonias percepit statim ipse ejusque complices perterrefacti domum quisque suam se receperunt; Adonias vero in tabernaculum Dei profugit, manumque suam sancto altari imposuit, castitatis veluti ac ministerii in sacro Dei

a) CC. *Un.* hafdi.
b) *iidem* Kongs nafn ok alla Kongliga tign.
c) *iidem* med ágiætligri.
d) *iidem* ævar (avar) reidur.
e) *iidem* heim til sinna heimkynna.
f) *iidem* altaris-horn.

b) Konge-Navn og al K. Værdighed.
c) med en ypperlig Heitidelighed.
d) overmaade vreed.
e) hiem til deres Boe-Pæle.
f) Alters Hiørne.

g) landtialldi Guds. Þvinærst sendi hann mann til Kónge, ok mællti: "Her skal ek deyia, nema þvi at eins, at minn herra Salomon Kongur heiti mer met fastmælum, at hann drepi mik eigi þión sinn, fyrir þat er ek hefi h) misgert." Þá svaradi Salomon Kongur: "Adonias er brodir minn at frændsemi, ok vil ek giarna i) þyrma hanum, ef hann vill rettiliga idrazt fyrir þat, er hann gerdi k) sviksamliga uppreist moti fedur sinum David, ok vil ek bera þessa byrdi met hanum fyrir Gudi, met þeim l) máldaga, at hann m) verdi jafnan kendur vit n) tryggleik ok litillæti fyrir utan alla flærd. Enn

ge g) Paulun. Derpaa skikkede han en Mand til Kongen, og sagde: "Her skal jeg døe, uden aleene, om min Herre Kong Salomon vil give mig den Forsikkring, at han vil ikke omkomme mig, sin Tiener, skiønt jeg haver h) forseet mig." Da svarede Kong Salomon: "Adonias er min Broder, efter Slægtskabet, hvorfor jeg gierne vil i) spare ham, om han vil retteligen k) fortryde det, at han giorde en forræderisk Opstand imod sin Fader David, og vil jeg bære denne Byrde med ham for Gud, paa de Vilkaar, at han altid vil lade sig finde i n) Oprigtighed og Ydmyghed, uden al Falskhed. Men om nogen underfundig Be-

Dei tabernaculo obeundi voto semet obstringens, moxque nuncio ad Regem misso hic, inquit, moriar nisi meus Dominus, Rex Salomon, sua interposita fide promittat, me, servum suum, ob admissum crimen, non interficiendum." Ad quæ Rex Salomon: "Adonias, si sanguinis necessitudinem respicio, frater meus est, eique parcere lubens volo, modo justam egerit poenitentiam ob rebellionem, quam adversus patrem suum fraudulenter excitavit, delictique ab eo patrati gravitatem coram Deo feram unacum illo, ea tamen

g) CC. *Un.* tialldi.
h) *iidem* afgert. || David imoti gert.
i) *iidem* vægia.
k) *iidem* sviklliga. || fyrir þat, er hann hefer sviklega gert.
l) 1 *cb.* skilmála. 2 *cb.* skildaga.
m) CC. *Un.* se.
n) *iidem* truleik oc rettlæti f. u. allar flærder.

g) Tabernakel.
h) giort ilde (giort David imod.
i) skaane.
k) giøre Bod for det, som (at) han haver handlet svigagtigen.
n) Troeskab og Retfærdighed uden alle Rænker.

Enn ef nockur *o*) flærdfamlig girnd verdur fundin met hanom, þá á hann *p*) vísa van hefndar yfir haufdi ser. Nu fari hann heim *q*) til eigna finna, ok nióti þeirra æ medan hann helldur þetta, er nu *r*) er mællt."

Enn þá er andláts-tími Davids nálgadizt, þá vitiadi Salomon Kongur Davids fedur fins jafnan, þar til er hann var *s*) lifláti nn, ok gret dauda hans marga daga med öllum þeim höfdingium, er *t*) í hans riki varo, ok bio grauft hans met allri Kongligri tign, ok utalligum audæfum. Enn eptir andlát Davids, þá bad Adonias Berfabe Drottningu, at hun skylldi

o) Begiærlighed bliver funden hos ham, da haver han p) vist at vente Hævn over sit Hoved. Han drage altsaa hiem q) til sine Eiendomme, og nyde dem, saalænge han holder dette, som nu r) er aftalt."

Men da Davids Døds-Time nærmede sig, da besøgde Kong Salomon sin Fader David idelig, indtil han s) var død, og begræd hans Død mange Dage, med alle de Herrer, som vare i t) hans Rige, og foranstaltede hans Begravelse med al Kongelig Pragt og utallige Rigdomme. Men efter Davids Død bad Adonias Dronning Bersabe, at hun skulde begiære af Kong Salo-

tamen lege, ut fidem suam offuciarum expertem semper mihi comprobet; si autem per dolum aliquid moliatur, certissima poena manebit eum: Abiens ergo domum suis fruatur bonis quamdiu servat a me allatas conditiones."

Porro: Cum appropinquaret tempus, qvo Davidi moriendum erat, invisit non tantum Salomon frequentissime patrem suum, in vivis existentem, sed mortuum etiam multos dies cum principibus in regno viris lugebat, regalique pompa sepeliendum curavit. Post obitum Davidis rogabat Adonias Reginam Betsabeam precibus suis a filio Salo-

o) CC. *Un.* flærdfamlegr grunr. || görningur.
p) *iidem* löglega (hoflega) hefnd vífa (vifsa) y. h. finn.
q) *iidem* ok nióti eigna finna.
r) *iidem* var.
s) *iidem* andadr. || hann letzt.
t) *iidem* í varo rikinu.

o) Mistanke. || Gierning.
p) en lovlig (tilbørlig) Straf vis.
q) og nyde sine Eiend.
r) blev.
s) opgav sin Aand. || døde.
t) Riget.

ſkylldi *u*) beidazt af Salomon Kóngi, at hann *x*) giæfi hanom Abiſag til *y*) eiginkono. Enn ſá var atburdur um Abiſag, at þá er David *z*) Kongur hafdi elli tekit, *a*) þá nálgadizt kulldi haurund hans, ſua at hann mátti eigi af *b*) klædum *c*) ylvarmur verda. Þá var Abiſag ein ung mær ok meyia fegurzt i rikinu, af enni beztu ok ſtærſtu ætt *d*); enn hun var leidd til ſængur Davids Kongs, til þeſſ at liggia nær hanum *e*) at verma hann, ok þiona hanom; at David ſkylldi taka verma af bloma *f*) hennar, ok blautu meyiar-hörundi, ok af girnd *g*) fegurdar

Salomon, at han x) vilde give ham Abiſag til y) Ægtefælle. Men den Omſtændighed var der med Abiſag, at da Kong David z) var kommen til høi Alderdom, a) da nærmede ſig Kuld til hans Legeme, ſaa at han, b) ved Klæder, kunde ei c) blive giennemvarmet; da var Abiſag der, en ung Jomfrue, og een af de ſmukkeſte i Riget, af den beſte og ſtørſte Herkomſt d); men hun blev ført til Kong Davids Seng, til at ligge nær ved ham, e) for at varme ham og tiene ham, at David ſkulde kunne trække Varme af hendes blomſtrende Tilſtand og f) bløde Jomfrue-Krop, og af Lyſt til g) Jom-

Salomone impetraret, Abiſagam matrimonio ſibi jungi Rex ut permitteret. Cæterum Abiſagæ forte fortuna acciderat, ut cum ſenio confectus erat David, tantoque frigore infeſtabatur, ut veſtibus foveri neqviret, illa, utpote juvenis virgo, omnium in regno venuſtiſſima ſumma optimoque loco nata, in lectum Davidis adduceretur, cumque ipſo cubans foveret eum, eique famularetur; ut ſcilicet David, ex flore virginis, mollique corpore,

u) CC. *Un.* bidiazt.
x) *iidem* ſkylldi gefa. *y*) *iidem* kono.
z) *iidem* elldtiz ſva, at haurund - kulldar nálguduz hann, at hann.
a) *iidem* ſva at hörund hans bólgnade af kullda.
b) *iidem* klædyl (klæda-yl) varmr.
c) *1 cb.* yl-værmr.
d) CC. *Un. add.* er var i riki Davids.
e) *iidem* ok.
f) *iidem* ok blautu hennar.
g) *iidem* fagrar meyiar.

x) ſkulde.
y) Huſtrue.
z) blev ſaa gammel, at Kulde i Kroppen nærmede ſig til ham, ſaa at han.
a) ſaa at hans Kiød hovnede af Kulde.
b) af den Varme, ſom Klæder give.
c) fatte Varme.
d) ſom var i Davids Rige.
e) og.
f) bløde Krop.
g) denne ſkiønne Jomfrue.

ar meyiarinnar. Enn David elskadi hana miök met fullri ást, sva sem fosturmodur sina, enn eigi sem konu h). Enn fyrir þat hlaut Abisag sva mikla sæmd, at hun var vird höfud-drottning, (ok) yfir aullum drottningum i augliti alls lyds, ok helgádizt sva tign hennar af fadmlagi Davids. Enn met þeirri athygli leitadi Adonias Kvennfángs eptir andlat Davids, at hann i) ætladi sua at komazt at rikinu met k) flærdsamligri vel, þviat sua mundi l) folk allt mæla, ef hann fengi Abisag, at sá m) væri makligaztr at sitia i sæti Davids, er n) verdugaztur var at stiga i sæng hans, ok þess var verdur, at liggia o) i þeim fadmi,

Jomfruens Skiønhed. Men David elskede hende med aldeles fuldkommen Kiærlighed, som sin Foster-Moder, men ikke som Hustrue q). Men derfor vandt Abisag saa stor Ære, at hun blev agtet for den fornemste Dronning, (og) over alle Dronninger for heele Almuens Ansigt, og saaledes blev hendes Værdighed helliget ved Davids Favnetag. Men i den Hensigt søgte Adonias dette Giftermaal efter Davids Død, at han i) tænkde derved at kunne tilsnige sig Riget, med underfundig List, saavidt heele l) Almuen vilde da sige saaledes, om han fik Abisag, at den var værdigst at sidde i Davids Sæde, som var den værdigste at n) bestige hans Sæng, og at o) ligge i den Favn, som David

corpore, & venustatis desiderio, calorem conciperet; quare & David, summo affectu dilexit eam ceu nutricem matrem, non autem uxorem; & hinc Abisaga tantum honorem consecuta est, ut præcipuæ Reginæ loco haberetur, aliisque reginis a populo præferretur, majestate sic ejus amplexibus Regis consecrata. Eum autem in finem, Davide mortuo, Abisagam in matrimonium adsciscere voluit Adonias, ut regno per dolum potiretur; existimabat enim subditos omnes dicturos dignissimum esse throno Davidis, qui dignissimus esset

h) *al, hic collocant* af fullri ást.
i) CC. *Un.* ætladizt.
k) *iidem* flædarsamligri.
l) *iidem* folkit. || allt folk.
m) *iidem* var verdastr, verdugastr.
n) *iidem & al.* verdastr v. at liggia.
o) *iidem* hvila.

h) med fuldkommen Kierlighed.
i) forestillede sig at f. derved.
l) Folket. || alle Mennesker.
n) ligge i.
o) hvile.

mi, er David hafdi helgat mer sialfum ser. Þar ætladi hann ok, sem vera mundi, at brædur Abisag ok allir frændur hennar mundo betur unna hanum ríkis, ef hann fengi hennar, helldur enn þeim manni, er eigi p) var vit þá p) leytun bundinn. Bersabe drottning tok vit erindi Adoniæ, ok for sidan til fundar vit Salomon Kong, son finn; enn þegar er hun q) kom i haull Kongs, þá geck hann sialfur imóti módur sinni, ok leiddi hana til r) sætis met ser. Þvi nærst birti s) hun erindi sitt ok mællti sva: "Ek hefi eina t) bön litla at flytia til u) þín, ok vil ek eigi birta fyrr, enn þu veitir mer hana

David havde helliget med sig selv. Han ventede og det, som og havde skedd, at Abisags Brødre og alle hendes Slægtninger, vilde heller unde ham Riget, hvis han fik hende, end saadan en Mand, som ikke p) var bunden til dem ved noget p) Forvandtskab. Dronning Bersabe tog imod Adoniæ Ærende, og gik siden til Samtale med sin Søn Kong Salomon. Men saasnart hun q) kom i Kongens Sal, da gik han selv imod sin Moder, og ledsagede hende til r) Sæde hos sig. Derpaa oplod s) hun sit Ærende, og sagde saaledes: "Jeg haver en liden Bøn at forestille u) for dig, og vil jeg ikke udlade mig dermed, førend du først

esset in lecto Davidis cubare, amplexibusque a Davide consecratis foveri: Fratres adhæc & cognatos omnes Abisagæ, modo sibi nuberet, sperabat non sine ratione, ipse potius ut regnaret, malle, quam qui nullo affinitatis vinculo conjunctus illis erat. Petitioni Adoniæ subsidium intercessione sua latura Betsabea Salomonem filium suum convenit, quæ cum in aulam intraret occurrit illi Rex, eamque in solium suum deduxit: Mox negotium sibi commissum expeditura: "Paulum, inquit, a te, mi fili, volo expetere, quod tamen prodere nolo, priusquam votis meis te promisisti satisfacturum." Cui Rex:

" Mater

p) CC. *Un.* væri vid (þann) þá vanda (mægdum, laukum) bundinn. || væri þeir vid bundner. q) *iidem* geck.

r) *iidem* hasætis.

s) *iidem* Drottning (*hic & infra*) erende sin.

t) *iidem* litla bæn.

u) *iidem* ydar — *& infra* þer veitid.

p) stod i den Foreening (Svogerskab) med dem. || de ei vare forbundne med ved noget.

q) traadde ind.

r) Høi-Sæder, Thronen.

s) Dronningen sine Ærender.

u) Eder — I først tilstaaer.

hana ádur." Kongur x) svaradi: "Þu ert modir mín, ok má ek ecki synia þer þess, er þu villt y) bedit hafa, ek vil ek víst at þu þiggir þat er þu bidur; enn þat z) sómir þer víst, at hugleida, at a) þu beidir þess, er mer er vel veitanda." Þá mællti Bersabe Drottning til Kongsins: "Ek vil þess bidia, at þu gefir Adoniæ, brodur þinum, Abisag til b) konu."

Salomon Kongur svaradi henni miök reidur: "Hvat er c) undir þvi at d) bidia hanum Abisag til Konu? e) enn ef þu annt hanum betur f) Kongdomsins enn mer; þá g) bid hanum ríkisins; fyrir þvi

først tilstaaer mig den." Kongen svarede: "Du est min Moder, og jeg kan ikke nægte dig det, som du vil have begiæret, men jeg vil visselig, at du skal faae det, som du beder om. Men det er z) ligesaa vist en Pligt for dig, at betænke, at a) du beder om det, som jeg kan vel tilstaae." Da sagde Dronning Bersabe til Kongen: "Jeg vil bede om det, at du vilde give din Broder Adoniæ Abisag til b) Hustrue.

Kong Salomon svarede hende meget fortørnet: "Hvad c) stikker derunder, at d) bede om Abisag til Hustrue for ham? e) men om du under ham heller f) den Kongelige Værdighed end mig, da g) bed om Riget

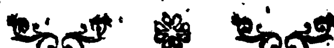
"Mater mea cum sis, non fero ut repulsam patiare: Volo enim quod petis consequaris: interim expendendum tibi est, ea tantum ut petas, quæ digne a me præstari queunt." Mox Regina: "Oro, inquit, ut fratri tuo Adoniæ Abisagam des uxorem."

Cui indignabundus Salomon: "Quid causæ subest, cur fratri Abisagam uxorem expetere velis? Si igitur ad illum regiam dignitatem, quam ad me, devolvi malis, summam

-Dd Dd D

x) CC. Un. svarar. y) *iidem* beidt.
z) *iidem* er (sæmer). || þer samir.
a) *iidem* þu bidir þess eins, at mer fé. || at beidaz þess (at bidia þess eins) sem þer er.
b) *iidem* eiginkono.
c) *iidem* undur þetta. d) *iidem* beidazt.
e) *iidem* nema. || utan ef.
f) *iidem* ríkis.
g) *iidem* beidz h. oc Kongdoms (Kongdomsens) þegar (þar med).

z) er din Sag. || sømmer dig.
a) du alene beder om saadanne Ting, som jeg skal kunne. || at bede om det (alene), som kan tilstaaes dig.
b) Ægtefælle.
c) er dette for et Vidunder (en forunderlig Ting.
d) begiære.
e) med mindre. || uden om. f) Riget.
g) begiær ogsaa Kongedømmet strax (tillige) til ham.

þvi at *h*) þu veitzt at Adonías, brodir minn, er ellri enn ek, ok gaf ser sialfur Kongs nafn met *i*) kosning hinna ágiætustu haufdingia, fyrr enn fadir minn *k*) kysi mik til ríkis at Guds vilia. *l*) Nu ero þeir at sannu enn i dag i aullo fulltíngi met hanum: Joab hinn ríkasti höfdingi ok hertogi, ok Abiathar biskup; enn Abisag er af þvi *m*) bezta kyni, er i borginni er, ok i aullu ríkinu, *n*) ok þó virdt af aullum maunnum en *o*) hærsta Drottning, fyrir þess fósturs sakar, er hun veitti faudr mínum i elli sinni. Enn ef Adonias fær hennar til Konu, þá virdir *p*) alþydan svá, at hann se ná-

Riget til ham; fordi h) du veed at min Broder Adonias er ældre end jeg, og gav sig selv Kongelig Titel, efter de fornemmeste Herrers Vall, forend min Fader udvalgde mig til k) Regieringen efter Guds Villie. l) Endnu i denne Dag ere der i fuldkommen Forstaaelse med ham: Joab den mægtigste Fyrste og Feldtherre, og den ypperste Præst Abiathar, men Abisag er af den m) beste Herkomst, som er i Staden og i heele Riget, og n) desuden agtet af alle Mennesker, som den o) øverste Dronning, for den Pleies Skyld, som hun gav min Fader i hans Alderdom. Og om Adonias faaer hende til Hustrue, da agter p) Almuen det saaledes, at

nam illi rerum potius expetas auctor sum, natu enim major est quam ego, ipseque sibi regium nomen, accedente summorum procerum suffragio, adscivit, priusquam pater meus memet hæredem regni divino nutu constituit: Causæ fratris mei strenue adhuc patrocinantur Joabus, princeps & dux ille potentissimus & Abiathar Pontifex, Abisaga porro optimis in toto regno natalibus orta, ceu præcipua Regina ab omnibus colitur, quoniam patris mei senis ministra & famula corporis erat: Si itaqve hanc in matrimonium adsciscit

h) CC. *Un.* hann er elldri.
i) *iidem* kosningi.
k) *iidem* kiöri mik til Kongs med.
l) *iidem* nu eru enn í dag.
m) *iidem* ríkasta kyni. || enu hæsta kyni einu er í er b. oc allu.
n) *iidem* enda. *o*) *iidem* ædsta.
p) *iidem* allr lydr.

h) han er ældre.
k) Konge med.
l) Nu ere end i Dag.
m) mægtigste Slægt. || een af de fornemste Slægter.
n) dertil.
o) ypperste.
p) heele.

q) nálægastur at sitia i sæti Davids, *r*) þar sem hann er verdur at liggia i sæng hans, eda þeim fadmi, er David lá i siálfur. Nu met þvi at Adonias gerdi Drottins-svik móti fedur *s*) sinum, þá *t*) budunzt ek til at bera *u*) ábyrgd (þeirrar syndar) met hanom fyrir Gudi, fyrir *x*) frændsemis sakir ockarar, enn nu *y*) tvisalldar hann i annat sinn *z*) þau svik vit mik brodur sinn, er hann hof upp *a*) i andverdu vit faudur sinn. Fyrir þvi sver ek vit þann (Gud), *b*) sem mer skipadi i sæti Davids, at Adonias skal *c*) bera sauk sina, ok hver *d*) (annarra) þeirra, er i þessu *e*) nídings-

at han maae være den q) nærmeste, at sidde i Davids Sæde, r) da han er værd at ligge i hans Seng, eller den Favn, som David selv laae i. Saavidt nu som Adonias begik Forræderie mod s) sin Fader, saa t) tilbød jeg mig, at bære u) med ham, for Gud, Ansvaret af den Synd, for x) vort Slægtskabs Skyld, men nu y) fordobler han anden gang, imod mig, sin Broder, z) det Forræderie, som han begyndte a) i Førstningen imod hans Fader. Derfor svær jeg ved den (Gud), b) som beskikkede mig i Davids Sæde, at Adonias skal c) bære sin Skyld, samt enhver d) af de andre, som

sit Adonias, plebs certe reputabit eum throno Davidis dignissimum, utpote qvi dignus habetur Davidis lectum ingredi, iisque frui amplexibus, qvi Davidem fovebant. Adonias adhæc seditionem cum patri suo moliretur, ego fraternitatis, qvod nos intercedit, vinculo commotus exhibui me sponsorem, peccati ejus culpam coram Deo subeuntem: Hinc duplicat fraudes in me fratrem suum secunda jam vice consutas, qvibus primum suo patri rebellis erat; ideoqve juro per illum, qvi me solio Davidis imposuit, Adoniæ

 & ejus

q) CC. *Un.* maklegastr.
r) *iidem* þegar (er). *s*) *iidem* minum.
t) *iidem* baudst. || beiddist, beiddumz ek.
u) *iidem* þá sauk med h.
x) *iidem* frændf. saker vid hann. || frændsemi ockra. *y*) *iidem* 3 *ch.* þrífalldar.
z) *M.* & 2 *ch.* þá sauk.
a) CC. *Un.* fyrir. *b*) *iidem* er.
c) *iidem* sialfr bera byrdi sina til helvytis.
d) *iidem* annarr. *e*) *iidem* rádi var.

q) værdigste.
r) saasnart (naar). s) min.
t) tilbød jeg mig at maatte.
u) den Sag med ham.
x) Sl. Sk. med ham. || formedelst vort Slægtskab. y) treedobler.
z) den Brøde (Skyld).
a) af. b) der.
c) selv bære sin Byrde til Helvede.
d) anden af dem.

ings-rádi varu met hanom." Þvi nærst mællti Salomon Kongur vit Benajam f) höfdingia: "Far þu til ok drep Adoniam, brodur minn, þviat helldur vil ek at hann taki her skiota hefnd, eptir þvi sem g) regla heilagra laga bydur fyrir Drottins-svik, helldur enn hann beri nydings-sauk til helvitis. Drep þu ok Joab hertuga, frænda h) minn, þviat hann gerdi tvau nidings-verk vit David Kong, þá er hann drap Abner ok Amasam, ágiæta haufdingia, i gridum ok trunadi Davids. Enn þessi er hans hin þridia sauk, er miklu er mest, at hann gerdi Drottins-svik moti David, þá er hann gaf Kongs-nafn Adoniæ, ok er hann i) at visu tyndur annars heims eilifliga,

som vare i dette e) forræderske Anslag med ham." Derpaa sagde Kong Salomon til f) Fyrsten Benajam: "Gaae hen og dræb min Broder Adoniam, thi jeg vil heller, at han skal lide her en hastig Straf, efter det som g) de hellige Loves Rettesnoer tilholder, for hans Forræderie, end at han skal bære en Forræders Skyld til Helvede. Dræb ogsaa Feldtherren Joab, h) min Frænde, thi han giorde to Nidingsværk imod Kong David, da han dræbte Abner og Amasam, ypperlige Herrer, under Davids Fred og Beskyttelse. Men denne er hans tredie Sag, som er den allerstørste, at han begik Forræderie mod David, da han gav Adoniæ Kongelig Titel, og er han i) visselig evindelig fortabt i den anden Verden, med mindre

& ejus complicibus detestabilis adeo flagitii culpam imputandam." Mox Rex Salomon ad Benajam: "Abi, & fratrem meum Adoniam occide, malo enim repentinas parricidii sui juxta sacrarum legum præscriptum sustineat poenas, quam æternum pereat tam gravi infamiæ nota non expunctu. Cognatum porro meum Joabum occide, bis enim nefarie peccavit in Regem Davidem, occidendo Abnerum & Amasam egregios magnates contra publicam fidem iis a Davide datam. Tertium vero quod admisit crimen multo gravius est, nempe, cum conjuratione adversus Davidem facta regium nomen indidit Adoniæ, qua-

f) CC. *Un.* hertuga sinn.
g) *iidem* reglan bydr um dr. s.
h) *iidem* þinn.
i) *iidem* þvi akasliga.

e) Raad (denne Stempling.
f) sin Krigs-Overste.
g) Regelen byder om Forræderie mod sin Herre.
h) din.
i) uden forbarmelse.

liga, nema hann taki ıdran þessa heims, med laugligri refsing."

I þessum stad synir Salomon Kongur mikil dæmi, at vel k) somir at riufa þau heit ok l) jákvædi, er beidd verda eda játad móti rettindum; þviat m) hann veitti Bersabe Drottningu, modur sinni, þat er hun n) bad, fyrr enn hann vissi hvat þat o) var; enn þegar hann vard p) var (vid), at þat q) var skadsamlig bæn, þá dráp hann þann mann, er þeirrar bænar bad fyrir andverdu. Benajas gerdi sem Salomon Kongur baud hanom, ok drap Adoniam. Enn sva sem Joab hertugi ok Abiathar biskup varo i rádagerd, at gefa Kongs-nafn Adoniæ, sua varo þeir ok

mindre han giør Bod i denne Verden, ved en lovlig Straf."

I dette Tilfælde viser Salomon en stor Prøve, at det er gandske anstændigt at bryde de Løfter og l) Tilsagn, der blive begiærte eller tilsagte mod Retten; thi m) han tilstod hans Moder, Dronning Bersabe, det som hun begiærede, førend han vidste hvad det o) var; men saasnart han blev p) var, at det q) var en skadelig Bøn, da omkom han den Mand, som havde af Begyndelsen giort den Begiæring. Benajas giorde som Kong Salomon bød ham, og dræbde Adoniam. Men ligesom Feldtherren Joab, og den ypperste Præst Abiathar, havde været med i det Anslag, at give Adoniæ Kongelig

quapropter æternum ei pereundum est, nisi justa poena, dum in vivis est, affectus poenitentiam agat."

Hoc loco reliquit Salomon insigne exemplum, quod docet vota & promissa contra æquitatem facta nequaquam esse servanda; nam licet matri suæ Batsebeæ reginæ promitteret, se facturum quidquid peteret, priusquam sciret quid illa esset rogatura, tamen, ubi petitionem illius iniquam & aleæ plenam animadvertit, ipsum qui Reginæ auctor erat, ut peteret, confestim occidendum curavit: Benaja namque mandatis regiis obsequens Adoniam interfecit. Joab vero & Abiathar Pontifex, qui mutuis ut consiliis Adoniam sceptris

k) CC. *Un.* tæmer, sæmer. l) *iidem* atkvædi.
m) *iidem* eigi veitti Salomon Kongur.
n) *iidem* beiddizt *hic & infra.*
o) *iidem* vari. p) *iidem* vis.
q) *iidem* vari.

l) Forsikkringer.
m) Kong Salomon tilstod ikke.
o) skulde (kunde) være.
p) vis paa (forvisset om.
q) kunde være.

ok i r) þeirri rádagerd, at hann skylldi beidazt Abisag ser til Konu; ok þá er þeir spurdo (um) dauda Adoniæ, þá vænto þeir ser ok dauda. Benajas tok Abiathar biskup, ok s) leiddi fyrir Salomon Kong; enn Joab flydi til landtiallds Guds, ok lagdi hönd sina á heilagt t) altaris horn, svá sem jatandi sik til hreinlífis oc þionostomanns í helgu tialldi Gudz. Benaja kom til u) landtiallds Guds, ok mællti: "Gack ut Joab, Kongur bydur x) þer at þu gángir ut or tialldi Guds." Enn Joab svaradi: "Met þvi at ek em nu her kominn á Guds grid, þá skal ek y) her annathvert dauda þola, edur i gridum vera." z) Sidan let Benajas segia

lig Titel, saa vare de og med i r) det Anslag, at han skulde begiære Abisag sig til Hustrue; og da de hørde (om) Adoniæ Død, da ventede de dem ogsaa Døden. Benajas tog den ypperste Præst Abiathar, og s) stillede ham for Kong Salomon; men Joab flygtede til Guds Tabernakel, og lagde sin Haand paa t) Alterets hellige Hiørne, ligesom forpligtende sig til Kydskhed, og til Tiener i Guds hellige Paulun. Benajas kom til Guds Tabernakel og sagde: "Gak ud Joab, Kongen befaler x) dig, at du skal gaae ud af Guds Paulun." Men Joab svarede: "Efterdi jeg nu er kommen hid under Guds Beskiermelse, da skal jeg y) her, enten udstaae Døden, eller være i Sikkerhed."

sceptris admoveri volebant, ita Abisagam illi in uxorem deligi moliebantur, audita Adoniæ cæde, idem mortis genus semet mansurum existimabant. Benaja cepit Abiatharem Pontificem & sistebat Salomoni; Joabus vero ad tabernaculum Dei perfugit, manumque sacro altari imposuit, velut castitati se ipsum devovens, & ministeriis in sancto Dei tabernaculo peragendis. Eo perveniens quoque Benaja dixit; "Exi, Joab, præcipit quippe Rex Dei tentorio exeas." Cui Joab: "Quoniam in sacrum asylum perveni igitur aut moriar hic aut pace fruar." Hoc Joabi responsum ad Regem per nuncium perferri

r) CC. Un. þeim rádum.
s) iidem let leida hann til Salomons Kongs.
t) iidem altari. u) iidem tialldz.
x) iidem at taka skuli þik ur or tialldbud.
y) iidem a. her deyia.
z) iidem þvi næst.

r) de Raad (Anlæg).
s) lod føre ham til K. S.
t) det hellige Alter.
x) at man skal tage dig ud af Guds P.
y) enten døe her.

segia Kongi *a*) þessi tídindi med sendimanni sínum, ok þá er *b*) sendimadurinn kom til Kongs, (med Abiathar biskupi), ok sagdi hanum alla þessa luti, þá svaradi Salomon Kongur sendimanninum: "*c*) Seig þessi ord mín Benajæ, at hann drepi Joab, *d*) hvar, sem hann er staddur; þviat verk hans ok domur heilagra laga *e*) drepur hann, enn hvargi ockar. Benajas gerdi sem Salomon Kongur baud hanum, ok drap Joab þar sem hann var *f*) kominn.

Enn Kongurinn mællti á *g*) þá leid vit Abiathar biskup: "Veitstu *h*) þat, at þu ert daudamadur at rettu, eprir *i*) lagaskipan heilagrar reglu; enn fyrir þvi at þu

hed." Siden lod Benajas sige Kongen disse a) Tidender ved sit Bud, og da b) Budet kom til Kongen (med den ypperste Præst Abiathar), og berettede ham alle disse Ting, da svarede Kong Salomon Budet: c) Siig disse mine Ord til Benajas, at han skal dræbe Joab, d) hvorsomhelst han befinder sig, thi hans Gierninger, og de hellige Loves Dom e) dræber ham, men ingen af os. Benajas giorde som Kong Salomon bød ham, og dræbde Joab, hvor han da f) fandtes.

Men Kongen talede paa g) den Maade til den ypperste Præst Abiathar: "Du h) veedst det, at du med Rette haver forskyldt at døe, efter i) den hellige Regels lov-

perferri curabat Benaja, quo audito Rex ad nuncium: "Dic, inquit, Benajæ, ut interficiat Joabum non habito loci respectu, nam ipsius facinora legumque sententia occidunt eum, sed nostri neuter." Benaja, juxta edicti regii tenorem, interfecit Joabum in loco, quo se receperat.

Rex porro ad Abiatharem hunc in modum dixit: "Nostin esse te mortis jam reum, æquam si respicis sacri ordinis regulam & præscriptum: Ast quoniam patrem tuum totam-

a) CC. Un. þessa hluti.
b) *iidem* þessi madr kom fyrir Kong.
c) *iidem* mæl þessa hluti vid Benajam.
d) *iidem* þar sem hann er kominn.
e) *iidem* drepa. *f*) *iidem* staddr.
g) *iidem* þessa.
h) *iidem* ecki, at þu ert dauda verdr.
i) *iidem* reglu heilagra laga.

a) Ting.
b) denne Mand kom for Kongen.
c) tal disse Ting til Benajam.
d) der som (hvor) han er kommen hen.
e) dræbe. f) var bestædd.
g) denne.
h) veedst du ikke, at du haver fortient Døden?
i) de hellige Loves Regel.

þu letzt faudur þinn ok alla k) ætt þína i Nobe á einum degi, fyrir þat l) at fadir þinn gaf mat David, födur mínum; sua bartu ok aurk Guds fyrir hanum, þá er hann flýdi m) fyrir augliti Absolons brodur míns; fyrir þvi er n) þess verdt, at þu niótir þess o) at sinni, sva at þu þolir eigi brádann p) bana. Enn met þvi skalltu þer nu lif kaupa at sinni, at þu halldir jafnan q) þessa minning idranar þinnar, fyrir Drottins-svik þau, er þu gerdir imoti David; Far þu nu til r) herbergja þinna, ok lif þar sem s) einhver plogkarl, ok niót met þvi allra eigna þinna, at þu t) vert sem einn bondi; u) enn sua skiott sem þu

lovformelige Forfatning; men fordi du mistede din Fader og k) al din Slægt i Nobe paa een Dag, fordi din Fader gav min Fader David Mad; saa og, at du bar Guds Ark for ham, da han flygtede m) for min Broders Absalons Ansigt; derfor er det n) billigt, at du skal for denne gang nyde dette godt ad, saa at du ei skal udstaae en pludselig Død. Men dermed skal du for denne gang tilkiøbe dig Livet, at du skal idelig bevare denne Erindring om din Bodfærdighed, for det Forræderie, som du begik mod David: Far nu til r) dit Huus, og lev der, som en anden Bonde, og nyd alle dine Eiendomme, paa de Vilkaar, at du t) bliver som en Bonde; men u) ligesaasnart som du rakker

totamque familiam amisisti uno die, quod pater tuus Davidi patri meo cibum suppeditabat, & quoniam arcam Dei portasti coram illo, cum conspectum Absalonis fratris mei fugerit, igitur æquum est mitius tecum agatur hac vice, ne violenta morte afficiaris: Hac autem conditione vitam redimes si semper poeniteat te nefariæ tuæ perduellionis, quam contra Davidis personam seditiose admisisti. Abeas itaque domum tuam, & pauperculi aratoris ad instar rusticare, privatique instar coloni bonis tuis fruere. Si vero vel tan-

k) CC. *Un.* frændur. l) *iidem* er.
m) *iidem* af augl. Abs. sonar síns.
n) *iidem* þat veitt.
o) *iidem* um sinnsakar. p) *iidem* dauda.
q) *iidem* minning, áminning.
r) *iidem* eigna. s) *al.* einn.
t) *iidem* at þu lifer þar sem einhver b. (annar).
u) *iidem* ok jafn skiott sem.

k) alle dine Frænder.
m) fra sin Søns Abs. Ansigt.
n) (forskyldt) dig bevilget.
r) dine Eiendomme (Godser).
t) lever der, som en anden.
u) og ligesaa hastig.

þu rettir hendur þínar til x) nockorrar kennimannligrar þiónosto eda embættis, þá vit þu víst rettdæmi heilagra laga yfir haufdi þinu." Abiathar fór heim, ok hellt jafnan sidan þat, er Kongur baud hanum, ok lifdi marga daga; enn Simei dó þrim vetrum sidar, fyrir þat er hann heldt eigi þat sem hanum var bodit, eptir þvi sem fyrr saugdum ver y).

z) Nu ero þeir nockorir lutir, er mer þykir sem ek hafi vanspurt. a) Þvi vard Salomoni Kongi þat fyrir, at briota grid b) á Joab, þar sem hann flydi á Guds grid, ok i þat hus, sem Gudi var helgat i allum heiminum? Nu er c) nær allur heimurinn d) skipadur med Kyrkium,

ker dine Hænder til nogen præstelig x) Tieneste eller Embeds-Forretning, da vær vis paa de hellige Loves retfærdige Dom over dit Hoved." Abiathar drog hiem, og holdt stedse siden det som Kongen bød ham, og levede mange Dage; men Simei døde tre Aar efter, fordi han holdt ikke det, som ham var befalet, efter det, som vi have y) sagt tilforn.

Endnu ere der nogle Ting, hvilke mig synes som jeg ei haver noksom spurgt om. Hvorfor a) greeb Kong Salomon til det, at bryde Fred b) paa Joab, da han tog sin Tilflugt under Guds Beskiærmelse, og til det eeneste Huus i heele Verden, som var helliget til Gud? Næsten heele Verden er nu besat

tantillum manus tuas officii sacerdotalis-partibus admoveris, scito certissimam te mansuram poenam, juste tibi ad sacrarum legum placita irrogandam." Abiathar domum reversus mandatis Regis obseqvebatur, vitamqve satis longam postea egit. Simei vero tribus exactis annis vitam amisit; quod, ut antea innuimus, edicto Regio non obediret.

Supersunt nonnulla, de qvibus satis non videtur a me interrogatum; Qvare, nimirum, pacem Joabo denegavit Salomon, in asylo divino, domo scilicet unica numini in toto mundo consecrata, manenti? Nam licet totus terrarum orbis ædibus Deo sacratis

Eee E

x) CC. Un. nockurs kennimannlegs emb.
y) *iidem* frá.
z) *iidem* enn. || þar ero enn.
a) *iidem* hvi. b) *iidem* vid.
c) *iidem* allnær.
d) *M.* skapadr med kyrkiur.

x) noget præsteligt Embede.
y) berættet om.
a) hvi.
b) mod.

ium, ok þykir þat þó illa (vera) gert, at drepa mann *e*) i Kyrkiugridum. Enn ek hugda þat, at þvi *f*) ágiætligri mundi vera vardveiting tignar heilags Guds husſ, er þau *g*) væro færrin. Þessi er ſá annar lutur, er mik fyſir at ſpyrja: Þvi *h*) vard Salomon þat fyrir, at heita modur ſinni þat er hun bad, ok hallda eigi ſidan? Helldur hugda ek þat, at *i*) jafnvitr madur ſem Salomon Kongr var, (at hann) mundi *k*) eptirleita, hvar þat væri, er hun bad, fyrr enn hann lofadi, helldur enn hann mundi eigi vilia hallda þat er hann het, þoat eigi væri eptir hans vilia *l*) beidt.

besat med Kirker, og dog agtes det at være ilde giort, at dræbe et Menneske e) i Kirkens Fred. Men jeg havde tænkt, at GUds hellige Huuses f) Æres Varetægt skulde været des ypperligere, jo færre de Huuse g) vare. Denne er den anden Ting, som jeg attraaer at spørge om: Hvi h) faldt Salomon paa det, at love sin Moder det som hun bad om, og siden ei at holde det? Jeg havde heller tænkt, i) at saa viis en Mand, som Kong Salomon var, (at han) heller skulde k) efterforsket hvad det kunde være, som hun bad om, førend han lovede det, end at han skulde ikke ville holde det som han lovede, skiønt der ei blev bedet efter hans Villie.

tis ornatus jam ſit, indignum tamen videtur facinus, ſi quem occideris pace, quæ templis propria eſt, fruentem; paullo tamen, me judice, indignius, ſi templis, quo pauciora ſint, ſuus honor, ſua pax non ſerventur. Occurrit & aliud, quod ſciſcitari aveo: Quare nimirum matri ſuæ promiſit Salomon, ſe, quod peteret, facturum, eſt idem non præſtitit: Exiſtimaſſem profecto Salomonem tanta ſapientia cluentem potius percontaturum, quid mater ejus peteret, antequam quid ei promitteret, quam ſuis non ſtaturum promiſſis, ubi quid voluntati ſuæ minus conſentaneum peti animadvertit.

e) CC. *Un.* innan kyrkiu i gridum.
f) *iidem* ágiætligar mundi vardveitt vera tign.
g) *iidem* ero.
h) *iidem* hvi S. K. vard þot f. at heita þvi m. f.
i) *iidem* jafnvis. || um ſva vitrann mann.
k) *iidem* eptir vilia leita. *l*) *iidem* beida.

e) inden Kirken i (dens) Sikkerhed.
f) Ære skulde blevet des ypperliger bevaret.
g) ere.
h) K. S. faldt paa.
i) om saa v.
k) villet efterforske.

Ver gátum þess fyrr i *m*) ockar rædu, at þat er mannvit *n*) þess sem bidur, at beidazt þeirra luta, er *o*) vidurkvæmilig-ir væri, ok vel se veitandi, ok eigu þær giafir allar at vera stadfastar ok hallkvæmar, *) er hverttveggia ero viturliga gefnar, ok sva *p*) bednar. Enn i þessum *q*) stad syndi Salomon Kongur god dæmi ok nytsamlig, at hann tok viturliga þá giauf aptur, er módir hans bad heimskliga, þó at hann hefdi ádur veitt henni. Þessi dæmi varo laungu sidar, *r*) er verri varo, er Herodes gerdi i Galilea at veitsluni, þá er hann *s*) baud stiupdottur sinni, at þiggia *t*) hvat sem hun

Vi erindrede det tilforn i vor Tale, at det er Fornuft n) for den, som beder, at bede kun om de Ting, som o) kunne være tilbørlige, og kunne vel tilstaaes, og bør alle *) de Gaver at være stadfaste og urryggelige, som baade ere viiseligen givne, og saaledes p) begiærte. Men q) i dette Tilfælde visede Kong Salomon gode og nyttige Exempler, at han tog den Gave viiseligen tilbage, som hans Moder begiærede uforstandigen; skiønt han havde forud tilstaaet hende den. Disse Exempler indfaldt derimod længe efter, r) som vare af det slettere Slags, nemlig som Herodes gav i Giæstebudet i Galilæa, da han s) tilbød sin Sted-Datter,

In nostro Colloqvio superius indicavimus debere petentem tanta judicii felicitate pollere, ut ea saltim expetat, quæ sine æqvitatis & honestatis jactura præstari possunt: Ideoqve rata sint oportet dona, modo utriqve parti commoda, nec non sapienter data & præoptata sint. Hoc autem loco bonum & utile sui exemplum reliqvit Salomon, qvod promissum datum sapienter revocaret, stulte quod mater emendicabat. Multis post annis aliud exemplum sed pessimum contigit, cum in convivio Herodes in Galilæa existens

m) CC. *Un.* varri.
n) *iidem* at beidazt þess eins er vidkvæmiligt er.
o) *iidem* vidkvæmiligir ero.
*) *iidem* ef. *p*) *iidem* þegnar.
q) *iidem* stadum gerdi.
r) *iidem* um Herodem, er miklu varo verri, er hann. *s*) *iidem* het.
t) *iidem* þat. *al.* hvers.

n) at begiære det ene, som er beqvemt.
o) ere.
*) Gaver — som de ere.
p) imodtagne.
q) paa disse Steder gierde (gav).
r) betræffende Herodem, der vare meget værre, da han.
s) lovede.

hun beiddizt, enn hun bad hann, met rádi módur sinnar, haufuds Johannis Baptistæ. Herodes vissi, at Johannes var saklaus, ok heilagur madur, ok idradizt miök, at u) hann hafdi jákvædt x) henni þessa bæn; enn hans idran hafdi engvann ávauxt, þviat hann gádi eigi þess, at taka þá giauf aptur viturliga, er hun beiddizt heimskliga, helldur gerdi hann þat illvirki, er hun bad hann, ok tyndizt y) því hvarttveggia, konurnar fyrir beidzluna, enn Herodes fyrir giaufina. Enn Salomoni Kongi þótti þar betra, at siá reidann hug modur sinnar, fyrir þat er hann z) níkvaddi þat viturliga, er hann hafdi brádliga játat,

Datter, at faae t) hvadsomhelst hun vilde begiære, men hun bad ham, med hendes Moders Raad, om Johannis den Døbers Hoved. Herodes vidste, at Johannes var uskyldig, og en hellig Mand, og fortrød meget, at han havde u) tilsagt hende denne x) Bøn; men hans Fortrydelse havde ingen Frugt, thi han tog ikke det i Agt, at tage den Gave viiseligen tilbage, som hun forlangde ufornuftigen; men han giorde meget meer den Ugierning, som hun bad ham om, og fortabedes derfor begge, y) Qvinderne for Begiæringen, men Herodes for Gaven. Kong Salomon derimod holdt det for bædre, at see sin Moders fortrydelige Sind, fordi han vilde heller nægte det viiseligen,

flens privignæ suæ promisit se huic daturum quodcunque peteret. Ast illa consilio matris suæ instructa caput Johannis Baptistæ praeoptavit. Noverat Herodes Johannem insontem sanctumque virum esse, ideoque promissi sui valde poenituit illum. Sed hæc illius poenitentia nullius usus erat, neglexit enim promissum sapienter revocare, quod muliercula imprudenter elicuit, ideoque admisit Rex, quod urgebatur, flagitium: Hinc etiam Herodis, utpote votis puellæ annuentis, nec non mulierum rogantium pernicies. Salomon e contra iratum matris suæ animum, quod sapienter revocaret festinum nimis promissum, conspicari maluit, quam turpe suaque imprudentia contrahendum pati damnum,

u) *CC. Un.* er hann jákvæddi.
x) *iidem* h. þessa giöf. *al.* ják. þessi bæn.
y) *iidem* fyrir því hv. hun fyrir bæninn.
z) *iidem* neykvæddi.

t) det. || hvad.
u) tilsagde.
x) Gave. || samtykkede denne Bøn.
y) hun for Begieringen.

at, helldur enn hann villdi þola *a)* storglæpsamligann skada, fyrir *b)* þat, er hann stadfesti heimskligar bænir ok ránggar. Enn þo skalltu þat láta skiliazt þer til fullz, at engum manni *c)* sómir þat vel, at vera *d)* lausordum, ok ber þat þvi verr hverium manni, sem hann er ríkari. Enn *e)* hvetvetna þar sem storglæpir ok *f)* storer skadar standa af, þá er þat engum manni *g)* halldanda, þóat hann hafdi ádur játat.

Ennnu

seligen, som han havde tilstaaet i Overilelse, end a) han vilde lide a) den Skade, der følger store Forbrydelser, b) fordi han bevilgede daarlige og uretmæssige Bønner. Dog maae du tvertimod være tilfulde overbeviist derom, at det anstaaer ingen Mand vel, at være d) vaklende i sine Ord, ja at det anstaaer hver Mand des værr, jo mægtigere han er. Men alt det, hvoraf der kunne entstaae store Misgierninger og store f) Tab, der g) lader sig ei holde af nogen Mand, skiønt han kan have tilsagt det i Forveien.

Endnu

mnum, certo eventurum si stultis & iniquis precibus annueret. Persuasum tamen tibi habeas velim, quod in promissis dandis servandisve levem aut inconstantem esse neminem deceat, quod vitium tanto turpius habetur, quanto persona tali vitio implicata potentior est; unde promissa, si insigne quid vitium servata sequatur, neutiquam servanda sunt, licet prius data fuerint.

 Pluri-

a) CC. *Un.* helldr enn þola (storglæpligann) storglæpiliga skada. || storann ok glæpsamligann skada.
b) *iidem* stadfestu heimskligrar bænar ok rángligrar.
c) *iidem* samer, sæmer.
d) *iidem* lausyrdum. || lausordr, oc ser þar.
e) *iidem* allt þet er.
f) *iidem* stórsaker.
g) *iidem* & 2 *chart.* bót, (þóat hann halldi ádr játat), at hallda, þóat hann hafi ádr lofat.

a) end taale en i høi Grad lastefuld (lastværdig) Skade. || stor og lastmæssig (strafmæssig) Sk.
b) for en daarlig og uretmæssig Begierings Stadfæstelse.
d) Løsordet. || og skikker det sig desto mindre for hver Mand.
f) Sager.
g) er ingen Mand Baade (skiønt han holder hvad han før haver tilstaaet) at holde, skiønt han kan have lovet det forud.

h) Ennu vil ek bidia ydur, at þer gerit enn meiri grein fyrir mer á þessu, *i*) hvat halldanda er *k*) þat sem játat er, eda hvat *l*) riufanda er, þat sem lofat er?

Nu er þat enn framar *m*) skyranda fyrir þer, hverir þeir lutir ero, er haufdingium *n*) ero vel veitandi, ef þeir verda bednir. Þat er allt veitanda, er haufdingium *o*) stendur eingi skadi af, ok engum audrum, ok þo *p*) se sæmd i þeim ef þiggur ok fullting. Enn þó at þess verdi haufdingi bedinn, at veita starf sitt, eda elligar fe sitt, þá er hanum

h) Endnu vil jeg bede Eder, at I vilde bestemme end ydermeere for mig Forskiellen paa dette, hvad i) der kan holdes k) som bliver tilsagt, og hvad der bør l) rygges, som bliver lovet?

Det kan gierne m) blive end ydermeere forklaret for dig, hvilke de Ting ere, som store Herrer vel kunne tilstaae, om de blive anmodede. Det kan alt tilstaaes, hvoraf store Herrer selv o) foraarsages ingen Skade, og ingen andre, og hvori p) dog kan være Ære og Understøttelse for den der faaer det. Saaledes om en Herre bliver anmodet om det, at skaffe sin Hielp, eller og Penge,

Pluribus quæso explices quæ servanda & quæ non sint servanda promissa! Enucleandum jam tibi quid principes viri præstare debeant, si rogentur: Omnia principes in aliorum gratiam licite facere possunt, quæ nec ipsis nec aliis damnum adferunt, & quæ honori vel commodo accipientis inserviunt; porro: Si quis expetat operam aut subsidium pecuniarium a principe, utique præstandum est, si principis fama nulla

h) CC. *Uv.* þess vil ek nu.
i) *iidem* hvert halldandi.
k) *iidem* af þvi sem.
l) *iidem* neitanda.
m) *iidem* at skyra.
n) *iidem* se.
o) *iidem* standa engi missmydi af.
p) *iidem* fulltingi. || med sæmd þeim er þiggr ok (med) fullting.

h) nu vil jeg bede Eder derom.
i) hvilket.
k) af det som.
l) nægtes (afslaaes).
m) det skal nu og end ydermeere forklares.
o) foraars. ingen Ubeiligheder.
p) der dog kan være Hielp. || som tillige kan være til Ære og til Hielp.

um þat vel veitanda, þegar q) eigi er svívird sæmd hans; ok þó at hann r) veiti hvarttveggia fe ok starf, þá er þat vel veitanda, þegar hann gefur þeim, er s) mikillra giafa ero verdir. Enn hvarvetna þar sem madur verdr þess bedinn, er hanum er vegþurdur i, edur t) sæmdar-spell, þá er hanum þat eigi veitanda; enn þo at hann u) heiti þvi brádliga, þá er hanum þat viturliga x) apturkallanda. Þat er ok apturtakanda, ef madur veitir manni mikit, ok kann sá litla y) aufusu fyrir, er þiggr, oc er hvergi verdr at hafa lángar stadfestur mikillar

ge, da kan han gierne tilstaae det, saafnart q) hans Ære ikke bliver fornærmet; og om han end r) skaffer begge Deele, baade Penge og Hielp, da kan sligt gierne tilstaaes, naar han giver til s) dem, der ere værdige til store Gaver. Men hvorsomhelst nogen bliver beden om det, som ham er Forkleinelse i, eller Vanære, da kan han ikke tilstaae det; og om han end kunde u) love det i Ubesindighed, da bør han kalde x) det viiseligen tilbage. Det bør og tages tilbage, om man giver Nogen meget, og den som faaer det, beviser kun liden Erkiendtlighed derfor, og er paa ingen Maade værdig, at have

nulla hoc pacto macula adspergatur, speciatim vero principes & opera & opibus suis ferre debent iis suppetias qui eximiis donis mactari promeruerunt: Sin petatur, quod, ubi præstitum fuerit, honori vel bonæ famæ detrahit ejus qui petitur, utique præstandum non est, unde si petitionibus adeo iniqvis præcipitantia qvadam inductus annueris, promissum tuum sapienter revocato. Sic revocandum beneficium ingrato homini, &, qvi diuturnam ejus utilitatem percipiat, indigno præstitum, qvod non levitas datoris aut promittentis,

q) *CC. Un. & 2 cb.* er ecki svívirder (eigi er svívirding i) sæmd hans || ængi værdr nidran sæmd hans i. || eingi svívirding er hanum i. || þegar at engi en skömm sæmd hans af. r) *iidem* veitti.

s) *iidem* mikillar giafar (sœmdar) er værdr.

t) *iidem & al.* sæmdaspell, sæmdarspiöll.

u) *iidem* veiti þat.

x) *iidem* apturtakanda.

y) *iidem M. & cb.* avvsu, ôfusu, offusu.

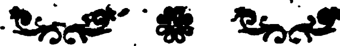
d) som ikke forkarmer (der er ingen Forkleinelse i for) hans Ære. || hvori hans Ære ingen Fornedrelse bliver. || som ham er ingen Vanære i. || saafnart hans gode Navn faaer ingen Klik deraf.

r) vilde (kunde) skaffe.

s) den, der er en stor Gave (Ære) værd.

u) tilstaae.

x) tage.

mikillar giafar, þegar hann kann eigi *) retta ofusu fyrir, ok tekur þá giauf aptur frá hanum skynleysi ok lítil sannsyni siálfs hans, enn eigi z) lauslyndi þess er gaf. Þær giafar ero ok allar apturtakandi, þó at veittar se, er a) menn hafa fengit met lygi b) ok flærdsamligri vel eda slægd; ok c) tekur lygi hans ok flærd þær giafir aptur, enn eigi lausyrdi þess er gaf, þóat játat hafi verit. Enn ef d) haufdingiar vilia viturliga siá fyrir giöfum sinum, þá er e) þeim þat vel hugleidanda, hvers f) þeir ero bednir, edur hvat manna sá er, er g) giafar beidizt

have en langvarig Besiddelse af en stor Gave, da han ikke *) udviser den tilbørlige Erkiendtlighed derfor, thi da tager hans egen Uskiønsomhed og siden Eftertanke den Gave fra ham igien, men ikke dens z) Ustadighed der gav den. De Gaver bør og alle tages tilbage, skiønt de kunde være tilsagte, som a) Folk have tilsneget sig med Løgn b) og underfundig List eller Bedragerie; og taget c) da saadan Ens Løgn og Underfundighed de Gaver tilbage, men ikke dens Ustadighed, der gav, skiønt det var blevet tilsagt. Men om d) store Herrer ville overlægge deres Gaver fornuftigen, da bør e) de nøie be-

mittentis, sed petentis revocat imprudentia & iniqvitas. Omnia insuper promissa & dona revocanda sunt, qvæ vel mendacio vel consutis fraudibus emendicata sunt; accipientis enim mendacium & dolus revocant, non autem levitas dantis aut promittentis, idgenus beneficia. Si deniqve principes donorum a se conferendorum rationem ad veræ prudentia obrussam exigere velint, omnino perpendendum illis est, qvid, & a qvibus, rogetur. Unde si potentior qvis petatur, petentisve votum ei indicetur, examinet necesse est,

*) CC. *Un*. rækia.
z) *iidem* & 2 *cb*. lausyrdi.
a) *iidem* bæizlumadr hæfir fengit.
b) *iidem* eda mædr.
c) *iidem* taca (takazt) þær giafar aptur (fyrir) lygi h. oc slægd.
d) *iidem* haufdingi vill.
e) *iidem* hanum.
f) *iidem* hann er bedinn.
g) *iidem* bidr, beidizt (af hanum).

*) veed at yde.
z) Vegelsindighed, Troeløshed.
a) den begierende haver faaet.
b) eller med.
c) tages da de Gaver tilbage formedelst hans L. og U.
d) en stor Herre vil o. hans G.
e) han.

beidizt af þeim. [*) Ef ríkur madur *h*) er bedinn nockorra luta, ok verdur *i*) bægin latin i liós, vit hann, hvat þat er, þá er hanum vel hugleidanda, hvat þat er, *k*) sem hann er beiddur, hvart þat er hanum til *l*) stórs skada eda til sæmdar; enn ef hann ser at hanum er þat *m*) skadlaust, þá er hanom þat vel hugleidanda, hverium hann gefur þat, er hann er bedinn, eda hverzo mikit hverium er veitanda, at eigi verdi hanum þess dæmi, sem Herode vard, sem *n*) ver gátum fyrr; (þviat) hann gætti hverki til fulls *o*) verdleika þess er bad, ok eigi gætti hann hver tíminn var,

betænke det, hvad f) de bedes om, eller hvad Slags Person den er, som begiærer Gave af dem g). Altsaa, [*) om en mægtig Mand h) anmodes om nogle Ting, og bliver Begiæringen forestillet for ham, hvori den bestaaer, da bør han vel betænke, hvad det er, som han er bleven anmodet om, om det er ham til l) stor Skade, eller til Ære; og om han seer, at det er ham skadesløst, da bør han vel betænke det, til hvem han giver det, som han er bleven anmodet om, eller hvor meget enhver kan bevilges, at det skal ikke hændes ham, som der hændtes Herodes, n) og som vi erindrede tilforn; (thi) han agtede hverken tilfulde paa dens

est, quid & quale petatur, num, scilicet, magno detrimento illi, an decori esse queat; mox si rem, quæ petitur, in nullum damnum sibi cessuram, prævidet, cui det, quantumque dari conveniat, ne idem sui ac Herodes olim, relinquat exemplum, attente ruminetur oportet: Herodes nec dignitatem petentis nec quantitatem muneris exhibendi rite perpendebat, nec temporis rationem habuit: Dedit enim vino madens, cum opiparum convivium omnibus suis magnatibus instruxisset, unde temporis nullum habuit respectum, nec illi

h) CC. *Un.* verdur.
i) *alii*: bæn i lios látin.
k) CC. *Un.* er hann er bedinn.
l) *iidem* sæmdar e. til skada. || skada eda sæmdar.
m) *iidem* skadalaust.
n) *iidem* fyrr var sagt.
o) *iidem* verdleiks.

f) ham. g) beder, begiærer af ham.
*) Dette som her er indcirklet sætte nogle Univ. Urskrifter i Begyndelsen af dette Svar. Men hvad her staaer først og sidst staaer der til Slutning i Sammenhæng.
h) bliver anmodet.
l) Ære eller til Skade. || Skade eller Ære.
n) som før blev sagt.

var, eda hverzo mikit hann skylldi gefa. Enn hanum bar á þessa leid til handa, þá er hann gaf, at hann var druckinn, þviat hann gerdi veitzlu mikla aullum höfdingium sinum, ok gætti hann þá eigi tímans, þviat eigi var þat hans at gefa (medan hann var) druckinn; þviat fár giafir verda til mundángs-hófs stilltar i *p*) dryckium. Enn þar gætti hann eigi mundángs-hofs, er hann gaf sva mikla giauf stiupdottur sinni, einni konu, *q*) ser uskylldri, þar sem hann kvad sva at ordi: "Hvat sem *r*) þat er, er þu bidur, þá skal ek gefa þer, þo-at þu *s*) vilir beidazt hálfs ríkis míns." Ok mattu nu á þessu marka, at hann var hálf-ær af *t*) dryck, er hann mællti slikt;

dens Fortieneste, der bad ham, ei heller agtede han hvilken Tiden vår, eller hvor meget han skulde give. Men det traf ham paa denne Maade, da han gav, at han var drukken, thi han giorde alle sine Herrer et stort Giæstebud, og agtede han da ikke paa Tiden, thi det anstod ham ikke at give (saa længe han var) drukken; thi det ere kun saa Gaver som blive passede til Maade i Drukkenskab. Men i det holdt han ikke Maade, da han gav sin Sted-Datter, en Kvinde, q) ham ikke paarørende, saa stor en Gave, i det han stiilede sin Tale saaledes: "Hvad det end er, som du beder om, det skal jeg give dig, om du end s) vilde begiære mit halve Rige." Heraf kandst du nu slutte, at han haver været halv-ær af t) Drik, da han talede

illi conveniebat ebrium esse, cum quid largiretur; muneribus enim, quæ in compotationibus profunduntur, justus ne vix quidem statui solet modus: Legitimum adhæc largiendi modum excessit Herodes, nam donum nimis pretiosum privignæ suæ, mulierculæ non cognatæ, exhibuit, dixit enim: "Quodcunque petieris, ut at vel dimidium regni fuerit, optatum a me feres." Hinc argumentari poteris Regem, ubi hæc ineptiit, mentis, ob nimiam ebrietatem, compotem vix fuisse; nam privigna ejus honori regio non magis inserviebat, quam quod saltaret coram eo, lususque ejus multo minore, quam quod promissum

p) CC. *Un*. dryckiunni.
q) *iidem* ok oskylldri ser.
r) *iidem* þu beidér, beidizt.
s) *iidem* bidir. *t*) *iidem* dryckiu.

q) og sig ikke.
r) du beder om.
s) begiærer.
t) Drukkenskab.

slíkt; þviat stiupdottir hans vann hanum eigi meira til sæmdar, enn hun u) trumbadi fyrir hanum, ok var leikur hennar x) miklu minni giafar verdur, enn þá játti hann; ok var þat ecki hans, at leggia undir *) annarra tunguræter huarttveggia y) hofit beidzlunnar ok giafarinnar, þar sem hann kvad sua at ordi: "Hvat sem þu bidur, z) þat skalltu þiggia, þoat þu beidizt hálfs ríkis míns." Enn ef hann hefdi súa at ordi kvedit: "a) hvat sem þu beidizt med b) hófi ok skynsemd, ok sem mer er veitanda, þat skalltu þiggia:" þá hefdi hann c) vel mællt ok viturliga, ok d) hafdi þá allt valld undir ser, hvat

lede sligt; thi hans Steddatter giorde ham ikke meere til Ære, end at hun trommede for ham, og var hendes Spill ikke x) nær saa stor Gave værd, som han da tilsagde; og var det ham ikke anstændigt, at overlade til *) andres Tunge y) baade Begiæringens og Gavens Maade, da han udlod sig saaledes: "Hvad som du beder, det skal du faae, om du end begiærer mit halve Rige." Om han derimod havde udladt sig saaledes: "hvad a) som du begiærer med b) Maade og Skiønsomhed, og som jeg kan bevilge, det skal du faae:" da havde han talet c) vel og viiseligen, og havde da d) havt aldeeles i sin Magt, hvad han vilde holde

missum erat, dignus erat donativo: Indecens porro regi erat ipsam puellæ petitionem, quæ respexit caput Johannis, suamque promissionem de dando vel regni dimidio, intemperantibus aliorum linguis concredere. Si autem ita dixisset: "Quodcunque justo modo & prudentia adhibita petieris, & quod mihi æquum est in tui gratiam facere, reportabis:" recte ac sapienter dixisset, penesque ipsum stetisset, quid præstare quidve denegare voluisset. Ast quoniam æqualium beneficiorum non omnes digni sunt, probe considе-

u) 1 *ch.* tumbadi.
x) CC. *Un.* eigi meira verdr, helldr minna en þá jatade. *) *iidem* annars.
y) *iidem* bædi hófin. *al.* bædi höfud-beidsluna oc giaufina.
z) *iidem* þá *bic & infra.*
a) *al.* þat er. b) CC. *Un.* leyfi.
c) *iidem* allvitrlega mællt.
d) *iidem* hefdi.

x) ikke meere værd, men langt mindre, end han da tilsagde.
*) en andens.
y) begge Middelveiene. || baade Hoved-Begieringen og Gaven.
a) det som.
b) Tilladelse (tilladeligen og med).
c) gandske viisligen.
d) efter Ord. al Magten hos sig selv.

hvat er hann villdi hallda eda *e)* nikvæda]. *f)* Enn met þvi at eigi ero allir jafnmikillar giafar verdir, þá er þat *g)* hugleidanda, hverzo *h)* mikillar giafar hver er verdur; eda i hvern tíma *i)* hanum er veitandi hver giauf, at sa sem gefur verdi sem sialldnazt vit þat kendur at taka sinar giafir aptur, at hann verdi eigi *k)* i lausyrdum fundinn.

Nu vil ek þess spyria ydur, hver skynsemdar-svaur til þess ero, at þat var rettdæmi, at Salomon Kongur let drepa Joab i helgu landrialldi Guds, þar sem hann heldt á helgu altari Guds? Þvi let hann eigi adur leida hann *l)* burt, ok let drepa hann sidan?

Þessi

holde eller e) nægte]. Men f) efterdi alle ikke ere værdige til lige stor Gave, da bør det især eftertænkes g), hvor h) stor Gave enhver er værd, eller paa hvad Tid i) hver Gave kan tilstaaes ham, at den som giver skal, saa sielden som allermeest er mueligt, blive bekiendt for det, at tage sine Gaver tilbage, at han ei skal blive k) befunden i Ustadighed.

Nu vil jeg spørge Eder om det, hvilke fornuftige Grunde der ere til det, at det var Retfærdighed i at dømme, at Kong Salomon lod dræbe Joab i Guds hellige Paulun, da han holdt om Guds hellige Alter? Hvi lod han ikke først føre ham bort l), og lod siden dræbe ham?

Dette

siderandum est, quanta dona quisque promereat, & quo tempore quodlibet sit præstandum, ne dator beneficia sua revocasse dicatur, aut incontinentis linguæ promissorumve minus tenacis fama laboret.

Quærere nunc libet, quænam adferri possint rationes, quæ evincant Salomonem justo judicio curasse Joabum interficiendum in sacro Dei tabernaculo, cum Joabus altare Dei amplecteretur; & curni, quæso, Salomon educendum prius tabernaculo Joabum & deinde interficiendum præceperit?

Quæ-

e) CC. *Un.* eigi.
f) *iidem* oc. *g)* *iidem* hugsande (da).
h) *iidem* mikilla giafa.
i) *iidem* gevandi er hveria giöf. || hanum er gefandi hver giöf.
k) *iidem* at lausyrdi kendr (fundinn).
l) *iidem* ut.

e) ikke.
f) og.
g) betænkes.
h) store Gaver.
i) maa kan gives (ham) hver Gave.
k) udraabt for (som Mand for).
l) ud.

Þessi spurning, er nu spurdir þú, þá man þer eigi verda lios fyrir augum, nema hun verdi skyrd met lángri rædu, ok þeirri m), er likári man þykia n) glosan, enn rettum frammgángs veg upphafdrar rædu. o) Þá er Salomon Kongur dæmdi þat, at drepa skylldi Joab, þar sem hann sat, helldur enn p) leida hann í burtu, þá gerdi hann þat eigi fyrir utan retta sauk, fyrir þvi at hann villdi eigi falla í slika sauk, sem Saul Kongur, þá er hann q) færdi fórnir yfir heilögu altari Guds. Nu villdi eigi Salomon Kongur, at r) þvi skylldi kenna, at hann skylldi færa offur eda fórnir sva sem met biskupligu embætti, yfir heilagt altári Guds, ok

Dette Spørsmaal, som du nu spurgde om, kan ikke blive klart for dine Øine, uden det bliver forklaret med en lang Tale, og saadan en m), som vil synes ligere n) en Forklaring, end en rigtig Fortsettelse af den begyndte Tale. o) Da Kong Salomon dømde det, at man heller skulde dræbe Joab, paa det Sted, hvor han sad, end p) føre ham bort, da giorde han det ikke uden retmæssig Sag, fordi han vilde ikke falde i saadan Brøde, som Kong Saul, da han bragte Offringer paa Guds hellige Alter. Nu vilde Kong Salomon ikke, at det skulde r) skyldes paa, at han vilde frembære Offer eller Gaver, ligesom med ypperstepræstelig Forretning, over Guds hellige Alter,

Quæstionem jam a te propositam, nisi prolixiore oratione, & quæ commentario propius quam argumento, quod tractandum suscepimus, continuando accedit, enodetur, perspectam non habebis. Rex Salomon Joabum in loco ubi mansit potius interficiendum, quam eodem loco educendum, non sine justa causa decrevit: noluit enim in eandem culpam incidere ac Rex Saulus in sancto Dei altari victimas offerens: Ideoque adhibita vi prædonis instar noluit Salomon expellere Joabum, utpote aram tenentem, sed calculos ita potius subduxit: Meum est sacrarum legum præscripto satisfacere, in quocunque demum statu

m) *unus add.* rædu.
n) CC. *Un.* glosun, glosum.
o) *iidem add.* enn.
p) *iidem* hann leiddi hann íbrott.
q) *iidem* flutti forner yfir heilagt Gudz alltari.
r) *iidem* þat sk. k. hannum.

m) Tale.
n) Forklaringer.
o) nien.
p) han skulde føre.
r) tillægges ham.

s) ok eigi villdi hann met herfangi edur abli taka þá luti íbrott, er sua náliga varo komner helgo altari Guds, sem Joab var, þar sem hann t) hellt á helgu altari. Enn þessa luti hugleiddi Salomon Kongur met siálfum ser: "Þat er mitt at u) giæta reglu heilagra x) dóma, hvar sem madurinn er staddur, sá er þá skal um dæma; enn eigi er þat mitt, at draga þann met abli edur med y) hernadi ibrott, er z) sik hefir sialfur flutt til heilags stadar, þviat allir rettir domar þá eru at rettu Guds domar, enn eigi mínir, ok veit ek vist, at heilagt altari Gudz saurgazt eigi ne afhælgaz i blodi Joabs, þviat þat er uthellt met rettri refsing hanum til idranar,

ter, s) og ei heller vilde han tage de Ting bort med Vold eller Magt, som vare komne Guds hellige Alter saa nær, som Joab var, da han u) holdt paa det hellige Alter, Men disse Ting betænkede Kong Salomon hos sig selv: "Det er min Pligt at u) bevare de hellige x) Dommes Regel, hvor den Mand end befinder sig, som der da skal dømmes over; men det er ikke min Pligt at trække den bort med Magt eller med y) Vold, som z) haver selv begivet sig til et helligt Sted, thi alle retfærdige Domme ere i Sandhed Guds Domme, men ikke mine, og veed jeg vist, at Guds hellige Alter besmittes ikke eller vanhelliges i Joabs Blod, thi det bliver udøst ved en retfærdig Straf, ham til

statu constitutus est homo, de quo sententia ferenda est: Mearum vero partium ex adverso neqvaqvam erit, vi aut armis hominem hunc extrahere in locum sacrum sponte sua profugientem, & quoniam judicia, quæ juste feruntur, Deum potius quam me habent auctorem, persvasum itaque mihi est, sacram aram Joabi sangvine non inqvinari, cum sangvis ejus ob justam poenam ei irrogandam, & non invidiæ aut injustæ damnationis causâ, effundatur, ut poenitentiam suorum criminum agat. Hac sententia declarabat Salomon, discrimen, qvod constituit Deus inter Mosen & Aaronem, qvam Dei ordinationem

s) CC. *Un.* ægi villdi hann oc.
t) *iidem* sialfr sat. u) *iidem* gera.
x) *iidem & al.* laga, hverzo.
y) *iidem* herfangi. || hardfángi.
z) *iidem* sialfr hæfir flyit (flyr). || er fluid hefer.

s) han vilde og ikke.
t) selv sad. u) efterkomme.
x) Loves R. hvorledes d. M. end.
y) Haardhed.
z) selv haver taget sin Tilflugt til (flygter). || er flygtet.

ar, enn eigi *a*) mer aufund, sua sem met rángri *b*) fyrirdæmingu." I þessum dómi *c*) birti Salomon Kongur þat skipti, er Gud *d*) hafdi skipat millum þeirra Moysis ok Aarons, *e*) ok villdi eigi brigda þvi, at hann felli eigi i sakir vit Gud; þviat Gud hafdi sva skipat embætti millim þeirra, at Moyses skylldi vardveita reglu heilagra dóma, enn Aaron skylldi vardveita *f*) fórnir, er kæmi til heilags altaris; ok þat skalltú *g*) víst vita, at þat á at standa enn i dag at rettu, ok má þer þá þetta lióst vera fyrir augum, ef ek birti þer þat met nockorum ordum. Enn þessi

til Bodfærdighed, men ikke a) af Had, som ved ulovlig Fordømmelse." I denne Dom c) visede Kong Salomon den Deeling, som Gud d) havde anordnet imellem Mose og Aaron, e) og vilde ikke forrykke den, at han ei skulde falde i Skyld mod Gud; thi Gud havde saaledes deelt Embedet imellem dem, at Moses skulde bevare de hellige Dommes Regel, men Aaron skulde tage vare paa f) Offringer, som kunde komme til det hellige Alter; og maae du visselig vide det, at g) det bør med Rette staae end i Dag, og kan dette da blive klart for dine Øine, om jeg oplyser dig det med nogle Ord. Men

tionem violare noluit sapientissimus Regum, ne peccati in Deum hac in re commissi postulari posset. Cæterum ea Dei fuit constitutio, ut Moses ad sacrarum legum tenorem judicia exerceret, Aaron vero sacrificiorum ad altare oblatorum vigilem ageret curam; quæ summi numinis dispositio in hodiernum usqve diem illibata permanere debet. His jam præmissis, quid de ipsa thesi qvam explicandam proposuisti, statuendum sit, facile videbis, ubi nonnullis adhæc verbis rem præsentem propius accessero. En itaqve hujus rei ordinem

a) CC. *Un.* til ófuudar.
b) *iidem* fordæming. || rangligri fyrirdæmingu.
c) *iidem* birtir. *d*) *iidem* skipadi.
e) *iidem* at hann villdi þvi eigi brigda.
f) *iidem* þær.
g) *iidem* til vifs v. at (þessi skipan stendr enn i d.) þat á enn i dag at standa med r. oc man þ. þat þá verda liosara fyr. aug. ef ec birti þat fyrir þer.

a) for Avinds Skyld.
c) viiser.
d) anordnede.
e) at han nemlig ikke vilde.
f) de.
g) (denne Anordning staaer end i Dag) det bør staae end i Dag med Rette, og vil det da blive klarere for dine Øine, om jeg oplyser det for dig.

þessi er (sök til, oc) su skyring, at Gud *h)* skipadi ser þau tvau hus á jardo, er hann kaus til sins embættis; oc er annat kallat *Kyrkia* (*i*) ok sua má kalla hverttveggia, ef vill, fyrir þvi at sua þydizt nafn Kyrkio sem þinghuss, fyrir sakir samkvamo folksins, er þar *k*) er), enn annat *Dómhus*. Enn þessi tvau hus ero hallir Guds, ok hefir hann skipat *l*) tva menn til at giæta þessarra husa. Hefir *m*) hann i adra þá haull sett bord sitt, ok heitir þat fædzluhus, fyrir þvi at *n*) þar kemur saman folk Guds, at taka andliga fædzlò. Enn i adra þessa haull þá hefir hann *o*) settann helgann

Men denne er Beskaffenheden deraf, og den Forklaring, at Gud h) beskikkede sig tve Huuse paa Jorden, som han udvalgde til sin Tieneste; og er det eene kaldet Kirke, (i) og saaledes kan man kalde dem begge, om man vil, fordi Kirkens Navn betyder det samme som Tinghusets, for Folkets Forsamlings Skyld, som k) der er), men det andet er kaldet Domhuus. Men disse to Huuse er Guds Boeliger, og haver han beskikket l) to Mænd at bevogte disse Huuse. I den eene af m) de Boeliger haver han sat sit Bord, og kaldes det Føde-Huus, fordi n) der kommer Guds Folk sammen, til at tage aandelig Føde. Men i den anden

nem nostramque explicationem! Delegit sibi Deus duas in terra ædes, in quibus officia ab eo jussa fideliter obeantur: Harum ædium altera κυριακη speciatim vocatur (quo tamen charactere duæ hæ ædes, si ita videtur, insigniri possunt, nam nomen ἦς κυριακῆς applicari quoque potest, ob confluentis populi frequentiam, dicasteriis), altera dicasterii nomine venit. Ædes istæ sunt Basilicæ Dei, quibus curandis duos præfecit homines. In alteram harum ædium posuit mensam suam, quæ ideo domus penuaria dicitur, isthuc enim confluit populus Dei, ut sibi spiritualis particeps evadat: In alteram

h) CC. *Un*. kiöri ser þ. t. h. a. j.
i) *iidem* enn sva má oc vera kallat.
k) *iidem* kemr.
l) *iidem* tveim mannum.
m) *iidem* hævir hann sett i adra þessa haull.
n) *iidem* til þess k. s. f. g. at taka þar.
o) *al*. sett.

h) udkaarede.
i) men saaledes kunne og begge blive kaldte.
k) kommer der.
l) befalet 2 M.
m) disse.
n) G. F. samles dertil, til at tage det.

helgann domstól sinn, ok er þar samkoma p) folks, til þess at heyra skyring heilagra q) laga GUDS. Enn til þessara r) tveggia husa þa hefir Gud setta tva s) menn til giætzlo, er annar Kongur, enn annar biskup.

Nu er Kongr settur ok skipadr at giæta þess ins helga husz, t) ok (settr i þat helga sæti; at giæta) heilagra doma Guds; hann skal sva dæma likamliga millim manna, at hann taki þarimóti u) eilifliga sælu, ok allir adrir þeir, er giæta sidan þeirra dóma, er k) rettiliga ero dæmdir. Hanum hefer Gud ok i hendur selt reffingar-sverd y) þar, er hann

den af disse Boeliger, haver han sat sin hellige Domstoel, og skeer der Forsamling af p) Folk, til den Ende, at hare Guds hellige q) Loves Forklaring. Men til r) disse to Huuse haver Gud sat to Mænd til s) Opsyn, den eene er Kongen, men Biskoppen den anden.

Kongen er altsaa sat og beskikket til at tage Vare paa det hellige Huus, t) og sat i det hellige Sæde, hvor han skal bevogte Guds hellige Domme; han skal i det timelige dømme saaledes mellem Folk, at han kan faae til Vederlag u) en æwig Lyksalighed, samt alle de andre, det siden tage vare paa de Domme, som ere blevne x) retteligen dømte. Ham haver Gud og givet i Hæn-

altera autem sacrum suum tribunal erexit Deus, itaque in hanc confluunt homines, ut audiant sacrarum legum explicationem. Duo illi homines quos utrique harum ædium præfecit, Rex sunt & sacrorum Antistites.

Rex quidem, sacræ ædis custos; divinarum curam gerat constitutionum oportet, qui lites civiles ita dirimat, ut æternæ beatitudinis compos fiat, uti & omnes, qui judiciis exercendis præfecti justas sententias ferunt. Regi quoque tradidit Deus gladi-um,

p) CC. Un. folksins.
q) iidem & 3 cb. doma.
r) iidem hverratveggia.
s) iidem giætzlomenn.
t) iidem er sett er.
u) iidem heilsu eilifliga. || eilifa umbun.
x) iidem med rettu verda dæmder.
y) iidem; þar skal hann.

p) Folket.
q) Dommes.
r) begge disse.
s) Opsyns-Mænd, Bevogtere.
t) hvori der er sat det hellige Sæde.
u) en æwig Salighed. || en ævig Belønning.
x) dømte med Rette (efter Retten.

hann skal hauggva met, ef þarf, eptir því sem fyrr sagdum ver, at Salomon Kongur gerdi, þá er hann lagdi Joab undir refsingar-sverd, ok marga adra, þá er hann lagdi undir retta refsing. Nu z) á Kongur at hauggva hvern utan aufund met rettri refsing; enn hvern er hann a) drepur fyrir aufundar sákir, þá er þat manndrap, ok á hann þá at svara b) manndráps-sauk fyrir Gudi. Þat skalltu ok c) víst vita, at allir þeir lutir, er Gud skipadi fyrir andverdu til þessarar hallar ok hásætis, þá má d) eingi því frákippa, nema hann vili ræna Gud siálfann ok hans heilagt e) domsæti, ok brigdi met f) yfirgirnd þeirri skipan sem

Hænder y) det Revselses-Sværd, som han skal hugge med, om det behøves, efter det som vi sagde før, at Kong Salomon giorde, da han lagde Joab under Revselsens Sværd, og mange andre, hvilke han underkastede en retmæssig Straf. Kongen bør altsaa hugge enhver, uden Had, med retmæssig Straf; men om han a) dræber nogen for Hads Skyld, det bliver Manddrab, og bør han da b) svare til det, som til en Manddrabs-Sag for Gud. Det maae du og c) visselig vide, at alle de Ting, som Gud beskikkede af Begyndelsen til denne Sal og Ære-Sæde, det maae d) ingen rive derfra, uden han vil rane Gud selv og hans hellige e) Domstoel, og f) forstyrre, med

um, juris poenas irrogandi tesseram, quo feriat reos quoties opus est, juxta exemplum Salomonis, qui gladio castigatorio subjecit Joabum multosque alios, justo supplicio affectos. Quemlibet itaque feriat Rex justo supplicio, citra invidiam, nam si quem invidia compulsus interfecerit, homicidii crimen Deo judice incurret. Persvasum etiam tibi habeas velim, nihil eorum, quæ huic ædi & tribunali Deus ab initio assignavit, abalienari posse, nisi ipsum Deum ipsiusque sanctum tribunal prædari quis velit, & impotente dominandi

z) CC. *Un.* skal k. höggva.
a) 2 *cb.* hauggr.
b) CC. *Un.* manndrápi.
c) *iidem* til vifs.
d) *iidem* þvi eigi fráskipa, nema ræni.
e) *iidem* hásæti.
f) *iidem* þeirri yfirg. þá sk.

y) et Revs. S. dermed skal han hugge.
a) hugger.
b) staae til Rette for Manddrab.
c) vide som en Sandhed.
d) ikke beskikkes (affiges) derfra, uden man vil rane. e) Hoisæde (Throne).
f) med saadant Overmod forst.

sem Gud hefr gert. Hver sá ok er *g*) skipadur er í þetta sæti, þá verdur hann mer mikilli áhyggiu at vera fyrir þá sök, oc) varazt þau *h*) svaur, er hann *i*) skal fyrir ser hafa, þegar hann kemur fyrir kne *k*) yfirdomara sinum; þviat *l*) þessa rædó á hann *m*) vísa, at sva muni hinn hærsti domari *n*) kveda at ordi vit hvern *o*) einn, *p*) er fyrir hann kemr, þann er giætzlumadr hefir verit þessarrar hallar *q*): " Þu ert *r*) skryddr met nafni minu, þviat þu ert kalladur bædí Kongur ok domari *s*) (sem ek); nu vil ek at þu gialldir skynsemd þinnar

med Overmod, den Indretning, som Gud haver giort. Hver den ogsaa, der g) er beskikket i dette Sæde, han bør være i stor Bekymring for dets Skyld, og være betænkt paa de h) Svar, som han i) skal bruge for sig, naar han kommer for sin Overdommers Fødder; thi l) denne Tale haver han m) vist at vente, at den høieste Dommer vil n) føre, til o) hver den p), der kommer for ham, som haver været Opsynsmand i denne Sal q): " Du est r) beklædd med mit Navn, thi du bliver baade kaldet Konge og Dommer, s) ligesom jeg; jeg vil altsaa at du skal giøre Regenskab for din

nandi studio abreptus ordinationem divinitus factam subvertere præsumat. Qvilibet huic sparta præfectus magna diligentia expendat, qvid sibi respondendum sit ad genua olim supremi judicis constituto: Nam supremus ille judex profecto unumqvemqve ad se deductum, qui hujusce palatii custos fuerat, sic alloqvetur: " Meo nomine insignitus es, quoniam & Rex & Judex vocaris; Jam rationem redde officii tui, siqvidem dux & judex populi

g) CC. *Un.* hann er skipadr. || hann skipade.
h) *iidem* svik *male*.
i) *iidem* verdur fyrir ser at hafa (sia.
k) *iidem* domara.
l) *iidem* þessarar rödu á hann visa van (visar vanir) at sea man.
m) *iidem* vissa.
n) *iidem* komazt.
o) *iidem* hann.
p) *iidem* vordungum er f. h. k. || hann vérner er bordit fyrir h. k. *sine dubio male*.
q) *iidem* bædi Kongr oc Biskupar.
r) *iidem* skyrdr.
s) *iidem* sem at er.

g) som han haver beskikket.
h) Snarer (Bedragerier).
i) maae have for sig (see sig betrygget for).
l) han haver vist at vente denne Tale, at d. H. D. vil udlade sig saaledes.
m) er ham vis.
n) udtrykke sig saaledes.
o) ham.
p) efter Omstændighederne. || naar Raden kommer til ham.
p) baade Kongen og Biskopperne.
r) døbt.
s) som det og er i Sandhed.

ar fyſlu, met þvi at þu *t*) ert ſkipadr hertogi *u*) ok domari yfir allu folki minu." Nu þyrfti fyrir þær ſakir hver ſem einn, at met godri ſkynſemd ok lángri *) áhyggiu *x*) hefdi fyrir ſer **) buit, hverio hann *y*) ſkal ſvara, þá er hann kemur fyrir kne dómara *z*) ſinum. Þar ſem haufot-eingillinn, ſá er *a*) án er alls *b*) breiſkleika, ſvarar hræddur ok ſkiálfandi, ef hann er ſkynſemdar ſpurdur fyrir ſina þionoſtu af vorum Drottni; *c*) þá er þat markanda, hverzo hræddur ok ſkialfandi madurinn breiſkur ok ſyndugr mun verda, ef hann verdur ſkynſemdar ſpurdur fyrir ſina ſyſlu i Guds augliti. Enn allra

din Forretning, efterdi du t) eſt beſkikket til u) Anfører og Dommer over mit hele Folk." Hver og een behøvede altſaa, for dets Skyld, at han med god Skiønſomhed, og lang *) Eftertanke, x) havde **) lavet for ſig, hvad han y) ſkal ſvare, naar han kommer for ſin Dommers z) Fødder. Da Erke-Engelen, ſom er uden al Skrøbelighed, ſvarer frygtende og ſkiælvende, om han bliver ſpurgt om Regenſkab for ſin Tieneſte af vor Herre; da er let at ſlutte, hvor forſkrækket og ſkiælvende et ſkrøbeligt og ſyndigt Menneſke maae blive, om han bliver ſpurgt om Regenſkab for hans Forretning, for Guds Anſigt. Men allerførſt d) vil

populi mei fuiſti." Hinc judex ſolerti ſanaqve judicio præmeditatum habeat neceſſe eſt, quid reſpondere velit coram ſupremo omnium judice comparens; nam quoniam vel ipſe Archangelus, omnis infirmitatis expers, non ſine timore & tremore reſpondebit Deo, ſi rationem reddere debet ſui miniſterii, quanto magis homo, infirmus ille peccátor, timidus & tremebundus evadet, ſi in judicio divino rationem muneris ſibi concrediti reddere jubeatur.

t) CE. *Un.* vart. *u*) *iidem* höfdingi.
*) *iidem* fyrirhyggiu.
x) *iidem* bryn anſvör at hafa fyrir ſer, ok hveriu hann á at ſvara.
**) *iidem* bruat. *y*) *iidem* ægi at ſvara.
z) *iidem* domaranum.
a) *iid. M.* & *4 cb.* an allaun (aullum) breyſkleik er.
b) *iidem* breyſkleiks.
c) *iidem* þvi er þat (þá).

t) blev (er bleven).
u) Fyrſte.
*) Betænkning (Udſigt i Fremtiden).
x) for d. Sk. at have hurtige (beredde) Svar for ſig, og hvad han bør ſvare.
**) banet det.
y) burde.
z) Dommerens.
d) aller[illegible] vil den blive ſaaledes ſpurgt.

allra d) fyrst mun sá verdá spurdur þess, er gætzlumadur var þessarar hallar, hverzo hann hefer e) gert dóma milli manna; enn ef hann fær þar eigi svarat skynsemd fyrir f), þá á hann g) skiott van þessarra orda: " Þu illur h) þræll, met þvi at þu giættir eigi rettdæmis, þá far þu þángat, i) hvar allir dómar ero rángir dæmdir, þviat siálfs þíns munnur k) dæmir þik til þess stadar, þviat hann skammadizt eigi at bera ránga doma fram." Enn ef hann fær met godri skynsemd svarat l) sinu rettdæmi, þá mun hann sæll þykiazt þeirrar sysslo, ok mun hann þá þessi ord heyra: " Med þvi at þu giættir allra rettra m) doma, þá

vil den blive spurgt om sligt, som haver været Opsynsmand over denne Sal, hvorledes han haver e) giort Domme mellem Folk; men om han kan ikke give fornuftig Grund f) derfor, da haver han snart at vente disse Ord: "Du onde h) Træll, efterdi du haver ikke bevaret Retfærdighed i at domme, da far did, i) hvor alle Domme blive domte vrange, thi din egen Mund k) dommer dig til det Sted, thi den undsaae sig ikke ved at frembære vrange Domme." Men om han kan med god Grund svare for sin l) Retfærdighed i domme, da vil han agte sig lyksalig ved den Forretning, og vil han da høre disse Ord: "Efterdi du bevarede m) alle rette Domme, da er det tilbørligt,

beatur! Gesti autem magistratus & latarum sententiarum ratio primum exposcetur a basilicæ hujus divinæ custode, quam si reddere nequeat, hæc ad se statim dicenda scito: " Quoniam, male serve, justorum judiciorum ferendorum nullam habuisti rationem, abi in eum locum, ubi omnia judicia injuste feruntur, tuum enim os, utpote quod iniquas sententias ferre non dubitavit, in talem locum relegandum te damnat." Sin autem judiciorum a se latorum justam reddere poterit rationem, ob munus rite a se administratum

d) CC. Un. & 2 ch. hellz man sá sva vera spurdr. e) iidem giætt.
f) iidem add. sik. g) iidem skiota van.
h) iidem madr. i) iidem sem.
k) iidem dæmdi þik til þeirra stada.
l) iidem & 3 ch. sinum rettum domi (dómum).
m) iidem laga. || (rettra) dóma.

e) passet paa.
f) til Svar for sig.
h) Mand.
i) som.
k) haver domt dig til de Steder.
l) sin rette Dom (sine rette Domme.
m) alle Love. || (rette) Domme.

þá er þess verdt, at þu miotir rettdæmis um alla luti." Þá mun hann verda enn spurdr skynsemdar um fleyri luti; þvi nærst mun hann verda n) spurdur, hverzo viturliga eda o) athugasamliga hann hefer gætt allra þeirra luta, sem GUD hefer skipat fyrir andverdu til p) þess domsætis. Enn ef hann hefer eigi giætt allra þeirra luta, sem Gud hefir skipat fyrir andverdu til þess hins helga domssætis, þá mun hann verda leiddur til q) synar vid þá, er vel hafa gert, sem annathvert ero Melchisedek, eda Moyses, eda David, eda r) adrer þeir, er met þvilíkri áhyggíu hafa giætt, sem þeir er nu varo nefndir. Þvi næst mun hann heyra þessi ord mællt: "Ef þu hefder met þvi-

ligt, at du skal nyde Retfærdighed i Lov og Dom, i alle Ting." Da vil han endnu blive spurgt om Grund til fleere Ting; især vil han n) blive spurgt, hvor viiselig eller o) omhyggeligen han haver bevaret alle de Ting, som Gud haver beskikket af Begyndelsen til p) det Dommer-Sæde. Men om han haver ikke bevaret alle disse Ting, som Gud haver beskikket af Begyndelsen til dette hellige Dommer-Sæde, da vil han blive ført til q) Grandskning med dem, der have giort vel, som enten ere Melchisedech, eller Moses, eller David, eller andre saadanne, som have bevaret dette med saadan en Agtsomhed, som de, hvilke nu bleve nævnte. Derpaa vil han høre disse Ord talte: "Hvis du havde, med saadan en Orden

tum felix sibi videbitur, audietque hæc verba: Quoniam æquam sententiam ferre tibi curæ fuit, æquum igitur est æqui in omnibus ut judicii fias particeps. Deinde interrogabitur, quam prudenter & diligenter curam egerit eorum, quæ tribunali suo Deus primum attribuit: Quod si horum nonnulla neglexerit, adducetur vel ad Melchizedechum, Mosen, Dabidem vel alios, qui pari diligentia publicæ rei prospexerunt, ut appareat, quantum ab illis distet: Moxque audiet hæc ad se dicta: Si pari modo dignitati tuæ consuluisses, partibusque muneris tui, quo ad sacrum tribunal evectus eras, functus esses,

n) CC. *Un.* at svara.
o) *iidem* hugunarsamliga.
p) *iidem* þessa.
q) *iidem & 2 cb.* syndar.
r) *iidem* þá adra.

n) komme til at svare til det.
o) forsynligen.
p) dette.
q) Sammenligning || Eftersyn (Undersøgning) af.

þvilikri *r*) skipan ok áhyggiu gætt *s*) þeirar sæmdar, er ek skipada i andverdu til heilags domssætis mins, þá mundir þu *u*) þvilika umbun taka imoti sem þessir. Enn sva *) mikla sæmd sem þu letz draga met *x*) raungu undan dóms-sæti minu, sva mikillrar sæmdar skalltu *y*) her missa, ok skalltu her minni synazt ok lægri, enn þeir er gættu uskaddrar þeirrar sæmdar, er þeir varo *z*) fyrirsettir. Eigi vart þu fyrir þvi yfirskipadur domssæti mitt, at þer væri valld til þess gefit, at *a*) skipta met adrum *b*) hætti þionostum ok tignum, ok helgum sæmdum, enn ek hefi tilskipat fyrir andverdu; fyrir þvi at eigi

Orden og s) Omsorg bevaret t) den Ære, som jeg haver beskikket af Begyndelsen til mit hellige Dommer-Sæde, da vilde du faae u) saadan Belønning derfor som disse. Men saa *) stor Ære, som du haver ladet trække, med x) Urette, fra mit Dommer-Sæde, saa stor Ære skal du y) tabe her, og skal du her agtes mindre og ringere end de, der bevarede den Ære ubeskaaren, som de vare z) foresatte. Du var ikke derfor sat over mit Dommer-Sæde, at dig skulde være given Magt til det, at a) indrette Forretninger b), og Æres-Poster, og hellige Værdigheder, paa anden Maade, end jeg haver anordnet af Begyndelsen; fordi den For-

esses, parem quoque cum istis viris honorem reportasses: quantum igitur subtrahi passus es meo tribunali, tantum hic dignitatis detrahetur tibi, unde minor & inferior videberis hic, quam qui illibatum servarunt concrediti muneris decus. Non ideo præfectus fuisti tribunali meo, ut munia, dignitates, sacroque honores pro arbitrio, aut aliter, quam ab initio præscripsi, aliis dispertiri posses; officium quippe, quod gessisti, non concessum tibi erat æterni instar patrimonii, sed ad tempus commodatum, ut si eadem

r) 3 *cb*. athygli.
t) CC. *Ut*. þessarrar
u) *iidem* líka ombun fyrir taka, sem nu taka (hafa) þ.
*) *iidem* miklar sæmder. *x*) *iidem* usæmd.
y) *iidem* þarfnaz, oc sva miklu minni skalltu her nu synaz. *z*) *iidem* yfersetter.
a) *iidem* skipa.
b) *iidem* hattum þionostu.

s) Agtsomhed. t) denne.
u) tage lige Belønning derfor, som disse nu tage (have.
*) store Herligheder.
x) Vanære (Forkleinelse.
y) savne, og saa meget mindre skal du nu blive agtet her.
z) satte over. a) (uddeele) anordne.
b) Tienesten — paa andre Maader.

gi var þer su sýsla gefin sua sem *c*) eilifflig erfd, helldur var hun þer *d*) led stundliga, til þess at þu skylldir taka *e*) eilifliga umbun fyrir, ef þu gættir hennar vel. Til þess var þer velldi gefit, at þu skylldir veita veralldlig audæfi gull ok silfur, ok þó met skynsemd, enn eigi tigner eda sæmder heilags domssætis míns."

Enn ef þat má *f*) rannsakat verda, at hann hefr giætt met skynsemd, þá mun hann sæll þykiazt *g*) þeirrar sinnar sýslu; enn hann mun þó spurdr verda fleyri luta, *h*) svasem hverzo hann hefer giætt *i*) ressingar-vandar þess, er hanum var i hendr selldur, ok væri þá allmikit

Forretning var dig ikke given som en evig Arv, men den var kun d) forleenet dig timeligen, paa det du skulde e) oppebære en evig Belønning derfor, om du bevarede den vel. Dig var given Magt til den Ende, at du skulde uddeele verdslig Riigdomme, Guld og Sølv, og dog det med Forstand, men ikke mit hellige Dommer-Sædes Herligheder eller Værdigheder.

Men om det kan f) blive befundet, at han haver forestaaet med Forstand, da vil han agte sig lyksalig for denne hans Forretning; men han vil dog blive spurgt om flere Ting, h) som hvorledes han haver taget vare paa i) det Revselses-Riis, som haver været overlad: i hans Hænder, og da vil det

dem legitime fungereris, æternis mactandus esses præmiis; eamque ob causam imperium tibi concessum, ut divitias mundanas, aurum & argentum, aliis, verum prudenter distribueres."

Cæterum si officio prudenter functus, facto examine, deprehendatur, ob spartam, quam nactus erat, a se rite ornatam, beatus oppido sibi videbitur: Interim de pluribus ejus actionibus quæstiones instituentur, exempli gratia: quantum fascibus poenalibus,

c) CC. *Un.* eilif. *d*) *iidem* len, lent.
e) *iidem* eilifa ombun imoti.
f) *iidem* rannsakar. *g*) *iidem* þessarrar.
h) *iidem* þvi nærst mun han þess (verda) spurdr.
i) *iidem* refsinga (garvandra) manna, þeirra sem hanum varo i h. selldar (sellder).

d) et Lehn (Laan) for en Tid.
e) tage (bekomme) til Vederlag.
f) befindes.
h) derpaa vil han blive spurgt om det.
i) Straffe (Straf) imod de (onde) Folk, der have været givne i hans Hænder.

mikit undir, at vel hefdi gætt verit *k*) rettinda i refsingum; enn eigi beri sva illa til handa, sem Sauli Kongi, þá er hann spardi retta refsing *l*) epter þvi sem Gud baud hanum *m*) at hafa i frammi vit folk þar, er byggdi (i) Amalek, enn hann drap Abimelek biskup met raungum domi, ok alla þá kennimenn er *n*) varo i (borginni) Nobe. Enn ef sua illa kann til handa at berazt þeim er þá verdur skynsemder *o*) krafdur fyrir sina refsing, at hann hefer i slikar *p*) sakir fallit, sem nu nefndum ver, ok Saul Kongur fell i, þá mun hann skiott heyra þessi *q*) svaur: "Leidit hann þangat, sem Saul Kongr er, eda Herodes, eda Nero,

det blive meget vigtigt, at k) Retfærdighed i Straffene er bleven vel bevaret; og at det tvertimod ei skal træffe saa ilde, som for Kong Saul, da han sparede en l) retmæssig Straf, efter det som Gud bød ham m) at udføre, imod det Folk, der boede i Amalech, men derimod ihielslog, med uretfærdig Dom, den ypperste Præst Abimelech, og alle de Præster som vare i Staden Nobe. Men om det kan træffe saa ilde for den, som da bliver o) krævet om Regenskab for hans Straf, at han er falden i slige p) Sager, som vi nu nævnede, og Kong Saul faldt i, da vil han snart høre disse q) Svar: "Fører ham derhen, hvor Kong Saul er, eller Herodes, eller Nero, eller de andre, som ere af

bus, sive juri, quod ei concreditum erat, puniendi, adhibuerit curam? Tum sane permagni refert, utrum justum in poenis irrogandis servaverit modum, an vero illi idem acciderit, ac Saulo Regi, qui justis & a Deo præcise mandatis poenis, cum supplicium ei sumendum erat ab Amalechitis, detraxit, interfecit vero contra fas & jus Abimelechum sacerdotesque omnes Nobæ existentes. Si porro princeps, de quo quæstio habetur, tam infelix fuerit, ut ejusdem criminis ac Saulus, ob poenas injuste illatas reus deprehendatur

k) CC. *Un.* refsinganna, at eigi berizt.
l) *al.* þá er.
m) CC. *Un.* at hann skylldi hafa fram.
n) *iidem* i voro.
o) *iidem* kvaddr fyrir þessa.
p) *iidem* sekter (slikt).
q) *iidem* ord.

k) Straffene ere blevne tagne vel i agt, at det ei skal.
l) den retm. Str. som Gud.
m) at han skulde udføre.
o) kaldet til R. for denne.
p) Forbrydelser (sligt).
q) Ord.

Nero, eda þeir adrer, er þvilikir ero, ok veri hann þar met þeim, mer þvi at hann villdi r) þessum lykiazt i grimmleik sinum." s) Þó mun eigi verda gleymt, ef hann hefir i nockorum t) stad miskunsamur verit i sinum domum eda refsingum, ok ef hann u) giæti fordazt þær sakir x) med skynsemd, sem fyrr hafum ver umrædt; y) þviat þá mundi hann sæll þykiazt allrar sinnar syslu, ok mundi hann þá skiorliga heyra þessi ord til sin mælt: "Þu z) vert velkominn tryggur þión ok gódur a) vin, þviat þu giættir met b) tryggd litilla sæmda stundligra; c) þu skallt nu met fagnadi eignazt mikla sæmd eilifliga ok

af samme Slags, og være han der hos dem, efterdi han vilde ligne r) disse i hans Grumhed." Dog vil det ikke s) blive glemt, om han haver i t) noget Tilfælde været barmhiertig i sine Domme eller Straffe, og om han kunde undgaae, med Grund, de Bebreidelser x) som vi have før talt om; thi da vilde han agte sig lyksalig for al hans Forretning, og vilde han da snarligen høre disse Ord talte til sig: "Vær z) velkommen du troe Tiener og gode Ven, thi du bevarede med b) Troeskab en liden timelig Ære; c) du skal nu, med Glæde, besidde en stor Ære evindeligen og d) urøggeligen, uden al Sorg og Fare:" og er den lyksalig, som opnaaer

hendatur, hæc dicta statim audiet: Abducite hunc in eum locum ubi sunt Saulus, Herodes, Nero, eorumque similes, & apud eos miseram agat vitam, cum talium mores crudelitate sua expresserit: Si tamen infelix princeps clementiam aliquando probaverit suam, ejus ratio utique habebitur. Et si quis a flagitiis, quæ modo attulimus, sibi cavit, beatum merito se reputabit; audietque hæc verba: Gratus nobis hospes aderis, serve fidelis & amice, nam officium tuum, licet temporarium & exiguum esset, fideliter obiisti,

r) CC. *Un.* þeim.
s) *al.* þá mun ok.
t) CC. *Un.* stadum.
u) *al.* enn ef hann fengi.
x) 3 *ch. add.* i refsingum.
y) *alii*: þviat *omittunt.*
z) CC. *Un.* ert.
a) *iidem* vinr.
b) *iidem* trygg'eik stundligrar sæmdar. || litillar sæmdar stundligrar.
c) *iidem* þviat nu skalltu.

r) dem.
s) da vil og.
t) nogle Tilfælde.
x) for (i) hans Straffe.
z) du est.
b) Troefasthed en ringe timelig Ære.
c) thi nu skal du.
d) uforanderligen.

ok *d*) ubrigdilsiga, án alla sorg ok hätka." Ok er sá sæll, er þessi ord audlazt at heyra; enn sá er vesæll, er *e*) hin reidyrdi skal heyra, er fyrr *f*) hafum ver frásagt; enn i þvi þarf *g*) eingi madr at efa sik, at *h*) annurhver *i*) mun (hann) heyra ordin, hver sá sem skynsemdar verdur krafdur fyrir sina syslu ok skylldu, er hann er settur til at giæta.

Þetta skilzt mer vel, at sá er vist skipadur *k*) yfir mikit vandamál, er settur er til at gæta heilagra laga, ok vardveita *l*) rettlæti i allum lutum; ok *m*) skilzt mer

opnaaet at høre disse Ord; men den er ulyksalig, som skal høre e) hine Truselsꞏ Ord, som f) vi før have berettet. Men derom g) behøver intet Menneske at tvile, at h) eet af disse to Slags Ord i) kommer hver den til at høre, som bliver krævet til Regenskab for sit Embede og den Pligt, som han er bleven sat til at opvarte.

Dette fatter jeg vel, at den er visselig beskikket k) til en meget vanskelig Forretning, som er sat til at haandhæve de hellige Love, og bevare l) Retfærdighed i alle Ting; især

obiisti, ingentem igitur æternamque gloriam consequeris. Felix profecto, cui hæc verba audire contingit, miser vero qui priora illa, ab irato numine profecta, audiet. Dubio tamen caret, unumquemque, qui magistratus a se suscepti vel officii demandati rationem reddere jubetur, alterutra hæc verba auditurum.

Probe jam intelligo, eum, qui juri dicundo præficitur, & in omnibus causis justam sententiam ferre tenetur, arduo & perplexo muneri admotum iri; intelligo quoque

Hн Hн H 2

d) CC. *Un.* obrigdulega an allrar sorgar.
e) *iidem* þau reidi-yrdi.
f) *iidem* var umrædt. || töludum ver um.
g) *iidem* eigi at ivaz. || isa sik.
h) *iidem* annathvart mun hann heyra ordit.
i) *iidem* munu heyrd verda.
k) *iidem* fyrir mikinn vanda (mikit vankvædis-mál heilagra laga, sem vardveita skal) er a at giæta (er hann er settur til at g.) reglu. *l*) *iidem* rettdæmi.
m) *iidem* skil ek þat.

e) de Vredesꞏ Ord.
f) tilforn blev talt om. || som vi talede om tilforn.
g) derpaa bør man ikke tvile.
h) han faaer at høre eet af Ordene.
i) ville blive hørte.
k) over en stor Vanskelighed (over en meget vanskelig Sag i de hellige Love, som skal bevares) der bør passe paa (en — naar han er sat til at passe paa) de hellige Loves Regel.
l) Retf. i at dømme.

mer þat nu vel, at Salomon Kongur svargdi þvi eigi saukum fyrir þat, er hann drap Joab frænda sinn i helgu landtialldi Guds, þviat hann n) let drepa hann aufundarlaust met rettri ressing eptir laugum, enn eigi o) af aufund, sva sem Cain drap Abel brodur sinn, ok saurgadizt eigi heilagt landtialld Guds i blodi Joabs, p) er þat var eigi met aufund uthellt; Enn þvi saurgadiz jördin i blodi Abels, at þat var med öfund uthellt; ok q) skilzt mer þat nu til fulls, at aufundin gerir saurgonina ok syndina, enn eigi ressingin. Enn þar sem þer gátut um hallir þær tvær, er Gud helgar ser á jaurdo, þá ero þeir lutir þari, er mik fysir at spyria. Þer gátut þess, at i annarri haullini stendur doms-

især m) fatter jeg nu ret vel, at Kong Salomon paadrog sig intet Ansvar for det, at han dræbde sin Frænde Joab i Guds hellige Paulun, thi han n) lod dræbe ham, uden Had, med retmæssig Straf, efter Lovene, men ikke o) af Had, ligesom Cain ihielslog sin Broder Abel, og blev derfor Guds hellige Paulun ikke besmittet i Joabs Blod, p) da det blev ikke udgydet af Had; Men derfor blev Jorden besmittet i Abels Blod, at det blev udgydet af Had. Jeg fatter altsaa det q) tilfulde, at Hadet gior Besmittelsen og Synden, men ikke Straffen. Men da I erindrede om de to Boeliger, som Gud helliger sig paa Jorden, da ere nogle Ting deri, som mig lyster at sporge om. I erindrede det, at der i den ene Boelig

que Regem Salomonem criminis non esse postulandum, quamvis Joabum in sacro Dei tabernaculo interficiendum curaret, nam id citra invidiam & juxta legum criminalium tenorem præstitit Salomon, a mente Caini, fratrem suum Abelem occidentis, alienissimus: Hinc porro colligo, sanctum Dei tabernaculum Joabi sangine, utpote citra invidiam effuso, non fuisse pollutum; invidiamque pollutionis & criminis auctorem esse, non poenam. Ast ubi in responso tuo duarum aularum, quas Deus hac in terra sibi consecratas esse voluit, mentionem fecisti, occurrunt nonnulla, quæ ulterius sciscitari lubet. Dixisti

n) CC. Un. drap.
o) *iidem* med.
p) *iidem* þviat.
q) *iidem* þyckiz m. þ. n. til viss.

m) indseer jeg det.
n) slog ham ihiel. o) med. p) thi.
q) og det befalder mig (bifalder jeg) nu med fuld Overbeviisning.

domsfæti Guds, ok hafit þer nu skyrt fyrir mer um þat, ok sva um þann er giætir. Enn þer gátut þess, at i annarri hallini r) standi bord Guds, þar er (allt) fólk Guds skal taka andliga fædzlo af. s) Sagdut þer, at biskup væri skipadr gætzlumadur t) þar yfir. Fyrir því vil ek nu ydur spyria, því Salomon Kongur tok Abiathar biskup frá þeirri syslu, er hann var u) tilskipadur, at giæta þeirrar hallar, er ver gátum nu, ok þó sva þungliga, at hann skylldi alldrei sídan retta hendur sínar til biskupligs embættis; helldur skylldi hann x) vist lifa fem y) einn plógkarl, z) ok þorpari. Nu

Boelig staaer Guds Dommer-Sæde, og haver I nu forklaret for mig om det, saa og om den, der tager vare paa det. Men I anmældede, at der i den anden Boelig r) stod det Guds Bord, hvoraf Guds heele Folk skal tage aandelig Føde. s) I sagde, at Bispoppen var beskikket til Opsynsmand t) derover. Derfor vil jeg nu spørge Eder, hvi Kong Salomon satte den ypperste Præst Abiathar fra det Embede, som han var u) beskikket til, nemlig at tage vare paa den Boelig, som vi nu mældede om, og det saa strængeligen, at han skulde aldrig siden række sine Hænder til det ypperste-præstelige Embede, men han skulde x) visselig leve som en Ager-

sti in altera harum basilicarum constitutum esse tribunal divinum, cujus indolem, ut & personæ, quæ huic tribunali præfecta est, characterem, superius delineasti: In altera vero positam esse dixisti mensam divinam, unde populus Dei spirituales escas recipere possit: Huic mensæ sacrorum antistitem affirmabas præfectum: Hinc te interrogatum volo; quo jure Salomon Abiatharem Pontificem ab officio illi in hac basilica commisso removit, & quidem tam gravi censura repressum, ut nunquam ei liceret huic sacro Pontificatus

r) CC. Uu. stendr.
s) *iidem* oc sagdut þer sva.
t) *iidem* yfir því.
u) *iidem* skipadur. || fyrir skipadr.
x) *iidem* jafnan sídan.
y) *iidem* einhver (annarr) þorpari oc (eda) plogkarl (kotkarl).
z) *iidem* eda bondi.

r) staaer.
s) og sagde I saaledes.
t) over samme.
u) foresat (sat over.
x) altid siden.

Nu hugda ek þat, at hvargi þeirra mundi *a*) eiga at taka annann frá þeirri gætzlu, er hann var *b*) yfirskipadur, ok villda ek fyrir þvi fá her nockur *c*) skynsemdar-svaur, þau er mer syndi þat, hverzo Salomon Kongur *f*) mátti taka Abiathar biskup frá sinu embætti *g*) at vítalausó fyrir Gudi?

Ek gat þess fyrir þer, at þu skallt minnazt á *h*) þessar tvær hallir, *i*) at þær ero Guds hus bádar, ok *k*) ero bædi Kongur ok biskup þionustumenn Guds, ok giætzlomenn þeirra husa; enn eigi ero

y) Agerdyrker, z) og en foragtelig Person. Nu havde jeg tænkt det, at ingen af dem a) maatte have Lov til at sette den anden fra det Opsyn, som han var b) beskikket over, og wilde jeg derfor faae her nogle c) fornuftmæssige Svar, som kunde vise mig det, hvorledes K. Salomon kunde tage Ypperste-Præsten Abiathar fra hans Embede uden g) Ansvar for Gud?

Jeg anmærkede det for dig, at du skal komme ihu h) disse to Boeliger, at i) de begge ere Guds Huuse, og ere baade en Konge og en Bisskop Guds Tienere og Opsynsmænd over de Huuse; men l) de ere ei Eiere,

tificatus muneri manus admovere, sed vita illi agenda esset privata coloni aut agricolæ ad instar. Existimabam vero neutri licere ab officio mandato alterum repellere, itaque rationes velim adferas, quibus docear, quo demum jure Salomoni integrum fuerit, Abiatharem Pontificem sacris honoribus exuere, ut non simul offensam Dei incurreret?

In memoriam revoces velim quæ superius attuli de duabus illis basilicis, quarum utraque Deo consecrata est, unde Rex & Episcopus ministri Dei sunt, harumque aedi-

---

a) CC. *Ur.* annaun eiga at taka.
b) *iidem* ifskipadr.
c) *iidem* skynsamleg svaur. || andsvaur oc skynsemdarmál fyrir þvi.
f) *iidem* mætti.
g) *iidem & a chart.* avitalaust (avitunarlaust) vid Gud.
h) *iidem* þær.
i) *iidem* oc ero.
k) *iidem* er.

y) en (anden) ringe Person og (eller) Landmand (Boekarl, Huus-Mand).
z) eller Bonde.
a) maatte kunne sætte. b) sat i.
c) fornuftige Svar. || Svar og fornuftige Grunde for det.
g) Bebreidelse af (for) Gud.
h) de. i) og ere de b.
l) de maae ikke tilskyndes til. || men dem er ikke tillagt (maae ei tillægges Ret til).

ero *l*) þeir eigandur, til þess at kippa þvi nockoro frá (þeim), er fyrir andverdu var tilskipat. Nu *m*) má þvi Kongurinn ecki kippa frá þvi husi, er biskupinn *n*) er yfirskipadur, fyrir þvi at hvergi *o*) skal annann ræna, ok ecki hernám skal millim þeirra *p*) vera, þviat einn *q*) á bædi *r*) husin, er Gud er, ok á hver þeirra *s*) at fulltingia adrum. Þess gat ek ok fyrir þer, at Gud *t*) hafdi sellt i hendur Konginum refsingarvönd, ok sua biskupinum. *u*) Enn sá refsingarvöndur, sem selldur er i hendur Konginum, þat er tvieggiat sverd. Met

Eiere, paa den Maade, at kunne rive noget af det fra dem, som haver af Begyndelsen været beskikket dertil. Derfor m) maae Kongen ikke rive noget fra det Huus, som Biskoppen er n) sat over, fordi ingen o) af dem skal berøve den anden, og ingen Plyndren skal p) have Sted imellem dem, thi q) den samme eier begge r) Huusene, som er Gud, og bør derfor s) enhver af dem understøtte den anden. Jeg erindrede og det for dig, at Gud t) havde givet Kongen, som og Biskoppen, i Hænder et Revselses-Riis. u) Men det Revselses-Riis som er givet Kongen i Hænde, det er et tveegget Sværd.

um custodes, quas eo non tenent titulo, ut iis subtrahere qvicqvam liceat, quod illis ab initio adscriptum fuit: hinc Regi non licet subducere qvicqvam ædi, cui sacrorum antistes præfectus est, neuter enim spoliet alterum alteriusve jura violentis mediis sibi vindicet, alter potius alteri auxiliatrices porrigat manus: Solus enim Deus utriusque ædis dominus est. Dixi quoque Deum Regi æque ac episcopo jus puniendi tradidisse: Fasces poenales Regi traditi sunt anceps gladius, quo quemlibet ad mortem usque ferire debet.

l) CC. *Ux.* egnandi. || er þeim eignat. 3 *ch.* eignandi. *m*) *iidem* skal.
n) *iidem* var yfirsk. ádur.
o) *iidem* hvarki þeirra skal ræna annat.
p) *iidem* giöra.
q) *iidem & al.* Gud á bædi.
r) *iidem* embættin.
s) *iidem & 2 ch.* hvart þ. at f. ödru.
t) *iidem* hefdi. || hafi.
u) *iidem* sá refs v. || refs v. sá.

m) skal.
n) er aftercde bleven beskikket.
o) intet af dem skal rane det andet.
p) skee.
q) Gud eene eier begge.
r) Embederne.
s) det eene at hielpe det andet.
t) haver.
u) Det N. N.

Met þvi ſverdi *x*) ſkal hann vera ſkylld-ur at hauggva hvern þann til dauda, er nockorn frádrátt *y*) hefur hinnar helgu hallar, er hann er giætzlumadur at. Enn þvi er Kongs ſverd tvieggiat, at hann er *z*) jafnſkylldur at vardveita þá haull, er biſkupinn er yfirſkipadur, ef *a*) biſkup fær eigi met ſinum refſingar-vendi gætt. Enn *b*) ſá refſingarvöndur er biſkup hef-er, þá ſkal hann i munni hafá, ok met ordum hauggva, enn eigi med höndum, ſem Kongrinn; enn þetta er þat högg, er biſkupinn ſkal höggva: ef nockur vill ſvivirda þá hinu *c*) heilögu haull, er hann er giætzlumadur at, þá ſkal hann affegia *d*) hanum

Sværd. Med det Sværd x) ſkal han væ-re pligtig at hugge hver den til Døde, ſom y) trækker noget fra det hellige Huus, ſom han er Opſynsmand over. Men derfor er Kongens Sværd tveægget, at han er z) li-geſaafuldt pligtig at vogte det Huus, ſom Biſkoppen er ſat over, om a) Biſkoppen ei kan bevogte det med ſit Ræyſelſes-Riis. Men det b) Ræyſelſes-Riis ſom en Biſkop haver, det ſkal han have i Munden, og hugge med Ord, men ikke med Hænderne, ſom Kongen; men dette er det Hug, ſom Biſkoppen ſkal hugge: om nogen vil vanære det hellige Huus, ſom han er Vogter over, da ſkal han affige d) ham det Bord, ſom

debet ſacræ ædi, cui præfectus eſt, non nihil ſubtrahentem: Ideo autem gladius Regis anceps eſt, quod non minus ſartam tectam defendere debeat baſilicam cui præeſt Epiſcopus, ſi hic virga ſua cenſoria tutari eandem nequeat. Faſtes vero poenales, qui penes Epiſcopum ſunt, in verbis conſiſtunt; nam verbis tantum ferire Epiſcopus debet, non vero manibus, ut Rex. Hæc autem plaga illa eſt quam epiſcopus infligere debet, ut eum, qui ſacram ædem cui præfectus eſt, contumelia afficere velit, a menſa, in ſacra illa baſilica erecta,

x) CC. *Un.* er h. ſk. at h. hvern til dauda.
y) *iidem* hafá. || vill hafa fra þvi hinu helga huſi. || vill gera þeſſarar hinu helgu h.
z) *iidem* jafnvel ſkylldr.
a) *iidem* hann getr eigi.
b) *iidem* refsingar-ſverd.
c) *iidem* helgu.
d) *iidem* þelm. 3 *ch.* affetia hann þvi helga bordi.

x) er han p. at h. enhv-r.
y) vil have noget Afdrag fra. || giøre det helli-ge Huus nogen Forfang.
z) ligeſaavel forbunden.
a) denne formaaer ikke.
b) Ræyſelſes-Sværd.
d) ſaadan en. || udſætte ham fra det h. Bord.

hanum þat bord, er sett er i þat helga hus, ok þá helga *e*) fædzlo, er af þvi bordi skal *f*) taka. Enn þá er Salomon Kongur tok Abiathar biskup *g*) af biskupligri tign ok embætti, þá sagdi *h*) Salomon Kongur, at sauk hans *i*) tæki hann ifrá, enn eigi hann. Enn *k*) fyrir þvi at hann dæmdi David Kong frá sinu sæti, fyrr enn Gud dæmdi hann (þar frá), ok kaus annan Kong i haufut David, (at hanum) lifanda; *l*) þá var þat rett, at hann leti sitt biskupligt embætti, met þvi at hann *m*) villdi ræna David Kongligu sæti. Enn þvi var vard Saul Kongi *n*) þyngri sin sauk, er hann drap Abimelech biskup, ok alla kennimenn, þá

som er sat i det hellige Huus, og den hellige Føde, som f) man skal tage af det Bord. Men da Kong Salomon tog Ypperste-Præsten Abiathar fra den ypperste-præstelige Værdighed og Embede, da sagde h) Kong Salomon, at hans Forbrydelse i) tog ham derfra, men ikke han. k) Men fordi han dømde Kong David fra sit Sæde, førend Gud havde dømt ham derfra, og udvalgde en anden imod David, medens han endnu levede, l) da var det ret, at han skulde miste sit ypperste-præstelige Embede, efterdi han m) vilde berøve David det Kongelige Sæde. Men derfor blev n) Kong Saul sin Sag tyngere, da han ihielslog den ypperste Præst Abimelech, og alle de Præster, som vare i Staden Nobe, at han giorde

erecta, sacroqve cibo arceat. Verum ubi Salomon Abiatharem Pontificem sacro munere exuit, dixit non se, sed crimen a Pontifice admissum eundem exuisse, quoniam Regem Davidem throno Abiathar, priusqvam Deus, dejicere tentavit, novumqve regem, vivo Davide, surrogavit: Æqvum proinde fuit, ut muneri pontificio privaretur, quoniam Davidem solio deturbare nitebatur. Saulus autem graviorem culpam cæde Abimelechi omniumqve sacerdotum Nobæ degentium contrahebat, qvod sine justa causa illos interfecisset: Nullam

Ii Ii I

e) CC. *Un.* þa hinu helgu.
f) *iidem* takazt. *g*) *iidem* frá.
h) *iidem* hann. *i*) *al.* rak.
k) CC. *Un.* oc f. þ, at h. d. af David Kongs-rikit.
l) *iidem* (oc) þvi var þat verdt.
m) *iidem M.* & 2 *cb.* rænti David (hann) kongligu embætti.
n) *iidem* þung su (þungbær) sauk.

f) skal tages. h) han.
i) sagede, drev.
k) og fordi han fradømde David Kongeriget (den Kongelige Værdighed.
l) derfor var det forskyldt (fortient).
m) berøvede David (ham) det Kongelige Embede.
n) den Sag Kong Saul tung (tung at bære.

þá er varo borginni Nobe, at hann *o*) gerdi þat (fyrir) utan retta sauk. Enn Salomoni Kongi *p*) mundi ávítalaust, þó at hann hefdi drepit Abiathar biskup, fyrir þat, at hann rænti haull Guds þeim *q*) haufdingia, er siálfur Gud hafdi skipat til gætzlumanns i sitt heilagt dómssæti ok haufdingia; ok *r*) átti Abiathar biskup engvann til at taka, *s*) ok engvum fra at *t*) kippa, eptir þvi sem sidar *u*) bar raun á; þviat David kaus þann til *x*) sætis sins er hann villdi; Enn *y*) su kosning er Abiathar kaus var at aungum nytum. Enn Abiathar biskup kom met þeim hætti til *z*) biskupstignar,

o) giorde det uden retmæssig Sag. Men for Kong Salomon havde det p) været uden Ansvar, om han end havde dræbt den øverste Præst Abiathar, fordi han berøvede Guds Huus den q) Herre, som Gud selv havde indsat, til Opsynsmand og Fyrste, i sit hellige Dommer-Sæde; og r) havde den øverste Præst Abiathar ingen Ret til, at antage nogen dertil, s) og ei at t) rykke nogen derfra, efter det, som siden u) lod sig see; thi David udvalgde den til x) sit Sæde, som han vilde; Men det Vall, som Abiathar valgte, var y) til ingen Nytte. Men den øverste Præst Abiathar kom paa den Maade til den øverste-præstelige Værdighed, at David a) udvalgde

tam e contra Salomon reprehensionem commeruisset, licet Abiatharem e medio sustulisset, cum basilicæ Dei eripere vellet hic egregium principem, quem Deus sacri sui tribunalis custodem constituerat. Abiatharis enim non erat designare quempiam, nec removere, ut eventus postea docuit, nam David pro arbitrio successorem delegit, electionis vero ab Abiathare factæ nulla ratio habita fuit. Hinc judicare poteris, id discriminis esse inter Regis

o) CC. *Ur.* drap alla utan sök.
p) *iidem* yrdi þó avitalaust, at hann. || Salomon Kongur mundi (þo verda) hafa vesit avítunarlaus.
q) *iidem* manni. || undan þeim höfdingia.
r) *iidem* ætti. s) *iidem* ne. t) *iidem* taka.
u) *iidem* vard. x) *iidem* Konga í sitt sæti.
y) *iidem* sú kosningr e. A. k. hann var eingu nytr. || þá kosing e. A. k. þá var su (hun ar) eingu nyt. z) *iid.* biskupligrar tignar.

o) dræbde dem alle uden Sag (uskyldige.
p) blevet upaaanket. || Kong S. var bleven (havde dog været) angerløs.
q) Mand. || rykkede G. H. fra den Herre.
r) burde A. ei antage nogen (var det ikke A. Sag at antage nogen dertil, eller.
s) ei heller. t) tage.
u) erfaredes. x) Konge i sit Sæde.
y) af ingen Gyldighed. || det duede intet.
a) fremmede ham dertil.

ar, at David kaus oc hóf hann til rignar *a*). Ok ſkaltu láta þer þat ſkiliazt, at ſu er grein á ſyſlu þeirra *b*) Kongs ok biſkups, at *c*) biſkup er ſkickadur at vera meiſtari ok lærifadir ok rádgiafi mer Konginum; enn Kongur er ſkipadur, at vera domari ok *k*) hardendis-madur í allri refſing, til fullrar ógnar vit alla þá, er undir *l*) hanum ero. Enn þó hefir *m*) biſkup ſinn refſingarvönd ſer i hendi, eigi ſidur enn *n*) Kongurinn. Enn ſu er grein a þvi ſverdi, er *o*) Kongurinn ber, frá þvi biſkupinn hefer, at *p*) Konge-ſverd bitur jafnan, er *q*) hauggvit er mer þvi, ok bitur til

valgde og ophøiede ham til Værdigheden. Du ſkal altſaa foreſtille dig, at denne er Forſkiælleſt paa b) en Konges og en Biſkops Forretning, at Biſkoppen er c) beſkikket til, at være en Meſter og Læreſader og Raadgiver hos Kongen; Men Kongen er beſkikket til, at være Dommer og k) Strængheds-Mand i al Straf, til fuldkommen Skræk for alle dem, der ere under ham. Men dog haver Biſkoppen m) ſit Ræviſelſes-Riis i ſin Haand ligeſaavel ſom Kongen n). Men den Forſkiæl er der paa det Sværd ſom o) Kongen bær, fra det ſom Biſkoppen haver, at p) Kongens Sværd bider altid, naar det bliver hugget med det, og bider til ſtor Skade, om det

Regis & Epiſcopi officium, quod hic doctoris, magiſtri, & conſiliarii Regii loco habendus ſit; Rex vero judex, aſſertor, & exſecutor poenarum eſſe debeat, ut ſubditi metu poenæ coerceantur. Jus tamen puniendi non minus Epiſcopo competit quam Regi, hoc vero diſcrimine, quod gladius regius, ſi cui intentatur, cædat continuo, magnumque damnum adferat injuſte percutienti, & commodum nihilominus adferat percuſſo, ſi juſte in eum

a) CC. *Un*. hóf hann til.
b) *iidem* Kongſins ok biſkupſins.
c) *iidem* biſkupinn er ſkipadr.
k) 2 *ch*. haudendismadr. 1 *ch*. hardfeinginn madr.
l) CC. *Un*. þeim.
m) *iidem* biſkupinn ecki ſidur refs. v. i hendi ſer, enn k. *n*) *iidem* Kongur ſinn.
o) *iidem* biſkupinn ber eda Kongrinn. || biſk. hefer, fra þvi er (ſem) Kongrinn hefer.
p) *iidem* Kongſins ſv. || kongs-ſverdit.
q) *iidem* er þvi er hauggvit.

b) Kongens og Biſkoppens.
c) forordnet.
k) Haandhæver. || en haardfør Mand.
m) et R. R. i ſin Haand ikke mindre end K.
n) K. (haver) ſit.
o) Biſkoppen bær, eller Kongen. || B. haver, fra det, ſom K. haver.
p) Konge-Sværdet.

til mikils skada, ef r) met þvi er urettiliga hauggvit, enn s) þeim verdur þó til gagns, er fyrir verdur, ef rettiliga er met hauggvit. Enn biskups sverd bítur eigi nema rettiliga se t) hauggvit met; enn ef hann hauggur rángliga met þvi, þá verdur þeim mein at þvi, er hauggur med, enn u) eigi þeim er fyrir verdur. Enn ef biskup hauggur rettiliga, þá bitr þat x) enn sárara enn Kongs sverd. Ok munum ver y) nu þarum at finni eigi fleyra skíra, helldur sidar meir, ef synizt.

det r) bliver uretteligen hugget dermed, men det bliver dog den til s) Gavn, som det træffer, om det hugges retteligen med det. Men Bispoppens Sværd bider ikke, uden der bliver retteligen hugget med samme; men om han hugger vrangeligen med det, da bliver det den til Skade, som hugger dermed, men u) ikke den, som det træffer. Men om Bispopen hugger rettelig, da bider det x) endnu føleligere, end Kongens Sværd. Og ville vi y) nu for denne Gang ikke forklare mere derom, men vel i sin Tid, om saa synes.

tum torqueatur: Gladius autem Episcopi hebes est, nisi juste vibretur; unde si Episcopus gladio suo aliquem injuste percutiat, percussorem gravi profecto, percussum vero nullo afficiet damno; uti e contra, si episcopus justis rationibus commotus feriat, gladius ejus acrius & dolentius caedit quam Regius ille. Interim de his non hac vice faciemus plura verba, sed uberiorem hujus rei tractationem, si placet, futuro tempori reservabimus.

Re-

r) CC. Us. eigi er rettliga med höggvit.

s) iidem 3 cb. oc verdur þo þeim. || enn þeim verdur til meins. t) iidem med hauggvit.

u) iidem ecki verdr þeim mein at. || ecki mein verdr þeim at.

x) iidem sarnt (forte jafnt) sem. || enn samt.

y) unus þat giaur skíra sidar meir, ef þat synizt, þviat ver verdum at taka hvilld epter langa rædu, oc þycker vel spurt, enn þo betur ur leyst, enda er nu uti at finni &c. reliqvi & 2 cb. enn þó munum ver þessa hluti (nu þa hluti) ger fyrir þer skyra sidar meir, ef þat syniz &c. vale.

r) ei bliver hugget retteligen dermed.

s) og bliver dog den til Skade.

u) den faaer ingen Skade deraf.

x) ligesaa hulde (skarpt), som.

y) forklare det nøier i sin Tid, om det behager, thi vi maae tage Hvile efter en lang Tale, og synes vel spurgt, men dog endnu bæder svaret, ellers er det nu ude for denne Gang. || Men dog ville vi forklare disse Ting (de Ting) nermer for dig siden efter, om det behager.

Register
over de mærkværdigste Ting.

De smaa Tal betegne Siderne, A. Anmærkningerne, det Romerske Tal Forberedelsernes Sider.

Falke-

Handel,

Hval-

J.

Iis-

Sperma

T.

U. V.

Imprimatur, in fidem Protocolli,
J. WÖLDIKE.

T.

U. V.

1 - [illegible] -